AVGVSTINI BARBOSÆ,

I.V.D. LVSITANI,

PROTONOTARII APOSTOLICI,

OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS, & inſignis Eccleſiæ Vimaranenſis Theſaurarij maioris,

NVNC-VERO EPISCOPI VGENTINI, ET A CONSILIIS D. PHILIPPI IV. Hiſpaniarum Regis Catholici,

SELECTÆ IVRIS CANONICI INTERPRETATIONES;

SIVE PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA ad Collectanea Doctorum in Pontificium Ius vniuerſum.

TOMVS SEXTVS.

Cum INDICIBVS *Titulorum, & Capitulorum, Iurium item, & Rerum copioſis.*

Editio vltima à mendis expurgata.

LVGDVNI,
Sumpt. PHIL. BORDE, LAVR. ARNAVD, & PETRI BORDE.
M. DC. LXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX I.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM.

Quinque Librorum Decretalium.

TITVLI.

A.

ACcuſationibus. pag. 212.
Ætate & qualitate. 19
Appellationibus. 139
Arbitris. 37

C.

CAuſa poſſeſſionis, & proprietatis. 96
Celebratione Miſſarum. 197
Cenſibus. 196
Clericis { coniugatis. 159
Clericis { non reſidentibus. 146
Clerico venatore. 224
Cohabitatione clericorum, & mulierum. 145
Commodato. 153
Conceſſione præbendæ. 151
Confeſſis. 103
Confirmatione vtili. 142
Conſtitutionibus. 1
Conſuetudine. 3
Conuerſione coniugatorum. 193

D.

DEcimis. 188
Delictis puerorum. 223
Depoſito. 156
Deſponſatione impuberum. 203
Diuortiis. 210
Dolo & contumacia. 99
Donationibus. 184

E.

ELectione. 17
Emptione, & venditione. 157
Eo, { qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. 205
Eo, { qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ. 101
Exceptionibus. 134
Exceſſibus Clericorum. 224

F.

FEriis. 93
Feudis. 176
Fide inſtrumentorum. 116
Fideiuſſoribus. 183
Foro competenti. 81
Frigidis & maleficiatis. 206
Furtis. 218

HÆreticis. 216
Homicidio. 218

I.

IIs quæ vi metúſue cauſa fiunt. 35
Immunitatum Eccleſiarum. 197
Infantibus expoſitis, & languidis. 217
In integrum reſtitutione. 37
Iudiciis. 41
Iuramento calumniæ. 92
Iureiurando. 122
Iurepatronatus. 195

L.

LIbelli oblatione. 91
Locato & conducto. 171

M.

MAgiſtris. 216

N.

NE Clerici, vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant. 200

O.

OFficio Archidiaconi. 20
Officio & poteſtate Iudicis delegati. 20
Officio Iudicis ordinarij. 25
Ordine cognitionum. 95

P.

PActis. 30
Peculio Clericorum. 186
Pignoribus. 178
Pœnitentiis, & remiſſionibus. 227
Poſtulando. 31
Præbendis, dignitatibus. 147
Præſcriptionibus. 137
Præſumptionibus. 121
Precario. 153
Probationibus. 102
Procuratoribus. 23

Q.

QVi Clerici, vel vouentes. 204
Qui filij ſint legitimi. 209

R.

REbus Eccleſiæ non alienandis. 152
Regularibus. 192
Regulis iuris. 237
Renuntiatione. 19
Reſcriptis. 8
Reſtitutione ſpoliatorum. 97

S.

SAcra Vnctione. 20
Secundis nuptiis. 211
Sententia, { & re iudicata. 138
Sententia, { excommunicationis. 228
Sepulturis. 188
Sequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum. 102
Simonia. 214
Sponſalibus & matrimoniis. 201
Statu Monachorum. 194

T.

TEſtamentis. 186
Teſtibus { & atteſtationibus. 113
Teſtibus { cogendis. 116
Tranſlatione Epiſcopi. 18

V.

VErborum ſignificatione. 235
Vita, & honeſtate Clericorum. 143
Voto & voti redemptione. 194
Vſuris. 219
Vt { Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. 151
Vt { lite non conteſtata. 91

CAPITVLA.

A.

ANobis. de decim. 190
A nobis. de except. 135
A nobis. de ſent. exconm. 231
Abeo de ſequeſtr. 103
Abbas. de iis quæ vi. 35
Ad audientiam. de Cler. non reſid. 147
Ad audientiam. de iis quæ vi. 36
Ad audientiam de præſcr. 158
Ad aures. de reb. Eecleſ. 152
Ad hæe, vt lite oon conteſt. 91
Ad hoc. de ſequeſtr. 102
Ad noſtram. de empt. & vend. 164
Ad noſtram. de iureiur. 116
Ad puberes. de deſp. impub. 203
Ad vltimum. de cauſ. poſſ. 97
Afferte. de præſumpt. 111
Alia, de procurat. 33
Antigonus. de pact. 30
Auditis. de in integr. reſt. 37

B.

Bona fides de depoſito. 156
Breui. de iureiur. 127

C.

Cæterùm. de indic. 56
Canonum ſtatuta. de conſtit. 1
Cauſam quæ. de iudic. 61. & 78
Cauſam quæ. de præſcr. 137
Clerici. de iudic. 59
Clerici. de poſtul. 31
Clerici. de vita & honeſt. cler. 143
Clericos de coh. cler. & mul. 146
Clericus. de iureiur. 132
Cognoſcentes de conſtit. 2
Commiſſum. de decim. 189
Commiſſum. de ſponſal. 201
Conqueſtus. de vſur. 222
Conqueſtus. de for. comp. 88
Conſuluit. de off. & pot. iud. del. 22
Contingit. de arbitr. 138
Cùm ad Eccleſiarum. de offic. iud. ord. 30
Cùm ad monaſterium. de ſtatu Monach. 194
Cùm cauſa de empt. & vend. 166
Cùm cauſam. de prob. 112
Cùm conſtet. de pign. 182
Cùm contingat. de iureiur. 131
Cùm contra de pign. 181
Cùm deputari. de iudic. 76
Cùm dilecti. de empt. & vend. 160
Cùm dilectus. de fine inſtr. 118
Cùm dilectos. de iis quæ vi. 36
Cùm dilectus de ord. cogn. 94
Cùm Eccleſia Suttrina. de cauſ. poſſ. 97
Cùm gratia de commod. 154
Cùm haberet. de eo qui dux. in matr. 205
Cùm iamdudum. de præb. & dign. 130
Cùm in Apoſtolica. de ſponſal. 201
Cùm infirmitas. de pœn. & remiſſ. 218
Cùm in cunctis. de elect. 17
Cùm in iure de offic. iud. del. 23
Cùm in iuuentute. de præſumpt. 111
Cùm in officiis de teſtam. 187
Cùm inſtantia de cenſib. 197
Cùm inter. de ſent. & re iud. 138
Cùm medicinalis. de ſent. excom. 229
Cùm non ab homine. de iud. 61
Cùm non liceat. de præſcript. 137
Cùm noſtris. de conceſſ. præb. 151
Cùm olim. de conſuet. 14
Cùm olim. de immunit. Eccl. 199
Cùm omnes. de conſtit. 3
Cùm P. Tabellio. de fid. inſtr. 119
Cùm Sacerdotis. de poſtul. 32
Cùm ſecundùm. de ſecund. nupt. 211
Cùm ſint de decim. 190
Cùm his. de conuerſ. coniug. 193
Cùm ſit generale. de for. comp. 82
Cùm ſuper. de confeſſ. 103
Cùm tanto. de conſuet. 14
Cùm tibi. de teſtam. 187
Cùm tu. de vſur. 220
Cùm veniſſent. de iudic. 66
Cùm veniſſent de eo qui mittitur, &c. 101
Cùm veniſſet. de ſacra vnct. 20
Cùm vigeſimum. de off. iud. del. 24

D.

Debitores. de iureiur. 114
Decreuimus de iudic. 47
De cauſis. de off. & pot. iud. del. 21
De his. de ſepulchr. 188
De illis. de deſponſ. impub. 203
De multa. de præb. & dign. 130
Denique. de except. 134
Dilecti. de iudic. 56
Dilecto. & offic. Archid. 20
Dilectus. de ſequeſtr. 202
Diuerſis. de Cler. coni.
Dubius. de hæret. 226

E.

Eam te. de ætat. & qual. 19
Eccleſia S. Mariæ. de conſtit. 4
Eccleſiæ. de immun. Eccl. 199
Epiſcopum. de Cler. ven. 214
Etſi quæſtiones. de ſimonia. 214
Ex adminiſtrationis. de iureiur. 123
Ex epiſtolæ de prob. 106
Ex litteris de conſtit. 8
Ex litteris. de conſuet. 15
Ex litteris de frig. & malef. 207
Ex litteris. de pign. 181
Ex litteris. de prob. 109
Ex litteris. de vit. & honeſt. cleric. 143
Ex parte. de accuſ. 213
Ex parte. de feud. 176
Ex parte. de for. comp. 87

Ex

Index Titulorum,

Ex parte, de poſtul. 32
Ex parte, de reſcript. 11
Ex parte, de V. S. 233
Ex ratione, de appell. 139
Ex reſcripto, de iureiur. 126
Ex reſcripto, de loc. & cond. 172
Ex tenore, de for. comp. 86
Ex tranſmiſſa, de foro comp. 82
Ex tranſmiſſa, de teſt. ſpol. 98
Examinata, de confirm. vt. 142
Exa minata, de iudic. 75
Exhibita, de iudiciis. 79

F.

Fraternitatis, de frig. & mal. 208

G.

Gratum, de off. & pot. iud. del. 22
Grauis, de depoſit. 156
Grauis, de teſt. ſpol. 99

I.

Ignarus, de lib. obl. 91
In litteris, de teſt. ſpol. 97
In omni negotio de teſtib. 113
In præſentia, de renunc. 19
In præſentia, de ſponſal. 202
Inhærentes, de iur. cal. 93
Inhibendum de cohab. Cler. & mul. 145
Inſinuante qui Clerici, vel vou. 204
Intellecto, de iureiur. 132
Intelleximus, de iudic. 57
Intelleximus de nrd. cogn. 93
Inter corporalia, de tranſl. Epiſc. 18
Inter dilector, de exceſſ. præl. 224
Is qui fidem, de ſponſal. 202
Item cùm quis, de teſt. ſpol. 97
Iuramentum, de iureiur. 133

L.

Laudabilem, de frig. & maleſ. 207
Licet, de cenſib. 196
Licèt, de feriis. 93
Licèt, de for. comp. 90
Licèt, cauſam, de prob. 111
Litteræ, de frig. & mal. 208
Litteras. de teſt. ſpol. 99

M.

Magnæ, de voto. 194
Meminimus, de accuſ. 213
Multa ſunt, ne Clerici, vel Monachi. 200

N.

Nimis iniqua, de exceſſ. Præl. 216
Nobis de iurepatr. 196
Nobis, de ſimon. 214
Non liceat de cler. non reſid. 146
Non minus, de immun. Eccleſ. 298
Nouit. de iudiciis. 58
Nouerit. de ſent. exc. 231
Nulli, de accoſ. 212
Nullus de præſumpt. 121
Nuper, de decim. 191

O.

Officij, de pœnit. & remiſſ. 228
Olim, de cenſib. 197

P.

P. & G. de offic. iud. del. 24
Parochianos, de decim. 189
Paſtoralis, de appell. 140
Paſtoralis de except. 136
Paſtoralis, de iudic. 74
Paſtoralis, de off. iud. deleg. 23
Per tuas, de arbitr. 40
Per tuas de ſent. exc. 231
Per venerabilem. qui fil. ſint leg. 210
Perlatum. de iis, quæ vi. 35
Perlatum, de iurepatr. 195
Pernicioſa, de offic. iud. ord. 25
Perpendimus, de ſent. exc. 229
Peruenit, de iureiur. 124
Peruenit, de teſtib. cog. 116
Placuit, de empt. & vend. 158
Porro, de diuort. 210
Poſt ceſſionem, de prob. 110
Poſtulaſti, de for. comp. 87
Pouit, de loc. & cond. 175
Præterea, de iurep. 195
Precatium, de piecario. 153
Presbyter, de celebr. Miſſ. 197
Propoſuiſti, de foro comp. 81
Propoſuit. de appell. 139
Propoſuiſti. de prob. 110
Propter. de donat. 185
Propter ſterilitatem, de loc. & cond. 173
Pueris, de delict. puer. 212
Pueris, de ſent. exc. 231

Q.

Qua fronte, de appell. 140
Quæ in Eccleſiarum. de conſtit. 4
Qualiter. de pact. 31
Qualiter & quando, de iudic. 77
Quando, de iudic. 49
Quemadmodum, de iureiur. 129
Querelam, de iureiur. 127
Qui ſcandalizauerit, de R. I. 237
Quia verò, de off. iud. del. 21
Quia, de iudic. 85
Quia diuerſitatem. de conceſſ. præb. 151
Quia ingredientibus de teſtam. 186
Quintauallis, de iureiur. 13P
Quod autem, de iurep. 195
Quòd clericis. de for. comp. 85
Quòd quibuſquam, de fideiuſſ. 184
Quòd quidem, de pœnit. & remiſſ. 227
Quòd ſedem, de frig. & malef. 206
Quòd ſuper his, de fid. inſtr. 119
Quòd ſuper his, de voto. 194
Quoniam. de magiſtr. 216
Quoniam. de ſimon. 215
Quoniam frequenter vt lite. 92
Quorundam. de teſtam. 186

R.

Referente. de præb. & dign. 148
Referentes, de delict. puer. 233
Requiſiuit, de in integr. reſt. 37

S.

Salubriter, de vſur. 222
Scripta de fid. inſtr. 117
Si à patre, de inf. expoſ. 217
Si diligenti, de for. comp. 87
Si inſtrumenta. de fid. inſtr. 120
Si quando. de reſcript. 11
Si quis, de pecul. cler. 186
Si quis propter. de furt. 218
Scriptarum, de fide inſtrum. 118
Si venditori de empt. & vend. 167
Sicut de reſcript. 9
Sicut, Ne Cler. vel Monach. 200
Sicut nobis de teſtib. 115
Significante, de pign. 179
Significaſti, de for. comp. 89
Significaſti, de homicid. 218
Significaſti, de off. & pot. iud. del. 22
Significauit, de iudic. 79

Si verò, de ſent.exc. 229
Super.de ord. cogn. 95
Super eo.de appell. 139
Super eo. de vſur. 219
Super illa.de ſecund.nupt. 212
Super his.de accuſ. 214
Super litteris. de reſcript. 12
Super quibuſdam. de V.S. 235
Suſcepimus.de homicid. 318
Suſceptis, de cauſ.poſſ. 96

T.

Tanta.qui fil.ſint leg. 209
Toa.de decim. 191
Tuæ de procur. 34
Tuam.de ord. cogn. 94

V.

Venerabilem,de elect. 17
Veniens.de ſponſal. 201
Vidua.de decim. 192
Vt debitus.de appell. 141
Vt menſuræ.de empt.& vend. 159
Vt noſtrum.vt Eccleſiaſt.benef. 151

INDEX II.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM.

Libri ſexti Decretalium.

T I T V L I.

C.

Clerico ægrotante. 261
Conſtitutionibus. 240

D.

Dolo, & contumacia. 255

E.

Electione, & electi poteſtate. 232
Exemptionibus. 258

H.

Hæreticis. 265

I.

Immunitate Eccleſiarum. 262

O.

Officio Iudicis ordinarij. 247
Officio & poteſtate Iudicis delegatis. 246

P.

Præbendis & dignitatibus. 260
Præſcriptionibus. 259
Priuilegiis. 269
Procuratoribus. 249

R.

Regulis iuris. 268
Reſcriptis. 141

S.

Sententia excommunicationis,&c. 267
Sententia & re iudicata. 259
Statu Regularium. 262
Supplenda negligentia Prælatorum. 245

T.

Teſtamentis, & vltimis voluntatibus. 262

V.

Vt lite pendente nihil innouetur. 256

CAPITVLA.

A.

Accuſatus de hæret. 265
Actor.de dol.& contum. 255
Ad Apoſtolicæ,de ſent. & re iud. 259
Alma mater.de ſent.excomm. 267

B.

Beneficium.de R.I. 268

C.

Commiſſa de elect. 243
Cùm perſonæ,de priuil. 267
Cùm plures. de off.del. 247

D.

Diſpendiis.vt lit.pend. 256

E.

Epiſcopum de præſcr. 259

G.

Generali de elect. 242

I.

In electionibus.de elect. 242
In iudiciis. de R.I. 268

L.

Licet de conſt. 240

N.

Non indiſcretè de procur. 249

O.

Ordinarij de off.iud.ord. 247

P.

Paſtoralis.de Cler.ægr. 261
Periculoſo.de ſtat.Reg. 262
Pia.de except. 258
Præſenti.de off.ind.ord. 248
Procurator.de procur. 251

Q.

Qui ad agendam.de procur. 249
Qui generaliter. de procur. 250
Qui per ambitionem de reſcr. 242
Quia nonnulli.de immunit.Eccleſ. 263

R.

Religioſus.de teſtam. 262

S.

Si dico.de procur. 250
Si hi contrà. vt lit.pend. 257
Si iudex laicus.de ſent.excomm. 267
Si tibi abſenti. de præbend. 261
Statuimus.de off.& poteſt.Iud.deleg. 246
Statutum. de reſcr. 246

V.

Vt animarum. de conſt. 241
Vt Inquiſitionis. de hæret. 266

INDEX III.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM CLEMENTINARVM.

TITVLI.

C.

Conſanguinitate, & affinitate. 277

D.

Decimis. 276

H.

Hæreticis. 278

P.

Procuratoribus. 272

R.

Renunciatione, 272

S.

Scientia, & re iudicata. 272

Summa, Trinitate, F. de Catholica. 271

V.

Vſuris. 279

CAPITVLA.

C.

Cùm illuſio. de renunc. 272

E.

Eos, qui. de conſ. & aff. 277

Ex quàm de vſur. 279

F.

Fidei. de Summ. Trin. 271

N.

Nolentes. de hæret. 278

Non poteſt. de procur. 272

R.

Religioſi. de decimis. 276

P.

Paſtoralis. de ſent. & re iud. 277

INDEX IV.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM. EXTRAVAGANTIVM.

TITVLI.

C.

Crimine falſi, 284

E.

Electione. 280

M.

Maioritate, & obedientia. 281

R.

Rebus Eccleſiæ non alienandis. 282

CAPITVLA.

A.

Ambitioſæ. de elect. 282

I.

Iniunctæ. de elect. 280

S.

Spondeat. de crimine falſi. 284

V.

Vnam ſanctam. de maior. & obed. 281

INDEX V.

CANONVM.

Decreti Gratiani.

A.

A Parunlo, de conſecr. diſt. 4. 358

Ad eius. diſt. 5. 290

Ad hoc. diſt. 89. 308

Adhuc inſtant. de pœnit. diſt. 5. 352

Adiicimus 16. q. 1. 327

Adrianus. diſt. 63. 304

Aliter. diſt. 31. 296

Aliud quidem. 11. q. 1. 319

Alius 15. q. 6. 323

Apoſtolicos 12. q. 2. 322

A recta 24. q. 1. 338

C.

Certum. 11. q. 3. 310

Circumcelliones. 23. q. 5. 336

Cleros diſt. 21. 294

Cleros. 1. q. 2. 311

Comperimus. de conſecr. diſt. 2. 355

Concedimus. de conſecr. diſt. 1. 355

Conſideranda. diſt. 86. 308

Conſtantinus. diſt. 96. 320

Conſtat. de conſecr. diſt. 4. 356

Index Canonum.

Conſtitutio. diſt. 2. 287
Conſuetudo diſt. 1. 287
Cùm ad Theſſalonicam. 11. q. 3. 321
Cùm longè. diſt. 63. 306

D.

De Iudæis. diſt. 43. 301
De occidendis. 23. q. 5. 336
De Syracuſana. diſt. 28. 393
Debet. 23. q. 4. 333
Decimas 16. q. 1. 328
Diaconiſſam 27. q. 1. 347
Diſpar. 23. q. 8. 336
Dixit Apoſtolus. 24. q. 3. 338
Dixit Dominus 27. q. 1. 348

E.

Ea enim 10. q. 2. 318
Ecce dico. 22. q. 1. 331
Eccleſiarum ſeruos. 12. q. 2. 323
Epiſcopi. diſt. 64. & 26. q. 5. 306 & 345
Erit autem lex. diſt. 3. 238
Eſt ordo. 33. q. 5. 349

F.

Fatendum. 13. q. 2. 323

H.

Hoſpitium. diſt. 32. 297
Humanæ aures. 22. q. 5. 333

I.

Igitur genus. 26. q. 3. & 4. 341
Illiteratos diſt. 36. 297
Illos planetarios. 26. q. 2. 340
Illud diſt. 40. & de conſecr. diſt. 4. 299. & 336
In apibus. 7. q. 1. 316
In illis. diſt. 77. 307
In illis diſt. 80. 307
In lectum. 34. q. 2. 350
In neceſſitate. de conſecr. diſt. 4. 356
In Synodo. diſt. 63. 305
Inebriauerunt. 15. q. 1. 324
Iudæorum. 27. q. 1. 348
Iuſtum. diſt. 9. 292
Iuſtum. 23. q. 2. 334

L.

Lege. diſt. 50. 394
Licèt. diſt. 45. 300

M.

Miſſas. de conſecr. diſt. 1. 354
Mos eſt diſt. 1. 286
Mouet. 22. q. 1. 331
Multi. diſt. 40. 299
Multi. 2. q. 1. 313

N.

Neminem. diſt. 306. 397
Nobiliſſimus. diſt. 97. 310
Nocte ſancta. de conſecr. d. 1. 333
Non cogantur. diſt. 41. 300
Non licet. 11. q. 3. 321
Non obſeruetis. 26. q. 7. 346
Non oportet. 27. q. 1. 348
Non ſatis. de 86. 308
Non ſolùm. 11. q. 3. 321
Non ſtatim. 26. q. 2. 339
Non ſunt audiendi. 11. q. 3. 321
Nos qui. diſt. 40. 298
Nos ſi competenter. 2. q. 7. 314
Nullus inuitis. diſt. 61. 301
Nunc autem. diſt. 21. 294
Nunquam. de conſecr. diſt. 5. 358

O.

Omnis eſt. 45. 301
Omnis ætas. 12. q. 1. 321
Origo. 32. q. 4. 349

P.

Paulus. 2. q. 7. 313
Petimus. 12. q. 1. 318
Placuit. diſt. 18. 294
Placuit. de conſecr. diſt. 4. 352
Poſtquam. 16. q. 1. 357
Præcipimus. 16. q. 1. 328
Præcipuè 11. q. 3. 320
Prædia. 12. q. 2. 312
Præter hec. diſt. 37. 296
Primum. diſt. 25. 295
Priuilegia. 13. q. 2. 338
Prophetauit. 1. q. 79. 315
Pueri. 22. q. 5. 333

Q.

Quæcumque. diſt. 30. 296
Quædam etiam leges. diſt. 2. 288
Quàm pio. 1. q. 2. 311
Quibus, de conſecr. diſt. 4. 356
Qui in maternis, de conſecr. diſt. 4. ibid.
Qui ſyncera. diſt. 45. 300
Quicumque. diſt. 77. & 26. q. 5. 307. & 345
Quid eſt de pœnit. diſt. 4. 333
Quis dubitet. diſt. 96. 309
Quòd autem. 33. q. 1. 349
Quorumdam. diſt. 34. 297

R.

Regula. diſt. 3. 388

S.

Sabbato. de conſecr. diſt. 355
Sacerdos. 26. q. 7. 345
Sacrorum. 12. q. 2. 322
Scenicis. de conſecr. diſt. 2. 355
Secundum. 26. q. 3. & 4. 343
Serpens. de pœnit diſt. 1. 232
Si aliqua. 22. q. 1. 331
Si cupis. 16. q. 1. 326
Si papa. diſt. 40. 298
Si Paulus. 32. q. 3. 349
Si Petrus 8. q. 1. 317
Si qua virgo. 27. q. 1. 347
Si quid veri. diſt. 37. 298
Si qui. 22. q. 4. 334
Si quis contumax. 17. q. 4. 329
Si quis cum duabus. 34. q. 2. 351
Si quis Kalendas. 26. q. 7. 345
Si teſtes. 4. q. 2. & 3. 316
Sicut antiquitas. 17. q. 4. 329
Sicut ij. diſt. 47. 301
Saturam. 18. q. 1. 330

T.

Teſtamentum. diſt. 4. 291
Teſtes 4. q. 2. & 3. 315
Tibi Domino. diſt. 63. 306

V.

Votum oratium. diſt. 25. 295
Vt lex. 27. q. 1. 347
Vt veterum. diſt. 9. 293

INDEX

INDEX VI.

Iurium quæ explicantur, vel conciliantur.

Ex libris quinque Decretalium.

Cap. CÆterùm, de reſcrip. *interpretatur.* 10. 12.
Cauſam quæ 7. qui fil. ſint. leg. *intelligitur.* 80.4
Clericus, de iureiur. *ponderatur.* 133.5
Cùm Bertoldus, de re iudicata, *declaratur.* 375. 16
Cùm contingat, de officio deleg. & cap. ſignificauerunt, de excep. *concordantur.* 231. 2
Cùm Dilectus 32. de elect. *declaratur.* 80.5
Cùm tenebatur, de deſponſat. impuber. *declaratur.* 110. 2.
De ſimoniacè 22. de ſimon *declaratur.* 215.4
Decernimus, de iudic. *interpretatur.* 30.7
Dilecti 66. de appellat. *interpretatur.* 149.8
Dilecti, de arbitr. *intelligitur.* 40.15
Ex adminiſtrationis, cum cap. debitores, de iureiur. *concordantur.*
Ex conqueſtione 10. de reſtit. ſpoliat. *intelligitur.* 94. 1. & 96. 4.
Ex inſinuatione, de ſimonia. *explicatur.* 215.5
Ex literatum, de Apoſt. *intelligitur.* 77.6
Ex litterarum, qui clerici, vel vouentes. *intelligitur.* 146. 4.
Ex ſua, de fil. presbyt. *intelligitur.* 10. 9
Exceptionem, de excep. *declaratur.* 258.3
Expoſita, de arbitr. *intelligitur.* 40.15
Gemma, de ſponſal. *intelligitur.* 212.7
Litteras, de iuram. calumniæ, *intelligitur.* 294 4
Litteras, de reſt. ſpol. *declaratur.* 80.5.94 3
Litteris 5. de pignorib. *declaratur.* 86.3
Nuper 6. de donat. inter virum, & vxor. *intelligitur.* 86. 1.
Nuper, de ſentent. excom. *explicantur.* 135.5
Parochialis, de excep. *intelligitur, & concordatur.* cum cap. præſentium 31. de teſtib. & cum cap. ad diſſoluendum, de deſponſ. impub. 437.5
Plures, verſ. niſi fortè, de vſur. *declaratur.* 126 40.
Porrò, de diuort. *declaratur.* 94
Præterea 40. de appellat. *intelligitur.* 141.4
Si diligenti, de foro comp. *concordatur cum. text.* in præſenti. 54.16
Significaſti, in fine, de foro comp. *intelligitur.* 48. 51.
Significauit, de ſentt. excomm. *explicatur.* 135.5
Teſtimonium 54. de teſtib. *intelligitur.* 134. 2
Veniens, de eo qui ord. *intelligitur.* 77.6

Ex VI. Decretalium.

Cordi, verſ. poſt hæc, de appellat. *declaratur.* 81, 2.
Quoniam de elect. *expenditur.* 2. 3
Romana §. ab Archidiaconis, de appellat. *interpretatur.* 149. 6. 9.
Si de calumnia, de iuram. cal. *declaratur.* 93.4

Ex Clementinis.

Clem. 2. de ætate & qual. *expenditur.* 2.2

Ex Extrauagantibus.

Extrauag. ad euitanda ſcandala, *intelligitur.* 39.8

Ex Decreto Gratiani.

Aliud. de Pœnit. diſt. 1. & text. in præſenti, *declarantur.* 319. 2.4
De libellis 20. diſt. *declaratur.* 44.11
Filiis, vel nepotibus. 16. q. 7. *intellectus.* 3. 7. 8. 9. & 7. 8. 6.
Filiis, vel nepotibus. 16. q. 7. *abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III.* in cap. qualiter, & quando. de iudic. 5. 10
Firmiſſimè 2. de conſecr. diſt. 4. *declaratur.* 290. 5
In nona 16. q.7. *intelligitur.* 47.5
Mandaſtis 10. q. 5. *declaratur.* 87. 3
Nullus 22. q. 5. *interpretatur.* 93. 3
Pulſatus 3. q. 6. & cap. clericum 47. 11. q. 1. *declarantur.* 81.3
Primæ Sedis, 99. diſt. *intelligitur.* 43.9
Quacumque q. 22. q. 5. *intelligitur.* 333.2
Qui communicauerit 11. q. 3. *intelligitur.* 135. 6
Quorundam. 1. diſt. 34. *intelligitur.* 17. 2
Regum 23. q. 3. *declaratur.* 5. 11
Si enim, verſ. nos autem, de pœnit. diſt. 2. & text. cap. adhuc inſtant, de pœnit. diſtinct. 1. *declaratur* 353.4
Si qua mulier 31. q. 10. 349. 3. &c. ſi quis acceperit. 33. q. 1. *declarantur.* 110.2
Si quis cum clerico 11. q. 1. *intelligitur.* 78.4
Si quis pulſatus 3. 3. q. 6. *intelligitur,* 87. 2
Teugualdum *intelligitur.* 135.6
Vxor à viro 32. q. 7. *intelligitur, & concordatur cum c. dixit Dominus.* 32. q. 1. 349.2

Ex Conciliis.

Concil. Toletanum IV. *de pœnitentibus agens quid decreuerit.* 319.3
Concil. Trident. ſeſſ. 7. de reform. cap. 4. *declaratur.* 149. 4.

Et Conſtitutionibus.

Conſtitutio Pij IV. *incip.* Benedictus, *intelligitur de interpretatione hominis capiteſa.* 67.4

Ex

Index Iurium.

Ex Digeſtis.

Lex Compromiſſum, de receep. atbitr. *declaratur.* 39.8
Cùm hæres, §. Stichus, locati, *intelligitur.* 147
Depreeatio, ad leg. Rhodiam, *intellectus remiſſiuè.* 305. 3.
Is qui ſe obtulit 26. de rei veod. & l. qui ſe mitti 48. de perit. hæred. *intelliguntur.* 76.7
Io tribus. de iudic. *intelligitur.* 109.2
Locatio, locati, *intelligitur.* 153.2
Magis puto. §. pen. de rebus eorum, *intelligitur.* 13.7
Naturaliter. §. nihil commune, de acquir. poſſeſſ. *intelligitur.* 96.2
Prætor ait, verſ. huius edicti, de edendo, *intelligitur.* 109. 18.
Quo quiſque, in princ. de edendo. *intelligitur.* 57. 4
Qui operas, locati, *declaratur.* 147.3
Quo lucidius, in fin. de doli, &c. *intelligitur,* 3.6

Ex codice.

Conſuetudinis, quæ ſit longa conſuetudo, *declaratur, & concordatur.* cum text. in præſenti. 74. 2
Diffamari. de iogen. *intentari poteſt contra excommunicatum infamantem.* 58.5
Edita, de edcodo, *intelligitur.* 57.4
Præſcriptione ſi contra ius, *intelligitur, & concordatur.* cum cap. ſuper litteris, de reſcript. 12.3
Si de proprietate, ſi à noo compet. Iud. *interpretatur.* 96. 3.

Ex Authenticis.

De teſtib. §. ſi verò quis, *declaratur.* 98.3
Si qua mulier, de ſacroſanct. Eccleſ. *intelligitur.* 187. 2
Vt Clerici, §. ſi verò, *intelligitur.* 78.4

Approbationes Theologorum.

NOS infrà ſignati Doctores io Theologia Facultatis Pariſienſis, vidimus, & approbauimus, *Additamenta ad Decretalium libros*, &c. edita à D. Augoſtino Barboſa, vtriuſque Iuris Doctore. Io quorum teſtimonium noſtra ſigna manualia die 15. Ianuarij, hic appoſuimus, Lugduni aooo 1648.

Fr. STEPHANVS MOLEN, Carmelita.

FRANCISCVS LORNET, Prior Prædicat. Lugd.

Licentia Ordinarij.

VISA per Nos authentica Approbatione RR. Patrum in ſactæ Theologiæ Pariſienſi Facultate Doctorum ſuper doctrina Libri, cui titulus eſt, *Additamenta ad quinque Decretalium Libros*, &c. qua aſſerens omnia in illis Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ documentis, & fidei conformia contineri, prælo ſubiicienda, & publico danda, meritò qooque cenſemus. Lugduni prid. Calen. Ianuar. 1648.

DEVILLE, Prouicar. Generalis.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

LVDOVICVS XIV. Dei gratiâ Galliarum, & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari Priuilegio ſanxit, ne quis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines, intra decem annos à die finitæ impreſſionis computandos imprimat, ſeu typis excudendos curet, & venales habeat Libros, tam editos, quam edendos, *D. D. Auguſtini Barboſæ Luſitani, I. V. D. Epiſcopi Vgentini*, &c. præter PHILIPPVM BORDE Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos quibus ipſemet conceſſerit: Prohibuit inſuper eadem auctoritate Regia omnibus ſuis ſubditis eoſdem libros extra Regni ſui limites imprimendos curare, vel quempiam vbicumque fuerit, ad id agendum impellere ac inſtigare, ſine conſenſu dicti PHILIPPI BORDE. Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliiſque pœnis contra delinquentes expreſſis, vti latius patet in litteris, datis Pariſiis, die 6. Februarij 1668.

Ex mandato Regis Signatum DENIS.

Hac vltima editio deſiit excudi die 7. Martij 1669.

PRÆTER

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA AD COLLECTANEA DOCTORVM in quinque Decretalium libros.

IN LIBRVM PRIMVM.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS II.

SVMMARIVM.

1 *Statati nomen iure Ciuili non vſitatam.*
2 *Statati nomen in Iure Pontificio generale.*
3 *Ius municipale, ius peculiare.*
4 *Ius commune, & municipale, an, & in quo differant?*
5 *Conſtitutionis nomen latias diffuſum.*

CAP. Canonum ſtatuta. I.

1 POST *num.*1.adde. Statuti nomen nullibi legi in toto Iuris Ciuilis corpore, non defuerunt, qui affirmarent: credit equidem Lælius Mancin. Politianus *diſquiſitionum generaliam, & anniuerſarium Iuris diſpatationum, cent.*3. *cap.*224. ſic nuſpiam legi, vt municipalem legem ſtrictè ſignificet; obuiumque affirmat ſibi fuiſſe Diocletianum *in l.*1. *C. quibus ex*
2 *cauſ.ſer.pro pram. liber.accip.* ibi, *Senatuſconſultis, & ſtatutis Principum*, &c. In Pontificio verò Iure ſtatuti nomen generale eſt, vt *in hoc text.& in cap.regula,§.porrò* 3.*diſt.* *& in cap.*11.*de reſcript.lib.*6. *& in cap.*15.*& vlt.de hæret.eod.lib. & in cap.*22.*de elect.eod. lib. & in cap.*1.*§.vlt.de appell. eod.lib.* vbi vſ- 3
piam peculiare ius notat municipij, continuò aliquid adiicitur, quo ratio nominis explicetur: vt *in cap.*1. *hoc tit. lib.*6.ibi, *locorum ſpecialium, & perſonaram ſingalariam*, &c. *& in cap.*9.*de hæret.in* 6.ibi, *ciuitatis, caſtri, villæ*, &c. Et hinc idem Læl. Mancin. *citato loco* exiſtimat in eam ſententiam rectiſſimè deſcenſum, vt poſſit generali ſtatuti appellatione comprehendi ius generale, & commune ex proprietate ſermonis: ſubditque non obſtare quod obiiciunt Andr. ab Exea *num.*44.& Auguſt.Bero.*num.*39.*in præſenti*, ſtatutum nihil aliud eſſe quàm ius municipale, quòd ſpecie & forma differat à Iure communi, adeóque vt altero poſito, alterum non ponatur, ſicut (inquiunt) poſita plebe non ponitur populus.§. *plebs autem Inſtit.de Iure natar.* quia ſi ita arguerint, eſſet triplex error. Vnus, quia Ius munici- 4
pale & commune, non tam formâ differunt, quàm latitudine iuriſdictionis: nam & Ius Romanum, quod nunc generale eſt omnibus, fuit olim proprium, peculiaréque Vrbis Romæ, atque adeò proprium, vt peregrinis, extraneiſque hominibus non communicaretur, *princip. Inſtit. de patria poteſt.* Alter, quia populus eſt quaſi totum, aut genus morale quoddam, plebs

autem quaſi ſpecies, aut pars, ſi itaque arguere velint à dicto §. *plebs autem*, fateri vtique debeant Ius municipale eſſe veluti ſpeciem, aut partem Iuris communis, proptereaque poſitione Iuris communis videri poſitum Ius municipale, quod abſurdum. Tertius, quia non diſputamus nunc de nomine, aut forma iuris municipalis, ſed de appellatione ſtatuti, quam contendimus generalem eſſe.

5 Conſtitutionis nomen latiùs diffuſum, de quo vide poſita *in addit ad cap. Conſtitutio 4. diſt. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Lex quomodo dicatur reſpicere futura, & non præterita.*
2 Clem. 2. de ætate & qual. *expenditur.*
3 Cap. vlt. de elect. in 6. *expenditur.*
4 Gloſſ. verb. vtetur, in Clem. 2. de vita & honeſt. cleric. *notatur.*

Cap. Cognoſcentes. II.

1 AD *num. 2.* Pro declaratione eorum, quæ *in collect. ſuper hunc text.* remiſſiuè dicta ſunt ad explicationem principalis huius text. concluſionis, quòd ſcilicet lex reſpicit futura, & non præterita, aduerto illam ſecundùm vnam ſententiam non procedere in legibus, ſeu conſtitutionibus Principum, diſponentibus circa executionem, ſeu perfectionem alicuius actus, vt videlicet leges illæ cum præiudicio etiam actuum præteritorum futuras executiones, ſeu perfectiones reſpiciant. Ita gloſſ. recepta *verb. in poſterum, in Clem. 2. de ætate & qualit.* Ioan. Crot. *in l. omnes populi num. 14. de Iuſtit. & iure*, Anton. & Abb. *num. 11. in*
2 *cap. vlt. hic tit.* in id expendentes *d. Clem. 2.* vbi diſpoſitum fuit de executione Iuris Canonicalis, putà de voce in Capitulo habenda, & ſtatutum vt nullus de cætero vocem in Capitulo haberet, etiamſi hoc ſibi ab aliis liberè concedatur, niſi ſaltem in ſubdiaconatus ordine fuerit conſtitutus; & ſanè Conſtitutio illa dubium non eſt quin reſpiciat futura cum præiudicio actuum præteritorum, id eſt, comprehendat etiam vocem præſtandam, & electionem faciendam à Canonicis, qui ante illam
3 Conſtitutionem præbendam obtinuerant. Expendunt etiam *cap. vltim. de elect. in 6.* vbi agitur de confirmatione electionis, & ſtatuitur celeres confirmationes electionum non in concordia celebratarum viribus omnino carere, irritaſque & inanes eſſe, vbi manifeſtum etiam eſt deciſionem illam futura reſpicere cum præiudicio præteritorum, id eſt, vt in poſterum non ſortiantur effectum priùs factæ electiones, & confirmationes.

Verùm ſi rigorem Iuris ſpectemus, hæc declaratio vera non eſt, eamque meritò refellunt Ioan. de Imola, & Philipp. Dec. *in d. cap. vltim. hoc tit. num. 17.* & manifeſtè conuincitur ex *d. capit. vlt.* vbi expreſsè habetur eius deciſionem agentem de executione Canonicatus, putà de ſtallo in choro, & in Capitulo nequaquam attingere præterita, nec futura cum præiudicio præteritorum; ſiquidem illa Conſtitutio antiquos Canonicos, niſi de illis nominatim caueatur, nullo modo comprehendet. Non obſtat *d. Clement. 2. de ætate & qual.* extendens prohibitionem, de qua *ibi* ad Canonicos antea receptos, quia extenſio illa facta fuit auctoritate Principis Legiſlatoris, vt apertè denotant illa verba, *ſunt mancipati, vel mancipabantur in poſterum.* Nec refragatur ſententia gloſ. *verb. vtetur,* iuncto text. in alia *Clement. 2. de vita & honeſt. Cleric.* reſoluentis Clement. illam interdicentem quibuſcumque Clericis virgatis, vel partitis veſtibus publicè vti, extendi etiam ad veſtes priùs factas, quibus, inquit gloſſ. ipſos Clericos vti publicè minimè poſſe ſine pœna illius Conſtitutionis. Etenim ſi cum aduertentia perpendatur illa gloſſ. ſibi ipſi in effectu reſpondet, dicens non ob id Conſtitutionem illam reſpicere præterita, cùm ſolummodo futurum vſum damnauerit. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib. 5. controu. 2. à numero 11.* vbi *numero 14.* aduertit text. *in dict. Clem. 2. de vita & honeſt. Cleric.* prohibentem Clericis vſum veſtium partitarum obſinere etiam quoad veſtes antiquas abſque illarum præiudicio, cùm conſtitutio interdicat futurum vſum huiuſmodi veſtium partitarum, & *controu. 5.* latè agit de lege declaratoria, & an ad omnes actus præteritos de tempore legis declaratæ habitos extendatur? de quo etiam Morla *in emporio Iuris part. 1. tit. 1. q. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius textus proponitur.*
2 *Textus huius verba referuntur.*
3 *Appellari non poteſt à lege.*
4 *Aduersùs leges de dolo excipi non poteſt.*
5 Text. in præſenti *intelligitur.*
6 L. 1. in fin. ff. de doli except. *intelligitur.*
7 *Lex, aut indultum Principis an ſtare poſſit ſi tertio præiudicet.*

Cap.

Cap. Cùm omnes. VI.

1 AD *num.* 2. Canonici Trecenſis Eccle-
ſiæ ſibimet conſulere volenres, & non
his, qui ad Canonicarus, & Præbendas ven-
turi poſtea eſſent, conſtitutionem fecerunt
inter ſeſe, in qua duo firmata eranr. Alterum
vt ipſi, vel præſentes, vel abſenres ex inte-
gro redditus percipere beneficiorum ſuo-
rum poſſenr; at qui poſt eos venirent ad Ca-
nonias, non aliter eos perciperenr, quàm ſi
reſiderenr. Alrerum vr cùm vineæ quædam
Præbendis ſingulis iunctæ eſſent, ipſi eas
quoad viuerent, poſſiderent, nec tamen ad
ſucceſſores eodem modo tranſirent, ſed ea-
rum prouenrus in ſingulos diſtribuerentur.
V..iſimile autem videtur ſucceſſores Ca-
nonicos, quibus ex hac Conſtitutione præ-
iudicabatur, appellaſſe ad Pontificem, qui ira
2 reſcribit: *Cùm igitur quod quiſque Iuris in alte-
ram ſtatuit, ipſe debeat vti eo, & ſapientis di-
cat auctoritas, Patere legem quam tu ipſe tu-
leris: mandamus quatenus antiquos Canonicos
iunioribus, & iuniores in perceptione fructuum
tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis
antiquis ſecundùm priorem conſuetudinem vſque
ad tempus prædictæ Conſtitutionis ſeruatam, vel
ſecundùm rationabilem inſtitutionem in poſterum
obſeruandam.*
3 Verùm obſtat quòd à lege prouocari non
poreſt *l.* 2. *§. ex actis ff. de origine Iuris, l* 1. *ff à
quibus appel. non liceat, l ſi qua pœna, ff de verb.
ſign. l. fin. ff. de appel. recip.* cùm non ſit appella-
4 tio niſi à ſententia, *l* 1. *§* 1. *ff de appellat.* Tum
etiam, quia aduersùs leges de dolo excipi
nun poreſt, ad not *in l.* 1. *§. ſolent. ff. quando ap-
pel. ſit, & in l. ſi conſtet ff. de appellat. & in l. ſi
priuatus. ff. qui & à quib. & in l. qui grauatos, C.
de cēſib. lib.* 11. Ergo appellatio dictorum Cano-
5 nicorum ſtare non potuit. Sed nihil vero
ſimilius fortè eſt, quàm ſucceſſores Canoni-
cos aduersùs legem appellaſſe; nam quo pacto
id fecerint, ſi quo rempore lara Conſtiturio
fuit, nondum Canonici erant? At neque de
vera quidem lege intelligi id poſſe Canonici
ſtatuere, affirmat Læl. Mancin *diſquiſitionum
genialium & anniuerſariarum Iuris diſput. cent.*
3. *c.* 222. *n.* 2. Non enim veram condere legem
poruerunt, cùm neque iuriſdictionem ha-
berent, neque imperium, aut omnino legiſ-
latiuam aliquam poreſtatem. Valuit iraque
Conſtitutio iſta Canonicalis in vim pacti, &
conuentionis, non legis, vt ex ſenorum ſatis.
Quòd ſi vera fuiſſet lex, inutilis tamen fuiſſet,
vti non habens veræ legis condiriones, de
quibus per Iſidor. *in c. erit autem lex,* 4. *diſt.* re-
quirentme vt ſit iuſta ſecundùm conſuetudi-
nem, neceſſaria, vtilis, & nullo priuato com-
modo, ſed pro communi ciuium vtilitate con-
ſcripta. Hæc autem iniuſta erat, cùm abſentes
percipere fructus deberent, non ſecondùm
conſuetudinem, vt ibi; nō neceſſaria, vel vtilis;
niſi per auaritiam; non communi vtilitate, ſed
priuatis legum latorum cōmodis promulgata.
Non obſtat Paul. *in l.* 1. *in fine. ff. de doli ex-* 6
cept. dum air dolo fieri tam in contractibus,
quàm in reſtamentis, quàm in legibus, quaſi
aduersùs leges doli exceptioni locus ſit; quia
reſpondetur ſententiam Pauli *in d. l.* 1. diuer-
ſam eſſe; non enim voluit aduersùs leges ex-
cipi de dolo poſſe (quod abſurdum,) ſed ad-
uersùs eum, qui doloſè verſetur circa leges,
ſcilicet ſi ſcriptus hæres in fraudem legis Iu-
liæ & Papiæ racitam accommodauerit reſti-
ruendæ hæreditaris legatíve præſtandi ei,
qui capere non poſſit, voluntatem: aut ſi in-
terpretationem legum conueniat quis. *l. ita
fidei, ff de iure fiſci*, legéſve calumnietur, &
verba earum captare ſtudeat. *l. pen. ff. ad exhib.*
Neque explicari aliter res poreſt, vt quod
de legibus dicitur, conueniat ei, quod de
contractibus, & de teſtamentis præmittitur,
& quidem in eum ſenſum, vt excipi de do-
lo aduersùs eum poſſit, qui doloſè in con-
tractibus, reſtamentis legibúſque verſetur.
Illud verò quod de prouocatione à lege 7
non facienda ſuprà dixi, (ſi diligentiùs ex-
plicanda res eſt) contingere multifariam
poteſt, vt priuati hominis læſionem velit
lex, nec dubitari de veriori ſententia valet,
ſi percurramus ſingula. Eſt itaque primus
modus, ſi cui priuilegium aliquod concedi-
tur cum læſione aliqua & præiudicio al-
terius: & conſtat, ſi ſit dubia Principis mens,
ita præſumendum, ne voluerit tertio præ-
iudicare. At ſi certa ſit lædendi voluntas,
núllius tunc roboris priuilegium eſſe, cùm
non poſſit facto Principis cuiquam hominum
ius ſuum detrahi, præterquam ex publica
aliqua neceſſitate, vel cauſa. Denique, ſi in-
ualidum priuilegium eſt, fruſtrà eſt de ap-
pellatione quæſtio. Alrer modus eſt, ſi pri-
uato homini legiſlator nocuiſſe dicatur ob
publicam aliquam neceſſitatem, aut com-
mune bonum ciuitatis, & tunc nulla pro-
uocatio eſt, cùm nihil non iuſtum habeat
diſpoſitio Principis, & valeat, quod vulgo
dicitur, Salus populi ſuprema lex. Tertius,
ſi lata fuerit ſpecialis aliqua lex in detri-
mentum priuatæ alicuius perſonæ nomina-
tim, tunc enim ſi eiuſmodi illa ſit, vt virtute
obliget plurimos, valebit vtique quaſi ge-
neralis Conſtitutio, ſi iuſta erit, adeóque
non appellabitur ab ea. At ſi iniuſta, non
valebit; quare nec appellatione opus qui-
dem erit. Quartus, & vltimus, ſi genera-
liter ſcribatur quidem lex, ſed legiſlatoris

animus priuati alicuius hominis offenſionem velit; nam nec tunc prouocabitur, ſi alioqui lex ſua habuerit requiſita. *d.c erit nutem lex. diſt.4.* intentio enim legiſlatoris extra rem eſt, neque afficit legem, ſicut praua intentio Iudicis ſententiam non inficit, quæ alioqnin iuſta eſt. Ita accepi à Læl. Mancin. *d.cent.2.c.121.*

SVMMARIVM.

1 *Paupertas non prodeſt ei qui propria culpa in illam ſe coniecit.*

2 *Intellige vbi culpa ad caſum præordinata non eſt.*

3 *Culpa quæ ad caſum præordinata non eſt, nocere non ſolet.*

Cap. Quæ in Eccleſiarum. VII.

1 AD *numer.* 7. Concluſionem, quòd paupertas non prodeſt ei, qui propria culpa in illam ſe coniecit, de qua ſub hoc
2 *numer.* intelligendam aduerto vbi culpa ad caſum præordinata non eſt, quaſi ſecus ſi ad caſum culpa præordinata fuerit. Ita Couarr. *lib.2.cap.16.num.9. verſ.ſecundò illud adnotandum,& pract.cap.8. num.3.* Marcheſan. *de commiſſionib. part.2. de commiſſ. auocat.cauſar.* §. *2.numer.52.* Cornel. Benincaſ. *de paupert.quæſt.4.princ. num.48.* Ari. Pinel. *in Auth. niſi triceunale, num.46. C.de bonis mat.* Marc. Mantua *ſing.31.* Gam. *deciſ. 15. num.2.* Menoch. *de arbitr. caſu 182. num. 39. cum ſeqq.* Sfort. Odd. *de reſtit. in integ. part. 1.quæſt.11. art.10.* Ludou. Mexia *in tract. taſſæ panis concluſ.1 num.9.*

3 Culpa enim quæ ad caſum præordinata non eſt, nocere non ſolet, *l.is qui ex ſtipulatu 44. ff.de action. l.non omne 38. ff. de ſtatu lib. cap. quia diuerſitatem 5. de conceſſ.præb.* vbi gloſſ. *verb. ſuſpenſus*, Franc. Becc. *conſ. 214. numer.15.* Mar. Giurb. *conſ 51.num.19.in fine*, D.Barboſ. *in l.ſi Prætor.* §. *Marcellus, n.45.ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Statuta & leges laicorum Eccleſias, & earum bona nullatenus ligant.*

2 *Nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem.*

3 *Clerici ciuilibus Principum legibus non obligantur directè, ſed indirectè, quatenus naturalis æquitas poſtulat.*

4 *Statuta laicorum pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia non ligant eccleſiaſticas perſonas.*

5 *Praxim recurrendi ad Iudices ſæculares, qui defendant.*

6 *Recurſus ad Regia Tribunalia in Eccleſiaſticis cauſis qui deteſtentur.*

7 Cap. filiis, vel nepotibus, 16.q.7. *intellectus, & n.8.& 9.*

10 Cap. filiis, vel nepotibus, 16.q.6. *abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III.* in cap. qualiter & quando, de iudic.

11 Cap. Regum 23.q.3. *declaratur.*

12 *Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio clericorum à ſæcularium Principum Iuriſdictione tam quoad perſonas, quàm quoad bona eſt de iure diuino.*

13 *Reg.* Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine, aut præſcriptione, *quomodo intelligenda.*

14 *Conſuetudo quamuis immemorialis, ſi ſola ſit, & nullo titulo Pontificio iuuetur, non poteſt eccleſiaſticæ iuriſdictioni quicquam derogare.*

15 *Papa quatenus toleret conſuetudinem recurrendi ad Iudices laicos.*

16 *Lex Ciuilis prohibens alienari bona immobilia in Eccleſias, an ſit valida?*

17 *Bona patrimonialia clericorum an gaudeant eodem priuilegio, quibus gaudent bona Eccleſiarum, oſtenditur, & n.18.*

Cap. Eccleſia S.Mariæ. X.

AD *num.2.* Quòd ſtatuta & leges laico- 1
rum Eccleſias, & eorum bona nullatenus ligent, vltra citatos in collect. docent Boët. Epo *lib.1.de Iure ſacro, cap.2. num.178.* Franc. Ferrer. *de ſoluto matr. ſecundo euident. num.6.* Camill. Borrel. *de Magiſtr. lib.2.cap.11.* Ioan. Bapt. Ciarlin. *var. controuerſ. cap. 45. num.1. & cap.107. num.32.* Carleual. *de iudic. q.6. ſect.1. num.394.* Florid. Mauſon. *de contra. quæſt.8. numer.4.* Baldel. *in Theologia mor. lib.5. diſp.33. num.20.* Lotter. *de re benef.lib.3. q.18. num.86.* Martinez *in 1.2. S.Thomæ tom.3. quæſt.96. art.5. dub.6. n.89.* nouiſſimè Thom. del Bene *de Comit. ſeu Parlamentis dub 4. ſect 16. pag.24. cum ſeqq. & ſect.18 num.1.* vbi 2
reddit rationem, quia nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem, nec iuriſdictionem, ibique probabilius dicit quòd Eccleſiaſtici ciuilibus Principum ſecularium legibus non obligantur directè, id eſt, præciſè ex vi ipſarum 3
legum, aut poteſtatis legiſlatricis ciuilis, ſed quòd obligantur ſolùm indirectè, quia ſcilicet id naturalis æquitas poſtulare videtur, cùm alioquin communis pax inter ciues difficilè obſeruari poſſet, & citat metipſum *in hoc loco*, & Villalob. *in ſum. tom.1. tract.2. diff.31.*

*diſſ.*31*.num.*1. Fauſt *in ſpeculo Confeſſ. diſp.*9. *q.*44 Filliuc. *in quæſt. moral.tom.* 2. *tractat.* 35. *cap.*4.*nu.*94. ac alios. Et iterum idem Thom. del Bene *dubit* 30.*ſect.*2.*num.* 2.*pag.*346. poſt Molin. *de iuſtit.tract.* 2. *diſput.*31 *.numero* 15. Squillante *de priuil.cleric.cap.*7.*dub.*3 *num.* 94. *& cap.*8.*numero* 89.à Ponte *in reſp de cenſur. Pauli V.fol.*75. id intelligit ſi hæ ciuiles leges non pugnant cum libertate eccleſiaſtica, id eſt, neque directè, neque indirectè lædunt eccleſiaſticam libertatem, grauando ſcilicet eccleſiaſticos, aut iura libera, & priuilegia eorum diminuendo.

4 Ad *numer* 6. Quòd ſtatuta laicorum pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia aduersùs eos, quorum pecora damnum dederint, aut in fructibus, vel in paſtibus vetitis fuerint inuenta, non ligant eccleſiaſticas perſonas, vltra in collect.citatos, tenent Sanch. *in opuſc.moral. tom.*2.*lib.*3. *cap. vnic. dub.*31.*num.*2. me citato *in hoc loco* Thom. del Bene .*d.dub.*4 *ſubſect.*14.*numero* 1. *pag.*57.

5 Ad *numer.*7. De praxi recurrendi ad Iudices ſæculares vltra citatos agunt, eamque probant, & multis defendere conantur Ioan. Garc.*de nobilit.gloſſ.*1 *.numero* 25. Bobadil. *in ſua politica tom.*1.*lib.*2.*cap.*18 *num.*139. Ioan. de Heuia *in Curia Philip.part.* 1. §.5. *num.* 34. Segura Daualos *in direct. Iudic. Eccleſ.part.*2. *cap.*13.*numero* 51. *&* 53. Salgad.*de protect. Reg. tom.*1. *part.*1. *capit.* 1.*cum ſeq* Ioſeph. Seſſe *de inhibit.cap.* 8.§. 3. *& p.*2.*deciſ.in epiſt.ad Regem*, Carol. de Graſſ. *de effect.cleric.effectu* 1.*num.*300. Caſtil.*tom.*7. *de tertiis, cap.*41. vbi latè agit de hac materia, & fundamentis à me in præſenti adductis ſigillatim reſpondere nititur.

6 Ad *numer.* 14. vltra DD. in hoc numero citatos, qui recurſus ad Regia Tribunalia in eccleſiaſticis cauſis deteſtantur, vide pro hac parte Baldell. *in Theolog. morali tom.*1. *lib.*5.*diſp.*40. *numer.*13. Filliuc. *in quæſt. moral. tom.*1. *tract.*16. *cap.*8. *&* 10. Ioan. de Maderiaga *in tract. de Senatu cap.* 39. Palao *in opere morali tom.*2. *diſp. vnic.punct.*12.*numer.*5. Malder *in p.*1.*q.*96. *art.*4. Franc. de Araujo *in* 1. 2. *S.Thomæ q.*97. *diſp.* 3.*ſect.*5.*diffic.*4.*num.*10. me citato *in hoc loco.* Thom. del Bene *d.dub.* 4. *ſubſect.*4 *numer.*15 *pag.*36. metipſum *de iure eccleſ.lib.*1 *.cap.*39.§.2.*num.*180.*cum ſeqq. & in votis deciſiuis lib.*2. *voto* 48. nouiſſimè R. Fr. Hieron. Garcia *in ſum. morali tract.*1.*diffic.*3. *duda* 2.*puncto* 7.*num* 63.

7 Ad *numer.*15. Quatenus hîc agitur de intellectû *cap. filiis vel nepotibus* 16.*quæſt.*7. dum per eum aliqui putant quòd negligentia Epiſcopi, vel alterius eccleſiaſtici Prælati ſuppleri poſſit per Iudicem ſæcularem: addo plures alios intellectus adducere Thom. del Bene *vbi ſuprà num* 20.*cum ſeqq. pag* 38. *&* 39. Et refert noſtrum intellectum, quòd ſcilicet in eo text.non probatur in defectu iudicis Eccleſiaſtici Principem ſæcularem poſſe cauſas eccleſiaſticas ad ſe aduocare, ſed quòd hic moueat Superiorem eccleſiaſticum de neglecta, aut iniquè adminiſtrata iuſtitia, vel quòd faciat inſtantiam ſuperiori pro illius correctione, & hunc eundem intellectum præſtant Mar. Alter. *de cenſur.tom.*1.*diſp.*16 *lib.*5.*cap.*2. Peſant. *tract.de immun.Eccleſ.diſp.*2.*numer.*1. Anguian. *de legib.tom.*1. *lib.*2. *controuerſ.*17. *numero* 93.

Secundo loco Mart. *de Iuriſdict part* 4 *caſu* 43.*numer.*4. Duard. *in Bullam Cœnæ lib.*4 *can.* 14.*quæſt.*8.*numer.*8. reſpondent *d.text.in cap filiis vel nepotibus*, intelligendum in caſibus, in quibus iuriſpatronatus collatio, atque inſtitutio ex priuilegio Summi Pont. ſpectat ad Regem, & ſecundùm iſtum intellectum primò adeundus eſt Epiſcopus, ſecundò in ſubſidium adeundus eſt Rex. 8

Tertio loco P. Suar. *de defenſione Fidei contra Anglicana ſecta errores*, *lib.*4.*cap.*38. aſſerit ſolùm in eo text. dici quòd patronus Eccleſiæ, ſi viderit bona Eccleſiæ ab inferioribus clericis defraudari, moneat Epiſcopum, ſi videat defraudari ab Epiſcopo, moneat Metropolitanum, ſi à Metropolitano, Regiis auribus intimet, non quaſi vt Rex iuriſdictione vtatur in Metropolitanum, ſed vt auctoritate ſuum illum moneat, vel ſi id ſatis non eſt, implorato Pontifice, eius auctoritate illum cohibeat, interim facto, & potentia impediat ne Eccleſia in bonis ſuis damnum patiatur. 9

Quarto loco alij non pauciores affirmant prædictum tex. *in d.cap. filiis* fuiſſe abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III. *in cap.qualiter, & quando, de iudic.* ex quorum numero ſunt Sahag de Villaſante *in cap. decernimus*, *numero* 159.*de iudic.* Axori.*inſtit.moral. part.*1. *lib.*5. *cap.*14 *quæſ.*2. *ad fin.* Coriolan.*in Bull. Cœnæ excom.*14 *fol.*926. Salas *de legib quæſt.*96. *tract.* 14 *diſp.*14. Bonacin. *eod. tract.diſp.*10.*q.*2.*punct.*1.§.1.*numer.*12. Peſant. *de immunit. Eccleſ. diſp.*16. Filliuc. *in quæſt. moral tom* 1.*tract.*16 *cap.*10 *num.*263. Duard. *in Bull. Cœnæ lib.*2.*can.*14. *quæſt.*8. *numero* 8. quos refert Thom. del Bene. *vbi ſuprà n.*24. *pag.*39. 10

Ad *numer.* 16. De intellectu *cap. Regum*, 23. *q.* 2. agit Thom. del Bene *d.dubit.*4 *ſubſect.* 3. *num.*3.*pag.*34. dicens illud procedere quoad laicos ſubditos, *& ſubſect.*4.*numero* 16.*pag.*38. addit quòd tunc competit Regibus per vim oppreſſos à manibus calumniantium libe- 11

rare, & tunc licet vim vi repellere de Iure naturali quando vis eſt clara, & manifeſta.

12 Ad *num.* 19. Quòd immunitas eccleſiaſtica, ſeu exemptio Eccleſiaſticorum à ſecularium Principum & Magiſtratuum iuriſdictione tam quoad perſonas, quàm quoad bona, eſt de Iure diuino, quamuis Iure poſitiuo tam Canonico, quàm Ciuili declarata, & confirmata, vltra citatos *in collect.* docent Valenzuel. *in defenſ. cenſur. Pauli V. p. 4. num.* 37. Ioan. Beltran. *in propugn. libert. eccleſiaſt. aſſert.* 1. §. 7. *num.* 13. *&* 31. Soſa *in tract cenſur. Pauli V. fol. mihi* 15 *& ſeqq.* Vgolin *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini, cap.* 2. Colleg. Bononien. *in reſp. pro libertate eccleſ. contra Venetos, num.* 40. Bonacin. *de cenſur. in Bulla Cœnæ diſp.* 2. *quæſt.* 16. *ſect.* 1. *puncto* 2. *numero* 5. Boët. Epo *de iuriſdict. eccleſ. tempor. q.* 2. *num.* 3. *pag.* 18. Ludou. Correa *in repet. cap inter alia, de imm. eccleſ. part.* 2. *num.* 40. Alzed. *in praxi Epiſcop. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 36. Octau. Glorit. *reſp.* 13. *num.* 4. Antonin. Dian *reſol. moral. p.* 5. *tract.* 1. *reſol.* 21. Thom. del Bene *d. tractat. de Parlament. dubit.* 27. *ſect.* 4. *cum ſeqq. à pag.* 307. Ego ipſe *de Iure Eccleſ. vniuerſo libr.* 1. *cap.* 39. §. 2. *à num.* 5.

13 Ad *numer.* 17. Eleganter hac de re Thom. del Bene *d. tract. dubit.* 4. *ſubſect.* 4 *numer.* 5. *pag.* 41. vbi ait regulam illam, Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine, aut præſcriptione, limitandam eſſe, niſi lex conſuetudinem tanquam abuſum, vel corruptelam improbet, *& num.* 7. tunc ſufficere conſuetudinem ait, ſi præſumpto aliquo titulo iuuetur, v. g. conſtante fama priuilegij conceſſi, quod temporis diuturnitate amiſſum ſit, nam fama dat iuſtam cauſam credendi, vt ait Abb *in cap. de quarta, numero* 10 *de præſcript.* tunc enim præſcribens non fundatur in mera poſſeſſione, aut conſuetudine, ſed in titulo, ex quo capax fiat poſſeſſionis, conſuetudinis, ac denique præſcriptionis cum bona fide, ſicut rectè notauit Maſcard. *de probat. concl.* 1371. *n.* 32. vbi ait quòd data in capacitate præſcribentis ſolus curſus temporis nihil poteſt operari, vt reddat capacem eum qui incapax eſt: quare tunc opus eſt, vt allegetur titulus priuilegij, aut exemptionis, & ad probationem talis tituli ſufficiet probare lapſum temporis, cuius initij memoria non extet.

14 Vnde ſequitur conſuetudinem quamuis immemorialem, ſi ſola ſit, & nullo titulo, ſeu priuilegio Summi Pont. adiuuetur, non poſſe eccleſiaſticæ iuriſdictioni quidquam derogare, vt per Abb. *in cap clerici, num.* 5. *&* 6. *de iudic.* Lup. *de libert. eccleſ. part.* 1. *quæſt.* 6. Anton. Gabr. *commen. lib.* 5. *tit. de præſcript. concl.* 1. *numero* 9. Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 13. *quæſt.* 8. Mart. *de iuriſd. part.* 4. *caſu* 63. *&* 64. Tanner. *lib.* 2. *defenſ. eccleſ. libert. cap.* 16. Thom. del Bene *dict. ſubſect.* 4. *numero* 10. *pag.* 42.

15 Ad *numerum* 25. Ad illud quòd Summus Pontifex ſcit, & tolerat iſtas, & ſimiles conſuetudines, ac proinde tacitè in illas conſentire videtur; reſpondet Thom. del Bene *d. tract. dubit.* 27. *ſect.* 9. *pag.* 325. me citato *in hoc loco*, illas tolerare non tolerantia approbatiua, ſed tolerantia permiſſiua, ad euitanda ſcilicet maiora incommoda; maximè, quia quotannis in Bulla Cœnæ Domini cum ampliſſimis clauſulis reuocantur omnes conſuetudines, quæ ſunt contra immunitatem eccleſiaſticam, & citat Fagnan. *in reſp. pro cenſur. Pauli V. part.* 4. *fol.* 116. Anton. Boui. *in ſimili aſſumpto part.* 4. *ad arg.* 11. *&* 12. Colleg Bononien. *in reſp. pro libert. eccleſ. num.* 57. Franc. Soſa *contra Venetos, fol. mihi* 72. Comitol *in apologia contra Venetos, cap.* 3. *num.* 8. Vigian. *in tract. de libert. eccleſ. diſput.* 2. *concl.* 3. *diſp.* 3. *concl.* 1. Vgolin. *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini cap.* 7. *fol.* 193. Ponte *in reſp. pro cenſur. Pauli V. fol.* 11. Ioan. Beltran. de Gueuara *in propugn eccleſ. libert.* §. 7. *num.* 43. Theologi Religionis Seruorum *in defenſ. cenſur. Pauli V. cap.* 8. *num.* 19. *in fine.* Cochier. *de libert. eccleſ. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 8. Surd. *conſ.* 301. *num.* 58. Peregr. *de immun. cap.* 2. *num.* 34. Caſtro Palao *in opere morali tom.* 2. *diſp. vnic. de immun. Eccleſ. puncto* 12 *num.* 3. Suar. *de defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib.* 4. *cap.* 32. *numero* 11. Duard. *d. lib.* 2. *can.* 19. *quæſt* 8. *num.* 25. Lotter. *de re benef. lib.* 3. *q.* 33. *num.* 19. Filliuc. *tom* 1. *tract.* 16. *cap.* 16 *n.* 256. Acoſta *in Bullam Cruciatæ quæſt.* 79. Bellet. *diſquiſit. clerical. part.* 1. *tit.* 3. §. 3. Baldel. *in diſput. Theolog. tom.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 39. *numero* 11. Si re vera extant priuilegia (prout illud habere Hiſpaniæ Reges aſſerunt Bañez 2. 2. *q.* 67. *art.* 1. *dub.* 2. *concl.* 1. Ioan. de la Cruz *p.* 1. *præc.* 8. *q.* 3. *art.* 1. *dub.* 1.) poterit defendi opinio oppoſita, quòd ſcilicet per Bullam Cœnæ, quæ quotannis feria quinta Hebdomadæ ſanctæ publicari ſolet, non reuocetur illud, nec omne aliud priuilegium à Summis Pont. conceſſum, quia lex vniuerſalis poſterior non derogat priuilegio ſpeciali anteriori, ſecundùm Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 16. *cap.* 10. *num.* 258 & alios, quos refert Thom. del Bene *dub.* 27. *ſect.* 11. *num.* 3. *pag.* 329.

16 Ad *num.* 29. Quòd lex ſiue Conſtitutio ciuilis prohibens alienari bona immobilia in Eccleſias, ſiue perſonas eccleſiaſticas, inualida & illicita ſit, vltra *in collect.* citatos *ſub hoc num.* docent Azeued. *l.* 8. *numero* 3. *tit.* 18. *lib.* 9. *Recop.* vbi ex Iaſ. hanc partem dicit

in

in iudicando & conſulendo ſequendam, Schrader.poſt queſt.ad Iuſtaian tractat.de rebus §.16.à num.87. Mench.de ſucceſſ.creat.lib. 1.§.10. numero 648.verſ.denique. Petra de poteſt. Princip.cap 19.num 42. Fulu. Pacian. conſil.164.numero 5.cum ſeqq. Naibona l.35.gloſſ. 2.numer.34.tit.1.lib.3.Recop. Adam. Concent. lib.6.politicor.cap.62.cum ſeq. Domin. Taſſon. in pragm. de Antefacto ver.8. obſer.1. Ioan. à Cochier in vind. libert. eccleſ. part.1. cap.11. Marta de ſucceſſ.legali part.3.q.13.art.1 à n.1. Ciarlin. controu. cap.23. num.40. Cyriac. controuerſ.tom 2.cap.205.n.157. Baldel.in Theolog. moral.lib.5.diſp.36.num.20.Bonacin. de cenſur. extra Bullam. diſp.2. q.10. puncto 4. Araujo in 1.2.S. Thomæ q.91.diſp.3.ſect.5. diffic.14. verſ. hinc colligo, Anton. Diana moral. reſolut.p.1. tract. 2.reſol.53.57.58.63.& 74.& p.3.tract. 1.reſol. 13. & p.4. tract. 1. reſol.13. 14. 15. & 57.& p.5.tract.1.reſol.3. & 8. Ego ipſe de Iure eccleſ. vniu. lib.2.cap.3. à num.216. latè in votis deciſiuis Canonic.lib.2. voto 26.per tot. vbi pro hac parte plura adduco fundamenta, & contrariis reſpondeo.

17 Ad n.34. Quòd bona patrimonialia clericorum gaudent eodem priuilegio, quo gaudent bona Eccleſiarum, & non poſſunt collectari à Principe ſeculari, vltra citatos ſub hoc numero, tenent etiam Bal. in l. placet, C.de ſacroſ. Eccleſ. Medina in Cod.de reſtit.q.15. Proſp.de Auguſtino ad Quarant. in ſum.Bullarij verb.Vectigal.Leſſi. de Iuſtitia lib.2.c.33.dubit.3.num. 19.Suar.de defenſ. Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib.4. cap.24. & 25.Azori. inſtit.moral.part.3.lib.5.c.19 quæſ.7. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. tomo 1. lib.9.c.25.n.377.& 379. Duard. in Bull. Cœnæ lib.2.can.18.q.5.n.4.& q 6.numer.1.Filliucius in quæſt. moral.tom 1.tract.16.cap.11 numer. 298. Molin. de Iuſtit.tom.3.tract.3.diſp.671.num.2. Marc. Alter. de cenſur.tom.2. diſp.19.lib.5.cap. 6.dub. 2. Homobon. de examine eccleſ. part.1. tractat.11.cap 6.q.9. Molfeſ. in ſumma tom.2. tract.12.cap.22.num. 166. Caſtr. Pala.in opere mor.tom.2.tract 12 diſp.vnic.puncto 9.numer.2. Squillan. de priuil. Clericor. cap.8.n.34. Marta de Iuriſd.part.4. caſu 49.n 9. Paſqualig. in ſuis deciſion. moral deciſ.128.numer.4. Guilenzon. conſ.53. Anton de Marinis quotid. reſol.c.37. numer.9. Mari. Antonin.var.reſol.lib.1.reſolut. 88.numero 1.Sanch. in opuſc. moral.lib.7.cap.1. dub.36. in princ. Ciarlin. controuerſ.forenſ.cap. 31 numero 7. Baldel. in Theologia morali lib.5. diſp.34.n.2.Aloyſ. Ricc.part.2.deciſ.299.num. 3.& in praxi tom.4 reſol.93.numer.2.Tamburin.de iure Abbatum tom.1.diſp.15.q.20.num.3. Caſtill.tom.7.de tert.cap.9.numer.18.Probatur hæc pars ex Auth.item nulla communitas C. de Epiſcop.& cler. & ex cap.vlt.de vita,& honeſt. cleric. & cap.non minus, de immun. Eccleſ.& cap. quamquam, de cenſib. lib.6.& Clem. vlt. eod.tit. Ratio eſt, quia bona in acceſſionem veniunt perſonæ clericalis, ſi eius ſunt, vel in acceſſionem Eccleſiæ, ſi Eccleſiæ ſunt, acceſſorium verò ex principali ſuo diiudicandum eſt, reg. acceſſorium, de regul. iur. lib. 6. cum plenè per me adductis Axiom.4 num. 1. Tum etiam, quia bona Eccleſiæ ſui natura temporalia ſunt, & tamen ob id ſolum quòd Eccleſiæ accedunt, priuilegium ſortiuntur, ne velnti temporalia haberi debeantı ergo & bona clerici, quia clerico accedunt, atque hîc bona illatio: nam cùm perſonæ clericorum ab omni iuriſdictione ſeculari immunes fiant, eorundem quoque res eximi ab eadem iuriſdictione debent. Tum etiam, quia ex Panorm. hic num.3.bona clericorum patrimonialia obligantur Eccleſiæ, ſi ea quæ beneficiaria ſunt, clericus malè tractet, diſſipet, deperdat, ne ſecus ac bona mariti tacitè obligentur pro dote vxori ſuæ.l. vlt. C. de pact. conuent. Tum denique, quia clericus non ſortitur forum laici Principis in patrimonialibus, cap. ſi clericus laicum, de foro comp. ergo nec ſtatutis ligari poteſt, cùm idem valeant, ſeu à pari procedant (vt loquuntur,) ſtatutis ligari & forum ſortiri, gloſ.in l.2.ff de eo quod certo loco, & in cap. quod clericis. de foro comp. plures per me citati Axiom.174.num.26. Contrarium verò, immo patrimonialia clericorum bona eodem iure non cenſeri, quo & bona eccleſiaſtica, nec ad eas patrimoniales clericorum res pertinere eccleſiaſticorum bonorum priuilegia, niſi in caſibus à iure expreſſis, ſuſtinent gloſ.margin. verb. res ipſarum, in cap. quamquam, de cenſib.in 6.Butr.in cap. ſi diligenti, numer.18. de præſcrip. Abb. in præſenti num.3.& in c.vlt.n.11.de vita, & honeſt. cleric.Felin.etiam his n.7. & 8.& Deci. nu.18. Balb. de præſcript.part.5.q.5.numer.2. Viuian. commun.opin.lib.3.verb.clericus in bonis, Cou. var.lib.1.cap.4.numer.2. Gutier.de gabell.q.88, num.10.latè, & neruosè Læli. Mancin. diſquiſit. genialium, & anniuerſariarum Iurit diſput. cent.3. cap. 241.cum duobus ſeqq. Ioan. Driedon. de libert. Chriſt.lib.2.cap.3. Et mouentur, quia huiuſmodi patrlmonialia clericorum bona ſunt purè temporalia, nec reſpectum habent ad clericum vt clericum, ſed ad clericum vt ciuem, ſeu finem ſpectes, ſeu modum, nam hæc omnia temporalia ſunt: cùm enim bona Eccleſiæ decimas non ſoluant, c.nouum genus, de decim. creditu tamen eſt bona patrimonij huiuſmodi decimis ſubiacere, vt dixi de officio Epiſcop.p.2.alleg.19.nu.92. Cumque alienari bona Eccleſiæ non poſſint, attamen bona patrimo

monij etiam titularis, alienabilia olim erant, *gloſ. vlt. in cap tuis, de prabend.* donec prohibita omnis alienatio fuit, per Concil. Trid. *ſeſſ. 21. de reform. cap. 2.* Item prætextu læſionis non petit clericus in bonis patrimonialibus ſe reſtitui, vt in bonis Eccleſiæ, & de eiſdem compromittit in laicum, quod non poteſt de eccleſiaſticis bonis, *cap. contingit, de arbitr.*

18 Sed hæ contrariæ opiniones fœdere diſtinctionis componi poſſunt, vt ſcilicet prima quæ habet bona patrimonialia clericorum gaudere eodem priuilegio exemptionis, quo gaudent bona Eccleſiarum, procedat in bonis patrimonialibus, ad quorum titulum clerici ordinati ſunt, & interim quòd non extinguitur titulus per adeptionem beneficij eccleſiaſtici. Secunda verò contraria, vt locum habeat in aliis bonis patrimonialibus, quæ titulo aliquo temporali, v.g. hæreditate, legato, donatione, emptione, arte, vel alio ſimili ab eccleſiaſticis acquiſita ſunt. Ita Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 18. numer. 72.* Azeued. *l. 1. n. 9 tit. 4. lib. 1. Recop.* Bobadil. *in ſua politica lib. 2. cap. 18. num. 60. lit. F.* Cened. *pract. lib. 1. q. 11. num. 10.* Ciarlin. *controuerſ. forenſ. cap. 22. num. 48.* Marcel. Vulpe *in ſua praxi iudic. eccleſ. cap. 17. numer. 24.* Ego ipſe *d. p. 2. alleg. 19. n. 91.*

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis ſententia ferenda ob contumaciam.*

2 *Contumacia pœnam euitat qui ob paupertatem comparere abſque dedecore in iudicio nequit.*

3 *Contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur.*

4 *Contumacia lato modo per ſe delictum dicitur.*

Cap. Ex litteris. XI.

1 AD *num.* 8. Notatur hic tex. ad hoc quòd ob contumaciam excommunicationis ſententia ferri poteſt, vt per gloſ. per text. *ibi in cap. ex parte 23. de verbor. ſignif. & in cap. 2. de procurat. & in cap. 1. de dolo & contum. lib. 6.* Simanch *de Cathol. inſtitut. capit. 14. de contumac.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec. 10. in iudic. numero 11. cum ſeqq* Marant. *de ordine iudic. p. 6. memb. 2. n. 29.* Ludou. Montalu. *de reprobat. ſentent. Pilati, art. 3. n. 25.* Suar. de Paz *in pract. tom. 2. p. 1. cap. 3. num. 5. verſ. alia pœna eſt*, Farin. *in praxi crimin. q. 18. num. 39. verſ. ſi Iudex eccleſiaſticus.*

2 Ad *n. 11.* Vnde ad iudicium venire iuſſus, ſi abſque dedecore ob paupertatem comparere nequeat, nec compareat, contumaciæ pœnam euitat. *Auth. de hared. & falcid. §. hic nobis*, Cornel. Benincaſ. *d. ſpec. 10. in iudic. numero 23. cum ſeqq.* Marant. *d. part. 6. verb. contumacia num. 5.* Sebaſt. Medices *de caſibus fortuitis part. 2. q. 4. n. 12.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 48. num. 6.* Maurit. Apicella *alleg. 6. nu. 18.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 142. n. 2.*

Ad *numer. 12.* ibi, quia contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur. Præter citatos *in collect.* adde hanc concluſionem probantes Octauian. Cacheran. *Pedem. deciſ. 3. numero 2. & 4.* Cornel. Benincaſ. *d. ſpec. 10. in iudic. numer. 22.* Anton. Grauat. *ad Veſtr. in pract. Romana Curia lib. 4. cap. 4. numero 17.* Suar. de Paz *d. p. 1. tom. 2. cap. 3. numero 6. cum ſeqq.* Franc. Milanen. *deciſ. 21. numero 23. lib. 1.* Azeued. *l. 1. num. 52. & 53. tit. 4. lib. 4. Recop.* Camill. Borrel. *in ſumma deciſ. p. 1. tit. 46. numer. 170.* Petr. Pechi. *de iure ſiſtendi cap. 38. num. 5.* 3

Ad *num. 13. in fine.* Quòd contumacia lato modo ſumpta per ſe delictum dicatur, vltra citatos vide Roland. à Valle *conſ. 45. num. 165. cum ſeqq. lib. 1. & conſ. 47. numer. 2. cum ſeqq. lib. 2.* Andr. Gail. *de pace publica lib. 2. c. 5. num. 8.* Menoch. *de arbitrar. caſu 153. lib. 2.* Marc. Anton. Eugen *conſ. 31. n. 1. cum ſeqq. tom. 1.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 18. num. 26. cum ſeqq.* Camill. Borrel. *d. tit. 46. n. 44. cum ſeqq.* 4

De Reſcriptis.

TITVLVS III.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum commiſſionis, in quo iuſta de cauſa appellatio remouetur, per illam clauſ.* Appellatione remota, *validum eſt.*

2 *Per clauſ.* Appellatione remota, *non omnino ad ſuperiorem aditus intercluditur, cùm poſſit ad eum recurri per viam querelæ, aut reſtitutionis.*

3 *Nonobſtante clauſ.* appellatione remota, *poterit victus vti remedio appellationis quoad effectum dumtaxat deuolutiuum.*

4 Text. in præſenti *intelligitur.*

5 *Appellandi facultas Iure communi conceſſa eſt vnicuique dum offenditur.*

6 *Intellectus varij referuntur ad hunc text. &* n. 7. *verior proponitur.*

8 *Mandatum ſpeciale poſterius derogat priori reſcripto generali ſecundùm Ius commune obtento.*

9 Cap. ex parte 18. de officio deleg. & c.

ex

ex ſua 9. de filiis præsby. *interpretantur.*
10 *Diſpoſitiones oppoſitæ & repugnantes per modum poſſibilem ad concordiam ſunt reducendæ.*
11 *Reſcriptum ſpeciale derogat generali, quando ſpeciale non fecit mentionem de generali antecedente.*
12 Cap. cæterùm 3. hoc tit. *interpretatur.*

CAP. Sicut. I.

1 POST *num. 1.* Probat hic text. valere reſcriptum cõmiſſionis, in
quo iuſta de cauſa appellatio re-
mouetur per illã clauſ. *Appella-
tione remota:* in eo autem conſiſtit iuſta cauſa
reſcripti appellatione remota conceſſi, quòd
per illud Pontifex ante latam ſententiam cõ-
mittit litem prima, & vnica ſententia dumta-
xat terminandam, per quam commiſſionem
nec tollitur defenſio, nec læduntur litigantes:
nam cùm hoc reſcriptũ ſit litigantibus com-
mune, *c. 2. de mutuis petit.* poteſt remotio ap-
pellationis tam reo, quàm actori vtilis eſſe,
cùm poſſibile ſit quòd tam pro vno, quàm
pro altero feratur ſententia, & licèt victus
amittat beneficium appellandi, hoc detrimẽ-
tum non eſt conſiderabile, arg. *l. de fideicom-
miſſo C. de tranſact.* maximè cùm potuerit in
litis progreſſu ſuam defẽſionem proponere,
quam illi Pontifex, vel Princeps non magis
aufert hoc reſcripto, quàm ſi lege generali
ſanciret, nec eſſent plures inſtantiæ, vel vnius
cauſæ multiplices & geminatæ ſententiæ,
quod vtique facere poteſt. Ita ſubtiliter ob-
2 ſeruant Hieron. Gig. *in addit. ad Dec in rub.
de appell. n. 30. lit. A.* Menchaq. *lib 4. vſufreq.
c. 1. n. 5* Accedit quòd per clauſulam *Appella-
tione remota,* non omnino ad ſuperiorem adi-
tus intercluditur, poteſt enim ad eum recur-
rere per viam querelæ. *c. 1. de offic. legati, c. con-
certationi, de appell. lib. 6.* Vel per viam ſuppli-
cationis, vt *in l. 1. C de ſentent. Præf. Prat. l. 1. &
2. tit. 19. lib. 4 Recopil.* vel per viam reſtitutio-
nis, vt docet gloſ. *verb. retractari, in c. Apoſtoli-
cæ 35. q. 9.* Cou. *pract. c. 23. n. 7.* vel per alia re-
3 media, quę tradit Suar. de Paz *in pract. tom. 2.
c. 1. quintæ p. à n. 1.* Imò non obſtante prædicta
clauſula poterit victus vti remedio appella-
tionis, ſcilicet quoad effectum dumtaxat de-
uolutiuum, text. ita intelligendus *in c. paſtora-
lis 53. in fine princip de appellat.* ibi per ſupe-
riorem poterit emendari, ſcilicet interpoſita
appellatione, vt interpretatur ibi Imola, Frã-
4 cb. & Præpoſ. *in c. paſtoralis 28. §. preterea, de
offic. deleg.* Nec contrarium probat tex. *in præ-
ſenti,* in illis verbis ibi, *eius appellatio non de-
bet admitti*, quia reſpondetur intelligenda
eſſe reſpectu effectus ſuſpenſiui, quaſi dicat
quòd non debet admitti appellatio per Iudi-
cem à quo, quoniam appellatio non habet
effectum ſuſpenſiuum quando committitur
cauſa appellatione remota, & ſic tex. in præ-
ſenti non negat quin appellatio admittenda
per ſuperiorem quoad effectum deuolu-
tiuum. Ita Lancel. *de attent. p. c. 11. limit. 8. n. 2.*
Scace. *de appellat. q. 16 limit. 1. num. 22.*

In tex, ibi. *Et litteris Apoſt. altera pars mu- 5
nita quibus et generaliter eſt indultum, vt libe-
rè ſibi liceat appellare.* Ex his verbis cõſtat al-
terũ ex litigãtibus indultum generale à Ro-
mano Pont. impetraſſe, vt liberè ſibi appella-
re liceret, quod ex eo ſummè difficile vide-
tur, quia appellãdi facultas iure cõmuni con-
ceſſa eſt vnicuique dum offenditur, & oppri-
mitur. *l. Imperator. 25. ff. de appellat. l. minimè
12. l. litigatoribus 14. l. & in minoribus 20. l. ſi
quis 30. C. eod. tit. c. quoties. ad Romanã, c. non
ita 2. q 6. c. 11. & 12. de apellat.* Sed quod Iure
communi competit, fruſtrà precibus impe-
tratur *l. vnica C. de theſaur. lib. 10. l. verba 12.
ff. de cõdit. inſt. c in his, de priuil.* ergo fruſtrà hic
priuilegium liberè appellandi fuit impetratũ.

Cui difficultati tripliciter reſpondet gloſ. 6
hic *verb. liberè*, & primò quòd priuilegium
de quo in præſenti, operatur vt pars cui con-
ceditur, poſſet interponere appellationem in
caſibus à Iure prohibitis, de quibus *in l. 1. &
2. & per tot. C. quorũ appellat.* Secundò quòd
hæc indulgẽtia huius textus procedit in per-
ſona, quæ propter ſuum delictum prohibita
fuerat appellare, & ideo altera pars hoc pri-
uilegium liberè appellandi impetrauit, vt re-
ſtitueretur ad Ius commune, ſequuntur hic
Bald. *n. 5.* Bellam. *ex n. 1.* Mantua *n. 13.* & Ripa
n. 33. Tertiò quòd indultum hic fuit impe-
tratũ, vt faciliùs appellare liceret; ſolet enim
plus teneri, & diligẽtiùs attendi quod in ſpe-
cie mandatur. *c. quamquã 23. diſt. c. etſi Chri-
ſtus, de Iureiur.* & cum hoc intellectu videtur
remanere. Alij exiſtimarunt in ſpecie huius
text. præceſſiſſe reſcriptum ſpeciale cum
clauſ. *Appellatione remota*, & poſtea ab altera
parte impetratum fuiſſe indultum generale
liberè appellandi, quo ſe defẽderet aduersùs
clauſulam prioris reſcripti, quo credebat ſe
conueniendum, & ita non fuiſſet eluſoria ſe-
cũda impetratio ſi de prima mentionẽ feciſ-
ſet; quæ interpretatio fuit Beroi *hîc n. 38.* quẽ
ſequitur Ceued. *ad Decret. Collect. 128. n. 3.*

His & aliis intelligendi modis reiectis pro 7
tantæ difficultatis enodatione dicendum ar-
bitror generale reſcriptum liberè appellan-
di, de quo hic, prius emanaſſe, & per illud
parti impetranti dumtaxat indulgere ius ap-
pellandi in caſibus à Iure permiſſis, & hoc
quidẽ non fruſtrà; nam illa pars timebat fu-
tura Iudicis grauamina, à quo plures mole-

ſtias reportauerat, & ideo vt ſe ab imminentibus illis periculis defenderet, & aduersùs Iudicem ſe muniret, prædictum reſcriptum impetrauit, cuius litteris Pontif. x eund m impetrantem ſub protectione Sedi. Apoſt. r. cipi bat, & eidem liberam & gen. ralem appellandi facultatem indulgebat, & ſimu. præcipiebat, vt Iudex tales à Iure permiſſas appellationes admitteret ſine aliquo grauamine, vel contradict one, quæ interpretat o non eſt aliena à dicto tertio gloſſæ intellectu, quem ſequuntur Innoc. & Card. *n.*1. An. h.*n.*3. Abb. *nu.*7. Sicul. *n.*23. & Rip. *n.* 35.

8 Ad *n* 3. Ex hoc textu deſumitur concluſio quòd p iori reſcripto generali ſecundùm Ius commune obtēto derogat poſterius ſpeciale mādatum, ſeu reſcriptum, quā etiam firmant text. *in cap paſtoralis.*14. *§. quoniam, verſ. nos igitur, & in cap. Abbatem* 40. iuncta gluſ. *verb. per litteras, inf. hoc eod. tit c.*2. *de officio legati, c. dudum* 14. *verſ nos igitur c quamuis* 38. *in vtroque reſponſo, de prabend. lib* 6. & facit *reg. generi* 38 *de regul. Iuris eod. lib.* cū cōcord. Sed valde obſtat quòd in materia reſcri-
9 ptorum, & concurſu litterarum Apoſt. illud reperitur ſtatutum, vt prioribus generalibus non derogēt poſteriores ſpeciales litteræ, tex. *in c. ex parte* 12 *de officio deleg* vbi prius generale reſcriptum ad beneficia obtinēda, derogat poſteriori ſpeciali de quodā obtinendo, tex. *in c. ex tua* 9 *de filiis presbyt.* vbi prioribus generalib is litteris de diſpenſando, & conferendis b n ficiis non derogat poſterius reſcriptum, & contrariū priori. Pro quorum Iurium, & aliorum conciliatione oportet animaduertere genus, & ſpeciem interdum conuenire, quando ſcilicet vtrumque effectuari & ſtare poteſt, prout contingit quando ſpecies ineſt generi, ſub quo continetur, *l. ſemper ff de regul iuris*, vel quando ad vnum & eundem effectum exprimuntur, vt *in l. quæſitum* 12. *§ vlt ff de fundo inſtr. & in l legata, in prine ff de ſuppell. leg.* interdum verò pugnare & opponi, veluti quando genus & ſpecies obſeruari & verificati ſimul nequeunt, vt in ſpecie noſtri text. *& d. c. paſtoralis* 14 *§. quoniam, hoc tit. & c. dudum* 14. *& c. quamuis* 38. *de præb. in locis lega lib. loco.* 7. *n.* 3 Ratio autem colligitur ex hoc tex. nempe quoniam generi per ſpeciem derogatur, id eſt, quoniam ſpecies à genere detrahitur manente reliquo id enim ſignificat verbum *derogari, derogatur* 102 *ff de regul. Iuris* ſi enim duæ reperiantur ſimul cōtrariæ diſpoſitiones, quarum vna generalis ſit, altera ſpecialis, tunc ad vitandam animi mutationem & ne inueniatur contrarietas, vt amque ſimul valere ius noſtrum ſtatuit, ſpecialem ſcilicet in illa dumtaxat cauſa, generalem verò in cæteris omnib is, illa excepta: nam diſpoſitiones oppoſitas & repugnantes 10
per modum poſſibilem ad concordiam reducere debemus, ſalua, quat nus fieri poſſit, vtriuſque natura, & proprietate, & cum minima vtriuſque læſione, *c. cùm tu* 16. *de teſtib. c periculoſe, de Pœnit diſt. cap. cùm expediat,* 29 *de elect lib* 6. cum aliis, quæ in hanc rem refert Maſcard. *de probāt. concl* 1367. *n* 10. Farin. *in praxi crimin. p.* 1 *q.* 56 *per tot.* Mulin. *de primog lib.* 1 *c.* 14. *n.* 10 Menoch. *de præſumpt. lib.* 5 *pr ſ.* 13. *n* 9. Et ſic dicendum ex prædicta ratione hunc text. intelligendum, ita vt ſpeciale reſcriptum in illa dumtaxat ſpeciali cauſa appellationem remoueat, in cæteris verò cauſis generale reſcriptum ſuam obtineat firmitatem, tribuatque facultatem liberè appellandi. Et procedit ac locum habet h c tex. non ſolùm in caſu, quo loquitur, nempe quando diſpoſitio ſpecialis poſt generalem ſequitur, ſed etiam quando præcedit, nam in hoc caſu etiam viget ratio decidendi proximè adducta, & generalia verba huius textus in fine, *& d. reg generi, & l. in toto ff de regul. Iuris*, cum ſimilibus, quæ non diſtinguunt inter generalē diſpoſitionem p æcedentem, & ſubſequentem, & probat text. *in l. ſeruo* 15. *ff. de peculi. legat. l. vxorem* 41. *§. feliciſſimo, ff. de legat.* 3. *l. ſanctio legum ff de pœn.* docent *gloſ. fin. in princ in hoc text.* Panorm. *n.* 14 plures per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſ.* 5. *§.* 3. *n* 66.

Ex qua decidendi ratione infertur reſcriptum ſpeciale derogare generali, quamuis ſpecialem fecerit mentionem de generali antecedenti: quia cùm hæc derogatio ſit inducta ex Iuris cenſura pro concordandis generali & ſpeciali diſpoſitionibus, & pro interpretanda diſponentis voluntate, ideo etiamſi ſpecialis non faciat mentionem de generali diſpoſitione, nihilominus procedit reg. generi per ſpeciem, ad quod probandum eſt tex. hic notabilis, in quo generale reſcriptum liberè appellandi prius fuit impetratum, vt ex veriori interpretatione euidenter conſtat, & tamen illi fuit derogatum per ſpeciale, nullam de illa mentionem faciens, tex expreſſus *in cap. quamuis* 38. *de præbend. lib.* 6. in illis verbis. *Nam prima generalis gratia ſibi facta derogat poſterior ſpecialis, licèt de illa non fecerit mentionem, cap dudum § nos igitur, eod. tit. & lib* ibi, *nulla quamquam de gratia in derogante ſpecialis mentio non fiat.* Probat etiā text. *in d. c. paſtoralis, §. quoniam* Ita gloſ *fin. in princ. in præſenti,* Abb. *n.* 16 Felin. *n.* 11 & Butr. *n.* 26. & 27. Non obſtat text *in c. cæterum* 11
3. *hoc tit.* vbi Pōtifex ſtatuit quòd reſcriptum 12
poſterius de priori non faciens menti nem, cenſetur

cenſetur ſubreptitium, & firmitatis robur non obtinet, quia procedit quando vtrumque reſcriptum aut generale eſt, aut ſpeciale, quo caſu primum præfertur ſecundo, niſi in eo de primo fiat mentio, vel niſi ille, qui primum impetrauit reſcriptum, eo doloſè & fraudulenter vſus fuerit. Ita intelligendi ſunt text. *in cap. ſi autem 9. & in capit. plerumque 23. inf. hoc tit.* At verò textus in præſenti procedit quando vnum reſcriptum generale eſt, & alterum ſpeciale, quo caſu generali derogat ſpeciale, & natura ſua & Iuris interpretatione, & ideo neceſſe non eſt, quòd generalis mentionem faciat. Ita Abb. *num.* 14 Bellam. *numer.* 5. & Mantu *n.* 19 *in præſenti.*

SVMMARIVM.

1 *Subditi in executione mandatorum poſſunt ex cauſa ſuperſedere ſi dubitent de voluntate Principis.*

2 *Scandalum & malum quod timetur euenturum, ſi exequatur Superioris mandatum, debet eſſe probabile & notabile.*

Cap. Si quando. V.

1 AD *n.* 2 Quòd poterunt ſubditi, & vaſalli ex cauſa ſuperſedere in executione mandatorum, & interim Principi reſcribere, vt re maturiùs cõſiderata videat, vtrùm non obſtante ſcandalo, aut aliis malis imminentibus, adhuc litteræ exequendæ ſint, necne, vt præter *in collect.* citatos reſoluunt Greg. Lop. *l.* 20. *cum. ſeq. tit.* 18. *part.* 3. Palac. Rub. *de benef. in Curia vacant.* §.4. *cum ſeqq.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 1. *tract. de reſcript. art.* 1. *gloſ.* 1. *cum ſeqq.* latè & eleganter Anguian. *de legib. lib.* 1. *controu.* 5. *per tot.* vbi *num.* 15. ex eo probari inſinuat, quia in tali caſu certum eſt dubios eſſe ſubditos, & dubitare debere de Superioris voluntate, etiamſi ſit ſupremus Princeps: vnde fit, vt debeant interim in mandati executione ſuperſedere, ne contingat quòd imprudenter, & non ita maturo conſilio faciant contra ipſiuſmet Principis voluntatem: quòd verò dubitent, vel dubitare debeant de volũ-
2 tate Principis, conſtat ex eo, quia in hypotheſi propoſita timebatur ſcandalum, vel malum aliquod notabile, & ex conſequenti fieri non poteſt moraliter quòd ſubditi dubij & ancipites non ſint, vel eſſe debeant de mente legiſlatoris: potuerũt ergo & debebant ita dubitantes rem omnem narrare & exponere Superiori, ne indiſcretè, & ſine prudentia contra ipſiuſmet Principis voluntatẽ aliquid faciant, & *n.* 16. declarat ſcandalum, ſiue malum quod timetur debere eſſe notabile ſimul, & probabile, & quòd primo aſpectu ſic appareat, & *n.* 18. id non ſolùm procedere ait, quando timetur ſcandalum, ſed etiam ſi aliud quodcunque malum notabilis præiudicij poſſit probabiliter timeri.

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius text. narratur.*

2 *Reſcriptum præſumitur verum donec falſitas oſtendatur.*

3 *Notorium indiget declaratione Iudicis.*

Cap. Ex parte. XII.

POſt *n.* 1. Præſentauerat Clericus reſcriptum à Pontifice obtentum, quo continebatur, vt abſque vlla cauſæ cognitione beneficium quoddam ſibi redderetur: reſcriptum hoc Pontifex falſum credidit, nec tamen abſtulit iuriſdictionem ſcripto Iudici, quin ei iuſſit litteras vt inſpiceret, beneficium non reſtitueret, ſed pro aduerſario cauſam diceret, atque impoſterum clericum ad ſe mitteret puniendum: quæ deciſio videtur dubia; & primò contra illam obſtat quod reſoluunt Ioan Andr. Compoſtel. & Butr. quos refert & ſequitur Abb. *in cap. ſuper litteris n.* 11. *inf. hoc tit.* videlicet, ſi vera falſitas obiiciatur offerenti reſcriptum, videlicet non emanaſſe litteras è Curia Principis, non cenſeri datum per eas litteras Iudicem de ſua iuriſdictione rectè æſtimaturum. Secundò ſimiliter obſtat quòd dato quòd reſcriptũ eſſet falſum, fabricator illius non potuit dare iuriſdictionem tam in principali ipſa re, quàm etiam in incidenti, arg. *l. priuatorum, C. de iuriſd. omn. Iudic.* 1

Sed hæc non obſtant: nam ad primum reſpondetur ex doctrina Bart. *in l.* 2. *num.* 3. *C. ſi contra ius*, procedere ſi falſitas notoria ſit, nam ſi latens, vel dubia, inquit, poterit tunc ſcriptus Iudex de falſitate iudicare, arg. *l. Barbarius ff. de offic Prætor. & l ſi arbiter. C. de ſentent.* Ad ſecundum reſpondetur iuriſdictionem non obuenire Iudici ab impoſtura iſta, ſed à lege, quæ reſcriptum præſumit verum, donec falſitas oſtendatur, idque puto eſſe quod voluit Bart. *citato loco*, Iudicem in poſſeſſione eſſe ſuæ iuriſdictionis quouſque dubia, aut latens impoſtura eſt. Ita Læli. Mancin *diſquiſit genial. & anniuerſariarum Iuris diſputat. cent.* 3. *cap.* 272. addens idem eſſe, licèt impoſtura manifeſta ſit, poſſe tamen ſcriptum Iudicem in ea procedere cum notoria cauſæ ſaltim decla- 2

ratione indigeat iudicantis, poſtquam verò
emanauerit declaratio à Iudice,tunc ſi quid
actum fuerit ante obiectum crimen falſitatis,
irritam fieri,*cap.ſua,de officio vicar.*iuncta *l.licet C. de procurat.*

SVMMARIVM.

1 *Doloſæ obreptionis cognitio penes quem.*
2 *Subreptio eſt opponenda,probandaque coram illo,qui litteris datus eſt Iudex.*
3 *Obreptio nocet ipſo iure in reſcriptis ad beneficia, & in reſcriptis ad lites ope exceptionis.*
4 *Reſcriptum integrum vitiatur, ex fraudulenta ſubreptione,ſiue obreptione.*
5 L.2.C.ſi contra Ius,*intelligitur, & concordatur cum hoc text.*
6 *Subreptio ex ſimplicitate, vel ignorantia, an totum irritet reſcriptum?*
7 L. magis puto.§.pen.ff. de rebus eorum, *intelligitur.*

CAP. Super litteris. XX.

1 AD *num.6.cum ſeqq.*Innocentius in præ-
ſenti ſtatuit ex reſcripto doloſè ob-
tento eum, cui mandata iuriſdictio ſit, co-
gnoſcere de precibus poſſe, veræ ne illæ
fuerint: qui ſi recipere probationes debet
obreptionis doloſæ, vtique Iudex eſt,*cap.ex
litteris, de probat.l.quingenta ff eod.* quod eſt
contra ipſius Pontificis deciſionem, quæ
habet doloſum precatorem, in ſuæ peruer-
ſitatis pœnam nullum ex obtentis commo-
dum conſequi poſſe; penituſque impetra-
tis carere debet ille, qui mendax precator
acceſſerit,*l.ſi quis obrepſerit*, ibi, *nihil agit ff.
ad leg. Cornel.de falſ. etſi legibus C.ſi contra
ius.* Sed pro concordia & vera reſolutione
illud pro certo habendum, ſubreptionem
2 eſſe opponendam, probandamque coram
illo, qui litteris datus eſt Iudex, tex *in præ-
ſenti,& in l.2.C.ſi contra ius, & in l.magis pu-
to.§.pen.ff. de reb.eorum.* hucuſque igitur Iu-
dicem eſſe eum, cui mandata iuriſdictio
fuerit: poſtquam verò allegata fuit,& pro-
bata litterarum fraus, & Iudex pro ſubre-
ptione ſententiam dixit, tunc dubitari po-
teſt, an ope exceptionis illius eliſum reſcri-
ptum fuerit, vel potiùs reddatur retrò nul-
lum? Communis penes Abb. *in c. cæterùm,*
3 *num.3. hoc tit.* & Bero. *hic in 1.lect. num.25.
& in 2.lect. num.6.* Sanch. *de Matrim. lib.8.
diſput 21. num.75.* diſtingnit inter reſcripta
quæ ſunt ad beneficia, & quæ ad lites, vt
illis obreptio noceat ipſo iure, his ope ex-
ceptionis. Sed cum Bero. nouiſſimè Læl.
Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſar. Iuris
diſput. cent. 3. cap. 262.* exiſtimat nulla ha-
bita diſtinctione reſcriptum fieri retrò nul-
lum.

Innocentius item *in hoc cap.*diſtinctionem 4
inter eos habet, qui doloſè & malitioſè
litteras extorquent Pontificias, & eos, qui
per ignorantiam, vel ſimplicitatem vt pri-
mi nullum omnino commodum ex obten-
tis litteris valeant reportare; ſecundi verò
emulumentum aliquod ex litteris conſe-
quantur, niſi eiuſmodi ſit expreſſa per eos
falſitas, aut ſuppreſſa veritas, vt ſi ſciuiſſet
eam Pontifex, non reſcripſiſſet: eſt itaque
concluſio, Ex fraudulenta ſubreptione, ſiue
obreptione integrum reſcriptum vitiari.
Sed obſtat maximè *d.l.2.C ſi contra ius.*quæ
loquitur de eo, qui falſum exprimit, ibi,
*ſiue in Iuris narratione mendacium reperiatur,
ſiue in facti*, aut qui verum ſupprimit, vt ibi,
ſiue in tacendi fraude; & vtrobique per do-
lum & fraudem, cùm qui falſum exprimit,
mendax appelletur, & qui verum tacet,
fraudoloſus: & tamen probat reſcriptum
impetratum expreſſa falſitate, vel ſuppreſ-
ſa veritate per fraudem valere ad effectum
vt Iudex in eo delegatus, ſecundùm Iuris
ordinem, licèt non ſecundùm formam
ſpecialem ipſius procedere poſſit: vt patet
ibi,*Iudex datus debet pro tenore veritatis fer-
re ſententiam de cauſa,& non pro affirmatione
ſupplicantis*, hoc eſt, cognita veritate ſubre-
ptionis ſententiam ferre vt iuris eſt, debet,
reiecta fraude ſupplicantis: ſic Iudex datus
remanet Iudex meritorum, adeóque ſubre-
ptio quantumuis doloſa, nequaquam im-
pedit ne poſſit Iudex in cauſa procedere.

De quorum Iurium conciliatione egi la- 5
tè *in collect. ad d.l.2.* & *ibi* citatis addo nouiſ-
ſimè Læli. Mancin. *diſquiſit. genial. & an-
niuerſariarum Iuris diſput. cent.3.capit. 254.*
qui nouè textum in præſenti concordat
cum *d. l. 2.* dicens in ea haberi ſi exceptio
doloſæ ſubreptionis, vel obreptionis, fue-
rit oppoſita, Iudicem datum cognoſcere
debere pro tenore veritatis, non deprecan-
tis affirmatione, debere videlicet non in
cauſa procedere ſecundùm id, quod affir-
matum à ſupplicante eſt, ſed ita procedere
vt requirat, an ſubreptio vera ſit, vel non,
quo facto, inquit lex, ſecundùm hoc de
cauſa conuenit ferre ſententiam. Quam ve-
rò ſententiam? fortè de cauſa principali?
certè non, quia dum *in d.l.2.*dicitur ſenten-
tiam ferri non debere ſecundùm id, quod
precator attulerit, ſatis excluditur cauſa
principalis, quis enim dubitare vſquam
potuit in meritis cauſæ non eſſe iudi-
candum pro eo quod fuerit in precibus
affirmatum

affirmatum ? debet itaque Iudex de ſubreptione cognoſcere, eaque demum cognita ac reperta, per ſuam ſententiam reiicere ſupplicantem.

6 Idem Innocentius III. *in hoc text.* expoſuit ex parte excuſaturam ſimplicitatem, vel ignorantiam, niſi ſubreptio talis ſit, vt retrahere omnino potuerit mentem Principis, aut valde remorari, quod nunc æſtimant poſſe contingere cùm finalem cauſam reſpicit totius reſcripti. Non obſtat generalis illa reg. quòd mendax peccator impetratis carere debet, *capit. ſedes, hoc titul. etſi legibus, C.ſi contra ius*, qui non ſolum talis dicitur in Iure qui propoſito talis eſt, ſed & qui re ipſa, vtpote ex ſimplicitate, vel ignorantia, ſicut datur dolus ex propoſito, & dolus in re, *l.ſi quis cùm aliter ff. de verb.obligat.* quia reſpondetur ad eos pertinere Iuris regulam, qui propoſito, & deſtinatione mendaces ſunt, non qui re ipſa dolum faciunt, neque aliud volunt *d.c ſedes*, ibi, *quia fraus & dolus*, &c. nec *d.l.etſi legibus*, ibi, *Et ſi nimia mentientis inueniatur improbitas*, &c.

7 Nec obſtat *l.magis puto. §. pen. ff. de rebus eorum*, in qua deciſum eſt ne diſtrahantur pupilli bona, niſi æs alienum vrgeat prægraue, & Prætor cauſa cognita decretum ſuum interponat, quo præmiſſo ſic habet Iureconſ. *Manet actio pupillo, ſi poſtea poterit probari obreptum eſſe Prætori*; cùm ergo non diſtinguat obreptum, nec dolo fuerit, vel ſimplicitate, nemo ſic diſtinguere auſus eſt: reſpondent enim reiecta illorum ſolutione qui ſingularitatem aliquam in pupillari cauſa quærirant, qua difficultati occurrant; & illorum, qui decretum Prætoris plus litteris iis comparandum putant, quæ gratiæ dicuntur, quàm quæ Iuſtitiæ, & cæterorum, qui maioris præiudicium decretum iſtius-modi volunt eſſe, quàm reſcriptum, verius eſſe fuiſſe illic obreptum in cauſa finali totius decreti, quod vbi fit: iam prorſus deficit mens concedentis, vti voluit & Pontifex in præſenti ſic Ius Ciuile interpretatus, & rei veritatem: nec dubium cùm narratum ibi Prætori fuerit vrgere æs alienum, quòd ex integro cauſa extitit prætoriæ conceſſionis. Ita Læl. Mancin *d.cent.3.c.265.*

8 Verùm ſubreptio in cauſis beneficialibus, quæ partem aliquam gratiæ tenuit, vitiare totam poſſit, ſi purè ab ignorantia proceſſerit, aut ſimplicitate ſupplicantis ? vide eundem Læli. Mancin.*d.cent.3.c.268.*

9 An ſi impetrauerit quis Theſaurariam, & per ignorantiam, vel ſimplicitatem dixerit eſſe dignitatem, & deinceps compertum fuerit non dignitatem quidem eſſe, ſed officium, talis eſſe videatur expreſſio falſi, vt reſcriptum corruat quaſi vitioſum ? Vide eundem Læli. Mancin.*d.cent.3.c.269.*

An obreptio à ſubreptione differat, controuerſum eſt, confunduntur quandoque hę voces, *in l.1.C.ſi nupt. ex reſcr. pet.* Nec iuuat euaſio Petri Greg. *in enarrat. ad hunc text. lib.1.c.49.n.1.* qui ingenioſè mixtum quoddam facit obreptionis, & ſubreptionis in eo, qui malitioſè id, quod verum eſt, celat occaſione mentiendi, vt velit videri ſe verum dixiſſe. Penes Grammaticos autem ſubreptionis, & obreptionis diſcrimen nullum eſt: inualuit tamen ea opinio, vt qui falſum exprimit, ſubrepere dicatur; obrepere autem, qui verum ſupprimit, vt tenent citati per me in Collect. Sed cõtra eos inſurgit Læli. Mancin. *diſquiſit. genial.cent.1.c.79. n.3.pag.215.* dicens quòd vnde id probent neque referunt, neque habent fortaſſe, & quod legitur *in d.l.1.* magis contrarium eſt, & tam ſubrepere eum dicit, quàm obrepere, qui Principem adierit fallaciter, ſeu veritatem minimè adiecerit, ſeu falſum aliquod ſibi confinxerit, quo reſcriptum extorqueret. 10

De Conſuetudine.

TIT. IV.

CAP. Ex litteris. II.

POST *n.6.* Collige ex text. Eccleſiam nullum habere priuilegiũ, quòd abſque apprehenſione actuali acquiratur illi dominium rerum emptarum, aut donatarũ, vt per Abb. *in cap. paſtoralis n.4. notab.4. de priuil.* Aloyſ. Riccius *addit. ad Tiraq. de priuil. pia cauſa priuil.101. verſ. hoc tamen priuilegium declaratur primò pag.125. & priuil.107. verſ tamen hoc priuilegium declaratur primò pag.132.* Marant. *in tract. de multiplici alienat. n.267.* qui inuenitur poſt eius conſilia, Marc. Ant. Genuenſ. *in practic. eccleſ. q.141.n.2. verſ. hoc tamen priuilegiũ*, quos refert & ſequitur Noguerol. *allegat. Iuris tom.1. alleg.14.n.61. & alleg.26.n.376.* vbi reſpondet *ad l.fin.C. de ſacroſ. Eccleſ.* loqui in acquiſitione dominij, & non poſſeſſionis, circa quam Eccleſia aliquo priuilegio non fruitur, quicquid teneant Innoc. *in cap. cùm in officiis, de teſtam. n.6. & in c. cùm ſuper, de cauſa poſſeſſ. num.3. & 4.* quem ſequitur Mench. *lib.3 controu. illuſtr. c.105.n.21.* Rodoan. *de ſpol. cleric. q.12 n 9. verſ. per quæ meo iudicio, & n.10. & 11. & q.17. n 14. verſ. quintum priuilegium eſt*, dum tenet quòd Camera nanciſcitur poſſeſſionem rei, quæ acquiritur ſine aliqua apprehenſione, quod repetit *n.48. verſ.85 priuilegium eſt.*

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo aſſignat locum ſedendi & ſtandi.*
2 *Conſuetudo attenditur in materia præcedentiarum, etiamſi iure repugnet.*
3 *Conſuetudo ſiue ſit contra Ius, ſiue præter ius, decennio inducitur.*
4 *Poſſeſſio in iure ſedendi quæritur per ſeptennium.*

Cap. Cùm olim. VI.

1 AD *num.2.in fine.* Quatenus hîc dicitur conſuetudinem aſſignare locum ſedendi & ſtandi, ex Bald. *in præſenti notab.1.* modò addo eundem Bald. per text. *ibi in l. obſeruare §.antequam,in fine ff.de offic.Proconſ.*
2 quem refert Maſtrill. *de Magiſtrat.lib.5.c.4. n.30.* Attenditur enim conſuetudo in materia præcedentiarum, vt per gloſ. *verb. auſcultetur,in fine,in c.2.de offic.Archid. & verb. electio, in fine,in cap.pen.de officio legati lib 6.* Boër.*deciſ.155.& de auctoritate magni Conſil.n.68.* latè Paul. Pariſ. *conſ.149.à nu.1.lib.4.* Aretin.*conſ.23* Marzar.*conſ.26.n.34* Menoch. *conſ.51.à n.49. & conſ.126.n.3.* Fab. de Anna *conſ.40.à n 1.* Seraph. *deciſ.964.* Cordub. de Lara *in l.ſi quis à liberis,in princ à n.21.ff.liber. agnoſc.* Ioan.Garc.*de nobilit.gloſ.18.à n.44 & de expenſ.c.8.à n.39.& c.9.nu 43.* Nau.*conſ.2. de maior. & obed.* Surg. de Neapoli *illuſtr.c. 27.n.22.* Bobadil.*in ſua politica lib.3.c.2.n.13. lit.F.* Medices *Marchia deciſ. 21.* Molfeſ. *in conſuet. Neapol.p.1.c.5.n.18.cum ſeq* Stephan. Grat. *diſcept forenſ. c.298.n.8. & c 492.n 9.& c.897.n.27.* Larata *conſ 2.n.27.* Aloyſ. Ricc.*in praxi var reſolut.p.1 reſol 514.num.1. & in collect.deciſ p.4 collect.1069.* Beſold.*in diſſert.Iurid.polit.de præcedent. & ſeſſionis prærog capit. 3.numer.8.* Ferr.*in tract.de præced q.18.à num. 2.* Valenz.*tom.2 conſ.201.à numero 42.* D.Cantelor. *de præced.numer.6.* Aſcan. Tambur. *de iure Abbatum tom.3.diſput.5 q.11.n.18.* Campan *in diuerſ.Iuris Can.rub.12.c.12.ſub numer. 22.* Salgad.*de protect. Regia tom.1 part.2.c.6.n. 18.* Rota *apud eundem Tambur.in fine dict.tractat. deciſ.1.numer.3* Quod procedit etiamſi conſuetudo Iuri repugnet. Menoch.*conſ.51. numer.51.* Seraph. *d.deciſ.964.numer.1.* Greg.
3 XV.*deciſ.124.numer.2.4.* Et ex Surdo *conſ 18. numer.8.* tenet Fab. de Anna *d.conſ 40 num. 4.* quòd hæc conſuetudo ſiue ſit contra Ius, ſiue præter Ius, decennio inducitur, *& n.7.* ex Rocho de Curte *in repet.cap.fin.hoc tit in rub.q.4.n.4.* & Marco Solone de Pace *in l.1. Tauri num.101.184.& 215.* dicit hanc conſuetudinem non requirere longum tempus, ſed tantùm ſic aliquando fuiſſe obſeruatum, Apicella *allegat.13.numer.16.* vbi quòd binus actus ſufficit, & *numer.18.* quòd ex illa 4
conſuetudine ſedendi per ſeptennium quæritur quaſi poſſeſſio in Iure ſedendi. Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.210.numer.41.* vbi quòd vnico actu acquiritur ius ſedendi in Eccleſia.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo vincere legem non poteſt.*
2 L.2. C.quæ ſit longa conſuetudo *declaratur, & concordatur cum* text.in præſenti.
3 *Conſuetudo irrationabilis quæ dicatur?*
4 *Ratio an ſit de eſſentia conſuetudinis, aut legis?*
5 *Conſuetudo præſcripta quæ dicatur?*
6 *Conſuetudo an propriè præſcribi dicatur?*
7 *Conſuetudo conſideratur, vel vt præſcribit ipſa aliquid, vel vt præſcribitur ab aliquo.*
8 *Conſuetudo dicitur ius non ſcriptum.*
9 *Conſuetudinis tempus qui dixerint eſſe arbitrarium Iudici.*
10 *Tempus certum conſuetudini præfiniri qui teneant.*
11 *Conſuetudo longa, longæua, inueterata, diuturna, vetus, vetuſtiſſima.*
12 *Decennium ſufficit ad inducendam conſuetudinem longam, vel diuturnam.*

Cap. Cùm tanto. XI. & vlt.

AD *numer.10.* Conſtantinus Imp. *in l.2. C.quæ ſit longa conſuet.* negat eam eſſe 1
vim conſuetudinis, vt vincere legem queat, quod tamen negare nequaquam potuit, *l. de quibus ff de legib.* ſi ſubtilitas non valet Græcorum Interpretum, hoc eſt, verbalis quædam conſuetudinis à deſuetudine differentia, quam recepit Conan. *commentar. lib.1.c.10.num.9. & 10.* ſed reiecit Cuiac. *in d.l.2.* Sed ex Iure Pontificio temperandam rem eſſe aduertit Læli. Mancin. *ſac. Iur.controu. diſſert.1.cap.5.num.7. & diſquiſit. genial. ac anniuerſar. Iuris diſput.cent.3.c.292.* quod ait Conſtantinus conſuetudinis, vſuſque longæui non vilem eſſe auctoritatem, licèt non adeò tantam vt rationem vincere poſſit, aut legem, ſic intelligi oportere, niſi rationabilis conſuetudo ſit, & legitimè præſcripta; & ſic temperaſſe Gregorium IX. in *hoc text.* eiſdem Conſtantini verbis loquutum, & Antinomiam iſtam conciliare voluiſſe, refert Læli. Mancin. *citatis locis.*

Addit præterea ſubtiliter quidem idem 2

Mancin.

Mancin. hunc explicandi modum colligi ex verbis Conſtantini *in d.l.2.* vt videre eſt ibi, *Conſuetudinis, vſuſque longaui non vilis auctoritas eſt, verùm non vſque adeò ſui valitura momento, vt rationem poſſit vincere, aut legem.* Hic itaque vnico contextu dicuntur duo, videlicet, Conſuetudo non vincit rationem, Conſuetudo non vincit legem. Sic conſuetudinem ſibi proponit Conſtantinus, quæ ſine ratione eſt, non enim cum ratione pugnaret, ſi rationem haberet, & hæc ipſa eſt, quæ nec vincere legem valet.

Exiſtimat deinde Mancin. conſuetudinem nihil aliud Conſtantino eſſe, quàm inueteratum quendam vſum, qui ex duobus neceſſariis alterum habeat, altero deficiat, qui requiſitum habeat temporis, & quidem longæui, ſed non rationis, ſeu rationalitatis, cùm tamen & rationabilis conſuetudo eſſe debeat, & legitimè præſcripta, vt *in hoc tex.* Certè enim Proculus, qui Principi quæſtionem propoſuit, ſola temporis vetuſtate nitebatur, cui iſte non eam eſſe ſolius temporis vim reſpondet, quantumcunque illud ſit, vt rationem vincere poſſit, aut legem, cùm nec lex quidem valeat, ſi rationem non habeat, *cap. erit autem lex. 4. diſt.* Hinc cùm dixiſſet Imper. *conſuetudinis*, ſtatim adiunxit, *vſuſque longaui.* Nam, quia conſuetudo & nomen facti eſt & iuris, facti prout idem eſt cum vſu, qui itidem facti eſt, neque aliud ſignificat quàm actuum frequentiam, *c.4. diſt.1.* Iuris prout ex facto ius elicit quaſi legis, *cap.5. eod.* propterea vt intelligeremus de quanam conſuetudine tractatio eſſet, bene oppoſuit *vſuſque longaui*, (nam vſum facti eſſe dubitandum non eſt) intericcitque copulam, *que* de cuius natura eſt, vt non tam coniungat, quàm declaret, quando inter genus ponitur & ſpeciem: eſt enim conſuetudo genus, vſus autem ſpecies conſuetudinis. Concludit itaque Gregorium Pont. in præſenti cùm agnoſceret de ea conſuetudine Conſtantinum loqui, quæ ſolo tempore commendaretur, non ratione, (quæ, inquam, facti eſſet, non Iuris, adcóque neque Iuris vim habere poſſet, vel ſi æuo quidem conſtaret) iiſdem Conſtanti verbis propemodum vtentem ambiguam Principis Conſtitutionem, quaſi paraphraſi explicaſſe, vt videre eſt ibi, *Licet etiam longaua conſuetudinis non vilis ſit auctoritas, non tamen eſt vſque adeò valitura, vt vel Iuri poſitiuo,* (nedum rationi ſcilicet) *debeat praiudicium generare, niſi fuerit rationalis, & legitimè praſcripta.*

Ad *num.* 11. Quæ autem dicatur conſue-
3 tudo irrationabilis, ex pluribus dixi *in collect.* æſtimat Salas *de legib. diſp.19.ſect.5. num.50.* ex Sylneſt. Soto, Sanch. & aliis, rationabilitatem conſuetudinis, ex rationabilitate legis iudicari oportere, ſcilicet, vt tunc poſſit conſuetudo quaſi rationabilis contractus aliquid inducere, aut præter ius, cùm talis conſuetudo eſt, vt de ea lex ſcribi poſſit, cuius ſententiam admittit Læl. Mancin. *d. cent. 3.c.273.pag.661.* nam ſi ſcimus, quæ ſint legis conditiones, *d.c. erit autem lex 4. diſt.* intelligimus ſanè qualis debeat conſuetudo eſſe, vt legem iuſtè valeat æmulari. *§. ex non ſcripto, Inſtit. de iure natur.* Reſpondebat ille ex aliis, ſtare oppoſitum ſi vna ratio concipiatur, non ſi plures, quæ diuerſos habeant fines, vt in hoc exemplo. Præcipiunt Canones, vt Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ negotia gerat cum ſuo Capitulo, *cap. nouit, cap. quanto, de his qua fiunt à Pral.* optima quidem ratione: nam vnum corpus Capituli eſt, atque Epiſcopi, firmiuſque iudicium illud, quod plurimorum ſententiis confirmatur, *cap. prudentiam, de offic. deleg.* & tamen conſuetudo inualuit ſæpiùs contra legem, vt Epiſcopus poſſit ſine Capitulo, & à ſe ipſo omnia, quæ ardua dicuntur, explicare, *cap.3. de conſuet. in 6.* idque rationem quoque habet, ſcilicet, vt citiùs, promptiùs, faciliúſque ſublatis clericorum iurgiis, negotia expediantur. Sic (ait Abb.) duo contraria ſimul vera ſunt, ſi diuerſi fines, vt nubere, & non nubere. *cap. nuptiarum, 27. quaſt.1.*

Verùm autem ratio ſit de eſſentia con- 4
ſuetudinis, aut legis? vide Læl. Mancin. *dict. cent. 3. cap. 274. pag. 662. cum ſeqq. ad l. non omnium ff. de legib. & ad l. proſpexit, ff. qui & à quib.*

Ad *num.* 13. Nullibi legitur præſcripta con- 5
ſuetudo, quàm in hoc text. omnes autem cum hoc concordantes veræ præſcriptionis, non præſcriptæ conſuetudinis cauſam continent, vt *in cap. Cumana, de elect. cap. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ. c. cùm eſſes, de teſt. cap. vlt. de officio Ordin. lib.6. cap. non eſt, de conſuet. eod. lib.* Et licèt confundantur hæc aliquoties, & conſuetudinis nomine appelletur, quæ vera præſcriptio eſt, *cap. ſuper quibuſdam, de verbor. ſignif.* aliud tamen præſcriptionem eſſe, aliud conſuetudinem, per plures differentias præclarè docent Conan. *comment. Iuris Ciuil. lib.1. cap.10. numer 8.* Zaz. *in l. de quibus numer.4 ff. de legib.* Suar. *de legib. lib.7. cap.1. in fine.*

Hinc factum eſt, vt Gregorio Pont. *in hoc* 6
tex. aduerſantes quidam negauerint abſolutè aut præſcribi conſuetudinem poſſe, aut præſcriptam bene appellari, eo potiſſimum argumento vtentes quòd conſuetudo non eſt ius diſpoſitum, ſed diſponens, præſcriptio autem viciſſim non diſponens, ſed diſpoſi-

tum : cúmque non poſſit conſuetudo præſcribi niſi per vſum ,(ſiquidem omne id, quod præſcribitur , vſu aliquo præſcribi intelligitur ,) videretur vtique conſuetudo per ſe ipſam præſcribi : eſt enim facti & iuris; & quatenus facti eſt , hoc eſt , quatenus actuum frequentia quædam eſt , vnum , & idem cum vſu eſt. Reſpondent omnes præſcriptionem hanc conſuetudinis non eſſe præſcriptiunem verè & propriè , ſed per analogiam quandam , vel ſimilitudinem, qnam cum præſcriptione conſuetudo haber, ſcilicet vt complcatur vtraque acceſſione tempnris,

7 Verum Læli. Manci. *d. cent.* 3. *cap.* 275. *pag.*665. *num.* 6. conſuetudinem ſub duplici aſpectu conſiderat ; vel vt præſcribit ipſa aliquid , vel vt præſcribitur ipſa ab aliquo. Conſuetudo præſcribens eſt illa actuum frequentia , quæ mnris , vel vſus nomine appellatur, & in facto conſiſtit ; Conſuetudo præſcripta eſt ius quod pro lege habetur, & ex conſuetudine illa prouenit , quæ facti eſt. Dicitur autem hoc ius præſcriptum , & quaſi per conſuetudinem illam , quæ facti eſt, cum acceſſu temporis acquiſitum , quia vel conſuetudn contra ius eſt , vel præter ius : ſi contra ius , acquirit ipſa ſibi ius contra legem, quam vincit *l.2.C.quæ ſit longa conſ.*tex.*in præſenti* ; ſibi enim aduerſùs legem poteſtatem arrogat veteris licentiæ, eamdemque inutilem facit, & ſuo quaſi iure viduatam , ſi præter ius , ipſa ſibi legis inducendæ occupat facultatem.

8 Hinc patent contrariorũm ſulutiones;nam ſi conſuetudinem reſpicimus , prout legem primò licentia quadam , deinceps actuum frequentia , & longi temporis acceſſione vincit , abrogat , & ſua quaſi poteſtate denudat, tunc quaſi ius diſpoſitum quoddam eſt, & quaſi permiſſu legiſlatoris acquiſitum, ſi contra legem eſt ; ſi verò præter legem, ipſa tunc ſibi facultatem quaſi vindicat ſtatuendæ legis , quæ ſolum Principem decet; hucuſque igitur quaſi diſpoſitum ius quoddam eſt , nec tam præſcribitur, quàm præſcribit. At ſi eandem conſideremus , non quidem cum reſpectn aliqun ad legem , ſed quoad ea , quæ eius poteſtati ſubiiciuntur, poſtquam longo tempore obtenta eſt , tunc diſponens ius dicitur , neque vltrà præſcribens aliquid , ſed præſcriptum , quo ſenſu Gregorius loquitur *in præſenti*. Sic non tam negamus (concludit Læl. Mancin. *d cap.* 275. *num.* 10) quam omnino contendimus conſuetudinem , quæ ius dicitur non ſcriptum, præſcribi per vſum , hoc eſt , per conſuetudinem illam , quæ vſus propriè dicitur , & facti eſt.

Tempus conſuetudinis eſſe quod exiſti 9
mauerit pro arbitrio Iudex , videntur tenere
Corraſ. *in d.l de quibus num.* 8 *ff. de legib.* Sot.
*de Iuſtit.lib.*1.*q.*7.*ar.*2. Menoch. *de arbitr. caſu*
83. *num.* 6. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 6. *dub.*14.
*num.*45. Siquidem in vnaquaque re (aiunt)
certi temporis præfinitio , vel à natura eſſe
debet, vel à lege; hic autem de re, diſputamus,
cui nullum tempus præfinire natura potuit
nullum voluit lex. Verùm contrarium , immo certum aliquod tempus conſuetudini
præfinitum docent gloſ. Abb. Roch. & alij 10
in hoc tex Syluest. *in ſum.verb.conſuetudo qu.*2.
Molin. *de Iuſtit.tractat.*2. *diſputat.*77. Suar. *de
legib.lib.*7.*cap* 8.*numer.*7. Salas *eod.tract. diſputat.*29. *ſect.*4. Nam ſi legitimè præſcriptam
volumus , vt *in hoc text.* ſi iuſtè probatam , vt
*in cap. cùm dilectus , de conſuet. & in l.*1.*C. quæ
ſit longa conſuet & in l.*3.*C.de ædif.priuat.* vix
intelligi hæc poſſunt ſi præſcriptionis, ſi temporis arbiter eſſe Iudex debet. Nam longam
eſſe volunt Caliſtr. *in l.non tantùm , in fine.ff.
de Decurion.* Hermog. *in l. ſed & ea ff.de legib.* 11
Alexand. *in d.l.*1. longæuam , Conſtant *in l.*2.
C quæ ſit longa conſ. Gregor. *in hoc text.* Inueteratam , Iulian. *in l. de quibus ff de legib.* Diuturnam , Vlpian. *ibid. l.ſeq.* & Iuſtinian. *in* §.
ex non ſcripto. Inſtit. de Iure natur. Veterem,
Papian. *in l. Imperatores , ff. de pollicit.* Antiquam , Honor. & Theodoſ *in l.pen. Cod. de Iure fiſci libr.*10. Vetuſtiſſimam, & iugiter obſeruatam , Anaſtaſ. *in l.vlt.C. de priuileg. ſchol.
lib.*12.

Vbi conſuetudo longa eſſe debet , vel diu- 12
turna, vt *in l. non tantùm , ff. de Decurion. l ſed
& ea ff de legib. l.*1.*cum rub. C. quæ ſit longa
conſ* decennium ſufficit *l ſi cùm fideicõmiſſa.* §.
Ariſto ff.qui & à quibus princip. Inſtit.de vſucap.
nam nec diſtingui inter præſentes , & abſentes poteſt , cùm populus ſit ſemper præſens,
& ſemper idem, arg. *l.cùm proponebatur. ff.de
iudic.* Addit Cancin. *comment. lib.*1. *cap.*10.
*num.*6. inueteratam conſuetudinem dici immemorialem , nam vetus illud eſt quod à noſtra memoria longè remotum eſt , vel quod
tantum durat , quantum vita eſt hominis *l.ſi
vſus fructus ff. quib mod. vſusf.amit.* & longæuam etiam dici immemorialem concludit,
æuum vtique Latinis dicitur longum tempus vſque eò, vt ferè ſempiternum eſſe videatur , refert Mancin. *d.cent.*3.*cap.*277.*pag.*670.

DE

De Electione.

Tit. VI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus creari nemo poteſt, niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum.*

2 Cap. quorundam 1. diſtinct. 34. *intelligitur.*

3 *Cardinalis debet eſſe annorum triginta, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe poteſt qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus.*

4 *Beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem non vacant.*

5 *Epiſcopo non titulari facta collatio beneficij, vel dignitatis non valet, niſi præcedente Apoſt. diſpenſatione.*

Cap. Cùm in cunctis VII.

1 AD *n.16.* Quòd nemo niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum Epiſcopus creari poteſt, vltra citatos *in collect.* docent Petr. Bung. *de myſter. numerorum n.30. pag.* 477. Filliuc. *de ſtatu cleric. p.3. tract.41. cap.5. n.32.* Monet. *de conſeruator. cap.5. n.155. & de commutat. vltim. volunt. c.10. num.113.* Vincent. Turturet. *in parallelis ethicis & iurid. diſſert. 15. fol. mihi* 155. Alzed. *de præſtantia Epiſcop. dignit. part.1. c.3. n.22.* D. Acuña *in c. Epiſcopus n.17. 77. diſtinct. & c. nullus Epiſcopus 1. n.6. diſtinct.60.* Anton. Diana *moral. reſolut. p.5. tract.2. reſol.19. in princ.* Marchin. *de Sacram. Ordinis tract.1. part.5 c.3.* Machado *en ſu perfecto Confeſſor, y Cura de Almas tom.2. lib.4. p.6. tract.1. docum.3. num.2.* nouiſſimè Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita anno 30. q.5. per totam,* vbi *n.7.* idem

2 tenet in Coadiutore Epiſcopi. Non obſtat *c. quorundam 1. diſt.* 34 dum habet Lanfredum Epiſcopum iuuenem fuiſſe, quia reſpondetur non rectè inferri ex eo quòd ibi iuuenis dicitur, illum 30. anno maiorem non fuiſſe, cùm iuuenis appelletur nedum qui 30. annum egit, verùm & qui 54. expleuit, ſiquidem hoc temporis ſpatium à 25. anno iuuentus incipit.

3 Ad *num.17.* Quòd ad Cardinalatus dignitatem triginta annorum ætas neceſſaria ſit, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe debet, qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus, vltra citatos tenent Monet. *de commut. vltim. volunt. c.10. numer.* 112. Squillante *de priuileg. clericor. c.4. n.77.* Maſſobr. *in praxi habendi concurſum ad Parochiales Eccleſias vacantes, reg.10. dub.11. num.15. cum ſeqq.* Antonio. Diana *d. p.4. tract.2. reſol.1.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.29. numero* 18. Machado *d. lib.4. p.7. tract.3. docum. 6. n.3.* Didac. de Narbona, me citato, *d. anno 30. quæſt.4.*

Ad *n.29. in fine.* Quòd beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem, ſeu titularem, non vacant, cùm non poſſint, nec per eum ſtet, poſſeſſionem aſſequi, vltra citatos docent Mandoſ. *reg. 26. q.4. num.5.* Quintanad. *lib.4. eccleſiaſt. num.*115. Flamin. Pariſ. *de reſignat. lib.3. q.1. num.9. & num.89. & quæſt.6. num.49.* Vnde valere beneficij, præſertim ſimplicis, collationem factam Epiſcopo titulari, reſoluunt Nau. *conſ.14 & 15. de elect.* Perez de Lara *de capellan. lib.2. cap.7. num.16* Balboa *ad c.3. de probat. num.15.* Quicquid aliter ſentiat Burſat. *conſ.351. per tot.* præcipuè *num.23.* Epiſcopo tamen non titulari facta collatio beneficij, vel dignitatis non valebit, niſi præcedente Apoſt. diſpenſatione, aut ex cauſa neceſſaria, v. g. ſi Epiſcopus non haberet fructus ſufficientes ad ſuſtentationem, vt *in c. cùm in noſtris, de conceſſ. præb.* vbi Panor. *num.47. & in cap. Eccleſia veſtra el 2. de elect. n.3. & conſ.101. n.6. part.2.* Fr. Emman. *in ſum. tom.2. c.10. num.7.* Leſſi. *de Iuſtit. lib.2. c.34. n.139.* 4 5

SVMMARIVM.

1 *Papa ſuper tranſlatione Imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris poteſtatem exercet.*

1 *Papa in temporalibus exercendis procedit indirectè, & minus principaliter.*

3 *Imperium attenta ſua origine non à Sede Apoſt. ſed à Deo eſt.*

4 *Papa in tranſlatione, electione, & confirmatione Imperij non politicam, aut ſecularem, ſed eccleſiaſticam poteſtatem exercet.*

Cap. Venerabilem. XXXIV.

AD *num.3. in fine* Dum hic tex. & ſimiles *in Clem.1. de iureiur. & in Clem. Paſtoralis, ad fin. de re iudic.* agunt de tranſlatione imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris, ſuper quibus omnibus ſummus, & Romanus Pont. poteſtatem exercet, ex his quæ tradunt gloſ. & DD. *in præſenti, & locis præcitatis gloſ. pen. & vlt. in c.2.* 1

de

de re indic. lib.6. Mantu: *dial.* 23. Nau.*in cap.*
nouit,de re indic. not.3. num.3.& 124.& 137.
Cardin. Bellarm. *controu.3. lib.5.de poteſtate*
Pontificis temporali cap.8.verſ.7. cum ſeq. poſt
alios Molin.*de Iuſt.tract.2.diſp.24.& diſp.29.*
2 *col. antepen. verſ. ad* 1. Hiſtor. Pontif. *lib.4.*
cap.28. & 74. ſunt intelligendi procedere
Pontificem in his temporalibus exercendis
indirectè & minus principaliter, quatenus
id exigit finis ſupernaturalis,& in ordine ad
bonum ſpirituale,ad tradita per me *de officio*
& poteſt Epiſcopi part.1.tit.3.c.2.à n.31. quia
ſcilicet iuſtis de cauſis, & attentis omnibus
circunſtantiis in finem ſupernaturalem, &
ad conſeruationem,ac defenſionem Eccleſię
& rectam illius gubernationem in ſpirituali-
bus oportuit Imperium transferri à Græcis
in Germanos, & conſequenter electionem,
confirmationem,coronationem,& iuramen-
tum Imperatoris, ſeruatis quibuſdam iuſtis
conditionibus fieri eo modo,quo oportebat,
ſecundùm prædicta iura, ne aliter, vel ali-
quando ad Græcos iterum rediret Impe-
rium,vel antiqua ſequerentur incommoda,
& aliquis hæreticus, vel ſchiſmaticus, vel
peſſimus Fidei Eccleſiæ, & bono ſpirituali
maximè aduerſarius fieret Imperator.
3 His conſequens eſt quòd licèt abſolutè
attenta origine, & natura rei Imperium ſit
à Deo,non verò à Sede Apoſt.vel Pontifice
Max. iuxta *cap ſolita,de maior. Auth quomodo*
oporteat. Epiſcop.l.2. in princ. C de veteri iure
*enucl.*ibi,*Imperium quod nobis à cæleſti maieſta-*
te,&c. nihilominus poſt eiuſmodi tranſlatio-
nem factam à Leone III. in perſonam Ca-
roli magni, iuxta hunc text. dici poteſt in
aliquo ſenſu Germanicum Imperium habe-
ri ab Eccleſia, & Romano Pont. quatenus
habetur mediante tranſlatione illa per ele-
ctionem; & cæteras conditiones ab Eccleſia
& Romanis Pontificibus inſtitutas: & ſic
concordari poſſunt gloſſæ, & Doctores, qui
negant Imperium eſſe,aut haberi ab Eccle-
ſia,& Romano Pont. Et qui per contrarium
affirmant, cum quibus eſt communis,& ma-
gis communis ſententia,ita vt priores intel-
ligantur abſolutè iuxta naturam, & originē
rei, prout erat ante tranſlationem eiuſmodi,
poſteriores verò non ſic, ſed poſt illam, &
ea ſuppoſita, & quoad Imperium Germani-
cum, & ita ceſſat controuerſia Gloſſ.& Do-
ctorum *in cap.cauſam quæ 7. qui filij ſint leg.*
gloſ 4. in capite quoniam 10. *diſt.gloſ.3. in ca-*
pite cùm ad verum, & in c.duo ſunt,& in cap.
ſeq 96. diſtinct. Abb. *à num.* 11. Deci.7. &
aliorum *in d. c. nouit.* latè Caſtald. *de Imper.*
d.quæſt. 50. *à princ.* & Cou. *in reg. peccatum*
*p.2. §.9. num.7.*Pelag. *de planctu Eccleſ. lib.1.*
cap.13. poſt alios Menoch. *illuſtr. c. 20. n.4.*
& cap.21. à num.22. & 27. Mantu. *vbi ſu-*
prà,& alij per eoſdem citati; idque in ſpecie
aduertit optimè Card. Bellarm. *d.lib.5.cap.8.*
num.7. Et ita fit,vt attenta eiuſmodi tranſla-
tione cum cæteris illam ſequentibus, Ger-
manicum Imperium magis pendeat à ſum-
mo Pont.quàm quodvis aliud Regnum Ca-
tholicum,ex Nau. *d.notab.3.n.127.* & Mo- 4
lin. *d.tractat.2. diſp.29. verſ. ex dictis infero.*
Adde in confirmationem prædictorum, vbi
omnino videndum Cardin. Bellarmin. per
tres libros *de tranſlatione Imperij à Græcis in*
Germanos, aduerſus Illyricum hæreticum,
præſertim *lib.1. ex c.4. & 12. & lib.2. c.3. &*
lib.vlt.ex cap.1. vbi multis rationibus,exem-
plis, hiſtoriis, & authoritatibus ſupradicta
confirmat, rectè aduertens *d.c.12.col.7.* Ro-
manum Pont.in eiuſmodi tranſlatione, ele-
ctione, & cæteris ſupradictis exercuiſſe &
exercere non politicam, aut ſecularem, ſed
eccleſiaſticam poteſtatem,quatenus vniuer-
ſalis Eccleſiæ paſtor eſt, & ſuis ouibus in fi-
nem ſupernaturalem, & animarum ſalutem
prouidet.

De Tranſlatione Epiſcopi.

TIT. VII.

CAP. Inter corporalia. II.

DE materia huius text. vide no-
tiſſimè per me tradita *in votis*
deciſiuis & conſultiuis tom.2. vo-
to 123.

Ad *num.* 11. Quòd mulier nupta, quæ
habet virum inutilem, viduarum priuilegiis
gaudeat, vltra citatos *in collect.* adde Franc.
Viui. *deciſ.65.* Thom.Acti.*de ludo ſcachorum*
*q.8.princ.num.43.*Menoch. *de arbitr. caſu 66.*
num.9. Camil.Borrel.*in ſum.deciſ p.1: tit.56.*
*num.35.*Philip. Paſchal. *de viribus patriæ po-*
teſtatis part.2.c.2. num.93. Marcheſ. *de com-*
miſſion.p.2. §.2. tit.de auocat. cauſar.num.36.
D.Barboſ. *in l.1.p.1.numer.47.ff.ſoluto matr.*
Iacob. Cancer. *var. reſolut. p.2.cap.2. num.8.*
Alex.Trentacinq.etiam *var.reſolut. lib.2.tit.*
*de citat.reſol.2.n.16.*Stephan. Gratian.*diſcept.*
*forenſ.tom.4.c 666.num.9.*Ioan.Mari.Nouar.
in pract.elect.& variat.fori ſect.1.q.7.num.10.
Oſuald.*ad Donel.enucleatum lib.17.c.20.lit.B.*
latè Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum &*
miſerabilium perſonarum q.7.per tot.

DE

De Renunciatione.

Tit. IX.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata omnia præſumuntur ritè & rectè facta circa ea, quæ neceſſariò deſiderantur, vt ſententia proferri poſſit.*

2 *Sententia ex ſola exhibitione non poteſt affirmari, an Iure vel iniuria lata ſit.*

3 *Sententia per ſe ſolam ſufficit, nec eſt neceſſarius proceſſus, ſi in ea de proceſſu fiat mentio.*

Cap. In præſentia. VI.

1 AD *numer.*3. Quòd lata ſententia
omnia præſumantur ritè, & re-
ctè facta, reſoluunt Valenzuel.
*conſ.*68.*num.*63. *& conſ.*79.*n.*138,
*& conſ.*92. *num.*53. Pareja *de vniuerſa inſtru-
mentorum editione tit.*5. *reſol.* 14. *num.* 14. in
his omnibus, ſcilicet quæ neceſſariò deſi-
derantur, vt ſententia proferri potuerit, ve-
luti Procuratoris mandatum, Caſſad. *de-
ciſ.*3. *de Procurator.* Boër. *deciſ.*281. *num.*15.
& 17. partium legitima citatio ad omnes
actus iudiciales adhibita, Alex. *conſ.*105. *nu-
mer.*3. *lib.*5. Greg. XV. *deciſ.*535. *num.*6. Rot.
deciſ. 684. *num.*3. *&* 4. *p.*2. *recent.* & alia de
quibus citati per Parejam *d. tit.* 5. *reſol.* 14.
2 *num.* 25. vbi tamen *num.* 26. poſt Guzman.
de euict. quæſt. 15. *num.* 53. ſubdit quòd ex
3 ſola ſententiæ exhibitione non poteſt affir-
mari, an Iure, vel iniuria lata ſit, an verò
lis fuerit rectè necne proſequuta, nihilo-
minus *num.* 31. ſubdit ſententiam per ſe ſo-
lam ſufficere, nec eſſe neceſſarium proceſ-
ſum, ſi in ea de proceſſu fiat mentio, prout
contingit in litteris executorialibus, quæ
quotidie expediuntur in omnibus Tribuna-
libus, in quibus magna cum diligentia re-
cenſentur partium allegationes, inſtrumen-
ta, & cauſæ, propter quas ſententia fuit lata,
vt modò video in executorialibus literis co-
pioſè expeditis pro deuota mea Congrega-
tione ſeruorum ſanctiſſimi Sacramenti in
oppido Matriti per Venerabilem Equitem
Iacobum de Gratiis fundata contra Abbatiſ-
ſam, & Moniales monaſterij, quod ab eodem
Equite denominatur.

De Ætate, & qualitate.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas impetrantis iuſta ad beneficia plura obtinenda diſpenſationis cauſa eſt.*

2 *Eccleſia pauper alteri Eccleſiæ non Curatæ, vel Curatæ per Epiſcopum poterit vniri.*

3 *Epiſcopus ob reddituum tenuitatem, paupertatemque beneficiorum vniones facere tenetur.*

Cap. Eam te. IV.

AD *num.*7. Hinc paupertas im- 1
petrantis, qui vnde decenter, &
congruè viuere poſſit, non ha-
bet, iuſta ad beneficia plura ob-
tinenda diſpenſationis cauſa eſt, ex text. *in
c. etſi illa* 23. 1. *q.* 7. Alphonſ. Hoieda *de com-
patibilit. beneficior. part.* 2. *c.* 12. *n.* 55. Aluarez *de
priuileg. pauper. p.* 1. *q.* 12. *n.* 33. de quo, & qua-
liter intelligendum cum pluribus S. Cong.
declarationibus egi *de Iure eccleſ. vnum. lib.* 3.
cap. 13. *n.* 180. *cum ſeqq.*
In text. ibi, *niſi ita fuerint tenues,* &c. No- 2
tatur ad hoc quòd Eccleſia pauper, tenuiſ-
que redditus, alteri Eccleſiæ non Curatæ
vel Curatæ per Epiſcopum vniri poterit,
concordant *cap. expoſuiſti* 33. *de præbend. c.* 3.
de rebus Eccleſ. non alien. lib. 6. *Clem.* 1. *§. ad
hæc, de ſtatu Monach. gloſ. verb. neceſſitatem,
in cap. clericus* 21. *q.* 1. *& verb. iuſta in cap. cum
noſtris* 6. *de conceſſ. præb. l. Caſtel.* 13. *tit.* 5 *part.* 1.
ibi, *E puede fazer de dos Igleſias vna vendo
que es meneſter porque ſien pobres*, vbi Greg.
Lop. *gloſ.* 7. *verb. vna, in princ.* Perr. de Peru-
ſio *de vnionib. cap.* 3. *num.* 1. *verſ. tertia, & verſ.
quarta,* Caccialup. *in ſimili tract. art.* 5. *num.* 1.
verſ. tertia cauſa paupertas, Mandoſ. *reg.* 12. *de
vnionib. q.* 5. *n.* 3. *ad fin.* Aluarez *d. q.* 12. *n.* 3.
vbi *n.* 4. id hodie laxiores recipere habenas
affirmat ex diſpoſitione Concil. Trid. *ſeſſ.* 21.
de reform. cap. 5. *& num.* 10. poſt Paul. Fuſc.
Stephan. Gratian. & alios, ſubdit non ſolùm
poſſe, ſed etiam teneri Epiſcopum ob reddi-
tuum tenuitatem, paupertatemque benefi-
ciorum vniones facere.

De ſacra Vnctione.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Reges non omnes, ſed aliqui quodam ſingulari priuilegio dumtaxat inungi poſſunt.*

2 *Francorum Rex oleo miraculoſo inungitur.*

3 *Reges Hiſpaniæ Gothorum temporibus inungebantur.*

4 *Vnctio Regũm affert illis politicam dumtaxat adminiſtrationem Regni.*

5 *Francorum Rex eſt Canonicus Eccleſiæ S. Hilarij Pictauienſis, & Eccleſiæ Cenomanenſis, & Andegauenſis.*

6 *Hiſpaniarum Reges habent Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Legionenſi.*

Cap. Vnic. §. Vnde in veteri.

1 AD *num.* 8. De vnctione Regum hîc agitur nõ quòd omnes inungi poſſint, ſed ex priuilegio quodam ſingulari Reges quidam dumtaxat, vt refert Boët. Ego *de Regalib. vel iure Principum, in princ. n.* 44. vbi *n.* 47. ait quòd Francorum Rex oleo planè miraculoſo, ſeu diuiuitus, ac cælitus olim dimiſſo iam inde à primi Regis Francorum Chriſtiani, nempe Clodouæi à S. Remigio baptizati tempotibus inungitur, oleo illo ſponte ſua
2 ſcaturiente quandocumque Rex Francorum nouus eſt ioungendus, ac coronandus, ampulla, nimirum cæteris temporibus oleo deſtituta, defectum veriſimiliter, ſi quando Rex Francorum, vel hæreticus, vel ſchiſinaticus, vel alioquin Catholicæ Fidei perſecutor, & hoſtis inungendum ſemel offerret.
3 Olim Gothorum temporibus Hiſpaniæ Reges ſimiliter inungebantur, vt per Gregor. Lopez Madera *en las excelencias del Reyno de España c.* 12. *pag.* 83.

4 Quæ quidem vnctio quantumuis excellens clericatum Regibus illis non affert, ſed politicam dumtaxat adminiſtrationem Regni; vnde error eſt manifeſtus dicere eos non eſſe prorſus laicos, licèt beneficia conferant eccleſiaſtica, vel ipſimet ea quoque ſibi poſſideant, atque nonnullis in Ec-
5 cleſiis Regni ſui, vel Canonicorum, vel Abbatum tum titulo, tum iure fruantur: ita Rex Francorum Canonicus eſſe dicitur Eccleſiæ S Hilarij Pictauienſis, & Eccleſiæ Cenomanenſis, & Eccleſiæ Andegauenſis, adeò vt ſi quando præſens interfuerit Officiis diuinis, diſtributiones etiam recipiat quotidianas more cæterorum Canonicorum, prove referunt Ioan. Ferrald. *in ſuo tract. de viginti iuribus & priuil. Regni Franciæ, ſeu liliorum, priuil.* 7. Carol. de Graſſal. *lib.* 2. *Regal. Franciæ cap.* 1. Bapt. Fulgoſ. *dictorum, & factor. memorabil. ſub tit. de Religionis cultu, in fine.*, Boët. Ego *vbi ſuprà num* 42. Et 6
de Regibus Hiſpaniarum quòd habeant Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Legionenſi, aſſerunt Nau. *conſ.* 2. *numer.* 17. *ad med. de iurepatron.* Solorzan. *de gubernat. Indiarum tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 2. *num* 45. & antè dixerant Athanaſ. de Lobera *de Eccleſia, & ciuitate Legionenſi fol.* 212. Palat. Rub. *in repet. capit. per veſtras, de donat. inter virum & vxor. n.* 28. *fol.* 4. Petr. Henriq. *conſ.* 9. *num.* 11.

De Officio Archidiaconi.

Tit. XXIII.

Cap. Dilecto, fin.

AD *num.* 2. *in princ.* De familia Epiſcopi quòd gaudeat fori priuilegio, vltra citatos in collect. reſoluunt Curi. Philip. *tom.* 1. *part.* 3. §. 1. *num.* 13. Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Archiep. Neapol. c.* 8. *num.* 3. Montealegre *in praxi ciuili lib.* 1. *c.* 9. *num.* 249. Donat. Anton. de Marinis *quotidian. reſol. c.* 117. *n.* 1. Thom. de Carnaual. *de iudic. & foro compet. diſput.* 2. *quæſt.* 6. *ſect.* 3. *num.* 427. *& ſeq. & num.* 509. Ciarlin. *controuerſ. c.* 20. *num.* 14. *&* 28. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 15. *c.* 1. *num.* 56. Ego ipſe *de Iure eccleſ. vniu. lib.* 1. *c.* 39. §. 2. *à n.* 55. *&* §. 4. *num.* 95. Et ſecundùm hanc opinionem in Regno Aragoniæ practicatum fuiſſe refert Cened. *Canon. quæſt. q.* 4. *num.* 26. Et in Regno Portugalliç obſeruatum aſſerit Gabr. Pereira *de Manu Regia tom.* 1. *c.* 10. *num.* 13. Et à ſacra Congregatione Eminentiſſimorum Cardinalium ita non ſemel declaratum fuiſſe atteſtantur Gauan. *in enchirid. Epiſcoporum, verb. familiares Epiſcopi n.* 2. & Antonin. Diana *moral. reſol. p.* 4. *tract.* 1. *reſolut.* 30. qui dicunt communiter id probari ex text. *in c. Eccleſiarum ſeruos,* 12. *q.* 2. *& ex cap.* 1. *de pœnis lib.* 6. *& ex hoc textu.*

Quicquid contrarium defendere conentur Ceuall. *de cognit. per viam violentiæ part.* 2. *quæſt.* 58. *à n.* 9. Gabr. Pereira *d. c.* 10. *n.* 13. Felician. de Vega *in repet. c.* 2. *de foro comp.* Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 3. *q.* 78. D. Mari. Cutelli. *part.* 2. *controuerſ. num.* 194.

Et

Et quamuis hanc reſolutionem in hoc textu non probari rectè aduertant Ceuall. *d. loco num.*14.Gaſp.Anton.Theſaur.*d.quæſt.*78. *numer.*5. Bobadil. *in ſua politica lib.*2.*cap.*17. *numer.* 97. Mari. Cutelli *d part.*2. *numer.*193. *fol.* 183. Parlador. *lib.*2. *differ.*9. §.1.*numer.*8. Bonacin. *de cenſur. in Bulla Cœnæ contentis lib.* 3. *diſput.*1. *quæſt.* 16.*ſect.*1. *puncto* 3. *numer.* 7. *verſ. agunt*, Ego *d.lib.*1. *cap.*39. §.2. *numer.*6. nihilominus tamen bene probatur ex aliis iuribus, & plurimarum Prouinciarum vſu recipitur, ac ſacræ Congreg. deciſionibus innititur, & ideo in iudicando, & conſulendo ſemper ſequenda. De famulis conductitiis clericorum, & aliis Religioni inſeruientibus egi *d. lib.*1.*capit.* 39. §. 2.*numer.*56.

De officio, & poteſtate Iudicis delegati.

TIT. XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitas alia ſubſtantialis, alia accidentalis.*

2 *Solemnitatis ſubſtantialis omiſſio vitiat actum, non ſic accidentalis.*

3 *Contractus irritus foro externo ex defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro Conſcientiæ.*

CAP. De cauſis. IV.

1 AD *num.* 8. Quòd de conſenſu partium ſolemnitates Iuris poſſunt remitti. Pro totius ſolemnitatũ materiæ declaratione præſupponendum eſt ſolemnitatem, ſeu formam aliam eſſe ſubſtantialem, aliam non ſubſtantialem, ſeu accidentalem. Subſtantialis eſt, quæ dat eſſe rei, & ſine qua vt talis conſiſtere non valeat, ex *l. Iulianus* 9. §. *ſi qui rem ff. ad exhiben. l. diuus* 7. *ff. de in integ. reſtit. l. cum hi* 8. §. *ſi Prætor addictus* 17. *ff. de tranſact. l. qui heredi* 44. *l. Mæuius* 55. *ff. de condit. & demonſtr.* Tiraq. *de retractu lig.* §. 2. *gloſ.*21. *à numer.* 11. & §. 36. *gloſ.*2. *numer.*28. & *de retract. conuent.* §. 4. *gloſ.*6. *numer.* 21. Eſcob. *de ratiocin. cap.*6. *num.* 39. & *cap.*11. *num.*18. & *cap.* 31. *num.*16. Caſtilleon *conſ.*17. *num.*9. Gutier. *lib.* 3. *pract. q.*15. *numer.*28. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. F, concl.* 413. *num.* 3. Accidentalis, ſeu non ſubſtantialis illa dicitur, quæ licèt à lege requiratur, eius omiſſio non vitiat actum:
& ſic in hoc differunt hæ ſolemnitates, 2
quia accidentalis ſolemnitatis omiſſio actum non vitiat, bene tamen ſubſtantialis, quia ea deficiente talis dici non poteſt, ſicut enim in phyſicis forma rei ſublata tollitur compoſitum, ita in moralibus deficiente forma deficit actus. Ita Pelaez *lib.*4. *de maior. q.* 4. *numer.*178. & *qu.*20. *num.*179. Caſtr. Palao *tom.*1. *tract.* 3. *diſput.*2. *puncto* 9. *numer.*9. Farin. *fragm. crimin. p.*2. *lit. F, numer.* 220. Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 3. *q.* 749. *numer.* 14. Mexia *de taxa panis concl.*6. *num.* 88. Suar. *de legib. lib.*5. *cap.*31. *numer.* 3. Salas *eod. tract. q.*69. *tract.*14. *diſput.*16. *ſect.*9. *n.*36. *cum ſeqq.*

In hoc quoque verſatur differentia inter huiuſmodi ſolemnitates, quòd contractus irritus foro externo ex defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro conſcientiæ, vt per Tiraq. *ad leg. connub. gloſſ.*4. *à numer.* 15. *ad* 26. & *in l. ſi vnquam, verb. reuertatur numer.*293. *C de reuoc. donat.* Cou. *in cap. quamuis pactum part.* 2. §. 4. *numer.*6. *cum ſeqq.* & *in reg. peccatum. p.*2. §. 3. *numer.* 11. Menoch. *de præſumpt. lib.*1. *præſ.* 80. *ex num.* 36. Stephan. Lanberteng. *de contract. coram gloſſ.* 16. *numer.* 2. & 3. Felician. *de cenſib. lib.* 1. *cap.* 2 *ſub. numero* 12. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verb. contractus differ.* 10. Suar. *de legib. lib.*5. *cap.*24. *num.*4. Salas *eod. tract. diſputat.* 16. *ſect.*4. Azor. *inſtit. moral. part.* 3. *libr* 6. *cap.*9. Bonacina *de contract. diſputat.* 3. *quæſt.*1. *puncto* 3. *ex num.* 2. & *de legib. diſpat.*1. *quæſt.*1. *puncto* 7. §. 5. *numer.* 16. Leſſi. *de Iuſtit. libr.* 2. *cap.* 19. *dub.* 3. *numero* 35. Antonin. Diana *moral. reſol. p.* 1. *tract.*8. *de contractib. reſolut.* 75. *in fine*, Trullench *in expoſit. Decal. lib.*7. *cap.* 16. *dub.* 8. *num.* 3. Non ſic in omiſſione ſolemnitatis accidentalis, quæ ſi in contractu omittatur, non ideo illum irritat, ſed valeat in vtroque foro, v. g. contrahere in Eccleſia non licet; ſi verò de facto contrahatur, valeat contractus, gloſ. *verb. proceſſus in cap.*2. *de immun. Eccleſ. lib.*6. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 14. *tit.* 39. *part.* 30. Et ſimpliciter licèt in die feſto contrahere non expediat, factus tamen contractus in vtroque foro tenet, Bonacin. *in Decalog. diſp.*5. *q. vnic puncto* 2. *numer.* 11. Caſtr. Palao *d. tract.* 3. *de legib. diſpat.* 2. *punct.* 9. *numer.* 8. Trullench. *lib.*7. *cap.* 16. *dub.* 8. *num.*7. 3

Ex quibus infertur hæredem inſtitutum 4
in teſtamento nullo, & vltima voluntate prolata abſque legitimis ſolemnitatibus ſubſtantialibus hæreditatẽ, & fideicommiſſariũ fideicommiſſum,

commiſſum, & legatarium legatum capere in conſcientia non poſſe; quia ius reſiſtit teſtamento minus ſolemni, & ſic nec obligatio naturalis ex eo oritur, l. 1. §. ſi quis ita interroget, ff. de verb. oblig. Mexia d. concl. 6. num. 85. & 88. Fontan. de pactis nupt. clauſ. 4. gloſſ. 7. part. 1. num. 8. & 10. Accac. Anton. de Ripol. lib. 1. variur. reſol. 13. ex num. 719. cum ſeqq. tum, quia leges irritantes teſtamentum minus ſolemne habent pro fine bonum commune, & ſic quamuis earum ratio ceſſet in particulari, vt ſi nulla adſit fraus, ſemper earum obligatio firma manet. Quare hanc illationem tenent Padil. in l. cùm quis, ex numer. 10. ad 16. C. de iuris & facti ignor. Greg. Lop. l. 31. tit. 14. part. 5. Burg. de Paz l. Tauri ex n. 430. cum ſeqq. Anton. Gomez ead. l. 3. num 123. Mench. de ſucceſſ. creat. §. 1. numer. 21. Cou. in cap. cùm eſſes numer. 12. de teſtam. & in reg. peccatum p. 2. §. 3. numer. 9. Leſſi. de Iuſtit. lib. 2 cap 19. dub. 3. numer. 30. Matienſ. l. 1. gloſſ. 10. ex numer. 2. tit. 4. libr. 5. Recop. Ioan. Gutier. canon. lib. 2. cap. 25. n. 11. Ceuall. commun q. 71. & q. 137. Ioan. Valer. de differ. inter vtrumque forum, verb. legatum differ. 6. num. 2. Nald. in ſum. verb. teſtamentum num 8. Villal. etiam in ſum. tom. 2. tractat. 30. diſ. 8. Fontanel. d. clauſ. 4 gloſ. 7. part. 1 num. 8. Parlad. lib. 3 quotid. differ. 12. §. 1. num. 2. cum ſeqq. Ripoll. d. reſol. 13. ex num. 716. Becan. tom. 2. ſum Theolog. tract. 3. cap. 6. num. 5. concl. 4 & num 6. in fine reg. 5. Mexia d. concl. 6 num. 75 & 76. 98. & 100, Bonacin. de contractib. diſp. 3. q. 1 puncto 3. num. 5. cum ſeqq. Antonin. Diana moral. reſolut. p. 1. tract. 8. de contractib. reſol. 75. per tot. Salas de legib. diſp. 16. ſect. 12. num. 52.

Cap. Significaſti. VII.

POſt num. 1. In text. ibi, aut non vult, aut non poteſt, &c. Ergo iudex ordinarius, ſi nolit, ſententiam delegati exequi non tenetur; cuius contrarium reſpondit Pontifex in cap. Paſtoralis 28 §. quia verò, hoc eod. tit. ibi, Reſpondemus quòd cùm Ordinarius teneatur obſequi delegato, etſi ſciat ſententiam illius iniuſtā, niſi apud eum efficere poſſit, vt ab hoc onere ipſum abſoluat; cur ergo in hoc text. dicitur vt nolle poſſit, cùm obſequi teneatur, ſecundùm d. §. quia verò. Quare. Læli. Mancin. diſquiſit. genial. & anniuerſariarum iuris diſputat. cent. 1. cap. 90. pag. 217. ſic ait: Quantum de hac re conijcio, eſt hoc: mandauerat delegatus Pontificis Ordinario, nec palàm recuſauerat Ordinarius ſententiam exequi, ſed aiebat ſe ab alijs impediri: ſic compelli Ordinarius remedio aliquo non poterat, & dubium ſimul erat, an obtentui ſumerentur impedimenta illa, quæ Ordinarius allegaret; dubium, inquam, an nolit Ordinarius, an non poſſet. Hic ergo nouum à Pontifice remedium vt à ſe ipſo delegatas exequatur, & ſi quos videat reſiſtentes, eos coerceat. Percipis (quod hucuſque ſatis animaduerſum non eſt) ſi Ordinarius apertè nolit, compellit eum; ſin dubitetur velit ne, an nolit, ſi prætextu fortè aliquo parere detrectet, ſi impotentem ſe faciat, tunc exequi delegatum poſſe: hoc itaque diſcrimine agi rem oportere. Hactenus Mancin.

Cap. Gratum. XX.

AD numer. 2. De materia & intellectu huius text. vltra citatos in collect. agunt 1
Anton. Gabr. commun. lib. 2. tit. de procuratoribus concl. 2. Chriſtoph. de Paz ad leges ſtyli l. 1. ſchol. 1. numer. 5. Felician. de Vega in relect. rub. de iudic. dub. 4. numer. 29. cum ſeqq.

Ad numer. 3 in fine. Quòd iudicium incipiat à citatione, vltra citatos docent Valaſc. 2
conſ. 81. Stephan. Gratianus diſcept. forenſ. tom. 1. cap. 156. numer. 11. Ioſeph. Ramon conſ. 26. numer. 4. Quamuis iudicium non incipere niſi à litis conteſtatione exiſtimauerint Abb. numer. 4. Rip. numer. 45. Mantu. numer. 18. Bero. numer. 85. & Peregr. numer. 54. ſub rub. de iudic. Gail. lib. 1. obſeru. 74. in princ. Donell. comment. Iuris Ciuil. libr. 17. cap. 18. Parlad. rerum quotid. libr. 1. cap. 14 numer. fin. D. Barboſ. in l. ſi quis 7. ff. de iudic. à numer. 24 Hieron. Buccaron de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 21. à num. 1.

Cap. Conſuluit. XXIV.

AD numer. 9. Nota ex actu clandeſtinè facto præſumi dolum, cap. 1. vt eccleſ. benef. vbi DD. citaui, & vltra relatos hîc & illic, tenent Tiraq. de retractu conuent. in præf. numer. 13. & ſeq. & de pœnis temper. cap. 11. Maſcard. de probat. concl. 532. num. 43. & 44. & concl. 815. numer. 13. Farin. in praxi crimin. q. 86. numer. 130. vbi numer. 131 ampliat præſumi in minore, ruſtico, & muliere, & num. 134. ſubdit quòd clam dicitur tribus modis fieri, ex natura ſcilicet facti, ex natura loci & ex natura temporis, & n. 136. tenet clam fieri illud, quod fit ignorante eo, ad quem res pertinebat, & num. 137. addit actum eſſe clandeſtinum quod fit ſine teſtibus, & ſine debita ſolemnitate, Hieron. Leo decis. 9. num. 17.

SVM

SVMMARIVM.

1 *In iniungendis, ſeu imponendis pœnis diuerſimodè iudicandi homines maioris notæ, quam minoris.*
2 *Leges Regiæ minores pœnas pro delictis imponant Nobilibus, quàm plebeis.*
3 *Pœna remittenda, vel mitiganda ob artificij, vel magni roboris qualitatem, & excellentiam.*

Cap. Paſtoralis. XXVIII.

1 AD *num.* 4. Non ſolùm in iniungendis
pœnis, ſed etiam in modo imponendi
illas diuerſimodè iudicandos homines ma-
ioris notæ & excellentiæ in honore, & di-
gnitate cònſtitutos, quàm illos, qui mino-
res ſunt, neque aliqua dignitate, ſiue ex-
cellentia roboris, vel artificij fulgent; vt
colligitur ex hoc text. & ex *cap. 2. eod. tit. in
6. & ex cap. de multa, de praben. & ex l. duo
Marco, C. de quaſt. & ex l. vlt. C. vt nemo pri-
uatas*, quas citat Anguian. *de legib. lib. 2.*
2 *controu.* 8. *num.* 7. vbi *num.* 9. ex Cou. refert
leges Regias aliter ſe habere cum Nobili-
bus & plebeis, illis longè minores, his verò
propter vnum & idem delictum maiores
3 pœnas imponentes. Vnde emanauit ſolem-
ne reſponſum Pauli Iuriſconſulti *in l. ad be-
ſtias* 31. *ff. de pœn.* ibi, *Sed ſi eius roboris, vel ar-
tificij ſint*, &c. ex quo textu vulgò deduxe-
runt Interpretes quòd ſi delinquens quam-
tumvis mortis pœna dignus, excellens fue-
rit in aliqua arte, non ſit illi pœna mortis
iniungenda, ſed remittenda vel mitiganda
ob artificij, vel magni roboris qualitatem &
excellentiam: quam legem ſatis celebrem
& famoſam induxerunt Ludouic. Roman.
ſing. 717. Tiraq. *de pœnis temper. c.* 50. Cou.
lib. 2. var. cap. 9. num. 6. Plac. *de delict. cap.* 33.
in princ. quos refert Anguian. *d. controu.* 8.
num. 2. licèt ipſe à *num.* 11. id ex dicta l. non
probari multis contendat rationibus, & au-
ctoritatibus.

SVMMARIVM.

1 *Executores meri nullam habere poſſunt cauſæ cognitionem.*
2 *Exceptionem aliquam admittere non debent meri executores.*
3 *Executor merus quando ſuperſedere debeat in executione ſententia nulla, & iniuſta.*

§. Quia verò.

SVb *num.* 21. Quòd meri executores nul- 1
lam habere poſſunt cauſæ cognitionem
vltra citatos *in collect.* docent Stephan. Gra-
tian. *diſcept. forenſ. tom. 3. cap.* 551. *num.* 10.
Ego ipſe *in praxi exigendi penſiones p. 2. q. 12.
num.* 17. & ideo aliquam exceptionem ad-
mittere non debent Camill. Borrel. *in ſum.* 2
deciſ. tom. 2. tit. 32. *num.* 262. Sigiſm. Scacc.
de appellat. q. 17. *limit.* 10. *num.* 37. & rationem
reddit, quia in hoc præceſſit omnis cogni-
tio tam reſpectu ſententiæ, quàm reſpectu
cognitionis, quod ego *citato loco num.* 18. in-
telligo de exceptionibus, quæ principali-
ter cauſæ merita reſpiciunt, vel quæ directò
ipſam impugnant ſententiam, & *num.* 19.
limito in exceptionibus, quæ directò non
infringunt ſententiam, nec principaliter
eam labefactant, ſed potiùs reſpiciunt ipſius
executionem, & opponuntur ad conſequen-
dum id, quod expreſsè in ſententia denega-
tum non eſt, quo caſu poſſunt tales exce-
ptiones obiici, & debent admitti, & de illis
executor cognoſcere valet.

Ad *num.* 14. Quòd merus executor poteſt 3
ſuperſedere, & debet in executione ſenten-
tiæ nullæ, & iniuſtæ, quando nullitas, & in-
iuſtitia ita euidenter ex actis apparent, vt
nullam requirant probationem, aut excuſa-
tionem admittant, vltra citatos *in collect.* te-
nent Gabr. Pereira *de manu Regia p. 2. c.* 63.
n. 54. Rota *deciſ.* 85. *p.* 1. *diuerſ.* quos adduco,
& eorum verba refero *d. q.* 12. *n.* 10. & 11.

Pro concordia huius text. cum *cap. ſignifi-
caſti* 7. *hoc eod. tit.* vide poſita *in addit. ad
d. cap. ſignificaſti.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati litteras ſuæ commiſſionis quando edere teneantur, oſtenditur.*
2 *Conſeruatores Iudices litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundandam edere tenentur.*
3 *Inquiſitores contra hæreticam prauitatem hodie magis pro ordinariis, quàm pro delegatis ſunt exiſtimandi.*
4 *Inquiſitores litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes edere teneatur.*

Cap. Cùm in iure. XXXI.

AD *n.* 2. Quòd Iudices delegati litteras illis iuriſdictionem, notionē, aut executionem tribuentes, antequam ad exercitium

delegationis accedat, edere tenentur, vltra ci-
tatos in collect. docent Vant. de nullit. tit. de
nullit. ſentent. ex defectu iuriſd. Ordin. n. 16.
& 28. Menoch. de præſumpt. lib. 2 præſ. 15. ex
n. 2. & de arbitr. lib. 2. q. 76. num 8. & lib. 2. caſu
112. num. 8 & conſ. 100. num. 77. cum ſeqq. De-
cian. conſ. 18. num. 157. vol. 1. Villadieg. in po-
litica cap. 5 §. 40. num. 7. & 8. Bobadil. etiam
in politica lib. 2. c. 20. num. 21. cum ſeqq. Nicol.
Garcia de benefic. part. 6 c. 2. num. 16. cum ſeqq.
Sigiſm. Scacc. de appellat. q. 19. remed. 10. con-
cluſ. 4. n. 36. Mari. Giurba conſ. 89. num. 19 cum
ſeqq. Carot. de remed. contra præiudic. ſentent.
except 4. à num. 8. Camill. Borrell. de Magi-
ſtratuum edictis lib. 1. cap. 1. à num 46. Gabr.
Pereira de manu Regia part. 1. cap. 7 à num. 3.
Salgado de Regia protect part 4. cap. 6 à n. 42.
& de ſupplicat. ad Sanctiſſimum parte 2. c. 16.
§. 4. ex num. 11. cum ſeqq. Maſtrill. de Magi-
ſtrat. lib. 6. cap. 3. per tot. Chriſtoph. Befold.
de fœderum iure cap. 7. num 5. Franc. de Amaya
in l. prohibitum, ex num. 4. C. de iure fiſci lib. 10.
Alphonſ. de Narbona l. 60. gloſ. vnica à n. 1.
2 tit. 4. lib. 2. Recopilat. Et in Iudice Conſerua-
tore quòd litteras ſibi iuriſdictionem tri-
buentes ad ipſam fundandam edere tenean-
tur, admittunt Fuſc. de viſitat. lib. 2. cap 23.
num. 8. Mari. Antonin. variar. reſolut. lib. 1.
reſol. 16 num. 1. cum ſeqq Narbona d. gloſ. vnic.
num. 71. cum ſeqq. Rot. deciſ. 214. num. 1. & 2.
part. 2. recent. Et in Inquiſitoribus (licèt ho-
die magis pro ordinariis, quàm pro delega-
tis ſint exiſtimandi, ſecundùm Ludouic à
Paramo in defenſor iuriſdict. Inquiſitor. Sicil.
cap. 1. num. 11. & de origine Inquiſitor. titul 3.
quæſt. 2. per tot. Molin de Iuſtit. tractat. 5. diſ-
put. 58. Salgado de ſupplicat. ad Sanctiſſim.
part. 2. cap. 33. num 80. cum ſeqq. Eſcobar de
purit. & nobilit. probanda part. 1. quæſt 6 §. 2.
num. 25.) agnoſcunt Nicol. Eymeric in direct.
Inquiſit. part. 3 c. 1. & ibi Peña commento 1.
verſ. poterit & meritò, Mart de iuriſd. part. 2.
cap. 35. numer. 1. Alphonſ. de Narbona in d.
l. 60. num. 91. verſ. idemque iuris erit, titul. 4.
lib. 2. Recop.

SVMMARIVM.

1 *Delegata iuriſdictio odioſa eſt, ac proinde reſtringenda.*
2 *Ordinariorum iuriſdictio vt naturalis & fauorabilis amplianda.*
3 *Legatorum poteſtas reſtringenda.*

CAP. P. & G. XL.

AD num 4. Quòd delegata iuriſdictio 1
odioſa ſit, ac proinde reſtringenda
vltra citatos in collect. docent gloſſ. in ca-
pit. 1. de reſcript. lib. 6. Becc. conſ. 21. num. 14.
& 33. Nauarr. in cap. cùm contingat in 7. cau-
ſa nullit. in princ. de reſcript. Menchaq. con-
trouerſ. vſufreq. cap. 14. numer. 16. Menoch.
conſ. 140. num 54. & de præſumpt. lib. 2 præſ.
15. num. 2. Cur. Philipp. part. 1. §. 4. num. 8.
Moll. in emporio iuris part. 1. tit. 2. quæſt. 21.
num. 2. Molina de Iuſtit. tom. 6 diſp. 25. num. 2.
Eraſm. à Cochier de iuriſd. Ordin. in exem-
ptos part. 1. quæſt 11. num. 2. Amat. var. reſo-
lut. reſol. 8 num. 4. & reſol. 39. numer. 11. Ordi- 2
nariorum verò iuriſdictio vt naturalis & fa-
uorabilis amplianda, non ſic Legatorum 3
poteſtas, quæ vt ſuperinducta, & extraor-
dinaria, ac Ordinariis præiudicans, reſtrin-
genda eſt, ſecundùm Caſſad. in deciſ. ſuper
regul. Cancel. titul. de decretis in reſeruat. de-
ciſ. 1. numer. 3. & deciſ. 3. num. 11. Simonet.
de reſeruat. quæſt. 89 num 3. vbi Grauat. in ad-
dit. lit A Gonzal. ad reg 8. Cancel. gloſſ. 21.
num. 38. Nicol. Garc. de benef. part. 5. cap. 3.
numer. 9. Rot. deciſ. 206. num. 3. part. 1. di-
uerſor.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus debet dari maior viginti annorum.*
2 *Ætas minor 20. annorum ſufficit in delegato Pontificis, ſi Pontifex habuerit de ea notitiam.*
3 *Infans, vel pupillus ſi ſcienter à Principe delegatus nominetur, tunc habitu iuriſdictionem illi delegaſſe videtur.*
4 *Ætas quæ requiritur ſecundùm leges Caſtellæ ad iudiciale munus?*

CAP. Cùm Vigeſimum. XLI.

POſt num. 1. Quòd delegatus debet dari
maior viginti annorum vltra citatos in
collect. docent Ludou. Gom. in cap. ſtatutum
n. 26. de reſcript. in 6. Anton. Blanc. de compro-
miſſ. q. 22. num. 22. Rojas in ſingular. Fidei 106.
in princ. Zaz. lib. 2. ſingul. intellect. c. 22. Viui.
lib. 2. commun. opin. 179. Quintilian. Mandoſ.
de minore ætate c. 5. n. 88. Monet. de Conſerua-
tor. c. 5. n. 159. ad fin. D. Barboſ. in l. cùm prætor.
§. fin. n. 90. ff de iudic. qui duo vltimo loco ci-
tati id intelligunt in Pontificis delegato, ad-
duntque minorem ætatem ſufficere ſi Prin-
ceps

ceps habita ſcientia, & notitia minoris ætatis alicuius, nihilominus eam elegit, quia ex
3 tunc in defectu minoritatis eum ipſo diſpenſaſſe creditur. Si verò adeò fuerit minor electus à Principe, quòd naturaliter ſit incapax iuriſdictionis, vt infans, vel pupillus, tunc enim habitu, & non actu iuriſdictionem ipſi delegaſſe videtur, & ideo aſſeſſorem aſſumere debebit, vt in ſimili deputato à Principe conſeruatore tradit Monet. *de conſeruat. cap. 5. num. 161.* & latiùs *cap. 8. quæſt. 8. & cap. 9. quæſt. 2.*

4 Quid autem de Iure Regni Caſtellæ ſit tenendum, poterit ab aliquibus in dubium reuocari: nam *in l. 2. titul. 9. lib. 3. Recop.* ad iudiciale munus requiritur. ætas viginti ſex annorum ibi, *y que aya edad de veinte y ſeis años, & in l. ſeq.* videtur ſolùm requiri quòd ſit maior viginti annorum, ibi, *Maior de veinte años deue ſer aquel aquien ſe otorgare poderio para iuzgar, aquien llaman Iuez ordinario, y es de preſumir que hombre de tal edad aya entendimento complido para iuzgar los hombres que ante el veneren*, quia ſcripta *in hac l. 3.* interpretanda ſunt, ita vt illius ſenſus ſit quòd ad Iudicis officium eligatur maior vigeſimi anni, id eſt, qui vigeſimum ſextum impleuerit, vt non ineleganter interpretatus eſt Azeued. *in d. l. 2. verbo veinte y ſeis años*, Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 1. num. 61.*

De Officio Iudicis ordinarij.

Tit. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere & punire.*

2 *Crimina de quibus Epiſcopi in ſuis diœceſibus cognoſcere poſſunt, quæ ſint?*

3 *Subditos à peccatis arcere, peccatoreſque punire & corrigere ad iuriſdictionem eccleſiaſticam ſpectat.*

4 *Iuriſdictio eccleſiaſtica inſtituta ad gubernandos Fideles ſecundùm legem Euangelicam.*

5 *Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt, cùm opus fuerit, brachium ſeculare inuocare.*

6 *Iudices eccleſiaſtici poſſunt cenſuris, & aliis pœnis arbitrariis ſeculares compellere ad auxilij brachij ſecularis exhibitionem.*

7 *Auxilium brachij ſecularis conceditur etiam delegatis.*

8 *Auxilium brachij ſecularis quamuis implorandum non ſit niſi pro vltimo remedio, ſecundùm aliquos, verius tamen eſt implorari poſſe quotieſcunque opportunum eccleſiaſtico Iudici videbitur, & num. 9.*

10 *Auxilium brachij ſecularis eccleſiaſtico Iudici tenetur impartiri ſecularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti.*

11 *Intellige in omnibus eccleſiaſticis criminibus, in his ſcilicet, quæ ratione materiæ prohibita talia ſunt.*

12 *Auxilium brachij ſecularis concedendum in ciuilibus cauſis, quæ ad eccleſiaſticorum Iudicum cognitionem quomodocumque pertinent.*

13 *Iudex laicus quando poſſit cogi auxilium brachij ſecularis impartiri in delictis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis.*

14 *Iudex ſecularis non tenetur impartiri Eccleſiaſtico auxilium ſuum vbi aliàs conſtaret de iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ.*

15 *Vel vbi fuerit à ſententia Iudicis eccleſiaſtici auxilium requirentis appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum.*

16 *Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata.*

17 *Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debent.*

18 *Iudex eccleſiaſticus vtpote excellentiore vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, non ita ſecularis eccleſiaſticum.*

Cap. Pernicioſa. I.

PRo exornatione principalis concluſionis huius text. quòd ſcilicet Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere, & punire, vltra citatos hic *numer. 2.* adde ſimiles textus *in cap. ſcitote 2. 6. quæſt. 3. cap. per ſingulas 2. verſ. vnumquemque enim oportet Epiſcopum habere ſuæ diœceſis poteſtatem*, &c. *quæſt. 3. cap. irrefragabili 13. in princ. & §. vltim. cap. conquerente 16. verſ. nos autem*, ibi, *correctionem, & reformationem, inf. hoc tit. cap. qualiter & quando 24. de accuſat. cap. cùm Epiſcopus 7. hoc tit. lib. 6. Clem. 1. eod. titul.* & Nauar. *in rub. de iudic num. 65. verſ. 2. & numer. 66. & à num. 92. & in cap. nouit, notab. 6. eod. titul.* Lancel. Conrad. *in templo omnium Iudic. lib. 2. titul. 5. §. 3.* Marc. Anton. Cuch. *maior. inſtit. lib. 2. tit. 6 num. 75.* Læli. Zechi. *de munere Epiſcopor. cap. 3. à numer. 3.* 1

Anaſtaſ. Germon. de ſacrorum immunit. lib. 3. cap. 8. à n. 58. Suarez de Paz in praxi part. 4. tom. 1. c. 10. n. 4. & tom. 2. prel. 1. per tot. Petr. Gregor. in d. c. conquerente c. 9. cum duobus ſeqq. Cened. ad Decretal. collect. 101. n. 3. Ioan Fileſac. de ſacra Epiſcoporum auctoritate cap. 1. §. 8. fol. mihi 19. cum ſeqq. Gabr. Pereira de manu Rꝛgia p. 1. c. 10. ex num. 15. Sebaſt. Cæſ. in relect. de eccleſiaſt. Hierarchia part. 1. diſp. 6. de Epiſcopis §. 4. per tot. maximè numer. 22. & 23.

2 Intellige non ſolùm de criminibus merè eccleſiaſticis, à quocumque fuerint admiſſa (vt ſunt hæreſis, apoſtaſia, & ſim l .1 1.m ratione materiæ, quàm ratione prohibitionis ſupernaturalis, aut mere eccleſiaſticæ ad ſolam eccleſiaſticam iuriſdictionem ſpectantia,) ſed etiam de aliis, quæ merè eccleſiaſtica non ſunt, à laicis quoque perpetrata, dummodo mixti fori ſint, vt adulteria, quorum nominatim meminit text. in præſenti.

3 Ratio decidendi ex eo apertè colligitur, quia cùm ſubditos à peccatis arcere, peccatoreſque punire, & corrigere ad iuriſdictionem eccleſiaſticam D. Petro, & eius ſucceſ-
4 ſoribus immediatè reliquiſque Prælatis eccleſiaſticis mediatè conceſſam ſpectet; eſt enim ſupernaturaliter inſtituta ad gubernandos fideles ſecundùm legem Euangelicam, & quatenus ad eam opus eſt etiam in naturalibus, d. cap novit 13. verſ. non enim, cum relatis à Nau. notab. 3. n. 81. & not. 6. per tot. ſequens eſt, vt Epiſcopi pro Paſtorali officio omnia crimina in ſuis diœceſibus à quibuſcunque commiſſa, ex quibus Deus Opt. Max. iuraque ſpiritualia maximè offendantur, ac lædantur, & ſcandalum, ac prompta peccandi occaſio in Chriſtiana Republ. paretur, inquirere & punire poſſint, ac debeant.

5 Ibid. n. 7. Ad exornationem alterius notabilis ex hoc textu deſumpti, quòd ſcilicet Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt, cùm opus fuerit, brachium ſeculare inuocare, vide ſimiles textus Canonicos in cap. ſi quis pecunia 9. §. 79. diſt. & in c. petimus 19. num. 11. q. 1. & in cap. quoniam 14. hoc tit. & in cap. poſtulaſti 21. de homicid. & in cap. 2. verſ. per temporalem, de maledic. & in cap. vlt. in fine, de exceſſ. Prel. & in cap. vnico §. vlt. circa fin. de ſtatu Regul. in 6. & in cap. vt officium 11. §. compeſcendi, verſ. denique, de hæret. eod. lib. & in cap. dilecto 6. de ſentent. excom. in 6. l. Hiſpan. 58. & 59. tit. 6. part. 1. & l. 14. in fine, & l. 15. verſ. ſaluo tit. lib 4. Recop. Concil. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matr. cap. 8. ad fin. ibi inuocato, ſi opus fuerit, brachio ſeculari eiiciantur, & ſeſſ. 25. de Regular. cap. 25 poſt princ. & ad fin. ibi, inuocato etiam auxilio, ſi opus fuerit, brachy ſecularis, & de reform cap. 3. verſ. in cunctis verò, Cou. pract. cap. 10. num. 1. Nauar. in cap. cùm contingat, remed. 1. de reſcript. Gail. lib. 1. obſer. 113. Quintil. Mandoſ. in praxi commiſſionum forma 2. verb. auxiliumque, Roland. à Valle conſ. 37. per tot. vol. 1. Petr. Belluga in ſpeculo Principum rub. 11. §. tractandum, vbi Camill. Borrel. gloſſ. 1. Ioan. Rendina de maieſtate Principum, verb. non ſolùm armis decoratam, p. 2. ex numer. 141. Franc. Auiles ad cap. 2. Prætorum, verb. Iuntarum, ex num. 10. & c. 20. verb. vſurpan. ex num. 5. Segura Daualos in direct. Iudicum part. 2. c. 13. Salzed. ad Bernard. in pract cap. 153. aliàs c. 160. Et ſi opus fuerit, Parlad. rerum quotid. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 2. per tot. Fr. Emman. quæſt. Regular. tom. 1. q 8. art. 15. Marcheſan. de commiſſionib. p. 1. cap. 5. à num 203. Cened. ad Decretal. collect. 101. num. 12. & 13. Didac. Sahag. in c. 2. num. 176. de indic. Farin. in praxi crimin. part. 3. q. 97. à num. 81. & de hæreſi q. 186. à num. 159. Bobadil. in ſua politica lib. 2. cap. 17. num. 80. & à num. 167. ante med. lit. F Vgolin. de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 1. cap. 4. §. 12. num. 4. Marra de iuriſdict. part. 1. cap. 49. cum tribus ſeqq. Bernard. Greuæ. ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 115. Fr. Mich. Agia de exhibendis auxil. fundam. 27. concl. 2. Iacob. Cancer. var. reſolut. lib. 2. cap. 15. à n. 2. & lib. 3. cap. 19. per tot. Hortenſ. Caualcan. de brachio Regio p. 4. n. 255. cum ſeqq. Franc. Molin. in ſimili tract. de brachio ſeculari lib. 1. per tot. Morla in emporio Iuris tit. 2. q. 20. ex numer. 9. Ioan. à Montealegre in praxi ciuili lib. 1. cap. 9. à num 157. Aloyſ. Ricc. in praxi rerum fori Eccleſ. ſub tit. de praxi inuocationis brachy ſecularis, deciſ. 319. num. 11. cum ſeqq. & in collect. deciſ. p. 3. collect. 573. & p. 5. col. 1990. Amat. Roderic. in tract. de execut. c. 2. ex num. 11. Anguian. de legibus lib. 2. controu. 17. num. 88. & controu. 19. num. 23. & 24. vbi obiter interpretatur textum in d. cap. petimus 11. q. 1. & lib. 3. controu. 31. per tot. Moneta de conſeruat. cap. 8. à num. 287. Campan. in diuerſ. Iuris Canon. rub. 12. cap. 13. à num. 84. Gabr. Pereira de manu Regia p. 2. cap. 52. Accac. Anton. de Ripol. var. Iuris reſol. c. 1. à num. 36. vſque ad 41. Lortea deciſ. 1. Granatenſi. Thom. Carleual. de iudic. diſput. 2. n. 75. cum ſeqq. Hieron. Bucaron. de differ. inter iudicia ciu. & crimin. differ. 209. Ioſeph. Vela in relect. ad hunc text. à n. 1. p. 2. nouiſſimè Pareja de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 2. reſol. 8 à num. 1. Rot. deciſ. 10. n 28. part. 4. recent. Ioan. Bapt. Ciarlin. controuerſ. forenſ. cap. 60. à num. 2.

Eccleſiaſticis cenſuris, & aliis pœnis ar- 6
bitrariis

bitrariis poſſunt Eccleſiaſtici Iudices compellere ſæculares ad eiuſmodi auxilij exhibitionem, vt ex c.adminiſtratores in fine 23. q.5. & ex d.capit.2. de maledic. probat gloſſ. verb publicum,in fine,& verb. præiudicandum, verſ.& poſſet compelli, recepta ab Innoc.n.1. & Abb. ex num.10. ac Alciat.num.73. in præſenti. Menoch. remed. 3.retin.num. 360. & de arbitr. caſu 452. num.3. Fr.Emman. d.art.15. poſt princ. Farinac. d.quaſt.97.num. 82. & de hæreſi d.q. 186. num. 261. Bernard. Greuæ. d. concl. 115.num.3. & 4. Marta d. cap.49.à n.6. Molin. d.tract.de brachio ſæculari, lib.1. cap.1. & 14. Monet d.cap.8.num.261. & ſeq. Gabr. Pereira d. cap.52.num.9. & 32. Campan. rub. 12. cap. 13. num. 84. verſ. quinimò, Thom. Carleual. de iudic, lib.1. tit.1. diſp.2. num. 40. qui id rectè explicat procedere ſtante ſæcularis vrbanè priùs requiſiti vrbanitate.

7 Facultas hæc inuocandi auxilium brachij ſæcularis conceditur non ſolùm Epiſcopis, & aliis Ordinariis iudicibus eccleſiaſticis, ſed etiam delegatis, vt colligitur ex d.c.adminiſtratores 26.ibi, Quoties ab Epiſcopis, & eccleſiaſticis viris conuenti fuerint. &c. 23.q.5.& ex cap qualit.44.ead. cauſa & quæſt. & per iſta Iura & alias rationes ita reſoluũt Federic. de Senis conſ.163. à num. 3.verſ.in contrarium, Ordin.in cap.ſignificaſti 7.de offic. deleg. Ægid Boſſi. in praxi crimin. tit.de foro compet. num.92. Roland.à Valle conſ. 37.n.1. cum ſeqq. vol 1. Cou. pract.c.10. n.1. in princ. verſ.hæc verò Archidiaconi opinio, Nauarr. in cap.cùm contingat, remed.1.num.1. de reſcript. Rendina d.verb.non ſolùm armis, part.2.num. 159. Auil. ad c.20. Prætor. verb. vſurpan.n.27. Brunor. à Sole in locis communib. verb. brachium ſæculare, Menoch.remed.3.retin.n.360. in princ. Gail.d.lib.1. obſeru.115.num.vlt.Salzed. ad Bernard. d.cap.151. aliàs 160.num.8. Franc. Peña ad Eymeric. in direct. Inquiſitor. part.3. commento 106.in fine, Azeued. l.15. num.3.tit.1. lib.4. Recop. Farinac. d.quæſt.97. num.86. Bernard. Greuæ.d.concl.115.conſid.1. Morla d.tit.2. quæſt.20.n.9. verſ. quia verius eſt, Marta d.part.1.c. 50.à num. 25. & cap.51. n.6.& 7. Mich. Agia de exhibend. auxil.fundam.27.concl.1.pag.120. Bobadil. in ſua politica lib.2. cap.17.num.170. & 180. Montealegre d lib.2.cap.9.n.158.verſ. quod. procedit, Iacob. Cancer. d. lib.2.cap.15.num.3.& lib.3. c.19. quæſt.5 à numer. 37. Marcheſan. d.c.5. num.227. verſ.iſtudque brachium, & n.228. Marc. Anton. Genuenſ.in praxi Archiepiſc. Neapol. c.36. n.1. Ioan Aloyſ. Ricc. in praxi rerum fori eccleſ.deciſ.320. aliàs reſol. 278. à num.2. & in collect. deciſ. part.5. collect. 1990. verſ. aduertendum 4. Franc. Molin. d. lib.1.c. 6 à num.4. Moneta de conſeruat.c.8.num.260. Gabr. Pereira d.c. 52.à num.12. Ioſeph. Vela hic part.2. ex num.10. Pareja d. tit.2. reſol. 8. num.2.Ego de officio, & poteſt.Epiſcopi p.2.alleg.16.num.36.

Quamuis contrarium, imò quòd Ordinariis tantùm, & non delegatis ea facultas competat, reſoluat Feder. de Senis ſibi contrarius conſ.251. num.4. Calcan conſ.119. num.2.circa fin. Nicol. Eymeric.in direct. Inquiſit. par.3.q.57. Marcheſan. ſibi contrarius d.part.1.cap.5.num.249. Farin.etiam ſibi contrarius de hæreſi.q. 186. num. 159.verſ. quod & idem, Camill. Borrel. in ſum. deciſ.p.1.tit.41. num.247.

Ibid. num.8. Et licèt dixerim auxilium brachij ſæcularis implorandum non eſſe, niſi pro vltimo remedio, itavt non poſſit iudex eccleſiaſticus quandocumque voluerit illud acclamare, nihilominus id ita ſtrictè accipiendum non eſt, vt brachij ſæcularis auxilium in ſubſidium tantùm aliorum remediorum implorari poſſit, ſed etiam quotieſcumque opportunum eccleſiaſtico Iudicit videbitur, id enim inſinuant verba huius textus, ibi, cùm opus fuerit,& cap quoniam 14. in fine. ibi, ſi neceſſe fuerit, infrà hoc tit. cum ſimilibus, illis namque propriè magis ſignificatur tunc demum huiuſmodi auxilij inuocarioni locum eſſe, cùm res ita exigat in quacumque litis parte, ſiue cùm magis expedire eccleſiaſticis iudicibus videbitur. Ita Salzed. ad Bernard. d.c.53. aliàs 160. à num.4.verſ.ſed media quidem ſententia, Segura Daualos in direct. Iudicum part.2.c.13. num.36.cum duobus ſeqq.Farinac.d.q 97.n.98. verſ.verum ad declarationem,Ioan.Bapt.Coſta de remed.ſubſidiar. remed.21.num.6. Bobadil. d lib.2.c.17.num 160. Anguian. de legib.lib.3. controu.31.num.30. & 31. Moneta d.c.8.num. 267.& ſeq.Gabr.Pereira de manu Regia part. 2.cap.52.numer.14. verſ. reſpondetur. Ego de Iure Eccleſ. vniu. lib.1.c.39.§.4.numer.73. cum ſeqq. 8

Quamuis in ſubſidium tantùm hoc auxilium concedendum, itavt priùs Iudices eccleſiaſtici excommunicare, deinde anathematizare, & interdicere debeant, ac demum cùm Eccleſia non habeat amplius quid faciat, ad brachij ſæcularis auxilium confugiat, exiſtimauerint Feder. de Senis conſ.251.num.4.verſ. item dato, Palat. Rub.in repet.cap.per veſtras, notab.2.§.ſed eſt pulchra dubitatio,num.17. Cou.pract.cap.10.n.1. Ioan. Rendin.de maieſt.Princip.d.verb.non ſolùm armis p.2.num.142.cum duobus ſeqq.& num.160. Mandoſ d.verb.auxilium, fol.24.pag.1.Auiles ad cap. Prætor. cap.20.verb. vſurpan. num.16. Menoch. remed.3.retin.num.360.verſ. deinde 9

aduertat, Parlad. lib. 2. rerum quotidian. c. vlt. part. 2. § 2. n. 9. Gail. lib. 1. obſeru. 115. num 2. verſ procedit autem, & n. 3. & de pace publica lib. 2. c. 17. num. 34. verſ. vbique, Marcheſ. de commiſſion part. 1. c. 5. num. 211. 215. & 227. verſ iſtudque brachium, & num. 234. & 235. verſ. quòd in ſubſidium, & n. 237. Auendan. de cenſib. c. 98. n. 5. Bernard. Greuæ. ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 115. num. 13. Cancer. var. reſol. lib. 3. c. 19. num. 1. Ioan. à Montealegre in praxi ciuili lib. 1. c. 9. n. 160. & 161. Marta de iuriſdict. part. 1. c. 50. à num 1. vſque ad 24. Anguian. d. lib. 3. controu. 30. num. vlt. & controu. 31. num. 2. Franc. Molin de brachio ſæculari lib. 1. c. 3. num. 2. cum quatuor ſeqq. & c. 15. num. 3.

10 Quod quidem auxilium eccleſiaſtico Iudici tenetur impartiri ſæcularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti, ex c. vt Inquiſitionis 18. § prohibemus, de heret. in 6. tum quia ſæcularis eo caſu executor eſt Iudicis eccleſiaſtici, & ideo eius ſententiam licèt iniuſtam exequi tenetur, cap paſtoralis 28. §. qui verò, de ſentent. & re iudic. & reſoluunt Ægid. Boſſi. in praxi tit. de foro compet. num. 87. & num. 90. in fine, Petr. Belluga in ſpeculo Principum rub. 11. §. tractandum à num. 2. verſ. & in tantum, maximè num. 4. verſ. & vt pleniùs, Rendina de maieſt. Principum d. verb non ſolùm armis, part. 2. num. 149. & 150. Clar. lib. 5. §. hæreſis num. 4. & §. fin. quæſt. 96. num. 7. verſ. ſciat tamen, Salzed. ad Bernard. d. cap. 153. aliàs 160. numer. 13. verſ vndecimò, Suar. de Paz in pract. tom 1. in proœm. n. 7. & 10. Azeued. l. 15. tit. 1. lib. 4. noua Recop. à num. 5. Ioan. Vela de pœnis delict. c. 14. de hæreticorũ pœn. n. 33. Fr. Emman. quæſt. Regul. tom. 1. quæſt. 8. art. 15. verſ. crederem tamen, Farinac. d. quæſt. 97. numer. 103. Marta d. part. 1. c. 51. à num. 1. Aloyſ. Ricc. in praxi rerum fori eccleſ. deciſ. 330. n. 1. & 2. Marc. Anton. Genuenſ. in pract. Archiep. Neap c. 36. numer. 2. Caualcan. de brachio Regio part. 4. num. 260. & ſeq. Molin. in ſimili tract. c. 8. ſiue inſpect. 1. num. 18. & c. 9. inſpect. 2. numer. 24. & 25. Agia de exhibend. auxil poſt princ. à pag. 3. & fund. 27. concl. 3. 4. & 6. Segura Daualos in direct. Iudicum eccleſ. part. 2. cap. 13. n. 33. Moneta de conſeruat. c. 8. num. 262. Anguian. d. lib. 3. controu. 31. num. 7. Accac. Anton de Ripol. var. reſolut. c. 1. num. 526. & ſeq. Pichard. in manuduct. ad praxim part. 2. § 4. num 41. Antonin. Diana moral. reſol. part. 1. tract. 2. de immun. eccleſ. reſol. 108. in fine; quamuis non pauci teneant poſſe ſæcularem Iudicem antequam ſuum eccleſiaſtico auxilium præſtet, ab eodem ſibi proceſſum exhiberi petere, vt examinet vtrùm ritè & rectè proceſſerit atque ita de iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ cognoſcere, id probantes ex hoc text. in illis verbis ibi, non ad præiudicandum, ſed ad ea quæ Deo ſunt placita, proſequendum, &c. dum aiunt hæc verba ſignificare publici, ſiue ſæcularis auxilij implorandi eum finem eſſe, vt iuſtum ac Deo placens eccleſiaſtici Iudicis præceptum exequatur, non verò vt ſæculari iudici per eum requiſito præiudicetur quominus ipſe examinare valeat, verùm illud tale ſit nec ne; ex quorum numero ſunt Ioan. Andr. quem refert & ſequitur Oldrad. conſ 89. num 4. Feder. de Senis conſ. 251. num. 3. verſ quid plus, Anchar. conſ. 382. num. 11. & 12. Calcan. conſ 119. num. 3. verſ. ſecundò fuit Roland. d. conſ. 37. num. 7. lib. 1. Perez. l. 4. tit. 1. lib. 3. Ordin. gloſ. 3. verſ. quando autem. Camill. Borell. ad Bellug. in ſpeculo Princip. rub. 11. §. videndum ſchol. 1. in princ. Parlad. rerum quotid. lib. 2. c. fin. part. 2. §. 2. num. 4. cum duobus ſeqq. Surd. conſ. 358. num. 13. & 14. Bernard. Greuæ. ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 115. num. 5. Iacob. Cancer. var. reſol. lib. 3. c. 19. num. 3. vſque ad. 17. Ioan. à Montealegre in praxi lib. 1. c. 9. numer. 162. Et licèt alij crediderint in ſolo crimine hæreſis ſæcularem Iudicem ſtare teneri proceſſui Iudicis eccleſiaſtici eius auxilium implorantis, in aliis verò caſibus minimè, ſed eundem proceſſum, eiuſque iuſtitiam examinare poſſe, vt minus bene docuerunt Auiles ad cap. Prætor. c. 20. verb. vſurpan. num. 20. verſ ſed tu intellige, Salzed. ad Bernard. d. c. 160. num. 11. verſ. ſed communis hæc ſententia, Bobadil. in ſua politica lib. 2. c. 17. num. 171. & 174. Ioan. Aloyſ. Ricc. parum ſibi conſtans in collect. deciſ. par. 3. collect. 573. limit. 4. Gabr. Perçira de manu Regia part. 2. c. 52. à num. 21.

Quam noſtram ſententiam generaliter veram intelligo in omnibus eccleſiaſticis criminibus, hoc eſt, non his tantùm quæ ratione materiæ prohibitæ talia ſunt, & propriè merè eccleſiaſtica dicuntur, ſed etiam quæ ratione ſubiecti eccleſiaſtici, à quo illa admiſſa fuerint, eccleſiaſtica etiam appellantur, licèt aliàs hæc ab illis diſcerni ſoleãt, vt non propriè merè eccleſiaſtica dicantur, ſed eccleſiaſtica ſimpliciter, aut non merè, quia in omnibus ſæcularis Iudicis examinatio excluditur ob illius incapacitatem, ex his quæ adducunt Abb. hic n. 12. verſ. idem putarem dicendum. Cened. canon. q. 36. n. 12. Montealegre d. c. 9. numer. 164 Iacob. Cancer. d. part. 2. c. 15. num. 12. 11

Ex qua ratione in ciuilibus etiam cauſis, quæ ad eccleſiaſticorum iudicum cognitionem quomodocunque pertinent, veriſſimam iudico eandem noſtram ſententiam, quæ ſeculari Iudici ab eccleſiaſtico requiſito vt ſuum ei auxilium pro ſententiæ, vel 12

mandati

mandati executione impartiatur, obediendi neceſſitatem imponit, abſque præuia proceſſus ab illo facti examinatione, hæc enim ſeculari, velut incapaci interdicitur, niſi talis ſit, quæ mero quoque executori permitteretur, iuxta notata *in c.de cætero.5. de ſent. & re iudic.* Gail.*lib.1. obſeru.113.n.8. & obſer.115.n.6.* Cancer. *d.c.15 n.13.* Miranda *conſ.22.n.1.cum ſeqq.* Fragoſo *de regimine Reip. lib.7.diſp.23.§.4.num.88.circa fin.* Pareja *d.tit.2.reſ.8.n.23.*

13 At in delictis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis, non poterit cogi laicus Iudex auxilij ſui copiam eccleſiaſtico impartiri, niſi eorum acta priùs ſummariè examinauerit ex illiſque cognouerit verum iuſtè, vel iniuſtè, aut nulliter eccleſiaſticus iudex proceſſerit, quia hac in ſpecie laicus non vt merus executor illius, nec vt iuriſdictione inferior, ſed vt æqualis cognoſcit; vt per Panorm *hîc num.11.ad fin.* Imol.*num.16.* & Alciat. *num.70.* Petr. Bellug. *d rub.11.§. tractandum, num.2.circa fin.verſ.in altis verò cauſis*, Rendina *d.verb. non ſolùm armis part.2.num.154. & ſeq.* Clar.*d q. 96.num.7.ad fin. verſ.ſi verò eſſet crimen*, Suar.de Paz *d.tom.2.in proœm.num.*8. Salzed. *ad Bernard d.cap. 160.num.11. verſ vlt.* Bobadil. *d lib.2.c.17.n.175.& ſeq.* Farin *d.q 97.num.102.* Marta *d. p.1.cap.51.a n.20.*Montealeg.*d.lib.1.c.9.n.165.* Cened.*d.q.36.n.13.* Caualcan.*d.part.4 n.261. verſ.at in altis*, Aloyſ.Ric.*in collect.deciſ.p.3. collect.573.limit.5.* Franc. Molin.*d.lib.1.c.10. inſpect.3.num.30.& 31.*Pareja *d.tit.2.reſolut.8 num.24.*

14 Limitatur tamen principalis noſtra reſolutio, quæ habet ſecularem Iudicem auxilium ſuum eccleſiaſtico in relatis cauſis abſque vlla proceſſus examinatione exhibere teneri, vt non procedat, vbi aliàs conſtaret de manifeſta iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ, vel proceſſus Iudicis eccleſiaſtici, ob notoriam forſan abſentiam eius, aduersùs quem eccleſiaſticus procedit, vel nimiam Iudicis feſtinationem, aut Iuris errorem cõtentum in ſententia, quæ ſibi oſtenſa fuerit, aut quid ſimile; quo caſu ſecularis etiamſi delictum eſſet merè eccleſiaſticum poſſet ſaltem auxilium ſuum iuſtè denegare. Sic Innoc. *hîc num.2.* & Panor. *num.12. verſ ſed ſi Iudex ſecularis*, Petr. Belluga.*d.rub.11.§. tractandum num.4.verſ.hoc limita*, Rendina *d. verb. non ſolùm armis p.2. numer.147. 152.& 153.*Salzed.*ad Bernard d. capit. 160.num.12. & 14.* Parlad. *d.lib.2.cap.fin p.2.§.2.n.7.verſ. proinde facit*, Bobadil.*d. c.17. num.172. verſ. Pero eſto entiendo jo*, Gail.*d.lib.1. obſeru.115. numer.5.* Caualcan.*d.p.2.num.260. verſ.ſed ſi notoriè*, Marcheſan.*d.p.1.c.5.num. 241.verſ. ſubdens*, Mich. Agia *d tractat concl.8 in.1.2. & 7.caſu*, Bernard. Græuæ. *d.concl.115.in princ.n 6.7. & 8.* Cancer.*d.c 15.à n.33.* Montealegre *d. c.9 num.169.cum ſeq* Molin.*d.lib. 1.c.11.n.38.& 39.& lib.2.c 38 num.25 & 26.* Ioan. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ p 3. collect. 573.limit.2.*

15 Limita etiam vbi à ſententia Iudicis eccleſiaſtici auxilium requirentis fuerit appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum, alióve quocunque modo eius proceſſus per partem legitimè impugnatus, iuxta text. *in cap. concertationi 8.verſ. vlt.de appellat.in 6.* nam & tunc ſecularis ſaltem denegare auxilium poterit, ita Oldrad.*d.conſ. 89.num.3. & 4.*Petr. Belluga *d.rub.11.§. tractandum num.4. circa med verſ. ſi verò is contra quem*, Rendina *d loco num.161.* Nau. *in cap.cum contingat, de reſcript. remed.1.numer. 7. aliàs 8.verſ. quartò reſpondeo*, Rolland. à Valle *d.conſ.37.numer.10 cum ſeqq.lib.1.*Gail. *d.obſer.115.num 4.* Marcheſ.*d.c. 5.numer.133.* Salzed.*cap.160.numer. 18.* Agia *d concl.8.in. 3. 4.& 8 caſu*, Bernard. Græuæ.*d concl.115 numero 11.* Cancer. *d.cap.15. num.14. & d. lib.3. cap.19.à numero 45.ad 53.* Montealegre *d.capit.9 n.171.& 173.* Modern. *de Regia protect. part.1.capit.1. prælud. 3.n.93.& 94.* Intellige limitationem procedere eo caſu quo apertè conſtaret cauſam eſſe appellabilem, vel alio modo retractabilem, ſecus aliàs ex Bobadil *d c.17.n.176.*Bernard. Græuæ.*d.concl.115. n.12.*Modern. *d.præl.3.n.172.*

16 Ibidem *num.9.* Pro exornatione concluſionis deſumptæ, ex gloſ. *in præſenti verb. ſecundum quod Canones*, quod ſcilicet Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata, & non ſecundùm conſcientiam, præter citatos *verb ſimilem gloſ.1.verſ.in eo verò, in l.illicitas 6.§.veritas*, per tex.*ibi ff de officio Præſid.gloſ.vlt.verſ.ſed ſecundum, in l.2.ff de feriis, & verb.audit, in cap. iudicet 4.verſ.bonus Iudex 3 q.7. & verb. ſecundùm legem in cupit.paratus 2.§ nam Paulus 23.q.1.& verb. tenetur in cap.paſtoralis.28.§.quia verò, de officio deleg.& verb.contra iuſtitiam in capite 1. verſ.ſi quis autem, de re iudic.in 6.* Bernard. Salzed. *reg.377.* Bened.Capra *reg.18.& 31.* Mench. *controu. illuſtr.lib.1. cap.14.* Morl.*in emporio Iuris tit.2. de Iuriſd.omn. Iudicum q. 1.per tot.* Euerard. Bronch.*enantioph.cent.1. aſſert.14.*

17 In gloſ. text. *verb. publicum.* Collige ex gloſ. Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debere, hoc eſt, non tantùm ſecularem eccleſiaſtico, ex hoc textu & ſimilibus, ſed & vice verſa eccleſiaſticum ſeculari, recipitur ab Innocent. *num 1.* Hoſt.*à num.5.* Ioan. Andr. *numero.16.* Abb.

num.

num. 10. & 11. Imol. num. 14. & Guid. Papæ num. 6. verſ. in gloſſ. publicum, Alciat. n. 21. Marin. Socin. in c. cum ſit generale nu. 24. de foro compet. Cou. pract. cap 10. num. 1. verſ. eadem ratione, Auiles d. cap. 20 Pretor. verb. vſurpan. num. 17. Gail. d. obſeru. 115. num. 2. verſ proinde, & num. 8. Villalob. in arario communium opin. lit. I, num. 165. Suar. de Paz d. tom. 2. in pralud. n. 4. Menoch. remed 3. retiu. num. 359. Salzed. ad Bernard. d cap. 160 n. 10. Villadiego in politica c. 5 §. 20. n. 54. Morla d. tit. 2. qu. 20. num 9. ad fin. in verſ. & idem etiam, Farin d. q. 97. n. 83. Amat. Rodcric. de execut. c. 2. ex num. 11. Marta d. p. 1. c. 50. à n. 33. Rurger. Ruland inter tractat. iuris executiui, tractat. de inuocat. brachy ſecularis cap. 4 ex num. 2. Cancer. d part. 2. cap. 15. n. 2. & 4 cum duobus ſeqq. & p. 3 cap. 19. n. 2. Bobadil. d libr. 2. cap. 18. num. 343. Montealegre d. lib 1 capit. 9. num. 158. & 175. Campan. in diuerſ. Iuris Canon. rub. 12. cap. 13. num. 86. Anguian de legib. lib. 2. controu. 17. num. 89. Molin. de brachio ſeculari lib. 1. cap. 19. n. 1. cum ſeqq. Ramirez de lege Regia §. 2. num. 2. lit. D. Pichard. p. 2. manuductionum precepto 4. num 39. Gabr. Pereira de manu Regia p. 2. c. 52. n. 7. Carlaual. de iudic. lib. 1. tit. 1. diſp. 2. n 40. circa med. verſ.
18 cùm autem Iudex. Ego ipſe de iure eccleſ. uniuerſo lib. 2. cap. 39. §. 4. num 71. Fragoſo de regimine Reip. diſp. 23. n. 86. verſ. quid ſi Iudex, me citato Pareja d. tit. 2. reſol. 8. n 5. Ex quibus Farin. Bobadil. Gabr. Pereira & alij diſcrimen conſtituunt quòd eccleſiaſticus vtpote excellentiore vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, at verò ſecularis cùm poteſtate inferior ſit, cogere eccleſiaſticum nullo modo valet.

SVMMARIVM.

1 *Officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur quamuis in titulo non exprimantur.*

2 *Subſtitutus & ſubrogatus in locum proprietarij abſentis, vel ſuſpenſi ab officio debet habere illius emolumenta.*

3 *Quamuis abſentia proprietary de licentia Regis, & ex iuſta cauſa facta fuiſſet.*

4 *Suſpenſus qui fuit, & poſtea reſtitutus, non recuperat officy emolumenta à ſubſtituto habita.*

Cap. Cùm ab Eccleſiarum. III.

1 AD num. 3. in fine. In text. ibi, *eam ſine congrua ſatisfactione*, &c. Notari ſolet hic tex. ad hoc quòd officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur, quamuis in titulo non exprimantur, vt per Natt. conſ 636. numer. 7. Peregr. lib. 1. var tit. de officio deleg. n. 43. Giurba conſ. 96 num. 9.

Et procedit etiamſi qui perit emolumenta ſit ſubſtitutus, & ſubrogatus in locum proprietarij abſentis, vel ſuſpenſi ab officio, Angel. in Auth. vt clerici qui recedunt, Ponte deciſ. 25. numer. 20. & conſ 133. n. 6. lib. 2. Et in officiis commendatis Capit. Galeot. in tr. de alienat. & ſucceſſ. offic. & Regal. num. 325. cum ſeqq pag. 109. 2

Locumque habet quamuis abſentia proprietarij de licentia Regis, & ex iuſta cauſa facta fuiſſet, ex Surd. conſ. 42. quem refert & ſequitur Paſchal. de patria poteſt. p. 4. c. 6. n. 41. verſ. ſed limitatur hac concluſio. 3

Et denique licèt qui ſuſpenſus fuerat, poſtea abſolutus eſſet, nam adhuc ſubſtitutus lucraretur officij emolumenta, nec ea proprietarius reſtitutus recuperare poterit. Ita Vincent. de Anna in repet. cap. 1. de vaſallo decrepita atatis numer. 222. cum tribus ſeqq. Rouit conſ. 4. numer. 13. & 14. vol. 2. Montan. de Regalib. rub. de regal. officior. numer. 54. col. 5. verſ ſed aduerte, pag. mihi 222. Carol. Tapia in rub. de conſtit. Principum capit. 3. pag. mihi 47. Paſchal. d. p. 4 capit. 6. num. 41. Ponte d. deciſ. 25. num. 13. cum ſeq. & d. conſ. 133. numer. 8. lib. 2. Aloyſ. Ricc. in collect. deciſ. collectan. 477. Maſtrill. ſuper indulto generali c. 22. n. 7. Thoro in compendio deciſ. p. 1. lit. F. verſ. fructus officy an ſint reſtituendi, pag. mihi 245. 4

De Pactis.

Tit. XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum quale ſit, & cur ita dicatur.*

2 *Pactum aliquod an ſit veſtitum quod nudu reſpondeat?*

3 *Pactum nudum à Iure Ciuili nullam producit obligationem, & quare?*

4 *Pactum nudum cur obliget de Iure Canonico?*

5 *Caſus huius tex. refertur.*

Cap. Antigonus. I.

AD numer. 6. De pacto nudo, & quale ſit, & cur ita dicatur, latè Læli. Mancin. diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſputat. cent. 1. cap. 54. ad l. iuriſgentium §. ſed 1

tium §. ſed cùm nulla ff. de pact. vbi rectè dicit pactum nudum ſine cauſa eſſe, quia negotium non habet, ſed cauſam neceſſariò habet, hoc eſt, occaſionem, quæ deficere nullatenus poteſt. Et an ſit veſtitum aliquod pactum quod nudo reſpondeat, idem Læli. Mancin. *d. cent. 1. cap. 55. pag. 136. ad d. l. iuriſgentium*, & refert in iure dici nuda voluntas, *l. 1. ff. de rerum permut. l. 3. in fine ff. de adimen. leg.* nuda proprietas, *l. 2. ff. quib. modis vſuſf. amittatur*; nudum præceptum, *l. filiuſfam. §. diui. ff. de legat. 1.* nuda ratio, *l. nuda ff. de donat.* Et de vi pacti nudi coram Iudice, vel Magiſtratu, vide eundem Læli. Mancin *d. cent. 3. c. 56.*

3 Pactum nudum à Iure Ciuili nullam producit obligationem, *l. iuriſgentium §. ſed cum nulla ff. de pact.* nam illi obligationem lex adimit, & vulgò dicitur, quia pactum eſſe non poteſt quod ſerium non ſit, Læli. Mancin. *d. cent 1. c. 54. numer. 7.* Addit idem Mancin. *eod. cent. 1. c. 57. num. 3.* rationem, videlicet, quia ſi pacto nudo vis tribueretur iam vexationibus, & calumniis latiſſimus aperiretur campus, quibus occurrere voluit æquiſſima lex, ne publica ſalus detrimentum pateretur, multæ enim iocosè promittuntur quotidie, multa etiam ab iis, qui ſplēdidi & liberales haberi volunt, quæ ſi tenerent cuncta, non difficulter teſtes exiſterent, qui deponerent promiſiſſe aliquem, & ſic vera iudicia ſubuerterentur, nam nec qui promitterent, nec promiſſorum hæredes vſquam ab iniquis exactoribus tuti eſſent.

4 Iure verò Pontificio obligat nudum pactum, quod factum credit Læli. Mancin. *d. cent. 1. c. 57.* ex Pontificia pietate, ne fides rūpatur obtentu iuris, & exiſtimat ſeruandum, *eadem cent. 1. cap. 58. num. 1.* denunciatione Euangelica, vt *in cap. nouit. de iudic.* & non iure actionis; & pro maiore declaratione

5 ſpeciem, & caſum huius cap. ſic refert: *Antigonus, & Optantius Epiſcopi pacti erant inuicem ne alter alterius plebem ſubtractum iret. defecit Optantius, aduerſus quem agere nequibat Antigonus, quaſi ex pacto nudo: egit itaque denunciatione Euangelica, petiitque aduerſarium ſuum Epiſcopum vt pacis turbatorē à peccato frænari. Exiit itaque à Concilio vox, Pax ſeruetur, pacta cuſtodiantur, maximè cùm ageretur inter duos Epiſcopos, quibus minus quàm aliis licet in peccato eſſe. Exiit & comminatio pœna, qua peccatum ſequeretur; ſi ſe non cohibuerit, eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam.* Et hoc ſuppoſito idem Læli. Mancin. *d. cap. 58. n. 1.* ait quòd fortè etiam Antigonus impleuerat ex parte ſua, & ſic pacto agebat, hoc eſt, ſynallagmate, iuxta *l. iuriſgentium, in princip. verſ. ſed etſi ff. de pact.* Aut certè duo hi Epiſcopi tranſegerant de plebe, & ſeruanda tranſactio erat ex implicita confeſſione, ex *l. tale pactum §. qui prouocauit ff. de pact.* & demum ſic concludit. Sed quid opus coniecturis, iubet Concilium pacta ſeruari, *d. c. 1.* iubet Gregorius ea, quæ promiſſa fuerant, opere compleri *cap. 3. hoc tit.* Quid rurſus? Prætor quoque pollicetur pacta ſeruaturum ſe *in d. l. iuriſgentium §. ait. Prætor*, nec tamen nudis conuentionibus actionem tribuit, *d. l. iuriſgentium §. ſed cùm nulla, l. ſi tibi. C. locati*, ſeruat enim Prætor quoad per leges liceat, arg. *l. 1. ff. ex quib. cauſ. maior. l. cùm ſponſus, §. ſi res, ff. de publican.*

Cap. Qualiter III.

POſt *numer. 1.* De intellectu huius text. agit nouiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum iuris diſſ. cent. 1. cap 60. num. 2.* in hæc verba: *Hinc Gregorius anxius, vt Pontificem decet, ne eo prætextu inſignis aliqua perfidia committatur, quòd pacta nuda fuerint omni legum præſidio deſtituta, monet Iudicem (reperta ſcilicet peccati cauſa) vt ſtudiosè agat ne eum, qui nimiam credidit, facilè promiſſor eludat. Studiosè agendum eſt, inquit, vt ea quæ promittuntur, opere compleantur.* d. cap. 3. de pact. *Reperta, inquam, peccati cauſa: nam quod ſeriò promiſſum non fuerit, negligi omnino oportet, non ſeruari*, &c.

Ad *numer. 4.* De vi pollicitationis ex Pontificio iure vide eundem Læl. Mancin. *dict. cent. 1. c. 59.*

De Poſtulando.

Tit. XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Clerici Procuratoris, Aduocatíve officium exercere prohibentur.*

2 *Clerici pauperes in vtroque foro qualibet cauſa in ciuilibus poſtulare poſſunt.*

3 *Clericus reum criminaliter accuſatum defendere poteſt, ſed tutius erit ſe à rei defenſione abſtinere.*

Cap. Clerici. I.

AD *num. 2.* Quòd clerici Procuratoris, Aduocatíve officium exercere prohibentur, vltra citatos *in collect.* probant Iura concordantia, vt *in capite 2. ne clerici, vel mon.* 1

&

& in l. placet. 17. *& in l. repetita, prope fin.* 41. *C. de Epiſcop. & cleric.* Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ, titul. de ſentent. prouiſ. art* 3. *gloſ. vlt. n.* 32. Carol. de Graſſ. *de effectib. clerical. effectu* 11. *à princ.* Ioan. Maria Nouar. *in collect. ſuper pragm. Regni Neapol. collect.* 158. *num.* 1. Aluarez *de priuileg. pauper. & miſerab. perſonar q.* 9. *à princ.* Machado *en ſu perfetto Confeſſor, y Cura de Almas p.* 2. *lib.* 4. *p.* 1. *tract.* 13. *docum.* 4. Ego ipſe *de iure eccleſ. vniu. lib.* 1. *c.* 40. *n.* 83. *cum ſeqq.*

Ad *num.* 4. Quòd in paupertatis fauorem liceat clericis etiam in ſacris conſtitutis, qui nullum, aut incongruum beneficium habent, aut quo viuere poſſint, ſufficienti patrimonio carent, in vtroque indiſtinctè foro pro qualibet cauſa poſtulare in ciuilibus, vltra citatos, docent Nau. *de ſpol. clericor.* §. 7. *num.* 5. *verſ. eademque ratione*, Alphonſ. de Villadiego *in praxi Canon. lib.* 9. *titul. de Aduocat. concl.* 6. *poſt med. vſque ad finem*, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſ.* 3. *à num.* 28. Ioan. Mader. *de virtutib. Theolog. tract.* 6. *c.* 3. *dub.* 8. *verſ ſecus dicendum*, Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu* 21. *num.* 6. *cum ſeqq.* Bellet. *diſquiſit. clerical. p.* 1. *tit. de diſcipl. cleric.* §. 27. *num.* 3. *verſ.* 1. Aluarez *d. p.* 1. *q.* 9. *num.* 5. Ego ipſe *d. lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 90. limitat Aluarez *vbi ſuprà num.* 26. in criminalibus, in quibus ſaltim pœna ſanguinis imponenda venit, à quibus clericus omnino abſtinere debet, niſi reum criminaliter accuſatum defendat: aduertit tamen *ibidem numer.* 27. quòd cùm vel propter defendentis imperitiam, aduerſariíve cauillationes poſſet reus condemnari, vel etiam propter malitiam, & aſtutiam ipſius rei, poſſet idem ipſe reus iniuſtè abſolui, actorque ad talionis pœnam condemnari, tutius eſſe ait etiam à rei defenſione clericum abſtinere, & citat gloſ. *in cap. aliquantos* 51. *diſt.* Læli. Zanch. *de priuileg. eccleſ. priuil* 53 *n.* 26. Cened. *p.* 1. *collect.* 39. *n.* 2. Carol. de Graſſis *vbi ſuprà num.* 36. *cum ſeqq.*

Cap. Ex parte. II.

AD *numer.* 2. Quòd Monacho pro ſui monaſterij neceſſitate in cauſa monaſterij iubente ſuperiore etiam coram Iudicibus laicis liceat poſtulare, vltra citatos *in collect.* reſoluunt Rodoan. *de ſpol. eccleſ. q.* 2. *num.* 27. Nau. *in cap. non dicatis* 12. *q.* 1. *num.* 99. Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu* 11. *numer.* 7. *& effectu* 21. *num* 42. Aluarez *de priuileg. pauperum, & miſerabil. perſonar. p.* 1. *q.* 9. *num.* 9.

Cap. Cùm Sacerdotis. III. & vlt.

AD *num.* 4. *in princ.* De etymologia huius verbi *Miſerabilis*, latè Aluarez *de priuileg. miſerabil. perſonar. p.* 2. *q.* 2. Et ad hoc quòd miſerabilis vt quis dicatur ad iudicantis arbitrium recurrendum eſt, qui negotij, perſonæque attenta qualitate miſerabilem dicat, aut neget, vltra *in collect.* relatos, docent Neuizan. *in ſylua nupt. lib.* 5. *n.* 36. *ad fin.* Ioan. Mari. Nouar. *in praxi elect. & variat. fori. ſect.* 1. *q.* 4. *n.* 2. *& ſect.* 3. *q.* 4. *n.* 7. Nicol. Intrigl. *lib.* 1. *ſing.* 16. Aluarez *de priuil. miſerabil. perſonar. p* 2. *q.* 2. *num* 7. *& de priuil. pauperum p.* 1. *q.* 4. *in princ. n.* 77. Niſi in caſibus vbi lex vel ſtatutum miſerabilem perſonam deſignat, quia tunc arbitrari non licet Iudici, idem Aluarez *d. q.* 4. *n.* 78. vbi *numeris ſeqq.* multipliciter exemplificat.

De Procuratoribus.

Tit. XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Procurator comparens in iudicio, aut extra illud ad agendum, ſiue ad defendendum, aut ad contrahendum, tenetur oſtendere mandatum.*

2 *Procurator etiam poſt litem conteſtatam mandatum edere tenetur, ſecundùm aliquos, ſed contrarium verius.*

3 *Legitimatio perſonarum neceſſaria eſt etiam in cauſis ſummariis, & executiuis.*

4 *Tanquam Procurator alterius nemo audiri debet, niſi mandatum oſtendat.*

5 *Acta abſque editione mandati à Procuratore fabricata erunt nulla.*

6 *Mandatum procuratorium non præſumitur.*

7 *Mandatum per Procuratorem debet præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione poſſit excuſari.*

8 *Procurator adeò mandatum edere tenetur, vt nec ſufficiat tabellionem in proceſſu fidem facere, qui aſſerat Procuratorem mandatum habere.*

9 *Inſtrumentum procuratorium ex longinqua regione allatum quando præſumatur à Notario confectum.*

10 *Comprobatio, & recognitio inſtrumenti ex longinqua regione allati an ſit neceſſaria.*

11 *Inſtrumentum quando ſit legale vt illi fides adhiberi poſſit?*

12 Tabel

12 *Tabellionis perſona quando eſt nota, alia comprobatione, ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab eo leuatum.*

13 *Inſtrumentum præſumitur & habetur pro legali quando pars aduerſa tempore citationis non opponit contra illud.*

14 *Mandatum procuratorium probari poteſt per teſtes ſicut per inſtrumentum.*

15 *Coniunctus pro coniuncto vſque ad quartum gradum in profanis admittitur cum cautione de rato.*

16 *Coniunctus pro coniuncto in beneficialibus non admittitur, ſecus paupertatis fauore.*

Cap. Alia I.

1 AD *n.2:* Quòd procurator comparens io iudicio, aut extra illud ad ageudum, ſiue ad defeodendum, aut ad cõtrahendum, tenetur oſtendere & edere mandatum, quo eius perſooa legitima fiat, vltra citato· probat *l.ſi quis inficiatus* 13. *ff.depoſiti, gloſ.receepta verb. habeut in l.licès C.hoc tit. l.Caſtel.*2. *tit.*24.*lib.*2.*& l.*55.*tit.*1.*lib.*3.*& l.*3.*tit.*2.*lib.*4. *Recopil.* vbi Azcued.*n.*3.Suar.de Paz *in pract. tom.*1.*in init. annot.*4. *ex n.*7. Veſtr. *in pract. Romana Cur. lib.*4.*c.*5. vbi Grauat. *in uddit. n.*24.*cum ſeqq.* Maſcard.*de probut.concl.*1007. *ex n.*60. Oſuald.*ad Donel.comment. Iuris Ciuilis lib.*18. *cap.*13.*ſub lit.X,* Mangil.*de euict. quaeſt.*187.*num.*22. Stephan. Gratian.*diſcept. forenſ.tom.*5.*cap.*985.*n.*22.Noguerol.*allegat. Iuris tom.*1.*alleg.*10.*n.*138. nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. titul.*5.*reſolut.*10. *num.*4. vbi *num.*14. ampliat, etiamſi litem minoris 25. annorum ſuſcepiſſe dicatur,
2 & *num.*17. ſimiliter ampliat, vt Procurator etiam poſt litem conteſtatam mandatum edere teneatur, ſecundùm aliquos; at *in numer.* 18. videtur permanere in contraria ſenteotia quòd Procurator poſt litem ab eo coote ſtatam non tenetur docere de mandato, ſed qui opponit, probare debet eum non eſſe legitimum Procuratorem, quia cùm Procurator fuerit admiſſus ad conteſtandam litem, videtur ab aduerſario approbatus, & poſitus in quaſi poſſeſſione officij, quæ in dictum aduerſarium transfert
3 onus probandi cootrarium, & *num.*10. ampliat quoque, principalem cooclusionem procedere ooo ſolùm in via & iudicio ordinario, ſed etiam in cauſis ſummariis & executiuis, io quibus etiam oeceſſaria eſt legitimatio perſonarum.

4 Vnde quem audiri noo debere taoquam alterius Procuratorem, oiſi mandatum oſtendat, me citato in hoc loco teoet Pareja *d.titul.*5. *reſol.*10. *num.*23. Adeò quòd
5 acta abſque editione maodati à Procuratore fabricata erunt nulla, & domino præiudicium inferre non poterunt, vt poſt *l.*10. *tit.*5.*part.*3.& Suar.de Paz *d.annot.*4. *n.*7. tenent Pareja *vbi ſuprà n.*24.

Ibid.ibi, *quia mandatum procuratorium non* 6
præſumitur, vltra Mant.c.citatum, adde Cephal.*conſ.*65.*n.*16. Menoch.*conſ.*1.*num.*79.*& conſ.*181.*n.*22. Anton.Fab.*in ſuo Cod lib.*4.*tit.*14.*defin.* 30.*num.*3.*& defin.*63.*num.*4. Giurba *conſ.*91.*n.*17. quos refert & ſequitur Pareja *d.reſ.*10.*n.*3.

Ibid.ibi, *etiam ex diuturnitate temporis per* 7.
mille annos. Adeò verum eſt mandatum per Procuratorẽ debere præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatiooe excuſari poſſit, cùm etiam mille annos mandatum non præſumatur, ita præter citatos *in collect.* reſoluunt, Hieron.Gabr. *conſ.*39.*n.*59. *lib.*1. Vant.*de nullit.tis.de nullit.ex inhabili.ſeu defectu mandati, ex n.*58 Suar. de Paz *d annot.*4.*n.*12. Pareja *d.reſol.*10.*n.*12. vbi *n.*13. rationem reddit.

Ibid. ibi, *etiamſi Notarius dicat ſe vidiſſe.* 8
Nam adeò certum eſt Procuratorem mandatum edere teneri, vt nec ſufficiat tabellionem fidem io proceſſu facere, qua aſſerat Procuratorem maodatum habere, vltra citatos *in collect.* ſic docent Suar. de Paz *d annot* 4. *n.*3. Amat.Rodrig.*de formu examinandi proceſſum cap.*3. *num.*21. Pareja *d. reſolut.*10. *num.*9. vbi *num.*10. poſt Auiles *ad c.*15.*Prator.num.*23.& Suar.de Paz *d.annot.*4. *num.*13. & Card.Mantic. *de tacit.lib.*7.*tit.*4. *numer.*7. ac alios tenet minimè etiam ſufficere, etiamſi Notarius, aut Tabellio dicat, provt apparet in mandato procuratorio coram me aotea coofecto, de quo fidem facio, reprobans Couar. *pract. cap.*2. *num.*2. *verſ. quòd ſi fiat.*

Ad *num.*4. Dictum eſt in præſenti inſtru- 9
mẽtum procuratorium ex longinqua regione allatum habens debitam & publicam formam, præſumi à Notario confectum, ſtante recognitione aliorum Tabellionum, ſi dubitetur. Sed DD. in hac reſolutione firmanda non bene conueoiunt. Quidam affirmant fidem adhibendam inſtrumeotis de longinqua regione allatis abſque comprobatione, & recognitione, ex quorum numero ſunt Specul. Paul. de Caſtro, Angel. Alciat. Aufrer. & Hippol. de Marſil. quos refert, licèt noo ſequatur, Pareja *d.tract. de nouiſſima inſtrum. edit. tit.*1.*reſol.*3. § 2.*n.*47. Sed 10
multò verius eſt dictam recognitionem, ſeu comprobationem de duobus neceſſariam eſſe, primò de legalitate & poſſeſſione Notarij in notariatu: ſecundò de recognitione manus & ſigni, quando Notarius non cognoſcitur. Ita in præſeoti Butr. *num.*5. & Felin.

ſub num. 18 *ante fin. verſ. & adde quòd ſi opponeretur*, & Dec i. *num.* 19. Capell. Tholoſ. *deciſ.* 330. Maſcard *de probat. concl.* 1097. *n* 13. *&* 14. Veſtr. *in praxi lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 8. Fului. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 59. Parlad. *rerum quotid. lib* 2. *cap fin.* §. 11. *num.* 16. latè Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloſ.* 64. *num.* 11 *cum ſeqq.* Rota coram Achil. de Graſſ. *deciſ.* 5. *de fide inſtr.* & coram Caputaquen. *deciſ.* 4. *n.* 2. *p* 3. & coram Puteo *deciſ.* 359. *lib.* 2.

11 Et in ſequentibus caſibus abſque dubio procedit, primò quando ipſum inſtrumentum portat ſecum poſt ſignum Tabellionis litteras teſtimoniales legalitatis Notarij à quo eſt confectum, & ſignatum ab Ordinario loci domicilij. Notarij conceſſas, ac ſua ſubſcriptione & ſigillo munitas. Ita poſt antiquiores Fului. Pacian. *d. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 61. *&* 62. Gonzal. *d. gloſ* 64. *num.* 15. Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. p.* 2. *cap.* 30. §. 3. *num.* 32. Pareja *d. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 2. *num* 51. Secundò, quando tale inſtrumentum haberet fidem & teſtimonium aliorum duorum, aut trium Notariorum aſſerentium illum Notarium, ſeu Tabellionem, à quo eſt ſignatum, eſſe talem, fidelem etiam & legalem, ſuiſque ſcripturis ac ſignis plenam ſemper adhibitam fuiſſe fidem, gloſ. *verb. ipſis, in fine, in Auth. de Tabellionibus*, § *nos autem*, Azeued. *l.* 1. *num.* 138. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* Parlad. *vbi ſuprà num.* 17. *in princ.* Pareja *d. loco num.* 52.

12 Tertiò, quando perſona Tabellionis eſſet nota, qua via tunc alia cõprobatione, ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab ipſo leuatum, & in longinquis partibus productum, ita Roder. Xuar. *in l. poſt rem iudicatam, in* § *pro euidentiu ſuper declaratione l. Regni num.* 34. *in fine verſ. idem ſi perſona Tabellionis.* Gonzal. *d. gloſ* 64. *num.* 19. Pareja *d.*

13 *tit.* 1. *reſol.* 3. §. 2. *num.* 53. Quartò, quando agitur de modico præiudicio, & ipſius Iudicis motus cum inſtrumento concurrit, Gregor. Lop. *l.* 115. *in verb probando titul.* 18. *part.* 3 Gonzal. *d. gloſ.* 64. *numer.* 21. Pareja *d. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 2. *num.* 54. Quintò, quando pars aduerſa tempore citationis non opponit huiuſmodi inſtrumentum non eſſe legale, nec probat, nec negat eſſet à publico Notario ſignatum, Caputaq. *deciſ.* 138. *n.* 4. *p.* 1. *& deciſ.* 117. *num.* 4 *p.* 3. Pute. *deciſ.* 159. *n.* 2. *lib.* 1. *& deciſ.* 99. *num.* 2. *& deciſ.* 486. *n.* 1. *in princ. lib.* 2. Gonzal. *d. gloſ.* 64. *n.* 22. Pareja *d. loco num.* 55.

14 Ad *num.* 6. Quòd mandatum procuratorium ita poſſit probari per teſtes ſicut per inſtrumentum, vltra citatos *in collect* vide Vant. *de nullit. tit. de inhabilit. ex defectu mandati ex num.* 70 Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *c. fin. p.* 3. §. 2. *n.* 3. me citato *in hoc loco* Pareja *d. tract. de vniuerſu inſtrumentor. edit. tit.* 5. *reſol.* 10. *num.* 6.

Ad *n.* 7. *in fine.* Adde quòd licèt in profanis coniunctus abſque mandato pro coniuncto vſque ad quartum gradum admittatur, *l. ſed & hu perſona* 35. *ff de procuratorib. c. nonnulli* 28. §. *ſunt & alij in fine, de reſcript.* & tex. *in præſenti, l. Caſtel.* 19. *tit.* 5 *p.* 3. D Barbol. *in l. cùm Prætor.* 12. *n* 46. *ff de iud.* Aluarez *de priuil. pauperũ p.* 1. *q.* 13. *in princ* cum cautione tamen de rato ne iudicium reddatur illuſorium. *l.* 1. *C. quibus res iud. non noc.* nihilominus in beneficialibus coniunctus pro coniuncto non admittitur, Franc. Viui. *deciſ.* 249. *n.* 5. Rot *deciſ.* 6. *&* 35. *n.* 1. *de procur.* Cam Il. Borrel *in ſumm. deciſ. tit.* 22. *de benef grat. n.* 55. Card. Tuſch. *pract. conclus lit. C, concl.* 735. *n.* 33. Secus paupertatis fauore, Camill. Borrel *d tit.* 22. *n.* 93. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 2474. *verſ. & acceptatio*, Aluarez *d. q.* 13. *n.* 9. 15

SVMMARIVM.

1 *Mixtum iudicium quod dicatur?*
2 *Text. in præſenti declaratur.*
3 *Accuſatio quaſi mixta qua dicatur?*

CAP. Tuæ. V.

AD *num.* 5. Agit Innocentius huius text. auctor de viro arguente vxorem adulteram, monetque, ſi legitima adulterij pœna infligi debeat, criminale iudicium intentatum videri, ſin autem fuerit vt à mulieris cohabitatione diſcedere liceat, accuſationem tunc, licèt de crimine ſit, criminalem tamen non eſſe, ſed mixtam Suar. de Paz *in pract. tom.* 1. *annot.* 1. *num.* 26. poſt Bero. *num.* 33. & Rip. *n.* 99. *in rub. de iudic.* agens de intellectu huius text. dicit ſecundùm illum, mixtum iudicium eſſe quando nec merè ciuiliter, nec merè criminaliter agitur, ſed inter ciuile, & criminale. Alij mixturæ cauſam eam volunt eſſe, qua partim fiſco, & vindictæ publicæ pœna datur: etenim ſeparatio thori eſt accuſatæ adulteræ mera pœna in eodem quippe coniugio permanendum ei eſt, nec nubere iteratò poteſt, *c.* 2. *de diuort* ſuo itaque coniugio ſpoliata luget, qui publicæ diſciplinæ vigor eſt. 1
2 Agenti etiam marito ex parte ſolui non dubitatur, quippe qui dum ab vxore læſus agit ad ſeparationem thori, propriam vtilitatem priuatim quoque intendit, ne ſcilicet cum adultera muliere cohabitare, eique debitum carnis reddere compellatur. *capite ſignificaſti. de diuort.* Ita Lælius Mancin. *diſquiſit gemalium, & anniuerſariar. Iurù diſputat.*

putat. cent.1. cap.39. pag. 101. *&* 102. aduertens hanc ipſam mixturæ cauſam videri in amotione illa eſſe, de qua *in cap.per tuas* 32. *de ſimon.* quæ ab officio eſt; nam vindictæ aliquid tribuitur, dum quod ait Pontifex *in d.cap.per tuas*, non tam deiicitur, quia, *damnoſus*, & ſic Monaſterio conſulitur, verùm etiam, quia *immeritus.* Denique ipſa ex ſuo genere amotio aliquid habet publicæ vl-
3 tionis. Sed vlteriùs curioſus interrogare poterit, cur in hoc text. dicatur illa accuſatio quaſi mixta, ex qua dominatione videbatur fundamentum aliquod habuiſſe eorum perplexitatem, qui dubitant, an detur iudicium merè mixtum è criminali & ciuili, ſed ſua dubitatione non obſtante poteſt reſponderi ideo hic non verè, ſed quaſi mixtam dici accuſationem, quia in ea præualet id; quod priuatim intereſt accuſatoris, ciuile vtique iudicium plus facit, quàm criminale. Amotio quoque ab adminiſtratione *in d. cap.per tuas*, etiam iudicium facit quaſi mixtum, quaſi, inquam; nam ciuile ipſum quoque eſt ab eo, quod præualet, præualet autem ratio priuatæ vtilitatis, ſed quia minus aliquid fiſco tribuit, quàm ſeparatio thori, propterea non quaſi mixta, ſed purè ciuilis dicitur perſecutio eius eſſe.

De iis quæ vi, metúſve cauſa fiunt.

Tit. LX.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio multum adiuuat ad probationem metus.*

2 *Metum non probat proteſtatio, niſi & alia concurrant.*

3 *Metum allegans neceſſariò illum probare tenetur.*

4 *Contractus meticuloſus non eſt reſcindendus ſi per aliquem actum voluntarium ceſſauerit cauſa illationis metus.*

Cap. Perlatum. I.

1 AD *n.4.* Quamuis proteſtatio multum adiuuet ad probationem metus, Cou. *de ſponſal.p.2.c.3.§.5.n.*12. Megall. *de metu c.*10.§.3.*n.*16. Honded. *conſ.*29.*num.*55. Surd. *deciſ.*395.*n.*16. Maſcard. *de probat. concl.*1055. *n.*11. Gaſp. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.*1.*q.*51.*à n.*14. Ioan. Bapt. Ciarlin. *controu. forenſ. c.*108. *n.*49. *cum ſeqq.* Gabr. Pereira *Luſit. deciſ.*30. *num.* 8. Rota *deciſ.* 260. *num.* 6. *poſt lib.* 2.
2 *conſil. Farinacij*, nihilominus metum nõ probat, niſi & alia concurrant, velut minæ, verbera, & læſio, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verb. metus n.*9. Maſcard. *d. concl.* 1055. *num.*9. Honded. *d.conſ.*29.*n.*54. Surd. *d. deciſ.*395.*n.*26. Megal. *d.n.*16. *verſ. reſoluto*, Rot. *deciſ.* 295.*n.* 6 *poſt d.lib.*2 *conſil. Farin. & fragm.crimin p.*2.*verb. Metus num.*190. Card. Tuſch. *verb. Metus, concl.* 224. *numero* 18. Benech. *in addit.ad Seraph priuil* 110.*n.*20.
Ad *numer.*7. Quòd metum allegans neceſ- 3
ſariò illum probare teneatur, vltra citatos, tenent Cou. *de ſponſal. p.*2.*c.*3.§.4. *numer.*1. Anton. Gom. *var.tom.*2.*cap.*14 *num.* 27 *prope fin.* Honded. *conſ.*29.*n.*9. Surd. *conſ.*513. *num.*9. *& conſ.*429.*n.*47. *& deciſ.*194.*n.*22. Megal. *de metu c.*10.§.1.*numer.*7. Cacheran. *deciſ.*142. *num.*7. Sebaſt. Medic. *de caſib fort. p.*1.*q.*7.*num.*5 Card. Mantic. *deciſ.*142. *num* 1. Gaſp. Theſaur. *quæſt. forenſ lib.*1.*q* 51.*num* 2. *in fine.* Card. Tuſch. *lit. M, concl* 215 *n.*35. *& concl.*223.*num.*1. *&* 17. *& concl.*214.*numer.*1. *cum ſeqq.* Corol. de Graſſis *de except. except.* 11. Farin. *d. verb. metus n.*167. *& conſ.*188 *n.* 11 *lib.*2.

Ad *num.*10. Meticuloſus contractus non 4
eſt reſcindendus, nec retractandus, ſi ceſſante cauſa illationis metus, fuerit poſtea voluntario aliquo actu corroboratus, ac ratificatus, *l. cùm te, l. ſi per vim, C. hoc tit.* Afflict. *deciſ.*336.*num.*7. Boër. *deciſ.*100.*num.*15. Gail. *lib.*2.*obſeru.q.*3.*num.*27. *&* 29. Rebuff. *ad leg. Gallia tom.*2. *tract. de reſciſ.contract.gloſſ.*22. *num.*8. Megal. *de metu cap.*12. *numer.*14. *cum ſeqq.* Honded. *conſ.*23.*num.*5. Ioſeph. Ludou. *Lucenſi deciſ.*18.*n.*2. *&* 11. vbi limitat quando ratificatio fieret tempore inhabili. Menoch. *de præſumpt. lib.*3.*præſ.*126 *à numer.*33. *& conſ.*1.*num.*297. *&* 301. Salzed. *ad Bernard. reg.*462. Maſcard. *de probat. concl.*1055 *n.*35. Theſaur. *d.lib.*1.*q.* 51.*num.* 21. Montaneir *in addit.ad Oliban. p.*2. *lib.*1.*tit. de action.cap.*9. *num.*14. Ioan. Garc. *de nobilit.gloſſ.*17.*num* 42. Pichard. *in §. item actio numer.*26. *Inſtit.de action*, Card. Tuſch. *d. lit. M, concl.*214.*n.*17. *& concl.*217.*num.*26. *& concl.*220.*numer.*22. 25.29. *&* 37. Camill. Borrel. *in ſum.deciſ.par.*3.*tit.*1.*num.*617. *&* 618. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 92. *&* 878. Cardoſ. *in praxi iudicum, verb. metus num.*13. Alex. Trentacinq. *var.reſol.lib.*1.*ſub hoc tit. reſol.*1.*n.*42. Farin. *d. verb. metus n.*41. *& à n.*136.

Cap. Abbas. II.

AD *n.*5. Quòd contractus meticuloſus mero iure tenet, ſed per metus cauſa actionem reſcindendus, inualidandus, ac retractandus venit, vt vltra citatos probant Menoch. *de arbitr.caſu* 135.*cum ſeqq & caſu* 391.*num.*41. *& remed.*1.*recup.num.*105. Corn.

Digitized by Google

de abſolut. iuram. p 4. caſu 3. n. 46. Petr. Greg. ſyntag iuris lib. 20. cap. 2. n. 3. & lib. 36. cap. 25. n. 10. Surd. conſ. 37. n. 19. D. Barboſ. in rub ff. ſoluto matr. p. 4. n 28. Gam. deciſ. 250. n. 3. Ioſeph. Ludou. Lucenſi deciſ. 18. num. 11. verſ ſi autem, Card. Tuſch. lit. M concl. 221. num. 1. cum ſeqq. & concl. 222. n. 2. Valaſc. conſ. 142. n. 7. Leſſi de Iuſtit. lib. 2. c. 17. dub. 6. Richard in §. item actio n. 15. 27. & 32. Inſtit. de actionib. Aloyſ. Ricc. in collect. deciſ. collect. 1170. p. 4. Ceuall. commun. q. 604 n. 3. & 4. Gaſp. Theſaur. forenſ qq. lib. 1. q. 51. Gabr. Pereira deciſ. 30. n. 10. Alex. Trentacinq. var. reſol. lib. 1. ſub hoc tit. reſol. 1. n. 1. Fontanel. de pactis nupt. clauſ. 7. gloſ. 2. p. 5. n. 53. Montaneir ad Oliban. tit. de action. p. 2. lib 1. cap. 9. n. 2. verſ. hæc autem reſciſſio, Caſtill. controu. lib. 3. c. 1. num. 141. & 147.

Cap. Ad audientiam IV.

AD num. 4. Hæc eſt verior opinio, quæ cen. t metum reuerentialem per ſe ſolum non eſſe ſufficientem ad reſcindendos contractus ſimili metu initos, vt vltra citatos docent Megal. de metu cap. 4. §. 1. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 14. num. 27. Burg. de Paz conſ. 3. num. 53. & conſ. 5. num. 11. Bernard. reg. 532. Gratian. in reg. metus, Gutier. de iuram. confirm p. 1. cap. 1. numer. 15. & in auth. Sacramenta puberum num. 46 & in conſ. 16. num. 16. Petr. Greg. ſyntag. iuris lib. 41. cap. 3. numer. 4. Menoch. de arbitr. caſu 136. & de præſumpt. lib. 3. præſ. 126. num. 12. & præſ. 127. numer. 2. & 7. cum ſeqq. Matien. in dialog. Relatoris par. 3. cap. 20. num. 2. & 4. & in l. 11. gloſ. 3. numer. 2. tit. 1. lib. 5. Recop. vbi Azeued. & in l. 9. num. 28. Molin. de primog. lib. 1. cap. 3. num. 9. Maſcard. de probat. concl. 1055. num. 17. Fachin. controu. lib. 2. cap. 96. Ceuall. commun. quæſt. 727. num. 21. Morla in emporio iuris tit. 23. quæſt. 8. Gam. deciſ. 250. num. 4. & deciſ. 262. numer. 1. Ioſeph. Ludou. Lucenſi deciſ. 18. Monter à Cueua deciſ. 32. & in reſp. pro Amita p. 1. num. 56. & 62. Ioſeph. Seſſe deciſ. 60. numer. 11. Steph. Gratian deciſ. 234. num. 5. Trentacinq. var. reſol. ſub hoc tit. reſol. 1. num 5. Fontanel. de pactis nupt. clauſ. 7. gloſſ. 2. p. 5. numer. 34. Montaneir ad Olib. tit. de action p. 2. libr. 1. cap. 9. num. 13. me citato Machado en ſu perfetto Confeſſor lib. 2. p. 1. tract. 3. docum. 7. Ego in votis deciſ. Canon. lib. 2. voto 17. à num. 125. Requiritur enim quòd cum metu reuerentiali concurrant minæ, vel verbera, ex Cou. de ſponſal. p. 2. cap. 3. § 6. numero 4. Maſcard. concl 1055. num 17. Menoch. lib. 3. præſ. 126. num. 24. & 25. Megallon. de metu cap. 2. §. 6. num. 39. & cap. 8. §. 3. numer. 11. Matienſ. in dialog. Relator. c. 20. p. 3. n. 2. & 3. Ioan. Garc. de nobilit. gloſſ. 17. n. 11. 18. & 19. Marta de ſucceſſ. legali tom. 2. p. 4. art. 6. n. 29. & 31. Gabr. Pereira deciſ. 30. n. 7. Gaſp. Anton. Theſaur. quæſt. forenſ. lib. 1. q. 51. num. 7. Caſtill. controuerſ. lib. 3. c. 1. n. 153. Ciarlin. controuerſ. vſufreq. cap. 108. n. 37. Alex. Trentacinq. d. reſol 1. n. 7. ſeu preces immodicæ, nimiæ, inſtantiſſimæ, & ſæpiùs inculcatæ, & repetitæ, Salzed. ad Bernar. reg. 532. limit. 3. Gutier. canon. lib. 1. q. 37. n. 17. cum ſeqq. Ioan. Garci. d. gloſ. 17. n. 15. Marta d. art. 6. n. 32. Alex. Trentacinq. d. reſol. 1. num. 7. verſ. idem eſt, & verſ. ſublimita, Sanch. de matrim. lib. 4 diſp. 7.

SVMMARIVM.

1 *Metus qualis iuſtus & ſufficiens ad reſciſſionem actuum ſeu contractuum relinquitur iudicis arbitrio.*

2 *Iudex vt poſſit arbitrari qualis ſit ſufficiens metus, debet conſiderare perſonæ metum paſſæ qualitatem.*

3 *Perſonam incutientis metum debet Iudex proſpicere, vt iudicare poſſit, an ſit ſufficiens.*

Cap. Cùm dilectus. VI.

AD num. 6. Quòd Iudicis arbitrio relinquatur quis ſit iuſtus, & ſufficiens metus ad reſciſſionẽ actuum, ſeu contractuum, vltra citatos in collect. reſoluunt Salzed. ad Bernard. reg. 532. verſ quartò limita. Ioannes Garc. de nobilit. gloſſ. 17. n. 4. & 20. Maſcard. de probat. concl. 1055. num. 21. & concl. 1056. n. 10. & 12. Seraph. de priuileg. iuram. priuil. 110. n. 13. Sebaſt. Medices de caſibus fort. p. 1. quæſt. 7. num. 7. verſ. 26. Gaſp. Anton. Theſaur. quæſt. forenſ lib. 1. quæſt. 51. n. 22. Monet. de diſtribut. quotid part. 2. quæſt. 5. num. 58. cum ſeqq. Montaneir ad Oliban. tit. de action. §. 2. lib. 1. c. 9 n. 11. Gabr. Fereira deciſ. 30. n. 8. Fontanel. de pactis nupt. clauſ. 7. gloſ. 2. p. 5 n. 42. 45. & 46. Cancer. var. reſol. p. 3. c. 1. n. 87. Alex. Trentac. eod tract. ſub hoc tit. reſol. 1. n. 3. & 7. in fine, & n. 10. & 13. Franc. de Sauſa in repet. l. fœmina. ff. de regul. iuris p. 2. num. 35. Sigiſm. Scacc. de commerc. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 19. num. 67. reſolut. 2. Caſtill. controu. lib. 3. c. 1. n. 143. Farin fragment. criminal. p. 2. verb. metus n. 68. Sanch. de matrim. lib 4. diſp. 5 per tot. Machado en ſu perfetto Confeſſor lib. 2. part. 1. tract. 3. docum. 5. n. 7. 1

Pro cuius arbitrij iuſta interpoſitione iudex proſpicere & conſiderare debet perſonæ metum paſſæ qualitatem, an ſcilicet ſit ſenex, fragilis, puſillanimis, puer, mulier, multum obediens, & valde obtemperans mandatis metum incutiẽs, aut ſi cum eo habitet, vel ab eo gubernetur, vel ſit ſagax, aſtutus, 2

ſimplex,

ſimplex,parum,aut multum minas, vel verbera timens. Item & debet proſpicere perſonam iucutientis metum,veluti ſi ſit pater, auus,vel aliquis ex aſcendentibus, ſocer,patruus,auunculus,frater, ſoror,maritus,patronus, dominus, Abbas reſpectu Monachorum,& Rex reſpectu ſubditorum,Epiſcopus reſpectu clericorum,aut ſibi ſubiectorum, & tandem an ſit ſuperior, Salzed. *ad Bernard. reg.*532.*verſ.fin.* Gutier.*conſ.*16.*n.*17. Megal. *de metu c.*4. *&* 5. Petr. Greg. *de ſponſalib.c.*6. *n.*8.*verſ. denique*, Ioan.Garc. *d.gloſ.*17.*n.*11. *&* 12.*ad fin.* Gaſp. Anton. Theſaur. *d.lib.*1. *q.*51.*n.*23. Matienſ. *in dial. Relatoris p.*2.*c.*20. *n.*6. Mart.*de ſucceſſ. legali tom.*1.*part.*1.*q.*26. *art.*5.*n.*38 *& tom.*2. *p.*4. *art.*6.*à n.*23.Sanch. *lib.*4.*diſp.*6.*n.*24.*cum ſeqq.* Caſtill. *d.lib.*3.*c.*1. *n.*168. Farin. *d.verb. metus à n.* 115.Cancer.*d. p.*3.*c.*1.*n.*87. Trentacinq. *d.reſol.*1.*n.*4. *&* 5. Item & attendere debet, an metũ incutiens ſit rigoroſus, crudelis,auſterus,rigidus,furibundus,atrox, poténſve ad inferendum malum,quod minatur,maléque tractare ſibi nõ obtemperantes, vt per Ioan. Garc. *d.gloſ.*17. *n.*12.*&* 13. Megalon. *d. c.*2. §.7. *n.*21. Sanch. *d.lib.*4. *diſp.*7. *à num.*1. Marta *de ſucceſſ.legali tom.*2.*p*.4.*q.*1.*art.*6.*n.*32.Theſaur.*d.lib.*1.*q.*31. *n.*9.*&* 23. Caſtill.*d.c.*1. *n.*157. *&* 159. Fontanel.*d.clauſ.*7.*gloſ.*2.*p.*5 *n.*45.Farin.*d.verb.metus num.*132. de quibus omnibus Machado *d.lib.*2.*p.*1.*tract.*3.*docum.*5.

De in integrum reſtitutione.

Tit. XLI.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia pupillis, & minoribus æquiparatur.*

2 *Eccleſia etiam data ſcientia enormiter læſa poſt quadriennium reſtitutionem conſequitur.*

Cap. Requiſiuit. I.

1 AD *n.*4. Quòd Eccleſia pupillis, & minoribus æquiparetur,tenẽt *gloſ.vlt.in fine,in l.procurator* 5 *ff. de iure fiſci,& verb negotio publico,in l.Imperatores* 35 *ff. de re iudic. & in l.vlt. in fine,in l.liberto,C.de excuſ.tutor.& verb ſolet in l.Reſpubl.*4.*C.quibus ex cauſ. maior.* Matheſil.*ſing.*44. Cou.*var. lib.*3.*c.*17.*num.*4. Iodoc. Damhouder. *in enchirid. parium, ſeu ſimil. verb.Eccleſia* 2.Marc Anton.Genuenſ.*in practicabilib,Eccleſ.q.*252.*num.*5. Andr.Fachinæi *controuerſ. lib.*1. *cap.*53. *verſ. ſecundò moneor*, Stephan.Gratian. *diſcept. forenſ.tom.*5.*c.*955. *num.*10.

Ad *num.*16. Quòd Eccleſia etiam data ſcientia enormiter læſa poſt quadriennium reſtitutionem conſequitur, vltra citatos *in collect.* docent Sfort. Odd. *de in integ. reſtit. quæſt.*19.*art.*7. *num* 66. *verſ. in contrarium eſt communis*,Mynſing.*cent.*1.*obſeruat.*51.*num.*7. Gutier *pract.lib.*2. *quæſt.*115. *num.*13. Parlad. *rer. quotid.lib.*2.*cap.fin. part.*5.*n.*14.Ioan.Garc. *de expenſ.cap.*18.*num.* 36. Surd. *conſ.*520.*n.* 10. Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſiaſt.q.*324. Giurb.*deciſ.*106.*num.*12.Rot. *deciſ.*446 *p.*1.*diuerſ.* 2

Cap. Auditis. III.

AD *num.*9. Quòd Eccleſia iure imperij gaudet, vltra Perez & Ceuall. *in collectaneis* citatos, reſoluunt Greg. Lop. *l.*19. *gloſ.*5. *tit.* 18.*part.*5.Franc. Balb. *de præſcript. p.*5.*q.*5.*pag.mihi* 412.Iulian. Viuian, *in praxi iuriſpatron.p.*1.*lib.*2.*cap.*5.*num.*25. *verſ.ſeptimo*, Marc.Anton. Genuenſ *in practicabil.eccleſiaſt.q.*252.*num.*7. Aloyſ. Ricc.*in praxi aurea reſol.*375.*num.*2.

De Arbitris.

Tit. XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Laici ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitri eſſe non poſſunt.*

2 *Laici per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publica Eccleſiaſtica negotia tractare non poſſunt.*

3 *Epiſcopi auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali Iudex exiſtat.*

4 *Arbitri dum in cauſis ſpiritualibus litem decidunt, non faciunt actum aliquem ſpiritualem, ſed temporalem.*

5 *Indecentia an ſit vt laici poſſint eſſe arbitri in cauſis ſpiritualibus.*

6 *Cauſa alia merè ſpirituales, alia quæ ſpirituales non ſunt.*

7 *Text.* in præſenti, & cap.2. de iudic.*interpretantur.*

8 L.1.ff.de recept.arbitr.*declaratur.*

9 *Laici circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia poſſunt conſilium ſuum præſtare.*

10 *Aſſeſſores, & Conſiliarij etiam Iudicum eccleſiaſticorum ſuper ſpiritualia laici eſſe poſſunt.*

11 *Quid ſi Iudices Eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur, oſtenditur.*

12 *Conſultores S.Officij laici eſſe poſſunt.*

13 *Arbitrator ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac clericus eſſe poteſt.*

14 *Arbitramentum, & amicabilis compoſitio magis importat tranſactionem, quàm Iudicis, aut iudicij ſimilitudinem.*

15 Cap.expoſita,& cap.dilecti, hoc tit. *intelliguntur.*

Cap. Contingit. VIII.

1 POſt *num.* 1. Difficile ſanè reputatur nouum & celebre Innocentij III. in Concilio Lateranen. interdictum, à quo deſumptus fuit hic text. dum generaliter prohibere videtur laicos ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitros poſſe conſtitui; ſubiungens argutam atque difficilem rationem, quia non decet vt laicus in talibus arbitretur.

2 Sed in contrarium obſtat text. *in cap.* 2. *de iudic.* iuncta illius interpretatione, quam notaui *in addit.* vbi dixi illum tantùm agere de iudicibus, & de tractatu per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publicæ, non verò per viam miniſterij; at arbitri nec Iudices ſunt, nec iuriſdictionem, ac poteſtatem publicam habent, quam partes compromittentes tribuere nequeunt, ſed notionem quandam ab eiſdem conceſſam, quæ magis importat tractatum miniſterialem, ita vt compromittentes non ratione imperij, ſeu poteſtatis, ſed metu pœnæ appoſitæ in compromiſſo arbitris obtemperent, *l. at Prætor.* §. 1. *ff de re iudic.* iuncta *l. priuatorum, C de iuriſd. omn. iudic. & cap. dilecti, in fine*, ibi, *per pœnam in compromiſſo ſtatutum,* &c. *hoc tit.*

3 Secundò obſtat quòd *in d. cap. dilecti, & in cap. expoſita, hoc eod. tit.* admittitur compromiſſum in laicos, qui ſuper eccleſiaſticis negotiis arbitri conſtituuntur, & *in cap. per tuus, eod. tit.* ſuper cauſa hoſpitalis, & ita ſpirituali ex auctoritate Epiſcopi potuit cõpromitti in laicum, quæ tamen auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali iudex exiſtat *gloſ.* 1. & omnes *in d. cap.* 2.

4 Tertiò obſtat, quia ſi propter aliquam rationem laicis interdictum eſſet admittere, compromiſſa rerum ſpiritualium, maximè fuiſſet ob id, quòd generaliter prohibiti ſunt eccleſiaſtica tractare negotia, ſed arbitri dum in cauſis ſpiritualibus lites decidunt non faciunt actum aliquem ſpiritualem, ſed temporalem, vt docent Ioan. Andr. *in d. cap. per ſuus*, quem *ibi* ſequuntur Abb. & alij, & Felin. *in præſenti n.* 8. *in fine*, ac Blanc. *de compromiſ. q.* 2. *n.* 64. *verſ. non obſtat.* igitur, &c.

Quartò obſtat contra decidendi rationem, 5 quam conſiderauit Pontifex in illis verbis, ibi, *quia non decet vt laicus in talibus arbitretur*, quia indecentia hæc per ſe ſufficiens non videtur ad inducendam compromiſſi nullitatem, neque ad inhibendum ne ſuper rebus eccleſiaſticis in laicos compromittatur, cùm nulla legitima cauſa excogitari poterit, ob quam tempore illorum iurium indecens nõ fuerit ſuper ſpiritualibus in laicum compromittere: de tempore verò huius text. tanta indecentia ſuboriri cœperit ex talibus compromiſſis: vnde videtur opus non eſſe recurrere ad cauſam indecentiæ, quæ magis ad congruitatem, quàm ad iuris rigorem pertinet; ſed potiùs ad incapacitatem, vel inhabilitatem laicorum ad tractanda ſpiritualia, ſeu eccleſiaſtica negotia, iuxta text. *in d. cap.* 2. *de iudic.*

Propter quæ nonnulli exiſtimant debere 6 conſtitui diſcrimen inter cauſas eccleſiaſticas, quæ ſpirituales non ſunt, & inter merè ſpirituales, quia non ſine myſterio in hoc text. prohibitum fuit compromiſſum in ſpiritualibus tantùm, & non promiſcuè ſuper eccleſiaſticis. Et ſimiliter aſſerunt debere conſtitui differentiam inter interdictum de non tractandis negotiis eccleſiaſticis per laicos, & prohibitionem de non compromittendo in laicos ſuper ſpiritualibus, vt priùs interdictum prohibens iuriſdictionem exerceri à laicis in eccleſiaſticis negotiis, omnia & ſingula ſimul comprehendat, id eſt, eccleſiaſtica, quæ ſpiritualia non ſunt, & illa etiam quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur, iuxta text. *in c. decernimus, de iudic.* Ità vt iura *in d. c. expoſita, & in d. c. cùm dilecti, & ſeq.* procedant in cauſis eccleſiaſticis, quæ ſpirituales non ſunt, text. verò in præſenti locũ habeat dumtaxat in ſpiritualibus, de quibus loquitur, vt appareat ibi. *ſpiritualibus*, & iterum ibi, *in talibus*, quibus expreſsè Pontifex ſe reſtrinxit ſolùm ad ſpiritualia negotia; & meritò, quia ſi attentè cõſideretur illa indecentia, quã expendebat Pontifex in præſenti, maximè relucet in rebus ſpiritualibus, non ita in eccleſiaſticis, quæ ſpirituales non ſunt, & denotat particula, *in talibus*, ſi illa referatur ad verba, quæ præceſſerant, quaſi ſenſus fuerit quòd in laicos non cõpromitteretur ſuper ſpiritualibus; quia indecens eſt, vt in talibus, ſcilicet in ſpiritualibus laici ſe intromittant, eaque indecentia minimè verſetur in eccleſiaſticis quæ ſpiritualia non ſunt, & ſic prohibitio Concilij Lateranenſis, de qua *in hoc text.* circa compromiſſa in laicos non facienda, tantùm locum habet in ſpiritualibus, & extendi non debet ad cauſas eccleſiaſticas nõ ſpirituales, ſuper quibus, etſi laici iudices

conſtitui

conſtitui non valeant, arbitri tamen deſignari poterunt, vt ſuper talibus, id eſt eccleſiaſticis negotiis, non tamen ſpiritualibus, ſeruatis ſeruandis arbitrentur.

7 Alij verò tenent per *d. cap.* 2. & ſimilia iura, quibus laici in negotiis ſpiritualibus, ſeu eccleſiaſticis iuriſdictionem, poteſtatem, ſeu imperium exercere, aut ius dicere prohibentur, nullatenus eſſe prohibitum quominus illi arbitri conſtituantur, & in eos ſuper eiſdem rebus compromittatur, quia nec verba, nec mens, nec ratio illorum iurium in eiuſmodi arbitris compromiſſariis locum habent. Sic licèt clerici prohibeantur in laicum Iudicem conſentire *cap. ſi diligentò, de foro compet.* poſſint tamen abſque licentia compromittere etiam in laicum, *d. cap. dilectis, cum ſeq. d capite expoſita gloſſ.* 1. *ad fin.* vbi communis *in d.capit. ſi diligenti*, gloſſ *verb. Iudicem, in cap.* 1. *in princ. illo tit. lib.* 6. & ſic ſtante deciſione *d.cap.* 2. & ſimilium, poterat ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis compromitti in laicum. Sed poſtea prohibitum fuit eiuſmodi compromiſſum per Innoc III. in Lateranen. Concilio, à quo deſumptus fuit hic text. vbi noua conſtituitur prohibitio, vt ſatis colligitur ex *verb prohibemus*, & ex ratione, quam text. reddit; nec etiam dixit in laicos ſuper ſpiritualibus compromitti non poſſe, quia non poſſunt ea tractare, vt *in d. capit.* 2. aut quia non habent ſuper his poteſtatem, ſeu imperium, vt *in capite vlt. in princ. de reb. Eccleſ.* cum aliis; ſed prohibemus, inquit, ne in laicos ſuper ſpiritualibus compromittatur, quia non decet vt laicus in talibus arbitretur; planè ſignificans, & ſupponens compromiſſum eiuſmodi ſecundùm rigorem, & regulas iuris communis fieri potuiſſe, veruntamen prohiberi à Concilio propter indecentiam, quæ in eo maximè conſiſtit quòd arbitri in multis ad inſtar Iudicum, & in figura, iudicij procedunt, & ordinem iudiciarium obſeruare tenentur, *l. idem Pomponius*, aliàs incip. *Si de meis* 14. §. *recepiſſe*, iuncta *d. l.* 1. *ff. hoc tit.* §. *omnium*, ibi *arbitros*, *Inſtit. de action.* indecens viſum eſt laicos arbitros in ſpiritualibus ſic procedere, ne ſuper eiſdem Iudices, aut iuriſdictionem exercere videantur; quæ indecentia licèt per ſe non ſufficeret ad prohibitionem, & nullitatem compromiſſi, ſufficit tamen vt in ea iuſtè fundari poſſit noua illa prohibitio Lateranenſis Concilij, quod hac in re non reſpondet illi dubio, aut quæſtioni propoſitæ, ſed ius
8 decernit & conſtituit. Nec aduerſatur regulæ & æquiparatio, de qua *in d. l.* 1. licèt enim procedat regulariter quoad modum, & ordinem cognoſcendi effectum, & auctoritatem, quæ compromiſſis iure tribuitur, vt per gloſſ. & DD. *ibi*, non tamen locum habet quoad iuriſdictionem, & ea quæ à iuriſdictione pendent, in quibus compromiſſa longè differunt à iudiciis, vt patet ex multis traditis per *gloſſ.* 2. *verſ. circa, in cap. cùm dilectus, hoc tit.* & gloſſ. *in d. l.* 1. vbi DD. Menoch. *de arbitr. caſu* 8. *numer.* 5. *&* 6. & conſequenter non habet locum quoad prohibitionem, de qua *in d. c.* 2. qui agit de Iudicibus, & de tractatu per viam iuriſdictionis, & publicæ poteſtatis, quæ omnino ceſſat in arbitris, quemadmodum in eiſdem ceſſat prohibitio *d. c. ſi diligenti, & d. c ſignificaſti.* nam regula *d. c.* 2. & ſimilium procedit eo caſu quo cauſæ in vim Iuriſdictionis à laicis tractantur, non verò quando negotia eccleſiaſtica etiam ſpiritualia miniſterialiter expediuntur, cùm laici tanquam miniſtri rectè poſſint de rebus eccleſiaſticis, & ſpiritualibus agere, vt per Auguſt. Beroi. *in præſenti num* 4. & Rip. *in d. cap.* 2. *num.* 49. *&* 50. & *ibi* Dec. *num.* 1. *&* 2. Miniſterium enim longè diſtat à iuriſdictione, nulláque iniuria ipſis rebus eccleſiaſticis irrogatur, nec ſe intromittere dici poſſunt in rebus ſpiritualibus, quandoquidem non per viam iuriſdictionis & poteſtatis, vt dicebam, ſed per modum miniſterij ſe illis immiſcent.

Ex quibus omnibus primò infero rectè 9
poſſe laicos circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia ſuum præſtare conſilium, quod probandum ſit à Iudice eccleſiaſtico, cùm eo caſu laici ſuperiores non exiſtant, nec negotia tractent per imperium, & auctoritatiuè, ſed per viam miniſterij non ipſis, ſed alio iudicante, qui totam iuriſdictionem, auctoritatem, & imperium habet. Etenim laici nec iudicant, nec delegatam, aut ordinariam poteſtatem exercent erga cauſas eccleſiaſticas, nec illas tractare dicendi ſunt, quia dumtaxat conſilium præſtant circa negotia eccleſiaſtica, nec diſponunt de illis, nec definiunt, aut imperant, aut iuriſdictionem exercent, quæ laicis prohibita ſunt.

Secundò infertur laicos etiam ſuper 10
ſpiritualia Aſſeſſores, & Conſiliarios etiam Iudicum eccleſiaſticorum eſſe poſſe, vt probat *cap. ſtatutum*, § *aſſeſſorem, de reſcript in* 6. *l. Conſiliarios, C. de offic aſſeſſor.* docent Dec. *in d. cap.* 2. *num.* 27. *de iudic* Rip. *num.* 51. Abb. *num* 13. vbi additio 1. 2. & 4. quia in tali caſu Aſſeſſores, & Conſiliarij laici & coniugati miniſterialiter ſolùm, non auctoritatiuè, ſeu per imperium eccleſiaſtica etiam ſpiritualia tractant. Nec contradicunt iura prohibentia ne eccleſiaſtici de rebus ſpiritualibus iudicio laicorum diſponãt, in quibus no-

mine, *iudicij*, intelligere debemus, quòd laici non poſſint definire iudicialiter per modum poteſtatis, ſeu iuriſdictionis, itaut voluerint eiicere atque damnare determinationem iudicialem laicorum circa res ſpirituales, vel eccleſiaſticas, non verò illorum conſilium, opinionem, ſiue ſententiam animi.

11 Tertiò infertur dubiam ſemper fuiſſe apud me ſententiam Innoc. Abb. Butr. & Philippi Decij, quos refert & ſequitur Albertin. *de agnoſcen. aſſert. Cathol. q.26.à num.2. & in cap.1.q.10.num.2. de hæret.lib.6.* limitantium doctrinam numero præcedenti relatam, vt minimè locum habeat in caſibus, in quibus Iudices eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur, quia tunc, inquiunt, laici in eccleſiaſticis Conſiliarij, vel Aſſeſſores eſſe non poterunt, tanquam in affectu iudicantes & definientes eccleſiaſtica negotia. Etenim, vt ex dictis liquidò conſtat, cùm in dicta ſpecie penes eccleſiaſticum, etiamſi laici conſilium omnino ſequi debeat, exiſtat re vera tota iuriſdictio, auctoritas, & imperium, & laici Aſſeſſores, ſeu Conſiliarij ſolùm miniſterialiter ſe habeant, nequaquam erit verum dicere quòd Prælati eccleſiaſtici iudicio laicorum, definitione, vel imperio ſeculari de rebus eccleſiaſticis

12 diſponant. Et ſic videmus, quòd in ſacroſanctæ Inquiſitionis Tribunalibus laici, & aliquando Regij Senatores etiam coniugati adhibentur in conſilium, iuxta tex. *in cap. vlt. de hæret. in 6.* qui vulgò Conſultores S. Inquiſitionis nuncupantur, & nulla prorſus iuriſdictione gaudent, neque alio vtuntur imperio, quippe qui Iudices non ſunt, neque ordinarij, neque delegati, ſed meri quidam Conſiliarij, quorum mentem, aut opinionem Domini Inquiſitores ſequi minimè tenentur.

13 Quartò infertur textum in præſenti procedere tantùm in arbitro compromiſſario, non verò in arbitratore, ſeu amicabili compoſitore, qui etiam ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac clericus eſſe poteſt, ſecundùm Roman. quem ſequuntur Alex. & Iaſ. *n.9. in l. quoties. C. de iudic.* communem ex Deci. *poſt princ.* Rip. *num.13. in d. capit.2.* Bero *in præſenti*, Cou. *de ſponſal.p.2.cap.8.§.12.num.2.*

14 Quæ ſententia ſuadetur, tum quia arbitramentum eiuſmodi in amicabilem compoſitorem magis importat tranſactionē quàm Iudicis, aut iudicij ſimilitudinem, gloſſ. *in Auth. vt differentes Iudices, in princ.* communis ex Cou. *d. num.2.* & Molin. *de primogen. lib.4.c.9. numer.1.* itaut arbitrator magis ſit proxeneta, & mediator tranſactionis & compoſitionis; nullo autem iure prohibetur laicum in ſpiritualibus proxenetam, & mediatorem conſtitui, & miniſterialiter de illis agere vt notaui *in addit. ad. d. cap.2. de iudic.* Tum etiam, quia arbitrator non iudicialiter, ſed extra iudicium, non in his quæ iuris, ſed in his, quæ facti ſunt, tantummodo procedit, nec iuriſdictionem ſeruat, *d.§. receptiſſe*, & conſequenter ceſſat in eo indecentia, quam expendit text. *in præſenti*, & pari ratione ceſſare debet prohibitio eiuſdem textus, cuius verbum ibi, *compromittatur*, & ibi, *arbitretur*, iuncta rubrica, intelligenda ſunt de arbitro compromiſſario, non verò de arbitratore, licèt Abb. *hic in princ.* & Roman. ſibi contrarius, & Sicul. *in d.cap.2.n.4.* contradicant, quibus non fauent verba eiuſdem cap. 2. ibi, eccleſiaſtica negotia tractare, quia intelliguntur tantùm de tractatu iuriſdictionali, non vero de miniſteriali, vt ibi notaui.

Quintò infertur intellectus ad text. *in d. cap. expoſitu, & in d.c. dilecti*, cum aliis, in quibus laici conſtituuntur arbitri ſuper cauſis eccleſiaſticis, vt procedant etiam hodie in iis, & circa ea, quæ ſpiritualia non ſunt, vt inſinuat *d.cap.2.* ibi, *maximè de illis, quæ ſpiritualia*, &c. cùm noua huius text. prohibitio quoad arbitros in ſpiritualibus tantùm locum habeat; vt patet ex littera, ibi, *ſpiritualibus*, & ibi, *in talibus*; & quia in his viget maximè indecentia, quam text. conſiderat, vt denotat dicta particula, *in talibus*, relata ad præcedentia. Ad *cap. plures 16.q.1.* ac alia iura Decreti, quorum enim gloſ. *in præſenti*, quæ videntur loqui de laicis arbitris ſuper cauſis ſpiritualibus, reſpondetur procedere ante deciſionem, & prohibitionem huius text. Ad *cap. per tuas, hoc eod. tit.* reſpondebitur vt infrà. 15

SVMMARIVM.

1 *Laicus inſimul cum clerico poteſt eſſe arbiter in cauſa ſpirituali.*

2 *Inhabilitas non tollitur, nec ſuppletur ex mixtura alterius habilis & capacis.*

3 *Verus huius text. intellectus refertur.*

Cap. Per tuas. IX.

POſt *num.1.* Dum text. *in præſenti* laicos arbitros admittit ſuper hoſpitali, & ita ſuper cauſa ſpirituali, ex ſententia communi intelligitur prouenire, ex eo quòd inſimul cum clerico admixtus fuerat laicus arbiter, & ſic ratione mixturæ clerici hoc licuiſſe, cùm per eam ſuppleatur, & tollatur indecentia laicorum. Ita gloſ. & DD. *hic, & in* 2

cap.

cap.contingit, ſup.hoc eod.tit. poſt alios Felin. *in c.2.de iudic.num.* 8.vbi Rip *num.*12.Cott.*in memorab.verb.compromiſſum*.Blanc.*de compromiſſ.q.2.num.*64. & alij per Cou. *practic.c.*34. *num.*1.*col.*2. iuxta quos licèt vbi arbiter con-
2 ſtitui prohibetur eo quòd incapax, vel inhabilis exiſtit, eiuſmodi incapacitas, vel inhabilitas non tollatur, nec ſuppleatur ex mixtura alterius capacis, & habilis, *l. Padius* 7. §.5.*ff.hoc tit. cap. Meſſana* 56. *de elect.* longè aliter dicendum vbi prohibetur propter indecentiam, quæ ſuppletur per decentiam alterius adiuncti velut clerici, cui tanquam digniori actus ille compromiſſi tribuitur.

3 Sed huic intellectui obſtat quòd Pontifex in præſenti textu, vt conſtat ex *verſ. præterea*, ibi, *licèt ipſe*, &c. & ex fine *in verſ. quod autem*, expendit in ea ſpecie auctoritatem Archiepiſcopi, cui negotium fuerat delegatum, ſignificans abſque illa valere non potuiſſe id, quod ab arbitris laicis cum clerico factum fuerat. Vnde ſi teneamus cum communi textum hunc agere de cauſa ſpirituali, & hoſpitali in titulum beneficij, planiùs eſt dicere prohibitionem, & indecentiam, de qua *in d.c.contingit*, tolli & ceſſare in hoc text. ex eo quòd in compromiſſo interuenit auctoritas legitimi ſuperioris, vt apertè innuit text. *in præſenti*, vbi Pontifex fundatur in mixtura clerici, nec illam, ſed ſolùm Archiepiſcopi auctoritatem expendit, itavt attentis verbis textus, id omnino dicendum videretur ſi in laicos ſine clerico compromiſſum extitiſſet.

LIBER SECVNDVS,

DE IVDICIIS.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Quodvult Deus eſt nomen proprium Epiſcopi.*
2 *Concluſio principalis à quibus DD. probetur, remiſſiue.*
3 *Vocatus mandante Iudice cenſetur in ambigua quæſtione vocatus inſtante parte.*
4 *Litigans cum alio cenſetur eius aduerſarius.*
5 *Litigans cum alio veluti inimicus recuſari poteſt.*
6 *Concilium Africanum Prouinciale, non vniuerſale fuit, & num.*7.
8 *Vniuerſale cur vocetur Concilium Africanum cùm fuerit Prouinciale? oſtenditur.*
9 Cap. primæ Sedis, 99. diſt. *intelligitur.*
10 *Concilia Prouincialia licet non omnino certam, & infallibilem; probabilem tamen & magnam in materia Fidei auctoritatem faciunt.*
11 Cap. de libellis 20. diſt. *declaratur.*
12 *Excommunicandi forma qua antiquitus fuerit, declaratur.*
13 *Excommunicatio non habet certa & determinata aliqua verba quibus proferri debeat?*
14 *Excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem non abſoluitur.*
15 *Contumax qui non vult comparere apud Iudicem, vel ſuperiorem à quo vocatus eſt, poteſt excommunicari.*
16 *Excommunicatio ferri non poteſt pro peccato præterito etiam graui abſque contumacia.*
17 *Contumacia in excommunicatione quatenus contrahatur.*
18 *Concilium Œcumenicum recuſari non poteſt.*
19 *Concilium Prouinciale, ſeu Nationale poteſt tanquam ſuſpectum recuſari.*
20 *Appellari poteſt à Concilio Prouinciali, quemadmodum à Collegio.*
21 *Auctoritas Lelij Manciai, refertur.*
22 *Epiſcopus an & quando accuſari poſſit in Concilio Prouinciali?*
23 *Epiſcoporum minores cauſæ poſſunt in Conciliis Prouincialibus agitari.*
24 *Declaratur* text. in præſenti.
25 *Concilium Prouinciale conniuente Pontifice & ſilente, ac conſentiente Epiſcopo, poteſt cum depoſitionis pœna corrigere.*

CAP.

Cap. De Quovultdeo. I.

1 AD *num.4. in fine*, licèt nonnulli aliter arbitrentur de Quouultdeo , non eſt vna & eadem dictio,ſed potiùs ſunt duæ dictiones , ſcilicet præpoſitio *de* , & QuouultDeo, ſeu , vt alij legunt , *Quodnnlt Deus*, per omnes caſus,& eſt nomen proprium Epiſcopi.*gloſſ.* 1.& omnes hîc, & ita regitur à *verb. placait*,quaſi ſit ſenſus *de Quouultdeo* , id eſt, ſuper QuouultDeo placuit Concilio (vel vt eſt in originali) *omnibus. Epiſcopis vt nullus eidem communicet* , &c. aduertunt poſt Abb. Imol. & alios Ripa , Bero. & omnes *hîc in princ.* tradit Anton. Auguſt. *in notis ad* 1.*collect.ſub hoc textu.*

2 Ad *n.* 2. in exornatione principalis concluſionis vltra citatos *in collect.* Adde Cou.*in cap almá mater part.*1.§.7.*num.*10.*& p.* 3.§.9. Salzed.*in pract.cap.*116.*num.*4. Gutier. *de iuram. confirm. p.*1.*c.*28. Enriq.*in ſum.lib.*13. *de excommunicat.c.* 7.*n.*5. Suar. *de cenſur diſp.*4.*ſect.*5. Sayr. *eod.tract.lib.*2.*c.*10. *num.*3. Nicol. Garc.*de benefic.p.*7.*c*13.§.1.*n.*90.

3 In text.ibi.*quem cùm aduerſarius ipſius cum petiſſet ad Concilium deduci.* Ergo vocatus mandante Iudice cenſetur in ambigua quæſtione vocatus inſtante parte , & ſic petitio partis in dubio præſumenda , vt per Aretin.*num.*11. Rip.*num.*20. Alciat.*num.*8.*in præſenti*, Menoch. *de præſumpt.lib.*2.*præſ.*23.*num.*1. Sed eleganter Læl. Mancin. *diſquiſit. genial cent.*2.*cap.*120 *pag.*281.*à numer.*4.hac de re ſic ait : *Citationem dicimus conſtare ſola iudicis vocatione , petitionem partis cauſam eſſe extrinſecam motiuam iudicis,executionem nunciij extrinſecam pariter.ſed inſtrumentalem,relationem verò eius ad fidem citationis iam conſtitutæ , ac factæ volumus pertinere. Ex his nouum colliges pro Iudice argumentum.Nam ſi petitio cauſa motiua eſt Iudicis ; ergo & ſupponitur ad motum Iudicis,cùm non ſit motus ſine mouente : idque eo magis,quia Iudex non mouetur, niſi inſtante parte;eſt enim omnibus in confeſſo nec præſumi,nec debere Iudicem officium ſuum interponere pro eo quòd priuatim intereſt præterquam requirente eo , cuius intereſt,cuius rei prima illa ratio eſt , quia Iudicis eſt ſeruire cauſa, nec ſeruire intelligitur , aut poteſt niſi ſuppoſito iuſſu dominantis. Ergo præſumitur petitio partis,quia præſumitur pro Iudice,nec deeſſe poſſunt alia veriſimilitudines,eſt enim citatio actus,qui ſumptum aliquem requirat , iſtum verò neque à Iudice factum cenſere poſſemus,neque ab alio temere,qui perdere ſuum velit,arg.l.cùm de indebito,ff.de probat.Et propterea eius voluntate & petitione in dubio factum crederemus,cuius vtilitatem præcipuè reſpicit.circ.c.conſtitutis* 45 *de teſtib.*

In text.ibi,*aduerſarius* ; ergo qui cum alio 4
litigat,dicitur & cenſetur aduerſarius, & ſic inimicus , vt notant Abb. *num.* 2. poſt alios, Deci.1 *lect.n.*5.*& in* 2.*notab.*2. Beroi.*num.*19. Alciat. *num.*4. & omnes hic ; id probant.*cap. pen. de foro comp.l.*1.*C. de edendo. l. ſi aduerſarius , C.de fide inſtrum.* ita vt poſſit litigans,
velut inimicus recuſari , ne contra illum 5
eum quo litem habet iudex , vel teſtis exiſtat in alia cauſa , *cap. cùm ſuper.* 23. *iuncta gloſſ. in caſus poſitione* , vbi Abb. *d.num.*5. & DD.de *offic.deleg.* tradit Bart *in l.*3.*in princ.* vbi Iacobin. & alij, *ff. de teſtib.* communis, vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 121. Rebuff. *de reprobat. teſtium num.* 240. Vide poſita *in addit.cap,item.cùm quis* 6.*de reſtit.ſpoliat.*

In text. ibi , *Concilium.* Non ſatis conſtat 6
inter DD. an Concilium hoc Africanum Prouinciale , vel vniuerſale extiterit. Etenim Deci. *lect.*1. *n.*4. *& in* 2.*notab.*1. & cum eo nouiores , vt refert Alciat *n.*4.*in præſenti*, & Menoch. *de arbitr. caſu* 458.*num.*52. credunt fuiſſe vniuerſale ; idque inter alia quæ Dec.expendit , ſuadetur ex fine textus,quatenus ſecundùm illum , ſupponit Concilium hoc potuiſſe priuare QuouultDeum Epiſcopatu ſi cauſæ exitus ita poſtularet ; id quòd nullatenus poſſet Prouinciale Concilium *cap. accuſatus ,cap. quamuis* 3.*q.*6. Præterea vltra Dec.ſuaderi videtur primò , quia in originali relato *tom.* 2. *Conciliorum pag.*509. poſt *cap.*52.& poſt *cap.*57.*& in pag.*515.*c.*76. appellatur huiuſmodi Concilium vniuerſale, & Patres in eo congregati dicuntur in Concilio vniuerſali ſedere, & in illo,vt patet *pag.*518.*cap.*100.*in fine, & ſeq.in princ.*interfuerunt Epiſcopi 217. Secundò, quia *in c.*6. eiuſdem Concilij , à quo deſumitur text.*in cap.prima ſedis* 99 *diſt.* agitur de primæ Sedis Epiſcopo , cui interdicitur ne ſummus Sacerdos , aut vniuerſalis Pontifex appelletur, vt patet *in d.cap prima Sedis*,id quod nullatenus conuenit Concilio Prouinciali , ſed ſoli generali , ſeu vniuerſali totius orbis , in quo per ſe, vel per alios , eſt Romanus Pontifex qui primæ omnium Sedis Epiſcopus exiſtit. Tertiò facit , quia in eodem Concilio *ex c.* 76. per multos Canones & decreta circa materiam Fidei Catholicæ condemnantur multæ hæreſes , & dogmata eidem Fidei contraria, id quod nullatenus pertinet ad Prouinciale Concilium , ſed tantummodo ad Pontificem Max. & ad Apoſt. Sedem,vel ad generale Concilium illius auctoritate congregatum, & confirmatum , *cap.maiores, in princ de Baptiſmo* , *cap. quoties.cap. hæc eſt fides* 24.*q.*1. Et tandem quod *in cap.de libellis* 20.*diſt.* inter generalia , & ſanctiſſima Concilia , quibus Eccleſia vtitur , & Epiſcopi in iudiciis

iudictis vti debent, refertur hoc Africanum.

7 Alij verò probabiliùs ſuſtinent Concilium hoc Africanum tantùm fuiſſe Prouinciale, id eſt, prouinciæ, vel prouinciarum Africæ, & non vniuerſale, & OEcumenicum, ex quorum numero ſunt Felin. *num.* 2. Rip. *num.* 10. Beroi. *num* 7. Burſat. *conſ.* 107. *num.* 10. *verſ. in Africano*, Card. Bellarm. *controuerſ. tom.* 1. *lib.* 1. *de Concil. cap.* 5. Azori. *inſtit. moral. part.* 2 *lib.* 5. *cap.* 16. Balboa *etiam in præſenti, num.* 9. & Felician. de Vega *num.* 16. & conſtat: tum quia non apparet ad hoc Concilium vocatos fuiſſe Epiſcopos totius Orbis per Romanum Pont Concilium indicentem, ipſum, vel aliquem eius nomine, & auctoritate Concilio præfuiſſe, provt requiritur in Conciliis vniuerſalibus, *cap.* 1. ibi, *de omni Orbe terrarum* 15. *diſt. cap.* 1. *cap multis* 17. *diſt.* tradit poſt multos Burſat. *vbi ſup. in princ.* Quinimo ex eodem Concilio Africano patet Epiſcopos vocatos fuiſſe per Aurelium quendam Primatem, & Epiſcopum Carthaginenſem, qui tanquam ſuperior Prouinciale Concilium congregare poterat, *cap. propter, verſ. ſemel. & cap. ſi Epiſcopus, cum ſeqq.* 18. *diſt* & idem Aurelius ſpeciatim nominatus fuit in decretis, & ante omnes ſubſcripſit Concilio, vt patet *in d. tom.* 1. *Concilior. pag.* 502. *col.* 1. *&* 2. *pag.* 509. *col.* 2. *& pag.* 518. Tum etiam, quia ex eodem originali *d. tom.* 1. *pag.* 502. *col.* 1. *&* 2. *& pag.* 507. *cap.* 32 *& in cap.* 62. conſtat congregatum fuiſſe huiuſmodi Concilium ex omnibus Africæ prouinciis propter communem cauſam totius Africæ, & neceſſitates Eccleſiarum, quæ per Africam conſtitutæ erant ad vitanda mala & inſidias, quibus Africana Eccleſia ab improbis, & hæreticis vexabatur. Et denique id ipſum patet ex *capite* 76. ibi, *In Synodo Carthaginenſis Eccleſiæ conſtituti*, & ex multis aliis eiuſdem Concilij capitulis.

8 Nec refragantur in contrarium adducta: nam ad ea omnia, quæ Deci. expendit, reſponderi poteſt, vt per Bero. *d. num.* 7. & Alciat. *d. num.* 4. Ad primum verò ex ſuprà adductis reſpondetur Concilium hoc appellari vniuerſale, non in eo ſenſu in quo vniuerſale dicitur illud, quod eſt OEcumenicum Epiſcoporum totius Orbis cum ſuo capite Romano Pont. Sed dicitur vniuerſale, quia erat totius Africæ, & vniuerſarum prouinciarum illius, quæ tertiam mundi partem conſtituit, & in eo conuenerunt vniuerſi Epiſcopi omnium prouinciarum illius regionis, & quoad illas appelletur vniuerſale, ad differentiam eorum, quæ per ſingulas Prouincias cum Metropolitano fieri ſolet. Ad ſecundum reſpondetur primæ 9
ſedis Epiſcopum, de quo *in d. cap.* 6. *& in d. c. primæ ſedis*, non eſſe Papã, ſed Primatem, qui ex eo Primas dicitur quòd iam ſedem habeat, & ſic primæ ſedis Epiſcopus ſit, *cap.* 2. 99. *diſt.* qualis erat prædictus Aurelius Carthaginenſis. Nec obſtat text. *in d. cap primæ ſedis, verſ. vniuerſalis autem, nec etiã Romanus Pont. appelletur*, &c. quæ verba neceſſariò, agunt de Romano Pont. reſpondetur enim verſ. illum non haberi *in d. cap.* 6. à quo text. ille deſumitur, & ita verba illa non eſſe Concilij Africani, ſed Gratiani compilatoris, qui ea appoſuit propter duo capita ſequentia, in quibus non prohibetur quòd Papa appelletur Romanus Pont. licèt in vltimo Sanctiſſimus Gregorius primus prohibeat ſe Papam vniuerſalem appellari, idque ex ea ratione, quam reddit in eodem text *in verſ quia nobis. & in verſ. ſi enim*, quam vltra DD. & Roffenſem *contra Luther veritate* 8. meliùs explicat S. Thom. *opuſc.* 19 *cap.* 4. *col.* 2. *ad med.* ſequitur Felin. *in c.* 1. *col.* 2. *verſ adde, de Conſtit.* & optimè Bellarm. *contron.* 3. *lib.* 2. *c. vlt. col. pen.* vbi declarans verba Gregorij contra Lutherum & ſequaces, oſtendit Romanum Pont. in recto ſenſu appellari poſſe vniuerſalem, & ſic appellatum in Chalcedonenſi Concilio, licèt Gregorius iuſtis de cauſis nomen illud recuſauerit.

Ad tertium reſponderi poteſt ex ſententia 10
Cani *de locis Theolog. lib.* 5 *c.* 4 *verſ. ſexta, & verſ. poſtrema*, quòd Concilia Prouincialia ſicut & Epiſcopalia, licèt non omnino certam, & infallibilem, probabilem tamen & magnam in materia Fidei Catholicæ auctoritatem faciunt, ita ut temerarium ſit eis non acquieſcere, & hanc eſſe communem Catholicorum ſententiam reſoluit, & probat Card. Bellarm. *d. contron.* 4. *lib.* 2. *cap.* 10. & in hoc ſenſu eiuſmodi Concilia per decreta & Canones potuerunt damnare hæreſes, vt intendere videtur text. *in cap. ad abolendam* 9. *poſt princ.* ibi, *vel ſinguli Epiſcopi, de hæret. & in cap. vlt.* 10. *diſt. verſ. quòd ſi hominibus*, ibi, *Seniores prouinciæ congregata.* Sed quia plerique contradicunt, & per *d. c. maiores, & d. c. quoties*, cum ſimilibus, negant eiuſmodi poteſtatem Conciliis Prouincialibus, ſicut & Epiſcopalibus, vt reſoluunt DD. *in d. cap. ad abolendam*, Caſtr. *lib.* 1. *de iuſta hæret punit. c.* 5. *& in ſum contra hæreſes lib.* 1. *c.* 8. Albertin. *de agnoſcen. q.* 8. *à princ. & præcipuè num.* 5. *cum ſeqq.* & fuit ſententia *gloſſ.* 2. *in d. c. quoties*, qui omnes reſpondent textui *in d. c. ad abolendam*, licèt reſponſionem & intellectum non ſine fundamento confutet Can. *d. verſ. poſtrema*, & multipliciter intelligat Card. Bellarm. *vbi ſuprà*, dici poteſt Africanum Concilium

cilium per eiuſmodi Canones, & decreta in materia Fidei damnaſſe hæreſes, quæ iam antea per ſummos Pontifices, vel vniuerſalia Concilia damnata fuerant; vel id feciſſe ex ſpeciali admunitione & iuſſu Romani Pont. per litteras, & Legatos qui in eodem Concilio fuerunt, quamuis præſidentes non extiterint, vt colligitur ex *d. tom.1. Concil. pag. 507. col. 2.* Vel tandem ad effectum vt Canones, & decreta eiuſmodi ab eodem Romano Pont. ſpecialiter approbarentur & confirmarentur, & ſic confirmata certam in materia Fidei haberent auctoritatem, ex traditis per Can. *citato loco, verſ. ſeptima*, & per Card. Bellarm. *d. lib. 2. c. 5. cum ſeqq.* vbi aduertit iuxta hunc ſenſum, & ad hunc effectum varias hæreſes damnatas fuiſſe in Conciliis particularibus.

11 Ad vltimum reſpondetur *in d. c. de libellis*, non referri Africanum Concilium tanquam vniuerſale & œcumenicum, ſed tanquam legitimum, & ſaltim tacitè, & virtualiter approbatum ab Eccleſia & Fidelibus, ac ſubinde receptum inter alia, quibus Romani Pont. vtuntur in iudiciis, & conſequenter Epiſcopi eodem vti debent.

12 In text. ibi, *Nullus eidem communicet.* Per Canones antiquos, & prope tempora Eccleſiæ primitiuæ, hæc erat frequentior excommunicandi forma, per quam Fideles prohibebantur communicare cum eo, quem ſic euitantes omni eccleſiaſtica communione priuabant, idque ſatis probat locus ille *Matth.* 18. de quo *in cap. nouit, inf. hoc tit. ſit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus.* quæ verba ex interpretatione Eccleſiæ, & Patrũ ad excommunicationem referuntur, & deducitur ex Paulo 2. *ad Theſſalon.* 3. ibi, *ſi quis non obedierit*, &c. *& ex cap. placuit* 6. *q.* 2. ibi, *tandiu eidem Epiſcopo ab aliis non communicetur, & cap. Epiſcopi* 2. *q.* 3. ibi, *communio illis*, &c. licèt poſtea, & iam hodie, frequentior ſit forma, per quam excommunicationis verba diriguntur in ipſum excommunicatum, qui dum extra omnium Fidelium communionem ponitur, cæteri omnes cum eo communicari prohibentur, vt *in cap. pen. de ſent. excom. & in cap. præterea* 40. *de appellat.*
13 & paſſim videmus in excommunicatione, quæ promulgatur per Bullam in Cœna Domini, & in aliis, quæ quotidie proferuntur. Et hinc eſt quòd excommunicatio non habet certa, aut determinata aliqua verba, quibus proferri debeat, ſed ſufficiunt quæcunque, dummodo aliàs apta ſint ad ſignificandam intentionem excommunicantis, à qua excommunicatio pendet, iuxta *d. c. pen.* ibi, *vel ſimili*, & poſt Hoſt. tradit. Nau. *in man. c.* 27. *n.* 12. *&* 37. docet gloſ. *verb. poteſt, in cap. pen. de clerico excom. miniſt.* recepta, vt per Gutier. *canon. lib.* 1. *q.* 2. *n.* 7.

In text. ibi, *donec ſatisfactione præmiſſa fue-* 14
rit abſolutus, &c. Ergo excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem, non abſoluitur, aut liberatur ab excommunicatione, ſed adhuc indiget noua abſolutione; de quo vide addita ad *Clem. 1. de decim.* Aduertas quòd in originali apud Africanum Concilium, de quo ſuprà, ſic habetur: *Donec cauſa eius qualem potuerit terminum ſumat*; & ita in effectu ex veteribus, & Græcis exemplaribus poſt Concium & alios notat Anton. Auguſtin. *in notis ad 1. collect. Decretal. ſub hoc text.* & aduertit gloſ. *vlt. hic in princ.*

In text. ibi *vt nullus ei*, ſcilicet Quodvult- 15
deo, ſicut habet originale, *communicet*, id eſt, vt Quodvultdeus excommunicetur, vel excommunicatus ſit, iuxta omnium explicationem; & ita probat textus contumacem, qui non vult comparere apud Iudicem, vel ſuperiorem, à quo vocatus eſt, poſſe excommunicari, vt notant omnes hîc, & paſſim alibi Duen. *reg.* 153. idem probat *cap. certum, in princip.* 11. *q.* 3. *cap.* 1. *in fine, cap. tuæ, cap. quoniam. §. vlt. ad fin. vt lite non conteſt.* præſertim, quia cùm in hoc textu ageretur de accuſatione, & ita cauſa criminali, propter quam in exitu cauſæ Epiſcopus priuari potuit Epiſcopatu, vt innuit text. *in fine*, & ſupponunt DD. hîc, & ex Græco exemplari tradit Anton. Auguſt. *in prædictis notis col.* 2. non potuit hic contra contumacem fieri miſſio in poſſeſſionem, ac ſubinde neceſſaria fuit excommunicatio contra illũ, iuxta *d. cap. tuæ*, vbi DD. cum ſimilibus, tradit gloſ. *verb. per contumaciam, in cap. ex parte* 23. *de verb. ſignif.* Sed obſtat maximè quòd licèt in ſpecie huius text. proponatur, & appareat peccatum Epiſcopi facientis contra id quod permiſerat, & iure tenebatur, iuxta *cap. 1. & cap. qualiter, de pact.* & nolens aduerſario reſpondere temerè à Concilio receſſerit, nulla tamen proponitur, aut apparet contumacia illius, contra quem nedum trina, verùm etiam nec vnica monitio præceſſit, quæ attento Iure diuino, & humano requiritur ad contumaciam, ac ſubinde ad excommunicationem, iuxta illud *Matth.* 18. *ſi peccauerit*, &c. relatum *in cap. nouit, inf. hoc eod. tit.* iuncto *cap. omnes decimæ* 16. *q.* 7. *c. de presbyterorum* 17. *q.* 4. ibi, *Domini præceptum, cap. reprehenſibilis* 26. *in princ. de appellat. cap. ſacro*, vbi omnes, *de ſent. excom.* reſoluit poſt alios Cou. *in cap. alma mater, part.* 1 *§* 9. *à n.* 4. & Bernard. vbi addit. *reg.* 265. vnde neceſſariò debuit hic Epiſcopus priùs moneri ſub excommunicationis interminatione, vt intra certum aliquem terminum rediret, &

aduerſario

aduerſario apud Concilium reſponderet, & ni faceret, excommunicationem incurreret; al.ter dum abſque aliqua monitione excommunicatur, eo quòd dixit ſibi non placere quòd antea placuerat, & diſceſſit, non propter contumaciam, ſed immediatè, & directè propter peccatum mortale excommunicatus videtur, & ita obſeruant DD. communiter, vt per Cou. *& addition. ad Bernard. citatis locis*, Bot. *in 4. diſt. 22. art. 2 col. 3. & 5.* Martin. Lædeſma 2.4. *quæſt. 23. art. 3. concl.* 1. poſt alios Henriquez *in ſumma part.*
16 *2. libro 13 de excommun. capite 18 numer. 13. lit. G.* ſecundùm quos pro peccato præteritu etiam graui abſque contumacia excommunicatio ferri non poteſt, nec lata valet contra Caiet. 2.2. *quæſt. 69. articul.*.. cui non fauet text. *in capite quidam maligni 5. quæſtio.* 1. dum probare videtur infamantem occultum, qui ſe prodere non tenebatur, iuxta *cap. quis aliquando, verſ. non tibi dico, de Pœnit. diſtinctione* 1. ac proinde ſe non prodens, non erat inobediens, vt contumax potuiſſet excommunicari à D. Gregorio, non pro contumacia, quæ illic non dabatur, ſed pro peccato præterito infamandi alium, reſpondetur enim, vt per Sot. *vbi ſuprà, & de ratione tegendi memb. 2. q. 6. ante fin.* Nau. *n.* 2.8. *in d. verſ. non tibi dico*, & poſt alios Henriq. *citato loco.*

17 Quare pro vero huius textus intellectu capiendo dico quod licèt excommunicatio attentata ſua natura, & inſtitutione, ſicut & Eccleſiæ intentè ferri non poſſit pro peccato etiam mortali & graui, niſi concurrat obedientia, & contumacia reſpectu Eccleſiæ, quippe quæ ſola eſt cauſa proxima, & immediata excommunicationis maioris, tum ex illo *Matth. 18. ſuprà citato*, tum etiam, quia aliter eiuſmodi excommunicatio in vindictam criminis ad inſtar pœnarum corporalium potius quàm ad medicinam infligeretur, contra *cap. 1. de ſent. excommun. lib. 6.* & inſuper quia ſi inobedientia, vel contumacia non eſſet neceſſaria, vtique ſequeretur peccatorem etiam emendatum, & paratum corrigi poſſe excommunicari, & ſic traderetur Sathanæ non corripiendus, ſed poſſidendus, contra illud Paul. 2. *ad Corinth. 5. vt ſpiritus eius ſaluus fiat.* quæ quidem contumacia regulariter & vtplurimum habetur per canonicas monitiones, & colligitur ex eo quòd aliquis canonicè monitus ab Eccleſia ſub comminatione excommunicationis Eccleſiam non audit, & ſic eidem non obtemperat. Nihilominus tamen ſi notoriè conſtat de contumacia, ſeu inobedientia ſubditi obdurati & nolentis obedire Eccleſiæ iuſtum aliquud & notabile præcipienti poteſt in illum excommunicatio proferri abſque alia mun ione, in qua ſpecie procedit, & intelligitur is text. ſecundùm Antonin. *numer. 25.* & poſt Abb. & alios Deci. 1. *lect. numer.* 25. R *numer.* 81. & communem ex Alciat. *n. 39. cum ſeqq.* Dec. *in c. cùm ſit Romana, in fine, de appellat.* Cou *d. §. 9. n.* 3. & add. *a Bernard d. reg. 265. in fine.* qui intellectus ſuadetur, tum q ia Epiſcopus, de quo hic, cùm antea interrogatus publicè in iudicio dixiſſet ſe velle apud Concilium reſpondere, & ſequenti die publicè in eodem dixerit, id ſibi non placere, & inſuper publicè diſceſſerit, vt habet littera, iam ex his notoria inſurgit contumacia, pro qua excommunicatio proferri poteſt, vt probat text. optimus *in c. venerabilibus §. porrò. verſ. ſecus*, ibi, *quia fortè*, &c. *de ſentent. excom. lib. 6.* tum etiam, ex text. *in c. illud, de clerico excom.* quem Cou & alij ſic intelligunt, *& ex d cap. certum in princip & ex cap. reprehenſibilis, verſ. niſi fortè*, qui vers. licèt aliter à multis intelligatur, v per gloſ. *verb. ipſo.* Abb. *n. 8.* Deci. *n. 1. & 2* & omnes ibi, Cou. *d. §. 9. num* 5. Hippol *in l. de vnoquoque n.* 88. poſt alios Tiraq. *in tract. res inter alios, limit.* 24. poteſt etiam intelligi, vt procedat in illis caſibus, in quibus culpa genere ſuo notoriam inducit contumaciam. quia eo ipſo quòd talis eſt genere ſuo excommunicationem, & ſuſpenſionem abſque alia monitione inducit. Et tandem quia monitio Canonica requiritur, vt per eam appareat inobedientia, & contumacia peccatoris, qui Eccleſiam monentem non exaudit, vnde ſi aliter de eiuſmodi obduratione & inobedientia notorie conſtet, non erit neceſſaria, quin potiùs otioſa & ſuperflua & conſequenter omittenda monitio, arg. *l. 2. in fine ff. de dote prælegata*

Ad *num.* 10. adde, Quamuis ſententia 18
huius *gloſſ.* 3. & quæ ibi diximus *in col citan.* defendi poſſit, & procedat in Concilio vniuerſali & œcumenico, quod nullatenus recuſari poteſt, quia Concilium huiuſmodi ſi legitimum ſit, & in eo interueniant omnia neceſſaria, non poteſt errare, nec ab eo admittitur appellatio, ex adductis per Menoch. *de arbitrar. caſu 458. num. 26. & 36.*
Nihilominus Concilium prouinciale, ſeu 19
nationale (quale erat hoc Africanum) benè potuit tanquam ſuſpectum recuſari, vt probant Abb. & DD. communiter *in præſenti*, vt per Dec. *lect. 1. numer. 16. & in 2. lect. colum. 6. verſ. in fine gloſ.* Rip. *numer.* 40. Alciat *numer.* 17. poſt

alios Boër. *deciſ.269.* Roland. *conſ.19. à num. 10. lib. 3.* Menoch. *conſ.94. à num.5. & d. caſu 458 à n.3.* qui omnes poſt multos, quos citant, teſtantur gloſſam hanc communiter reprobari, & iam Synodum, de qua hîc, quàm quodcunque aliud Collegium, aut Congregationem ſimilem recuſari poſſe, tum ex text. *in cap. vlt. verſ. veniamus, & verſ. veniat,* & clariùs *in verſ. vlt. 3. q. 5. Clem. paſtoralis, verſ. Piſana, de re iud. cap. licet 10. verſ. ſi verò conſules, de foro compet.* tum etiam, quia cùm nullo iure cautum ſit ne Synodus huiuſmodi, Collegium, aut ſimilis congregatio recuſetur, ſtandum eſt regulæ generali, ſecundùm quam omnes Iudices ſuſpecti recuſari poſſunt, *d. cap. vlt. in princ.*

20 *& in verſ. nam quoad*, cum vulgaribus: accedit, quia à Concilio Prouinciali poteſt appellari, quemadmodum à Collegio, & ſimilibus Congregationibus *cap. maltis 17. diſt. cap. vltra, cum ſeq. 3. q. 6.* igitur & recuſatio admittenda eſt, iuxta *cap. ſuper eo 12.*

21 *verſ. in cauſis, de appellat.* Faciunt quæ poſt hæc ſcripta legi apud Læli. Mancin. *diſquiſit. genial. cent. 1. cap. 29. num. 1. & 2.* ibi, *Quid enim ſi collegæ omnes ex vna eademque communi cauſa ſuſpecti fiant? Pone rem in qua totum Collegium, vel Concilium ſemel, aut pluries iudicauerit, & ſic votum ſuum propalauerit, quo exemplo omnes vti ſolent. Quid ſi ſingulos collegas ſingula cauſa ſuſpectos faciant? Pone Collegium è tribus eſſe, numquid impoßibile factu eſt vt mihi tres illi variis ex cauſis ſuſpecti ſint? Nam & ſi decem ſunt, aut viginti, nulla eſt impoßibilitas.* Adde rationem, quia nihil refert, an ſuſpecti plures Collegium faciant, vel non, dummodo iuſta ſuſpicandi cauſa ſit, nam in cauſa recuſationis non abſtrahitur vniuerſitas à ſingulis, ſed in iis eſt, & qui poteſt plures Canonicos ſegregatim habere ſuſpectos, *cap. cùm R. de offic. deleg.* poteſt & pari cauſa recuſare eoſdem, licèt Collegium faciant, vel Capitulum.

22 Hæc eadem gloſ. 3. noſtri text. ibi, *ex ſuperabundanti*, reſpondens tacitè obiectioni fateri videtur, Quodvultdeum Epiſcopum in propoſito inuitum & renitentem potuiſſe de crimine accuſari, & teneri ſe defendere apud Concilium Africanum Prouinciale; ſeu veriùs Nationale; quia in eiuſmodi Conciliis poterant agitari cauſæ Epiſcoporum criminales, ſeruata forma *c. quamuis, &*

23 *c. accuſatus, cum aliis 3 q. 6.* Id quod etiam hodie locum habet in minoribus Epiſcoporum cauſis criminalibus, quæ in Prouincialibus Conciliis cognoſcuntur & terminantur, ex Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 5. in fine*; licèt maiores, & grauiores nonniſi à Pontifice Rom. cognoſci & terminari valeant, ex *eod. c. 5. in princ. & ſeſſ. 13. de reform. c. vlt.* tradit latè Iordan. *de maioribus Epiſcop. cauſis c. 3. cum ſeqq.*

Hoc ergo ſuppoſito ex ſententia gloſ. Epi- 24
ſcopus hic ex ſuperabundanti fuit interrogatus, an vellet apud Concilium reſpondere, licèt enim contradiceret, inuitus cogi poterat, iuxta *l. inter ſtipulantem §. 1.* in gloſ. citatam. Probant hunc intellectum Abb. & Sicul. & eſt de mente aliorum. Sed non ſatisfacit, tum ex his, quæ notant Rip. *n. 49.* & Beroi. *n. 115.* & alij *in præſenti*: tum etiam, quia non eſt par credere Patres 217. in hoc Concilio congregatos, & tot grauiſſimis negotiis implicitos ex ſuperabundanti abſque neceſſitate, vel vilitate Epiſcopum interrogaſſe, & per circuitum inutilem in alterius partis præiudicium rem diſtuliſſe. Vnde gloſ. in ſequentibus verbis intelligit interrogationem factam fuiſſe ad effectum ne poſteaquam Epiſcopus reſponderet, & vellet ſic apud Concilium ſe defendere ex aliqua cauſa iuriſdictionem Concilij declinare, aut illum tanquam ſuſpectum recuſare poſſet, iuxta *c. ſuper quæſtionū §. verùm,* cum aliis in gloſ. citatis, licèt eadem gloſ. *in fine* abſque fundamento quoad recuſationem contradicat: hunc tamen intellectum ſequuntur Abb. & DD communiter ex Dec. *lect. 2. col. 5. verſ. in eadem*, Beroi. *n. 116.* tradit Cæpol. *cautel. 120.* & Mil. quos citat Rebuff. *in declarat. arboris exceptionum num. 10. incip. Aliis ſunt declinatoria.* Nouiſſimè Læli. Mancin. *diſquiſit. genial. cent. 1. c. 28.* exiſtimat ſilente Epiſcopo & conniuente Pontifice potuiſſe Concilium depoſitionis pœna illum corrigere, vt talis depoſitio non tractaretur, vti factum legimus *in c. Epiſcopus 11. q. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Laici non poſſunt eccleſiaſtica negotia tractare, ſed ſolùm Prælatorum iudicio diſponi debent.*

2 *Laicis tractaré eccleſiaſtica negotia prohibetur, quando velut Iudex & ſuperior in vim iuriſdictionis ea tractat, ſecus ſi miniſterialiter.*

3 *Laicus etiam in ſpiritualibus Procurator cōſtituitur ad vnum, vel etiam ad plura negotia ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium.*

4 *Text. iſte agit de tractatu, qui fit nomine proprio laici, nō verò alieno, ſeu procuratorio.*

5 Cap. in nona 16 *q. 7. intelligitur.*

6 *Notarij & tabelliones eſſe poſſunt laici apud eccleſiaſticum forum in ſpiritualibus, & eccleſiaſticis cauſis.*

7 *Conſiliarij & Aſſeſſores Iudicū eccleſiaſticorū an & quādo poßint eſſe laici, oſtēditur.*

Periti

8 *Periti de quorum conſilio Inquiſitores in cauſa Fidei ſententiam proferre debent. an poſſint eſſe laici, oſtenditur.*

9 *Laicus iure & auctoritate legitimi ſuperioris eccleſiaſtici poteſt eccleſiaſtica negotia tractare.*

10 *Epiſcopi quas cauſas laicis delegare valẽt?*

11 Cap.ſignificaſti, in fine, de foro comp. *intelligitur.*

12 *Papa poteſt laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem.*

Cap. Decernimus. II.

1 POſt *num.* 1. Pro exornatione principalis huius text. concluſionis, quòd ſcilicet laici non poſſunt eccleſiaſtica negotia tractare, ſed ſolum Prælatorum iudicio diſponi debent, præter citatos *in collectan.* adde Cou. *pract. c.* 31. Sot. *in* 4. *diſt.* 25. *q.* 1. *art.* 1. Bernard. *reg.* 362. Franc. Marc. *deciſ.* 42. *p.* 2. Duaren. *de ſacris Eccleſ. miniſt. lib.* 1. *c.* 2. Aufrer. *de poteſt. ſecul. reg.* 2. *à num.* 24. Nau. *in c. nouit. hoc tit. notab.* 3. *n.* 52. Burg. de Paz *l.* 3. *Tauri concl.* 3. *à n.* 398. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 25. Gratian. *reg.* 253. Salzed. *ad Bernard. in pract. c.* 55. Card. Bellam. *tom.* 1. *controu. Fidei cap.* 28. *controu.* 5. Morl. *in emporio Iuris p.* 1. *tit.* 2. *q.* 12. Seraphin. *de priuil. Iuram. priuil.* 67. *n.* 12. Petr. Magdalen. *de numero teſtium in teſtam. req. p.* 1. *c.* 10. *n.* 8. Suar. *contra Regem Angliæ lib.* 4. *per tot.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ.* 9. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *q.* 8. Salas *de legib. diſp.* 14. *sect.* 11. *n.* 118. Bonacin. *de legib. diſp.* 10. *q.* 2. *puncto* 1. §. 1. *cum ſeqq.*

2 Poſt *num.* 4. In tex. ibi, *Eccleſiaſtica negotia tractare*, &c. intellige tantum procedere in laico iudicãte, & qui velut iudex, & ſuperior in vim iuriſdictionis tractat Eccleſiaſtica negotia, non verò in eo, qui tanquam miniſter, & miniſterialiter de illis agit, quia ſic poteſt, niſi aliud obſtet, & obſeruant Deci. *n.* 1. & 2. Rip. 49. & 50. poſt alios *in præſenti*, Bero. *in cap. contingit, de arbitr. n.* 4. licèt contrarium
3 intendere videatur Abb. *hic notab.* 1. quem alij ſequuntur, vt per Deci. *in princ.* Sic laicus etiam in ſpiritualibus Procurator conſtituitur ad vnum, vel etiam ad plura negotia, ſiue in iudicio; *c.* 1. *de procurat. in* 6. vbi gloſ. *c.* 1. *de ſyndico*; ſiue extra iudicium, velut ad reſignandum, acceptandum, ſeu permutandum beneficium, gloſ. *verſ. procuratorem in Clem.* 1. *de renunciat.* Rot. *deciſ.* 8. *n.* 5. *de procurat.* aliàs 104. *in antiq.* & *deciſ.* 2. *de rerum permut.* aliàs 418. *in eiſdem*, Ioan. Andr. Abb. & alij *in cap. accedens, de præbend.* poſt alios Tiraq. *de iure mariti gloſ.* 5. *n.* 178. Felin. *in c. Apoſtolicæ n.* 5.
4 & 6 *de except.* Nec aduerſatur quòd laicus in ſpiritualibus Procurator exiſtens verè ea tractat, & illo agente, reſignante, acceptante, ſeu permutante beneficium, vtique verum eſt dicere quòd Prælati diſponunt de ſpiritualibus iudicio laicorum, quæ duo prohibet hic text. nam vltra reſponſum gloſ. *in d. c.* 1. quam omnes ſequuntur *ibi*, fatetur communem Abb. *n.* 9. *hic* & Tiraq. *citato loco*, intelligentes hunc text. agere de tractatu, qui fit nomine proprio laici, non verò alieno, ſeu procuratorio cui intellectui obſtant ea, quæ expendit Rip. *d. n.* 49. planiùs ſatisfit ſi dicamus ex mente Doctorum textum hunc procedere in tractatu, & iudicio laicorum per viam iuriſdictionis, iuxta rubricam huius tit. vt aduertunt Deci. *n.* 17. *verſ. tertio*, & Rip. *d. n.* 49. Nec item obſtat *c. in nona* 16. *q.* 7. *ad fin.* ibi, *per laicalem procurationem*, qui iuxta communem non agit de Procuratore, ſed de œconomo, ſeu generali gubernatore rerum eccleſiaſticarum, qui velut ſuperior eiſdem poteſtatem exercet.

Vnde licèt laici apud eccleſiaſticum forum 5
in ſpiritualibus, & eccleſiaſticis Notarij &
Tabelliones eſſe poſſint, gloſ. *in fine*, & DD. 6
in c. ſicut, ne clerici, vel mon. communis, vt per Cou. *pract. cap.* 19. *n.* 8. poſſunt abſque dubio etiam laici in eiſdem cauſis Notarij exiſtere, quia ſic miniſterialiter tantùm negotia eccleſiaſtica tractant, ſecundùm communem *in c. quia propter, de elect.* Abb. & alios *in d. c. ſicut*, idem Abb. *n.* 14. & *add. ad eum*, Dec. *num.* 18. & Rip. *n.* 60. *cum ſeq. in præſenti*, poſt alios Cou. *vbi ſuprà*, qui communem dicunt, & praxis obſeruat.

Sic ſimiliter poſſunt laici in cauſis etiam 7
ſpiritualibus Conſiliarij, & Aſſeſſores Iudicum eccleſiaſticorum exiſtere, iuxta *c. ſtatutum* § *aſſeſſorem de reſcript. in* 6. & *l. conſiliarios C. de offic. aſſeſ.* Aufrer. *de poteſt. ſeculari reg.* 4. *fallent.* 34. & paſſim alij. Pro quibus vltra textus per Rip. citatos maximè vrget quòd eiuſmodi Conſiliarij & Aſſeſſores miniſterialiter tantùm, non verò in vim iuriſdictionis ſpiritualia ſeu eccleſiaſtica tractant, & licèt Iudices eccleſiaſtici ſequantur laicorum conſilium, quod tamen ſequi non tenentur, ex *reg. cap. cùm olim, de arbitr.* cum ſimilibus, adhuc non dicuntur diſponere de eccleſiaſticis laicorum iudicio, de quo agit is textus, quia iuxta prædicta non intelligit per iudicium, animi ſententiam, opinionem, ſeu conſilium, vulgo *parecer*, ſed definitionem, ſeu determinationem iudicialem per viam iuriſdictionis & poteſtatis: facit pro hac parte Concil. IV. Bracharen. *act.* 2. *tit. de procurat.* 7. *verſ. quòd ſi*, vbi poſtquam in principio iniunxit Epiſcopis, vt in

ſuis Tribunalibus non laicos, ſed clericos adhibeant cognitioni, & deciſioni cauſarum ad eccleſiaſticum forum pertinentium, *in d. verſ. quòd ſi*, admittit laicos, & clericos coniugatos Aſſeſſores & Conſiliarios in eiſdem cauſis, itavt conſultiuum habeant ſuffragium. Limita tamen ne procedat vbi conſilium Aſſeſſoris vel Conſiliarij neceſſariò probandum eſt, & obſeruandum à Iudice, quia tunc laicus in eccleſiaſticis Aſſeſſor, vel Conſiliarius eſſe non poteſt, quippe qui in ea ſpecie in effectu iudicat & tanquam Iudex tractat eccleſiaſtica, vel ſaltim Prælatus, & iudex eccleſiaſticus iudicio illius diſponit de eccleſiaſticis, quod tex. hic prohibet, & ita limitant Innoc. Anton. *n.13.* Abb. & alij, vt per Dec. *hic d.n.17.* & *in c. ſi pro debilitate n.10. de*
8 *offic. deleg.* Albertin. *in c.1. q.10. n.2. de hæret. in 6.* & *de agnoſc. q.26. à n.2.* inde colligens peritos, de quorum conſilio Inquiſitores in cauſa Fidei ſententiam proferre debent *cap. vltim. de hæret. lib.6.* non poſſe vocari laicos eo quòd Inquiſitores tenentur ſequi eiuſmodi peritorum conſilium, ex doctrina Bart. per text. *ibi in l. impuberibus ff. de ſuſpect. tutor.* vbi docet eum, cui à lege imponitur neceſſitas petendi conſilium, neceſſariò teneri illud ſequi. Sed hæc Albertini ſententia attento Iure non procedit, vt aduertunt Simanch. *de Cathol. c.41. num.14.* Roch. *de hæret. p.1. num.421.* & *part.2. num. 166.* per multa fundamenta, quæ adducunt, & Peña *ad direct. Inquiſit. part.3. q.78.* ſecundùm quos, & nouiores paſſim Inquiſitores inſpecto iure de honeſtate, non verò de neceſſitate peritorum conſilium ſequuntur, & ita ſeruatur iuxta inſtructiones Inquiſitorum, quibus id expreſsè cautum eſt, & ſuadetur, quia à regula *d. c. cùm olim,* & *cap. cùm in veteri, de elect.* & *l.2. in fine ff. mandati*, non receditur in hoc caſu, ſicut nec in aliis, in quibus per legem conſilium peti iubetur. Vnde cùm Inquiſitores attento Iure non teneantur ſequi peritorum conſilium, potuerunt ij eſſe laici: præſertim, quia contra communem & præcitatos tentari poſſet, quòd licèt laici conſilium neceſſariò probandum ſit ab eccleſiaſtico iudice, non procedit in illo deciſio huius text. quia adhuc eo caſu laicus non iudicat, nec ordinariam, aut delegatam exercet iuriſdictionem in negotia eccleſiaſtica, nec ea tractat tanquam ſuperior auctoritatiuè, & per imperium, ſed miniſterialiter iudicante alio penes quem exiſtit tota iuriſdictio, auctoritas, & imperium, itavt non ſit verum dicere quod Prælatus eccleſiaſticus diſponit de eccleſiaſticis laici iudicio, ideſt diffinitiua iuriſdictione, aut imperio, de quo agit hic text.

Intellige etiam textum in præſenti in 9
præcitatis verbis, vt tantùm procedat vbi laicus quatenus talis, etiam nomine, ſeu iure proprio, vel, vt alij dicunt, auctoritate tantùm laicali negotia tractat eccleſiaſtica, ſecus verò vbi non ſic, ſed tanquam eccleſiaſticus, ideſt, iure & auctoritate legitimi ſuperioris eccleſiaſtici tractet & iudicet, *gloſſ.2.* & omnes *hic*, quia tunc ceſſat deciſio huius text. & ſimilium, in quibus agitur de laico qua talis eſt, & ex vi laici poteſtatis, vt manifeſtè probat hic text. in verb. *præſumunt*, quod in malam partem accipitur, & denotat præſumptionem, & auctoritatem propriam tenere, & per ſe aliquid facientis, *c. Iudæi 2.* vbi gloſ. *de teſtib. cap. ſtatutum §. inſuper*, vbi gloſ. *verb. præſumat, de reſcript. in 6.* cum aliis citatis *in collect. num.5.*

Ad *n.7.* Intendit hæc *gloſ.2.* in illis verbis, 10
cauſæ pecuniariæ, ſiue huiuſmodi merè ciuiles, &c. iunctis ſeqq. quòd licèt ſummus Pont. indiſtinctè omnes cauſas etiam ſpirituales laicis committere poſſit, Epiſcopi tamen, & ſimiles Prælati inferiores ſummo Pont. tantùm delegare valent laicis cauſas pecuniarias, & merè ciuiles ad eccleſiaſticam iuriſdictionem pertinentes, non autem criminales, aut ſpirituales, ſimilis gloſ. *verb. præter, in c. bene 96. diſt.* & *in c. peruenit, ad fin. 95.* & *in c. præter, verſ. verum, verb. ductibus 32. diſt.* & *ibidem* Alexand. & DD. gloſ. *in c. contingit, de arbitr.* ſequuntur omnes *ibid.* & *in c. per tuas, eod. tit.* & alibi, vt per Abb. & Deci. *n.5.* Rip. *n.34. hic*, Ruland. *conſ.4. num.14. lib.1.* DD. poſt gloſ. *ibi, in cap. cùm te 18. de offi. deleg.* Contra Andr. Sicul. *hic,* & *conſ.95. col.3. lib.2.* qui per hunc text. ibi iudicio laicorum non diſponat, & alia fundamenta veriùs credit Epiſcopos, & ſimiles etiam ciuiles cauſas ad eccleſiaſticum forum pertinentes laicis committere non poſſe: ſed retenta communi ad hunc text. & ad alia quæ adducit, reſponderi poteſt, vt per Deci. *d. n.5.* & Rip. *ex d. n.34.* Non obſtat *cap. ſignificaſti, in fine, de foro comp.* dum probat non ſufficere conſenſum, & licentiam Epiſcopi ad effectum, vt laicus de cauſa etiã ciuili & pecuniaria clerici eodem conſentiente cognoſcere & iudicare poſſit; ergo non ſufficiet eiuſdem Epiſcopi commiſſio facta laico, quippe quæ nihil aliud importare videtur quàm conſenſum, & licentiam Epiſcopi. Reſpondetur enim negando conſequentiam, ſiquidem longa cernitur differentia inter conſenſum, ſeu licentiam, de quã *in d. c. ſignificaſti*, & inter commiſſionẽ, ſeu delegationẽ, de qua hîc agitur: nam ſimplex ille conſenſus

conſenſus & licentia ſolum efficit vt laicus Iudex in quem clericus ſimiliter conſenſit contra eundem abſolutè competens ſit, & cognoſcat iure ſuo & auctoritate propria per ſolam quam habet iuriſdictionem ſecularem, nec vlla Eccleſiaſtica per Epiſcopum ſic conſentientem committitur illi, ita quòd laicus in ea ſpecie non ſit delegatus Epiſcopi, nec ab eodem ſi appellaretur ad eccleſiaſticum, ſed ad ſecularem appellatio foret interponenda, quæ omnia longè aliter, & ex diametro ſe habent facta delegatione, de qua agimus, vt bene conſiderat Abb. *hîc num.*5 1. intendunt Archid. *in d.c.bene*,& Felin. quos ſequitur Ripa *hic num.*36.*verſ.*4 ſecundùm quos licèt Epiſcopi poſſint laicis delegare cauſas ciuiles clericorum,& Eccleſiarum, non tamen poſſunt ſimpliciter conſentire, aut per ſuum ſimplicem conſenſum efficere, vt laici de illis cognoſcant.

11. Vult eadem *gloſ.*2. *in verſ. Papa verò*,&c. ſummum Pont. poſſe laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem, itavt ipſi non tantùm ciuiles & criminales, verùm etiam ſpirituales cauſas ex Papæ commiſſione tractare,& definire poſſint, ſimilis gloſ.*in cap.præter,verſ.verum verb.ducibus* 32.*diſt.* & *in cap. bene quidem,verb laico,& verb.præter.* 96.*diſt. gloſ. in cap.Mennam* 2.*q.*5. quas cum ſimilibus ſequuntur DD. cõmuniter,vt per Abb. & Deci *n.*6. Rip.40.& 73.& omnes *hic*,Aufrer. *de poteſt. ſeculari reg.* 4. *fallent.* 30. poſt alios, Cou.*in cap.alma mater p.*1.§.2. *num.* 3. Nau.*in princ. de Pœnit.diſt.*6.*n.*83. & *in man. c.*27.*n.*6. Henriq. *in ſum p.*2. *tract. de excommunic.cap.*24.*in princ.* gloſ.notabilis *verb.perſonis in Extrauag.*3.*Ioannis XXII. tit.de elect.* & paſſim alij, ſecundùm quos licèt ea; quæ ſunt annexa Ordinibus eccleſiaſticis lege diuina non poſſint per ſummum Pontificem laicis committi, ſecundùm communem *in cap. quanto*, vbi Abb. *de conſuet.* ea tamen quæ ſunt iuriſdictionis fori exterioris, cuiuſmodi eſt poteſtas iudicandi & abſoluendi ab excommunicatione, ſeu beneficia conferendi per eundem ſummum Pontif. laicis committuntur. Ratio huius reſolutionis ea poteſt eſſe, quia licèt laici quatenus tales propria auctoritate & iure ſuo per legem diuinam prohibiti ſint, vel, vt communiter dicunt DD. incapaces exiſtant poteſtatis & iuriſdictionis eccleſiaſticæ, quam Chriſtus Dominus Petro, & ſucceſſoribus conceſſit, vt ab eiſdem in alios inferiores Eccleſiæ Prælatos dimanaret, & propterea text *hîc in verb. decernimus*, quoad cauſas ſpirituales & merè eccleſiaſticas antiquum Ius diuinum explicare, non verò nouum humanum conſiſtere dicatur, nulla tamen reperitur lex diuina, aut naturalis, quæ prohibeat eiuſmodi poteſtatem delegatis laicis, aut per eos ex delegatione exerceri, ſiquidem dum ex commiſſione ſummi Pont. laici illam exercent, non tanquam laici, nec iure ſuo præſumentes, nec nomine proprio, quod text.hic prohibet, ſed tanquam eccleſiaſtici auctoritate,nomine & iure Pontificis delegantis faciunt,iuxta *l.*1.§.*qui mandatam ff.de offic.eius*, itavt Pontifex committens ſicut per ſe, ita per laicum eccleſiaſticam iuriſdictionem exercere dicatur; nulla diuina lege prohibente, quantumcumque regulæ iuris humani refragari videantur,ſuper quibus ſummus Pont. iure diſpenſat, arg.*c.propoſuit,de conceſſ.præb.*

SVMMARIVM.

1 *Iuriſpatronatus cauſa coram Iudice eccleſiaſtico agitanda.*

2 *Cauſa eccleſiaſtica ad Iudicium tantammodo eccleſiaſticum ſpectant, nec in ſeculari tractantur.*

3 *Iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præparatorium, & antecedens ordinatur ad ſpiritualia.*

4 *Annexa ſpiritualibus in Iure exæquantur eiſdem ſpiritualibus in pleramque articulis.*

5 *Annexa ſpiritualibus ſpiritualia dicuntur, & ſub ſpiritualium nomine continentur.*

6 *Iuſpatronatus ex natura ſua & per ſe temporale eſt.*

7 *Iuſpatronatus annexum,& coniunctum ſpiritualibus cur dicatur,oſtenditur.*

Cap. Quanto. III.

AD *num.*3. Pro exornatione principalis conclusionis, quòd ſcilicet cauſa iuriſpatronatus coram Iudice eccleſiaſtico agitanda eſt, vltra citatos docent Anaſtaſ.Germon. *de ſacrorum immanit. capite* 12. Renat. Choppin. *de ſacra politica lib.*1. *cap.*4. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſ* 5. *in princ.* D.Barboſ. *in l.diuortio* §.*ſi vir. à num.*55.*ff. ſoluto matrim.* Ratio eſt quòd ſicut cauſæ ſpirituales ad eccleſiaſticum tantummodo iudicium ſpectant, nec in ſeculari tractantur,vt *in capite præcedenti*; ita ſimiliter cauſa iuriſpatronatus eccleſiaſtici,quippe quæ maximè coniuncta & annexa eſt cauſis ſpiritualibus, vel eccleſiaſticis, vt eſt in originali, ex eo quòd iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præ- 1

paratorium , & antecedens ordinatur ad
ſpiritualia , ac ſubinde ſequitur naturam
ſpiritualium, ſecundùm quæ iudicari,& re-
gulari debet , vt ſatis intendit is textus , ex
quo notant gloſſ. Abb. & DD. communi-
ter *hic*,Abb.Deci.Bero.& Ripa *in rub.*Roch.
*de iurepatron.verb.ius,in princ.*Mantua *conſ.*5.
*à num.*18.Siluan.*conſ.*32.*num.*5.Emman. Co-
ſta *in cap. ſi pater , part.*2.*verb. Trebellianica,*
*num.*7.*verſ.*4.& alij,vt per Molin. *de primog.*
4 *lib.* 1.*cap.*24.*à num.*26 Conſonat quòd anne-
xa ſpiritualibus in iure , non ſolùm exæ-
quantur eiſdem ſpiritualibus in pleriſque
5 articulis, *cap.de iure,de iurepatr cap quæſitum,*
*de rerum permut.*Sed etiam ſpiritualia dicun-
tur,& ſub ſpiritualium nomine continentur,
vt patet in beneficio eccleſiaſtico , quod eſt
ſpiritualibus conſequenter annexum , ex
S.Thom.2.2. *quæſt.*100. *art.*4. recepto com-
muniter ſecundùm Nauarr. *in rub.huius tit.*
*num.*30. & tamen *in cap. dilecto, de præbend.*
& paſſim alibi,& ſecundùm communem ex
eodem Nauarr. ſpirituale dicitur, & ita fit,vt
diſpoſitio agens de ſpiritualibus, niſi ex ma-
teria ſubiecta , intentione loquentis , aut
aliunde oppoſitum colligatur comprehen-
dat etiam ea , quæ ex auctoritate Eccleſiæ
ſpiritualibus ſunt annexa, vt probat *cap. lit-*
teras , iuncta *gloſſ.*1.*in princ.de iuram. cal.*vbi
DD.Abb.& Dec. *in præſenti n.*3.*cap. tua* 25.
in princ. ibi, *ſpiritualibus*, & ibi *ſolutione deci-*
marum , de decim. Cùm ergo iuſpatronatus
maximè ſpiritualibus coniunctum ſit, & an-
nexum,cauſa eiuſdem in eo tantùm iudicio
definiri debet, in quo ſpirituales cauſæ iure
definiri poſſunt,& ſic in eccleſiaſtico.

6 Ad *num.*5. Quamuis Goffred. quem ſe-
quuntur Anton. & communis antiquorum,
ex Rip.*num.*60. & Beroi. *num.*46.*in princ.* ac
Nau. *num.*29. *verſ.*3. *in rub. huius tit.* exiſti-
mauerit iuſpatronatus attenta ſua natura,
& origine eſſe ſpirituale licèt(vt inquit idem
Anton.) ex accidenti , & quia laicis conce-
ditur ſpiritualibus annexum dicatur, nihilo-
minus, propriè loquendo , per ſe & attenta
natura ſua non eſt ſimpliciter ſpirituale,quia
nec per eſſentiam , nec per cauſam, nec per
effectum inter ſpiritualia numeratur , imò
potiùs natura ſua & per ſe temporale quid
eſt, etiam quando adeſt cum præſentandi
facultate , ſpiritualibus tamen annexum , &
coniunctum ; quia labor ille quærendi &
præſentandi miniſtrum Eccleſiæ res natura
ſua temporalis exiſtit, licèt per Eccleſiam
ad vſum ſpiritualium ordinetur , & propte-
rea eiuſdem ſpiritualibus annexum dica-
tur, iuxta hunc text. *in cap. de iure , de iure-*
patr. reſoluunt gloſſ.*in effecta.* & Abb.& alij
hic , vt per Felin. *num.* 2. S.Thom 2.2.*quæſt.*
100.*art.*4. Rip. Beroi. Deci.*num* 8.& omnes
in d. rub. Lambert. Roch. & Perez *vbi ſup.*
Dicitur autem annexum , & coniunctum
ſpiritualibus, non quia eſt onus Eccleſiis im-
poſitum , vt exiſtimat.Bero. *in d.rub. à nu-*
*mer.*48. nec quia ſecundùm Abb. *in præſenti*
num 6. annexum eſt inſtitutioni , per quam 7
Epiſcopus præſentatum à patrono , ſi ido-
neus ſit , confirmare tenetur : nec aliter
prouidere poteſt , *cap. decernimus , de iudic.*
Nec item ex eo quòd auctoritate Eccleſiæ
per poteſtatem à Deo conceſſam inſtitu-
tum ſit, ex Nau. *in d.rub.num.*29. Sed magis,
quia ex ſententia S.Thom. *d.art.*4. recepta
à Soto , Victor. & aliis, & Turrecr. *num.*6. *in*
*ſum.*1. *quæſt.*1. & paſſim alibi , ex auctorita-
te Eccleſiæ antecedenter annectitur ſpiri-
tualibus, ad quæ dirigitur, & per illud præ-
ſentantur miniſtri ſpiritualis officij , qui ad
Sacramenta miniſtranda , & diuina Officia
celebranda in Eccleſiis patronatis , & non
aliter per Epiſcopos ordinandi ſunt , *d.cap.*
decernimus , ſicut ex eodem S. Thoma , &
aliis, vaſa ſacra, & ornamenta quædam an-
tecedenter ſpiritualibus annexa dicuntur,
ex eo quòd velut præparatoria, antecedunt
ſpiritualia , ad quæ neceſſaria ordinantur,
cap.vaſa,cap. veſtimenta,de conſec.diſt. 1.& ex
diuerſo ſecundùm eundem S.Thom. rece-
ptum beneficia eccleſiaſtica dicuntur ſpi-
ritualibus annexa conſequenter, vel depen-
denter , quia ex auctoritate Eccleſiæ con-
ſequuntur, & dependent ab adminiſtratio-
ne Sacramentorum, & officio clericali, pro-
pter quod beneficium confertur , *c. vlt.de*
reſcript.in 6.*c.cùm ſecundum,de præbend.* Et li-
cèt hic reſpectus,& ordo antecedens ex ſen-
tentia S.Thomę ſatis ſufficiat vt iuſpatrona-
tus ſpiritualibus annexum dicatur , quia ta-
men is text.in illo non qualem qualem, imò
nec magnam ; ſed maximam & peculiarem
quandam , ſeu multiplicem annexionem
denotat , dum inquit , ita coniuncta eſt &
connexa ſi expendas geminata illa verba,
& particulas , itavt iuxta text. & *ibi* tradita
in cap.ſi pro debilitate , verſ. niſi,de offic.deleg.
§.1.*Inſtit.per quas perſonas nobis acquir.*ibi,*&*
hoc ita , &c. notat Dec.*hic num.*3. dici poteſt
ad huiuſmodi annexionem , de qua textus
agit , vltra rationem S.Thomæ quæ princi-
palior eſt,attendi etiam inſtitutionem,quam
Abb. & alia quæ Nauarr.& alij in propoſito
conſiderant , itavt ex omnibus inſurgat &
reſultet maxima illa coniunctio quam Pon-
tifex hic attendit.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Clericus apud ſecularem Iudicem crimen confeſſut, non eſt ob tulem confeßionem ab eccleſiaſtico puniendus.*

2 *Confeßio delicti coram incompetenti iudice facta non valet.*

3 *Iudicum diſtinctio refertur.*

4 *Iudices omnino competentes ſunt illi qui attento iure abſque vlla prorogatione, vel conſenſu litiguntium adiri poſſunt.*

5 *Iudices omnino imconpetentes ſunt illi, qui uttento iure, nec etiam de conſenſu litigantium competentes ſuut, aut prorogari poſſunt.*

6 *Iudices incompetentes, ſed non ſimpliciter, ſunt omnes illi, qui ex partium conſenſu competentes effici poſſunt.*

7 *Confeßiones iudiciales ſucta coram iudice quando valeant?*

8 *Intelligitur* tex.in præſenti.

9 *Confeßio in proceſſu, & iudicio inualido quando valeat?*

10 *Confeßio facta ab eo, qui legitimam perſonam ſtandi in iudicio non habet, inualida eſt.*

11 *Iudex aliàs incompetens quando fiat competens per confeßionem partis.*

12 *Confeßionis extraiudicialis effectum an & quando habeat confeßio coram incompetenti iudice facta.*

13 *Clericus apud ſecularem iudicem confeſſus delictum an ex tuli confeßione poßit torqueri apud eccleſiaſticum Iudicem.*

14 *Clericus ab eccleſiaſtico Iudice interrogatus non poteſt negare illud, quod apud ſecularem confeſſus eſt.*

15 *Confeßio vt paratam habeat executionem neceſſe eſt vt fiat in iudicio coram competenti Iudice.*

16 Cap.ſi diligenti, de foro comp. *concordatur cum tex.* in præſenti.

17 *Confeſſus crimen ſponte in iudicio punitur eadem pœna, qua is, qui de eodem ex probationibus conuictus condemnatur.*

18 *Confeſſus ſponte mitius punitur, quàm ſi negans conuinceretur, niſi certa pœna in iure præſcripta ſit.*

19 *Confeßio in iudicio legitimè facta ſufficit, vt quis de crimine, quod conſtat eſſe commiſſum, à Iudice competenti condemnari valeat, niſi ſit confeßio ſpontanea, quæ ſit abſque tormentis.*

20 *Reus confitens non eſt ſtatim condemnandus poſt confeßionem.*

21 *Epiſcopi circa poteſtatem diſpenſandi in affirmatiuam, vel negatiuam regulam quæ conſtituenda ſit? oſtenditur, & n.22.*

23 *Diſpenſandi poteſtas aliquando conceditur Epiſcopis expreſsè, aliquando tacitè, & implicitè.*

24 *Pœna duplici non debet quis puniri pro eodem delicto.*

Cap. At ſi clerici. IV.

POſt *num.*1. Refertur is text.originaliter 1
*in 2.tomo Conciliorum pag.*896.*inter acta*
*Alexandri III. ſub tit.de depoſit. cleric. cap.*4.
& apertè probat, clericum, qui apud ſecu-
larem Iudicem crimen confeſſus eſt, vel de
eo conuictus, non eſſe propterea vllatenus
puniendum, vel condemnandum per ſuum
Epiſcopum, vt notant omnes hîc *gloſſ.*2.*in*
*c.*1.23.*quæſt.*5.Innoc. & communis *in cap.per*
inquiſitionem 26.*de elect.* Bart. & Iaſ. *à n.*4.
vbi Dec. & nouiores *in l. magiſtratus. ff. de*
iuriſd omn. Iudic. Rip. *numero* 16.*in cap.*2.*ſup.*
hoc eod. tit. Xuar.*in l poſt rem.notab.*3.*num.*10.
& paſſim alij. Iuuat *l. Diuus Adrianus* 6.*ff.de*
cuſtod. reorum, vbi Bart. & alij notant con-
feſſionem delicti coram Iudice non compe-
tenti nullatenus probare, aut nocere poſt-
ea coram competenti; in idem expenditur
cap.olim 25.ibi,*confeſſus*,& ibi,*ſi ita eſt*,&c.*de*
*reſcript.*iuxta intellectum Abb.*numero* 12. &
aliorum ex Hippol.*ſing.* 309. dum probat
confeſſionem delicti factam coram duobus
ex tribus, qui fuerant delegati Iudices & ſic
coram incompetentibus, non valere, vt con- 2
feſſus ex illa poſtea per Iudices cōpetentes
condemnari, & puniri valeat. Verùm, quia
contra hanc concluſionem obiici ſolet quòd
confeſſio etiam in iudicio & proceſſu incom-
petenti & nullo valet, itaut ex ea condem-
natio poſſit ſequi per Iudicem competen-
tem, iuxta *cap. vlt.* vbi DD. *de reſtit ſpo-*
*liat. & cap.*1. *de accuſat. in* 6. cum traditis
per Deci. *hîc num.*3.*à princ.* & per Bernard.
*reg.*123.& Maſcard. *de probat. concl.*357.&
in contrarium alia iura allegantur vt in diſ-
curſu. Ideo pro vera totius materiæ cogni-
tione, & huius textus intellectu,
Præmittendum duxi quoſdam eſſe Iudi- 3
ces ſimpliciter, ſiue omnino competentes,
nonnullos per contrarium ſimpliciter, &
omnino incompetentes, & tandem alios
incompetentes, ſed non ſimpliciter, & om-
nino. Primi dicuntur omnes illi, qui atten-
to iure abſque vlla prorogatione, vel con-
ſenſu litigantium, vel alterius etiam con-
tra inuitos ſunt Iudices, & neceſſariò iuxta
iuris regulas adiri poſſunt, & debent, itaut
illorum forum ſimpliciter competens di-
catur, *l.pen.ff. de iuriſd l.*2.*ff.ſi quis in ius vo-*
cat.l. pen.ff. iudic.ſolui, & paſſim *in tit. de fo-*
ro comp. Secundi verò dicuntur qui attento

iure nec etiam de conſenſu litigantium competentes ſunt, aut prorogari poſſunt, vnde & prohibiti appellari ſolent, & illorum forum, ſeu examen prohibitum, ſeu vetitum dicitur, *cap. ſi diligenti, de foro comp. l. in criminali C. de iuriſdict.* ibi, *vetito*, &c. quales ſunt Iudices ſeculares in cauſis merè eccleſiaſticis: quæ ſpirituales dicuntur, ſicut & in annexis, & his quæ eccleſiaſticæ ſunt, non merè, quales cenſentur omnes cauſæ
6 Eccleſiarum & clericorum, præſertim criminales, vt patet ex *cap. 2. & 3. hoc tit. & c. tuam, de ordine cognit.* cum ſimilibus. Vltimi ſunt omnes illi, qui licèt per ſe & attento iure abſque partium conſenſu competentes non ſint, prorogari tamen, & ex prorogantium voluntate cognoſcere, & competentes effici poſſunt, *d. l. 1. & 2. d. c. ſignificaſti, in princ.* cum aliis. Sic ergo quoad primos non requiritur, quoad ſecundos non valet, quoad vltimos. verò & requiritur & valet partium conſenſus, & prorogatio: & iuxta hanc diuiſionem in iure ſuus iudex dicitur etiam ille, qui per conſenſum & prorogationem ſuus, id eſt, proprius, & competens efficitur, cùm antea non eſſet, *d. cap. ſignificaſti, in princ.* ibi, *ſuum poſſit Iudicem conſtituere*; & per contrarium non ſuus appellatur, qui nec per ſe eſt, nec per conſenſum aut prorogationem ſuus efficitur, iuxta *d. cap. ſignificaſti*, ibi, *in iudicem non ſuum*, & text. *in præſenti*, ibi, *à non ſuo iudice*, &c.

7 Deinde præmitti oportet confeſſiones iudiciales, ſicut & quæcunque alia facta iudicialia, in quantum talia ſunt, eatenus valere, quatenus fiunt apud Iudicem omnino competentem, vel apud incompetentem, non tamen omnino, ſed partium conſenſu prorogatum; quæ verò fiunt apud incompetentē omnino, & prohibitum, non valent, vt ſatis probat is text. *in verſ. ſicut*; & ſuadetur, quia ad validitatem confeſſionis, vel cuiuſuis alterius actus iudicialis in quantum talis eſt, neceſſariò exiſtere debet iudex ſicut forum competens, & ſufficiens in cauſa, de qua agitur; ſiquidem ab illo ſuam vim habet, & denominatur confeſſio, & actus iudicialis, ex hoc eod text. *& cap. foras, de verb ſignif. & tit. C. ſi à non compet.* iuncta reg. *l. 4. §. condemnatam. ff. de re iudic.* Planè eiuſmodi Iudex & iudicium non aliter exiſtit competens, & ſufficiens, quàm ſi vel omnino competens fuerit, vel incompetens non omnino partium conſenſu prorogetur: quòd ſi omnino ſit incompetens, & prohibitus, perinde habetur ac ſi non eſſet, & perinde totum corruit, & deſinit eſſe iudiciale ac ſi abſque iudice, & iudicio in priuato, & à priuato fieret, ex *reg. ea quæ fiunt à Iudice lib. 6. l. 3. ff. de officio Præſid.* ibi, *nam ſi exceſſerit, priuatus eſt*, iuncta *l. non dubiam*, ibi, *nullum*, &c. *C. de legib.*

His ergo prænotatis patet ratio, & in- 8
tellectus huius text. vt ſcilicet propterea conuictio, & confeſſio clerici habita in ſeculari iudicio non valet, vt propter eam clericus à ſuo Epiſcopo vllatenus condemnetur, quia talis conuictio, ſeu confeſſio fit apud Iudicem omnino incompetentem & prohibitum iuxta primum præmiſſum, ac ſubinde nec iudicialis eſt, nec valet ad aliquam condemnationem iuxta alterum præludium. Quam rationem, & intellectum ſatis probant omnes hic, & in locis præcitatis, dum intelligunt textum procedere ex eo, quòd clericus in propoſito conuictus, vel confeſſus apud Iudicem improrogabilem, idque ſatis intendit ratio, quam text. reddit *in verſ. quia ſicut*, quæ neceſſariò referenda eſt ad ſententiam, & confeſſionem apud Iudicem non ſuum omnino, & abſolutè, qui nec per confeſſionem, nec per conuictionem, nec denique per ſententiam ſuus fieri potuit, ſed poſt iſthæc omnia adhuc manet non ſuus, aliter enim confeſſio, & ſententia valeret, iuxta *d. l. 1. & 2. ff. eod. d. cap. ſignificaſti in princ. & d. capit. olim.*

Ad obiectionem ante præludium factam 9
reſpondetur illam vulgarem ſententiam, quæ habet valere confeſſionem etiam in proceſſu & iudicio inualido, inter multas alias declarationes & limitationes, de quibus per Deci. *hic num. 3.* Felin. *in cap. qualiter 2. §. licèt, de accuſat.* Malcard. *d. concl.* 357. & citatos per Garciam *reg. 86.* & per Salzed. *ad Bernard. reg. 142.* notabiliter declarari, vt procedat tantùm in illis caſibus, in quibus iudicium & proceſſus corruit ex aliquo defectu, qui non reſpicit nec annullat ipſam confeſſionem, vt *in d. cap. 1. de accuſat. lib. 6. & d. c. vlt de reſtit. ſpoliat.* & ſimilibus, velut ex defectu libelli, conteſtationis, ſeu alterius ſolemnitatis, vel propter Iuris ordinem non ſeruatum proceſſus corruit, ſed tamen iudex omnino competens eſt, vel ſaltim incompetens, non tamen omnino, ſed prorogabilis, tunc enim valet confeſſio, ad cuius validitatem non requiritur proceſſus validus, imò nec aliquis: vbi verò proceſſus, & iudicium corruit ex defectu iuriſdictionis, ſeu Iudicis, qui omnino incompetens & prohibitus exiſtit, vt in propoſito, non valet etiam confeſſio iudicialis, quia defectus huiuſmodi æquè reſpicit & annullat proceſſum, ac confeſſionem, quæ apud Iudicem ſic incompetentem nec

iudicialis

indicialis exiſtit, nec vt talis valere poteſt, iuxra hunc text. *& d.l. diuus*, *& d.c.olim*: & ita ex Innoc. Bart. & aliis reſoluunt Abb. *num.* 5. Dec. 3. *verſ.* 2. *cum ſeq.* Beroi. *à n.* 22. *& à num.* 37. & alij *in præſenti*, Felin. *vbi ſup. num.* 9. *verſ. ſeptimo*, poſt alios Maſcard. *d. loco num.* 9. Anton. Gom. ſic intelligens hunc tex. *tom.* 3. *de delict. c.* 12. *num.* 8. Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 55. *num.* 13. & alij citati per Gratian. & Salzed. *citatis locis*.

10 Sic pari ratione vulgaris illa ſententia locum non habet, vbi litigans, qui confeſſus eſt, non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, velut quia minor abſque curatore ſaltim in litem, iuxta *reg. l. in vniuerſis. C. qui dare tutores. l.* 2. *&* 3. *C qui legitimi*; quia ſicut proceſſus, ita & confeſſio non valebit tunc ex defectu perſonæ per eadem iura reſoluunt DD. communiter *in l. certum.* §. *vlt. ff. de confeſſ.* poſt alios Felin. *vbi ſublimit.* 9. Maſcard. *d. concl.* 357. *num.* 8. poſt multos Roland. *conſ.* 31. *à num.* 8. *lib.* 1. & Menoch. *de arbitr. caſu* 268. *à num* 2. Iuuat *reg. l. ſi filius* 2. *ff. de interrog. action.* quæ ſic intelligi debet.

11 Nec refragatur quod dici ſolet per confeſſionem partis fieri competentem iudicem illum, qui aliàs non erat, ſiquidem procedit vt iudex non proponitur omnino incompetens, & prohibitus, quin talis quem confeſſus, & ſub ſe ſubiiciens ſuum potuit Iudicem conſtituere, iuxta *d. l.* 1. *&* 2. *& d. c. ſignificaſti*; tunc enim ſufficit confeſſio per quam confeſſus conſentit & prorogat, ex Angel. *in l* 1. *ff. de confeſſ* & aliis, vt per Deci. *d. num.* 3. *verſ ſed aduertendum*, & Bero. *num.* 39. *hic*, id quod longè ſe habet in ſpecie huius text. Ad *cap. multi* 2. *q.* 1. *& ad cap.* 1. 3 *q.* 5. reſpondebis prout ſuo loco *in addit.* ad ea dicetur.

12 Intellige tamen quòd licèt confeſſio, de qua in præſenti textu, non valeat vt iudicialis, valebit tamen vt extraiudicialis, ac vim & effectus extraiudicialis confeſſionis habebit, vt per Card. & Aretin. ac alios, quos refert & ſequitur Deci. *num.* 17. *in præſenti, verſ. alia*, Boſſi. *in pract. tit. de confeſſ. num.* 55. *& ſeq.* & poſt Boër. Aufrer. & alios communem, & in praxi receptam teſtatur Clar. *vbi ſupra*, agnoſcit Gratian. *reg.* 382. *num.* 15. Viui. *lib. commun. in verb. confeſſio facta*; quia non minorem vim habere debet confeſſio clerici apud ſeculares iudices, & in iudicio ſeculari, quàm facta apud quoſcunque alios ſeculares non iudices, & in foro vel domo aliqua abſque iudicio, cùm apud priores magis deliberata præſumatur, & magis aliena ab omni metu, fraude, & ſimilibus, quæ apud Iudicem ceſſare præſumuntur arg. *l.* 1. *C. de præd. decurion. lib.* 10. ibi, *ita enim fiet*, &c. deinde ſi ad extraiudicialem clerici confeſſionem iudex aliquis non requiritur, ſi is interueniat vitioſus, incompetens, & qualis eſſe non debuit, & ita ſecularis confeſſio eiuſmodi vitiari non debet, ex vulgari regula *l.* 1. *in princ. C. de rei vxor.* cum ſimilibus. Nec obſtat tex *in præſenti*, quia reſpõdetur illum tantùm agere de confeſſione clerici, quatenus facta apud ſecularem iudicem, & ſicquoad vim & effectus iudicialis: ſiquidem hanc vim, & hos omnes effectus tollit, & denegat Pontifex *in præſenti*, vt ſignificant verba illa, *propter hoc*, & coniunctis præcedentibus, quaſi dicat quòd propter hoc, ſcilicet, *quòd coram ſeculari iudice confeſſi ſunt*, &c. & conſequenter non negat text. huic confeſſioni vim, & effectus illos, quos non propter hoc, ſed propter aliud, & abſque vllo reſpectu iudicis ſecularis confeſſio alibi, & coram quibuſuis ſecularibus non iudicibus habere poteſt. Nec refragantur alia verba ibi, *Non ſunt aliquatenus, vel aliqua ſententia condemnandi*; quin potiùs iuuant, quia, ſi aduertas, non negant abſolutè omnem vim & effectum, ſed omnem condemnationem, vel omnem ſententiam condemnatoriam, & ſic diffinitiuam per quam ſolam condemnatur quis, vel abſoluitur, *l.* 1. *in fine. ff. de re iud.* Planè dum Iudex etiam per interlocutoriam delinquentem extraiudicialiter confeſſum quæſtionibus ſubiicit, aut aliàs eidem purgationem indicit, vel ex indiciis, & ſemiplena probatione ad eandem perficiendam tendit, nullatenus nec aliqua ſententia delinquentem condemnat, ſed agit de veritate aſſequenda & fide facienda: ſenſus ergo eſt, non ſunt propter hoc criminaliter, vel ciuiliter, grauiter, vel leuiter, ad pœnam maiorem, vel minorem, corporalem, vel pecuniariam condemnandi, vt ſatis ſignificat *cap.* 1. *verſ. præſenti, de clerico coniug. lib.* 6. & tex. *hic* in aduerſatiua ſequentis verſiculi.

Ex quibus conſequens fit per eiuſmodi 13
confeſſionem poſſe clericum confitentem ſeruatis ſeruandis torqueri apud Eccleſiaſticũ Iudicem competentem, iuxta doctrinam *gloſ. vlt. verſ. ita dic*, *in l. capite.* 25. *ff. de adulter.* & *in l. ætas* 22. *ff. de his qui not.* receptam communiter ex Clar. *d q.* 21. *n.* 31. Bernard. *reg.* 126. *limit.* 1. Gratian. *reg.* 126. *n.* 6. ſic limitantes *gloſ.* 3. *in princ. in c. de hoc*
1. vbi Abb. & communis *de ſimon.* Conſe- 14
quens etiam eſt in eo vim habere quòd clericus poſtea ab Epiſcopo, vel alio Iudice competente interrogatus non poteſt variare, aut negare id quod apud ſecularem fuerat confeſſus & ita cogitur perſiſtere, & ratificare præcendentem confeſſionem, niſi

oſtendat

oſtendat errorem, aut iuſtam aliam cauſam, ex Innoc. *in cap. per Inquiſitionem, de elect.* quem ſequuntur DD. *ibi*, & poſt Angel. Roderic. Suar. *in l.poſt rem iud.* 3.*n.*1. communis ex Viui.& aliis, quos refert Maſcard *concl.*352.*n.*2.& Roland.*conſ.*31.*num.*18. *lib.*3. per regulam *l. generaliter* 13.*in verſ nimis, C. de non num.pecun. & cap.per tuas*, ibi, *cùm nimis* &c. *de probat.*

15 Ad *num.*5. Adde confeſſionem in iudicio etiam ciuili factam, vt paratam habeat executionem, neceſſariò fieri debere coram Iudice competenti, quia aliàs nullius momenti eſſe dicitur, *l. Caſtillæ* 5. *tit.*2. *lib.*4. *Recop.* Auil.*ad cap.*10. *Prætor. gloſſ. executiou. num.* 28. Auend. *de exequend.mand. libr.*2. *cap.*30.*num.*4.*verſ ſeptimò requiritur*, Amat. Roder. *in tract. de execut.ſentent.cap.*1.*art.*2. *num.*30.

16 Ad *num.*7.Hæc gloſ.*in verb.non tenet*, arbitratur textum *in d. c. ſi diligenti*, ſicut & eius pœnam procedere in clericis,qui ſponte,& volentes reſpondetur in ſeculari iudicio: hunc verò noſtrum agere de his, qui inuiti, & renitentes reſponderunt, & propterea pœnam non incurrunt, nec ad eandem per Epiſcopum condemnantur. Sed is intellectus communiter reiicitur ex Abb. *num.* 18. & aliis *hîc*, tum quia ſecundùm illos, in ſpecie huius text. non refert an clerici inuiti, ant volentes ſint, vtroque enim caſu procedit is textus, & illius ratio; tum etiam, quia non conſtat ex littera clericos huiuſmodi inuitos, & renitentes reſpondiſſe in iudicio ſeculari, & ſic in eodem confeſſos fuiſſe, aut conuictos, nec potuiſſe per Iuris remedia iudicium declinare. Vnde ex mente communi reſpondetur diſtinguendo inter condemnationem, & pœnam, pro crimine, de quo clerici reus poſtulatus, confeſſus, vel conuictus eſt apud Iudicem ſecularem, & inter condemnationem, & pœnam non pro illo crimine, de quo reus poſtulatus fuit, ſed pro eo nouo, quod committit.

17 In text.ibi,*In iure confeſſi,ſeu legitima probatione conuicti*, &c. Ergo ſponte in iudicio confeſſus crimen punitur eadem pœna, qua is,qui de eodem ex probationibus conuictus condemnatur, vt notant Abb. *num.*8. Deci. *num.* 5. poſt alios *hîc*, idem intendit *cap.nos in quemquam* 2. *q.*1. *cap. cùm olim, de rerum permut. l. qui ſententiam*, ibi. *aut ſua*
18 *confeſſione*,&c.*C.de pœnis.*Et quamuis ſponte confeſſum mitius puniri, quàm ſi negans conuinceretur, per *cap. non dicatis* 12.*q.*1. *& c.vlt. de furtis, & l.*1.*C.ne tutor.vel curat.* tenere videantur *gloſ.*1. *in cap.vlt.*24. *diſt. & in ſum.* 15.*q.vlt.gloſ.*3. *in cap. de hoc* 11. *de ſimon.* vbi Anan. & Felin. *num.*5. communis ex Simanch. *de Cathol.cap.*55.*num.*34. Clar. *in pract.*§. *fin.q.*60. Tiraq. *de pœnis temper. cap.*30. *num.*1. id nihilominus non procedit in aliquibus caſibus, veluti ſi certa pœna ipſo iure præſcripta ſit, vel confeſſus non ſponte in principio, ſed poſtea in progreſſu litis metu probationum confiteatur, & in quibuſdam aliis, de quibus vide Tiraq.*citato loco*, in praxi tamen non ſolent Iudices mitius punire confeſſum, quàm conuictum, vt poſt Alberic. tradit Clar. *vbi ſuprà.*

Ex eiſdem verbis colligitur ſufficere confeſſionem in iudicio legitimè factam, vt 19
quis de crimine, quod conſtat eſſe commiſſum, à Iudice competenti condemnari, & puniri valeat, ſecundùm omnes *hîc*, idem probat *cap.veſtra,& cap.vlt.de cohabit. cleric. l.ſi confeſſus* 5.*ff.de cuſtodia reorum*, cum multis aliis,proſequuntur latè explicantes Deci. *à num.*3. Felin. & Bero. *hîc* Anton. Gomez *tom.*3. *de delict.cap.* 12. *à num.*3. Bernard. *in pract. cap.*127. referens nonnulla ſpecialia, in quibus huiuſmodi clericorum confeſſiones differant ab aliis, quamuis ea non ſatis iure probet Clar. *in pract.* §.*fin.q.*55. *& q.*65. Maſcard. *de probat. concl.*344. *&* 348.*à princ.* itaut ſufficiat confeſſio vnica, etiamſi ratificata non ſit, ſecundùm communem ex Gom. *d.num.*3. & Clar.*d.q.*65.*n.*2.contra *gloſſ.*1.*in l.*1.*ff. de cuſtodia reorum*; cuius ſententia in confeſſione ſpontanea, & legitima, quæ fit abſque tormentis, communiter reprobatur ex Salic. & aliis, quos referunt Clar.*d.num.*2 & Anton. Gom. *vbi ſuprà*, re-
ſpondens textui *in d.l.*2. Adde reum confi- 20
tentem non eſſe ſtatim condemnandum poſt confeſſionem, ſed adhuc illi præfigendum eſſe terminum, intra quem ſe defendere,& quicquid velit, etiam contra confeſſionem obligare poſſit, vt intendit *d.l.ſi confeſſus*,& ex communi teſtatur ſic vbique ſeruari Clar. *d.num.*2. Gom. *d.num.*3.*in fine*, & notat Clar.*d.loco num.*1.

§. De adulteriis.

AD *num.*10. *in fine.* Quoad poteſtatem 21
diſpenſandi Epiſcopis, & ſimilibus competentem in his, quæ per Canones & ius commune ſtatuta,aut prohibita ſunt, & præſertim in criminibus, quæ & qualis regula ſit conſtituenda, affirmatiua ne, an negatiua? Quidam affirmatiuam conſtituunt, ſecundùm quam poſſunt Epiſcopi diſpenſare in omnibus caſibus, niſi in iure ſpeciatim prohibeantur, itaut in hac materia edictum ſit prohibitorium quorundã caſuum,

& illis

& illis exceptis liceat in omnibus aliis diſpenſare. Ita gloſ. *in ſum.in fine*, *& gloſ.1.in cap. miror.50. diſt gloſ.pen. verſ. de diſpenſatione*, *in cap.requiſitus 1.q.7.*gloſ. *verb.non retinuit in cap.nuper 29.& verb.interdicto in c. cùm illorum 34. de ſent. excom.* Alij negatiuam regulam conſtituunt, imò quòd Epiſcopi diſpenſare nequeant niſi in caſibus in quibus diſpenſandi facultas eiſdem conceſſa reperitur, itaut edictum in propoſito permiſſorium ſit quorundam caſuum, ac ſubinde in omnibus aliis negatiuum. Ita nonnulli antiquiores, quorum meminere *d.gloſ.1.& 3.in præſenti.* Selu.*de benef.p.4.q.7.*Rebuff. *in praxi tit. de diſpenſat. ad plura numer.27.* Cou.*in cap.alma mater p.1.§.7.num.8.*

22 Sed vt certa ab incertis ſeparemus, aduertendum eſt nullam in hac materia eſſe controuerſiam quoad eos caſus, in quibus ſpecialiter iure denegatur Epiſcopis, & ſimilibus diſpenſandi facultas, velut quia ius prohibet ne illi diſpenſent, vel diſpenſandi poteſtatem reſeruat Pontifici Max. vel Apoſt. Sedi, vt *in cap. vlt. de filiis Presbyt. & in cap. quod tranſlationem*, vbi gloſ. *de officio Legati*, *& in cap.pen. de ſimon. & in cap. de multa, in fine de præbend. & in cap.1.verſ.ſcituras, de re iudic in 6.*& in multis aliis relatis per Pelag. *de planctu Eccleſ. lib. 1.cap. 50. col.2.verſ.prohibetur,cum ſeqq.*& per Bertach. *de Epiſcopo lib.4 p.2.à num.144.* Sic ſimiliter per contrarium nulla eſt controuerſia vbi ius ſpecialiter concedit Epiſcopis, aut ſimilibus diſpenſandi facultatem, vt *in cap. ſanè 4 de cleric. coniug & in cap pen de elect. d cap. cùm ex eo, cap.1 de ætate, & qualit.lib.6.*Pelag. *d.cap.50.à princ.* Bertach. *d loco nu.107.cum ſeqq.*vbi enumerat caſus 172.

23 Deinde aduertere oportet hanc ſpecialem diſpenſandi poteſtatem aliquando concedi Epiſcopis expreſſè, vt in dictis Capitulis, aliquando verò tacitè, & implicitè, ſeu virtualiter, veluti cùm ius abſolutè dicit diſpenſandum fore, diſpenſari poſſe, & ita agit de diſpenſatione; non tamen exprimit, aut declarat per quem concedenda ſit, nec ea in re de Epiſcopis, aut ſimilibus mentionem facit, quia tunc eo ipſo quòd non negat, cenſetur illis tacitè, & virtualiter diſpenſandi poteſtatem concedere, *cap.pen.* iuncta *gloſ.vlt.*& communi, *de pæn.cap.poſtulaſtis 7.* vbi *gloſ.3. & DD. de clerico excom.*reſoluunt Innoc.& alij, vt per Abb. *num.5. & 6.*Deci. 7.Felin.1.*in princ.hîc,*omnes *in cap.nuper, de ſent. excom.* communis ex Cou.*d.numer.8.* & ſatis deducitur ex *d.c.nuper, verſ. in ſecundo,* ibi, *non retinuit,*&c.& ibi, *eo ipſo videtur,*&c. & quia ſic mentio diſpenſationis aliquid operatur, quæ aliter ſi de ſummo Pont. intelligatur, de quo dubitari non poterat, otioſa videtur: nec deſtruit prædictam reſolutionem *cap.1. de ætate in 6. & d. c.cùm ex eo*, in quibus habetur diſpenſari poſſe, & adiicitur per Epiſcopum, quia illa adiectio ſuperflua non fuit eo quòd, vt ex verbis conſtat, per ea iura conceditur illis noua diſpenſandi poteſtas, quæ antea denegabatur. Sic ſimiliter ex veroſimili intentione legiſlatoris, & benigna iuris interpretatione cenſetur etiam tacitè, & virtualiter conceſſa Epiſcopis poteſtas diſpenſandi contra Canones & illorum prohibitionem in nonnullis caſibus in quibus vel propter materiæ leuitatem, aut illorum frequentiam graue ſcandalum, vigens animarum periculũ, eminentem neceſſitatem, ſeu difficultatem maximam adeundi Romanum Pontificem, aut alium legitimum ſuperiorem, ad quem ſine illa non patet aditus, par credere eſt auctorem Canonis par generalem prohibitionem noluiſſe, præſertim in foro conſcientiæ diſpenſandi facultatem concedere, & ſaltim ex epiickeia ſic interpretari debemus, arg.*reg in generali, de regul.iuris lib.6.& cap. quia circa*, iuxta aliquorum intellectum, *de conſang.* reſoluunt S. Thom. *1.2.q.96.art.4.* Sot.*lib.1. de Iuſtit.q.7.a.3.verſ.at ſi*, poſt alios Henriq. *in ſum.lib.10.de ſacram. Ordinis c.15. num.3.& lib.12.de matrim.impediment. cap.3. num.1. & 2.* poſt Syluest. Nau. *in man.cap.22. num 85.*

Ad *num.11.* Et vulgò citatur ad hoc quòd pro eodem delicto non debet quis puniri duplici pœna, vt notant *gloſ.pen.* & DD. communiter *hic*, & in locis ſimilibus citatis ab eadem gloſ. omnes per text. *ibi in l. pen. §.vlt.ff.nautæ caupones*, tradunt Tiraq *de retractu lig.§.1.gloſ.18.n.9.* poſt alios Marant. *de ordine iudic. p.4. diſt.1.à num.12.* Gregor. Lop.per tex. *ibi in l.12.tit.1.part.7.* conſonat illud *Naum 1.Deus non iudicat bis in idipſum,* vel, alij legunt, *non inſurget duplex tribulatio,* refertur *in c.quæſitum, in fine 13.q.2.& in cap. ſceleratum. de pænit. diſt.3.*explicat S. Thom.*p.3.q.59.art.5. ad 2.* Intellige, vbi altera pœna ſufficit, & delictum per eam ſufficienter punitum remanet; aliter enim poſſunt plures pœnæ pro eodem infligi, quia omnes quantumuis inter ſe diuerſæ, conſtituunt vnam ſufficientem & adæquatam, nec dicitur reus duplici pœna puniri ſecundùm eandem gloſ. per multa iura, quæ citat gloſ.*in d.cap.ſceleratior, in verb.bis,* poſt alios Felin.*in cap.quod olim, in fine, de Iudæ.*& Marant. *vbi ſuprà num.13.* 24

SVM

SVMMARIVM.

1 *Feudi dominus eſt Iudex competens vbi ſuper illud vertitur lis inter vaſallos, nec alius Iudex adiri poteſt.*

2 *Iuriſdictio in feudali cauſa domino feudi relinquenda, etiamſi contra perſonas eccleſiaſticas agatur.*

3 *Dominus qui feudum conceßit inter vaſallos de feudo contendentes iuriſdictionem habet.*

Cap. Cæterùm. V.

1 POſt *n.*1.Probat hic text. dominum feu-
di eſſe Iudicem competentem,vbi ſuper
illo vertitur lis inter vaſallos, nec alium Iu-
dicem adiri poſſe, quandiu dominus agno-
ſcere vult, & vaſallus apud eundem reſpon-
dere non refugit, vt notant gloſ. & omnes
hîc, idem probat *cap nouit. verſ non enim*,vbi
gloſ.& communis,*inf. hoc tit. c.ex tranſmiſſa,*
& c verum, de foro comp. c imperialem, ad fin.
verſ præterea de prohib. feudi alien.per Feder.
vlt à citatos *in collect.*ita ſunt Boër.*deciſ.*114.
Duen. *reg.* 321.Zaz.*in tract.de feudo part.*11.
*n.*4.Ioan Paul.Belzaran.*eod. tract.tit.*18.Ioan.
Andr.de Georg. *in re, et. feudali p.*1.*c.*1. *cum*
ſeqq. Marta *de Iuriſd. p* 4.*caſu* 16. Euerard.
*conſ.*28.*vol.*1.Garc.Maſtrill.*de magiſtrat.lib.*4.
*c.*16. Solorzan. *de iure Indiarum, tom.*1.*lib.*2.
2 *c.*23.*n.*172.*cum ſeqq.* vbi dicit cognitionem,
& iuriſdictionem feudi domino regulariter
relinquendam, etiamſi contra eccleſiaſticas
perſonas agatur,& quemlibet ab altero feu-
dum recognoſcentem, etiamſi ſit ſummus
Pontifex,Imperator,Rex,vel alius Princeps,
ſuper feudalibus controuerſiis debere iudi
cari à directo domino feudi,& citat Henric.
3 Roſenth. *de feudis cap.*12.*concl.*1.*num* 10. vbi
plures allegat *lit.K*,& Mart.*d.p.*1.*caſu* 89.*n.*5.
cum ſeqq. licèt enim dominus, qui feudum
conceſſit, aliàs Iudex non ſit, nec aliam ha-
beat iuriſdictionem ordinariam,vel delega-
tam, tamen inter vaſallos de feudo conten-
dentes per leges, & conſuetudines feudo-
rum, iuxta *d.verſ.præterea*, cum aliis,iuriſdi-
ctionem habet, ac ſubinde licèt ſpecialem,
ordinariam,& priuatiuam ad quamcumque
aliam ordinario iure competentem, ex Abb.
*à n.*3.*&* 7.& aliis *hîc*,vt per Felin.*à n.*1.Dec.
a.*cum ſeq.* & poſt Curt. communem dicit
Clar.*in §.feudum q.*90.*n* 6 *gloſſ.* 3.*in c.*1.*de in-*
ueſtitura in maritum Vide nouiſſimè Thom.
del Bene *de Parlam ſiue de immun. eccleſ.du-*
*bit.*4.*ſect* 20.*ſubſect.*2. *p.*181. & alios plures
citatos *in addit. ad ex tranſmiſſa* 6. *de foro*
comp.

SVMMARIVM.

1 *Actionum vſus an ſublatus de iure Canonico?*

2 *Subtilitas neceſſaria, vel vtilis ad veritatem indagandam, non reprobatur in hoc textu,ſed vana,& inutilis.*

3 *Actionis nomen & qualitatem, quam intentat,nemo tenetur in iudicio exprimere,etiam de iure ciuili.*

4 L.1.in princ.ff.de edendo, & l. edita C. eod.*intelliguntur.*

5 Gloſ. vlt. in fine, in hoc cap. *declaratur.*

Cap. Dilecti. VI.

POſt *num.*1. In text.ibi, *cuiuſmodi actio in-* 1
tentetur. Quamuis Anton.*in princ.*& Si-
cul. *num.*27. *& in addit.ad* Abb. *num.*1.*lit D,*
in præſenti exiſtimauerint, per hunc text.
actiones iure Ciuili inſtitutas & neceſſarias
non habere locum iure & in foro Canoni-
co,& eo inſpecto ſublatum eſſe vſum actio-
num. Nihilominus contrarium verius eſt,
quia *in cap.*1.*de mutuis petit. & in cap.cùm ad*
ſedem,de reſtit. ſpoliat. requiritur, & attendi-
tur actio,& *in c.examinata inf. hoc tit.* abſol-
uitur reus, eo quòd competens actio inten-
tata non fuit; tum etiam quia iuxta reg.*c.*1.
de noui oper.nunciat. differentia inter vtrum-
que ius non conſtituitur ſine lege quæ in
hac materia non reperitur, præſertim, quia
vbi Pontifices recedunt à iure Ciuili,& eius
rigore ſolent id ipſum exprimere, vel ſaltim
ſignificare.*c.ſæpè,de reſtit.ſpoliat. c.litteras,de*
*iuram.cal.*id quod non facit is text.cuius ver-
ba ibi,*ſicut à multis*, &c. non poſſunt referri
ad ius ciuile,quod ſuppoſita opinione,& in-
tellectu Antonij ante hunc text.ab omnibus
obſeruabatur,ſed ad prauum intellectum, &
opinionem multorum, qui nimis ſubtiliter
inquirebant, cuiuſmodi actio intentabatur,
& ita contra Anton. aduertunt Abb. Deci.
Felin. & alij communiter *hîc in princ.* idem
Abb.*n.*1. *in d.cap. examinata*, Valaſc. *de iure*
*emphyt p.*1.*q.*6. *n.*10. & paſſim alij: nec oppo-
ſitum probat is text.quia non prohibet con-
ſuetudinem ſubtiliter inquirendi, verùm
actio intentetur,ſed ne inquiratur cuiuſmo-
di,id eſt,qualis, & cuius nominis actio ſit in-
tentata, quod eſt longè diuerſum, & iure
etiam Ciuili procedit.
Ad *num.*3. *in fine.* Aduertas quòd non 2
reprobat is textus ſubtilitatem neceſſariam,
vel vtilem ad veritatem indagandam, de
qua *in c.in cauſis,de re iudic.& in cap.capella-*
*nus,de feriis, & in l.*1. *C.de profeſſ qui in Vrbe*
*lib.*12.

*lib.*12. cum aliis: ſed vanam, & inutilem, quæ captioſa eſt, & otioſa & multoties veritatem offendit, de qua *in l vlt. in fine C. de legib. & in l maximum vitium, in princ C. de liber. prater. & in l. pen. C. ad Trebell.* cum aliis, intendunt *gloſſ.* 1. Abb. & DD. *hic* communis, vt per Ludou. Gom *in rub. de conſtit. lib.* 6. *num.* 7. Palat. *in repet cap. per veſtras.* §. 34. *num.* 3. Tiraq. *de pænis temper. cap.* 2. *n.* 22. Rebuff. *ad l.* 1. *C. de ſenten. quæ pro eo* , *notab.* 8.

3 Ad *n.* 4. Pro exornatione concluſionis quòd nemo tenetur in iudicio exprimere nomen, aut qualitatem actionis, quam intentat, nec iudicem debere id ipſum inueſtigare, ſed ſat eſſe factum, & rei veritatem ita proponere, vt ex propoſitione appareat, quænam actio competat, vltra citatos *in collect.* ita notant gloſ. *verb. nam de iure, in fine, in cap. quo iure* 8. *diſt* Abb. *not.* 1. *& n.* 15. Deci. 1. Felin. & DD. communiter *in præſenti, & in d c. examinata.* Iaſ. Curt. & omnes *in l. edita. C. de edendo, l. Caſtella* 40. *tit.* 2. *part.* 3. *& l.* 4. *tit.* 2. *lib.* 4. *Recop.* Olibán. *de actionib lib.* 1. *cap.* 4. Azeued. *l.* 1. *num* 6. *tit.* 2. *lib* 4. *Recop.* Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 61. *num.* 1. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *cap.* 50. *à num.* 20. Ioan. de Montealegre *in praxi Ciuili lib.* 2. *cap.* 11. *à num* 43. Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verb. actio* 12. Balboa *in cap.* 1. *de libelli oblat. num.* 126. vbi dicit ſic in omni foro ſeruari: ac proinde procedere etiam iure Ciuili, obſeruant Abb. *d. num.* 15. teſtatus hanc eſſe communem etiam Legiſlatorum ſententiam; Dec. *d. num.* 11. Iaſ. Curt. & nouiores *in d. l. edita*, & ex aliis Valaſc. *de iure emphyt. q.* 6. *num.* 9. Azeued. *d. loco*; nullibi enim in iure Ciuili repetitur oppoſitum eius, quod conſtituit text. *in præ-*

4 *ſenti*, vel quòd agens teneatur exprimere actionem, vel nomen actionis; nec obſtat *l.* 1. *in princ ff. de edendo, l. edita. C. eod.* cum ſimilibus, quæ requirere videntur actionem in iudicio proponendam, & mentionem faciunt de actione edita, aut propoſita, & teg. *l. ſi pupilli* 6. §. *vlt.* ibi, *nullam actionem ff. de negot. geſtis*, quam expendit *gloſ.* 2. *in præſenti*; quia ex mente Abb. *d. n.* 15. *& num.* 17. *in fine*, & poſt alios Dec. *d. n.* 11. *in fine*, & mente omnium *hic, & in d. l. edita*, reſpondetur illic, ſicut & paſſim alibi, per actionem intelligi petitionem, ſeu concluſionem agentis, vel cauſam & ius proſequendi in iudicio id, quod agenti debetur, iuxta *princip. Inſtit. de actionib.* id quod ex vera facti narratione, & cauſa propoſita ſatis haberi poteſt, quamuis nulla ſpecialis actio, aut eius nomen exprimatur, & ad eundem modum intelliguntur *cap.* 1. *de mut. petit. & d. cap. examinata*, cum aliis citatis per *d. gloſ.* 2. *hic*. Sic etiam procedit *gloſſ. vlt. in fine*, ibi, *per competentes actiones, in princ. Inſtit. de obligat.* recepta communiter *ibi* & alibi, vt per Marant. *de ordine iudic.* 3. *part.* 6 *n.* 67. & per Pinel. *in l.* 2. *Cod. de reſcind. vend. part.* 3. *cap* 3 *num.* 13. Quæ tamen principalis reſolutio limitatur, vt non procedat vbi alicui in eodem caſu, & ad eundem effectum competunt plures actiones, quia tunc vt appareat quæ intenditur, neceſſariò tenetur agens illam, & eius nomen exprimere, arg. *l. ſi duo* 93. *in princ.* vbi Bart. & alij *ff. de ſolut. l. quod in hæredem* 9. §. 1. *ff. de tributor.* ita poſt Bald. & alios limitat Felin. *in fine*, Dec. *num.* 12. *verſ.* 2. *hic*, idem Dec. *num.* 3. *in d. l. edita*, additio ad Matheſ. *ſing.* 9. *numer.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio, niſi tanquam reus.*

2 Text. in præſenti *declaratur.*

3 Text. *iſte procedit in actore voluntario.*

4 *Actor inuitus, quamuis excommunicatus, in iudicio admittendus.*

5 l. Diffamari C. de ingen. *remedium intentari poteſt contra excommunicatum infamantem.*

6 *Excommunicatus actor admittitur in omnibus illis caſibus, in quibus limitatur tit. ille C. vt nemo inuitus agere.*

7 *Excommunicatus niſi ſit nominatim denuntiatus, à iudicij limine non expellitur.*

8 Extrauag. ad euitanda ſcandala, *intelligitur.*

Cap. Intelleximus. VII.

Ad *num.* 1. Pro exornatione concluſionis quòd excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio, niſi tanquam reus, vltra citatos vide Perez *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordin.* addit. ad Bonacurt. *in pract. tit. quibus modis ſuo nomine n.* 17. *verb. excommunicatus*, Suar. de Paz *in pract. p.* 1. *tom.* 1. *temp.* 5. *à. num.* 40. Ægid. de Coninck *diſp.* 14. *de excommun. dub.* 11. *&* 12. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *quæſt.* 12. *numer.* 26. *cum ſequent.* Villalob. *in ſum. part.* 1 *tractat.* 17. *diffic.* 14. *numer.* 4. Sigiſm. Scacc. *de ſentent. & re iudic. gloſſ.* 10. *à numer.* 15. *& gloſſ.* 11. *à numer.* 8. 1

cum

cùm Pontifex hic generaliter, & indi-
ſtinctè fuerit interrogatus, an excom-
municatus in iudicio ſtare poſſit, quæ
generalia verba comprehendunt omnes,
& ſingulos ſtandi modos, & huic quæſtio-
ni reſpondens dicit illum conueniri,
ideſt, tanquam reum, & ita certo tantùm
modo ſtare poſſe, apertè docet aliter non
poſſe, & negat omnem alium ſtandi mo-
dum, ſiue vt auctor, ſiue vt Iudex, teſtis, No-
tarius, Aduocatus, Procurator, aut miniſter
alius iudicialis, iuxta *cap decernimus, de ſent.
excom in 6.* cum aliis, iuncta regula *l. cùm
lex 22 ff de legib.* cum traditis per *gloſ. vlt.
verſ. item nota in l. maritus 21. C. de procura-
tor.* & ita aduertunt DD. communiter *hic:*
vnde licèt text. ſpeciatim nihil exprimat
de actore, meritò ex eo colligunt DD. ex-
communicatum maiori, de quo dubitaba-
tur, non poſſe agere, & velut actorem con-
ſiſtere in iudicio, vt notant omnes *hic, & in
cap. exceptionem, de except. & in cap. 1. eod. tit.
in 6. & in d. cap. decernimus.* Et iuuat ratio, ſi-
quidem excommunicatus maiori repelli-
tur à Fidelium communione, tum propter
periculum, tum etiam vt ſic repulſus rubo-
re confundatur, & reſipiſcens Eccleſiam
audiat, & conuertatur, *d. cap. 1. in princ.* ſed
agens in iudicio communicat cum Fideli-
bus, ſcilicet reo, Iudice, Notario, teſtibus,
& multis aliis, qui in iudicio interueniunt,
cap forus, de verb. ſignif. ergo repellitur à iu-
dicio, & à fortiori, & multo magis ab eo
repelli debet in quo publicè in loco pu-
blico, & cum perſonis publicis, & publica
auctoritate fungentibus communicat a-
gens, qui etiam cum priuatis occultè, &
in priuato loco prohibetur communi-
care.

3 Intellige procedere in actore volunta-
rio qui in iudicio agit & alium conuenit
volens, & ſponte ſua prout regulare eſt, &
frequentius iuxta dictum *tit. C. vt nemo in-
uitus agere*: ſiquidem in tali actore proce-
dunt text. *in præſenti, & in d. cap. decernimus,
& in d. cap. 1 de except. in 6.* cum ſimilibus,
quibus habetur, excommunicatum in iudi-
cio agere non poſſe; & ita regula locum
non habet in eo, qui cogitur agere inui-
tus; is enim excommunicatus admittitur,
quia quemadmodum reus voluntarius ma-
4 gis dicitur actor, ac ſubinde excommuni-
catus repellitur: ſic per contrarium actor
inuitus, quia magis cenſetur reus neceſ-
ſarius, admittendus eſt, vt intendunt
gloſ. vlt. per eundem textum, vbi An-
ton. & alij *in cap. ſignificauit, de officio
Ordin.* poſt alios Deci. *numero 13.* &
Felin. 7. *verſ. quartu hic*, addit. *ad Bo-
nacurt. d. numer. 17. verb. excommunica-
tus, verſ tertiò reſtringe*, communis ex
Peregr. *de iure fiſc lib. 3. tit. 11. numer. 18.* &
aliis citatis à Duen. *reg 268.* Sic sanè re-
medium *l. diffamari C. de ingen.* intentari 5
poteſt contra excommunicatum infaman-
tem, quia licèt infamans quoad forum, &
alios effectus dicatur actor; Abb. *num. 2.
in cap. ſi quis contrà, de foro comp.* communis
ex Cou. *lib. 1 var cap. 18. n. 5. ad fin.* Cache-
ran. *Pedem. deciſ. 151. num. 4.* neceſſarius
tamen eſt, & inuitus agere cogitur, & pro-
pterea perinde eſt ac ſi reus foret, excom-
municatus admittitur, ex Hoſt. & Innoc.
quos ſequitur Socin. *reg. 175. incip. Excom-
municatus regulariter, limit. 1.* communis, vt
per Deci. *d. n. 13.* Ronchegal. *in rub. de duo-
bus reis n. 32.* declarando vt per Pariſ. poſt
alios *in d. cap. exceptionem num. 61.* Sic ſimi- 6
liter admittetur excommunicatus actor in
omnibus illis caſibus, in quibus limitatur
titulus ille Cod. *vt nemo inuitus agere*, vt
per gloſ. & DD. *ibi*, & per Boër. *deciſ. 255 à
num. 2.* quia in illis omnibus agit quis vel
accuſat inuitus. Sic tandem ſi excommu-
nicatus in iudicio egerit, & per exceptio-
nem non fuerit repulſus, ſi poſtea deſiſte-
re velit, per aduerſarium inuitus actio-
nem proſequi cogendus eſt, iuxta text. *in
Auth. qui ſemel C. quomodo & quando iudex*,
quia cùm eo caſu inuitus agere cogatur,
non attenditur, nec obſtat excommuni-
catio, ex Innoc. *in d. cap. exceptionem*, Abb.
& alij, *hic* & alibi, vt per Deci. *d. n. 13.* Fe-
lin. *d. n. 7. verſ. ſecunda*, Pereg. *d. n. 18.* com-
munis ex Alciat. *hic numer. 38.* cum quibus
declarabis, licèt contrarium intendat Abb.
in d. cap. exceptionem, in fin. quem ſequun-
tur alij ex Pariſ. *ibi num. 61.* cuius funda-
mentis reſpondet Nat. vt per Ronchegal. *d.
loco.*

Intellige etiam, ſeu potiùs limita præ- 7
dictam regulam, & deſumptam ex hoc
textu concluſionem hodie non procedere,
niſi poſtquam excommunicatus fuerit
nominatim denuntiatus, iuxta *Extrauag.
Ad euitanda ſcandala*, editam à Martino
V. vel à Concilio Conſtantienſi, per quam
iuxta litteram veram & authenticam, &
praxi receptam, excepto notorio per-
cuſſore clerici non tenemur illum ex-
communicatum vitare in humanis, aut
etiam diuinis, iudicialibus, vel extra-
iudicialibus, antequam ille nominatim
denuntiatus ſit, vt conſtat ex vero teno-
re *dictæ Extrauag.* de qua poſt alios Cou.
in cap. alma mater p. 1. §. 2. num. 7. Nau. *in
man.*

man. c.27. n.25. latè Gutier. *canonic. lib.1,*
cap.1. à princ. & præcipuè *à n.7.* Henriq. *in*
ſum. lib.13. de excommunic. cap.5. à princ. &
ita quòd regula prædicta non procedat, &
exceptio excommunicationis hodie non
repellat agentem excommunicatum, niſi
poſtquam nominatim fuerit denuntiatus,
ſecurè tradit Perez *ad l.1. tit.8. lib.3 Ordin.*
col.1007. verſ. vnum tamen. & eſt de mente
8 nouiorum. Sed hæc ſententia non videtur
indiſtinctè admittenda, tum quia licèt di-
cta Extrauag. concedat Fidelibus facultatē
vt poſſint cum excommunicato nō denun-
tiato nominatim communicare, & ne ante
denunciationem eiuſmodi, excepto dicto
percuſſore, vllum vitare teneantur, non ta-
men præcipit eum illo communicare, nec
vitare prohibet ante denunciationem, imò
vtrumque liberum relinquit, iuxta *reg. l. non*
quicquid ff. hoc tit. Vnde ſicut olim excom-
municatus agens in iudicio repelli poterat,
d.c.1. de except. in 6. ita etiam hodie ſtante
dicta Extrauag. tum etiam, quia per illam,
vt habet littera Concilij Baſilienſis, quam
prædicti referunt, excommunicatus non
denuntiatus minimè releuabatur in aliquo
nec fauor eidem conceditur, ſed aliis, qui-
bus eum eo communicare licet planè ſi ex-
communicatus agens hodie in iudicio vi-
tari, & per exceptionem repelli non po-
teſt, iam per dictam Extrauag. maximè re-
leuatur, & eidem fauor conceditur, quippe
qui in iudicio omninò agit, & quamuis ad-
uerſarius, vel Iudex opponat, & velit, non
poteſt illum repellere. Differentia ergo in-
ter ius antiquū & dictam Extrauag. quoad
propoſitum attinet, in eo eſt quòd hodie
tam Iudex quàm aduerſarius, ſi velint, poſ-
ſunt agentem excommunicatum admitte-
re in iudicio quandiu nominatim denun-
tiatus non eſt, nec admittentes peccant, aut
minorem excommunicationem incurrunt,
cùm tamen olim, licèt vellent, admittere
non poſſent etiam non denunciatum, *cap.*
cùm non ab homine 14. cum ſeq verſ. ſecunda,
de ſent. excomm. imò peccarent, & minorem
excommunicationem incurrerent, iuxta
quæ explicari debet is text. *& d.c.1. de ex-*
cept. in 6. cum ſimilibus.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo per quam clerici, maximè in criminalibus cauſis, trahuntur ad Iudicem ſecularem, non tenet.*

2 *Conſuetudinis inutilitas, qua præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeu eccleſiaſticis perſo-*

nis irrogatur, ponderatur.

3 *Conſuetudo, quæ Eccleſiis manifeſtum onus & grauamen infert, reprobatur.*

4 *Conſuetudo rationabilis, & irrationabilis quomodo dignoſcatur?*

5 *Conſuetudo contra libertatem Eccleſiæ non valet.*

6 *Conſuetudo tollens clericis priuilegium, competens eſt contra libertatem Eccleſiæ.*

7 *Clerici de omni crimine apud ſuum eccleſiaſticum Iudicem conueniendi.*

8 *Conſuetudo an & quando valeat vbi non valet lex.*

9 *Conſuetudo non tenet, qua circa cauſas ciuiles Iudices ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionem contra clericos.*

10 *Conſuetudo etiam immemorialis non poteſt aliquid operari contra libertatem Eccleſiæ.*

Cap. Clerici. VIII.

AD *n.4.* Nota non valere conſuetudi- 1
nem per quam clerici maximè in cri-
minalibus cauſis, trahuntur ad Iudicem ſe-
cularem, vt per gloſ. Abb. & alios *hic,* Aufrer.
de poteſt. ſeculari reg.1. in princ. Rip. *n.15. in c.1.*
ſup. hoc tit. Roland. *conſ.4. à n.12. lib.1.* Cou.
pract. c.31. n.5. Gutier. *canon. lib.1. c.34. n.23.*
Rot. *deciſ.14. de conſuet. aliàs 840. in antiq.*
Adde quæ de inutilitate conſuetudinis qua 2
præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeu eccle-
ſiaſticis perſonis irrogatur, tradunt Azori.
inſtit. moral. part.1. lib.5. cap.12. q.1. verſ. ſed
dubitari poſſet, Mart. *de iuriſdict. part.4 cent.*
1. caſu 63. Farin. *in praxi crimin. p.1. q.8. à n.3.*
Bonacin. *de legib. diſp.1. q.1. puncto vltim.*
§.3. n.37. Carol. de Graſſis *de effectib. cleric.*
effectu 1. n.372. Camil. Borrel. *in ſum. deciſ.*
p.1. tit.14. n.143. Cened. *pract. q.4. num.14.*
Ratio autem quare conſuetudo in propoſi- 3
to reprobetur eſt, quia non ſolùm Eccleſiæ
manifeſtum onus, & grauamen infert, iuxta
cap.1. de conſuet. verùm etiam, quia irra-
tionabilis erat, & inhoneſta, dum per eam
clerici contra honeſtatem ad ſeculare iu-
dicium tracti inter ſeculares diſtraheban-
tur, & vexabantur in dedecus, & iniuriam
totius Ordinis clericalis, cui eiuſmodi pri-
uilegium & exemptio à ſeculari foro iure
competit, *cap. ſi diligenti, ad fin. de foro comp.*
& ſic ſuccedit *reg. d.c. vlt. in fine,* ibi, *niſi fue-*
rit rationabilis, &c. *c. mala, cum ſeqq. 8. diſt.*
iunctis his quæ ad dignoſcendam rationa-
bilem, vel irrationabilem conſuetudinem
vltra gloſ. & DD. *in c. vlt.* tradunt gloſ. *verb.*
rationabilia, & DD. *ibi in cap.1. de conſtitut.*

in 6. latè Menoch. *de arbitr. caſu* 82. Hoied. *de incompat. benef. part.* 2. *c.* 11. *à num.* 7.
5 Et tandem & potiſſimum, quia certum eſt non valere conſuetudinem contra libertatem eccleſiaſticam, *Auth. caſſa, C. de ſacroſ. Eccleſ. cap. grauem, de ſentent. excom. cap. vlt. de rebus Eccleſ.* poſt Roch. Duen. *reg.* 143. Perez *ad lib.* 2. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.*
6 Nau. *in man. cap.* 27. *num.* 119. *cum ſeqq.* At conſuetudo, de qua hic, eſt contraria libertati eccleſiaſticæ, quia tollit clericis priuilegium ab Imperatoribus, & ſummis Pontif. generaliter conceſſum, ne in cauſa criminali, aut ciuili trahantur ad iudicium ſeculare, vt *in d. cap. ſi diligenti,* cum ſimilib. & probat *hîc,* text. ibi, *ſacros Canones, in quibus generaliter traditur,* &c. & ita hanc vltimam rationem apertè reddit gloſ. quam ſequuntur Abb. *num.* 6. & alij *in præſenti,* & ſatis conſonat is text. ibi, *non debet,* & ibi, *in hac parte,* ſignificans conſuetudinem in hoc non debere admitti, vt pote quia cõtra debitam rationem, & honeſtatẽ, & contra libertatem per ſacros Canones conceſſam Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis perſonis, quam & Imperatores approbant.

7 Vnde pendet ſolutio ad difficultatem quæ occurrit ex principio huius text. dum Pontifex huiuſmodi conſuetudinem reiicit, ex eo quòd ſacri Canones, quos & leges imitantur, apertè dicunt de omni crimine clericos apud ſuum eccleſiaſticum Iudicem tantummodo conueniendos eſſe: videbatur enim hæc ratio & fundamentum Pontificis magis ſuadere contrarium, ſcilicet admittendam eſſe conſuetudinem, quippe quæ admittitur, & valet contra ius humanum tam ex ſacris Canonibus, quàm ex Imperatorum legibus reſultans, *d. c. vlt. in fine, de conſuet. l. de quibus,* vbi communis, *ff. de legib.* cui difficultati reſpondent in effectu Abb. *num.* 4. Anch. Dec *n.* 14. & DD. communiter *hîc,* Pontificem arguere de lege ad conſuetudinem negatiuè, quaſi dicat, ſi ex Imperatoris teſtimonio lex Ciuilis ſcripta non præualet in hoc caſu, vtique nec etiam præualere debet conſuetudo, quæ eſt lex non ſcripta. *§. ex non ſcripto, In-*
8 *ſtit. de iure natur.* Sed hæc reſponſio non caret dubio, quia ſecundùm illam non bene concludit, nec argumentatur Pontifex, quia conſtat multoties valere conſuetudinem, vbi non valet lex, aut conſtitutio ſcripta, & patet, ſi quidem conſuetudo contra Canones, & leges iuris communis valet, *d. cap. vlt.* & tamen non valet lex Ciuilis, aut conſtitutio aliqua inferioris, contra eiuſmodi Canones, *d. cap. vlt. de rebus eccleſ. cap. quod ſuper his, in fine, de maior.* Cui dubio non ſatisfacit Abb. *d. num.* 4. *verſ. nec obſtat.* Sed retenta prædicta ratione dicendum videtur Pontificem hic nõ arguere de lege ad conſuetudinem, ſed de iniuſtitia, ſeu malitia, & qualitate legis ad iniuſtitiam, malitiam, & qualitatem conſuetudinis quaſi dicat cùm ex Imperatoris ſententia lex Ciuilis, quæ imitatur ſacros Canones, in quibus habetur quòd clerici de omni crimine apud eccleſiaſticum tantummodo conueniantur iniuſta, irrationabilis, & contra libertatem eccleſiaſticam cenſeri debet conſuetudo, & conſequenter non debet ex illa Canonibus in hac parte præiudicium aliquod generari.

Amplia notabile, ſiue concluſionem, in 9
princ. huius text. adductam ex identitate rationis procedere non ſolùm in cauſis criminalibus de quibus ſpecialiter loquitur hic text. ſed etiam in ciuilibus, itaut non teneat conſuetudo qua circa illas Iudices ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionẽ contra clericos, ita vltra *gloſ. fin. in præſenti,* tenent *hîc,* Abb *n.* 6 *&* Dec. *n.* 14. Greg. Lop. *l.* 10. *tit.* 9. *part.* 1. Aufrer. *in Clem.* 1. *de officio Ordin. reg.* 2. *q.* 3. *princ. n.* 16. Carol. de Graſſis *d. effectu* 1. *n.* 387.

Amplia etiam eandem concluſionem 10
locum habere, licèt conſuetudo eſſet immemorialis, & tanti temporis quòd de eius initio memoria in contrarium non extaret: ea enim nec cum hac qualitate poteſt aliquid operari contra eccleſiaſticam libertatem, vt reſoluunt Selu. *de benefic. p.* 2. *q.* 23. Cou. *lib.* 1. *var. c.* 10. *n.* 14. *& pract. c.* 31. *n.* 5. Decian. *in tract. crimin. tom.* 1 *lib.* 4 *c.* 9. *à n.* 10. Farin. *d. q.* 8. *n.* 3. D. Garc. Maſtrill. *de magiſt. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 114. Carol. de Graſſ. *d. effectu* 1. *n.* 375. Matta *d. caſu* 64. *n.* 6. Cald. Pereira *de manu Regia p.* 1. *c.* 5. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ex officio poteſt & debet prouidere vt in iudicio interueniant omnes ſolemnitates, & requiſita neceſſaria.*
2 *Monachi comparere non valent in iudicio abſque ſui Prælati licentia, vel mandato.*
3 *Iudex ex officio poteſt videre de viribus mandati, & Procuratorem ſine illo agentem repellere.*
4 *Inſtrumentum mandati procuratorij non probatur ex eo quòd tabellio atteſtetur coram ipſo fuiſſe confectum.*

CAP.

Cap. Cauſam, quæ. IX.

1 POſt *num.* 1. Notant DD. communiter ex
hoc textu Iudicem ex officio poſſe, & de-
bere prouidere, vt in iudicio interueniant
omnes ſolemnitates, & requiſita, quibus, vel
aliquo deficientibus proceſſus, & iudicium
corruit, vel redditur illuſorium, itavt lis ire-
rum agitari iam per ſententiam extincta, aut
ſopita ſuſcitari valeat, cuiuſmodi erat con-
ſenſus, & auctoritas ſuperioris, de quo *hic*,
& ita notant omnes *in præſenti*, gloſ. *verſ. ab-
ſentia*, *in fin.* vbi DD. *in cap.* 1. *de elect. lib.* 6.
Padil. *n.* 5. *in l. age. & in l. vbi pactum n.* 11. *cum
ſeq. C. de tranſact.* Duen. *reg.* 264. *verſ. & circa,*
2 *cum ſeqq.* poſt alios quos citant: & hinc quòd
Monachi comparere non valeant in iudicio
abſque ſui Prælati licentia, vel mandato, &
quòd aliàs iudicium reddatur nullũ, probat
l. Caſtella 2. *tit.* 5. *part.* 3. vbi Gregor. *verb. el
Cabildo, & verb. con otorgamiento*, Muſcard. *de
probat. concl.* 106. *num.* 3. *&* 61. Suar. de Paz *in
pract. tom.* 1. *annot.* 4. *de procurat. num.* 34. Card.
Tuſch. *pract. concl. tom.* 6. *lit. P*, *concl.* 816. *n.* 3.
Bobadil. *in politica lib.* 3. *c.* 14. *ex n.* 16. Facbin.
controu. lib. 8. *c.* 61. Monterroio *in pract. tract.* 3.
c. 121. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. Regula-
res n.* 37. *& verb. procurator n.* 6. Pichard. *in ma-
nuduct. ad praxim. p.* 1. *prac.* 1. *per totum.*
3 Sic ſimiliter ex hoc textu tam in deciſio-
ne, quàm in ratione *ibi*, *ne ſi fratres*, &c.
comprobatur maximè ſententia gloſ. *d. verb.
abſentia*, *in fin.* quatenus reſoluit Iudicem
ex officio, nemine petente, poſſe videre de
viribus mandati, & Procuratorem ſine illo
agentem repellere, vel ſi dubium fuerit, com-
pellere, vt de rato caueat, ſequuntur gloſ.
Anch. Franch. & alij *ibi*, Abb. *n.* 3. Sicul. *à n.* 22.
Deci. *num.* 2. & multi *hic*, communis ex ci-
tatis à Padil. *vbi ſuprà num.* 12. & à Duen.
d. verſ. & circa probant Cacher. *Pedem. deciſ.* 1.
num. 35. Vanti. *de nullit. tit. quis poſſit dicere,
num.* 45. Suar. de Paz *d. annot.* 4. *de procurat.
num.* 8. vbi dicit iam in hoc nullam poſſe eſſe
controuerſiam in forenſibus iudiciis, maxi-
mè attento Iure Regni, de quo *in l.* 55. *tit.* 1.
lib. 3. *& l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 4. *Recop.* quas ad id etiam
expendit Cardoſ. *d. verb. procurator. num.* 6.
4 Et non ſufficit quòd tabellio atteſtetur co-
ram ipſo fuiſſe confectum mandati Procu-
ratorij inſtrumentum, niſi illud integrum,
& authenticum in iudicio producatur, ex
adductis per Suar. de Paz *d. annot.* 4. *num.* 15.
Auiles *ad c.* 15. *Prætor. n.* 23. Cardoſ. *d. verb.
procurator. n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Incorrigibilis quis dicatur?*

2 *Incorrectus, & incorrigibilis an diffe-
rant?*

3 *Incorrigibilis verè & propriè quis dicatur?*

4 *Conſtitutio agens de incorrigibili, intelli-
genda de illo, qui abſolutè ſimpliciter,
& iuxta proprietatem verbi talis dici-
tur.*

5 *Anathema ſaltim ex vſu Eccleſiæ importat
excommunicationem maiorem.*

6 *Anathema paſſim excommunicationem ſo-
lemnem cum quibuſdam maledictis & im-
precationibus, ſeu execrationibus, que pu-
blicè & ſolemniter fiunt, importat.*

7 *Eccleſia quando dicatur non habere vlteriùs
quid faciat, oſtenditur.*

8 *Clericus ab eccleſiaſtico Iudice iuxta formam
huius text.* in cap. cùm non ab homine, *primò depoſitus, deinde excommunica-
tus, & denique anathematizatus dicitur
incorrigibilis.*

9 *Incorrigibilis delinquens abſque vlla tradi-
tione, vel degradatione dimittitur vt à
ſeculari poteſtate comprimatur.*

10 *Clericus incorrigibilis quomodo dicatur tra-
di Curiæ ſeculari?*

11 *Deprehenſus in crimine quando abſque vlla
conuictione condemnari, & puniri va-
leat?*

12 *Clericus delinquens an poſſit à laicis abſ-
que mandato eccleſiaſtici ſuperioris com-
prehendi, capi, ſeu detineri ſaltim per ſpa-
tium viginti horarum.*

13 *Clericus debitor fugiens poteſt capi à laico
creditore vt ad eccleſiaſticum Iudicem
trahatur.*

Cap. Cùm non ab hominñe. X.

AD *num.* 7. *in fine.* Pro totius incorrigi- 1
bilitatis materiæ cognitione ſciendum
eſt incorrigibilem non ex eo dici quòd ab-
ſolutè non poſſit corrigi, & emendari ſi
velit, ſic enim non peccaret, nec damna-
retur incorrigibilis, imò excuſaretur, dum
non corrigitur, cùm ad impoſſibile nemo
obligetur, ex *reg. nemo poteſt*, *de regul. Iuris
lib.* 6. ſed quia licèt poſſit corrigi, non vult,
vt eleganter probat Caſtr. *de iuſta hæret. pu-
nit. cap.* 1. *in princip.* quamuis propter maxi-
mam repugnantiam & difficultatem, quæ
eſt ex parte illius, qui in peccatis perſiſtens
non corrigitur quodammodo dicatur non
poſſe corrigi, quemadmodum impoſſibile di-
citur etiam id, quod nimis difficile eſt, *l.* 4. §. 1.

in princ.ff. de ſtatu liber.l. apud Iulianum 40. *aliàs, Idem Iulianus* 41.§.*vlt.ff.de legat.*1. poſt alios Menchaq. *illuſtr. cap.*51 *num.*46. iuxta quem ſenſum incorrigibilis dicitur ex ſe ſubuerſus & condemnatus, iuxta illud Pauli *ad Titum* 3. relatum *in cap. dixit* 24. *q.*3. *Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correctionem deuita, quia ſubuerſus eſt, cùm ſit iudicio proprio condemnatus*, vbi Theophil. & alij interpretantur *ſubuerſum*, ideſt, incorrigibilem. Caſtr. *vbi ſuprà*, & Simancb.
2 *de Cathol inſtitut. cap.*48. *num.*23. Differunt ergo incorrectus & incorrigibilis, ſicut inteſtatus, & inteſtabilis, *princip. Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſtato, l.ſi cui* 18. §. *vlt. & l. eum lege* 16.*ff. de teſtam.* Deinde ſciendum eſt incorrigibilem ex ſententia Decij, *n.*17. *in præſenti*, & Cou. *pract. c.*31. *num.* 2. & Clar. *in pract.* §*fin.q.*36. *num.* 33. & mente omnium aliquando latè, & minus propriè, ſeu aliquo modo; aliquando verò ſtrictè, propriè, verè, vel omnino appellari. Priori modo dicitur incorrigibilis omnis ille, qui ſemel vel ſolo verbo admonitus, correctus, aut punitus, adhuc emendatus, aut correctus non apparet, quinimo in peccatis verè, aut præſumptiuè perſiſtens ſatis oſtendit ſe nolle corrigi, vt tradunt Anton. Abb. Deci. & alij *in præſenti*, & ſatis probat *cap. neminem*, ibi, *incorrigibilis*, vbi notant Dom. Turrecrem. & alij iuncto *cap. præcedenti* 45. *diſt.* text. *in cap vt fama, de ſent. excom.* quem expendunt Abb. & præcitati, Caſtr *vbi ſup.* & efficaciùs conſtat ex hoc textu *in verb. incorrigibilis*, vbi is, qui pro crimine fuit depoſitus, & adhuc non corrigitur, ſed relabitur, incorrigibilis dicitur, vt expendunt Abb. *d.num.* 30. vbi Sicul. *in addit.* & alij; qui aliquo modo oſtendit ſe nolle corrigi, & tamen quia non verè, nec omnino incorrigibilis exiſtit, ſed adhuc ſubeſt ſpes correctionis, iubet textus illum excommunicari, quia excommunicatio cùm ſit medicinalis, & ex fine, ac intentione Eccleſiæ ordinatur ad correctionem, *c.*1. *de ſentent. excom. lib.*6. non videtur infligenda ei, qui verè & omninò incorrigibilis proponitur, ita quòd excommunicatio eadem nullã vtilitatem, quin potiùs damnum, & obdurationem allatura ſit, ſecundùm communem *in d. c.*1. pen. ex. *ibi, & in c. prodeſt. ad fin. cum ſeq.*25. *q.* 5. & poſt S. Thom. Abb & alios, tradunt Cou. *in cap. alma mater p.*1. *in initio in vlt.* & Tiraq *l.* 9. *connub. n.*226. Poſteriori verò modo, ideſt, verè, & pro-
3 priè, ſeu omnino incorrigibilis dicitur ille, qui non ſemel, ſed multoties, & legitimè monitus non deſiſtit, ſed in peccatis conſtans perſeuerat, oſtendens obdurationem, contemptum, vel contumaciam, per quam obduratus contemnit correctionem, pœnas, & media, quibus corrigi poterat, & ita nullatenus corrigi vult, vel non ſine maxima difficultate poterit, & is per gloſ & DD. appellari penitus, ſeu verè incorrigibilis, *gloſ. vlt. in c illud.* 24. *q.* 3. Deci. Cou. & Clar. *vbi ſuprà* & de eo agere videtur D. Paul. *d. loco ad Titum* 3. text. *hic in verſ. poſtmodum, & in c. nec licuit, verſ. peccator* 17. *diſt. & in cap. in audientia* 25. *in fine. & in c. contingit* 45 *verſ. volumus. de ſent. excommun.* Sanè
in dubio, niſi aliud appareat, diſpoſitio 4
agens de incorrigibili, intelligenda videtur de poſteriori, qui abſolutè, ſimpliciter, & iuxta proprietatem verbi talis eſt, arg. *l. non aliter ff. de legat.*3. cum vulgarib. Et tunc demum intelligetur de priori, cùm id ipſum ex verbis, vel ex materia ſubiecta, aut intentione diſponentis apparuerit, iuxta *d. l. non aliter*, cum ſimilibus.

In text. ibi, *Anathematis mucrone.* Cùm 5
anathema ſaltim ex vſu Eccleſiæ importet excommunicationem maiorem, *cap. vlt. vbi gloſ.*1. *in princ.* 3 *q.*4. *c. nemo Epiſcoporum*, ibi, *anathema* &c. 11. *q.* 3. gloſ. *verb. anathematis, in c.* 2. *de re iudic lib.*6. Cou. *d. p.* 1. §. 8. *à num.*6. Henriq. *in ſum. lib.* 13. *c.*20. *num.* 2. & 3. & criminoſus, de quo hic text. agit, iam proponatur excommunicatus maiori, vt patet ibi, *excommunicari*, videbatur ſuperflua, & nihil addere, ſed idem omnino repetere hæc anathematis mucrone percuſſio. Nec ſatisfaciunt intellectus *gloſ.* 2. *hic*, quam conuincit Abb. *num.*23. & communis *in præſenti*, & alius Goffredi, & aliorum ſequacium, quos etiam reprobant idem Abb. & alij, licèt defendat Deci. *hic n.*13. & Nau. *in Extrauag de datis, & promiſſ. notab.* 4 *num.*9. *verſ.*4. falsò ad id allegans gloſſam *in præſenti.* Vnde Hoſt. & Ioan. Andr. quos ſequuntur alij communiter ex Abb. & Deci. *dictis locis*, poſt alios Cou. *in c. alma mater p.*1. § 8. *n. vlt.* intelligunt quòd licèt ple- 6
rumque maior excommunicatio & anathema conueniant, & quoad vinculum, & ſubſtantiam non differant, nihilominus anathema hic & paſſim alibi denotat excommunicationem ſolemnem cum quibuſdam maledictis & imprecationibus ſeu execrationibus, quæ publicè & ſolemniter fiunt, iuxta formam *c. debet* 11. *quæſt.* 3. vel aliam ſimilem moribus receptam, vt habetur in Pontificali, & ex Caſtro, & aliis tradit Cou. *vbi ſuprà. numer. pen. in fine*, quamuis nunquam, vel raro eiuſmodi ſolemnitates obſeruari dicat Nau. *vbi ſuprà verſ. addo ſeptimò*, cuius ſententia rectè procedit in excommunicatione,

ſeu

ſeu anathemate, per viam legis, aut generaliter, & non in perſonam aliquam certam. Poteſt etiam dici per mucronem anathematis hic nullatenus intelligi excommunicationem, quæ iam præceſſit, ſed ſolas maledictiones, ſeu execrationes extremas, quæ in eos inferri ſolent, qui deteſtabiles ſunt, & de quorum correctione ſpes non habetur, prout paſſim in iure, & per Pontifices fieri videmus abſque ſolemnitate dicti *cap. debent*, vel ſimili ſub anathematis, vel anathematizantis nomine *in cap. excommunicamus 1. & 2. de hæret.* & paſſim in Bulla Cœnæ, imò etiam priuatæ perſonæ abſque iuriſdictione anathema proferunt, ſeu anathematizant, hoc eſt maledicunt, deteſtantur, & execrantur, vt patet ex illo Euangelij *Marci 17. cœpit anathematizare*, &c. & in profeſſione Fidei, quam in Vniuerſitatibus faciunt Doctores, & Profeſſores multa damnantes, & anathematizantes, tradit Nau. *d. loco, verſ. addo ſextò, & ſeq.* Caſtr. *lib 2. de iuſta hæret punit. cap.* 20. vbi meminit huius text. & Simanch. *de cathol. cap. 27. num. 7.* Henriq. *in ſum. p. 2. lib. 13. de excommun. c. 20. num. 2. & 3.*

7 Ad *num. 8. in fine.* Aduerte quòd licèt in Eccleſia multæ adhuc & graues ſint pœnæ, quibus hic delinquens puniri potuit, nihilominus tamen Eccleſia dicitur non habere vltrà quid faciat, ſcilicet legitimè, vtiliter, & cum effectu ad aſſequendum finem correctionis & conuerſionis quem prætendit, & ſic non habet vltrà quid faciat ad corrigendum, quamuis habeat ad puniendum: cùm enim huic criminoſo poſt maximam depoſitionis pœnam inflixerit maiorem excommunicationem, & vltra eam ſubſecutæ ſint extremæ illæ maledictiones & execrationes, quæ anathematis nomine deſignantur, & clericus iſte hæc omnia contemnens, & in profundum malorum veniens, corrigi nolit, deſperat iam Eccleſia de ipſius correctione, & propterea non habet vltrà quid faciat, vt illum corrigat, & conuertat, tanquam ſuum clericum priuilegio clericali gaudentem in ſuo foro & gremio retineat, ac ſubinde puniendum clericali priuilegio deſtitutum relinquit, vt à ſeculari poteſtate comprimatur, ſiue exilio, ſiue alia pœna, quæ eidem ſeculari competens videbitur, idque intendit text. *hîc* ibi, *per ſecularem comprimendus eſt poteſtatem*, &c. qui intellectus ſatis conuenit verbis, & menti Pontificis, qui dum dicit Eccleſiam non habere vltrà quid faciat, non negat ſupereſſe adhuc multas pœnas, quibus delinquens puniri poterat; quinimò ſupponit eaſdem exiſtere, & per ſecularem fore infligendas: & ſolùm attendit quòd reus in profundum malorum veniens contempſit, id eſt, omnino incorrigibilis eſt effectus: ergo ſic exiſtente non habet Eccleſia vltrà quid faciat vt corrigat, & à profundo malorum eruat.

8 Vbi clericus ab eccleſiaſtico iudice iuxta formam huius text. primò depoſitus, deinde excommunicatus, & denique anathematizatus, incorrigibilis proponitur, licèt aliqui exiſtimauerint ſecularem poteſtatem ſtatim poſſe illum comprimere, nec vlteriùs requiri aliquam ſententiam iudicis eccleſiaſtici per quàm ſic incorrigibilis declaretur, oppoſitum tamen imò declaratoriam incorrigibilitatis per eccleſiaſticum Iudicem neceſſariò requiri, reſoluunt Card. Sicul. & alij, communis ex Felin. *num. 9. in præſenti*, probant Bernard *in pract. cap. 139. numer. 4.* Clar. *in pract. §. fin. q. 36. num.* 34. quorum opinio tutiùs & æquiùs procedit in aliis caſibus vbi incorrigibilitas inſurgit, vel ex monitionibus, vel ex aliis circunſtantiis, quæ non ita certæ, & notoriæ proponuntur, vt ſententiæ ſcilicet, depoſitiones, excommunicationes, & anathemata, & poſtmodum perſeuerantia, & omnimoda incorrigibilitas, de quibus *hîc*, & ita ex mente Abb. *hîc num.* 29. refellitur argumentum, ex reg. *cap cùm ſecundum, ad fin. de hæret. in* 6. quam multis explicat Felin. *in præſenti, ex num.* 10. Sic ſimiliter ſecundùm Abb. *d. num.* 29. & alios *hîc* in ſpecie huius text. non oportet quòd ſecularis poteſtas priùs requiratur ab eccleſiaſtico iudice, vt ſatis deducitur ex hoc eodem textu, licèt contradicat Hoſt. per tex *in cap. 2. de clerico excom.* qui loquitur in aliis terminis diuerſis, in quibus non proponitur incorrigibilitas per gradus, & iuxta formam huius text. vt aduertit Abb. illic *num.* 4. & eſt de mente aliorum.

9 Nota non eſſe in propoſito neceſſariam aliam traditionem, per quam is incorrigibilis tradatur Curiæ ſeculari, ſicut nec actualem degradationem, prout in aliis caſibus requiritur, & præcedere debet; nam interueniente incorrigibilitate iuxta formam huius text. lex ipſa Canonica, de qua *hîc*. abſque vlla traditione, vel degradatione eiuſmodi delinquentem dimittit vt à ſeculari poteſtate comprimatur, ſecundùm Ioan. Andr. & communem ex Abb. *num.* 26. *in fine cum ſeq.* & aliis hîc, idem Abb. *d. num.* 4. Bernard. *vbi ſuprà num.* 4. Clar. *d. q. 36. num.* 33. Nau *in man. c. 27. num.* 81. Henriq. *d. lib. 13. de excommun. cap. 45. num. 3. lit. S*, contra Petrum, quem refert Abb. *d. num. 26. poſt princ.* & refutant ipſe & DD. communiter,

10 Pro quibus contra illum ſatis expenditur is textus. Vnde dum *gloſ. vltim. in præſenti*, & gloſ. *verb. incorrigibilis*, *in cap. vt fama*, *de ſent. excomm. & verb. relinquuntur in cap. ad abolendam, de hæret.* vbi DD. Cou. *lib.2. var. c.20. num.7.* & plerique alij per hunc text. docent clericum incorrigibilem tradi Curiæ ſeculari, intelligendi ſunt de traditione materiali, & quæ ipſo iure fit per legem, dum clericum eiuſmodi priuilegio clericali nudatum à ſuo foro dimittens, deſerit, & relinquit, vt à ſeculari poteſtate comprimatur: non verò de traditione, quæ fit per ſententiam Iudicis eccleſiaſtici, iuxta *c. nouimus 27. in princ. de verb. ſignif.* cum traditis per Deci. *hîc num.14.* Caſtr. *de iuſta hæret. punit. lib.2. cap.13 ad med.* Simanch. *de Cathol. inſtit. c.46. n.70. & cap.34. num. vlt.* Bernard. & Salzed. *in pract. c.141.*

11 In tex. ibi, *deprehenſus legitimè, atque conuictus*, &c. Valde controuerſum eſt, an & quando ſufficiat quòd quis deprehendatur in ipſo crimine, vt abſque alia conuictione condemnari, & puniri valeat, quaſi deprehenſio eiuſmodi rem efficiat notoriam; de quo agunt *gloſ.* Abb. *numer.19.* Deci. *11.* & alij *hîc*. Bart. & DD. *in l. defenſores, C. de defenſor. ciuit. & in l.1. C. de petit. bonor. lib.10.* Palat. *in repet. cap. per veſtras. notab.3. §.21. numer.12. & 17. cum ſeq.* Clar. *in pract. § fin. q.8.* Rebuff. *in l. quæſtio, verſ. deprehendere, cum ſeqq. ff. de verb. ſignif.* Boſſ. *in pract. tit. de denunciat. num.10. poſt gloſ 4. in cap ſi quis Diaconus 50. diſt. & gloſ.1. in cap. ex tuarum 4. de eo, qui duxit in matrim. gloſ.2. in cap. Presbyter 81. diſt. gloſ.1. in cap. tua, de pœn. & in cap. vltim. 15. quæſt. vltim.* citantes hunc textum pro parte negatiua dum vltra deprehenſionem requirit quòd clericus conueniatur. Sed obſtare videtur text. *in l. pulmum 43. §. quæ in adulterio, ff. de ritu nupt. l. cap.5. ff. de adulter. d. cap. tua, d. cap Presbyter, d. cap. ſi quis, & d. cap. ex litterarum*, cum aliis, obtinuit communis ex Abb. & præcitatis quòd vbi delinquens à paucis deprehenditur in crimine vel in actu proximo, dicitur crimen manifeſtum, id eſt, probabile, quia per illos probari poteſt. Si verò in crimine, vel actu proximo deprehenditur à populo, multitudine, vel à pluribus rem notoriam efficientibus, tunc ex tali deprehenſione, vel potiùs ab actu percipiendi ſenſu corporeo, inſurgit notorium, itavt ex eo poſſit reus condemnari, & puniri, quamuis aliter conuictus non ſit, iuxta regulam *c. euidentia, de accuſat. & cap. vlt. de cohab. cleric* & ita poſſunt intelligi *d. l. defenſores, d. c. tua, d. c. presbyter.* cum aliis: intendunt *gloſ.1. hîc, & in d. cap. ſi quis.* Nec refert an per laicos, an per clericos deprehendatur clericus, *ſup. pen. verſ. dicit enim, de purgat. canon.* vbi DD. Abb. *num.10.* & alij *hîc*, vt per Deci. *num.12.* Vbi autem delinquens etiam à pluribus deprehenditur, non in ipſo crimine, vel actu proximo, ſed poſt illud commiſſum, tunc ex tali deprehenſione inſurgit infamia, vel iudicium maius, aut minus, iuxta numerum deprehendentium, & circunſtantias loci, temporis, & ſimiles, & in hac ſpecie oportet quòd reus vlteriùs conuincatur, vt condemnari & puniri poſſit, & ſic procedunt gloſ. *in d. cap. ex litterarum, & in d. l. vlt. & in d. cap. tua, & in d. l. cap.* & ſic intelligitur hic text. ſecundùm Abb. & alios hîc, vt per Deci. *d. num.11. verſ. ſed aduertendum*, vltra quos poſſet etiam intelligi iuxta *d. 1. membrum.*

12 In gloſ.1. ibi, *aliqui clerici*, &c. de quæſtione, quam hæc gloſ. tacitè inuoluit, an clericus delinquens poſſit à laicis abſque mandato eccleſiaſtici ſuperioris comprehendi, capi, ſeu detineri, ſaltim per ſpatium viginti horarum, vt ad ſuum Iudicem deferatur, iuxta *d. l. capite 25. ff. de adulter.* multa dicunt, & varias opiniones referunt poſt antiquiores Abb. *numer.11.* Felin. *à numer.1.* Deci. *à num.10.* Alciat. *à num.18.* & alij *hîc*, DD. *in d. cap. vt fama, & in cap. ſi clericos, de ſent. excomm. lib.6.* & paſſim alibi, vt per Bernard. *in pract. cap.122.* vbi Salzed. *lit. C, cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu 180. à num.18.* Clar. *in pract. §. fin. q.28. num.6.* Boſſi. *in pract. tit. de captura à num.38.* ſecundùm quos communiter receptum eſt abſque mandato eccleſiaſtici Superioris poſſe clericum licitè, & citra pœnam excõmunicationis capi, & comprehendi à laicis, vt ſtatim ad eccleſiaſticum Iudicem deferatur, primò vbi agitur de impediendo crimine per clericum committendo. Secundò vbi poſt iam commiſſum probabilis eſt timor fugæ; & denique vbi clericus reperitur in ipſo actu delinquendi, & ſic in flagranti delicto, idque non tantùm licitum eſt ſecundùm prædictos quoad publicos miniſtros, verùm etiam quoad priuatas perſonas. Verùm hæc ſententia non ſatis iure probatur, & dubia admodum videtur, *ex d. cap. vt fama, & cap. ſi clericus*, cum aliis, vt poſt Sicul. contra Abb. & communem multis proſequitur Deci. *numer. 10.* intendunt gloſ. *4. in cap.3. de ſentent. excomm.* & alij *ibi*, Alciat. *num.24. hîc*, nouè expendens *d. cap. vt fama*, quæ excepto caſu flagrantis delicti abſolutè prohibet laicis miniſtris ne clericos, vel beneficiarios abſque ſui ſuperioris mandato capiant etiam ad effectum vt ad eccleſiaſticum deducant, imò etiam in flagranti

granti ſuperioris mandatum requirere videtur,gloſ.*hic in fine*,per *d.cap.vt ſama*. An verò in propoſito ſufficiat mandatum ſuperioris eccleſiaſtici generale?negant nonnulli, vt per Deci.*d.n.*10. *in fine*. Affirmant alij, quorum ſententia verior videtur, vt poſt Aretin. tradit Bernard.*d.cap.*122.*in fi-*
11 *ne*, & Boſſi.*d. loco num.*37. declarando, vt per eundem. Vide addita *ad cap.*2. *de vita, & honeſt.cleric.num.* 3.*&* 4. Adde ſecundùm communem ſententiam poſſe clericum debitorem fugientem capi à laico creditore, vt ad eccleſiaſticum Iudicem trahatur, ex Abb *num*17.*cum ſeq.* Felin.4. Deci.*n.*10. *in præſenti*, poſt alios communem dicunt, ſic ampliantes *l.ait Prætor.§.ſi debitorem, in princ.ff quæ in fraudem cred.*

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum impetratum contra violentum poſſeſſorem comprehendit illum, qui ſcienter ſuccedit in vitium, ad hoc vt per illum conueniri valeat.*
2 *Sententiæ executio fieri poteſt aduersùs tertium, qui poßidet rem obtentam durante litigio.*
3 *Reſcripta alia realia quæ in rem, & alia perſonalia, quæ in perſonam diriguntur.*
4 Text.in præſenti *declaratur.*

Cap. Quia. V. XI.

1 AD *num.*1. *in fine.* Colligi ex text. per reſcriptum impetratum contra violentum poſſeſſorem conueniri illum, qui ſcienter ſuccedit in vitium; de quo vide *l.Caſtell.*13.*tit.*7.*part.*3.*& l.*4.*tit.*12.*lib.*1.*fori*,Conan. *lib.*3.*comment.cap.*15.Cou. *in reg. peccatum p.*3. *in initio, & in reg.poſſeſſor p.*2. §.9. *& pract.c.*15.*num.*7. Petr. Greg.*ſyntag. Iuris p.*3.*lib.*39. *cap.*2. Cuiac. *lib.*5.*obſeru.*17. Morl. *in emporio Iuris tit.*2.*q.*21.*num.*1.Parlad.*rerum quotid.lib.* 2.*cap.fin. p.*4.§.5.*num.*6.
2 *&* 9.Et facit; quia executio ſententiæ fieri poteſt aduersùs tertium, qui poſſidet rem obtentam durante litigio, iuxta terminos *cap.* 1. *alien. iudic.mutandi cauſa facta, & Auth. rei litigioſa C.de litig.* vt præter Cou. & Parlad. reſoluunt Paſchal. *de viribus patriæ poteſt.p.*1.*q.*16.*n.*4. Card. Tuſch. *pract. concl.tom.*5.*lit. L,concl.*381.*numer.*2. Ceuall. *commun. contra commun.q.*810.*nu.* 48. *& de cognit.per viam viol.p.*2.*q.*16.*num.*4.
3 Ad *n.*2. Si inſignis Præceptoris Conimbricenſis, cuius memini *in collect* intellectum defendere velis, oportet iuxta ſingularem doctrinam Innoc. *in cap. dilectus, de pæn.* diſtinguere inter reſcripta realia, quæ in rem, & inter perſonalia, quæ in perſonam diriguntur. Realia dicuntur, quæ in nullam perſonam, vel certas perſonas conceduntur,ſed ſimpliciter & abſolutè in rem faciendam, vel exequendam; veluti ſi aliquo proponente ſe beneficio, aut domo ſpoliatum, Pontifex non contra certam aliquam perſonam,ſed abſolutè reſcriptum concedat in reſtitutione delegans Iudici cauſam vt probato ſpolio impetrantem reſtituat; perſonalia verò ſiue in perſonam per contrarium dicuntur ea reſcripta, quæ non in rem abſolutè,& indiſtinctè,ſed contra aliquam, vel aliquas certas, & nominatas perſonas emanant & diriguntur; veluti ſi retento eodem themate ſpoliati conquerentis de ſpolio per Titium commiſſo Pontifex contra eundem cauſam deleget Iudici, qui ſi ita eſt,cogat illum reſtituere. Ete- 4
nim in priori membro reſcriptum non tantùm habet vim contra ſpoliantem, verùm etiam contra ſucceſſorem & poſſeſſorem quemcunque in quem peruenit res,de qua agitur, idque non ex aliqua extenſione reſcripti, ſed ex vi verborum, natura commiſſionis, & mente committentis, & ita procedere poteſt hic text. Contrà verò in poſteriori, & ſic intelligitur reg. *cap.P.& G.* 40.*de officio deleg.*cum ſimilibus, quæ verè procedit in his terminis, vt patet ex ſerie eiuſdem text. & littera, *ad alias perſonas*, &c. Planè ex verbis huius text.non apparet reſcriptum in propoſito fuiſſe perſonale,ideſt,contra certam, & nominatam perſonam,vnde tanquam reale potuit competere,non tantùm contra violentum,verùm etiam contra quemcunque ſuccedentem in Eccleſia,de cuius reſtitutione agebatur. Nec obſtat quòd text.*in princ.*facit mentionem de perſona ſpoliatoris,& eius nomine, vt patet ibi, *Quia G.vel quia V.qui dicebatur Eccleſiã violenter occupaſſe*,&c.quia reſponderi poteſt cum Iureconſ. *in l.iuriſgentium. §.pactorum. ff.de pact.* non ex eo neceſſariò dici reſcriptum perſonale, quòd certæ alicuius perſonæ mentio facta ſit,ſed oportet vt ea mentio facta ſit in conceſſione reſcripti quoad vim, effectum, & executionem illius: poteſt enim fieri mentio certæ perſonæ tanquam principalis, de quo impetrans queritur, & tamen reſcripti conceſſio vis & effectus eiuſdem, non ad illam, ſed ſimpliciter ad reſtitutionem dirigitur: nulla ergo ad hoc expreſſa, vel nominata perſona, vt *in d §. pactorum.* Nec obſtat quòd tex. habet negotium per eoſdem Iudices fore terminandum contra ſucceſſorem, ſicut terminaretur contra violentum ſi viueret;

uereulicèt enim text.probet G. vel V.conueniri potuiſſe per eiuſmodi ſeſcriprum, non inde ſequitur nec fuiſſe perſonale, & contra illius expreſſam, aur nominatam perſonam conceſſum;nam eadem omnino verba conueniunt reali,per quod ſicur violentus anteceſſor, ſic ſucceſſor quicunque conueniri poteſt, & lis contra liunc ſicut contra illum terminari debet.

SVMMARIVM.

1 *Papa ſolus poteſt cognoſcere de priuilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis.*
2 Text.in præſenti *declaratur.*
3 *Interpretatio vbi ſimpliciter prohibetur, prohibita cenſetur generalis extrinſeca, vel qua hominis interpretatio non dicitur,non verò magiſtralis ſeu legalis.*
4 Conſtitutio Pij V.*incip.* Benedictus, *intelligitur de interpretatione hominis capicoſa.*
5 *Papa poteſt eſſe iudex in ſua cauſa.*
6 *Papa, Rex, ſeu Princeps regulariter in ſuis cauſis iudicare poſſunt quoad ſubditos & ſubiectos, ſolùm de honeſtate debent cauſas alteri delegare.*
7 *Epiſcopus in cauſa ſua Eccleſiæ iudicare poteſt.*

Cap. Cùm veniſſent. XII.

1 AD *num* 2.Pro exornatione concluſionis quòd ſolus Papa, & nullus inferior illo cognoſcere poreſt de priuilegiis ab Apoſt.Sede conceſſis, adde vltra citatos *in collect.gloſ.* & omnes *hîc*, gloſ. *verb. interpretatus*, vbi DD. *in cap.*1. *de poſtulat. Præl. gloſſ.verb.æſtimare in c.Ordinarij, verſ.ſi verò, de officio Ordin in* 6. poſt alios Deci.*n.*3. *in l. in ambiguis.ff. de regul. Iuris*, Palat. *in repet.c. per veſtras notab.*2.§.1.*n.*49.Sylueſt. *in ſum.verb. interpretatio q.*2.*& verb. Iudex* 2.*n.vlt.* Henriq. *in ſum. part.*1. *lib.*7. *de Indulgent. cap.*29.*num.*3.Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 6.*lit. P. concl.* 737. Cardoſ. *in praxi Iudicum verb.priuilegium n.*36.

2 Sed pro plena concluſionis præfatæ intelligentia ſciendum eſt textum in præſenti procedere in primis, vbi de priuilegiis Apoſt. agitur principaliter, & dubium verſatur circa intellectum, ſeu interpretationem, quæ reſpicit validitatem priuilegij, veluti ſi agatur de poteſtate, aut intentione maximè dubia concedentis *in l.ij, qui,in princ.* vbi Paul.*in fine C.de appell.* Abb. Deci.*num.*3. Felin. *in princ.* & Beroi. *num.*2. *in præſenti*; pro quibus faciunt verba huius text.ibi, *ſuper priuilegiis Sedis Apoſt. cauſa verſatur*, &c.& ibi,*nolumus de ipſis*,&c. quæ verba, vt expendit Beroi. *d.num.*2. magis videntur denotare cauſam principalem motam ſuper priuilegiis, & eorum validitate. Item ſciendum eſt textum hunc etiã intelligi poſſe vbi de priuilegiis huiuſmodi incidenter, & minus principaliter agitur,ſed tamen vertitur ius & præiudicium Sedis Apoſt.vel Principis concedentis, ſecundùm Anton.& Abb. *num.*3. Deci.*nu.*4. Bero.13. *&* 19.ex mente omnium *hîc*.Pro quibus vltra alia expendi poreſt hic text. iuncto *cap. cùm veniſſent,verſ.nos igitur, de in integ.reſtit.* nam vt omnes fatentur hic & illic,textus iſte eſt pars illius,quem conſtat agere de priuilegiis allegatis, & deductis in lite principaliter mota ſuper ſubiectione monaſterij, & electione Abbatis, & tamen,quia in eiuſmodi priuilegiis vertebatur præiudicium & ius Apoſt.Sedis,noluit Pontifex de illis per illum cognoſci, vt habet is text. Deinde ſciendum regulam huius text.cum ſimilibus poſſe procedere etiam vbi de huiuſmodi priuilegiis agitur incidenter, & nullum continetur ius, aut præiudicium Sedis Apoſt.vel Principis,ſed tamen vertitur dubium aliquod graue, vel ita difficile,vt vix explicari valeat, præſertim ſi pendeat ab intentione Pontificis, vel Principis, qui commodè adiri poteſt, quia tunc neceſſariò recurrendum eſt ad illum, ad quem dubium eiuſmodi referri debet, ex Abb. *not.*1. *in cap.*1.*de iuram. calum.* per text. *ibi in princ.* Abb. *hîc num.*3. qui communem dicit, Deci.4. *verſ.ſimiliter*, & alij *hîc*, idem Deci. *numer.*1. *in l.in ambiguis.ff. de regul. Iuris*, & deducitur *ex d.verſ. ſi verò, & ex l.*1. *&* 2. *C. de collat.* cum traditis per Deci. *in cap.*1.*lect.*1.*n.*27. *de conſtit.* & ex *cap. per venerabilem, col.* 4. *ad fin.* ibi,*cùm aliquid difficile, vel ambiguum*, &c. Extra caſus prædictos etiam ſciendum eſt, vbi agitur de priuilegiis eiuſmodi non principaliter, ſed incidenter,& non de Iure, aut præiudicio Pontificis,ſeu Principis, ſed litigantium tantummodò; non procedere regulam huius textus cum ſimilibus, & inferiores tunc poſſe cognoſcere de talibus priuilegiis, & eorum dubia (niſi admodum difficilia, & grauiſſima proponantur) in conſequentiam cauſæ, vel litis decidere, Abb.*d. num.*3. Deci.4. Bero.13. & omnes *hîc*, idem Deci. *d.num.*27. *& in d.l. in ambiguis num.*2. alij per Henriq. *d.lib.*7. *de Indulg.c* 29.*n.*4.

Denique ſciendum ſimiliter eſt quòd 3
vbi lex aliqua priuilegium,aut ſimilis conceſſio ſummi Pontificis, vel Principis alte-

rius

rius ſimpliciter prohibet interpretatio-
nem, niſi aliud ex verbis, mente, materia,
aut aliis coniecturis colligatur, prohibita
cenſetur generalis extrinſeca, vel quæ ho-
minis interpretatio dicitur, non verò ma-
giſtralis particularis, ſicut nec intrinſeca,
vel legalis, vt ex Bald. *in l.3. ad fin. C.de li-
ber. prater.* nota Deci. *hic n.4. ad fin.* Perez
in proœmio ad leges Ordinam. q 2. & poſt
multos tradit Ca d.Pereira *de nomin.emphyt.
q.8. num. 34.* ſic intelligens prohibitionem
interpretandi decreta Concilij Trid. de
qua *in Bulla Py IV.* incip. *Benedictus. ſub
Dat Kal. Februarÿ* 156. optimè Homobon.
de Bonis *in examine eccleſ. tract.11. cap.12.
quaſ 27. reſol.1. pag. 309.* vbi dicit hanc
conſtitutionem intelligendam eſſe de in-
4 terpretatione hominis captioſa, quem &
alios refero *in collect. ad Concil.Trid ſeſſ.25.
de reform.cap.2. num.6.* eodem modo intel-
liguntur aliæ ſimiles conſtitutiones, quæ
plerumque habentur in priuilegiis, & con-
ceſſionibus Apoſtol. quæ tamen ſi aduer-
tas non prohibent ſimpliciter & abſolutè
ne interpretetur, ſed ne interpretetur ali-
ter quàm in eiſdem continęatur, & ſic pro-
hibet interpretationes hominis extrinſe-
cas, & repugnantes ipſis priuilegiis & con-
ceſſionibus.

5 In gloſ.ibi, *Dic quòd Papa poteſt eſſe Iudex
in ſua cauſa ſicut Imperator,* &c. Sequuntur
DD. communiter *hic,* vt latè tradunt Abb.
*à num.*6. Deci. & Felin.*à n.*5. Beroi.*à n.*16.
in præſenti, Bart.*in l.1.C ne quis in ſua cau-
ſa*, Iaſ. *num 5. in l. eſt receptum ff de iuriſd.
omn. Iud* poſt alios Caſtald. *de Imper. q* 91.
Bernard. *reg.*581. citati per Duen. *reg.*67.
Menoch. *de arbitrar. caſu* 458. *à numer* 60.
Marant. *de ordine iudic. part.6. in 2. acta, de
appellat. num.*34. Nau. *in cap. noui, hoc tit.
notab. 3.num* 47. idem Menoch. *conſ 2.n.*28.
Sebaſt. Medices *in tractat de legib p.1.q.19.
num.*10. Surd. *conſ.47. num.*14. *& conſ.*50.
*num.*28. Pereg. *de iure fiſci lib.1. tit.2.n.*33.
6 Alex Trentacinq. *var. reſolat. lib.2. ſub hoc
tit. reſol.5. num.1.* Cambed. *Luſit. deciſ.76.
part.2.* reſoluentes iam Papam, quàm Im-
peratorem, Regem, & ſimiles nullum ſupe-
riorem recognoſcentes regulariter in ſuis
cauſis iudicare, & Iudices exiſtere poſſe,
exceptis quibuſdam caſibus, vt per eoſ-
dem, & per Abb. *notab.2. &* Felin. *num.*8.
& alij per text *ibi.in cap.2. de probat.* & per
relatos à Menoch. *d conſ.2. num.*89. & Pe-
reg. *citato loco n.*31. & per Alex Trenta-
cinq. *d.reſol 5. numer.2.* vbi ait procedere
quoad ſubditos, & ſubiectos, & non quoad
alios; & aduertit Bald. *tom 1.commun opin.
lib.3.tit.3. num.6. pag.*381. eos debere de
honeſtate cauſam alicui delegare, vel in
arbitros compromittere, aut ſe ſubmitte-
re aliquibus ſubditis, vt fecit Imperator
Federicus, qui in cauſa contra Longobar-
dos ſe ſubmiſit arbitris, & inde facta eſt pax
Conſtantiæ.

In ead. gloſ. ibi, *Epiſcopus in cauſa ſua Ec-* 7
cleſia, &c, Sequuntur Abb. *num.9. &* 10.
Dec 6. & omnes *hic,* vt per Felin. *num.7.* &
alij per Capic. *deciſ.*137. Surd. *conſ* [illegible] c. Zerol.
in praxi Epiſcop.p [illegible] *verb. Epiſcopus, verſ.34.
pag* 155. Mart. *in votis noniſſ. deciſ. voto* 57.
*n.*23. Alex. Trentacinq. *d.tit. de iud.t reſol.5.
num.7.* vbi declarat non habere locum in
his quæ ſunt d[illegible] menta prælati, quia tunc
cauſa propria videtur. Dubium tamen eſt,
an Epiſcopus in eiuſmodi cauſa ſuæ Eccle-
ſiæ, velut ſuſpectus recuſari valeat? Negant
Specul. & quidam alij *in præſenti,* ac non-
nulli citati per Capic. *d. deciſ.* 137. *num.*1.
Affirmant verò Anton. Abb. Deci. *d.n.6 in
fine,* Felin.7 & alij *hic.* quorum ſententia
communis eſt, vt per Felin. *d.num.*7. & poſt
alios fatetur Deci. *num.9. in cap. poſtremo, de
appellat.per text.ibi.*

SVMMARIVM.

1 *Præceptum, obligatio, & ordo fraternæ cor-
rectionis vnde ſumatur.*
2 *Text. in præſenti agit de peccato certo, &
quòd corripiens certò ſciat eſſe commiſ-
ſum, & intelligitur de peccato ſecreto, &
de peccato quod adhuc in futurum pen-
det.*
3 *Iniuriatus & malo, aut damno aliquo af-
fectus, tenetur ſic peccantem contra ſe
corripere.*
4 *Correctionis fraternæ fundamentum
quod?*
5 *Infideles Ethnici an teneantur præcepto
fraternæ correctionis.*
6 *Correctio fraterna an locum habeat in Præ-
latis, & ſuperioribus?*
7 *Verba imperatiui modi important præce-
ptum.*
8 *Correctionis fraternæ præceptum compre-
hendit bonos & malos.*
9 *Peccatores multi à iudiciali correctione re-
pellantur.*
10 *Correctionis fraternæ præceptum non ſo-
lum fraternam correctionem abſolute, &
in ſe, verùm etiam ordinem in Euangelio
præſcriptum reſpicit.*
11 *Correctionis fraternæ præceptum an locum
habeat vbi illa profutura ſperatur?*
12 *Correctionis fraternæ præceptum & ordo
obligat pro loco, & tempore.*

13 Cor

13 *Corripere fratrem peccantem, an teneatur priuatus cum detrimento ſalutis, famæ, & bonorum.*

14 *Correctionis præceptum, & ordo obligat in peccatis occultis.*

15 *Crimen occultum fratris ſecluſa extrema neceſſitate non licet ante ſecretum monitionem detegere.*

16 *Corripiens vbi in prima correctione aſſequitur emendationem fratris, ſtatim ſiſtere debet.*

17 *Teſtes quot adhibendi in correctione fraterna?*

18 *Correctionem fraternam debet præcedere primò ſecreta, deinde cum duobus, vel tribus teſtibus facta monitio.*

19 *Delicta per edicta generalia ab Epiſcopo denuntiari iuſſa intelliguntur præcedente monitione, ſeu correctione fraterna.*

20 *Correctio fraterna vbi locum non habet, an denuntiatio ſit facienda Prælato?*

21 *Peccator quando non audit fraternam correctionem, ex præcepto tenetur corripiens denuntiare illum Eccleſiæ.*

22 *Intellige vbi denuntiant in foro Eccleſiæ probare poteſt quod denuntiat.*

23 *Denuntiare vel reuelare iuſſus crimen ſub excommunicatione non aliter tenetur, quàm ſi apud ſuperiorem probare valeat id ipſum?*

24 *Denuntiatus & per Eccleſiam monitus ſi audiat, & emendetur, nullatenus contra illum ad pœnam aliquam procedi poteſt.*

25 *Denunciatus, & monitus, de cuius crimine conſtat, ſi non emendetur, poteſt Eccleſia contra illum procedere.*

Cap. Nouit. XIII.

1 AD *num.* 3. In text. ibi, *ſi peccauerit*, &c. Verba hæc habentur *Matth.* 18. &c. referuntur *hic*, & *in cap. ſi peccauerit* 2. *q.* 1. cum aliis paſſim, notantur à DD. ad præceptum, & obligationem, & ordinem fraternæ correctionis, vt per omnes *hic*, & Quintin. *in repet. à numer.* 24. Nau. *notab.* 4. Archid. & alios *in d. c. ſi peccauerit*, S. Thom. & Theolog. *in* 4. *diſt.* 19. idem S. Thom. 2. 2. *q.* 33. *à princ.* latè Fr. Bernardin. de Areualo *In tract. de correctione fraterna*, Ianſen. *in concord. cap.* 72. Sot. *de ratione tegendi memb.* 2. *ex q.* 2. Fr. Ludou. Lop. *in inſtr. conſcient. part.* 1. *cap* 69. Lexicon. Theolog. *verb. corrigere.* nouiſſimè Trullench *in præcept. Decalogi lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 13. *cum ſeqq.*

2 In text. ibi, *peccauerit*, &c. Intellige primò textum agere de peccato certo, & quod corripiens certò ſciat eſſe commiſſum ſecundùm mentem omnium in hac materia, Sot. *d. memb.* 2. *q.* 3. *concl.* 1. *&* 4. Nau. *d. not.* 4 *num.* 12. Aſtenſ. Gabr. & alij, quos ſequitur dicens communem Fr. Bernardin. *de correct. fraterna concl.* 5. *verſ. primis, cum ſeqq.* aduertens Chriſtum Dominum non dixiſſe, ſi peccauit, vel ſi peccaturus eſt, quæ verbi dubium & incertum quid continere videbantur; ſed *ſi peccauerit*, id eſt, ſi peccatum commiſerit, quaſi iam certum ſit, conſonat *d. cap. ſi peccauerit*, ibi, *tu ſcis quia peccauit, cap. ſed illud* 45. *diſtinct.* ibi, *vt ſi viderant peccantem* Intellige deinde textum agere de peccato ſecreto, vt colligitur ex eius litera ibi, *ſi peccauerit in te*, vt explicat Auguſt. *in d. cap. ſi peccauerit.* ibi, *ſecretum fuit*, & ibi, *ſolus noſti*; in publico enim peccato non habet locum huiuſmodi fraterna correctio, iuxta ordinem Euangelicum, *intra te*, *& ipſum ſolum*; quia ſic peccans publicè coram omnibus arguendus eſt, & denuntiandus Eccleſiæ, iuxta illud Pauli 1 *ad Timoth.* 5. *peccantem coram omnibus argue. cap. prohibentur* 2. *q.* 1. *cap.* 1. *de Pœnit. & remiſſ.* reſoluit S. Thom. *d. quæſt.* 33. *art.* 7. receptiùs ex Nau. *in man. cap.* 24. *numer.* 14. Sot. *dict. memb.* 2. *quæſt.* 4. *à princ.* Ianſen. *d. cap.* 72. *col.* 6. Bernardin. dicens communem, *d. concl.* 5. *verſ. primus igitur caſus.* Intellige etiam textum agere de peccato quod adhuc in futurum pendet, & quodammodo manet per complacentiam, ſeu impœnitẽtiam; nam ſi quoad hæc omnino fuerit præteritum, ceſſat fraternæ correctionis præceptum, imò & plerumque conſilium, vt efficaciter probat Sot. *d. quæſt.* 2. *concl.* 2. & conſtat ex verbis, quæ habentur apud *Luc.* 17. ibi, *ſi peccauerit in te frater, increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimitte*, &c. Et ſuadetur, quia in peccato omnino præterito ceſſat finis correctionis, ſcilicet lucrum fratris qui iam emendatus, & ita in lucro eſt, &, vt inquit Sot. plerumque vtile non eſt ſanati iam vulneris cicatricem reſricare. Denique intellige de peccato mort. Sed an veniale poſſit eſſe materia correctionis, variant Doctores; nam Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 14. *quæſt.* 4. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.* 4. *c.* 25. *num.* 333. Bonacio. *tom.* 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 4. *n.* 3. *puncto* 7. *numer.* 4. exiſtimant nullum dari præceptum, per ſe loquendo, de correctione venialium; nam correctio ſupponit fratrem perditum, vt per eam lucretur, venialia autem non perdunt vitam animæ At Sot. *de ſecreto memb.* 2. *q.* 2. Ledeſma *tract.* 24. *de miſericord. cap.* 4. *concl.* 4. *dub.* 2. Caſtr.

Palao

Palao *in opere mor. tract. 6. de charit. diſp.* 3. *punct.* 4. *num.* 3. & Filliuc. *in quæſt. moral. tract.* 28. *q.* 4. *n.* 118. opinantur teneri nos ſub peccato veniali corripere venialia, quæ frequenter committuntur, quælibet opinio probabilis.

3 In tex. ibi, *In te*. Id eſt, cōtra te: & ita is, qui ab alio affectus eſt iniuria, malo, vel damno aliquo, iuxta veritatē Euangelicā corripere tenetur ſic peccantē contra ſe, vt explicant D. Chryſ. Auguſt. Hieron. & alij SS. Patres, vt per Ianſen. *d. c.* 72. & DD. communiter *in Matth.* 18. vbi vtraque gloſſa, & multi alij, quos ſigillatim refert, & ſequitur Bernard. *d. tract. concl.* 2. Simanch. *de Cathol. inſtitut. c.* 19. *n.* 13. & omnes antiqui, & SS. Patres, vt ex Abul. *in d. c.* 18. *Matth. q.* 84. refert Bern. *vbi proximè*, *verſ. intellexit hoc*, ſecundùm quos præceptū correctionis fraternæ iuxta verba, & ordinē Euangelij tantummodo locum habet in peccato commiſſo directè contra ipſum, qui corrigit, non verò in aliis, quæ non ſic contra illum, ſed contra Deum committuntur. Contrarium verò, imò quòd verba illa *in te*, non intelligantur, id eſt, contra te, nec reſtringantur ad peccatum directè, & principaliter commiſſum in offenſionē, inimiciam, vel damnum corripientis, ſed intelligantur *in te*, id eſt, coram te, ſeu te ſciente, & cognoſcente, & ita generaliter comprehendant quodcunque peccatum in Deum directè, & principaliter admiſſum, probant gloſſ. *verb. peccat.* & paſſim DD. *hîc*, vt per Abb. *n.* 3. & alios DD. *in d. c. ſi peccauerit.* & S. Th. & Theologi *in* 4. *diſt.* 19. teſtatur communem ſententiam Bern. *d. concl.* 2. *in princ. & in verſ. vt autem.* Sot. *d. q.* 2. *verſ. ſed cōtra, & q.* 4. *concl.* 3 Nauar. & Ianſen. *vbi ſup.* & alij ex nouioribus. Pro quibus expenditur *d. c. ſi peccauerit*, ibi, *quid eſt, in te peccauit,*
4 *tu ſeu quia peccauit*, &c & text. *in c. ſed illud* 45. *diſt.* ibi, *Viderint peccantem*, &c. Deinde quia fundamentum fraternæ correctionis, & finis per eam prætenſus, ſcilicet lucrari & emendari fratrem peccantem, generaliter, & indiſtinctè locum habet in quouis peccato, ſiue contra me, ſiue coram me, ſeu me ſciente, in Deum directè committatur, quia præceptum naturale, quo fratri indigenti per ſpiritualem correctionis eleemoſynam ſic ſubuenire cogimur, non minus in vno quàm in alio peccato procedit, nec quoad effectum correctionis proponitur lex aliqua, aut ratio diſtinguens, aut euincens differentiam inter vnum & aliud.

5 In text. ibi, *frater tuus*, ſub his verbis contineri videntur omnes & ſoli Fideles, qui ſunt & vocantur inter ſe fratres, eundem patrem habentes, Deum ſcilicet, quem colunt, & eandem matrem, id eſt, Sanctam Eccleſiam, in qua per Baptiſmum renati ſunt, iuxta *cap. ad menſam, in princ.* 11. *quæſt.* 3. & ita excluduntur Ethnici, & infideles, qui eo modo fratres non exiſtunt, prout interpretantur prædicta verba apud Matth. D. Auguſt. Theophyl. & alij, quos refert & ſequitur Caſtro *de iuſta hæret. punit. lib.* 2. *capit.* 25. *pag. antepen.* Abulen. *in Matth.* 18. *q.* 91. Ianſen. *in concordant. cap.* 72. *in princ.* & communis expoſitio ex Abb *numer.* 3. Deci. 2. & alij *hîc*; pro qua expenditur locus Pauli 1. *ad Corinth.* 5. ibi, *Si is, qui frater nominatur, inter vos*, &c. refertur *in d. cap. ad menſam*, iunctis verbis ſeqq. ibi, *quid enim mihi de his, qui foris ſunt, cap. gaudemus, de diuort.* Contrariam tamen ſententiam, imò quòd verba hæc comprehendant etiam infideles, probant Abb. *d. num.* 3. Nauar. *in man. cap.* 24 *num.* 12. Sot. *de ratione tegendi, memb.* 2. *quæſt.* 3. *concl.* 2. & multi alij ſecundùm Fr. Bernard. *de correct. fraterna concl.* 5. Valent. *p.* 3. *diſp.* 3. *quæſt.* 10. Caſtr. Palao *tract.* 6. *de charit. puncto* 7. *n.* 1. Sanch. *in conſil. moralib. p.* 2. *lib.* 6. *cap.* 2. *dub.* 9. *num.* 3. Trullench. *in præcepta Decalogi lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 15. *num.* 1. quia correctio eſt opus charitatis, quæ obligat omnes, tum etiam, quia huiuſmodi fraternæ correctionis præceptum naturale eſt, & omnes tam Fideles, quàm infideles complectitur; ſiquidem omnes in caſu neceſſitatis tenentur ad opera charitatis, & eleemoſynæ, præſertim ſpiritualis, quæ in omnes exerceri debet, iuxta illud Eccleſiaſt. *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* Tum etiam, quia infideles quoad nos, & omnes quotquot ſunt, mortales dicuntur inuicem fratres, & proximi, ratione creationis, & eiuſdem naturæ mortales, iuxta illud *Matth.* 23. *vnus eſt magiſter veſter, omnes autem vos fratres.* & deducitur ex parabola Samaritanæ *Luc.* 10. docet gloſſ. *verb. participes*, per text. *ibi in cap. charitas el* 2. *de Pœnit. diſt.* 2. recepta illic & alibi, vt per Mench. *de ſucceſſion. reſolut* §. 2. *numero* 38. & Sot. *vbi ſuprà.* Quare dici poteſt ex mente Caſtri, & Nauarri *vbi ſuprà*, & aliorum priorem ſententiam procedere quoad correctionem fraternam, prout eſt in Euangelio, & iuxta ordinem & formam illic præſcriptam ad denunciationem, monitionem, & cenſuram Eccleſiæ, hæc enim omnia tantummodo locum habent inter Fideles, qui ſunt intra Eccleſiam, & verè fratres, & ſic explicari debent verba generalia *cap. cùm ex iniuncto, ad fin.*

de haret. ibi, *quiſquis tenetur efficere.* Poſterior verò ſententia admittenda eſt, & rectè defenditur in fraterna correctione abſolutè, & in ſe conſiderata prout eſt iuris naturalis abſque eiuſmodi ordine, & proceſſu Euangelij: nam hæc inter omnes, & in omnes, & à Fidelibus in infideles, & è conuerſo procedit.

6 Sub his etiam verbis *frater tuus*, cõtinentur non tantùm priuati, vel ſubditi inter ſe, verùm etiam Prælati & ſuperiores quoad ſubditos, ſeu inferiores, & è conuerſo, quia adhuc in his locũ habet huiuſmodi fraterna correctio, imò in his multò magis; quò ij ſcilicet ſuperiores multò magis & arctiùs tenentur etiam ex charitate ſubditos corrigere, & è conuerſo ſubditi ſuperiores ſuos, quibus magis debent, & adſtringuntur ad eleemoſynæ opera in eoſdem exercenda, & ita docet S Th. 2.2. *q* 33. *art.* 3. poſt S. Aug. Arch. & alij *in d. c. ſi peccauerit*, Abb. *n.* 38. Dec. 20. *cum ſeq. & cæteri hic*, Silueſt *in ſum. verb. correctio* 3 *verſ.* 3. Nau. *vbi ſup.* Bernard. *d. tract. concl.* 1. *verſ.* 2. ſequitur, & efficaciter Sot. *vbi ſuprà concl.* 3. *& concl* 5. & nouiſſimè Trull. *d. c.* 5. *dub.* 15. *n.* 3. vbi aduertit Prælatos corripiendos eſſe à ſubditis cum reuerentia, non obiurgando, ſed humiliter negãdo, & ſatis deducitur ex *c. corripiantur, in princ.* 24. *q.* 3. & ex *c. ſequuti* 2 *q.* 7. & ex *c. duo* 23. *q.* 4. & ex *c. cùm ex iniuncto ad fin. de hæret.* & tandem ex hoc text. in quo Anglus vaſallus Gallum dominum, & ſuperiorem ratione feudi iuxta Euangelium corripuit. Quamuis inter Prælatum, vel ſuperiorem, & alios quoad hoc diſtinguant nõnulli; vt per *gloſ.* 1. *verſ. ſed M.* dicit *in d. c. ſi peccauerit*, quorũ ſententia procedit quoad correctionẽ prælatiuam, ſeu iudicialem, non verò quoad fraternam, de qua hìc, & illic agitur.

7 In text. ibi, *Vade, & corripe eum*, &c. Verba hæc imperatiui modi dum ex materia ſubiecta, aut aliunde contrariũ non colligitur, important præceptum, *Clem. Exiui, verſ. item quia, & verſ. nos itaque, de verb. ſignif.* ac ſubinde neceſſitatẽ *c vlt. verſ. quod præcipitur* 14. *q.* 1. vt fatentur Abb. *à n.* 34. & DD. communiter *hic, & in d. c. ſi peccauerit*, & plures alij citati ſuprà, & apertè probat text. *in d. c. cùm ex iniuncto, ad fin.* ibi, *quiſquis tenetur*; Nec contrarium voluit Innoc. *hic n.* 1. vt bène aduertunt Nau. *in repet. huius text. notab.* 4. & Sot. *de ratione tegendi memb.* 2. *q.* 1. *concl.* 1. quicquid illi imponãt Abb *d. n.* 34. & Bern. *de correct. fraterna concl.* 5. *contr.* 1. *verſ. prima.*

8 Quod quidem præceptum comprehendit non tantùm bonos, verùm etiam malos & peccatores, ſicut etiam his dicitur, *vade, & corripe*; & ſic imponitur neceſſitas corripiendi, vt intendit S. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 5. Nau. *d. c.* 24. *n.* 12. Sot. *vbi ſuprà q.* 3. *concl.* 6 1. Archid. & DD. *in d. c. ſi peccauerit*, vbi *gloſ.* 1. *verſ. item dubitatur*, communis ex Abb *hic à n.* 39. Quorũ ſententia ſuaderi poteſt tum ex his verbis Domini generalibus, & ex *c. prodeſt.* 23. *q.* 5. cum aliis citatis à *gloſ. prædict.* tum etiam, quia præceptum charitatis obligat omnes, qui illud implere poſſunt, & ſic etiam peccatores, ne aliter ij ex ſuo peccato, & malitia conſequantur commedum, dum ſe à naturali & diuino correctionis præcepto eximunt, & per contrarium virtus, & bonitas noceat bonis, qui præcepto eiuſmodi adſtringuntur, quia tales ſunt cõtra reg. *c. intelleximus, in fine, ſup. hoc tit. & l. itaque fullo. ff. de furt.* cum vulgaribus. Vnde licèt à iudiciali correctione multi peccatores repellantur, vt *in c.* 1. *& ſeqq.* 3. *q.* 4. cum aliis, de quibus per gloſ prædictam, *& gloſ.* 9
vlt. hic, quam ſic intellige, ad fraternam tamen quatenus talis, admittuntur omnes; quamuis aliquando ratione peccati maioris, vel notorij, in quo ſunt, ſeu ſcandali, ac ſuperbię ex talium correctione inſurgentis emendatio non ſequatur, & correctio non ſperetur, imò impediatur, vel remittatur; aut denique minus vtilis fiat peccantis correctio, & ita procedunt nonnulla argumenta quæ adducunt S. Th. Archid. & Abb *n* 41. & Sot. *cit. locis*, & poſt alios Fr. Bernardin. *d. concl.* 5. *conſid.* 3. Silueſt. *vbi ſuprà n. vlt.* & Dec. *n.* 22. *hic* Interim tamen poteſt nonnonquã attentis circunſtantiis haberi ſpes correctionis, etiamſi peccator ſit qui corripiat, in qua ſpecie præceptum obligat, & iuxta hæc intelligendæ ſunt *gloſ. citatæ*, & *gloſ.* 1 *ſa fine, in c. in omni* 4. *de teſtibus.*

10 Idem quoque præceptum non tantùm reſpicit ipſam fraternam correctionem abſolutè, & in ſe, verùm etiam ordinem in Euangelio præſcriptum, & hic relatum per verba imperatiui modi, vt ſatis conſtat ex contextu, & verbis Domini, quibus non tantùm præcipitur, vt quis fratrem peccantem corripiat, ſed etiam vt corripiat inter ſe & illum ſolum, &c. iuxta ordinẽ ſequentem, per quem naturale præceptum correctionis vtiliùs & commodiùs impleti debet, idque ſatis intendit *d. c. cùm ex iniuncto*, ibi tenetur efficere ſecundùm Euangelicam regulam, obſeruant S. Th 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *&* 8. Soto *d. loco q.* 2. *concl.* 2. *verſ. reſpondetur.* Silueſt *in ſum. verb. correctio n.* 4. Nau. *in man. c.* 24. *n.* 14. *in princ. & verſ* 6. & paſſim alij in materia correctionis, licèt contradicat Fr. Bernard. *tract. concl.* 2. *&* 4.

11 Intelligo ſemper huiuſmodi præceptum locum habere vbi correctio pro futura ſperatur,

ratur, & probabilis adeſt ſpes emendationis, vel ſaltim res eſt dubia; ſi verò ex correctione probabiliter timetur obduratio peccatoris, qui attentis omnibus circunſtantiis deterior futurus videtur, non tantùm non obligat ex præcepto, imò ex eodẽ omittenda eſt correctio, iuxta illud Prou. vlt. *Noli arguere deriſorem, ne oderit te*, iunctis verbis præcedentibus, vbi gloſ. quemadmodũ non obligat & abſque peccato omittitur, vbi licèt nullus ſit timor deteriorationis, probabiliter tamen nulla etiam ſub dubio exiſtit ſpes emendationis, vt probant S. Th. *vbi ſup. art.* 2. Sot. *d. loco q.* 2. *ex concl.* 4. Nau. *d. c.* 24. *n.* 12. Arch. & alij *in d. c. ſi peccauerit*, Aretin. Felin. *n.* 3. & alij *hic*, Palao *de charitate, tract.* 6. *diſp.* 3. *punct.* 5. *n.* 1. Trull. *in præcepta Decal. lib.* 1. *c.* 5. *dub.* 14. *n.* 6. cõmunis ex Bernardino *vbi ſup. concl.* 5. Mart. Ledeſm. *quarti q.* 18. *art.* 1. *fol.* 228. *col.* 2. Cou. *ſponſalib. p.* 2. *c.* 6. §. 9. *n.* 8. & paſſim aliis, qui inter cæteras conditiones ad huiuſmodi correctionem neceſſarias, præcipuè requirunt quòd ſubſit ſpes emendationis, & meritò, quia, vt conſtat ex verbis Euangelij relatis in hoc text. ibi, *lucratus es fratrem tuum*, finis fraternæ correctionis non eſt alius quàm lucrum, & emendatio peccantis, in quem finem niſi correctio velut medium ordinetur, aliquando vana, & otioſa, nonnunquam mala erit, & pernicioſa, ac ſi fiat cum probabili periculo & timore deteriorationis. Et addit Suar. *de charitate diſp.* 8. *ſect.* 3. *n.* 4. non requiri neceſſariò fructum ex correctione ſtatim ſperari, ſed ſufficere ſi decurſu temporis ſperetur, refert, & ſequitur Trull. *d. dub.* 14. *n.* 6. *propè fin.* vbi etiam ait non requiri quòd ſpes emendæ ſit certa, ſed ſufficere probabile eſſe correctionem profuturam, & non obfuturã. Quamuis contrarium, imò quòd non exiſtente ſpe emendationis, imò etiã cum timore deteriorationis correctio neceſſariò fieri debeat, probet Abb. *n.* 35. quẽ magis ſequitur Dec. *n.* 19. *in præſenti*, & ſatis Bern. *vbi proximè*, niſi eorum ſententiã intelligamus de correctione prælatiua, ſeu iudiciali, quæ non ad ſolius peccantis, ſed in aliorum, vel commune bonum ordinatur, ac ſubinde omitti non debet, quamuis ille non emendetur, vel etiamſi deterior fiat, ex S. Th. *vbi ſup.* & communi, non tamen procedit in correctione fraterna, quæ ex charitate in ſolius peccatoris, qui corripitur, vtilitatem emanat, & dirigitur. Nec obſtant fundamenta Abb. ex verbis D. Pauli, relatis *in cap. ſed illud* 95. *diſt.* ibi, *vt cæteri metum habeant*, &c. & ex *c. eſt iniuſta* 23. *q.* 4. *ad fin* ibi, *cùm enim indulget indigno*, &c. cum aliis, quibus probatur corripiendum & puniendum eſſe peccatorem in bonum aliorum, & vt cæteris ſit exemplum, nec attenditur, an ipſe, non melior, ſeu potiùs deterior efficiatur, quia vltra Aretin. & Felin. *d. n.* 3. *hic*, reſpondetur argumentum concludere in correctione prælatiua, ſeu iudiciali, non verò in hac fraterna, quæ in ſolius peccantis lucrum, & emendationem ordinatur, iuxta S. Thom. & præcitatos.

Intelligo etiam præceptum eiuſmodi, & 12
correctionis ordinem tantummodo obligare vbi pro loco, & tempore, commodè, & opportunè impleri poteſt, iuxta naturam præcepti affirmatiui, & fatentur omnes præcitati. Hæc autem cõmoditas & opportunitas nõ tantum attenditur ex parte perſonæ corripientis, ita vt non ſit alius, qui magis teneatur, & ſi velit, commodiùs poſſit corripere, verùm etiã ex parte loci & temporis, quia non in omni etiã ſuppoſito præcepto & obligatione corripiendi, tenetur quis corripere, vt ſatis colligitur ex Innoc. *n.* 4. & aliis *hic*, Arch. & communi *in d. c. ſi peccauerit*, Nau. *d. c.* 24. *n.* 12. & poſt S. Aug. Sot. *d. q.* 2. *verſ. tertia, & poſtrema* latè Trull. & ab eo citati *d. dub.* 14. *n.* 8. *&* 9. An verò 13
priuatus quilibet teneatur cum detrimento ſalutis, famæ, aut bonorum notabili corripere fratrem peccantem, ita vt propter eiuſmodi damnum, aut detrimentum nõ valeat excuſari, ex ſententia S. Aug. & D. Thomæ illum ſequentis *d. q.* 33. *art.* 3. *ad* 2. Affirmant Gabr. & Adrian. relati per Sot. *vbi ſup. verſ. pro quorum*, & Bernard. *d. tr. concl.* 5. *cõtr.* 6. *& concl. vlt. verſ. eſt itaque pag.* 171. & ſatis Archid. & Anton. vt per Abb. *hic n.* 35. Sed niſi corripiendus in extrema correctionis neceſſitate proponatur, probabilior videtur oppoſita ſententia, quam multis fundamentis probat Sot. *vbi ſup.* Nau. *d. n.* 12. *& in c. inter verba n.* 632. ex mente Innoc. *d. n.* 4. & aliorum, quos refert, & ſequitur Trull. *d. dub.* 14. *n.* 11. vbi *n.* 10. ſubdit Prælatum etiam extra extremam neceſſitatem teneri cum periculo mortis corripere peccatum ſubditorum quando eſt ſpes emendationis.

Denique intelligo correctionem huiuſ- 14
modi, & eius ordinem procedere, & obligare in peccatis occultis, quæ directè in malum peccantis, & in priuatam perniciem vergunt, cuiuſmodi eſt ſimplex aliquod furtum, adulterium, periurium, homicidiũ cum ſimilibus; in quibus ad conſeruandam famam, & honorem peccantis fieri debet correctio ſecreta, & iuxta ordinem in Euãgelio præſcriptum. At verò in peccatis, quæ directè vergunt in publicam perniciem, cuiuſmodi eſt crimen hæreſis, perditionis, læſæ maieſtatis, compilatio ærarij publici cum aliis, quæ pro obiecto habent bonum publicum, quod directè offendunt, & genere

ſuo contagionẽ continent,& in quibus maximum eſt in mora periculuum,non habet locum talis correptio,nec ordo, prædictus, ſed ſtatim fieri debet denunciatio, quæ ſequitur,ibi,*dic Eccleſiæ*, vt intendit S. Thom. *vbi ſupra art.7.*& poſt Archid.Abb.*hic.n.44.* & ex communi poſt multos Simanch, *de cath inſt.c.19.a.10. & c.42.n.11.* Sot. *vbi ſup. q.4.concl.2.verſ.ſed mouentur,cum ſeqq.*Nau.*d.c.24 n 14 & in d.c. inter verba n 619.*Roj.*in ſingal Fidei verbo accuſare, n.21.*Can.*de locis Theol. lib.12.c.9.ad fin.* & paſſim alij , & ita ſeruatur in crimine hæreſis , vt per Simanch.*d.n.10 & d.num.12.*

15 In tex.ibi,*Inter te,& ipſum ſolum.* &c.Vt ſic, quoad fieri poteſt,conſeruetur fama,ſeu honor,& euitetur rubur,ſeu pudor,& verecundia fratris peccantis cum minimo eiuſdem detrimento fiat correctio ſecundùm omnes *hic.*Sic ſanè ſecluſa extrema neceſſitate non licet ante eiuſmodi ſecretam monitionem , occultum fratris crimem alij quanrumuis prudenti , & illius amiciſſimo detegere, quamuis ei, qui perſonaliter per ſe corripere nequit , vel cuius monitio non creditur profutura; liceat ipſum alteri probo,& profuturo vt corripiat cautè,& ſecretè inſinuare , ex Sot.*d.memb.2.q.4 concl.3. dub.3.*Ianſ *in concord.c.72.col.10.* Sic etiam licèt alter ſciat peccatum illud quod ego ſcio, adhuc prima monitio,ſeu correctio fieri debet inter me & ſolùm peccantem,non verò coram illo ſciente, vt ſatis docet Auguſt. *in d.c.ſi peccauerit, verſ.ſed fortè,quod ſcis & ego ſcio,non tamen corã te corripio,quia ſanare volo,non accuſare,*obſeruãt Sot *vbi ſup dub.2.*& poſt Adrian.Nau. *in d.c.inter verba n.573.*

16 In tex.ibi , *Si te audierit lucratus eris,*&c. Vbi ergo in hac prima correctione corripiẽs aſſequitur finem prætenſum,ſcilicet emendationẽ,& lucrum fratris,ſtatim ſiſtere debet quoad omnia,quæ ſequuntur,in quibus vlteriùs procedendum nõ eſt,ſecundù mẽtem omnium *hic* , Sot. *d.q 4. concl.4.* contra Richard.ab eo citatum, qui adhuc vlteriùs procedendum eſſe exiſtimat ad denũciationem Prælato faciendam , quæ ſententia ex eodẽ Sot. procedere poteſt vbi adhuc correptus non eſt omnino emendatus, ſed manet in periculo veroſimili , relapſus, & ita contra Rich. poſt Adrian. & Sot. aduertit Nau.*in d c.inter verba n.633.& in man.c.24. n.14. in fine* ,& poſt Caſtr. Palao *de charit. tract.6.diſp.3.punct.12.n.2.& 4.* Trull.*d.c.5.*
17 *dub.14 n.15.*In tex.ibi, *adhibe tecum vnum, vel duos,*&c.Quamuis Sot.*d.memb.2 q 4.concl.5.verſ.ſed notandum*, quem defendi poſſe tradit Nau. *in d.c.inter verba n.575.* intelligat hæc verba, diſtinctis vicibus, ita vt non ſtatim duo , ſed prima vice vnus tantummodo,& poſtea in ſecunda duo adhibeantur,vbi corripiens cum vno teſte non profuit:nihilominus contrarium,imò quòd ſtatim poſtquam inter me,& ipſum ſolum correctus non audiuit, poſſum ego vel vnum, vel duos eadem vice mecum adhibere , tenent Abb.*n.3.& 57.hic,*& alij *in d.c.ſi peccauerit*, fatetur communem idem Abb. *d.n.2.* obſeruat Abul. *in Matth c.18.q.72.* quem non reprobat Nau. *vbi ſup.*& probatur ex tex *in c. quemadmodum 25.§ vlt. verſ. cum ſcriptura , de iureiur.* ibi , *ſecundum regulam Euangelij ſi primo & ſecundo correcta*, &c & ex tex. (quem Alc. *hic n.12. verſ. tertio* in oppoſitum allegat) *in c 2.de purg. canon.*ibi, *primò ſeorſum ab Epiſcopo, deinde ſub duobus, vel tribus* , &c. Adhibentur in hac ſpecie vnus,vel duo teſtes,tribus de cauſis , vel ad tres principales effectus , imprimis vt per eoſdem conſtet peccatum eſſe id quod corripitur,ſi de eo forſan exiſtat dubium:deinde vt appareat corripientem iuxta regulam Euangelicam feciſſe quod in ſe fuit , & ſic exiſtant teſtes admonitionis,iuxta gloſ.*in d.c.ſi peccauerit*,& tandẽ,vt per eoſdem teſtes obſeruantes peccantem ipſum ſi iterum redeat ad actum peccati, poſſit id negans cõuinci poſtea, vt ex S.Hieronymo , Chryſoſtomo & Aug. reſoluit S.Th. *d. art 8. ad 1.* Silueſt.*verb. correctio q.5.* Sot. *d.q.4 concl.5. verſ.quapropter,* Nau.dicens communem *in d c.inter verba n.625.* Vide *in addit. ad cap. in omni negotio,de teſtib.*

In tex.ibi *quòd ſi non audierit*,&c.In Euangelio apud *Matth.*18. habetur , *quòd ſi non audierit eos*,& ideo iuxta frequentiorem,& vulgatam editionẽ legunt Patres & Ianſen. *in concordant.c.72.*Quæ particula,*eos*,omiſſa hic à Pontifice ſatis ſignificat non ſolum te, in quem frater peccauit , ſed vnum, vel duos, quos tecum in ſecundo gradu adhibuiſti,tanquam inſimul tecum loquẽtes ad correctionẽ proceſſuros,& monituros eſſe, quòd ſi eos peccans non audierit,dic Eccleſiæ. Vnde iam colliges denunciationem Euangelicam,per quam peccator primò ſecretè,& deinde adhibitis teſtibus correctus, ſed non correctus denunciatur Eccleſiæ,nõ aliter locum habere,aut fieri poſſe, quàm ſi præcedat primò ſecreta,& deinde cum vno, vel duobus teſtibus facta monitiò,vt ex prædictis Euangelij verbis colligit, & ratione probat S.Th. *2 2.q 33.art.7.& 8.* Doctores communiter *hic, & in d.c.ſi peccauerit* , vbi Archid *à n.10.* Turrec.31. Alex.32. & alij, Sot.*d q.4.concl.5 & 6.* Nau.*in man.c.24.n.14.* Adrian.& omnes in materia correctionis,& efficaciter probat is tex.ibi,*proceſſit ſecũdum regulam Euangelicam*;& tandem quia nullo modo profecit,dixit Eccleſiæ , *& cap.qualiter* 18

ter 24. ad fin. de accuſat. ibi, *& denuntiatio-*
nem, charitatiua monitio, &c. quæ verba
vtramque, ſcilicet ſecretam, & cum teſtibus
factam monitionem comprehendunt. Bene
tamen aduertunt Ianſen. *dict. loco*, Silueſtr.
verb. correctio n.4. & alij *vbi ſuprà*, quòd licèt
Dominus in Euangelio iubeat teſtes adhi-
beri poſtquam peccans ſecretam monitio-
nem non aodiuit, nõ tamen iubet eos tunc
& ſtatim adbiberi, quaſi velit excludere alia
media, quæ ſecũdùm charitatem adhiberi,
& prodeſſe poſſunt, & minus nocent, vel
infamant peccantem priuſquam contra il-
lum inducantur teſtes; inter media compu-
tari poteſt remedium, de quo Auguſtin. agit
apud S. Th. *d. art. 8. arg. 8.* ſcilicet oſtendendi
Præpoſito, vt ſi ab illo tanquam patre pec-
cans fuerit emendatus, nõ procedatur vlte-
riùs ad teſtium inductionem; ſicut ergo qui
ſemel ſecretò corripuit, & non profecit, po-
teſt, & debet arbitrio viri boni (ſi adhuc per
ſe ſperat prodeſſe) iterum, vel etiam tertiò
ſolus ſecreto monere, ex D. Thom. *d. art. 8.*
ad 1. & poſt Auguſt. quem citat Sot. *d. q. 4.*
concl. 5 ante verſ. quapropter, & poſt Arcbid.
Abb. *hic n. 41.* Sylueſt. *d. n. 4.* ſic etiam poteſt
antequam teſtes adhibeat denuntiare Præ-
lato tanquam patri, & ſingulari Perſonæ,
quæ prodeſſe poteſt, & non obeſſe, quin-
imò ſi per eum ſperat fratrem lucrari, pro-
babiliter defendi poteſt non tantùm eſſe
conſilium, verùm etiam præceptum proce-
dere, ſicut ſatis intendit Auguſt. *d. loc.* dum
inquit, ſed antequam aliis demonſtretur,
priùs Præpoſito debet oſtendi, neque par-
ticula, *debet*, neceſſitatem importare vide-
tur. iuxta gloſ. *verb. debet*, paſſim receptam
in Clem. attendentes, de ſtatu monach. & ſic
videtur de mente S. Thomæ, & aliorum *vbi*
ſup. & tradit Bañes *d. p. 3 3. art. 8. dub. 2. ad 6.*
19 His conſequens eſt quòd vbi Epiſcopus,
ſeu Prælatus verbo vel ſcripto per edicta
etiam generalia prout fieri conſueuit, in
monitoriis, viſitationibus, & aliis ſimilibus,
præcipiat denũtiari crimina aliqua, ſemper
eiuſmodi præcepta intelliguntur, ſcilicet
præcedente monitione, ſeu correctione
fraterna in illis caſibus in quibus eadem
locum habere, & permitti debet, ita vt ali-
ter nec poſſint, nec debeant ſubditi denun-
tiare, imò etiamſi Prælatus contrariũ inten-
dat, & iubeat ſtatim abſque correctione de-
nuntiari, quia præcipit cõtra Iuris naturalis
& Euãgelij ordinem, ſecutè parendum non
eſt illi, vt ſatis colligitur ex prædictis, quia,
vt habetur Actor. 5. obedire oportet Deo
magis, quàm hominibus, *c. qui reſiſtit, poſt.*
princip. 11. *q. 3.* reſoluit in ſpecie S. Thom. *d.*
art. 7. ad 5. & quodlib. 11. art. 13. quẽ ſequun-
tur omnes *in 4 diſt. 19.* Sot. *d. q. 4. in fine, &*
memb. 3. q. 1. Archid. Turrec. *n. 32.* & alij *in d.*
cap. ſi peccauerit, Nau. *in d. c. inter verba n.*
776. Gutier. *canon. quæſt. cap. 11. à n. 10. &*
n. 73. Bañes *vbi ſuprà col. 8. verſ. ad 7.* ſecun-
dùm quos per eiuſmodi monitoria, vel edi-
cta quæcunque ad emendationem crimi-
num, vel ad illorum cautelam propoſita nõ
tenetur, nec poteſt quis ea deferre, aut de-
nuntiare, de quibus alter iam correctus eſt,
vel per fraternam correctionem corrigen-
dus ſperatur, & ita cautè Prælati aliquando
in eiuſmodi monitoriis, & viſitationibus
adiiciunt ne peccata occulta non præmiſſa
fraterna correctione denuntientur, vt no-
tat Sot. *d. q. 4. concl. 3. in fine*, & quamuis id
non exprimant, ſic intelligunt, & intelli-
gere debent, præterquam in monitoriis, &
edictis S. Inquiſitionis contra hæreticos, in
quibus huiuſmodi fraterna correctio regu-
lariter locum non habet, & contra Fr. Ber-
nardinum aduertit Bañes *d. verſ. ad 7.* Dixi,
in illis caſibus, in quibus, &c. quia in aliis ſta-
tim & abſque fraterna correctione denun-
ciatio recta via fieri poteſt, & debet ſecun-
dùm præcitatos, & Nau. *vbi ſuprà.*
Conſequens item eſt quòd vbi fraterna 20
correctio locum non habet, vel vt quia non
ſubeſt correctionis ſpes, vel corripiens
damnum aliquod notabile probabiliter ti-
mẽt, vel aliter non proponitur commoditas
ad corripiendum, & in caſibus ſimilibus de
quibus ſuprà, ſicut etiam in illis, in quibus
fieri, aut effectum habere non poteſt, de-
nunciatio facienda Eccleſiæ, qua Eccleſia
eſt, adhuc poterit denuntiari Prælato qua
pater, ſeu vir bonus exiſtit, poteſt prodeſſe,
& non obeſſe, vt is corripiat cum minimo
quoad fieri poteſt peccatoris detrimento,
iuxta *d. c. hoc videtur 22. q. 5.* obſeruant Pa-
lud. *d. diſt. 19. q. 4. col. 2. &* alij *ibidem*, com-
munis *in d. c. ſi peccauerit*, Adrian. *in reſp. ad*
tract. Albertini de ſecreto, Sot. *d. q. 4. concl. 3.*
dub. 3. & concl. 2. verſ. nihilominus, Nau. *num.*
573. Gutier. *n. 21. citatis locis.*
In tex. ibi, *Dic Eccleſiæ*, &c. Apertè probat 21
hic text. quòd ſi præmiſſa correctione fra-
terna in caſibus in quibus ea locum habe-
re, & præmitti debet, peccator non audeat,
neceſſariò & ex præcepto, vt denotat ver-
bum imperatiuum, *dic*, tenetur corripiens
denuntiare Eccleſiæ, id eſt, Prælatis, & Præ-
ſidibus Eccleſiæ, quatenus tales ſunt, vt
ipſi poſt eiuſmodi denunciationem vlte-
riùs in correctione procedant. Intellige vbi 22
denuntians apud Eccleſiam & in eius foro
probare poteſt id ipſum, quod denuntiat;
nam ſi probare nequeat, ceſſat hæc obliga-
tio, quia non ſolùm non tenetur, imò nec
poteſt etiam poſt correctionem ſic occulta
peccata & peccatorem denuntiare, & ad

Eccleſiæ Prælatos deſerre, vt intendit tex. *in cap. plerumque ,in princ.2. q.7. cap.1. cum ſeqq.6. quæſt.2.* vbi gloſ. & DD. *cap. 2.* ibi, *niſi iudiciario ordine quis probare poſſit , de offic. Ordin. Clem.2.* ibi, *quòd ſi taliter ea ſciuerint ut probare valeant,de hæret.* vbi Card. tradunt gloſ. *verſ. feratur in Extrauag.1 .de ſent. excomm inter commun.* poſt alios Nau. *in cap.inter verba n.777. & in man. cap.17. n.134. cum ſeq.& c.25.num.33.* Rip. *de peſte cap.vlt. num.*118. Anton.Gom. *var.tom.3.de delict.cap 2.n.9.verſ.aduertendum* Albertin. *de ſecreto à numer.*175. & multi alij , vt per Henriq. *in ſum lib.*13. *de excommun.cap.*18. *num.3.lit.B,* Gutierr. *canon.lib.1.c.11.num.*21.
23 *cum ſeq.* generaliter reſoluentes eum , qui iubetur denuntiare , aut reuelare crimen aliquod,etiam per edicta, & litteras monitorias ſub excommunicatione , non aliter teneri quàm ſi apud Superiorem probare valeat id ipſum, quod denuntiare,vel reuelare iubetur, adeò vt ſi Superior præcipiat crimen denuntiari quantumcunque denuntians probate non poſſit,eiuſmodi præceptum , & excommunicatio regulariter nullius ſunt momenti , quia continent in ſui tenore errorem intolerabilem , arg. *cap. per tuas 40. verſ. nos igitur , de ſent. excomm.* obſeruant poſt Angel. Nauar. *in d.cap. inter verba,num.*778. Henriq. & Gutier. *n.22. citatis locis.*

24 In text. ibi, *Si Eccleſiam non audierit , ſit tibi tanquam Ethnicus,*&c. Igitur per eccleſiaſticam denunciationem procedit Eccleſia, ſeu per admonitionem : itaque ſi denuntiatus , & per Eccleſiam monitus audiat & emendetur,nullatenus contra illum ad pœnam aliquam procedi poteſt, recurrit enim finis & effectus huiuſce denun-
25 ciationis, quæ ad emendationem dirigitur: deinde ſi denuntiatus , & monitus, de cuius crimine conſtat,non audiat, nec emendetur,poteſt Eccleſia contra illum ad pœnam procedere , vt intendunt verba hæc *ſi Eccleſiam non audierit* , &c. idem probat *hic tex. in verſ. cùm enim* ibi, *& ſi correctionem contempſerit per diſtrictionem Eccleſiaſticam coërcere*, obſeruant Ioan. Andr. Hoſt. Abb. *num.*46. & communis ex Aleiat. *hîc*, ſecundùm quos Rex Galliæ, de quo *in hoc text.* fuit excommunicatus per viam denuntiationis, quia Eccleſiam non audiuit, idem probat Archid. *n.*14. Alexand. *n.* 39. & alij *in d. c.ſi peccauerit* , DD. communiter *in Matth.c.*18. *& in 4. diſt.*19. Sylueſt. *verb. correctio n.*4. Sot. *de ratione tegendi , memb.2. q.4 concl.*9. Ianſen. *in concord.cap.*72.

SVMMARIVM.

1 *Factum,& ea,quæ in facto conſiſtunt , litigantes per ſe & nomine ſuo , non verò per Aduocatos proponi debent.*

2 *Verbum* , ſtatuimus , *denotat nouam conſtitutionem.*

3 *Litigantes ſi indiſcreti , vel rudes ſint,de licentia iudicis per Aduocatos , vel per alios factum proponere debent.*

4 *Aduocatus,vel Procurator habens mandatum ſpeciale ad factum in iudicio proponendum,illud proponere poteſt.*

5 *Deciſio huius text. attenta conſuetudine, & praxi non ſeruatur.*

Cap. Paſtoralis. XIV.

AD *n.2.in fine.* Ex hoc tex. notant com- 1
muniter DD.quòd in iudiciis factum, ſicut & ea,quæ in facto conſiſtunt per principales perſonas, ideſt, ſuo nomine,& pro ſuo commodo litigantes,non verò per Aduocatos proponi debent,Abb.& omnes *hic*, Bald. & alij *in l.2.in princ.C.de iureiur.propt. calum.* Hippol. *ſing.*450. Reuard. *pro tribunali cap.*15. Briſſon. *ſelectar.lib.*4 *c.*10. Duaren. *diſp.lib.*10.*cap.*48. Marian. Socin. *de citat art.2. q.*15. Marant. *de ordine iudic p.6. actu 4. n.15.& 16.* Azeued. *l.2. tit.16. lib.2. Recop.* Camill.Bortel. *in ſum.deciſ p.2.tit.1.à num.*115. Anton Fab. *de errorib.pragm.decad. 2.errore* 10. Fachin. *controuerſ.lib.*10.*cap*83. 2
Pichard. *in manuduct. ad praxim p.1. precepto 7.n.1.* Idque nouè conſtituit is textus,vt patet. *verb ſtatuimus*, iuncta gloſ. *in cap.vt litigantes,de offic.Ordin.in 6.* aduertit in ſpecie Dec. *hic n.2.verſ.ſed tamen.*

Limita multis modis prædictam huius 3
text.concluſionem : & primò vbi principales perſonæ indiſcretæ ſunt,hoc eſt,rudes, vel admodum ſimplices, ſiquidem tales de licentia Iudicis per Aduocatos,vel alios factum proponere poſſunt, & debent,vt probat hic text. *in verſ niſi*,iunctis quæ tradunt Abb. *notab.2.& 3.* Dec. *n* Felin. *à n.7.* Hippol. *cit. loco*, Menoch. *de arbitr.q.80.à n.46. & caſu 193.& 194.à n.78.* ſic limitantes gloſ. *in c.1.de confeſſ.in 6 verſ.ad poſitiones.* Limita 4
ſecundò in Aduocato, vel Procuratore habente mandatum ſpeciale,& ſpecificum ad factũ tale in iudicio proponendũ,quia tunc perinde eſt ac ſi principalis perſona illud idem proponat & ſatisfit tam rationi.quàm verbis huius text. qui agit tantùm de Aduocato , vel Procuratore generaliter , & quatenus talis eſt abſolutè , non verò quatenus ſpeciale & ſpecificum , vel etiam in

indiuiduo

indiuiduo mandatum habuerit, ex his quæ poſt alios tradit Felin. *hic n.2.verſ.amplia ad med.* iuuat text. *in cap.vlt. de procurat. lib.6.* cum traditis per Cou. *de ſponſal.p.2.c.4.n.7. & 8.* Tiraq. *de iure mariti gloſ.7.n.111.* & alij per Roland. *conſ.26.n.4. & 21.lib.2.*

5 Limita tertiò attenta conſuetudine & praxi in qua nõ ſeruatur, vt poſt Ioan. Andr. fatentur Bellam. & alij *hic*, & frequenter videmus. Notabis tamen quòd licèt praxis ſic habeat, adhuc tamen alter ex litigantibus iam ad proponendum factum, quàm ad reſpondendum articulis, vel ad alia ſimilia, iuſta de cauſa poteſt à Iudice petere vt aduerſarium principalem perſonam fortaſſe legaliorem, vel magis inſtructam cogat per ſeipſam ad iudicium accedere, & ne illius Procuratorem admittat, iuxta *l. vlt. in fine*, vbi gloſ. *verb. iuſtiores, cum ſeq.* & DD. communiter *C. de procurat. l.ſi actor*, vbi Bart. & Matant. *in repet. à num. 63.ff.illo tit.* & poſt alios Felin. *hic numer.2. verſ.amplia*, Afflict. *deciſ.177.*

SVMMARIVM.

1 *Actionis nomen agens in iudicio exprimere non debet.*

2 *Actio inepta ex cauſa vera, & probata non ſufficit, vt per eam ſententia proferatur.*

3 *Iudex ſententiam pro actore ferre poteſt ex cauſa ab eo probata, licèt alia in libello deducta fuerit, ſi procedat ſolâ facti veritate inſpectâ.*

4 *Princeps iudicans ex cauſa probata licèt in libello non deducta ſententiam pro actore pronuntiat.*

5 *Princeps ſemper cenſetur procedere ſola facti veritate inſpecta.*

6 *Sententia, per quam principalis cauſa non dirimitur, interlocutoria eſt.*

7 L. is qui ſe obtulit 26.ff.de rei vend.& l. qui ſe mitti 48.ff. de petit. hæred. *intelliguntur.*

8 *Actionis confeſſoria, & negatoria effectus quis? remiſſiuè.*

9 *Actiones confeſſoria, & negatoria non tantùm pro ſeruitutibus, ſed etiam pro aliis iuribus incorporalibus competunt.*

Cap. Examinata. XV.

1 POſt *num.1.* Quamuis in iudiciis non
requiratur quòd agens exprimat actionem, vel nomen actionis, quam intentat, adeò vt quamuis actio inepta, & quæ non competit, expreſſa ſit, adhuc libellus, & petitio actoris ex vera facti narratione ſu-
2 ſtineatur, iuxta *cap. dilecti, ſup. hoc tit.* Si tamen agens proponat factum, quod concludit certam aliquam cauſam, & actionem competere, & poſtea in proceſſu non illam, ſed aliam probet, vſque adeò actio, & intentio incongrua eſt & inepta, vt etiã ex cauſa vera & probata, ex qua conſtat agentem ius habere, non poſſit pro eo ſententiam ferri, ſed reus à iudicij obſeruatione abſoluendus ſit, & ita probat, & procedit hic text. quem ſic intelligunt Abb. & alij *hic*, tradunt latè Felin. *à num.40. in cap. licet cauſam, de probat.* Bart. & plerique alij, vt per Tiraq. *de retractu tit. 2. ad fin.n.98.* Pinel. *in l.2.C. de reſcind. vendit.p.3.c.3.à n. 28.* Valaſc. *de iure emphyt. par.1.q.6. à n.11.* Menoch. *de arbit.q.31.* Suar. de Paz *in pract. tom.3.in initio num.7.cum ſeqq.*

Limita textum, & prædicta omnia non 3
procedere in omnibus illis caſibus in quibus proceditur ſola facti veritate inſpecta, ſiquidem in his poteſt Iudex ſententiam ferre pro actore ex cauſa ab eodem probata, licèt alia in libello, ſeu petitione iuxta facti narrationem fuerint deducta, vt poſt Ioan. Andr. & plures reſoluunt Felin. *vbi ſuprà*, Hippol. *ſing. 271.* fatentur communem Valaſc. *d.q.6. num.12.* Menoch. *citato loco.* Et pari ratione non procedit is textus
& concluſio in Principe iudicante, quippe 4
qui ex cauſa probata, licèt in libello non deducta, ſententiam profert, & pro actore pronuntiat, vt poſt alios obſeruant Iaſ. *in l. vinum, num.24. verſ.2.ff.ſi certum pet.* Felin. *vbi ſupra*, & alij citati à Pinel. *d.cap.*
3.num. 29. Valaſc. *d.loco*, Menoch. *d.q.31.* 5
n.6. ex eo, quia Princeps ſemper dicitur & cenſetur procedere & iudicare ſola facti veritate inſpecta. Sed vtraque limitatio non ſatis Iure probatur, & confundi videtur tum ex his, quæ contra illam notat Valaſc. *vbi ſuprà*, & ex eo maximè, quia omnes rationes, quibus nititur is text. cum ſimilibus, & concluſio ex eiſdem collecta vigent etiam, & æquè concludunt in omnibus illis caſibus, in quibus ſola facti veritate inſpecta proceditur, aut vbi Princeps iudex eſt, vt ſatis intendunt Valaſc. *citato loco*, & Pinel. *d.num.29.* aduertas per eiuſmodi rationes periclitari plures limitationes, de quibus per Felin. & alios *vbi ſuprà*: tum etiam, quia contra prædictos dum agunt de Principe, eſt text. clarus *in præſenti*, in quo ſummus Pont. iudex fuit, qui tamen non pronuntiauit pro actore ex cauſa probata, quia non ea, ſed alia deducta eſt, & reum abſoluit ab obſeruatione iudicij, vt text. ſubdit *ad fin.* conſonat reg. *in cap. cauſis, de re iudic.*

In text. ibi, *abſoluentes eoſdem milites ab* 6

eadem, &c. Scilicet inepta, & incongrua actione & intentione; cùm autem Pontifex in ſequenti verſ. reſeruet actori ius, ſi quod habet in negotio principali, planè oſtendit abſolutionem hanc non referri ad illud, ſed ad inſtantiam, vel obſeruationem iudicij, vt intendunt Abb. & DD. *hic*, *& in l. habebat*, *in princ. ff de inſtitutoria*, & multi alij ex relatis à Felin. Pinel. Valaſco, & Menoch. *citatis locis*, tradit poſt Bart. & alios Marant. *de ordine iudic part. 5. num.* 50. iuxta quem ſenſum ſententia huiuſmodi per quam principalis cauſa non dirimitur, interlocutoria eſt, & non diffinitiua, *gloſſ. pen. in l. harum 7. ff ſi ſeruitus vindic.* vbi Bart. & alij, communis ex Marant. *d. loco*, *& d. p. 6.*
7 *num.* 63. Nec obſtat quòd actor in propoſito intentauit rei vendicationem ad reſtitutionem poſſeſſionis, vt conſtat ex littera ibi, *nec rei vendicationem intentare*, *nec ipſius reſtitutionem*, &c. Milites verò rei non negarunt ſe poſſeſſores, imò iudicium ſuſcipientes litem conteſtati ſunt; ac ſubinde, quia ſe liti obtulerunt, non abſolui, ſed condemnari debuerant, quamuis non poſſederint, iuxta *l. is qui ſe obtulit* 26. *ff de rei vend. & l. qui ſe mitti* 48. *ff de petit. hæred.* quia reſpondetur dictas leges tantùm procedere vbi reus interrogatus aſſeruit ſe poſſidere, quòd ſi non interrogetur, nec aſſerat, ſed tacens in ſe iudicium ſuſcipit, non dicitur ſe liti offerre, & conſequenter niſi poſſideat, condemnandus non eſt, ſed ab obſeruatione, & inſtantia iudicij abſoluendus: & ita contingit in hoc text. in quo nec apparet, nec præſumi debet milites interrogatos reſpondiſſe ſe poſſeſſores, vt intelligunt Abb. *num.* 11. & omnes *hic*, Bart. & alij in *d. l. is qui ſe*, Felin. *num.* 7. *in cap pen. de except.* communiter, vt poſt alios fatetur Cou. *in cap. Reinaldus* §. 3. *num.* 4. *de teſtam.* per text. vbi *gloſſ. in fine*, Bart. & alij *in l. ſi à te* 9. §. 1. *ff. de except. rei iudic.*

In *gloſſ.* 2. ibi, *confeſſoria*, &c. De natura, vi, & effectu actionis confeſſoriæ, & negatoriæ, quæ in ſeruitutibus locum habet, & poſſidenti conceditur, vltra iura, quæ gloſſa citat, vide Cou. *lib.* 1. *var. cap.* 16. *num.* 10. Mayn. *lib.* 1. *actionum c.* 12. *cum ſeq.* Sarmien. *lib.* 1. *ſelect. ar. c.* 2. *à n.* 4. Padil *à n.* 5 8. *in l.* 1. *C. de ſeruitut.* Suar. de Paz *in pract. tom.* 3. *cap.* 1. §. 4. Cardoſ. *in praxi Iudicum*, *verb actiou.*
9 *n.* 20. Quas actiones non tantùm pro ſeruitutibus, verùm etiam pro aliis iuribus incorporalibus competere, ac ſubinde pro iurepatronatus, intendit gloſ. hæc *in fine*, quam probant DD. *hic*, & alibi, vt per Roch. *de iurepatron. verb. ius q.* 1. *n.* 6 Lambertin. & relatos à Padil. *citato loco.*

SVMMARIVM.

1 *Præceptores Templi pro Domibus ſuis agere, & illius defendere poſſunt, non obſtante quòd ſint Religioſi.*
2 *Religioſus inferior vbi præficitur alicui adminiſtrationi ſub alio maiori Prælato, poteſt abſque iſtius licentia in iudicio litigare ſuper iuribus ad eandem adminiſtrationem pertinentibus.*
3 Text. in præſenti *declaratur.*
4 §. vlt. Inſtit. de except. *intelligitur.*
5 *Irregularitas omnis an tollatur per profeſſionem in Religione approbata?*
6 Cap. 2. de apoſtat. & c. 1. de eo, qui ordinem furt. *intelliguntur.*

CAP. Cùm deputati. XVI.

POſt *num.* 2. Ad exornationem concluſionis ex hoc text. deſumptæ, quòd ſcilicet Præceptores Templi pro Domibus ſuis agere, & illas defendere poſſunt, non obſtante quòd ſint Religioſi, vel quòd ignota ſit eorum origo, adde Fr. Emman. *qq. Regular. tom.* 1. *q.* 13. *art.* 5. Cardoſ. *in praxi Iudicum*, *verb. procurator num.* 95. Sanch. *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 5. *n.* 9. Camil. Borrel. *in ſum. deciſ p.* 1. *tit.* 66. *num.* 61. 1

In text. ibi, *eoſdem ab agendo*, *vel reſpondendo*, &c. Cùm Præceptores, de quibus in hoc textu, in domibus Templariorum, id eſt in monaſteriis, vt text. habet *in princ.* & ſub illorum Prælatis, & in ipſorum obedientia exiſterent, iam ex hoc text. colligi poteſt quòd vbi Religioſus inferior præficitur alicui adminiſtrationi ſub alio maiori Prælato, poteſt ille, etiam abſque iſtius licentia in iudicio litigare ſuper iuribus ad eandem adminiſtrationem pertinentibus, vt notant Innoc. Abb. *à num.* 7. Felin 4. & alij *hic*. Doctores *per tex. ibi*, *in Clem.* 1. *de reſcript. & in cap. edoceri*, *eod tit.* tradunt Nau. *in cap. non dicatis n.* 64. & alij diſputantes, an eiuſmodi inferior ſuper his iuribus maiori Prælato ſuper eiſdem litigare volenti, vel è conuerſo præferri debeat. Sed ſi aduertas, is text. non probat prædictam concluſionem, quia in quæſt. *hic* propoſita, ſolùm decidit Præceptores hos fore in iudicio admittendos, non obſtantibus his, quæ contra illos opponebantur, ſcilicet quòd Religioſi non poterant litigare, & inſuper quòd ignota erat illorum natio, vt tex. habet ibi, *tanquam licitum non ſit eis*, &c. & ibi, *eorum ipſis generatio non eſt nota*, &c. & ne hac occaſione repellantur, prouidet is tex. ibi, *occaſione eiuſmodi*, &c. 2 3

In

4 In *gloſ.2.in princ.*ibi.*infamis non poteſt eſſe
Procurator*.Obſtat text. *in §.vlt.Inſtit.de ex-
cept.*per quẽ vulgò diſtingui ſolet inter Ius
Canonicum,de quo agit hæc gloſ.cum Iu-
ribus ab ea citaris, & inter Ius Ciuile, de
quo in illo text.*gloſſ.vlt.in cap.accedens*, vbi
DD.50. *diſt. gloſſ. vlt. in cap. Imperatoram,
de Iuram.cal.* vbi latè Abb.*num.9.* referens
alias diſtinctiones, idem Abb. *hîc num.6.*
Tiraq. *de nobilit.c.30.num.2.*Cardoſ.*in pra-
xi Iudicum*, *verb.procurator n.4.*

5 In ead. gloſ.in fine ibi, *Omnis tollitur ir-
regularitas.* Vult gloſſa per profeſſionem in
Religione approbata tolli & extingui om-
nem irregularitatem, id intendit *gloſſ.vlt.
ante fin.in cap.vlt.de filiis Presbyt. & in ſum.
56. diſt.* probant Coſm. *in pragm. ſanct. tit.
de concubinar.§ qain etiam, verb. cohabita-
re*, *ad med.*Syluest.*verb.illegitimas num vlt.*
Sot.qui excepta bigamia & homicidiu hoc
ipſum fatetur tam iure communi, quàm
priuilegiis, *in 4.diſt.25.q.1. art. 3. col.3.in
6 princ.*Sed obſtat *cap.2.de apoſt. & cap.1.vbi
gloſſ.vlt.de eo qai ordinem fart.* cum aliis, &
nullibi iure Canonico habetur ea genera-
lis traditio; & ideo verius & receptius eſt
quòd licèt Religionis profeſſio ſit cauſa
ob quam faciliùs in quauis irregularitate
diſpenſari poſſit.& debeat, per eam tamen,
tantùm tollitur (attento Iure communi,
& ſemotis particularibus Religionum pri-
uilegiis) irregularitas, quæ & quatenus
Iure Canonico expreſſa, & ſublata reperi-
tur, vt *in d.cap.1. de filiis Presb. gloſſ.vlt.in
d.cap.2.* vbi Abb. *numer.vlt.* Cou. *in Clem ſi
furioſus part.1.§.2.num. 6 in fine*, Roderic.
Suar. *alleg.25.n.3.* Henriq. *in ſum. lib.14.de
irregul.cap.8.num.10.lit.2. & cap.17.nam.2.
lit. T.* Rebuff. *in praxi tit.de diſpenſ. ſuper
defectu natal.nam.71.* Laurent de Peirinis
*tom.2.de Pralato quaſt.2.cap.5.num.133.cum
ſeqq.*Caſtr.Palao *tom.3.tract.16.diſp.2.punct.
8.numer.8.* Machado *en ſu perfetto Confeſ-
ſor tom.2.lib.5.p.1.tract.3.docum.10 num.14.*
Ego *de iure ecclef.vniuerſo lib.1.cap.42.num.
187.cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Clericas ex defectu iuſtitia in eccleſiaſtico
foro non poteſt trahi ad ſecalare iudi-
cium.*

2 *Iuſtitia defectus in eccleſiaſtico Iudice ſaf-
ficit vt ad eccleſiaſticum competentẽ ſu-
periorem recurratur.*

3 *Clericus per ſuum expreſſam conſenſum
non poteſt efficere vt ſecalaris Iudex
contra ſe etiam conſentientem cognoſcere
poſſit.*

4 Auth.vt clerici, §.ſi verò, & cap.ſi quis
cum clerico 11.q.1.*intelligantur.*

5 Text.in præſenti *declaratur.*

6 Cap. filiis, vel nepotibus 16. quæſt. 7.
exponitar.

Cap. Qualiter, & quando. XVII.

POſt *num.3.* In text.ibi, *Ne pro defectu*, 1
&c. Per hunc text. explicatur regula
præſcripta *in cap.1.& 2.cum aliis* 11.q.1. &
*in cap.clerici,in princ.& in cap.cùm non ab ho-
mine. ſub hoc tit. & in cap.2. & in cap. ſi di-
ligenti, de foro comp.* vt procedat etiamſi
Iudex eccleſiaſticus apud quem clericus
conuenitur in cauſa criminali,vel ciuili,per
negligentiam, vel malitiam deficiat in mi-
niſtranda iuſtitia contra eiuſmodi clericum,
quia adhuc pro defectu eiuſmodi non po-
teſt clericus trahi ad ſeculare iudicium, vt
notant omnes *hîc.gloſſ.ſum.in fine* 11.q.1.Ar-
chid. Alexandrin. & alij *in cap ſi quis cum
clerico, ead.q.1.* idem Archid. Bellam. & alij
ſuper.gloſſ.verb. Regis,in cap. filiis 16.q.7.Ro-
man *.ſing* 418.Nau.*in cap.cum contingat, de
reſcript. remed.1. verſ decimo, cùm ſeqq.* Et 2
iuuat ratio, tum quia defectus iuſtitiæ in
eccleſiaſtico iudice licèt ſufficiat vt ad ec-
cleſiaſticum ſuperiorem competentem re-
curratur, iuxta *tit.de ſuppl.neglig.Præl.cap.
nullas* 17.*de iurepatr.* cum aliis, nuſquam
tamen tribuit iuriſdictionem ſeculari qui
nullatenus eſt ſuperior eccleſiaſtici,*cap.ſo-
lita, de maiorit. cap. vlt. in princp. de rebus
Eccleſ.* præſertim in hac materia, in qua
omnino, & indiſtinctè prohibetur iudica-
re de crimine, aut de cauſa clerici rei con-
uenti, vt patet *in hoc text.* cum ſimilibus
ſup.citatis. Tum etiam, quia ſi eccleſiaſti- 3
cus per ſuum expreſſum conſenſum non
poteſt efficere vt ſecularis Iudex contra
clericum etiam conſentientem cognoſce-
re poſſit, *cap.ſignificaſti, in fine, de foro comp.*
vtique nec poterit per ſuum conſenſum
tacitum, vel per factum aliquod, vtpore
per delictum, vel negligentiam in non
miniſtranda iuſtitia, ne id quod vna via
iure prohibetur, temere, & ſine lege per
aliam admittatur, contra *reg. cùm quid, de
regul. iuris lib.6. cam valgaribus* 1 & ita ex
hoc text. iunctis eiuſmodi rationibus im-
probanda videtur ſententia *d gloſſ verb Re-
gis*, ibi, *vel etiam cùm iudex eccleſiaſticus de-
ſeſeſt*, &c. quam in effectu probant Hugo
& Turrec. *ibi*, & in caſu violentiæ defen-
dit Nau *vbi ſuprà*,poſt Guillelm. Benedict.
quem citat,& ſatis intendit *gloſſ.1.in fine, in
cap. Principes* 23.q.5. tradit Aufrer. *de po-*

teſt.

teſt ſecuları reg.1.n.11. & reg.2.n.30. Gabr.
ad Roman d.loco verſ.tertio deficiente.

4 Nec pro gloſ. contra hunc text. & ſu-
pradicta facit text. *in Auth. vt clerici, verſ.ſi
verò,*ibi,*tunc licentiam eſſe, & ad ciuiles iudi-
ces,*&c. *& in d.cap ſi quis cum clerico*, vbi in
defectum Epiſcopi contra clericum recur-
ritur ad Iudicem ſecularem; quia textus il-
li ſecundum *gloſſ.* 2. *& vlt.* Archid. & alios
in d.cap ſi quis, Antun. *num.*8. Abb.7.Imol.
4. & mentem omnium *hîc*, procedunt ſe-
cundùm ius antiquiſſimum ante prædictos
Canones, *& d.cap.clerici ſuprà eodem*, in
quibus indiſtinctè, & generaliter clerici
tam in criminalibus, quàm in ciuilibus iu-
dicantur per ſolos eccleſiaſticos, nec vlla-
tenus poſſunt conueniri apud ſeculares
Iudices; & ita iam textus illi ſunt correcti
5 per iura noua. Qui intellectus ſuadetur,
quoniam textus, *in præſenti*,dum docet pro
defectu iuſtitiæ clericos in criminibus ad
ſeculare iudicium trahi non poſſe, Ius
nouum induxit, vt colligitur ex illo verbo
prohibemus, iuxta *cap prohibemus*, vbi DD.
de decim. cum aliis, & intendunt Anton.
& Imola *hîc*, ac ſubinde ſignificat pro
eiuſmodi defectu trahi potuiſſe ſecundùm
Canones, & Iura antiqua, vſque ad tem-
pora huius cap. quia Canones indiſtinctè
loquentes non videbantur locum habere
in hoc caſu ſpeciali, in quo iuſtitia ſic defi-
ceret in eccleſiaſtico iudicio, iuxta *d. Auth.
& d.cap. ſi quis*,quorum diſpoſitio ſpecia-
lis generali dictorum Canonum derogare
videbatur, ex *reg.generi,de regul Iuris lib.*6.
quouſque emanauit huius cap. prohibitio.
6 Nec item obſtat *d.cap. filiis*, ibi, *Regibus
hæc auribus intimare non differant*, &c. quia
vltra alium intellectum Archid. & aliorum
illic, Abb *d. num.*7. *in fine*, & eſt de mente
aliorum *hîc*, Aufrer.*d.reg.*2.*n.*30. dum exi-
ſtimant textum illum ſimiliter eſſe corre-
ctum per Ius nouum,de quo *hîc*,& in ſimi-
libus: quem intellectum in caſu violen-
tiæ non admittunt Nau. *vbi ſup.* & Cou.
*pract.cap.*35.*numer.*3.*verſ.*2. Verius videtur
ſimplicem illam intimationem, de qua agit
Pontifex, non fieri ad effectum vt Rex iu-
dicet,aut tanquam iudex procedat,ſed tan-
tummodo vt moneat,roget,vel aliter extra
iudicium,&,abſque iuriſdictione agat & in-
ſtet apud Epiſcopum,vel Archiepiſcopum
vt intelligunt idem Archid. & cæteri *ibi*,
Abb *d.n.*7.& alij *hîc*, Aufrer.*ad capell deciſ.*
149.& ſatis ſuadent verba text. qui de ſim-
plici intimatione, & nihil de iudicio, aut
iudiciali proceſſu loquitur.

SVMMARIVM.

1 *Iudex aliàs competens poteſt vt ſuſpectus
recuſari ex eo quòd habeat cauſam ſimi-
lem.*

2 *Iudex nimis fauorabilis vni parti ſuſpectus
eſt alteri.*

3 Text.in præſenti *declaratur.*

4 *Iudex in cauſa quam vt priuatus habet,
æquum putat id, quod in ea petit aut
prætendit litigans.*

Cap. Cauſam quæ. XVIII.

AD *num.*2. Collige ex textu Iudicem 1
aliàs competentem poſſe vt ſuſpectũ
recuſari & remoueri, ex eo quòd tanquam
priuatus habet cauſam ſimilem ei, de qua
velut Ordinarius, aut delegatus cognitu-
rus erat: vt per *gloſ.* 1. Abb. & DD. com-
muniter, *hîc*, gloſ. *ad fin. in cap. cauſam quæ*
17.*de officio deleg.*gloſ.& omnes *in cap per-
ſonas,de teſtib.* Roman. *vbi addit. ſing.* 360.
Aufrer. *de recuſat.num.*18.*verſ.*17. Marant.
*de ordine iudic.part.*6. *cap. de apellat. num.*
46. Roland. *conſ.*98. *à num.*30. *lib.* 4. & ci-
tati *in collect.* Et ſuadetur apertè ex littera 2
huius text. dum Pontifex remouens Ar-
chidiaconum, & expendens cauſam,quam
habet,ſimilem adiecit quòd propter illam
videretur nimis fauorabilis alteri parti:pla-
nè iudex nimis fauorabilis vni parti,ſuſpe-
ctus eſt alteri, & vt talis recuſari poteſt, &
nihil aliud eſt dicere nimis fauorabilem
eſſe, quàm nimis affectum, ac ſubinde ſu-
ſpectum, vt recuſetur, *cap.accedens.el* 2.*vt
lite non conteſt.*ibi,*nimis fauens*, iuncta gloſ.
*in vltimis verbis.*Iuuat quòd *in quarta com-
pil.huius libri ſub hoc tit. cap.*1. loco particu-
læ, *nimis*, habetur particula *minus*, quaſi 3
Pontifex ſignificaret Archidiaconum pro-
pter cauſam ſimilem videri fauorabilem
minus alteri parti, ſcilicet Abbati, & Con-
uentui: cùm ergo Iudex inter vtramque
partem medius eſſe debeat, & non magis
vni, quàm alteri fauorabilis, *cap.vlt.*ibi, *illi
enim inter vtramque* &c. 14.*q.*5. meritò qui
nimis,vel minus fauorabilis oſtenditur vni
quàm alteri, magis, vel minus vni quàm
alij affectus eſt, & conſequenter ſuſpectus
redditur, & recuſari poteſt. Ratio rationis 4
eſt,quia iudex in cauſa, quam vt priuatus
habet, & nouit, iuſtum, & æquum putat
id,quod in ea petit,aut prætendit litigans,
id ipſum facile, & veroſimiliter putabit, &
putaturus præſumitur iuſtum & æquum in
alia de qua vt iudex cognoſcit, & ſic af-
fectus iudicabit in hac, quemadmodum
animum

animum declarauit, & iudicari poſtulat in illa ſimili quam vt priuatus agit: nec enim mutatio animi præſumitur, & in vtraque cauſa ita ſimili eadem, non diuerſa conſcientia eſſe debet eiuſdem hominis iudicis in vna, & partis in alia, arg. *cap. pen. §. porrò*, iuncta *gloſ. 2. de elect. in 6.* Iuuat doctrina Innoc. quam probant Abb. *hic in fine*; & plures, vt per Aufrer. *vbi ſup. num. 12. verſ. 15.* Matant. *d. loco n. 42.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices ſi de cauſa principali, & de exceptionibus ſimul cognoſcant, vel aliàs ſi ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata teſtes recipiunt, licitè ab eis appellatur.*

2 *Iudices pronuntiare debent ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt litis ingreſſum.*

3 *Iudex quoties non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotio principali, licitè ab eo appellatur.*

Cap. Exhibita. XIX.

1 POſt *n.* 1. Quòd ſi Iudices de principali cauſa, & de exceptionibus præiudicialibus ſimul cognoſcunt, vel ſi aliàs ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata, teſtes recipiunt, licitè ab eis appellatur, vltra citatos probat *l. Caſtel. 5. tit. 10. part. 3. & l. 1. tit. 5. lib. 4. Recop.* iuxta cuius deciſionem aſſerit Amat. Roder. *de*
2 *modo & forma examinandi proceſſum cap. 6. num.* 30. quod iam ſtylus approbauit quòd indiſtinctè ſit pronuntiandum ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt litis ingreſſum; & ante illum idem notauit Matant. *de ordine iudic. part. 4. diſt. 10. num. 7.* aſſerendo ita efficacem eſſe vim exceptionum præiudicialium quòd ſiue per modum excipiendi, ſiue per modum agendi proponantur, quieſcere faciant quodcunque iudicium, vt etiam tradit Ioſeph. Comia *in ritib. Siciliæ cap. 42. num.* 50. Emman. Mendez de Caſtro *in praxi Luſit. lib. 3. c. 3. § 4. n.* 14. Ignat. del Villar *in ſylua reſponſor. Iuris reſp. 3. n.* 73. Et quoties Iudex non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotio principali, ſed procedit ad vlteriora in eodem negotio, licitè ab eo appellatur, Mart. *de Iuriſdict. p. 3. cap. 12. num. 5.* Ceuall. *de cognit. per viam violent. part. 2. q. 65. num. 46. & q. 49. num. fin.*

Alex. Raudenſ. *var. reſolut. cap. 68. numer. 2.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 76. num. 3.* Valenz. *conſ. 68. n. 54.*

SVMMARIVM.

1 *Magiſtratus laicos poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, qui teneant, referuntur: ſed contrarium verius, vt num. 2.*

3 Text. in præſenti *declaratur.*

4 Cap. Cauſam quæ 7. qui fil. ſint leg. *intelligitur.*

5 Cap. litteras 13. de reſtit. ſpoliat. & cap. cùm dilectus 32. de elect. *declaratur.*

Cap. Significauit. XXI. & vlt.

POſt *num.* 2. Per hunc text. plures non 1
contemnendæ exiſtimationis Doctores tenent laicos Magiſtratus poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, ſimiliumque rerum ſpiritualium, etiã contra clericos, quorum meminit Valaſc. *conſ. 93. num. 9.* & ex eorum numero ſunt Cou. *pract. c.* 35. Mieres *de maior. part. 3. q. 11. n.* 26. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ. 1. num.* 27. Gutier. *canon. lib. 1. c. 34. num. 42. & practic. lib. 1. q. 20.* Ceual. *in tract. de cognit. per viam violent. part 2. q. 65. à num. 7.* Cened. *canon q. 45. à n.* 15. Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap. 12. n. 78.* expendentes textum hunc pro hac parte dum inibi Poteſtas ſecularis Florentina de cauſa poſſeſſoria iuris eligendi Rectorem vſque ad definitiuam ſententiam cognouit; & Vincent. Doctor antiquus ſuper hunc text. notauit, quòd quando cauſa eſt poſſeſſoria, etſi reſpiciat rem ſpiritualem, adhuc temporalis iudicatur, & ſuper illa poſſet ſecularis Iudex iudicare: ſimiliter expendunt textum *in cap. cauſam quæ 7. qui fily. ſint legit. & cap. litteras 13. circa fin. de reſtit. ſpoliat. & in cap. cùm dilectus* 32. iuncta gloſ. *verb. iuramento, de elect.*

At contrarium verius eſt, ex eo, quia in 2
quolibet poſſeſſorio rei ſpiritualis, ſeu illi annexæ neceſſarium eſt cognoſcere de titulo, & cauſa proprietatis, & multò magis ſi ſermo ſit de poſſeſſorio beneficij cùm clerici neceſſe habeant docere de petitorio, iuſtificare poſſeſſionem ſuam, titulum ve probare ad obtinendum in his cauſis; de quo titulo, ſeu proprietate laicus nullo modo cognoſcere poteſt, iuxta text. *in cap. decernimus. ſup. hoc tit.* & conſequenter nec etiam cognoſcere poterit de tali

cali poſſeſſione, & quòd neceſſaria ſit cognitio de dicto titulo, ſatis probat text. iuxta ſuam veram interpretationem *in cap in litteris* 5. *& in cap. ex tranſmiſſa* 8. *in verſ. legitimè deſponſata, de reſtit ſpoliat.* & notat *gloſ. fin. in Clem vnic de cauſa poſſeſ.* Cou. *d. cap.* 23. *num.* 4. Menoch. *remed.* 15. *recuper. num* 458. Maſcard. *de probat. concl.* 1313. Valasc *d. conſ* 79. Marta *de iuriſdict p.* 2. *cap* 39. *num.* 13. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap* 238 *à princ.* Anguian. *de legib. lib.* 2 *controu.* 19. *num* 7. *cum ſeqq.* Felician. de Vega *ad cap. quanto* 3. *num.* 64. *cum ſeqq. de iudic.* qui plura pro hac parte fundamenta adducunt, quæ apud illos videri poſſunt. latè D. Sperel. *deciſ.* 7. *per tot.*

3 Pontificia verò deciſio, de qua *in hoc text.* qua perperam nituntur oppoſitæ ſententiæ fautores, non difficilem habet ſolutionem, ſi cum Angui. expendas non fuiſſe controuerſiam de poſſeſſorio rei ſpiritualis, vel iuris eligendi ad dignitatem aliquam eccleſiaſticam, ſed actum fuiſſe ibidem de poſſeſſione, vel quaſi rei temporalis, id eſt illius electionis Rectoris, Præſidis, ſiue Regentis officium illud, quòd reuera dignitas erat ſecularis; quare nihil mirum ſi Florentina poteſtas cognouerit contra ſecularem communitatem, de qua hîc mentio fit: quamuis ſi lis eſſet, ſeu contentio circa ſubſtantiam illius electionis, & ageretur petitorio ſuper proprietate contra eccleſiaſticos, dubium eſſe non poſſit quin eccleſiaſtica Poteſtas cognoſcere non potuerit, vt definitum fuit in hoc textu, ſatiſque conſtabit legenti integram Decretalē relatam per Bellam. *in præſenti.* ex qua maniſeſtè deducitur Rectorem, de quo *hic*, ſecularem fuiſſe Poteſtatem, ſeu Magiſtratū, qui aſſumebatur ad officium ſeculare, & regimen caſtri, ſeu loci, de quo *ibi.* Ita poſt gloſ. *in præſenti* intelligunt Cou. & Gutier. *citatis locis*, Anguian. *d. controu.* 19. *num.* 19. Felician. de Vega *ad d. cap. quanto num.* 70. Boët. Epo *de Regalibus, vel iure Principum in princ. n.* 31. vbi expreſſe tenet in hoc textu de nullius rei ſpiritualis poſſeſſione, vel quaſi agi, ſed de quaſi poſſeſſione iuris omnino profani, & temporalis, hoc eſt, de conſtituendo Rectore, ſeu gubernatore, ſeu Prætore prædicti oppiduli politico per illud Monaſterium, vel eius Abbatem.

4 Similiter non obſtat tex. *in d. cap. cauſam quæ* 7. *qui filij ſint. leg.* quia omiſſa interpretatione, quam ad illum aſſignat Chriſtoph. de Paz *d. c.* 12. *n.* 78. *cum ſeqq* reſpondetur enim ideo ibi cognitionem cauſæ poſſeſſoriæ fuiſſe per ſummum Pont. ad Regem Angliæ delatam, quia quamuis concurreret cum cauſa matrimoniali, ipſa tamen de ſe non ſpiritualis, ſed merè temporalis & ciuilis erat, & inter laicos ſolummodo vertebatur, vt ex illius ſpecie conſtat, & refert Felician. de Vega *citato loco numer.* 99. clariùs Boët. Epo *vbi ſuprà*, dicens textum in præſenti de caſu loqui profano, ſpoliationis videlicet, inuaſionisque bonorum per laicos, quandoquidem ſpoliauerat illic Anglus quidam nepotem defuncti ſui fratris eo prætextu quòd filium fratris, matrem ſcilicet huius nepotis iam defunctam dictaret non fuiſſe legitimam: cuius quidem ſpoliationis cauſam non ab eccleſiaſticis iudicibus, ſed ab Anglorum Rege, vel Iudice Regio cognoſci, dirimíque non inuitus patitur Pontifex cauſa ſtatus, id eſt, ſobolis legitimæ, ſolis reſeruata Iudicibus eccleſiaſticis tanquam ſpirituali.

Nec etiam obſtat *d. cap. litteras* 13 *de reſtit ſpoliat & d. cap cùm dilectus* 32. *de elect.* quia quamuis in eorum ſpecie deferatur iuramentum calumniæ in cauſis poſſeſſoriis, non exinde colligitur quòd cauſæ ipſæ ſpirituales nōn ſint, quia non ſemper verū eſt quòd in cauſis ſpiritualibus tale iuramentum non præſtetur, cùm regula tex. *in cap.* 1. *de iuram. cal.* ſolùm procedat quando de cauſis ipſis principaliter agitur, non verò cùm incidenter, & per viam exceptionis emergunt, ſicut explicat vtrobique gloſ. & ex eo maximè, quia iam *in cap.* 1. *§. quamuis, de iuram. cal. lib.* 6. expreſſè definitum eſt quòd iuramentum ipſum deinceps præſtandum, vt via calumniis præcludatur. Ita Felician. de Vega *d. loco. num.* 71. Ad tex. verò *in cap. petimus.* 19. 11. *q.* 1. reſpondebimus ſuo in loco. 5

Poſt. *num.* 8. Quòd vbicunque agitur de iudicio ſummario, quale eſt quod adeſſe debet in cauſis publicis, & quæ concernūt bonum regimen Reipublicæ, vel alicuius Communitatis, ſeu vniuerſitatis, non eſt admittenda dilatio etiam propter ferias ob vindemiam inſtitutas, vt per gloſ. *verb. ob neceſſitates in Clem. ſæpè, de verb. ſignif.* Pute. *in tract. de ſyndicatu in verb. feria num.* 1. Marant. *de ordine iudic. diſt.* 9. *à num.* 19. Menoch *de arbitr. lib.* 1. *q.* 30. *à n.* 2. Sigiſm. Scacc *de iudic. lib.* 1. *cap.* 46. *n.* 13. *& lib.* 2. *c.* 5. *num.* 171. *cum ſeqq.* 6

De

De Foro competenti.

TIT. II.

Ad Rubricam.

AD *n.*8. ibi, *Forus interior plurimum differt ab exteriori.* Vltra citatos *in collect.* idem tenent Card. Mantic. *de conieƈt.vlt.volunt. lib.*2.*tit* 14.*n.*18.*&* 19. *&* 24.Card.Tuſch. *pract.concluſ. lit.F.concl.* 447.*ex n.*9.*tom.*4.Ioan.Valer.*de different.inter vtrumque forum, in prælud. n.*8. & ideò plures differentias inter vtrumque forum admittunt citati à Mantic. *d.lib.*2. *tit.*14.*n.* 19.*&* 24.Ameſcua *de poteſt.in ſe ipſum lib.*2. *c.*16.*n.*7.*&* 8.Ioan.Bapt.de Lartea *tom.*1.*deciſ.*15.*n.*86.Vnde Nau.*conſ.*5.*n.*2.*de empt.& vend.* ait quòd multa licent in foro exteriori, quæ non licent in foro conſcientiæ:& Philip. Franc. *in c.*2.*de pænit. & remiſſ. in* 6. dixit quòd forus pœnitentialis non ſequitur naturã fori contentioſi:& Luduu.Gom. *ad reg.de nõ iudicando q.*14.*ſub.verſ.breuiter,* & ex eo Ioan. Gutier. *lib.*4. *pract. q* 10.*n.*8. tradiderunt quòd forus fori, & forus poli differunt ſicut cælum à terra. Scio tamen ab aliis traditum videri forum conſcientiæ differre in nihilo à foro iudiciali, inter quos ſunt ex fereconſultis Feder.de Senis *conſ.*2. Paul.de Caſtro *in rubr.ff.de acquir.hæred n.*4. Bald.*in Auth.Ingreſsi n.*49 *C.de ſacroſ.Eccleſ.* Greg.Lop.*l.*7.*gloſ.*3.*tit* 5.*par.*6. Lambert *de iure patr.lib.*2.*p.*1.*q.*10.*art.*3.*ſub n.*14 *pag.*659. Couar. *in c.*1.*n.*21.*& in c.cùm eſſes n.*7.*de teſtam.* Ioan.Neuiz. *lib.*5.*ſylua nupt. ſub n.*74. *verſ.imò dicunt,* Tiber.Decian.*in tract.crim. l.*2.*c.*12.*n.*4.*verſ ſed contra,* Marc. Ant.Genuenſ. *in practic.ab.Eccl.q.*784.*n.*2.*verſ nihilominus,*Nic.Gatc *de benef p.*9.*c.*1.*n.*10.Cancer.*var.reſol. lib.*2. *c.*1.*n.* 207. *cum ſeqq.* Ex Theologis Martin. de Ledeſma 24. *q.*18. *art.*1. *dub.*12. *fol.*227. Domin. Sot. *lib.*4.*de Iuſtit q.*5.*art.*3.Fr.Emman.*in ſum.p.*2. *c.*47. *n.*4.Petr.Nauar.*de reſtit.*3.*c.*4.*n.*221.Sayr *in claui Reg.lib.*1.*c.*13.*n.*24.Suar.*de cenſur.diſp.* 40.*ſect.*5.*n.*16.*& ſect.*6.*n.*1.Vaſq.1.2.*tom.*1. *diſp.*66.*c.*1.*n.*3.Salas etiam 1.2.*q.*21.*tract.*8. *diſp. vnic. ſect.*28.*n.*166.*& ſect.*19.*n.*171. Thom.Sanch.*de matrim.lib.*1.*diſp.*5.*n.*20.*ad med. & in præcepta Decal lib.*1.*c.*10.*n.*11.*verſ tertiò quia,& lib.*2.*c.*23.*n.*40. *in fine*, Ioan. Sanch. *in ſelect. diſp.*48. *n.*54. *cum ſeqq.*Bonac.*de Horis Canon. lib.*2.*q.*5. *puncto* 3.*n.*19. *verſ.ego verò,*Trullench. *in expoſit.Decalogi lib.*2.*c.*1.*dub.*12.*n.*5. Et ideo quòd valeat argumentum de foro Conſcientiæ ad iudicialem,& è contra,docent *gloſ.verb pacto, prope fin.in c.ſi diligenti,de foro comp.& verb. vel ligare,in c.omnis vtriuſque ſexus,& verb. permittimus in c.fin.de Pænit.& remiſſ.* plures per me citati *in locis communib.arg. Iuris loco* 50.*n.*1.Petr.Nau.*lib.*2.*de reſtit.c.*1.*n.*67.Monet. *de commut.vlt.volunt.c.*6.*n.*296.

SVMMARIVM.

1 *Clericus coram proprio Epiſcopo,& non coram alio niſi de eius licentia,& vtriuſque partis conſenſu conueniri poteſt.*

2 Cap. 1. verſ. poſt hæc, de appellat.lib.6. *declaratur.*

3 Cap.pulſatus 3.q.6.& cap. clericum 47. 11.q.1.*declarantur.*

CAP. Propoſuiſti. I.

CLericus conueniri debet coram proprio Epiſcopo, & non coram alio, niſi de eius licentia.& vtriuſque partis conſenſu. Conſonant text. *c.*1.*&* 2. *cum aliis,*9. *q* 2.*cap.nullus,c.clericum,cap.continua, & per tot.*11.*q.*1.*cap.ſignificaſti inf. hoc tit.cap. cùm cauſam* 13.*de probat.c.*1.*eod.hoc tit.lib.*6 *c cùm Epiſcopus* 7.*de offic.Ordin.eod.lib.Caſtellæ l.*1. *tit.*9.*part.*1. exornant ex modernis ſuper hunc tex Balboa *n.*2.*&* 4.Felician.de Vega *n.*10.*&* 15.Anton.Grana *à n.*1.Donell. *comment.Iuris Ciuilis lib c.*10.Nau.*in rub.*17.*de iudic §* 17.*n.*68.Anaſtaſ.Germon.*de ſacrorum immun.lib.*3.*c.*5.Morl.*in emporio Iuris Canon. tit.de Iuriſdict.q.*21. *per tot.* Ego ipſe *in praxi exigendi penſionem p.*1.*q*... 1

Non obſtat *c.*1. *verſ.poſt hæc,de appell. l.*6. vbi eccleſiaſtica iuriſdictio ex ſolo partium conſenſu prorogari poteſt, quia reſpondetur textum illũ procedere in prorogatione ad Iudicem ſupremum,hoc eſt,Pontificem, qui Ordinarius totius Eccleſiæ Iudex dicitur.Minus obſtabunt text.*in l.ſi per error.*15. *& in l.ſi conuenerit* 18.*ff.de iuriſd. omn. iudic.* dum probant iuriſdictionem cuiuſlibet Iudicis ſolo conſenſu partium prorogabilem eſſe, quia reſpondetur procedere de Iure ciuili, quo attento prorogatio inuito proprio Iudice fieri poteſt, ſecus de Iure Canonico,vt *in hoc text.& in d c.ſignificaſti.* 2

Nec etiam obſtat *cap pulſatus* 3.*q.*6.dum probat quòd ſi quis coram non ſuo Iudice fuerit pulſatus,poterit,ſi velit,tacere,vel reſpondere, quia intelligi debet ſuppoſitis terminis habilibus,hoc eſt, interueniente Epiſcopi licentia,& non aliàs. Ita Grana *in præſenti n.*11. vbi etiam interpretatur text. *in cap.clericum* 47.11.*q.*1.*verſ.clericum.* 3

H CAP.

Cap. Extranſmiſſa. VI.

AD num. 2. Quòd vaſallus etiam clericus in his, quæ pertinent ad feudum, ſubiicitur domino feudi, quamuis ſeculari, vltra citatos in collect. docent l. Caſtel. vlt. tit. 26. part. 4. Schard. de feud p. 10. ſect. 1. n. 10. Roſenth. eod. tract. c. 12. concl. 1. n. 5. Schouer. de feud. diſputat. 2. theſi. 26. lib. 2. poſt Abb. Socin. Marant. Menech. & alios Surd conſ 193. à num 1. vbi numer. 2. idem procedere affirmat vice verſa quando dominus feudi eſt clericus, & vaſallus laicus, & conſ 396. num 32. Ambroſin de immun. c. 10. num 56. Sayr. in cl uis Regia lib. 12. c. 8. n. 9. Bobadil. in ſua politica lib. 2. cap. 17 num. 197 ſub lit. C. Ponte conſ. 21. & ſeq. Valer. Reginald. in praxi fori pænit. lib. 9 num. 351. Marta de iuriſdict. part. 4. caſu 89 num 5. cum ſeqq Suar. de defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 4. de immun. cap. 24. num. 11. Carol. de Graſſis de effectib. clericalib. effectu 1. numer. 721. & effectu 2. numer. 215. Duard ſuper. Bull. in Cæna Domini, can. 15. q. 11. num 68. cum ſeqq. Bonacin. de cenſur. in Bulla Cœnæ contentis diſp. 1. q. 16. ſect. 1. puncto 6 num. 6. & 7. Parens meus in remiſſ. ad Ordin. Regias Luſit lib 2. tit. 1 §. 16. numer. 1. fol. 128. Comia in rita Sicil. cap. 2. numer. 40. Perez l. 8. tit. 1 lib. 3. Ordin. pag. 479. Humada l. 57 gloſ. 2 numer. 1. tit. 6. part. 1. Camill Borrell ad Bellug. in ſpeculo Princip. rub. 11. § videndum, verb. perdunt, & de Regis Catholici præſtantia cap. 71. num 73. & ſeq. & in ſum. deciſ. part. 1. tit. 34. de feudis num 159. Sigiſm. Scacc. de iudic. lib. 1. cap. 11. numer. 97. Fr. Emman quæſt. Regul. tom. 2. quæſt. 62. art. 10. Cur. Philip. part. 1. §. 5 num. 11. Ioan. Andr. Gregor. in repet feudali part. 1. cap. 2. cum ſeqq. Gaſp. Theſaur. quæſt. forenſ. lib. 2. quæſt. 15. ſub. num. 9. Vincent. de Franchis deciſ. 545. Boët. Epo de Regalib. vel iure Principum in benef. eccleſ. num. 93. cum ſeqq. Carol. de Graſſis de effectib. cleric. effectu 1. numer. 718. Octau. Glorit. reſp. 13. numer. 29. Paul. Layman. in Theologia morali lib. 4. tract. 9. cap. 4. numer. 3. D. Barboſ. in l. 1. ff. de iudic. art. 3. numer. 159. cum ſeqq. Garc. Maſtrill. de magiſtrat. lib. 4. cap. 16. Solorzan. de iure Indiarum tom. primo lib. 2. cap. 33. numer. 172. cum ſeqq. Pareja de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 5. reſol. 9. numer. 63. Ego de iure eccleſiaſt. vniu. lib. 1. cap. 39 § 2. num 129. vbi numer. 130. cum multis teneo Prælatum eccleſiaſticum in iuriſdictione temporali, quam obtinet in feudo à Principe habito iudicari tanquam laicum, & num. 132. intellige principalem reſolutionem, non modò quando de proprietate, ſed etiam quando de ſola poſſeſſione feudi agitur, & à num. 134. aliquibus modis limito.

SVMMARIVM.

1 *Maleſactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſunt.*

2 *Sacrilegium à laico commiſſum ad mixtum forum pertinet.*

3 *Iudex eccleſiaſticus aduersùs ſacrilegum Canonicis ſpiritualibus pœnis procedere poterit, licèt Iudex ſecularis praeueniat.*

4 *Intellige eo caſu, quo contingat dubitari de facto.*

5 *Vſurarum crimen mixti fori eſſe non ſolùm ſi de quæſtione facti tractetur, ſed etiam Iuris.*

6 *Simoniæ crimen merè eccleſiaſticum eſt, ſoluſque eccleſiaſticus Iudex de eo cognoſcere poteſt.*

7 *Sodomia crimen à laico commiſſum mixti fori eſt.*

8 *Inquiſitores Apoſt. in Regnis Portugalliæ, Aragoniæ, & Valentiæ ſimoniæ crimen punire poſſunt.*

9 *Periurij crimen à laico commiſſum mixti fori eſt.*

10 *Adulterij crimen à laico commiſſum eſt mixti fori.*

11 *Delictis mixti fori ſaltim atrocioribus laicus punitus à Iudice eccleſiaſtico poteſt condignis pœnis iterum puniri à Iudice ſeculari.*

Cap. Cùm ſit generale. VIII.

POſt num. 1. Probat text. maleſactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſe. Conſonant cap. nulli, cum ſeqq. 12. q. 2. cap. in Canonibus 16. quæſt. 1. cap. ſunt qui opes 17. quæſt. 4. cap. ſunt quidam 23. quæſt. 5. cap. fin. de pœnis lib. 6. cap. vt inquiſitionis 18. §. prohibemus, de hæret. eod. lib. l. ſacrilegi 6. & 9. ff. ad leg. Iul. pecul. l. ſi quis in hoc genus 10. C. de Epiſcop. & cleric. l. Caſtel. 7. tit. 5. lib. 1. fori, & lib. 10. tit. 16. part. 3. exornant Bernard. Diaz in pract. cap. 83. Nauar. in man. cap. 17. numer. 95. Clar. in §. fin quæſt. 37. Menoch. de arbitr. caſu 382. Olaſch. Pedem. deciſ. 103. numer. 7. Petr. Gregor. ſyntag. Iuris lib. 33. cap. 14. Decian. in tract. crimin. lib 14. cap. 14. Anton. Pichard. in manuduct. ad praxim part. 1. prac. 4. num. 1. 1

Ad n. 4. in fine. Quòd ſacrilegium à laico 2
com

commiſſum, ad mixtum forum pertineat, itavt poſſit à ſuo Iudice ſeculari pœnis Iure Ciuili,& Regio ſtatutis, & ab Eccleſiaſticis canonicis pœnis puniri, vltra citatos in collect. Greg. Lop. per text. *ibi in l.58. gloſ.6.tit.6.& l.6.gloſ. 3.tit.18.part.1.*Octau. Cacheran. *Pedem.deciſ.*103. *ex n.5.* maximè *num.*7. Roland.à Valle *conſ.24.à n.9. vol.2.* Tiber. Decian. *in tract. crimin.lib.4. cap.26. num.22.& 23.* Azeued. *lib.2. numer.10.poſt. med.verſ.& notandam,tit.2.lib.1.noua Recop.* Rutger. Rolan. *in tract. de inuocat. brachij ſecularis cap.9.num.4.*Ioan. Vela *de pœnis delictor.c.30.n.7.* Mich. Aggia *de exhiben. auxil.fandam.17. in c. de crimine ſacrilegij pag. mihi* 61.Cancer. *var.reſol.lib.3.cap.19.n.69.* Antonin. Diana *reſol. moral. part.1. tract.2. de immun. eccleſ.reſol.*81.

Et procedit in omni ſacrilegio etiam ex manuum iniectione violenta à laico in clericum commiſſo, vel in ipſa Eccleſia perpetrato, imò etſi vtrumque copulatiuè interueniat, ad not. per Guid. Papæ *deciſ.* 562. *num.2.& 3.* Ioan. Papon *deciſ.& rerum iudicat lib.24.tit.10. de pœnis arreſto* 4. Salzed. *ad Bernard.in pract.cap.87. aliàs* 90. *lit. B, verſ. alij verò cenſent.* Mart. *de iuriſdict. p.2.c.27.num.14. verſ. contrarium eſt verius,* Ioan. Vela *d.cap.30.n.7.ad fin.* Petr. Caball. *reſol. crimin. cent.2. caſu* 194. *num.9. & 10.* Et quamuis delictum à laico in Eccleſia commiſſum, alioquin Eccleſiæ, vel clerici offenſionem non contineat, ſed merè ſeculare ſit, putà furtum, homicidium, vel vulnus in alium laicum perpetratum de eo per ſe conſiderato abſque ſacrilegij qualitate, ſolus ſecularis Iudex cognitionem & punitionem habeat, & eccleſiaſticus de ſacrilegio tantùm ratione loci, idque etiam poſt delictum principale à ſeculari punitum, vt contra Cynum indiſtinctè eccleſiaſtico tantum Iudici delicti in Eccleſia commiſſi cognitionem tribuentem *in l.fin. C.de his, qui ad Eccleſ. confug.* longè veriùs docuerunt Bart. *in l.ſi cui 7. §.fin. num.3.ff. de accuſat.* Abb. *in præſenti num.27. & in cap. inter alia n.29. & in c.fin. num.5. de immun. Eccleſ.*Stephan. Bertrand. *conſ.9. num.1. & 2. & conſ.10.n.5.vol.7.*Con. *var.lib.2.c.20.n.18. verſ. trigeſimoquinto.* Clar. *in §.fin.q.38.n.18.* Roland.à Valle *conſ.24 à num.9.vol.2.* Decian. *d.lib.4.c.17.n.34.& c.26.n.12.*Menoch. *conſ.1000. num.57. vol.10.* Azeued. *ad l.3. num.23.ſuper verb.ò haziendo en ella.verſ.& ſecundùm Con. & verſ.licet ſi ſacrilegium,tit. 2.lib.1.Recop.* Ioan. Vela *d.cap.30. num.8.in princ.* Gutier. *pract.lib.3.quaeſt.1.n.13. & 14.* Farin. *in praxi crimin. quaeſt. 28. num.62.* Cabal. *reſolut.crimin cent.2.reſol.192.num.2. cum ſeqq.*

3 Quando verò Iudex ſecularis ſacrilegij in Eccleſia vel aduersùs clericum commiſſi cognitionem præuenerit, adhuc eccleſiaſticus aduersùs ſacrilegum procedere poterit, pœnis non quidem temporalibus poſt præuentionem à ſeculari factam, iuxta tradita à Marian. Socin. *in cap. poſtulaſti n.10.fine q.16.verſ.tertius caſus, de foro comp.* Roland. à Valle *d.conſ.24.in fine*, Petr. Caball. *d.reſol.192.n.8.* ſed canonicis ſpiritualibus, putà excommunicatione, vel ſalutaris pœnitentiæ impoſitione, ad quas eccleſiaſticus ſimul cum ſeculari concurrere poteſt, vt per Clar. *d.§.fin.q.36.n.37.verſ.mihi magis placet,*Octauian. Cacheran. *deciſ.103. num.vlt. ad finem verſ fateor tamen,* Salzed. *ad Bernard.d.c.87. aliàs 90. lit.B §.vlt. verſ. licèt nonnulli, ſancto verſ.nec mihi diſplicet,* Azeued. *ad l.2.n.10.circa fin. verſ. verum tamen eſt,tit.2.lib.1.Recop.*

4 Ad *n.7.in fine.*Intellige eo caſu, quo contingat dubitari de facto, quia negat reus laicus eo, qui proponitur, modo, celebratum eſſe contractum, ac propterea inficietur ſe in id crimen, eiuſque pœnas incidiſſe, vt per Alciat. *in c.1.de offic. Ordin num.54. verſ quod crimen,*Greg. Lop. *l.58 gloſſ.1. verſ. vlt.tit.6.part.1.* Padil. *in l.1.num.49.C.de iuris & facti ignor.* Anton. Gama *Luſit deciſ.* 19. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. rub.13. num.* 67. Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. lib.3. c.12.n.51.* D.Barboſ. *in d.l.Titia n.48. & 51.*Maita *de Iuriſd.p.2.c.7.n.8. cum ſeqq. & à n 25. cum duobus ſeqq.* Mich. Aggia *de exhiben auxil.fundam.17.in princ. à verſ.quibus tamen*, Morl. *in emporio Iuris part.1.tit. 2. in prælud.num.28.* Ceuall. *commun. contra commun.tom.4.q.897.num.574. & 575.* latè Rutger. Roland. *in tract. de inuocat. brachij ſecul.cap.9.n.21.*

5 Quamuis crimen vſurarū mixti fori eſſe, non ſolùm ſi de quæſtione facti tractetur, ſed etiam Iuris, indiſtinctè affirment Cou. ſibi contrarius *lib.3.var.c.3. n.1.verſ.ego vt liberè*(dum priùs contrarium ſenſerit, *de ſponſal.part.2.cap.1.in initio n.22. & 23.& cap.8.§.12.ex num.11.*) Ioan Bapt. Lup. *in tract. de vſur.commento 4.§.4.n.66. verſ.unde tertia*, Sahag. *in c.2. de iudic.num. 141.in fine, & n.143. & 148.* Farin. *d.quaeſt. 8.num.140.verſ.quarta ſit concluſio*, Roder. *de annuis reddit.lib.3.quaeſt 4. à numer.124.* Fontanel. *de pactis nuptial.clauſ.4.gloſſ.13. part.2. numero 46.verſ. eſt igitur mea opinio,* & latiùs *à numero* 51. Gabr. Pereira *de manu Regia p.2 c.56.n.39. paulo poſt princ. verſ. ſed hæc diſtinctio.*

6 Ad *n.8.in fine.* Et licèt aliqui exiſtimauerint ſimoniæ crimen eſſe mixti fori, nihilominus nonnulli *in collect.* citati, & vltra eos Clar. §. *ſimonia num.*7. Tiber. Decian. *d. lib.4. c.26.n.5.* Ioan. Vela *de pœnis delict.c.32.num. vlt.* Suar. de Paz *in praxi p.5.tom.1.c.3.in initio num* 8. Morl. *in emporio iuris tit.2.in pral. num.*132. Rectiùs tamen hoc crimen merè eccleſiaſticum eſſe, ſolúmque eccleſiaſticũ
7 Iudicem de eo cognuſcere poſſe. De nefando ſodomiæ crimine à laico commiſſo quòd mixti fori ſit, & nedum à ſeculari Iudice, ſed etiam ab eccleſiaſtico ex præuentione cognoſci poſſit, tenent Ioan. Vela *de pœnis delict.cap.33.n.vlt.* Menoch. *de arbitr. caſu* 286. *num.*24 Dec. *d.lib.4.c.26. num.*11. Aggia *d.fundam.*17. *vbi de hoc abominabili & exoſo flagitio,* Farin. *in praxi crimin.q.*148. *n.*55 Mart. *d.p.2.c.15.n.1.* Bobadil. *in ſua politic.lib.2.c.17.num.*67. Ceuall. *commun. contra comm tom.5.q.87.n.*1. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.1.cap.12.num.*15. Campan. *in diuerſ. Iuris Can.rub.11.cap.22.n.*21. Souſa *in aphor. Inquiſit.lib.1.c.59.n.4.*

8 Inquiſitores Apoſtolici id crimen in Regnis Aragoniæ, & Valentiæ punire poſſunt, vt teſtantur Salzed. *ad Bernard.in pract.c.*86. *aliàs* 89. *addit.1. verſ. hac equidem, circa fin.* Ioan. Vela *d.cap.33.n.vlt.ad fin.* Cantera addens Regnum Cathaloniæ *quaſt.crimin.p.5. cap.4.de vitio & fragilitate carnis,* §. *de ſodomia n.69.in fine,* Torreblanc. *de iure ſpirit. l.13.cap.2.n.24.verſ.in regnis.* Caſtr. Palao *in ſumm.tom.1. tract.4.diſp.18. punct.12.n.11.* Narbona *ad l.20.gloſ.8 num.3.tit.1.lib.4.Recop.* Ant. Diana *moral. reſol.p.4.tract.7. reſol.*20. Idem in Regno Portugalliæ practicari vidi ex Conſtitutionibus Pij IV. & Gregorij XIII. de quibus Souſa *d lib.1. cap.59. n.10.11.28 29 & 37.* & latiùs *à n.*48. Moura *de incant.& enſalmis,opuſc.1.ſect.3.cap.1. n.14.poſt princ.verſ.de crimine & n.16.* Torrebl. *d.cap.2.num.24.in princ.* Anton. Diana *d.reſol.*20. vbi cum Seraph. de Freita *in addit. ad tract. de Confeſſorib. ſolic.* D. Acuña *q.24 n.*136. contra Mouram notat non poſſe Inquiſitores relaxare ſodomitas Curiæ ſeculari niſi ſint incorrigibiles.

9 Ad *n.9. in fine.* Crimen periurij à laico commiſſum mixti fori eſſe, vltra citatos *in collect.* reſoluunt Petr. Greg. *in cap. conquerente c.6.n.17.de iudic.* Auendan. *de exequendis mand.p.2.c.27.circa fin.princ.verſ.& ob id crimen.& n.1.verſ tamen.* Anil. *ad c.48. Prator. verb qual. èſquier iuezes n.1.* Salzed. *ad Bernard. in pract.cap.92. aliàs* 95. *verſ.ſed priuandus,ad fin verſ.nec illud eſt pratermittendum.* Ioan. Vela *de pœnis delictor. c.28. num.vlt.* Bobadil. *d.lib.2. c.17.n.52.ad med. verſ y finalmente, & cap.18. n.173.circa fin. verſ. y puede caſtigar al perjuro, & apertiùs num.* 198. Didac. Sahagun. *in cap.2. de iudic. num.*121. Rurger. Roland. *de inuocat. brachij ſecularis, c.9.num.* 11. Gabr. Pereira *de manu Regia part.2.cap.56.num.36.verſ. contrarium tamen.*

Ad *num.10. in fine.* Quòd huiuſmodi 10
adulterij delictum à laico commiſſum mixti fori ſit, & tam ab eccleſiaſtico, quàm à ſæculari Iudice ex præuentione cognoſci, & puniri poſſit, vltra citatos, tenent Decian. *d. lib.4.cap.26.n.7. in princ. & concl.4.* Salzed. *ad Bernard cap.87 aliàs 88. adulter. lit.B* Anaſtal. Germon. *de ſacrorum immunit. lib.3.cap.12.n.58.verſ.ſed nos,* Ioan. Vela *de pœnis delict.c.10.num.27.* Morla *in emporio iuris, tit.2. de iuriſdict. in pralud. n.130. poſt med verſ. & quia interdum,* Mich. Aggia *d. fundam.17.cap.de crimine adulterij, pag.mihi* 64 Bobadil. *d.lib.2.cap.17.n.61.* Rurger. Roland. *d.tract.de inuocat. brachij ſecularis,c.9. num.16. & 17.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.1. cap.11. n.51. verſ. item quando ageretur, & c.12.n.16.* Gabr. Pereira *de manu Regia lib.2. cap.56.n.11.à princ.*

Ad *num.11.in fin.* Illa verior eſt ſenten- 11
tia in delictis mixti fori ſaltim atrocioribus, & quibus ſanguinis pœna Iure Ciuili eſt impoſita, laicum punitum à Iudice eccleſiaſtico poſſe iterum pœna condigna à ſeculari puniri. Cùm enim Prælatorum, & aliorum eccleſiaſticorum Iudicum iuriſdictio hac in ſpecie ad ſpiritualem correctionem principaliter tendat, neque proinde ad ſanguinis pœnam extendi poſſit, *cap. pen. ne clerici vel mon.* conſequens eſt vt per eam ciuilis ac ſecularis iuriſdictio, quæ magis ad vindictam publicam tendit, eóque delinquentes acerbius punit, minimè tollatur, quia quando aliquis delinquit in crimine mixto, ſeu mixti fori, facit iniuriam legi ciuili, & legi Canonicæ, quia venit contra præcepta vtriuſque, & per conſequens cenſetur ſe obligare pœnis ab vna & altera conſtitutis. Et ideo ita docent præter citatos Couar. *lib.2.var.cap.10. numer.6. & in cap. Raynutius, de teſtam. in princ.num.* 19. *aliàs* 27. *ſecundùm nouiorem impreſſ.* Mench. *de ſucceſſ. creat. lib.3.* §.26. *numer.*67. & 68. Anaſtaſ. Germon. *dict. lib.3. cap.12. à num.*83. Bobadil. *d. cap.17. num.98. & cap.18. numer.*234. Aggia *de exhibend. auxil. fundam.* 25. Cancer. *var. reſol. lib.3. cap.19. à numer.*61. Ceuall. *commun. tom.1.quaſt.11. numer.10.& 11. & tom.4.quaſt.897. num.*576.

&

*& tom.5. quæſt.*85.*num.*5. Ioan.de Montealegre *in praxi ciuili lib.*1. *c.*9. *n.*166. Thom. Valaſc.*allegat.Iuris tom.*1.*alleg.*13.*n.*96. Siſm.Scac. *de iudic. lib.*1. *c.*12. *n.*85. *&* 88. iuncto *num.*92. Gabr. Pereira *de manu Regia p.*1.*cap.* 10 *num.*12. Valenzuel. *conſ.*131. *n.*15.*cum ſeqq tom.*2. In aliis verò omnibus, quæ atrociora non ſunt, & quibus Iure quoque Canonico pœna condigna eſt impoſita, ſi ea condigna pœna laici delinquentes ab eccleſiaſtico puniti ſunt, non poterunt poſtea à ſecularibus iudicibus puniri, ne duplici pœna indebitè puniantur, contra reg. text. *in l.licet 6. in fine, ff. nauta caupones*, & in his terminis intelligendi ſunt Cou. *d.lib.*2. *var. cap.* 10. *numer.6.verſ eſt tamen intelligenda*, Simanch. *de Cathol. inſtitut. cap.*8.*numer.*6. *in princip.* Clar. *d.q.*57. *numer.*4. *verſ. dummodo pœna*, Anaſtaſ. Germon. *d.c.*12.*num.*86. Suar. de Paz *d.præl.*2. *n.*49. *verſ. quam tamen intellige*, Bobadil.*d cap.*26. *n.*94.*verſ. Pero eſtando*, Aggia *d.fundum.*25. *verſ. licèt Cou.* Farin. *d.tom.*1.*q.*4. *num.*11. Ceuall. *d quæſt.*11. *num.*10. *verſ. nam quando pœna, & d.q.*897. *num.*576. *verſ.quod intellige*, Montealegre *d.c.*9.*num.*168.Scacc.*d.c.*12.*n.*81.*verſ.vel fuit ſufficienter punitus*, iunctis *n.*84.86. *&* 91. *verſ.alio verò caſu.*

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminari debent.*

2 *Cauſa clericorum contra laicos in terris Eccleſiæ ſecundùm Ius Canonicum ſunt decidendæ.*

3 *Eccleſia quando non habet ſupremam poteſtatem temporalem tunc, inter laicos & contra illos ſeruatur Ius Ciuile.*

4 *Conſtitutio huius text. eſt localis ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens.*

5 *In Iure nouum non eſt, vt in corpore Iuris inſerantur leges & priuilegia.*

Cap. Quod clericis. IX.

1 AD *n.* 2.*in fine.* Quòd laici quando trahuntur ad iudicium à clericis in locis vbi Prælati iuriſdictionem temporalem habent, debet præciſè quoad illos Ius Canonicum obſeruari; quia cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminari debent. Conſonant *cap. conſuetudo diſt.*1. *cap. cùm eſſes, de teſtam. cap. Romana* 3. *§. debet, de appellat. in* 6. exornant gloſſ. *verbo lex in cap.*2. *de arbitr. & gloſſ. fin. in cap.*2. *de delict. pueror.* Felin. *in cap. cum Eccleſia S.Mariæ n.*44.*de conſtit.* Duen.*reg.*183. Vincent. de Franchis *deciſ* 283. *&* 411. Menoch. *conſ.* 93. *num.* 29. Burg. de Paz *in L.*1. *Tauri numer.* 601. Ioan. Garcia. *regul.*17.*num.*12. plures citati ab Anguian *de legibus lib.*2. *controu.*17. *numer.*101. vbi dicit quòd Iura & DD. ſupradicti quatenus probant, & ſequuntur interpretationem
gloſſ. in præſenti, & affirmant in terris Eccle- 2
ſiæ cauſas clericorum contra laicos ſecundùm Ius Canonicum eſſe decidendas, planè procedant in terris, quæ ſunt abſolutè in temporali dominio Eccleſiæ, ita ut ſuprema, & Regia poteſtas ſit apud ipſam Eccleſiam: cùm enim iam nullum alium ſuperiorem habeant incolæ illius loci, cui ſubiiciantur, neceſſariò ſequitur legibus tantùm Eccleſiæ obligari, & per conſequens ſecundùm eas eſſe iudicandum; & *num.*102. addit quòd quando Eccleſia non habet ſupremam iuriſdictiunem temporalem, abſolutè (vt habent Pontifices Romani in ſuis dominiis) ſed ſecundùm quid, vt habent alij Prælati inferiores, & domini temporales, veluti D. Archiepiſcopus Bracharenſis, & Toletanus, nec non DD. Epiſcopi Oxomenſis & Seguntinus ac alij
Prælati Eccleſiaſtici multorum oppidorum, 3
ciuitatum, & villarum iuriſdictionem temporalem habentes, qui ſanè abſque dubio ſupremum Principem recognoſcunt; tunc inter laicos, & contra illos ſeruabitur Ius Ciuile, & ſic procedat *c.conſtitutus, de reſtit. in integ. & n.* 104. aduertit quòd licèt ea, quæ ſuprà dicta ſunt, ſecundùm principia Iuris vera ſint, non tamen probantur in hoc text. quia eſt localis eius conſtitutio ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens, vt eius verba demonſtrant ibi, *Pariſiis commorantes*, &c. ſicut & illa, de qua *in c.*1.*de locato, & in c. ſuper ſpecula, de priuileg.* nec nouum in Iure eſſe ait vt in corpore Iuris inſerantur leges, & priuilegia certis tantùm locis conceſſa.

SVMMARIVM.

1 *Iudex eccleſiaſticus adiri poteſt propter negligensiam Iudicis ſecularis in adminiſtranda Iuſtitia.*

2 Cap.nuper 6.de donat. inter virum, & vxor. *intelligitur.*

3 Cap.litteris 5.de pignorib.*declaratur.*

4 Cap.ex parte 15. hoc tit. de foro comp. *interpretatur.*

5 Cap.1.87.diſt. *exponitur.*

Cap. Ex tenore. XI.

1 POſt *num.1.* Probat hic text.propter negligentiam Iudicis ſecularis,ſi partibus iuſtitiam facere diſtulerit, poterit adiri Iudex eccleſiaſticus, conſonant *cap.ex tranſmiſſa 6.cap.ex ſuſcepto 10.cap. cùm contingat 13 hoc tit.cap.deputati,de appell.cap.Romana, de ſuppl negl.Prælat.lib.6.cap. Romana,de appellat.eod.lib* exornant gloſ.*verb pacifica,& verb.patet in c.fin.de officio Archid.* Couarr. *pract.cap 6. num.* 1. Vincent. de Franch. *deciſ.*178 *num.*8. Caſtill. *controu. lib.* 3. *cap.*25. Alex Trentacinq. *var.reſolut. lib.*2.*reſol* 2. Mari.Anton. *var reſol. lib.*1.*reſol.*108. *caſu* 32.*verſ.hinc eſt*,Bellet.*diſquiſ. cleric. part.*1. *tit.de fauore cleric.perſon.* §.2. *n.*25. *& tit.de fauore cleric.reali*,§.5.*num.* 37.*&* 82.Ciarlin. *controu.forenſ.cap* 56.*à num.*2.Bobadil.*in ſua politica lib.* 2.*cap.*17.*num.*106. Menoch. *remed.*7.*recup.quæſt.*5.*& remed.* 3.*retin.n.*356. D.Acuña *ad cap.quiſquis* 3 *diſt.*83. Ego ipſe *de officio,& poteſt.Epiſcopi part.*1 *tit.*3. & citati per me, *in collect.ad d.c ex ſuſcepto*, *n.*2. Et licèt in eo concluſio hæc probetur, in hoc text. tamen requiratur vltra viduitatem, quod cauſa ſit eccleſiaſtica, vel detur defectus iuſtitiæ in Iudice laico, vt vidua ſecularem coram Iudice eccleſiaſtico conuenire valeat.

2 Obſtat tamen difficilis text. *in cap nuper 6.de donat.inter virum & vxor.*dum ibi conſtat admiſſam fuiſſe in iudicio Eccleſiæ quandam mulierem viduam petentem partem cuiuſdam terræ, quam dicebat ſibi in dotem conceſſam à ſuo marito,& quòd cùm conſultus fuiſſet Summus Pont. ſuper dubio Iuris quod oriebatur circa ipſam petitionem,an ſcilicet valida fuiſſet talis conceſſio, propterea quòd maritus præfatus non habebat terram illam tanquam propriam, ſed tantùm dum viueret, reſpondit quid erat obſeruandum à Iudicibus in eo caſu: vnde ex iſto textu colligi videtur, quòd etiam quando non datur defectus in Iudice ſeculari, vel quando cauſa viduæ non eſt eccleſiaſtica, ſed merè temporalis, adhuc poteſt Iudex eccleſiaſticus habere legitiman cognitionem ratione ſolius viduitatis,ſed interim dum alia melior occurrerit ſolutio, reſpondendum mihi videtur, textum illum *in d.cap nuper*,intelligi debere ſeruatis ſeruandis, & datis terminis habilibus, id eſt,concurrentibus qualitatibus huius text.*in præſenti*,& non alio modo.

3 Obſtat deinde text.*in cap.in litteris* 5.*de pignoribus*, vbi mulier,cuius maritus abſens erat, ac ideo pro vidua reputabatur, eius dotem coram Eccleſiaſtico Iudice exegit; ſed quamuis Felin *in cap licet ex ſuſcepto*, *in princ. hoc tit.* prout eum refert Ceuall. *de cognit. per viam violent.part.* 2. *quæſt.*13.*n.*7. dixerit quòd malè ad illum textum reſponderi poterit abſque diuinatione: nihilominus bene quadrat intellectus ſi dicamus quòd in illo textu non erat iam congruum remedium coram Iudice ſeculari ad conſecutionem iuſtitiæ prædictæ mulieris: ea enim à Regio Iuſtitiario capta & ſpoliata fuerat minus iuſtè, vt ibi dicitur in principio, bonaque omnia, ex quibus dotem habere debebat, de mandato eiuſdem Iuſtitiarij penes fratrem ſui mariti,& alios retinebantur, abſque eo quòd poſſet conſequi ſuam ſatisfactionem; & cùm in his terminis patens ſit aditus ad Eccleſiam, non eſt mirum quòd admitteretur illius petitio à Iudice eccleſiaſtico tanquam in caſu licito, & permiſſo, & in quo habet plenam, & actualem iuriſdictionem.

4 Vlteriùs obſtat *cap. ex parte* 15.*hoc tit.de foro comp.* Sed breuiter reſpondetur procedere in ſpecie de qua loquitur, hoc eſt, in vidua ſpoliata, & oppreſſa; eo enim reſpectu benè potuit petere ſatisfactionem ſuæ iniuriæ coram Iudice eccleſiaſtico, vt conſequeretur reſtitutionem; ſecus ergo eſſet ſi hæc qualitas deficeret, quia tunc contrarium eſſet dicendum.

5 Denique obſtat *cap.*1.*diſt.*67.vbi expreſsè cauetur quòd omnes cauſæ ad viduas ſpectantes Epiſcoporum iudicio exequi poſſunt; at reſponderi poterit eius deciſionem intelligendam non quoad iuriſdictionem, de qua loquitur text.*in præſenti*; ſed tantùm quoad protectionem, ſiue patrocinium, quod Eccleſia velut pia mater affectuosè impendit omnibus, & maximè illis, qui miſerabiles ſunt, & in quibus militant rationes, quæ in viduis procedunt.

SVMMARIVM.

1 *Clericus non poteſt ſibi conſtituere Iudicem laicum etiam cum iuramento, & de conſenſu alterius partis.*

2 Cap. ſi quis pulſatus 3. quæſt.6. *intelligitur.*

3 Cap. Mandaſtis 10.2. quæſt. 5. *declaratur.*

4 *Nobilitatis priuilegio an poſſint nobiles renuntiare.*

CAP.

Cap. Si diligenti. XII.

1 POſt *num.* 1. Probat hic text. clericum non poſſe conſtituere ſibi Iudicem laicum, etiamſi proprium iuramentum, & aduerſarij conſenſus accedat. Conſonant *c. placuit* 43. 11. *q.* 1. *cap.* 2. *c. ſi quis contra clericum* 4. *cap. ſignificaſti*, cum aliis *hoc tit. cap. contingit* 36. *de ſent. excomm. cap. grauem, de exceſſ. Pral. cap.* 2. *hoc tit. in* 6. *l. ſancimus C. de ſacroſ. eccleſ. generaliter, Auth. ſtatuimus, C. de Epiſc. & cleric. l. Caſtella* 12. *tit.* 22. *part.* 3. *l.* 57. *tit.* 6. *part.* 1. *l.* 27. *tit* 34. *part.* 6. Exornant vltra citatos *in collect.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 10. *cap.* 11. *num.* 33. *&* 37. Anton. Fab. *in ration. ad text. in l. ius publicum ff. de pact.* Oſuald. *ad Donel. comment. Iuris Ciuilis lib.* 17. *c.* 20. *lit.* X, *&* Y. Bonacin. *de contract disp.* 3. *q.* 1. *puncto* 1. *n.* 1. Villalob. *in ſum p.* 2. *tract.* 19. *diffic.* 12. *n.* 5. Chriſtoph. de Anguiano *de legib. lib.* 2. *controu.* 21. *à n.* 34. *& lib.* 3. *contr.* 4. *n.* 35. *& controu.* 25 *per tot.* Ioan. Maria Nou. *quaeſt. forenſ. p.* 1. *q.* 43. *n.* 4. *& q.* 66. *n.* 6 *& q.* 76. *n.* 4. *& in praxi electionis fori ſect.* 3. *q.* 7. *n.* 14. Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſol. p.* 3. *reſol.* 578. *n.* 4 *& in decíſ. Curia Archiep. Neapol. p.* 1. *deciſ.* 163. *n.* 9. *& p.* 2. *deciſ.* 160. Narbona *ſuper* 3. *p. Recop. l.* 14. *tit.* 2. *lib.* 6. *gloſ.* 4. D. Acuña *in cap. non oportet.* 3. *diſt.* 42. *n.* 2. *cum ſeqq.*

2 Non obſtat text. *in cap. ſi quis pulſatus* 3. *q.* 6. quatenus admittit quòd clericus poſſit coram non ſuo Iudice reſpondere, quia non intelligitur de Iudice ſeculari, quòd ſi ita eſſet, contineret maximam abſurditatem, ſed intelligitur de Iudice alio eccleſiaſtico, concurrente proprij Epiſcopi conſenſu.

3 Nec etiam obſtat *cap. mandaſtis* 10. 2. *q.* 5. *& cap. nos ſi in competenter*, 41. 2. *q.* 7. quia reſpondetur quòd etſi in vtriuſque ſpecie appareat ſummum Pont. permiſiſſe quòd imperatores habuiſſent iudicium in ſua cauſa, id tamen non fuit conſtituendo ipſos in Iudices auctoritatiuè, & ex iure proprio, ſed tantùm veluti ex commiſſione, & de eiuſdem Pontificis auctoritate, vt ita eo modo eſſet maior ſatisfactio circa purgationem earum rerum, quæ eidem Pontifici obiiciebantur, vt colligitur ex verbis eorundem textuum.

4 Ad *num.* 3. *in fine*, Adde Ignat. del Villar. *in ſylua reſponſor. lib.* 1. *reſp.* 6. *n.* 15. Narbona *l.* 14. *gloſ.* 4. *num.* 2. *tit.* 2. *lib.* 6. *Recop.* apud quos eſt magis recepta opinio quòd priuilegiis nobilitatis poſſunt ipſi nobiles renuntiare.

Cap. Poſtulaſti. XIV.

AD *n.* 2. Probat hic text. Iudicem loci delicti poſſe agere de eius punitione, quamuis aliàs delinquens ſit de aliena iuriſdictione, vltra citatos *in collect.* vide Vincent. de Franchis *deciſ.* 37. Decian. *in tract. crim. lib.* 4. *c.* 16 *&* 38. Fachin. *contr. lib.* 9. *c.* 20. Oſuald. *ad Donel. comment. lib.* 17. *c.* 16. *lit.* C, Caball. *reſol crimin. cent.* 2. *caſu* 162. per tot. vbi *n.* 29. aſſerit procedere, licèt alij Iudices ad talem punitionem poſſint habere cognitionem, quia adhuc Iudex loci, vbi delictum commiſſum eſt, magis competens iudicatur, Maurit. de Alzedo *de præcellent. Epiſcop dignit. p.* 1. *c.* 12. *n.* 58. Nec obſtat tex. *in l.* 1. *C. vbi de crimin.* In cuius ſpecie docemur quòd rei delinquentes vbicunque reperti fuerint, ibi puniri debent; quia omiſſa reſponſione Oſualdi *ad Donel. lib.* 17. *c.* 16. *lit.* E, quem ſequitur Balboa *ad cap. fin.* §. 3. *n.* 136 *inf. hoc tit.* exiſtimantis hoc fuiſſe in hoc textu permiſſum propter publicam vtilitatem, ad quam ſpectat ne delicta maneant impunita *cap. vt famæ, de ſent. excom.* quia reſpondetur particulam *vbicumque*, de qua *in d. l.* 1. non eſſe generaliter accipiendam, ita vt vbicumque reperiantur, puniantur etiam, ſed particulariter vbicumque reperiantur domicilium habere.

Cap. Ex parte. XV.

AD *num.* 6. Quòd miſerabilis perſona 1
poteſt laicum interdicto *vnde vi* coram iudice eccleſiaſtico conuenire, etiamſi res ſubtracta feudalis dicatur, vltra citatos *in collect.* docent Vincent. de Franchis *deciſ.* 178. *n.* 8. *& deciſ.* 194. *&* 599. Gail. *libr.* 1. *obſeru.* 1. *num.* 42. Oſuald. *ad Donel. comment. lib.* 8. *cap.* 32. *lit.* K, *& lib.* 17. *cap.* 20. *lit.* B, Schiford. *ad Fabram tract.* 4. *q.* 4. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 2. *tit. de citat. reſol.* 2. *n.* 26. Card. Tuſch *pract. concluſ tom.* 5. *lit.* M, *concl.* 254. *num.* 10. Ioan. Maria Nouar. *in praxi electionis, & variat. fori ſect.* 3. *q.* 4. *num.* 7. 2
Roder. à Cuña *in cap.* 1. *num.* 3. *diſt.* 87. Ratio eſt, quia vbi agitur de iniuria, aut violentia miſerabilibus illata, cauſa & defenſio ad Eccleſiam ſpectat, iuxta tex *in cap. ſi quis el* 2. 24. *q.* 3. & cùm interdictum *vnde vi* locum habeat cum quis à poſſeſſione fundi, vel ædium per vim, vel iniuriam eiectus eſt, *l.* 1. *vnde vi.* §. *recuperandæ, Inſtit. de interdictis*; ideo in præſenti vidua tanquam miſerabilis perſona potuit interdicto illo aduersùs nobilem etiam laicum coram Iu-

dice eccleſiaſtico, vti iuxta tex. *in d.cap. ſuper quibuſdam, de verb. ſignif.*

Cap. Conqueſtus. XVI.

Ad *num. 2. in fine.* Et ſic videtur hunc tex. poſitum fuiſſe quaſi pro ampliatione ad *c. cùm ſit generale, ſup. hoc tit.* vt ſic conſtet, quòd non ſolùm poteſt competere iuriſdictio Iudicibus eccleſiaſticis aduersùs laicos, cùm conueniuntur ab Eccleſiis ſuper maleficiis in ipſas commiſſis, prout ibi deciditur; verùm & cum illatum eſt damnum aduersùs bona temporalia, ſeu contra iuriſdictionem, ſeu quid aliud, quod iure ſpeciali eiſdem Eccleſiis applicatum eſt, vt apertè colligitur ex littera huius text. *in princ.* Ita Felician. de Vega *in relect. ad hunc tex. num.* 3. vbi *num.* 8. ait apertè conſtare ex iſto textu quòd quando ſacrilegium ſimpliciter committitur aduersùs Eccleſiam, ſiue eius bona, non incurritur excommunicatio ipſo facto, niſi cùm adeſt effractio, ſiue ſpoliatio violenta.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri.*

2 *Succeſſor in officio tenetur adimplere contractum ſui prædeceſſoris, & ſoluere debitum ab illo promiſſum.*

3 *Succeſſor ligatur ad obſeruantiam eorum, quæ à prædeceſſore ſunt conceſſa.*

4 *Priuilegia conceſſa ob benemerita tranſeunt in contractum onerosum, & ideo ſucceſſor tenetur illa ſeruare.*

5 *Succeſſor per electionem tenetur ſeruare facta ſui prædeceſſoris ſub nomine dignitatis.*

6 *Succeſſor Principis contrauenieus factis antecesſoris dicitur contrauenire ſibi ipſi.*

Cap. Dilecti filij. XVII.

Ad *num. 1. in fine.* Probat hic text. quod priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri: concordant tex. *in cap. fin. hoc tit. & in c. 1 §. neque etiam, eod. tit. lib. 6. & in l. 3. ff. de bonis auctor. Iudic. poſſiden. & in l. quaro. 100. ff de ſolut. & in l. 1. ff de eo quod certo loco, & in l. contrax. ff. 20 ff. de action. & oblig. & in l. argentarium 45 ff. de iudic. & in l. 1. C. vbi conuen. qui certo loco dare promiſit, l. Caſtell. 8. tit. 9. part. 1. l. 32. tit. 2. part. 5. l. 1. & 2. tit. 16. lib. 8. Recop. & l. 20. tit. 21. lib. 4. Recop.* Exornant Cou. *pract. c. 10 num. 5.* Gutier. *de Iuram. confirm. p. 3. cap. 16. n. 4. & canon. lib 1 c. 34. n. 9.* Montealegre *lib. 1. praxis ciuilis c. 9 n. 323. & lib. 2. c. 2. §. 17.* Pichard. *in manuduct. ad praxim. p. 2. prac. 4. num. 3. 39 & 40.* Ratio eſt, quia cùm quis certo loco ſoluere promiſit, ibidem etiam contraxiſſe videtur, *d. l. 3. ff. de bonis auctor. Iud. poſſiden. d. l. contraxiſſe.*

Ad *num. 2.* Quòd ſucceſſor in officio te- 2
netur adimplere contractum ſui prædeceſ-
ſoris, & ſoluere debitum ab illo promiſſum,
vltra citatos docent Molin. *de Inſtit. diſp.*
541. & ſeq. Narbona *in 3. p. Recop. l. 11. tit. 5.*
lib. 7. gloſ. 3. n. 7. vbi *n. 11.* quandam reſolu-
tionem affert, quæ peculiaris eſt circa Re-
ges Hiſpaniæ, videlicet quòd etſi aliàs
quando Princeps aliquis ſuo nomine con-
trahit, non poſſit ſucceſſorem ad ſui con-
tractus obſeruantiam adſtringere, poterit
nihilominus ſi id faciat nomine Regni, &
ad publicam vtilitatem. Petr. Surd. *conſ. 419.* 3
num. 27. vbi multorum probat auctoritati-
bus quòd ſucceſſor ligatur ad obſeruan-
tiam eorum, quæ à prædeceſſore ſunt con-
ceſſa ſi per ſucceſſionem admiſſus ſit in di-
gnitate; nam aliàs ſibi ipſi contradiceret,
vt inquit Bald. *in conſ. 326. col. 3. vol. 1.* rela-
tus à Rolan *in conſ. 1. num. 42. vol. 2.* Et ma-
ximè id vendicat ſibi locum quando tra-
ctatur de conceſſis à prædeceſſore ob be-
nemerita conceſſionarij, quo caſu talis con-
ceſſiu renocari non poteſt, vt ex multis
probat Menoch. *in conſ. 1003. num. 64.* qui
inter alius allegat Ruder. Suar. *alleg. 10.* qui
indiuidualiter loquitur de Rege Hiſpania-
rum, qui donationem factam ob beneme-
rita à prædeceſſore reuocare non poteſt. Et 4
quidem verum eſt, quia priuilegia conceſ-
ſa ob benemerita tranſeunt in contractum
onerosum, & ideo ſucceſſor tenetur illa
ſeruare, quia ligatur ex contractu præde-
ceſſoris, Canoniſtæ communiter *in cap. 1. de*
probat. & in c. Abbate ſanè, de re iudic. in 6.
Bart. *in l. prohibere. §. planè ff. quod vi, aut*
clam, Bald. *in d. c. 1.* vbi ait quòd pacta in-
ter Federicum, & ciuitates Lombardiæ,
quæ continentur in pace Conſtantiæ, ſunt
ſeruanda per Imperatores, qui ſucceſſerunt
in Imperio, idem Bald. *in l. digna vox C. de*
legib. Oldrad. *conſ. 94.* incip. *Eleganter*, Paul.
de Caſtro *in l. fin. C. de tranſact.* Igne. *in l.*
donationes quas. C. de donat. inter virum &
vxor Riminald *in conſ 63. n. 32.* qui loquens
de Duce Mantuæ ait quòd ipſe non poteſt
à contractu ſuorom prædeceſſorũ recede-
re; Iaſ. *conſ. 1. col. 2. vol. 1.* Grammat. *conſ. 100.*

Oſaſch.

Oſaſch qui alios citat *in deciſ.* 139. *num.* 11. Burſat. *in conſ.* 160. *ſub num.* 36. *vol.* 2. Grauet. *conſ.* 241. *ſub. num.* 17. Gabr. *commun. tit. de iure quaſito non tollen. concl.* 5. *num.* 2. Foller. *in pract. verbo. & ſubmiſſionis, ſub num.* 37. Ial. *conſ.* 20. *vol.* 2. *& conſ.* 86 *vol.* 3 Paril. *conſ.* 2. *num.* 132. *vol.* 4. Socin. iun. *conſ* 60. *numer.* 18. *&* 29. *vol.* 3. Roland. *d. conſ.* 2. *vbi suprà vol.* 2. *& conſ.* 13. *num.* 36. *& ſeq. vol.* 3. *& conſ.* 100. *num.* 138. *& ſeq. vol.* 4. vbi loquitur de ſuc-
5 ceſſore per electionem, qui tenetur ſeruare facta ſui prædeceſſoris ſub nomine dignitatis, Natt. *conſ.* 122. *num.* 3. Petra *de poteſtate Principis in* 2 *dubit. princ. num.* 179. *verſ. ſextò declaratur. fol. mihi.* 182. Menoch. *conſ.* 1. *num.* 228. *& conſ.* 264. *n.* 15. *& ſeq. vol.* 3. *& conſ.* 721. *num.* 3. *& d. conſ.* 1003. *nu* 98. Surd. *deciſ.* 326. *num.* 5. Rodolphin. *de abſoluta Principis poteſt. cap.* 6. *num.* 95. Pereg. *de iure fiſci lib.* 1. *tit.* 3. *num* 45. Becc. *conſ.* 56. *n.* 8. *vol.* 1. Tiber. Decian. *conſ.* 25. *n.* 41. *vſque*
6 *ad* 48. *vol.* 1. adiiciens poſt Baldum quòd ſucceſſor Principis contraueniens factis anteceſſoris, dicitur contrauenire ſibi ipſi, ex quo ſemper eſt vnum inperium, & ab aliis ſpectet ſucceſſoribus, quod ipſi prædeceſſori ſuo præſtitit, Ioan. Anton. Georg. *alleg.* 15. *num.* 12. *vſque ad* 16 *fol.* 148. vbi amplius notat *num.* 14. *&* 15. quòd huiuſmodi quæſtio non pendet ex poteſtate perſonali, ſed coronæ ac dignitatis, ideoque etiam tyrannus quando concedit Regio nomine, obligat legitimum ſucceſſorem iure perpetuo in illa dignitate.

Ad *num.* 5. Vide *addita ad c.* 1. *de immun. Eccleſ. lib* 6. *num.* 9.

Ad *num.* 9. An expenſarum appellatione veniant damna & intereſſe, vltra Surd. *citatum*, vide Perez *ad lib.* 4. *Ordin. pag.* 832. Card. Tuſch. *pract. concluſio. lit. E, concl.* 637. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Clerici non poſſunt prorogare iuriſdictionem Iudicis eccleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu.*

2 *Conſenſum præſtare prorogationi à clerico facta ſpectat ad habentem iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & non ad Epiſcopum.*

3 *Exemptus non poteſt ſine licentia Papæ cui ſubditur, prorogare aliorum Iudicum iuriſdictionem.*

4 *Clericus delinquendo, vel contrahendo poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis illius loci, in quo contraxit abſque vlla ſui Epiſcopi licentia.*

5 *Conſenſus in hoc text. requiſitus ſufficit tacitus.*

Cap. Significaſti. XVIII.

AD *num.* 7. Quòd clerici non poſſunt 1
prorogare iuriſdictionem Iudicis eccleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu, vltra citatos *in collect.* docent Anton. de Matthæ. *de prorogat. iuriſd. num* 14. Bernard. VVamel. *pract. forenſ. lib.* 1. *obſer.* 12. *num.* 2. Narbona *l.* 59. *gloſſ.* 1. *num.* 14. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recop.* Anguian. *de legib. lib.* 3. *controu* 26. *n.* 8. Carlaual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 2. *q.* 8 *ſect.* 2. *num.* 1075. vbi *num.* 1077. addit ad Abba- 2
tem, vel ad alium habentem iura Epiſcopalia & iuriſdictonem quaſi Epiſcopalem, & non ad Epiſcopum ſpectare præſtare cõſenſum prorogationi à clerico factæ: & deinde ſubdit Epiſcopum, & Archiepiſcopum non poſſe prorogare iuriſdictionem Iudicis non ſui, ſine conſenſu ſuorum Superiorum, additque exemptum non poſſe ſine conſenſu, & licentia Papæ, cui ſubditur, prorogare aliorum Iudicum iuriſdi- 3
ctionem, & *à num.* 1078. *cum ſeqq.* plures aſſignat rationes, cur in clericis hoc ſit ſpeciale.

Intellige de clerico volente, & expreſsè 4
prorogante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, quia tali caſu poterit abſque vlla ſui Epiſcopi licentia prorogare iuriſdictionem alieni illius loci, in quo contraxit, vt colligitur ex *cap. dilecti, hoc tit.* & expreſsè reſoluunt Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *diſt.* 12. *num.* 24. Caroc. *deciſ.* 52. *num.* 24. Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu* 1. *num.* 67. *cum ſeqq.* Sigiſm. Scacc. *de ſentent. & re iudic. gloſſ.* 7. *q.* 3. *limit.* 1. *n.* 43. *cum ſeqq.* Carlaual. *d. lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 1. *q.* 8 *ſect.* 2. *num.* 1083. D. Barboſ. *in l.* 1. *art.* 3. *num.* 222. *ff. de iudic. & in l. hæres abſens*, §. 1. *à num.* 61. *ff. eod.* optimè D. Mar. Cutelli *in Cod. legum Sicular. ad ll. Petri I. not.* 7. *num.* 6. *cum ſeqq. pag.* 298. *& ſeq.* latè Ego ipſe *in praxi exigendi penſiones quæſt.* 3. *à princ.*

Ad *num.* 14. Quòd conſenſus de quo 5
text. loquitur, ſufficiat quòd ſit tacitus, contra gloſ. tenuit D. Barboſ. *d. art.* 3. *n.* 182. vbi aſſerit nullum ad hoc dari inconueniens, propterea quòd conſenſus ipſe hic ſumitur non in propria ſignificatione conſenſus, ſed tantùm pro voluntate: quæ quidem voluntas ſatis apparere dicitur & per factum, & per coniecturas, & per alios plu-

res

tres modos ; & tandem concludit quòd ſi proprius Epiſcopus ſciuit ſubditum ſuum coram alio Iudice eccleſiaſtico litigare, & tacuit, quòd id ſufficiet, & ipſum in hoc ſequitur Narbona *in l.59 gloſſ.1.n.17.tit.4. lib.2.Recop.*

6 Poſt *num.*13.Ex verbis huius tex. hucuſque relatis, probari videtur, ſatis non eſſe quòd Epiſcopus conſentiat, & licentiam præſtet ad hoc vt laici de ciuili & pecuniaria cauſa clerici, eodem conſentiente cognoſcere & iudicare poſſint, dum ait tria requiri copulatiuè vt clerici alteri Iudici ſe ſubmittere valeant, id eſt,& ipſimet clerici conſentiant,ibi, *clerici tamen*; & quòd alienus Iudex eccleſiaſtica perſona ſit, ibi, *niſi fortè ſit perſona eccleſiaſtica*; tandem tertiò ipſe Prælatus conſentiat,ibi,*& Epiſcopi diæceſani voluntas accedat*.Fauet *cap.cum te* 18. *de officio deleg.* quatenus innuit delegationem faciendam eſſe perſonis eccleſiaſticis,& non laicis, vt patet ibi, *ſi ſuper cauſa, quæ tibi ex noſtra delegatione committitur à perſonis eccleſiaſticis*,&c.Verùm communis *in cap.per tuas,& in cap.contingit, de arbitr.* quam ſequuti ſunt Rip.*in cap.decernimus n.*34. & *ibi* Dec. & Abb. *hoc tit.* Roland. à Valle *conſ.4.n.14.lib.1.*plures per Felician. de Vega *in cap. decernimus, de iudic.n.*148. *cum ſeqq.*& per me *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.*3. *alleg.*108. *num.*1. & eſt de mente gloſ.*in d.cap.contingit,& in cap.peruenit, ad fin.95.diſt.& verb.præter, in cap. bene quidem 96.diſt.& verb. ducibus in c. præter verſ verum 32.diſt.*diſtinguit inter cauſas merè ciuiles & pecuniarias ad eccleſiaſticam iuriſdictionem ſpectantes, & inter ſpirituales,ac criminales,vt prioris conditionis negotia delegari poſſint laicis ab Epiſcopis, aliiſque Prælatis inferioribus ; poſterioris verò non ita: cum qua ſententia tranſeunt ferè omnes citatis Iuribus,& in praxi recipitur.Nec eam deſtruit text.*in præſenti*, ſi conſideremus non vulgare diſcrimen verſari inter conſenſum Epiſcopi, de quo ſermo eſt in hoc text.& inter commiſſionem, ſeu delegationem laicis ab Epiſcopo factam. Etenim licentia, & conſenſus Epiſcopi nullam laico tribueret iuriſdictionem; quippe Epiſcopus in tali ſpecie ſolùm exprimeret ſuam voluntatem, & laicus remaneret in terminis iuris communis, proceſſuruſque eſſet in negotio ſecũdùm propriam iuriſdictionem auctoritate ſua, & non aliena ex poteſtate ſeculari, non ex eccleſiaſtica, quam nunquã committit laico Epiſcopus ſic conſentiens, nec talis Iudex delegatam iuriſdictionem exerceret, ſed ordinariam propriam, non alienam. Quæ omnia diuerſimodè ſe habent in delegatione, quæ ex diametro diſtinguitur à ſimplici conſenſu, de quo *ſuprà*.Epiſcopus enim laicis delegans & committens negotia,vltra ſimplicem conſenſum, & nudam licentiam,de qua in hoc textu, vlteriùs addit commiſſionem, & delegationem, tribuitque illis nouam eccleſiaſticam poteſtatem, ſecundùm quam ex Ordinariis migrant in delegatos, & iam non auctoritate propria, nec iure ſuo,ſed alieno in negotiis ſibi per Epiſcopos commiſſis proceſſuri ſunt: quam veriſſimam differentiam rectè conſiderarunt Felin. & Abb.*num.*5.ac Rip. *num.*36. *verſ.4.& in cap.2.de iudic.*docentes quòd licèt verum ſit quòd Epiſcopi ſimpliciter conſentire non valeant, vt clerici coram laicis conueniantur, nec ſimplex Epiſcoporum conſenſus efficere poſſit, vt Iudices laici de clericis cognoſcant; nihilominus tamen rectè poſſunt Epiſcopi laicis committere negotia ciuilia ad clericos & Eccleſiam ſpectantia, quia inter delegationem, & ſimplicem conſenſum præfata differentia verſatur.

Minus illi obſtat *d.c.cùm te, de offic.deleg.* quo nitebamur reſtringere delegandi poteſtatem, vt in eccleſiaſticas perſonas facienda ſit, non in laicos, vt *ibidem* probari videbatur, quia reſpondetur negando in eo tex.talem reſtrictionem, aut limitationẽ probari: cùm enim exempla non arctent regulam iuxta vulgare dicterium, & in *d. cap.cum te*, perſonarum eccleſiaſticarum mentio facta fuerit,ibi, *perſonis eccleſiaſticis*, cauſa exempli tantùm: & quia delegati,de quibus ibi magis frequenter delegare conſueuerint eccleſiaſticis perſonis, conſequẽs eſt ibidem non fuiſſe deciſam, nec determinatam eam dubitationem, an delegatio eccleſiaſticis committendà ſit, ſiue laicis, quinimo propter frequentiorem delegandi vſum,& in exemplum dumtaxat,meminiſſe Pontificem Max. eccleſiaſticorum potiùs, quàm laicorum, nec aliquid diffiniuiſſe circa quæſtionem prædictam.

Cap. Licèt. XX. & fin.

POſt *num.*1. Probat hic tex.repertum in Curia Romana poſſe in ea conueniri pro quibuſlibet contractibus alibi geſtis, tenerique ibi ſe defendere, vt per Duen. *reg.*85. *limit.*4. Vant.*de nullit. ſentent.tit.de nullitate ex defectu iuriſdict. ordinaria n.*84. vbi iuxta plurimorum ſententiam concludit quòd iam non eſt dubitandum quòd ſi reus conuentus præſens eſt in Romana Curia, inibi cauſa eius ſit tractãda,& quòd

ita

ita quotidie ſummus Pont.cauſas aduersùs præſentes in eadem Curia iudicibus ibi exiſtentibus indiſtinctè committit abſque eo quòd poſſint eorum iudicium declinare, dum tamen non contingat quòd antequã fiat citatio, reus recedat, quia ſi non fuerit facta apprehenſio perſonæ, non erit ibi radicata iuriſdictio, ex Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 17. *cap.* 13. Sigiſm.Scacc *de iudic. lib.* 1.*c.*66.*num.*24.

De libelli oblatione.

Tit. III.

Cap. Ignarus. I.

AD *num.* 2. Quòd actor in iudicio libellum in ſcriptis porrigere teneatur, vltra citatos *in collect.* docent. *l. Caſtel.* 40.*tit.*20. *part.*3. Odofred. *de libellis formand. part.*1. *c.*1 Maran *de ordine iudic.p.*4 *diſt.*9.*à n.*12.*&* *p.*6 *tit.de libelli oblat.* Gatcian. *reg.*39.84.*&* 163.Petr.Greg.*ſyntagm Iuris p.* 3. *lib.*48.*c.*5. Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 23. *c.*4. vbi Oſuald. *lit. B. C, D* Perez *l.*11. *tit.* 1. *lib.*3. *Ordin.* Azeued.*l* 4 *per text ibi,tit.* 2. *lib* 4 *Recop. & tit.*1.*in rub à n.*2. *eod. lib.*4. Parlad.*rerum quotid.lib.*2. *cap fin p.*5.§.1.*à num.*8. Pichard.*in manuduct.ad praxim.p.*1.§.2.*num.*9. Vnde *in cap.quoniam contra, de probat.* libellus inter ſubſtantialia iudicij connũmeratur, Panor. *hic n.*12. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1.*cap.*50.*num.*19. Coler *deciſ.*111. *num.*1. Quod gloſ.*in Clem.ſæpè de verbor.ſignif.* declarat procedere aduerſario libellum in iudicio petente, ſequuntur Card. *hic num.*4. Butr.*n.*3 *&* 33. quamuis in ſupremis Tribunalibus ſemper libellus offerendus ſit in ſcriptis, de quo videndus Matienſ.*in dial. Relatoris p.*3.*c* 43.*in princ.* Suar. de Paz *in pract.p.*1. *tom.*1. *temp.*4 *n.*3. *&* 4. & probat *l.Caſtel.* 2 *tit.*2.*lib.*4.*Recop.*

Vt lite non conteſtata, &c.

Tit. VI.

QVòd lite non conteſtata ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam diffinitiuam procedendum non ſit extra hanc rub. & ſub titulo hoc collocata Iura, probãt *cap.ſtudum* 54.*verſ.partibus, de elect cap.vnic. de litis conteſt.cap.cùm cauſam* 62.*verſ.Iudices, de appellat. c.in noſtra* 4.*verſ ſed idem, de procurator.cap.exhibita* 19. *de iudic.cap.cùm Ioannes* 22. *de ſent. & re iud l.properandum* 13. *verſ.poſt litem conteſtatum C. de iudic. l.conſentaneum* 8.§ *fin. C.quomodo & quando Iudex, Auth. ſed & ſi quis C.de teſtib. l. Caſtel.*2.*tit.*16. *& l fin.tit.*10.*part.*3 exornant Socin.*reg.*242.243.406. *&* 499. Ant.Gom. *tom.*3.*var. cap.*1.*n.*19. Marant. *de ordine iudic.p.*4.*diſt.*9. *n.*70. Petr. Greg. *ſyntag Iuris lib* 48.*c.*6.*in fine*, Menoch.*de arbitr. caſu* 61. *& de præſumpt.lib.*2.*præſ.*54. Maſcard.*de probat.concl.*683.1367. Matienſ.*in dial.Relator. p.*3.*cap.*41. Gilchen. *ad l.vnic.C.de litis conteſt. n.*50. *&* 141. Illiger. *ad Donel. comment. lib.*2.*c.*1.*lit.E.*

SVMMARIVM.

1 *Separatio conceditur tum ob adulterium vxoris, quàm viri.*

2 *Probationes adulterij præſumptiuæ ſufficiunt ad illud probandum, quando agitur de ſeparatione thori, & de reſtitutione dotis.*

3 *Adulterium probatur ſi vir fuerit inuentus in domo & camera alicuius pulchra mulieris.*

4 *Probatio ſufficiens adulterij ex quibus deprehendatur?*

Cap. Ad hæc. I.

AD *num.* 3. Quòd ob adulterium viri 1
ſicut ob adulterium vxoris concedatur ſeparatio, & quòd par ſit quoad hoc in vtroque coniuge ſeparandi ratio, patet ex hoc tex. vbi notant Abb. & omnes, Dec. *conſ.*531. Cuman. *conſ.*175. latè Socin.iun. *conſ.*32. *col.*1. *lib.*2. & in eadem cauſa Ioan. Bapt. Fertet. *conſ.*168. *per tot.* Burſat. *conſ.* 218.*num.*8.Bertazol.*conſ.crimin.* 273. *num.*1. *lib.*2.Roland.*conſ.*50.*lib.*1.Cou. *de ſponſalib. p* 2.*c.*7.§.6.*num.*6.Mozz.*de contractib. tit.de Matrim.*§. *pro declarat.*7.*col.n.*70. Triuiſan. *deciſ.*45.*num.*1.*p.*1.

Et ad probandum adulterium in hoc 2
caſu, cùm non agatur criminaliter ad pœnam infligendam, nec tractetur de ſeparatione matrimonij quoad vinculum, ſed quoad thorum tantùm, & ciuiliter ad reſtitutionem dotis, & cauſa iſta non dicatur grauis, ſed leuis, ſufficiunt probationes adulterij præſumptiuæ, vt videtur voluiſſe Ioan.

Ioan. Andr. *in cap. maius ſuper gloſſ. 1. col. 2. de adulter.* Felin. *in c. præterea num. 3. de teſtib.* & in terminis Ioan. Bapt. Ferret, *conſ.* 168. *n.* 4.5. *&* 20. Socin. iun *d. conſ.* 32. *num.* 9. *lib.* 2. Bertazol. *d. conſ.* 273. *num.* 4. & ita per coniecturas, & etiam teſtes ſingulares, Socin. iun. *d. conſ.* 32. *numer.* 10. 12. 13. *&* 23. Ioan. Bapt. Ferrer. *d. conſ.* 168. *num.* 5. Bertazol. *d. conſ.* 273. *numero.* 5. Triuiſan. *d. deciſ.* 21. *lib.* 2.

3 Ad quòd accedit vulgaris illa doctrina Bart. *in l. 2. ff de furtis col* 1. dum dicit quòd ſi vir fuerit inuentus in domo, & camere alicuius pulchræ mulieris, eo ipſo probatur adulterium, & ſequitur Anan. *in cap. maritis col 2 ſuper gloſſ. 1. de adulter.* Et licèt dictum Bart. ſimpliciter intellectum non procedat cùm potuerit ingredi ignorante, vel inuita muliere, vt per Abb & Felin. *in c. p tertio loco, de probat.* quando tamen conſtat de ſcientia, & conſenſu mulieris, opinio Bart. de plano procedit ſecundùm Deci. *in d. c. tertio loco n.* 13. & in indiuiduo firmant Ferret. *d. conſ.* 168. *num.* 1. Socin. iun. *d. conſ.* 32. *n.* 16. Bertazol. *d. conſ.* 273. *num.* 12. latè Maſcard. *concl.* 61.

4 Alia adeſt magis ſtringens doctrina eiuſdem Bart. *in l. cupite quinto ff. ad leg. Iuliam. de adulter.* dicentis quòd ſi teſtes affirment quòd viderunt aliquem ſolum in camera cum muliere, vel oſculantem, vel tangentem eam, & multo magis habentem nudam in lecto, & clauſam in camera, dicitur ſufficiens probatio adulterij: quam doctrinam in indiuiduo admittunt Marian. Socin. *d. conſ.* 32. *numer.* 16. Ferret. *d. conſ.* 168. *num.* 1. amplians procedere alternatiuè, prout Bartolus loquitur, ſiue fuerint inuenti ſoli in camera ſimpliciter, ſiue ſe tangentes, ſiue ſe amplexantes, ſiue in aliis actibus propinquis ad actum, ex Abb. ita declarante *in d. cap. tertio loco, verſ. vnde puto*, Bertazol. *d. conſ.* 273. *num.* 12. *&* 17. Triuiſan. *deciſ.* 21. *lib.* 2. dicens ita iudicatum, quando nihil probatur in contrarium ad excuſationem, latè Maſcard. *d. concl.* 59. *num.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes ſenes, & valetudinarij ante litis conteſtationem poſſunt recipi ad perpetuam rei memoriam.*

2 *Senes qui dicantur, Iudicis arbitrio relinquitur.*

3 *Senes ad hoc propoſitum illi dicuntur, qui vergunt ad annum ſeptuageſimum.*

4 *Senectus facit recedere à communibus Iuris regulis.*

CAP. Quoniam frequenter. V.

AD *num.* 5. Quòd teſtes ſenes, & vale- 1
tudinarij ante litis conteſtationem
poſſunt recipi ad perpetuam, vt aiunt, rei
memoriam, nec probationis copia fortuitis
caſibus ſubtrahatur, vltra citatos *in collect.*
docent Otalor. *de nobilit. p. 5. princ. cap. 1. n. 1.*
Monet. *de diſtrib. quotid. p. 2. q. 7. num. 6.* Parens
meus, quem non minus naturæ, quàm
doctrinæ meæ revereor auctorem, *in remiſſ ad Ordin. reg. Luſit. lib. 3. tit. 55. num. 1.*

Ad *num.* 7. Cumque certa ſenectutis me- 2
ta vſque adeò præfinita non extet, ſed paucis
quibuſdam deſignata caſibus, in cæteris
ad Iudicis arbitrium recurrendum tutius
reputarunt vltra citatos Camill. Gallin. *de verbor ſignif. lib. 5. cap. 20. numer.* 354. Gaſp.
Bacc. *de inope debit. cap. 7. numer* 16 Paul.
Montan. *de tutel. cap. 5. n.* 150. Mari. Giuiba
in conſuet. Meſſanen. cap. 2. gloſſ. 14. num. 11 *&*
12. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. S, concl.* 103.
num. 3. Ioan. Maria Nouar. *in praxi elect. & variat. fori, ſect. 1. q. 19. n. 3. cum ſeqq.* Aloyſ.
Ricc. *in deciſ. Curiæ Archiep. Neap p. 2. deciſ.*
234. *num.* 3. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 328. num. 2. cum ſeqq. & tom. 3. cap.*
506. *num.* 25. Matthi. Coler. *in præſenti n.* 3. 3
vbi ſenes quoad hoc propoſitum illos vocat,
qui vergunt ad annum ſeptuageſimum,
neque tamen integros annos ſeptuaginta
compleuerunt.

Ad *num.* 8. Quod Senatus facit recedere 4
à communibus Iuris regulis, præter Flamin.
Pariſ. citatum, tradit Aluarez *de priuileg. miſerab. perſonarum q. 18. n. 77.*

De Iuramento calumniæ.

TIT. VII.

SVMMARIVM.

1 *Clerici olim iurare prohibebantur.*

2 Cap. 1. *de quo hîc, intelligitur cùm clericus cauſam ſuæ Eccleſiæ proſequitur.*

3 Cap. nullus 22. quæſt. 5. *interpretatur.*

4 Cap. 1. de Iuram. calum. lib. 6. *declaratur.*

CAP.

Cap. Inhærentes. I.

1 AD *n.*2. Ab Honorio II. in hoc text. clerici eximuntur ab onere præſtandi Iuramentum calumniæ, quia antiquitus iurare prohibebantur, iuxta tex. *in l.cùm clericis* 25. §.1.*in fine. C.de Epiſc. & cleric. & in c.nullus* 22.*q* 5. cùm turpe ſit eos in falſitatis calumniæ ſuſpicionem vocare, qui ob Religionis profeſſionem ab vtraque abeſſe putantur. Et licèt *in d.*§.1.*in fine*, referatur à Martiano Henrici II. priuilegium clericis Orientalibus conceſſum, videlicet vt iurare non compellerentur, nihilominus Honorius *in hoc cap.* illum tam ad clericos, quàm ad monachos Occidentales extendit, ita vt nullus per ſe quicquam iurare cõpellatur, ſed per alium, hoc eſt, per Procuratorem, vel Oeconomum, ſed hoc tantùm cùm cauſas ſuæ Eccleſiæ agunt, vel defendunt, nam tunc etſi compelli non valeant, tamen ſi iurauerint ſponte, admittuntor,
2 *c.vlt.hoc tit.* Et ſic intelligendus eſt text. *in præſenti*, videlicet cùm clericus cauſam ſuæ Eccleſiæ proſequitur, vt patet ibi, *ſi Eccleſiæ ſuæ noverit expediri*, &c. Sed ſi non Eccleſiæ, ſed propriam cauſam clerici proſequantur, ſemper compelluntur perſonaliter calumniæ iuramentum ſubire, iuxta text. *in c.cæterùm* 5.*inf.hoc tit. Auth.principales.C.eod.* rationem refert Donel.*comm.lib.* 24 *c.*3.*in fine*; quia nihil fit aduersùs honorem clericalẽ. Ita gloſ. *hic verb criminali*, vbi Abb.*n.*16.*&*
3 *ſeq.* Illiger *ad Donel. d.c.*3.*lit.M*, Text. verò *in d.c.nullus*, procedit quando clericus propriam cauſam temporalem apud Iudicem laicum proſequitur, quia nec tunc poterit abſque Epiſcopi conſenſu in propria cauſa calumniæ iuramentum ſubire.

Per hunc text. tenent omnes communiter, iuramentũ calumniæ in ipſo litis exordio præberi debere, de quo etiam *l.*2.*in princ.C.hoc tit.* per quem text. Donel. *d.lib.* 24.*c.*3.*verſ.videtur autem mihi*, exiſtimauit nullius eſſe momenti quicquid in iudicio fuerit actum, ſi à principio hoc iuramentum ſit omiſſum. Sed obſtat *c.*1.*hoc tit.lib.*6. ibi, *poterit poſtmodum in qualibet parte litis iurari*, ex quo videtur deduci non eſſe de ſubſtantia vt iuramentũ calumniæ in exordio litis exigatur, quia ſi eſſet, poſtmodum in nulla litis parte ſuppleri poterat, argum. *l.hæres palam.ff.de teſtam.* Quare DD. varias ad hunc text. *in d.c.*1.*lib.*6. exquiſierunt interpretationes, nam quidam exiſtimãt eſſe conſtituendam differentiam inter ius Canonicum & Ciuile; alij putant diſcrimen verſari inter iuramentum calumniæ, & iuramentum de veritate dicenda, ita vt illud ab initio litis, iuxta *d.l.*2. hoc poſt litem conteſtatam proponi debere; nonnulli credunt *d.cap.*1. procedere in iuramento calumniæ generali, quod in exordio litis ſubeundum eſt, & apponi ſolet, ſed in ſpeciali, quod non à parte ſed à Iudice in qualibet litis parte quoties viderit expedire, defertur ex Gail. *lib.*1.*obſeru.*84.*n.*6 pluresque alias interpretationes refert Illiger. ad *Donel. d.c.*3.*lit.H*, cum quo proſequere.

De Feriis.

Tit. IX.

Cap. Licet. III.

AD *n.*6. Quòd neceſſitas, & paupertas laborantem in diebus Dominicis excuſat, præter citatos in collect. reſoluunt Cornel. Benincaſ. *de paupert. q.*4 *n.*28. Suar. *de relig.tom.*1.*tract.*2.*lib.*2.*c.*32. vbi latè de excuſatione ob ſui ipſius, familiæque indigentiam, ac neceſſitatẽ proximi, Iacob. de Graff. *in aureis deciſ.p.*1.*lib.*2.*c.*35.*n.*3. vbi *num.*31. ſubdit nec excommunicatione aliqua ligari eum, qui iuſtis de cauſis diebus feſtiuis opera ſeruilia exercet, ſi lata à Iudice ſit excommunicatio contra laborantes diebus feſtiuis, Camil. Borel. *in ſum.deciſ.p.*2.*tit.*38.*de feriis num.*67.*cum duobus ſeqq.* Quod tamen intelligendum eſt, dummodo diuina non prætermittantur Officia, Cardin. Tolet. *in ſum cap.*25.*num.*3.

De Ordine cognitionum.

Tit. X.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio conſanguinitatis ſi opponatur mulieri petenti aliquem in virum, priùs de illa cognoſcendum eſt, quàm matrimonij quæſtio terminetur.*
2 Cap. ex conqueſtione 10. de reſtit.ſpoliat. *intelligitur.*
3 Cap. litteras, eod.tit.de reſtit.ſpoliat. *interpretatur.*
4 Cap. porrò, de diuort. *declaratur.*

Cap. Intelleximus. I.

PRo exornatione huius principalis concluſionis habentis quòd ſi mulieri petenti aliquem inuitum, opponatur

exceptio conſanguinitatis, prius de illa cognoſcendum eſt, quàm Matrimonij quæſtio terminetur, non tamen ſuper illa exceptione, ſed ſuper matrimonio tenebitur Iudex pronuntiare, vide præter citatos Robert *lib 1. ſentent. c. 12.* Othom. *lib. 6. obſeruat. c. 6.* Azini. *in praxi. §. 2. c. 18.* Cuiac. *lib. 9. obſeru. 33.* Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib. 18. c. 12. & c. 22.* Gilcben. *in l. 1. à n. 6. C. de ordine cognit.* Fach. *controu. lib. 1. c. 43.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 45.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1. n. 18.* Anton. Fab. *lib. 15. coniectur. c. 1. & lib. 16. c. 3. & de erorib. pragm p. 1. decade 18. errore. 3.*

2 Contra quam concluſionem non obſtabit text. *in c. ex conqueſtione 10. de reſtit ſpol.* vbi exceptio conſanguinitatis peremptoria fuit oppoſita, & tamen non ſuſpendit nogotium principale, quia reſpondetur illum textum loqui in iudicio poſſeſſorio recuperandæ, vbi non de viribus matrimonij, ſed de eius poſſeſſione tantùm agitur,
3 ex eo quòd mulier fuerat ſpoliata. Similiter non obſtat *cap. litteras, eod. tit. de reſtit. ſpoliat.* procedit enim eius reſolutio ex eo, quia mulier fuit parata exceptionem conſanguinitatis incontinenti probare, & periculum inceſtus etiam imminebat, & iuriſiurandi religione affirmabat exceptionem eſſe veram, eamque malitioſè non oppo-
4 nere. Et *in c. porrò, de diuort.* ideo ibi exceptio affinitatis, etſi publica ſit, non admittitur, quia maritus iuris ordine non ſeruato, ſua propria auctoritare abſque iudicio Eccleſiæ vxorem à ſe dimiſerat, quod ſibi prohibitum eſt, *c. multorum 35. q. 6.* ita ſimiliter eſt interpretandus text. *in cap. accedens 4. vt lite non conteſt.* Corraſ. *lib. 2. miſcel. c. 2. n. 7.* Sanch. *de Matrim. lib. 10. diſp. 12. n. 38.* qui notant ideo in terminis *cap ſignificaſti eod. tit. de diuort.* permitti marito vxorem propter adulterium, & inceſti periculum propria auctoritate à ſe dimittere, nec vxori reſtitutionem competere; quia antequam eam poſtulaſſet, publicè in iudicio fuit confeſſa adulterij crimen commiſiſſe, vti ex verbis illius text. conſtat ibi maritum materiam adulterandi præbuiſſe.

Cap. Cùm dilectus. II.

PRo declaratione principalis concluſionis huius text. habentis quòd ſi reus contra actorem per viam exceptionis ſpoliationem oppoſuerit, priùs audiendus eſt reus, & probata exceptione non cogitur reſpondere, non tamen ea ratione reſtituendus eſt. Si verò per viam actionis reus ſpoliationis oppoſuerit aduerſùs actorem, tunc vtraque quæſtio ſimul terminatur, & probata exceptione reus reſtituitur, vide Cou. *lib. 1. var. c. 16. n. 14.* Menoch. *remed. 1. recup. n. 387.* Donel. *comment. Iuris Ciuil. lib. 17. c. 18. & lib. 23. cap. 4.* Cuiac. *lib. 9. obſeru. 21.* Surd. *conſ. 27. n. 27.* Marta *de Iuriſdict. p. 4. caſu 107.* Martin. de Larreatigui *ſelect. Iuris lib. 6 c. 7. cum ſeqq.*

Difficilis ſolet hic textus reputari dum ex eo apparet Abbatem de Ferentino aduersùs nobiles viros queſtionem propoſuiſſe, & ita partes actoris ſuſtinuiſſe proindeque debuiſſe nobiles prædictos, qui partes rei ſuſtinebant, coram ſeculari Iudice conuenire, iuxta reg. *l. iuris ordinem C. de iuriſd. omn Iudic. & c. cum ſit generale, de foro comp.* non verò coram Iudice eccleſiaſtico, vt textus hic decidit. Cui difficultati dupliciter reſponderi ſolet. Primò, quod procedit in hac parte eius deciſio ex ſpeciali conſuetudine, qua attenta in aliquibus locis introductum eſt, vt clericus poſſit laicum reum coram eccleſiaſtico Iudice conuenire, vt probatur *in c. ſi clericus laicum, ſup. de foro comp.* ibi, *licèt in pleriſque partibus aliter de conſuetudine habeatur.* quibus verbis Pontifex tacitè videtur talem approbaſſe conſuetudinem, vt multis relatis oſtendit P. Suar. *pro defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores, lib. 4. c. 14. n. 16.* licèt è conuerſu nulla valeat contraria conſuetudo, videlicet vt iudex laicus de cauſis clericorũ poſſit cognoſcere, ita DD. per tex. ibi *in c. clerici, de iudic.* Greg. Lop. *l. 2. gloſ 6. tit. 2. part. 1.* Marta *de iuriſdict. p. 4 caſu 101.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 5. c. 18. q. 12.* Salas *de legib. q. 97. tract. 14 di... ſect. 15. n. 105.* Secundò reſponderi poteſt quòd Nobiles in hoc textu tanquam rerum Eccleſiæ inuaſores cenſeri debent ſacrilegi, *c. nulli liceat, c. quicunque c. prædic. 12. q. 2. cap. conqueſtus, de foro comp.* quod crimen ſacrilegij mixti fori eſt, ex adductis *in c. cùm ſit generale de foro comp.* ideo rectè potuit Abb. de Ferentino prædictos Nobiles coram Romano Pontifice conuenire.

Cap. Tuam. III.

POſt *n. 1.* Caſus narrationem poſt Cuiac. proponit Balboa *in præſenti n. 3.* quòd ſcilicet Henricus II. Campaniæ Comes, Iſabellam Cypri Reginam vxorem duxit, ex qua filiam procreauit, cuius nomen fuit Alix, quæ ab Iſabella matre regnum Cypri obtinuit, & poſt eam ſucceſſit Alicis filia, Alix etiam appellata, quæ tanquam Henrici II. neptis Campaniæ Comitatum aduersùs Theobaldum VI. eiuſdem Comitatus poſſeſſorem eundem Comitatum vindicabat. Is autem Theobaldus eidem illegitimitatis opponebat exceptionem, contendens illegitimam eſſe eius originem; nam

dicebat

dicebat quòd eius auia Iſabella non potuit legitimo matrimonio Henrico II. copulari propterea quòd priùs fuerat Gofredo nupta, à quo temere diuerterat, vt dicto Henrico II. nuberet. Quæ exceptio oppoſita fuit coram Philippo II. Francorum Rege: vnde cùm in ea exceptione agendum eſſet de viribus matrimonij inter
1 Henricum II. & Iſabellam contracti, meritò eius diſcuſſio ad Sedem Apoſt. delata eſt, iuxta deciſionem *tex. in cap. lator, qui filij ſint leg.* Interim tamen dum hæc natalium quæſtio apud Sedem Apoſt. tractabatur, deceſſit Philippus Francorum Rex, eique ſucceſſit Ludouicus VIII. anno Chriſti 1223. & cùm Regina Cypri apud Ludouicum inſtaret vt cauſam principalem definiret, Honorius III. hac epiſtola Regem hortatur ne antea de proprietate Comitatus iudicaret, quàm ipſe Pontifex illegitimitatis quæſtionem quaſi præiudicialem & peremptoriam ad iudicium Eccleſiæ pertinentem terminaret, ne aliàs confuſione quadam iudicij ordo turbaretur. Cuius noſtri textus ſpecies procedit quando pendente coram ſeculari ſucceſſionis cauſa illegitimitatis exceptio coram Iudice Eccleſiaſtico agitatur, quo caſu verum eſt in cauſa principali ſuperſedendum eſſe quouſque ſuper exceptione pronuntiatum ſit, etiam quamvis cauſa incidens, & peremptoria ſit. At verò ſi coram eodem Iudice vtraque cauſa tractetur, Iudex de vtraque cauſa ſimul cognoſcit, & ſolùm ſuper principali pronuntiat, *l. 1. C. de ordine iudic.* notant Panorm. *n. 4.* Anchar. *n. 8.* & Butr. *n. 11. in præſenti.*

Ad *n. 2. in fine.* Quàndo quæſtio matri-
2 monij verſatur ſuper nudo facto nempe, an matrimonium ſit contractum, nec ne, Iudex ſecularis competens eſt ad eius cognitionem, vt per Vincent. de Franch. *deciſ. 36.* Farin. *in praxi crim. p. 1. q. 8. n. 25.* D. Barb. *in l. Titia n. 22. ff. ſolut. matr.* Morl. *in emporio Iuris tit. 2. in prælud. n. 165. & ſeq.* Paz *de tenuta c. 12 n. 64. & ſeq. & n. 67.* Caſt. *controu. tom. 5. c. 105. n. 5.* At verò quando quæſtio matrimonij vti ſpiritualis tractatur, videlicet an matrimoniũ ſit legitimũ necne, tunc ſecularis Iudex de hac exceptione non poteſt cognoſcere, vt probat tex. *in præſenti, & in c. cauſã quæ, qui filij ſint leg.* D. Barb. *in d. l. Titia n. 22.* Ceuall. *de cognit. per viam viol. p. 2. q. 25. n. 12. & 13.* Carol. de Graſſ. *de effect. cler. effectu 1. n. 398. & 401. cum ſeqq.* Caſtil. *deciſ. 105. n. 3.* Ioſeph. Seſſe *Aragon deciſ. 190. n. 20. cum ſeqq.* Idem procedit quando quæſtio mixta eſt D. Barb *in d. l. Titia n. 24. & 28.* Carol. de Graſſis *d. effectu 1. n. 407.* latiſſimè D. Sperel. *in deciſ. fori Eccleſ. deciſ. 9. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Res ab eo retineri non poteſt, ad quem cum vitio peruenit.*

2 *Meliorata res pro melioramentis retineri non poteſt, quando cum vitio ad meliorantem peruenit.*

3 *Poſſeſſor malæ fidei rem retinere poterit propter expenſas factas cauſa fructuum percipiendorum.*

Cap. Super. IV. & vlt.

AD *n. 3.* Quòd retineri non poteſt res 1
ab eo, ad quem cum vitio peruenit, præter Surd. citatum *in collect.* tenẽt Ariſm. Tepat. *var. tit. 18. c. 4.* Neguzant. *de pign. p. 5. memb. 4. n. 1.* Capic. *deciſ. 2.* Caualc. *de tutore n. 165.* Queſada *in variis q. Iuris c. 14. num. 7.* Card. Tuſch. *pract. concl. lit. R, concl. 307. n. 15.*

Amplia etiam rem melioratam pro me-
lioramentis retineri non poſſe quando cum 2
vitio ad meliorantem peruenit, vt per Lancel. *de attent. p. 3. c. 24. q. 29. n. 9.* Carot. *de locato tit. de expenſ. n. 18. fol. 212.* Sebaſt. Medices *de compenſat. p. 2. q. 16. n. 17.* Statil. Pacif. *in tract. de Saluiano interdicto, inſpect. 2. c. 2. n. 236.* Dicitur autem peruenire rem cum vitio ad illum, qui eam emit non ſeruatis Iuris ſolemnitatibus. Surd. *conſ. 28. n. 91. & 92. & deciſ. 46. num. 1.*

Propter expenſas factas cauſa fructuum 3
percipiendorum poterit malæ fidei poſſeſſor rem retinere, *l. ſi à patre*, aliàs *ſi à Domino, §. fructus, l. hæres furioſi 54. ff. de petit. hæred. l. fundus ff. famil. hereiſ. l. fructus, ff. ſoluto matr. l. quod in fructibus, ff. de vſur. l. Caſtel. 4. tit. 28. p. 3. & l. 4. tit. 14. p. 6.* gloſ. *verb. quid ad cauſas, in c. nobis 12. q. 2.* Tiraq. *de retractu lig. §. 15. gloſ. 1. n. 2.* Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vend. p. 2. c. 3. n. 1. ad fin.* Sarmien. *lib. 1. ſelect. c. 10. n. 14.* Neguz. *de pign. 4. memb. 5. part princ. n. 20.* Peregr. *de fideicom. art. 50. n. 26.* Caualc. *deciſ. 28. n. 5. & deciſ. 44. n. 90. p. 1.* Mogon. *deciſ. 33. n. 24.* Ioſeph. Ludou. *deciſ. 34. n. 18.* Mari. Muta *deciſ. 51. n. 18.* Ioan. Garc. *de expenſ. c. 2. n. 11.* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. fin. p. 1. n. 59. ff. ſoluto matr.* Valaſc. *de iure emphyt. q. 25. n. 5.* Giurb *in conſuet. Meſſanenſ. p. 1. c. 15. gloſ. 7. n. 17.* Mareſch. *var. lib. 2. c. 112. n. 9.* Narbona *l. 25. gloſ. 16 n. 30. tit. 21. lib. 4. Recop.* Guzman. *de euict. q. 20. n. 4.* Aluarez *de priuil. pauper. p. 1. q. 41. n. 15 & 16.* Sed an huiuſmodi malæ fidei poſſeſſori concedatur retentio, an verò abraſio? vide Gutier. *lib. 3 pract. q. 68. n. 10.* Valaſc. *conſ. 83. n. 19.* Mari. Muta *deciſ. 51. n. 15. & 16.* Aluarez *d. q. 41. à n. 45.*

De cauſa poſſeſſionis & proprietatis.

Tit. XII.

AD *rub. n.9. in fine.* Vide nouiſſimè Læli. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſput. cent. 1. c. 65. pag. 116. & ſeq.* vbi dicit inutilem diſceptationem de etymologia poſſeſſionis viros maximos illuſtrem feciſſe, & ſe rem duobus verbis ſic abſoluere promittit. Nam, inquit ille, ſi quærendum de etymologia, hoc eſt, de vera nominis notione, à ſedibus poſſeſſio dicitur, ſin alluſio placet, quæ magis videatur ex ratione Iuris à pedibus tunc conuenientius, traditur ex Paulo *in l. 3. in princ. ff. de acquir. poſſeſ. & in §. ex contrario* ibi, *non magis eadem poſſeſſio apud duos eſſe poteſt, quàm vt tu ſtare videaris*: de poſſidente itaque dicimus vtrumque, vt ſtare dicatur, & ſedere, & ſic poſſeſſio æquè bene dicitur, & à ſedibus ex Paulo, ſtare nihil aliud eſt quàm in ſe ſuaque mole conſiſtere, cui opponitur ſedere. Vnde Plautus,

Hos quos videtis ſtare hic captiuos duos,
Illi qui ſtant, hic ambo non ſedent.

De origine, & ſucceſſu poſſeſſoriæ rei, vide eundem Læli. Mancin. *d. cent. 2. cap. 66. pag. 158. & ſeq. & c. 67. pag. 161. cum ſeq ad l. 1. ff. de acquir poſſ.* Et an penes tertium deponi vera poſſeſſio valeat, vide eundem Læli. Mancin *d. cent. 1. c. 68. pag. 166. ad l. intereſſe, ff. de acquir poſſeſ & ad l. licet, §. rei, ff. depoſiti.* Et an poſſeſſio Iuris ſit? vide eundem Mancin. *d. cent. 1. cap. 70. pag. 269. ad l. poſſeſſio, in princ. ff. de acquir poſſeſ. & ad l. nemo C. eod. & c. 71.* conciliatus Paulus *in l. 1. § adipiſcimur, ff. eod. & c 72.* conciliatus idem Paul. *in l. 1. §. ſi vir vxori, ff. eod.* Et an ſolo animo amitti poſſeſſio queat? vide eundem Mancin. *cap. 74.* Poſſeſſionem iuris quidem eſſe, ſed non ius, contendit idem Mancin. *c. 79. & 80. ad l ſi ea res, §. 1. ff. de action. empti.* Et vnicam eſſe poſſeſſionem defendit, *c. 81. ad l. nemo C. de acquir. poſſeſ.* ciuilem & naturalem poſſeſſionem ſpecie non diſtare, ob id quod hæc corpore detinetur, illa animo contendit, *c. 82. 83. & 84. pag. 199. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Cauſa poſſeſſionis & proprietatis apud eundem Iudicem eſt diſcutienda.*

2 L. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. poſſeſ. *intelligitur.*

3 L. ſi de proprietate. C. ſi à non compet. Iud. *interpretatur.*

4 Cap. ex conqueſtione, de reſtit. ſpoliat. *declaratur.*

Cap. Suſceptis. I.

AD *num.* 4. Quòd cauſa poſſeſſionis & 1
proprietatis apud eundem Iudicem
eſt diſcutienda, docent Sahag. per text. *ibi
in c. 1. de ſequeſt. poſſeſſ. n. 82.* Sarmien. *lib. 3.
ſelect. c. 14. n. 7.* Cuiac. *lib. 2. obſeru. 35. & lib. 1.
obſeru. 20. & l. 5. obſeru. 15. & 19.* Bart. *in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir poſſeſſ.*
Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1. § 2. num. 12.* Et 2
quamuis *in d. § nihil commune*, probetur nihil commune habere proprietatem cum poſſeſſione, id tamen intelligendum quoad eſſentiam, & ſubſtantiam, & acquiſitionem, ſecus verò quoad cognitionem.

Non obſtat text. *in l. ſi de proprietate, C. ſi* 3
à non compet. Iud. dum probat Iudicem, qui delegatus fuit ad cauſam proprietatis ſuper poſſeſſionem pronuntiare non poſſe, quia reſpondetur ideo in illa ſpecie Iudicem non potuiſſe de cauſa poſſeſſionis cognoſcere, quia ſpecialiter delegatus fuit ad cognoſcendum tantùm de proprietate, & ideo ſententia lata ſuper poſſeſſione nulla fuit tanquam à non competenti Iudice prolata. Contra quam ſolutionem minimè facit
deciſio text. *in cap. ex conqueſtione, de reſtit.* 4
ſpol. vbi Iudices dati ad cauſam proprietatis priùs de poſſeſſione cognoſcere potuerunt, & mulierem ſpoliatam reſtituere; quia reſpondetur quòd licèt in ſpecie illius text. Iudices ad petitionem mulieris delegati fuiſſent ad cauſam proprietatis nominatim, coguntur tamen de poſſeſſione cognoſcere, ea nempe ratione, quia beneficio, & natura reconuentionis tenebatur cognoſcere, quo mediante effecti fuerant competentes.

SVMMARIVM.

1 *Iudex poterit priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietatis cauſam ſuſpendere, ſi de poſſeſſione, & de proprietate ſimul actum fuerit.*

2 *Sententia vnica terminari debet poſſeſſorium, & petitorium ſi de vtroque ſimul actum fuerit.*

Cap.

Cap. Ad vltimum. II.

1 **A**D *n.*2. Quòd ſi de poſſeſſione & proprietate ſimul actum ſit, poſſit Iudex priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietatis cauſam ſuſpendere, tenent *l. Caſtell.*27.*tit.*2.*part.*3. Capit.*deciſ.*86. Boët.*deciſ.*23. Staphil *de litteris gratia, tit. de ſignatura litterarum iuſtitia.* § *ſecundum num.*5. Oſaſch. *Pedem. deciſ.*47. Burſat.*conſ* 234 *vol.*3. Menoch.*de arbitr.* c*aſu* 371.*& remed.*15.*recup.n.*36. Sahag. *in c* 1.*de ſequeſt poſſeſſ.n.*86. Fachin.*controu.lib.*8.*cap.*7.

2 Non obſtat quòd quoties poſſeſſorio & petitorio ſimul actum eſt, vtrumque debet vnica ſententia terminari, *cap. cùm Eccleſia Sutrina, cap. cùm dilectus, inf. hoc tit.* quia locum habet vbi de vtroque liquet, ex reg. text. *in l. de qua re* 74.*ff. de iudic.* quando verò ſolùm liquet de poſſeſſorio, poteſt ſuper eo tantùm pronuntiare, vt *in hoc tex.* in quo Iudex omiſſo petitorio publicauit atteſtationes ſuper poſſeſſorio, & ita ſolũ liquebat de illo. Sic *in præſenti* docent Anchar.*n.*3.& Imol.*n.*4. Capic.*d.deciſ.*86 *n.*6. non enim liquere dicendum eſt, niſi concluſum ſit in cauſa, & probationibus renuntiatum, iuxta celebrem gloſ. *verb. liquere, in c. ſignificauerunt, de teſtibus,* quam ſequuntur Put. *deciſ.* 284.*lib.*2. Maſcard.*de prob.concl.*106.*n.*24.& citati à Farin.*in praxi crimin.p.*1.*q.*21.*à n.*15.

Cap. Cùm Eccleſia Sutrina. III.

POſt *n.* 1. Quòd ſpoliatus agens ſimul poſſeſſorio, & petitorio iudicio, ſi probet ſpoliationem, non verò proprietatem, obtinebit in poſſeſſorio, ſuccumbet tamen in petitorio, docent Cou. *lib.*1.*var.cap.*17.*à n.*10.*& in reg. poſſeſſor p.*2.§.10. Padil.*in l.*2.*n.*19.*C. de ſeruit.* Menoch.*remed.*15.*recup. à n.*396. Maſcard.*de probat.concl.*1326. Valaſc.*conſ.*58. Azeued.*l.*1.*tit.*6.*lib.*1.*Recop.* Fachin.*controu.lib.*18.*c.*9. Nicol. Garc. *de benef.p.*5.*cap.*6.*num.*59.

De reſtitutione ſpoliatorum.

Tit. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Beneficij reſtitutionem petenti referri non poteſt quæſtio non canonicæ inſtitutionis.*

2 Text. in præſenti *declaratur.*

Cap. In litteris. V.

POst *num.*1. Quòd petenti reſtitutionem beneficij, quæſtio inſtitutionis non Canonicæ referri non poteſt, conſonant *cap.*1.*& per tot.*2.*quæſt.*2.*cap.*1.*cap. conquerente, cap. fin. hoc tit. cum Eccleſia Sutrina, c. cùm ſuper, c. paſtoralis, de cauſa poſſeſ. c.*1.*eod. tit. lib.*6.*l.*1.*& per tot. ff. de vi, & vi arm. l.*1.*C. vnde vi, l. Caſtel. fin. tit.*10 *p.*3.*l. cum ſeqq. tit.*13.*l.*4.*Recop.* exornant præter citatos *in collect.* Cou.*pract.c.*13. Cuiac.*lib.*1.*obſeru.*10.*& lib.*16.*obſeru.*12. Forner.*lib.*2.*ſelect.c.*14. Donel. *comment.lib.*15.*c.*31. Azeued. *l.*10.*n.*25. *tit.*13.*libr.*4. *Recop.* Guttierr. *de iuram. confir. p.*3. *cap.*19. *& Canon. lib.*1.*c.*34. Maſcard. *de probat concl.*1326. Anton. Fab. *de errorib. pragm deciſ.*77. *errore* 4. niſi poſſeſſoriæ cauſæ, proprietatis cauſa annexa ſit, quia tunc de poſſeſſione nullatenus tractari poteſt niſi priùs de titulo proprietis appareat. *l.*2. § *quædam. ff. de interdict. l.*3.§. *hoc autem ff. de itinere, actuque privato.* 1
Non obſtant verba huius text. ibi, *priùs de violenta electione, quàm de Canonica inſtitutione,* &c. ex quibus conſtat ante vllam tituli cognitionem, ſeu iuſtificationem agi debere de poſſeſſionis ſpoliatione, ſed eorum ſenſus eſt, priùs plenariè agendum eſſe de poſſeſſione, nec exinde negatur ſummarie in præſenti fuiſſe actum de Canonica reſtitutione. 2

SVMMARIVM.

1 *Litigans mecum recuſari à me poteſt ne in alia cauſa Iudex ſit.*

2 *Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intendit.*

3 Auth. de teſtib. §. ſi verò quis, *declaratur.*

Cap. Item cùm quis. VI.

AD *n.*4. Dixi *in addit. ad c.*1.*n.*3.*de iudic.* cum, qui mecum nunc litigat, recuſari à me poſſe ne in alia cauſa Iudex ſit, idem colligi videtur ex text. *in præſenti,* in cuius ſpecie Titius vi occupat, aut clam ingreditur poſſeſſionem Seii, & dum ſpoliatus agere ad reſtitutionem vult, ei ſpoliator crimen obiicit, quæſitum fuit, an obiectio criminis remorari reſtitutionem poſſit? & reſponſum non poſſe addita ratione, *quoniam criminaliter aduerſus eum ante reſtitutionem agere non poteſt, cùm præſumatur eius exiſtere inimicus.* 1

Erat,inquiunt nonnulli, cauſa ciuilis, negotium ciuile, nam ciuiliter agebatur remedio teſtitutionis, & tamen inter colligantes contracta inimicitia creditur. Non defuerunt qui exiſtimarent cauſam aliquã fuiſſe inimicitiæ, videlicet occupationem rei alienæ per vim, nec ſatis aduerterunt clandeſtinum quoque poſſeſſorem inimicum cenſeri. Quare Læl. Mancin.*diſquiſit. genial.& anniuerſariarum Iuris diſput.cent.1. cap.43.pag.* 110. *num.2. cum ſeqq.* reſpondet inimici nomen penes Alexandrum Pont. *in præſenti* pro ratione propoſitæ cauſæ ac-
2 cipi oportere. Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intendit.*l.1.ff.de calumniat.* qui,inquam, falſum crimen bonis obiectat, non itaque procul ab inimico eſt: nam & qui infamat, pro inimico habetur, & calumnia nihil aliud Nonio fuit, quàm malitioſa & mendax infamatio, ex *c.vlt.in fine, de calumniat.*ibi:*ad infamiam*: & ideo concludit *num.*4. quòd in hoc tex. inimicus præſumitur eſſe is, qui cùm bona occupaſſet,poſtea ne contra eum ageretur, crimen obiecit, quo iudicium effugiat, ex quo ſequela erit; calumniator, ergo inimicus, & non illa, quæ practicis probata eſt, litigator, ergo inimicus.

3 Non obſtat Auth.*de teſtib.§.ſi verò quis dicat odioſum præſentem ad teſtimonium ſibi conſtitutum, & approbauerit ſtatim, quoniam criminalis inter eos lis mouetur, non adſit ad teſtimonium,qui vſque adeò infeſtus eſt, donec de crimine iudicetur.* Quia reſpondet Læli. Macin.*d.cent.1.cap.*44. accuſatorem eo loci non eum fuiſſe, qui teſtimonium ferre deberet, ſed eum, aduersùs quem dicendũ teſtimonium eſſet, ſubdit deinde repetito caſu loci illius Iuſtinianei, non vtique probare eum, qui accuſaſſet,præſumi inimicũ, ſed eum potiùs, qui fuiſſet accuſatus, nec probare rurſus accuſatum criminis fieri inimicum accuſatori, ſed odioſum, & infeſtum nec quidem actiuè infeſtum, quaſi qui malum intuliſſet, ſed paſſiuè,quaſi qui recepiſſet; infeſtum denique hoc eſt infeſtatum.Et *in fine* notat non inimicum præſumi eum, qui accuſatur, ſed leniori vocabulo odioſum,atque infeſtum.

SVMMARIVM.

1 *Lite pendente ſuper ſeparatione thori, an potius vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud honeſtas matronas, oſtenditur.*

2 *Cautio qualis dicatur ſufficiens, remiſſiuè.*

3 *Cautio de non offendendo quando ſufficiens ſit,arbitrio Iudicis relinquitur.*

Cap. Ex tranſmiſſa. VIII.

1 AD *n.*6.Vide Rot.per me citatã *ſub hoc n.*quæ reperitur impreſſa apud Farin. *deciſ.*245.*in nouiſſimis nouiſſimarum,*ſeu *p.4. diuerſ.* vbi oſtenditur quibus caſibus pendente lite inter maritum, & vxorem ſuper ſeparatione thori potiùs vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud honeſtas matronas.Et in facto quæſtionem habui in cauſa diuortij,quæ vertebatur coram me inter Don Alphonſum de Reuenga,& eius vxorẽ D.Annam Mariam Tellez Giron.& cenſui quòd licèt in hoc textu decidatur vxorẽ lite pendente, ſi vir odio illã proſequatur, alicui probæ & honeſtæ matronæ eſſe committendam vſque ad cauſæ deciſionem, vt illam ſtudioſè cuſtodiat,nõ ob id excludit quin poſſit in aliquo monaſterio ſequeſtrari,vt obſeruant *hic* Butr.*n.*9. & Abb.*n.*4.ſed quando id conueniat,iudicis arbitrio remittendum eſſe exiſtimauit, qui penſatis circumſtantiis id decernat prout ſecuritati & honori mulieris viderit meliùs conuenire. Quando enim Iudex conditionem alicuius probæ & honeſtæ matronæ agnouerit, & apud illam iudicauerit mulierem tutè, & honeſtè permanere poſſe, id exequetur etiam reclamante marito, quia in monaſterio non eſt recludenda, nec ad illud intrandum compellenda,quando nulla ratio poſtulat, vt intret. Si verò Iudex particularium matronarum loci cognitionem non habeat, vel propter malam conditionem mariti aliàs terribilis timeatur aliqua violentia,aut damnum, quod in particulari domo euitari non poſſit, ſeu aliqua adſint indicia quòd inhoneſtè viuit,ſeu denique quando eſt perſona nobilis & iuuenis, & non poſſit in domo cum decentia ſuæ nobilitati conueniente ob tenues redditus ſibi locu alimentorum aſſignatos, viuere, tunc prudens iudex arbitrabitur in aliquo Monialium monaſterio ſequeſtrari debere, quæ verè honeſtæ matronæ dici poſſunt vt ſentit Rota *d.deciſ.*245 *n.*5.

Ad *n.* 8. Qualis dicatur ſufficiens cautio, & quando iuratoria admittatur, dixi latè *in addit. ad collect. cap. vlt.de pignorib. & cap. qua fronte* 25.*de appellat.* 2

Ad *n.*9.Quando cautio de non offendendo ſufficiens ſit,arbitrio Iudicis relinquitur, 3 iuxta text.*in l. qui ita 66.§.1.ff.ad S.C.Trebell.* ibi, *quamuis et caueatur propter fragilitatem cautionis,* &c.reſoluunt.Abb.*in cap.litteras num.*7.

numer.7. inf. hoc tit. Tiraq. *in l.ſi vnquam, verb. omnia num.* 31. Cou. *de ſponſalib. p.2. cap.7.§.5.num.2. in fine*, Herculan. *de cautione de non offendendo, cap.4. num.5. & 7. & cap.5.n.3.* Ioan.Gutier.*canonic. lib.1. cap.24. num.10.* Menoch. *de arbitr.caſu* 138.*num.8. & caſu* 139. *num.2.&* 3. Farin. *in praxi crimin. q.107. num.39.* Ceuall. *commun. contra commun.quæſt.66.n.fin.* Card. Tuſch *pract. concluſ. lit.C.concl.175. num.10.*Pyrrh.Maur. *de fideiuſſorib.p.1.princ. in pral.3.p. & ſect... c.25. aliàs 34.num.43.fol.mihi* 151.Sanch.*de matrim.lib.10. diſp.18. num.41.& 44.verſ.ſed facilè lis hæc dirimitur.*

SVMMARIVM.

1 *Spolians audiendus non eſt priuſquam rem ipſam, fructuſque, & expenſas reſtituat.*

2 *Reſtituere habens ſi pauper ſit, quomodo illi ſuccurrendum?*

Cap. Grauis. XI.

1 AD *num.*4. Quòd is, qui ſpoliauit, audiendus non eſt priuſquam rem ipſam fructúſque, & expenſas reſtituat præter citatos *in collect.* docent Achil. de Graſſis *deciſ.17.num.1. de reſtit.ſpoliat.* Cæſ. de Graſſis *deciſ.41.aliàs 3.num.8.& 10.eod.tit.* Verall. *deciſ.207. numer.5.p.2. & deciſ.171. & 184.p.3.*Cou.*in reg.peccatum p.2.§.6.num.4. l.Caſtell.12. titul.17.part.1. & l.44.tit.28. part.3.& l.9.& 10.tit.10 part.7.* Fachin.*controu.lib.1.cap.59.* Cuiac.*lib.15.obſeru.20.* Donell.*comment.Iuris lib.4.cap.24.*Amaya *lib.2. obſeru.cap.16.* Anton. Fab. *tom.1. de errorib. pragm.decad.7.errore 6.& lib.4.coniect. cap.17.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ.lit.S, concl.* 380. Gonzal. *ad reg.8. Cancell. gloſſ.2.*
2 *num.* 25.

Declara niſi habens reſtituere pauper ſit, quia illi decernitur cõmiſſio cum clauſ. conſtito de paupertate, expenſis, & fructibus ad finem vſque litis reſeruatis, ad vlteriora procedatur, déque negotio principali tractetur, vt per Veſtr. *in praxi Romana Curiæ lib.4.c.4. de dolo & contum. n.9.& lib.7. c.1.n.8.& lib.8.c.3.de reſtit.in integ.n.12.* Lancel. *de attent.p.3.c.fin.num 93.& n.154. cum ſeqq.* Marcheſ.*de commiſſion.p.2.c.2. de commiſſ.ſuper nullit.n.64.fol.mihi* 153. Mareſcot. *var.lib.1.c.86.n.33.*Stephan.Gratian.*March. deciſ.120.in addit.num.*10. Gonzal.*d.gloſſ.2. n.25.* Gregor.XV.*deciſ.361.n.3.* vbi Beltramin. *n.5.lit.B,*

SVMMARIVM.

1 *Maritus præſtando cautionem iuratoriam ſatisfacit ſi ob paupertatem ſuam cauere non poteſt offendendo vxorem.*

2 *Inimicus offenſus, qui fideiuſſorem non inuenit, poteſt relaxari cum cautione iuratoria de non offendendo.*

3 *Maximè cùm pauper bonæ conditionis, ac famæ ſit.*

Cap. Litteras. XIII.

Vide quæ dixi *in Votis deciſiuis Canon. lib.1. Voto 9.*

AD *num.12.in fine.* Quòd maritus, qui 1
cauere de non offendendo vxorem tenetur, quando ab illo propter eius ſæuitiam, vel ex alia cauſa offendi timet, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire non poteſt, idque proprio firmauerit iuramento, cautionem iuratoriam præſtando ſatisfacit, tenent Marc. Anton.Natt. *conſ.616.ex num.7.*Gutierr.*in l.nemo poteſt,num.297.ff.de leg.1.*Card.Tuſch.*pract.concl.lit.C, concl.175. num.10.* Farin.*in praxi crimin. q.143.n.215. & ſeq.*

Et in inimico offenſo, qui fideiuſſorem 2
non inuenit quòd ſatisfaciat vt relaxetur iuratoriam cautionem de non offendendo præſtando, reſoluunt Clar.*in §.fin. quæſt.47. n.5.* Hercul. *de caut. de non offend. quæſt.47. num.1. & 2.* Anton. Gom. *var.tom.3.cap.6. num.17.* Farin.*in praxi crimin q.107.num.38.* Quod tunc maximè procedit cùm pauper bonæ conditionis, & famæ ſit, & de quo offenſionis timor haberi non poteſt, non ſi rixoſus, malæ conditionis, & famæ, & talis de quo obligatione, & iuramento non obſtante valde timenda eſſet offenſa. Ita Gutierr.*canon.lib.1.c.24 n.3.*Farin.*d.q.107.n.41.* Sanch.*de matr.lib 10.diſp.18.n.38.in fine.*

De dolo, & contumacia.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Contumacia, propriè loquendo, importat vitium virtuti obedientiæ contrarium.*

2 *Contumacia multipliciter diuiditur.*

3 *Contumax in non comparendo verè & propriè dicitur, & eſt contumax.*

4 *Contumacia in non parendo, vel in non com-*

parendo in quo differat?

5 *Contumacia, ſeu inobedientia pro qua ſola excommunicatio ferri poteſt, ſemper eſt peccatum mortale.*

6 *Pœna in contumaces à Iure lata.*

Ad Rubricam.

1 AD *num. 3. in fine.* Contumacia, propriè loquendo, importat vitium virtuti obedientiæ contrarium, in eo conſiſtens quòd aliquis Superiori, & cui tenetur, non obtemperat, vt colligitur ex *l. contumacia 53. ff. de re iudic.* & ex *cap. de illicita, in fine 24. q. 3.* tradunt Card. *in Clem. 1. hoc tit.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. memb. 2. n. 7.* & poſt Summiſtas *verb. contumacia*, Rebuff *ad leges Gallia tom. 3. tit. de contumacia, in præfat. à n. 7.* Planè ſicut ſpecialis virtus obedientiæ in eo conſiſtit quòd quis exequatur præceptum eo quod præcipitur, & ita intendens formaliter obedire ſuperiori; alioquin ſi alia inſtante, aut reſpectu faciat, propriè & formaliter non eſt virtus obedientiæ ſpecialis, ſed alia ad quam pertinet actus ille, qui præcipitur: ſic per contrarium propriè & formaliter inobedientia ſpecialis in eo conſiſtit quòd quis non facit id, quod præcipitur, & præceptum tranſgreditur principaliter, quia iubetur eo quòd contemnit, vel non vult ſubiici ſuperiori: aliter enim ſi alio reſpectu tranſgrediatur, veluti per auaritiam, acediam, libidinẽ, aut aliam cauſam quæ ius Superiori debitum non offendit, dicetur & erit materia inobedientiæ ſiue in genere inſurgens ex eo quòd iniuſtum aliquid fit, & ita pertinet ad eam ſpeciem peccati ſub qua collocatur tranſgreſſio talis præcepti, ex S. Thom. 2. 2. *q. 104. art. 2.* vbi Caiet. *& q. 105. art. 1. ad* 1. Cou. *d. §. 9. num. 3.* Nau. *in man. cap. 23. à num.* 35. & paſſim Theologi in materia de obedientia. Sic planè inobedientia ſpecialis, ſeu formalis ſemper eſt peccatum mortale, generalis verò iudicari debet mortale, ſeu veniale, iuxta materiam ſubiectam, & præceptum in quo verſatur, ex traditis per Caiet. *d. art.* 2. & Nau. *citato loco*, quod notabis *ad cap. 2. hoc tit. & ad cap. qui ſuis 93. diſt.*

2 Multipliciter à DD. diuiditur contumacia ſecundùm varios, & multiplices reſpectus, vt per gloſ. & omnes *in d. c. 2. hoc tit. & in d. l. contumacia*, Bart. & alios *in l. pen ff. de in integ. reſtit. gloſ. vlt. in Clem. 1. hoc tit.* Doctores per tex. *ibi in cap. venerabilibus. §. 1. de ſent. excom. in 6.* Marant. *d. memb. 2. à num.* 8. Rebuff. *d. loco num.* 14. Suar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 2. cap. 3. num. 2.* item toto *tit. 8. par. 3.* vbi Greg. *gloſſ. 3. verb. no querendo.* Secundùm quos aliquando diuiditur in euidentem, veram, præſumptam, interpretatiuam, ſeu fictam; nonnunquam in manifeſtam & non manifeſtam, & frequenter quoad excommunicationem, & alios Iuris articulos diuidi ſolet in contumaciam, quæ in non parendo, & eam quæ in non comparendo, ſeu in non veniendo conſiſtit. Prior committitur vbi quis per ſe, vel per alium comparuit apud Iudicem, vel Superiorem, ſed tamen non paret, id eſt, non exequitur præceptum illius, ſiue in dando, ſiue in faciendo. Poſterior verò vbi vocatus, aut iuſſus à ſuperiore comparere, aut venire, nec per ſe, nec per alium comparuit, aut venit, *gloſ. vlt. in l. vlt. §. 1. ff. de appellat. gloſ. vlt in d. Clem. 1.* vbi DD. omnes, vt per Cou. *d. n.* 3. Tiraq. *de retractu lig. § 9. gloſſ. 2. num. 42. &* Henriq. *in ſum. lib. 13. cap. 27. numer. 3. lit. A.* Secundùm quos poſterior contumacia longè grauior eſt, & differt à priori, quoniam licèt excommunicatio maior pro leui cauſa, id eſt, pro contumacia ex leui cauſa in non parendo infligi nequeat, iuxta *c. nemo Epiſcoporum cum ſeq. 11. q. 3.* pro contumacia tamen in non comparendo etiam ſuper leui cauſa, quæ peccatum mort. non conſtituat, imponi poteſt, iuxta *gloſſ. pen. in cap. duo ſunt 96. diſt.* quam DD. ſic intelligunt, & recipiunt ibi, Abb. *num. 10.* & communis *in cap. 1. de iudic.* plures, vt per Cou. *d. §. 9. n. 3.* vt per Duen. *reg. 153. ampl. 3.* Et iuxta hanc differentiam communiter intelligitur text. *in d. c. 1.* vt habetur in ſummario, quòd procedat in contumace in non comparendo. Iuuat eandem differentiam *d. l. vlt. §. 1.* cum aliis, vbi contumax in non parendo appellare poteſt, cùm tamen contumax in non comparendo appellare nequeat. *l. & poſt 73. §. vlt.* vbi *gloſ. pen. ff. de iudic. l. properandum. §. ſin autem reus, verſ. cum ei, eod. tit. c. vlt. verſ. ſunt etiam 2. q. 6.*

Sed hæc differentia, & diſtinctio quoad excommunicationem, & pleroſque alios Iuris articulos non ſatis probatur, & confunditur ex his, quæ contra illam tradunt Aretin. & Dec. *num. 12. in d. cap. 1.* Cou. *d. n. 3.* Secundùm quos contumax in non comparendo, verè & propriè dicitur & eſt contumax; & quemadmodum iuſſus aliquid facere, vel non facere, dare, aut retinere, in loco exiſtere, aut ab eo recedere, & parere iubetur & paret exequendo, & per contrarium contumax eſt in non parendo ſi præceptum tranſgrediatur, nec diſtinguitur formaliter, aut diuerſam ſpeciem contumaciæ conſtituit, qui in vno potius quàm 3

in

in alio ex prædictis contumax exiſtit, ſic iuſſus comparere, aut venire patet, & obtemperat comparendo, ſeu veniendo, & per contrarium ſi non compareat, aut veniat, eſt & dicitur contumax in non parendo, nec diſtinguitur eiuſmodi contumacia, aut diuerſam ſpeciem conſtituit, alioquin oportet ex ſingulis præceptis, & rebus, iuxta quas contumacia contingit, varias contumaciæ ſpecies conſtituere, quod eſt abſurdum, præſertim quia licèt fateamur grauiorem eſſe contumaciam in non comparendo; non inde ſequitur diuerſam eſſe ſpeciem, iuxta illud vulgare, maius & minus non differunt ſpecie, *l. vlt. ff. de fundo inſtr.*

4. Nec obſtat quòd circa appellationem diſtinguitur inter vnam & alteram contumaciam ex dictis, quia reſpondetur diſcrimen illud non procedere ex eo quòd contumacia in non parendo, vel in non comparendo, ita differant vt diuerſas ſpecies conſtituant, ſed ex eo quòd grauiùs delinquit contumax, qui non comparet, vt intendit gloſ. *in d. §. 1. d. gloſ. vlt.* vtrobique communis: vel quia contumax in non comparendo verus, in non parendo autem non verus, ſed præſumptus, aut interpretatiuus dicitur, vt intendit ſatis *d. §. 1. & d. §. vlt.* vbi gloſ. & DD. text. vbi *gloſſ. 1. in l. 1. C. quorum appellat.* iunctis traditis per Suar. de Paz *d. c. 31. num. 1.* Cæl. Baiz. *deciſ. 150. n. 10. cum ſeqq.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 2. lit. C, concl.* 1024. Camill. Borrel *in ſumm. dec. p. 1. tit. 46. num. 166. 175. & 188.* Farin. *in praxi crimin. q. 18. num. 52.* apud quos videbis quis verus, vel fictus dicatur contumax. Quicquid Abb. & ſuprà citati diſtinguant, longè probabilius eſt in ſpecie, gloſ. *in d. cap. duo,* non eſſe conſtituendum diſcrimen inter contumaciam, quæ in non parendo, & eam quæ in non comparendo conſiſtere dicitur, vt ſignificat text. *in d. c. certum, in princ. 11. q. 3.* obſeruant Cou. *vbi ſup.* Dec. *lect. 1. n. 13.* & Beroi. *n. 100. in d. c. 1. de iudic.* Palat. *in repet. c. per veſtras, de donat. inter, §. 18. n. 23.* & quemadmodum pro priori, ita pro poſteriori, ſi materia leuis ſit, excommunicationem infligi non poſſe contra gloſ. prædictam, vt ſatis deducitur ex *d. c. nemo Epiſcoporum,* & *ex c. nullus,* & clariùs *ex c. Epiſcopi, ead. q.* ibi, *aut pro minimis cauſis,* intendit Cou. *vbi ſup.* Caſtr. *de lege pœnali lib. 1. c. 6.* & eſt de mente aliorum.

5 Nec etiam obſtat ſi obiicias quòd contumacia, ſeu inobedientia, pro qua ſola excommunicatio ferri poteſt, ſemper eſt peccatum mort. licèt materia leuis ſit, iuxta *c. 2. de maior. & c. ſciendum,* vbi gloſ. *verb. inobedientia 8 q. 1.* ergo licèt res leuis ſit, contumacia ſuper ea contingens ſufficere debet ad excommunicationem, ad quam ſufficit mortale crimen, *d. c. nemo, & cap. nullus;* reſpondetur enim ex Cou. *d. n. 3. verſ. eſt tamen,* licèt alij non aduertant, ad excommunicationem non requiri contumaciam, vel inobedientiam formalem, quæ ſola ſemper eſt mortale, de qua agit *d. c. 2. & d. c. ſciendũ;* ſed ſufficere materialem illam, ſeu generalem, quæ propter materiæ leuitatem non mortale, ſed veniale conſtituit, iuxta ſupradicta, & conſequenter vbi materia leuis eſt, non poteſt excommunicatio ferri contra ſuprà citatos.

De pœnis contra contumaces Iure latis, vide Simanch. *de Cathol. tit. 14. de contumacia, ex num. 1.* Marant. *de ordine iudic. § 6. memb. 2. num. 9.* Roland. à Valle *conſ. 41. n. 1. cum ſeqq. lib. 2.* Granat. *ad Veſtr. in pract. lib. 3. c. 2. num. 24. & 25.* Suar. de Paz *d. c. 3. num. 5.* Card. Tuſch. *d. lit. C, concluſ. 1017. 1019. & 1020.* Camill. Borrell. *d. tit. 46.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concluſ. 60.* Vide aliqua in collect. & in addit. *ad cap. ex litteris 11. de conſtitut.* Et quòd non poſſint rei abſentes per contumaciam imponere exceptionem incompetentiæ, reſoluunt Alciat. *in c. cùm non ab homine num. 73. de iudic. & num. 74. & 75.* multipliciter ampliat, Roman. *conſ. 242. n. 2.* vbi Mandoſ. *in addit.* D. Barboſ. *in l. ſi quis ex aliena n. 96 ff. de iudic.* Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 2. reſol. 6 ſpec. 2. n. 197.* Nec litis pendentiam allegare valet, Marcſcot. *var. lib. 1. cap. 38. n. 7.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 1. c. 12. n. 68. cum ſeqq.* Perez de Lara *de vita hominis c. 27. n. 43.* D. Barboſ. *in l. ſi quis poſteaquam, ex n. 182. ff. de iudic.* Thom. Carleual. *de iudic. lib. 1. diſp. 2. q. 7. ſect. 3. num. 901.* Nec Iudicem recuſare poteſt Iacob. de Laurent. *de Iudice ſuſpecto c. 14. n. 68.* Ioan. Bapt. Cuſta *conſ. 46. per tot.* Pareja *d. ſpec. 2. n. 200.* 6

De eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ.

TIT. XV.

CAP. Cùm veniſſent. III.

POST *num. 2.* Notatur ad hoc quòd ſi fuerit in aliquem compromiſſum de iure, non poterit is iudicare de conſuetudine: nam in terminis huius text. commiſſa cauſa erat quibuſdam Iudicibus ſecundùm ius, & bonam terræ conſuetudinem 1

nem finienda: volebant illi ex iure, & non ex conſuetudine iudicare quæſitum fuit an poſſent? & reſponſum, non poſſe, ſi rationabilis conſuetudo eſſet. Ergo ſi commiſſa cauſa fuiſſet ex iure, neque adiectum aliquid fuiſſet de conſuetudine, potuiſſent dari Iudices, omiſſa conſuetudine ex ſolo iure ſententiam ferre.

2 Contrarium tamen verius eſt, videlicet quòd ſi arbiter poteſtatem habeat terminandi cauſam de Iure, poteſt pronuntiare ſecundùm conſuetudinem, vt per Duen. *reg.57.à princ.* Mich. Graſs. *commun.opin.tom.1.lib.3.tit.26.num.85 pag.355.* Læl. Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſariar. Iuris diſp. cent.1.c.50,pag.127.* Conſuetudo enim ſub genere eſt Iuris, *cap.2 cap. conſuetudo, diſt.1. § conſtat, Inſtit. de iure nat. l. immo, ff. de legib.* Mench. *vſufreq.cap.3.numer.2.* Bertazol. *de clauſul.inſtrum.clauſ.4.gloſſ.35.num.2.* Et de iure fieri dicitur quod fit per conſuetudinem. Tiraq. *in tract.le mort, in præfat. declar.7.num.5.*

3 Non obſtat text. *in præſenti*, quia argumentum ex eo deſumptum à contrario ſenſu eſt, non enim ex verbis deciſiuis, ſed ex narratiuis, & tunc non valet, vt reſoluunt Euerard. Brunor. à Sóle, & Decian. quos refero *de locis communib. argum. Iuris loco 27.n.36.* Minus obſtat *§. ſed hoc quoties Inſtit. de iure natur* quia potiùs retorquetur: quando enim diſpoſitio referri ad Ius commune debet, tunc per eminentiam de Romano accipiendum credimus, vt *ibi*, Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.238. in fine*, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.99.n.14.* Ego *de appellatiua verborum vtriuſque ſignif. appell.124.n.8.*

De Sequeſtratione poſſeſsionis & fructuum.

Tit. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Sequeſtratio fructuum etiam loco miſsionis in poſſeſsionem, & ad euitandum ſcandalum oblata cautione cum expenſis reuocatur.*

2 *Sequeſter an poſsideat.*

Cap. Ad hoc. I.

1 POST *n.1.* Quod ſequeſtrum factum etiam loco miſſionis in poſſeſſionẽ, & ad euitandum ſcandalum, oblata cautione cum expenſis reuocetur, probant text. *in præſenti, & in c.2. & fin. inf. hoc tit. l. Imperator, §. fin. ff. de appellat. c.1. & 2. de dolo & contum. l.2. C. de reprobat. l. Caſtel.2. tit.12 lib.4. Recop.* docent Paci. *cent.4.q.8.* Corraſ. *lib.3. miſcel.cap.2.* Mynſing. *lib.5. obſeru.45.* Gail. *lib.1. obſeru.147.* Cuiac. *lib.9. obſeru.33.* Curt. *de ſequeſtr. num.6.* Donel. *comment. lib.5. cap.13.* vbi Illiger. *lit.C, & lib.15.c.32. & lib.24. cap.4.* Menoch. *remed.3 retin. num.88. & de arbitr. caſu 457.* Rebuff. *tom.3. ad leges Galliæ, tit. de ſequeſt.*

Ad *n.5.* Ex hoc text. *in verſ. & poſſeſsionem*, colligunt DD. quòd ſequeſter poſſidet, ſiquidem in eum poſſeſſio transfertur, idem probat text. *in Clem.1. hoc tit. & in l. licet, § rei depoſitæ. ff. depoſiti*, & docent Richard *in § præterea, à n.22. Inſtit. quibus modis contrah. oblig.* Felician de Vega *ad c. examinata 15. de iudic. à n.6. & 39.* Sed obſtat *l. intereſſe puto 39. ff. de acquir. poſſeſſ.* dum tenet in ſequeſtrum poſſeſſionem non tranſire, ſed penes ipſam partem remanere, pro concordia laborant, gloſ. *verb. agitur in d. l. licet, & verb. approbatum in d. l. intereſſe puto, & verb. poſsidebat, in cap. examinat, de iudic.* Duaren. *lib.3. de ſacris Eccleſ. miniſt. cap.10.* Anton. Fab. *in ration. ad text. in d. l. licet, § rei depoſitæ, ff. depoſiti.* Paci. *cent.4.q.1.* Illiger. *ad Donel. comment. lib.5.c.3. lit.F.* 2

SVMMARIVM.

1 *Miſſus in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ ſi fructus diſsipat, diſsipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur.*

2 *Sequeſtrum eſt prohibitum tam de Iure Ciuili, quàm Canonico.*

3 *Rixæ & contentiones quando timeri poſſunt, an ſequeſtratio neceſſaria locum habeat, remiſsiuè.*

Cap. Dilectus II.

POſt *n.1.* Collige ex text. quòd ſi miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ fructus diſſipat, diſſipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur, vt per Curt. *de ſequeſtr. num.6. & 30.* Socin. *reg.458.* Coraſ. *lib.3. miſcel. c.2. n.9. verſ. quarto*, Anton. Gom. *l.45. Tauri, num.197.* Tiraq. *poſt leges connub. gloſ.2. num.11.* Donel. *comment. lib.23. c.12. & ibi* Oſuald. *lit.D,* Menoch. *de arbitr. caſu 89. n.9.* Valaſc. *conſ.79. num 17. & conſ.191. à num.33.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel §.7. proœm. num.19.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib.1. quæſt.21. num.31.* 1

Ad *num.2.* quòd regulariter ſequeſtrum eſt 2

eſt prohibitum tam de Iure Ciuili, quam Canonico, vltra citatos tenent *l.Caſtel.* 1. *tit.* 9.*part.* 3. Azeued.*l.* 1. *num.* 1. *tit.* 12. *lib.* 4. *Recop.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap.* 11. *num.* 1.

Ad *num.* 4 Quando rixæ, vel contentiones timeri poſſunt, an ſequeſtratio neceſſaria locum habeat? Vide Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 71. *&* 72. Matienſ. *l.* 9. *gloſſ.* 1. *num.* 2. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* Carot. *de ſequeſtro part.* 2. *quaſt.* 6. Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap.* 10. *à num.* 1. Amat. Roder. *de priuileg. credit. art.* 6. *num.* 23. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſione abutens fructus diſſipando, eoſque conſumendo, facit vt ad ſequeſtrum deueniatur.*

2 *Sequeſtratio quamuis non fiat cùm appellatur à ſententia, fieri tamen poteſt appellatione pendente quando timetur diſſipatio.*

3 *Diſſipationis timor ſequeſtro cauſam dat.*

Cap. Ab eo. III. & fin.

1 AD *num.* 3. Nota quòd ad ſequeſtrum deuenitur quando quis eſt in poſſeſſione, eáque abutitur fructus diſſipando, vel eſt pauper, & conſumit eos, & difficilis eſt poſtea eorum exactio; nam tunc ſi ſententia in prima inſtantia contra eum lata fuerit, etiamſi ab ea appelletur, ſequeſtratio fit; nam licèt, ſi appelletur à ſententia, ſequeſtro non ſit locus, vt probat text. *in*
2 *præſenti*; nihilominus quando timetur depopulatio, & oritur præſunptio quòd fructus diſſipentur, etiam appellatione pendente poteſt fieri, *l.Caſtel.* 1. *tit.* 6. *part.* 3. ibi, *La luego deue de ſer deſpoderado de aquella coſa ſe fuere home, de quien aya ſuſpecha, que la mal metiera, ô diſgaſtara della.* Lancell. *de attent. part.* 2. *c.* 12. *limit.* 12. *n.* 11. Steph. Grat. *March. deciſ.* 63. *n.* 2. *&* 23. Carot. *de ſequeſtro part.* 2. *quaſt.* 2. *n.* 4. vbi ait lite pendente, ſi timor eſt dilapidationis, fieri ſequeſtrationem fructuum, & multò magis ſi à ſententia fuerit appellatum, & reus poſſeſſor fructus dilapidat, Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap.* 10. *num.* 5. vbi *num.* 26. teſtatur ſe ita deciſum vidiſſe, Mieres *de maior. part.* 3. *quaſt,*
3 7. *num.* 36. Et ſic ſufficit timor diſſipationis, ſeu dilapidationis, Aufrer. *ad Capell. deciſ.* 477. Scephan. Gratian. *d. deciſ.* 63. *num.* 4 *cum ſeqq.* vbi ampliat quamuis ſit modica ſuſpicio, & pars ſit ſoluendo.

De Confeſſis.

Tit. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Confitens incidenter crimen, quamuis directè contra illum agatur, puniri poteſt, & debet pœna ordinaria.*

2 *Pœna minor in iudicio extraordinario Inquiſitionis arbitrio iudicis imponenda.*

3 *Reus qui confitetur delictum non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem.*

4 *Confeſſo dandus eſt locus, & tempus vt ſe defendat.*

5 *Cauſæ criminales non continent ius per partes remiſſibile.*

6 *Sub diſtinctione nititur concordare Iura.*

7 *Anguiani intellectus refertur, & num.* 10.

8 *Alius intellectus communis.*

9 *Reprobatur.*

11 *Verus ſenſus huius textus adducitur.*

Cap. Cùm ſuper. II.

POſt *num.* 1. Probat hic text. Canonicum, de quo *hic*, vtpote, quia in Iure confeſſus fuerat quòd pro præſtando alterius electionis conſenſu quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extiterat ſimoniacæ prauitatis, per diffinitiuam ſententiam ab omni officio & beneficio eccleſiaſtico fuiſſe depoſitum; & ſic confitentem incidenter crimen, quamuis directè contra eum non agatur, puniri poſſe, & debere pœna ordinaria, quod interpretes tradidere *in l.* 2. *§ ſi publico. ff. ad leg. Iul. de adulter. & in cap.* 1. *de exception.* 1

Sed contrarium, imò confeſſum crimen in iudicio incidenter, quando cauſa contra non agitur, nullo modo poſſe per Iudicem ordinarium pœna ordinaria puniri, niſi nouum inchoauerit proceſſum, ex multis validiſſimiſque fundamentis colligitur, & primò ex *l. reſcripto. ff. de muner. & honorib. & ex l.* 3. *C. qui accuſ. non poſſunt.* & ex *cap. manifeſta* 2. *quaſt.* 1. *& ex cap. vnic. vt eccleſ. benef. & ex c.* 1. *de accuſat* inncta doctrina, quam cò dictis Iuribus colligunt Abb. *in cap. qualiter, el* 2. *de accuſat.* & citati per Boſſi. *in pract. de accuſat. num.* 1. *& tit. de inquiſit. num.* 14. Clar. *in praxi*, *§. fin. quaſt.* 3. *num.* 3. aſſerentes neminem abſque accuſatore legitimo damnari poſſe, qui tamen deeſt vbi confeſſio fit incidenter, niſi nouum contra 2 confeſſum

2 confeſſum inſtituatur iudicium. Secundò
ex reg c. *inquiſitionis, in princ. de accuſat. & c.*
dilectus 30. vbi gloſ. *verb. amotis, de ſimon.* &
communi ſcribentium reſolutione dicen-
tium mitiorem pœnam in iudicio extraor-
dinario inquiſitionis, arbitrio Iudicis im-
ponendam eſſe & nullo modo ordinariam
delicti pœnam infligendam eſſe, cuius opi-
nionis ſectatores ſunt *in d. cap. inquiſitionis*,
Abb. *num.* 1. & Felin. *num.* 8. *verſ. nota tertiò*,
idem Abb. *in præſenti num.* 10. Anan. *in cap.*
in Archiepiſcopatu n. 5. *de raptorib.* Hippol.
de Marſil. *in pract. crimin.* §. *conſtante n.* 38.
Clar. *d.* §. *fin. q.* 6. *num.* 33. Sot. *de ratione te-*
gendi, memb. 2. *q.* 6. *col.* 5. Anton. Gom. *var.*
tom. 3. *cap.* 1. *à num.* 10. *ante fin.* Nau. *in cap. in-*
ter verba, corol. 48. *num.* 582. Tiraq. *de pœnis*
temper. cauſa 53. *in princ.* qui omnes ex eo
moueri potuerunt ad ſic exiſtimandum,
quia vbi, deficit accuſator, vt dixi, ſine du-
bio latior patet campus miſericordiæ, &
æquitatis, & quantum in nobis fuerit, pro-
niores eſſe debemus ad abſoluẽdum, quàm
ad condemnandum, ideoque in inquiſitio-
nis iudicio mitiùs, & leuiùs punire tene-
mur, & poſſumus delinquentes, quàm in
ordinario accuſationis. Tertiò ex *cap.* 1. *de*
cauſa poſſeſ. & ex *Clem. paſtoralis*, §. *caterùm*,
3 *de re iud.* quibus Iuribus docemur condem-
nationem nullam ſequi poſſe contra illum,
qui ſe non defendit, aut cui defenſionis lo-
cus non datur: nam reus, qui confitetur, non
eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſio-
nem, ſed adhuc illi præfigendus eſt termi-
nus, intra quem ſe defendere, & quicquid
velit etiam contra confeſſionem allegari
poſſit, vt intendit *l. ſi confeſſus* 5. *ff. de cuſtodia*
reorum, iunctis reſolutis per Clar. *d.* §. *fin. q.*
65. *num.* 1. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 12. *à*
num. 3. *in fine*, Salzed. *ad Bernard, in pract. c.*
127. *in fine* Ex eo, quia vitæ ſuæ nemo do-
minus eſt. *l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. cap. con-*
tingit. de ſent. excom. Vnde cùm is, qui cri-
men incidenter fatetur, ſed de eo minimè
defendat, nec aduersùs eum inſtituatur iu-
dicium cum termino ad ſe defendendum,
fieri ſanè non poteſt vt ordinariam pœnã
criminis ſubeat. Nam quamuis in cauſis
ciuilibus confeſſus, in iure pro iudicato ha-
beatur, *ex l.* 1. *&* 3. *ff. de confeſſ. & l.* 1. *C eod. &*
c. fin. hoc tit. quia ſi ipſe vltrò confeſſus ſe
defendere non vult, iuri ſuo bene poteſt
renuntiare, cùm in re propria quilibet ſit
moderator & arbiter, & omnes cauſæ ciui-
les regulariter ferè, & in vniuerſum, ius cõ-
tineant per partes remiſſibile; nihilominùs
in criminalibus cauſis nullo modo confeſ-
4 ſus in iure pro iudicato habetur: tum quia
locus, & tempus dandus eſt confeſſo, vt ſe
defendat, iuxta *l.* 1. § *diuus Seuerus ff de con-*
feſſ. l. ſi confeſſus, & *ibi* gloſ. *de cuſtodia reorum*,
gloſ. *verb. nouerit, in l. ſi quis in hoc C. de Epiſc.*
& cleric. gloſ. *verb. æſtimanda, in l. proinde*, §.
vlt. ff. ad leg. Aquiliam, teſtatur communem
Roder. Xuar. *in l. poſt rem iudicatam limit.*
16. *ff de re iud.* Auil. *ad c* 10. *Prætor. verb. exe-*
quutio num. 32. Tum etiam, quia cauſæ cri- 5
minales non continent ius per partes re-
miſſibile, quia ſub hominum poteſtate non
cadunt, ideoque Iudex in his criminalibus
negotiis tenebitur omnia indagare diligen-
ter, vt veritatem confeſſionis (quicquid
ſponte factum ſit) penitus intelligat. Ex
quibus iam rectè refertur quanta cum ra-
tione contra dictam reſolutionem, vt ſu-
prà, ex text. deſumptam, ſuſtinendum con-
fitentem crimen incidenter abſque alio
proceſſu neutiquam pœna ordinaria poſſe
mulctari.

Quare in eam ſententiam, ſeu interpre- 6
tationem frequenter itum eſt, vt textui in
præſenti, ac deſumptis ab eo difficultati-
bus ſub diſtinctione reſpondendum ſatiſ-
faciendumque ſit, ita vt quicunque deli-
ctum ſibi obiectum, de quo accuſatur, li-
benter fateretur, afficiendus ſit pœna or-
dinaria, etiamſi extraordinariè & ex offi-
cio in cauſa procederetur. Si verò delictum
non fuerit confeſſus, ſed teſtibus, aut aliis
probationibus conuictus de crimine, quan-
tumuis per viam inquiſitionis cauſa agita-
retur, locus non relinqueretur pœnæ or-
dinariæ, ſed leniori pœna vtendum ſit, tex-
tuſque in præſenti quatenus Canonicus il-
le depoſitus fuit, & affectus pœna ordina-
ria, procedat quando crimen fuit ſponte
confeſſus. Alia verò iura *in d. cap. Inquiſitio-*
nis, & in c. qualiter & quando, de accuſat. &
in c. tua, de pœn. cum ſimilibus, in quantum
à iudicio extraordinario ordinariam pœnã
exterminant, & reiiciunt, procedant, & lo-
cum habeant in altera ſpecie, ſcilicet quan-
do delictum comprobatum non fuit per
propriam confeſſionem, ſed teſtibus, aut
aliis probationibus patefactum. Ita diſtin-
guunt *in d. c qualiter & quando*, Abb. *num.*
20. Auguſt. Bero. *num.* 58. & Præp. *num.* 142.

Verùm Anguian. *in tract. de legib. lib.* 2. 7
controu. lib. 6. *n.* 22. aſſerit ſe non videre cur
fieri poſſit vt peioris conditionis ille ſit, qui
crimen fatetur in iudicio inquiſitionis, con-
tra quem prius membrum prædictæ diſtin-
ctionis locum habituram pœnam ordina-
riam concedit, quàm ille qui etſi teſtibus,
aliiſque probationibus conuincatur, con-
ſtanter tamen negat delictum, aduersùs
quem

quem non ordinariam, ſed extraordinariam pœnam ſecundùm Iudicis arbitrium iniungendam eſſe aiunt; quam diſtinctionem ratio profectò non patitur, imò dictat quòd ſi aliquis libenter fateatur perpetratum crimen non propter metum probationis, neque aliqua neceſſitate compulſus, mitius quidem puniendus ſit, quàm ſi teſtibus conuincatur, vt voluit Simanch. *de Cathol. inſtit. c. 55. n. 6.* Clar. *vbi ſup. d. q. 6. n. 34.* ex text *in l. 1. C. de his, qui ſe deferant lib. 10.*

8 Alij, cum quibus communis, arbitrantur tunc demum confeſſum crimen incidenter abſque nouo proceſſu pœna ordinaria poſſe mulctari, ſi crimen, quod incidenter confitetur, cauſam principalem, de qua diſceptatur, contingat, prout contigiſſe in hoc text. vbi ſimonia, quam Canonicus ille vltro ſe commiſiſſe confeſſus fuit circa electionem, de qua principaliter agebatur fuerat commiſſa. Quo caſu tenet eadem communis virtualiter videri deductum in iudicium crimen tangens cauſam principalem; cùm omnia deducta eſſe videantur, quæ ad factum principale ſpectant, vt in electione probat text. *in c. nihil. 44. de elect.* dum ait teneri Superiorem ex officio ſuo de perſona electi diligenti ſtudio inquirere, vt obſeruat gloſ. *verb. examinet in d. c. nihil, & gloſſ. 1. ad fin. in præſenti text.* Necnon ita exiſtimantur adducta ex *cap. 1.* iuxta ordinarium intellectum, *de except.* vbi cùm Romanus Pont. doctrinam generalem tradidiſſet quòd crimina per viam exceptionis obiecta & probata non eſſent vindicanda pœna ordinaria abſque nouo proceſſu, ſubiunxit, *præſertim vbi crimen, quod eis obiicitur cauſam de qua agitur, contingere non videtur*, quaſi voluerit Pontifex quòd crimen incidenter obiectum & confeſſum, ſi negotium principale contingat, ordinaria pœna ſine nouo proceſſu mulctandum ſit.

9 Sed iſte intelligendi, & interpretandi modus non conuenit verbis huius text. in eo enim cùm Gregorius IX. ex integra Decretali epiſtola Innocentij III. ſolùm illam partem deſumpſerit, qua tantummodo decreuit confeſſum crimen ſimoniæ in iudicio ab officio, & beneficio deponendum, & reliquas omnes illius epiſtolæ partes prætermiſerit, efficax argumentum eſt, illud ſolum ſtatuere voluiſſe, non verò commentitiam iſtam Doctorum traditionem, nec bene fundatam differentiam inter crimina incidenter obiecta, & probata, quæ contingunt, vel non contingunt cauſam principalem. Conſtat etiam ex hoc text. poſt latam diffinitiuam ſententiam in cauſa principali electionis fuiſſe actum de confeſſione Canonici, vnde deducitur nihil ibidem retuliſſe quod crimen in iudicio incidenter cõfeſſum contingeret cauſam principalem, vel non, quandoquidem diuerſi, ſeparatique omnino fuerunt actus tangentes principale negotium, & cauſam confeſſionis ipſius Canonici. Conſtat deinde ex *c. cùm ſuper, de cauſ. poſſeſſ.* cauſam electionis, de qua *in hoc text.* fuiſſe ciuiliter in iudicio deductam, at cùm principalis cauſa ciuilis eſt, etiamſi crimen incidenter probatum contingat cauſam principalem, apud omnes in confeſſo eſt non puniri taliter confitentem pœna ordinaria, teſte Bernard. *reg. 127. in fine*, poſt Felin. *in præſenti n. 14. & 16.*

Anguian. igitur *d. contr. 6. n. 23.* hunc tex. intelligendum eſſe ait cum Abb. *hic n. 10.* reſoluente Iudicem non teneri minuere ſemper ordinariam pœnam, quoties extra ordinem de cauſa cognoſcit, ſed poſſe, ſi illi expedire viſum fuerit, ordinariam delicti pœnam infligere perpenſis & conſideratis negotij & perſonarum qualitatibus, quamuis regulariter in iudicio extraordinario extra ordinem etiam mitioribus pœnis pro Iudicum arbitrio delinquentes puniendi ſint; qua ratione diluta & explicata, inquit ille, manet difficultas ex hoc text. deſumpta ac declaratum qua ratione Canonicus ille fuerit depoſitus, ita namque contigit, proſequitur, quia perpenſa & conſiderata malitia, & qualitate delinquentis, & illius criminis grauitate expedire viſum fuit & cum ratione coniunctum eſſe & copulatum, vt Canonicus ille ab officio, & beneficio deponeretur, ob grauiſſimum, & inexpiabile crimen ſimoniæ quod admiſerat, & perpetrauerat. 10

Quicquid ſit de hoc intellectu, verus ſenſus huius text. dum Canonicum Bethleemitanum in Iure confeſſum, quòd pro præſtando alterius electioni conſenſu quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extiterat ſimoniacæ prauitatis, per diffinitiuam ſententiam duxit ab omni officio, & beneficio eccleſiaſtico deponendum, in eo quidem conſiſtit, vt intelligatur ſic diffinitiuè pronunciaſſe Pontificem Max. inſtituto priùs iudicio accuſationis, aut inquiſitionis aduersùs confeſſum, non autem vt punire voluerit in eodem iudicio, in quo ſimoniæ crimen incidenter fuerat confeſſus: nec diuinare cenſebitur, ſed neceſſariò textum intelligere, qui cum gloſſ. *hic* in primo intellectu affirmauerit fuiſſe inſtitutum iudicium aduersùs confeſſum, ſempérque ſic intelligendum eſſe, vt ordinariæ ſimoniæ pœnæ locus ſit, de qua *in cap. de* 11

hoc de ſimon. ibi, *ab Altaris miniſterio perpetuò ſint deponendi*, &c & *in cap. per tuas eod. tit.* maximè cùm dictam gloſſam aſſerentem fuiſſe inſtitutum iudicium inquiſitionis contra confeſſum, ſequantur DD. omnes, & declaret Abb. *à num* 7. probétque Decius *in cap. 1. num. 4. & vlt. de except.*

De Probationibus.

Tit. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Papa non gladium temporale, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habet, ſed indirectè.*

2 Text. in præſenti *declaratur, & num.* 3.

4 *Reus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur ad fundandam actoris intentionem, idque probatur n* 5. *& reſpondetur contrariis num.* 6.

7 *Lal. Mancin. de editione inſtrumentorum multa.*

8 *Reus vbi inſtrumentis ipſis vtitur, ea tunc actori edere tenetur.*

9 *Inſtrumenta, qui ratione officij conficiunt, ea edere tenentur.*

10 *Mercatores huius temporis ſuorum librorum rationes edere tenentur.*

11 *Reus, qui litigat cum fiſco actore, tenetur edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facientia.*

12 *Reus cum Eccleſia litigans tenetur edere inſtrumenta ad Eccleſia fauorem facientia.*

13 *Libri rationum à perſonis particularibus fabricati pro conſeruatione rei familiaris non ſunt ex obligatione edendi.*

14 *Vſurarius cogi poteſt ad librum ſuarum rationum edendum.*

15 *Inſtrumenta quoad proprietatem communia reus edere compellitur.*

16 *Maioratus poſſeſſor ſcripturam fundationis edere ad petitionem alterius compellitur.*

17 *Inſtrumenta communia ratione vtilitatis edere reus actori non tenetur.*

18 L. Prætor ait, verſ. huius edicti, ff. de edendo, *intelligitur.*

Cap. Ex epiſtolæ. I.

AD *num.* 2. Quatenùs hîc agitur de ſupraſcriptione huius Decretalis, addo Anguian. *in tract. de legib. lib.* 3. *controu.* 24. *num.* 12. *&* 13.

1 Ad *n.* 3. Pulchrè Card. Bellarm. *lib.* 5. *de Romano Pont. c.* 4. *&* 6. ait Romanum Pont. non gladium temporalem, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habere, ſed indirectè, & quantum ſpirituali rei valeat expedire. Sic temporalis poteſtas non aliter ſubeſt ſpirituali poteſtati, quàm ſpiritus carni præſit. Subeſt caro, ſpiritus imperat, frænátque petulantiam carnis, vbi opus eſt, nec tamen eius ſeſe miſcet actionibus. Sic ſpiritualis poteſtas imperat, coërcétque tēporalem poteſtatem vbi oportet, non tamē eius ſe miſcet actionibus, fitque vnum cum ea corpus, quando ipſi iungitur, ſicut ſpiritus quoque & caro vnum corpus conſtituunt. Sic Pontifex vt Pontifex eſt non ex ordine, aut quaſi ordinarius Iudex, ſeculi Principes deponit prout ex ordine deponit Epiſcopos, ſed quaſi ſpiritualis Princeps id facit ſi animarū saluti ſe nouerit expedire, refert Læl. Mancin. *diſquiſ. genialium, & anniuerſ. Iuris diſput. cent.* 2. *c.* 156. *pag.* 377. Sic leges ciuiles cōcedere, aut abrogare cōditas, cùm nō ſit Princeps Eccleſiæ politicus, minimè poteſt vti Pontifex, poteſt tamē id quoque ſi id exigit animarum ſalus, licèt abnuente ſeculi Rege. Nec rurſus Pontifici fas eſt in cauſis ſecularibus niſi de ſpiritoali ſalute agatur, iudicium ex ordine proferre ſuum. Vnde & Bernard. *ad Eugenium lib.* 1. *de conſiderat. Habent hæc inferiora*, inquit, *ſuos Reges, & Principes terra, quid fines alienos inuaditis? quid falcem veſtram in alienam meſſem extenditis? item in criminibus, non in poſſeſſionibus poteſtas veſtra.*

2 Reſtat videre, loquar cum Læl. Mancino *citato loco*, quid ſentiendum de Tancredo ſit, qui Mauritium coram Pontifice reum fecit in hoc textu; dicunt nonnulli Mauritium fuiſſe in peccato quaſi non ſeruaſſet pacti fidem, petitam itaque eſſe denunciationem Euangelicam, de qua *in cap. nouit, de iudic.* Sed verius eſt rogatum fuiſſe Pontificem, vt Imperatori ſcriberet quaſi conciliator pacis, non quaſi iudex, erat enim res tranſigenda per epiſtolam citra formam iudicij, aut iudiciariæ perſecutionis.

3 Ad *eundem num.* 3. *in fine.* Adde quòd licèt Gregorius huius Decretalis auctor de ſe ipſo in numero ſingulari fuerit loquutus, vt conſtat ex illis verbis, *Tua excellentia poſtulauit vt Imperatori ſcriberem*; quemadmodum etiam *& in cap. filius noſter, de teſtam.* ibi, *valde mihi videtur iniuſtum*, &c. frequentiùs tamen in plurali numero conſueuiſſe Pontifices loqui de ſeipſis per verbum *nos*, ſeu *nobis*, & ſimilia, vt *in* cap.

c ſi quando,de reſcript. ibi , *Si quando aliquid tuæ Fraternitati dirigimus*, &c. & *in cap. 1. de cauſa poſſeſſ. & propr.* ibi , *nec nos contra mandatam partem*, &c. & paſſim in hoc Decretalium volumine. Sicque moribus , & ſtylo receptum eſſe poſt Polyd. & gloſſ. *in cap.quàm graui, de crim.falſi*,teſtantur Caſſan. *in conſuet. Burg. in proœm.verb. Seabaid*, Anguian. *d. lib.3. controu.24. num.14.* vbi *num.15.* dicit ſuſpectum & falſum præſumi reſcriptum,in quo Pontifex de ſe loquitur in numero ſingulari, vti expeditum contra hodiernum ſtylum , ſecundùm quem ſolent Pontifices de ſe ipſis in numero plurali loqui, & *n.16.* intelligit, ideo Gregorium *in præſenti* in numero ſingulari loquutum fuiſſe, quia non tanquam iudex,aut legiſlator, ſed tanquam mediator extra iudicium à Recharedo Rege fuit interpellatus, vt ſatis innuunt verba text. ibi, *poſtulaueris vt Imperatori ſcriberem* , &c. & *n.17.* opponit de aliis verbis text. ibi, *in medium afferre*, quæ denotare videntur iudicialem actum,& litem motam, & iudicium inchoandum apud Pontificem , & reſpondit ea verba eſſe capienda , pro oſtendere, & coram pluribus proponere.

4 Ad *num.13.* Quòd reus actori ſua propria inſtrumenta edere non debet ad fundandam actoris intentionem , vltra citatos *in collect.* docent Anton. Gom. *l.40. Tauri, num.189.* Menoch. *de arbitr. caſu 499.* Capic. *deciſ.127.* Donell. *comment. lib.23.c 4. cum ſeq. & in l.actor.23. num.3. & 11. C.hoc tit. & in l.vlt.n.2. C.de fide inſtr.* Cuiac. *lib.3. obſeru.33. & lib.10. obſeru.14.* Anaſt. Germon *lib.1.animaduerſ.cap.1.* Anton.Fab. *in ration.ad l.1.§.edenda.ff.de edendo , & in ſuo Cod.tit.de edendo,defin.6.7.16 & 19.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin.differ.67.num.2.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.2.cap.11.num.480.* Ant. Pichard.*in §. in ſumma autem à num.16. Inſtit. de interdict*, Solorzan.*de iure Indiarum tom.1.lib.3.cap.3. num.11.cum ſeqq.* me citato *in hoc loco* Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit.tit.5.reſol.3. n.21.* Concordant. *l.1. & l.qui accuſare* , & *l.fin. C.de edendo* , & *l. nimis graue , C. de teſtib. l.cogi , C. de petit. hæred. l. Caſtel.1. tit.26. part.3.*

5 Quòd actor teneatur edere reo,non reus actori, æquiſſime iure conſtitutum eſt , ne arma ſumantur è domo rei , *d. l.qui accuſare*, & *d.l. nimis graue.* At cur actor teneatur edere reo,ſubdifficilior explicatio eſt ; nam & ipſe actor rationum ſuarum dominus eſt & arbiter. Donel. *in l.1. & vlt.C.de edendo*, rem aggreditur,& cauſam deducit ex l.*vlt.* ibi,*quique doli exceptione, C.de edendo. Actor*, inquit,*dum actionem inſtituit ,affirmat verum omnino fore quod intendit , & probandæ veritatis officium ipſe ſumit ,d.l.qui accuſare.* Ergo nihil recuſare poteſt,ex quo rei controuerſæ veritas conſtare poſſit, alioqui quaſi ſuæ intentioni,ſuóque conſilio aduerſatur,& in dolo eſt. Quin & actor inſtituendo actionem à reo hoc petere intelligitur, vt in ſua exceptione verus ſit,& bonam fidem agnoſcat. Igitur hoc ipſo quod inſtituit, nihil recuſat, quo fides veri conſtare poſſit, aut ſi recuſat in dolo itidem eſt.

Sed obſtat maximè quòd ſtante Iuris Pontificij, & Ciuilis diſpoſitione non tenetur reus edere actori, quare eodem Pontificio iure attento inuectæ poſitiones ſint, quas conficere actor poteſt , & reo proponere,vt vel inuitus reſpondere cogatur,*c.2. de confeſſ.lib.6.Clem.ſæpe,§.& quia,de verbor. ſignif.* quin & ipſo Iure Ciuili tenebatur olim reus interrogatus reſpondere,*l.1.l.vbicumque*,& paſſim,*ff.de interrogat.* & coactus ſemper reus fuit aduersùs ſe crimen confiteri,*l.1.ff.de quæſt.* cur itaque non edat ? In inueſtiganda differentiæ ratione multum laborant Doctores ; & communiter placuit eam eſſe,quia confeſſio rei non eſt ſub poteſtate actoris,ſicut ſub poteſtate eiuſdem actoris eſt inſtrumenta habere,quibus ſuam probet intentionem.Sed valere hanc rationem poſſe ait Deci. ſi canonicæ portiones in cauſis adhiberentur dumtaxat , quæ aliter ſuapte natura probari non poſſent,cùm tamen in omnibus cauſis libera ſit ponendi facultas. Subtilis valde videtur cuiuſdam ratio. Vox, inquit, non eſt in bonis noſtris, ſicut rationes & inſtrumenta , probibet lex educi probationes è domo rei , non prohibet ab ore rei: reus itaquè edere non compellitur inſtrumenta ſua , quia domus rei ſuæ eſt,quæ inuito auferri nequit , aut publicari , ſuam tamen edere vocem cogitur, quia nihil amittit ſuum,*l.liber homo , ff. ad leg. Aquil.* Alij etiam inquiunt, *Si reus inſtrumenta ederet & rationes , tunc ab eius domo ſumerentur arma , quod eſſe non debet, d.l.nimis graue.* Sed cùm poſitionibus reſpondet , contrarium potiùs euenit , nam plus de ſuo affert actor , quàm recipiat, quippe qui poſitiones , quibus reſponderi à reo deſiderat , priùs ipſe ponit , & veras fatetur aduerſus ſe , quapropter vltrà negare eas non poteſt,*l.cùm pretium,C.de liber.cauſa*, éſtque in rei poteſtate aliquas ex iis confiteri , aliquas confutare. *l. Publia , §. vlt.ff.depoſiti.* Ergo reus ab actore plus capit, quàm ei tradit.

Plura circa hanc inſtrumentorum editionem cumulat Læl. Mancin. *d.cent.2.c.161.* 7

vbi quærit an actori teneatur reus ea ſaltim inſtrumenta edere, quibus reus ipſe vſurus in iudicio eſt, *ad l. 1. §. edenda ff. de edendo.* Et *cap.* 165. an denuo edere compellatur, qui cùm non teneretur ſponte ſemel, ſuaque liberalitate edidit, *ad l. 1. C. de edendo.* Et *cap.* 166. an iuſta edendi cauſa ſit fortuita atque inculpata deperditio? *ad l. ſi quis ex argentariis, §. vlt. ff. de edendo.* Et *cap.* 168. an ob deperditionem inſtrumenti ſemel vel pluries edi opus ſit? *ad l. veluti §. hæc vox ff. de edendo, & l. vlt. ff. de bonis auctor. iud. poßiden.* Et *c.* 170. an petere editionem poſſit is, cuius intereſt, licèt non mandauerit? ad *l. ſi quis § ex hoc edicto ff. de edendo.* Et *cap.* 171. an editio Iudicis officio petatur, vel iure actionis?

8 Principalis concluſio, de qua ſuprà *n.* 4. quòd ſcilicet reus actori ſua propria inſtrumenta edere non debet ad fundandam actoris intentionem, multis modis limitatur, & primò vt non procedat in illis caſibus, in quibus reus ipſe inſtrumentis vtitur, quia ea tunc neceſſariò actori edere tenetur, *l. 1. § edenda. ff. de edendo,* Dec. *in præſenti n.* 35. Felin. *n.* 9. & Bero. *n.* 64. citati per Cou. *pract. cap.* 20. *n.* 7. & à Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 63. à n.* 130.

9 Secundò limitatur in illis, qui ex neceſſitate officij rationes aliquas exercent, aut inſtrumenta conficiunt, tenetur enim ea edere omnibus, quibus id intereſit, vt in argentario, & nummulario. *l. Prætor,* cum ſimilibus, *ff. de edendo,* & qua ratione cogitur argentarius edere libros rationum, cogitur Notarius edere inſtrumenta partibus. *l. Caſtel.* 112. *cum ſeqq. tit.* 18 *part.* 3. Pacian. *d. lib.* 1. *cap.* 64.

10 Tertiò limitatur in mercatoribus noſtri temporis, itant iſti etiam edere ſoorum librorum rationes teneantur, quia aſſimilantur nummulariis, & argentariis, Bart. *in l.* 1. *n.* 5. *C. de edendo,* vbi Angel. *n.* 2. & Alex. *n* 4. Butt. *in præſenti n.* 11. Abb. *num.* 8. Felin. *n.* 13. & Beroi. *n.* 49. citati à Pacian. *d. lib.* 1. *c.* 63. *n.* 9.

11 Quartò limita in reo, qui litigat cum fiſco actore, talis enim reus compellendus eſt edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facientia. *l. 2. verſ. diuus ff. de iure fiſci* Valaſc. *de iure emphyt. q.* 8. *à num.* 7. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ.* 2. § 1. *à n.* 28. Pereg. *de iure fiſci lib.* 7. *tit.* 3. *n.* 11 citati à Paciano *d cap.* 63. *à n.* 46. Mari. Giurb. *deciſ.* 94 *n.* 4. Alfar. *de officio fiſcal. gloſ.* 16. *priu* 15. *ex n.* 74. Buccaron. *d. differ.* 67. *n.* 3. Farin. *fragment. crimin p.* 1. *lit. F. n.* 159. me citato *in hoc loco* Pareja *d. tit.* 5 *reſol.* 3. *num.* 42. Quod procedit non ſolùm in fiſco, aut in eius cauſa tractante veluti delatore, ſed etiã in habente cauſam ab eo, veluti gabellarum conductore, & altero quocumque, ex Farinac. *d. lit. F, ex num.* 161. Lazare *de decima vendit. c.* 18. *num.* 13. Peregr. *d. lib.* 7. *tit.* 3. *num.* 33. Alfar. *d. gloſſ.* 16. *n.* 75. Pareja *d. reſol.* 3. *num.* 43. & præcipuè apud Caſtellanos ex *l.* 23. 24. *&* 25. *tit.* 19. *lib.* 9. *Recop.* Niſi cauſa ſit criminalis, in ea enim ceſſat fiſci priuilegium, & regula iuris remanet firma, videlicet quòd arma ſumenda non ſint de domo rei, nec ille ad edendum compelli poſſit, *l. 2. § item diui fratres, ff. de iure fiſci,* Peregr. *d. lib.* 7. *tit.* 3. *n.* 33. Menoch. *de arbitr. caſu* 499. *n.* 22. Fulu. Pacian. *d. lib.* 1. *c.* 63. *n.* 61. Farin. *d. lit. F, n.* 174. Buccaron *d. differ.* 67. *n.* 4. *cum ſeqq.* Alfar. *d. gloſſ.* 16. *priuil.* 15. *n.* 78. me citato Pareja *d. reſol.* 3. *num* 51. vbi *num.* 52. ait procedere non ſolùm in cauſa capitali verùm etiam in cauſa pecuniaria, proueniente tamen ex delicto & *n.* 60. cum multis ſublimitat hanc limitationem, vt non procedat quando agit fiſcus contra alium æquè priuilegiatum, vt putà contra alium fiſcum, Eccleſiam, & ſimiles, qui priuilegium habeant æquale, tunc enim reus à fiſco conuentus non tenetur illi edere rationes, ſiue inſtrumenta.

Quintò limitatur in reo, qui litigat cum 12
Eccleſia, talis enim reus compellendus eſt edere inſtrumenta ad fauorem Eccleſiæ, cùm nõ ſit minus priuilegiata, quàm fiſcus, vt per Abb. *hîc ſub n.* 16. *verſ. & credo,* Dec. *n.* 66. *verſ. iſta prima limitatio,* Felin *n.* 11. *verſ. fallit quartò,* Valaſc. *de iure emphyt. q.* 8. *n.* 7. Fr. Emman. *in ſum. p.* 1. *c.* 213. *n.* 1. *&* 2. Gutier. *conſ.* 46. Fulu. Pacian. *d. c.* 63. *n.* 47. Alfar. *d. priuil.* 11. *n.* 74. me citato *in hoc loco* Pareja *d. reſol.* 3. *n.* 48. vbi *n.* 49. poſt eundem Pacian. *d. c.* 63. *n* 48. *cum ſeqq.* limitationem ampliat in matrimonio, in dote, in cauſa pupilli, in alimentis, in legatis piis, in Hoſpitalibus, in libertatibus, & generaliter in omnibus aliis cauſis, quæ idem priuilegium habent ſicut fiſcus.

Sextò limitatur in libris rationum fabri- 13
catis à perſonis particularibus pro conſeruatione rei familiaris, qui ad eorum editionem compellendi non ſunt, niſi ex cauſa, cùm nec ratione officij, nec adminiſtrationis illos fabricauerunt, Pareja *d. reſol.* 3. *n.* 80.

Septimò limita in vſurario, contra quem 14
de vſuris agitur, qui cogi poteſt edere inſtrumenta actori, v.g. librum ſuarum rationum, vt ex illo ſuam intentionem fundet, *Clem.* 1. *§. cæterùm, de vſur.* quod procedit in odium vſurariæ prauitatis, & in fauorẽ animæ, ex ſententia gloſ. communiter receptæ *in d. §. cæterùm,* Abb. *in præſenti num.* 9. Felin. *n.* 19. Beroi. *n.* 54. & Mandoſ. *n.* 64. Menoch.

d. caſu

d.caſu 449 *n.*7. Greg.Lop. *l.*17 *gloſ.*6. *in fine*
*tit.*2.*part.*3 Perez *in rub tit.* 1.*gloſſ.*1 *pag.*26.
verſ.vſurarum lib. 8.*Ordin.* Pacian.*d cap.*63.
*num.*66.*cum ſeqq.* Morl. *in emporio iuris p.*1.
tit 8 *q.*17 *num.*2. Nicol. Genua *de ſcriptura*
*priuata lib.*4 *pag.mihi* 246.*n.*10.*cum ſeqq.&*
*pag.*252. *ex num* 9. me citato Pareja *d reſol.*
3.*n.*68. vbi *num.* 69. ampliat limitationem,
vt procedat non ſolùm aduersùs eundem-
met vſurarium,ſed etiam aduersùs eius hæ-
redem,*& n.*70.ampliat etiam vſurarium te-
neri edere non ſolùm codices rationum,
ſed etiam omnem cedulam & ſcripturam
priuatam,*& n.*78.ſubdit idem quod in vſu-
rario dicendum eſſe nautis, cauponibus,
ſtabulariis,& publicanis.
15 Octauò limita in inſtrumentis quoad
proprietatem communibus,nam reus ad il-
lorum editionem ab actore poterit procul-
dubio compelli, & ita procedit, & intelli-
gendus eſt text.*in cap.G.perpetuus,de fide in-*
ſtrum. iuncta *l.non eſt nouum*, *cum l ſeq.C.de*
edēdo, Valaſc.*de iure emphyt q* 8.*n.*5 Pacian.
*d.lib.*1.*c.*64.*n.*92. Ioan. Garc.*d.gloſſ.*2.§.1.*n.*
92. nam verè quod commune eſt, meum
eſt, *l.in re communi.ff.de ſeruit. vrban.l illud*
46.*ff. de ritu nupt.* & illud quod meum eſt,
iure proprio & petere, & vendicare poſſũ,
16 *l.*1.*cum ſeqq ff.de rei vendic.* Quare ſcriptu-
ram maioratus, quæ omnium à fundatore
vocatorum communis eſt, tenebitur poſ-
ſeſſor maioratus illam edere ad petitionem
alterius, vt in terminis reſoluit Greg. Lop.
*l.*17. *var. cart. tit.*1. *part.*3. aſſerens ita ſæ-
piſſimè iudicatum vidiſſe & inquirit addu-
cta à Pelaez *de maior.p.*4 *q.*20.*n* 28.
17 Sublimita tamen in inſtrumentis com-
munibus ratione vtilitatis, qualia ſunt in-
ſtrumenta emptionis, locationis,& ſimilia;
nam ea edere reus actori non tenetur, vt
probat text. *in præſenti*, in cuius ſpecie cer-
tum eſt inſtrumenta communia eſſe ratio-
ne vtilitatis; ſiquidem in illis pacta inter
Regem & Imperatorem celebrata conti-
nebantur, quia non attenditur ad materiã
contractus,an vtilitas communis ſit, vel nũ,
ſed ſolùm attenditur an inſtrumenta ſint
propria ipſius rei. Gail. *lib.*1.*obſeru.*106.*n.*7.
Pacian.*d.lib.*1.*cap.*64.*n.*94.
18 Cui reſolutioni non obſtat *l. Prætor ait,*
verſ.huius edicti ff. de edendo, quia ibi Iure-
conſ.non ait inſtrumenta ratione vtilitatis
communia eſſe, ſed quodammodo com-
munia. In praxi illud recipitur quòd ſi in-
ſtrumenta communia ſunt ſolùm ratione
vtilitatis, & propter materiam in illis con-
tentam, aut ſunt apud Notarium, à quo
confecta fuerunt, aut apud partem: in pri-
mo caſu debet Notarius edere inſtrumen-
ta, nam ad huiuſmodi editionem tenetur
ratione officij, ſatisfacto ſibi priùs de mer-
cede. Si verò pars retineat inſtrumentum,
& ſit originale,tenebitur pars edere inſtru-
mentum, eo quòd originale ſit verè inter
partes commune, ex *d.c.G perpetuus.* Si ve-
rò non habeat originale inſtrumentum,
ſed copiam propria pecunia à Notario de-
ſumptam, regulariter loquendo ad illius
editionem non tenetur,nam reſpectu char-
tæ illud inſtrumentum non dicitur verè
commune. Si verò originale, vel protocollũ
non reperiatur apud Notarium, ſed illud
habeat reus, vel exemplar authenticum,
iudicis officio cogendus eſt edere reus;
quod praxi in omnibus ferè Tribunalibus
ſeruari copioſè oſtendit Pacian. *d.lib.*1.*cap.*
65.*num.* 107. & hunc eſſe Rotæ ſtylum te-
ſtatur Verall. *deciſ.*294 *p.* 1. & morem Tri-
bunalium Hiſpaniæ ſic habere referunt
Burg. de Paz *quæſt. ciuil.q* 5. Azeued. *l.*3.*n.*
10.*tit.*5.*lib.*4.*Recop.*

SVMMARIVM.

1 *Actor & reus, vterque ſcilicet in iudiciis*
duplicibus cenſetur.
2 L.in tribus ff.de iudic. *intelligitur.*

Cap. Ex litteris. III.

POſt *n.*1. Ad exornationem principalis 1
concluſionis ex hoc text. deſumptæ,
quòd ſcilicet in iudiciis duplicibus quilibet
probare tenetur,cùm vterque, actor & reus
cenſeatur, & obtinebit qui meliùs proba-
uerit; quòd ſi æquè probant, poſſeſſor ab-
ſoluitur, adde textus concordantes *in l.in*
*tribus ff.de iudic. & in l.*2.*cum aliis, ff.comm.*
diuid. & in l.iudicium 10 *ff fin. regund. & in*
*l.*2.§.*in familia*, *& in l inter cohæredes* 45.§.
ſi familiæ ff.famil.hercisc & in §.*quadã,Inſtit.*
de actionib. & in §.*retinendæ,verſ commodum,*
Inſtit. de interdict & in l. Caſtel 40. *tit.* 16.
part. 3. adde etiam vltra citatos *in collect.*
Tiraq. *de iure primog.q.*17. *opin.*11. Marant.
*de ordine iudic.p.*4.*diſt.*17. Cuiac.*lib.*4.*obſeru.*
11. Menoch. *de arbitr. caſu* 48. Maſcard.*de*
*probat. concl.*393.*n* 13. Oſuald. *ad Donel.com-*
*ment.lib.*19.*cap.*2. *lit.G.* Anton. Fab.*libr.*20.
coniect.cap. 10. *& de erroribus pragm. deciſ.*94.
*errore.*1. *&* 2. D. Barboſa *in d.l. tribus.*
Non obſtat eadem *l.in tribus*, dum habet 2
quòd in duplicibus actionibus, qui priùs
ad iudiciũ prouocat,actor dicitur; prouoca-
tus verò reus appellatur, & ſi dubiũ ſit quis

priùs adiudicium venerit, ſorte res dirimẽda eſt, quia reſpondetur quòd in his actionibus in petitione agentis etiam virtualiter continetur alterius petitio, cùm etiam ſua pars adiudicanda ſit, *d. §. quadum, Inſtit. de actionib. l. 3. ff. communi diuid.* quod non fieret, niſi etiam ab ea parte petitum cenſeatur, cùm ſententia debeat eſſe conformis libello, *l. vt fundus ff. communi diuid. cap. licèt Eli, de ſimon.* Nec obſtabit ſi inſtes *in d. l. in tribus*, priùs prouocantem verè & realiter eſſe actorem, cùm priùs probet, iuret, & alleget, prouocatum verò eſſe reum, vt ſic euitetur confuſio; quia id procedit quoad ordinem iudiciarium, cùm neceſſe ſit vt alter onus actoris ſubeat, quia in his iudiciis oportet quæri quis actor intelligatur, hoc eſt, quis perinde haberi debeat, nam aliàs iudicium conſtitui non poſſet; non tamen quæritur quoad cauſæ deciſionem, cùm vterque iurare debeat de calumnia, probare, & ſatiſdare, iudicio ſiſti, *gloſſ. 2. in præſenti, gloſſ. in l. duo iudices, ff. de re iud.* Menoch. *remed. 3. retin. n.* 770. Anton. Fab. *in ration. ad d. l. in tribus.*

SVMMARIVM.

1 *Marito cum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, credendum non eſt, ſi vxor contrarium probauerit.*

2 Cap. cùm tenebatur, de deſponſ. impub. & cap. ſi quis acceperit. 33. q. 1. *declarantur.*

Cap. Propoſuiſti. IV.

1 POſt *num.* 1. Quòd non ſit credendum marito cum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, ſi vxor contrarium probauerit proprio iuramento, & ſimul per inſpectionem matronarum, docent *l. Caſtel. 5. & 6. tit. 8. part.* 4. Cou. *de ſponſal. p. 2. cap. 13. §. 1. num.* 14. Maſcard. *de probat. concl.* 312. 452. *&* 1169. *&* 1174. *n.* 48. *& concl.* 1410. *num.* 16. Surd. *conſ.* 126. *numer.* 16. Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſ.* 89. Pacian. *de probat. lib. 1. cap.* 45: Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. minores, num.* 21. *C. de in integ. reſtit. min.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 1. n.* 24. Sanch *de Matrim. lib. 7. diſp.* 91. *& diſp.* 109. *num.* 9. *& diſp.* 113. *n.* 3. Baſil. Pont. *in ſimili tract. lib. 7. c.* 63.

2 Non obſtat text. *in cap. cùm tenebatur, de deſponſ. impub. & in cap. ſi quis acceperit* 33. *q.* 1. in quibus Iuribus probatur maiorem fidem adhiberi debere viro iuranti vxorem cognouiſſe, quàm vxori etiam cum iuramento neganti, præſertim, quia vir deponit de affirmatiua, vxor verò & matrona de negatiua, quæ improbabilis eſt, per rerum naturam, *cap. quoniam contra, inf. hoc tit.* & ideo cùm vir in ſpecie huius text. iuraſſet, potiùs eius iuramento ſtandum erat, quàm vxoris probationi: quia facillimè reſpondetur ea Iura procedere quando contra mariti iuramentum ſolummodo proponitur vxoris depoſitio: at verò textus noſter loquitur quando vxoris iuramentum adiuuatur matronarum depoſitionibus, nam tunc quia plenior eſt vxoris probatio præfertur mariti iuramento *gloſſ. fin. in præſent.* communiter recepta per Imul. *n.* 4. Abb. Felin. Deci. Myſing. *n.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ ſigillo Epiſcopi munitæ plenam faciunt probationem in iis, quæ ad eius officium ſpectant.*

2 *Iura quæ de ſigillo nullam faciunt mentionem quomodo intelligenda.*

3 *Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt procurator conſtitui etiam pro reo.*

4 *Sigillum quod dicatur authenticum? remiſſiuè.*

Cap. Poſt ceſſionem. VII.

AD *num.* 2. Quòd litteris Superiorum 1
Epiſcoporum, & ſimilium Iudicum
ordinatiorum ſit credendum donec con-
trarium oſtendatur, præter citatos *in collect.*
latè diſputat Anguian. *in tract. de legib. lib.*
1. controu. 6. per tot. litteræ enim ſigillo Epi-
ſcopi munitæ plenam probationem faciunt
in iis, quæ ad eius officium ſpectant, vt per
l. Caſtel. 114. *tit.* 18. *part.* 3. vbi Greg. Lop.
gloſ. 1. 2. *&* 3. Didac. Perez *in rub. tit. 11. verſ.*
quæri poteſt q. 1. lib. 3. Ordin pag. 668. Gonz.
ad reg. 8. Cancel. gloſ. 61. per tot. nouiſſimè Pa-
reja *de vniuerſa inſtrumentor. edit. tit. 1. reſol.*
3. §. 5. *num.* 39. vbi *num.* 40. me citato *in hoc*
tex. ſubdit generale eſſe vt ſigillum tribuat
fidem ſcripturæ æquè, ac ſubſcriptio, An-
guian. *d. controu. 6. à num.* 24. vbi *num.* 27.
dicit non obſtare quòd in iuribus, in qui- 2
bus litteris Superiorum fidem adhibendam
eſſe aſſeritur, nulla ſit mentio ſigilli, & re-
ſpondet quòd reiecta ſententia illorum, qui
putant textum *in præſenti* ſpecialiter pro-
cedere in materia excommunicationis, de
qua etiam agit *cap. cura. 11. q. 3.* vel etiam in

materia

materia leuis præiudicij, in qua putant locum habere poſſe ſimilia iura quæ non ſigilli, ſed litterarum tantummodo faciunt mentionem,& nonnullorum,qui exſtimant litteris aliorum fidem adhibitam, quia teſtes fuerunt neceſſarij, & interuenerunt, vt per *gloſ.1. in præſenti*,& Abb.*oppoſ.*1. meliùs dicendum erat quòd licèt hic text. & cæteri eiuſdem notæ, ſigilli mentionem non faciant, nihilominùs tamen illud ſubintelligunt & ſupponunt, tum ex aliis Iuribus, in quibus de ſigillo agitur,tum etiam, quia literæ Epiſcoporum & ſimilium in iis,quæ ad ipſorum pertinent officium,frequenter ſigillantur,vt experientia docet, & ſigillo potiſſimum robur accipiunt & muniuntur,*c.ſi canonici*,ibi,*ſigillis*,& ibi,*minimè roboratis,de offic.ordin.lib.*6.

3 Ad *num.*5. Quòd excommunicatus maiori excommunicatione non poſſit Procurator conſtitui, etiam pro reo, nec valeat mandatum, ſeu talis conſtitutio, quinimo corruat ipſo iure, nec opus ſit exceptione aliqua, præter citatos tenent Anton. de Padil.*in l.1,num.*55. *C.de iuris & facti ignor.* Sebaſt.Vant.*de nullit.tit.ex defectu mandati num.*136.Marant.*de ordine iudic.p.*4.*diſt.*16. *n.*24.quos refert Anguian.*d.lib.*1. *controu.*6. *num.*58.vbi *num.*59. ait hos Doctores motos fuiſſe ad ſic exiſtimandum, quia crediderunt Innocentium III. *in hoc text.*non ſine myſterio expendiſſe iam fuiſſe incurſam excommunicationem tempore, quo Procurator mandatum acceptauit, vt ita ſignificaret ab eo tempore abſque neceſſitate alicuius exceptionis mandatum ipſo iure non valuiſſe, & quamvis poſtea excommunicatus abſolueretur, adhuc tanquam inhabile à principio admittendum non fuiſſe,quaſi dicant dicti DD.quòd alioquin ſi mandatum à principio valeret mero iure,& Procurator per exceptionem à iudicio repellendus foret, proculdubio Innocentius tantummodò attendiſſet tempus, quo ille Procurator in iudicio experiri vellet; non autem illud,in quo mandatum acceptauit, quamvis ipſe Anguian.*d.loco n.*61. *cum multis ſeqq.* contrarium adſtruere intendat.

4 Ad *num.*6. De ſigillo, & quod dicatur authenticum, vide *l. Caſtel.* 114. *tit.*18. *part.*3. Rebuff. Cou. Matth. de Afflict. & alios citatos per Anguian. *d. lib.*1. *controu.*6. *num.*30.

Cap. Licèt cauſam IX.

POſt *num.*1. Quòd in interdicto retinendæ poſſeſſionis obtinet probans antiquiorem poſſeſſionem, maximè titulo iuſtificatam, probat hic text. & concordant alia iura ſimilia,*in l.ſi duo.ff.vti poſſid.& in l.vnic.C.eod.& in cap.cùm veniſſent,de inſtit.& in cap.cùm perſonæ, verſ.quòd tales. de priuil. lib.*6 exornant Anton. Gom. *l.*45. *Tauri n.*164.Cou.*pract.cap.*17.*in fine*, Duaren.*lib.*1. *diſput. cap.*21. Sarmien.*ſelect. lib.*2. *cap.*13. Gail.*lib* 1.*obſeru.*71.Cuiac.*lib.*5 *obſeru.*22.*&* 27.Octauian. *Pedem.deciſ.*55. Verall.*deciſ.* 336.Menoch.*remed.*3.*retin.num.*725. *& remed.*15.*recuper.num.*389.Maſcard.*de probat. concl.*1194.*&* 1393. Donel. *commentar. Iuris Ciuilis lib.*15.*c.*32.*& in d.l.vnica C.vti poſſid.* Matienſ.*l.*8.*gloſſ.*2.*tit.*7.*lib.*5.*Recop.* Fachin. *controu.lib.*8.*c.*14.*cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filiatio probatur ex confeſſione parentis ſeriosè facta.*

2 *Filiationis coniectura reſultabit ex nominatione, & tractatione fratrum,& conſanguineorum.*

3 *Tractatus ſolus & nominatio conſanguineorum, conſanguinitatis leue adminiculum eſt.*

Cap. Per tuas. X.

AD *num* 4. Quòd filiatio probatur ex 1
confeſſione parentum ſeriosè facta vltra citatos in collect. tenent Lup. *de illegitimit.commento* 2.§.3. *n.*44. *verſ. vbi autem*, Paſchal. *de patria poteſt.p.*2. *cap.*2. *num.*16. Intrigl.*deciſ.*35. *num.*47. Thomas *de legitimat.tit.*13.*cap.*7. *num.*349.*fol.*64. vbi loquitur de confeſſione patris ſuper filiatione, & *num.*383.*pag.*76. vbi de confeſſione matris,Mancin.*de confeſſ.c.*2.*§.n.*202. vbi quod confeſſio patris adminiculata probat filiationem,& *num.*204. Caſtill. *controuerſ.tom.*5. *cap.*104.*num.*12.Rot.*deciſ.*199.*num.*2. *ad fin. & deciſ.*641.*n.*5 *p.*3.*recent. & deciſ.*147.*n.*3. *part.*4.*etiam recent. & deciſ.*16.*num.*19. *cum ſeqq.p.*5.*etiam recent.* latè Ego ipſe *in votis deciſ.Canon.lib.*2. *voto* 32.*n.*27.*cum ſeqq.* vbi de confeſſione geminata præſente filio in iudicio facta.

Dum ex Surdo *ibidem* dixi filiationem 2
non probari, ex nominatione aliorũ quàm parentum, id debet intelligi de probatione vera; reſultabit nihilominùs filiationis coniectura ex nominatione, & tractatione fratrum,& cõſanguineorũ, vt per Maſcard. *de probat. concl.*790. *n.*16. Rot. *deciſ.*76.*n.*2. *p.*3. *recent.*Stephan.Gratian. *diſcept. forenſ. tom.*4.*cap.*653.*num.*70. *verſ quibus accedit*, &

num.71. pro recognitione ponderat interueniſſe fratrem ex inſtrumento dotali, vt talem ad probandum dotatam eſſe ſororem, Genoa de verbis enunciat. lib. 2. q. 33. n. 19. & 20. vbi num. 21. ex Peregr. de fideicom art. 43. n. 76. dicit quòd quando confeſſio ſuper filiatione, vel conſanguinitate prouenit à conſanguineis, bene probat filiationem, quia præſumitur cognoſcere conſanguineos ſuos, & num. 26. ait hoc procedere ſaltim ad transferendum onus probandi in contrarium.

Intellige concurrentibus aliis adminiculis: nam ſolus tractatus, & nominatio conſanguinitatis leue adminiculum eſt, gloſſ. in cap. transmiſſa, qui fil. ſint leg. & in l. non epiſtolis C. hoc tit. Maſcard. de probat. concluſ. 790. num. 2. Marta voto 26. num. 12. & 13. Alex. Tremacinq. var. reſolut. lib. 1. tit. de filiat. reſol. 14. num. 14. verſ. quartus caſus. Paſchal. de patria poteſt. p. 2. cap. 2. num. 16. Caſtill. controu. tom. 5. cap. 104. n. 12. col. 2. quia facilis res eſt propter diuerſos reſpectus aliquem filium, fratrem, ſobrinum, vel conſanguineum appellare, idem Maſcard. d. concl. 790. num. 3. Lup. de illegit. comm. 2. §. 3. n. 44. verſ. ſed ratio ea ſit, & verſ. extenditur, etiam, præcipuè quando agitur de re graui, & de præiudicio tertij, quia tunc huiuſmodi appellatio, ſeu vocatio ſola nihil operatur, ex Maſcard. d. concl. 790. num. 40. Lup. d. §. 3. n. 42. in princ. & n. 44. verſ. reſtringitur tamen pag. 153. Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſ. 54. num. 51. & 54. Caſtill. controu. tom. 6. cap. 124. n. 15. col. 2. Genoa d. quæſt. 33. n. 23. & 24.

SVMMARIVM.

1 Probationes plures imperfectæ admittuntur ad conſtituendam vnam perfectam.

2 Scriptura priuata plenam probationem conſtituit quando ex ea probatione modicum præiudicium generatur.

3 Hiſtoricis libris fides omnino adhibenda, & quando.

4 Chronicorum libris fides adhibenda.

5 Scriptura priuata ſculpta in monumentis, ſiue in lapidibus, aut columnis, quando probet, oſtenditur.

Cap. Cùm cauſam. XIII.

1 AD num. 2. Quòd plures probationes imperfectæ ad conſtituendam vnam perfectam admittuntur in probandis antiquis confinibus, me citato in hoc loco tenet Pereja de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 1. reſol. 3.
§. 5. num. 46. hinc infert is n. 45. in hac ſpecie plenam probationem conſtituere ſcripturam priuatam quando ex ea probatione modicum præiudicium generatur, vt in materia confinium, & citat, Crauet. de antiquit. tempor. p. 1. verſ. octaua detur limitatio 2
n. 15. Hieron. de Monte de finib. regund. c. 65. num. 4. Maſcard. de probat. concl. 399. num. 8. Card. Tuſch. pract. concl. lit. S. concl. 84. num. 1. Genua de ſcriptura priuata lib. 1. q. 4. n. 195. Coccin. d. cſ. 460. num. 4.

Ad num. 3. & 4. Quòd libris hiſtoricis 3
omnino fides adhibenda ſit, tàm in iudicando, quàm in conſulendo, probant l. 1. vbi Bart. ff. de offi. quæſtor. l. cenſus & monumenta, ff. de probat. gloſſ. verb. vrbano, & verb. orationes in Clem. 1. de Reliq. & venerat. Sanctor. & verb. Bononiæ in Clem. 1. de magiſtr. & verb. magis, in c. inter dilectos. vbi Panor. n. 13. de fide inſtrum. & verb. Trapezitas in cap. in nomine Domini 23. diſt. vltra citatos in collect. docent Valenz conſ. 83. n. 84. cum ſeqq. Nicol. Genua de ſcriptura priuata lib. 1. q. 4. ex n. 187. vſque ad num. 196. me citato in hoc loco, Pareja de vniuerſa inſtrument. edit. tit. 1. reſol. 3. § 5. n. 53. vbi n. 56. generale eſſe aſſerit quòd libris hiſtoricis in tantum fides adhibetur, in quantum hiſtoria in illis contenta fuerit communiter approbata, & ab antiquo per communem populi conſenſum fides impoſita, & citat Paul. Pariſ. conſ. 23. n. 235. & 252. lib. 1. Maſcard. de probat. concl. 287. n. fin. & concl. 105. n. 11. Card. Tuſch. pract. concl. lit. H. concl. 139. num. 3. Menoch. conſ. 112. à n. 68. Et nuncupatim in chronicis Roder. Xuar. alleg. 8. num. 22. Ferdinand. de Loazes in allegat. pro Marchione de los Velez dub. 1. fundam. 3. pro ipſo num. 73. & 79. fol. 157. Ioan.
Garc. de nobilit. gloſſ. 7. num. 18. Sigiſm. 4
Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 11. num. 165. Nicol. Genua d. lib. 1. tit. de libris chronicorum.

Ad n. 6. Quòd priuata ſcriptura probat quando inuenitur ſculpta in monumentis, ſiue in lapidibus, aut columnis, quæ extant in locis publicis, velúti in plateis, mu- 5
ris ciuitatis, aut villæ, & ab antiquo fuit recepta, probat l. 4. ff. de adminiſt. rerum ad ciuit. pertin. & l. 2. ff. de operib. publ. & vltra citatos in collect. docent Genua d. q. 4. ex n. 187. vſque ad num. 196. Eſcobar de puritate & nobilit. probanda part. 1. q. 4. num. 43. me citato in hoc loco Pareja d. tit. 1. reſol. 4. §. 5. num. 44. vbi n. 48. & 49. poſt Vranium, & Genuam, ac alios idem reſoluit quando litteræ exaratæ extant in ædificiis publicis Prętoris, vel Præſidis Prouinciæ, alteriúſq; Magiſtratus iuſſu poteſtatem ad hoc habentis, vel etiam in aliis locis publicis auctoritate priuata, vbi communis populi conſenſus propter
anti

antiquitatem tanquam publica documenta habere voluit, & citat Hieron.de Monte *de finib. cap.65. num.5. & 6.* Maſcard. *concluſ.399. num.9.* & Cald. Pereira *de empt. cap.21.n.21.*

De Teſtibus, & atteſtationibus.

Tit. XX.

SVMMARIVM.

1 *Corripiens etiam in cauſa denunciationis Euangelica poteſt exiſtero teſtis.*

2 *Denuntians, teſtis, & Iudex exiſtere poßunt in hac cauſa.*

3 *Denuntians eſt principalis perſona in cauſa denunciationis.*

4 *Denunciatio multoties ſit de peccatis commißis contra ipſum corripientem.*

5 *Principalis perſona* in hoc text. & in cap. nouit de iudic. *non dicitur quaſi ſuam propriam cauſam agat, ſed quia principaliter mouet cauſam.*

6 *Corripiens in cauſa denunciationis Euangelica an & quando reddatur ſuſpectus, vt in ea cauſa teſtimonium dicere valeat.*

7 *In cauſa denunciationis Euangelicu primò & principaliter agitur de lucro fratris peccantis.*

8 *In correctionibus & denunciationibus Euangelicis, qua ſolùm ad peccantis emendationem diriguntur, non videtur agi de graui, ſeu notabili eiuſdem praiudicio.*

9 *Text. in praſenti procedit in omni negotio, in quo ad ſimilitudinem correctionis, & denunciationis, & ex eadem ratione perſona principalis ſuſpecta non exiſtit.*

10 *Verba Domini*, in ore duorum, *&c. non conſtituunt nouum aliquod, ſeu Euangelicum praceptum, ſed tantummodo referuntur tanquam iudiciale illud ſcriptum in lege veteri iuxta vim, quam tunc temporis habebat.*

11 *Declarantur verba*, in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.

12 *Lex nulla naturalis, aut diuina hodie obligans reperitur, qua neceſſariò concludat non ſufficere vnicum teſtem, & ideo poteſt lex humana ex cauſa ſtatuere quòd vnus ſufficiat.*

Cap. In omni negotio. IV.

POſt *num.1.* Probat hic text. corripien- 1
tem etiam in cauſa denunciationis
Euangelicæ poſſe teſtem exiſtere, ita vt in
ea vno adhibito efficiantur duo, & adhibi-
tis duobus efficiantur tres, vt vltra gloſ. *in*
præſenti reſoluunt Bero. *num.79. in cap. qua-*
liter, de accuſat. Albertin. *de ſecreto n.177.*
Sot. *de ſecreto tegendo q.4. concl.8. verſ. ſed du-*
bium, Nauarr. *in c. inter verba n.779. & in*
man. c.25. n.33. Simanch. *de Cathol. inſtitut.*
c.19. in fine, & c.64. n.55. qui teſtatur ita ſer-
uari in ſanctæ Inquiſitionis officio, tradit
Bart. *n.14. in l. diuus, ff. de cuſtodia reorum*, An-
gel. *de malefic. ſuper verbo, necnon & ad de-*
nunciationem, n.21. vbi Auguſtin. *in addit.*
quinimo vnum, & eundem in hac cauſa, & 2
denuntiantem, & teſtem, & iudicem exi-
ſtere poſſe, docet *gloſ. vlt.* per text. *ibi, in cap.*
præcipuè 11. quæſt. 3. & poſt. Ioan. Andr. Abb.
num.4. & alij *in præſenti.*

Sed obſtare videtur quòd talis denun- 3
tians dicitur, & eſt principalis perſona in
cauſa denunciationis, text. *in præſenti*, ibi,
perſona principalis, iuncto verſ. ſequenti, & ita
cauſa videtur illius propria, *c. paſtoralis*, ibi,
principales perſonæ, inf. eod c.1. ibi, *principales*
perſonæ, de iuram. cal. ideo talis denuntians
non debet teſtis ita admitti, ex *reg. l. omni-*
bus, C. hoc tit. Deinde habet affectionem ad
eiuſmodi denunciationis cauſam, quam
agit, & mouet; quæ affectio ſufficit ne ad-
mittatur etiam in cauſa aliena, *c. vlt. hoc tit.*
lib.6. c. inſuper 6. verſ. dummodo, hoc eod. tit.
Accedit quòd multoties denunciatio fit de 4
peccatis commiſſis contra ipſum corripien-
tem, & denunciantem, & per quæ is dam-
no, vel iniuria afficitur, & de his maximè &
apertiùs agit locus ille *Matth.18.* & refertur
in c. ſi peccauerit 2. q.1. & in c. nouit, de iudic.
ergo ſaltem in his in quibus denuntians dã-
ni, aut iniuriæ illatæ ſatisfactionem, & ſic
vtilitatem ſperat, quam Rex Angliæ in ſpe-
cie *d. c. nouit*, ſperabat ex obſeruatione con-
uentionis cum Gallo initæ, non debet de-
nuntiãs admitti in teſtam ex *l.1. § dies verſ.*
propriam, ff. quando appellan. & d. l. omnibus.

Retenta nihilominus concluſio prædicta 5
ad difficultatem propoſitam reſponderi po-
teſt principalem perſonam hic, & *in d. c. no-*
uit, non dici quaſi ſuam cauſam propriam
agat & proſequatur, vt accipitur *in d. c. paſto-*
ralis, cum ſimilibus; ſed quia principaliter
mouet cauſam huiuſmodi correctionis non
ſuam, ſed alterius, quæ non in propriam, ſed
eius, qui corripitur, vtilitatem primò & di-
rectè

rectè ordinatur; in qua ſpecie non proce-
dit reg.*d.l.omnibus*,vt patet ex *d.cap.inſuper,*
in princip.cap.cùm nuntius 12. *hoc tit.* §.*lega-*
6 *tarius,inſtit.de teſtam.*Affectio qua talis,cor-
ripiens ac denuntians mouetur, cùm pro-
cedat ex ſola fraterna charitate in bonum
eius, qui corripitur, nec poteſt nec debet
corripientem reddere ſuſpectum, vt tan-
quam talis repellatur à teſtimonio in ea
cauſa, quæ primò, & principaliter eſt alte-
rius, & in qua corripiens poſtquam fecit,
quod in ſe erat, & Eccleſiæ dixit, vlteriùs
non proſequitur,nec promouet litem, vel
cauſam,in qua,& ad quam debet vt affectus
repelli à teſtimonio, prout repelluntur hi,
de quibus *in d.c.vlt. & d.verſ. dummodo,* &
licèt vbi peccatum committitur in te,id eſt,
contra te, & ſic in damnum, vel iniuriam
tui,vt contingit *in d. c.nouit*, ex correctione,
& emendatione ſequatur tibi vtilitas pro-
ueniens ex ſatisfactione, ſine qua peccans
non corrigitur, vt oportet, quia tamen in
7 hac materia primò & principaliter agitur
de lucro fratris peccantis, & de peccato
quatenus eidem ſoli nocet: meritò acci-
dentaria illa,ſeu minùs principaliter,& ſe-
cundaria vtilitas in fortaſſe prouentura,non
attenditur,nec impedit quominus eiuſmo-
di teſtimonium admittatur, vt in ſimili pro-
bant *d c.inſuper,in princ.* cum aliis præcitatis.
8 Accedit quòd in his correctionibus, & de-
nunciationibus, quæ ad ſolam peccantis
emendationem diriguntur,non videtur agi
de graui,ſeu notabili eiuſdem præiudicio,
vt aduertit Abb.*d.n.*4.
9 Aduertere tamen oportet quòd licèt cō-
munis poſt *gloſ.*1.in præſenti intelligat hūc
text. procedere tantùm in negotio corre-
ctionis,& denunciationis huiuſmodi, iuxta
verſ.quo patenter,qui ſtatim ſubſequitur; is
tamen intellectus non caret difficultate,
tum quia offendit verba illa,*in omni negotio*,
quæ ſalua proprietate, & ratione recti ſer-
monis non benè verificantur in ſolo cor-
rectionis,ſeu denunciationis negotio: tum
etiam,quia *verſ.quod patenter*,continere vi-
detur exemplum eius regulæ,quæ in prin-
cipio ponitur,per quod exemplum regula
non reſtringitur,ſed explicatur, arg *l.vlt.§.*
*vlt.in princ.ff.de iuris & facti ignor.c.*1.*iuncta*
*gloſ.*1. *ne clerici, vel mon.* Et tandem, quia
verſ.vltimus huius text.ibi,*idem alibi*,&c. in
quo refertur aliud exemplum eiuſdem re-
gulæ, nihil habet commune cum correctio-
ne,aut denunciatione Euangelica: vnde in-
ter alios intellectus,de quibus per DD. præ-
ſertim Abb *à n* 4. Felin. & alios *hîc*,& Al-
bertin.*de ſecreto n.*177.dici poteſt cum Abb.
*d.n.*4.*verſ.pone quartam*, quem poſteriores,
& Albertin. *d.loco* ſequūtur dici poteſt tex-
tum generaliter procedere in omni nego-
tio,in quo ad ſimilitudinem correctionis,&
denunciationis, & ex eadem ratione perſo-
na principalis dicto modo ſuſpecta nun exi-
ſtit,& vt talis veritatem(vt præſumitur) di-
cens de re ſibi nota habetur pro vno teſte,
id quod verificari poteſt non tantùm in
exemplis quæ textus ſubdit, verùm etiam
in c.preterea 7.*de teſtib.cogen.*circa teſtes ſy-
nodales,de quibus vltra DD. & in Iuribus
citatis à gloſ.agunt Pauin.*de viſitat.*5.*q. p.*1.
*à num.*10.Marc.Anton.*inſtit. maior.lib.*4.*tit.*
10.*num.*61.& Altamitan.*de viſitat.verb.viſi-*
*tatores, etiam num.*54. *& in tit. qui matrimo-*
nium accuſare, vbi perſonæ ſic principales
matrimonium accuſantes, aut de illo de-
nuntiantes non in ſuam vtilitatem ſunt
etiam teſtes,iuxta *rub.& c.*1. ibi accuſatores
& teſtes,*c.*2. *iuncta gloſ.*1.cum aliis illius *tit.*
& in c.preterea 12. *& in cap.cùm in tua* 27.
*verſ.id quod,de ſponſalib.*Circa poſterius ve-
rò exemplum de quo *in hoc text. in verſ.*
idem cuius verba habentur *Ioan.*8. vltra
Hoſt.Ioan.Andr.& Abb.*d.n.*4.*verſ item ad-*
uerte,& alios *hic*,vide poſt Chryſoſt.& alios
S.Thom.*in d.c.*8.*Ioannis,lect.*2.*verſ.& omni-*
no, Ianſen. *in concord. cap.*77. *verſ. dixerunt*
*ergo,& c.*36.*verſ.ſi ego teſtimonium cum ſeqq.*
vbi explicat qualiter,& in quo ſenſu ex lo-
ge, quæ duorum teſtimonium recipit tan-
quam verum, cum illa non procedat, vbi
vnus in ſua cauſa, & pro ſe teſtificatur;con-
cludit Dominus ſuum teſtimonium in ſua,
& de ſe, vel pro ſe inſimul cum teſtimonio
patris verum & recipiendum eſſe,& quem-
admodum verba prædicta *Ioannis* 8. conci-
liari debent cum aliis Domini verbis *Ioan-*
nis 5. *ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo,*
teſtimonium meum non eſt verum, quæ nota-
bilis ad text.*in præſenti,verſ.vlt.* & ad *prin-*
*cip.*3.*q* 4.aliàs 2.*q.*5. vbi eadem verba refe-
runtur.
In text.ibi, *in ore duorum, vel trium*,&c. 10
Dum Chriſtus Dominus verba hæc protu-
lit,vt habetur in Euangelio *Matth.*18. *Luca*
17.*& Ioan.*8. non conſtituit per illa nouum
aliquod,ſeu Euangelicum præceptum, ſed
tantummodo retulit iudiciale illud ſcriptū
in lege veteri *Deuteron.*17.*&* 19. iuxta, vim,
quam tunc temporis habebat, vt patet ex
*d c.*8.ibi,*in lege veſtra ſcriptum eſt quòd duo-*
rum, &c. refertur *in hoc text. & in princip.*2.
*q.*4.ac ſubinde ſicut cætera ſimilia expira-
uit,& iam hodie tanquam diuinū non obli-
gat,licèt Pontifices *in cap.licèt* 23. *hoc tit.&*
in cap. cùm eſſet 10. *de teſtam.* & paſſim alibi
hæc

hæc eadem verba Domino, & legi diuinæ tribuant,non quaſi à Domino, & diuina lege habeant hodie vimobligandi,ſed vt per illud quod eadem lex olim in iudiciis obſeruari præcepit,& Dominus in Euangelio pro eo tempore retulit, & comprobauit, confirmetur lex & conſuetudu Eccleſiaſtica,vel ipſum diſponens: quamvis autem verba hæc in lege veteri concludant, & oſtendant omne verbum abſolutè ſtare in ore duorum, vel trium, quorum teſtimonium,niſi aliud obſtet,pro vero habebatur, ita vt nec plurium requireretur, nec vnius tantùm ſufficeret, vt apertè colligitur, ex *d.c.17.Deuteron.*ibi,*in ore duorum*,&c.iunctis verbis ſeqq. ibi,*nemo occidatur vno contra ſe dicente teſtimonium.& dict.c.19.*ibi,*non ſtabit vnus teſtis*,&c. *ſed in ore duorum*, &c. & ex *d.cap.8.*ibi, *quia ſolus non ſum.ſed ego,& qui miſit me Pater*; iunctis verbis ſeqq.ibi,*& in lege veſtra ſcriptum eſt, In ore duorum*; nihilominus cum hodie ſuppoſitis legibus humanis,ſeu Eccleſiaſticis, quæ multoties requirunt vltra duos,& tres teſtes,& aliquando vnum ad probationem admittunt,vt patet ex Iuribus citatis *à gloſ.pen.verſ.euedum,& gloſ.vlt.in d.c licèt*, gloſ. *in d.princ.* & per DD. illic, Duen. *reg.*84. Crot. *de teſtib. à n.*208.latè Anton.Gabr.*lib.commun.tit.de teſtib.concl. à n.*16. huiuſmodi verba in præ-
11 dictis ſacris Canonibus aliud videntur intendere.ſcilicet,*in ore duorum,vel trium ſtat omne verbum*,quod per legem aliquam ſpecialem in ore plurimum, vel vnius tantùm poſitum nun reperitur, quaſi ſit ſenſus quòd in omni caſu in quo non reperitur lex aliqua humana, quæ plures quàm duos, vel tres,in quorum ore, exceptis prædictis, omne verbum poſitum eſt,& pro vero habetur, ſic in effectu verba prædicta poſt eiuſmodi leges humanas probant & explicant id ipſum quod pro regula docuit Iureconſ.*in l.vbi numerus,ff. de teſtib.* Nec obſtat *d c.licèt,verſ.vlt.*dum habet quòd licèt quædam ſint cauſæ quæ plures quàm duos teſtes exigunt,nulla tamen eſt quæ vnius, quantumvis legitimo,teſtimonio termınetur,quo fundamento *d gloſ.pen.& gloſ.verb. duo,in c.gaudemus, de diuort.* & paſſim DD. putant verba prædicta *in ore duorum*, &c. in dictis Iuribus intelligi,ita vt contineant ius naturale & diuinum etiam hodie obligans, quatenus excludunt teſtimonium vnius,& probant in ore vnius non eſſe verum quoad humana iudicia, quamvis non ſic contineant eiuſmodi ius naturale & diuinum quatenus concludunt in omni caſu ſufficere duos, vel tres, cùm dentur nonnullæ, in quibus non ſufficiunt,ſed requiruntur plures; verumtamen quia nulla reperitur lex naturalis, aut etiam diuina hodie obligans, quæ neceſſariò concludant non ſufficere vnicum teſtem, & attentis circumſtantiis negotij,temporis & perſonarum,poteſt lex
humana ſtatuere quòd vnus ſufficiat prout 12
de facto ſtatuit in nonnullis caſibus,de quibus per gloſſas,& DD.*vbi ſuprà*. Probabiliter dici poteſt *d.c.licèt,in fine* agere de teſtibus qui non per legem,ſed per Iudicem ex proprio arbitrio admittuntur: & ita ſenſus eſt quòd licèt dentur cauſæ in quibus Iudex etiam ſine lege ſpeciali poſſit ex ſuo arbitrio plures, quàm duos teſtes requirere, quia poteſt ipſe ex circumſtantiis non adhibere fidem illis, ex reg. *l.3.§.1. verſ.tum magis,ff.de teſtib.* nulla tamen eſt cauſa, in qua Iudex ſine lege ſpeciali ex proprio arbitrio poſſit vni quantumvis legitimo fidem adhibere, & eiuſdem teſtimonio litem dirimere; quæ differentia non procedit quoad legem,aut Principem ſupremum, quippe qui ſicut vltra duos, & maximè legitimos, & omni exceptione maiores in multis cauſis requirit,ſic vni tantùm fidem adhibere, & eiuſdem teſtimonio cauſam terminare poteſt,vt patet ex relatis per gloſ.& DD.*vbi ſuprà*; probat text. ſic intelligendus *in c. cùm à nobis 28.in fine,infrà hoc tit.*

Cap. Sicut nobis. IX.

POſt *n.1.* Quòd non eſt credendum teſtibus deponentibus contrarium illius quod antea depoſuerunt, vltra citatos *in collect.* docens Maſcard.*de probat.concl.*359. *num.*32.*& concl.*454 *num.*10. *& concl.*1311. *num.*6.*&* 37. Menoch. *de arbitr. caſu* 108. *n.*21.*& caſu* 109.*num.*19.Azeued.*l.*2.*num.*4. *tit.*8.*lib.*4.*Recop.* Donel. *comment. lib.*27.*c.*7. vbi Oſuald.*lit.C,& c* 9.*lit.L, & lib.*24. *c.*17. *lit.G*,Surd.*deciſ.*326.*num.*90. Petr.Pechi.*ad c.mutare,de regul. iuris lib.*6. Steph. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.*192.*n.*9.Felician. de Vega *ad cap.cùm non ab homine,de iudic.num.*8. *&* 70.Non obſtat *c.ſi poſtulauerit, §.ſed ſi negauerit,ff de adulter.*dum probat poſteriori teſtimonio ſtandum eſſe, non priori, quia loquitur de poſteriori teſtimonio tormentis adhibitis exacto. Nec etiam obſtat *c.accuſatus 8.§ licèt,de hæret.lib.*6.dum tenet ſtandum eſſe poſteriori reſponſioni in iudicio ex interuallo exhibitæ, etiamſi prior emiſſa fuerit cum iuramento,quia reſpondetur cū communi id ſpecialiter permiſſum in cauſa hæreſis, ſed non ita ſimpliciter, ſed tunc demum cum ex manifeſtis indiciis apparuerit non animi leuitate, aut odij fomite, ſeu corruptione pecuniæ, vel zelo Fidei

Orthodo

Orthodoxæ ſuum velle corrigere dictum, vt ipſe text. probat, & aduertit Con. *lib.2. var c.13.n.9. in fine*; & ſic Fidei fauor non militat in eo quòd periuri in cauſa hæreſis admittantur, ſed in eo quòd in cauſa hæreſis teſtimonij correctio non repellatur interuenientibus coniecturis relatis.

De Teſtibus cogendis.

Tit. XXI.

Cap. Peruenit. IV.

AD *num* 2. Quòd appellatione inſtrumentorum teſtes continentur, vltra citatos in collect. docent Ioan. Bapt. Azini. *in praxi.§.22.c.4.numer.5.& in tract. de execut. in princ. c.21.num.2. cum ſeqq.* Azeued. *l.1. num.12.tit.6.lib.4.Recop.* Surd.*conſ.71.n.6. & deciſ.144.num.12.* Card. Tuſch.*pract.concl. lit.I,concl.135.num.9. & lit.P, concl.771.n.2.* Sigiſm.Scacc.*de iudic. lib.2.cap.11.n.7.* Ego ipſe *de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignif.appel.119.n.4.* me citato nouiſſiuimè Pareja *de vniuerſa inſtrument.edit. tit.1. reſol.2.n.11.* vbi *n.12.* quòd verùm, & ſine difficultate procedere ait quando in teſtibus, & inſtrumentis eſt eadem ratio.

De Fide inſtrumentorum.

Tit. XXII.

SVMMARIVM.

1. *Inſtrumenti exemplum non ſolemniter ſumptum fidem non facit abſque originali.*
2. *Exemplum ſcripturæ ex temporis antiquitate non fit ſolemne, niſi illa exceſſerit centum annos.*
3. *Princeps ſupremus non poteſt efficere vt exemplo fides adhibeatur.*

Cap. Si ſcripturam. I.

1 AD *num.2.* Quòd exemplis inſtrumentorum nulla fides eſt adhibenda in iudicio, probat *hic text.* & concordant alia iura *in l.1.& 2.ff.hoc tit. l.ſi quæ,l Pomponius. ff.famil. herciſc. l.2. & fin.ff. quemadmod.teſtam.aper. Auth.ſi quis in aliquo,C.de edendo l.3.C.de diuerſ.reſcript.l.contractus,C.hoc tit.l.Caſtel.44. & 114.tit.18. p.3.l.2.tit.14.p.6.* exornant Maſcard.*de probat.concl.711.n.1. cum ſeqq.* Padil. *in l.3. n.1. cum ſeqq. C. de diuerſ. reſcript.* Menoch.*conſil.732.n.*Parlador.*rerum quotid.lib.2.cap.fin. p.1.§.12.limit.2.*Morl.*in emporio iuris part.1. tit.12.ſub hoc tit.q.1.*Steph.Gratian. *diſcept. forenſ.c.859.num.1.* Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib.1.q.16.n.12.* vbi *n.15.* ampliat etiamſi iuuans ſe tali exemplo eſſet perſona valde priuilegiata, vt puta Eccleſia, vel fiſcus, latè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.1.reſol.3.§.3.à n.3.* Noguerol.*allegat.iuris, tom.1.alleg.25.n.306.*

Licèt antiquitas hunc defectum non 2
ſuppleat, vt tenet Rota coram Greg.XV. *deciſ.293.*& exemplum ſcripturæ ex temporis diuturnitate non fiat ſolemne, nec fide dignum, vt cenſuit eadem Rota *deciſ.187. n.12. & 13.p.5. recent.* maximè cùm poſſint confici inſtrumenta quę antiqua videantur in data, cùm tamen recenter ſcripta fuerint. Stephan.Gratian. *diſcept. forenſ.c.554. n.38.& 41.* Rota *deciſ.681. n.1. verſ. & licet p.3.recent.* & coram Greg.XV. *deciſ.393. n.3.& 5.* Nihilominus ſi conſtet ab antiquo iam tempore excedente centum annos tale inſtrumentum fuiſſe exemplatum, illi fidem adhibendam eſſe reſoluunt Padil.*in d. l.3.num.13.*Cou.*pract.c.21.num.6.verſ.ſed & propter*, Maſcard. *concl.711. num.81. & ſeq.* Menoch.*conſ.924.num.29.*Molin.*de primog. lib.3. cap.13. num.49.* alter Molin. *de Iuſtit. tract.2 diſp.638 n.3.* vbi dicit verum quando alia adminicula pro eius fide aſſiſtunt, Caſtill. *controu.lib.2. cap.16. n.16. cum ſeqq.* Chriſtoph.de Paz *de tenuta cap.26.num.17.* Stephan.Gratian.*diſcept forenſ.cap.268.n.3.* Et ideo exemplis confectis vltra centum annos, in quibus de notariatu Notarij exemplantis, & ius itidem, qui originale confecit, non conſtat, licèt ab aduerſa parte negetur, fides omnino adhibenda eſt propter probationis alterins difficultatem, Maſchard.*concl.1097. ex n.12.* Azeued. *l.1. n.140 tit.21.lib.4.Recop.* Steph.Gratian. *diſcept.forenſ.c.554.n.35.cum ſeqq.*Rot.*deciſ.390. num.4.p.4.recent.* vbi agens de inſtrumentis antiquiſſimis excedentibus metam centum annorum, àut quòd recognitione non indigent, & quòd regulariter ſoleat remitti recognitio ob difficultatem inueniendi teſtes illius ætatis, qui de notariatu deponant, refert Pareja *d.reſolut.1.§ 3.n.59.*

Ad *n.6.* Quòd Princeps ſupremus non poſſit efficere vt exemplo fides adhibeatur, vltra citatos *in collect.* docent Maſcard. *d. concl.711.num.14.* Stephan.Gratian. *d.c.856. num.10.*

n. 10 *& ſeq.* Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib.* 1. *q.* 16. *num.* 13. *&* 14. Pareja *d.* §. 3. *num.* 133. vbi *num.* 134. id intelligit cum ſuprà citatis procedere de poteſtate Principis ordinaria, ſecus de abſoluta, latè Auguian. *de legib. lib.* 1. *controu.* 6. *à n.* 15. vbi *num.* 19. reſpondet communem, & textum *in præſenti* procedere & intelligendum eſſe vbi Papa, vel alius Princeps ſupremus procedit ſecundùm leges, & regulas Iuris communis, quas in iudicio & cauſis dicendis regulariter obſeruat, *cap. in cauſis, de re indic.*

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuatæ fides adhibenda non eſt.*

2 *Scriptura priuata etiam manu Iudicis ſcripta nullam fidem facit.*

3 *Scriptura omnis regulariter præſumitur priuata & non publica.*

4 *Scriptura priuata plene probat aduerſus illum, qui eam ſcripſiſſe fatetur.*

5 *Scriptura priuata recognita mandatur executioni.*

6 *Scriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probat.*

7 *Scriptura priuata ex partium conuentione fides adhibenda.*

8 *Scriptura priuata in iudicio producta probat, ſi contra eam nihil à parte oppoſitum ſit.*

9 *Scriptura priuata, in actis iudicij reperta plenè probat.*

10 *Scriptura priuata ſiue ſchedulæ relicta apud aliquem fides adhibetur ex relinquentis conſenſu.*

11 *Scriptura priuata trino teſte munita plenè probat.*

Cap. Scripta. II.

1 AD *n.* 2. Quòd ſcripturæ priuatæ nulla eſt fides adhibenda, vltra citatos *in collect.* docent Rebuff. *conſ.* 4. *num.* 25. Burg. de Paz *conſ.* 19. *num.* 84. Achil. Pedrocha *conſ.* 32. *num.* 125. *vol.* 1. Marc. Anton. Eugen. *conſ.* 8. *num.* 85. Ioan. Bapt. Coſta *conſ.* 1. *n.* 92. *vol.* 1. Lancel. Gallia *conſ.* 91. *num.* 1. Menoch, *conſ.* 178. *num.* 10. *&* 51. *& conſ.* 807. *num.* 32. Valaſc. *conſ.* 177. *num.* 1. Amat. Roder. *de execut. c.* 1. *art.* 2. *num.* 3. Rot. *deciſ.* 515. *num.* 2. *p.* 1. *recent.* latè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 5. *à num.* 2. & allegat. *l. nuda, ff. de donat. l. inſtrumenta, l. exemplo, & l. rationes. C. de probat. Auth. ſi quis, in fine, C. qui pot. in pignor. hab.* quorum deciſiones tranſcriptas adinueniri aſſerit, *l.* 119. *&* 121. *tit.* 18.
p. 3. vbi Greg. Lop. Additque idem Pareja 2
citato loco num. 9. ſcripturam priuatam etiam
manu Iudicis ſcriptam nullam conſtituere 3
probationem, *& num.* 11. quòd omnis ſcriptura regulariter præſumitur priuata, & non publica, *& num.* 12. quòd ſcriptura priuata etiam ad vtilitatem fiſci non probat, *& num.* 15. quòd etiam non probat fauore piæ cauſæ.

Ad *num.* 4. Quòd ſcriptura priuata ple- 4
nè probat aduersùs illum, qui eam ſcripſiſſe fatetur, & recognoſcit probant *l. Publia, §. fin. ff. depoſiti, l. cùm in indebito, ff. de probat. l. ſcripturas in 1. reſp. C. qui pot. in pign. hab. Auth. contra qui propriam C. de non numerat pec. d. l.* 118. *&* 119. *tit.* 18. *p.* 3. vbi Greg. Petr. Gilchen. *in l. inſtrum. n.* 4. *C. de probat.* Maſcard. *de probat. concl.* 109. *num.* 1. *&* 2. *& concl.* 111. *num.* 20. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 33. Nicol. Genua *de ſcriptura priu. lib.* 1. *q.* 4. *à num.* 84. *vſque ad num.* 122. In omni enim negotio generale eſt quòd ſcriptura priuata contra ipſummet ſcribentem, ac in eius præiudicium probationem plenam inducat, vt *in d. l. Publia, §. fin. & in l. generaliter, C. de non numerat. pecun.* Decian. *conſil.* 30. *num.* 22. *vol.* Flamin de Rubeis *conſ.* 38. *num.* 7. *vol.* 2. Aldouin. *conſil.* 73. *numer.* 5. Farin. *conſil. crimin.* 25. *numer.* 11. Bellon. *Genuenſ. deciſ.* 12. *num.* 6. *& deciſ.* 13. *n.* 29. *& deciſ.* 126. *numer.* 1. *& deciſ.* 186. *num.* 3. Hieron. de Laurent. *Auenion. deciſ.* 146. *n.* 1. Magon. *Lucenſi deciſ.* 5. *num.* 18. Thom. Triuiſan. *Venet. deciſ.* 60. *num.* 7. *lib.* 1. Sigiſm. Scacc. *dict. cap.* 11. *numer.* 70. Genua *dict. quæſt.* 4. *ex num.* 122. *vſque ad num.* 150. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 951. *ex n.* 1. vbi hoc procedere ſine dubio affirmat maximè ſtantibus adminiculis, quæ ibi refert.

Ad *num.* 5. Quòd de iure Regio Caſtel- 5
læ *in l.* 5. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* executioni mandatur ſcriptura priuata recognita vltra citatos *in collect.* referunt & notant Perez *l.* 5. *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 643. Cur. Philip. *p.* 1. §. 17. *num.* 36. Amat. Rodrig. *de execut. lib.* 1. *art.* 2. Genua *d. q.* 4. *ex num.* 225. latè Ioſeph. Vela *diſſert.* 23. *ex num.* 1. vbi teſtatur apud alias Nationes hoc idem eſſe in vſu, Pareja me citato, *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 5. *n.* 24.

Ad *n.* 12. Pro exornatione concluſionis, 6
quòd ſcilicet ſcriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probet, adde text. *in l. cenſus, ff. de probat. & in Auth. ad hæc, C. hoc tit.* gloſ. celebrem per text. *ibi, in cap. ad audientiam, de præſcript.* Nic. Genua *de priuata ſcriptura lib.* 1. *quæſt. dub.* 1. *& lib.* 5. *in*

initio, vbi eum Cephalo *conſ.* 931. *num.* 27. *cum ſeqq.* ſubdit hoc veriſſimum eſſe ſi priuata ſcriptura ex archiuo publico deſumpta ſit antiqua, & habeatur pro publica, interque alias publicas inueniatur, & in archiuo non fuerint repoſitæ niſi publicæ, & authenticæ, & pro talibus habitæ: & ab officiali publico, hoc eſt, ab archiota cuſtoditæ, & refert Pareja *d.* §. 5. *num.* 43.

7 Poſt *num.* 13. Septimò limita quando expreſsè partes conueniunt in iudicio, vt ſcripturæ priuatæ inter eas confectæ de aliquo contractu ſine negotio fides adhibeatur, vt per Marſil. *in repet. rub. C. de probat. n.* 199. *cum ſeqq.* Mench. *lib.* 2. *controu. vſuſreq. c.* 29. *num.* 1. *& ſeq.* Rebuff. *ad leges Galliæ tract. de chirographorum, & cedularum recog. num.* 40. Nicol. Genua *d. lib.* 1. *q.* 4. *ex nam.* 32. *vſque ad n.* 54. Valaſc. *de iure emphyt. q.* 7. *n.* 14. Amat. Roder. *de execut. c.* 1. *art.* 2. *ex n.* 5. Pareja *d.* §. 5. *num.* 18.

8 Octauò limita quando contra ſcripturam priuatam in iudicio productam nihil eſt oppoſitum à parte contra quam producitur, quia tunc cenſetetur ab eo approbata & veritatem continere, vt per Paul. Granut. *theorem.* 15. *n.* 24. Sim. de Prætis *conſ.* 129. *num.* 29. *vol.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 1300. *n.* 17. Surd. *deciſ.* 199. *n.* 8. Mari. Antonin. *var. reſol. lib.* 1. *reſol.* 58. *num.* 7. Genua *d. quaeſt.* 4. *num.* 210.

9 Nonò limita quando in actis iudicij eſt reperta, quia tunc publici documenti auctoritatem ſibi vſurpat, vt poſt multos à ſe relatos reſoluit Pareja *d.* §. 5. *num.* 31. vbi *n.* 32. intelligit dummodo in actis adinueniatur regiſtrata, & foliata, & à tergo dies præſentationis ſit adhibitus per Tabellionem, aut Notarium.

10 Decimò limita eo caſu, quo teſtator dixerit, Volo quòd hæres meus det illud quod ſcriptum eſt in ſchedula, quam reliqui apud Guardianum Fratrum Minorum, quia ſi ex ea apparuerit certam quantitatem per teſtatorem fuiſſe relictam, ex ipſa ſcriptura, quamvis priuata quantitas probaretur, & valebit relictum, dum tamen ad probationem per comparationem litterarum, & de manu, ſeu voluntate teſtatoris fuiſſe confectam legatarius oneretur. Ita Bart. *in l. ſi ita ſcripſero* 38. *ff. de conſtit. & demonſt.* quem referunt & ſequuntur Menoch. *conſ.* 176. *nam.* 6. Caſtill. *controu. lib.* 4. *c.* 20. *n.* 28. *cum ſeqq.* Pareja *d. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 5. *num.* 61.

11 Vndecimò limita in priuata ſcriptura trino reſte bonæ opinionis ac famæ munita, quæ non ſolùm probationem habere paratam dicitur, verùm etiam chirographarius creditor præferendus venit creditoribus nitentibus publico inſtrumento poſteriori quoad pignus, & hypothecam contextum in dicta priuata ſcriptura, iuxta text. *in l. ſcripturas* 8. *C. qui potiores in pign. hab. l. Caſtell.* 31. *tit.* 13. *part.* 5. vide Cou. *pract. c.* 22. *ex nam.* 5. Tob. Non. *conſ.* 70. *ex. n.* 2. Roland. à Valle *conſ.* 84. *ex num.* 2. *vol.* 3. Petr. Caball. *conſ.* 121. *ex n.* 3. Vincent. de Franchis *deciſ.* 96. *num.* 6. *cum ſeqq.* Bellon. *deciſ.* 13. *ex. n.* 31. Cæſ. Barz. *Bonon. deciſ.* 21. *num.* 11. Magon. *Florent. deciſ.* 112. *ex num.* 9. Marta *voto* 53. Thom. Triuiſ. *lib.* 1. *deciſ.* 4. *nam.* 9. Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit. de fide inſtrum. q.* 3. Matienſ. *l.* 7. *gloſſ.* 5. *n.* 12. *tit.* 16. *lib.* 5. *Recop.* Scacc. *de iudic. lib.* 2. *cap.* 11. *ex num.* 990. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 537. Amat. Roder. *de concurſu creditor. p.* 2. *art.* 1. *ex n.* 12. Ioſeph. Vela *diſſert.* 21. *ex num.* 17. vbi *num.* 21. ait chirographum munitum ſolemnitatibus *d. l. ſcripturas*, reſpectu hypothecæ, & pignoris publico inſtrumento æquiparari, adeò vt ſi illud ſit anterioris datæ, inſtrumento veniat præferendum.

Cap. Cùm dilectus. IX.

Ad *num.* 5. Quòd conſuetudine introduci poteſt vt plena fides priuatæ ſcripturæ adhibeatur, vltra citatos in collect. tradunt Cou. *pract. c.* 22. *n.* 8. *in fine*, Decian. *conſ.* 22. *num.* 10. *vol.* 3. Pancirol. *conſ.* 57. *n.* 4. Menoch. *conſ.* 787. *num.* 5. Maſcard. *de probat. concl.* 1111. *nam.* 12. *& concl.* 973. *num.* 2. Nicol. Genua *de priuata ſcriptura lib.* 1. *q.* 4. *ex num.* 200. me citato *in hoc loco* nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 5. *num.* 62.

SVMMARIVM.

1 *Relatio Principi facienda debet eſſe vera clara & ſpecifice facta.*
2 *Narratio debet fieri in ſpecie, & non in genere, vbi requiritur notabilis expreſſio, qua retardare poſſet Principem à concedendo.*
3 *Expreſſio facta ſub inuolucro verborum reſcriptum vitiat.*
4 *Generalitas obſcuritatem parit.*
5 *Princeps debet habere integram omnium notitiam, & ſpecificè illa ſcire, & de ſingulis bene eſſe inſtructum.*
6 *Scire in genere rem geſtam non ſufficit, niſi*

niſi quis ſciat rem ſic geſtam cum integra notitia omnium qualitatum.

7 *Scire propriè ille cenſetur, qui ita inſtructus eſt vt falli non poſsit.*

8 *Sciens rem, vel actum & ignorans eius cauſam, & circunſtantias rei, vel actui conuenientes, non habetur pro conſentiente, ſed ignorante.*

Cap. Quod ſuper his. VII.

1 POſt *n.*4. Ad gloſ. *verb carere.* Nota rela-
tionem Principi faciendam debere eſ-
ſe veram, claram, & ſpecificè factam, vt per
2 Bald. *hic num.*1. *&* 4. Narratio enim debet
fieri in ſpecie, & non in genere, vt requiri-
tur notabilis expreſſio, quæ retardare poſſet
Principem à concedendo, vt per Abb. *in
cap. in noſtra, num* 4. *de reſcript.* Gramm. *de-
ciſ.*66.*num.*18. *&* 19. Rip. *in cap. ad aures*
3 *num.*15. *de reſcript.* vbi dicit quòd expreſ-
4 ſio facta ſub inuolucro verborum reſcri-
ptum vitiat, ſicut omnimoda taciturnitas.
Generalitas enim obſcuritatem parit. *l.
Titia textores ff. de legat.* cum aliis adductis
à Tiraq. *de retractu lig.* §. 36. *gloſ.*2. *ex n.*35.
Vnde pulchrè ad propoſitum dixit Aym.
*cõſ.*68.*n.*10. ibi, *Iſte impetrãs ſimilis fuit infirmo,
ſeu vulnerato, qui chirurgo vulnus detegere
noluit, & ob id mortuus eſt: detegere enim de-
bebas impetrans vulnus omne Principi, ideſt,
omnia obſtantia ipſi impetrationi, ita quòd
appareret de voluntate reſcribentis, & eum
intellexiſſe rem omnem clarè, & ſpecificè, aliàs
non intelligitur diſpenſaſſe, ſicut Medicus non
prouidet infirmitati, quæ tacetur, aut chirurgus
vulneri non medetur quod ignorat, & ita ar-
guit Bald. conſ.*204. *Longum thema in finali-
bus verbis lib.*3. *per multa iura quæ citat*, &c.
5 Et debet Princeps habere integram omniũ
notitiam, & ſpecificè illa ſcire, ac de ſin-
gulis bene eſſe inſtructum, *l. ſi purè*, ibi, *item
de ſingulis inſtruere, ff. de fideicommiſſ. li-
bert. l. atqui natura*, §. *Scæuola, ff. de negot.
geſtis, l. cùm ſeruus, ff. de condit. & demon-
ſtrat. Clem. cauſam*, §. *fin. vbi gloſſ. verb.
plena & certa, de elect.* Oſaſch. *deciſ.*39.
*numer.*4. ibi, *Quia cùm relatio eo modo non
fiat, quo poſsit ſpecificè ſciri quid in ipſo in-
ſtrumento contineatur*, &c. Anton. Natt.
6 *conſil.*636. *numer.*192. *vol.*3. vbi propterea
ſubdit quòd non ſufficit ſcire in genere
rem geſtam, niſi quis ſciat rem ſic geſtam
cum integra notitia omnium qualitatum.
Surd. *conſil.*150. *numer.*125. *&* 126. adii-
ciens quòd non ſufficit aliquam partem ex-
plicitè aliam perfunctoriis verbis ſignifi-
care, arg. text. *in l. qui libertatis*, § *ſicuti, ff.
de euiction.* & vt inquit Franc. Viui. *de-* 7
*ciſ.*417.*n.*16. ille cenſetur propriè ſcire qui
ita inſtructus eſt, vt falli non poſſit, Carol.
Bardelon. *conſ.*25. *num.*16. *cum ſeqq.* ibi,
*Quare quiſquis ſe exiſtimat ſcire quod neſcit,
pro vero approbat falſum, quod eſt erroris pro-
prium, cap. quiſquis* 38. *diſt.* Idem Viui. *de-
ciſ.*407. *num.*48. Et nemo putatur aliquid
ſcire niſi habeat plenam ſcientiam rei, vel
actus cum omnibus circumſtantiis, & qua-
litatibus exploratam, adeò quòd perfe-
ctè res intelligatur, Crauet. *conſ.*197. *nu-
mer.*14.

Hinc dicimus quòd ſciens rem, vel 8
actum, & ignorans eius cauſam, & cir-
cumſtantias rei, vel actui conuenientes,
non habetur pro conſentiente, ſed igno-
rante, & eius conſenſus nihil obeſt,
quia in totum omnia, quæ animi deſti-
natione agenda ſunt, non niſi vera, &
de certa ſcientia perfici poſſunt, meritò
ſcientia actus confuſa, & in genere non
nocet, ſed debet eſſe ſpecifica, & deter-
minata, aliàs dicitur neſcire, maximè
in præiudicialibus, in quibus ſcientia ex-
quiſita cum omnibus ſuis qualitatibus re-
quiritur.

SVMMARIVM.

1 *Tabellio ſi morte præuentus non potuit conficere inſtrumenta, qualiter alius ea traducere debeat? oſtenditur.*

2 *Citatio partis in exemplatione requiritur.*

3 *Citatio generalis quando debeat fieri per edictum in exemplatione inſtrumenti.*

4 *Citatio non requiritur quando exemplatio fit per eundem Notarium, qui de originali fuit rogatus.*

5 *Citatio partis non requiritur in exemplatione facta de eius conſenſu, & approbatione.*

6 *Inſtrumenta ſi exemplentur in partibus virtute litterarum compulſoriarum, an ſufficiat citari procuratorem in Curia.*

Cap. Cùm P. tabellio XV.

POſt *n.*1. Probat hic text. quòd ſi tabel- 1
lio morte præuentus non potuit confi-
cere inſtrumenta, quæ in nota redacta fue-
runt ab eodem, alius tabellio ſeruatis ſo-
lemnitatibus, quæ hîc deſiderantur, pote-
rit illa traducere, & in publicam formam

reducere,quæ fidem facient,ac ſi eſſent originalia,vt per Rebuff.*in l.notionem,§.inſtrumentorum,ff.de verbor.ſignif.*Guid.Papæ *q.2.* Menel.*in l. 3.n.5. C.de diuerſ. reſcript.* Cou. *pract.c.21.num.3.*Maſcard. *de probat.concluſ.* 711.*n.*76. Affl*ict.decif.6.n.7.*Peregr.*conſ.*64. Stephan.Gratian.*Marchiæ deciſ.*167.nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit.tit.1.reſol.3.§.3.n.119.*

2 Ad *num.*3. Nota in exemplatione citationem partis adeò requiri, vt inſtrumenta huiuſmodi exemplata præiudicium generent ſolùm his,qui exemplationi interfuerunt,& eorum ſuceeſſoribus, aut hæredibus,aliis verò minimè. Ita Felin.*in cap.quoniam contrà, de probat. n.*50. vbi Dec.*n.*51. Mohed.*deciſ.2.ſub hoc tit.* aliàs 263. *per tot.* Pute.*deciſ.*165.*n.4.lib.*1.Cou.*pract.c.20.n.fin. & c.21.n.5.* Chriſtoph.de Paz *de tenuta c.26. n.64.cum ſeqq.*

3 Ibid. *ibi*, requiritur generalis citatio per proclama. Et bene, quia quando exemplatio fit ad inſtantiam alicuius, qui non ſuſpicatur ſibi aliquos futuros aduerſarios, tunc debet fieri citatio generalis per edictum,vt præter citatos *in collect.* tenent Alex. *conſ.* 112.*n.1.lib.4.& conſ.*150.*num.*4. *eod.lib.* Stephan.Gratian.*diſcept.forenſ.c.*577. *ex n.*24. *& cap.*859.*num.*4.Pareja *d.tit.1.reſol.*3. §. 3. *n.*125.

4 Ibid. *in verſ. tertio in exemplatione inſtrumenti facti per eundem,qui illud rogauit.* Idem tenent Maſcard. *d. concl.*711. *num.*22. Lud. Poſt.*in tract. de manutent. obſeru.*99. *num.*8. *cum duobus ſeqq.*Pareja *d.tit.1.reſolut.*3.§.3. *n.*128.reſoluentes citationem non requiri quando exemplatio fit per eundem Notariũ,qui de originali fuit rogatus, aut auctorum magiſter, ſeu ſucceſſor in officio, quia vtraque ſcriptura procedit ab eadem auctoritate eiuſdem Tabellionis, & originale potius quàm exemplum dici valet inſtrumentum ab ipſomet Notatio protocolli auctore leuatum,ex Maſcard.*d.concl.*711.*n.*36. Menoch.*de arbitr.caſu* 213.*num.*9.*&* 10. *& de præſumpt.lib.6. præſumpt.*15. *num.*8. Surd. *conſ.*141.*num.*19.*& conſ.*173.*n.*109. Steph. Gratian.*diſcept.forenſ.cap.*187. *n.*13. Farin. *fragm.crimin.p.2.lit.I,n.*23. Rota *deciſ.*135. *n.6.p.1.recent.*

5 Ibid.*in verſ. Quinto*, in exemplatione facta in præſentia partis aduerſæ, vel de eius conſenſu & approbatione, vt per Cou. *d. c.21.num.5.verſ.poterit tamen*,Aym.Crauet. *conſ.*411.*num.9.verſ.vigeſimò reſpondeo*,Maſcard. *d. concl.*711. *num.*27. *&* 31. Menoch. *conſ.*924. *num.*28. Pareja *d. reſolut.*3. §. 3. *num.*87. Vel legitimè interpellatus ad videndum extrahere, & exemplate inſtrumentum, exemplationi non contradicit, Menoch.*de præſumpt.lib.2.præſ.*46.*num.*1.2. *&* 19. Maſcard.*concl.*1300. *num.*18. Gunzal. *ad reg.8.Cancel.gloſ.*64. *num.*22. Greg.XV. *deciſ.*292.*num.*3. vbi Beltramin.*in annot.n.*6. Lud.Poſti. *in tract.mandati de manuten. obſeru.*98.*ex num.*1.Rot *deciſ.*581. *num.1.p.2. recent.*Pareja *d.§.3.num.*88. vbi *num.*89. te- 6
ſtatur practicam inoleuiſſe quòd inſtrumenta exemplata in partibus virtute litterarum compulſorialium, & Procuratore in Curia citato,qui tamen, aut eius principalis aſſiſtere nequiuit,plenam fidem mereantur, & nihil contra ea opponi poſſit, nec alia citatione opus eſt,& *num.*91.id abſque dubio procedere ait quoties Procurator,aut principalis in Curia interpellatus, aut nominat Procuratorem in partibus, qui exemplationi aſſiſtat, & ipſe non interfuit, nec adinueniri potuit,vt intereſſet, aut nihil reſpondet,& citat Seraph.*deciſ.*400. *num.*2. *&* 3. Steph.Gratian.*diſcept.forenſ.c.*268. *n.*58. *& c.*736. *à n.*28.

Cap. Si inſtrumenta. XVI. & fin.

IN text. ibi, *propter vetuſtatem*, &c. licèt vt exemplum probet, traductio auctoritate Iudicis, & citata parte requiratur, vt per Felin. *hic num.*6. Cou. *pract. c.21.num.*3. *& 4.verſ.tertiò exigitur ad ſolemnem exemplationem*,Maran. *de ordine iudic. p.6. tit. de actor.edic.n.*4 Maſcard.*de probat. concluſ.*711. *num.*19. Menoch. *conſ.*732.*n.6.vol.*8. Chriſtoph.de Paz *de tenuta cap.26.num.*16. Stephan.Gratian.*diſcept.forenſ.c.*268.*num.*12. *& c.*577.*ex num.*24 *& cap.*859.*num.*3.vbi & citationem & mandatum Iudicis requiri ait ſimul,adeò vnum ſine alio nihil proficiat, quos refert & ſequitur Pareja *de vniuerſa inſtrument.edit.tit.1.reſolut.*3 §.3. *num.*120. Nihilominus tamen quando inſtrumenta ſunt vetuſtate collapſa, vt in hoc text. & periculum eſt in mora exemplationis, quia fortè poſſent dirui, & ne tunc pereat probatio, quæ ex eis reſultare poſſet, tunc ſine citatione poſſent exemplari, vt per Innoc.*hic num.*4.Maſcard.*d. concl.*711. *n.*20. Pareja *d.§.3. n.*123. Rot. *deciſ.*314 *n.3. p.3. recent.*

De Præſumptionibus.

Tit. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Pœna ordinaria delicti nunquam puniri poteſt is, cuius delictum probatur violentiſſimis indiciis.*

2 *Iudex procedens ex præſumptionibus debet multum ſententiam ſuam attemperare.*

3 *Sanctius & ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare.*

4 *Caſus mirabilis, qui obuenit annis transactis, narratur.*

Cap. Afferte. II.

1 AD *num.7. in fine.* Nunquam pœna ordinaria delicti puniri poterit is, cuius delictum probatur violentiſſimis indiciis, & præſumptionibus, quas dicunt Iuris, & de iure, quia diuinationes ſunt, vt per text. *in l. abſentem verſ. 1. de pœnis,* docent Tiraq. Sarmien. & Menoch. *locis in collect. citatis,* quibus addo Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 12. n. 25. & l. 74. Tauri n. 29.* Nau. *in cap. quis autem n. 105. de pœnit. diſt. 7.* Palat. Rub. *in tract. de hæreſi. §. 11.* Grammat. *deciſ. 42.* Bernard. & Salzedo *reg. 370.* Matienz. *in dialog. Relatoris p. 3. c. 30. n. 5.* Plaç *de delict. cap. 14. num. 3.* Gratian. *reg. 374.* Duen. *reg. 303. limit. 11.* Simanch. *de Cathol. inſtit. tit. 50. num. 21. & in enchirid. violata Relig. tit. 40.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 36 num. 52. & p. 3 q. 86. num. 56.* latè Mol. *in emporio iuris p. 1. tit. 12. de variis quæſtionibus q. 1. per tot.* Iacob. Garc. Villalpandu *in l. 22. in lect. §. 10. n. 7. tit. 1. part. 7.* Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 6. c. 7. num. 43.* vbi dicit hunc mitiori pœna, puta exilij, vel pe-
2 cuniaria damnandum, quia Iudex procedens ex præſumptionibus, debet multùm ſententiam ſuam attemperare; nam poteſt eſſe quòd licèt violentiſſima adſint indicia, innocens nihilominus quis ſit de illo crimine, & mortis pœnam iniuſtè ſubeat, & ideo mitiori pœna ſunt præſumptiones huiuſmodi purgandæ.

3 Ratio etiam poteſt eſſe, quia ſanctius & ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari, ex gloſ. & Bart. *in d. l. abſentem:* tum quia in cauſis criminalibus probationes meridiana luce clariores eſſe debent, cùm tractetur de vita & fama rei, ex *l. ſingulari. C. de pœn. l. fin. C. de probat.* Non obſtant text. *in Auth. ſi quis ei, C. ad leg. Iul. de adulter. & in l. fin. C. de accuſat. & in c. cum in tua diœceſi, de vſur. & in c. eam contumacia, de hæret. in 6. & in c. de hoc, de ſimon.* Ex quibus iuribus videtur colligi violentam præſumptionem ſufficere, vt quis pœna ordinaria delicti puniatur: quia vnico verbo ad omnia reſpondetur, videlicet quòd in illis ſunt præſumptiones inductæ à lege, & ita ſunt pœnæ legales, vt per Matheſil. *ſing. 118.* Thom. Grammat. *deciſ. 42.* Anton. Gom. *d. tom. 3. c. 12. n. 25.* quos refert & ſequitur Morla *d. q. 1. num. 12.* Et tandem *n. 16.* concludit non poſſe Iudices, quamuis aliorum adſint exempla, reum propter ſolas præſumptiones, & indicia etiam grauiſſima condemnare, niſi velint præcipites eo agi & deferri vnde exitum nullum reperiant. Caueant ergo Iudices, proſequitur, ſententias huiuſmodi temere proferre, ſi conſcientiæ ſuæ benè conſultum volunt: nam aliter diu noctuque conſcientiæ ſtimulis agitabuntur, eoſque furiæ, vt dicebant Poëtæ, terrificis ſomnis & tædis ardentibus perterrebunt: nihil enim eſt animi tranquilitati magis contrarium, quàm non poſſe ob aliquam erroris admiſſi ſuſpicionem quieſcere, in quam vt incidant neceſſe eſt illi, qui ſententias ordinariam pœnam delicto imponendo abſque teſte oculato, vel rei confeſſione ferunt, ſolis præſumptionibus, & indiciis adducti.

Paucis abhinc annis in ciuitate Vlyſſiponenſi fuit quidam captus & diffamatus 4
quòd ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum de quadam Parochiali illius ciuitatis Eccleſia ſurripuerit; cumque tractu temporis violentiſſima contra illum indicia non pauca inſurgerent, ex illis condemnatus fuit, vt abſciſſis manibus ad palum alligatus viuus concremaretur: ſuſtinuit homo iſte fortiter ſupplicium, crimen ſemper abnegans, & tandem mortem hanc ſubiit infamem; deinde tribus, vel quatuor elapſis annis in ciuitate Aurienſi quidam famoſus latro natione Gallicus ad furiam propter latrocinia per eum perpetrata condemnatus fuit, & cùm ad patibulum duceretur, videns ſe morti proximum, alta voce confeſſus eſt ſe fuiſſe hominem illum ſacrilegum, qui occaſione argenteam pyxidem furandi, illam in dicta Eccleſia cum ſanctiſſima Hoſtia diripuerat, alium que hominem, qui viuus fuerat igne conſumptus, omni culpa caruiſſe, ſuppliciumque illud innocentem ſuſtinuiſſe, cuius confeſſionis in poſtrema vitæ hora factæ publica

inſtrumenta tam ab Eccleſiaſtico, quàm à ſeculari Iudice non ſine omnium admiratione confecta fuerunt; quod narrare volui vt inde omnes Iudices coniectari poſſent quàm difficile ſit his præſumptionibus,quę diuinationes ſunt,quid certum proferre. Et ſimilem caſum narrat Morla *d.q.1. num.15.* Iudices indiciis,& præſumptionibus hominem condemnantes reprehendens & grauiter increpans. Vide notata *in addit.ad c. omnis 45. diſt.*

C AP. Nullus. IV.

AD *num.1.* Quòd contumax in dubio malam præſumitur habere cauſam, per hunc text. docent Alciat. *de præſumpt. reg.3.n.22. in fine,* Menoch. *eod. tract. lib.2. præſ.70.à n.12.* Franc.Brun.*de iudic.& tortura n.293.* Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ p.1. tit.46 n.64.* quos refert Aluarez *de priuileg. pauperum, & miſerabil. perſonarum p.2. q.65. §.1.n.150.* vbi *n.151.* poſt Anton.Fabr. *in ſuo Cod.lib.3.tit.1.defin.19.n.4.* ſubdit quòd condemnatus ob contumaciam ob malam cauſam condemnatus videtur.

SVMMARIVM.

1 *Delicta non præſumuntur in homine ſene qui in iuuentute maturum, & honeſtum ſe exhibuit.*

2 *Malum non eſt præſumendum de illo qui bene vixit.*

3 *Boni qui antea fuerunt, nunc quoque tales eſſe ac in futurum fore videri debent.*

C A P. Cùm in iuuentute. XV.

1 COllige ex textu delicta non præſumi in homine conſtituto in dignitate, litterato, & ſene, qui in iuuentute maturum, honeſtum,& prouidum ſe exhibuit, concordant *c. quia ſunt 28.diſt. c. miramur 61. diſt.c.in noſtra,verſ.not verò, de procuratorib. c.ſacro,*ibi,*maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat,de ſent. excomm.* docent Mexia *ad leg. Toleti p.1. fundam.10. n.13.* Cardoſ. *in praxi Iudicum,verb.delictum num.6.*

2 Malum non eſt præſumendum de illo, qui bene vixit, nam ex vita retrotranſacta præſumitur etiam de præſenti, *l.non omnes, §.à barbaris ff. de re militar. c.mandatum, hoc tit.* Alciat.*in l.ſi quis ex argentariis, § fin. per illum text ff.de edendo.* Felin. *in c.cùm in iure peritus,de offic.deleg.* Hippol.*conſ.77.num.11.* Menoch. *de præſumpt. lib.3. præſ.19.* Azeued.*conſ.40.num.67.* Tiraq. *de pœnis tempor. cauſa 51.num.156.* dicens quòd qui antea 3 boni fuerunt, & probi, nunc quoque tales eſſe, atque in futurum fore videri debent, adeò vt nihil quicquam, quod à bono viro ſit alienum facturi credantur, præcipuè ij, qui ſe diu virtutibus, & probitati addixerunt, quique cum ipſis virtutibus longo tempore verſatur, vberes earum atque iucundos fructus produxerunt. Caſſiod. *lib 6. epiſt.3.* ibi, *Si honoris alicuius eſt origo laudabilis, bonum initium ſequentibus rebus poteſt dare præconium.*

4 Mors mala putanda non eſt quam bona vita præceſſerit. S. Auguſtin, *lib.1.de ciuitate Dei cap.11.* & ideò nouum non eſt quòd multi ſancti viri, ſubitanea, vel infortunata mundo morte fuerint extincti. Sanctus Simon Stelytes fulgure occiſus. Sanctus Belinus à canibus in partes diuiſus, Gero Archiepiſcopus Colonienſis cùm putaretur à ſuis mortuus, viuus fuit ſepultus. Scotus cùm ſolitus aliquando fuiſſet per magnum ſpatium eleuari, & crederetur mortuus à Fratribus, qui ignorabant hunc eius morem, illum ſepulturæ mandarunt, at poſtea venientes eius diſcipuli, ſcientes id ſæpiùs accidere, inuenerunt eum viuum fuiſſe ſepultum, vt refert S.Bernardin. de Seneca *tom.4. ſerm.1. de Regno Dei inter extraordinarios num.5.* Et de quodam ſancto viro fertur inter libros ſtudendo de repentè mortuum fuiſſe, digito demonſtrante in aperto libro verſum illum, *Iuſtus quacunque morte præoccupatus fuerit,in refrigerio erit.*

De Iureiurando.

T I T. XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Vſurarij creditores compellendi ſunt ad Iuramentum ſuper vſuris ſibi ſoluendis relaxanda.*

2 *Vſura omni Iure prohibita.*

3 *Turpitudo creditoris dedit cauſam deciſioni huius text.*

4 *Epiſcopus quando poſſit creditorem compellere ad Iuramenti remiſſionem.*

5 *Ius relaxandi habens is & retinendi ius habere non ambigitur.*

6 obli

6 *Obligatio ex iuramento ſoli Deo adquiritur.*

7 *Creditorem adſtringere ad relaxandum iuramentum aliud profectò non eſt, quàm eundem compellere vt dimittat quod eo dimittente ſimul dimiſſurus Deus ſit.*

8 Text. in præſenti, cum cap.debitores hoc eodem tit.*concordantur.*

Cap. Ex adminiſtrationis. I.

1 POſt *num.*1. Probat hic text. creditores vſurarios compellendos eſſe ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis relaxanda: & ſic agi poſſe ad relaxationem iuramenti, cuius implementum turpitudinem continet ex parte ſuſcipientis; concordant text.*in c.2.de renunciat. & in cap.ad audientiam, de his quæ vi, & in c.ſignificauit, de teſtib.& in c.vlt. de teſtib cogen. & in cap. debitores 6. & in c. cùm quidam* 12. *§. fin. & in cap.quanto* 18.*inf. hoc tit. & in cap. tuas, de vſuris, & in l.Caſtella* 9. *tit.*13.*part.* 1 *& in l.*1.*tit.* 2.*lib.*8. *Ordin.* exornant. Ant. Gom. *var.tom.*2.*cap.*14.*num.*21.Cou.*lib.*1.*var.c.*4. *n.*5.*verſ.verùm, & de ſponſalib.part.*1.*cap.*5. *num.*1.*& in cap. quamuis pactum part.*2.*§.*3. *num.*1.Oſuald.*ad Donell.comment. iuris Ciuil. lib.*2.*cap.*6.*lit.*C.Sanch.*de matr.lib.*1.*diſp.*32. *num.*18.*& in præcepta Decalogi lib.* 3.*cap.*21. *num.* 28. *& cap.* 19.*num.*1. De promiſſione vſurarum iurata, vide Cencd. *ad Decretal. collect.*78. Gutier.*de iuram. confirm. part.*1. *cap.*2.*& part.*3.*cap* 17. Anaſtaſ. Germon.*de ſacrorum immun.lib.*3.*cap.*21.*num.* 178. *cum ſeqq.* Molin. *de Iuſtit.tract.* 2. *diſp.*149.*cum ſeqq* Fachin.*controuerſ. Iuris lib.*3 *cap.*13 *&* 18 *& lib.*8.*cap* 62. Suar. *de Relig.tom.*2.*lib.*3. *de iuram.cap* 39.*&* 41.

a Ratio eſt, quia cùm vſuræ omni iure prohibitæ ſint, vt dixi *ad c.*2.*num.*2.*de vſur.* idque non ex parte debitoris promittentis, ſed ex parte creditoris accipientis, iuxta communem Doctorum traditionem *in d. cap.debitores,* turpitudo creditoris dedit cau-
3 ſam decisioni huius text. vt creditor à tali turpitudine retrahatur, ideóque hic ordo
4 ſeruandus eſt, vt antequam adueniat ſolutionis dies debitor requiſito creditore ab eo petat iuriſiurandi remiſſionem, eóque id recuſante adeat Epiſcopum vt compellat creditorem ad iuramenti remiſſionem, idque ſignificat hic text.ibi,*cogatis, & in d. cap.tuas,de vſur* ibi,*ante ſolutionem.* At verò creditore differente remiſſionem propter periurij periculum, tenebitur debitor ſoluere, quamuis eo in caſu poſſit Epiſcopus iuramentum remittere,*cap cùm quidam* 12. *§.fin.d.c.quanto* 18.*cap. Quintauallis* 23.*hoc tit.* Et hæc eſt in dictis Iuribus communis omnium Doctorum ſententia, & Theologorum doctrina ſuper 2.2.*quæſt.*89. *art.*7. Sot.*de iuſtit.lib.*8.*quæſt.*1.*art.*1.Cou.*in d.cap. quamuis pactum,part.*1.*§.*3.Seraphin.*de priuil.iuram.priuil.*39.*num* 5.Anaſtaſ. Germon, *d.lib.*2. *cap.*21. *num.* 176. D. Barboſ. *in l.*1. *part.*1.*n.*77 *ff.ſoluto matr.*

In text.ibi,*Creditores ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis præſtita relaxanda eccleſiaſtica diſtrictione cogatis.*Ergo ſi conſtringi creditor debet ad relaxandum iuramentum, palàm eſt ius aliquod obligationis ex iuramento crediturí acquiri; qui enim ius habet relaxandi, is & retinendi ius habere non ambigitur, quippe relaxatio præſupponit vinculum relaxabile. *l. decem, ff. de verb.oblig.cap.ad diſſoluendam, de deſponſat. impub.*Sed hanc oppoſitionem nihil obeſſe exiſtimat Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium & anniuerſariarum Iuris diſput.cent.*3.*c.* 214. 5
*pag.*521.dicens quòd obligatio ex iuramẽto ſoli Deo acquiritur, ſed ad fauorem hominis, cui iuratur, vnde fit vt remittente homine, remittat & Deus.Igitur creditorem adſtringere ad relaxandum iuramentum,aliud profectò non eſt,quàm eundem compellere. vt dimittat quod eo dimittente ſimul dimiſſurus Deus ſit. Ita fit vt relaxatio vinculum ſupponat, quo Deo religemur,non homini, ſed laxante homine, laxet quoque Deus.Quid enim tunc probetur iuramento,ſi nihil pro ſe probari creditor velit?Aut ſi nihil eſt, quod probari iureiurando debeat, an non tunc ceſſare etiã iuramentum oporteat, & cum eo Religionem quoque, ſeu obligationem Religionis? Alius fortaſſe dixerit ſuppetere creditori ius, non quidem agendi contra reum quaſi obligatum,ſed conquerendi, aut querelandi aduersùs iurantem vti periurij reũ, cùm eius interſit, periurium non admitti, aut Euangelicè denuntiandi, ad præſcriptum *cap. nouit, de iudic.* hoc itaque eſſe quod vſurarius creditor relaxare iubetur *in hoc textu.*

Et quatenus creditores ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis præſtita relaxanda Eccleſiaſtica diſtrictione compelli iubet Gregorius III. *in præſenti*, videtur contrariari diſpoſitioni text *in c.debitores 6. ſupr. hoc tit.*dum ibi Alexander III. definit debitores,ſcilicet ad ſoluendas vſuras,in quibus ſe obligauerunt, cogi non debere: ſi verò de ipſarum ſolutione iurauerint, cogendos eſſe Domino reddere iuramentum,& cùm ſolutæ vſuræ fuerint, creditores ad ea reſtituendas eſſe eccleſiaſtica ſeueritate (ſi neceſſe fuerit)compellendos.Quid eſt hoc

nunc relaxari Iuſiurandum oportere, nunc vſuras ſolui, & ſolutas repeti? Læli. Mancin. *d. cent.* 3 *c.* 216. dicit duos hos textus remedium duplex habere. Alterum priuſquam dies veniat ſoluendæ vſuræ, adiri enim poteſt eccleſiaſticus Iudex, eiuſque officium implorari, vt creditorem conſtringat per cenſuras ad remittendum iuramentum de vſuris ſoluendis præſtitum. Alterum cùm dies aduenerit ſolutionis, non enim poteſt debitor negare vſuras quin periurium incidat, ſed dare eas debet, & Iurijurando ſatisfacere: poſtquam verò ſoluerit per eccleſiſticas cenſuras repetere eas poteſt. Habes valere Iuramentum de ſoluendis vſuris, licèt ſponſio non valeat de eiſdem, vti contra leges, *l. pacta quæ contra, C. de legib.* Eſt enim iuramentum ſingulare quuddam à Iure Pontificio, vt *in addit. ad d. c. debitores.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti vinculo non tenetur qui promiſit ſi alter ex parte ſua non adimpleuit.*

2 *Fidem frangenti non debet fides obſeruari,*

Cap. Peruenit III.

1 PRo exornatione principalis concluſionis ex text. deſumptæ, quòd ſcilicet non tenetur vinculo iuramenti is, qui promiſit, ſi alter ex parte ſua non adimpleuerit, vide ſimiles text. *in cap. infideles*, & ferè *per tot.* 28 *q.* 2. *& in cap. ſicut* 29. *§. iuramentum, hoc tit. & in l. ſi conuenerit* 18. *ff pro ſocio, & in l. cùm proponas* 21. *C. de pact.* ſcribentes *in cap.* 1. *de treuga & pace*, Menoch. *de arbitr. caſu* 326 *n.* 26. Perez *l.* 1 *gloſ.* 1. *verſ. dubitatur* 3. *tit.* 8. *lib.* 4. *Ordin. & in l.* 18. *gloſ.* 1. *apud med. tit.* 19. *lib.* 8. *Ordinam.* Fachin. *controuerſ. lib.* 9. *c.* 48. Petr Pechi. *in reg. mutare* 33 *n.* 5. *de regul. Iuris lib.* 6.

2 Ratio autem huius concluſionis deducitur ex illa vulgari regula quòd frangenti fidem fides frangatur eidem, *l. ſi conuenerit. ff. pro ſocio l.* 4. *C. de pact.* cùm aliis per me citatis *Axiom.* 98. *n.* 7. Tum etiam, quia iuramentum ſequitur naturam actus, cui adhæret *l. fin. C. de non. numer. pec.* at is, qui contrahit ſub ea mutua conditione, eáque lege obligatur, ſi ab vtraque parte ſit completa conditio, arg. text. *in l. legata,* 41. *ff. de condit. & demonſtr. l. ſi nominatim. § fin. eod tit.* Ergo vno ex promittentibus deficiente, alter teneri non debet.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de materia huius tex. agentes.*

2 *Iuramentum de Iure Digeſtorum & Codicis olim acceſſionis vice fungebatur.*

3 *Iuramentum quando cœpit obligare, licèt actus non valeret.*

4 *Iuramento promiſſorio ineſt aſſertorium.*

5 *Iuramentum nihil aliud eſt quàm probatio.*

6 *Iuramentum de ſoluendis vſuris cur valeat, cùm tamen vſurarum promiſſio non valeat.*

7 *Iuramentum de ſoluendis vſuris quomodo valeat ſi peccati nutritiuum eſt.*

Cap. Debitores. VI.

DE materia & intellectu huius text. præter citatos in prioribus collect. vide Cuiac. *in l. conſtitutionem* 20. *C. de vſur.* Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 13. *cap.* 10. *cum duobus ſeqq.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunitat. lib.* 3. *cap.* 21. *numer.* 178. Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decade* 9. *errore* 9. *cum ſequent.* Fachin. *controu. lib.* 3. *c.* 13. Pichard. *in §. actionum* 28. *Inſtit. de actionib. q.* 8. *n.* 5. *cum. ſeqq.* 1

Digeſtorum Iure erat iuſiurandum acceſſionis vice, nec valere aliquid poterat, ſi actus non valeret, cui interpoſitum erat, *l. iuriſgentium §. ſi paciſcar. ff. de pact. l. ſi quis inquilinos, in fin. ff. de legat.* 1. *l. ſi quis pro eo ff. de fideiuſſor.* vbi ſcribentes, Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib.* 50. *cap.* 5. Idque & Iure Codicis obtinebat, *l non. dubium C. de legib.* niſi quòd inpedire poterat in integrum reſtitutionem *l.* 1. *Cod. ſi aduerſus vendit.* 2

Cœpit autem iuramentum à ſeipſo, independenterque (vt loqui ſolent) obligare, licèt actus non valeret, ex nouiſſima Conſtit. Federici *in Auth. Sacramenta puberum C. ſi aduerſus vendit.* Quod ipſum Iure demum Pontificio firmatum fuit quo clariùs proditum omne iuramentum ſeruari oportere, quod in diſpendium non vergeret æternæ ſalutis. *cap. cùm contingat, de iureiur. cap.* 2. *de pact. lib.* 6 Nam iuramento promiſſorio ineſt aſſertorium, cui non poteſt deeſſe materia aliqua, quæ ſubiiciatur, qui enim promittens iurat daturum ſe facturúmve aliquid, eo ipſo aſſerit & iurat verum illud eſſe quod permittit, ſéque habere in præſens voluntatem, & propoſitum dandi, faciendíve, vt tenet Læli. Mancin. *de relaxat. iuram. cap.* 13. *n.* 16. Hæc cùm 3 4

cùm ſatis teligioſè aduerterent Ethnici, Le-
gumlatores crediderunt non poſſe iura-
mentum ſtare ſi actus deficeret, cui inter-
5 poſitum illud eſſet, fortè quia iuramentum
nihil aliud quàm probatio eſt, iuxta ea quæ
habentur apud Læl. Manc. *ſac. Iur. controu.*
diſſert.4.c.14. huncautem euaneſcere omni-
no oportet, ſi nihil eſt quod probetur, ſed
malè, nam ſi actus corruat, aſſertio tamen
non corruit, quę probari iureiurando poſſit.
6 Non itaque ſatis mirum videri cuiquam
poteſt, ſi iuramentum valet de ſoluendis
vſuris, cùm tamen vſurarum promiſſio non
valeat, vt probat text. *in præſenti*; nam ſuam
à ſeipſo obligationem iuſiurandum habet,
& is, qui promiſit vſuras ſe ſoluturum ſi-
mul aſſeruit verum eſſe, quod promiſit,
quocirca verum eum facere oportet, quod
ſacramento firmauit.
7 Sed dubitare quilibet poterit, quomodo
iuramentum de ſoluendis vſuris valeat, ſi
peccati enutritiuum eſt, neque abſque tur-
pitudine præſtari etiam poteſt? Reſponde-
bitur valere iuramentum, licèt fuerit cum
peccato præſtitum, ſi ſeruari poteſt abſque
peccato, *cap. etſi Chriſtus*, ibi, *& quamvis per*
creaturam, &c. *inf. hoc tit.* Enimuerò iura-
mentum de ſoluendis vſuris, & ſeruari ſine
peccato poteſt, & præſtari. Præſtari, inquam,
niſi debitum vſurarium creditorem allexe-
rit, alioqui non facturum, ſéque eo modo
criminis ſocium fecerit, vide S. Thom. 2. 2.
quæſt.78. art.4. in corpore, Læl. Mancin. *ſac.*
Iur. controu. diſſert. 10. cap. 2. num. 22. & diſ-
quiſit. genial. ac anniuerſar. Iuris diſput. cent. 3.
cap. 211.
8 Ad *num. 3. in fine.* Vnde qui ſub vſuris pe-
cuniam iureiurando promittit, propriæ ne-
ceſſitati conſulere vult, atque ideo non cau-
ſam, ſed occaſionem peccandi vſurario præ-
ſtat; ideóq; lex Pontificia non curat de pec-
cato recipientis vſuram ex debitoris cauſa,
quia non eſt proxima, & immediata ex
ipſius actus natura. Debitor enim ſoluere
habet neceſſe propter iuramenti Religio-
nem, quam ſibi impoſuit obligationem, vt
propriæ ſubueniret neceſſitati, atque ideò
quamvis ipſe ſoluere debeat, non verò te-
netur creditor recipere, quòd ſi receperit,
malitiæ ſuæ, non ſolutioni debitoris impu-
tandum eſt, veluti quando debitor pecu-
niam creditori ſoluit, quam ſcit in vſus pra-
uos conſumpturum, tunc non cauſam, ſed
occaſionem præbet peccati creditori, idque
non venit in conſiderationem quòd non
eſſet, ſi ſponte, & abſque vlla obligatione
pecuniam præſtaret, vt ex Sot. Cou. & Nau.
interpretatur Balboa *in cap. 1. num. 112.*
hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Creditor ex re ſibi pignorata fructus per-*
cipiens, eos in ſortem principalem impu-
tare debet, deductis expenſis, aliàs vſu-
rarius erit.
2 *Fructus pignoris lucro debitoris cedunt.*
3 Text. in præſenti, in verſ. illud, *intelli-*
gitur.
4 Cap. 1. verſ. niſi fortè, de vſur. *declara-*
tur.

Cap. Ad noſtram. VII.

POſt *num. 1.* Probat hic text. quòd cre- 1
ditor ex re ſibi pignorata fructus perci-
piens eos in ſortem principalem imputare
debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius eſt.
Concordant text. *in cap ad noſtram, de empt.*
& in cap. illos vos, & in cap. cùm contra, de pi-
gnorib. & in cap. 1. & in cap. 2. & in c. conque-
ſtus 8. & in cap. ſalubriter 16. de vſur. vltra ci-
tatos exornant *l. Caſtel. 2. tit. 13. part. 5. & l. 1.*
tit. 2. lib. 8. Ordin. & l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop. Cu-
iac. *in lib. ſingulari reſponſor. Marcelli in l. Ti-*
tia 48. ff. de ſolut. & lib. 1. reſponſor. Scæuolæ in
l. creditor 60. §. ſi inter maritum, ff. mandati,
Donel. *in l. 1. & 3. de pignor. act.* Petr. Greg.
ſyntagm. iuris lib. 22. cap. 5. Fachin. *controuerſ.*
lib. 1. cap. 6. Anton. Fab. *de errorib. pragmat.*
decad. 9. errore 5. 6. & 7. & decad. 81. errore 2.
in fine.
Ratio eſt, quia fructus pignoris lucro de- 2
bitoris cedunt, ſiquidem res pignorata tan-
tùm datur vt ius creditoris ſecurius ſit, non
verò vt aliud commodum ex illa creditor
percipiat, quia dominium pignoris tam vti-
le, quàm directum ſemper penes debito-
rem remanet. *l. pignus 9. C. de pignorat. act.*
l. cùm & ſortis, §. pignus, ff. eod. tit. Vnde ſi
creditor fructus perceptos in ſortem non
computauerit, vſurarius erit, cùm lucrum
abſque vſurarum labe vltra ſortem princi-
palem ratione mutui percipere non poſ-
ſit, & ſic in ſortem computari debent, cùm
iam ex legitima fructuum perceptione pręſ-
ſumatur pecunia à debitore ſoluta, *cap. ſi fæ-*
nerauerit 14. quæſt. 3.
Et quamvis hic text. *in verſ. deinde*, credi- 3
torem fructus ex re pignorata percipere
poſſe decidat, nihilominus dicendum eſt
nullum hîc vſuræ crimen committi, quia
creditor ſemper fuit proteſtatus, ſe pecunia,
quam mutuauerat, contentum eſſe, & ſic
fructus non auferuntur debitori, ſed diffe-
runtur tantùm, dum iuramentum in ſpeci-
fica forma adimpleatur, hoc eſt, donec pe-

cunia

cunia numeretur; & ſic vſura non contrahitur, quia hæc non conſiſtit in ſola fructuum perceptione interim facta, ſed in mera fructuum acquiſitione; ideóque rectè Pontifex reſpondit illam fructuum perceptionem compenſationis vitium non habere, quia de quantitate ad ſpeciem contra partium conſenſum ſolutio non admittitur, iuxta text. *in l. 2. §. 1. ff. de rebus cred.*

4 Non obſtat text. *in c. 1. verſ. niſi fortè, de vſur.* dum probat quòd ſi prædium ad Eccleſiam pertinens eidem Eccleſiæ ſit in pignus datum fructus ex eo perceptos ad Eccleſiam pertinet, nec in ſortem debent computari. Quia reſpondetur illius deciſionem ſpeciali de cauſa procedere, videlicet cùm Eccleſiæ bona, quæ beneficio Eccleſiaſtico deputata erant, à laico iniuſtè detinebantur, íſque cauſa pignoris ipſi Eccleſiæ, ſeu clerico ad quem beneficium pertinebat, tradit, quo in caſu fructus ſibi acquirit non ratione lucri, ſed proprio iure, vt rem, quam iniuſtè amiſerat, recuperare poſſit, vt notat *ibi* Abb. *ad finem.*

SVMMARIVM.

1 *Promittens in fide ſua, an iurare putetur.*
2 *Caſus huius text. refertur.*
3 *Iuramentum non eſt dicere, per fidem meam, abſolutè loquendo.*
4 Text. in præſenti *intelligitur, & explicatur.*
5 *Fides eſt dictorum, & conuentorum conſtantia.*
6 *Fides dicitur à fiendo, vt videlicet fiat quod fieri dictum eſt.*
7 *Differentia an ſit aliqua ſi dicatur in fide, aut per fidem.*
8 *Mendoza de pactis, reprobatur.*
9 *Iuramentum eſt ſi dicatur in fide Dei, vel Chriſti, vel Chriſtiana.*

CAP. Ex reſcripto. IX.

1 POſt *num.* 3. In text. ibi, *qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur*, &c. Controuerſum apud DD. eſt, an iuraſſe putetur is, qui in fide promiſit ſua, vt videre eſt per Felio. *ad rub. huius tit. num. 6. & ad cap. querelam, n. 7. eod.* Gail. *lib. 2. obſeru. 61. n. 1.* Surd. *deciſ. 234. num.* 3. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 79. n. 28. & in Decalog. lib. 3. cap. 2. num. 32.* Filliuc. *in quæſt. moral. tract. 25. cap. 3. n. 88.* Suar. *de Relig. tom. 2. lib. 1. de iuram. cap. 4. n. 10. &* 18. Machado *en ſu perfetto Confeſſor, lib. 2. part. 3. tract.* 8. *docum. 1 num.* 6. Trullench. *in expoſit. Decalogi lib. 2. cap. 1. dub. 4. num. 2.* Læl. Mancin. *de relaxat. iuram. cap. 2. num.* 3. & latiùs *diſquiſit. gental. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 3 c. 209.*

Pro parte affirmatiua videtur facere text. *in præſenti*, ex quo conſtat quòd Abbas Tremen. pro ciuili debito monaſterij obſides dedit, qui de ſeruanda conuentione iurarunt, & vt ipſis deficientibus in eorum alij locum ſufficerentur, ſique neque hi quidem fidem ſeruarent, fideiuſſores addidit, qui *ſimiliter*, inquit Pontifex, *fidem præſtitiſſe dicuntur.* At fidem præſtitiſſe nihil aliud præterea eſt, quàm iuraſſe, ſic enim Pontifex ſtatim, *Ideoque mandamus quatenus tam Abbatem, quàm Monachos, quàm V. & vxorem ipſius* (hi duo fideiuſſores dati erant) *moneatis, vt ſicut iurarant, eandem conditionem faciant adimpleri.* Et hi quidem, qui fidem præſtitiſſe paulò antè dicebantur, nunc iurare dicuntur, quaſi vnum idemque ſit præſtare fidem, & iurare. Idem videtur colligi ex *c. ad aures, de his quæ vi, & ex c. 2. de fideiuſſor. & ex c. conſtitutus, de tranſlat. Epiſc. & ex c. cum tempore, de arbitr.* & *ex c. querelam, ne Præl. vices ſuas.* 2

Verùm contrarium verius eſt, immo quòd non ſit iuramentum dicere *per fidem meam*, abſolutè loquendo, niſi aliquid addatur; quia hæc verba abſolutè prolata intelliguntur de fide humana, & hic modus atteſtandi non eſt proprius Chriſtianis, ſed communis Gentilibus, atque Paganis; tum, quia in dubio neminem iuraſſe præſumitur, *cap pen. de iureiur.* Alciat. *in rub. huius tit. num.* 5. & iure quidem, cùm in dubiis interpretatio omnis ſit pro eo, qui promittit, *l. quicquid, ff. de verb. oblig.* neque aliter intelligi verba debeant in ambigua cauſa, quàm ex mente, & declaratione proferentis, *l. ſi quis intentione, ff. de iudic.* conſentiunt ferè omnes ſuprà citati. 3

Neque obſtat text. *in præſenti*, vt ſuprà expenſus, nam quod ait Pontifex, *qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur*, quod inquam, ait, *ſimiliter*, iuratoriam fidem repetit anterioribus verbis expreſſam in eadem paritate & facti, & modi, vt tenet Læl. Mancin. *d. tract. de relaxat. iuram. c. 2. n.* 12. Senſus itaque eſt Abbatem, & fidem præſtitiſſe, & iuraſſe, ſimilitérque egiſſe, & fideiuſſores, & reliquos, vt ſcilicet interpoſita fide iuraſſe. Sic retorqueretur Pontificis auctoritas, non enim ſic acciperemus, ſecluſa declaratione legiſlatoris. 4

Præualuit igitur verior illa ſententia de 5
qua ſuprà; nam fides nihil aliud ex vero 6
eſt, quàm dictorum, & conuentorum conſtantia, & veritas, dicta à fiendo, vt videlicet fiat, quod fieri dictum eſt: nemo enim tam commu

6 communi loquentium, quàm audientium
vſu iuratum ſibi id putat, quod promiſſum
in fide eſt, ſed pro morali quadam fide re-
cipi ab vnoquoque ſolet, maximè cùm
hunc loquendi morem fideles eum infide-
libus parum habeant, vt dicebam.

7 Vnde non placet Sot. *de Iuſtit. lib.8.q.1. art.6.* dum docuit aliud eſſe ſi dicatur in fi-
de, aliud ſi dicatur per fidem, vt priori mo-
do iuramentum non ſit, poſteriori ſecus.
Sed hoc nec ſuo quidem Auctori deinceps
placuit, vt refert Suar. *d. lib.1.cap.5 num. 11. & c.13.n.9.*

Minus ſatisfacit quod ſubtiliter quidem
8 protulit Mendoz. *diſp. de pactis lib.1. cap.6. q.3.* dicens quòd ſi promiſerit Nobilis in
fide ſua, non eſt iuramentum; at ſi ex plebe
ſit, qui promiſit, tum iuratum videri aſſerit
in fide Chriſti, cùm, ignobilis ex propria
conditione non habeat fidem; quia gratis
id dictum eſt, cùm & plebeius affirmare ali-
quid ſe poſſe exiſtimet in fide verbi, maxi-
mè ſi bonus vir ſit.

Ex quibus concludo neceſſe eſſe vt ſit
9 iuramentum, quod addatur in fide Dei, vel
Chriſti, vel Chriſtiana; quia reuera vt fidei
nomine ſignificetur Chriſti fides, impro-
prium eſt; nam plus à verbo Græco, quàm
à Latinorum probato loquendi modo dici-
tur Chriſtiana fides, & meliùs Chriſtiana
perſuaſio appellaretur, quàm fides, vt do-
cuerunt viri doctiſſimi Valla, & Budæ. pe-
nes Caluin. *in ſuo Lexi. verb. Fides.*

SVMMARIVM.

1 *Soluere ceſſans ob paupertatem, etiam vbi iuramentum de ſoluendo appoſitum fuerit, excuſatur.*

2 *Paupertas excuſat à mora, à periurio, & à pœna.*

3 *Compenſationem iurans non apponere, ſi paupertate prematur, iuramento non obſtante, poterit compenſare.*

4 *Infamia incurritur ipſo iure propter periurium.*

Cap. Querelam. X.

1 AD *num.5.* In text. ibi, *Non neceſſitate, ſed voluntate,* &c. Collige ex text. ceſ-
ſantem ob paupertatem ſoluere, etiam vbi
iuramentum de ſoluendo appoſitum fue-
rit, excuſari, vt per Bald. *hic n.5.* Couarr.
var. lib.2. cap.1. num.9. verſ. quoties verò, Ioan.
de Arnon. *ſing. 62.* Ioan. Anton. Trigon.
ſing.33. num.4. Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.9. in contract. num.13. cum ſeq.* Emman.
Suar. *in theſauro recept. ſentent. litt. D. n.70.* 2
vbi limitat, niſi tempore contractus adeſ-
ſet difficultas, Surd. *de aliment. tit.1. q.48. num.37.* vbi quòd paupertas excuſat à mo-
ra, à periurio, & à pœna, Vicent. Carot. *de locato, & conducto part.2. tit. de effectib. locat. ad longum tempus quæſt.6. n.38. &* 39. Card.
Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.22.*
tit.27. num.54. Hinc iurans non apponere 3
compenſationem, ſi paupertate prematur,
iuramento non obſtante poterit compen-
ſare, vt per Pariſ *conſ.121. num.41. lib.1.* Hie-
ron. Grut *reſp.121. num.4. lib.1.* quos refert
& ſequitur Petr. Ioan. Anchar. *quæſt. famil. lib.1. quæſt.2. num.5.*

Ad *num.7.* Quòd propter periurium ipſo 4
iure incurritur infamia, adde *l. Caſtel.4. tit. 6. part.7.* ibi, *E todos aquellos que quebrantam el pleito, ò poſtura que huuieſſen jurado de guardar,* &c. plures adducit Farin. *in praxi crimin. quæſt.160. num.164.* Aluarez *de priuileg. pauper. part.2. quæſt.65. num.25.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio differri poteſt ob grauiſſimam, vel extremam neceſſitatem.*

2 *Debitor ob ſuam paupertatem reſtituere non potens moderatè & parcè viuere debet.*

3 *Paupertas non excuſat à reſtitutione quando magnum detrimentum ſequeretur creditori, vel ille eſſet in ſimili indigentia.*

4 *Difficultas excuſat à periurio.*

5 *Periurus non eſt ille, qui futura difficultate, vel impotentia promiſſum adimplendi præuiſa, iuramento ſe ad implementum adſtrinxit.*

6 *Neceſſitas à periurio excuſat.*

7 *Niſi difficultas impotentia ſeruandi iuramentum iurantis culpa fuerit cauſatu.*

Cap. Breui. XVII.

AD *num.3.* Quòd reſtitutio differri po- 1
teſt ob grauiſſimam, vel extremam
neceſſitatem, quando ſcilicet non niſi cum
magna difficultate ea facienda eſt, & ſic
grauis iactura, vel detrimentum ex perſo-
narum conditione cognoſcitur, inducitur-
que: quia ſi vir nobilis ſit, nec ſtatim ſolue-
re, niſi ſe omni famulorum obſequio, atque
equorum priuet, poſſit, ſuique conſimilium
cogatur abſtinere conſortio: vel ſi eiuis pri-
marius non niſi ita ſe priuet, vt artem me-
chanicam ſibi inſuetam ſubire, vel manua-
les

les operas exercere cogatur, differre reſti-
tutionem, donec abſque ſtatus ſui iactura
poſſit, licebit. Neque vt teſtitutio ſtatim
fiat, multò minus quàm valeant, ſua bona
vendere, vel aliud ſimile graue pati detri-
mentum compellitur: vt quia ſibi inutilis
foret ars, ex qua ſe, familiámque ſuam alit.
vel ſi inſtrumenta, libros, aut capitale, cum
quo lucratur victum, cogeretur vendere.
Ita Nauarr. *in man. cap. 17. num. 56. & cap. 26.
num. 2.* Ioan. Lup. *in repet. cap. per veſtras, de
donat. inter virum, §. 65. numer. 50. cum ſeq.*
Gaſp. Baëç. *de inope debit. cap. 1. num. 52.* Ia-
cob. de Graff. *in aur. decis. p. 1. lib. 1. cap. 32.
n. 16.* Gutierr. *canon. lib. 1. c. 40. n. 7.* Marta *vo-
to 18. n. 2. cum ſeqq.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2.
diſp. 754. n. 2. verſ. quando detrimentum el. 2.*
Rebel. *de obligat. iuſtit. l. 2. q. 17. ſect. 4. n. 22.
& 26.* Leſſi. *de Iuſtit. lib. 2. c. 16. dub. 1. n. 15. 21.
22. & 25.* Sanch. *in praecept. Decalogi tom. 1.
lib. 2. c. 20. n. 19.*

2 Id tamen cum grano ſalis intelligi de-
bet, vt ſcilicet debitor, qui propter ſuam
paupertatem modo ſuprà telaio, reſtitutio-
nem differre poteſt, non lautè, & ſumptuo-
sè, ſed valde moderatè, & parcè viuat, id
ſolùm expendens quod ſibi, ſuiſque abſ-
que magna ſtatus ſui indecentia, neceſſa-
rium eſt: quóque magnum detrimentum
ex retardatione ſolutionis, vel reſtitutionis
3 creditori non ſequeretur. Secus ſi ſequere-
tur, vel ſi in eadem ſimili, aut paulo maiori
indigentia creditor exiſteret, eique rei fa-
miliaris, & ſtatus ſimile immineret pericu-
lum, Gutier. *d. c. 40. n. 10.* Molin. *d. tract. 2.
diſp. 754. n. 2. verſ. quando verò,* Leſſi. *d. dub. 1.
n. 15. 19. & 31.*

4 Ad *num. 1.* Quòd difficultas excuſet à
periurio, docent Farin. *in praxi crim. q. 160.
ex num. 120.* vbi agit qualiter difficultas im-
pedimentum, impoſſibilitas, ſeu neceſſitas à
periurio excuſet, Afflict. *decis. 163. num. 3.
in fine,* Cou. *in cap. quamvis pactum part. 2.
5 §. 6. n. 4.* vbi tenet periurum non eſſe eum,
qui futura difficultate, vel impotentia pro-
miſſum adimplendi præuiſa, iuramento ſe
ad implementum adſtrinxit, aliquídve ſe
facturum iurauit, Anton. Gabr. *commun. tit.
de iureiur. concl. 7. num. 11.* Perez *in l. 1. verſ.
ex quo infertur, tit. 6. lib. 8. Ordin.* Decian.
tract. crimin lib. 6. c. 11. n. 17. & ſequent. Franc.
Viu. *decis. 38. num. 3. & decis. 268. num. 1. &
2.* Sebaſt. Medic. *de caſibus fort. part. 2. quaſt.
num. 36.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 54.
num. 68.* Oſuald. *ad Donel. enucl. lib. 22. cap. 9.
lit. L, pag. 271. col. 2. ad fin. verſ. qui nec periu-
rus.*

6 Hinc neceſſitas à periurio excuſat, vt per
Greg. Lop. *l. 33. gloſſ. 1. in fine tit. 18. part. 3.*
Hieron. Grat. *reſp. 21. num. 4. lib. 1.* Oſaſch.
Pedem. decis. 92. num. 35. Seraph. *de priuileg.
iuram. priuil. 74. num. 141.* Steph. Gratian.
Mureh. decis. 34. n. 21. & 22. Anton. Hering.
de fideiuſſor. cap. 19. num. 13. Niſi difficultas,
ſeu impotentia ſeruandi iuramentum iu-
rantis culpa fuerit cauſata, ex Seraphin. *d.
priuil. 74. n. 208.* Farin. *d. q. 160. num. 131.* Vel 7
niſi tempore præſtiti iuramenti de difficul-
tate, ſeu impotentia conſtaret, niſi ex pro-
xima, & rationabili cauſa crederet iurans
ſe illud poſſe adimplere, ex eodem Seraph.
d. priuil. 74. n. 207. Farin. *d. q. 160. n. 132.* Vin-
cent. Mancin. *in tract. de iurum. p. 5. effectu 14.
num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Filia vt exhæredari valeat, non ſufficit in-
uitis parentibus, aut indigno nubere, ſed
requiritur vt turpiter viuat.*

2 *Luxurioſè viuere quando dicatur mulier.*

3 *Filia maior 25. annis non poteſt à patre ex-
hæredari ſi publica meretrix ſit.*

4 *Nubiles annos exceſſiſſe dicitur de conſue-
tudine, qua 22. annorum ætatem ha-
bet.*

Cap. Quintauallis. XXIII.]

AD *n. 7.* Quòd vt filia exhæredari poſ- 1
ſit, non ſufficit inuitis parentibus, aut
indigno nubere, ſed requiritur, vt turpiter
& obſcœnè viuat, poſt citatos *in collect.* do-
cent *l. Caſtel. 5. tit. 7. p. 6.* Clar. *in §. teſtamen-
tum n. 41. verſ. quòd ſi filia,* Emman. Acoſta
*in l. Gallus, §. & quid tantum n. 177. ff. de liber.
& poſthum.* latè Stephan. Gratian. *diſcept. fo-
renſ. c. 213. num. 31. cum ſeqq. & in n. 45.* latè etiam
Aluarez *de priuil. pauperum p. 1. q. 17. num. 4.* 2
vbi *n. 5.* luxurioſè viuere, & turpem vitam
agere intelligit eam, non quæ ſemel, aut bis
in corpus ſuum peccauit, ſed quæ ſæpiùs, &
ita meretrix eſt, & *num. 7.* tenet non poſſe
exhæredari, aut dote priuari filiam, quæ ab
huiuſmodi crimine ſe abſtinuit, pœnituit-
que.

Item ex hac gloſſ. colligitur filiam maio- 3
rem 25. annis non poſſe à patre exhæreda-
ri, aut dote priuari, ſi publica meretrix fue-
rit, vt per Did. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 20.
num. 67.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim.
volunt. lib. 1. ſolut. 4. num. 24.* Philip. Paſchal.
de viribus patriæ poteſt. p. 2. c. 5. n. 64. adden-
tem de iure conſuetudinario ciuitatis Nea-
polis ſufficere ſi mulier decimum ſextum
excedat annum, Cæſ. Barz. *decis. 29. num. 5.*
vbi quòd de conſuetudine quæ duodeui-
ginti

ginti annorum ætatem habet, ſatis longè nobiles annos exceſſiſſe dicitur, Mari. Giurb. *ad conſuetud. Meſſanen. p. 1. c. 3. gloſſ. 3. n. 39.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. p. 2. lib. 2. q. 14. ſect. 1. n. 15.* latè his citatis Aluarez *d. p. 1. q. 14. num. 26. cum multis ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia propter ſuperuenientiam alicuius ex morbis, de quibus in hoc text. diſſoluuntur.*

2 *Paupertas ſuperueniens an dirimat ſponſalia? & quid ſi nulla præhabita dotis promiſſione, aut mentione facta contracta fuerant?*

3 *Quid ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiamſi tunc pauper eſſet cum ea matrimonium contraheret?*

4 *Maritus quamuis ex vi iuramenti non poſſit vxorem adulteram ciuiliter accuſare ad ſuam priuatam vtilitatem poterit tamen criminalem accuſationem contra eã inſtituere ad publicam vindictam.*

5 *Maritus ſi noluerit accuſare vxorem adulteram, vel ab accuſatione criminali deſiſtere, nullum peccatum incurrit.*

6 *Intellectus* ad hunc text. *per Angnianum noue præſtatur.*

Cap. Quemadmodum. XXV.

1 AD *num. 7.* Quod ſponſalia propter ſuperuenientem alicuius ex morbis, de quibus *in hoc texta*, aut grauiorem diſſoluuntur, vltra citatos docent Cou. *de ſponſalib. p. 1. c. 5. in initio n. 6.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. p. 2. lib. 4. q. 8. ſect. 8. num. 57.* Aluarez *de priuileg. pauperum p. 1. q. 14. n. 4.* Machado, *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib. 3. p. 1. tract. 7. docum. 5.* Trulleoch. *in praxi reſol. Sacramẽt. lib. 7. c. 2. dub. 11. à n. 1.* vbi ampliat ad ſuperuenientem notabilem ſponſi, vel ſponſæ deformitatem, & reſpondet non eſſe alicuius momenti quòd in hoc tex. non fiat mentio defectus pulchritudinis, ſed amiſſionis oculi, aut naſi, quia hic non negatur poſſe ob alias deformitates diſſolui.

2 Ad *n. 10.* Vult. hæc gloſſa paupertatem ſuperuenientem ſponſalia non dirimere, ſequuntur Bald. *hic n. 8.* & Alex. de Neuo. *n. 16.* Menoch. *conſ. 386. n. 9. cum ſeqq.* Surd. *conſ. 364. n. 9.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 3. tit. 17. n. 14.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſ. q. 775.* Sed contrarium, immò ſuperuenientem paupertatem ſponſalia de futuro diſſoluere poſſe meliùs ſuſtinent alij plures per me citati *in collect.* quibus addo Aluarez *d. p. 1. q. 14. n. 1. cum ſeqq.* Trullench *d. lib. 7. c. 2. dub. 12. n. 3.* vbi ampliat etiamſi paupertas abſque culpa contingat, Machado *d. lib. 3. p. 1. tract. 7. docum. 6. à princ.* Et hanc contrariam ſententiam procedere quamuis nulla facta promiſſione dotis ſuperueniat paupertas, cũ tra plures ſecus tenentes reſoluunt, vltra citatos, Rebell. *d. ſect. 8. n. 69.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect. 1570. verſ. excuſantur ſextò,* Fontauel. *de pactis nupt. p. 2. clauſ. 1. 2. gloſſ. vnic. n. 7.* Hurtad. *de matrim. diſp. 2. de ſponſal. diffic. 14 n. 51.* latè Aluarez *d. p. 1. q. 14. n. 13.* 3 *cum ſeqq.* vbi contrariis reſpondet, & *n. 25.* limitat ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiam ſi tunc pauper eſſet, cum ea matrimonium contraheret, me citato *in hoc loco* Machado *dicto lib. 2. p. 1. tract. 7. docum. 6. n. 2.* Et locum habere, quamuis ſponſalia iurata fuerint, quia iuramentum intelligitur rebus ſic ſtantibus, per hunc tex. tenent Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 57. n. 3. verſ. imò quod magis eſt, & de matrim. c. 33. n. 4.* Sanch. *de matrim. lib. 1. diſp. 59. n. 5. & diſp. 60. n. 2.* Aluarez *d. q. 14. n. 19.* Machado *citato loco n. 3.* Quod non tam in ſponſa, quàm in ſponſo procedit; nam ſi ſponſus ſponſaliorum tempore ditiſſimus eſſet, interimque notabiliter pauper efficiatur, ei nubere ſponſa non tenebitur, cùm eadem in vtroque ſit ratio, defectus ſcilicet in tali caſu conſenſus, propter notabilem illã mutationem, quæ ſi à principio adeſſet, actum impediret, Gutier & Sanch. *proxim. citatis locis.* Aluarez *d. q. 14. n. 25.* Trullench *d. dub. 12. num. 3.* vbi cum Bonacin. contra Rebell. ſubdit non poſſe diſſolui ob paupertatem vitiiſque ſuperuenientem ſi notabilibus.

§. Illud autem.

4 AD *n. 13.* Ea *in collect.* amplexa videtur ſententia quæ facit differentiam inter ciuilem, & criminalem accuſationem, vt videlicet quamuis maritus ex vi iuramenti non poſſit vxorem ciuiliter accuſare ad ſuam priuatam vtilitatem, poſſit tamen eo iuramento non obſtante, criminalem accuſationem contra eandem inſtituere ad publicam vindictam. Ad quod in effectu reducitur trimembris illa diſtinctio à me pro faciliori huius tex. intellectu facta, adde Morl. *in empor. Iur. Ciuil. p. 1. tit. 1. q. 11. n. 11.*

5 Verũ poſt hæc ſcripta à me viſus Angui. *in tract. de legib. lib. 2. controu. 1. à n. 18* hunc intelligendi modũ non abre refutare intẽdit, illo vnico fundamento quòd vbicunque iuramentum ſine peccato ſeruari poteſt, illud ſeruandum eſt *cap. cum contingat 28.*

Digitized by Google

hoc tex. ibi, *nec obſeruata vergunt*, &c. c. *quamuis pactum, de pact. lib. 6.* ibi, *cùm non vergat*, &c. ex eoque docere ait diſtinctionis Auctores per illud iuramentū impediri ciuilē accuſationem de adulterio, quia maritus ſic non accuſando nullum peccatum committit, vnde manifeſtè colligi aſſerit, retento eodem themate, & ex vi pacti iuramento firmati nec criminaliter vxorem accuſare poſſe: etenim deſiſtendo ab accuſatione criminali nullum quoque peccatum contrahit, cùm re vera maritus licitè poſſit vxori veramque accuſationem remittere, vt apertè indicant verba huius text. ibi, *Sed nunquid vir non poteſt dimittere vxori peccāti non ſolùm ſepties, ſed etiam vſque ſeptuagies ſepties ſecundum Euangelicam veritatem?* Perperam ergo concludit idem Anguian. constituitur diſcrimen in hac parte inter ciuilem, & criminalem accuſationem, neque aliquid eſt, aut excogitari poteſt quod impediat iuramenti vinculum tam quoad ciuilem; quàm quoad criminalem actionem. Eandem communem diſtinctionem improbat ex poſtremis verbis huius text. ibi, *quamquam denuntiare eam poſſit ad pœnitentiam peragendam*, &c. conſiderando contineri his verbis exceptionem vnicam & ſolam ad præcedentia, vt noluerit Innocentius III. conditor huius Decretalis, quòd quamuis maritus aliàs non poſſit adulterij crimen ad Iudicem deferre, licitum tamen illi eſſet, vti Euangelica denunciatione vt vxor peragat pœnitentiam; ſicque in vno ſolo caſu peragendæ pœnitentiæ marito permittitur Euangelica vti denunciatione; planè ſi maritus poſſet non obſtante pacto iuramento firmato vxorem criminaliter accuſare, iam deciſio Pontificis *in præſenti* plures exceptiones admitteret contra mentem eiuſdem, vnicam dumtaxat conſtituentis; & cùm ſtante iuramento ſtatutum fuerit maritum ſola vti poſſe Euangelica denunciatione, iam illi permitteretur criminaliter accuſare, quæ altera foret exceptio ad relatam ibi doctrinam nulla profectò ratione admittendam. Verius eſſe iterum concludit idem Anguian. maritum de non accuſanda vxore de adulterio iurātem, neque ciuiliter, neque criminaliter eam accuſare poſſe: & reſpondet verba illa huius text. *ad diuortium celebrandum* non eſſe reſtrictiua, quaſi ſolùm ciuiliter agere prohibeatur maritus, ſed declaratiua, ſcilicet: vt neque ciuiliter ad diuortium celebrandum, neque criminaliter ad publicam & priuatam vindictam agere poſſit.

Quare prædictus Anguian *d. loco n. 30.* diſcrimen conſtituit, inter generale iuramentum negatiuum de nō accuſanda vxore ſuper nullo crimine, & inter ſpeciale de illa non accuſanda de adulterio. Primo caſu, videlicet quando iuramentum eſt vniuerſale negatiuum, nullo modo valet, nec valere poteſt ex rationibus hic à Pontifice præſcriptis: etenim contingere poterit vt vxor cum marito habitare nolit, abſque contumelia Creatoris, imò intendat eundem ad infidelitatem protrahere facta fortaſſis vxore infideli, quo caſu manifeſtum eſt, ſi iuramentum adimpleretur, peccatum committi, ac per conſequens vinculū erit iniquitatis, quod minimè admittendum eſt, vt foueret illicitam, ac nefariam vtriuſque coniugis cohabitationem, & ſic exiſtente crimine illo infidelitatis accuſatio eſſet in præcepto, dummodo ſufficienter probari poſſit, & alius modus non ſit quo æquè bene Reip. conſulatur ac per accuſationem, ex doctrina S. Thom. 2. 2. *q.* 68. *art. 1. in corpore*, & Soti *de Iuſtit. lib.* 5 *q.* 5. *art. 1. in priori concl.* & Nauarri *in man. cap.* 25. *num.* 31. Veriſſimum igitur eſſe, ait ille, generale iuramentum de vxore non accuſanda ſuper nullo crimine iniuſtum, & illicitum eſſe. Secundo caſu quando iuramentum ſpeciale fuerit de non accuſanda vxore ſuper adulterio, tunc illud vtile, & validum erit, vinculumque iniiciet iuranti, cùm in eius obſeruantia peccatum non reperiatur, vt ſuperiùs oſtenſum eſt, ſiue referatur ad ciuilem accuſationem, ſiue ad criminalem, neutram enim maritus poterit excitare ſi ſemel iurauerit ſe nullatenus accuſaturum vxorem ſuper adulterio. Quæ omnia lectori ſtudioſo ponderanda remitto vt hunc vel alium intellectum admittat prout textus literæ magis conueniens ſibi videbitur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio rei dotalis cum iuramento valida.*
2 *Actus annullatus quomodo iuramento confirmetur?*
3 *Legem Ciuilem quando irritare Pontifex poſſit?*
4 *Actus iureiurādo firmari quo ſenſu dicatur?*
5 *Iuramentum de genere eſt probationis.*
6 *Iuramētū promiſſoriū nō eſt ſine aſſertorio.*
7 *Iuramentum facit valere actum eo modo, quo poteſt, remiſſiuè.*
8 *Iuramentū ſuper actu à lege prohibito principaliter in fauorē priuatum, ſecundario in fauorē publicū præſtitum obſeruari debet, ſi abſque vitio, aut tertij præiudicio fiat.*

CAP.

Digitized by Google

Cap. Cùm contingat. XXVIII.

1 Probat hic text. Iuramentum confirmatorium actus inualidi (eius, inquam, actus, qui natura ſua licitus eſt, ſed ſolo Ciuili Iure illicitus, qualis alienatio rei dotalis à muliere) ſeruandum eſſe: cum tamen in re irrita fruſtratorium ſit probandi munus; quid enim proficit actum probare, ſi probatus non releuat? igitur non eo caſu probat iuſiurandum, ſed confirmat, obligationémque adiicit; nam ſi aliter dicas, ſi, inquam, nihil eſt quod iuramento firmetur; nihil etiam quod eodem vtiliter probetur, euanuerit certè iuſiurandum, quaſi ſubtractione materiæ, quod abſurdum.

2 Sed contra hanc communem ferè noſtrorum omnium ſententiam inſurgit nouiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſitionum genial. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent.3.c.114. pag.522. & ſeq.* his verbis. *Ego actum inualidum iureiurando confirmari impatienter audio, quicquid de hac re fuerit communius creditũ*, vide gloſſ. *verb. contractibus, in Auth. Sacramenta puberum, C ſi aduerſ. vendit.* vbi Bart. *num.* 3. cum aliis propè innumeris, quos refert Thom. Sanch. *Decal. tom.1. lib.3. cap.12. num.11.* Abb. *in d. cap. cum contingat, num.* 8. vbi Alciat *num.* 116. Aut quicquid dixerit Couarr. *de pact. part.1. §.1. num.* 7. non eſſe in Tribunalibus de hac communi opinione controuertendum; ſcio enim non defuiſſe qui contrarium verius exiſtimauerint, Anton. *d. cap. cùm contingat.* Cuman. *l. ſi quis pro eo, ff de fideiuſſ.* Mancin. cum relatis, *de iuram. part.4. effectu 1. quæſt.3. num.* 10. inter quos haud facilè dignoſci poſſe quæ communior opinio ſit, ex Alciat. reſpondent Couar. *vbi ſup. num.* 7. & Suar. *de Relig. tom.2. l.2. de iuram. cap.28. num.* 3. qui ab hac ſententia non recedit, quam eandem ſeruari in Regno Galliæ teſtatur Fab. *de error. deciſ.28. errore 6. num.* 7.

3 Et ducuntur hi quidem: nam nullibi in iure cauetur eam eſſe iuriſiurandi vim poteſtatémve, vt confirmare actum poſſit, quem ciuilis diſpoſitio irritum fecerit; immò Iure Digeſtorum, & Codicis erat iuramentum quaſi acceſſionis vice, & naturam actus ſequebatur, cui interponeretur. Neque aliquid contrarium probant, vel Conſtitutio illa celebris Friderici Imp. *in Auth. Sacramenta puberum, C ſi aduerſ. vendit.* vel Canonum cenſura: non enim ſolent Pontifices, aut certè non poſſunt, inquit Suar. *vbi ſuprà*, directò legem Ciuilem irritare, præterquam ex neceſſitate ſpiritualis boni, *cap. nouit, de iudic.* cum ſimilibus; quæ tamen
necessiras nulla eſt in ſpecie noſtra, nã manente integra diſpoſitione Iuris Ciuilis, poſſunt iuramenta etiam integra, illibatáque ſeruari & hoc eſt quod præcipitur *in d. Auth. Sacramenta puberum, & in d. cap. cùm*
contingat, & cap.2. de pact. in 6. Et quoties 4
alicubi expreſſim legeremus iureiurando
pactum, quod eſt irritum, confirmari poſſe,
non referret, qui enim iurat, adeò velle tenetur id, quod iurat, vt velle etiam debeat omnem effectum quem haberet contractus initus, ſi irritus non eſſet, & hoc ſenſu
firmare contractum diceretur. Denique iu- 5
ramentum non de genere obligationis, ſed
probationis cuius eſt fidem facere, non
obligare, ſeu irritã obligationẽ confirmare.
Nec valet quòd paulò ante opponeba- 6
tur; dixi enim non eſſe iuramentum promiſſorium ſine aſſertorio, in aſſertorio autẽ non poſſe deeſſe materiam, quæ Sacramento ſubiiciatur; qui enim promittens iurat daturum ſe, facturúmve aliquid, eo ipſo aſſerit, & iurat verum eſſe illud, quod promittit, ſéque habere in præſens voluntatem, ac propoſitum dandi, faciendi, atque exequendi. Igitur ſi promiſſio deeſt, ſi irrita eſt, aſſertio tamen firma remanet, quæ iuramento probatur, hoc eſt, teſtimonio Dei, & ex eo religionis, & cultus obligationem parit. Sic iureiurando proprium ſuum remanet probandi munus, neque aliquid tamen ex inutili illa promiſſione confirmat. Hactenus Lælius Mancinus, qui deinde *c. ſeq.* contra Coraſium probat illam vulga-
rem poſitionem, quæ habet iuramentum 7
facere valere actum eo modo, quo poteſt ad *l. cùm pater. §. filius matrem, ff. de legat.* 2.
Ad vulgarem huius text. allegationem 8
quòd iuramentum ſuper actu à lege prohibito principaliter in fauorem priuatum, ſecundariò in fauorem publicum præſtitum obſeruari debet, ſi abſque vi, dolo, aut tertij præiudicio fiat, vide præter *in collect.* citatos Cuiac. *tr.9. ad African. in l.9. ff. de fundo dot. & l.3. quæſtion. Papiniani in l.42. ff. de vſucap. & in l.5. ff. de dote præl. & in l. vnic. §. & cum lex nulla, C de rei vxor. act. & l.18. obſeru. cap.* 12. Anton. Fab. *l.1. coniect. c.2 & 3. & in rationali ad l. creditor. 52. §.1. ff. de act. empti,* Oſuald. *ad Donel. lib.9. comment. c.20. lit. R. S. & T. & lib.2. cap.23.* pro interpret. tex. *in d. auth. Sacramenta puberum*, præcipuè *lit. M.* Fachin *lib.12. controuerſ. cap.76.*

SVMMARIVM.

1 *Reges an & quando poſſint vendere, aut alienare loca, & ciuitates Regni.*

2 *Alie*

hoc tit. ibi, *nec obſeruata vergunt,* &c. c. *quamuis pactum, de pact. lib. 6.* ibi, *cùm non vergat,* &c. ex eoque docere ait diſtinctionis Auctores per illud iuramentũ impediri ciuilẽ accuſationem de adulterio, quia maritus ſic non accuſando nullum peccatum committit, vnde manifeſtè colligi aſſerit, retento eodem themate, & ex vi pacti iuramento firmati nec criminaliter vxorem accuſare poſſe: etenim deſiſtendo ab accuſatione criminali nullum quoque peccatum contrahit, cùm re verà maritus licitè poſſit vxori vtramque accuſationem remittere, vt apertè indicant verba huius text. ibi, *Sed nunquid vir non poteſt dimittere vxori peccãti non ſolùm ſepties, ſed etiam vſque ſeptuagies ſepties ſecundum Euangelicam veritatem?* Perperam ergo concludit idem Anguian. ſi conſtituitur diſcrimen in hac parte inter ciuilem, & criminalem accuſationem, neque aliquid eſt, aut excogitari poteſt quod impediat iuramenti vinculum tam quoad ciuilem, quàm quoad criminalem actionem. Eandem communem diſtinctionem improbat ex poſtremis verbis huius text. ibi, *quamquam denuntiare eam poſſit ad pœnitentiam peragendam,* &c. conſiderando contineri his verbis exceptionem vnicam & ſolam ad præcedentia, vt noluerit Innocentius III. conditor huius Decretalis, quòd quamuis maritus alias non poſſit adulterij crimen ad Iudicem deferre, liberum tamen illi eſſet, vti Euangelica denunciatione vt vxor peragat pœnitentiam; ſicque in vno ſolo caſu peragendæ pœnitentiæ marito permittitur Euangelica vti denunciatione, planè ſi maritus poſſet non obſtante pacto iuramento firmato vxorem criminaliter accuſare, iam deciſio Pontificis *in præſenti* plures exceptiones admitteret contra mentem eiuſdem, vnicam duntaxat conſtituentis; & cùm ſtante iuramento ſtatutum fuerit maritum ſola vti poſſe Euangelica denuntiatione, iam illi permitteretur criminaliter accuſare, quæ altera foret exceptio ad relatam ibi doctrinam nulla profectò ratione admittendam. Verius eſſe iterum concludit idem Anguian. maritum de non accuſanda vxore de adulterio iurantem, neque ciuiliter, neque criminaliter eam accuſare poſſe: & reſpondet verba illa huius text. *ad diuortium celebrandum* non eſſe reſtrictiua, quaſi ſolùm ciuiliter agere prohibeatur maritus, ſed declaratiua, ſcilicet vt neque ciuiliter ad diuortium celebrandum, neque criminaliter ad publicam & priuatam vindictam agere poſſit.

Quare prædictus Anguian *d. loco n. 2 n.* diſcrimen conſtituit inter generale iuramentum negatiuum de nõ accuſanda vxore ſuper nullo crimine; & inter ſpeciale de illa non accuſanda de adulterio. Primo caſu, videlicet quando iuramentum eſt vniuerſale negatiuum, nullo modo valet, nec valere poteſt ex rationibus hic à Pontifice præſcriptis: etenim contingere poterit vt vxor cum marito habitare nolit, abſque contumelia Creatoris, imò intendat eundem ad infidelitatem protrahere facta fortaſſis vxore infideli, quo caſu manifeſtum eſt, ſi iuramentum adimpleretur, peccatum committi, ac per conſequens vinculũ erit iniquitatis, quod minimè admittendum eſt, vt foueret illicitam, ac nefariam vtriuſque coniugis cohabitationem, & ſic exiſtente crimine illo infidelitatis accuſatio eſſet in præcepto, dummodo ſufficienter probari poſſit, & alius modus non ſit quo æque bene Reip. conſulatur ac per accuſationem, ex doctrina S. Thom. 2. 2. q. 68. *art. 1. in corpore,* & Soti *de Iuſtit. lib. 5. q. 5. art. 1. in priori concl.* & Nauarri *in man. cap. 25. num 31.* Veriſſimum igitur eſſe, ait ille, generale iuramentum de vxore non accuſanda ſuper nullo crimine iniuſtum, & illicitum eſſe. Secundo caſu quando iuramentum ſpeciale fuerit de non accuſanda vxore ſuper adulterio, tunc illud vtile, & validum erit, vinculumque iniiciet iuranti, cùm in eius obſeruantia peccatum non reperiatur, vt ſuperiùs oſtenſum eſt, ſiue referatur ad ciuilem accuſationem; ſiue ad criminalem, neutram enim maritus poterit excitare ſi ſemel iurauerit ſe nullatenus accuſaturum vxorem ſuper adulterio. Quæ omnia lectori ſtudioſo ponderanda remitto vt hunc vel alium intellectum admittat, proni textus litteræ magis conueniens ſibi videbitur.

SVMMARIVM.

1. *Donatio rei dotalis cum iuramento valida.*
2. *Actus inualidus quomodo iuramento confirmetur?*
3. *Legem Ciuilem quando irritare Pontifex poſſit?*
4. *Actus interiurãdo firmari quo ſenſu dicatur?*
5. *Iuramentum de genere eſt probationis.*
6. *Iuramẽtũ promiſſoriũ nõ eſt ſine aſſertorio.*
7. *Iuramentum facit valere actum eo modo, quo poteſt, remiſſiuè.*
8. *Iuramentũ ſuper actu à lege prohibito principaliter in fauorẽ priuatum, ſecundario in fauorẽ publicũ præſtitum obſeruari debet, ſi abſque vi, dolo aut tertij præiudicio fiat.*

Cap.

Digitized by Google

CAP. Cùm contingat. XXVIII.

1 PRobat hic text. Iuramentum confirma-
torium actus inualidi (eius, inquam,
actus, qui natura ſua licitus eſt, ſed ſolo Ci-
uili Iure illicitus, qualis alienatio rei dotalis
à muliere) ſeruandum eſſe: cum tamen in
re irrita fruſtratorium ſit probandi munus;
quid enim proficit actum probare, ſi pro-
batus non releuat? igitur non eo caſu pro-
bat iuſiurandum, ſed confirmat, obligatio-
némque adiicit; nam ſi aliter dicas, ſi, in-
quam, nihil eſt quod iuramento firmetur;
nihil etiam quod eodem vtiliter probetur,
euanuerit certè iuſiurandum, quaſi ſubtra-
ctione materiæ, quod abſurdum.

2 Sed contra hanc communem ferè no-
ſtrorum omnium ſententiam inſurgit no-
uiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſitionum genial. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent.* 3. *c.* 114. *pag.* 522. *& ſeq.* bis verbis. *Ego actum inualidum iureiurando confirmari impatienter audio, quicquid de hac re fuerit communius creditũ*, vide gloſſ. *verb. contractibus, in Auth. Sacramenta puberum, C ſi aduerſ. vendit.* vbi Bart. *num.* 3. cum aliis propè innumeris, quos re-
fert Thom. Sanch. *Decal. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 11. Abb. *in d. cap. cum contingat, num.* 8. vbi Alciat *num.* 116. Aut quicquid dixerit
Couarr. *de pact. part.* 1. §. 1. *num.* 7. non eſſe in
Tribunalibus de hac communi opinione
controuertendum; ſcio enim non defuiſſe
qui contrarium verius exiſtimauerint, An-
ton. *d. cap. cùm contingat.* Cuman. *l. ſi quis pro eo, ff. de fideiuſſ.* Mancin. cum relatis, *de iuram. part.* 4. *effectu* 1. *quæſt.* 3. *num.* 10. inter quos
haud facilè dignoſci poſſe quæ communior
opinio ſit, ex Alciat. reſpondent Couar. *vbi ſup. num.* 7. & Suar. *de Relig. tom.* 2. *l.* 2. *de iuram. cap.* 28. *num.* 3. qui ab hac ſententia
non recedit, quam eandem ſeruari in
Regno Galliæ teſtatur Fab. *de error. deciſ.* 28. *errore* 6. *num.* 7.

3 Et ducuntur hi quidem; nam nullibi in
iure cauetur eam eſſe iuriſiurandi vim po-
teſtatémve, vt confirmare actum poſſit,
quem ciuilis diſpoſitio irritum fecerit; im-
mò Iure Digeſtorum, & Codicis erat iura-
mentum quaſi acceſſionis vice, & naturam
actus ſequebatur, cui interponeretur. Ne-
que aliquid contrarium probant, vel Con-
ſtitutio illa celebris Friderici Imp. *in Auth. Sacramenta puberum, C ſi aduerſ. vendit.* vel
Canonum cenſura: non enim ſolent Pon-
tifices, aut certè non poſſunt, inquit Suar.
vbi ſuprà, directò legem Ciuilem irritare,
præterquam ex neceſſitate ſpiritualis boni,
cap. nouit, de iudic. cum ſimilibus; quæ tamen
neceſſitas nulla eſt in ſpecie noſtra, nã ma-
nente integra diſpoſitione Iuris Ciuilis,
poſſunt iuramenta etiam integra, illibatá-
que ſeruari & hoc eſt quod præcipitur *in d. Auth. Sacramenta puberum, & in d. cap. cùm contingat, & cap.* 2. *de pact. in* 6. Et quoties 4
alicubi expreſſim legeremus iureiurando
pactum, quod eſt irritum, confirmari poſſe,
non refert; qui enim iurat, adeò velle te-
netur id, quod iurat, vt velle etiam debeat
omnem effectum quem haberet contra-
ctus initus, ſi irritus non eſſet, & hoc ſenſu
firmare contractum diceretur. Denique iu- 5
ramentum non de genere obligationis, ſed
probationis cuius eſt fidem facere, non
obligare, ſeu irritã obligationẽ confirmare.

Nec valet quòd paulò ante opponeba- 6
tur; dixi enim non eſſe iuramentum pro-
miſſorium ſine aſſertorio, in aſſertorio autẽ
non poſſe deeſſe materiam, quæ Sacramen-
to ſubiiciatur; qui enim promittens iurat
daturum ſe, facturúmve aliquid, eo ipſo aſ-
ſerit, & iurat verum eſſe illud, quod pro-
mittit, ſéque habere in præſens volunta-
tem, ac propoſitum dandi, faciendi, atque
exequendi. Igitur ſi promiſſio deeſt, ſi irrita
eſt, aſſertio tamen firma remanet, quæ iura-
mento probatur, hoc eſt, teſtimonio Dei, &
ex eo religionis, & cultus obligationem
parit. Sic iureiurando proprium ſuum re-
remanet probandi munus, neque aliquid
tamen ex inutili illa promiſſione confirmat.
Hactenus Lælius Mancinus, qui deinde *c. ſeq.* contra Coraſium probat illam vulga-
rem poſitionem, quæ habet iuramentum 7
facere valere actum eo modo, quo poteſt
ad *l. cùm pater.* §. *filius matrem, ff. de legat.* 2.

Ad vulgarem huius text. allegationem 8
quòd iuramentum ſuper actu à lege prohi-
bito principaliter in fauorem priuatum, ſe-
cundariò in fauorem publicum præſtitum
obſeruari debet, ſi abſque vi, dolo, aut tertij
præiudicio fiat, vide præter *in collect.* citatos
Cuiac. *tr.* 9. *ad African. in l.* 9. *ff. de fundo dot. & l.* 3. *quæſtion. Papiniani in l.* 42. *ff. de vſucap. & in l.* 5. *ff. de dote præl. & in l. vnic.* §. *& cum lex nulla, C de rei vxor act. & l.* 18. *obſerua. cap.* 12. Anton. Fab. *l.* 1. *coniect. c.* 2 *&* 3. *& in rationali ad l. creditor.* 52. §. 1. *ff. de act. empti*, Oſuald. *ad Donel. lib.* 9. *comment. c.* 20. *lit. R. S. & T. & lib.* 2. *cap.* 23. pro interpret. tex. *in d. auth. Sacramenta puberum*, præcipuè *lit. M.* Fachin *lib.* 12. *controuerſ. cap.* 76.

SVMMARIVM.

1 *Reges an & quando poſſint vendere, aut alienare loca, & ciuitates Regni.*

2 *Alienatio à Rege facta ex qua notabilis Regia Corona diminutio reſultaret, etiam iuramento firmata non tenet, & poteſt ipſemet concedens reuocare.*
3 *Imperium eſt indiuiſibile, & monſtruoſum eſſet ſi Regnum haberet duo capita.*
4 *Princeps tenetur ſucceſſori indiuiduitatem ſeruare.*
5 *Contractus Principis, per quem Regnum ſeruituti ſubiicitur, non tenet.*
6 *Bona de demanio quando non poſſint per Principem concedi.*

Cap. Intellecto. XXXIII.

1 AD *num.* 2. Quòd Reges non poſſunt
vendere, aut alienare bona, & ciuita-
tes Regni etiam ex iuſta cauſa quando ex
eiuſmodi alienatione notabilis Regiæ Co-
ronæ diminutio reſultaret, aut illa nimis
læſa remaneret, docent Bart. *in l. prohibere,*
§. plane, ff quod vi, aut clam, Socin. *conſ.* 7. *ſub*
n. 6. *vol.* 3. Oldrad. *conſ.* 95. *n fin. & conſ.* 231.
in fine, Bald. *in l. fin. C. de bonis qualib.* Alex.
conſ. 1. *n.* 18. *vol.* 5. Grauet. *conſ.* 54. *col.* 1. *vol.* 1.
Oſaſch. *deciſ.* 139 *num.* 7. Ial. *conſ.* 1. *in* 2. *dub.*
vol. 1. Iſernia *in c. Imperialem, §. nec dominus, de*
proh. feudi alien. per Feder. Socin. Iun. *conſ.* 60.
n. 33. *vol.* 3. Cou. *in cap. quamvis pactum p.* 2.
§. 2. *n.* 4. Roland. *conſ.* 2. *n.* 95. *cum ſeqq. vol.* 1.
à Ponte *de poteſt. Proregis, tit. de tract. n.* 30.
2 Menoch. *conſ.* 1. *n.* 40. Peregr. *de iure fiſci lib.* 1.
tit. 3. *n.* 74. qui poſt Bart. *in d. § planè,* ſubdit
quòd talis conceſſio etiam iuramento fir-
mata non tenet per text. *in præſenti,* per
quem ita paſſim tenent Doctores præcitati,
Grat. *conſ.* 147. *vol.* 2. adeò quo idemmet con-
cedens poteſt reuocare; Paul. de Caſtro
conſ. 79. *n.* 6 *vol.* 1. Bald. *in d. l. fin.* Aluarot. *in*
c. 2. *in princ. Epiſcop. vel Abb.* Roland. *conſ.* 2.
n. 100. Camil. de Curte *in diuerſ. iuris feudal.*
in 1. *p. in verb. licet n.* 20. Quia Imperium eſt
3 indiuiſibile, & monſtruoſum eſſet ſi Regnū
haberet duo capita, Reſtaur. *de Imper. q.* 104.
iunctis traditis *in addit. ad c. in apibus* 7. *q.* 1.
4 Tum etiam, quia Princeps tenetur ſucceſ-
ſori indiuiduitatem ſeruare, Bald. *conſil.* 30.
vol. 5. *& in proœm. Cod. verſ. modò iſta quæſtio,*
Peregr. *citato loco ſub n.* 31. Lanar. *conſ.* 2. *n.* 15.
Camil. de Curte *vbi ſuprà n.* 30. Menoch.
5 *conſ.* 1. *ſub n.* 40. Pariter infertur ad contra-
ctum Principis, per quem Regnum ſeruitu-
ti ſubiicitur, qui non valet, quia honor ac
dignitas Principatus grauiter læditur, Ol-
drad. *in d. conſ.* 231. Bald *in præl. feudor. in verſ.*
expedita. Martin Lauden. *de primog. quæſt.* 15.
Tiraq. *de iure primog q.* 68. *num.* 7. Lanar. *dict.*
conſ. 1. *n.* 16. Menoch. *d. conſ.* 1.
6 Hinc Iſernia *in d. cap. Imperialem, §. præ-*
terea Ducatus. n. 20. *& ſeq.* quem ſequitur
Afflict. *in* 3. *not. n.* 46. infert bona de dema-
nio, ſiue feudalia ſint, ſiue non, non poſſe per
Principem concedi, quando ex eorum con-
ceſſione diminuerentur grauiter introitus
Regni, perpenſis qualitatibus villæ, & loci,
numero vaſallorum, & aliis.

SVMMARIVM.

1 *Verba non ſunt de eſſentia iuramenti.*
2 *Deus eſt mentis inſpector.*
3 *Verba neceſſaria ſunt cùm ſolemnitatem habent requiſitum expreſsè à lege.*
4 *Iuramentum obligationem parit, quæ verborum non tam ſolemnitate quàm Religione contrahitur.*
5 Cap. Clericus, *de quo agitur, ponderatur.*
6 *Iuramentum ſemel præſtitum non augetur, vel minuitur vltra effectum naturalem, quem habet.*
7 Text. in præſenti, *intelligitur.*
8 *Verba ad fauorem promittentis, ac præferentis interpretationem, capiunt.*
9 *Iuramentum nihil aliud quàm probatio eſt.*

Cap. Clericus. XXXV. & pen.

POſt *num.* 6. Hic ſedet locus illius con- 1
trouerſæ diſputationis, in qua tres repe-
riuntur Scribentium ſententiæ, quæ ſcilicet
extremæ, altera media, ſingulæ autem
communes, an verba ſint de eſſentia iura-
menti, vt videre eſt apud Ceuall. *commun.*
contra commun. q. 406. Negatiua præualuit:
quam expreſsè tenet Alciat. *in rub. de iure-*
iur. num. 21. vbi hanc partem ſibi placuiſſe
& in praxi ſeruatam dicit, Syluest. *in ſum.*
verb. Iuramentum 2. *q.* 1. Sayr. *in claui Regia,*
lib. 5. *cap.* 1. *num.* 8. Couar. *in cap quamvis pa-*
ctum, in initio num. 4. Suar. *de Relig. tom.* 2.
lib. 1. *de iuram. cap.* 11. nouiſſimè Trullench.
in expoſit. Decalogi, lib. 2. *cap.* 1. *dub.* 1. *num.* 2.
in fine, vbi tenet ad eſſentiam iuramenti
nulla requiri verba etiam in eo, qui loqui
poteſt, quia ſine vlla loquutione exte-
riori ſola mente poteſt Deus in teſtem vo-
cari, fit namque iuramentum Deo, qui
eſt mentis inſpector. Machado *en ſu per-* 2
fetto Confeſſor, y Cura de Almas l. 2. *part.* 3.
tract. 8. *docum.* 1. *num.* 4. Baſſe. *verb. iura-*
mentum, num. 7. Læl. Mancin. *diſquiſit. ge-*
nial & anniuerſariarum iuris diſput. cent. 3.
cap. 206. vbi dicit tunc neceſſaria verba
eſſe cum ſolemnitatem habent requiſi- 3
tam expreſsè à lege, & quod iuramen-
tum obligationem parit, quæ verbo-
rum

4 rum non tam ſolemnitate,quàm Religione contrahitur.

5 Sed obſtat maximè textus *in præſenti*; in cuius ſpecie refertur clericum iuraſſe ſtatuta ſeruaturum ſe Eccleſiæ ſuæ, quæ tunc erant,fuiſſéque deinceps nouum quid conſtitutum in Eccleſia, illúdque promiſiſſe clericum ſecuturum ſe per idem iuramentum, quod ante præſtiterat; conſultus Pontifex nunquid Clericus ad nouæ Conſtitutionis obſeruantiam quaſi ex iureiurando obligaretur,reſpondet non religione iuramenti, ſed promiſſionis fœdere obligari; ex quo colligi videtur clericum per idem iuramentum promiſiſſe quidem, ſed verba non protuliſſe iuramenti.

6 Reſpondet Cou. *citato loco n.5.* potuiſſe clericum denuo iurare, ſed iuramentum primò præſtitum extendere non potuiſſe,quod & Suar. *d. c.*11. & Cuiac. *in præſenti* confirmant. Nam iurare, inquit, & non iurare, eſt quidem in poteſtate hominis,ſed poſtquam præſtitum iuramentum in cauſa aliqua ſit, non eſt tunc in hominis voluntate efficere, vt iuramentum illud maiorem, vel minorem habeat obligationem;ſuus enim eſt iuramẽto iam emiſſo effectus naturalis, quem augere homo non poſſit, vel minuere.

7 Meliùs Læl.Mancin.*d.c.*206. *ſub n.*2. diſtinguit hoc modo. Vel promittere per idẽ iuramentum clericus voluit,hoc eſt,eodem, ſed repetito iuramento. Vel per idem iuramentum non repetitum non renouatum, ſed in ſuo eſſe conſiſtens. Si priori modo, certè non tam extendere voluit Clericus, quod non potuit, quàm ſe eodem, hoc eſt pari iuramento denuo religare,quod potuit. Si poſteriori,tunc aliter conſtitui rem oportet,fuerat enim de ſtatutis iam editis præſtitum iuſiurandum,quorum finibus circunſcribebatur,nec protendi aliquo modo poterat ad edenda quaſi ad incogitata:reſponſum itaque fuit non obligari clericum,nam tenor primi iuramenti reſtringebatur in legibus ante editis, & quoad nouas legum Conſtitutiones nullum denuo prolatum iuramẽtum fuerat. Aut ergo clericus errauerat putans ſufficere iuramentũ primò præſtitum,& tunc detecto errore ceſſauit obligatio,quaſi erroneæ conſcientiæ. Aut non errauerat,ſed decipere eos voluerat,quibus iuraturus erat,& tunc idem, nam deceptorium iuramentum,non fuit iuramentum vt

8 ſuprà. Sic autem debuit Pontifex definire, maximè quia diſputabatur res in foro externo,vt opinor,vbi verba ad fauorem proferentis, & promittentis interpretationem omnem capiunt,*l.quicquid,ff. de verb. oblig. l.ſi quis intentione,ff.de iudic.*

Cur autem extendi non poſſet antecedens iuramentum, primum fortaſſe ſe explicare ad mentem Pontificis aſſerit Læl. Mancin *d.c.*206. *num.*4. Iuramentum nihil aliud eſt,inquit ille,quàm probatio,*l.tutor.ff. de iureiur. l.ſi quis iuſiurandum, C. de rebus cred.l.vlt.§.licentia,C.de iure delib.c.2. de probat.c.mulieri,hoc tit.* Probatio autem ſui natura in eo ſtringitur quod probatur; ſicut ergo inauditum eſſet dicere probationem per teſtes ad cauſam protendi poſſe quæ probata non eſſet,ita & probationem per iuramentum. 9

Quamvis,vt alibi diximus,iuramentũ ſolo animi intellectu conſiſtere poſſit,ac proinde conſiſtat in loquutione mentali, nihilominus,quia iurans non poteſt niſi ſigno aliquo ſeſe homini explicare, ideò quando iuramentum homini præſtatur, debet ei innoteſcere voce,aut aliquo ſigno ſenſibili, Filliuc.*in quæſt. moral.tom.*2.*tract.*25.*cap.*2.*q.*1. *n.*9.Trullench.*d.lib.*2.*c.*1.*dub.*1.*n.*2.*in fine.* 10

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum litis deciſorium nec recuſari, nec referri poteſt ſi à Iudice ſit delatum, ſecus ſi à parte.*

2 *Iuramentum ſuppletorium à Iudice delatum ad conficiendam integram probationem,non poteſt à parte recuſari.*

3 *Iuramentum ſubire recuſans an pro confeſſo habeatur.*

Cap. Iuramentum.XXXVI.& fin.

Poſt *n.*1.Probat hic text.quòd iuramentũ litis deciſoriũ nec recuſari, nec referri poteſt ſi à Iudice ſit delatum, ſecus ſi à parte,in actione tamen famoſa referri non poteſt,concordant *l.*1.*l.actori,l.generaliter,l.fin. C.de reb.cred.l.quòd ſi deferente,ff.de dolo,l.poſt rem iudicatam,ff.de re iud.l.*1.2.*&* 3 *& l. admonendi,& l.manifeſti,& l.tutor.ff. de iureiur. l.Caſtel.*2.14.15.*&* 25.*tit.*11.*& l.*13.*&* 19. *tit.* 22.*p* 3.Exornant Duaren.*ad tit.de iureiur.c.* 30.*& in poſterioribus ad eund.tit.c.*2. *&* 7. *& lib.*2.*diſp*...*c.*33.Cuiac.*obſeru.lib.*18.*obſeru.*35. *& in l.*2.*&* 3.*C.de rebus cred.* Donel.*comment. Iuris Ciuilis,l.*24.*r* 8.9.19.23.24. *&* 26. Ant. Fab.*de error.pragm dec.*19.*errore* 1.*cum ſeqq.* Anton.Pichard.*in §.item ſi quis poſtulante* 11. *n.*70.*Inſtit.de action.* Gutier.*de iuram.confirm. p.*3.*c* 7.*n.*10 Fachin *controu.lib.*2.*c.*15.*cum ſeq. & lib.*1.*c.*27.Parlad *lib.*1.*rerum quotid.c.*18. 1

Ratio autem quare iuramentum ſuppletorium à Iudice delatum ad conficiendam integram probationem non poteſt à parte recuſari (niſi iuſta ſubſiſtente cauſa) ea eſt, 2

quia iam vrget Iudicis imperium, auctoritas, & aibitrium in cauſæ inſpectione ne iudicium illuſorium reddatur, cùm ad cognitionem & breuem cauſæ exitum id expediat. In ſecunda verò huius text. parte ideo iuramentum litis deciſorium à parte alteri parti delatum licitè recuſari, ac referri poteſt, quia tunc iam ceſſat Iudicis imperium, nec obſtat quòd hæc recuſatio iuramenti abſque manifeſta turpitudine fieri non poteſt, cùm recuſans pro confeſſo habeatur, *l.iuſiurandum* 34.§.*ait Prætor*, *l.ma-*
3 *nifeſta* 38.*ff. de iureiur.l. delatu*, *C. de rebus cred.* quia reſpondetur quòd licèt iuramentum iudiciale à parte parti delatum à principio ſit voluntarium, poſtea tamen cùm ſemel ſuſceptum eſt, & à Iudice comprobatum, iurare, aut ſoluere neceſſe eſt, & abſque manifeſta turpitudine recuſati nun poteſt, cùm aliàs pro confeſſo habeatur *cap.* 1. *de confeſſ.in.*6. notat Anton.Fab. *in ration.ad d.*§. *ait Prætor*, *& in d.l.manifeſtè*. In tertia denique huius text. parte *in verſ nec liceat*, Iuramentum in cauſa famoſa minimè referri poteſt, quia actionis famoſæ iudicium ex actoris iuramento pendere non poteſt, cùm vindicta illius delicti ad ius publicum tantùm pertineat; tum quia cùm de crimine agitur, neceſſarium iuramentum non admittitur cùm agatur de perſonæ & honoris periculo. *l.ſcient cuncti*, *C. de probat.* quod etiam in actione famoſa eſt receptum cum criminali æquiparetur, *l.iuſtu.ff. de manum.vind.*

De Exceptionibus.

Tit. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Infames infamia canonica notati, qua ex lethali culpa contrahitur, à teſtimonio repelluntur.*

2 Cap. teſtimoninm 54. de teſtib. *intelligitur.*

3 *Criminu teſtibus obiecta ante ſententiam probandū ſunt.*

Cap. Denique. I.

1 AD *num.* 3. Intellige de macula animæ, & ſic de infamia canonica, vt per Abb. *hic.num.*4. Deci. *num.* 3. & Mantu. *n.* 13. Hippol. de Marſil. *in pract. crimin.* §. *nunc num.* 52. Aufrer. *de probat. teſtium*, *num.* 75, Cou *pract.cap.* 18.*num.* 2. quos refert, & ſequitur Morla *in emporio iuris tom.* 2.*tit.*11. *de fide inſtrum.q. vlt.num.* 13. reprobans alios, qui intelligunt de macula corporis, quia hæc teſtium habilitas non ex integritate corporis, ſed ex integritate animi requirēda eſt. *l.* 2. *&* 3. *ff. de teſtib.* Vnde in præſenti notant Doctores omnes infamem infamia Canonica notatum, quæ ex lethali culpa contrahitur à teſtimonio ferendo repellendum eſſe, iuxta text *in cap.teſtimonium* 54.
de teſtib.cap.teſtis 2.*q.*7.*c.illi qui*, *cap.infamis* 2
6.*q.*1. quod non ſine difficultate tranſit, cùm nullus idoneus teſtis inueniretur, ſiquidem ſepties in die cadit iuſtus, *cap.ſepties*, *de Pænit. diſt* 4. & nemo ſine crimine viuit, *c.niſi cùm pridem.*§. *propter*, *de renunciat.cap.vnum orarium.*§.*nunc autem* 25.*diſt.* ob idque nimium reſtringeretur probationum facultas, & veritas occultaretur contra deciſionem text. *in c. ſignificauit* 42. *de teſtib.& in c.quoniam frequenter*, *verſ.ne veritas, vt lite non conteſtata.* Sed dici poteſt intra illa non debere intelligi de criminibus ipſo iure infamiam irrogantibus, ſed de crimine lethalis culpæ eum perſeuerantia in peccato, nam ſi illud committens abſolutus, aut emendatus fuerit, non eſt repellendus, iuxta *d.cap.teſtimonium* §.*ſi vero*, cuius deciſio *in verſ. & cum*, dum habet etiam poſt emendationem & abſolutionem infamiam durare poſſe, non obſtat, quia nō debet intelligi de infamia Canonica, quæ ſtatim per pœnitentiam, & abſolutionem tollitur, ſed tantùm de infamia facti propter crimen commiſſum, cuius fama apud graues viros diminuitur, nec per abſolutionem reſtituitur.

Ad *num.* 2. Quòd crimina teſtibus ob- 3
iecta ſint probanda ante ſententiam probat hic text. *in verſ antequam*, & notant hîc Ordinarij omnes. Et licèt huiuſmodi exceptiones quæ dicta, aut perſonas teſtium concernunt, non ſint peremptoriæ, cùm non perimant negotium principale, proindeque proponi debeant ante litem conteſtatam, *cap.inter monaſterium*, *de re iudic.cap. paſtoralis*, *infr.hoc tit.* nihilominus poſt litem conteſtatam ſunt proponendæ, quia non pertinent ad iudicij ordinem, ſicut aliæ dilatoriæ, vt notat Cuiac. *lib.*18. *obſeru.*34.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus an poſsit agere aduersùs alium ſimiliter excommunicatum? oſtenditur.*

2 Text.

2 Text in præſenti,*declaratur.*
3 *Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt in criminali cauſa aliquem accuſare.*

Cap. A nobis. II.

AD *n.2.* Ex ſententia *gloſ.1. ad medium*
1 *hîc*,& ex his quæ annotaui ſub hoc n.
adde regulam *c. intelleximus de iudic.* cum
ſimilibus dum probant excommunicatum
maiori agentem in iudicio non admitti, ſed
repelli, procedere, etiamſi excommunica-
tus agat aduersùs alium ſimiliter excom-
municatione maiori ligatum, quia dicta iu-
ra non attendunt ad perſonas,cum quibus
agit excommunicatus, ſed ad eundem, qui
cum à Fidelium communione repellatur,
non poteſt etiam cum aliis ſimiliter excom-
municatus communicare, ex Abb. & aliis
in c.nulli,de ſent.excomm & ex communi, ſe-
cundùm Deci.*in d.c.intelleximus num.*18. &
Felin.*num.* 10. *in præſenti*, contra *gloſſ.vlt.in
cap.deuotam* 27.*q.*1. reprobatam communi-
ter ſecundùm eoſdem Et meritò,quia ge-
neralis regula *c. ſicut Apoſtoli* ibi,*ſi quis*, &c.
& c.ſeq. ibi, *nullus* 11. *q.*3. cum aliis com-
prehendit etiam excommunicatos com-
municantes cum aliis, qui ſimiliter excom-
municati ſunt, ita vt tam illi quàm iſti pec-
cent. Et conſtat,quia excommunicati ſunt,
& permanent Fideles, id eſt,Chriſtiani Fi-
dem profitentes, & intra Eccleſiam verè
exiſtunt membra, licèt ab eiuſdem com-
munione quoad multos effectus & bona
quædam ſpiritualia excludantur,vt ex mul-
tis reſoluit Henriq.*in ſumm.p.2.lib.13.c.1.n.2.*
Accedit quòd reis excommunicatis, dum
in iudicio conueniuntur, omnis legitima
defenſio competit, & Iure conceditur, *cap.
cùm inter* 5. *verſ. porrò*, *cap.ſignificauerunt*
12.ibi,*cùm omnis*,&c. *inf.hoc tit.* Igitur ſi ex-
communicatus in iudicio agat contra alium
ſimiliter excommunicatum, huic reo con-
tra illum concedi debet facultas repellen-
di illum per exceptionem excommunica-
tionis,quippe quæ defenſio legitima eſt Iu-
re conceſſa, *cap.1.hoc tit.lib.6.* Alter enim
contra prædicta Iura reo excommunicato
non conceditur omnis, ſed denegatur ali-
qua legitima defenſio, quæ faciliùs conce-
di debuit aduersùs alium excommunica-
tum agentem præterea vltra fauorem rei,
qui in pari cauſa, & data vtrimque excom-
municatione præualere debet,iuxta *l. fauo-
rabiliores.ff.de regul.Iuris, & cap.cùm ſunt, &
cap.in pari,de regul.Iuris lib.*6. facit text. *in
c.dilecti* 8.*hoc tit.*vbi excommunicato agen-
ti, per reum conuentum oppoſita fuit ex-
ceptio excommunicationis, & quamvis ille
explicauerit de excommunicatione oppo-
nentis,non fuit replicatio admiſſa, ſed præ-
ualuit exceptio.

Nec huic declarationi obſtat text. *in præ-
ſenti*,in ratione,quam reddit,dicens excom- 2
municatom accuſantem hic repelli à reo
excommunicato, quia is minori, ille verò
maiori excommunicatione tenebatur, ſi-
gnificans aliter fuiſſe dicendum ſi reus ſi-
militer maiori teneretur; nam vltra intel-
lectum *d.gloſ.*1. ſupplentis particulam *ma-
ximè*,quam DD.ſequuntur, reſponderi po-
terit cum Deci. *hic n.*5. *& in d.c.intelleximus
n.*18.quem in effectu ſequitur Pariſ.*n.*23.vi-
de apud illos.

Notabis ex hoc text.quòd ſicut excom-
municatus maiori excommunicatione non 3
poteſt agere in cauſa ciuili, vt *in d. c.intelle-
ximus, cum ſimilib.* ita nec in criminali ali-
quem accuſare,vt per Felin.*n.*6.& Pariſ.*n.*15.
in præſenti, Rebuff. *in concord.tit. de excom-
municatis verſ.*16.*& ſeq.* Clar.*in pract.§ fin.
q.*14.*n.*16.Perez *ad l.*1.*gloſ.*1. *q.*5. *verſ.tum
etiam,tit.*8.*lib.*3.*ordin.*poſt gloſſ.*in cap.omni-
bus* 4.*q.vlt.* idem probat *c.*1. vbi DD. 4.*q.*1.
Idque procedit etiamſi excommunicatus
accuſans ſuam,vel ſuorum iniuriam proſe-
quatur ſecundùm prædictos per eadem
Iura ſic limitantes regulam *d. c.omnibus*, *&
c.de cætero* 14.*verſ.niſi,de teſtib.* cum ſimili-
bus, quæ procedit tantùm in his qui licèt
nequeant accuſare, poſſunt tamen agere in
iudicio, vt in *d.verſ.niſi*, ſecus verò ſi agere
nequeant,vt in excommunicato,& aliis, de
quibus per dictam gloſſ.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia plura habens contra alium de pluralitate non excipit.*
2 *Caſus huius text.proponitur.*
3 *Opponitur contra textus concluſionem.*
4 Text. in præſenti *intelligitur.*

Cap. Cùm Eccleſiaſticæ. III.

AD *n.*2. Probat hic text. quòd habens 1
plura beneficia contra alium de plura-
litate non excipit, vt per S.Thom. *p.*3.*q.*6.
*art.*6 Sot.*de Iuſtit.lib.*3.*q.*4.*art.*2. Decian. *in
tract.crimin.lib.*3.*cap.*17.Sed,vt verus pateat 2
huius text. intellectus, illius caſus referen-
dus eſt,qui ita ſe habet Romanus Pont. Ia-
cobo Clerico in Eccleſia Nouarienſi præ-
bendam contulit,& iam iam in corporalem

 eius

eius præbendæ poſſeſſionem miſſus fuit. Cumque Eccleſię Nouatien. Canonici poſſidentem exturbarent, nec liberè perfrui ſinerent,conuentique retinendæ poſſeſſionis interdicto actori opponerent exceptionem, ſi non aliam præbendam in alia Eccleſia habet freti Concilio Lateranen. quo binas prębendas habere non licet ſine Pontificis diſpenſatione, *c. de multa, de prabend.* quia iidem Canonici,qui id obiiciebant, in eodem vitio verſabantur, & plures ſcilicet præbendas in diuerſis Eccleſiis poſſidebant, meritò *in hoc text.* dicuntur non eſſe audiendi, ſi quod in aliis reprehendunt vitium,in hoc ipſi deprehendantur. Ita ferè Cuiac. *in præſenti*, addens non eſſe ferendum Clodium ſi accuſet mœchos, non Verrem ſi fures, non Gracchum ſi ſeditioſum ciuem, non Milonem ſi homicidas, non Auguſtum,vel Domitianum ſi adulteros. Sed & hæc præceptio Chriſti fuit, cum accuſantibus adulteram ſcribens reſpondit, *Quicanque veſtram ſine peccato eſt,primus lapidem in eam mittat.* Et quando hypocritæ, *Primum eiice trabem de oculo tuo, & poſtea educes feſtucam de oculo fratris tui.*

Obſtat tamen,nam ſi Canonici illi audiri non debuerunt, quaſi & ipſi plurales eſſent, Eccleſiæ ſaltim nomine audiendi eſſent, quæ incommodum ex ea clerici pluralitate patiebatur, arg. *cap. ſi quis presbyterorum,de rebus Eccleſ non alien* vbi idem clericus,qui rem Eccleſiæ diſtraxerat inconſulto Pontifice,Eccleſiæ vice ac nomine repetere alienatum potuit,*& cap. dilecti, hoc tit.de except.* vbi ſtatutum ex Honorio fuit clericum, vtcunque criminoſus, periurus, excommunicatuſque ſit, audiendum tamen in ſua exceptione eſſe, ſi Eccleſiam ſuam defendere velit.

Egerunt contrarij hi Canones vt in varias eiuſdem Innocentinæ Conſtitutionis interpretationes itum ſit,per Ordinarios in præſenti, & præcipuè Butr. Abb.Felin. Pariſ. & alios poſt gloſſ.magnam, ſed nouiſſimè Lælio Mancino *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſput.cent.2. cap.179.* placuit dicere plurales illos Canonicos fuiſſe in ſua exceptione reiectos ab Innocentio, quia non pro defenſione Eccleſiæ comparauerant, eiúſve nomine exceperant,ſed proprio,immemores ea ſe culpa notari poſſe, qua ipſi aduerſarium clericum notabant.

SVMMARIVM.

1 *Recuſationis exceptio ante litis conteſtationem proponenda.*

2 *Exceptiones dilatorias præcipuè incompetentia Iudicis,qui opponere omittit, ſatis in iudicem conſenſiſſe videtur.*

3 *In Iudicem conſentire,& poſtea eum ſuſpectum allegare non licet.*

4 *Recuſationis exceptio etiam poſt litem conteſtatam admittenda, ſi poſt eam orta ſit, aut de nouo ad notitiam partis perueniat.*

5 Text.hic *intelligitur,& concordatur* cum cap.præſentium 31. de teſtib & cum cap. ad diſſoluendum, de deſponſ.impub.

CAP. Paſtoralis. IV.

AD *n.22. in fine.* Quòd recuſationis ex- 1
ceptio ante litis conteſtationem proponenda vltra citatos *in collect.* reſoluunt Gerar.Mayn. *Tholoſ. decíſ.95. lib.1.* Sola *ad conſuet.Sabaudiæ,tit.de re iudic.gloſſ.1.num.9.* Anton.Fab. *in ſuo Cod lib.7.tit.17.definit.1.* Ioan.Bapt.Coſta *de iuris & facti ignor. cent.1.diſt.77.num.15.* Stephan.Gratian.*diſcept. forenſ tom.1.cap.100.num.30.& 31.*Fontanel. *decíſ.17 ex n.1.*Ioan.Langl. *lib.2.ſemeſt. c.2.* Paul. Chriſtian. *Belg. decíſ.148. ex num.14. vol.2.*Capic.Galeota *controuerſ lib.1.controu. 39.n.24.& 25.*

Ratio eſt,quia cùm à Iure ad exceptiones 2
dilatorias, præcipuè recuſationis, aut incompetentiæ Iudicis,opponendas,ante litis conteſtationem aſſignatum ſit tempus, eas omittens ſatis in Iudicem conſenſiſſe videtur,vt per Suar.de Paz *in praxi tom.1.temp.5.n.21.& tom.2.c.6.n.2.* Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib.49.c.3.* Morla *in emporio Iuris p.1.tit.2.in prælud.n.199.*Pacian. *conſ.18. n.72. cum ſeqq.*Amat.Roder.*de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum cap.10.num.36.* In 3
Iudicem enim conſentire, & poſtea illum ſuſpectum allegare non licet,Burſat.*conſ.21. num.27.*Bertazol.*conſ.crimin.550.n.9.* Lancel. *de attent.p.2.c.6.num.60.* cum aliis per Giurb.*decíſ.99.num.3.*Niſi recuſationis cau- 4
ſa poſt litis conteſtationem orta ſit, aut de nouo ad notitiã partis ſuperueniat,quia hoc caſu recuſationis exceptio etiam poſt litis conteſtationem admittenda erit, Maſcard. *de probat.concl.953.n.35.* Franc.Marc. *decíſ.775.* Sola *d.gloſſ.1.n.9.* Mynſing.*cent.4. obſeru.59.*Seraph.*de priuileg.iuram. priuileg.7. n.19.* Steph.Gratian. *d.c.100 num.32.* Fulu.

Pacián.

Pacian.*de probat.lib.2.cap.45.n.13. & d.conſil.18.n.75.& 76.*Iacob.de Lauient.*de Iudice ſuſpecto c.14.n.50.& 51.*Sigiſm.Scacc.*de iudic.lib.1.c.101.num.10.* Muſcatel.*in ſua praxi Neapol.p.2.gloſſ.competens n.55.*Caualcan. *de brachio Regio p.3.n.329.*Graſſ.*de except. except.24.n.20.*Maſtrill.*deciſ.151.n.68.*Caſtill. *deciſ.6.n.16.vol.1.& deciſ.131.n.1.vol.2.* Paul. Chiſtin.*Belg deciſ.148.ex n.18 vol.2.*Fontanel.*deciſ.17.ex num.5.* Capit.Latro *deciſ.87.* Fab.Capit.Galeota *controu.lib.1.controu.39. num.25.& 26.* Quod aliqui intellexerunt etiamſi recuſatio ante litis conteſtationem orta ſit ſi ad notitiam partis poſt eam peruenerit, ſed contrarium receptius eſt, vt cum aliis probaui *in collect.ad l.ſi qui teſtibus 11.C.de teſtib.*

5 In text.ibi, *Quas non fuerint proteſtati nullatenus audiantur,*&c.Ex quibus verbis conſtare videtur neceſſariam eſſe ſpecialem proteſtationem vt exceptiones dilatoriæ poſt terminum aſſignatum admittantur, nec generalem ſufficere, vt per gloſ. *verb proteſtati,*& Panor.*num.17 in præſenti,* Cou.*pract. c.26.n.2.* Non obſtat *cap.ad diſſoluendum, in verſ.ſaluis exceptionibus, de deſponſat impub.* dum probat quòd etiamſi pars non proteſtetur ſe velle exceptiones dilatorias opponere, adhuc ei manet ſaluum ius opponendi, quia reſpondetur eas ideo ibi admitti, quia terminus ad illas opponendas non fuit aſſignatus, præcipuè quia Iudex proteſtatus fuit, ad vlteriora procedens, ac ideo ſaluum manere partibus ſupponendi eas exceptiones, cùm illa Iudicis proteſtatio releuet partes ab illa exceptionum proteſtatione. Nec etiam obſtat text.*in c.præſentium 31. de teſtib.* vbi generalis proteſtatio ad proponendas exceptiones admittitur, quia reſpõdetur proteſtationem illam intra terminum, & nominatim fuiſſe propoſitam, nec fuiſſe neceſſe impedimentum exprimere cùm ſufficiat iuraſſe non malitioſè excipere, ſiquidem forſan teſtis in proteſtantis fauorem deponere potuiſſet, vti aduertit textus ille in fine; aliud verò obſeruatur in proteſtatione exceptionis, in qua cauſa exprimi debet, cùm diuerſa ratio militat.

De Præſcriptionibus.

Tit. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Decimandi ius ſpirituale ſicut & decimæ, à laicis poſſideri ſeu præſcribi non poſſunt.*

2 *Laicus titulo locationis poteſt decimas exigere.*

Cap. Cauſam quæ. VII.

AD *num.2.* Quòd ius decimandi ſpirituale per dependentiam ſicut & decimæ ipſe à laicis acquiri & poſſideri non poſſunt, proindeque nec poſſideri valent, vltra citatos in collect. docent Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. Eccleſ. quæſt.39.num.1.* Ioſeph.Seſſe *Arag deciſ.162.num.20.*Gutier. *canon lib.2.cap.21. num.64 & 71* Hercul. Mareſcot. *lib.1. var. cap.95. num.19. cum ſeqq.* Reynoſ. *obſeruat. Iuris obſeru.50. à num.4.* Ioan. del Caſtill. *tom.7. de tert. cap. 10. num.5.* Ego ipſe *de iure Eccleſ. vniuerſo lib.3.cap.26.§.2.num.2.* Non obſtat text. *in cap.2. de locato*, vbi laicus iure locationis decimas percipere poteſt, quia reſpondetur textum loqui de ipſis decimis quatenus fructus temporales ſunt, non verò de iure, ſeu titulo illas percipiendi, quod eſt ſpirituale, ac proinde inæſtimabile, iuxta text. *in cap.fin.de rerum permut.* & ideo in laicis conſiſtere non poteſt. At verò quando titulo locationis, vel conductionis laicus ipſe decimas exigit, cùm tunc eas non percipiat iure ſpirituali, ſed temporali tantùm, ratione contractus, & decimarum fructus æſtimabiles ſint, poterit eos vti res temporales laicus percipere. 2

SVMMARIVM.

1 *Iura, quæ Regibus competunt in ſignum ſuperioritatis, impræſcriptibilia ſunt.*

2 *Princeps poteſt obligare poſſidentes iura illi competentia vt titulum ſuæ poſſeſſionis exhibeant, ſub pœna priuationis.*

Cap. Cùm non liceat. XII.

AD *n.3.* Quòd iura, quæ regibus competunt in ſignum recognitionis, aut ſuperioritatis impræſcriptibilia ſunt, præter citatos in collect. docent Maſcard.*de probat. concl.1215.num.50.*Roſenth. *de feudis cap.5. concl.16. num.1.* Azeued. *l.2. num.42.tit.15. lib.4.Recop.*Peregr.*de iure fiſci lib.3.tit.8 n.13. & 14.*Carol.Tapia *deciſ.23* Gutier.*de gabel. q.5.num.16.*Maſtrill.*de magiſtrat. lib.1.cap.19. num.1.* Alfar. *de officio fiſcalis gloſſ.16. n.167.* Caſtill.*tom.7.de tert.c.20.num.fin.& cap.23. n.4.* vbi pro hac parte citat Oliban.Matienſ. Flores de Mena, Cabed. D.Barboſ. Card. Tuſch. 1

Tuſch. & Paul. Chriſtin. Quicquid dicant Cou. *in reg. poſſeſſor. p.* 2. §. 3. *num.* 30. Fab. de Anna *conſil.* 127. *n.* 7. *cum ſeqq. lib.* 2. Ceuall. *commun. q.* 46. *num.* 1. *cum ſeqq.* Maſtrill. *deciſ.* 114. *n.* 10. *&* 21. Cancer. *var. reſol. tom.* 3. *c.* 4. *n.* 49. Franc. Amaya *ad l.* 3 *n.* 22. *cum ſeqq. C. de annon. & trib. lib.* 10.

a Nam cùm ad acquiſitionem horum iurium reſiſtat ius, cùm aliàs pro Principe ſtet præſumptio, ſi inueniatur ea poſſidere aliquis priuatus, poterit Princeps eum obligare vt titulum ſuæ poſſeſſionis exhibeat ſub pœna priuationis illius, ac poſſeſſionis. Ita per *l.* 2. *C. de fund. limit. lib.* 11. tenent Thom. Gramm. *conſ.* 9. Roland à Valle *conſ.* 89. *ex n.* 21. Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 69. *num.* 7. Valaſc. *de iure emphyt. q.* 8. *num.* 32. Maſcard. *de probat. concl.* 1372. *n.* 36. Roſenth. *de feud. c.* 8. *n.* 8. *& addit. lit. E*, Menoch. *conſ.* 1125. *num.* 14. *cum ſeqq. & præcipuè num.* 17. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 62. *n.* 26. Peregr. *de iure fiſci lib.* 7. *tit.* 3. Palat. Rub. *in cap. per veſtras, de donat. fol. mihi* 336. *num.* 48. Azeued. *l.* 2. *n.* 3. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *c.* 16. *num* 91. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 2. §. 1. *n.* 25. Ceuall *commun. contra commun. q.* 820. *n.* 27. Ponte *de poteſt. Proregis pag.* 138. *num.* 37. D. Cutelli *deciſ.* 1. *&* 2. Cabed. *Luſit. deciſ.* 14. *num.* 9. *&* 18. *& deciſ.* 15. *num.* 3. *part.* 1. Ioſeph. Seſſe *Aragon. deciſ.* 123. *num.* 3. Maſtrill. *de magiſtr. lib.* 3. *cap* 2 *num.* 12. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 23. *tit.* 6. *num* 4. Moles *Neap. deciſ. q.* 5. *fol.* 136. Caſtill. *tom* 7. *de tert c.* 16. *per tot.* Solorz. *de iure Indiarum tom.* 2. *lib.* 2. *c.* 28. *à n.* 38. Larrea *alleg. fiſcali* 5. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Archiuum debet eſſe publicum, & publica auctoritate confirmatum.*

2 *Archiuum debet habere officialem publicum, & deputatum ad cuſtodienda inſtrumenta in eo recondita.*

3 *Cuſtos archiui qualiter de fide inſtrumentorum atteſtari debeat.*

CAP. Ad audientiam. XIII.

1 AD *n.* 3. Me citato in hoc loco nouiſſimè Pareja *de vniu. inſtrumentor. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 3. *num.* 27 *cum ſeqq.* vbi latè de fide adhibenda ſcripturis, ſeu inſtrumentis ex archiuo publico detractis, *& n.* 29. per hunc text. reſoluit requiri vt archiuum ſit publicum & publica auctoritate firmatum, & non priuatum, & ad hoc citat Rot. coram Pute. *deciſ.* 286. *n.* 2. *lib.* 1. & coram Seraph. *deciſ.* 320. *num.* 2. Deinde idem Pareja *n.* 32. Secundò requirit quòd officialem publi- 2 cum, & deputatum habeat ad cuſtodienda inſtrumenta in eo recondita, *& num.* 35. poſt gloſſ. *verb. librum cenſualem, in præſenti.* Tertiò requirit quòd archiui cuſtos vti 3 officialis ad id deputatus atteſtetur in calce inſtrumentorum ſic exemplatorum ea fuiſſe de archiuo, & in eo adinuenta, *& n* 40. Quartò requirit quòd archiui cuſtos atteſtetur non ſolùm quod ſcriptura eſſet de archiuo, ſed à quo tempore in eo cuſtoditur ad euitandam ſuſpicionem quod potuerit in eo dimitti tempore litis pendentiæ, *& n.* 41. quintò requirit quòd in eo archiuo ſcripturæ authenticæ dumtaxat ſolitæ ſint cuſtodiri, *& numeris ſeqq.* proſequitur alia requiſita.

De ſententia & re iudicata.

TIT. XXVII.

CAP. Cùm inter. XIII.

AD *num.* 8. Adde Abb. *in præſenti n.* 11. reſoluentem ſententiam poſtquam tranſitum fecit in rem iudicatam præſumi quòd fuerit ritè, & rectè lata, adeò quòd neceſſe non ſit ampliùs producere acta ad probandum iuſte fuiſſe proceſſum, licèt pars aduerſa dicat eam vndique iniuſtam, iterum *in cap. quoniam contra num.* 24. *de probat.* vbi Felin. *num.* 31. & Deci. *n.* 34 Menoch. *de arbitr. caſu* 4. Maſcard. *de probat. concl.* 1302. *num.* 13. *cum ſeqq.* Hieron. de Laurent. *Auenion. deciſ.* 70. *num.* 6. Farin. *conſ. crimin.* 111. *num.* 3. *&* 4. *tom.* 2. Valenz. *conſ.* 68. *num.* 63. *& conſ.* 79. *n.* 138. *& conſ.* 92. *num.* 53. Niſi eius tenor, ex actis non iuſtificaretur, quia tunc probationem non conſtituit, gloſſ. *in c. quoniam contra, in fin. de probat. & in c. cùm ſuperperitus, de offi. deleg.* Caſſad. *deciſ.* 1. *de præſumpt.* Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex defectu proceſſ. n.* 141. Magon. *deciſ.* 72. *n.* 2. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 531. *n.* 61. *&* 62. Hermoſil. *ad l.* 32. *gloſſ.* 1. *n.* 291. *tit.* 5. *p.* 5. Rot. coram Puteo *deciſ.* 369. *lib.* 1. & coram Seraph. *deciſ.* 1268. *n.* 2. & inter recent. *p.* 3. *deciſ.* 173. *n.* 2. *& deciſ.* 524 *n.* 5. *& deciſ* 764. *n.* 2. vbi dicitur quòd ſententia ſine actis non probat.

De

De Appellationibus.

Tit. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Fatale primum & ſecundum ſi eſſet lapſum, tertium competit per reſtitutionem in integrum paupertatis intuitu.*

2 *Appellare non valens propter paupertatem intra legitima tempora fataliorum currunt, nec in rem iudicatam ſententia tranſit.*

Cap. Ex ratione. VIII.

1 AD *num. 2. propè fin.* Adde Cornel. Benincal. *de paupert ſpec. 3. in iudic. num. 18.* vbi aduertit quod ſi primum & ſecundum fatale, in quibus appellationē proſequi & terminare non potuiſſet, eſſet lapſum, tertium ipſo iure illi non competeret fatale, ſed per reſtitutionem in integrum paupertatis intuitu ex generali Prætoris clauſula, de qua *in l. 1. in fine. ff. ex quib. cauſ. maior.* plures referens ſequitur Suar. de Paz *in praxi annot. 1. de inſtantia num. 14. & 15.* reprobans gloſſam *in præſenti*, volentem etiam tertium fatale ipſo iure legitimè impedito concedi, nec reſtitutione opus eſſe.

2 Ad *num. 3. in princ.* Collige ex text. non valentem propter paupertatem intra legitima tempora appellare, appellationēmve proſequi, executari, neque in rem iudicatam ſententiam tranſire, nec fatalia currere, vt per Boër. *deciſ. 247. n. 16.* Quintil. Mandoſ. *de monitor. q. 37. n. 2.* Matheſ. *ſing. vlt.* Franc. Cremen. *ſing. 122.* Mantu. *ſing. 31. n. 4.* Coir. *in memorab. verb. paupertas* Caſſador. *deciſ. 6. de appellat. num. 1. 2. & 6.* Carpan. *ad ſtatuta Mediolanen. c. 131. num. 64.* Cumia *in Ritib. magnæ Curiæ ritu 81. num. 19.* Grauat. *ad Veſtrium in pract. lib. 4. c. 4. tit. de dolo, & contum. num. 27. verb. paupertas, verſ. item paupertas excuſat ab appellando*; Roland. à Valle, *conſ. 87. num. 5. lib. 2.* Mynſinger. *cent. 4. obſeru. 90.* Gail. *lib. 1. obſeru. 142.* Lauren. Syluan. *conſ. 65. num. 17. p. 2.* Lancel. *de attentatis p. 2. c. 12. ampl. 5. num. 56.* Franc. Viui. *deciſ. 268. num. 5. lib. 2.* Sebaſt. Medices *de caſib. fortuit. p. 2. q. 4. n. 10. & in tract. Mors omnia ſoluit. p. 1. n. 104. pag. 4. propè med. verſ. ſeptimò excuſat.* Hieron. Gig. *de penſionibus q. 80. num. 5.* Anton. Theſaur. *deciſ. 10. num. 5.* Queſada *in ſuis quæſt. iuris c. 31. num. 24. cum ſeqq.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 54. num. 64.* Alex. Rauden. *de analog. cap. 22. num. 185.* Ceuall. *de cognit. per viam violent. quæſt. 112. num. 1.* Camill. Borrell. *in ſumm. deciſ. part. 2. tit. 33. num. 1180. & ſeq.* Steph. Gratian. *deciſ. 34. per tot.* Sigiſm. Scacc. *de appellat quæſt. 12. n. 162. cum ſeqq.* Bernard. Grauæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 142. num. 3. in fine.* Menoch. *controuerſ. illuſtr. cap. 41. num. 1. cum ſeq. l. Caſtel. 2. tit. 18. lib. 4. Recop.* vbi Azeued. *num. 45.*

Cap. Super eo. XII.

AD *num. 5 & 6.* Quod Iudex delegatus non aliter acquirit iuriſdictionis exercitium, niſi prius oſtenſis ſuæ delegationis litteris, vt ex eiſdem poſſit animaduerti poteſtas illa data, præter citatos *in collect.* tenent Mandoſ. *ad reg. Cancel. q. 17. num. 4. & reg. 31. q. 1.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 7. n. 58.* Caſſan. *conſ. 10. n. 18.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 6. c. 2. n. 7.* Salgado *de ſupplicat. ad Sanctiſſimum p. 2. c. 26. n. 70. cum multis ſeqq.* me citato *in hoc loco* Pareja *de vniuerſa instrumentor. edit. tit. 2. reſol. 5. n. 25.* Rot. *deciſ. 6. n. 2. & deciſ. 9. p. 4. recentior. aliàs part. 2. in poſthumis Farin.*

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio Iudicis à quo ſuſpenditur per appellationem tam quoad executionem ſententiæ, quàm quoad officium illius.*

2 *Cauſa & iuriſdictio per appellationem deuoluitur ad Iudicem ad quem.*

3 *Appellatio ſuſpendit pronunciatum.*

Cap. Propoſuit. XXIV.

AD *n. 2.* Nota quod per appellationem ſuſpenditur iuriſdictio Iudicis à quo, tam quoad executionem ſententiæ, quàm quoad officium illius, vt per Cou. *pract. c. 23. n. 1.* Grammat. *deciſ. 14. n. 6.* Caballin. *milleloq. 752.* Flamin. Paril. *de reſignat. benef. l. 3. q. 26. n. 18.* Brunor. à Sole *q. 24. n. 59. cum ſeqq.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 47. n. 30.* Valenz. *conſ. 84. n. 31.* & cauſa, & iuriſdictio per eam deuoluitur ad Iudicem ad quem. Lap. *alleg. 1.* Afflict. *deciſ. 188. n. 65.* Valenz. *d. conſ. 84. n. 92.* taliter vt nihil valeat Iudex à quo diſponere, nec in principali, nec in acceſſorio, Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 47. n. 42.* Leon. Valent. *deciſ. 161. num. 5.* cùm ſuſpendat pronunciatum, quatenus reſpiciat futurum euentum, Cou. *pract. cap. 23. num. 1.* Lancel. 3

de

Digitized by Google

de attent.p.2. c.12. in princ.num.114. Leon *d.num.5.*

SVMMARIVM.

1 *Cautio non ſufficiens dicitur iuratoria.*
2 *Cautio iuratoria non admittitur vbi ſatisdatio de neceſſitate & ſubſtantia actus requiritur.*
3 *Cautio ab vſufructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri, eſt de ſubſtantia.*

Cap. Qua fronte. XXV.

1 AD *num* 5. In gloſſ. *verb. cautione.* Notatur ad hoc quòd non ſufficiens cautio dicitur iuratoria, ſimilis gloſ. *verb ſufficiens, in cap.ex parte 23.de verbor. ſignif. & verb. ſufficienti cautione in c.tranſmiſſa 8. de reſtit. ſpol.* Curt.Iun. *de ſequeſtro q.14.num.56.* Petr. Pechi. *in tract. de iure ſiſtendi c.45.numer.8.* Farin. *in praxi crimin.p.4. q.143. n.213.* Vnde cautionem iuratoriam non admitti vbi ſatiſdatio de neceſſitate, & ſubſtantia actus præſtanda eſt, reſoluunt *gloſſ.1. in l.4. C. de vſufr.* Roland.à Valle *conſ.43. num.8. cum ſeqq.lib.1.* Nicol.Bellon. *conſ.54. num.6.* Bertachin. *in ſuo repertor. verb. cautio iuratoria,* Azeued. *l.11.n.2.tit.11. lib.5. Recop.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ.deciſ.63.n.18.p.1.* Gaſp.Anton. Theſaur. *lib 1.quæſt.forenſ. q.87. num.6.* Et ideo cautionem ab vſufructuario præſtandam de vtendo arbitrio boni viri de ſubſtantia eſſe, requirique pro forma, & non ſufficere iuratoriam, ex *text.in l.1. & per tot. ff.de vſufr.* tenet gloſ. *verb. cautionem idoneam in c.fin.de pignorib.* vbi habes *in collect. & in addit.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non ſuſpendit ſententiam excommunicationis, & quare.*
2 *Excommunicatio vbi dicta eſt, illico ſtatum mutat condemnati, & eum præſcindit à communione Fidelium, & perceptione Sacramentorum.*
3 *Excommunicatus poteſt denuntiari ſine metu attentatorum, poſt appellationem.*
4 Cap. Præterea 40. de appellat. *intelligitur.*
5 *Excommunicatio beneficiorum fructus ſubtrahendi ſunt non Iudice intercedente, ſed ipſo iure.*
6 *Communionis priuatio ex vi ſolius cenſuræ contrahitur ſine ope Iudicis.*
7 Cap. cùm ſecundùm leges, de hæret. *intelligitur.*

Cap. Paſtoralis. LIII. in verſ. *Verùm.*

AD *num.5.* Difficile videtur poſſe rationem concludentem inuenire cur appellatio non ſuſpendat ſententiam excommunicationis, cùm certum ſit per eam legitimè interpoſitam eximi appellantem à Iudicis ſui poteſtate, & quicquid poſt appellationem Iudex exegerit, vel mandauerit quaſi nullum, & attentatum reuocari debere, quia poſt appellationem, nihil ab inferiore Iudice geſtum iure ſubſiſtit tanquam à non Iudice factum *c.1.c.ſuper eo 10.cap.ad præſentiam 16.c.cùm teneamur,* cum multis aliis *hoc tit.c.non ſolum, eod.tit.lib.6.l.3.l.minime 6. C. eod.l.Caſtella 26.tit.23.p.3.* Quare Deci. *in præſenti num.12.* rationem in eo verſari ait 1 quod cùm excommunicatio medicinalis ſit, *c.1.de ſentent.excomm.in 6.* & tendat in correctionem eius, qui excommunicatur, ne prætextu friuolæ appellationis impediatur correctio, ſublata eſt appellatio propter authoritatem clauium, & fauorem cenſurarum, quemadmodum alias in omni correctione ſublata eſt appellatio; *c.3.c.reprehenſibilis 26. hoc tit.* quibus addit VVameſ. *hic num 5.* cæteras pœnas eſſe irretractabiles, quia nemo pœnitentia, vel ſatisfactione illas à ſe auertit. *l. diui 27. ff. de pæn. l.iudic. 55.ff.de re iudic.* excommunicationem autem facilem habere remiſſionem, reconciliatione ſcilicet intercedente, ſatisfactione, aut cautione iurata: cùm ergo ab hac cenſura facilè eximatur ligatus, meritò ei horum eſt, vt executionem ſuam habeat, quam rationem ſignauit etiam Sigiſm.Scacc. *de appellat.q.17.limit.2.2.n.3.*

2 Ex quibus colligitur ſententiam excommunicationis ab aliis differre, cùm poſtquam dicta eſt, illico ſtatum mutet condemnati, & eum præſcindat à communione fidelium, & perceptione Sacramentorum, ad quę nullo alio remedio redire poteſt, neque ab illo ligamine ſe expedire niſi mediante abſolutione, *c. à nobis el 2.hoc tit.* cum aliis per Suar. *de cenſur.diſp.19.ſect.1.n.5. & 7. & diſp.7.ſect.1. n.2.* & ſic poſtquam ſemel tenuit, non ſoluitur ipſo facto propter emendam ſolam, vel ſatisfactionem, niſi per abſolutionem eius qui ligauit, *c. ſeruatur 11.q.3.* Suar. *d.diſp.7.ſect.2.n.2.& 10.* Ex dictis etiam 3 infertur poſt appellationem, quæ effectum fuerit ſortita, poſſe excommunicatum denuntiari ſine metu attentatorum, vt ab aliis euitetur, vt habetur *in hoc text. §. verum.* Ratio eſt, quia hæc denuntiatio, eſt veluti executio

cæremonia quædam conſequens ipſam excommunicationem, nec quicquam eſt aliud, niſi vt hic excommunicatus ab omnibus talis reputetur, & excommunicatio operetur liberè ſuus effectus, & dignè tractetur, quod eſt executio ipſius ſententiæ. Cùm enim appellatio interpoſita, vt dixi, non tollat excommunicationem, non poterit ſimiliter tollere vt poſtquam perfecta eſt non operetur ſuos effectus, cùm nihil additur excommunicationi, nec ampliùs ligetur excommunicatus, docent Lancel. *de attent. p. 2. c. 12 limit.* 40. *n.* 6. Spin. *de teſtam. gloſſ.* 11. *rub. n.* 65. Freccila *de excomm. p.* 3 *art. vn. n.* 13. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 36. Scacc. *d. limit.* 22. *n.* 4. Ex qua etiam ratione procedit deciſio *d.* §. *verum, in fine*, dum probat excommunicatum quamvis appellantem, fructibus beneficij, & quotidianis diſtributionibus priuandum eſſe, vt per Gutier. *d. c. n. à n.* 90. Sayr. *de cenſur. l.* 2. *c.* 5. *n.* 24. Scacc. *d. limit.* 22. *n* 8.

4 Non obſtat *c. præterea* 40. *de appell.* dum conſtituit, appellari poſſe à ſententia excõmunicationis, quia reſpondetur multum intereſſe, an quis pure excõmunicetur, an verò ſub conditione, veluti ſi intra viginti dies non ſatisfaceris ſis excommunicatus. Pura excommunicatio non ſuſpenditur per appellationem, quia ſtatim habet effectum; vbi autem conditionalis eſt, nulla eſt ante euentum conditionis, & ideo appellatione ſuſpenditur non ſolum cenſura, ſed & præceptum ſeu obligatio exequendi, quodque ſub cenſura præcipitur, ideo appellatur à cenſura, quia appellatur à præcepto, quod eſt ibi principaliter intentum, & cenſura eſt veluti acceſſorium, parúmque vtilis eſſet appellatio ſi excuſaret à pœna, & non à culpa; idque locum habet etſi in ſententia conditionali apponatur clauſ. *niſi ſatisfeceris intra decem dies, ex tunc ſis excommunicatus*, licèt enim dictio, *tunc*, ſoleat inducere retrotractionem *l. huiuſmodi* 64. *ff. de verb. oblig.* hæc non habent locum in cenſuris, vt latè de illius interpretatione tractantes obſeruant Spin *d. gloſſ.* 11. *num.* 19. Gutier. *d. lib.* 1. *canon. c.* 4. *ex n.* 19. Suar. *de cenſur. diſp.* 3. *ſect.* 4. Auila *eodem tract. p.* 2. *c.* 7. *diſp.* 2. *dub.* 6. *&* *c.* 5. *diſp.* 5. *dub.* 11. Sayr. *in ſimili tract. l.* 1. *cap.* 16. *n.* 24. Cened. *ad Decretal. collect.* 42. *n.* 3 *verſ. aduertit.*

5 Ad *n.* 7. Per hæc verba, *& illi prouentus Eccleſiaſtici merito ſubtrahantur*, probatur excommunicato beneficiorum fructus eſſe ſubtrahendos non Iudice intercedente, ſed ipſo iure, vt contra gloſſ. verbo ſubtrahuntur in præſenti, probat Læli. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anaacerſ. Iuris diſputat. cent.* 1. *cas. ante n.* 1.

6 Nam ſicut cõmunionis priuatio ex vi ſolius cenſuræ contrahitur ſine ope Iudicis, ita & priuatio fructuum, vt ratiocinatur idem Læli. Mancin *d. loco n.* 2. & ſicut denunciatio nouam aliquam pœnam non irrogat excommunicato, quam proinde exequi poteſt Iudex licèt fuerit prouocatum, ita quoque ſubtractio fructuum nihil noui irrogare videtur; ſed executio erit actus, & ſequela promulgatæ ſententiæ.

Non obſtat *c. cùm ſecundùm leges, de hæret.* dum 7
probare videtur hæreticum bona non dimittere ſine facto, & iuſſione Iudicis, & ita ſemetipſum ſpoliare non obligatur, licèt bonis ad fiſcum deuolutis, & quidem ipſo iure, moraliter enim impoſſibile, & contra naturam, adeóque ſupra captum humanæ legis videtur, vt ſe ipſum priuet ac ſpoliet quis ſi velit, vt dicit idem Læli. Mancin. *ſacri Iuris controuerſ. diſſert.* 5. *c.* 12. *&* 13. Quia reſpondetur hæreticum bona amittere, quoniam dominium poſſeſſionemque ipſe habet, ergo & retentionem habere debet: eſſet enim perdura lex, & moraliter impoſſibilis, quæ eum cogeret vt ſe ſubſtantiis ſuis omnibus viduaret, nam & ſupplicium maximum in Iure habetur, vt viuat quis, & perpetua egeſtate ſordeſcat, *l. quiſquis C. ad leg. Iul. maieſt.* Non ita clericus excommunicatus, nam non in fructibus ius habet, ſed ad fructus vti procurator ſui ipſius habet ius quaſi mandato Eccleſiæ, donec ab Eccleſia non diſiungitur, vbi itaque per excommunicationem præſcinditur, illico mandatum reuocati intelligitur, cùm in ſitam hanc conditionem habeat. Ita Læli. Mancin. *d. cent.* 1. *c.* 46. *pag.* 116. *&* 117.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio regulariter omni caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſsè.*

2 *Appellationi locum eſſe in dubio pronuntiandum.*

3 *Alimenta præterita quando petantur, appellatio non negatur.*

4 *Alimenta præterita dicuntur, quæ vſque ad diem litis motæ, futura verò quæ à die litis motæ in futurum debentur.*

5 *Sententia mercedis, eiuſque taxationis inappellabilis eſt.*

Cap. Vt debitus. LIX.

AD *n.* 13. Quòd appellatio regulariter omni 1
caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſsè vltra citatos in collect. tenent Tiraq. *de priuileg. piæ cauſæ priuil.* 153. Octauian. Veſtr. *in praxi l.* 7. *c.* 3 *n.* 1. Oſaſch *deciſ.* 61. *num.* 6. *verſ. in contrarium*, Fachin. *controu. Iuris l.* 1. *c.* 77. *verſ. probatur hæc ſententia.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. quæſt.* 17. *num.* 1. *cum ſeqq.* Et ſi dubium an appellationi deferendum
ſit necne, pro ea iudicandum, appellationi ſcilicet 2
locum fore, vt poſt citatos docent Surd. *deciſ.* 163. *n.* 3. *verſ ſecundò fundatur, & n.* 4. Lancel. *de attent. p.* 2. *c.* 12 *ampl.* 5. *n.* 8. Chriſtoph. de Paz *de tenuta p.* 1. *c.* 4. *n.* 9.

Ad *num.* 17. Vbi autem alimenta præterita pe-
tuntur appellatio non negatur, quia tunc pauper- 3
tatis periculique appellati ratio ceſſat, ne interim dum appellationis cauſa vertitur, fame prematur, aut in vitæ diſcrimen veniat, Verall. *deciſ.* 24. *lib.* 1. Vincent. de Franchis *deciſ.* 203.

nam.2. Vrſill.*ad Afflict.deciſ.*152.*n.*1. Franc. Viui. *deciſ.*33.*n.*4.*& deciſ.*523.*num.*42. Menoch.*de praſ. lib.*1.*praſ.*35.*n.*31. Carpan *ad ſtatuta Mediol. c.*47. *n.*95. Ruginel.*de appell.*§.2 *c* 30.*n.*272. Mat.Coler. *de alim.c.*15.*n.*12. March. *p.*1.*tit.de commiſſ.appell. in cauſa aliment.*§.1.*n.*176. Tib.Decian.*conſ.*90.*n.*4. *vol.*5. Molfeſ. *ad conſuet.Neap.q.*4.*p.*5.*n.*15.*&* 17. Giurb.*in conſuet.Meſſan.c.*7.*gloſſ.*15.*n.*12.*p.*1. Cancer.*var.reſ.lib.*1.*c.*16.*de alim.n.*1. Card.Tuſch *pract.*
4 *concl.tom.*1.*lit. A, concl.*286.*n.*50. Dicuntur in hac ſpecie alimenta præterita quæ vſque ad diem litis motæ, futura verò, quæ à die litis motæ in futurum debentur, Vetall.*dec.*20.*n.*4 *& dec.*22. *à n.*2. *& dec.*24 *p.*1. Surd.*de alim.tit.* 8.*priuil.*60.*n.*16. Lancel.*de attent.p.*2.*c.*12.*limit.* 24.*n.* 8. Ceuall.*commun. q.*897.*n* 918. Vinc.de Franch.*dec.*605.*n.*2. Mareſc. *lib.*2.*var.c.*83.*n.*2. Paul. Æmil. Gal. *de except.p.*2. *tit.*4.*except.*1.*n.*44. Mari. Giurb.*d.gloſſ.*15.*num.*13.*& dec.*4.*n.*47. Fontanel. *de pactis napt. clauſ.*6. *gloſſ.*2. *p.*3.*ex n.*45.
5 Ad q.16. Quòd ſententia mercedis, eiuſque taxationis inappellabilis eſt, vltrà citatos hic reſoluunt Marcheſ. *de commiſſion.tit.de commiſſ. appell. in cauſa mercedis n* 24.*cum ſeqq.* Camill.Borrell. *in ſumm dec.part.*2.*tit.*33.*n.*548.*cum ſeqq.*

De Confirmatione vtili.

Tit. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Super cauſis iuriſpatronatus non poteſt in laicum compromitti.*

2 *Annexorum natura regulatur ſecundùm ea, quibus annectuntur, & coniunguntur.*

3 *Annexa ſpiritualibus in Iure ſub ſpiritualium nomine continentur.*

4 Textus hic *intelligitur.*

Cap. Examinata. VII.

1 DVm in hoc text. approbatur compromiſſum ſuper cauſa iuriſpatronatus factum in Vicedominum Sabinenſem, qui laicus erat, vel eſſe póterat ex ſententia gloſſ.*verb.Iudice,in princ.* per textum *ibi,in c.ſaluator,verſ.nomine* 1.*q.*3. videtur probare ſuper cauſis iuriſpatronatus poſſe in laicum compromitti, vt per Deci.*hic* 44 *& c. quanto num. etiam* 4.*verſ.ſed breuiter,de iudic.* Sed contrarium, immò ſuper cauſa iuriſpatronatus non in laicum compromitti, ſicut nec ſuper aliis cauſis, quæ ſpiritualibus annexæ ſunt, quemadmodum nec ſuper eiſdem ſpiritualibus iuxta per me dicta *in c.*2. *de iudic.& in c.contingit,de arbitr. in addit.* qui textus licèt de ſpiritualibus loquatur, procedit etiam in iurepatronatus & aliis ſimiliter annexis, ſuppoſita deciſione *d. c. quanto*, & attenta natura annexo-
2 rum, quæ regulantur ſecundum ea, quibus annectuntur, & coniunguntur, ita vt eorum tanquam acceſſoria ſuorum principalium naturam ſequantur, *c.tranſlato,de conſtit.* vbi DD.*l.qua Religioſis* 44. *ff.de rei vend.reg.acceſſoriam lib.*6. cum aliis per me citatis *Axiom.*4.*n.*1. Et ideo annexa ſpiritualibus in 3
Iure non ſolùm exæquantur eiſdē ſpiritualibus in pleriſque articulis *c.de iure, de iurepatr. c. quæſitum de rer.permut.* ſed etiam ſpiritualia dicuntur, & ſub ſpiritualium nomine continentur, vt patet in beneficio eccleſiaſtico, quod eſt ſpiritualibus conſequenter annexum, ex S.Thom.2.2.*q.*100.*art.*4. recepto communitér per Nauarr.*in rub.de iudic.n.*30. & tamen *in c.dilecto, de preb.* & paſſim alibi, & ſecundùm communem ex eodem Nau. ſpirituale dicitur, & ita fit vt diſpoſitio agens de ſpiritualibus, niſi ex materia ſubiecta, intentione loquentis, aut aliunde oppoſitum colligatur, comprehendat etiam ea, quæ ex auctoritate Eccleſiæ ſpiritualibus ſunt annexa, probat *c.litteras*, iuncta *gloſſ.*1.*in princ. de iuram.cal.c.tua* 25.*in prin.* ibi, *ſpiritualibus*, & ibi, *ſolutione decimarum, de decim.* intendit text.*in c.vlt. in princ. de iudic.l.*6. *& in Clem.*2. *eodem tit.* qui locum habent etiam in iis, quæ ſpiritualibus annexa ſunt; cùm ergo iuſpatronatus maximè ſpiritualibus annexum ſit, & coniunctum, cauſa eiuſdem in eo tantùm iudicio definiri debet, in quo ſpirituales cauſæ Iure definiri poſſunt, & ſic in Eccleſiaſtico, iuxta text.*in d.c.*2. *de iudic.* cuius deciſio dū de ſpiritualibus agit, comprehendit etiam iuſpatronatus, vt potè illis annexum. Ita in ſpecie obſeruant Abb.& alij *in præſenti*, Felin.*in d c quanto col.*2. 4
*& in rub. de iudic.n.*81. & in cauſa decimarum Rebuff.*de decim q.*10.*n.*35.

Qua ſententia retenta non obſtat text.*in præſenti*; nam quidam exiſtimarunt illum procedere, quia ipſe Vicedominus proceſſit non vt Iudex, ſed vt arbiter nominatus à partibus per quoddam compromiſſum, vt ſignificare videntur illa verba, *perpendimus arbitrium, quod Vicedominus*, &c. quod compromiſſum in arbitratorem factum in laicum etiam ſuper ſpiritualibus valet, vt dixi *in addit.ad d.c.per tuas.* Sed hæc ſolutio ſuſtineri non poteſt, quia licèt ex *c.dilecti filij* 4.*& ex c.per tuas* 9. *& ex c.expoſita* 11.*de arbitr.* probetur quòd laici poſſint eſſe arbitri in cauſis Eccleſiaſticis temporalibus, ſecus tamen eſt in ſpiritualibus, ſeu illis annexis, quia circa illas non poteſt fieri compromiſſum in laicos, vt conſtat ex *c.contingit* 8. *eod. tit.de arbitr.* Nec facit quòd in terminis *d.c.per tuas*, compromiſſum fuit factum in laicum ſuper hoſpitali S. Ioan.& ſic ſuper re ſpirituali, vel ſpirituali annexa; quia ibi adfuit ſpecialis ratio vt admitteretur tale compromiſſum, propterea quòd non ſolùm in laicum, ſed ſimul in clericum factum fuit cum auctoritate Prælati Eccleſiaſtici, cum qua qualitate quaſi ſublata manſit indecentia, quæ circa ſpirituales conſideratur. Quare exiſtimo dictum Vicedominum Sabinenſem, in quem fuit factum compromiſſum non eſſe laicum, ſed clericum & Eccleſiaſticum

cleſiaſticum vices Epiſcopi gerentem, proindeque mero iure potuiſſe in cauſa iuriſpatronatus iudicare: erat enim Vicarius Epiſcopi illios loci, qui quidem ob ſuam dignitatem, eo quòd Cardinalatus honore fungebatur, & poteſtatem ibi Eccleſiaſticam & temporalem habebat, aſſiſtebantque in Romana Curia apud ſummum Pont. ſuum Vicarium eo nomine Vicedominum appellat, vt notat Hoſt. *hic*, & Abb. *num.* 5. Bellamera *in princ.* Deci. *n.* 13. & ferè omnes DD. & etiam idem tradit Lambert. *de iurepatron. lib.* 3. *q.* 9. *art.* 4. *n.* 2. quorum ſententiam ſatis confirmat text. *in c. volumus, vbi gloſſ. & DD. & in cap. ſeq.* 89. *diſt. & in c. conſalere* 38. *ibi, Vicedominatum, vel aliam rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem,* &c. *de ſimon.* notat Specul. *in tit. de Vicedomino.* Et quamvis hoc ita non conſtaret ex dictorum Doctorum relatione, neceſſariò id erat fatendum, ſiquidem niſi iudex ille Sabinenſis eſſet clericus, fruſtrà cauſa ſuper ſententia deduceretur ad Romanum Pont. ſed potiùs ad Iudicem ſecularem laicum, eo quòd quotieſcunque contra arbitri ſententiam allegatur grauamen ad Iudicem ſuperiorem ipſius arbitri recurrendum eſt, iuxta tradita per Cou. *lib.* 2. *var. c.* 12. *n.* 2. *in fine,* & per Azeued. *l.* 4. *n.* 149. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.*

LIBER TERTIVS,

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Clerici arma portantes non poſſunt illis ſpoliari per Iudices ſeculares.*

2 *Clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita poſſunt eis ſpoliari per miniſtros ſeculares in Hiſpania & in Gallia.*

3 *Clericus prohibitam venationem, aut piſcationem exercens non poteſt à ſeculari Iudice auibus, canibus, & aliis venationis inſtrumentis ſpoliari.*

4 *Clericus debitor ſi aufugiat, vel fugam meditetur, an & quando à Iudice ſeculari detineri poſſit?*

5 *Clericus deprehenſus à ſeculari Iudice ſtatim recto tramite ad Iudicem Eccleſiaſticum deducendus eſt.*

CAP. Clerici. II.

1 AD *n.* 6. Noſtram reſolutionem, quòd ſcilicet clerici arma portantes non poſſint illis ſpoliari per iudices ſeculares, vltra citatos *in collect.* tenent Suar. *de defenſione Fidei contra Anglicæ ſectæ errores lib.* 4. *c.* 34. *n.* 14. Megala *in* 3. *p. lib.* 3. *c.* 11. *n.* 2. Bonac. *de legib. diſp.* 1. *q.* 2. *punct.* 1. §. 1. *n.* 2. Dian. *mor. reſ. p.* 3. *tr.* 3. *reſ.* 28. *& p.* 5. *tract.* 1. *reſ.* 4. Morla *tom.* 2. *diſp.* 4. *c.* 3. *diffic.* 2. *n.* 608. Baldell. *tom.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 57. *n.* 8. R. Fr. Heron. Garcia *in ſumm moral. tr.* 1. *diffic.* 3. *duda* 2. *punct.* 2. *n.* 25. Aloyſ. Ricc. *p.* 3. *dec.* 299. *per tot.* vbi quærit an Clericus portans arma poſſit cum illis reſiſtere miniſtro laico volenti illum capere, & reſoluit quòd ſic, Vaſquez 1. 2. *diſp.* 167. *c.* 4. *n.* 31. vbi idem tradit, ſed limitationem adiungit, niſi armorum vſus tanquam Reip. pernicioſus ita prohibitus ſit, vt neque domi retinere huiuſmodi arma conceſſum ſit; talem enim legem, inquit ipſe, Magiſtratus ciuilis ob bonum publicum etiam contra clericos iuſtè defendere poterit; quod non puto verum, quia non ſpectat ad Iudices ſeculares propria auctoritate efficere vt leges ciuiles à clericis obſeruentur, cùm nullam in eos iuriſdictionem præſertim coactiuam habeant, vt dixi *in addit. ad cap. non minus* 4. *de immun. Eccl.* ſed ad id cogendi ſunt per Iudices Eccleſiaſticos; vnde etſi arma clerico eripere ſine eius percuſſione (ſicut ad obuiandum delictum eundem capere, & ducere ad Epiſcopum) pertineat ad neceſſariam defenſionem, quæ proinde ſeculari Magiſtratui aduersùs clericum iure conceditur, armorum tamen ſpoliatio, & amiſſio violentiam continet, & rationem pœnæ, vel ſaltim rationem coactiuæ iuriſdictionis habet, quam ſecularis Iudex propria auctoritate, & ſine vlla expreſſa, vel ſaltim citata Prælatorum commiſſione in clericos exercere minimè poteſt: quapropter in tali caſu magiſtratus ciuilis arma clericis erepta eiſdem vel reſtituere, vel ad Eccleſiaſticum eorum Magiſtratum tranſmittere tenetur.

Quamvis muliò plures exiſtimauerint contra- 2
rium, dixerintque in Hiſpania, & Gallia conſuetudinem eſſe vt clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita à ſeculari Iudice, vel miniſtro iis priuentur, ſine obligatione reſtituendi, ex quorum numero ſunt Duen. *reg.* 15. Ant Gom. *in l.* 45. *Tauri n* 48. Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 20. *propè fin. & pract. cap.* 33. *in fine,* Clar. §. *fin. q.* 36. *n.* 26. *& q.* 82. *ſtat.* 6. *n.* 1. Nau. *conſ.* 27. *de ſent. excomm. in* 2. *edit.* Anguian. *in parte de legib. lib.* 2. *contron.* 15. *n.* 31. dum putat poſſe Eccleſiaſticum Iudicem ad vitandas ſeditiones, & tumultus, clericos armis prohibitis ſemel ſpoliare, teneri tamen, quamprimum potuerit, Eccleſiaſticum Iudicem adire, qui iudicet arma vel amiſſa, vel reſtituenda. Azeued. *l.* 9. *n.* 3. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* Plac. *de delict. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 9. Mexia *in pragm. taxa panis concl.* 5. *n.* 58. Cened. *ad Decretum collect.* 37. *n.* 17. Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c.* 71. *n.* 45. Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *c.* 18. *n.* 17. Morl. *in emporio Iuris p.* 1. *tit.* 1. *q.* 16. *n.* 17. Ioan. de Heuia *in Curia Philip. p.* 3. §. 3. *n.* 19. Ceuall. *de*

cognit.per viam violent.p.2.q.54.n.17.Et ex Theologis Bañes in 2.2.q.67.art.1.dub.2.concl.5.Fr.Emman.in ſumm.tom.2.c.237.n.13. Iacob.de Graff. in aureis deciſ.p.1.libr.4.c.18.n.158. Ortiz. in ſumm. c.4.a.9.& c.7.n.1.Vaſq.1.2.tom.2.diſp.167.c.4.n.31. Lorc.etiam 1.2.tom.2.tr.de legib. diſp.25. memb.4. Fragoſo de Republ. Chriſtiana tom.1. lib.2. diſp.4. n.307.

3 Et quamvis alij crediderint clericum prohibitã venationem, vel piſcationem exercentem poſſe à Iudice ſeculari, vel eius miniſtris ſpoliari auibus, canibus, & aliis venationis, ſeu piſcationis inſtrumentis, vt minùs bene voluere Cened. ad Decretum collect.37.n.19.Salzed.ad Bernard.c.68.Petr.de Ledeſma in ſumm.tom.2.tr.8 c.9. concl.33. Motla in emporio Iuris p.1.tit.1.q.16.n.16.cum ſeqq. Villal. in ſumm.tom.2.tract.10.diffic.16.n.2.

4 Ad n.7.Nota quòd ſi fugiat, vel fugam meditetur clericus debitor rei, vel pecuniæ alicuius conſiderationis, quæ ab eo, ſi aufugere permittatur, difficilè recuperare poterit, tunc valebit non tantùm à Iudice ſæculari, ſed etiam à creditore priuato capi ac detineri ad hoc vt Iudici ſuo ſiſtatur, & compellatur ad ſolutionem; nam in hoc caſu clericus perinde ſe habet ac ſi pecuniam alienam fugiens auferret, talem autem capi, & reduci poſſe perſpicuum eſt, quia contra vim iniuſtam ſe defendere cuilibet naturali Iure permittitur; idemque dicendum ſi clericus graui iniuria laicum affecit, ob quam ille à Magiſtratu ſuo Eccleſiaſtico incarcerandus, atque ad ſatisfactionem compellendus foret, poterit etiam in hoc caſu ad breue tempus (puta per viginti horas, non autem plus, vt contra Ioan.Garc.de nobilit.gloſſ.9.n.39.& Villadieg.in ſua politica caſu 5.n.60. tenent Panot. in c.cùm non ab homine n.11.de iudic.Farin.in prax.crim. q.8.n.118.Megal.in 3.p.lib.3.c.11.art.7. Guazz. de defenſ.reorum tom.1.lib.1.defenſ.1.c.2. n.5. Nald. in ſumm.verb.Bulla Cœnæ n.58.Bellet.diſquiſit. cleric. p.1.tit.3.§.11.num.2.) à laico detineri, vel potiùs quandiu tantum neceſſarium erit ad iuſtitiam obtinendam, nempe donec interim teſtes aduocentur, vel Iudici Eccleſiaſtico indicetur ad fugam delinquentis impediendam, ſicuti docent Sigiſm. Scacc.de iudic.tom.1.lib.1.c.39. n.14. Molin. de Iuſtit.tract.3.diſp.56.n.2. Campau. in diuerſorio Iuris Canon.rub.4.n.27.Carol.de Graſſis de effectib.cleric. effectu 1.n.557. Caſtr. Palao in opere morali tom.2. diſp.vnic.puncto 6.n.14. qui non admittentes ſpatium viginti horarum aſſerunt quod ſtatim recto tramite Clericus ad Iudicem Eccleſiaſticum deducendus ſit.

Cap. Clericus V.

De intellectu huius text.agit Alphonſ.Carranza I.C.Hiſpanus en el diſcurſo contra los trajes y adornos, en nota tercera, fol.51.verſo, cuius verba hæc referre malui, quia libellus non facilè inuenitur. A lo dicho en el diſcurſo en prueua de la eſpecial prohibicion à Eccleſiaſticos de las comas, y cabellos largos prohibimos en el Can.44.del Cõcilio Carthaginenſe IV. en que aſſiſtiò S. Auguſtin, como dize Baronio tom.4. anno 398. que atendiendo al conſejo del Apoſt.1.ad Corinth. dize anſi: Clerici nec comam nutriant nec barbam; y aunque ay diuerſos Codices (como aduierte Seuerino Binio en las notas ſobre el dicho Cõcilio p.1.Concil.generaliũ) de los quales unos à la vltima diccion barbã, añaden tondeant, otros radant. Conque muchos an querido defender que el dicho Canon 44.no ſolamente prohibe, mas antes concede à los Clerigos, y de mas Eccleſiaſticos las barbas largas, que es la inteligencia practicada en Italia, Nau.in man. Confeſ.c.25.n.110.Ioan.Pier.in tr.de barbis à Sacerdotibus portandis, y el Doctor Olalla de Rojas Canonigo de la Cathedral de Seuilla en otro tratado, fundado en el c.19.& 21.del Leuitico, y en el 44. de Ezechiel en que ſe prohibe à los Sacerdotes raer la barba, à que como Italiano aplaudio Menoch. de arbitr. cent 4.caſu 392.n.27.y el dicho Olalla de Rojas en defẽſa de la barba larga que vimos truxo de Roma; quãto empero à la coma todos conuienen en la prohibicion pueſta à los Eccleſiaſticos en ſeñal de deſprecio del eſplendor, y aparato humano, como ſe colige de los Actos Apoſtolicos c. 18.& 21. y anſi ſan Auguſtin de oper.monach.tom.3. deteſta grandemente la coma en los Religioſos, y ſan Geronimo en la epiſt.22.ad Euſtoch.amoneſta, Clericos comatos, & calamiſtratos velis, & remis fugiendos. Et paulò inferiùs. Mas boluiendo à lo mas importante en quantò al dicho Canon 44 del Concilio 4.Carthaginenſe, notamos que ſu verdadera leccion eſta libre de aquellas adiciones, tondeant, vel radant; y anſi ſe puſo libre dellas en las Decretales en el c.clericus 5.de vita, & honeſt. cler. De ſuerte que la mas cierta contextura deſte Canon es la ya propueſta. Clerici nec comam nutriant, nec barbam, y por tal la tienen Binio ya referido y el doctiſſimo Cardenal Baronio tom.4. annal. anno 398. y es comun opinion de todos en el dicho c. Clericus: y al Padre Creſolio en ſu Myſtagogico lib.4. c.12.ſect.5.no le deſagrado el vſo de Eſpaña en todo cõforme à eſtos Decretos en ſu pureza, y natiua lectura, con la qual dize muy al iuſto lo que ſan Geronimo en el tom.4.ſobre el c.44. de Ezechiel ſintio en eſte punto, quando dixò que los ſetenta Interpretes traſladaron aquellas palabras del Propheta, Caput ſuum Sacerdotes non radent, nec comam nutrient, ſed tondentes attondebunt capita ſua: diziendo: Capita ſua non radẽt, & comas ſuas ad preſſam non tondebunt, ſed operient capita ſua. Iuxta quod, inſiere el gran Doctor, diſcimus nec caluitium nouacula eſſe faciendum, neque ita ad preſſum tondendum caput vt raſorum ſimiles eſſe videamur, ſed in tantum capillos demittendos, vt operta ſit cutis. Hactenus Carranza. De hac materia March.de Sacr.Ordin.tr.2.p.1.c.6.per tot. & præcipuè n.16.& 17.Mach.en ſu perfetto Confeſſor, y Cura de almas lib.4 p.1.tr.13.docum.10.n.3.

Cap. A crapula. XIV.

Ad n.3. Vinum inter bona, vel inter mala ſit connumerandum, & quot vtilitates, & nocumenta

nocumẽta afferat? Vide Cęli.Rhodig.*antiq. lection.lib.*28. *c.*28.*cum ſeqq.*Sim.Maiol.*dierũ canicul.tom.*1.*colloq.*21.*de plantis pag.*658.*cum ſeqq.* Hieron.Card. *de variet. lib.*6. *cap.*24. Adrian. Turneb. *in ſuo tr.quem de vino , & vini damnis ſcripſit,*Andr. Canonher. *in ſuo libro de admirandi vini virtutibus & excellent.* Proſper Rendella *in tract.de vinea,vindemia,& vino,*Ioan.Funger.*in etymolog.verb. vinum,*Ioan.Pined. *de Eccleſ.c* 2. *verſ.*3. *n.*2. *pag.*242.*& n.*8 *pag.*248.eundem Andr.Canonher.*in aphoriſmis politicis tom* 1.*pag.*187. *&* 785. vbi de incommodis , quæ ebrietas Reip.affert,Hering.*in tract.de fideiuſſor, c.*7. *n.* 121.*cum multis ſeqq.* Petr. Herod. *rerum iudicatar.l.*10.*tit.*6.*c.*13.*fol.*408. Hubert. à Sonleuille *in alphabeto curioſitatis p.*1. *lib.*5. P.Franc.de Mendoça *in lib.*1. *Regum cap.*1. *num.*15.*& annot.*11.*pag* 132.*cum multis ſeqq.* vbi inter alia probat quòd ebrij ſunt brutis, & diabolo deteriores,& filij Belial, & ſine iugo, & apoſtatæ , & quòd ebrietas eſt peſtilentia,inſanabile venenum,cunctis vitiis turpior , libidinis & ſomnolentiæ comes,cædiũm mater,& rationis naufragium, *& c.*2.*n.*17.*pag.*756. vbi quòd ex ebrietate naſcitur perfidia,& idololatria, Villaroel *in comment.ſuper libr.Iudith.c.*13.*pag.*484. vbi plura notanda contra ebrietatem adducit.

Cap. Clerici. XV.

AD *num.*7. Vendens rem ſuam in ludo colluſori , vel eam ludens , ſi poſtea euincatur,non tenetur de euictione, vt per *gloſſ.* 1.*in fine in c.Epiſcopus* 35.*diſt* Greg.Lop. *l.*36. *gloſſ.*9. *tit.*5.*p.*5. Caccialup. *de ludo in princ.n.*34.Pute.*eod.tract.in princ. n.*14. Caballin.*de euict.*§.5.*n.*78.Azeued.*in rub.tit.*7. *n.* 21.*lib.*8.*Recop.*Linglois *deciſ.*15.*n.*9. *in fine, p* 5.Guzman.*de euict.q.*51.*n.*20. *& q.*60.*à n.*1. Secus ſi venditio facta fuiſſet in ludo permiſſo,& non illicito, quia tunc vendens tenetur de euictione , Farin. *in praxi crimin. p.*3.*q.* 109.*n.*21.Guzman.*d q.*60.*n.* 12.

Cap. Ex litteris. XVI. ad fin.

AD *n.*3.*in princ.* Pro exornatione concluſionis, quòd ſcilicet clerici debent ſe abſtinere à negotiationibus ſecularibus, vltra citatos *in collect.* tenent Farin. *fragm. crim.p.* 1.*lit.C,n.*147.Card. Tuſcb.*pract concl. lit.C,concl.* 318.Carol.de Graſſis *de effect.cleric.effectu* 6.*à princ.*Ioan.Maria Nauar.*in collect.ſupr.pragm Regni Neapol.collect.*130.*n.*4. Aluarez *de priuil.pauperum,& miſerab. perſon.p* 1.*q.*8 Morla *in emporio Iuris part* 1 *tit.*9. *q.*10.Bellet.*diſquiſ cler p.*1.*tit.de discipl cler.*§. 21.Anton Diana *moral reſol.p.*1.*tract. de contract.reſol.*72.Rebell. *de oblig. Iuſtit.p.* 2. *l.*9. *q.fin.ſect.*2.*à n.*4. Gabr.Pereira *de manu Regia p.*2.*c.*24. *n.*34. plures quos refero *de Eccleſ.Iure vniu.l.*1.*c.*40.*n.*114.*cum ſeqq.*

Ad *n* 4. Quòd trina monitio neceſſaria ſit adde Camill.Borrel.*in ſumm.deciſ tit.*7.*de clericis & Sacerd.n.*70.Gutier.*de gabell.q.*93. *n.*7.Aluarez *d.p.*1.*q.*8.*n.*8.

De Cohabitatione clericorum , & mulierum.

Tit. II.

SVMMARIVM.

1 *Clericus nõ debet in domo ſua tenere fœminas.*
2 *Clericus graueſcentis ætatis poterit ad ſeruitium mulieres domi retinere.*
3 *Senectus qualem qualem libidinis ſuſpicionem tollit.*
4 *Clericus ſenex vt mulierem in ſuo ſeruitio habere poſſit,debet eſſet ætatis* 70.*annorũ.*

Cap. Inhibendum. I.

AD *n.*3. Clericum non debere in do- 1
mo ſua tenere fœminas, etiam matrem,aut ſororem, de quibus ſuſpicio eſſe poteſt,quamplurimis Conciliorum, & Sanctorum Patrum locus oſtendit, Garcia de Loayſa *in collect.Concil.Hiſpan.in notis ad Concil.Tolet.IV.c.*42.& latiùs *in eiſdem ad Concil.XII. c.*5. Dionyſ. Paul. *de Sacerdotum excellent. p.* 1. *n.*169. plures per me citati *de Iure Eccleſiaſtico vniu.lib.*1.*c.*40.*n.*38.quia inſtigante diabolo, etiam in illis ſcelus perpetratum reperitur, aut etiam in pediſſequis earum,vt à Cimone factum refert Læli.Biſ-
ciola *horarum ſucceſſiuarum lib.*3.*c.*10. Si ve- 2
rò clericus graueſcentis, & iam prouectæ ætatis ſit,ſiue conſanguineas,ſiue extraneas mulieres domi retinere poterit , vt per Abb. *hic num.*2.& Imol.*n.*4. ac Boich.*etiam n.*4.Crauet.*conſ.*321.*n.*3. Aufrer. *ad Capell. deciſ.*448. Menoch. *de præſumpt l.*5.*præſ.*18. *num.*2. *ad fin.* Vgolin. *de officio Epiſcopi p.*1. *cap.*13.§.27.*n.*2. *ad fin.* Carol. de Graſſis *de effectib.cleric.effectu* 26.*n.*8.Bened.Ægid. *de priuil.honeſt.art.*11. *n.*3. *verſ.ſi tamen ſenilis ætas.*

Ratio eſt, quia ſenectus qualem qualem 3
libidinis ſuſpicionem,& periculum tollit, *c. cùm in iuuentute, de præſumpt.* Menoch. *de præſumpt.lib.*6.*præſ.*47.*n.*27.Thom. Acti. *de infirmit.legal p.*1.*c.*19.*n.*16.

Intellige de ætate ſeptuaginta annorum: 4
nam in ſacra Cong. Cardinalium negotiis Epiſcoporum , & Regularium præpoſita *in vna Ferrarien* die 7.Iunij 1619. deciſum fuit potuiſſe Epiſcopum procedere contra Preſ-

byterum annorum ſexaginta quatuor vt famulam eiuſdem ætatis è domo dimitteret, refero ego ipſe *d.c.40.n.39.*

SVMMARIVM.

1 *Abiurare in delictis Iure Canonico nihil aliud eſt quàm deteſtari & execrari crimen.*

2 *Abiuratio erroris, vel ſuſpicionis contra Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio, & deteſtatio.*

3 *Hæreticus, vel de hæreſi vehemẽter aut leuiter ſuſpectus ante reconciliationem cogi debet abiurare hæreſim, vel ſuſpicionem.*

4 Cap. 2. qui clerici, vel vou. *intelligitur.*

5 Text. in præſenti *declaratur.*

6 Cap. 2. qui clerici, vel vou. & text. in præſenti *concordantur.*

Cap. Clericos. III. verſ. *Verùm.*

POſt *num.* 3. licèt in collect. plura circa
1 huius text. intellectum, & concordiam cum *c. 2. qui clerici, vel vouentes,* & cum *c. ad abolendam, de hæret.* adduxerim, nihilominus tamen non eſt contemnendus ille, quẽ probat Anguian *in tract. de legib. lib. 3. contron. 19. num. 49. cum ſeqq.* Pro quo conſtituendo præmittit quòd abiurare nihil aliud eſt, quàm deteſtari, & execrari crimen, vt *in hoc text. & in d.c.2.* Definitur autem hæc
2 abiuratio vt ſit erroris, vel ſuſpicionis contra Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio, & deteſtatio, Fidei in contrarium abſoluta profeſſio, eiuſdem in futurum obſeruandæ firma promiſſio ad arbitrium ſuperioris cum ſolemnitate iuxta formam Iure, vel conſuetudine iuſtè probatam. Et ſic
3 omnis hæreticus, vel de hæreſi vehementer, vel leuiter ſuſpectus ante reconciliationem ad arbitrium Iudicis, & dominorum Inquiſitorum, iuxta formam Iuris, vel conſuetudinis, hæreſim, vel ſuſpicionem illius cogi debet abiurare.

4 Quibus præhabitis dicit Anguian. *citato loco* ideo *in d.c.2.* clericum, de quo *ibi*, coactum fuiſſe abiurare vxorem, cum quatemerè matrimonium contraxerat, quia erat in ſacris Ordinibus conſtitutus & contra illum aderat ſuſpicio, quòd non benè ſentiret de Fide, & religione Catholica, exiſtimans Matrimonium illud licitum eſſe, & fortè contrahens ſecundùm impiam peſtilentiſſimi hominis Martini Lutheri, & aliorum hæreſim, contra ſacrorum Canonum definitiones, de quibus *in c. decernimus, cum multis ibid. 32. diſt. & in c. Presbyteris 27. diſt. & in Clem. 2. de conſang. & affinit.* Vnde fit, vt Inquiſitores procedant contra dictos clericos, ſicut etiam contra Monachos, & Muniales poſt ſolemnem profeſſionem Matrimonium contrahentes, tanquam contra perſonas de hæreſi ſuſpectas, vt tenent plures per me citati *de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 2. alleg. 40. n. 43.*

At verò in hoc text. prohibita fuit abiu-
ratio concubinarum, quia hîc ſolum ſermo 5
erat de crimine concubinatûs abſque vllo matrimonio ſic temerè contracto, in cuius ſpecie nulla aderat erroris ſuſpicio contra Fidem, qua non exiſtente meritò omiſſum fuit abiurandi remedium ſua natura periculoſum, vt hic docuit Pontifex in ratione quam reddit, ſcilicet quia ad coërcendum crimen illud quatenus tale aderant alia remedia minùs periculoſa, æquè, vel etiam magis opportuna; tum etiam, quia ad ſubſidiarium iuramenti remedium nullatenus recurrendum eſt, niſi vbi aliæ legitimæ probationes deficiunt.

Sed vlteriùs vrget ſecundùm Anguian.
d. contron. 19. n. 64. quòd in *d. c. 2.* non vxo- 6
res ſed concubinæ abiurantur cùm matrimonium ipſo iure non valuerit, & ſic adhuc pugnare cum hoc textu, quatenus prohibet concubinarum abiurationem: facilè enim reſpondetur omiſſis aliis, de quibus per DD. vtrobique ſulùm *in hoc text.* actum fuiſſe de crimine concubinatûs abſque vllo matrimonio nec vero, nec ficto, validóque, nec inualido, & quia in huius text. ſpecie nulla interuenit ſuſpicio erroris contra Fidem, neque adfuit, aut interceſſit contractus nuptiarum, aderantque ad coërcendum illud crimen, quatenus concubinatus, alia remedia minùs periculoſa, meritò excluſum ibi fuit remedium abiurationis. At verò *in d.c.2. & in c. ab iſto die 25. q. 6. & in c. ſic in ſacro 27. q. 1.* ſermo fuit de matrimonio, & nuptiis per quas clerici, & Religionem profeſſi de facto conſentientes, matrimonium contraxerunt accipientes quidem concubinas ſub fama & nomine vxorum, quod crimen ſuſpectum ſanè, imò ſceleratum, & impium neceſſe fuit, vt deſtarentur per publicum diſſenſum, & diſplicentiam talium nuptiarum, facientes, & celebrantes quendam quaſi diſtractum priorĩ contractui oppoſitum, arg. *reg. 1. de regulis Iuris,* ad deteſtandamque hæreſis, & tanti erroris ſuſpicionem, nullum aliud occurrere potuit remedium æquè opportunum: quare maxima cum ratione coniunctum & copulatum fuit, vt vxores illas, ſeu veriùs concubinas, cum quibus de facto matrimonium contraxerant, abiurare publicè, vel priuatè Inquiſitorum arbitrio cogerentur, quantumvis in rei veritate non vxores, ſed concubinæ exiſterent.

De

De Clericis non reſidentibus.

Tit. IV.

Cap. Non liceat. I.

AD *fin. tex.* Gloſ. *verb. receperit, in præſenti*, ſentire videtur verba dubia legis, quæ ſcilicet æquè præteritis, ac futuris aptari poſſunt, qualia ſunt verba ſubiunctiui modi, niſi aliàs de contraria mente legiſlatoris conſtet, ad præterita non extendi, vt per Philip. Deci. *in c. vlt. de conſtit. num.* 4. vbi Feliu. *col.* 1. Crot. *in l. omnes populi, num.* 134. *ff. de Iuſtit. & iure*, latè Anguian. *de legib. lib.* 5. *controu.* 3. *n.* 1. *cum ſeqq.* vbi *n.* 3. ſubdit procedere, etiamſi ratio legis ſic per verba obſcura prolatæ, antiqua ſit, pariterque vigeat circa præterita; non enim ob id verba legis dubia ad præterita trahi poterunt, quicquid per verba ſubiunctiui modi, qualia ſunt, ſi fecerit, ſi commiſerit, & alia id genus, concepta ſint.

SVMMARIVM.

1 *Salarium famulo ſoluere non tenetur dominus pro tempore, quo infirmus fuit.*
2 l. cùm hæres. §. Srichus, ff. locati, *intelligitur.*
3 l. qui operas, ff. locati *declaratur.*
4 *Seruum abſque iuſta cauſa expellens dominus antequam adimpleat tempus, debet illi ſoluere integram ſalarium.*
5 *Salarium integrum ſeruo infirmo ſoluendũ eſt, ſi aliam in ſui defectum poſuit.*
6 *Epiſcopus poteſt habere in ſui ſeruitium duos Canonicos ſuæ Eccleſiæ, licèt Canonici huiuſmodi nunquam acceſſerint ad ſuas Eccleſias, vt num.* 7.

Cap. Ad audientiam. XV.

1 AD *num.* 7. pro reſolutione quæſtionis, de qua remiſſiuè in hoc numero, aduerte illam partem veriorem eſſe, quæ habet dominum non teneri ſoluere ſalarium famulo pro tempore infirmitatis, per *l.* 1. §. *diuus ff. de var. & extraord. cogn. l. ſi vno*, §. *item cum ff. locati, l. Seio Mauio, ff. de ann. leg. l. pen. C. de condict. ob cauſam*, reſoluunt Anton. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 3. *num.* 3. Cou. *lib.* 3. *var. c.* 13. *num.* 8. Aufrer. *in addit. ad Capell. q.* 268. Villallob. *in ærario commun. opin. verb. famulus* Suar. *in theſauro receptar. ſentent. lit. I, nu.* 48. Gutier. *pract. lib.* 4. *q.* 52. *num.* 13. Cardoſ. *in praxi Iudicum verb. ſalarium num.* 7. Alfar. *de officio fiſcalis gloſſ.* 39. *n.* 6. Quamuis contrarium teneant Tiraq. *in l. boues.* §. *hoc ſermone num.* 61. Perez *in l.* 1. *verſ. plerumque tit.* 2. *lib.* 1. *Ordin.*

Pro quibus vltimo loco citatis non facit 2
l. cùm heres. §. *Stichus*, ibi, *ſeruire nobis intelliguntur, quos curamus ægros. ff. locati*; nam in ſpecie de qua *ibi*, data fuit Sticho libertas ſi anno ſeruiret hæredi, & reſpondet Ireconſultus quòd ſi quibuſdam diebus aut valetudo, aut iuſta cauſa impedimento fuerit quin ſeruiret, hos dies in anno eſſe imputandos, & ita id fauore libertatis procedere dicendum eſt. Minùs pro illis facit 3
l. qui operas, ff. locati, nam ibi ſtetit per dominum, & ita ſi abſque iuſta cauſa dominus expellat ſeruum antequam adimpleat tẽ- 4
pus, quòd ſeruire promiſit, illi ſoluet omne ſalarium, niſi ſtatim inueniat alium dominum, Flores de Mena *var. q.* 8. §. 2. *num.* 18. & 19. Trulleneh. *in expoſit. Decalogi lib.* 7. *c.* 23. *dub.* 5. *num.* 8. vbi reſoluit dominum abſque grauiſſima cauſa domo expellentem famulum, nondum elapſo termino conſtituto, teneri ad integram penſionem perſoluendam, modò famulus interim alteri ſuas operas non locauerit. Oroſc. *in l. diem functo num.* 13 *ff. de offic. aſſeſ.* Azeued. *l.* 9. *num.* 13. *tit.* 11. *lib.* 4. *Recop.* vbi addit quòd faciet pro animæ ſuæ bono teſtator ſi ſub ea conditione integri anni ſalarium cuique relinquat. 5
Duobus tamen caſibus noſtra hæc reſolutio limitari poterit. Primò quando infirmus alium in ſui defectum poſuit, nam tunc integrum ſalarium ei erat præſtandum, Oroſc. *num.* 17. Azeued. *num.* 21. & Ioan. Gutier *num.* 15. *citatis locis*, Eſcob. *de ratiocin. c.* 27. *num.* 25. Secundò ſi poſt conualeſcentiam tantum tempus deſeruiret, quantum ægrotus fuit, Montalu. *l.* 8. *gloſ. fin. tit. lib.* 4. *fori* Eſcob. *d. c.* 27. *n.* 24. & Ioan. Gutier. *d. q.* 52. *n.* 14.

Ad *num.* 4. Quòd poteſt Epiſcopus habe- 6
re in ſui ſeruitium duos Canonicos ſuæ Eccleſiæ, qui fructus præbendarum in abſentia, non tamen diſtributiones quotidianas percipiant, vltra citatos *in collect.* docent Nau. *conſ.* 11. *in antiq. aliàs* 2 *in nouis, ſub hoc tit. de clericis non reſidentib.* vbi idem quòd de Epiſcopo hic diſponitur, extendit ad Cardinalem habentem in ſui ſeruitium duos Canonicos ſui tituli, Gutier. *canon. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 149. Marc. Anton Genuenſ. *in praxi Archiep. Neapol. c.* 95. *n.* 2. *in Romana impreſ. de anno* 1619. Vgolin. *de offic. Epiſcopi c.* 19 *in princ. num.* 6. *verſ. tertio*. Lotter. *de re benef. lib.* 3. *q.* 27. *num.* 182. *cum ſeqq.* Marcel. Vulpe. *in praxi iudic. c.* 13. *à n.* 4.

Quòd procedit etiamſi Canonici huiuſ- 7
modi nunquam acceſſerint ad Eccleſiam

nec in ea fecerint primam reſidentiam requiſitam per ſtatutum ſaltim quatuor mẽſium ad hoc vt fructus percipere valeant, vt patet ex declaratione infrà ſcripta, propoſito ſic dubio. *Eminentiſſimus & Reuerendiſſimus D. Cardinalis Spinola Archiepiſcopus Compoſtellanus Canonicatum, & prabendam in dicta ſua Eccleſia vacantes cõtulit D. Lupo de Huarte familiari ſuo, ac Magiſtro cubicali, quẽ declarauit velle pro ſeruitio ſuo retinere, iuxta Decretales in c. de catero, & in cap. ad audientiam, de clericis non reſident. nihilominus Capitulum & Canonici Compoſtellani pratendunt non teneri illi reſpondere de fructibus dicta prabenda, ſub prætextu cuiuſdam ſtatuti eiuſdem Eccleſia requirentis primam reſidentiam per quatuor menſes ad hoc vt fructus percipere valeat, quare ſupplicatur per Eminentias veſtras Reuerendiſſimas reſponderi an capta poſſeſſione facta Fidei profeſſione per Procuratorem Capitulum teneatur Oratori de fructibus dicta ſua prabenda iuxta formam prafatorum iurium in d. c. de catero, & in d. c. ad audientiam, reſpondere non obſtante dicto ſtatuto, & quod nunquam acceſſerit ad dictam Eccleſiam. Die 2. Iulij 1633. ſacra Congreg. Cardinalium Concilij Trid. interpretum re matarè diſcuſſa cenſuit huiuſmodi ſtatutum non obſtare quominus oratori in ſeruitio Eminentiſſimi Archiepiſcopi commoranti de integris fructibus ſua prabenda reſponderi debeat.*

8 Diſtributiones, vt dixi, quotidianas non percipiunt Canonici illi duo inſeruientes Epiſcopo ad mentem dictorum Iurium, niſi in illis conſiſterent omnes fructus, quorum tali caſu duas partes ſolùm reciperent, reliqua tertia accreſcente intereſſentibus, vt reſoluunt per me citati *in tract. de officio, & poteſt Epiſcopi p. 3. alleg. 53. num. 142* quibus addo Stephan. VVeyms *in conſtit. 24. ex Iure antiquo deſumptas, & per Concil. Trid. ſpeciatim innouatas, conſtit. 11. num. 20. in fine, & num. 21. pag. 101.* Theodoſ. de Rubeis *ſingul. Rota tom. 2. pag. 5 fol. 500. c. 1.* Marcel. Vulpe. *in praxi iudiciali rerum fori eccleſ. cap. 13. num. 4. & 5.*

De Prabendis & dignitatibus.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſias duas habens non poteſt vtraque, vel altera pracisè ejici, ſed in optione eius eſt, vnam quam velit retinere.*

2 *Optionem retinendi vnam ex duabus Eccleſiis per anteriores Canones permiſſam, & ab vtroque Concilio Lateranen. ſublatam qui teneant.*

3 *Lalij Mancini intellectus, & conciliatio refertur.*

4 Concilij Trid. ſeſſ. 7. de reform. cap. 4. *declaratio.*

5 *Appellatio an valeat per ſaltum.*

6 Cap. Romana. §. ab Archidiaconis, de appellat lib. 6. *interpretatio, & n. 9.*

7 Text. in præſenti *declaratur.*

8 Cap. dilecti 66. de appellat. *interpretatur.*

10 *Duplex in Archidiacono poteſtas.*

Cap. Referente. VII.

1 AD *num. 4.* Hic text. & ſimilis *in cap. praterea, hoc eod. tit. & in cap. cum te, de atate & qualit.* probant habentem duas Eccleſias non poſſe vtraque, vel altera præcisè eiici, ſed in optione eius eſſe, vnam quam velit, retinere, aut relinquere. Sed obſtat vtrumque Concilium Lateranen. alterum ſub Alexandro III. *in cap. quia nonnulli, de cleric. reſid.* alterum quod generale dicitur, ad differentiam primi, ſub Innocentio III. *in c. de multa, eod. tit.* quibus adhæret Ioannes XXII. *in Extrauag. Execrabilis, § qui verò, eod tit.* in quibus habetur, vt ſi clericus duas habeat Dignitates, duóſve Perſonatus, aut duas Eccleſias Parochiales, poſteriorem perdere debeat, & quidem ſententia Iudicis intercedente, *d. c. quia nonnulli*, vel ipſo iure, *d. c. de multa.* Aut ſi vtramque Eccleſiam, Dignitatem, Perſonatúmve retinere contendat peruicaciter, eiiciatur vtraque, ſed Iudicis ſententia *d. c. de multa*, vel ipſo iure *d. Extrauag. Execrabilis. § qui verò*, ſitque tã ad beneficia, quàm ad ſacros Ordines ſuſcipiendos omnino inhabilis.

2 Quæ quidem prædictorum Iurium de optione varietas cum temporum diſtinctione componere nituntur, Abb. *in praſenti, & in d. c. quia nonnulli num. 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 15. num. 10.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 11. c. 5. n. 2.* ſcilicet vt optio per anteriores Canones olim permiſſa fuerit, deinceps ab vtroque Concilio Lateranen. ſublata. Sed hæc diſtinctio euerti videtur ex eo quòd ipſe Alexander III. qui priori Concilio Lateranenſi præfuit, eandem beneficiorum optionem denuo inculcat *in d. c. cum te*, cùm tamen non dubitemus hunc tex. poſt Concilium illud (quod ibi etiam refertur) emanaſſe.

3 Quare Læli. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariarum Iuris diſputationũ cent. 2. cap. 236. pag. 322. & 323.* ita de intellectu prædictorum Canonum agens loquitur.

Credi

Crediderim non vbique, vel in omni beneficiorum genere ablatam fuiſſe optionẽ, ſed in Dignitatibus, Perſonatibus, & Parochialibus Eccleſiis tãtùm, cùm de his oppoſiti Conciliorũ Canones, atque Extrauagans Ioãnis conſtitutio ſatis explicatè loquũtur. Cæterùm in aliis beneficiorum generibus aliud puto eſſe; quid enim ſi duo beneficia data fuerint, alterum Curatum, alterum ſimplex, aut quorum neutrum curã habeat animarum, ſed onus vtrumque habeat reſidendi, an non competitura optio ſit ex veteri Canone? Quid ſi clerico duo ſimul tempore beneficia fuerint collata? an nõ locũ habere optio debeat ex priorum Canonum diſpoſitione? nam poſteriores liquet in ea cauſa loqui cum diuerſis tẽporibus diuerſa beneficia, non cum vno, eodemque tempore impetrantur, vide Abb. atque ita innuluit. Admitto itaque diſtinctionem plus beneficiorum quàm temporum, & optandi ius relinquo, vbi illud prælaudati Canones reliquere, hoc eſt, in beneficiis reſidendi ius habentibus, quæ nec Dignitatum, nec Perſonatuũ, nec Parochiarum numero habeantur, nec minus in Curato beneficio, quod cum alio capitur reſidendi
4 *onus inducente, vtpote Canonicatu. Nec mihi negotium vllum facit Concil. Trid. ſeſſ. 7. de reform. c. 4. cùm nihil addere voluerit, ſed Ius vetus ſimpliciter innouare, dum ait: Contra formam ſacrorum Canonum, & præſertim Conſtitutionis Innocentij III. quæ incip. De multa, atque ita Nau. nec male. Contradicunt tamen Eminentiſſimorum auctoritas auditoria, & praxis, quibus interim ſtari volo.*

5 Ad *n.* 3. In hoc tex. qui ſpoliatus ab Archidiacono fuerat, non Epiſcopum, qui Archidiacono erat proximè ſuperior, ſed Metropolitanum appellauit, valuitque per ſaltum appellatio. Sed contra ſtant verba Papirij *in l. Imperatores, ff. de appellat.* vbi dicitur quòd Principem appellare non decet omiſſo medio, quanto minùs alios. Obſtat etiã tex. *in cap. dilecti 66. de appellat.* vbi legitur perperam omiſſo Epiſcopo fuiſſe appellatum ad Archiepiſcopum, & *in c. Romana.*
6 *§. ab Archidiaconis, eod. tit. lib. 6.* vbi ſtatuitur non poſſe ab Archidiacono appellari ad Archiepiſcopum omiſſo Diœceſano. Pro concordia Butr. *in præſenti n.* 10. & Abb. *n.* 4. occurrunt, duplicem ſolutionem præſtantes, & dupliciter hunc tex. ſic intelligentes, aut appellationem hîc interpoſitam ex cõſuetudine eo modo potuiſſe *d. c. Romana, §.* 1. aut ſi non conſuetudine, ſaltem quia nihil exceptum ab aduerſario fuerat; nam licèt declarari poſſit iuriſdictio ſuperioris Iudicis omiſſo medio, non tamen poſſe pro incompetenti haberi, ne dicere compellamur Principem quoque eo modo appellatum eſſe incompetentem, qui Magiſtratuũ caput eſt, & cauſa. Quin vbi Iudex incompetens errore aditur, vel appellatur, nullius tunc momenti iudicium eſt, *l. ſi per errorem, ff. de iuriſdict. om. Iudic.* & tamen ſi per errorem maior per ſaltum appellatus, iudicium valet. *l. 1. §. ſi quis in appellatione. ff. de appellat.* ergo maior iſte Iudex declinari quidẽ poteſt, ſed incompetens non eſt. Ita Læli. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarũ Iuris diſput. cẽt. 2. cap. 137. n. 1. 2. 3. & 4.*

Ad *tex.* verò *in præſenti* reſpondet Man- 7
cin. *vbi ſup. n. 5. cum duobus ſeqq.* ideo ab Archidiacono Metropolitanus appellatus per ſaltum fuit omiſſo medio, hoc eſt diœceſano Epiſcopo, quia Archidiaconus tunc temporis Vicarius Epiſcopi erat, *c. 1. c. ad hæc, de offic. Archid.* iunctis traditis per eundem Mancin. *ſacri Iuris controu. diſſert. 2. c. 4.* à Vicario autem nõ Epiſcopus appellandus, ſed ſuperior Epiſcopo eſt, ne cum Epiſcopi, & Vicarij idẽ ſit tribunal, *d. c. Romana, in princ.* idem à ſe ipſo appellari videatur: conſentit Cuiac. *in præſenti*, allegans hoc idem Iure Ciuili conſtitutum *in l. 1. §. vlt. ff. quis, & à quo, & in l. ſolet. ff. de iuriſd. omn. iudic.*

Deinde idem Cuiac. *citato loco* reſpondet 8
ad d. c. dilecti, non illic de Archidiacono mentionem eſſe, ſeu officiali Archidiaconi, qui Vicarij Epiſcoporum ſunt; ſed vt indicat antiqua Decretalis, de Iudice, qui datus ab Epiſcopo eſſet; ſicuti etiam ex Iuris Ciuilis diſpoſitione à Iudice dato appellandus is eſt, qui dedit; nam Iudex datus non eſt Vicarius dantis, nec iuriſdictionem habet, aut executionem ſententiæ ſuæ, ſed notionem ſimpliciter, *l. à diuo Pio, ff. de re iudic. d. l. 1. §. vlt. l. 3. ff. quis & à quo.* Eadem reſponſio fuerat gloſſatoris, videlicet non fuiſſe ab officiario Epiſcopi appellatum, ſed à Magiſtro quodam R. Canonico Claremontis, cui ſpecialiter Epiſcopus cauſam commiſerat, cùm nec Curialis eius eſſet: refert Læl. Mancin. *d. cent. 2. c. 137. n. 8.*

Deniq; ad *d. §. ab Archidiaconis*, ipſe Cuiac. 9
nimis audacter reſpõdet nouum iſtud eſſe, introductumque Innocentio IV. neſcire autem ſe affirmat qua ratione; fortè imperitia Iuris: nam Innocentium III. fuiſſe Iuriſperitiſſimum, non Innocentium IV.
Ad quod occurrit Læli Mancin. *d. cent. 2.* 01
c. 137. n. 10. his verbis. *Sed fallimur ſæpè, cùm de legibus iudicare plus volumus, quàm ſecundùm leges: nam Pontifex in principio de generalibus Epiſcoporum Vicariis loquitur, qui vnũ faciũt cum Epiſcopo Tribunal, ideóque ab ipſis non Epiſcopi appellari, ſed ſuperiores debẽt, vt ante. Ergo in d. §. ab Archidiaconis, non de Archidiaconis loquitur quaſi Epiſcoporum Vicariis, ſed quatenus ipſis, nam duplicẽ in Archi-*

diacone

diacono poteſtatem olim ſecimus, alterā quam vt Vicarius Epiſcopi habet, alteram quam vt Archidiaconus. Ab Archidiacono igitur, quando vt Archidiaconus procedit, non vt Epiſcopi Vicarius Epiſcopus ipſe, hoc eſt proximè ſuperior appellari debet.

Cap. Cùm iamdudum. XVIII.

POſt *num.* 1. Aduertit Boët. Epo *de Regalibus, ſeu iure Principum in beneſ. eccleſ. lib.* 1. *num.* 58. perperam in hoc tex. legi R. Siclunenſi Canonico, pro *R. Seclinienſi Canonico.* Item Præpoſitum Siclunenſem, pro *Præpoſitum Seclinienſem:* item Siclunenſem Eccleſiam pro *Seclinienſem Eccleſiam.* Similem deprehendi errorem in hoc text. ſubdit *ibidem* in I. de Bythinia pro *I. de Betunia.* Et refert idem Boët. *citato loco*, litem verti hic inter quendam R. Canonicum Scelinienſem, quendam I. de Betunia coram Epiſcopo, & Cantore Tornacenſibus ab Apoſt. Sede iudicibus delegatis, oppido Comitatus Arteſiæ notiſſimo Betunia non procul hinc, id eſt à Duacenſibus diſtante. Beclinioque Diœceſeos Tornacenſis pago ſacris D. Piati reliquiis nobiliſſimo, celeberrimoque eidem Boëtio adhuc viciniore.

SVMMARIVM.

1 *Viris illuſtribus eccleſiaſticum ſtatum ſuſcipientibus liberalius per eccleſiaſtica beneficia proſpiciendum.*

2 *Nobilitati multum deferendum.*

3 *Nobilis nullus præſumitur prodere ſuum Principem.*

4 *Nobilitatis proprium eſt fidem non frangere, ſed conſeruare.*

5 *Delictum committere poſſe nunquam ſuſpicatur de nobile.*

6 *Caſſadori auctoritas refertur.*

7 *Nobiles ſunt præferendi plebeis in quibuſcumque actibus.*

8 *Conſuetudo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter nobiles & plebeos ſuper præcedentiam.*

9 *Conſuetudo præualet nobilitati, & vincit ordinem gradualem ſtatuum, & qualitatum.*

Cap. De multa. XXVIII.

1 AD *num.* 11. *cum ſeqq.* Hinc viris illuſtribus, atque prænobilibus eccleſiaſticum ſtatum ſuſcipientibus benigniùs, liberaliúſque per eccleſiaſtica beneficia proſpiciendum, vt quorum, qualiumque virorum ſplendor plus majeſtatis addat Eccleſiæ, totíque ſtatui, ac ordini eccleſiaſtico: non citra maximum Religionis Catholicæ promptiùs tuendæ fructum, remediúmque contra rebelles præſentiſſimum, ſic Boët. Epo *de iuriſdict. Eccleſ. temporali q.* 2. *num.* 11. *pag. mihi* 29.

Nobilitati enim multum deferendum 2
l. 2. *ff. de offic. ciuil. iudic. gloſſ. in l. Titio, ff. de*
condit. & demonſtr. gloſſ. notabilis *in cap. il-*
lud 40. *diſt.* Ioan. Andr. *in c. conſtituti, col.* 2. *de*
appellat. l. 6. Roman. *ſing.* 726. Andr. Sicul.
conſ. 92. *col.* 4. *vol.* 1. vbi quòd nullus Nobi-
lis præſumitur prodere ſuum principem, 3
ſed potiùs præſumitur illi fidelis, Iaſ. *in l pe-*
cuniam, § *fin. ff. de condict. cauſa data,* Oldrad.
conſ. 92. vbi quòd fidelitas nobilitatis eſt 4
proprium attributum. Et proprium eſt no-
bilitatis fidem non frangere, ſed conſeruare.
Iaſ. *in l. admonendi, n.* 174. *ff. de iureiur.* Dec.
conſ. 66. *n.* 29. Caſſan. *in catalogo gloria mun-*
di, p. 4. *conſid.* 32. Otalora *de nobilit. c. fin. n.* 20.
Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 4. *num.* 6. Va-
lenz. *conſ.* 166. *num.* 21. Alciat. *conſ.* 46. *n.* 8.
l. 5. vbi ſubdit hoc procedere in perſona
egregia, ſummæque dignitatis, & nobilita-
tis, Honded. *conſ.* 33. *num.* 48. *vol.* 2. Et de
nobile nunquam ſuſpicatur poſſe delictum 5
committere, Roland. *conſ.* 40. *in fine l.* 1.
Anguiſ. *conſil.* 52. *à num.* 19. *vol.* 1. Sim. de
Prætis *conſ.* 34 *num.* 15. *vol.* 2. Ioan. de Ami-
cis *conſ.* 86. *num.* 13. *& conſ.* 134. *num.* 10. Mari.
Antonin. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 88. *num.* 11.
Farin. *in praxi crimin. quæſt.* 47. *num.* 277. *&*
279. Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia &*
ignor. in reſp. poſt diſt. 9. *num.* 5. Æliſæ. Dan-
za *in pugna Doctor. tom.* 1. *tit. de carcerib. c.* 1.
à num. 40. Larrea *Granat. deciſ.* 41. *num.* 8.
in fine. Menoch. *de præſumpt. l.* 1. *præſ.* 15.
numer. 24. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1003.
num. 5. optimè Caſſiodor. *var. l.* 2. *epiſt.* 15.
ibi, *Prouidentiæ noſtræ ratio eſt in tenera æta-* 6
te merita futura tractare, & ex parentum
virtutibus prolis iudicare ſucceſſus. Quia bo-
na certa ſunt, quæ fidem ab exordio trahunt,
dum origo neſcit deficere, quæ conſueuit radi-
citus pullulare. Fertur etiam curſu perenni
fontium vena vitalis, & hanc conditionem ſu-
ſtinent cuncta manantia, vt ſapor, qui conceſ-
ſus eſt origini, niſi per accidentia fuerit fortaſſe
vitiatus neſciunt riuulus abnegari, &c. Et *l.* 3.
epiſt. 12. *Tot igitur originis documenta promit-*
tens reddamus bona de nobili, quia laudabilis
vena ſeruat originem, & fideliter poſteris tra-
dit, quæ in ſe glorioſa tranſmiſſione promeruit.
Et *l.* 8. *epiſt.* 16. ibi, *Sed tam frequens eſt fa-*
milia veſtra feliciſſimus prouectus, tam in mul-
tis perſonis declarata prudentia, vt licet ali-
quis vos eligat ad ſubditum, nihil feciſſe vi-
deatur incertum. Similitudinem ſuorum felix
venit, cuſtodit quando pudet delinquere, qui ſi-
milia nequeunt in ſuo genere reperire. Hinc

eſt

eſt quòd melius agnoſcitur elegiſſe nobilem, quàm feciſſe felicem, quia iſte commonitus per veterum ſe facta caſtodit, ille exemplum non habet niſi quod fecerit: quapropter ſecurè tibi credimus quod toties tuo generi commiſſum fuiſſe gaudemus,&c.

7 Et ideo propter tot nobilitatis prorogatiuas in quibuſcunque actibus Nobiles præferendi ſunt plebeis *l.*1. *C. de albo ſcriben. l.*1. & ibi Ioan.de Platea *C. de cond. in publ. horreis lib.*10. *l. prouidendum verſ. nobiliſſimos C. de poſtulan.* Caſſan.*d.p.*8. *conſid.*7. *& in conſuet. Burgund. tit.*1. *de ſtatu perſonar.* §.6. *gloſſ.* 1. vbi dicit quòd nobilior, & potentior debet præferri, & altiori loco ſedere; Ioan. Sanſon *in conſuet. Bituricenſ. tit.* 24. *de donat. inter nobiles* §.8. *gloſſ.*1. *lit P, verſ. nec ſanè reſtat videre*, vbi ait Nobiles in quibuſcunque actibus præferri plebeis præcipuè in regimine Reip. ciuitatum, & villarum, Tiraq. *de nobilit. cap.*20. *n.*37.38. *&* 51. *cum ſeqq.*

8 Verumtamen conſuetudo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter Nobiles, & plebeos ſuper præcedentiã, ſedilia, & his ſimilia, *l. Primicerius C. de officio Præfecti.* Bald. *in l. obſeruare* § *antequam n.* 3. *ff. de officio Proconſ.* Corn. *conſ.*193. *num.*14. *vol.* 2. Marzar. *conſ.* 26. *n.* 34. Gramm. *deciſ.* 67. *n.*17. Lancel. Gallia *conſ.*65. *ex n.*26. Fulu. Pacian. *de probat. lib.*2. *cap.*16. *ex n.*137. Vincent. de Franchis *deciſ.*253. *num.*2. Peregr. *conſ.* 3. *num.*1. *vol.* 2. Anton. Natta *conſ.*62. *n.*7. Fab. de Anna *conſ.*40. *num.*1. *&* 2. *vol.*1. Maſtril. *de magiſtrat. tom.*2. *lib.*5. *cap.* 4. *ex num.*30. Andr. Molfeſ. *ad conſuetud. Neapol part.*1. *c.*5. *n.*2. Seraph. *deciſ.*964. *n.*1. *&* 2.

9 Conſuetudo enim præualet nobilitati, & vincit ordinem gradualem ſtatuum, & qualitatum, & frequentiſſimè operatur, vt altior dignitas cedat inferiori, Caſſan. *in catal. gloria mundi p.*4. *conſid.*19. Ber. *in tract. de ordine graduum p.*1. *num.*12. Tiraq. *de nobilit. cap.*20. *num.*55. Menoch. *conſ.*51. *num.* 49. *& conſ.*52. *ex num.* 171. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ.*35. *num.* 54. *cum. ſeqq.* Quicquid dicant. Auendañ. *de exequend. mand. par.*1. *cap.*19. *ex num.*18. Burg. de Paz *conſ.*10. *ex num.*29.

De conceſſione Præbendæ.

Tit. VIII.

Cap. Quia diuerſitatem. V.

AD *num.*8. Quòd impedito non currit tempus, etiamſi impedimenti origo culpa proueniat impediti, ſi modò ad caſum culpa præordinata non ſit, in quo iſte textus eſt ſingularis, & vnicus, dum probat ſex menſes datos Prælatis Eccleſiaſticis ad beneficia conferenda, aduerſus Epiſcopum ſua culpa ſuſpenſum, vel dum ad Apoſt. Sedem acceſſit, apud eamque remanſit, non currere, quem ad hoc extollit Iaſ. *in* §. *rurſus*, *num.*26. & ibi Ludou. Gom. *num.*15. *Inſtit. de actionib.* reputatque ſingularem Alex. *conſ.*58. *num.*10. *lib.*5. Caſſan. *in conſuet. Burgun. rub.*11. §.2. *num.*38. Paul. Pariſ. *conſ.*104. *num.*146. *lib.*1. Franc Balb. *de præſcript.*1. *part.*6. *partis n.*21. *verſ. amplia tertiò*, Aym. Grauet. *conſ.*201. *n.*29. Arias Pinel. *in auth. niſi tricennale n.*46. *C de bonis mater.*

Cap. Cùm noſtris. VI.

POſt *num.* 3. In text. ibi, *Eo quòd per falſi ſuggeſtionem, & veri ſuppreſſionem fuerant impetrata, haberetur irritum, & inane,* &c. Notatur ad hoc quòd decretum ex falſa cauſa cauſa interpoſitum nullius eſt roboris, & momenti; ſimilis text. *in cap. ſuper litteris, de reſcript.* ibi, vt *hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſuppriment, veritatem in ſua peruerſitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum conſequantur*, &c. *cap. ſi motu proprio, eod. tit. lib.*6. ibi, *Veluti ſubreptitia vires nolumus obtinere, Clem.*1. *de Præbend.* ibi, *nullius momenti, cap.*2. *de confirm. vtili, l. ſed ſi hac decima,* §. *patronum,* vbi gloſſ. *ff. de in ius vocando, l. etſi legibus, C. ſi contra ius, l. fin. C. de his, qui à non dom. l. Caſtel.* 36. *tit.*18. *part.*3. ibi, *ſi carta fuere ganada diziendo mentira, ò encubriendo la verdad, no deue valer,* &c. *l.* 39. *eod. tit.* ibi, *tàl carta como eſta no deue valer, por ſue ganada como non deuia encobriendo la verdad,* &c. *l.*55. *ibidem*, ibi, *enganando a aquellos que dan la carta,* &c. Gail. *lib.*1. *obſeru.* 15. Molin. *de primog. lib* 4. *cap* 4. *n.*48. Mieres *de maior p.*1. *q.*9. *ferè per tot.* Sanch. *de matrim. lib.*8. *diſput.*21. *à n.*53. *& præcipuè à n.*65.

Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.

Tit. XII.

Cap. Vnic. verſ. Credimus.

DOctor Anguian. *in tractat. de legib. lib.*4. *contro.*7. *n.*39. dum ageret de aſſequenda mente huius perdifficilis textus, ait ideo

ideo in primo caſu ſummum. Pont.reſpondiſſe abſque dubio ſimoniacam prauitatem contineti, quia agit quando nulla fa-
1 cta fuit legitima reſeruatio; iam enim tunc non ex reſeruatione iuſta, ſed ex conuentione facta cum recipiente, vt ibi voluit gloſſ. fructus perciperet Epiſcopus, & ſaltim præſumptione Iuris datur ſimonia vbi nulla apparet reſer?atio facta, ſed tantùm ſpirituale datum, & temporale receptum, quo caſu abſque dubio rectè ſimonia iudicatur. In ſecundo verò caſu quoniam ante donationem idem Epiſcopus percipiebat fructus, etiamſi fieret conuentio de ipſis iterum retinendis, non committitur ſimonia, quia fructus ex vi præcedentis reſeruationis retinentur, quamuis negare non poſſimus ſolam pactionem efficere vt illicita ſit conuentio propter ſimilitudinem illiciti contractus, qui ſecundùm ſpeciem, & prima facie de ſpiritualibus ad temporalia fieri videtur.

De Rebus Eccleſiæ non alienan.

Tit. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus poteſt dare in emphyteuſim terras incultas, parumque fructuoſas Eccleſiæ.*
2 *Verbum*, poſſint, *eſt futuri temporis.*
3 *& procedit concluſio principalis etiamſi fiat nuda conceſſio ad culturam, vel cum ſola Prælati coniuentia.*

Cap. Ad aures. VII.

1 D *n.* 1. Si Prælatus nullo confecto inſtrumento dederit alicui ſyluas, ſiue terras incultas, parumque fructuoſas Eccleſiæ ad eas extirpandas, & colendas ſub promiſſione, ſeu pacto emphyteuticandi, ſiue emphyteuticum de illis inſtrumentum ipſi faciendi cùm extirpatæ eſſent, ſiue ad culturam redactæ, reſpõdet Alexander III. in præſenti iuſtam hanc eſſe cauſam vt eidem terræ illæ in emphyteuſim dentur, niſi ab iis tunc (hoc eſt, conuentionis tempore) ad maiorem Eccleſiæ vtilitatem (hoc eſt, ſub meliore cenſu, ſeu canone) conferri poſſint, cum eodem (extirpationis nẽpe) onere, & labore, quaſi hoc probato reſtitutionis in integrum auxilium Eccleſiæ competeret, iuxta *cap.* 1. cum *ibi* notatis, *de in integr. reſtit.* Ita in præſenti Hoſt. *in verſ. vel poteſt poni*, Ioan. Andr. Card. Zabarel. Anton. de Butrio, & Abb. Panorm. *num.* 1. Vincent. de Franchis *deciſ.* 406. *num.* 1. D. Barboſ. *in l.* 2. *num.* 376. *C. de præſcript.* 30. Quo non item Eccleſia iuuaretur, ſi poſt reductionem ad culturam, non etiam antè, vtiliorem pactionem, pinguioremve penſionem, ſeu canonem ab alio conſecutura foret: nec etiam colonus ſuos defleat labores, quos virtute præuiæ conuentionis fecit, ſi terræ à ſe ad culturam redactæ non ei concederentur in emphyteuſim ſub canone, ſeu penſione correſpondente tempori, quo terræ erant ſteriles, & incultæ, & concederentur alteri, qui meliorem offerret penſionem non inſpectu illo tempore, ſed quoad culturam redactæ, & melioratæ reperiuntur, contra text. in propoſito elegantem *in l. fin. §. ſimiliter. C. de alluuion.* ibi, *Ne doleant diligentes operam ſuam agri dediſſe culturæ*, *& in l. ſi quis auctoritate* 16. *in verſ. quoniam nimis*, *C. de omni agro deſerto, lib.* 11. D. Barboſ. *in d. l.* 2. *num.* 356. 387. *& ſeq.* Didac. de Britto *in cap. potuit*, *in princ nu.* 3. *de locato*, Caruallo *in cap. Raynaldus*, *de teſtam. part.* 2. *num.* 315. *in princ. verſ. qui omnes*, dum ob relatam cauſam additum fuiſſe dicunt à Raymundo Decretalium compilatore in hoc text. aduerbium, *tunc*, quod deſideratur in integra, quo addito non lenem ingerit difficultatem verbum, *poſſint*, quod ſequitur, nam cùm ſit futuri temporis, non poteſt trahi ad anteactum conuentionis tempus, & ideo fatendum eſt illud impropriè poſitum eſſe pro *poſſent*, vel *potuiſſent*, quæ improprietas ſimul & adiectio illa vitaretur ſi non, *poſſint*, ſed *poſſeſt*, legeretur, vt eſt in originali relato ab Anton. Auguſt. hoc etenim verbum cùm ſit de præterito, neceſſariò refertur ad prioris conuentionis tempus; non ad illam, quo de impetranda emphyteuſi ob iam extirpatam ſyluam tractatur.

Vnde conſiderabam fruſtrà à Ioanne 3
Andr. Zabarel. Butr. Abb. & ſequacibus in caſus poſitione fingi promiſſionem à Prælato abſque ſcriptura factam fuiſſe, quaſi aliud eſſet ſi in ſcriptis foret, quia nihil intereſt an conuentio cùm Prælato præceſſerit in ſcriptis, vel ſine ſcriptis, vel an vlla interceſſerit: ſufficit enim nuda conceſſio ad culturam, vel etiam ſola Prælati conniuentia videntis aliquam ſponte ſua accedere ad terras Eccleſiæ nemoroſas, ac ferè inutiles extirpandas, ſiue in nouale reducendas, iuxta text *in cap. quid per nouale, de verb ſignif.* Ita Hoſt. *in vlt. lect.* Carol. Ruin. *conſ.* 116. *num.* 3. *verſ. ſecundò idem probatur*, *& conſ* 157. *n.* 13. *&* 16. *vol.* 1. Burſat. *conſ.* 330. *n.* 136.

*num.*136.*in* 4.*requiſito, verſ. vel ſaltim admiſſa.lib.* 3. Alex. Raudenſ. *de contract. emphyt.*6.*part.num* 35.Cald. Pereira *de nomin. emphyt.quaſt.*23.*num.*60.*ad finem*, D.Barboſ. *ind. l.*2. *num* 377. *verſ. neque replices , cum ſeqq.*

De Precario.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Precarium licèt non finiatur morte concedentis, finitur tamen morte eius,cui conceditur.*

2 L.4.ff.locati,*intelligitur.*

Cap. Precarium. III. & vlt.

1 AD *n.*4. Precarium licèt non finiatur morte concedentis , finitur tamen morte eius , cui conceditur, concordat *l cùm precario.§ fin.ff hoc tit.* Cou. *var.lib* 1 *c.*15 *n* 8. Petr.Greg. *ſyntagm. Iuris, lib.*21.*c.*2 *n fin.*M zz *de contractib tract.de commodato.tit quomodo finitur commodatum. & precar. n* 5 Cardoſ. *in praxi iudicum,verb. commodatum, n* 6. Molin. *de Iuſtit. diſp.*298. *verſ precarium.*

2 Non obſtat *l* 4.*ff locati*,ibi. *Locatio precariive rogatio ita facta quoad is,qui eum locaſſet.dediſſetve, vellet,morte eius, qui locauerit, vel dedit,tollitur* , quia reſpondetur verum eſſe morte concedentis precarium finiri, quando ad voluntatem eius , fuit conceſſum, veluti ſi vſque ad concedentis voluntatem, vel beneplacitum conceſſio fiat , vel dū voluerit,aut dum placuerit ſecus autem ſi conceſſiſſet,quovſque reuocetur,vel interim dum non reuocetur.Ita Cou.*lib.*3.*var. c.*15.*n.*4 *&* 15.Valaſc.*de iure emphyt. q.*34.*n.*3. Molin. *de primog.lib.*1.*c.*21.*n.*4. Card.Tuſch. *pract.concl.lit.P,concl.*472.*n.*23.

De Commodato.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, niſi commodatum fiat gratia vtriuſque.*

2 *Commodatarius ſolùm tenetur de dolo ſi commodatum fiat tantum gratia commodantis.*

3 *Culpa alia lata,alia leuis,& alia leuiſſima.*

4 *Negligentia minima eſt quando quis adeo eſt negligens, aut ingenij , vel negotiorum expers,vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat quam communiter ſolent adhibere homines illius artis & profeſſionis.*

5 *Diligentia media,eſt quam diligens paterfam. adhibere ſolet in rebus ſuis.*

6 *Diligentia maxima ea eſt quam diligentiſſimus, & induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet.*

7 *Leuiſſima culpa eſt non praſtare eam diligentiam quam diligentiſſimus paterfam praſtaret.*

8 *Commodatarius de interitu rei commodata tenetur ſi culpa praceſſit caſum.*

9 *Culpa ad caſum ordinata tribus modis dicitur.*

10 *Furti tenetur vtens re ad alium vſum, quàm ad quem ſibi commodata fuit.*

11 *Caſus fortuitus quis dicatur? oſtenditur.*

12 *Maris tempeſtas, & naufragium dicitur caſus fortuitus.*

13 *Fluminis impetus dicitur caſus fortuitus.*

14 *Grandinatio,& ſterilitas dicitur caſus fortuitus.*

15 *Sturnorum, graculorum , & locuſtarum incurſus dicitur caſus fortuitus.*

16 *Caſus fortuitus dicitur latronum inſidia, incendium, furtum , vis priuata , falſa teſtium depoſitio , iniqua ſententia , & alia ſimilia.*

17 *Ex caſu fortuito nemo tenetur.*

18 *Caſum fortuitum allegans tenetur illud probare.*

19 *Caſus fortuiti probatio cum propriis famulis,domeſticis , & etiam filiis, & vxore fieri poteſt.*

20 *Incendium dicitur caſus fortuitus , quando ſine culpa habitantium ortum habuit.*

21 *Ignis quando accenditur ex ſubita vi ventorum, aut tempeſtate exorta,eſt,& dicitur caſus fortuitus.*

22 *Incendium quando oritur , ex eo quod quis comburit ſpiculas vt facilius ſerere poſſit.*

23 *Ignis quando immittitur à publicis hoſtibus, vel quando ſcintilla de vno loco in alium euolauit, & domum incendit , dicitur caſus fortuitus.*

24 *Commodata res quando fuit ablata ex facto Principis dicitur caſus fortuitus.*

25 *Iudicis facto iuſto,vel iniuſto res ablata, dicitur euenire ex caſu fortuito.*

26 *Furtum quando inter caſus fortuitos connumeretur.*

Cap. Cùm gratia. Vnic.

1 AD *num.* 2. Quòd commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, vltra citatos docent Petr. Greg *ſyntag. Iuris lib.* 23. *cap.* 1. *num.* 1. Mozz. *de contract. tit. de commodato cap. de diuiſione numer.* 3. Sebaſt. Medices *in tract. de caſib fortuitis part.* 2 *q.* 10. *numer.* 45. Madera *animaduerſ. Iuris cap.* 17. *numer.* 7. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 7 *dub.* 8. *num* 40. Niſi commodarum fiat gratia vtriuſque, quia tunc commudatarius ſolùm de culpa leui tenetur, Petr. Gregor. *d. lib.* 23 *cap.* 1. *n.* 10. Sebaſt. Medices *citato loco*, Cardin. Mantic. *de tacit & ambig. conuent. lib.* 9. *tit.* 2. *numero* 3. Pichard. *in § item is cat*, *num.* 70. *Inſtit. quibus modis re contrah.* Azori. *Inſtit. moral. part.* 3. *lib.* 7. *de commodato cap.* 7. *verſ.*
2 *quando.* Leſſi. *d. dub.* 8. *numer.* 42. Et ſi fuerit tantùm gratia commodantis, commodatarius ſolùm tenetur de dolo, *l. ſi vt certo §. interdum, l. cùm qui rem §.* 1. *ff. commod.* Petr. Gregor. *d. cap.* 1. *num.* 10. Pichard. & Card. Mantic *citatis locis*, Leſſi. *d. dub.* 8. *numer* 41. Rebell. *de obligat. Iuſtit. p.* 2. *lib.* 16. *de commodato q. vnica n.* 14.

3 Ad *num.* 3. De diuiſione culpæ in latam, leuem, & leuiſſimam, vltra citatos, agunt Nau. *in man. cap.* 17. *numer.* 78. Decian. *in tract crimin. lib.* 1. *cap.* 6 *tit. de culpa numero* 7. Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib.* 21. *cap.* 11. *num.* 3 D. Barboſ. *in l ſi mora* 10. *num.* 2. *ff. ſoluto matr.* Anton. Fab *de errorib. pragm. errore* 2. *decad.* 76. Parlador. *quotid. differ.* 2. *numer.* 7. Gregor. Lop. Madera *d. cap.* 17. *à numer.* 1. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 3. *numer.* 124. Rebello *d. p.* 2. *lib.* 10. *quæſt.* 10. *num.* 4.

4 Sicut plures dantur culpæ gradus, totidem diligentiæ quoque conſtituuntur. Ad primum diligentiæ gradum pertinet minima, quam vulgarem ſolent DD. nuncupare, & eſt quando quis adeò eſt negligens, aut ingenij vel negotiorum expers, vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat, quam communiter ſolent adhibere homines illius artis, & profeſſionis, cuius quidem diligentiæ prætermiſſio culpam latam continet, quæ à Doctoribus definitur eſſe deuiationem incircunſpectam ab ea diligentia, quam communiter habent homines, qui ſunt eiuſdem profeſſionis, & conditionis.

5 Ad ſecundum gradum diligentiæ media, ſeu minor ſpectat, quæ exacta nuncupari ſolet & eſt quam diligens paterfamilias adhibet in rebus ſuis, cui diligentiæ repu-
gnat culpa leuis. Ad tertium, & vltimum 6
diligentiæ gradum pertinet diligentia maxima, ſeu ſumma, quæ ſolet nuncupari exactiſſima *l. ſocius ſocio ff. pro ſocio. l.* 1. *§. is verò ff. de oblig. quæ ex quaſi contr.* & eſt ea quam diligentiſſimus, ac induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet, *l in rebus ff. commodati* atque ita non præſtare eam diligentiam, quã 7
diligentiſſimus paterfam. præſtaret, leuiſſima culpa eſt, *l.* 1 *§. is quoque ff. de act. & oblig. l. hæres §. non autem ff. famil. hercíſc.* Decian. *d. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 23. Farin. *de pœnis temper. q* 88. *n.* 83. Molin. *de Iuſtit. diſp.* 263. *verſ. addidi.* Parlad. *d differ.* 2. *n.* 1. Leſſi. *d. dub.* 8. *num.* 40. *verſ. culpa leuiſſima.*

Ad *num.* 6. Commodatarius de interitu 8
rei commodatæ tenetur ſi culpa præceſſit caſum, & culpa eſſet ad eum ordinata, ita ut ſi non præceſſiſſet, caſus non euenirct. *l qui inſulam, §. qui melius ff. locati*, Anton. Gom *tom.* 2. *variar. cap.* 3. *num.* 18. Pinel. *in l.* 2. *C. de reſcin. vendit. part.* 1. *capite* 3. *à numer.* 26. Scraphin. *de priuilegiis Iuram. priuil.* 74 *num.* 209. *cum ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 3. Catot *de locato part.* 4. *rub de caſibus quæſt.* 9. Morla *in emporio Iuris Ciuilis p.* 1. *tit.* 8. *q.* 1. *numer.* 7. Cardoſo *in praxi iudicum, & aduocat. verb. Commodatum num.* 16. Farin *in praxi crimin. part.* 3. *q.* 100. *num.* 31. Molin. *de Iuſtit. diſp.* 295. *verſ ſed caſu fortuito*, Rebell. *d. p.* 2. *lib.* 16. *de commodato q vnica.*

Dicitur autem tribus modis culpa ad ca- 9
ſum ordinata. Primò ſi non faciat quod diligens, ſeu diligentiſſimus paterfam. ſecundùm naturam contractus feciſſet, qui æquè diligens eſt in alienis ac in propriis, faciendo conſueta, nunquam præſumitur eſſe in culpa. *l.* 3. *ff. ad SC. Maced. l. quis ſit fugitiuus apud Labeonem ff. de ædilit. edicto.* Secundò ſi faciat contra conuentionem, *l. videamus §.* 1. *ff. locati, l.* 1. *§. is verò, l. item quæritur ff. de action. & oblig. §. furtum, Inſtit. de obligat. quæ ex delicto*, Cou. *var. lib.* 3. *cap* 5. *in fine*, Strach. *de nautis part.* 3 *num.* 3. Rip. *de nocturno tempore cap.* 12. *num.* 8. Surd. *conſ.* 22. *num.* 30. Hect. Felic *de ſociet. cap.* 21. *numer.* 63. *& cap.* 23. *numero* 26. Molin. *de Iuſtit. diſputat.* 295. *verſ. de caſu fortuito*, dum reſoluunt furti teneri vtentem re ad alium vſum quàm ad quem ſibi commodata fuit, veluti ſi per loca periculoſa iter fecerit commodatarius, ſi onerauerit equum nimio onere, ſi equum in alium locum quàm cõuentum duxerit, vel illum nimis fatigauerit, vel laborare coëgerit. Tertio modo culpa dicitur ad caſum ordinata ſi caſus facto domeſticorum

contin

contingat ſi improbos, periculoſos, malæ vitæ, ebrioſos, ac diffamatos famulos domi retinet, nam tunc tenetur ex pacto ſamuli, *l.fin.§. de cuſtodia, ff.de cuſtodia reorum, l videamus ff. locati, l.qui non tam idoneam, ff. commodati.* Menoch.*conſ.*55. *num.*8. Tiraq. *ad leges connub.gloſ.6.num.*6.Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 25.*numer.* 18. D.Barboſ. *in d.l. mora num.* 38. vbi quia videtur dominus in culpa præponendo illi officio minus diligentem, Rota *deciſ.6.de officio vicarij*, aliàs 432.*n.*2.vbi *imputandum eſt ei, qui opera malorum hominum vtitur.*

11 Ad *num.*7. Caſus fortuitus eſt accidens quod per cuſtodiam, curam, diligentiámve mentis humanæ non poteſt euitari. *l.* 2.*§.ſi eo tempore ff. de action empt. l.quæ fortuitis. ff.de pignorib.l.contractus ff.de regul. Iuris, l.* 2. *§.ſi eo tempore ff. de adminiſt. rer. ad ciuit.* Strach. *de aſſecurat. p.3.num.*63.Sebaſt.Medices *in tract. de caſib. fortuit.q.*12. *num.*11. *tom.*7. Carot.*de locato p.4.rub. de caſibus q.* 12. Parlador. *differ.*132. *num.*15. Mar. Anton. *var. reſolut. lib.*1. *reſol.*26. Hect. Felic.*de ſociet. cap.*25.*num.*1. Marta *voto* 58.*n.* 3.Sigiſm. Scacc.*de commerc §.* 1.*q* .1.*numer.* 134. Accidit caſus fortuitus, vt tenet Petr. Gregor.*ſyntagm.Iuris lib.*21.*cap.*12.*num.* 4.vel ex facto, ſeu cauſa naturæ, vel ex fa-
12 cto, ſeu cauſa hominis. Ex cauſa naturæ, vt
13 ſunt maris tempeſtas, & naufragium. *§.ſi*
14 *is qui res, inſtit.quib. mod. re contr. obligat.l.*
15 *contractus ff.de regul Iuris* fluminis impetus,
16 *l.* 2. *§. ſi quis in iudicio ff.ſi quis caut.* Grandinatio, & ſterilitas, *l.licet, C.locati, cap. propter ſterilitatem, eod.tit.* Sturnorum, graculorum, & locuſtarum incurſus, & damnum, *l. conducto § ſi vis tempeſtatis ff.locati.* Mors, *l.merces §. vis maior ff. eod. d.l. contractus*, & alia ſimilia. Facto hominis, vt ſunt latronum inſidiæ, *d.ff.ſi vis tempeſtatis, l.*1.*ff.depoſiti*, incendium, furtum, vt priuata, falſa teſtium depoſitio, iniqua ſententia, & alia ſimilia.

17 Ex caſu fortuito (quia etiam diligentiſſimo patriſam. contingere poteſt) nemo tenetur, *l.cum duobus §. damna fatalia ff. pro ſocio, l.quæ fortuitis C. de pignor. act.l.in rebus ff. commodati, l.*1. *C. eod.l.*1. *§. is quoque ff. de obligat. & act.* Card. Mantic. *de coniect. lib.* 1 *tit.* 17. Petr. Gregor. *d.cap.* 12. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. caſu* 390. *numer.* 2.Azori.*inſtit.moral.part.*3. *lib.*7.*tit.de commodato cap.*7.*q.*2. Ludou. Turrian. *de Iuſtit. & iure diſput.*11.*dub.*5.*num.*6. Sigiſm. Scacc. *d.§.*1.*q.* 1.*n.*134.

18 Allegans caſum fortuitum tenetur illum probare *l.*2.*§ ſi quis eum poſtt ff.ſi quis caut.l. ſcire oportet §. ſufficit ff. de excuſ. tutor.l. creditor C. de pignor. act. l. publicanis, C. de teſtam. l.teſtium, C. de teſtib.l.* 2. *C. de naufrag. l.* 11. Franc. Marc. *deciſ.*786. *num.* 9.*part.*1. Aloyſ. Ric. *in collect. deciſ. part.* 4. *collectan.* 1085. Maſcard. *de probat. concl.* 272. Hect. Felic. *de ſociet.cap.*25. *numer.*6. Et non ſolùm caſu, ſed abſque ſua culpa contigiſſe probare debet in caſibus, in quibus præſumitur culpa, vt in furto, incendio, morte non naturali animalium, & fuga ſeruorum, & aliis, ex Ioan.Anton. Trigon. *ſing.*57.*numer.*3.Franc. Marc. *deciſ.* 61.*num.* 2. *& deciſ.*525. *num.*2. *part.*1. Menoch. *de præſumpt.l.6. præſ.* 61. *numer.* 30. Maſcard.*concl.*272.*num.*8.*& concl.*468.*num.* 5. Seraph. *de priuil. Iuram. priuil.* 37. D. Barboſ. *in d.l. mora. numer.*45. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 25. *numer.* 49. Farin. *de pœnis temper.quæſt.*88.*num.*4. Et hæc probatio, & 19
diligentia cum propriis famulis, domeſticis, & etiam filiis, & vxore fieri poteſt, *cap. veniens el* 2. *de teſtib.* Maſcard. *concl.* 272.*numer.*15. Farin. *part.*3. *q.* 110. *numer.* 84. Felic. *d. cap.* 25. *numer.* 35. vbi reſoluit hanc probationem Iudicis officio relinqui.

Ibidem *num.* 8. ibi, *Secundò incendium.* 20
Caſum fortuitum eſſe incendium quando ſine culpa habitantium ortum habuit, & fortuitò cauſatur, veluti quando ſubita vi ventorum, aut tempeſtate exorta ignis 21
accenditur, vel fulmine cœlo immiſſus ſit, tenent Gail. *lib.*2.*obſeru.*21.*num.*5. Afflict. *deciſ.*57. Magon. Flor. *deciſ.*111. *numero* 40. *cum ſeqq.*Ioſeph.Ludou.*Peruſ deciſ.*10.*num.* 15. *& deciſ.*25. Menoch. *de arbitr. caſu.*390. *num.*1. Surd. *deciſ.*198. *num.*5. Maſcard *de probat. concl.* 892. *num.* 20. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ.lit. I, concl.* 60.*num.* 8. Gutier. *pract. lib.*1.*q.*29.*num.*6. Mex. *in pragm. taxa panis concl.*6.*num.*115.Cardoſ.*in praxi indicum verb. incendium num.* 6. Cened. *ad Decretal.collect.*40.*à num.*1.Sebaſt.Medices *de caſibus fortuit.p.*2.*q.*7.*n.*1.Farin.*in praxi crimin.part.*3.*q.*110. *num.*36. Et quando ſpicu- 22
las quis comburit, vt faciliùs ſerere poſſit, & vberiorem terram facere valeat, adhibendo ad id diligentiam circa tempus, locum, & cæteras circumſtantias ſiue ignis longiùs egrederetur, conſiderata vi ventorum, Ioſeph. Ludou. *d. deciſ.* 25. *numer.* 21. Farin. *d.q.* 110 *numer.* 40. *&* 141. Hect. Felic.*de ſociet. cap.* 25 *numer.* 51.
Et quando ignis immittitur à publicis ho- 23
ſtibus; vel quando ignis ſcintilla de vno loco in alium euolauit, & domum incendit, Ioſeph Ludou. *dicto loco*,

Menoch. *de arbitr caſu* 390. Carot. *d.p.4. rub.de incend.n.*45.M·gon.*d.decif.*111.*n.*40. Farin.*d quæſt.*110.*n* 40.*&* 130.

24 Ibidem *num* 9.ibi,*quartò factum Principis*, &c. Caſum fortuitum in quo culpa non præſumitur eſſe quando ex facto Principis commodata res fuit ablata,docent *l. Lucius, ff.de euict l ſi fundum,§.fin.ff.locati*,reſoluunt Crauet.*conſ.*95.Bertrand.*conſ.*143.*n.6.vol.*1. Carot. *de locato rub. de caſibus q.*12. Cabed. *Luſit.decif.*114.*n.*5.*p.*2.

25 Ibidem ibi,*iniuria Iudicis.*Inter caſus fortuitos connumeratur vbi res ablata fuerit facto Iudicis iuſto,vel iniuſto,vt per Carot. *d.q.*12.Sigiſm.Scacc.*de commerc.* §.1.*quæſt.*1. *n.*137.

26 Ad *num.*10.Furtum inter caſus fortnitos connumerari ſi à coniunctis,vicinis,vel famulis perpetratum ſit,contra quos non poterat eſſe ſuſpicio , reſoluunt Menoch. *de præſumpt.lib.6 præſ.*61.*n* 34.*cum ſeqq.*Peguera *deciſ crim.*37.*p.*2.Matta *voto* 58. Farin.*de furtis q.*169.*n* 21.Rot. *Genuen deciſ.*101.*n.*1. præcipuè ſi conſtiterit rem furatam eſſe in loco cum propriis rebus illius, qui eam cuſtodiebat,Maſcard.*de probat.concl.*829.*n.*13. H:ct.Felici.*de ſociet.c.*21.*n.*44.Farin.*d quæſt.* 169 *n.*36. vel cuſtodem alioquin eſſe diligentiſſimum,& probatiſſimum, Maſcard. *d. loco*,Farin.*d.q.*169.*n.* 39.

De Depoſito.

TIT. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Clericus poteſt nominari depoſitarius à Iudice ſæculari.*

2 *Clericus poteſt compelli ad depoſiti reſtitutionem per ipſum Iudicem ſecularem, qui eum nominauit.*

3 *Executio in bonis clerici ad depoſitum reſtituendum debet fieri per Iudicem Eccleſiaſticum.*

CAP. Grauis. I.

1 POST *num.*6. Abb. in præſenti tenet clericum poſſe nominari depoſita-
2 rium à Iudice ſeculari , & ad depoſiti reſtitutionem per ipſum Iudicem compelli, ſi ipſe acceptaſſet , vel recepiſſet, ſequuntur M irant.*de ordine iudic.p.4.diſt.*11.*numer.*34. R buff. *in l.ſequeſter.n.*109.*ff. de verb.ſignif.* Menoch.*remed.*15.*recuper.num.*214.Olan.*in antinom.lit.C.num.*33.Auiles *ad cap.*10.*Prætor.verb.execution , num.*6. *& c.*20.*verb.vſura.num.*10. Perez *in l.*1. *tit.*10. *l.*3. *Ordinam.* Mexi.*in tract.taxæ panis concl.*5.*n.*33.Franc. Marc.*deciſ.*1037.*vol.*1. Azeued. *l.*10. *n.*39. *tit.*1.*lib.*4.*Recop.*Carot.*de depoſito p.*2. *q.*121. Chriſtoph.de Paz *ad l.*11.*ſtyli,num.*2.Mart.*de iuriſdict.part.*4. *cent.* 2. *caſu* 104. Bobadil. *in ſua politica l.*2.*cap.*18.*num.*130. Gironda *de gabell part.*4.§.1.*n.*10 Gutier.*de tutel. part.*3. *cap.*1 *num.* 9✱ Stephan. Gratian.*diſcept. forenſ. tom.*1.*cap.*8.*n.*28. *&* 29. Bonacin. *de contractib. diſp.* 3. *quæſt.*14.*puncto* 2. Ceuall. *comm. contra commun q.*897.*num.*10.*& de cognit.per*
*viam violent. q.*66. *per tot.* vbi ait quòd Iu- 3
dex Eccleſiaſticus facit vim inhibendo Iudicem ſecularem à cognitione cauſæ contra clericum depoſitarium , cùm nec ratione perſonæ,nec bonorum conueniatur,ſed ſolùm, vt reſtituat depoſitum,quod de manu Iudicis ſecularis accepit,& *n.*17. declarat intelligendam eſſe vſque declaretur depoſitum reſtituendum, nam poſtea executio in bonis clerici eſt facienda per literas requiſitorias implorando auxilium brachij Eccleſiaſtici.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitarius præſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſaluis exiſtentibus dicit depoſitas perdidiſſe.*

2 *Culpa omnis in depoſitario excluditur ſi res ſua & depoſita ſimul perierunt.*

3 *Depoſita res quando ſunt æqualiter pretioſa cum ſuis , non tenetur depoſitarius ſi prætulit ſuas.*

4 *Prælatus non tenetur præponere vtilitatem ſuam vtilitati Eccleſiæ.*

5 *Compenſationis exceptio in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem non admittitur.*

6 *Depoſitum committitur fidei depoſitarij,ea tacita conditione,vt illud reſtituat deponenti quando ipſe voluerit.*

7 *Priuilegium excludens exceptionem compenſationis locum tantum habet in depoſito vero, & non in confeſſato quando ex iſto ius tertij læderetur.*

CAP. Bona fides. II. & vlt.

AD *num.*2. Quòd depoſitarius præ- 1
ſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſaluis exiſtentibus depoſitas dicit ſe perdidiſſe , præter citatos *in collect.* docent Molin. *de Iuſtit. diſput.*296. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.*10. *tit.*9. *numer.*40.

Cardoſ.

Cardoſ.*in praxi Iudicum, verbo commodatum*
2 *num.*18. Carot. *de depoſito part.*1.*tit. de ca-*
*ſnnum.*99. Vnde omnis culpa excluditur
ſi res ſuæ & depoſita ſimul perierunt, Petr.
de Vbaldis *in tract. de duobus fratrib. p.*8.
*q.*14 *num.*15. Farin. *de furtis q.*169.*num.*36.
3 Quando res depoſitæ ſunt æquè pretioſæ,
vel ſaltim æquales, non tenetur depoſita-
rius ſi prætulit ſuas, prius enim debet quis
ſibi ſubuenire quàm alteri, vt per Abb. in
præſenti, Maſcard *de probat. concl* 509. *n* 4.
Card. Mantic. *d. tit.*9.*num.*41.*&* 42. D Bar-
boſ. *in l.mora n.*28. *ff ſoluto matrim.* Cardoſ.
*d.verb.Commodatum num.*18. Carot. *de depoſi-*
*to part.*2.*quæſt.*2.*per tot.* vbi *num.*2. diſtinguit
quòd aut quis tenetur de dolo, & poteſt
res ſuas viliores præponere, aut de leui cul-
pa, & tunc æquales, aut de leuiſſima, & tunc
ſolùm pretioſiores, nam præferre debet
quis rem commodatam pretioſiorem, ſuæ
4 propriæ. Et quòd Prælatos non teneatur
præponere vtilitatem ſoam vtilitati Eccle-
ſiæ, reſoluunt Barbat. *de præſtantia Cardi-*
*nal.quæſt.*3 *n.*30. Baëç *de decima tutor. cap.*2.
*n.*91. Montan. *de tutel. cap.*32.*reg.*9. *n.*11.
vbi ſubdit hanc regulam procedere in om-
nibus illis, qui pro tutoribus, & curatoribus
ſe geront.

5 Ad *num.*5. Quòd compenſationis exce-
ptio in depoſito ad retardandam eius reſti-
totionem non admittitor, etſi quantitas,
quam depoſitarius compenſare contendit,
liquidiſſima ſit, vltra citatos *in collect.* docent
Tynd *r. de compenſat. art.*5.*numer.*41. *&* 42.
Sebaſt. Medices *eod.tract.p.*1.*q.*15. Cuiac. *l.*8.
obſcrn 16.*ad fin.* Surd. *conſ.*240. Iacob. Ræ-
uard. *lib.*1.*var.c.*11. Carot. *de depoſito, tit.de*
*caſu n.*15. *fol.*106. Seraph. *de priuileg. iuram.*
*priuil.*74.*num.*98. *&* 99. Salzed. *ad Bernard.*
*reg.*99 *verſ.quartò limita.* Mozz *de contract.*
*tract.de depoſito tit de naturalib. depoſiti n.*31.
Gutier. *de iuram.confirmat p.*3.*c.*6.*n.*4. Aze-
ued. *l.*1.*num.*70.*tit.*6. *lib.*4.*Recop.* Vincent. de
Franchis *deciſ.*451. Steph. Grat. *diſcept. fo-*
*renſ.c.*265.*n.*14. Cancer. *var.p.*3.*c.*8. *de depoſ.*
*n.*45. Ceuall. *de cognit. per viam violent.p.*1.
*q.*1.*n.*10.
6 Ratio eſt, quia depoſitum committitur fi-
dei depoſitarij, ca tacita conditione, vt il-
lud reſtituat deponenti quando ipſe volue-
rit *l.*1.*§ pen.ff.depoſiti*, & cùm fateatur com-
penſans depoſitum, perfidè videtur agere
ſi illud ſuæ fidei commiſſum quaconque
ratione ſtatim non reſtituat.

Ad *n.*6. Quòd priuilegium excludens
exceptionem compenſationis locum tan-
tùm habeat in depoſito vero, & non in
confeſſato, vltra citatos reſoluunt Plot. *de in*
litem iurando, §.10.*n.*32 Roland. *conſ.*17. *n.*3.
& 4.*vol.*1. Auendan. *de cenſib.c.*45.*n.*15. Feli-
cian. *eod.tract.tom.*2.*lib.*1.*c.*8.*n.*7.*verſ.pro con-*
traria verò ſententia, Ceuall. *d.p* 1.*q.*1.*n.*39.
Aliqui intelligunt quoad tertij præiudi-
cium, non verò quoad ipſum confitentem,
Theſaur. *deciſ.*26.*n.*3. Fachin. *contron. lib.*2.
*c.*93. Cancer. *d.p.*3. *c.*8. *de depoſito n.* 0. Ma-
tienſ. *l.*9.*gloſſ.*4.*n.*6.*tit.*11.*lib.*5.*Recop* Giurb.
*deciſ.*87.*n.*35. Caſtill. *contr.lib.*3 *c* 16.*n.*10. Et
ſic prima reſolotio intelligitur quando ex
depoſito confeſſato ius tertij læderetur, vel
quando confeſſio eſſet facta inter partes
prohibitas.

De Emptione, & venditione.

TIT. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de emptione, & ven-*
ditione agentes.
2 *Emptio definitur vt ſit contractus iuriſgen-*
tium bonæ fidei, vltro citroque obligato-
rius, qui conſenſu, re, & pretio perfici-
tur.
3 *Venditionis ſubſtantialia tria ſunt, conſen-*
ſus ſcilicet contrahentium, res certa ex
parte venditoris, & pretium ex parte
emptoris.

Ad Rubricam.

AD *n.*2.*in med.* ibid *verb.empt.&*
venditio. Plures alios Doctores
agentes de materia huius rub.
adde, Card. Tuſch. ſcilicet
pract. concl.verb.Venditio. Oſuald. Illyger *ad*
*Donel.enucleat.lib.*13.*c.*1. Matienſ. *l.*5.*gloſſ.*6.
*tit.*9.*lib.*5. *Recop.* Morl. *in emporio iuris p.*1.
*tit.*9. *de contrahenda empt.* Narbona *in l.*1.
*gloſſ.*3.*tit.*7.*lib.*1.*Recop.* Pichard. *in rub. Inſtit.*
hoc tit.

Ibid. in fine. Emptio variè à Doctoribus 2
definitor, vt conſtat ex traditis per Pinel. *in*
*rub. C. de reſcind. vendit. part.*1.*cap* 3. *num.*
28. Fab. de Monte *d.tract. de empt. quæſt.*1.
Villadieg. *in l.*3 *num.*1. *cum ſeqq. tit* 4. *lib.*5.
fort. Rebuff. *l.*66.*ff.de verbor. ſignif.* Lazarte
*de decima vendit.cap.*1. *à num.*1. Petr. Greg.
*ſyntagm.iuris lib.*25. *cap.*2. Didac. Perez *l.*1.
*gloſſ.*1. *col.*5. *tit.*7. *lib.*5. *Ordin.* Nicol.
Mozz. *de contractib. tract. de empt. & ven-*
dit. cap. 1. *à numer.*9. Card. Mantic. *de ta-*
*citis, & ambig. conuent. lib.*4. *tit.*2. *numer.*1.
& 2. Pichard. *in rub. Inſtit. de empt. &*
*vendit. numer.*13. *cum ſequent.* P. Molin. *de*

*Iuſt.tom.2.tract.2. diſp.*336. Gutier. *in tract.*
*de gabell.q.*21.*n.*5.*&* 6. ex quibus magis re-
cepta eſt definitio, quæ colligitur ex Ac-
curſio *in gloſſ. verb. ex pretio, in l.pacta con-*
2 *uenta* 22.*ff de contrah.empt.*quod ſcilicet em-
ptio eſt contractus iuriſgentium bonæ fi-
dei,vltro citróque obligatorius,qui conſen-
ſu,re,& pretio perficitur,explicant Pichard.
*citato loco.*Azor.*inſtit.moral.p.*3. *lib.*8. *tit. de*
*emptione c.*1. *n.*1. Rebello *de obligationibus*
*Iuſtitia lib.*9.*de contrahenda empt.q.*1.*n.*4. vbi
etiam aliam aſſignat Martin.Bonacin. olim
in Romana Curia mei amiciſſimus, *de con-*
tractib.diſp. 3. *q.*11. *puncto* 1. & illam ab im-
pugnatione Pinelli defendit Card. Maoric.
*d.lib.*4.*tit.*2.*n.*2. Aliam definitionem præſtat
Sot.*de Iuſt.lib.*6.*q.*2.*art.*3I.*ad fin.*dicens ven-
ditionem, & emptionem eſſe rei pro pretio
diſtractionem, & eum ſequitur Cald. Pe-
reira *de empt.& vendit.c.*18.*n.*1.Leſſi.*d.lib.*2.
*c.*21.aliam tradit Franc.de Souſa ſiue potius
communis præceptor, & doctiſſimus olim
Magiſter in celeb. Conimbricenſi vniuer-
ſitate primariæ Iuris Ciuilis cathedræ mo-
derator inſignis Rodericus Lopez de Vega
*in repet.§.actionum Inſtit.de actionib. p.*4.*c.*1.
*n.*6.dicens quòd eſt contractus, qui conſen-
ſu,& re pro certo pretio in pecunia nume-
rata celebratur.

3 Tria ſunt venditionis ſubſtantialia. Con-
ſenſus ſcilicet contrahentium, res certa ex
parte venditoris, & pretium ex parte em-
ptoris,de quibus vide Anton.Gom.*var.tom.*
2.*c.*2.*n.*1. Bertazol. *de clauſul. inſtrument. in*
*proœm.num.*18.Surd.*conſ.*202 *num.*4. *&* 5.*&*
*deciſ.*114.*n.*6.Franc.Milan.*Sicil.deciſ.*2.*n.*22.
*lib.*2.Felician.*de cenſib.lib.*1.*c.*4.*n.*10.Cenall.
*communium contra commun. quæſt.*536. *n.*44.
Morl. *in emporio Iuris Ciuilis p.*1. *tit. de con-*
*trah.empt. in princip.num.*13. Iacob.Cancer.
*var.reſolut.p.*1.*c.*13.*à princip.* Card.Maoric.
*de tacit.& ambig.conuent. l.*4. *tit.*4. *n.*1. *cum*
*ſeqq.& tit.*5.*&* 19.Steph.Gratian.*diſcept.fo-*
*renſ.c.*500.*n.*15. Ludou.Cenci.*de cenſib.p.*2.
*q.*1.*art.*6.*n.*29.*& q.*3.*art.*1.*n.*24. Rebello *d.*
*q.*1.*n.*7.

SVMMARIVM.

1 *Exceſſus in pretio ſi non eſt materia parua, inducit culpam lethalem, & ad reſtitutionem obligat, & ſi eſt materia parua, inducit peccatum veniale.*

2 *Pretium iuſtum, & legitimum dicitur à lege, Republica, vel Iudice taxatum, & non licet recipere aliquid vltra in quacunque etiam minima quantitate.*

3 *Iudex in taxatione facienda iuſti & legitimi pretij attendere debet neceſſitatem rei, copiam, inopiam, laborem, curam, induſtriam, &c.*

4 *Pretium legitimum diſtinguitur à naturali.*

5 *Pretium naturale eſt arbitrarium & nulla lege coarctatum.*

6 *Pretium naturale triplex eſt, ſupremum, infimum, & medium.*

7 *Iniquitas in triplici legitimi pretij ſpecie conſiſtere nequit.*

8 *Pretium non ex affectione cuiuſlibet conſtituitur.*

9 *Res tantum valet, quantum abſque fraude, & inſtructa hominis ſcienti eius conditionem, & in egeſtate non conſtituto communiter vendi poteſt.*

10 *Venditioni exponens res proprias ad victum & veſtitum hominum pertinentes, poteſt cogi ad talium earum venditionem, ſecus ſi de his non eſſet, vt n.*12.

11 *Venditor publicus ex æquitate cogi debet vendere res iuſto pretio à Iudice taxato.*

12 *Venditioni exponens res proprias, poteſt retrahere ſe à venditione ſi iuſta adſit cauſa mutandi propoſitum.*

13 *Cauſa iuſta nolendi vendere rem iam venditioni expoſitam ſi velit eam pro ſuo vſu retinere.*

Cap. Placuit. I.

AD *n.*6. *in fine.* Quòd exceſſus in pre- 1
tio ſi non eſt materia parua, inducit
culpam lethalem, & ad reſtitutionem obli-
gat,& ſi eſt materia parua,inducit peccatum
veniale, ex gloſſ. ſingulari *verb. conſtitue,in*
c.quæ in Eccleſiarum, de conſtit. S.Thom. 1.2.
*q.*69.*art.*4 Felin.*in c.*1.*n.*28.*de ſponſalib.* Sot.
*de Iuſtit.lib.*6. *q.*2. *art.*3. *concl.*3. Franc.Vini.
*deciſ.*28.*p.*1.Matienſ.*l.*1.*gloſſ.*2.*n.*3. *&* 4. *tit.*
25.*lib.*5.*Recop.*

Iuſtum & legitimum pretium dicitur à 2
lege,Republ.vel Iudice taxatum, & ei ſtan-
dum eſt, non licet recipere aliquid vltra
in quacunque etiam minima quantitate,vt
per Pinel.*in l.*2.*C.de reſcind.vend.p.*3.*cap.fin.*
*num.*45. Cou.*var.lib.*2.3.*num.*5.*verſ. vel ita*
accipiendum eſt, Maſcard. *de probat. concluſ.*
443.*n.*10. *& concl.*641. *n fin. & concl.*1403.
*n.*39. Auiles *ad c.*17. *Prætor. gloſſ. à razona-*
*bles precios n.*1.Perez *l.*2. *verſ. prior pars tit.*
23.*l.*2.*Ordin.*Auendan.*de cenſib. c.*27. *&* 28.
Felician.*eod.tract.l.*1. *c.*3. *n.*15. *verſ. quartò*
*poteſt,& l.*2.*c.*1. *n.*2. *& n.*12. *verſ. legitimum*
verò,Matienſ.*l.*1.*gloſſ.*2.*n.*9.*tit.*11.*l.*5. *Recop.*
Valaſc. *conſ.*43. *n.*12. Morl. *in emporio Iuris*
*p.*1.*tit.*5.*de contrah.empt.q.*6. *n.*4. Gaſp. Ro-
der.

der.*de annuis reddit.lib.*1.*q.*11 5.*in fine*,Mo-
lin.*de iuſtit.tom.*2.*diſp.*349. Sigiſm.Scacc. *de*
3 *commert.*§.1.*q.*7 *p.*2.*ampl.*10.*n.*65.*in fine*, Fa-
rin.*fragm.crimin.verb. deceptio n.*41. Debet
autem Iudex in huiuſmodi taxatione fa-
cienda attendere neceſſitatem rei,copiam,
inopiam,laborem,curam,induſtriam,& pe-
ricula negotiationis,bonitatem intrinſecam
mercium,& emptorum frequentiam,acalia
id genus,ex adductis per Cou.*lib.* 3.*var. c.*3.
*n.*5.Matienz *in d.l.*1.*gloſſ.*2.*n.*7.*tit* 11.Bobadil.
in politica lib. 3.*c.*4.*n.*65.*&* 67. Gutier.*pract.*
*lib.*4.*q.*61.*num.*7.Sigiſm. Scacc.*d.*§.1.*quæſt.*1.
*num.*436.

4 A legitimo pretio diſtingnitur naturale;
5 quia legitimum conſiſtit in puncto indiui-
6 ſibili,naturale verò eſt arbitrarium,& nulla
lege coarctatum. Triplex à DD.conſidera
tur pretium naturale,videlicet,ſupremum,
infimum,& medium: nam vix accidere po-
teſt rem præcisè centum valere, quin plus
valeat,& minus, valet quippe centum pre-
tio medio,centum & quinque pretio ſupre-
mo, & nonaginta quinque pretio infimo:&
in hoc triplici pretio iniquitas conſiſtere
nequit,vt per Cou.*lib.*2.*var.c.*3.*num.*1.Petr.
7 Greg *ſyntagm.Iuris lib.*25.*c.*14. *num.*13. *cum*
ſeqq. Matienz. *d.l.*1. *gloſſ.*1. *n.*7. *tit.*11. *lib.*5.
*Recop.& gloſſ.*2.*num.*9. Valaſc.*conſ.*44.*num.*1.
verſ. & fulcitur, Molin. *d. tom.*2.*diſp.*347.
8 *verſ.& quoddam aliud.* Non enim ex affe-
ctione cuiuſlibet pretium conſtituitur,quia
ex delitiis hominum,vel ſingularibus nuti-
bus res non ſunt metiendæ *l.illud.ff.de ma-*
num.vind. l.pretia rerum,ff.ad leg.falcid. l. ſi
ſeruum meum 33.*ff.ad leg. Aquil. l.ſeptem C.*
*de erog.ann.milit. lib.*10. Maſcard. *de probat.*
*concl.*657.*n.* 38.*&* 39.vbi ex Cremen.decem
cauſas recenſet, ex quibus ſingulare pre-
tium, & affectio circa rem cadere poteſt.
9 Sed tantum valet res, quantum abſque
fraude,& iniuria homini ſcienti eius con-
ditionem, & in egeſtate non conſtituto
communiter vendi poteſt, *l. ſi ſeruus* 14.*ff.*
de condict. furt. & *ibi* gloſſ. *verb. inueneris,l.*
quærebatur 81.*verſ.quare,& in fine,ff.ad l.Fal.*
*cid.*Perez *l.*2.*col.*6. *verſ.ſed huic noſtra regula*
*tit.*23.*lib.*2. *Ordin.* Pinel. *in l.*2. *C.de reſcind.*
*vend.p.*3.*c.fin.n.* 17.*&* 18.Menoch. *conſ.*115.
*n.*20.Valaſc.*conſ.*43.*n.*1.*&* 4.Morl. *d.tit.*9.*de*
*contrah.empt.q.*6.*num.*3.*&* 6. Surd. *conſ.*151.
*num.*67. Gutier. *pract.lib.*4. *q.*61.*n.*7.Sigiſm.
Scacc.*d.*§.1.*q.*7.*p.*2.*ampl.* 10. *n.*56. *verſ. nam*
in re mobili,Garc.Maſtril.*deciſ.*17. *n.*18.

10 Ad *n.*9. Nota ſi quis res proprias ad vi-
ctum & veſtitum hominum pertinentes
venditioni expoſuit, etiam ceſſante inopia
poſſe cogi ad iuſtam earum venditionem,
nam æquum eſt, & Reip. conſentaneum
quòd publicus venditor cogatur vendere
res iuſto pretio à Iudice taxato, *l.*1.*&* ibi 11
*gloſſ.*1. *in fine*, *C. de Epiſcop. aud.* Cou.*lib.*3.
*var.c.*14.*n.*1. Auil.*ad c.*17.*Prætor. gloſſ.à razo-*
*nables precios n.*1.*cum ſeqq.*Perez *l.*2.*col.ante-*
*pen.verſ.tertio,caſus tit.*23.*lib.*2. *Ordin. pag.*
434.Morl. *d.tit.*9. *q.*1.*n.*13. Surd. *conſ.*205.
*n.*6.Azeued.per text. *ibi in l.*15. *n.*5.*tit.*13.
*lib.*8. *Recop.* Intellige, vt dixi, quando res 12
venditioni expoſita eſſet de his, quæ ſpe-
ctant ad victum & ſuſtentationem homi-
num, ſecus verò ſi de his non eſſet, vt per
Surd.*conſ.*205.*n.*27.*&* 28.Perez *vbi ſuprà in*
verſ.iſte tamen. Menchaq.*de ſucceſſ.creat.*§.
10.*n.*77. *verſ.ad iſta contraria* Auiles *citato*
*loco n.*7.*&* 11. Niſi iuſta cauſa adſit mutandi 13
propoſitum, nam tunc etiamſi res expoſita
venditioni ſpectaret ad victum, poſſet pœ-
nitere,ex Surd.*d.conſ.*205.*n.*28. Steph.Grat.
*diſcept.forenſ. c.*149 *n.*19. Iuſta enim cauſa 14
reputatur quòd velit rem pro ſuo vſu reti-
nere qui eam venditioni expoſuit, in quo
ſtatur eius iuramento, vt per Surd *d. conſ.*
205.*n.*12.*cum ſeqq.*idem Grat.*d.c.*149.*n.*28.

Cap. Vt menſuræ. II.

AD *num.*3. Noſtram ſententiam, quòd 1
ſcilicet Eccleſiaſtici, qui falſa menſu-
ra triticum, vinum, vel oleum vendiderint,
non poſſint puniri à Principe, eiuſque ſe-
culari miniſtro in bonis, vel in pœna pe-
cuniaria, vltra relatos *in collectan.* tenent
Filliuc. *in quæſt.moral.tom.*2. *tract.*35. *cap.*9.
*num.*94. Barthol. à S. Fauſto *in ſpeculo Con-*
*feſſor.diſp.*6.*q* 44.*num.*3.me citato *in hoc loco*
Thom.del Bene *de immunit. Eccl. dub.*4.*ſub-*
*iect.*11 *pag.*54.addens quòd licèt Eccleſiaſti-
ci teneantur obedire ſtatutis Principis iu-
ſtis,& in bonum commune ordinatis in iis
rebus, quæ ſpectant ad regimen Commu-
nitatis, ſi ſacris Canonibus, & clericali ſta-
tui non repugnent, tamen ad id non te-
nentur directè, ſed indirectè, id eſt, non ex
vi legis, ſed ex vi rationis naturalis: vel ſi
directè non tenentur ſecundùm vim coa-
ctiuam, ſed ſolùm ſecundum vim directi-
uam, ac proinde ſi ſtatuta illa Eccleſiaſtici
transgrediantur, nequaquam puniri pote-
runt à Iudice ſeculari, ſed vt puniantur ad
Iudicem Eccleſiaſticum recurratur neceſ-
ſe eſt.

SVMMARIVM.

1 *Contrahentibus qualiter liceat in pretio ſe decipere?*

2 *Remedium ſubueniendi læſo procedit in om-*

nibus bonæ fidei contractibus.

3 *Contractibus reciprocis ratio læſionis congruere non poteſt.*

4 *Feudi in conceſſione locus eſt remedio læſionis vltra dimidiam quando conceditur ob pecuniam domino præſtandam.*

5 *Remedio læſionis vltra dimidiam locus eſt in datione in ſolutum extraiudiciali.*

6 *In locatione etiam decimarum, aut vectigalium locum habet remedium læſionis vltra dimidiam.*

7 *Venditio iactus retis valet quando retis eo loco eſt iaciendum, quo ſpes aliqua ſit probabilis piſcandi.*

8 *Mereiam in aſſecurationibus habet locum remedium l.2.C.de reſcind.vendit.*

9 *Diuiſione bonorum ex iudicio familiæ herciſcundæ habet locum remedium l.2.C.de reſcind.vendit.*

10 *Diuiſio quando fit per ſortes, an locum habeat d.remedium* l.2.C.de reſcind. vendit. *latè oſtenditur.*

11 *Æſtimatio rerum dotalium quando facit emptionem, tunc locum habet remedium* l.2.C.de reſcind.vendit.

12 *Dotis nimia conſtitutio facit locum eſſe remedio* l.2.C.de reſcind.vendit.

13 *Filia gratis nihil accepto ſola dote contenta ſi renuntiauit hæreditatibus parentum, an poſſit vti remedio* l.2.C.de reſcind.vendit *ſi læſa ſit? oſtenditur.*

14 *Filia ſi modica contenta dote Religionem ingreditur, & renuntiauit opulentiſſimæ hæreditati, an illa vel monaſterium poſſit intentare remedium* d.l.2. C.de reſcind. vend.*oſtenditur.*

15 *Conductori & locatori læſis vltra dimidiam iuſtæ mercedis, conceditur beneficium* l.2.C.de reſcind. vendit. *& multipliciter declaratur.*

16 *Emphyteuſis conceſſio poteſt reſcindi remedio* l. 2. C. de reſcind. vendit. *quando penſio præſtatur in recompenſationem fructuum.*

17 *Architecti & fabri lignarij non poſſunt vti remedio* l.2.C.de reſcind. vend. *quando erant experti in ſuo officio.*

18 *Venditio facta ſub publica ſubhaſtatione poteſt reſcindi remedio* l.2.C.de reſcind. vendit.

19 *Gabellarum & regiorum redituum Regi pertinentium in conductione locum non habet remedium* l.2.C.de reſcind. vendit.

20 *Contractus vbi eſt validus, ſed tamen reſcinditur, gabella non poteſt repeti, nec laudemium, nec releuium, ſecus ſi annulletur.*

21 *Contractum reſcindens ex quacunque cauſa ſiue læſionis ſiue pacti, ſoluere debet alteri quicquid vel fiſco, vel domino ab altero ſolutum fuerit.*

22 *Melioramenta in re vendita penes emptorem facta ſoluere tenetur venditor.*

23 *Renuntiari à contrahentibus valet beneficium* l.2.C.de reſcind.vend.

24 *Renuntiatio tacita beneficij* l.2. C. de reſcind.vend.*ſufficit niſi adſit læſio enormiſſima.*

25 *Emptor conuentus remedio* l.2.C. de reſcind.vend.*ſi eligeret rem reſtituere, & non ſupplere iuſtum pretium, non tenetur rem cum fructibus reſtituere.*

26 *Venditor ſi fuerit enormiſſimè læſus, tunc emptor ad fructuum reſtitutionem condemnandus eſt.*

Cap. Cùm dilecti. III.

AD *num.*4. Qualiter intelligatur regula 1
quòd licet contrahentibus in pretio
ſe decipere, de qua vltra citatos, vide Pinel.
*in l.2.C de reſcind.vend part.1.cap.1.num.*32.
vbi Padil. *num.*10. Sot. *de Iuſtit. lib.6.q* 20.
*art.*3. Medina *in C. de reſtit. quæſt.*32. Menoch.
*conſ.*109. *num.*30. Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.*511.*num.*5. Morl. *in emporio Iuris p.1.tit.9.de contrah.empt.q.*8.*num.*14.
& 15. Auendan. *de cenſib.cap.*27.*num.*4. vbi
nouam adducit interpretationem, Anton.
Fab. *de errorib. pragm. decad.*7. *errore* 10.
*num.*9. Azened. *l.1.n.9. tit.11. lib.5. & l.19.
tit.9.lib.9. Recop.* Sigiſm. Scacc. *de commerc.
§.1.q.7.p.2.ampl.*10.*n.*2. qui magis communiter
intelligunt dictam regulam, ſcilicet
naturaliter licere contrahentibus ſe decipere,
non quòd natura ipſa rerum hoc permittat,
ſed natura, hoc eſt, naturales regulæ
contractus.

Ad *num.*8. Procedere remedium ſubue- 2
niendi læſo vltra dimidiam iuſti pretij in
omnibus bonæ fidei contractibus, vltra citatos
reſoluunt Molin. *de Iuſtit. diſp.*349.*verſ.
prædicta locum habent,* Matienz. *in d.l.1.gloſ.*8.
*n.*1. Anton. Gabr. *commun.lib.*3.*tit.de empt.
concl.1.n.*19. Alex. Trentacinq. *var.reſol.lib.*3. 3
*tit.de empt.reſol.*3.*n.*1. niſi ſint contractus reciproci,
quibus congruere non poteſt ratio
læſionis, vt depoſitum, mandatum, & commodatum,
Rebuff. *ad leg. Galliæ tit.de reſciſ.
contract. art. vnic. gloſſ.*15. *num.*6. Pinel. *in
d.l.2. part.1. cap.*3.*n.*4. Matienz. *d.gloſſ.*8.
*num.*2. Auendan. *de cenſib.cap* 35. *num.*11.
& 12.

Ad *n.*10. Etiam in conceſſione feudi, ob
læſionem vltra dimidiam locum eſſe huic 4
remedio quando conceditur ob pecuniam
domino præſtandum, ſecus verò cùm penſio

ſio,vel ſeruitium datur in recognitionem dominij,prout regulatiter fit,vt *in d.l.2. de reſcind.vend.*teneut Pantal. de Ciem. *n.34.* Padil.*num.29.*& Pinel.*p.1.c.4.n.2.* Rebuff.*d.gloſſ.15.num.11.*Anton.Gabr.*d concl.1.n.74.* Fachin.*controu.lib.2.c.22.verſ. nec huic ſententia.*Matienz. *d.gloſſ 8.n.7.* vbi ait ſic eſſe intelligendam gloſſ.*in c.ad noſtram, de rebus Eccleſ.non alien.*

5 Ad *num.11.* In datione in ſolutum extraiudiciali ſi dans, vel recipiens vltra dimidiam iuſtæ æſtimationis lædatur, huic temedio locum eſſe, ſecus in iudiciali, cùm ſcilicet pignus creditori, ex eo quòd emptor non repetitur, adiudicatur, vltra citatos teneot Alex.Trentacinq *d.reſol.3.n.13.* Fachin.*contron.lib.2.c.21.verſ. tertia controuerſia eſt*, Ignat. del Villar. *in ſylua reſponſ. lib.1.reſp.11.n.9.*

6 Ad *num.12.* In venditione, vel locatione rerum,quæ pendent ex futuro euentu, vt in iactu retis, vel in locatione decimatum, aut vectigalium,ſeu aliorum reddituum,læſo hoc beneficium competere reſoluunt Padil.*in d.l.2.n.15.* Matienz. *in d.l.1.gloſſ.6.n.3.& gloſſ.8.n.9.*Scacc. *de commerc.* §.1. *q.1.p.2.ampl.10.num.5.in princ.* nam iactum retis,& quæ nondum ſunt, emi, & vendi poſſunt,Anton Gom.*var.tom.2.c.2.num.7.verſ. in hoc tamen eſt*, Card.Mantic. *de tacit. lib.4.tit.5 num.3.& tit.18. num.26.* Lazarte *de decima vendit cap.9. num.4.* Ceuall. *commun.*
7 *q.536.num.34.&* 35.Pyrrh.Maur.Arerin.*de fideiuſſor.p.2.princ ſect.4.c.51.num.47.* Morl.*d.tit.9.in præl.n.21.& 22.* Intellige in hoc caſu valere venditinnem quando retis eo loco eſt iacienda, quo ſpes aliqua ſit probabilis piſcandi, ſecus verò ſi non ſit, Sarmien *lib.7.ſelect.cap.1.n.7.*quem ſequuntur Solis *de cenſib.lib.2.c.7.n.2. verſ quarto*, Ceuall.*d.q.536.n.36.*

8 Vnde huic remedio locum eſſe in aſſecurationibus mercium,quæ per mare,& loca periculoſa tranſire debent, tenent Petr. Santer.*de aſſecurat.& ſponſ p.5.num.4.* Padil. *in d.l.2.n.25.*Matienſ.*d.gloſſ.8.n.62.* Guiier. *pract.lib.2.q.142.* Valaſc.*conſ.18.num.7.&* 8. Scacc.*d.*§.*1.q.1.p.2.ampl.10. num.5. verſ. infero 2.*

9 Ad *num.13.* Eidem remedio locum eſſe in diuiſione bonorum ex iudicio familiæ herciſcundæ,ſi læſio vltra dimidiam in ea ſit, vltra citatos tenent Fab. de Monte *de empt.q.8.princ.n.9.* Anton. Gabr. *d. concl.1.n.25.*Matienſ.*in d.l.1.gloſſ.8.n.3.* Morquech. *de diuiſ.bonor.lib.1. c.11.n.30.* Alex.Trentacinq.*d.lib.3.tit.de empt.reſ.3.n.2.*Greg.XV. *dec.496.num.7.* quicquid dicat Anton. Fab. *de errorib.pragm. decad.8. errore 1.num.28.& 29.*

Ibid.in fine, quatenus remiſſiuè excitat 10 quæſtionem quid dicendum, ſi per ſortes diuiſio facta fuerit? Inuenio modò adeſſe duas contrarias opiniones. Vna tenet in ea vltra dimidiam læſo eſſe ſuccurrendum, quam ſectantur Batt.*in l.maioribus*,per text. *ibi n.3.C.communia vtriuſque iudic.* Deci.*in c.licet cauſam n.28. de probat.* Tiraq. *de iure primog.q.17.n.97.& 98.* Padil.*in d.l.2.n.13.* Ayora *de partit.p.3.q.10.n.26.& 27.* Aliàs illi vltra ſuccurrendum non eſſe ſuſtinent Pinel.*in d.l.2.p.2.c.1.n.6. verſ. ſed in contrarium, & n.7.* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem verb.vel dolo aduerſarij num.13.* Matienſ.*d.gloſ.8.n.4.*Morquech.*d.c.11.n.37.*Anton.Fab. *d.decad.8.error.2.n.10.*Pro quibus facit quòd quando quis ex conuentione ex qua damnũ & lucrum poteſt conſequi, licèt poſtea dãnum paſſus ſit, non dicitur læſus, & damnũ cum vtilitate, quam ipſe conſequi poterat, ſi aliter accidiſſet,debet compenſari, & minori non datur reſtitutio, *l. de fideicommiſſo C de trãſact.l.ea lege C.de vſur.l.ſi pater puella C de inoff.teſtam.*Tiraq *in l.ſi vnquam verb. donatione largitus n.110.* Menoch. *conſ.843.n.33.& conſ.844.n.43.& conſ.1121.num.6.* Menchaq.*lib.3.controuerſ.vſufreq.c.68.n.10.* Sfort.*de in integ reſtit.p.1.q.4.art.6.*Surd.*conſ.451.& conſ.488.n.33.& 34.& conſ.435.n.14.& de alimen.tit.9.priuil.11.num.12.13.& 15.* vbi *n.16.*dicit quòd cenſus ad vitam conceſſus ſi ex contingentia facti damnoſus efficiatur,non retractatur,*& deciſ.178. num.29.* Steph.Grat.*diſcept.forenſ.c.27.n.23.& c.520.n.31.& c.756.n.8.*vbi ait quòd non attenditur præiudicium quod poteſt contingere tanquam à caſu,& euentu proueniens,Gutier.*de gabell.q.147.n.13.& Canon.libr.1.c.39.à n.61.*vbi ratione dubij euentus multa permitti dicit, exemplificat Fontanel. *de pactis nupt.clauſ.4.gloſſ.18.p.3.à n.103.*Et licèt hæc vltima opinio ſit verior & communiter recepta, nihilominus non diſplicet conciliatio,quam ad vtramque ponit Pinel.*d.p.2 c.1.n.8.* dicens primam procedere & minori, vel maiori læſo ſuccurri in diuiſione facta per ſortes, quando ſortes ipſæ per errorem inæqualiter factæ ſunt, & eatum error poſtea deprehenditur, quia tunc partes nihil ſorti, ſeu euentui commiſerunt; contrariam quando partes ſcienter ſortes inæquales fecerunt,vt alteri poſſit maior portio obuenire,ſequuntur Matienſ. *d.n.4.* Cald.Pereira *n.13.citatis locis*, Montan. *in addit. ad Oliuam de action. p.2.lib.1.c.39.n.16.*

Ad *n.4.* Ob læſionem æſtimationis re- 11
rum,

rum, quæ in dotem fuerunt datæ tam vxori, quàm marito, dictum remedium datur quando æſtimatio facit emptionem, vltra citatos tenent Cremen. *in d.l.2. n.37. ampl.* 9. Rebuff. *d.gloſſ.15.n.31.* Matienſ. *d.l.1.gloſſ.8. n.20.* quicquid teneat Anton. Fab. *de errorib. pragm.p.1.decad.8.errore* 7.

12 Remedium iſtud locum etiam habet in nimia conſtitutione dotis, vt ſi mulier dando ampliorem dotem læſa ſit, vel vir deceptus minorem accipiendo, Cagnol. *hic n.63.* Phanut *de lucro dotis pag.432.* Ioan. Garc. *de expenſ. c.18.n.22.* D. Barboſ. *in l.ſi æſtimatis n.23.ff ſoluto matr.* Fontanel. *de pactis nupt.*
13 *clauſ.5.gloſſ.8.p.8.n.30.* Idem in fratre, notabiliter in promiſſione dotis læſo, Honded. *conſ.18.d.num.32.lib.1.* Peregr. *deciſ.93.* Fontanel. *d.p.8.n.22. cum ſeqq.* Quid ſi filia gratis nihilo accepto, vel dote contenta renuntiauit hæreditatibus parentum, & ſuis legitimis, & aliis quibuſcunque ſibi quoquo modo tam in bonis paternis, quàm in maternis ſpectantibus, & poſtea ſe læſam eſſe dicat, & huiuſmodi renuntiationem reſcindi contendat? Vide Franc. Molin. *de ritu nupt.lib.3.q.79.* Iacob. Cancer. *var. reſol. p.3.c.15.de renunciat.* Caſtill. *controu l.3.c.2. num.36.* Fontan. *de pactis nupt.tom.2.clauſ.9. gloſſ.vn.n.1.& 2.*

14 Quid in renuntiatione facta per filiam, quæ modica contenta dote Religionem fuit ingreſſa, & opulentiſſimæ hæreditati renuntiauit? Dic quòd prætextu læſionis enormis, vel enormiſſimæ, nec ipſa, nec monaſterium ex beneficio *d.l.2.* nec minoris ætatis poterunt reſcindere. Ita Couar. *in c.quamuis pactum p.3.§.2.n.5.* & *ibi* Gutier. *ſuper verb dum nuptui tradebatur n.3.* Burg. de Paz *conſ.5 num.1.* Menchaq *de ſucceſſ creat. lib.1.§ 18.n.100.* Molin. *de primog. lib.2. c.3. n.27.* Fach. *controu lib.3.c.22.* Franc. Molin. *d.lib.3.q.vlt.n.8.cum multis ſeqq.* Cancer. *var. tom.3.c.13.de renunciat.ex n.213.* Giurb. *in conſuet. Meſſanen.c.3.gloſſ.7.n.55.* Caſtill. *lib.3. c.2.n.74.& 75.* Steph. Gratian. *Marchiæ deciſ 40.n.3.cum ſeqq.*

15 Ad *num.15.* Beneficium *l.2.* locatori & conductori, qui in contractu locationis, & conductionis læſi vltra dimidiam iuſtę mercedis fuerunt, concedi, vltra citatos, tenent Fab. de Monte *de empt. q.8. num.9.* Ioſeph. Ludou. *concl 12.verſ & quoniam.* Suar. *in theſauro recept.ſentent.lit.L.n.143.* Carot. *de locato.& conducto tit.de reſ.ind.locat. n.1.* Velaſq de Auendaño *de cenſib c.35.* Fachin. *controu.lib.2.c.22.in princ.* Card. Tuſch. *lit.L.concluſ.193.n 19.& 20.* quicquid dicat Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad.8. errore* 8. Et procedit in locatione & conductione herbarum pro paſcendis ouibus, Padil. *in d.l.2. n.15.* Gutier. *de gabell.q.136.n.22. & q.147. n.7.* Ceuall. *q.536. n.31.* vbi idem in conductione domus. Et locum habet etiamſi contractus locationis iam eſſet finitus ſi conductor dicat ſe fuiſſe læſum vltra dimidiam iuſtæ mercedis. Pinel. *in d.l.2.p.2.c.3.n.19.& 20.* Menchaq. *vſufreq.lib.3.c.61.num.12.* Matienſ. *d.l.1.gloſſ.6.n.5.tit.11.lib.5.Recop.* Gutier. *pract.lib.2.q.132.num 2.* Ceuall. *d. q.536. n.28.* Steph. Gratian. *d.c.185. n.2.* Fachin. *d. lib.2.c.22.in princ.* Azeued. *in d.l.1.n.4.* Gama *deciſ.19.* latè Brito *de locato, & conducto p.2. rub.§.2.*

Ad *num.17.* Ampliatio procedit in con- 16
ceſſione emphyteuſis quando penſio præſtatur in recompenſationem fructuum. Padil. *in d.l.2.n.28.* Pinel. *p.1.c.3. n.37.* Anton. Gabr. *d.concl.1.n.75.cum ſeqq.* Rebuff. *d.gloſſ. 15.n.13.* Anton. Gom. *l.98.Tauri num 4.* Matienſ. *d.gloſſ.8.n.7.* Gam. *deciſ.257.* Theſaur. *deciſ 102.* Fach. *d.lib.2.c.22.verſ.ſed maior eſt.* Valaſc. *de iure emphyt. q.11.n.19.* Morl. *d.tit. 9.de contrah.empt.q.19.n.7.* Felician. *de cenſib.lib.1.c.3.n.14.* Auendan. *eod.tract.c.35.n.8. cum ſeqq. & c.91.n.3.& 4.* Molin. *diſp.452. verſ.quod verò,* Cald. Pereira *in l.ſi curatorē, verbo implorare n.15.* vbi dicit in praxi obtinuiſſe quod Eccleſia penſione decepta non poſſet reuocare conceſſionem emphyteuticā, ſed quòd penſio arbitrio boni viri ſuppleretur. Limitat tamen Fontanel. *de pactis nups.clauſ.4.gloſſ 8.p.1.n.37.43.& 44.& à n.62.* quando penſio vel ſeruitium datur in recognitionem dominij, prout regulariter fit, vel quando res, quæ fuerunt datæ in emphyteuſim, erant inutiles, ac ruinoſæ, quia tunc non erit locus reſciſſioni ex remedio *d.l.2.*

Ad *n.26.* Intellige quando architecti, & 17
fabri lignarij, ac alij ſimiles officiales erant experti in ſuo officio, ex *l.3.tit.11.lib.5.Recop.* ibi; *Siendo expertos en ſu officio,* vbi notat Azeued. *n.30.* Gutier. *lib.2.pract.144 in fine,* Ceuall. *d.q.536.n.30.*

Ad *n.27.* Ex quibus licèt aliqui teneant 18
remedium d.l locum non habere in re vendita in incantu publico, nihilominus quòd procedat dictum remedium etiamſi venditio facta fuerit ſub publica ſubhaſtatione; alij meliùs ſuſtinent, per *l.1.tit.11.lib.5 Recop.* vbi Azeued. *num.31.* & Matienſ. *gloſſ 9.* Pinel. *in d.l.2.p.2.c.2. n.25. cum ſeqq.* vbi Padil. *n.30.* Anton Gom, *d.c.2.n.23.* Menchaq. *d.c.61.n.1.* A ex Trentacinq. *d. reſol.3. n.4.* Ceuall. *d.q.536.n.2.& 3.* Murl. *d.tit.9 de con. trah.empt.q.23.* Parlad. *rerum quotid. lib.2.c. fin.*

ſin.5.p.§.16.n.10.Maſtrill. deciſ.33. num.10. Stephan.Grat. diſcept.forenſ.cap.7.n.10. & cap.461.n 30.Surd.conſ.39.n.4.Molin.diſput. 349.verſ.etiamſi res aliqua, Rebel. part.2.l.9. q.31.Anton.Fab.in ſuo Cod.lib.4.tit.31.de reſcind. vend. deſinit.25. vbi ſubdit læſionem conſiderandam eſſe inſpecta æſtimatione iuxta tempus ſubhaſtationis, & deſinit.ſeq. ait hunc qui emit in publico incantu non teneri reſtituere fructus quos percepit ante litem conteſtatam,licèt interueniſſet læſio enormiſſima vltra beſſem, Cancer. var. reſ.p.1. c.13. n.26. vbi addit quòd licèt ceſſit vendita in incantu publico ſi doceatur de læſione vltra dimidiam,impetratur à Iudice vt res iterum vendatur,& reddito pretio illi qui prius eam emerat, plus offerenti tradatur,vel vt emptor ſi velit rem reſtituere iuſtum ſuppleat pretium.

19 Remedium d. l. non habere locum in conductione gabellarum, & regiorum redditum Regis pertinentium, tenent Matienſ.d l.1.gloſſ.5 num 4.tit.11.lib.5.Recop.vbi Azeued.n.31.Ceuall q.536.n.50. Gutier. de gabell.q.147.n 6. Nec in ſciente iuſtum rei pretium, & valorem: nam ſi viliori pretio vendat, vel aliquid vltra iuſtum pretium emptor offerat, illi non ſuccurritur dict. l. remedio, vt in ea tenent Cremen. n.86. & Cagnol. num.142. Fab. de Monte de empt. q.8.num.19.& 20. Tiraq. de retractu lig.§.1. gloſſ.18.num.14. Anton.Gabr. d.tit.de empt. concl.1.num.98.Cacheran.deciſ.40. num.12. Bernard. reg.560. Suar. in theſauro recepti ſentent lit.L num.3.Strach de ſponſionib.q in. n.2.Menoch.controu.vſufr. lib.3. cap.61.n.10. Carot.de locato & conducto tit.de reſcind locat.n.6.Menoch conſ.1.n.351.& 352.& 356. & conſ.843.n.30 & conſ.844.n.36. Matienſ. in d l.1.gloſſ.8.n.85.Auendan.de cenſib. c 36. n 4.Gratian.diſcept forenſ.c.461.n.28.Scacc. de commerc.§ 1.q.7.p.2.ampl.10.n.5.verſ. adſtringe 1.

20 Ad num.32.in fine. Nota Parlad. Lazarte, Girond.Molinam & Gutier. citatos in collect. ſoluere gabellam deberi,& ſolutum repeti non poſſe,& idem tenet Ioan. Garc. de expenſ. c.18. num 48. verſ. & in hoc,vbi dicit quòd ſi contractus eſt validus, ſed reſcinditur,gabella non poteſt repeti, nec laudemium,nec releuium,& in n.46.& 47.ſubdit poſt Perez Lazarte & Auendan. quando contractus annullatur, gabellam, laudemium, & ſi quid aliud ratione contractus ſolutum fuit, repeti poſſe.

21 Qui contractum reſcindit ex quacunque cauſa ſiue læſionis,ſiue pacti, ſoluere debet alteri quicquid,vel fiſco, vel domino ab altero ſolutum fuerit. Ita in d.l.2.Cagnol.q.82. n.236.& Pinel.p.2.c.3.num.37. & 38. Ioan. Garc.d.c.18.n.53.& 54.Parlad.lib.rerum quot. c.3.§.5.à n 6.vbi late agit, & actorem, qui contractus reſciſſionem poſtulat,ad ſolutionem teneri reſoluit. Gutier. de gabell. q.12. n.5.6.vbi n.7.& 8. cum Molin. contra Lazart. tradit quòd quando emptor elegit ſupplere iuſtum pretium, gabella huius ſupplementi ad gabellarium, qui tempore venditionis ext.tir,ſpectat,& quod idem eſt etſi venditor conuentus eligat.

Et quòd venditor melioramenta in re vendita penes emptorem facta ſoluere teneatur, reſoluunt Bald. in d l.2. n.23.q.19. vbi dicit quòd venditor agens ex læſione vltra dimidiam repelli poterit, niſi ſoluat expenſas & melioramenta,per l.intra vtile, §.fin ff.de minorib. & eum ſequitur Cagnol. ibidem in d. l.2. n.155. Cremen. n.95. Padil. n.53.& Pinel p.2.c.3.n.1 Magon. Lucenſi deciſ.33. Valaſ. de iure emphyt. q.25.n.6. Ioan. Garc.d.c.18.n.18. Fachin. controu. lib.2 c.20. Giurba deciſ.105.n.18. 22

Ad n.33. Quòd beneficio dictæ l.poſſit à contrahentibus renuntiari, & renunciatio valeat, reſoluunt ibidem Cremen. limit.5. & Cagnol.n.134.Cou.lib.2.var.c.4.n.1. verſ. poſterior.Villadiego l.8.n.23.tit.4.l.4.fori iuzgo Cacheran.Pedem deciſ.41.nunn9. Ceuall. commun q.511.n.2. & 3. Fachin. controuerſ. l.2.c.20.verſ.ſexta & poſtrema & verſ.porrò, Carot.de locato p.1.tit.de reſcind.locat. n.41. Specialiter ſcilicet, non verò generali omnium remediorum renunciatione, Cremen n.56.& Cagnol.n.134.in d l.2. Gutier. de iuram.confirm.p.1.c.26.n.1.Ceual.d q.511. n.1.Matienſ.d.gloſſ.8. n.8. Morla d.tit.9. de contrah.empt.q.24.n.6. Fachin. d.c.20. verſ. ſexta. Frãc. Molin. de ritu nupt. l.3. q.96. num.35. 23

Sufficit autem tacita renunciatio d.l.quæ reſultat ex iuramento, v. g. ſi maior iurauit non venire contra contractum, vel ſtare contractui, prætextu huius remedij, contractum impugnare non poterit, quia dicta l.& ſimilibus per iuramentum videtur renuntiaſſe, vt per Cou. in c. quamvis pactum p.4.§.4.n.4.Anton.Gom.var.tom.2.c.2. n.25. Anton.Gabr.d.concl.1.n.68.Mench.de ſucceſſ. creat.§.18 n.126.Cacheran.deciſ.41. num.8. Gutier.d.p.1.c.26.n.5.Matienſ.d.gloſſ.8.n.45. Ceuall.commun.q.171.in princ. Carot. d.tit.de reſcind.locat.n 20.Seraph.de priuileg. Iuram. priuil.90.n.4. Benechend. in addit. ad eundem,priuil.31.n.11.Fachin.controu.lib.2. c.17. in princ. Secus ſtante enormiſſima læſione, quia tunc non obſtante iuramento læſus ad reſciſſionem contractus poterit agere, etiãſi expreſsè eam renuntiauerit, Cagnol. 24

in

*in d.l.2.n.*87.*&* 88. Ioſeph.Ludou. *concl.*73. *ampl.*2. Cacher.*deciſ.*41.*num.*8. Pinel.*in l.*2. *p.*3.*c.*1.*n.*7.& *ibi* Padil.*n.*32.Cou.*lib.*2.*var. cap.*2.*n.*5. Gutier. *d.cap.*26.*n.*8.*& in Auth. Sacramenta puberum, num* 92. Anton.Gom. *tom.*2 *var.cap.*2.*n.*20. Matienz. *d.l.*1.*gloſ.* 8. *n* 48.Molin.*de primog.l.*2.*cap.* 3.*n* 18.Ceuall. *commun.q.*115.*n.*4.Seraph.*de priuileg.iuram. priuil.*83.*n.*103.*&* 104 Benechend.*in addit. ad eundem priuil.*61. *d. n.*48. Mancin. *de iuram effectu* 1.*q.*11.*n.*12. Farin. *fragm. crimin. p.*2. *verb. iuramentum num.*1282. *cum ſeqq.* Giurba *deciſ.*103.*n.*13.Caſtill. *controuerſ.l.*3. *cap.*2.*n.*36.41.*&* 53.

25 Ad *n.* 32.*verſ. An autem.* Adde Matienſ. *d.l.*1.*gloſſ.*5.*n.*74.*cum ſeqq.*Ioan.Garc. *de nobilit.gloſſ.*6.§.1. *n.*6. *& de expenſis c.*23. *n.*58. Mench *controuerſ.vſufreq.l.*3. *cap.*71. *nam.*2. ex quorum dictis colliges quòd ſi emptor conuentus hac actione eligeret rem reſtituere & non ſupplere iuſtum pretium tenetur rem cum fructibus reſtituere. Sed contrariam ſententiam ſequuntur magis communiter *in d. l.*2. Cremen. *col.*19. Cagnol *n.*4 Padil.*n.*5.*&* Pinel *p.* 2.*cap.*4.*num.*1. *cum ſeqq.*Cald.Pereira *in l.ſi caratorem,verb. implorare num.*13.*verſ. contra quam.* Anton. Gom. ſibi contrarius *tom.*2.*var.cap.*2.*n.*24. *& c.*4.*n.*21.*in fine,*Azcued.*in d.l.*1.*n.*25.*tit.*11. *lib* 5 *Recopil.*Gutier.*pract.lib.*2. *q.*134. Parlad.*l.*2.*rerum quotid.p.*5.*cap.fin.*§.16 *nam.*12. Ga n.*deciſ* 94.*n.*2.Mena ad *eandem dec.*292. *verſ tertiò adde,*Ceuall.*commun.q.*536.*à n.*17. Fachin.*controu.lib.*2.*cap.*24. Felician. *de cenſib.tom.*2.*l.*1.*c.*3.*n.*2.*in fine,& n.*4.Vincent.de Franchis *deciſ* 495 *num.* 3.P.Molin.*diſp.*349. *verſ.contrarium autem,* Magon.*deciſ.*23.*n.*7. *&* 8. Anton.Fab.*in ſuo Cod.lib.*4.*tit.*36.*de reſcind.vend. defin.*21.26.31.*&* 36. Giurb. *Sicil.deciſ.*105.Fontanel. *de pactis nupt. tom.*2. *clauſ.*7.*gloſſ.*2.*p.*5.*n.*10. Sigiſm.Scacc. *de commerc.*§.1.*q.*7.*p.* 2.*ampl.*10.*n.*39.*& verſ ſecunda opinio* ; & hæc proculdubio ſequenda, prior verò contraria procedere poterit in fructibus poſt litem conteſtatam per emptorem perceptis, quos emptor venditori reſtituere debet,ſi elegit,quia per eam litigantes in mala fide conſtituuntur.

26 Quando verò venditor enormiſſimè fuiſſet læſus, tunc emptor etiam ad fructuum reſtitutionem condemnandus erit, quia ex ea præſumitur dolus ; ita Ceuall *q.*763.*n* 43. *verſ.ſi verò,*Gom.de Leon.*in ſua cent.reſp.*19. Gam.*deciſ.*40.*&* 94.*n* 9 Parlad.*d.l.*2.*cap.fin. p.*5 §.16 *n* 13. Anton. Fab. *d. tit. de reſcind. vendit. diffinit.*3.*&* 31. Fontanel. *d.tom.*2. *clauſ.*7.*gloſſ.*2.*p.*5.*n.*59.*&* 60 Maſtrill.*dec.*33. *num.*12.

27 Ad *n.* 34.Nota quòd pretij conuentionalis iuſtitia ne detur locus læſioni intra terminos pretij naturalis,taliter regulanda eſt, vt nec ſummum excedat, nec de infimo diſcedat, ſed intra ipſos terminos permaneat,attenta qualitate rei,temporum, locorum,ac conſuetudine regionis,vt per Cou. *lib.*2. *var.c.*9.Petr.Greg.*ſyntag. iuris lib.*25. *cap.*14.*n.*7.Pinel.*in l.*2. *C. de reſcind. vendit. p.*3.*cap.*2.*n.*9.Menoch.*conſ.*817.*n.*30.Alnar. Valaſc.*conſ.*45.*n.*12. Ponte *conſ.*53. *ex n.*30. *lib.*1.Card n.Manric.*de tacit. & ambig. conuent.lib.*4.*tit.*18.*n.*28.*& tit.*20.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Contractum vſurariam an efficiat modicitas pretij cum pacto de retrouendendo, & n.*2.*&* 3.

2 *Clauſ.* Quomodocunque, *vel toties, vel ſemper, in pacto de retrouendendo non facit vt illud deſignat praeſcribi ſpatio triginta annorum.*

3 *Niſi partes aſsignaſſent maius tempus quàm triginta annorum, vel ſi promiſſum ſit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit praeſcriptum, vel quando interueniat iuramentum.*

4 *Pactum de retrouendendo redditur vſurarium quando conuenitur non niſi poſt certum tempus rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus.*

5 *Pactum de retrouendendo facit rem eſſe minoris valoris.*

Cap. Ad noſtram. V.

AD *n.*2. Partem quam ſequor, quòd ſcilicet modicitas pretij cum pacto de retrouendendo efficiat contractum vſurarium,ſuſtinent gloſſ.*in praeſenti, & in c. conqueſtus, de vſur.* Crauet. Nat. Roland. Cou. Cæpol.Maſcard.Menoch. Cacheran.Gaſp. Rod.Fachin. Card. Mantic. Valaſc.Gama, Steph. Grat. quibus addo eundem Fach n. *conſ.*28.*n.*2. *&* 23. *l.*1. Azcued. *l.*4. *n.*24. *&* 25.*tit.*6. *l.*8. *Recop.* Surd. *conſil.*34. *per tot.& maximè,n.*5. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 3. *tit. de empt. & vendit. reſol.*10. *num.*7. Magon.*Lucenſi deciſ.*60 *à n.*7. qui hanc opinionem dicit tutiorem, & in nomero Auctorum ſuperare contrariam, & habere gloſſas pro ſe, Cancer. *var.reſolut. p.*1.*c.*13. *num.*16.

Alij verò contendunt neceſſe eſſe cum pacto de retrouendendo,& modicitate pre- 2
tij concurrere emptorem eſſe ſolutum fœnerati,vel aliam circumſtantiam, ex quorũ numero

numero videntur eſſe Tiraq. Alexan. Menoch.Cald.Pereira Felician.Farin. Roland. & alii citati *in collect.* quibus nunc addo eandem partem ſequentes Carot. *de locato & cond tit. de vſur. quaeſt.* 11. Honded. *conſ.* 31.*numer.* 68.*lib.* 1. *& conſ.* 33.*numer.* 66.*lib.* 2.Parlad.*differ.*53.§.1 *numer.* 3. Ceuall. *commun. contra commun. quaeſt.* 224.*in fine*, Anton.Fab. *in ſuo Cod. lib.*4 *tit.* 30. *de reſcind. vendit. differ.* 5.*numer.*6.Grincl. *Dolana deciſ.*74. *numer* 1. Caſtill. *controuerſ. lib.*2.*cap.* 24. *numer.* 50. *vbi num.*82. in hac videtur reſidere.

3 Quas quidem contrarias opiniones nõnulli concordare nituntur, dicentes primam procedere quando læſio in pretio, eſt vltra dimidiam iuſti pretij, ſecundam quando læſio eſt modica in pretio, & tunc vltra læſionem & pactum de retrouendendo aliæ fœnoris ſuſpiciones debent concurrere. Ita Boët. *deciſ.* 102.*ſub numer.* 3. *&* 5. Franc. Marc. *deciſ* 484. *numer.* 25. *&* 28. *p.*1. Roland. *conſ.*96.*num.*19.*lib.*2. Menoch. *conſ.* 358. *lib.*4. Honded. *conſ.*33.*numer.*68. *lib.* 2.Maſcard.*concl.*447.*num.*7. *&* 9. Alex. Raudenſ. *de analog.lib.* 1.*cap.*30.*numer.*256. *& ſeq.*Carot. *d.q* 11.*num.*14. Gaſp. Roder. *de annuis reddit.lib.* 2.*q.* 3. *num.*9. Azeued.*l.* 4.*num.*25.*&* 26.*tit.*6.*lib* 1.*Recop.* Fach. *conſ.* 28.*num* 2.*&* 23.*lib.*1.Caſtill. *d.cap.*24.*n.*62. Rota apud Farin.*lib.*2.*conſil deciſ.*99.*à num.* 1. *& deciſ.*256.*num.*2. Et in hac materia diſcernenda plurimum valet Iudicis arbitrium, qui quandoque ex pacto de retro uendendo, & modicitate pretij iuncta conſuetudine fœnerandi, & ex aliis coniecturis, & præſumptionibus contractum ſimulatum exiſtimare valet, vt per Cæpol. *de ſimul. contract.n.*108.*concl* 9. *&* 10. Cou. *lib* 3.*var.cap.*8.*n.*4.*verſ. caeterùm*, Maſcard. *d.concl* 442.*num.*6. Hieron. Gabr.*conſ.*74.*n.* 5.*lib.*1. Menoch. *de præſumpt.lib.* 3.*præſ.*122. *num* 7. *& à num.* 40. *& de arbitr. caſu* 217. Stephan.Gratian. *cap.*258.*num.* 6. Azeued. *d.l.*4.*num.*28. *cum ſeqq.*Card. Mantic. *de tacit.lib.*8.*tit* 20.Fachin. *controu.lib.*2. *cap.*12. Molin *diſp.* 375. *verſ. quamuis autem maior,* Farin.*quaeſt.*163.*n* 41.

4 Ad *n.* 3. Quando in pacto de retrouendendo adeſt clauſ. *Quandocunque, vel toties quoties voluerit,* vel *perpetuò,* vel *ſemper,* tunc illud ſpatio triginta annorum præſcribi ſuſtinent citati *in collect.* quibus addo Rebuff. *in l.vnic.C.de ſentent.quæ pro eo,notab.*1 *n.*53. Villadieg. *in l.* 8.*n.*8.*tit.*4.*l* 5.*fori* Gutier. *de iuram.confirm.p.* 3.*c.*1.*n.*8.*in fine,& n.*14. Magon. *Florent.deciſ.*105.*n.*1. Alex.Trentacinq. *var.reſol.l.* 3 *tit.de empt & vendit reſol.*10.*n.* 25.Morl.*in emporio iuris p.*1.*tit.*9. *de reſcind. vendit. q.*17.*n* 5.*&* 6.Anton.Fab.*in ſuo Cod. l.*7.*tit.*13.*de præſcript.*30.*defin.*3. Surd.*deciſ.* 3.*n* 7. Azeued. *ad l.*6.*n.* 33.*cum ſeqq.tit.* 5.*l.* 4.*Recop.& l.*4.*à n.*42.*tit.*6.*lib.*8.Parlad.*lib.*1. *rerum quotid.c.*1.§.14.*n.*11.Felician.*de cenſib. lib.*1.*c.*20.*à n.*10. Theſaur.*quaeſt.forenſ. lib.*2. *q.*72.*num.*2.*&* 3.Card. Tuſch.*pract.concl.lit. P,concl.*31.*n.*1. Quamuis hunc pactum nunquam præſcribi, quia dicta clauſula eſt cõprehenſiua omnium temporum in infinitum, exiſtimauerint Anton. Gab. *comm. tit. de præſcript.concl.*6.*num.*6. Cacher.*deciſ.*115. Perez *l.*1.*tit.*2.*lib.*8.*Ordin col.*41. *verſ. præterea eſt dubium.*Anton.Gom.*tom.*2.*var.c.*2.*n.* 28.Caualcan.*de vſufr.c.*9.*n.*175. Valaſc. *de iure emphyt q.*11.*n.*17.Steph. Durant. *quaeſt. iuris q.*47. Ceuall. *commun.q.*207. *à num.*14. Fachin.*controuerſ.l.*2. *c.*13. Molin. *diſp.*374. *col.*4.*verſ.quando.* Cancer. *var.reſol p.* 1.*cap.* 13 *de empt.n.*18.*in fine, & p.*3.*c.*7.*de pact.n.* 206. De iure tamen Regio Caſtellæ *ex l.*63. *Tauri*, quæ hodie eſt *l.*6.*tit* 5.*l.*4.*Recop.* hoc pactum ſpatio decem annorũ pręſcribitur.

Hæc reſolutio multis modis limitatur, & 5
primò quando partes aſſignarunt maius tempus quàm 30.annorum, vt per Valaſc. *d.q* 11.*n.*17.Cald Pereira *d.verb ſua facilitate n.*85.Azeued.*d.l.*6.*num.*25.Mart.*de iuriſd. p.*1.*c.* 34.*à n.*6. Secundò ſi promiſſum ſit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præſcriptum, Azeued. *vbi ſuprà n.*29. Card.Mantic. *d.tit.*20. *n.fin.* Alex. Trentacinq *d.reſol.*10 *n.*31.Cald.Pereira *d.loco n.*85. *&* 87. qui declarant hoc non procedere in præſcriptione centenaria & immemoriali. Tertiò, quando in dicto pacto de retrouendendo interuenit iuramentum, Cou. *l.*1. *var.c.*9. *n.*7. Gutier.*de iuram.confirm.p.* 3 *c.*1. *à n.*17. Azeued. *in l.*6.*n.*17. *&* 18.*tit.* 5. *l* 9. *Recop.* Alex. Trentacinq. *d.reſol.*10.*num.*28. Gaſp.Theſaur.*d.l.*2 *q.*72.Seraph *d.priuileg.* 51. *n.*8. vbi Benecher.*n.*1. Intellige quando iuramentum appoſitum eſt in ipſo contractu, quia tunc ad 40. annos producit præſcriptionem. Quartò in contractibus vſurariis, vel alio modo illicitis, & vbi adeſſet enormiſſima læſio, vt ſuo loco dicam.

Ad *num.*4. Nota quòd vſurarium redditur pactum de retrouendendo quando 6
conuenitur non niſi poſt certum tempus licere rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus, *l. Caſtella* 4. *tit.*6. *lib.*4. *Recopil.* vbi Azeued. *numer.* 34. Anton. Gom. *d.tom.*2. *cap.*2. *numer.*27. Couarr. *var libr.*2. *cap* 9. *numer.*9. Perez *l.*1. *tit.* 2. *libr.*8. *Ordin* Felician. *de cenſib. lib.*1. *cap.*6. *numer.*14 Parlad.

in ſexquicent. differ. 53. *§.* 1. *in fine*, præcipuè concurrente modicitate pretij, ſeu aliquo ſimili. Cancer. *d. p.* 1. *c.*13. *verſ. veritas eſt.*

5 Ad *num.*5. Pro exornatione concluſionis quòd pactum de retrouendendo facit rem eſſe minoris valoris itaut æſtimatio, ſeu valor rei debeat conſiderari habita ratione ad qualitatem diminutam pacti de retrouendendo, & non prout ſimpliciter res per ſe conſiderata vendi poterat, vltra citatos in collect. tenent Cacher. *decíſ.*40.*numer.*14. Honded. *conſ.* 31.*n.*2.*P.lib.* 2. Carot. *d. tit. de vſur. q.*11.*n.* 1. Gaſp. Roder. *de annuis reddit. lib.*2.*q* 2.*num.*8. *&* 25. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. decíſ* 97.*n.*6. Sigiſm. Scacc. *de commerc. §.* 1. *q.* 3 *num.* 37. qui dicunt minuere paulo minus quàm tertiam partem, Caſtill. *controu.lib.*2.*c.*25.*num.*63 *cum ſeqq.* vbi Iudicis arbitrio relinqui ait Farin. *in praxi crimin. quæſt.* 63.*numer.*13. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.*258. *nummer.*37. *cum. duobus ſeqq.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.*4 *gloſ.*18. *p.*1.*num.*77. *&* 78. Sempron. Aſci. *decíſ.*90. *num.*26.

SVMMARIVM.

1 *Venditori vltra dimidiam iuſti pretij læſo ſubuenitur, eique ad reſciſſionem contractus actio datur, niſi emptor velit iuſtum pretium ſupplere.*

2 *Hæreditatis in diuiſione facta inter cohæredes ei, qui læditur, datur electio, vel ſupplendi id, quod deeſt cohæredi, & in quo læſus reperitur, vel quod iterum diuiſio fiat, niſi interueniat læſio enormiſſima.*

3 *Emphyteuticario datur electio ſupplendi penſionem, vel reſtituendi rem in emphyteuſim acceptam, ſi eſt læſio, & de ea agatur.*

4 *Electio danda decipienti, illi non datur quando eſt doloſus, & dolus dedit cauſam contractui, vel interuenit læſio enormiſſima.*

5 *Libellus in actione reſciſſionis contractus ob læſionem vltra dimidiam quomodo formandus.*

Cap. Cùm cauſa. VI.

1 AD *n.*2. Venditori vltra dimidiam iuſti pretij læſo ſubuenitur, eique ad reſciſſionē contractus actio datur, niſi emptor velit iuſtum pretium ſupplere, *l. Caſtella* 1. *tit.*11.*lib.*5. *Recop.* vbi Azeued. & Matienſ. Rebuff. *ad conſtit. Galliæ tom.*2 *tit. de reſciſ. contract. art. vnic. gloſ.*16.*n.*5. Anton. Gom. *var. tom* 2.*c.*2.*n.*22. Petr. Greg. *ſyntag. iuris l.* 25.*c.*24. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. l.* 3. *tit. de empt. reſol.* 3. Sigiſm. Scacc. *de commerc. §.*1.*q.*7.*p.*2.*ampl.*10 *à num.*1. Similiter quoque emptori contra quem de læſione agitur, datur electio ſupplendi iuſtum pretium, vel reſtituendi rem emptam, Greg. Lop. *per tex. ibi in l.*56 *gloſ.* 5.*tit.*5.*part.*5. Giurb. *decíſ.*145.*num.*8. Sic etiam in diuiſione
hæreditatis facta inter cohæredes ei, qui 2
lædit, datur electio, vel ſupplendi id, quod deeſt cohæredi, & in quo læſus reperitur, vel quod iterum diuiſio fiat, Vincent. de Franchis *decíſ.*675. Matienſ. *d. l.*1.*gloſ.* 8.*n.* 3. Pinel. *in d. l.* 2.*p.*2.*cap.*1.*numer.* 3.*cum ſeqq.* Gaſp. Roder. *de annuis redditib. lib.*1.*q.*11. *numer.*33. Ayor. *de partit p.* 3. *q.*10. *numer.* 52. Anton Fab. *de errorib pragm. decad.*8. *errore* 3 vbi dicit in hoc caſu in eius electione eſſe ſupplere in pecunia, vel quòd iterum diuiſio fiat. Niſi agatur de reſcindenda pactione, ſeu diuiſione bonorum prætextu læſionis enormiſſimæ. Valaſc. *de partit. cap.*
3. *à numero* 54. Emphyteuticario da- 3
tur quoque electio ſupplendi penſionem, vel reſtituendi rem in emphyteuſim acceptam, ſi eſt læſio, & de ea agatur, qui inuitus ad rei reſtitutionem & reſciſſionem contractus non eſt compellendus, Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4 *gloſ.* 18. *part.*1. *à num.* 90. vbi limitat in contractu emphyteuſis quando eſt læſio in penſione, & emphyteuſis eſt eccleſiaſtica, & nulla alia adeſt cauſa alienationis præterquam vtilitatis, quia tunc emphyteuta rem præciſè reſtituere debet.

Limita principalem textus concluſio- 4
nem de electione danda decipienti, vt non habeat locum in doloſo quando dolus dedit cauſam contractui, ſed præciſè ea optio competit dolum paſſo. gloſ. *verb. tranſcribere, in l. item ſi pretio* 25. *§. fin ff. locati.* Greg. Lop. *in lib.*56. *gloſ.*7. *cum ſeqq. tit.*5. *part.* 5. vbi tenet quòd ſi emptor fuit in mala fide inducendo venditorem vt rem minus iuſto pretio venderet, quòd teneatur præciſè eam reſtituere, nec poteſt iuſtum pretium ſupplere, Cou. *lib.*2. *var. cap.*4.*numero* 11.*verſ quoties verò*, Matienſ. *in lib.*1.*gloſſ.*1.*numer.*11. *tital.*11.*lib.* 5. *Recop.* Mexi. *in comment. ad leg. Toleti in reſp. ad* 6. *& p.*8. *fundamen.* 1.*numer.* 61. *verſ. Aretin. ipſe*, *& in pragm. taxa panis concl.*1.*numer.* 158. Perez *in l.* 1.*gloſ. vnica*

verſ.

verſ. ſi verò ſuit, & verſ. & hac eſt regula, tit. 7. lib. 5. Ordin. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 20. n. 61.* Farin. *frugm. crimin. verb. decipere num. 34. verſ. & deinde.* Idem quaodo in contractu læſio enormiſſima ioteruenit, quia tunc emptori nulla datur electio ſuppleodi prerium, Ant. Fab. *in ſuo Cod. l. 4 tit. 30. de reſcind. vendit. definit. 3. &* 30. Fontanel. *de pactis nupt. tom. 2. clauſ. 7. gloſſ. 2. p. 2. n. 56.* vbi *n. 60.* hoc ex eo procedere ait, quia vbi adeſt læſin enormiſſima, dolus eſt præſumprus.

5 Libellus in hac actione reſciſſionis contractus, ſi eſt veoditor, qui de læſione agit, debet concludere, Peto rem mihi reſtirui cum fructibus, & prerium emptori reſtituam, vel ſuppleatur mihi iuſtum pretium vſque ad ſummam tot aurenrum, quod eſt iuſtus valor rei à me venditæ. Si eſt emptor, qui agit, pern vt vendiror reſtituat mihi exceſſum iuſti valoris, vel prerium inregrum, & paratus ſum rem mihi vendiram ei reſtituere, Greg. Lop. *l. 46. gloſſ. 7. tit. 5. part. 5.* Antoo. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 21. verſ. item adde*, Marienſ. *in d. l. 1. gloſſ. 5. n. 1.* Azeued *ibid. n. 24* Magon. *Florent. deciſ. 108. n. 2.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 10. n. 3.* Felician *de cenſib. lib. 2. cap. 1. n. 41.* vbi tradir quomodo libellus formandus ſit quando læſio inrerueoit in pretin rei, quæ æſtimata dara fuit ad cenſum.

SVMMARIVM.

1 *Emptor debet litem ſaper re empta motam venditori nuntiare, aliàs de euictione venditor non tenetur.*

2 *Vendens ius, quod habet ad rem, non tenetur de euictione.*

3 *Euictio non competit aduerſus donantem, ſi donatio incipiat à traditione etiamſi ſit ficta.*

4 *Donator ſi euictionem promittat, tenebitur de euictione, idem ſi promittat donationem fonere bonam.*

5 *Euictio ſi intercedat donatoris dolo, aut culpa, ipſe de euictione tenebitur.*

6 *Euictionis actio donatario contra donatorem datur, quando donatio eſt remuneratoria, vel ob cauſam facta.*

7 *Denunciatio qualiter facienda venditori vt de euictione teneatur, oſtenditur.*

8 *Proteſtatio & admonitio facienda eſt venditori vt liti aſſiſtat, cauſamque defendat, vt teneatur de euictione.*

9 *Euictio vt competat debet libelli copia aduerſus emptorem produci ad venditorem tranſmitti, vt omnino de litis motu qualitate ſit certus.*

10 *Denunciatio etiam venditori ſcienti litem motam eſſe, facienda ad hoc vt de euictione teneatur.*

11 Reg. qui certus eſt, ampliùs certiorari noo debet *intellectas.*

12 *Denuaciatio neceſſaria non erit quando nulla venditori competeret defenſio, & res omnino erat euincenda.*

13 *Feudo euicto contra dominum, feudatarius de euictione agere poteſt.*

14 *Denunciatio ad effectum euictionis neceſſaria non eſt quando emptor eſt minor, ſi aliàs venditor ſciat litem eſſe motum.*

15 *Fiſcus quando eſt emptor, & venditor litem contra eum eſſe motam ſcit, non tenetur eum denuntiare.*

16 *Eccleſia quando eſt emptrix non tenetur denuntiare ad effectum euictionis.*

17 *Denuntiandi neceſſitas quando fuit remiſſa per pactum, denunciatio aliqua non requiritur.*

18 *Emptor & venditor quando ſimul in eodem iudicio conueniuntur, denunciatio non requiritur ad effectum euictionis.*

19 *Emptor ſi fuit contumax tempore ſententia non poteſt agerere de euictione.*

20 *Emptor de euictione agere non poteſt ſi victus à ſententia contra eum lata non appellauit.*

21 *Venditor quando comparet poſtquam iudicium tum emptore inchoatum fuit, inaſto auctore mutationem obtinere non poterit.*

22 *Venditor ad cauſam admittitur in ſtata & terminis, in quibus illa reperitur.*

Venditor veniens ad cauſam poſt finitam dilationem, non poteſt nouas probationes facere, niſi ſit minor.

23 *Venditor ſi compareat non animo aouandi actionem, ſed ea ſaluamunente, & actor petat mutari iudicium futurum, venditor audiendus eſt.*

24 *Niſi ex hac iudicij mutatione actor pratenderit aliquod pratudicium ſibi inferri.*

25 *Clericus venditor tenetur emptorem laicam defendere coram ſuo iudice.*

26 *Fiſcus poteſt ad ſuum Iudicem trahere actorem agentem contra emptorem ſuper re ab ipſo vendita.*

27 *Emptori non datur actio euictionis contra venditorem quando per imperitium, errorem, vel iniquitatē Iudicis, res fuit euicta.*

28 *Vel quando facto Principis res ab emptore fuerunt ſublata, aut fuit compulſus eas alteri vendere.*

CAP. Si venditori. VII. & vlt.

AD *n. 2. in fine* In rext. ibi, *vt rem venditā ſibi defenderet, nuntiare*, &c. Notatur 1

 ad

ad hoc quòd emptor debet litem ſuper re empta motam venditori nuntiare, aliàs de euictione venditor non tenetur, ſimilis text. *in l. ſi rem 29. §. quolibet, l. ſi fundo vendito 53. §. ſi cùm poſſit. ff. de euict. l. emptor fundi 8. l. ſi cùm quæſtio 17. C. eod. l. 1. C. de peric. & comm. rei vend. l. Caſtella 32. & 36. tit. 5. part. 5.* Duen. *reg.* 241. Socin. *reg.* 117. Rebuff. *ad conſtit. Galliæ tom. 3. tit. de dilat. art. 5. gloſſ. vnic. n.* 27. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num.* 34. Maſcard. *de probat. concl.* 615. *numer.* 8. *cum ſeqq.* Gaſp. Caballin. *de euict.* §. 3. *num.* 4. Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 61. num. 2. cum ſeqq.* Anton. Queſada *diuerſ. quæſt. iuris c. 10. num. 3.* Mozz. *de contract. vbi de empt. & vend. tit. de naturalib. empt. num. 2.* Anton. Peregr. *deciſ.* 89. *num.* 3. Hieron. à Laurent. *Auen. deciſ.* 111. *numer.* 7. Cæſ. Barz. *deciſ.* 16. *num.* 11. Andræ. Fachin. *controu. lib. 2. cap.* 34. Card. Pereira *de empt. & vend. cap.* 31. *n.* 55. & 56. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3. tit. de empt. reſol. 4. num. 2. verſ. ſed ea eſt opinio,* Anchar. Regienſ. *lib. 1. quæſt. 35. num. 2.* Stephan. Gratian *diſcept. forenſ. tom. 2. c. 363. n. 1.* Marta *voto 65. num. 6.* D. Barboſ. *in l. venditor 49. n. 7. ff. de iudic.* Mari. Muta *deciſ.* 59. *n.* 18. & 19.

2 Ad *num.* 4. Quòd non tenetur de euictione vendens ius quod habet ad rem, vltra Menoch. citatum tenent Lazar. *de gabell. cap. 9. num.* 38. Phanut. *de inuent. quæſt.* 244. *num.* 247. *& ſeq. in noua imp.* Idem ſi venditor dicat ſimpliciter, vendo ius quod habeo in tali prædio, etſi nullum habeat, Manent, *deciſ.* 27. *n.* 39. Carthar. *deciſ.* 70. *num.* 40. *cum ſeqq.*

3 Ad *num.* 5. Quòd aduerſus donantem non competit euictio, ſi donatio incipiat à traditione, quamvis ſit ficta, clauſula ſcilicet *conſtituti,* ſecus quando incipit à promiſſione, quia tunc donans, ſi res donata euincatur, de euictione conueniri poteſt. Ita Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 35. & cap. 4. num.* 4. Cou. *l. 2. var. cap. 15. n. 1. verſ. agit autem,* Boër. *deciſ.* 67. Peregr. *Patauina deciſ.* 93. *num.* 5. Caballin. *de euict.* §. 4. *num.* 2. Valaſc. *de partit. cap.* 37. *num.* 3. Cald. Pereira *de empt. cap.* 32. *num.* 41. Beltramin. *ad Greg. XV. deciſ.* 340. *num.* 13. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. l. 3. tit. de donat. reſol. 2. num. 1. cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ.* 1030. Tepat. *tom. 2. var. tit.* 413. *num.* 6. Cancer. etiam *var. reſolut. part. 3. cap. 4. n. 9. & à num.* 20. Fontanel. *de pactis nupt. tom. 2. clauſ. 5. gloſſ. 8. part. 14. num. 34. cum ſeqq.* P. Molin. *de Iuſtit. diſp.* 380 Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 657. à numer.* 47. Card. Mantiç. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 13. tit. 4. numer.* 18. ex quibus Tepat. Aloyſ. Ricc. & Molina declarant quòd licèt donans non teneatur ad æſtimationem, tenetur tamen ad expenſas, & damna.

In certis autem caſibus actio euictionis 4
contra donatorem datur etſi à traditione incipiat donatio. Primò quando donator euictionem promittit. Caballin. *d.* §. 4. *num. 2. verſ. primus eſt,* Portol. *de conſortib. cap. 11. num.* 23. Alex. Trentacinq. *d. lib. 3. tit. de donat. reſol. 2. num.* 12. Cald. Pereira *d. cap. 31. num.* 42. Valenz. *conſ. 60. num.* 23. Stephan. Gratian. *d. tom. 4. cap. 657. num.* 47. & 48. Valenzuel. *conſil.* 60. *num.* 23. Guzman. *de euict. quæſt. 25. num.* 47. Vel promittit donationem facere bonam, Caballin. *in addit. ad d. §. 4. lit. B,* Stephan. Gratian. *dict. cap. 657. numer.* 49. ſeu donatarium defendere, & reſpectu rerum donatarum eum indemnem ſeruare, Monter à Cuena *deciſ.* 13. *num.* 14. Stephan. Gratian. *num.* 49. & Alex. Trentacinq. *num.* 17. *dictis locis.*

Secundò quando donatoris dolo, aut 5
culpa interceſſerit euictio, vt ſi ſcienter rem alienam aſſerit eſſe ſuam, Card. Tuſch. *lit. E, concluſ.* 366. *num.* 23. Alex. Trentacinq. *n. 11. citato loco,* Guzman. *de euict. quæſt. 25. num.* 44. Cancer. *var. tom. 3. cap. 4. num.* 20.

Tertiò, quando donatio eſt remuneratoria, 6
quia tunc actio euictionis donatario contra donatorem datur, Tiraq. *in l. ſi vnquam verb. donatione largitus num.* 19. Ioan. Garcia *de donat. remunerat. numer.* 24. Azeued. *l. 1. num. 43. tit. 6. lib 5. Recop.* Valaſc. *conſil. 60. n.* 20. Cabed. *Luſit. deciſ.* 119. *num. 13. part. 2.* Cald. Pereira *de empt. c. 31. num* 44. Monter à Cueua *deciſ. 13. num. 20. in fine verſ. rurſus,* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 3. tit. de empt. reſol. 4. num.* 9. Stephan. Gratian. *d. tom. 4. cap. 657. à numer.* 51. Linglois *deciſ. 15. quæſt. 5. num.* 11. Guzman. *d. quæſt. 25. à num.* 37. Ioan. Baptiſta à Thoro *in compendio deciſ. verb. Euictio an debeatur ex donatione remuneratoria,* vbi ex ſeruitiis, quæ ex neceſſitate officij erant facienda, euictionem non deberi decretum fuit. Idem in donatione ob cauſam, quia ſemper de euictione donatario dabitur actio, Fontanel. *d. clauſ. 5. gloſſ. 8. part. 14. numer.* 21. & 23.

Ad *n.* 7. Pro exornatione concluſionis, 7
de qua in hoc numero, quòd ſcilicet ad hoc vt emptor, vel ille, à quo res euincitur, de euictione agere poſſit, requiritur quòd denuntiet venditori, vel auctori ſuo, vel hæredibus eorum litem eſſe motam, ve aſſiſtat liti, & veniat ad eius defenſionem,

vltra

vltra citatos vide hoc ipſum reſoluentes Duen.reg.241.Anton. Gom.var.tom.2.c.2.n.39.col.2.verſ.item adde,Vincent. de Frãchis deciſ.523. Viui.deciſ.510.numero 1.lib. 3. Perez. l. 2.verſ.dubitatur in caſu tit.7.lib.5. ordin.pag.194 col.1. Ioan.Garc. de expenſ.c.23.n.18.D.Barb.in l.venditor 49.n.7.ff.de iudic.Molin. de Iuſtit. diſp.380.verſ.deinde, Pichard.in § ſi finiũ regundorum 6.n.27.& 28. Inſtit de officio iudic. Ceuall.commun.q.381.n.1.Marta voto 62.n.2.3.& 6. Card.Tuſch. lit.E,concl.353.à n.1.Caſtill.controu.lib.4.c.42.n.95.Cancer.var.reſ.p.1.c.13.de empt.n.63.verſ.& præter id,me citato in hoc loco Pareja de vniuerſa inſtrum.edit.tit.5.reſol.14.num.2. Fontanel. de pactis nupt.p.2.clauſ.5.gloſ.8.p.14.n.69 Guzman.de euict.q 4 à n.1.Et ſic nõ ſufficit ſimplex denunciatio, ſed amplius requiritur proteſtatio & admonitio vt liti aſſiſtat,cauſamque defendat,Greg.l.32.gloſ.4.tit.5.part.5.Cabal.d.§.3.à n.21. Molin. d. diſp.380 num.9.verſ.exiſtimo etiam, Trentacinq.d.reſ.4.n.2 verſ.ſecunda opinio,D.Barb. vbi ſup.n.18.vbi tamen numeris ſeqq.contrá-
9 riũ ſequi videtur. Et vlteriùs requiritur, vt libelli copia aduersùs emptorem producti ad venditorem tranſmittatur,vt omnino de litis motæ qualitate ſit certus, Duen. reg.243.Cou.d.n.3.verſ.tertio,Greg.Lop.d.l.32.gloſ 4.q.2.Gam. deciſ.79.n.1. Alex. Trentacinq.d.reſol.4.n.3.Vincent.Larot.de depoſ.p.1.tit.de compenſat.excuſ.3.n.13.D.Barboſ.in d.l.venditor.n.15 Guzman.d.q.4 ex num.33. Pareja d.tit.5.reſol.14.n.3. Vlteriù quoque requiritur quòd emptor pariter litem proſequatur, quia non ſufficit quòd huiuſmodi denunciatio ſolemniter, & cùm requiſitis neceſſariis fiat, niſi ſequatur cauſæ proſequutio l.1.C.de peric.& commodo rei vend. Greg.Lop.d.l.33.gloſ 4.verba comprador,Gutier.d.p.1 c.61.num 8.quicquid dicat Alex. Trentacinq d.reſolut.4. n.5. verſ.ſecundò requiritur.

10 Quod in tantum verum eſt, adeò requiri huiuſmodi denunciationem, vt etiã venditori, vel actori ſcienti litem motam eſſe ſuper re ab eo vendita, facienda ſit ad hoc vt de euictione teneatur, ita Capell.Tholoſ.deciſ.408.Rebuff.tom.3.ad leges Galliæ.tit.de donat.art.5.gloſ vnic.n.27.Anton.Gom.d.to.2.c.2.n.39.verſ.item adde,Franc.Marc.deciſ.581.n.9.Caballin.de euict.§.3.n.4.& 5.Cou. lib.3.var,c.17.n.3.Morl.in emporio iuris tit.9. in Prælud.n.38.Mench.controu.vſufruc.c.9.n.13.Nicol.Vander ſing.33.n.4. Molin. de Iuſtit.tract.2.diſp.380.n.9. Carot.de depoſito p.1.tit.de compenſat.excuſ.3.n.13.Card.Tuſch. lit.E,concl.353.n.1.in fine, & lit.I,concl.339.n.5.Gam.deciſ.79.n.1.Gutier.d.c.61.n.3.Ceuall.q.385.n.1.Tepat.tit.de denunciat.422.c.2.verſ.vnum eſt,D.Barboſ.in d.l.venditor n.8.& 9.Cancer.d.p.1.c.13.de empt.n.63.verſ. quæ denunciatio. Fachin controu.lib.2.cap.35.verſ.quod attinet ad tertium, Trentacinq.d.tit.de empt.& vẽd.reſol.4.n.5.verſ.quinto requiritur,Fontanel.d.p.2.clauſ 5.gloſ.8.p.14 n.71.Sempron. Aſci.determin.68.num.4.5 & 6. Caſtill. controuerſ. lib.4.c.42. n.95. Guzman.d.q.4.n 4. Ratio eſt, quia licèt qui certus eſt certiorari vlteriùs non oporteat 11
iuxta reg.qui certus, de regul.iur.in 6.vbi tamen non ad ſimplicem ſolum ſcientiam, ſed vt etiam ſciens aliquem actum faciat, partis quoque deſideratur renunciatio l. denunciaſſe 17.§.quid ergo, ff. de adulter.

Ad num.8.Quando venditori nulla com- 12
petit defenſio contra iura illius, cui res fuit reſtituta, & omnino res eſſet euincenda, etiamſi facta fuiſſet denunciatio, illa nequaquam erit neceſſaria, vt per Aufrer. ad Capell.deciſ.408.num.5. Rebuff. ad leges Galliæ tom.3.tract. de dilat.art.5.gloſſ.vnic.n.45.& 46. Afflict.deciſ.43.num.3.& ibi Vrſill. à num.1.Anton.Gom.d.tom.2.cap.2.num 39.col.5. Caballin. de euict.§.3.num.73 cum multis ſeqq.Cou d.lib.3.cap.17.num.6. Maſcard. de probat.concl.615.num.15.Barz.Bonon.deciſ.85.num.13. Surd Mant. deciſ.22. num.8. & 9.& de aliment.tit.9 q.42. numero 28. Muta deciſ.59 num.3.& 4 Sebaſt. Medic. deciſ.29.num.5. Hieron. de Laurent. Auen.deciſ.11.n.8. M. Anton. Pereg.deciſ.89.num.7. Cald. Pereira de empt. cap.31.num.71. Caualcan. deciſ.8.n.25.p.1. Mantic. deciſ.30.numero 3. Seraph. deciſ.1024.numer.5.Card. Tuſch. lit.E,concl.353.num.29.cap.9.& 33.D. Barb. in d. l. venditor num. 69. cum ſeqq. Fachin. controu.lib.2. cap.37.& lib.3.conſ.25. num 3. Alex. Trentacinq d. lib.3. tit. de empt. & vendit.reſol.4. numer.9.& 10. Morl. in emporio iuris part.1.tit. de empt. in prælud.num.40.Ceuall.quæſt.385.numer.2.& quæſt 799. per tot. Gaſp.Rodrig. de annuis reddit. lib.2. quæſt.9.num.19.Anton.Fab. in ſuo Cod.lib.8. tit. de euict.definit.25.numer.12. Sempron. Aſci.d.determ.68.numer.11.Molin. diſp.380. verſ.obſeruandum eſt. Fontanel. dict part.2. clauſ.5. gloſ.18. part.14. numer.75. & 76. Guzman. de euict quæſt.4. à numero 77. Intellige procedere ſi emptor, qui litem venditori non denuntiauit, de iuſtitia euincẽtis doceat,hoc eſt quòd nulla erat omnino vẽditori defenſio: aliàs ſi emptor hoc nõ probauerit,& docuerit, non poterit contra

ſuum authorem obtinere. Ita Anton. Gom.
n. 39. circa med. Cou. n. 6. Caballin. n. 19. Se-
baſt. Medices num 5. Alex. Trentacinq. verſ.
mihi placet, proximè citatis locis, D Barb. in d. l.
venditor à num 43. Guzman. d. q. 4. num. 97.
& 99.
13 Ad num 11. Feudo euicto contra dominũ
feudatarius de euictione agere poteſt c. 1. de.
inueſt. de re aliena facta, Boër. d. deciſ. 19. n.
3. Monter à Cueua deciſ. 13. n. 9. Alex. Tren-
tacinq. d. lib. 3. tit. de donat. reſol. 2. numer. 10.
Caball. de euict. in addit. lit. H. vbi dicit quòd
ſi feudum in totum, vel in parte euincatur,
& à principio infeudatio facta fuit gratis,
& liberaliter, prout eſt natura feudi, tunc nõ
eſt locus euictioni; ſed quòd ſolùm, vaſal-
lus pro futuro tempore releuatur ab oneri-
bus feudalibus pro rata reſpectu rerum eui-
ctarum. Aut verò apparet quòd infeudatio
eſt facta mediante pretio, vel æquiualente
compenſatione, & tunc locus eſt euictioni,
quod intellige, vt per Surd. deciſ. 296. num.
21. & 22. quando per modum gratiæ facta
fuit conceſſio, & non per contractum, & ſic
eſt accipienda deciſio Senatus Neapolita-
ni, quam refert Ioan Baptiſta Thoro in com-
pendio deciſ. verb. euictio 1. vbi ait Senatum
declaraſſe quòd ſi ſeruitia pro feudo debi-
ta ſunt æqualia feudo, euictio debetur. Vide
Theſaur. forenſ. q. lib. 2. q. 23. Fachin. contron.
lib. 7. c. 14. Cæl. Manent. Mantuana deciſ. 14.
Guzman. de euict. q. 32. num. 33. vbi de hac
euictionis feudorum materia latè agunt.
14 Ad n. 12. Quando emptor eſt minor, nõ
eſt neceſſaria denuntiatio, ſi aliàs venditor
ſciat litem eſſe motam, quia re ipſa abſque
interpellatione eius debitor conſtituitur in
mora, vt per Capel. Tholoſ. deciſ. 408. n. 2.
Caballin. de euict. §. 8. n. 103. & ſeq. Cou. d. lib.
3. c. 17. n. 4. Maſcard. de probat. concl. 615. n. 17.
Fach d. lib. 2. c. 38. in princ. verſ. fundamentũ.
Alex. Trentacinq. d. lib. 3. tit. de minorib. reſol.
4. n. 15. Eſcob. de ratiocin. c. 15. à n. 31. Molina
diſp. 380. verſ. quãdo emptor eſt minor, Steph.
Gratian. diſcept. forenſ. c. 175. n. 33. Guzman.
15 de euict. q. 5. n. 20. cum ſeqq. Idẽ cùm fiſcus eſt
emptor, & venditor litem contra eum eſſe
motam ſcit, nam tunc venditor abſque in-
terpellatione cõſtituitur in mora, & aduer-
sùs eũ de euictione agere poterit, Maſcard.
d. concl. 615. n. 17. Pereg. de iure fiſci lib. 6. tit.
4. n. 39. Steph. Gratian. d. cap. 175. n. 33. quic-
quid dicat Caballin. d. §. 3 num. 105. & 106.
16 Idem quando Eccleſia eſt emptrix, nam
vtitur iure minoris, & denuntiatio non eſt
neceſſaria. Cou d. n. 4. Pichard. de mora à n.
38 Alex Trantacinq. d. n. 15. & Gratian. ci-
tato loco, cõtra Caballin. d. §. 3. n. 103. verſ. ego
17 credo, cum ſeqq. Idem quando per pactum
neceſſitas denuntiandi fuit remiſſa, Anton.
Gom. d. c. 2. 36. verſ. item adde Gutier. d. c. 61.
numer. 15 Molin. d. diſp. 380. verſ obliq. Alex.
Trentacinq. d. reſol. 4. n. 7. Cald. Pereira de
empt. cap. 31. n. 73. Sẽpron. Aſci. d. determ. 68.
n. 3. Guzman. q. 5. n. 30. Vel quando emptor, 18
& venditor ſimul in eodem iudicio conue-
niuntur, Vincent de Franchis deciſ. 523. n.
4. Viui. deciſ. 510. n 8. Fachin. lib. 3. conſ. 25. n.
1. Alex. Trentacinq. d. reſol. 4. n 8. D. Barboſ.
in d. l. venditor num. 23. Card. Tuſch. lit. E,
concl. 357. n. 7. Guzman d. q. 5 n. 1. Bapt. Tho-
ro d. verb. euictio fin. col. 3. vbi ſubdit ſuffice-
re quòd ſit in iudicio per Procuratorem.
Ad num. 13. Quòd etſi venditor empto-
rem defendere iuraſſet, ſciatque emptori
aliter quàm per eius denunciationem litem
motam adhuc empturis denunciatio vt de
euictione venditor teneatur, requiritur, vt
per Rebuff. d. gloſſ. vnica n. 36. Marc. Anton.
Bauer. de mora p. 2. n. 21. Caballin. d. §. 3. n. 54.
cum ſeqq. Cott. verb. emptor malè defendens
verſ. vltra eos limita, Cou. d. c. 17. n 5. Scraph.
de priuil. iuram priuil. 49. Gutier. d. c. 61. n. 19.
Ceuall. commun q. 385. num. 3. Alex. Trenta-
cinq. d. reſol 4. n. 8 ad fin. Mari. Muta deciſ. 59.
n. 14. Camill. Borrel. in ſumma deciſ. p. 1. tit.
60. de iuram. n. 234 Fontanel. d p. 14. num. 73.
Cald. Pereira d. c. 31. n. 70. Rot. deciſ. 69. n. 3.
5. 7 & 8. p. 1. diuerſ.
Ad n. 14. Emptor ſi fuit contumax tẽpore 19
ſententiæ non poteſt agere de euictione.
Anton. de Burg. in hoc c. n. 14. Cou. d. c. 17.
n. 9. Capic. deciſ. 106. n. 4. Caballin. de euict. §.
5. n. 5. Mòrla d. tit. 9. de contrah. empt. in præ-
lud. n. 40. verſ. ſeptimus & vltimus caſus, Gu-
tier. d. c. 61. num. 13. Surd deciſ. 22. n 1, Card.
Tuſch. d lit. E, concl. 367. à n. 1. Sempron. Aſci.
deciſ. 68. n. 7 Guzman. de euict q. 39. num. 17.
Et in dubio ſententia lata contra contuma-
cem præſumitur latam propter contúma-
ciam, & non ob malam cauſam, & defectũ
iuris, Anton. Gabr. commun lib. 2. tit. de ſen-
tent. concl. 3. n. 1. Menoch. de præſumpt. lib. 2.
præſ. 70. n. 1. & 2. Sempron Aſci. d. deciſ. 68.
n. 8. Guzman. d. q. 39. n. 18. Et hoc procedit
etſi venditor fuerit citatus, & emptor ei li-
tẽ denuntiauerit, & comparuerit, ex Cre-
mẽ. ſing. 89. & Sempr. Aſci. determin. 68. n. 9.
Nota emptorem de euictione agere nõ 20
poſſe ſi victus à ſententia contra eum lata
non appellauit. Anton. Gom. d. tom 2. c. 2. n.
39. verſ. ſecundus caſus, Pinel. in l. 1. C. de bonis
matern. p. 3. n. 50. limit. 3 Cou. d. c 17. n. 9. Cald.
Pereira d. c. 31. n. 26. D Barboſ. in d. l. venditor
n. 4 Fachin. contron. lib. 2. c. 41. Cancer. d p. 1. c.
13. de empt. n. 68. Morla. d. tit. 9. in prælud. nũ.
40. Guzman. de euictionib. q. 12. num. 16. cum
quibus declarabis.

Ad

21 Ad *num.*15. Quando venditor comparet
poſtquam iudicium cum emptore inchoa-
tum fuit, inuito actore mutationem obtine-
re non poterit, quia venditor admiſſus non
conſideratur, vt principalis, ſed vt aſſiſtens
emptor, & illius defenſor, Caballin. *d.* §. 3.
num. 119. *in fine;* D. Barboſ. *in d. l. venditor*
*num.*106. *&* 185. Giurb. *deciſ.*8. *num.*31. *&*
28. Guzman. *de euict. q.*6. *n.* 19. & ad cau-
ſam admittitur in ſtatu & terminis, in qui-
bus illa reperitur, & illam proſequi debet
in ſtatu in quo erat tempore, quo ad iudi-
cium venit, *c. vlt. vt lite pend. lib.*6. vbi DD.
22 citaui *in hoc libro.* Ita vt ſi veniat venditor
poſt finitam dilationem conceſſam empto-
ri ad probandum, non poterit nouas pro-
bationes facere, etſi alleget dilationem da-
tam emptori ignoraſſe. Surd. *deciſ.*60. *n.*6.
& deciſ 146. *num.*6. Ioſeph. Ludou. *deciſ.*26.
*num.*6. Gutier. *pract. lib.*1. *quæſt.*66. *num.*1.
Couarr. *pract. cap.* 13. *num.*2. D. Barboſ. *in d.*
l. venditor, *num.* 124. niſi aſſiſtens ſit minor,
qui beneficio reſtitutionis impetrato pote-
rit nouos teſtes producere, gloſſ. *verb. ex per-*
ſona, in l. ſi parentes, C. de euict. Parlad. *lib.*2.
rerum quotid. cap 11. *num.*5. Mier. *de maior.*
part. 4. *quæſt.* 14 *à num:* 18. Gutierr. *d. q.*66.
*num.*2. Cabed. *deciſ.*97. *num.* 3. *part.* 2. Cald.
Pereira *d. c.* 31. *num.*81. D. Barboſ. *in l. mari-*
*tum, num.*84. *ff. ſoluto matr. & in d. l. venditor,*
*n.*125.

23 Si verò venditor comparéat non animo
nouandi actionem, ſed ea ſalua manente,
ac actor tantùm petat mutari iudicium fu-
turum, vt ſcilicet cum eo inchoëtur, & non
cum emptore, venditor audiendus eſt,
dummodo ſe obliget quòd in re petita fiat
executio, *l. ſed etſi lege.* §. *item ſi rem, ff. de pe-*
tit hered. l. planè. ff. famil. hercìſc. Capic. *deciſ.*
197. *n.*6. Menoch. *conſ.*488. *n.*4. Benitend.
*deciſ.*92. *n.*2. Card. Tuſch. *lit. E, concl.* 355.
num. 2. D. Barboſ. *in d. l. maritum, num.* 85. *&*
*in d. l. venditor, num.*108. 109. *&* 111. Guz-
man, *de euict. quæſt.*6. *à num.*12. & hoc locum
habet quamvis actor reluctetur, nam inui-
tus cogitur litem inchoare cum venditore,
Ruin. *conſ.*84. *num.*6. *l.*5. Benintend. *d. de-*
ciſ. 2. *num.*5. D. Barboſ. *in d. l. venditor. n.*113.
Niſi ex hac iudicij mutatione actor præ-
24 tenderit aliquod præiudicium ſibi inferri,
vt pote quòd allegaret emptorem facilio-
rem eſſe ad conueniendum, *l. ſi actor, ff. de*
procurator Capic. *d. num* 6. Molin. *diſp.* 380.
verſ. quando venditor ſi res euincatur, D. Bar-
boſ. *in d. l. maritum, num.*85. *& in d. l. ven-*
*ditor, num.*115. vel ſi hoc prætextu velit
cauſam ad forum ſuum, coram Iudice
ſuo trahere, nam tunc non mutabitur iu-
dicium, ſed hoc in dubio non videtur ad-
mittendum, quia actoris præiudicium con-
ſiderari non poteſt in hoc caſu, cùm regu-
lariter nihil interſit cum vno, vel altero
cauſam mouere. D. Barboſ. *in d. l. venditor,*
*num.*116. Guzman. *dict. quæſt.*6. *num.* 17.
& 18.

Ad *num.*16. Venditor ſi ſit clericus, ita te- 25
netur emptorem laicum defendere coram
ſuo Iudice quo conuentus eſt, vt licet eum
inhibeat Eccleſiaſticus Iudex, ne in cauſa
illa procedat, nihilominus de ea cognoſce-
re poterit, & inhibitione non obſtante ad
cognitionem procedere, Ga . . *obſeru.*71.
*num.*7. Anton. Burg. *in præſenti*, *num.* 20.
Honded. *conſ.*25. *num.*15. Bobadil. *in ſua po-*
litica, lib. 2. *cap.* 18 *num.* 169. Ceuall. *commun.*
quæſt. 36. *num.* 2. *& quæſt.*588. *num* 627 *& de*
cognit. per viam violent. part. 2. *quæſt.* 45 Cald.
Pereira *d. cap.*31. *à num* 82. Giurba *deciſ.*8.
*num.*27. Guzman. *de euict. quæſt.* 7. *num.*1. Pe-
rez de Lara *de vita hominis, cap.* 21. *num.* 62.
cum ſeqq. Et quid fiſco? Vide Brunor. à So- 26
le *in locis communib. verb. emptor, num.*2. Ca-
ualcan. *deciſ.*8. *part.*1. Capic *deciſ.* 197. Pe-
regr. *de iure fiſci, l.*7. *tit.* 1. *num.* 9. Alfar. *de of-*
*ficio fiſcal. gloſſ.*16. *priuil.* 1. *à num.*21. Hering.
de fideiuſſ. cap. 23. *num.* 34. Cancer. *var. p.* 2.
*cap.*46. *num* 42. *&* 45. Guzman. *de euict.*
*quæſt.*8. *à num.*8. Perez de Lara *d. cap.* 21.
*n.*62. qui reſoluunt poſſe fiſcum ad ſuum
Iudicem trahere actorem agentem contra
emptorem ſuper re ab ipſo vendita: contra
quos tenent Rebuff. Caballin. Burg. The-
ſaur. & alij citati à D. Barboſ. *in d. l. venditor,*
num. 152. & à Cald. Pereira *d. cap.*31. *n.*98.
& 99.

Ad *num.*17. Emptori non datur actio 27
euictionis contra venditorem, quando per
imperitiam, errorem, vel iniquitatem Iudi-
cis, qui iniuſtè iudicauit, res fuit euicta, vl-
tra citatos tenent Anton. Gom. *tom.*2. *var.*
cap. 2. *n.* 39. *in fine.* Caballin. *de euict.* §. 2. *à*
*n.*6. Morla *d. tit.* 9. *de contrah. empt. in prælud.*
*num.*47. Gutierr. *de iuram. confirmat. part.* 1.
*cap.*61. *num.*10. *&* 17. Verall. *deciſ.*317. *p.*1.
Bobadil. *in ſua politica lib.* 1. *cap.*6. *num.* 33.
lit. H. Carot. *de remed. aduerſ. præiud. ſentent.*
except. 70. *à num.*66. Molin. *d. diſp.* 380. *verſ.*
quartus quando ſententia eſt, Guzman. *de*
*euict. q.*40. *per tot.* Mar. Antonin. *var. reſol.*
*lib.*16. *n.*6. Vel quando facto Principis res
ab emptore fuerunt ſublatæ, aut fuit com- 28
pulſus eas alteri vendere, Caballin. *d.* §. 4.
*num.*56. Pute. *deciſ.* 381. *num.* 2. *lib.* 3. Verall.
*deciſ.*318. *part.* 1. Queſada *diuerſ. quæſt. Iuris,*
cap 10. *num.*8. Mari. Antonin. *d. reſol.* 16. *n.*8.
Ceuall. *commun. quæſt.* 537. *in fine*, Theſaur.
quæſt. forenſ. lib 4. *quæſt.* 10. Cald. Pereira *d.*
*cap.*31. *num.*102. Steph. Gratian. *diſcept. fo-*

renſ. tom. 3. c. 520. à n. 23. Caſtill. *contron. lib. 4. cap 42. n 69. &* 108. Guzman. *de euict. q. 52. num. 75.*

De locato, & conducto.

Tit. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Scholaſtici expelli non poſſunt etiam à domino domus, ea indigente.*

2. *Vtilitas maior reſultat ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſitate domini.*

3 *Vtilitas publica præfertur priuatæ.*

Cap. Ex reſcripto. I.

1 AD *num. 2. in fine.* Nota quòd ſcho-
laſticos è domo expellere non po-
teſt illius dominus, etiamſi ea in-
digeat pro ſuis vſibus; nam ſi ipſi poſſunt
eundem dominum expellere, & eum com-
pellere, vt ſibi domum locent, ex Rebuff.
de priuileg. ſcholar. priuil. 7. & Horat. *Luſit.
eod. tract. priuil. 93.* D. Barboſ. *in l. 1. p. 7. n. 51.
ff. ſoluto matr.* multo potiùs quando domus
eſt illis locata, non poterunt expelli, arg.
2 *c. quanto, de iureiur.* Et maior vtilitas reſul-
tat ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſi-
tate domini, ſiquidem in hac vertitur pri-
uata vtilitas, in illa autem vtilitas publica, vt
notat Accurſ. *in l. 1. C de ſtud. liber. vrb. Ro-
mæ, lib. 11.* per text. *in l. 1. C. qui ætat vel profeſſ.
ſe excuſ. l. 10.* Iaſ. *in l. ſtipulatio, ff. de noui oper.
3 nunciat.* D. Barboſ. *citato loco n. 50.* At cer-
tum eſt vtilitatem publicam præferendam
eſſe priuatæ, *l. vtilitas, C. de primipil. lib. 12.
l. 1. ff. ſoluto matrim.* quæ magis diligi debet
quàm propria perſona. Et ſic reg. *l. Præſes
C. de ſeruit.* tunc locum habet, quando ex
vtraque parte vertitur vtilitas priuata; nam
etſi ſcholaſtici vtilitas priuata eſſet, adhuc
locator contra pariter priuilegiatum non
poterit ſuo priuilegio vti, *l. verum 11. §. item,
ff. de minorib.* quam ſententiam tenent Re-
buff. *de priuileg ſcholaſticor. priuil.* 8. Morl. *in
emporio Iuris part. 1. tit. 10. in prælud. num. 26.*
Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3. ſub
hoc tit. reſol. 4. n. 7.* & ita ſe vidiſſe practica-
ri etiam in officialibus ſanctæ Inquiſitionis
refert Ceuall. *commun. contra communes
q 756 n 48.* quicquid dicat Valaſc. *de iure
emphyt. q. 22. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Sterilitas dicitur quando vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tam pauci vt deducto ſemine, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit.*

2 *Inquilino qui domum propter peſtem, aut bellum deſit habitare, facienda eſt remiſſio mercedis pro rata temporis.*

3 *Renunciatio caſuum fortuitorum an comprehendat caſus inſolitos, & rariſſimè contingentes.*

4 *Caſus fortuitus propriè dicitur qui communiter ſolet euenire, inſolitus verò qui rariſſime contingit.*

5 *Clauſ.* renuntians omnibus, & ſingulis caſibus fortuitis etiam, *&c. poſt expreſſionem aliquorum caſuum ſpecialium, an comprehendat maiores, & grauiores expreſſis.*

6 *Emphyteuta, qui moderatam ſoluit penſionem ratione dominij vtilis non eſt facienda illius remiſſio.*

7 *Beneficiario an debeat fieri penſionis, quam ſoluit, remiſſio pro rata damni, ſeu ſterilitatis fructuum beneficij ſibi contingentis? remiſſiuè.*

8 *Mercedis, ſeu penſionis remiſſio ceſſat quoties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem, acciderit.*

9 *Neceſſitas propria propter quam poteſt conductor è domo ſua inquilinum expellere, quæ dicatur oſtenditur.*

10 *Relocans non dominus non poteſt è domo expellere illum, cui relocauit, propter propriam neceſſitatem.*

11 *Pactum de non expellendo cum hypotheca non operatur quando ex noua cauſa debet fieri expulſio.*

12 *Domus reddenda eſt conductori poſt refectionem donec conductionis tempus finem accipiat.*

13 *Scholaris poteſt expelli à domo conducta ex cauſa malæ conuerſationis, niſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum eſſe meretricari.*

14 *Conductor ceſſans in ſolutione per biennium, an & quando expelli poſſit à locatore declaratur.*

Cap. Propter ſterilitatem. III.

AD *n. 3. in fine.* Nouiſſimè Didac. de Britto *ad hunc text. num. 58.* vbi poſt plures relatas opiniones videtur cum ea remanere, quòd ſcilicet ſterilitas quoad

hunc

hunc effectum dicatur quando vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tam pauci vt deducto ſemine, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit, additque dari etiam ſterilitatem efficacem ad effectum inducendi remiſſionem mercedis, ſeu penſionis, quando ita pauci fructus naſcuntur, vt ſi colonus ſoluat integram penſionem, maneat deceptus vltra dimidiam iuſti pretij.

2 Deinde *num.62.cum ſeqq.* quærit an ſi conductor, ſeu inquilinus prædij vrbani propter ſuperuenientem caſum fortuitum peſtis, aut belli pro tempore domum deſinit habitare, ſit facienda remiſſio mercedis pro rata temporis, quo illam non habitauit? & reſoluit faciendam eſſe remiſſionem, & habendam rationem non ſolùm temporis, quo inquilinus ex cauſa peſtis, ſeu alia legitima non habitauit, ſed etiam temporis, quo habitauit, vel cùm poſſet, quia ceſſauit cauſa peſtis noluit habitare, itavt ſubducto tantùm tempore illo, in quo propter caſum fortuitum, & ita circa propriam culpam deſinit habitare, & pro rata illius ſubducta penſione integri, reliqui temporis, quo habitauit, vel non habitauit ex propria culpa, teneatur penſionem ſoluere, cum hac tamen differentia quòd in colono requiritur grande damnum, & immodica fructuum calamitas, nempe inducens læſionem vltra dimidiam, vt dixi: cùm tamen in inquilino modicum damnum ſufficiat, veluti ſi per vnum menſem tantum deſinat habitare ex caſu fortuito, vt pro rata illius ſibi fiat penſionis remiſſio.

3 Ad *num.*8. Adde Did. de Britto *in comment.ad hunc text.in princ.num.*70.*pag. mihi* 310. qui tenet renunciationem caſuum fortuitorum, ac etiam pactum per quod conductor ſuſcipit in ſe omne periculum, comprehendere quidem quoſcumque caſus fortuitos & inſolitos, dummodo non ſint omnino inſoliti, & rariſſimè contingentes, ad quos veroſimilis mens contrahentium tanquam ad incogitata non protenditur; ſubditque quando generalem caſuum fortuitorum renunciationem præcedit ſpecialis aliquorum caſuum expreſſio, veluti ſi conductor dicat, renuntio pluuiis, incendio, & omni caſui fortuito; receptum eſſe vt in tali renunciatione non comprehendantur niſi caſus ſimiles, vel minores expreſſis, itavt ſpecificatio, ſeu nominatio certorum quoad ſimiles demonſtratiuè, non verò reſtrictiuè quoad cæteros maiores, & rariſſimè contingentes ſit intelligenda; & ampliat *num.*75. vt procedat etiam quando aliquis caſus ſpecialis exprimitur non ſolùm comprehenſiuè, ſed etiam exceptiuè, ſiue ante, ſiue poſt clauſulam, ſiue renunciationem generalem, veluti ſi quis, excepto caſu niuium, ſeu inundationum generaliter renuntiet quibuſcumque aliis caſibus fortuitis, in qua ſpecie clauſula, ſiue renunciatio generalis ad maiores, & grauiores ex defectu intentionis non extenditur.

Ad *num.*8. *in princip.* Adde Didac. de 4
Britto *ſuper hunc text. in princ. num.*74. vbi ait caſum fortuitum propriè dici, qui communiter ſolet euenire, inſolitum verò qui rariſſimè contingit, & tandem *num.*75. concludit quòd cùm in hoc non ſit aliquid determinatum in iure, nec vllum tempus certum, meritò debet totum hoc relinqui arbitrio iudicantis, ſicut etiam vt quis dicendus ſit caſus ſimilis non maior expreſſis ad denegandam, vel concedendam remiſſionem mercedis quoties vltra clauſulam generalem caſus ſpeciales aliqui exprimuntur, pariter relinquẽdum eſt arbitrio iudicis qui inſpicere debet regionis naturam ad diſcernendum, vtrùm in eadem regione caſus, qui contigit, dicendus ſit inſolitus, deinde recurrere debet ad lapſum temporis facta computatione ab eo, in quo idem caſus contigit, & eiuſdem qualitatis.

Ibid. in fine. An poſt expreſſionem ali- 5
quorum caſuum ſpecialium in renunciationem factam, exprimatur etiam quòd conductor renuntiat omnibus, & ſingulis caſibus fortuitis, etiam nullo vnquam tempore contingentibus, & ita omnino inuiſis & inauditis, operetur hæc clauſula propter ſuam exuberantiam, vt in ipſa comprehendantur maiores, & grauiores expreſſis? Vide Didac. de Britto *citato loco n.*72.

Ad *num.*10.*in fine.* Pro exornatione con- 6
cluſionis vltra citatos adde Gregor. *l.*28. *verb. octaua parte, tit.*8. *part.*1. Clar. *§.emphyteuſis.num.*7. Anton.Gabr.*tom.* 3.*commun. tit.de iure emphyt.concl.vnica, n.*1. *cum ſeqq.* Ioan.Garc. *de expenſ.cap.*14.*num.*9. Did. de Britto *ad hunc text.num.*10. qui tenent non eſſe faciendam penſionis remiſſionem emphyteutæ, qui moderatam ſoluit ratione dominij vtilis, quod ſibi retinet, & in recognitionem directi penes directum dominum exiſtentem; ſecus ſi ſit magna, & fructibus correſpondens, quo caſu faciendam eſſe remiſſionem mercedis, & penſionis propter ſterilitatem magno incommodo afficientem emphyteutam, aiunt, & idem Didac. de Britto *citato loco numer.*12. cum Clar. Gabr. & Garcia *citatis locis*, tenet illo caſu ſemper penſionis remiſſionem ex ipſa natura contractus emphyteutæ faciendam ſi ipſa res emphyteutica propter ſuperue-

nientem

nientem calamitatem, & caſum fortuitum, in totum pereat, ſecus ſi non in totum, ſed pro parte, maximè ſi pars, quæ remanet, ſufficiens non eſt ad eiuſdem penſionis ſolutionem: ad quod illud paſſim vulgò adducitur quod carmine continetur.

Si res pereat tota, liberabitur emphyteota:
Sed ſi pro parte, nulla liberabitur arte.

7 Sed an idem dicendum ſit de beneficiario, qui tenetur ad ſoluendum onus penſionis, an videlicet ſibi fieri debeat eiuſdem penſionis remiſſio, pro rata damni, ſeu ſterilitatis fructuum beneficij ſibi contingentis? vide Bellencin. *de charit. ſubſid. quæſt.* 34. Bapt. *de penſion quæſt.* 16. *num.* 4. Gig. *eod. tract. quæſt.* 62. *num.* 6. Didac. de Britto *ſuper hunc. text. n.* 14.

8 Ad *num.* 4. Adde Didac. de Britto *ſuper hunc text. num.* 18. ad hoc quòd remiſſio mercedis, ſeu penſionis ceſſat quoties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem, acciderit, & in idem eſt text. *in l. videamus, § penult. & l. ſi merces, § culpa ff. locati*; additque non aliter culpam in propoſito efficacem eſſe, quàm ſi fuerit ordinata ad caſum, ita vt immediatè ex ipſa culpa, & non aliunde caſus eueniat: vnde ait non eſſe legitimam culpam habendam, quæ prouenit ex bello, & hoſtium incurſu, cuius ipſe colonus cauſa fuit, quia licèt talis culpa eſſet ad bellum ordinaria, non tamen ordinata erat ad ſegetum deuaſtationem.

9 Ad *num.* 22. Adde Didac. de Britto *ad hunc text. in § verum, num.* 6. vbi dicit ſi strictum Iuris rigorem attendamus, neceſſitatem propriam, de qua textus agit, eam eſſe dicendam quando ſibi ipſi locatori poſt celebratum contractum de nouo emerſit ad habitandum, ſed lato modo etiam propriam cenſendam neceſſitatem filiorum, quos in poteſtate habet, ſi fortè aliquis de nouo vxorem duxit, cum qua debeat cohabitare, & ad id indigeat domo conducta, vel ſimilis illi ſuperueniat, quia neceſſitas filij reputatur neceſſitas patris, cuius pars cenſetur; itidem ſubdit propriam neceſſitatem dici quando ea ſuperuenit parentibus locatoris propter mutuum amorem, & quia reciprocantur inter ſe, licèt in fratribus contrarium teneat.

10 Ad *num.* 26. Idem in relocante; ſi enim is, qui locauit non eſt dominus verè, vel præſumptiuè rei locatæ, vtpote quia rem ipſam habet à domino conductam, & relocauit eandem alicui tertio, minimè poterit ob ſibi obuenientem neceſſitatem ſecundum conductorem expellere, etiamſi ab ipſo cauſam habeat, cùm deficiat reſpectu eiuſdem æquitatis ratio, quæ viget in locatore, qui eſt dominus domus locatæ, vt poſſit vti eadem propria domo. Ita Didac. de Britto *ad d. § verum, num.* 8. vbi rationem reddit, quia *in l. æde, in princ. C. locati*, ſemel & iterum de domino fit mentio, quaſi diuerſum ſit omnino cenſendum reſpectu locatoris, qui dominus non ſit, quinimò nec ſufficere ait, quòd quis ſit dominus, ſed requiritur inſuper quòd conductor, qui debet expelli ab ipſo domino, cauſam habeat, vtpote quia idem dominus ſibi locauit, ſecus ſi ab alio.

Ad *num.* 28. *in fine*. Nota quòd pactum de non expellendo cum hypotheca, ſiue generali, ſiue ſpeciali pro ſecuritate ipſius, non operatur quando ex noua cauſa fieri debet expulſio, de quo Valaſc. *de iure emphyt. quæſt.* 22. *num.* 4. Pichàrd. *in § actionum, quæſt.* 17. *num.* 30. *&* 31. *Inſtit. de action.* Molio. *de Iuſtit. diſp.* 499. *verſ. quamvis, & verſ. vtrùm autem*, Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3. *tit. de locato, reſol.* 4. *num.* 8. Did. de Britto *ad hunc § n.* 10. 11

Ad *num.* 30 *in fin.* Quamvis dicit reddendam eſſe domum conductori poſt refectionem, donec conductionis tempus finem accipiat, ibi citatis adde *l. Caſtella 6. tit.* 3. *part.* 5. *verſ. ſi non fueſſe adouada*, vbi Gregor. *l. Regia Luſit. lib.* 4. *tit.* 24. *in princ.* ibi, *Acabado o repairo, e adulso lhe tornara a caſa a te ſe acabar o tempo do aluquel*, Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 4. *n.* 9. Pichard. *d. quæſt.* 17. *num.* 32. Didac. de Britto *vbi ſuprà num.* 5. vbi etiam tenet, quòd ſi ceſſante cauſa refectionis, vel habitationis ex parte locatoris domus reddatur conductori, ipſe verò minimè velit eandem habitare, debet ſibi fieri penſionis remiſſio pro reſiduo temporis, ſaltim eo caſu, quo inquilinus ſic eiectus ex cauſa refectionis domus, aliam conduxerit pro maiori tempore neceſſitate coactus, & *num.* 3. declarat, quòd tunc demum poterit expelli conductor ex cauſa refectionis, quando refectio ipſa eius fuerit qualitatis, vt fieri nequeat inquilino domum ipſam habitante, vel partem eiuſdem; ſecus quando refectio domus fieri poteſt eodem ipſo habitante, & iſto caſu conductor pro eo tempore etiam cum aliquo, modico tamen incommodo habitans tenebitur ad integram penſionum ſoluendam, & *num.* 4. eandem concluſionem declarat quando cauſa refectionis domus non extabat, nec præuideri potuit locationis tempore, ſecus ſi iam extitiſſet, & præuideri potuiſſet tempore contractus, quo caſu, etiamſi de facto neceſſaria ſit, non tamen ex ea cauſa poterit inquilinus expelli inuitus. 12

Ad

13 Ad *num.35.in fine.* Sentio cum Rebello poſſe expelli ſcholarem è domo conducta ex cauſa malæ conuerſationis, quia licèt id negarent Bolongn. & Rebuff. *in collect.* citati, ex eo quòd vt plurimum qualitas, & ſtatus ſcholarium eſt aſſuefacta talibus vſibus, attamen dantur plures virtute præditi, & ab his prauis vſibus abſtinentes, & ideò in eis turpior apparet inhoneſtas, ob quod cùm grauiùs delinquant, debent grauiùs coërceri, arg. *l.Presbyteri* 8. *C.de Epiſcop. & cler. & cap.cùm quidam* 12. *de iuretur. & cap. homo 40.diſt.* cum ſimilibus, reſoluit Didac. de Britto *ad.d.§.verùm num.*14.vbi hanc reſolutionem limitat ſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum meretricari, vel ſaltim ſciens præſumatur, quia de hoc ipſo ſcholaris conductor publicè eſt infamatus.

14 Ad *num.*44. Adde Pichard. *d.quæſt.*17. *num.*44. Alexand.Trentacinq. *d.tit.de locato, reſol.4.num.*11. Didac.de Britto *ad hunc §.verùm, à num.*22.vbi *num.*22.ait hunc text. dum de biennio facit mentionem, nec aliter concedit domino locatori ius expellendi conductores, quàm eodem biennio tranſacto, varios pati intellectus, & *n.*25. concludit hunc textum procedere ſpecialiter in locatione rerum Eccleſiaſticarum, quia Eccleſia pia mater mitiùs agit cum ſuis inquilinis, & conductoribus, quàm ſolent ſeculares perſonæ. Intellige etiam quando locatio vltra biennium extenditur, prout olim fieri ſolebat ad luſtrum, ſiue ad quinquennium, vt conſtat ex *l.*4. *§ res, ff ſi cert. pet. l item quæritur* 13 *§, qui impleto, l.ſi in lege* 24. *§.ſi colonus* 2.*ff.locati, l.qui quatuor* 30 *§* 1.*ff. de legat.* 3.*l.*3.*§.cùm in quinquennium, ff.de iure fiſci*, nam ſi ad annum fortè fiat locatio, termino eo tranſuerſo, poterit conductor expelli non ea ratione quòd ceſſauit in ſolutione, ſed quia finitus fuit contractus, Didac.de Britto *citato loco n.*30.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſis penſionem ſoluere ceſſans per biennium in Eccleſiaſticis à iure ſuo, in commiſſumque cadit.*

2 *Caducitatem inducit nummi vnius defectus, etiamſi penſio magna ſit.*

3 *Emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit, excuſatur.*

4 *Emphyteuta qui cum iuramento ſoluere penſionem quolibet anno promiſit, ſi primo anno deficit ab emphyteuſi, cadit ſtatim à iure ſuo.*

5 *Melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat ab emphyteuſi cadens ob non ſolutum canonem, ſed ad dominum pertinent, ſecus ſi abſque culpa cadat.*

6 *Pauper à ſolutione melioramentorum excuſatur, ſi aliunde abſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt, niſi quando dominus pauper eadem ſimiliáve eſſet facturus.*

7 *Melioramenta in re emphyteutica de mandato, vel conſenſu domini facta tenetur ipſe dominus ſoluere quamvis pauper ſit.*

8 *Melioramenta quando dominus ob paupertatem ſoluere nequit, qualiter illa tollere debet, qui fecit, oſtenditur.*

CAP. Potuit. IV. & vlt.

AD *n*90. Quòd ceſſans biennio in Eccleſiaſticis penſionem emphyteuſis ſoluere, à iure ſuo, in commiſſumque cadit præter citatos *in collect* docent Couarr. *var. lib.* 3.*cap.*17.*n.*1.*verſ.ex hac verò differentia.* Ioſeph.Ludou.*Peruſ.deciſ.*54. *num.*1. *& Lucenſi deciſ.*46.*num.*18. Ioan.Antonin.Trigona *ſing.* 33.*n.*1. Veral. *deciſ.* 180.*n.*1. *lib.*1. Franc.Viui. *deciſ.*501.*num.*1.Molin. *de Iuſtit. tom.*2 *tract* 2.*diſp.*453.*num.*1. Barnab. Cornazan. *Lucenſi deciſ.*46.*n.*1. Flamin.Carthar. *Genuen.deciſ.*75.*n* 10.Card.Tuſch *pract. concluſ.lit.E, concl.*192. *à n.*1. Camill. Borrel. *in ſumm deciſ.p* 1 *tit.* 33. *de emphyt n* 95. *& n.*174. nouiſſimè Didac. de Britto Magiſter meus in comment. impreſſis *ad hunc text.* § 4. *num.*1. 1

Ad *num* 92. *in fine.* Quòd nummi vnius defectus caducitatem inducit, etiamſi canon, vel penſio magna ſit, præter citatos, docent Tiraq. *de iudicio in rebus exig. verſ. quinquageſimo primo*, Petr. Benintend. *Bonon.deciſ.*6 Anton.Gam.*Luſit.deciſ.*41.*n.*2. *& deciſ.*116.*num.*1.Petr.Surd.*Mantu. dec.*221. *num.*21.Barnab.Cornazan. *deciſ.*1.*num.*33. Vetall. *Rota dec.* 30. *num.* 3. *& deciſ.*182.*n.*2. *lib.*1.Valaſc.*conſ.*86.*num.*6. Cardin. Tuſch. *d.lit.F, concluſ.*192.*num* 4 10.11.*&* 12.Alex. Raudenſ.*var.reſolut.lib.*1.*cap.*17. *numer.*27. Vincent.Carot. *deciſ.ſiue caſu* 6. *num* 8. Molin.*d.tract.*2.*diſp.*453.*n.*13. Card. Mantic. *de tacit.& ambig. conuent.lib.*22.*tit.*27.*n.*14. vbi quòd de æquitate poteſt excuſari, Stephan. Grat. *diſcept.forenſ.tom.*1.*c.*152. *n.*7. 9. *&* 11. Ouid. de Amicis *de iure emphyt. quæſt.*7.*n.*3.*cum ſeqq.* Didac. de Britto *d.§.*4. *num.*12. 2

Ad *n.*104. Quòd emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit, excuſatur, nec à iure ſuo cadit 3

dit, præter citatos *in collect.* tenent Franc. Milan *deciſ.17.num.38.lib.2.* Alphonſ. Villagut. *deciſ.1. num.65.* Sebaſt. de Medices *de caſibus fortuitis,p.2.q.4.n.19.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.9. in contract. num.9. cum ſeqq.* Carot. *de locato, & conducto part.2. de effectu locat. ad longum tempus q.6.num.38.* Card. Tuſch *d.lit.E,concl.192.n.195.* Card. Mantic. *d.lib.22.tit.27.n.54.* Maurit. Apicella *alleg.6.num.18.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect. 2163. verſ. item eſt aduertendum quod paupertas.*

4 Ad *num.*129. Quòd ſi emphyteuta cum iuramento ſoluere penſionem quolibet anno promiſit, ſi primo anno deficiat ab emphyteuſi non expectato biennio, vel triennio cadit, Aurel. Corbul *de iure emphyt c.15. ampl.40.* Ioan. Anton. Trigon. *ſing.33.n.2.* Caſſad. *deciſ.2. de iuretur.* Vincent. de Anna *ſing.286.* Verall. *deciſ.300.num.1. lib.1.* Cæſ. Barz. *deciſ.16. num.3.* Gutier. *de iuram. confirm. part.1.c.31.n.7.* Marc. Anton. Bauer. *in tract. de viribus iuramenti num.22.* Alex. Raudenſ. *var. reſol. lib. 1. cap.17. num.1. & var. lection. lib.1. cap.29. num.24.* Farin. *fragm. crim part.2. lit.I. num.1141. & lit.M, concl 373. num.39.* Camill. Borrel. *d. tit.33 de emphyteuſi num.249. & tit.60. de iurum. num.72.* Stephan Gratian. *diſcept. forenſ. cap.19.num.6.* Ouid. de Amicis *de iure emphyt. quæſt.17 num.1.2.& 3.* licèt *numeris ſeqq.* contrarium defendat, Didac. de Britto *dict. §.4 n.2.*

5 Ad *num.*138. Quòd ab emphyteuſi ob non ſolutum canonem cadens melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat, ſed ad dominum pertinent, probat text. *in Auth qui rem C de ſacroſ. Eccleſ. & in d. l.2. C. de iure emphyt.* docent Corbul. *de iure emphyt. cap.15. ampl.36.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.117.n.33.* Vincent. de Franchis *deciſ 191.* Camill. Borrel. *d.tit.33.num.220.* Antun. Fab. *in ſuo Cod. lib.4. tit.42. defin. 24.* Secus ſi abſque culpa cadat veluti per emphyteuſim finitam, Gam. *deciſ.22.* Vincent. de Franchis *deciſ.121. num.1.* Ioſeph. Ludou. *d deciſ.117. à num.33.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap.12. num.84.* Carol. Bardel. *conſ.23. num.13. & 14. lib.1.* Mareſcot. *var. lib.2. cap 109. num.3.* Molin. *de Iuſtit. tractat. 2 diſp.463.n.2.* Alex. Trentacinq *d. tit. de iure emphyt. reſol.9.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.22. tit.2. num.53.* Valaſc *de iure emphyt. q.25.n.6. & 10.* Ouid. de Amicis *eod. tract. q 73. à n.3.* Anton. de Amato *var. reſol.14 à n.1.*

A qua melioramentorum ſolutione ex-
6 cuſatur pauper, ſi aliunde abſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt, *l. in fundo 39. §. finge pauperem. ff. de rei vindic. l. Caſtel.41. tit.28. part.* . Tiraq. *de retract. conuent. §.7. gloſſ.1. num.5.* Ari. Pinel. *in l.2. C. de reſcind. vendit p.1. cap.3. num.5.* Cornel. Beninc aſ. *de paupert. q.4. princ. num.19.* Menoch. *remed.15. recuper. num.525. & 553.* Azeued. *l.1. num.71. tit.21. lib.4. Recop.* Vincent. de Fraochis *deciſ.110. num.4.* Caualer. *deciſ 44. n.71. p.1.* Hieroo. Magun. *Florent. deciſ.9.n.6. & Lucenſi deciſ.33 à num.27.* Stephan. Gratian. *Marchiæ deciſ.225. in addit. n 10. cum ſeqq.* Vincent. Carot. *de locato tit. de expenſ n.42.* Peregr. *de fideicom. art.50.n.33.* Mareſc. *var lib.2. cap.109. num. fin. & c.110. num.29.* Molin. *d. tract.2. diſp 463. num.3. verſ. ſubiungit præterea, & n.10.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab Eccl q.69.* D. Barbuſ. *in l. diuortio § fin p.1. numer.75 ff. ſoluto matrim.* Cald. Pereira *de empt. cap.17 n.65.* Ouid. de Amicis *de iure emphyt. q 74 n.10.* Antunin. de Amato *reſolut.14. num.8.* niſi quando dominus pauper eadem, ſimiliáve eſſet facturus, *d. l in fundo, § finge, l. ſed an vltro 11. §.1. ff de negot geſtis,* Pinel. *d. n.5.* Anton. Gom. *l.46. Tauri num.2. verſ. primo,* Molin. *de primog. lib.1. cap.10. num.17.* Mareſcot. *d cap.110. num.30.* Vincent. de Fran-
chis *d. deciſ.110. num.5.* Vel niſi quando me- 7
lioramenta de mandato, vel conſenſu domini facta ſunt, vel eadem poſtmodum approbauit. *l. vtilium 8 ff. de impenſ. in reb. dotal.* D Barboſ. *in d. l. diuortio, §. fin num.88. verſ his ſic explicatis,* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.437. num 1. cum ſeqq.* Dominus tamen cum expenſas & melioramenta ob paupertatem ſoluere non valet, patientiam præſtare debet ac permittere, vt qui neceſſariò, & vtiliter expendit, melioramenta tollat, ſi abſque prioris rei ſtatus detrimento fieri poteſt; licentia tamen & in prædicto caſu domino conceditur ea ſibi retinere melioramenta, ſi tantundem quantum alius pro eis ſoluiſſet, ſi ab ædificio ſeparata eſſent, & ipſe rependat, *d. l. in fundo 1. d. l 41. partit.* Vincent. de Franchis *d. deciſ.110 num 1.* Molin. *d. lib.1. cap.26. n.16. verſ illud autem præmittendum non erit,* Peregr. *d. art.50. num.78. verſ ſecundus caſus eſt,* Mareſc. *d. lib.2. cap.114. n.1.* Molin. *d. tract.2. diſp.463. n.10.*

De Feudis.

Tit. XX.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus obligans ſe cum iuramento ad non alienum*

alienandum eo non adſtringitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita.

2 *Res conſueta emphyteuticari, ſeu infeudari, poteſt iterum in emphyteuſim, ſeu feudum concedi abſque noua ſolemnitate.*

3 *Emphyteuticari, vel infeudari ſolita res quando & ex quibus actibus dicuntur? oſtenditur.*

4 *Feudum domino irrequiſito alienatum amittitur.*

5 *Renouationem petendi ius competit deſcendentibus, vel proximioribus vltimi feudatarij eo caſu, quo per illius mortem feudum vacauit.*

6 *Feudum vacans ob culpam cum omnibus melioramentis liberè ad dominum remittitur, vt de eo pro libito diſponat.*

7 *Feudum ob alienationem irrequiſito domino factam amittitur, & ad dominum liberè redit.*

8 *Intellige in feudo nouo, ſiue denuo acquiſito ab alienante.*

9 *Feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factum.*

Cap. Ex parte. II.

1 AD *n.*2. Probat hic textus Prælatum obligantem ſe cum iuramento ad non alienandum, eo non adſtringitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita, vt per Imol. *in præſenti n.*1.2.6.36.*in fine*; *& n.*37. Roland.à Valle *conſ.*1.*n.*83. *vol.*1. Guilielm. Rodoan. *de rebus Eccl.q* 60 *n.*8. Cald.Pereira *de renouat.emphyt.q.*11.*n.* 30. Seraph. *de priuil. Iuramenti priuil.*52.*n.vlt.verſ. fin.* vbi Martin.Benechendorfius plures congerẽs *n.*43. Henric.Roſenth. *de feudis c.*4.*concl.*22. iuncta *concl.*33.*&* 34. vbi rectè cum communi limitat in rebus iterum menſæ Eccleſiæ incorporatis, & quando id contingat rectè explicat. Euitat igitur Prælatus incurſum periurij conceſſionem faciens Romano Pont. inconſulto, non obſtante iuramento quoad eam non aliter faciendam ſeſe adſtrinxiſſe videbatur, quia nimirum iuramentum fuit de non infeudando de nouo, & hæc non eſt noua infeudatio, ſed veteris ritè factæ executio.

2 Ad *n.*3. Quòd res conſueta emphyteuticari, ſeu infeudari, poteſt iterum in emphyteuſim; ſeu feudum concedi abſque noua ſolẽnitate, quæ in rebus olim infeudari, vel emphyteuticari ſolitis neceſſaria non eſt, vt præter relatos *in collect.* colligunt ex hoc text. Cephal. *conſ.*155.*à n.* 29.*lib.*2. Maluer. *in praxi tit.de feudis, n.*10 Rodoan. *de rebus Eccleſ.q.*51.*c.*6.*&* *q* 60. Molin. *de primog. lib.*4. *c.*1.*n.*32. Nicol.Intrigl. *de feudis q.*53.*n.*27.*& à n.*37. Henric.Roſenth *eod.tract. c.*4. *cõcl.*21.

3 Ad *n.*3. Res emphyteuticari, vel infeudari ſolitæ quoad hunc effectum dicuntur etiam ex vnico actu non quidem ſimplici abſque temporis continuatione, vt voluere nonnulli relati à Iulio Claro §.*feudum q* 13. *n.*4.*verſ.multi etiam*, & ab Henrico Roſenth. *de feudis c.*4.*concl.*29.*in notis lit. A, & E*, ſed continuato per ſpatium temporis iure requiſiti ad præſcribendas res Eccleſiaſticas, nempe 40. annorum, iuxta *cap.illud* 8. *de præſcript.* Ita Philipp.Port. *lib.*4.*concl.*10. *poſt med.verſ.contrarium verò*, Cephal. *conſ.*155.*à n.* 30.*lib.*2. citati à Roſenth. *d. concl.*29. *n.*2. *lit B, cum duobus ſeqq.* Anton.Gabr. *commun. lib.*3.*tit.de locato, n.*3.*cum ſeqq.* Gam. *dec.*342. *n.*4. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.*16. *n.vlt. poſt med.verſ.conſueta autem.* Quamvis Iaſ. Dec. Balb. Afflict. Ruin. Clar. Caualcan. & Quaranta à me in præſenti citati, & alij apud Roſenth. *d.c.*4.*concl.*29.*n.*7.*lit.G*, & Nicol.Intrigl. *de feudis q.*53.*n.*42.*iuncto n* 52. ac Ouid. de Amicis *de iure emphyt. quæſt.*62. *num.*1. apertè bonum actum intra ſpatium illud quadraginta annorum deſiderent, idque crebrius receptum eſſe teſtentur: quorum ſententiam quaſi ex communi ſenſu interpretantur Cæſ. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.*305. *numer.* 10. & nonnulli alij citati à Roſenth. *d.concl.*29.*n.*5. *lit.E, iuncto num.*8. vt procedat eo caſu quo ab initio cum bona Eccleſiaſtica emphyteuticari, vel infeudari cœperunt, legitima ſolemnitas non interuenerit, qua in ſpecie vt illa ex tanti temporis curſu ſuppleatur, taliaque bona ex conſuetudine præſcripta emphyteuticæ, vel feudalis naturæ efficiantur, nec proinde ſolemnitatem imposterum poſtulent, bonus actus eiuſmodi conceſſionis requiritur, tametſi contrarium hoc etiam caſu, vt vnicus ſufficiat actus, velle videatur Zerol. *in praxi Epiſcop. part.*1. *verb. alienatio*, §. 3. *in* 3.*concluſ.* niſi aduerbium *ſine*, corruptè ſit poſitum pro *cum*, quod mihi veriſimilius eſt: ſecus ſi in prima conceſſione emphyteutica legitima ſolemnitas fuit adhibita, & res ita conceſſæ per longiſſimum illud tempus 40. annorum poſſeſſæ ſunt, quo caſu nos loquimur: nempe quòd in primo caſu non tantùm agitur de inducenda conſuetudine, per quam bona menſalia Eccleſiæ perpetuò emphyteuticaria, vel feudalia addantur, vt in vltimo caſu, ſed etiam de præſcribenda

benda ſolemnitate, alioqui ad quamcumque alienationem rerum Eccleſiæ neceſſaria, vt quaſi illa interueniſſet, emphyteutica, vel feudalis conceſſio ſubſiſtat, arg. text. *in c.1. § ſi quis per triginta, tit.46. ſi de feudo ſit contentio, lib. 2. feudor. d. cap. illud, de præſcript.* D. Barboſ. *in d. l.2. num. 172. C. de præſcript. 30.* & conſequenter in priore illo caſu duo actus ſucceſſiui intra tempora legitima requiruntur tam præſcriptioni, quàm conſuetudini deſeruientes, in poſteriore verò, quo de ſola conſuetudine tractatur, vnicus ſufficit, vt diximus.

4 In text. ibi, *ſi vaſallum tuum feudum alienare contingat*, &c. Collige ex text. feudum domino irrequiſito alienatum amitti, *cap. ſi quis miles tit. 21. de feudo ſine culpa non amittendo lib. 1. & cap. denique. §. ſi vaſallus tit. 24. quæ fuit prima cauſa beneficij amit. cap. 1. titul. 28. de vaſallo, qui contra conſtitutionem Lotharij benef. alienauit, cap. 1. § ſi quis tit. 52. de prohibita feudi alienat. per Lothar. l. Hiſp. 10. tit. 26. part. 4.* vbi Gregor. Duen. *reg. 40.* Clar. §. *feudum quæſt. 31. cum ſeqq.* Andr. Gail. *lib. 1. obſeruat. 117. num. 1.* Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 53. per tot.* Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ. part. 1. tit. 34. à num. 1. vſque ad 66.* Henric. Roſenthal. *de feud. cap. 9. concl. 1. cum ſeqq.* Ioan. Zabarell. *Inſtit. feudal. exerc. 8. concl. 4. lit. B.* Nicol. Intrigl. *de feud. quæſt. 12. à n. 32.* & in emphyteuſi *dixi ad c. fin. de locato à n. 3.*

5 Aduerte quòd licèt deſcendentibus, vel proximioribus vltimi feudatarij ius petendi reuocationem competat, & ei denegari non debeat eo caſu, quo ob finitam generationem per illius mortem feudum vocauit, iuxta doctrinam *gloſſ. & Bart. in*
6 *l. 1. § permittitur ff. de aqua quot. & æſtiua*, nihilominus ſi vacatio contingat ob culpam, tunc feudum cum omnibus meliorationibus liberè ad dominum redit, vt de eo pro libito diſponere valeat, vt per Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3. tit. de iure emphyt. reſol. 5. num. 5.* Mareſcot. *etiam var. reſolut. lib. 1. cap. 3. numer. 10.* Intrigl. *de feudis quæſt. 64. num. 5.* Ioſeph. Ludon. *Lucenſ. deciſ. 63. n. 23. & 24.* Henric. Roſenth. *de feudis cap. 7. concluſ. 24. numer. 11. in notis lit. N.*

7 In text. ibi, liberè, ſi videris expedire, concedas. Aduerte regulam in feudo præſcriptam vt ob alienationem irrequiſito domino factam ne dum illud amittatur, ſed ad dominum liberè redeat, vt poſſit de
8 illo liberè diſponere, dumtaxat procedere in feudo nouo ſiue denuo acquiſito abalienare, vel ſimpliciter, quod informe dicitur, vel apertè pro ſe, & liberis, quod dicitur pactionatum, ſiue ex pacto & prouidentia, ad quod illud reducitur, iuxta tradita à Iulio Claro § *feudum q. 9. n. 6. & q. 76. n. 2. & à* Molin. *de Iuſtit. tom. 2. tract. 2. diſput. 473. n. 2.* nempe ideo quod tale feudum 9
acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factam, poſteris autem ſuis vtpote de re propria diſponens, vtique poteſt, ex regula text. *in l. qua ratione 9. §. hæc quoque res, verſ. nihil enim ff. de acquir. rer. domin.* cum ſimilibus: nec proinde poſterorum etiam requiritur conſenſus, vt ipſis alienatio à vaſallo facta præiudicet, prout requireretur ſi feudum antiquum eſſet ab aliquo nempe aſcendente, ſeu parente communis agnationis ſibi & ei acquiſitum, nec aliàs liberi ſiue agnati ab illo deſcendentes talem alienationem reuocent, quemadmodum conſtat *ex c. 1. § hoc quoque tit. 8. de ſucceſſ. feudi lib. 1. & in cap. vnic. tit. 39. de alienat. paterni feudi, & capit. vnic. titul. 49. de eo, qui finem fecit agnato feudi paterni lib. 2. feudor.* Clar. §. *feudum quæſt. 41. & 42.* Gail. *lib. 2. obſeru. 49. n. 7. & obſeru. 50. num. 12.* Molin. *de primog. libr. 2. cap. 10. n. 71. verſ. ſi verò ſolum*, Ioan. Garc. *de expenſis cap. 12. numer. 44. verſ. aliud eſt*, Hartman. Piſtor. *quæſt. Iuris lib. 2. q. 4. cum decem ſeqq.* Henric. Roſenth. *de feudis c. 6. concl. 69. à num. 27. & cap. 7. concl. 7. per tot. & c. 9. concl. 63. cum pluribus ſeqq. & cap. 11. concluſ. 1. & 2.*

De Pignoribus.

TIT. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus reprobatur non ſolum quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed ex aliis cauſis, & debitis.*

2 *Pactum vt ſi debitum non ſoluatur ſtatuto tempore pignus pro eo obligatum creditori pro ipſo debito cadat in ſolutum, non valet.*

3 *Pactum inter emptorem, & venditorem, vt ſi intra duos menſes pretium rei venditæ ſolutum non ſit, res ſit inempta, non valet.*

4 *Pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus, ipſo iure, & tranſlationem dominij in venditorem abſque noua tranſlatione.*

5 *Pactum*

5 *Pactum legis commiſſoria obliquis verbis conceptum non transfert dominium ipſo iure.*

6 *Contracta reſoluto ex pacto legis commiſſoria, tenetur emptor fructus ex re empta perceptos venditori reſtituere.*

7 *Pactam inter debitorem & creditorem mutuantem, vt ſi non ſolaerit intra menſem quòd talis res, vel domus debitoris ſit empta creditori pro debito, ſi nullum erat pignus conſtitutum, valet.*

8 *Lex commiſſoria non eſt improbata generaliter, aut in venditione ſpecialiter, ſed tantum in pignoribus, precipuè ceſſante fraude.*

9 *Pactum legis commiſſoria in pignoribus ex internallo appoſitam non valet.*

10 *Pactum legis commiſſoria in pignore dato ſi dos non ſoluatur viro, fauore dotis valet.*

11 *Dotans eo pacto quod ſi intra annum non ſit perſolutam reliquum dotis, domus quadam eſſet pro reliquo acquiſita ſeu data in dotem, valet pactum.*

12 L. Quamvis ff.de ſolution. *qui reſpondeant.*

13 *Pactam legis commiſſoria in pignoribus, vt ſi debitor infra diem certum pecuniam mutuatam non ſolaerit, res pignorata ſit empta creditori iuſto pretio arbitrio boni viri, valet.*

14 *Intelige quando pactum ſit ad tutiorem cautionem debita pecunia, non verò quando venditor cogitur hoc modo vendere propriam rem, quam alioquin non eſſet venditarus.*

15 *Pactam legis commiſſoria in pignoribus non firmatur iuramento, eo quod vſura vitium habet.*

Cap. Significante. VII.

1 AD *n.*8.ibi, *tale peccatum*, lege, *tale pactũ.* Ad *n.*2. Nota pactum legis commiſſoriæ in pignoribus reprobari non ſolum quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed etiam ex aliis cauſis, & debitis, ex generalitate huius text. Ita Tiraq. *de retractu conuent. ad finem tit. n.*20. Neguzant. *de pignor. p.*4.*princ. n.*1.*verſ. primò amplia*, Cald. Pereira *in l. ſi curatorẽ, verbo ſua facilitate n.*99. *verſ. cæterùm, & de empt. & vend. c.*28 *n.*27. *verſ. quod in quocunque*, Magon. *Florent. deciſ.*23. *n.*2. Surd. *deciſ.*248.*n.*12. Alex. Trentacinq. *var. reſol. l.*3.*tit. de pignorib. reſol.*11.*n.*3. Gaſp. Rodrig. *de annuis redditib. l.*2.*q.*2.*n.*31.*&* 32. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. l.*11.*tit.*9.*n.*11.*& tit.*10.*n.*12.

2 Similiter non valet pactum vt ſtatuto tempore ſi debitum non ſoluatur pignus pro eo obligatum creditori pro ipſo debito cedat in ſolutum, *l. Caſtella* 41.*tit.*5. *p.*5. vbi Greg. Lop. *gloſſ.*2.*& l.*12.*tit.*13. *ead. part.*5. Tiraq. & Neguzant. *citatis locis.* Cou. *lib.*3. *var. c.*2.*n.*7. Honded. *conſ.*31.*n.*5.*part.*3. Surd. *deciſ.*248.*n.*11. Cald. Pereira *d. verbo ſua facilitate num.*95.*& de empt. c.*28. *n.*27. Gaſp. Rodrig. *d. q.*2. *num.*1. *cum ſeqq.* Anton. Fab. *in ſuo Codice l.*8. *tit.*23. *de pactis pignor. definit.*1 *in princ.* Card. Mantic. *d. l.*4. *tit.*29. *n.*6. *& lib.*11. *tit.*10. *num.*19. Alex. Trentacinq. *d. tit. de pignorib. reſol.*11. *num.*1. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §.1. *q.*7. *part.*2. *ampl.*12. *n.*4. *in fine.*

Ad *n.*3. Nota valere pactum inter em- 3
ptorem, & venditorem, vt ſi intra duos menſes pretium rei venditæ ſolutum non ſit, res ſit inempta, *l.*1.*&* 2. *& l. ſi fundus* 4. *ff. de lege commiſſ. l. Caſtella* 37. *tit.*5.*part.*5. vbi Greg. *gloſſ.*3. Anton. Gom. *tom.*2.*var. cap.*2. *n.*30. Cou. *l.*3.*var. c.*8.*num.*1. Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris lib.*25.*c.*17.*n.*9. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate n.*40 *& de empt. c.*28.*n.*20. Morl. *in emporio Iuris tit.*9. *q.*14. *num.*6. Felician. *de cenſib. lib* 1.*cap.*6. *num.*1. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. l.*4. *tit.*29. *num.*2. *&* 3. Et dupliciter concipi poteſt, aut verbis directis, vt h e & *in l.*2. *ff. de lege commiſſ.* aut verbis obliquis, vt, vendo tibi fundum, & ſi intra duos menſes non ſolueris, res reddatur, ſeu reſtituatur, Cou. *d.*1. *verſ. ſecundo*, Anton. Gom. *d. n.*30. *verſ. item adde*, Cald. Pereira *d. verbo ſua facilitate n.*54. Felician. *d. c.*6.*n.*6. Card.
Mantic. *d. tit.*29.*n.*25.*&* 26. qui inter hæc 4
pacta maximam differentiam conſtituunt; 5
quoniam pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus ipſo iure, & translationem dominij in venditionem abſque noua traditione, & agi poterit rei vendicatione, conditione adueniente: ſecus verò quando verbis obliquis concipitur, nam tunc non transfertur dominium ipſo iure, ſed agetur actione ex vendito, vel præſcriptis verbis ad obſeruantiam contractus. Et reſoluto con-
tractu ex pacto legis commiſſoriæ, tenetur 6
emptor fructus ex re empta perceptos venditori reſtituere, *l. ſi fundus* 4.*ff. de lege commiſſ.* Petr. Greg. *d. cap.*17.*n.*10. Cald. Pereira *d. verbo ſua facilitate n.*50.*verſ. vlt.* Felician. *c.*6.*n.*5. Card. Mantic. *d. tit.*29.*n.*27. Gutier. *de gabell. quæſt.*10.*n.*13. *in med.* Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §.1. *q.*1. *n.*483. ubi ampliat etſi pactum eſſet conceptum verbis obliquis, ſeu inflexis, *&* §.1.*quæſt.*7. *p.*2. *ampl.*12. *n.*4. *verſ. primus caſus.* Venditor tamen tenetur emptori ſumptus factos in eorum collectione reſtituere, Greg. Lop. *l.*39. *gloſſ.*6. *tit.*5.*part.*5.

7 Valet quoque pactum inter debitorem,
8 & creditorem mutuantem, vt ſi non ſolue-
rit intra menſem, quod talis res, vel dumus
debitoris ſit empta creditori pro debito, ſi
nullum erat pignus conſtitutum; quia lex
commiſſoria non eſt improbata generali-
ter, aut in venditione ſpecialiter, ſed tan-
tum in pignoribus. Ita Crau. conſ. 327. n. 4.
Anton. Fab. de errorib. pragm. decad. 21. errore
3. n. 5. & in ſuo Cod. lib. 8. tit. 23. de pactis pi-
gnor. definit. 2. n. 3. vbi dicit ita Senatum Sa-
baudienſem iudicaſſe, Auendan. de cenſib.
c. 90. n. 6. in fine, Card. Mantic. lib. 11. tit. 10.
n. 8. & 30. verſ quamobrem, vſque ad fin. præ-
cipuè ceſſante fraude & ſimulatione, quæ
ex qualitate perſonarum, & ex vero rei
venditæ, vel in ſolutum datæ valore, &
quantitate debiti, pro qua res fuit vendita,
vel in ſolutum data facilè comprobabitur.
Quicquid in contrarium teneant Cou. dict.
c. 2. n. 8. Cald. Pereira d. verbo ſua facilitate
n. 99. verſ. ex his, & de empt. c. 11. num. 21. &
c. 28. n. 36. Surd. deciſ. 248. à n. 9. Alex. Tren-
tacinq. d. reſol. 11. n. 11. verſ. 11.
9 Ad n. 4. Illa verior eſt, & tenenda opinio
quod pactum legis commiſſoriæ in pigno-
ribus ex interuallo appoſitum non valet,
quia contrarium tenere, eſſet aperire viam
fraudibus, ita Tiraq. de retractu conuent. in
præfat. n. 7. & 8. & ad finem tit. n. 136. Cou.
l. 3. var. c. 2. n. 8. verſ. tertio, Pinell. in rub. C. de
reſcind. vendit. p. 2. c. 1. n. 30. & 32. Menoch.
remed. 5. adipiſc. n. 43. Cald. Pereira d. verbo
ſua facilitate n. 103. & de empt. c. 11. n. 19. &
c. 28. n. 29. & 30. Gaſp. Rodrig. de annuis red-
ditib. l. 2. q. 2. n. 22. Anton. Fab. d. decad. 21. er-
ror. 2. n. 13. cum ſeqq. & d. tit. de pactis pignor.
definit. 1. n. 5. Camill. Borrell. in ſumm. deciſ.
p. 1. tit. 60. n. 267. & 270. vbi nec quoad ex-
cipiendum valere inquit, Alex. Trentacinq.
d. reſol. 11. n. 13. Quicquid teneant Neguz.
de pignor. art. 4. princ. n. 6. Farin. in praxi crim.
p. 5. q. 175. n. 210. Card. Mantic. d. tit. 10. n. 2.
cum ſeqq.
10 Ibid. ibi. An autem fauore dotis, &c. Pa-
ctum legis commiſſoriæ in pignore dato, ſi
dos non ſoluatur viro, fauore dotis valet. Ita
Greg. Lop. l. 41. gloſſ. 4. verſ. ſed an fauore do-
tis tit. 5. p. 5. Feder. Solis de dote lit. P, n. 11.
Surd. deciſ. 248. n. 13. verſ. ſed Bald. Nouell.
Gaſp. Rodrig. d. q. 2. num. 45. cum ſeqq. Card.
Mantic. d. tit. 10. n. 37. qui licet n. 38. & 39.
pro contraria opinione plura expendat, in
fine tamen dicti, n. 39. cum hac tranſit ſi pi-
gnus non excedit debitam quantitatem do-
tis, & intereſſe quod maritus patitur in ſu-
ſtinendis oneribus matrimonij, quia in do-
te ceſſat ratio prohibitionis, Cald. Pereira
11 d. verb. ſua facilitate n. 104. vbi eleuat quæ-
ſtionem de muliere vidua dotante eo pa-
cto quod ſi intra annum non ſit perſolu-
tum reliquum dotis, domus, quam vidua
inhabitabat, eſſet pro reliquo acquiſita, ſeu
data in dotem filiæ, & de empt. c. 11. n. 20. &
c. 28. n. 42. & 43. vbi refert quam ſemel ha-
buiſſe in facto, Alex. Trentacinq. d. reſol. 11.
n. 9. Et ad text. in l. quamvis, ff. de ſolut. qui 12
pro contraria opinione multum vrget, reſ-
pondent Cald. Pereira d. verbo ſua facilitate
à n. 106. & Gaſp. Rodrig. d. q. 2. à n. 57.
Ad n. 5. Nota valere pactum legis com- 13
miſſoriæ in pignoribus, vt ſi debitor infra
diem certum pecuniam mutuatam non
ſoluerit, res pignorata ſit empta creditori
iuſto pretio arbitrio boni viri, gloſſ. in l. ſi fun-
dus, §. fin. ff. de pignorib. Cæpol. caut. 241. Ne-
guz. de pignor. p. 4. princ. n. 6. Parlad. in ſexqui-
cent. differ. 57. n. 6. Farin. in praxi crimin. p. 5.
q. 175. n. 211. Alex. Trentacinq. var. reſol. l. tit.
de pignorib. reſol. 11. n. 14. Cald. Pereira in d. l. ſi
curatorem, verbo ſua facilitate n. 95. & 99. vbi
in mutuo non habere locum dicit, & eum
ſequitur Gaſp. Roder. d. l. 2. q. 2. n. 19. qui vltra 14
plures alios in collect. citatos, tenent hanc
opinionem accipiendam, & intelligendam
eſſe quando pactum fit ad tutiorem cautio-
nem debitæ pecuniæ, non verò quando
actum eſt inter contrahentes quod vendi-
tor teneatur vendere propriam rem, quam
alioquin non eſſet venditurus, nam iſto ca-
ſu pactio vſuraria eſſet, ſequitur Sigiſm.
Scacc. de commerc. §. 1. q. 7. part. 2. ampl. 10. ſub
n. 89. verſ. confirmatur hac opinio, & verſ. ta-
men inuenies. Et procedit principalis reſolu-
tio, licet non dicatur in pacto quod vendit
pro iuſto pretio, dummodo non dicat pro
debito, nam intelligitur quod vendit pro
iuſto pretio, Neguzant. d. n. 6. in fine, Cald. Pe-
reira d. num. 95. verſ. prima igitur, & de empt.
c. 28. n. 28. Alex. Trentacinq. d. reſol. 11. n. 15.
Farin. d. q. 175. n. 212. & alij.
Ad n. 8. Quòd pactum legis commiſſoriæ 15
in pignoribus ſi fuerit iuramento firmatum
validum ſit, probat gloſſ. in præſenti, & pro
ea plures allegat Surd. deciſ. 248. n. 6. Seraph.
de priuil. Iuram. priuil. 131. Sed probabilius eſt
pactum huiuſmodi non firmari iuramento,
at iurantem propter iuramentum teneri ad
pacti obſeruationē. Ita Neguz. de pignor. p. 4.
princ. n. 3. & 4. dum dicit iuramentum non
confirmare pactum licet debeat ſeruari,
Cou. in c. quamvis pactum p. 3. §. 3. n. 3. dum
tenet iuramento minimè confirmari, quia
reprobatum eſt in odium creditoris ex eo
quod vſura vitium habet, Gutier. de Iuram.
confirm. p. 1. c. 13. n. 2. verſ. ſed aduerte, Perez
in l. 1. tit. 2. lib. 8. Ordin. col. 41. verſ. quod au-
tem, Cald. Pereira dict. verbo ſua facilitate
num. 95.

n.95.verſ.quod verum eſt, & num.99. vbi tenet quòd debitor non incurrit periurium etſi iuramentum non obſeruet, quia creditor tenetur illud relaxare, Surd. *deciſ.248. num.21.* Morl. *in emporio Iuris tit.9. de contract empt.q.14. n.7.verſ.vſque adeo*, Menchaq. *de ſucceſſ.creat.§.28. n.47.* Gaſp. Rodrig.*d.lib.2.q.2.num.34.* Beninchen.*in addit. ad Seraphin.priuil.131.num.1. & 2.* Camill. Borrel. *d. part.1. tit.60. num.264.* Cardin. Mantic. *d. lib.11. tit.9. num.13.* Anton. Fab. *de error.pragm.decad.21. error.8. num.3.* vbi quod iuramentum valet & omnimodo ſeruandum eſt ad periurij crimen euitandum, pactum verò non confirmari, & ipſe conatur probare qnod nec iuramentum valet, contra quem tenet Fachin. *controu. lib.10.cap.73.*

SVMMARIVM.

1 *Hypotheca competit in bonis Prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſiæ.*

2 *Prælatus eſt tutor Eccleſiæ & facit in eius bonis quod tutor in bonis minoris.*

3 *Eccleſia non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia cauſa quàm adminiſtrationis.*

Cap. Ex litteris. V.

1 AD *num.10.* Quòd competit hypotheca in bonis prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſiæ, vltra citatos in collect. docent Neguzan. *de pignor. p.2. princ. memb.4 num.120. & ſeq.* Eſcob. *de ratiocin.cap.39. num.13. verſ. ſed prædictis non obſtantibus*, Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab.Eccleſ.q.138.n.3.* Iulian.Viuian.*in praxi iurispatron p.1.lib 2.cap.5.num.54.* Aluarez *de priuileg miſerab.perſonar.q.8.num.36.* latè Noguerol. *allegat. Iuris tom.1. alleg.1. n 91.*
2 Et rationem reddit, quia Prælatus eſt tutor
Eccleſiæ, & facit in eius bonis, qnod tutor
in bonis minoris ex Neguſ. *de pignor. q.2.*
memb.4.n.120. Eſcobar.*de ratiocin.c.39. n.13.*
Card. Mantic. *de tacit.& ambig.conuent.lib.11.*
tit.16.n.21. Nouar.*de priuileg.miſerabil perſo-*
3 *nar.priuil.107 in 2.edit.* Et idem Noguerol.
citato loco num.96. aduertit quod cum hæc
materia tacitæ hypothecæ introducendæ
ſit ſtricta, & non extenſibilis, Eccleſia non
habet tacitam hypothecam contra bona
Prælati pro debito contracto ex alia cauſa
quàm adminiſtrationis, & citat Alex. Trentacinq. *var. reſol lib.3. tit. de pignorib. reſ.7.*

num.4. Gaito *de credito part.4.q.11.n.2040. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum de fructibus ex pignore perceptis non computandis in ſortem non valet.*

2 *Redditus quando virtute contractus illiciti percipiuntur, ipſo iure ſorti imputantur & eam extinguunt.*

3 *Cambium quando conſtituitur contra formam Iuris, & Motus Pij V. intereſſe ex eo perceptum reſtitui, & ſorti imputari debet.*

Cap. Cùm contra. VI.

AD *n.4. in fine.* De fructibus cum ſorte
computandis perceptis ex iuribus, 1
quæ data erant in pignus, vltra citatos in collect. vide *l. Caſtell.2. tit.13. part.6.* ibi. *Pero qualquier que eſquilme ô desfrute deſtas coſas ſobredichas, el que las tuuiere à penos, tenudo es de lo deſcontar de aquello que dio ſobre aquella coſa empeñado, o de lo dar al ſeñor de la coſa*, Neguzant. *de pignorib.5.p.princ. memb.5.per tot.* Lup *de vſur.commento 3.§.6. n.135.* Quod procedit etiamſi pactum expreſſum interfuerit quod creditor fructus lucretur, qnia ſicut non valet pactum de vſuris percipiendis, ita nec de fructibus ex pignore perceptis non computandis in ſortem. Abb. *per text. ibi in cap.1. not.1. de vſur.* Surd. *conſ.194. num.14. vol.1.* Quan-
do enim redditus virtute contractus illiciti, 2
& à legibus reprobati percipiuntur, ipſo
iure ſorti imputantur, & eam extinguunt, vt
in contractu cenſus probant Surd. *deciſ.328.*
latè Teſtay *alleg.6.n.313.& ſeq.& alleg.14.*
à num.166. Gaſp. Roder. *de annuis reddit.*
lib.1.quæſt.9. num.14. Larata *conſ.90. à n.67.*
Gutier. *practic.lib.2.quæſt.176.num.6.verſ.ſi*
autem contractus, Salas *de cenſib. dub.23. n.4.*
verſ.ratio verò, pag.448. Cenc. *eod.tractat.*
q.2.c.2.q.4. art.7. num.5. pag.171. Manent.
de contract.libellar.quæſt.6. num.37. Cancer.
var.reſol.lib.2.c.13.n.42.in 2.edit. Rota *apud*
Mangil.poſt ſuum tract.de ſubhaſtat.deciſ.74.
& ſeq.
Et in cambio contra formam Motus
Pij V. aut contra diſpoſitionem Iuris, & 3
abſque requiſitis neceſſariis ad illud conſtituendum reale, & verum quòd intereſſe ex eo perceptum reſtitui, & ſorti imputari debeat, tenent Cauale. *deciſ.2 n.32. part.2.* Peguera *deciſ.33. in fine*, Carol Tapia *ad ius Regni lib 4. titul. de camb. ad pragm.1. numer.31.* Paſchal. *de patria poteſt.*

p.1. cap.8. num.238. Muta *decif.52. num.18. & 24.* Stephan.Gratian.*diſcept.forenſ.c. 387. num.18.*

SVMMARIVM.

1 *Cautio ab vſufructuario præſtanda, de vtendo arbitrio boni viri, requiritur pro forma, & non ſufficit iuratoria.*

2 *Cautio iuratoria ſufficit quoties ob paupertatem ſatiſdatio cum fideiuſſoribus vel pignoribus præſtari non poteſt.*

3 *Debitor vt dilatione conceſſa gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire non potuit, præſtando iuratoriam cautionem, dilatione remiſſa ſatiſdatione fruetur.*

4 *Satiſdatio omnino requiritur vbi moratoriam ob aliquam aliam quàm paupertatis cauſam conceſſa eſt.*

5 *Fideiuſſorem inuenire difficile in quolibet reputatur, in paupere verò impoſſibile.*

6 *Cautionis fideiuſſoria præſtanda impotentia probatur partis iuramento, quo ſe credere aſſeueret de facili fideiuſſorem inuenire non poſſe.*

7 *Fideiuſſorem quòd debitor non inueniat, ſufficit probare per ipſius debitoris iuramentum, niſi creditor in eadem, vel maiori egeſtate ſit.*

8 *Debitor non admittitur ad beneficium ceſſionis bonorum contra creditorem in pari, ſeu maiori egeſtate exiſtentem.*

9 *Beneficium, ne quis conueniatur vltra quàm facere poteſt, non conceditur contra exiſtentem in pari, vel maiori egeſtate.*

CAP. Cùm conſtet. VIII. & vlt.

1 AD *num* 4. Pro exornatione concluſionis, quòd ſcilicet cautio ab vſufructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri requiratur pro forma, nec cautio ſufficiat iuratoria, adde Ari. Pinel. *in l.1. part.2. num.75. C.de bonis mat.* Caualcan. *de vſufr. mulieri relicto num.146. & 150 cum ſeqq.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib.5. tit. de vſufr. concl.1. num.1. cum ſeq.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.7. in vltim. volunt. numer.13.* Octauian. Oſaſch. *Pedem. decif.152. num.1.* Gutier. *in l.nemo poteſt num.299.* Surd. *decif.141. num.1. cum ſeqq.* Paul. Æmil. Gall. *de except. except.15. alias 2. tit.4. part.2. numer.93. cum ſeqq.* Card. Tuſch. *pract.concluſ.lit.C, concluſ.166. num.1. & concl.174. n.1. & concl.175. num.8.* Ceuall. *commun. q.408, n.5.* plures refert Caſtill. *de vſufructu c.18. num.11.*

Ad *num.11.* quòd iuratoria cautio ſuffi- 2
ciat quoties ob paupertatem ſatiſdatio cum fideiuſſoribus vel pignoribus præſtari non poteſt, probat text. *in auth. generaliter C.de Epiſcop & cleric. l.omnes 31. §. in huc autem inclyta C.eodem, auth. vt nulli iudicum § ſi verò crimen, gloſſ. verbo quam poteſt per text.* ibi *in cap. per veſtras, de donat. inter virum, & verbo idonea in cap. Oduardus, de ſolut. & verbo idoneo. in cap.2. de vſur. lib.6. & etiam verbo indonee, in c felices 5. §. cum autem, de pæn. eod. lib.* Cornel. Benincaſ. *de pauper. ſpec.8. in indic. num.34. & ſpec.7. in vltim. volunt. num.12. cum ſeqq.* Anton. Grauat *ad Veſtr. in pract. lib.4. cap 4. de dolo & contum. n.27. in fine, verbo paupertas* Tiraq. *de retract. lig. tit.1. §.1. gloſſ.18 num 46.* Sebaſt. Medices *de caſib fort. part.2 quæſt.4 num.23.* Perez *in l.12. verbo confradores tit.11. lib.4. Ordinam.* Octauian. Oſaſch. *decif.70. num.2.* Auiles *ad cap.6. Prætor. verbo pobres numer.11.* Vincent. de Franchis *decif.317. num 8.* Surd. *decif.141. num.7. cum ſeqq. & conſ.68. n.7.* Petr. Pech. *in tract. de iure ſiſtendi quæſt.11. princ. numer.11.* Petr. Ruiz. *Lituan. decif.4. num 289.* Seraph *de priuileg iuram. priuil. 18. num.1. & 37.* Anton. Sola *ad conſtit. Sabaud. tit. de appellat. gloſſ.16. numer.3. & tit. de concluſ in cauſa gloſſ.1. num 12.* Gutier. *in d.l. nemo poteſt num.292. cum ſeq* Ceuall. *commun. q.66 num 7.* Vincent. Mancin. *de Iurum. p 4 effectu 149. num.14.* D. Barboſ *in l. diuortio 8. § interdum num.26. verſ vltimo ad complementum, & numeris ſeqq.* Carol. de Graſſis *de except. ad ſtat. exclud. omnes except. except.222. n.118 & 119.* Farin. *in praxi crimin. q.107. n.38* Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.2. tit.30. definit 4. num.5. & lib.3. tit.2. defin.2.* Antonin. Henriq *de fideiuſſor. cap 18. num.87.* Pyrrh. Maur. *eod. tract. part.1. princip. in prælud. ſect.3. cap.25. alias 34 num.1. cum ſeqq.* Camill. Borrel. *conſ.54. numer.9.* Marta *voto 158. num.8.* Mari. Giurba *decif.4. numero 14.* Alexand Raudenſ. *conſ 6. num.17. libr.1.* And. Fachin. *controuerſ. lib.12. c.63.* Alexand. Trentacinq. *var reſolut. libr.1. titul. de verbor. ſignific. reſolut.3. n.13.* Sanch. *de matrim. lib 10. diſputat.18 quæſt 2. num.18.*

Impotentia enim liberat ab obligatione 3
dandi pignora, & fideiuſſores, & facit ſufficere cautionem iuratoriam, *auth. generaliter C.de Epiſcop. & cleric. §. ſed hodie, Inſtit. de ſatiſdat.* Auiles *ad cap.6. Prætor verb. pobres num.11.* Perez *l.12. verbo confradores tit.*

tit. 11. lib. 4. Ordin. Ceuall. *commun. q.* 66. *n.* 7. Gutier. *in l. nemo poteſt n.* 292. *& ſeq. ff. de legat.* 1. Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 23. *n.* 43. *& q.* 107. *n.* 38. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 18. *n.* 8. Idem in debitore vt dilatione conceſſa gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob pauperratem inuenire non poteſt, quia præſtita iuratoria cautione, dilatione, remiſſa ſatiſdatione fruetur, Greg. Lop. *l.* 33. *verbo fradores tit.* 18. *part.* 3. Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 1. *tit.* 9. *definit.* 20. *circa fin. verſ. ſi cuncere nullo modo velit*, D. Barboſ. *d.* §. *interdum* 27. Farin. *in praxi crimin. q.* 29. *n.* 30. Nicol. Genoa *de priuata ſcript. tit. de annali & quinquen. dilat. n.* 31. *cum ſeqq.* Et licet hoc in caſu iuratoriam cautionem non ſufficere renuerint aliqui, inter quos Anton Hering *de fideiuſſ. c.* 5. *n.* 132. Pirrh. Maur. *eod. tract. p.* 1. *princ. in præl.* 3. *particula & ſectionis cap.* 2. *alias num.* 2.
4 *& c.* 25. *alias* 34. *num.* 22. Intelligi tamen debent vbi moratoria ob aliquam aliam quã paupertatis cauſam conceſſa eſt, quia tunc ſatiſdatio omnino requiritur, ſecus ſi paupertatis ratione, ob quam fideiuſſorem inuenire non poteſt debitor, quia iuratoria ſufficiet cautio. Ita Greg. Lop. *citato loco*, Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 8. *in iudic. num.* 34. Bard. Nouel. *de dote p.* 8. *priuil.* 12. Ioſeph. Ludou. *deciſ.* 63. *num.* 9. Marcheſ. *de commiſſ. p.* 3. *c.* 1. §. 1. *de commiſſ. ſuper dilat. morat. à num.* 21. Farin. *d. num.* 30. Vincent. Carot *de remed. contra prouid. ſentent. except.* 168. *n. fin.* Carol. de Graſſis *except.* 32. *n.* 119. Alexand. Trentacinq. *var. l.* 3. *tit. de ſolut. reſol.* 1. *n.* 9. Pyrrh. Maur. *d. c.* 25. *alias* 34. *n.* 13. Luc. Marth. Apicel. *in tutam pauperum tit.* 2. *de moratoria Princip. n.* 11. & ibi eius addit. *n.* 492. *& in tract. de donat. p.* 2. *c.* 2 *q.* 7. Garc. Maſtrill. *in comment. ad indulta general. c.* 46. *n.* 20.

5 Ratio eſt, quia inuenire fideiuſſorem difficilè in quolibet reputatur, *gloſſ. verbo quibus in l* 3. §. *quamvis, ff. ſi cui pluſquam per leg. falcid.* Gutier. *in d. l. nemo poteſt n.* 193. Ceuall. *commun. q.* 66. *n.* 5. Mar. Giurb. *deciſ.* 4. *n.* 9. in paupere verò impoſſibile penè, magna enim difficultas impoſſibilitati comparatur, Surd. *deciſ.* 141. *num.* 9. *&* 10. Mar. Giurb *d. deciſ.* 4. *n.* 9. *&* 10. Pyrrh. Maur. *de fideiuſſor. p.* 1. *in præl. ſect.* 3. *cap.* 25. *alias* 34. *num.* 8. *&* 9.

6 Ad probandam impotentiam fideiuſſoriæ cautionis præſtandæ ſufficit partis iuramentum quo ſe credere aſſeueret de facili fideiuſſorem inuenire non poſſe, vt probat text. *in d. auth. generaliter C. de Epiſcop. & cler.* ibi, *tactis ſacroſanctis Euangeliis affirmabit ſe fideiuſſorem dare non poſſe*, &c. & reſoluunt Benincaſ. *d. ſpec.* 9. *in iudic. n.* 15. Clar. §. *fin. q.* 46. *n.* 15. Franc. Becc. *conſ.* 1. *n.* 18. Cott. *in memorab. verbo iuramentum*, Seraph. *de priuil. iuram. priuil.* 18. *in fine*, Oſaſch. *d. deciſ.* 60. *n.* 6. Surd. *deciſ.* 141. *n.* 11. Frecc. *de praeſ. inſtrum. p.* 9. *q.* 6. *n.* 2. Carol. de Graſſ. *in tract. de except. except.* 32. *n.* 120. *cum ſeqq.* Ioan. Bapt. Coſta *de remed. ſubſidiar. remed.* 58. *n.* 11. Giurb. *deciſ.* 4. *n.* 34. Pyrrh. Maur. *d. p.* 1. *in præl.* 3. *particul. & ſect. c.* 25 *alias* 34. *n.* 4. Sanch. *de matrim. l.* 10. *diſp.* 18. *q.* 2. *n.* 38.

Et in materia concedendæ dilationis ad 7
ſoluendum quod fideiuſſorem debitor non inueniat, per ipſius debitoris iuramentum, cui ſtatur, probare ſufficiat, tenent Clar. *d. q.* 46. *n.* 315. Anton. Scapp. *de iure non ſcripto lib.* 5. *c.* 74. *num.* 5. Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ. p.* 1. *tit.* 60. *de iuram. num.* 219. *&* 220. Maurit. Apicella *in addit. ad putrem in tutamine pauperum tit. de moratoria principum n.* 492. niſi creditor in eadem, vel maiori egeſtate ſit, Anton. Fab. *d. definit.* 20. *verſ. ſi contra pauperiorem*, Anton. Theſaur. *dec.* 186. *n.* 7. Oſuald. Hilliger. *ad Donel. enucleat. l.* 22. *c* 9 *lit. M. col.* 272. *in princ.* vt in ſimili, quod 8
ad beneficium ceſſionis bonorum contra creditorem in pari ſeu maiori egeſtate exiſtentem debitor non admittitur, latè Matth. Apicell. *in tutamine pauper. tit.* 1. *de quinquennali dilat n.* 60 *& tit.* 4. *de ceſſione bonor. n* 69. Et quòd ſimiliter beneficium, ne quis 9
conueniatur vltra quam facere poteſt, non concedatur contra exiſtentem in pari, vel maiori egeſtate, reſoluunt Cou. *in reg poſſeſſor. p.* 2. §. 2. *n.* 4. *verſ. hinc etiam deducitur*, Padil. *in l. ſi præſes n.* 8. *C. de ſeruit. & aqua*, Brun. *de ceſſ. bonor. part.* 2. *princ. q.* 2. *num.* 30. Auiles *ad c.* 18. *Prætor. verbo qual conuengu n.* 7. *poſt verſ. his & ultis*, Gutier. *de iuram. confirm p.* 3. *cap.* 15. *num* 4. Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 78. *num.* 34. *cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l. maritum n.* 46. *verſ. quarto principaliter, ff. ſoluto matr.* Marc. Anton. Genuenſ. *in praxi Archiep. Neapol. c.* 3. *n.* 14. Ioan. Bapt. Coſta *de remed. ſubſidiar. remed.* 28. *n.* 7. Oſuald. *in Donel. enucleat l.* 27. *c.* 9. *lit. Oo, in annot.* Matth. Apicell. *in tutam. pauper. tit.* 4. *de ceſſione bonor. num.* 19. *verſ. idem dicimus, & num.* 29. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 799. *num.* 8. *&* 9.

De Fideiuſſoribus.

TIT. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia non tenetur ex mutuo niſi ex parte mutuantis*

mutuantis probetur verſum fuiſſe in eius vtilitatem.

2 *Procedit quamuis Prælatus & Capitulum reciperent mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtructionem bonorum mobilium pretioſiorum, vel immobilium Eccleſiæ.*

3 *Verſio mutui in vtilitatem Eccleſiæ quibus modis, & coniecturis probetur, remiſſiuè.*

Cap. Quod quibuſdam. IV.

1 AD *num.* 8. Quòd Eccleſia non tenetur ex mutuo, niſi ex parte mutuantis probetur verſum fuiſſe in eius vtilitatem, præter citatos in collect. reſoluunt Rodoan. *de rebus Eccleſiæ in rub an & quando ex mutuo obligetur Eccleſia q.* 4. *n.* 1. Rebuff. *de alienat. rerum Eccleſ. num.* 39 Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 17. *num.* 3. Maſcard. *de probat. concl.* 1165. *num.* 3. Mozz. *de contractib. tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, ſeu reſoluatur mutuum num.* 7. Matienſ. *l.* 22. *gloſſ.* 2. *num.* 2. *tit.* 11. *lib.* 5. *Recopil.* Auend. *de cenſib. c.* 64. *num.* 5. Felician. Solis *eod. tract. lib.* 2. *t.* 3. *n.* 9. *& in append. c.* 3. *n.* 7. *verſ. vlt.* Gaſp. Roder. *de annuis reddit. l.* 1. *q.* 14. *n.* 33. *&* 34. Alex. Trentacinq. *var. reſol. l.* 2. *tit. de actionib. reſol.* 1. *num.* 1. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. l.* 8. *tit.* 6. *num* 13. *& tit.* 12. *num.* 4. *&* 15. *& tit.* 13 *n.* 16. *verſ. vnde cum aliis*, Seraph. *deciſ.* 366. *n.* 3. Matth. Coler. *de proceſſib. execut. p.* 1. *c.* 10. *n.* 28. *&* 29. Fachin. *controuerſ. iuris lib.* 2. *c.* 77. *lit. A & cap.* 78. *lit. D*, Marcel. Cala *de modo articulandi, & probandi num.* 675. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 45. *n.* 1. *& c.* 94. *num.* 46. *& cap.* 196. *n* 8 *&* 9. Alphonſ. Narbona *l.* 25. *gloſſ.* 10. *n.* 18. *&* 24 *tit.* 21. *l.* 4. *Recop.* Azor *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 7. *c.* 3. *q.* 6. Leſſ. *de Iuſtit. lib.* 2. *c.* 20 *de mutuo dub.* 2. *num.* 12.

2 Ad *n.* 9. Procedit licet Prælatus, & Capitulum reciperent mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum, vel immobilium Eccleſiæ, vt vltra citatos docent Matienſ. *d. gloſſ.* 2. *num.* 5. Marcel. Cala *d. loco n.* 675. *verſ. nota tamen vnum, fol. mihi* 459. Alex. Trentacinq. *d. reſol. n.* 5. vbi dicit principalem concluſionem, videlicet ex mutuo contractu Eccleſiam non teneri, habere locum quando pro ſatisfactione oportet peruenire ad diſtinctionem rerum immobilium, ſecus verò ſi poteſt ſatisfieri creditori de fructibus.

3 Ad *num.* 18. De modis, & coniecturis, quibus probari poteſt verſio mutui in vtilitatem Eccleſiæ; vide Card. Mantic *d. lib* 8. *tit.* 14. *&* 15. Fachin. *d. l.* 2. *cap.* 46. Hect. Felic. *in tract. de ſociet. c.* 31. *à n.* 19. Gaſp. Roder. *de annuis reddit. l.* 1. *q.* 14. *n.* 51. Rot. *apud Ludou. Cenc. poſt ſuum tract. de cenſib. deciſ.* 29. *num.* 3. vbi dicit quod verſio in cauſam expreſſam probatur coniecturis, & præſumptionibus, Azeued. *l.* 6. *n.* 7. *tit.* 2. *lib.* 1. *recop.* Montan. *de tutel c.* 33. *n.* 117. *cum ſeqq.*

De Donationibus.

Tit. XXIV.

Ad Rubricam.

AD *num.* 4. Hanc Azonis definitionem, qui donationem dicit eſſe rei licitæ nullo iure cogente mera liberalitate factam collationem, ſequi videntur Anton. Gom. *tom.* 2. *cap.* 4. *n.* 1. Sebaſt. Medices *de definit. p.* 2. *c.* 54. Mozz. *de contractib. tract. de donat. in princ. num.* 3. Azeued. *in rub. n.* 1. *tit.* 10. *l.* 5. *Recop.* Matienſ. *l.* 1. *gloſſ.* 2. *n.* 1. *eod. tit.* 10. Anton. Faber *in ſuo Codice tit. de inoff. donat. definit.* 6. *n.* 13. Mendoza *de pactis l.* 3. *c.* 3. *q.* 3 *n.* 16. Mieres *de maior. p.* 1. *q.* 22. *n.* 177. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo donatio n.* 1. Caſtill. *controuerſ. lib.* 5. *c.* 89. *n.* 19. Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ. part.* 3. *tit.* 8. *n.* 87. *& tit.* 10. *n.* 1. 3. *&* 7.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari poteſt.*

2 *Ingratitudinis in deteſtationem qui ſcripſerint referuntur.*

3 *Ingratitudo diſplicet Deo, & dicitur hoſtis gratiæ, & inimica ſalutis.*

4 *Maioratus per viam donationis facti inſtitutio poteſt reuocari ſi ingratitudo aduersùs inſtituentem ſit commiſſa.*

5 *Beneficiatus ſi ingratus fuerit illi, qui contulit gratiam, amittit beneficium niſi neceſſitate officij ſcribat, aut agat pro valde coniunctis.*

6 *Vaſallus Ingratus feudo priuatur.*

7 *Dos à patre data propter ingratitudinem non poteſt reuocari.*

8 *Donatarius ſi ob ſuimet paupertatem donatori egenti ſubuenire non poteſt, ob id donatione priuari non poteſt.*

9 *Filius pauper patrem alere non tenetur.*

10 *Pauper alium pauperem alere non tenetur.*

11 *Victum*

11 *Victum ſuum arctare quis non debet vt alium alat.*

12 *Donatio reuocatur ex graui iniuria verbali facta donatori.*

13 *Ius reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis non tranſit ad hæredes.*

14 *Donator ſi ignouerit cauſam ingratitudinis, ad eius hæredes tranſit ius reuocandi donationem.*

15 *Donator contra hæredes donatarij agere non poteſt propter ingratitudinem à donatario commiſſam, ſi eo viuente de ea non fuit conqueſtus.*

Cap. Propter, fin.

1 AD *num.* 2. Pro exornatione principalis cooclusionis huius text. quod ſcilicet donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari poteſt, vltra citatos io collect. vide Mandoſ. *in tractat. de ingratitud. cap.* 121. Donel. *enucleat. comment. lib.* 14 *c.* 27. Caſtill. *controuerſ. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 59. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. D, concl.* 711. *à n.* 1. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. part.* 3. *tit.* 12. *de reuocand. donat.* Aluarez *de priuileg. pauperum p.* 1. *quæſt.* 42. *n.* 10.

2 Ad *n.* 3. In deteſtationem huius vitij ingratitudinis, vltra citatos plura cumulant, Palat. Rub. *in rub. de donat. inter virum, & vxor.* §. 78. *n.* 18. Surd. *de aliment. tit.* 6. *q.* 2. *n.* 11. *& q.* 37. *num.* 9. *& tit.* 8. *priuil.* 65. *n.* 10. Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 33. *num.* 86. vbi multa ſpecialia refert quæ ſtatuta ſunt contra ingratos, Mozz. *de contract. tit. quomodo annulletur, vel reuocetur donatio, numero* 21.

3 Ad *num* 4. Adde S. Bernard. *ſuper Cantic.* ita dicentem: *Ingratitudo eſt hoſtis gratiæ, inimica ſalutis, quoniam nihil ita diſplicet Deo quemadmodum ingratitudo,* &c. Seneca *de benef. lib.* 4. ibi. *Pro ſe fugienda eſt res, ingratum eſſe, quoniam nihil æque concordiam humani generis diſſociat, ac diſtrahit quàm hoc vitium,* &c. Plura adducit Aluarez *de priuil. pauperum p.* 1. *q.* 42. *à princ.* vbi *n.* 2. *in fine* dicit inter alia, quæ à iure contra ingratitudinis vitium conſtituta ſunt, eam maximè vigere pœnam, vt ingratus beneficij accepti amiſſione puniatur.

4 Ad *num.* 5. De maioratu ſi per viam donationis ſit factus, & ingratitudo aduerſus inſtituentem ſit commiſſa, vide præter citatos Mier. *de maior. p.* 1. *q.* 22. *num.* 191. *cum ſeqq.* Spin *in ſpeculo teſtam. gloſſ.* 20. *n.* 57. vbi refert Tiraq. Gom. Peraltam, & Mench.

5 Ad *n.* 6. De clerico iostruente iudicem, vel ſcribentem contra ſuam Eccleſiam qui tanquam ingratus poteſt beneficio ſuo priuari, vide Ludou. Roman. *conſ.* 459. *per tot.* & ibi eius *addit. n.* 1. *lit. A, verb. concludo quod ſic,* quem ſequuntur Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. I, concl.* 132. Aluarez *d. q.* 42. *numer.* 11. Mandoſ. *in tract. de ingratitud. cap.* 70. vbi ex Innoc. & Abb. limitat ſi ex neceſſitate officij ſcribat, vel ſi agat pro valde coniunctis.

Ad *n.* 12. De vaſallo ingrato, qui feudo 6 priuari poteſt, aguot Mandoſ. *d. tract. de ingratitud. c.* 62. vbi *c.* 139. cauſas ingratitudinis refert, quæ reſpectu vaſalli conſiderari poſſunt, Camill. Borrel. *d. tit.* 10. *n.* 14. Aluarez *d. q.* 42. *n.* 8.

Ad *n.* 16. De dote à patre data, quæ pro- 7 pter ingratitudinem non poteſt reuocari, præter citatos in collect. vide Boër. *deciſ.* 27. *num.* 3. Matienſ. *l.* 1. *gloſſ. fin. n.* 3. *tit.* 6. *lib.* 5. *Recop.* Mier. *de maior. p.* 1. *quæſt.* 22. *n.* 196. *& n.* 199. Gutier. *de iuram. confirmat. p.* 1. *cap.* 10. *num.* 4. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis mat. p.* 3. *n.* 62. *illat.* 32. *verſ. ſed contra,* Ceuall. *commun. q.* 73. *n.* 5. niſi reſpectu vxoris ſoluto matrimoio, Pinel. *citato loco,* Matienſ. *d. l.* 1. *gloſſ. fin. num.* 3. *verſ. ſed quoad mulierem,* Mieres *d. quæſt.* 22. *n.* 197. *&* 198. Cancer. *var. p.* 3. *c.* 2. *de inuentar. n.* 222. vbi tradit priuilegia, quæ conceduntur rei geſtæ fauore alicuius matrimonij, ceſſare ſoluto eo per mortem viri ſine liberis, Angul. *in l.* 1. *tit.* 6. *de meliorat. lib.* 5. *gloſſ.* 10. *num.* 2. Ceuall. *d. q.* 73. *n.* 6. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſſ.* 28. *n.* 21. vbi *n.* 18. intelligit hoc non procedere ſi antequam de ingratitudine donator conquereretur, mulier ſecuodas contraxerit nuptias, & eandem dotem viro tradiderit.

Ad *n.* 17. *in fine.* Limita deoique quando 8 donatarius ob ſuimet paupertatem donatori egenti ſubueuire non poteſt, vt per Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 48. *n.* 34. *cum ſeqq.* qui *tit.* 7. *q.* 28. *n.* 4. *cum ſeqq.* idem dicit de liberto, qui patrono ob paupertatem de neceſſariis non pronidet, & *quæſt.* 29. idem comprobat in ſeruo quoad domioum de iure ſaltim Canonico, & in terris Eccleſiæ, & ibidem *num.* 10. agit de filio quoad patrem, quem 9 alere noo teneri filium pauperem reſoluit, & *eod. tit.* 7. *q.* 8. *per tot.* idem in patre quoad filios, *& q.* 30. *à n.* 2. *& q.* 31. *per tot.* de vaſallo, vel ſubdito quoad domioum agit. Quo- 10 rum omnium euidens ratio eſt, quia pauper alium pauperem alere non tenetur, ab obligationeque alendi aliàs ſubſiſtente paupertas eximit *l. pen. in fine, & l. ſi quis à liberis* 5. § *fin ff. de liber. agnoſc.* Charitas namque bene ordinata à ſe ipſo incipit, vt in omnium ore verſatur *l. Præſes C. de ſeruit. & aqua,* cum ibi per me notatis. Nec victum ſuum arctare quiſque debet, vt alium alat.

Natt.

Digitized by Google

Natt. *conſ.*387. *num.*8. Surd. *d.tit.*7.*q.*8.*n.*9. *& q.*19. *in princ.ante num.*1.*& q.*14.*num.*9. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.*552. *num.*2.

12 Ad *num* 19. Quod ex graui iniuria verbali facta donatori donatio reuocetur vltra citatos tenent Anton. Gom. *var. tom.*2. *c.*4. *num.*14. Menoch. *de arbitr. caſu* 130. Donel. *enucleat. comment. lib.*14.*c.*27.*in princ.* & ibi Illiger. *lit. A.* Gutier. *conſ.*24.*num.*2. Camill. Borrel. *d.p.*3.*tit.*12.*n.*6. Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia & ignor. diſt.*53.*n.*18.

13 Ad *num.*23. Quòd ius reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis non tranſeat ad hæredes præter citatos, tenent Cou. *in c. Raynutius n.*7.*de teſtam.* Tell. *in l.*7.*Tauri n.fin.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.*28. *c.*15. *n.*8. Anton. Gom. *tom.*2. *var. c.*4. *n.*14. Theſaur. *decıſ.*121.*n.*1.*& deciſ.*124.*n.*2. Surd. *de aliment. tit.*1.*q.*48.*& tit.*7 *q.*15.*n.*6. Molin. *de primog lib.*1.*c.*9.*num.*36.*& lib.*4.*c.*11.*n.*44. Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.*8.*tit.*38 *de reuocan. donat. definit.*14. Illiger. *ad Donel. comment. iuris Ciuilis lib.*14 *cap.*28. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.*4.*gloſſ.*28.*n.*35. Camill. Borrel. *d. tit.*12 *num.*9. Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib.*1. *q.*20.*n.*50.

14 *Ibid. in verſ. intellige.* Nota quòd ſi donator ignorauerit cauſam ingratitudinis, vel ſiſciuit, & non habuit tempus competens ad agendum, tunc ab hæredibus obiici poteſt, & ad eos hoc ius tranſit, vt per Molin. *de primog. lib.*1.*c.*9 *n.* 37. D. Barboſ *in l* 2. *in princ. n.*128 *ff. ſoluto matr.* Camill. Borrel. *d. titul.*12.*n.*12.

15 Contra hæredes donatarij donator agere non poteſt propter ingratitudinem à donatario commiſſam, ſi eo viuente de illa non fuit conqueſtus. Ita Molin. *de primog. lib.*4. *cap.*11. *num.*44. Matienſ. *l.*7. *gloſſ.*5. *num.*14.*&* 15. *tit.*10. *lib.*5. *Recop.* Surd. *de alim. tit.*1 *q.*48.*n.*43. D. Barboſ. *d.l.*2.*in princ. num.*134.

De Peculio clericorum.

TIT. XXV.

CAP. Si quis, vlt.

AD *num.*2. Quòd Prælatus, vel Clericus debet vtiles expenſas & melioramenta in rebus Eccleſiæ de bonis ipſius clerici, vel Prælati facta deducere, vltra citatos *in collect.* docent Abb. *in præſenti n.*2.*& in c. de multa n.*14.*de præbend.* Boër. *deciſ.*44. *n.*14. *verſ. idem in eo, qui expenſas fecit*, Greg. Lop. *l.*41.*gloſſ.*5. *verbo que deſcuente en ella, propè fin. tit.*28.*part.*3. Menoch. *remed.*11. *recuper. n.*16. Peregr. *de fideicomm. art.*50.*n* 43. Surd. *conſ.*183.*n.*6.

De Teſtamentis.

TIT. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus de patrimonialibus & aliunde, non autem intuitu Eccleſiæ quæſitis liberè diſponere poteſt.*

2 *Epiſcopo regulari de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde acquiſitis teſtari non licet.*

CAP. Quorundam. I.

AD *n.*6. Quòd Epiſcopus de bonis 1
patrimonialibus, & aliunde, non autem intuitu Eccleſiæ quæſitis liberè diſponere poſſit, probat hic text. cui conſonant *c. Epiſcopi* 12. *q.*1.*& c. placuit* 12. *q.*3.*& c. fixum, etiam* 12.*q.*5. reſoluunt vltra citatos *in collect.* Sarmien. *de redditib. Eccleſ. p.*3.*c.*3. *n* 4. Maurit. de Alzedo *de præcellentia Epiſcop. dignit. p.*1.*c.*14.*n.*2. Ioan. de Solorzano *de Indiarum gubernat. tom.*2.*lib.*3.*c.*10. *n.*1.*&* 2. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.*3.*alleg.*114.*ex n.*10. me citato nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.*5. *reſol.*5 *n.*3 *&* 4.

Ad *n.*7. Quòd Epiſcopo regulari teſtari, 2
vel in vltimo elogio diſponere de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde quæſitis non liceat, vltra citatos docent Maurit. de Alzedo *d.c.*14 *num* 7. *cum ſeqq.* Ego ipſe *d. alleg.*114.*ex n.*20. me citato Pareja *d. reſ.*5. *num.*9.

SVMMARIVM.

1 *Monachus teſtari non poteſt.*

2 Auth. ſi qua mulier. C. de ſacroſ. Eccleſ. *intelligitur.*

CAP. Quia ingredientibus. II.

AD *n* 4. Monachum teſtari non poſſe 1
probat hic text. & Doctores *in collect.* citati *ſub hoc n.* Sed obſtat maximè §. *ſi qua mulier, in Auth. de ſanctiſſ. Epiſcop.* repetitus *in Auth. ſi qua mulier, C. de ſacroſ. Eccl.* Decretorum

torum libro inſerta *in cap. ſi qua mulier.* 19. *q.* 3. ac proinde eccleſiaſticorum moribus comprobata, in qua agens de patre intrante Religionem ſic dicitur: *Sed ſi perſona liberos habens antequã de rebus ſuis inter eos diſponat, monaſterium intret, liceat ei poſtea inter eos diuidere, legitima nulla diminuta & quòd eis non dederit, monaſterio competet. Sed ſi omnẽ ſubſtantiam inter eos filios diuidere voluerit, partem ſibi retineat, quæ monaſterio competere debet,* &c. Et ita videtur dicere Monacho diſponere de rebus ſuis diuidendu ſua bona inter filios ; & ſunt qui affirment diuiſionem verè teſtamentum eſſe, inde ſumpto argumento, quòd vnaquæque bonorum diſpoſitio per modum quotæ & vniuerſitatis teſtamentum credi poteſt, allegant *l. quoties. C. famil. herciſc. l. hæreditatẽ C. de codicill.* Negant alij, & non teſtamentum, ſed puram diuiſionem quotæ contendunt eſſe, quam profeſſus facere permittitur, non quaſi dominus, ſed quaſi miniſter conſtitutus à lege. Cum hac negatiua ſententia pertraoſit Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. iuris diſpat cent. 2. cap* 122. dicens ſe in iſta ſimplici bonorum diſtributione non iouenire teſtamenti rationem. Teſtamentum eſt ſententia libera noſtræ voluntatis, *l. 1. ff de teſtam.* Religioſus enim in ſua illa bonorum diuiſione facienda inter liberos nihil poteſt proprio affectu, & voluntate decernere vltra id, quod ei præſcribitur ab Imperiali lege, vnde fit quòd diuiſio illa nihil aliud eſt, quàm ſimplex adminiſtratio dependens ab indulgentia legis abſque vllo dominio, vel iure; nam verba legis rem valde limitant, ex Suar. *de Relig. tom. 3. l. 8. de paupert. c.* 16. & conceſſio illa valde ſingularis eſt, quæ propterea non facilè dilatari poteſt extra proprios fines, quaſi contra rationem legis generalis. *l. quod verò ff. de legib.* Nec repugnat ius iſtud diuidendi inter filios votiuæ paupertati, quia pura adminiſtratio eſt pendens à lege, quæ miniſtrum facere Monachum poteſt, & quaſi diuiſorium arbitrum, licèt non dominum, *cap. cùm ad monaſterium, de ſtatu monach.*

Cap. Cùm in officiis. VII.

AD *num.* 6. quòd ſecundùm noſtræ Hiſpaniæ conſuetudinem poſſunt clerici omnes Præbendati, aut beneficiati, dummodo Epiſcopis inferiores ſint tam de bonis patrimonialibus, quàm de intuitu Eccleſiæ acquiſitis teſtari & ſi teſtamentum, nõ condiderint, abinteſtato conſanguinei ſuccedere valent tanquam in bonis cuiuſcunque laiei, vltra citatus *in collect.* Salzed. *ad Bernard. in pract. c.* 132. *aliàs* 135. *lit. A, in nouiſſ. impreſſ.* Valaſc. *conſ.* 165. *num.* 11. Caſtill. *controuerſ. l.* 1. *c.* 79. *num.* 7. *in fine.* Solorzan. *de gubernat. Indiar. tom.* 2. *l.* 3. *cap.* 10. *num.* 11. nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrumentor. edit. tit.* 5. *reſol.* 5. *n.* 20. nouiſſimè Fr. Hieron. Garcia *in ſum. morali trat.* 1. *diffic.* 4. *dub.* 3. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum in alterius voluntatem collatum quomodo valeat?*

2 *Textus in præſenti varij intellectus, & n.* 3. *&* 4.

5 *Verus intelligendi modus ad hunc tex. refertur.*

Cap. Cùm tibi. XIII.

POſt *num.* 2. Vrget diſpoſitio huius text. pro eorum opinione, qui exiſtimant valere teſtamentum iure Canonico, quod fuerit in alterius voluntatem collatum, vt apparet ex illis verbis, ibi, *in ſecunda quæſtione dicimus quòd qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non videtur decedere inteſtatus.* Conſtat autem non valere ex teſtamento iſto hæredis inſtitutionem ſi ius ciuile inſpiciamus, vt *in l. illa inſtitutio ff. de hæred. inſtituen. Illa,* inquit, *inſtitutio, quos Titius voluerit, ideo vitioſa eſt quod alieno permiſſa eſt arbitrio.* Nam ſatis conſtanter veteres decreuerunt teſtamentorum iura ipſa per ſe firma oportere, non ex alieno arbitrio pendere. 1

2 Nonnulli intelligunt textum in præſenti procedere in fauorem piæ cauſæ, nec dubium hoc ſi piæ cauſæ interſit, teſtamentũ valere, tunc enim conſentiunt omnes, ſolas iuriſgentium ſolemnitates (ſi quæ ab eo iure ſint, aut eſſe poſſint) ſeruari oportere *c. relatum* 11. *c. cùm eſſes, hoc tit. cap. vlt. de ſucceſſ. abinteſt.* ſed an appareat de intereſſe nullibi inuenitur, nõ enim in hac re fauor vertitur animæ, non Eccleſiæ, non Religionis, & adeò abſoluta ſunt verba Pontificis, vt qui de pia cauſa intelligi ea vellẽt, manifeſtè diuinent, immò conſtat in teſtamento ipſo piæ cauſæ ſeruatam à Pontifice iuris ciuilis ſubtilitatem: cum enim mero iuris rigore prohibeatur ne teſtari filius fam. poſſit de aduentitiorum proprietate, quæ ex nouiſſimis conſtitutionibus ei ſeruabatur, *l. pẽ. C. qui teſtam. facere poſ.* Conan. *comment. l.* 9. *c.* 4. *n.* 4. Læli. Mancin. *ſacri iuris controu. diſſert.* 6. *c.* 5. *&* 10. fuit tamen maximus hic rigor

gor in piæ cauſæ diſpoſitione ſetuatus per Bonif. *in c.licèt,de ſepultur. in 6.*ibi: *Quamuis autem filiusfam. abſque patris aſſenſu ſibi poſſit libere eligere ſepulturam, pro anima tamen ſua præter ipſius aſſenſum, niſi peculium caſtrenſe,aut quaſi caſtrenſe habeat, aliquid iudicare*,hoc eſt, ſupremo iudicio relinquere, *non poteſt.*

3 Quidam hunc Innocentij III. locum de commiſſione diſtributoria capiunt, aut quando hæredis incerti ex certis electio alteri demandatur, vt ſic non recedat Innocentius à iuris Ciuilis ratione.

4 Alij vt Ciuilium legum correctionem euitent, exiſtimarunt Innocentium noſtrum de extremo iudicio loqui voluiſſe, quod non in alterius liberam voluntatem committitur, ſed diſpoſitionem, hoc eſt, prudens arbitrium.

5 Quare nouiſſimè Læli.Mancin.*diſquiſit. genial. & anniuerſar. iuris diſputat. cent. 2. cap.110. num. 5.* putat aliam fuiſſe cauſam Pontificis, fuiſſe enim illi propoſitum, an quis videatur hæres inſtitutus per hæc verba,*Committo meam voluntatem in diſpoſitionem Titij*,aut his non abſimilia, & reſpondiſſe videri hunc hæredem inſtitutū, quaſi dictum eſſet: Titius hæres meus eſto; qui enim de aliqua re liberè diſponere iubetur,is dominus eius rei eſt,cùm dominium nihil aliud ſit ex Bart.quàm ius de re liberè diſponendi, & mos veteribus fuerit vt hæredes quaſi heros pro dominis appellarēt, *§.vlt.Inſtit.de hæred.qualit. & differ.* Sed & illa quoque inſtitutio antiquitus valuit. Titius hæreditatis meæ dominus eſto. *l. his verbis.ff. de hæred.inſtit.* Quid ſi quis ita dixerit,*Titiū de hæreditate mea diſponere volo:* vtique idem erit; nam qui diſponendi ius nanciſcitur, is dominus eſt. Sic diſponere teſtator dicitur, quia dominus, *§ diſponat, in auth.de nupt.* & qui eo iubente diſponit, dominus eſt; at ab eo, qui dixerit: Titium de hæreditate mea diſponere volo, non longe eſt is, qui extremam ſuam voluntatem commiſerit, ſeu contulerit in diſpoſitionem Titij. Et denique ſic Innocentius Pontifex interpretatus eſt,vt hæc verba inſtitutionem faciant.

De Sepulturis.

TIT. XXVIII.

CAP. De his. IV.

AD *n. 2.* Pro exornatione concluſionis ex tex.deſumptæ,quòd ſcilicet ingreſſus Religionem tempore mortis non præiudicat portioni Canonicæ, debitæ Parochiæ, vltra Ludou.Miranda *in collect.* citatum,adde nouiſſimè Noguerol *allegat.iuris tom. 1. alleg.26.num.241.* vbi cum Alex. *conſ.81.n.3. vol.1.* ſubdit huiuſmodi tranſlationem eſſe cauſa mortis quando infirmi transferunt ſe ad loca religioſa cum bonis ſuis,& ex illa infirmitate decedunt, & *num.242.*cum *l. Caſtella 6.tit. 13.part.1.* tenet in terminis huius text.tranſlationem bonorum dici factam in articulo mortis quando infirmus ex illa ægritudine decedit, *& n.243.* hoc ipſum confirmat per *l. alumna.§.ſi poſt apertas, ff. de adimen. legat.* vbi aſſeruit teſtator,*quoniam cognoui Priſcillianam filiam meum in extremis eſſe*; & ad hoc verificandum dicit tex. *ſi ex illa infirmitate Priſcillianæ deceſſit*; ex quo Bald. *in cap. 1. de pact. numer. 234.* reſoluit ex aliqua infirmitate decedentem dici omni tempore,quo durat,eſſe in articulo mortis.

De Decimis.

TIT. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Prædium vinearum, ex quo tributum vini ſoluebatur, ſi redacatur ad aliam ſpeciem, tritici ſcilicet, dominus prædij tenetur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere.*

2 *Decima debetur ex arboribus de nouo plantatis in ſolo vbi nuces, vel vites erant.*

3 *Decimam præſcribens in certa terra videtur quoad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe.*

4 *Exiſtens in quaſi poſſeſſione decimandi fructus vnius fundi, ex quo ſolum frumentum antea colligebatur, dicitur etiam in quaſi poſſeſſione decimandi milium & alios fructus, qui poſtea loco frumenti ſati fuerunt.*

5 *Quaſi poſſeſſionem percipiendi decimas in aliena Parochia habens de vna ſpecie fructuum, non ei datur manutentio reſpectu alterius ſpeciei.*

6 *Poſſeſſio non continuatur, nec extenditur ad alios actus quamuis ſint eiuſdem ſpeciei vbi manifeſtè ius reſiſtit.*

7 *Manutentio an & quando detur ex poſſeſſione habita in re, quæ mutauit formam?*

Cap. Commiſſum. IV.

1 AD num 4. Celebris eſt hic tex. iuncto
cap.cùm in tua, ſuſ hoc tit.ad proban-
dum quòd ſi prædium vineatum, ex quo
tributum certarum amphorarum vini ſol-
uebatur, ad ſimilem, vel aliam, tritici ſcili-
cet, ſpeciem reducatur, dominus prædij te-
netur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere, ele-
gans textus in l.certo, generi ff de ſeruitus. ru-
ſtic præd. iuncta gloſ. cum addit Bart. cuius
verba ſunt: Certo generi agrorum acquiri ſer-
uitus poteſt, veluti vineis, quod ea ad ſolum ma-
gis, quàm ad ſuperficiem pertinent, ideo ſubla-
tis vineis ſeruitus manebit, vbi gloſ. verb. actũ,
dubium excitat, an ſi loco vineæ aliæ arbo-
res plantentur, ſeruitus conſiſtat in earum
fructibus, cui videtur ſatisfacere additio
Bart. ad ipſam gloſ. pro intellectu iſtius tex-
tus, & gloſſæ, dic ſecundùm Bart. quòd ſic debet
intelligi fructus vineæ, hoc eſt illius terræ vi-
neatæ, hoc eſt, vt debeantur fructus arborum
per iſtam legem, &c. lat. in l ſi fundum ſub con-
ditione, §. qui fundum 18. ff de legat. 1 & in l.
1. num fin. C. de iure emphyt Felin in c. audiſtis
2 num. 19. de præſcrips. Caſſan. in conſuet. Burg.
rub. 11 §. 6. num. 23. Rebuff de decim. q. 14 n.
18. ibi, Et de nouo plantentur arbores, vel vites
in vno prædio, in quo quis præſcripſerit deci-
mam, eo caſu etiam habebit decimam ex illis
arboribus de nouo plantatis, per d. cap. cùm in
3 tua, vbi communiter DD. tenent præſcribens in
certa terra decimam, videtur quoad omnes il-
lius terræ fructus præſcripſiſſe, &c Gam. Luſit.
deciſ. 244. numer. 5. dicens concluſum fuiſſe
in ſenatu teneri ad quotam cuiuſcunque
fructus, qui loco frumenti ſuccedit, licèt
à frumento ſolũmodo conueniſſet. Couar.
pract. c. 37. n. 5. ibi, Nec poterit aduersùs eum
allegari quòd non eſt in ea poſſeſſione, quia mu-
tat ſpeciem fructuum, & agriculturam, eſt
ad hoc text. celebris in cap. cum in tua, de de-
cim. vbi probatur quod poſſideas, & ratione poſ-
ſeſſionis præſcribens ius percipiendi decimas, ex-
ceptis agris, cenſetur præſcripſiſſe illud ius nõ
tantum quoad fructus conſuetos colligi, & per-
cipi, ſed & quoad nouiter plantatos, & ſemi-
natos, ecce igitur quod poſſeſſio in vna ſpe-
cie fructuum, quæ procedit ab vna radice,
nempè à iure decimandi, prodeſt, ac cenſe-
tur obtineri quoad alias quaſcumque fructuum
ſpecies, idem Cou. lib. 1. var cap. 17. numer. 13.
Burg. de Paz conſ. 50. à numer. 14. ibi, Et
cùm tam herbarum fructus, quàm frumenti ſit
eiuſdem agri, & terræ, diuerſo iure cenſeri non
debent, &c. & paulò inferiùs. Item & ſi cul-
tura mutetur qualitas, non verò ſubſtantia,
vna eademque res iudicatur, l. pacta conuenta,
ff. de contrah. empt. l. quæſitum, §. illud, ff.
de legat. 3. Mieres de maior part. 1. quæſt. 10.
numer. 117. Mareſcot. var. lib. 1. cap. 11. nu-
mer. 31. & 32. Gutier. canon. lib. 2. cap. 21 nu-
mer. 97. cum ſeqq. latè & eleganter Valaſc.
conſ. 58. à numer. 14. Monet. de decim. capite
4. numer. 79. Valenzuel. conſ. 33. numer. 54.
cum ſeqq. quem refert, & ſequitur, ac co-
pioſè exornat Caſtill. tom. 7. de tert. cap.
15. à numer. 23. Salgad. de protect. Reg. part.
3. cap. 10. à. numer. 120. & meliùs num. 314.
cum tribus ſeqq.

Vnde exiſtens in quaſi poſſeſſione de- 4
cimandi fructus vnius fundi, ex quo ſo-
lùm frumentum antea colligebatur, di-
citur etiam in quaſi poſſeſſione deciman-
di milium, & alios fructus, qui poſtea loco
frumenti ſatis fuerunt, Rebuff. de decim.
quæſt. 14. numer. 18. & 25. Poſti. in tract. de 5
manutent. obſeru. 73. numero 155. niſi quis
probaret quaſi poſſeſſionem percipiendi
decimas in aliena parochia de vna ſpecie
fructuum, quia tunc non daretur manu-
tentio reſpectu alterius ſpeciei; quia ius re-
ſiſtit huic poſſeſſioni, Mareſcot var reſolut.
lib. 1. capit. 11 numer. 30. Poſti. d. obſeru 73 nu-
mer. 181. Vbi enim manifeſtè reſiſtit ius, poſ- 6
ſeſſio non continuatur, nec extenditur ad
alios actus, quamuis ſint eiuſdem ſpeciei,
Belrramin. ad Gregor. XV. deciſ. 557. numer.
12. in fine, Rot. apud. Vitian. deciſ. 88.
numer. 8. & coram Canaler. deciſ 487. nu-
mer. 4. plures per Poſt. d. obſeru. 73 numer.
177. quia tunc non dicitur poſſeſſio, vel
quaſi, ſed potiùs iniqua occupatio, quæ
nihil occupatori prodeſt, ex eod. Poſt d. 7
tractat. obſeru. 44. à numero 20. An autem &
quando manutentio detur ex poſſeſſione
habita in re, quæ mutauit formam? Re-
ſolue quòd manutentio datur quando mu-
tatio eſt extrinſeca, ſecus quando mu-
tatur ſubſtantia, vel totalis forma in aliam
diuerſam, de quo latè Stephan. Gra-
tian. diſcept. forenſ. capit. 314. numero 22.
cum ſeqq. Poſti. d. obſeru. 73. numero 11.
cum ſeqq. Rota apud eundem deciſ. 117.
& 146.

Cap. Ex litteris. XIV.

AD n 4. Pro exornatione receptæ con-
cluſionis quòd decimæ quoad cõgruã
à iure diuino deſcendũt, quoad quotã verò
à iure poſitiuo habentur, præter citatos in
collect. docent Villalob in ſum. tract. 33.

diffic.1. num.7.Bleinian. de benef. lib. 1.c.4.à n.9.Gilchen.ad Auth quas actiones n.11.cum ſeqq C. de ſacroſ. eccleſ. Gutier.canon.lib.2.c. 21.n.7.cum.ſeqq.Leſſi.de Iuſtit.lib.2.c.39.dub. 1.n.4.cum.ſeqq. Reinoſ. obſeru.50 n.1. Squillante de priuil.clericor.c.3.num.5.Caſtill.tom. 7.de tert.c.10.n.7.cum. ſeqq. Valenzuel. conſ. 114 n.5.cum ſeqq.& conſ.146.n.5. Didac.de Britto iac.2. de locato p.2.num. 30. cum ſeqq. Felician.de Vega in cap.clerici,de iudic.num. 43. Machado en ſu perfecto Confeſſor,y Cura de Almas lib.2.p.4. tract.10. docum.1. Ioan. Franc. Anſald.de iuriſdict.p.2.tit.4 cap.1.ex num.1. Ego de iure eccleſiaſt. vniu. lib.3.c.26. in init.n.6.& 7.& §.3 n.64.

Cap. Cùm ſint. XVIII.

AD num. 3. Quod ad hoc vt decimæ non ſoluantur, vel minus ſoluantur, locus eſt conſuetudini, præter in collect. relatos tenent Cou. lib.1.var.c.17.numer.2. Vincent. de Franchis deciſ.124. numero 3. Monet. de decim.c.5 num 87. Card. Mantic. deciſ.341.num.2. Villalob.in ſum tractat.33. diffic.1.num.6. Valenz. conſ 114. numer.12. Caſtill.tom.7.de tert.c.13.num.28. Machado en ſu perfect o Confeſſor,y Cura de Almas lib.2. p.4.tract.11.docum.2. & 3.Ioan. Franc. Anſald.de iuriſdict.p.2.tit.4.c.4. Cuius conſuetudinis virtute Paul. de Caſtro conſ. 17.lib. 2.tenet poſſe præſcribi vt de certis fructibus, ac ex paſcuis, præcipuè decima non ſoluatur, ſequuntur Cou.d.c.17.num.8 Gutiec. canon.lib.2.c.17.n 8. Monet. d. cap.5.n. 92. Azor. inſtit. moral p.1 lib.7.c.37.q.2. Ottero de paſcuis c.35.n.2. & 9. Valenz. conſ. 146.n.10. Vaſq. in opuſc.de benef.c.1.§. vnic. dub.7. Ego de iure eccleſ.vniu.lib.3.c.26.§.3. num.65.

SVMMARIVM.

1 Papa eximere poteſt laicos à ſolutione decimarum.

2 Papa poteſt concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum infidelium,vel hæreticorum, quos poterit ſubiugare.

3 Hiſpaniarum Regibus conceßit Alexander VI.vt Indiarum decimas & primitias haberent,cum certo onere,de quo hîc.

4 Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt de litibus,& quæſtionibus exortis ſuper Decimis,quæ ſemel Regibus conceſſæ ſunt.

Cap. A nobis. XXIV.

AD n.3. Quòd Papa poſſit laicos exi- 1
mere à ſolutione decimarum, præter
citatos in collect. docent l. Caſtel. 23. tit.19.
part.1.ibi,Soltar puede el Apoſtolico por ſu pri-
uilegio, ſi los quiere facer gracia que no den
diezmo de algunas Igleſias por tiempo ſeñala-
do.o por ſiempre ſegun lo tubiere por bien, vbi
Greg.Lop.gloſ.2.ibi,Poteſt ergo Papa ſecun- 2
dùm Hoſt. concedere alicui Principi laico quod
percipiat decimas omnium locorum Paganorũ,
vel hæreticorum, vel ſchiſmaticorum,quos po-
terit ſubiugare,& ad vnitatem Eccleſiæ addu-
cere, vel reducere, &c. ob maximos ſcilicet
labores & expenſas in locorum huiuſmo-
di acquiſitione factas, vt per Beſſug.in ſpe-
culo Principum rub.13, §, tractemus num. 36.
Æne Robert. lib.3. rerum iudict.cap.1. fol.
552.& in vniuerſum quòd laico poſſit Pa-
pa decimas concedere reſoluunt D. Barb.
in l.Titia num.40 ff.ſoluto matrim. Gilchen.
in auth. quas actiones numer.11. C.de ſacroſ.
eccleſ. & de præſcript.p.3. cap.8.num.18. Fr.
Emman. quæſt. Regul. tom.2.quæſt.44. art.3.
Camill. Borrel. de præſtantia Regis Cathol.
cap.59. Mart.de iuriſdict.p 2.cap.43. à num.
46.Bobadil.in politica lib.2.cap.18.num.146.
& ſeq.Calixt. Ramirez de lege Regia,§.31.ex
num.3. Cabed.deciſ.63.ex num.1.p.2. Melch.
Reinoſo obſeruat. lib.1.obſeru.50.à numero 5.
Franc.de Leon Valent.deciſ.3. num.11 part.
1 Valenz. conſ.71. num. 22. & conſ. 88.n.27.
Solorzan. de iure Indiarum tom.2.lib.3 c.21.
num.21.

Vnde Alexander VI.ſummus Pont.in Con- 3
ſtit.ſua incip.Eximiæ deuotionis, ſub. Dat.16.
Kalend.Decembris 1501.conceſſit Hiſpaniarum Regibus vt Indiarum decimas, & primitias haberent cum onere Fidei prædicandæ, & propagandæ,& Eccleſias, ac miniſtros eccleſiaſticos, vel quos pro tempore erigi, & nominari deſiderarent, fundandi,ac erigendi,& competenter dotandi, & ſuſtentandi, quam refert Solorzan. d. lib.3. c.1.n.7.

Et de litibus & quæſtionibus ſuper deci- 4
mas exortis, quæ ſemel Regibus conceſſæ ſunt, ſiue in facto, ſiue in iure conſiſtant, Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt, & pronuntiant.Ita. Cou. pract. cap.35. numer. 12. verſ. tertio quoties, Gutiec. pract.lib.1. q.14.n. 4. Cabed.d. deciſ. 63.n.4. Calix. Ramirez d.§.31.n 4. D. Barb. in d.l.Titia num.42. Fontanel.de pactis nupt. clauſ. 4. gloſſ. 13. part.2. numer.58. Franc. Hieron. Leon d.deciſ.3. Anaſtaſ. Germon.

de

de ſacroſ. immun. l.3. cap.19. num.90. Stephan.Gratian. *diſcept forenſ.c.238 num.58.* Anguian. *de legib.l.2. controu.13. n.27.* Caſtill. *d.tom.7.de tert.cap.12.à n.20.* Felician. de Vega *in cap.qualiter & quando num.10 de iudic.* Didac.de Britto *ad cap.2.de locato p.2. num.56. in fine*, Solorzan. *d.l.3.c.1. num.42. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pauper à decimarum præſtatione excuſatur.*

2 *Eccleſia,ſeu eius miniſtri debeat cum paupere miſericorditer ſe agere.*

3 *Tributum dicitur reale,& prædio inhærere, ex eo autem quod debeatur de fructibus alicuius prædij, & ſoli.*

4 *Seruitas ſuper terris vineatis impoſita, vt ex fructibus perſolueretur, realis eſt.*

5 *Partem fructuum alicuius prædij habens dicitur habere partem prædij.*

Cap. Tua. XXVI.

1 AD *num.*8. Vnde pauperem à decimarum præſtatione non excuſari tenent Perez *l.1.gloſſ.1. verb. temporale,verſ. vlterius & quinto tit.5. l.1. Ordinam.* poſt Menoch. Ioſeph. Ludou.Petr.Greg.Anaſt. Germon.Ceuall. & alios Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ. part.1. tit.19. de decim. num.1.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit.D, concluſ.62. num.4. cum ſeqq.* Et ſaltim niſi extrema neceſſitate prematur, agnoſcunt Bellencin. *de charit. ſubſid. quæſt.77. num.2.* Cornel. Benincaſ. *de paupert ſpec.4. princ. num.29.*
2 ſubdens Eccleſiam, vel eius miniſtros debere cum paupere miſericorditer ſe agere, tantumque ei relinquere, quo viuere poſſit, Marc. Anton. Genuen. *in practicab. Eccleſ. quæſt.200.* Vincent. Carot. *deciſ.52. num.6.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuil. & crimin. diff.100. numer.12.* Quicquid teneant Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.729. numer.22.* Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſolut. reſol.115. per tot.*

3 Ad *num.*13. Quod tributum cenſetur reale, & prædio dicitur inhærere ex eo tantum quod debeatur de fructibus alicuius prædij & ſoli, & ex eis perſolui debeat, videtur expreſsè probare *l. certo generi, ff. de ſeruit. vrb. præd.* ex quo infertur notandum ſeruitutem ſuper terris vineatis impoſitam, vt ex fructibus perſolueretur, eſſe realem, id eſt ad ſolum magis quàm ad ſuperficiem pertinere, text. celebris *in l. annua 20. §. Attia, ff. de annuis leg.* melior text. *in l. cùm certas, ff. de tritico, vino, & oleo leg.* text. *in l nihil proponi 123. ff. de legat.1.* ibi, *ſalua tamen cauſa legati*, &c. ſecundùm interpretationem Bart. & aliorum *ibi* Perez de Lara *de anniuerſ. & capellan. l. 1. cap.2. à numer.2.* Salazar *de vſu & conſuet. cap. 11. numer.34.* Valaſc. *conſil.81. numer.8.*
Ratio eſt, quia habens partem fructuum 4
alicuius prædij, dicitur habere partem prædij, ex eleganti textu *in l. ſi a'ij fundum, ff.de vſufr. legato, l.vſusfructus 4. ff. de vſufructu*, quam rationem expreſsè amplectuntur Monera *de decim. cap 4. quæſt.3. numer.89.* Valenzuel. *conſil.33. à numer.44.* Molin. *de primogen. l.2. capit.17.* Caſtill. *tom.7. de tert. cap 15. num.23.* ibi, *Et dicuntur reales præſtationes: nam qui habet partem in fructu, cenſetur etiam habere partem in fundo, vnde non mirum ſi prædia afficiat, prout inſinuat text.in c.cùm in tua,de decim.*&c.

SVMMARIVM.

1 *Decimarum exemptio nunquam cenſetur conceſſa per extenſionem, aut communicationem priuilegiorum aliarum Religionum.*

2 *Exemptio à decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni* cap.nuper de decim.

Cap. Nuper. XXXIV.

AD *num.*4. Et eſt concluſio recepta in 1
Rota quòd nunquam cenſetur conceſſa exemptio decimarum per extenſionem, aut communicationem priuilegiorum aliarum Religionum, vt videre eſt apud Farin. *deciſ.214. num.5.part.2.recent. & deciſ.40. p.4. recent.* & coram Coccino *inter eius impreſſas deciſ.279.* vbi fuit dictum exemptionem monaſterij de Guadalupe ſuper decimarum exemptione conceſſam alij monaſterio non prodeſſe ad ipſius exemptionem, & redditur ratio, ibi, *Et quamuis Papa proceſſerit per viam communicationis omnium & ſingulorum priuilegiorum, & præcipuè illorum,per quæ eximuntur à decimarum, Procurationum, viſitationum præſtationum,& ſubſidiorum,ab aliorum onerum quorumcunque præſtatione,à quibus eſt exemptum monaſterium de Guadalupe,tamen iſta communi*

nicatione non veniunt illa, quæ de facili concedi non ſolent, niſi de eis ſit facta ſpecialis mentio, &c. & coram Card. Caualer. *deciſ.* 247. *n.* 10. *&* 11. reſoluunt Cancer. *var. reſol. lib.* 1. *c.* 23. *de decim. n.* 13. *in* 2. *edit.* Camill. Borrel. *in ſumma deciſ. p.* 1. *tit.* 19. *de decim. num.* 34 Tamburin. *de iure Abbatum tom.* 1. *diſput.* 15. *q.* 18. *à n.* 34 *vſque ad* 38. *& diſp.* 17. *q.* 2 *n.* 6. Trullench. *in præcepta Decalogi lib.* 3. *cap.* 3. *dub.* 11. *n.* 4. *verſ. hinc fit pag* 611. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Parochi c.* 28. §. 3 *n.* 41. *& de iure eccleſiaſt. vniu. lib.* 3. *cap.* 26. §. 3. *numero* 41

2 Ad *num.* 2. *in fine*. Quòd exemptio à decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni huius text. vltra citatos in collect. docent Ioan. Franc. de Leon. *in theſauro fori eccleſ. p.* 2 *c.* 12 *num.* 69 *cum ſeqq.* Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 136. Camill. Borrel. *d. p.* 1. *tit.* 19. *de decim. num.* 42. *Rota deciſ.* 122. *per tot. præcipuè n.* 4. *& deciſ.* 123. *p.* 1. *diuerſ.* & apud Poſt. *in fine ſui tract. de manutent. deciſ.* 157. *n.* 4.

De Regularibus.

Tit. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in ſupplementum probationis ſemiplenè probanti in cauſa matrimoniali non deferendum, ſecundùm vnam ſententiam.*

2 *Matrimonialis cauſa eſt grauis, & ardua.*

3 *Iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferendum, ſecundum aliorum ſententiam.*

4 *Tertia opinio diſtinguit an petens iuramentum ſuppletorium nitatur pro matrimonio, aut contra matrimonium.*

5 *Aliter diſtinguunt alij inter caſum, in quo ſolum adeſt ſemiplena probatio, & inter illum, in quo aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum eſt.*

Cap. Vidua. IV.

1 AD *n.* 6. Dubia quæſtio eſt, an & quando iuramentum in ſupplementũ probationis in cauſa matrimoniali ſemiplenè probanti deferendum? In qua duplex eſt
2 directè contra ſcribentium opinio. Prima tenet deferri non poſſe, quia eſt cauſa grauis & ardua, ita gloſ. Panorm. & nonnulli alij *in cap. mulieri, de iureiur.* Zaz. *conſ.* 3. *in princ. lib.* 2. Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 197. *n.* 7. *p.* 1. Selu. *in tract. de iureiur. p.* 2. *q.* 3. Socin. ſen. *reg.* 204. *num.* 78. Petr. Andira *lib* 9. *comman. opin. verb. iuram. fallent.* 63. Nicol. Grauat. *conſ.* 82. *n.* 6. *& conſ.* 83. *n.* 13. *inter cõſilia matrimonialia Ziletti.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. T, concl.* 340. *n.* 48. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p.* 1. *tit.* 54 *de iuram ſupplet. num.* 45. plures per Farin. *fragm. crimin. part.* 2. *lit I, numero* 1243.

Altera verò eſt opinio præcedenti con- 3
traria, quinimò nullam in hoc eſſe ſpecialitatem inter cauſas matrimoniales, & alias, poſſéque indiſtinctè iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferri 1 & probari videtur *in c. atteſtationes, de deſponſ. impub.* vbi in cauſa matrimoniali iuramentum delatum fuiſſe legitur. Et hanc partem ſuſtinent *gloſſ. in præſenti,* Azor. *in ſum. circa med. C. de rebus cred.* Hoſt. *in ſum. de clandeſt. deſponſ. num.* 5. *& de iureiur.* §. *& ſuper quibus numer.* 5. *verſ quid de cauſa monachationis*, idem Hoſt. *in d. cap. mulieri, & in cap. vlt. de iureiur.* Archid. *in cap. ſi quis Presbyter* 2. *q.* 4 *& in cap. viduas autem velare* 27. *q.* 1. Socin. *reg.* 204. *fallent.* 78. Curt. iun *in l. admonendi num.* 67 *ff. de iureiur. &* ibi Roman. *num.* 85. Zaz. *conſ.* 9. *in fine lib.* 2. Ioan. Bapt. Villalob. *lib.* 9. *comman verbo iuramentum defertur fol.* 604. Nicol. Mozz. *in tractat. de contractib. tit. de matrimon. cap. de natural. b. matrim. incip. Capio quartam columnam num.* 35.

Sed vtraque opinio ſub fœdere diſtin- 4
ctionis conciliãda eſt. Quòd aut petens iuramentum ſuppletorium nititur pro matrimonio, aut contrà matrimonium. Si contra matrimonium procedat prima opinio denegans iuramentum ſuppletorium. Si verò pro matrimonio procedat ſecunda opinio admittens in cauſa matrimoniali delationem iuramenti, dummodo non tractetur de infringendo alio poſteriori matrimonio. Ita diſtinguendo tradidit Archid. *in d. cap. viduas,* poſt diſputationem tandem concludens quod melius & tutius eſt ei deferri iuramentum, qui matrimonium aſſerit eſſe contractum, Crau. *conſ.* 73. *n.* 4. *verſ. videmus, in ſimili*, Roman. *conſ.* 367. *num.* 2. Capell. Tholoſ. *deciſ.* 171. vbi Nicol. Aufrer. Gozadin *conſ.* 77. *n.* 12. Seraphin *in tract. de iuram. priuil.* 33. *n.* 113. generaliter dicens in cauſa matrimoniali non deferri iuramentum quando peteretur ad infirmandum, ſeu dirimendum matrimonium, ſecus ſi pro matrimonio, & ad illius fauorem iurandum eſſet, vt in præſenti ſpecie.

Vel

5 Vel alio modo poſſunt prædictæ duæ opiuiones conciliari, quod prima delationem iuramenti denegans procedat, vbi ſolùm adeſt ſemiplena probatio, & vltra eam nihil concurrit. Deferri verò debeat, iuxta ſecundam, quando aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum ſit, vel per alios teſtes minùs concludentes, vel per teſtes de auditu, vel per quamlibet aliam præſumptionem, ſeu coniecturam. Ita *gloſſ. vlt. in præſenti*, Abb. *in d. c. mulieri n. 6. verſ. quid enim ſi actor*, Paul. de Caſtro *in l. 3. in princ. col. vlt. de iureiur.* ibiq; Iaſ. *n. 26.* Bald. *in d. l. in bonæ fidei*, vbi Salic. *C. de rebus cred.* & poſt Bald. Roman. & Alex. Iaſ. *in d. l. admonendi in 1. lect. num. 105. & in repet. n. 231. & n. 281.* vbi egregiè limitat caſus omnes, in quibus (quia grauis eſt & ardua quæſtio) iuramentum ſuppletorium non defertur, non habere locum quando in cauſa probatio pluſquam ſemiplena facta eſt: tunc enim & in ſpiritualibus cauſis, & matrimonialibus, cæteriſque arduis tale iuramentum deferri aſſerit. Hanc limitationem, ſeu concordiam neceſſariam, & notandam aſſerit Iaſ. & conſentiunt Boër. *conſ. 40. num 69.* Curt. *conſ. 135. col. fin. 1.* Socin. Sen. *conſ. 136. lib. 1.* Bald *conſ. 122. & 123. lib. 2.* Paul. de Caſtro *conſ. 87. lib. 1.* Tiraq. *de pænis temperan. cauſa 51. n. 47.* Lancel. Conrad. *in praxi lib. 1. c. 8. de offic. Prætor in cauſa ciuili, §. 2. de iuram. n. 5. limit. 8.* Crau. *conſ. 73. n. 24. & 26. & conſ. 198. n. 10. lib. 1.* & hæc opinio communibus ſuffragiis recipitur teſte Curt. Iun. *in d. l. admonendi n. 67. verſ.* poſtremò nota perpetuò, vbi ait facilè quempiam vltra ſemiplenam probationem aliquid probare poſſe; ſicque obtinere vt iuramentum ſibi deferatur, Barbat. *in d. c. mulieri col. 4.* Aufrer. *in addit. ad Capell. deciſ. 161.* Iaſ. *in l. ait prætor in fin. principij. ff. de iureiur.* Bald. *conſ. 289. p. 2.* Et inter communes opiniones tradunt Petr. Andora *verbo iuramentum limit. 60. verſ limita ſecundo. & limit. 63. verſ. fallit*, Paul. Fichard. *verb. iuramentum ſuppletorium fol. 617.* Suar. *commun. verbo iuſiurandum in cauſis*: & in hanc ſententiam omnes DD. conuenire teſtatur Nicol. Grauat. *d. conſ. 82. n. 15.* Cotraſ. *lib. 3. miſcel. cap 4. num. 6. in fine*, Ioan. Bapt. Azin. *in tractat. de execat. §. 9 c. 37. col. 6 & 7. verſ. attamen in hoc*, Cou. *de ſponſalib. p. 1. cap. 4. num. 5* Maſcard. *de probat. concl. 957. n. 32.* Philipp. Mancin. *in tract. de iureiuran. p. 2. art. 6. num. 8. & 10.* Seraph. *d priuil. 33. n. 114.*

De Conuerſione coniugatorum.

Tit. XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Coniux an & quando de conſenſu alterius in ſeculo manentis, Religionem ingredi valeat, oſtenditur.*

2 *Ætas quinquaginta annorum in fœminis, & ſexaginta in viris eſt legitimum tempus, quo non eget Religionis ingreſſu coniux ſi alter velit de ipſius conſenſu Religionem ingredi.*

3 *Incontinentia in ſexagenario non præſumitur.*

Cap. Cùm ſis. IV.

AD *n. 2.* Pro exornatione principalis conclusionis ex hoc tex. deſumi ſolitæ, quòd ſcilicet conſenſus etiamſi liber & ſpontaneus coniugis in ſeculo manentis, ſufficiens non ſit, vt aliter licitè ac rectè Religionem ingrediatur, ſed vtriuſque conuerſio, & ingreſſus neceſſariò exigitur, niſi remanens in ſeculo adeò ſit ſenectute affectus, vt circa continentiæ ſuſpicionem ſolo caſtitatis voto emiſſo poſſit in ſeculo remanere, præter iam citatos *in collect.* vide Greg. Lop. per text *ibi in l. 38. in fine tit. 6. p. 4.* Cou. *de ſponſalib p. 2 c. 6. §. 3. n 4.* Nau. *in man. cap. 12. n. 52.* Petr. Greg. *in p. iuris Canon. lib. 3. tit. 11. c. 15. n 2.* Fr. Emman. *q. Regular. tom. 3 q. 13. art. 1.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 12 c. 1. q 6. verſ ſi quærat quid dicendam*, Rebell. *de obligat. Iuſtit p. 2. lib. 3. de matrim. impedim q 4. ſect. 1. num. 18.* Villalob. *in ſumm. tom. 1. tract. 3. diffic. 14. n. 2.* Accac. Anton Ripol. *reſol varii c. 8. n. 268.* Hortad. *de matrim. diſp. 13. diff. c. 9 n 8.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c. 31 n. 1.* Ratio eſt, quia ſi maritus de conſenſu vxoris iuuenis; ac in ſeculo manentis, & è contra poſſet ad Religionem tranſire, proculdubio illius conuerſio vxori in ſeculo relictæ perditionis, & incõtinentiæ afferret periculum, cùm vix in adoleſcentia conſtitutus laſciuientis naturæ titillationes comprimere, & contra ætatis feruorem reſiſtere poſſit. 1

Ad *n. 5.* Hanc Thomæ Sanchez opinionem reſoluentis quinquaginta annorum ætatem in fœminis & ſexaginta in viris, ſenectutis eſſe legitimum tempus, quo non eget Religionis ingreſſu coniux, ſed poteſt in ſeculo manere caſtitatis voto obſtrictus, quoties de ipſius conſenſu 2

alter Religionis habitum ſuſcipit, ſequuntur Gutier. *de matrim.c.*95.*num.*1. Bonacin. *eod.tract.quæſt.*3.*puncto* 4. *num.* 12. Filliuc. *in quæſtion. moralibus tom.* 1.*tract.* 10.*p.*2. *c.*4. *num.*133. Perez de Lara *in compendio vitæ*
3 *hominis cap.*31. *num.*52. dum aſſerit incontinentiam in ſexagenario non præſumi, Ripol. *d.cap.*8. *num.*272. P. Antonin. *moral. reſolut.part.*4. *tract.*4. *reſol.*73. *verſ. tertia opinio.* Quamvis in vtroque ſexaginta annos requirant Cordub. Ouand. Angl. & alij, quos refert Sanch. *d. diſp.* 32. *num.*15. quibus addo Azor. *d.p.*1. *lib.* 18. *c.*14. *quæſt.* 11. Rebell. *d.q* 4. *ſect.*2. *num.*18. Barthol. à S. Fauſto *in theſauro Religioſor. lib.*5. *quæſt.*55. Aloyſ. Variola *in aphoriſmis lit. M, verb. maritus ſexagenarius*, Aloyſ. Ricc. *in praxi p.*2. *deciſ.*131. & 135. Et licèt id totum omnino ex arbitrio pendere, ex circumſtantiis perſonæ, valetudinis, roboris & anteactæ vitæ, dicat Baſil. Pont. *in tract. de matrim. lib.*9. *c.*12.*n.*3.*ad finem.*

De Voto, & voti redemptione.

TIT. XXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Vouens adoleſcentia tempore religionem ſi adeò ſenex ſit, vt viribus ad religionis onera ſubeunda deſtitutus ſit, à voti obligatione liber manet.*
2 *Senis valetudo infirmitas eſt.*
3 *Senes aliqui licèt ſint annoſi, bona gaudent valetudine.*
4 *Indicus homo trecentos & triginta quinque vixit annos.*

CAP. Magnæ. VII.

1 AD *num.*5. Notatur etiam hic textus ad hoc quòd vouens adoleſcentiæ tempore Religionem, ſi adeò ſenex ſit, vt viribus ad Religionis onera ſubeunda deſtitutus ſit, à voti obligatione liber manet, vt per Ludou. Lop. *in inſtructor. conſcient. p.*1. *c.*44. *col.*1. *verſ. ſed de illo*, Suar. *de Relig. tom.*2. *lib.*4. *c.*19. *num.*14. *ad fin.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom.*1. *lib.*4. *c.*2. *q.*2.*n.*30.

2 Ad *n.*6. Quòd ſenex præſumitur moriturus. Adde quia vulgò dicitur eorum valetudinem infirmitatem eſſe. Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita anno* 60.*q.*2.*n.*7.*pag.*618. Vel quòd ſenectus ipſa eſt morbus, *l. Caſtel.*41. *tit.*18. *p.*3. Eraſm. *adag. chiliad.*1. *cent.*6. *adag.*37. Lazar. Phanut. *de momento tempor. c.*5.*n.*11. Hieron. Laurent. *Ancnion. deciſ.*20. *num.*7. Ioan. Maria Nouar. *in praxi elect. fori q.*18. *n.*2. Giurba *in conſuet. Meſſanen. c.*2. *gloſſ.*14. *n.*2.*p.*1. Gabr. Aluarez *de priuileg. miſerabil. perſonarum q.*18. *n.*6. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, cap.*3 *num.*34. ſunt tamen, qui licèt ſint annoſi, bona gaudent valetudine. 3

De quodam Indico homine, qui longa & propagata vita gauiſus fuit, is è Gangaridum gente, quam Bengalam vocant, apud Indiam Orientalem, annos trecentos & trigintaquinque exceſſiſſe, cui aliquoties iam deciderant dentes, aliis continuò ſubnaſcentibus, & barba vbi prorſus incanuiſſet, in atrum denuo colorem, idque paulatim ſemetipſa vertebat, vt latiùs ex Ferdin. Caſtañeda *lib.*8. & aliis Luſitanicis rerum Indicarum ſcriptoribus commemorat Maſſæ. *lib.*11. *hiſtor. Indic pag* 159. Petr. Mariz. *var. hiſtor. dial.*5. *cap.*1. *pag.*322. Fr. Anton. de San Roman. *in hiſtoria Indiæ Oriental. lib.*3.*c.*18. Martin. Delri. qui rem iſtam aliis exemplis confirmat, *diſquiſit. magic. lib.*2. *q.*23. Maluenda *de Paradiſo cap.*52.*pag.*164. P. Anton. de Vaſconcelos *in anacephal. Regum Luſitaniæ pag.*297. 4

CAP. Quod ſuper his. VIII.

AD *num.*3. Quòd inops dicitur, qui ex operis, vel artificio victum quærere debet, præter in collect. citatum docent Gig. *de penſion. q.*80. *num.*9. Azeued. *l.*2.*n.*46. *tit.*18.*lib.*4. *Recop.* Cæſ. Baiz. *deciſ.*69.*n.*43. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.*1096. *verſ. cæterùm*, plures, quos refert & ſequitur Aluarez *de priuil. pauperum p.*1. *quæſt.*4. §.3. *n.*146. Quicquid dicant *gloſſ. verbo quantum donauit, in fine in l. ſi quis argentum* 35. §. *ſed ſi quis C. de donat.* Maſcard. *de probat. concluſ.*1159.*n.*36. Amon. Theſaur. *deciſ.*21. *num.*17. Mar. Giurb. *in conſuet. Meſſanen. c.*7. *gloſſ.*13. *num.*34 *propè med.* Matth. Coler. *in tract. de aliment. lib.*1. *cap.*2.*n.*8. Seraphin. *deciſ.*1279. *num.*5. 1

De Statu Monachorum.

TIT. XXXV.

CAP. Cùm ad Monaſterium. VI.

AD *nnmer.*14 *lin.*13. ibi, *recentiores.* Addo latè de huius textus intellectu agentes 1

agentes Aluar.Pelag. *de planctu Eccleſia,l.1. art.46.* Vaſq.1.2.*diſp.*165.*c.*9.*n.*104.poſt omnes Baſil. Pont. *variar. diſp..p.*1.*q.*3. *Scholaſtica c.9.pag.*184.*verſ.quare*, vbi ait, ſiue in hoc text.nomine Summi Pont. intelligatur Epiſcopus,ſiue Romanus Pont.(id enim ad rem parum referre ait) proprietatis voce nequaquam intelligi in hoc cap. bonorum dominum,ſed vſum rei ex propria auctoritate ſine conſenſu, & ſcientia Prælati;addit dicere veriſſimè Pontificem nulla ratione poſſe fieri, vt alicui in Religione manenti concedatur vſus rerum inconſulto ſuo Prçlato, & ad ſubditi nutum, & arbitrium, id enim ex diametro pugnare dicit cum paupertatis voto: ſi enim id indulgeretur, tolleretur omnino paupertatis votum., & tamen Religio abſque his tribus votis nequaquam conſiſtere poteſt; & ideò abdicationem proprietatis interpretatur abdicationem vſus ex propria auctoritate, & libito abſque Prælati ſcientia, & diſpoſitione; hoc enim ſenſu abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis regulæ munachali intrinſecè annexa eſt.

De Iurepatronatus.

TIT. XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Patronatus ad quoſcumque haeredes de ſui natura tranſitorius eſt.*
2 *Iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum, ſed apud hæredem remanet.*

CAP. Perlatum. I.

1 AD *n.*4.Quòd patronatus de ſui natura ad quoſcumque tranſit hæredes, præter citatos in collectan. docent Aloyſ. Ricc. *in praxi iurispatron.reſol.*174.*& ſeq.*Ciarlin. *controuerſ.c.*1.*n* 19.*&* 20. Carol.Maraut.*l.*2. *reſp.*16.*n.*23.Lotter.*de re beneſ. lib.*2. *q.*11. *n.*19.*&* 20. Ego *de iure Eccleſiaſt.vniu.lib.*3. *c.*12.*n.*21. *cum ſeqq.* Rot. *deciſ.*707.*n.*8. *& deciſ.*756.*num.*1.*part.*1. *recent* & coram Buratto *deciſ.*647.*n.*1.*& deciſ.*679.*n.*1. & apud Poſt. *in fine ſui tract.de manutent.deciſ.*172. *num* 20.

2 Ad *num.*10. Quòd iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum,ſed apud hçredem remanet, vltra citatos in collect. tenent Aloyſ.Ricc. *in praxi iurispatron.reſolut.*179. Giurba *ad ſtatuta Meſſanen. cap.*1. *gloſſ.*2. *num.*53. Noalis *de tranſmiſ. cap.*60. *num.*9. Fuſar. *de ſubſtit. quaſt.*634. *num.*2. Ciarlin. *d.cap.*1. *n.*40.52.*&* 53. Lotter. *d. quaeſt.*11. *ex num.*29.

CAP. Quòd autem. V.

LÆl.Mancin.*diſquiſit.genial.& anniuerſariarum Iuris diſput.cent.*1.*r.*38.*pag.*99. poſt relata huius text. verba,*antequam præſentatio per diœceſanũ approbetur, ratum non eſt quod à patrono fuerat inchoatum.*&c.quærit ſi ius, quod exercere incipit patronus, 1
initium eſt,vel inchoatio ſpiritualis negotij, cur & ipſum quoque ſpirituale ſimpliciter non dicitur,ſed ſpirituali rei annexum,vt *in c.quanto,de iudic.*Et præſupponit nihil aliud eſſe inchoationem patroni quam præparationem quandam; namque neque aliud patronus facit quàm vt perſonam præparet Epiſcopo, in quam deinceps Epiſcopus ius conferat ſpirituale per inſtitutionem, qui autem perſonam, & quaſi materiam præparat, is nihil confert ſpirituale, quod nec conferre quidem patronus poteſt, quia laicus eſt incapax,& ſic inquit ſimpliciter materiam præparare non eſſe negotium inchoare: quo ſuppoſito reſpondet patronum, qui clericum obtulit Epiſcopo, vt inſtitueretur,non materiam purè, & ſimplici- 2
ter applicaſſe videri,ſed ſua oblatione, ſeu præſentatione egiſſe, vt in materia illa efficeretur proximè capax inſtitutionis ad beneficium.Vnde etiam euenit,vt ſi idonea perſona ſit,inſtitui neceſſariò debeat,ſicque inſtitutio abſque præuia præſentatione fiat, nullitati ſubiaceat,*c.ſuggeſtum,c.illud,hoc tit.* At proxima iſta moralis capacitas cùm ordinetur ad ſpiritualem formam inſtitutionis, quæ induci in materia debet,ipſa quoque ſpiritualis dici poteſt, quo ſenſu negotium inchoat ſpirituale,vt *in hoc text.*Quia verò propriè nullum ius ſpirituale confert præſentato propterea laico patrono conceditur ex gratia, vt ſic inuitetur ad fundandas, conſtruendas,vel dotandas Eccleſias,& ideò concludit iuſpatronatus, nec merè temporale quid eſſe, nec merè ſpirituale, ſed annexum, vt loquuntur, antecedenter *d.c.quanto,c.de iure,hoc tit.*

CAP. Præterea. XXIII.

POſt *num.*8. In text. ibi, *forum, albergarias, Regiam*, &c. De ſignificatione horum verborum agit Boët. Epo.*de Regalibus, vel Iure Principum in beneſ.Eccl.in princ.n.*23.

pag. 10. & dicit *fodrum* eſſe vocem Germanicam, & propriè pabulum denatare. Et *albergarias* deſumi à voce etiam Germanica, *berberghe*, quod eſt hoſpitium, ſeu *berberghen*, quod eſt hoſpitio excipere. & quoque Luſitano idiomate *albergarias* in illo Regno dicuntur quædam receptacula more hoſpitaliorum, vbi peregrini tranſeuntes hoſpitio recipiuntur. Et quatenus in hoc textu cuiuſdam Regij mentio fit, illud ab Eccleſiis per patronos laicos extortum Lucius Papa III. improbat niſi quatenus tale quod onus ab initio fundatoris per Epiſcopos locorum creari contigerit, quod Regium ait Boët. Epo diuerſum eſſe à Regalibus, cùm pertineat ad exactiones quaſdam, vel anouas, vel extraordinarias etiam ſede non vacante, nec ad ſolas Prælaturas reſtringatur.

SVMMARIVM.

1 *Patronus pauper vnà cum familia, filiiſque ab Eccleſia pro dignitate eſt alendus.*

2 *Eccleſia excuſabitur à præſtandis alimentis patrono pauperi, ſi nihil illi ſuperſit præter neceſſaria Rectoris alimenta, & neceſſarios ſumptus in ea faciendos.*

3 *Alimentorum in præſtatione attendenda eſt conditio, & qualitas eius, cui alimenta præſtanda ſunt, & pro conditione familiæ miniſtrorumque ratio habenda, vt n. 4.*

Cap. Nobis. XXV.

1 AD *n.* 7. Quòd patronus pauper vnà cum familia, filiiſque ab Eccleſia pro dignitate eſt alendus, vltra citatos docent Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 552. *n.* 12. Aluarez *de priuileg. pauperum p.* 1. *quæſt.* 4. *in*
2 *princ. num.* 30. Si tamen præter alimenta Rectoris, & familiæ neceſſaria, vel præter neceſſarios ad ipſius Eccleſiæ reparationem, vel ornatum ſumptus, nihil ſupereſt, Eccleſia excuſabitur, vt tenent Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 32. Steph. Gratian. *d. c.* 553. *n.* 11. *&* 14 Aluarez *d. tract. p.* 1. *q.* 42. *n.* 19.

3 Ad *num.* 11. Adde in alimentorum præſtatione conditionem, & qualitatem eius, cui alimenta præſtanda ſunt, attendendam eſſe, *l. Mela* 14. *l. pen. ff. de aliment. & cibar. legat. l. tutor. la* 2. 13. *in ord. ff. de adminiſt. tutor. l. ſi cui* 14 *ff. de ann. legat.* Tiraq. *de nobilit. c* 10. *n.* 142. *cum ſeqq.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis. § ſed ſi filius, num.* 43. *ff. de liber. agnoſc.* Aſcan. Clemens *de patria poteſt. effectu* 17. *num.* 35. *&* 36. Hoied. *de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 19. *num.* 24. Pontan. *de aliment. c.* 7. *per tot.* Matth. Coler. *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 28. Surd. etiam *eod. tract. tit.* 9. *quæſt.* 39. *num.* 3. Menoch. *de arbit. caſu* 170. *num.* 13. *& de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 157. *n.* 33. *ver. ceterùm & conſ.* 1210. *num* 20. P. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 168. *num.* 2. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. l.* 5. *quæſt.* 6. *num.* 135. Ioan. Garc. *de expenſ. cap.* 3. *num.* 37. Paul. Æmil. Gall. *de except. part.* 2. *tit.* 4. *except.* 13. *n.* 69. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 780. *num* 46. *cum ſeqq.* Camill. Borrel. *conſil. ſiue contron.* 71. *num.* 21 Ioſeph. Seſſe *deciſ.* 26. *num.* 101. Mar. Giurb *in conſuet. Meſſanen. cap.* 7. *gloſſ.* 14. *numer.* 11. *part.* 1. *& deciſ.* 6. *num.* 1.

Nec ipſius ſolùm alimentandi, ſed & eius 4
pro conditione familiæ, miniſtrorumque rationem habendam, *l. habitatio* 4. *ff de ventre in poſſeſſ. mit. l. tutor. ſecundùm dignitatem* 13. *ff de adminiſt. tutor. l. cum dotem* 22. *§. ſin autem in ſanctiſſimo ff ſoluto matrim. gloſſ verb. neceſſitatem in c.* 1. 21. *quæſt.* 1. *gloſſ. in cap. ſinedeat* 50 *diſt.* Caualcan. *de vſufr. n.* 27. Menoch. *de præſumpt. l.* 4 *præſ.* 157. *num.* 28. *&* 29. Cordub de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius, num.* 50. *ff. de liber. agnoſc.* Matth. Coler. *de aliment. lib.* 1. *cap.* 15. *num* 27. Ceuall. *d. quæſt.* 780. *num.* 44. Mar. Giurb. *dict. gloſſ.* 14. *num.* 2.

De Cenſibus.

Tit. XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas excuſat à collectis, & tributis.*

2 *Intellige de extraordinariis, & perſonalibus, non verò de realibus, & ordinariis.*

Cap. Licèt. IV.

AD *num.* 2. Pro exornatione concluſio- 1
nis, quòd paupertas excuſat à collectis, & tributis, vide Palat. Rub. *in repet. c. per veſtras, §.* 1. *verſ. nota ſecundò, n.* 8. Hippol. de Marſil. *ſing* 619. Gerard de Petra ſancta *ſing.* 73. *& ſing.* 101. *in fine, verſ. & prædicta faciunt*, Remig de Gonny *de charit. ſubſidio quæſt.* 37. *num.* 10. *&* 11 Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 4. *princ. num.* 26. Franc. Marc. *Delphin deciſ* 198. *n.* 5. *part.* 2. Nicol. Feſtaſ. *in tract. de exim. & collect. part.* 4 *cap.* 2. *n.* 60. Quintal. Mandoſ. *de monitor. quæſt.* 37. *n.* 4. *&* 5. Auendañ *de exequen mand. part.* 2. *c.* 14. *num.* 33. Petr. Ruiz. *Litaan. deciſ* 4. *n.* 283.

Roland.

Roland. à Valle *conſ.66.num.20. cum ſeqq. lib.1.* Auiles *ad c.33. Prætor.verb.pobres n.1.* Card. Tuſch. *pract.concl.lit.C,concl.447.n.16.* Mar. de Apcella *alleg 6.num.34.* Alex. Raudenſ. *de analog.lib.1.c.40.n.23.cum ſeqq.* dum tenet eum qui intolerabili paupertate premitur, id eſt, qui operibus tantùm ſuis viuit, ab omni onere, contributioneque excuſari.

2 Quod quidem intelligitur de collectis, & tributis extraordinariis, & perſonalibus, non verò in realibus, & ordinariis, in quibus pro rata cum aliis contribuere pauper, miſerabiliſque tenetur, vt per Sebaſt. Medices *in tract. Mors omnia ſoluit p.1.n.103. pag.4. verſ. quintò paupertas excuſat ab oneribus perſonalibus,* Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſolut. reſol.115. num.3.* poſt Bart. Ioan. de Platea & Nicol. Feſtaſ. ac alios idem tenet Flores de Mena *var. quæſt. lib.2. quæſt.21. num.130.*

Cap. Cùm inſtantia. XVII.

AD *n.6.* Quòd Epiſcopus aliúſve Prælatus Eccleſiam ſuam, dœceſimque viſitans à pauperibus clericis procurationem exigere non poteſt, vltra Tiraq. *in collect.* citarum, addo Mar. Socin *in tract. de viſitat. lib.1.q.8. verſ. octauò quæro*, Remig. de Gonny *in tract. de charit. ſubſidio q.37.n.12. & 13* Franc. Marc. *Delphin. deciſ.p.2.dec.198. n.4.* Petr. Ruiz. *Lituan. deciſ.4.n.107.* Gaſp. Baëc. *de decimatatore c.10. n.14.* Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſol.115.n.3.* quia quando Eccleſiæ Rector eſt pauper, Epiſcopus viſitando de proprio expendere tenetur, Surd. *de aliment. tit.4 q.22.n.6* Homobon. de bonis *de examine Eccleſ. tract.11.c.12.q.17.reſol.2.* Ego *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.3 alleg.73. num.52.*

Cap. Olim. XX.

1 AD *num.2.* Quòd quando ex contractu conſtat de promiſſione certæ monetæ ſunt neceſſarij quadraginta anni contra Eccleſiam, & 30. contra particularem ad ſoluendum in alia moneta, itavt currat præſcriptio per 30. aut 40. annos contra debitorem ſoluentem in moneta diuerſa à conuenta, vt per Martin Lauden *de monet. ad fin.n.31. verſ. prædicta verò*, Albert Brun. *eod. tract. limit.4 à n.1.* Rener. Budel. *in ſimili tract. p.2.cap.24.ex num.18.* Bertazol. *conſ. ciuili 71.num.57. cum ſeqq.* Menoch. *conſ.49. num.29.* Surd. *conſ.335.num.18 & conſ.454. numer.46.* Pacian. *conſ.101. numer.13 & 14.* Gaſp. Anton. Theſaur. *de argumento monetæ p.1.concl.14.num.76. cum ſeqq.* Cancer. *var. p.2.c.6. de ſolut.n.146. & 147. in 2. edit.* Cyriac. *tom.2.c.225.ex n.19. & c.388. ex num.22.* Rota apud Cenc. *in fine ſui tract. de cenſib. deciſ.216.n.4.*

Intellige quando certa aliqua ſpecies 2 monetæ numerata fuit, aut aliàs notorium qualis pecunia fuerit expoſita, & in obligationem deducta, ſecus ſi dubium ſit de qua monera ſenſerint contrahentes, quia tunc ſufficiet præſcriptio longi temporis decem annorum, vt per Menoch. *d.conſ.49.num.20.* Budel. *d.tract. de monet. p.2. cap.24. num.37.* Surd. *d. conſ.335.num.28.* Pacian. *d. conſ.101. num.14. cum ſeqq.* Alex. Rauden. *conſ.33. num.20. lib.2.* Cyriac. *d. tom.2. controu.387. n.17. cum ſeqq.*

De Celebratione Miſſarum.

Tit. XLI.

Cap. Presbyter. I.

AD *num.17.* Hinc occultiſſimæ ſeptenarij numeri virtuti tribuunt aliqui effectus climacterici, & fatalis anni, in quo plurimi moriuntur, qui ſexageſimo tertio complentur, de quo Aul. Gell. *noctium Atticar. lib.15. cap.7.* ibi: *Obſeruatum in multa hominum memoria, expertumque eſt, in ſenioribus pleriſque omnibus ſexageſimum tertium vitæ annum cum periculo, & clade aliqua venire, aut corporis, morbique grauioris, aut animi ægritudinis, propterea qui rerum verborumque iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum ætatis annum appellant climactericum:* idem aſſerunt Petr. Gilchen *in l fin. num.10. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.48. §.1.n.4.* Dom. Taſſon. *obſeru. iuriſd. verſ 11. obſeru.1. num.136. in fine.* Petr. Bung. *de myſter. numeror. vbi de numero ſeptenario.* Læl. Biſciola *horarum ſucceſſiuarum lib.15 cap.7.* Ex medicis Andr. Laurent. *tom.2. lib.2. de criſibus cap.9.* Alex. Maſſar. *in praxi medica lib.5. cap 14. circa fin.* Feder. Bonauent. *de octomeſtri partu lib.6.c.5. cum ſeqq.*

De Immunitate Eccleſiarum.

Tit. XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de collecta certa & inuariabili*

aariabili impoſita ſuper bonis clerici, & ab eo ſolaenda.

2 *Princeps exigente bono communi conſtringere poteſt vaſallos ad refectionem poatium, & mårorum ciuitatis, & ad conſtructionem turrium.*

3 *Clerici non poſſunt per iudicem laicam compelli ad reparandas vias.*

4 *Clerici non poſſuat compelli ad ſoluendam pœnam impoſitam iis, qui effuderint amurcam, vel his ſimilia vetita effundi per vias publicas.*

5 *Principes ſeculares, ſiue eius miniſtri in nullo caſu poſſunt Eccleſiaſticos coercere.*

6 *Principes ſecalares attentè conſiderare debent ne tributis, & exactionibus Eccleſias graaent.*

7 *Petri Blecenſis epiſtola refertur.*

8 *Carolus Brabantia Dux poſtquam Clerum exactionibus oneraait, omnia ei infeliciter acceſſerunt.*

9 *Petro Caſtellæ Regi omnia infeliciter euenerunt, eo quòd Eccleſiæ bona diripuiſſet.*

10 *Vrraca Regina Regis Alphonſi filia cum Eccleſiæ bona occapaſſet, & cum eis extra Eccleſiam pedem fixit illicò crepauit.*

Cap. Non minus. IV.

1 AD *n.6. in fine.* Vltra citatos ſub hoc num. adde Duard. *in Bull. Cœnæ l.2.can.18.q.6.n.5.* Layman. *in ſumm. Theolog. moral. l.4.tract.9. c.6. n.5.* Turrian. *in 2.2.S Thom. tom.2. diſp.44. n.13.* Souſa *in Ballam Cœnæ cap.19. diſp.91. nam.5.* latè D. Sperel. *in deciſ. fori Eccleſ deciſ.35. per tot.* me citato *in hoc loco.* Thom del Bene *de comit. ſeu parlamentis, dub.27. ſect.1.n 1.pag.336.* Quamvis nonnulli alij DD. & non improbabiliter oppoſitum ſentiant, nempe quòd perſona Eccleſiaſtica non tenetur ſoluere etiam collectam certam, & inuariabilem impoſitam ſuper bona, priuſquam ad ipſam perſonam Eccleſiaſticam perueniſſent, vt docent plures, quos refert & ſequitur Carol. de Graſſis *de effectib. clerical effectu 3. à n.162. vſque ad* 176. quibus addo Card. Alban. *in tract. de immun. Eccleſ. tom.13. tract. p.2.* Peſant. *in tract de immun. Eccl. n.7.* Ioan. Beltran de Gueuaria *in propugn. libert. Eccl. aſſert.1. § 6. n.27.*

2 Ad *num.9. in fine.* Quòd Princeps exigente bono communi conſtringere poſſit vaſallos ad refectionem pontium & viarum, ac murorum ciuitatis, nec non ad conſtructionem turrium, illarumque cuſtodiam in locis maritimis pro defenſione à piratis, reſoluit nouiſſimè Thom. del Bene *de comitiis, ſeu parlamentis dub.4. ſect.10. pag.21.* Et licèt Tiraq. *de retracta lign. §.32. gloſſ. vnica n* 80. Mexia *in pragm. taxa panis concl.5. n.70.* Humada *l.54. gloſſ.2. n.18. tit.6. part.1.* Cened. *ad Decretam collect.37. nam 4.*
exiſtimauerint Eccleſiaſticos poſſe per Iu- 3
dicem laicum compelli, ad reparandas
vias, aut domus ſuas, necnon & compelli 4
ad pœnam impoſitam iis, qui effuderint
amurcam, vel ſimilia vetita effundi per vias
publicas; nihilominus contrarium verius
eſt, vt tenent Viuald. *in candel. ſuper Bullam
Cœnæ, caſu 18. n.9.* Molin *de Iuſtit. tom.3.
tract.2. diſp.262. n.5.* Layman. *in Theolog.
morali, l.4. tract.9. cap.6. num.7.* In nullo 5
enim caſu poſſunt Principes ſeculares, aut
eius miniſtri coërcere Eccleſiaſticos, immo
neque poſſunt abſque eo quòd incidant in
excommunicationem Bullæ in Cœna Domini
eos occultè proceſſare, etiamſi haberent animum præſentandi proceſſum Summo Pontifici, vel Iudici Eccleſiaſtico, vt contra Iacob. de Graſſis *in ſuis aureis deciſ. p.1. l.4. c.18. n.135.* & Duard. *in Bull. Cœnæ can.15. q.5 a.2.* docent Filliuc. *in quaſt. moral. lib. tom.1. tract.16. c.11. n.312.* Souſa *in Bullam Cœnæ c.20. diſp.95. concl.3. n.2.* Bonacin. *in Bulla Cœnæ tom.3. diſp.1. q.20. puncto 1. n.7.* Aloyſ. Ricc. *in praxi tom.4. reſol.460. n.5.* quos refert, & ſequitur Thom. del Bene *d. dubit.4. ſubſect.25. à num 1. pag.65.* vbi *n.3.* excipit caſum ſi non adeſſet aditus ad Prælatum qui iuridicè ſe informare poſſet de facto criminali Eccleſiaſtici, & in tali facto Eccleſiaſticus continuaret, & periculum eſſet in mora; nam tunc, ait ille, licitè poſſet Iudex laïcus occultè Eccleſiaſticum proceſſare, dummodo haberet animum præſentandi proceſſum Papæ, vel alteri Iudici Eccleſiaſtico.

Videant ergo ſeculares Principes, & at- 6
tentè conſiderent ne tributis, & aliis exactionibus, & grauaminibus Eccleſias, & Eccleſiaſticas perſonas vexent, exemplo aliorum quibus ob id plura damna obuenerunt Inſignis, & notatu digniſſima eſt epiſtola Petri Blecenſis Archidiaconi Vatonienſis, quam refert Card. Baron. *in annalib. Eccl tom.12. anno* 1188. cuius ſunt hæc quæ
ſequuntur verba. *Quæ ratio eſt, vt qui pro Ec- 7
cleſia pugnant, Eccleſiam ſpoliant, quã inimicorum ſpolij donis triũphalibus ampliare debuerãt: putántne inſipientes, & miſeri quòd Chriſtus, qui ſumma iuſtitia eſt, velit ſibi de iniuriis, & ſacrilegio exhiberi ſacrificium? aut ſuſtineat cõmiſſa ex his ſpolijs proſperari? ſi enim teſtimonio veritatis in ignem æternam mittitur.*

tur, quia ſua pauperibus non dedit, ubi quæſo mittendus eſt, qui bona pauperum, & Eccleſiæ rapuit, aut fraudauit? pro his, & conſimilibus filij Emphrem intendentes, & mittentes arcum conuerſi ſunt in die belli, nunquam Eccleſia ſpolia propterea habuerunt euentus auſpicium. Et paulò inferiùs: *Quid aliud à Pontificibus, vel Clero poteſt, vel debet princeps exigere, quàm vt inceſſanter fiat oratio ab Eccleſia ad Deum pro eo? Omnis Pontifex ab hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro Rege & populo, & ſi iratus eſt in eis Dominus, Sacerdos medius intercedat, & in tempore iracundiæ fiet reconciliatio.*

8 De Carolo Brabantiæ Duce narrat Batland. illorum Principum hiſtoriographus *c.*128. quòd cùm felices de inimicis ſuis reportaſſet victorias, poſtquam exactionibus Clerum onerauit, fortuna faciem mutauit, & illi infeliciter omnia euenerunt. Omni, inquit, fauore numinis deſtitutum eum poſtquam nunquam feliciter pugnaſſet cum hoſte, quod eodem tempore grauiſſimis exactionibus Clerum oneraſſet.

9 De Petro Caſtellæ Rege narrat Petrus Lopez de Ayala *in eius hiſtoria anno Regnatus ſui* 19.*fol.*112. quòd cum quodam Mauro deliberaſſet ſuper morte anrea ſibi infeliciter vaticinata, reſpondit eam certò euẽturam, eo quòd bona Eccleſiæ diripuiſſet, ibi: *porque tomas los algos de las Igleſias, y caſas de oracion, y que te no vence conciencia.*

10 De Regina Varaca Regis Alphonſi filia dicitur pro ſuſtẽtatione militaris exercitus Monachis ſancti Iſidori Legionenſis poſtulaſſe, vt ſibi de bonis & diuitiis monaſterij partem accommodaſſent, ſed cùm illi retuliſſent id facere non poſſe, nec audere bona prædicta auferre, quòd ea propria manu, ſi vellet, deprehenderet, eo ipſo quòd Eccleſiæ bona occupauit, & extra Eccleſiam cum eis pedem fixit, illicò crepauit.

Cap. Cùm Eccleſia. V.

AD *num.* 3. Adde: Anathema, quod frequentiſſimè deteſtationem, & execrationem ſignificat, vnde anathematizare pro deteſtari, & execrari, multoties accipitur pro excommunicatione maiori non ſimplici, ſed ſolemni, in qua certæ quædam ſolemnitates, & cæremoniæ ex vſu Eccleſiæ ad maiorem excommunicati deteſtationem obſeruantur, *cap. debet.* 11. *quæſt.* 3. Intendit text. ſic vulgò intellectus *in c. cùm non ab homine, de iudic.* vbi Dec.*n.*13. gloſſ. *verb. anathematis in c.* 2. *de re iudic. in* 6. poſt alios Cou. *in c. alma mater, part.* 1. §. 8. *à n.* 6. Henriq. *in ſumm. l.* 13. *de excommun. c.* 20. *n.* 2. & 3. Nauarr. *à communi recedens*, quem vide *in Extrauag. de datis, & promiſſis notab.* 4. *n.* 10. apud quos ex ſacris, & aliis Auctoribus videbis multa circa etymologiam verbi *Anathema*, & quid importet anathema Maranata *in c. Guiliſarius* 23. *q.* 4. vbi gloſſ. & DD. non ſatis explicant. 2

SVMMARIVM.

1 *Eccleſiæ tectum gaudet immunitatis priuilegio.*

2 *Immunitatis priuilegio gaudet qui pedem, vel manum in Eccleſia, vel cœmeterio habet.*

3 *Immunitate Eccleſiæ gaudet ille qui parietem ipſius Eccleſiæ partis exterioris tetigerit.*

4 *Aer ipſi cœmeterio reſpondens gaudet priuilegio immunitatis.*

5 *Eccleſiæ nomen ſtrictè, quandoque largè ſumitur.*

6 *Eccleſia largè ſumitur quando tractatur de priuilegio immunitatis; ſtrictè verò ad effectum inducendi ſacrilegium.*

Cap. Eccleſiæ. IX.

AD *n.* 7. & 8. Quòd Eccleſiæ tectum 1 gaudet immunitatis priuilegio, ita vt exiſtens ſupra illud dicatur eſſe intra ſitum Eccleſiæ, vltra citatos *in collect.* docent Peregr. *de immunit. Eccleſ. c.* 4. *num.* 40. Farin. *de immun num.* 282. Fagund. *in quinque Eccleſ. præcepta, præc.* 2. *l.* 4. *c.* 4. *num.* 63. Trullench. *in præc. Decalogi, l.* 1. *cap.* 11. *dub.* 1. *num.* 12. Sum. Dianæ *verb Immunitas quoad locu, n.* 11. Ego *de iure Eccl. vniuerſo lib.* 2. *c.* 3. *poſt n.* 66. 2

Pedem, vel manum in Eccleſia, vel cœmeterio habere ſufficit ad eam confugienti ad hoc vt priuilegiũ immunitatis gaudere valeat. Ita Vincent. de Franch. *deciſ.* 402. *num.* 5. & 11. Farin. *in praxi crim. quæſt.* 28. *num.* 14. *in fine*, Ambroſin. *de immun. cap.* 10. *num.* 5. Peregr. *eod. tract. c.* 4. *num.* 91. *verſ. & idem dicendum*, vbi rationem reddit, quia anima eſt in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, optimè Decian. *in tract. crim. l.* 6. *c.* 25. *n.* 17. *in fine*, ibi, *Ex quibus infertur vnum notandum quòd dato, quòd quis foret extra fines Eccleſiæ cum corpore, ſi tamen manum haberet ad fines ipſos, puta ad cœmeterium, tutus eſſet, & ita vidi obſeruari, & obſeruaui dum eſſem aſſeſſor*, &c. Qua quidem 3 immunitate etiam gaudet ille, qui parietem ipſius Eccleſiæ partis exterioris tetigerit, vt per Aloyſ Ricc. *tom.* 3. *reſol.* 560. *n.* 8. Trullench. *d. c.* 11. *dub.* 1. *n.* 4. ibi, *Partes parietum exteriores, quia materia hac fauorabilis eſt, & ideo extendenda*, &c. Diana *moral. reſol. p.* 3. *tract.* 1.

tract.1.reſol.73.& p.6.tract.1.reſol.3. verſ.ad
argumentum,& reſol.6. in fine, Summa *eiuſ-*
*dem verb. Immunitas quoad loca,n.*11.ibi,*Porrò*
ad Eccleſias reuertendo non ſolùm aula ipſa,&
corpus Eccleſiæ quoad ſuperficiem concauam
gaudet immunitate, ſed etiam muri eius ex-
trinſecus,ſi quis illos tangat,&c. Adhuc enim
ſufficit manu tangere locum ſacrum, licèt
corpus foret extra illum, Farin. *d. tract. de*
immunit n.279. in fine, Trullench. *d.lib.1.c.11.*
dub.1.n.12. bene Decian. *d.l.6.c.23.ſub n.17.*
ibi, *Et licèt manu tantùm tangat loca ſacra &*
totum corpus foret extra locum ſacrum, atta-
men tutus eſſet toto tempore, quia anima tota
eſt in toto,& tota in qualibet parte totius arg.
l.via,fin ff de ſeruit.præd.ruſtic & in l.ſi cui, ff.
4 *de ſeruit.* &c. Et quòd plus eſt, etiam aër
ipſi cœmeterio reſpondens gaudet priuile-
gio immunitatis: ita in terminis tenet Car-
doſ. *in praxi iudicum,& aduocat. verb. Eccle-*
ſia.n.77. ibi, *Proiiciens ſe ex ianua, vbi eſt Ec-*
ſia.aut cœmeterium, gaudet immunitate Ec-
cleſiaſtica, quamvis pedibus terram non tan-
gat, cum Eccleſia, vel cœmeterium retineat
ſuam immunitatem in aere vſque ad cælum ei-
dem cœmeterio reſpondens, per text.in l.ſi opus,
§ in opere nouo, & in l fin. § ſi quis protectum,
ff quod vi aut clam.& l fin.ff.de ſeruit &c.
5 Quia nomen Eccleſiæ quandoque ſtri-
ctè,quandoque largè ſumitur,ſciendum eſt
quòd quando tractatur de ſacrilegio com-
miſſo ob pollutionem ſumitur ſtrictè,& hoc
caſu ſcalæ,campanile,atrium,tectum, & do-
mus Eccleſiæ non veniunt appellatione Ec-
cleſiæ,nec gaudent eius immunitate: quan-
do verò tractatur de priuilegio immunita-
6 tis, largè ſumitur, & Eccleſiæ appellatione
illa omnia comprehenduntur, vt cum aliis
reſoluunt Peregr. *de immun. c.4.n 43 & c.6.*
n.33. Diana *moral reſol part.6.tract.1.reſol 1.*
verſ. ſed quæro, Sum ipſius *verb. Immunitas*
quoad loca n.11. optimè Sperel. *in deciſ.fori*
eccleſ. deciſ.62. n. 24. ibi, *Quia locus ſacer ad*
effectum inducendi ſacrilegium non ita latè ſu-
mitur ſicut ad effectum gaudendi eccleſiaſtica
immunitate,vt dixi ſuprà deciſ.60.n.27 & 28.
vbi alios adduxi, quibus addi poſſunt Nald. in
d.verb.ſacrilegium,n.4. vbi quod id omnes do-
7 *cent, Vincent. de Franchis deciſ 402. ſub n.9.*
& 11.vbi etiam tangit rationem, quia nempe
quando agitur de immunitate, ſumus in fauo-
rabilibus, quando autem agitur de graduando
delictum, ſumus in odioſis,& pœnalibus, ean-
dem opinionem firmat Suarez, tom.1. de Relig.
l.3.c.9 n.2 qui ait aliud eſſe loqui de violatione
Eccleſiæ quatenus polluitur,aliud quatenus eius
libertas,ſiue immunitas ad defendendos reos ad
illam confugientes violatur: nam in caſu de
polluto,ne nomine Eccleſia non venit, niſi cor-
pus ipſum internum, neque ipſa polluitur per
effuſionem ſanguinis,vel ſeminis factam ſuper
tectum,vel in ſacro, vel in alio ſimili loco cum
ea coniuncto, & extra illam exiſtente, & ad
ſacros vſus non deputato: at vero quoad immu-
nitatem omnia illa comprehenduntur ob ean-
dem rationem quia quod Eccleſia per actus pro-
hibitos in ea perpatratos polluatur, eſt grana-
men & dammum, quod verò ipſa poſſit tueri
reos ad ſe confugientes priuilegium eſt,&c.

Ne Clerici,vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant.

Tit. L.

Cap: Multa ſunt. I.

POſt *n.2.* In text. ibi, *propter neceſſitates diuerſas*, &c. Notatur ad hoc quòd negotiatio, vel mercatura permittitur clericis in ſacris conſtitutis, ſi pauperes ſint, nec aliunde commodè viuere,& ſe, ſuóſque decenter alere poſſint, vt per Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico, c 52. n 5.* Salzed. *ad Bernard. in pract. c 55.l 1. A, verſ. neceſſitatis tamen cauſa*, Farin. *fragment.crimin.p.1.lit.C, n.163.& 169.* Carol de Graſſis *de effect. clericalib. eff. 1 tu 6 n.9.& 24.cum ſeqq.* Stephan. Gratian. *diſ. ept. forenſ.c 57.n.24.* quos refert, & ſequitur Aluarez *de priuileg. pauperum,& miſerabilium perſonarum, part.1.q.8. n.14.* & illis addo per me citatos *de Iure eccleſiaſtico vniuerſo lib.1 cap.40. n 119.* dummodo ſcilicet ob negotiationem à diuinis non ſubtrahantur,nec deſiſtant ab officiis, quibus debent incumbere. Molin *de iuſtit diſput.342 n.13* Iſidor. Moſcon *de maieſt. milit. eccleſ.l 1. part.2.cap.2. verſ. artificia autem*, Aluarez *dict q.8 n.15.*

Cap. Sicut. VIII.

AD *num 2.* Quòd clericis in ſacris tabellionatus officium interdicitur, vltra citatos *in collectan.* docent Anton. Cuch. *inſtit. canon. maior.lib.3.tit.37. num.10.* Franc. Marc. *deciſ.194.à princ p.2.* Iacob. de Graff. *in aureis deciſion part.2 lib.3.cap.2.num.17.* Marc. Anton. Gennenſ. *in pract. Archiep. Neapol. c.77 n.16.* Aluarez *de priuilegiis pauperum p.1.q.10.à princ.* Ego ipſe *de iure eccleſ. vniuerſo,lib.1.c.40. n.19.* nouiſſimè Michad. *en ſu perfetto Confeſſor,y cura de Almas,lib.4. p.1.tract.13.docum.3.num 8.* & de iure Regio Caſtellæ conſtitutum eſt *in l.43. tit.6 p.1. verſ e otros, & in l.15.tit 18.l.2. Ordinam. & in l.10.tit.3.l.1.noua Recop.*

LIBRE

LIBER QVARTVS,

DE SPONSALIBVS, ET MATRIMONIIS.

Titvlvs I.

Cap. Veniens. XV.

AD *n*.4. Vltra Reginald. *in collect.* citatum, idem, nempe quòd ſi pater, de quo in hoc tex. fuiſſet mortem adoleſcenti comminatus in vindictam acceptæ iniuriæ, eo quòd illum cum filia repererat, vtique validum fuiſſet matrimonium, quia tunc metus non ad matrimonium extorquendum fuiſſet incuſſus, ſed potiùs per ipſum matrimonium metus iam iam in flagitij vindictam illatus tolleretur, quaſi ſecus dicendum foret ſi ad finem extorquendi conſenſum metus incuteretur, reſoluunt Viuald. *in cand. aureo, tit. de Sacrament. n.*64. Henriq. *in ſum. l.* 2. *de matr. c.* 9. *n.* 2. Sanch. *de matr. l.* 4 *diſp.* 12. *n* 14. vbi rectè dicit procedere in probabili ſuſpicione metus inferendi ad finem extorquendi conſenſum, ſecus ſi ſuſpicio eſt vt vis inferatur non ad eum finem, ſed ad vindictam de ſtupri iniuria ſumendam, latè & eleganter D. Sperel. *in deciſ. fori Eccleſ. deciſ.* 6. *per tot.*

Cap. Commiſſum. XVI.

AD *n* 3. *in fine.* Dixi *in collect. ſub hoc n.* verbum, *tutius*, de quo in text. ad conſilium, & non ad præceptum referendum eſſe, & ibi citatis addo Sot. *in* 2. 4. *diſt.* 27. *art.* 5. *col.* 2. Syluest *in ſum. verb. Matrimonium* 7. *q.* 5. *n* 5. Cou. *de ſponſal p.* 1. *c.* 1. *in initio, n.* 11. Nau. *in c non dicatis, n.* 3. verùm nouiſſimè Anguian. *de legib. lib.* 3. *controu.* 21. *num.* 13. longè probabilius aſſerit, verbum *tutius*, de quo hic, neceſſariò præceptum inuoluere, duplici fundamento. Primò, quoniam in his rebus, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, multò verius eſt teneri nos de præcepto tutiùs eligere, arg. *c. ad audientiam, de homicid.* prout ſaltim in foro interiori voluit Nau. *in c. ſi quis autem, n.* 37. *de Pœnit diſt.* 7. Cou. *in Clem. ſi furioſus, p.* 1. *in init. n.* 3. vbi latè inſiſtit circa intellectum regulæ, quæ docet in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam, de qua plures per me citati *Axiom.* 78. *n.* 2. Non eſt igitur cur verbum, *tutius*, de quo in hoc text. cogamur ad conſilium, non verò ad præceptum referre. Secundò, quia de præcepto tenemur omne illud iuramentum obſeruare in cuius implemento nullum reperitur peccatum, arg. text. *in l. nam quod liquidè, § vlt.* ibi, *omnes, ff de penu leg.* 3. *cùm contingat* 28. *de iureiur.* & Religionem ingredi non obſeruato iuramento facto de contrahendo cum aliqua, peccatum non includit, ac proinde obſeruari non debet ex conſilio, ſed ex præcepto.

Cap. Cùm in Apoſtolica. XVIII.

AD *n.* 2. Quòd matrimonium lite pendente contractum valeat, vltrà Cou. & Maſcard. *in collect.* citatos, docent per hunc text. Bald. in Vbaldis Peruſ. *conſ.* 3. *inter conſil. matr. n.* 11. *tom.* 1. ibi, *His tamen non obſtantibus contrarium dico, ſcilicet ſeruandum matrimonium valere, & prolem eſſe legitimum, & hoc ideo, quia fuit à primo ſeparata per ſententiam,* &c. & *n.* 13. ibi, *Nec obſtat pendentia litis, vel appellationis, quia illa non impedit matrimonium contrahi, c. cùm in Apoſtolica, de ſponſal. c.* 2. *de matr. contr. contra interd. Eccleſ. qua iura procedunt, cùm prima lis pendeat, & nulla ſententia erat lata pro contrahente, & ſic nullum habet colorem contrahens, fortius enim procedent in illo, qui iam habet vnam ſententiam pro ſe, vt in caſu noſtro,* &c. Bene Angel. de Caſtro *conſ.* 3 *c. inter matrim. n.* 3. *tom.* 1. ibi, *ad validitatem ipſius ſecundi matrimonij ab ea contracti requiritur quòd primum contractum cum Mathæo non valuerit propter illius impotentiam, &c.*

Optimè Lancel. *de attent. p.* 2. *c.* 4. *lim.* 17. ibi, *Decimoſeptimo fallit in actu matrimonij ſecundi, qui ſi fiat lite pendente ſuper validitate primi matrimonij, valet, non obſtante litis pendentia, quando ſcilicet primum matrimonium declaratur nullum,* &c. & citat hunc text. reſpondétque ad obiectionem, ibi, *Et ita debet intelligi quod aliàs ſimpliciter dicunt DD. quòd lite, vel appellatione pendente ſuper validitate primi matrimonij non licet ad ſecundum matrimonium tranſire, prout tenet text. & ibi notat expreſſè Abb. n.* 3. *in c. tua, extr. de ſponſa duor. videlicet quòd non licet impunè ad ſecundum tranſire, non autem quòd matrimonium in ſe non ſit validum ſi primum declaretur nullum,* &c. & repetit idem Lancel. *cap.* 20. *limit.* 18 *& p.* 3. *c.* 24. *q.* 17.

Idem reſoluunt Paul. de Caſtro *conſ.* 354.

n.1.vol.1. Mozz. *de contract tit. de matrim ſub n.16.* Franc. Marc. *deciſ.713.incip. Quæritur an pendente lite, tom. 2.* Cardoſ. *in praxi iudicum verb Sacramentum, vbi de Sacram. Matrim num.16.* Gutier. *de matrim.q.72.num.8.* Sanch. *eod.tract l.7 diſp.2.n.15.* vbi ſupponit validum de iure matrimonium ſecundum pendente lite ſuper nullitate primi, dum ait ſeparandos eſſe ſic contrahentes ac inter eos prohibendam eſſe cohabitationem interim dum lis ſuper validitate, vel inualiditate primi matrimonij finitur. Caſſad. *deciſ.vnic. num. 3. de ſponſalib.* Scip. Rouit. *tom.1.conſ.86.per totum,* vbi *in fine* refert ad litteram quandam Rotæ deciſionem in Neapolitana matrimonij coram D. Peña. Et ſic intelligendi ſunt text. *in c.pen. de deſponſ.impub & in d.cap.tua de ſponſa duor.* vbi dicitur quòd matrimonium ſecundum pendente lite ſuper primo contractum debet irritari, quia procedit illius reſolutio nō quoad vinculum (quia ſecundum matrimonium eſt validum, ſi primum fuit declaratum nullum,) ſed tantum quoad vſum, & cohabitationem, vt explicant gloſ. *verb. irritum, in d c.pen. & verbo poteris irritare, in d.c.tua,* Lancel. Sanch. & cæteri citati.

5 Quorum omnium principalis reſolutio non ſolum procedit reſpectu actus ipſius matrimonij, ſed etiam reſpectu effectuum ab ipſo matrimonio prouenientium, prout eſt legitimatio filiorum, quæ fit per ſubſequens matrimonium, talis enim legitimatio dicitur valida, etiamſi dicti filij eſſent concepti lite pendente. Ita Port. Imol. *concl. 35. verſ.9.l.4.* Pariſ. *conſ.13.n.24.lib.2.& conſ.15. col.1.n.2.eod.lib.* Lancel. *citatis locis,* Gutier. *d.n.8.* Et ſic filij concepti, vel nati lite pendente ex ea cum qua ſecundum matrimonium tunc contraxit, vel ex alia ſoluta, dicuntur naturales, & nō ſpurij; quia ex euētu deinde ſequuto, & declaratione facta nullitatis primi matrimonij, ſequitur illud non poſſe impedire quin valide aliud contrahatur, vt per tex *in c.1.de eo.qui duxit in matr. quam polluit per adulter.* tenent Marc. Ant. Cuch *inſtit.maior.tit.12.num.84.* Matienſ. *in rub.tit.1.n.183 l.5.Recopil.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.l.31.n.135.* Sanch. *de matrim l.7.diſp.79.num.30.* Mier. *de maioratu, tom.1.q.51.n.385.* Eſcobar *de purit.& nobilit. probanda, q.4.§7.n 66. & 72.* quorum duo vltimo loco citati reſpondent ad *l.82. Tauri,* hodie *l.4. tit.20. l.8. Recop.* nouiſſimè D. Tranſmiera mei amiciſſimus *de polygamia, l.2. q.7. per totam,* vbi latè defendit pœnas contra duo matrimonia ſimul contrahentes iure ſtabilitas ceſſare quando primum matrimonium erat nullum.

Cap. In præſentia. XIX.

POſt *n.1.* In text. ibi, *Et pro iuuenilitate, ſeu fragilitate carnis nequeunt continere.* Collige ex text. quàm difficile ſit inducere puellam vt virgo maneat, & adoleſcentiorem adhuc vt ſit continens, quod his verbis ſignificauit S. Athanaſ. *An quaſo non ingens ſignum puellam inducere vt virgo maneat, & adoleſcentiorem adhuc vt ſit continens?* quorū verborum meminit Ioan. Gabr. Biſciola *in epit. annalium Barony anno Chriſti 328.* Vnde meritò notant Ioan. Neuizan. *in ſylua nupt. tit.1. n.124.* Sebaſt. Medices *in ſumma omnium virtutum tit. de fortitudine quaſt. 6.* & Dionyſ. Paul. *de vera quatuor Patriarchal. Sedium erect. c.5. n.41.* iuuenem caſtum eſſe martyrem abſque ſanguinis effuſione, tertiúmque locum in martyrij genere obtinere caſtitatem in iuuentute.

SVMMARIVM.

1 *Legis præſumentis in foro poli nulla eſt poteſtas, ſi veritas pateat.*

2 *Lex an ſtatuat ſuper præſumpto quaſi comperto.*

3 *Lex ob duas cauſas præſumere ſolet.*

4 *Præſumptio, quæ præſuppoſitiua dicitur, aut facti, conſcientiam non obligat.*

5 *Præſumptio, quæ definitiua appellatur, vel moralis periculi, conſcientiam ſemper ligat.*

6 *Præſumptio moralis periculi quando adeſt, cauſa legis ſemper manet, licet nullus inde pendeat effectus.*

7 *Præſumptio vbi præſuppoſitiua, vel facti eſt, tunc non tam periculum quàm factum creditur fundamentum eſſe legis.*

Cap. Is qui fidem. XXX.

AD *num.16. in fine.* Hic ſedet materia 1
de poteſtate legis præſumentis in foro poli, de qua Abb. *in cap.1. de conſtit. num.10.* Sala *de legib diſp.10.ſect.4.num.18.* Suar. *in ſimili tract.lib.3.cap.13.n.1.* ex quorum dictis videtur dicendum nullam eſſe poteſtatem legis præſumentis in foro Poli, ſi veritas pateat, cùm forus conſcientiæ ſit forus veritatis, & veritati cedere præſumptio debeat. Ita ſi ſponſalia contraxerit quis cum fœmina aliqua, eámque poſtea cognouerit, præſumit lex coniugalem conſenſum, vt patet ex hoc text. quia tamen ſi abfuerit verè matrimonium non

facit

facit licèt præſumptus, *c. tan. not. hoc eod. tit.*

2 Sed obſtat quòd ſuper præſumpto lex ſtatuit quaſi comperto, vt videmus in exemplo illius, qui profeſſionis votum ante legitimum tempus emiſit, quod lex irritat, quia non plenè deliberatum præſumit, & tamen ſi profeſſum deliberaſſe appareat, adhuc inualida profeſſio eſt. Ita lex, quæ ſtatuit votum ab impubere emiſſum poſſe irritum à patre fieri, valet ſemper in foro animæ, licèt certò conſtiterit puerum in ea ætate prudenter, & quaſi maiorem deliberaſſe.

3 Pro materiæ cognitione præſupponendum eſt duas eſſe cauſas, ob quas præſumere lex ſolet. Vna eſt puritas iudicij & actionis, cùm præſumit legiſlator in tali caſu, aut cum talibus circumſtantiis accidere aliquid, nec tamen definit hic & nunc ita contigiſſe; & quia in vnoquoque euentu idem ſuſpicatur fore, propterea admodum ſuæ præſumptionis legem promulgat. Huc redit exemplum Gregorij in hoc textu. Statuit enim ſponſalia de futuro in matrimonium legitimum migraſſe cenſeri, ſi carnalis copula ſucceſſerit, non vt illa ſufficiat, abſque nouo conſenſu de præſenti, ſed quia præualuit vt coniugalis conſenſus præſumeretur, ne crederentur ſponſi turpiter conueniſſe: & ſolet hæc præſumptio dici, *præſuppoſitionis ſeu facti*, facti, inquam, illius, de quo lex præſumendo iudicat. Altera eſt morale aliquod periculum, quod vt caueat legiſlator præſumit, & præſumendo definit hoc, vel illud ita factum eſſe: aut ſi non præſumit in caſu aliquo particulari, iudicat tamen non raro dolum, fraudem, metúmve, aut imperfectionem conſenſus in re aliqua contingere poſſe; proptereaque ex his aliquid interueniſſe determinat, vt cum votum profeſſionis irritat ante legitimum tempus ætatis: & dicatur hæc præſumptio *moralis periculi, vel definitionis.*

4 His ita præſuppoſitis, patet veritatis conciliatio. Prima enim præſumptio, quæ præſuppoſitiua dicitur, aut facti, conſcientiam non obligat, ſi verum non eſt quod præſumitur; nam hoc ſublato fundamentum ſimul, & materia tollitur legis, vt in allato exemplo, ſi præcipiat lex permanere cum muliere cognita poſt ſponſalia, & contingat non fuiſſe cognitam affectu maritali, legis tunc obligatio nulla eſt, ceſſante ſcilicet materia, quippe intentio legis eſt, vt acceſſum præcipiat ad coniugem, illa au-
5 tem coniux non eſt. Secunda autem præſumptio, quæ *definitiua* appellatur, vel *moralis periculi*, conſcientiam ſemper ligat, licèt in particulari aliquo caſu factum non ſit periculo conſentaneum, nec re ipſa contingat quod metui poterat. Sic lex, quæ profeſſionis votum ante tempus factum irritat, ab ea præſumptione cauſam capit, vt minori ætati perfecta animi deliberatio deſit, & tamen licèt profeſſus perfectum iudicium, deliberationémque habuerit, profeſſio nulla eſt.

Inter vtramque præſumptionem eſt illa 6
diſcriminis ratio, quòd vbi moralis periculi præſumptio eſt, cauſa legis ſemper manet, licèt nullus inde prodeat effectus; aut meliùs, ratio illa periculi magis ex certo, ac vero iudicio, quod legiſlator de periculo habuit, effluxiſſe videri poteſt, quàm ex præſumptione. Vbi verò præſuppoſitiua, 7
vel facti eſt, tunc non tam periculum, quàm factum creditur fundamentum eſſe legis: quapropter ſi facti deficiat veritas, obligationem quoque legis auferri neceſſe eſt. Ita ingenioſè admodum Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſputat. c. ut. 3. c. 2 37. per tot.*

De Deſponſatione impuberum.

Tit. II.

Cap. Puberes. III.

AD *n. 3.* quod tam noſtrorum, quàm Theologorum, & Medicorum commune placitum ſit maſculos non antea generandi potentiam accipere, quàm decimumquartum annum peregerint, & fœminas ſimiliter nonniſi poſt duodecimũ concipere poſſe, tenent vltra citatos *in collect.* Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, de teſtam. verb. qui cum alia n. 67 p. 3.* Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib. 9 c. 65. n. 5. & 6.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 540. n. 2. & 3.* Gutier. *de matrim. c. 95. n. 3.* Ioan à Ruicibus *in medicina medicorum inſipientium luminari 2. verſ. at tres, fol. 59* Federic. Bonanen. *de octimeſtri partu lib. 7. c. 32.* Paul. Zach. *in quæſt. medico-legal. lib. 1. tit. 1. q. 6. num. 29. & ... f. 59.*

Ad *n. 5.* Quatenus ibi mentio fit quòd Salomon & Achaz Reges cùm eſſent vndecim, aut etiam decem annorum, filios genuerunt; vltra citatos hoc idem narrantes, adde Farin. *in praxi crimin. q. 92 n. 80.* Caſanate *conſ. 4. n. 185.* Bened. Ægid. *de priu. leg. honeſtatis, art. 14. n. 8.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, c. 20. n. 92.*

Cap. De illis. IX.

AD *n. 3. in fine.* vnde ſola diſcretio, & habilitas ad copulã poteſt ætatẽ legitimã

ſupplere, quæ ad matrimonium quatuordecim annorum eſt in maſculis, & duodecim in fœmininis, tunc enim tam viri, quàm fœminæ habiles præſumuntur non ſolùm ad conſenſum, ſed etiam ad venereos amplexus, vt per Quintil. Mandoſ. *de minore ætate c.5.n.49.* Chriſtoph. Locan. *in floribus Sacrament. de Matrimon. verſ. matrimonium puerorum pag mihi.69.* Anaſtaſ. Germon. *animaduerſ. lib. 2.c.6.* Galgan. *de iure publico lib. 3. tit. 100.n. 93.* Ioan. Gutier. *de matrimon. cap.2.n.17.* Baſil. Pont. *in ſimili tract. lib. 12.c. 5.num 3.& 4* Gaſp. Hurtado *eod. tract. diſp. 12.diffic. 12. in princ.* Sanazar. *etiam de matrim. art.4.num. 7.* Paul. Zachi. *in quæſtion. Medico-legal. lib. 1.tit.1.q.6. num. 21.* Quam ætatem ad valorem matrimonij licèt dicat Rebell. *de obligat. Iuſtit lib 3 q.16. ſect. 2 n. 16.* non requiri vt ſit mathematicè completam, ſed moraliter; nihilominus verius eſt vltimam diem anni decimiquarti in maſculis, & duodecimi in fœmininis cœptam ſaltim eſſe debere, ex Sanch. *d. diſp. 104. num. 2.* Nald. *in ſum. verb ætas n. 1.* & Anton. Diana *reſol. moral. p.5. tract. 5. reſol. 16 in fine.*

Qui clerici, vel vouentes, &c.

TIT. VI.

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius text. proponitur.*

2 *Religioſis iure nouo Concilij Trid. non licet habere annuos redditus, neque de Superiorum licentia.*

3 *Redditus annuos quo caſu liceat hodie Religioſis habere, oſtenditur.*

4 *Depoſita pecuniarum Religioſorum quo iure hodie permittantur.*

5 *Vtenſilia ſuperflua Religioſorum quæ dicantur, & intra quem terminum permittenda? oſtenditur.*

CAP. Inſinuante. VII. & vlt.

1 AD *n. 3. in fine.* De intellectu huius textus latè, & eleganter Baſil. Pont. *var. diſput. p. 1. q. 9. Scholaſt. c. 4. verſ. idque manifeſtè colligitur. pag. 523.* vbi ait quòd in terminis huius text. quædam fœmina verè Religionis ſubſtantialia vota emiſit in manibus Auguſtiniani Fratris, eo edito tenore, vt cum ſubſtantia ſua domi ſuæ remaneret, illam verò Religioſam fuiſſe conſtat ex fine Capituli, vbi Matrimoniū poſtea initum declaratur nullū & ad malè dimiſſum habitum redire iubetur, voto ergo paupertatis emiſſo, nihilominùs annui ſuppeditabant redditus, ex Prælati ſcilicet voluntate pendentes: nam ſi & propria bona ſua retinere
vellet planum eſt nullam profeſſionem fo- 2
re, cùm repugnet ſubſtantiæ voti paupertatis; & deinde *in verſ. præterea*, exiſtimat iure nouo Concilij Trid. non licere Religioſis
habere annuos redditus, neque de Superio- 3
rum licentia. Sed iam hodie de conſuetudine à temporibus Concilij inter Religioſos tam viros, quàm fœminas introducta, & recepta credit tuta conſcientia poſſe Religioſos huiuſmodi annuos redditus habere, dūmodo & illi imponantur de licentia Prælati, & affectus erga illos corrigatur, paratuſque ſit animus exhibere Prælato quoties ille velit in monaſterij vſus inſumere, & id intelligi ſiue annui redditus impoſiti ſint nomine Conuentus, vel ipſius monachi de Superioris facultate.

Poſtmodum idem Baſil. Pont. agens de 4
cenſibus vitalitiis, ait ad eos obtinendos, & poſſidendos non poſſe ab aliquo Prælato ſine peccato concedi licentiam, & *in c. 5.* agit de pecuniarum mobilium depoſitis, & ſupellectili, vbi *pag. 324.* proſequitur quòd quamuis non minus perfectum paupertatis affectum iſtud genus depoſitorum redoleat, attamen neceſſariò concedendum eſt hanc depoſitarum pecuniarum formam ex natura rei non repugnare cum voto paupertatis, quia ſtare poteſt cum abdicatione proprietatis, cum deponantur apud officialem a Prælato deſignatum, inde non extrahantur ſine eiuſdem copia, quam non cōcedit niſi ad licita, & honeſta, illique ſit iniunctum, vt depoſita Fratrum viſitet frequēter, depoſiti & extracti rationē ineat, videat, & animaduertat in eum, qui aliquid ſine Prælati facultate inſumpſerit. Nec obſtare, vt Cōcilium, cùm præcipit vt etiam mobilia Priori tradantur, Conuētuique incorporentur: tum quia contraria conſuetudine abrogatum eſt, vel quia eo ipſo quod apud depoſitarium deponuntur deſignatū à Priore, qui poteſtatem habet de eis diſponendi ad libitum, cenſentur ſuperiori tradi, & incorporari Conuentui; & licèt multi vellent intactas remanere pecunias, acſi propriæ eſſent, Religioſi prauè affecti vitium hoc eſt, non viuendi modi, itaque affectus reprehendendus; non verò viuendi ratio reprehendenda, aut arguenda peccati. Tandem concludit quòd ſi pecuniæ depoſitæ ſint in ſatis magna quantitate quanta in neceſſitatibus regulariter Religioſo occurrentibus inſumi non poteſt, prout etiam ſi ſuperfluum aliquid fuerit inter ornamenta cellarum habita ratione ſtatus, & perſonæ, id
vitioſum quidē eſſe reſoluit, nec ſine pec- 5
cato poſſideri, ſiue retineri poſſe, nec permitti à Prælato. Superflua vtēſilia exiſtimat ornamenta

ornamenta pretioſa, veſtes exquiſita arte confectas, & ex materia, quæ ſeculares diuites potiùs quam pauperes Religioſos decet, ex auro fabrefacta plura, gemmæ, adamantes, multæ magni pretij imagines, capſulæ, aut ſcriptoriola ingentis ſummæ, qualia apud nonnullos multa lectorum exquiſita ſtragula, & rarus ornatus. Hæc omnia collegi ex Baſilio Pontio *citato loco.*

De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

TIT. VII.

SVMMARIVM.

1 *Mater ſiue legitima, ſiue alia tenetur partum lactare, & nutrire quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis, qua ablactari poßit.*

2 *Mater licèt teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros tamen ſumptus etiam intra id tempus pater facere tenetur.*

3 *Mater à lactationis onere excuſatur vbi ipſa adeò pauper exiſteret, vt propria induſtria victum quæreret, vel ſi vberum ſiccitate laboraret.*

4 *Filiam ſpuriam tenetur pater dotare.*

5 *Dos filiæ ſpuriæ à patre danda ad menſuram debitorum alimentorum taxanda.*

6 *Filius ſpurius nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, aut alio contractu inter viuos quicquam præter alimenta à patre obtinere poteſt.*

7 *Filius naturalis in bonis parentum, an & quando ſuccedere poßit, oſtenditur etiam de iure Regni Caſtellæ.*

8 *Filij naturales, ſi præteriti ſint in teſtamento patris, qui filios legitimos non habet, an poßint aliquid prætendere præter alimenta, oſtenditur, & n. 9.*

CAP. Cùm haberet. V.

1 AD *n.7.* Nota tamen matrē ſiue legitimā, ſiue aliam, teneri partum lactare & nutrire, quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis, qua à lacte depelli, exuberari, aut ablactari poſſit. Ita Couar. *de ſponſal. p. 2. c. 8. §. 6. n. 13.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſi mater, n. 2. ff. de liber. agnoſc.* Rojas *de ſucceßionib. c. 22. n. 11.* Ludou. Molin. *de primogen. l. 2. cap. 15. n. 3.* P. Molin. *de Inſtit. tract. 2. diſp. 168. verſ. mater,* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 13. n. 29.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 14.* Matth. Coler. *eod. tract. l. 1. c. 7* Philipp. Paſchal. *de virib. patriæ poteſt p. 2. c. 3. n. 48.* Valaſc. *conſ. 92. à num. 1.* Sanch. *de matrim. l. 10. diſp. vltim.* Bonacin *eod. tract. quæſt. 4. punct. 15. n. 7.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. alimenta, num. 12. & verb. pater, n. 18.* Leſſi. *de Iuſtit. lib. 2. cap. 10. dub. 7. n 42.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. lib. 3. quæſt. 10. n. 15.* Azor. *inſtit. moral. part. 3. l. 5. cap. 6. quæſ. 2.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap. 13. num. 59.* Carranza *de vero humani partus deſignat. c. 3. §. 4. num 25.*

2 Quorum reſolutionem intelligas vt mater ſolùm teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros verò ſumptus etiam intra id tempus pater facere tenetur, ſecundùm Panorm. *in cap. ex litteris 2. num. 4. de conuerſ. infidel.* Bald. Nouel. *in tract. de dote p. 6. priuil. 16. verſ. quod tamen ſuprà dixi,* Palat. Rub. *in c. per veſtras, not. 3. §. 23. n. 8. de donat. inter,* Lambert. *de iurepatron. art. 63. quæſt. pr. num. 21.* Valaſc. *conſ 92. num 6.* ſecuriorem ſententiam dicit Coler. *d cap. 6. num. 4.* & cum illa pertranſit Carranza *d. §. 4. num. 38.*

3 Excuſatur tamen mater à lactationis onere vbi ipſa adeò pauper, & inops exiſteret, vt propria induſtria, aut obſequio victum quæreret, & ſi lactationi vacaret, inedia periret, *l. ſed etſi 11. §. 1. verſ. ego autem arbitror. ff. ad exiben. l. Caſtel. 3. tit. 19. part. 4.* ibi, *Empero ſi la madre fueſſe tan pobre que non lo podieſſe criar, el padre es tenudo de dar lo que ouiero meneſter,* &c. Benincaſ. *de priuileg. paupert. quæſt. 7. ſpec. 2. n. 32.* Ioan. Garcia *d. cap. 3. n 31.* Lancel. Gallia *in conſuet. Alexand. verb. ſolidos, n. 142.* Surd & Coler. *citatis locis.* Perez de Lara *d. c. 13. n. 61.* Carranza *d. §. 4. n. 28.* Vel ſi mater vberum ſiccitate laboraret, aut parum illi lactis ſuppeteret, vel quouis alio modo ad nutritionem inepta redderetur, Valaſc. *d. conſ. 92. n. 4.* Perez de Lara *d. c. 13. n. 64.*

4 Ad *n. 10.* Quòd pater tèneatur dotare filiam ſpuriam vltra citatos *in collect.* docent Gail. *lib. 2. obſeru. 88. n. 4. cum ſeqq* Philip. Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. part. 2. c. 3 n 36.* Gam. *deciſ. 149. num. 7.* Ioan. Matienl. *l 8. gloſſ. 1. num. 36. tit. 8. l. 5. Recopil.* Mar. Giurba *ad conſuet. Meſſanen. part. 1. cap. 3. gloſſ 3. n. 13.* Aluarez *de priuileg. pauperum p 1. quæſt. 13. num. 12.* Ioan Bapt. Cial. *contron forenſ. c. 7. à princ.* Etiamſi nata ſit ex damnabili coitu, vt in filia Presbyteri, nam eam patrimonialibus bonis deficientibus, tenetur etiam ex beneficij redditibus alere, & dotare, vt reſoluunt Auend, *reſp. 19. num. 5.* Cord. de

Lara *in l. ſi quis à liberis*, §. *idem reſcripſit n.25. & 26 ff. de liber. agnoſc.* Anton Petra *de fideicomm. q. 8 num. 462.* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ. 14. rub. n. 9.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 91. n. 5.* Ioan. Bapt. Coſta *de remed. ſubſidiar. remed. 66.* Mar. Giurba *d. cap. 3. gloſſ. 3. n. 19.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. p. 2. lib. 5. q. 4. n. 22.* Aluares *d. p. 1. q. 15. n. 18.* vbi *n. 24. & 25.*
5 poſt multos quos refert tenet huius dotis quantitatem ad menſuram debitorum alimentorum taxari, itavt ſi dos alimenta excedat, pro exceſſu reuocetur; & idem Aluarez *p. 1. q. 16. n. 18.* ampliat vt etiam pater clericus dotare filiam de redditibus beneficij in aliorum bonorum defectum prima dote amiſſa teneatur.

6 Ad *fin. text.* Circa ſucceſſionem filij ſpurij in bonis parentum eſt ſciendum einſmodi filium, nec ex teſtamento, nec abinteſtato aut alio contractu inter viuos quiequam præter alimenta à patre obtinere poſſe, *l. ſicut C. de natur. liber.* Cou. *de ſponſal. cap. 8. §. 5. n. 5.* Clar. §. *teſtamentum quæſt. 32.* nouiſſimè Machado *en ſu perfetto Confeſſor, y Cura de Almas l. 3. part. 6. tractat. 2. do-*
7 *cum 4. n. 1. & 2.* Circa verò ſucceſſionem filij naturalis in bonis parentis variè fuit à Iure communi ſancitum, vt videre eſt *in l. humanitatis C. de natural. liber. & in Auth. licet C. eod. & in auth quibus modis natur. effic. ſui §. ne igitur, verſ. ſi verò filios, & §. de nepotibus, Auth. ſi qua illuſtris, iuncta gloſſ. C. ad S.C. Orfician. l. Caſtel. 11. tit. 13. part. 6. & l. 8. tit. 13. p. 10.* At Iure Regni Caſtellæ maiori *in l. 10. Tauri*, quæ eſt *l. 8. tit. 8. lib. 5. Recopil.* ſancitum eſt quod pater qui habuerit legitimos deſcendentes, licet non caruerit legitimis aſcendentibus, poterit dictis deſcendentibus, filiis ſcilicet, aut nepotibus naturalibus omnia ſua bona, aut eorum partem ſibi bene viſam relinquere, ſed eo caſu, quo habuerit legitimos deſcendentes, quintam tantummodo ſuorum bonorum partem filiis naturalibus, provt cuicumque extraneo, relinquere poterit. Abinteſtato verò, licèt olim Iure communi antiquo, de quo *in d. l. humanitatis*, filij naturales non ſuccederent patri, nihilominus hodie nouiori Iure, de quo *in auth. licet, verſ. abinteſtato, C. eod. tit. de natur. liber.* deficientibus filiis legitimis ſuccedit naturalis in ſexta parte bonorum patris, ſi ille vxorem propriam non habuerit; hoc idem ſancinit *l. Caſtel. 8. tit. 13. p. 6.* additque in his Regnis procedere licèt pater vxorem habuerit, refert Machado *d. l. 3. p. 6. tract. 2. docum. 3.*

Sed dubium eſt, an ſi huiuſmodi filij naturales ſint præteriti in teſtamento patris, nec de eis mentionem aliquam faciat, ipſe pater neque aſcendentes, neque deſcendentes legitimos hæredes habens, an dicti filij præter alimenta de bonis patris aliquid prætendere poſſint? Vide *l. 8. tit. 13. p. 6.* ibi, *E ſi per auentura el padre no ſe accordaſſe de tal hijo como eſte, no dexandole ninguna coſa de lo ſuyo entonces, los herederos del ſon tenudos de le dar lo que fuere meneſter para ſu gouierno, y para ſu veſtir*, vbi Greg. *in gloſſ. accordarſe*, ibi, *Satis hic probatur teſtamento facto per patrem nihil poſſe prætendere filios naturales contra tale teſtamentum patris: licèt enim admittantur ſecundùm voluntatem, non tamen contra voluntatem patris, vt etiam voluit gloſſ. in l. 1. in princ. ff. de bonorum poſſeſ. cõtra tabul.* Anton. Gom. *l. 12. Tauri, n. 11.* cum multis probat quòd filij naturales præteriti ſunt excluſi, nec illis competit aliquod remedium contra teſtamentum patris, & rationem præſtat, de qua ſuprà, *& n. 12.* ſecus dicit reſpectu matris, quæ ſi decedat cum teſtamento, & tales filij naturales non ſint inſtituti in ſua legitima, poſſit rumpere, & ſubuertere teſtamentum matris.

De frigidis, & maleficiatis.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Senes etiam decrepitæ ætatis validè matrimonium contrahunt.*

2 *Annus ſexageſimus generandi finem in hominibus facit.*

3 *Potentia concipiendi in fœminis poſt quinquageſimum annum abſumitur.*

Cap. Quòd ſedem. II.

AD *n. 6.* Ex allegatis Doctoribus, 1
excepto Anton. Gom. & Henriq. colligitur ſenes etiam decrepitæ ætatis, cùm inuicem copulari, carnaliterque commiſceri poſſint, dummodo nullo alio impedimento laborent, validè matrimonium contrahunt, niſi adeo debilis & exhauſtæ naturæ exiſtant, vt prorſus impotentes ad venereos congreſſus euſque ſint, vt iudicio medicorum quorum ea res eſt, nulla arte poſſint, aut medicamento iuuari, quod etiam placuit Perez de Lara *in compend. vitæ hominis c. 31. n. 37.* Torrebl. *in tract. de iure ſpirit lib. 2. c. 15. n. 19.*

Ad *n. 7.* Quòd ſexageſimus annus gene- 2
randi finem in hominibus facit, vltra citatos *in collect.* docent Sylu. nupt. *lib. 2. n. 16.* Steph. Forcat. *in cupid. Iuriſper. c. 15. n. 5.* Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib. 9. cap. 6. n. 3. cum ſeqq.* Farin.

Farin.*de falſisate q* 150.*n*.152.Ludou. Mercat. *de ſterilium & pragnantium affectionib. lib*.3.*c*.12.*verſ.coniugum* Melch. Phœbos *Luſit.dec*.51.*n*.25.*p*.1.Alex.Trenracinq.*var reſol.lib*.1.*tit.de verbor.ſignificat. reſol* 4.*à n*.2. Perez de Lara *in compendio vita hominis c*.10 *n*.32.Acac.Anton.Ripol.*var.,reſol. iuris c*.8.*n*.272. Sed propter exempla, quorum plures meminere de nonagenariis ſenibus liberos gignentibus, vt videre eſt apud Feder.Bonaueni.*de octomeſtri partu lib*.7.*c*.32. & Læl.Biſciola *horarum ſuceeſſiuar.lib*.8.*c*.2. *in fine,& lib* 10 *c*.15. & aliorum, qui centenarium annum agentes potentiam generandi habuerunt, quos hoc in loco commemoraui, non ſine ratione Alphonſ. Carranza *in diſp. de vera humani partus deſignat.c*.5.*ſect*.2.*n*.65 innuit nullam certam ætatem nec à natura, nec à lege viris prolificandi terminum accerſere.

3 Ad *n* 8.Quòd poſt quinquageſimum annum potentia concipiendi in fœminis abſumitur, vltra citatos *in collect*. tenent Boſſ. *de partu ſuppoſito n*.15. Steph.Forcat. *d.c*.15. *num*.5.Maſcard.*de probat.concl*.1147.*n*.4.*cum ſeqq*.Petr.Greg. *ſyntag.Iuris lib*.9.*c*.6.*num*.3. Ripa *de nocturno tempore c*.162.*num*.4.Farin. *de falſit.q* 150.*num*.252. Valenz. *conſ*.96. *à n*.13.Parens meus Emman.Barboſ.*in remiſſ. ad Ordin.Regias Luſis lib* 4.*tit*.105.*n*.1.Percz de Lara *in compendio vita hominis c*.10.*n*.30. Alphonſ.de Carranza *d.c*.5.*n*.67.

SVMMARIVM.

1 *Arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt.*

2 *Coeundi impoſsibilitas ex quibus poſsit procedere.*

3 *Maleficium vt tollat non poteſt quis petere à malefico etiam parato.*

Cap. Ex litteris. III.

1 AD *n*.3. Quòd arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt, Doctores per text. *ibi in c.ſi per ſortiarias* 33. *q*.1. Cou. *in opere poſthumo,de frigid. & malefic.q*.2.Nicol.Remig.*lib*.2 *damon.c*.5. Paul. Grilland.*de ſortileg.lib*.2 *q*.6.*à n*.11.Menoch. *de arbitr.caſu* 388. Binsfeld. *in confeſſ. malef.p*.2.*concl*.6. Martin. Delr. *diſquiſ. magicar lib*.3.*p*.1.*q*.4.*ſect* 8. Sanch. *de matr.lib*.7. *diſp* 94 *à num*.1. Simon Maiol. *dierum canicular.tom*.2.*colloq*.3. Campan. *in diuerſ.iuris Canon.rub*.11.*c*.17. *num*.19.*cum ſeqq*.Bapt. Codronch. *de morbis veneſ.lib* 3. *cap*.5.*&* 6. Ratio eſt, quia hæc coëundi impoſſibilitas 2
procedere poteſt ex caſtratione, illiſione, ruptione, infrigidatione, deſiccatione, & ſimilibus ex cauſis, quas cùm nouit dæmon, benè poterit illis vti, vt probant Martin. Delr.& Thom. Sanch. *citatis locis*, Cardan. *lib*.2. *contradict.medic.tract*.2.Ioan.Malder. *de virtutib. Theolog. tract*.10. *cap*.8. *dub*.9. Quot modis poſſint homines ligari, vt mulieribus reddantur inutiles, vide in *addit.ad c.vlt.infrà hoc tit*.

Ibidem in fine. Non eſt enim licitum etiam 3
poſt tentata diuina, & naturalia remedia in vanum à malefico etiam parato petere, vt tollat maleficium. Ita Nauar.*in man.c*.11. *num*.19.Cou.*in cap.quamvis pactum p*.1.§.1. *n*.10. Fr.Emman. *in ſum.tom*.1.*c*.7.*concl*.11. *num*.11.*& cap*.235.*n*.3. *concl*.3. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ.p*.1.*lib*.2.*cap*.6. *num*.10. Martin.Delr. *magic.diſquiſ.lib*.6.*cap*.2.*ſect*.1. *quaſt*.2.

Cap. Laudabilem. V.

AD *num*.2.*in fine*. Vnde triennij experientia (de quo *in hoc text*.) iniicitur vbi de impotentia conſtare non poteſt, quia id tempus videtur neceſſarium ad veritatem inueniendam, & in his terminis loquitur text. *in praſenti*. Ita Gregor.Lop. *l*.6. *tit*.8.*part*.4. Franc.Marc. *deciſ*.677.*num*.2. Gaëta *in c.ad limina* 30.*q*.1.§.4.*q*.221.*n*.522. Sanch. *de matrimon. lib*.7. *diſp*.108.*num*.5. Hurtado *eod.tract. diſp*.22. *differ*.11. *à n*.36. Ægid.Trullench. *nouiſſimè in praxi Sacramentor.lib*.7.*c*.9.*dub*.16.*num*.22. Terrébl. *de de iure ſpiris.lib*.2.*c*.15.*ſect*.4. *n*.35. Quando
certò, aut ferè certò conſtat impotentiam
eſſe perpetuam, quia ſigna ſunt euidentia,
aut ferè euidentia, tunc non eſt expectan-
dum triennium, ſed ſtatim abſque expe-
ctatione alicuius temporis declarandum eſt 4
matrimonium eſſe nullum, & in hoc caſu
procedit diſpoſitio *c*.1. *hoc tit*. Greg. Lop.*in l*.5.*tit*.8.*p*.4. Petr.Greg. *ſyntagm. iuris lib*.9. *c*.12.*n*.6.*& lib*.34.*c*.9.*n*.4. Cardin. Tolet. *in ſum.lib*.7.*c*.12.*n*.2.Matien.*ad rub.tit*.1.*gloſſ*.1. *ex n*.202.*lib*.5.*Recop*.Iacob de Graff.*in aureis deciſ.p*.1. *lib*.2. *c*.85.*n*.25.Baſil. Pont. *de matrim.lib*.7.*cap*.66.Hurtad.*d.diſp*.22.*differ*.11. *n*.38.*cum ſeqq*.Torrebl.*dict.ſect*.4 *n*.36. Machado *en ſu perfetto Confeſſor,y Cura de Almas lib*.3.*p*.1.*tract*.11. *docum*.15. *n*.6. Ægid. Trullench.*d.dub*.16 *n*.23.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia correſpectiua ſimul & perpetua poteſt eſſe.*
2 *Impotentiam correſpectiuam quando dicatur habere vir? oſtenditur.*
3 *Medium deflorandi fœminam artificio aliquo an ſit licitum?*

Cap. Fraternitatis. VI.

1 AD *n.4. in fine.* Vnde omnes ferè conſentiunt euenire poſſe, vt ſit aliqua impotentia reſpectiua, ſimul & perpetua, quæ dirimat matrimonium contrahendum reſpectu illius,cuius eſt impotens,non verò alterius, reſpectu cuius non eſt impotens: vt docent Palud. *in 4.diſt.* 34. *q.*2. vbi Duran. etiam *q* 2. S. Antonin. *part.*3. *tit.*1. *c.*12. Silueſt. *in ſumm. verb. diuortium*, §.19. Varac. *in ſpeculo coniug. p.*1. *art.*38. Turrec. *in cap quod autem* 33.*q.*1. Filliuc.*tom.*1.*tract.* 10.*cap.*3. *n* 66. Hurtado *de matrim.diſp.*22. *differ.*6.*n.*19. Sanch. *eod.tract.lib.*7. *diſp.*93. nouiſſimè Trullench. *in praxi reſolut. Sacram.lib.*7. *cap.*9.*dub* 16.*n.*7. quorum plures ex antiquioribus refert, & ſequitur doctiſſimus Baſil.Pont. *var. diſpat. part.*1.*quaeſt.*5. *Scholaſt. c.*2.*fol.* 103. *cum ſeqq.* vbi *in verſ. ex his*, id probat exemplo, ſcilicet quando
2 vir aliquantulum debilis cum fœmina adeò arcta iungi matrimonio continget, qui perpetuò ad congreſſum erunt inhabiles, & tamen ille aliam,quæ zonam ſoluerit, obiectare poterit, & fœmina alium valentiorem non reſpuat: probat deinde ex *l. Caſtel.*3. *tit.*8. *part.*4. in qua caſum iſtum expreſsè videri contineri ait: & in poſtremo caſu huius text. ſuam ſententiam inſinuari refert, cùm de fœmina quadam ſermo ſit ita arcta, vt à primo viro, cui nupſerat,cognoſci non poſſit, ab illo ſeparata nupſit alteri, à quo tandem violata fuit: quamvis enim in hoc text. (ait ille) nec decreuit, nec apertè dixit Pontifex validum eſſe hoc ſecundum matrimonium, tacitè tamen id ſenſiſſe indicauit. Quod ex eo colligit, tum, quia in eo loco explicauit gloſſ. tum etiam, quia poſtquam Pontifex in poſterioribus loquutus eſt de fœmina, quæ ſine magna vi, & periculo vitæ rem habere cum viro non poterat, in quo caſu expreſsè decreuerat eſſe matrimonium inualidum, ſubiicit caſum alterum: *Similiter illa qua viro, cui nupſerat,adeò arcta eſt*, &c. quod verbum ſupradicta refert,& id, quod ſequitur, ſimile illi eſſe, & eiuſdem rationis adſtruit, atque adeò indicat ſe idem in iſto caſu ſtatuere, quod decreuerat in primo; demum multis exinde rationibus ſuam tuetur ſententiam.

Ad *n.*5. *in fine.* Diſputat doctiſſimè,vt ſo- 3
let,M.Fr.Baſil.Pont *d.q.*5 *ſcholaſt.c.*2.*verſ caterum, pag* 206. *cum ſeq.* an medium deflorandi fœminam artificio aliquo,ſecluſo viri congreſſu, ſit licitum: itavt ſtante hoc medio non poſſit dici impedimentum perpetuum, ſeu impotentia perpetua? Et contra Thomam Sanch.validiſſimis fundamentis defendit nunquam medium eiuſmodi licitum eſſe poſſe, cùm horreat naturæ, honeſtaſque non patiatur fœminam virginem artificio corrumpi, vt poſſit viro incumbere, quia in contractu matrimonij celebrati in ordine ad copulam eſt traditio corporis apti in vſum etiam pro corpore apto; tradit itaque fœmina corpus aptum vt vtatur eo etiam vir ex ſe aptus, non verò ſe tradit viro inepto. Hinc oritur ius quod confert matrimonium non eſſe aliud quàm vt vir aptus vtatur apto corpore: ſi ergo ineptus fuerit ad corpus, quod de ſe aptum illi in vſum traditur, nullum habet ius ex matrimonio vir in corpus fœminæ; qui ergo impotens eſt ad virginem agnoſcendam, cùm re vera ille ſit ineptus, nullum ius habet ad eius vſum, quia cùm hoc ius ſolum conferri debeat ex vi contractus, non cenſetur contractus validus, niſi ſubſiſtente conditione mutuæ aptitudinis.

SVMMARIVM

1 *Maleficium reſpectiuum ex quibus inducatur,remiſſiuè.*
2 *Impotentia reſpectiua quando datur?*
3 *Homines in quibus caſibus ligari poſſint vt mulieribus reddantur inutiles.*

Cap. Litteræ. VII. & vlt.

AD *num.*5. De hoc maleficio reſpecti- 1
uo agit Torrebl. *de iure ſpirituali lib.* 12.*cap.*11. *num.*31. vbi *numer.*35. poſt Ioan. Schenk.*tom.*2.*obſeruat.medic.lib.*4.*tit.de impotent.vener.obſeru.*50.53.& 54. reſoluit na- 2
turaliter contingere poſſe, vt ex membri incongrua proportione, inæqualitate, curuatione, gracilitate, vel quid ſimile quis poſſit aliquas mulieres magis ore hiantes, quàm nimis arctas, vel virgines cognoſcere, & nonnunquam à dæmone etiam

dari

dari poſſe maleficium reſpectiuum.

1 Ad *num.*10. Vide Torrebl. *d. lib.* 12. *c.* 11. *ex num.* 11. vbi tradit poſſe homines ligari vt mulieribus reddãtur inutiles variis modis. Primò ſi ſeminis deciſio impediatur ad vaſa generationis obturando venas, vel alio modo. Secundò ſi ſpiritus animales prohibeantur tranſire ad membrum generationis, in quibus virtus motiua exiſtit. Tertiò, ſi virga flaccida fiat ſaltim quando quis vult actum venereum exercere, itaut ei vis coëundi quouis modo tollatur. Quartò ſi viri genitalia retrahantur, abſcondantur, vel adimantur. Quintò ſi corpora impediantur ne ad ſe mutuo appropinquent, vel aliter phantaſmata medio iniiciat. Sextò, ſi alterum alteri reddat odioſum, quod dæmon præſtare poteſt.

Qui filij ſint legitimi.

Tit. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Diſparitas qualitatum inter contrahentes non attenditur ad hoc vt filij naturales per matrimonium ſubſequens legitimentur.*

2 *Matrimonium in articulo mortis contractum validum eſt.*

3 *Matrimonium operatur retrotractionem legitimitatis ad diem natiuitatis.*

4 *Legitimatio, quam ſubſequens matrimonium operatur, operatur veram & non fictam legitimationem.*

5 *Filij legitimi vbi vocantur ad maioratum, abſque dubio ſuccedunt legitimati per ſubſequent matrimonium.*

6 *Verba* legitimi, & de legitimo matrimonio nati, *ſunt ſynonyma.*

7 *Legitimati quando excluduntur, cenſentur excluſi legitimati per reſcriptum, & non per ſubſequens matrimonium.*

Cap. Tanta. VI.

1 AD *n.* 3. Quòd non attendatur qualitatum diſparitas inter contrahentes ad hoc vt filij naturales per martimonium ſubſequens legitimentur, vltra citatos *in collect.* docent Cou. *de ſponſal. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *num.* 9. Anton Gom. *l.* 6. *Tauri num.* 59. Lup. *de illegit. commento* 2. §. 3. *num.* 55. *verſ. & licet.* Giouagn. *reſp.* 59. *num.* 18. & 19. Æmil. Gall. *de except. except.* 2. *num.* 90. Mareſcot. *lib.* 3. *var. cap.* 18. *num.* 21. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 4. *cap.* 653. *num.* 10. & 13. Fuſar. *de ſubſtitut. q.* 409. *ex num.* 95. Iordan. Vrſin. *de ſucceſſ. feudor. p.* 1. *q.* 3. *art.* 2. *ex num.* 34. *pag.* 92. Rot. *deciſ.* 662. *num.* 5. *p.* 4. *recent. aliàs p.* 2. *in poſthum. Farin.*

Ad *num.* 8. Quòd matrimonium in ar- 2
ticulo mortis contractum validum eſt, & filij antea geniti, per illud legitimentur, vltra relatos tenent Bamacar. *de feudis ad tit. ſi de feudo defuncti contentio ſit q.* 7. *num.* 52. Cancer. *l.* 3. *var. c.* 11. *numer.* 243. Mareſc. *lib.* 3. *var. c.* 18. *num.* 14. Lup. *de illegit. commento* 4. §. 1. *num.* 17. & 19. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 409. *num.* 80. Iordan. Vrſin. *d. p.* 1. *q.* 4. *art.* 3. vbi per tria dubia hanc quæſtionem examinat, Merlin. *de legitima lib.* 1. *tit.* 2. *q.* 7. *n.* 27.

Ad *num.* 13. Quòd matrimonium opera- 3
tur retrotractionem legitimitatis ad diem natiuitatis, vltra citatos tenent Ioan. Bapt. Coſta *de retrotract. c.* 7. *caſu* 32. *n.* 3. *pag mihi* 190. addens *num.* 4. quòd ſi matrimonium non operaretur hanc retrotractionem, eſſet magnum abſurdum filium conſiderari certo tempore naturalem, & non legitimum, & in alio ſimul legitimum, & naturalem, Giurba *ad conſuet. Meſſanen. c.* 1 *gloſ.* 4. *n.* 119. Marta *voto* 94 *num.* 5. & 6. Lup. *de illegit. comm.* 4. §. 1. *num.* 14 *verſ. ratio huius opinionis colligitur* Fuſar *de ſubſtit. q.* 409. *num.* 11 *verſ. reſponderi poteſt & num.* 25. *verſ. reſpondetur ſecundò.*

Ad *n.* 14. Quòd legitimatio, quam ſub- 4
ſequens matrimonium operatur, ſit vera, & non ficta; & quòd verbum, *habeantur,* in hoc textu proprietatem, & non fictionem ſignificet, vltra adductos *in collect.* tenent Mareſc. *d. l.* 3. *c.* 17. *ex numer.* 46. Greg. Lop. *l.* 1. *gloſ.* 7. *verb. ſon legitimos tit.* 13. *p.* 4. Lotter. *de re benef. l.* 2. *q.* 48. *ex n.* 81.

Ad *num.* 22. Quòd vbi ad maioratum vo- 5
cantur filij legitimi, abſque dubio ſuccedant legitimati per ſubſequens matrimonium, quia verè, & realiter legitimi ſunt, vltra citatos reſoluunt Iordan. Vrſin *d. p.* 1. *q.* 4. *art.* 2. *in princ.* nouiſſimè Solorzan. *de iure Indiarum tom.* 1. *l.* 2. *c.* 17. *num.* 49 *cum ſeqq.* Et dum dixi non ſine fundamento reſolutionis à me firmatæ nonnullos Doctores aſſerentes quando diſpoſitio non eſt contenta vocatione filiorum legitimorum, ſed addit eos eſſe debere ex legitimo matrimonio natos, ſuccedere legitimatum per ſubſequens matrimonium; nunc mihi videtur eorum ſententiam eſſe per alios plures DD comprobatam, & defenſam, eamque ſuſtinent Greg. Lop *l.* 1 *gloſ.* 1 *verbo y ſe caſo con ella, verſ. quartò limita, tit.* 13. *part.* 4. Fortun. Garc. *in l. Gallus,* §. *& quid ſi tantum n.* 267.

num.267.verſ. ex ſuperioribus infero, ff. de liber. & poſth. Cou *de ſponſal.p.2.c.8.§.2.n.30.* Villalob. *commun. verb. legitimatus verſ. ſed maior difficultas, & verſ. legitimatus per ſubſequens matrimonium*, Aluar. *de coniectur. mente defunct. l.2.c.3.n.9.* Roch. de Vergas *ſuper hunc tex. num.*80. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ.21.n.22 & 62.* Nicol Garc. *de benef.p.7. c.2.n.43.* Hieron. Gabr. *conſ.21. num. 39.l.1.* Lancel. Gallia *conſ.122. n.19.* Caualcan. *p.3. decif.32. n.12. verſ. & ſic appares*, Menoch. *conſ.227.n.64.& conſ.799. num.8. lib.8.* Mareſc. *l.3.var.reſol.c.18.num.45.cum ſeqq.* Balthaſ. Thomaſ. *tract. de legitim. tit.9. num 61. pag.28. & n.68.& 77. verſ.49. amplia*, Ceuall. *commun.q.2.à n.66.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.l.3.cap.468.n 53.* Marta *voto 94. ex num.3.* Aloyſ. Ricc. *p.3.deciſ.137. num.3. cum ſeqq.* Simon. de Prætis *de interpret. vlt. volunt. lib.3.inter.p.1. dub.3. ſolut.3. num.6. fol.316.* Ouid. de Amicis *de iure emphyt.q.92. per tot. præcipuè ex n.6.* Giurb. *ad conſuet. Meſſanen.c.1.gloſ.4. n.121.poſt med.* Merlin. *de legitima l.1. tit.2. q.7. num.10. & 11.* Caſtill. *controuerſ.tom.4.cap.31.n.105. verſ. ſecundus caſus eſt, & tom.5.c.75.& 105.num.34.& 35.* Fundátur in multis, & præcipuè in eo quòd verba illa, *legitimi, & de legitimo matrimonio nati*, præſumuntur communiter ſcribi à tabellionibus ex ſuo capite pro nota ordinaria: tum etiam, quia ſunt ſynonyma, & geminatio operatur excluſionem legitimatorum per reſcriptum: quando enim proferuntur plura verba ſynonyma idem ſignificantia, potiùs ponuntur gratia tollendæ dubitationis, quàm augendæ diſpoſitionis *l.1 § ſed ſciendum ff. de ædilit. edicto*, Abb. *in c. ſolitæ, de maior. & obed.* Mareſc. *d.c.18.n.50. & ſeq.* Aoguizol. *73.n.52.verſ. quarto.*

7 Ad eundem *n.22. in fine*, ibi, *Vel niſi fundator excluderet legitimatos per ſubſequens matrimoniū.* Aliàs ſi excluderet legitimatos, tantùm, cenſerentur excluſi legitimati per reſcriptum; nam vt excludatur legitimatus per ſubſequens matrimonium, neceſſaria eſt expreſſa diſpoſitio loquens de legitimatis per ſubſequens matrimonium. Ita Iſern. *in c.1. § naturales, ſi de feudo def. controu. ſit n.9.* vbi Afflict. *notab 5. ſub n.3.* & Bamacar. *q.2.n.18.* Lup. *de illegit. com.4. §.3. num.10. verſ. aduertendum eſt tamen pag.273 & n.16. & 17.* Miet. *de maior.p.2. q.1.n.38. in 2. edit.* Menoch. *conſ.227.num.18.* Roſenth. *de feud. cap 7. concl.19 n.32.pag.212.* Roch. de Vergas *in repet. huius text. num.82. in fine*, Mareſcot. *d.c.18.n.51.*

C AP. Per venerabilem. XIII.

AD *num.*37. Quòd ſummus Pontifex in terris Principum Chriſtianorum ſi non habet directè, habet tamen indirectè ex vi Pontificialis officij ſufficientem poteſtatem ſuper omnia negotia ſecularia quando id Eccleſiæ expedierit ad ipſius Eccleſiæ quietem, & defenſionem conſeruandam, ſeu ad bonum ſpirituale, ac finem eccleſiaſticæ poteſtatis ſupernaturalem aſſequendum, vltra citatos in collect. probant Sylu. *in 2.2. q.66. art.1.* Maynard. *de priuileg. eccleſ.p.1. art.6. num.1.* Param. *de origine Inquiſitionis lib.3.q.1.opin.4.* Malder. *in 2.2.q.1.art.10.dub.8.* Anguian. *de legib.l.2. controu.17.n.29.cum ſeqq.* Ceuall *de cognit. per viam violent. in prolog. num.9.& 12.* Benedict. Ægid. *in repet. Lex hoc iure p.1. cap.3.n.17. ff. de Iuſtit. & iure*, Iuniper. à Drapono *pro iuris Pontificij defenſ q.1.c.2. num 9. cum ſeq.* Ioan. Salgado de Araujo *in l. Regia Luſit. diſcurſu 1.n.41. cum ſeqq.* Balboa *ad cap fin. n.4. de praeſcript.* Valenzuel *pro monitor. Pauli V. p.7.à n.45.* Faiard. *ad c. tanta, hoc tit. memb.1. num.72. cum ſeq.* Sulorzan. *de iure Indiarum tom.1.c.22.n.40. cum ſeqq.* nouiſſimè Thom. del Bene *de immun. eccleſ. dub.4. ſect.21.n.3. pag.185.*

De Diuortiis.

T IT. XIX.

C AP. Porrò. III.

POST *num.5.* Præter conciliationes in collect. per me relatas ad text. *in præſenti, cap. ſignificaſti, hoc eod. tit.* nunc mihi non diſplicet illa, quam ingenioſè præſtat Morl *emporio Iuris Ciuilis p.1. tit.1. q.9. n.56.* dicens hunc text. non affirmare vxorem eſſe reſtituendam, etiamſi parentela eſſet notoria, ſed ſolùm aſſerere quòd maritus non debuit eam propria auctoritate expellere, etiamſi parentela eſſet notoria, vt patet ex contextura huius text. Vnde quòd ille ſtatim dicit vxorem eſſe reſtituendam, ideo eſt, quia ibi parentela non erat notoria, quo caſu vxor ſpoliata abſque iudicio Eccleſiæ ante omnia reſtitui debet, ex interdicto vi; aſſignatque textus rationem, quia dimitti non debet abſque iudicio Eccleſiæ, etiamſi parentela eſſet notoria, quia verba

potius

potius ad dimiſſionem, quàm ad reſtitutionem referri debent, & ſic non ſignificat tex. in ſpecie hic propoſita fuiſſe ooturiam parentelam, imò ſi notoria fuiſſet, impediretur reſtitutio, quia ius commune reſiſtit ſpoliato, & fundat intentionem ſpoliantis, iuxta textum ſecundùm verum intellectũ *in c. ad decimas de reſtit ſpoliat. lib. 6.* At verò cùm *in d. cap. ſignificaſti*, notorium adulterium de iure communi reſiſtat vxori ne petat thorum coniugalem, & fundet intentionem viri, qui eam admittere non tenetur, vt patet *Matth. 19. & cap dixit Dominus. 32. q. 1. & cap. ſi cui, hoc tit.* ideo ea exceptio impedit reſtitutionem in illa ratione, quam ſuprà deduxi *ex d. cap. ad decimas.*

De ſecundis nuptiis.

TIT. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Pœnæ fœminis intra annum luctus ſtatutæ à iure ciuili an videantur omnes iure Canonico abrogatæ, plures ſententiæ.*
2 *Prima tenet ſolum infamiæ pœnam ſublatam videri.*
3 *Secunda habet iure Pontificio omnes pœnas legales è medio ſublatas.*
4 *Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam abrogatam videri.*
5 *Prima opinio recipitur,*
6 *& probatur.*
7 Cap. Gemma, de ſponſal. *intelligitur.*
8 *Relictum pro viduitate an poſſit hodie intra annum peti? remiſſiuè.*

CAP. Super illa IV. & cap. cùm ſecundùm. V. & vlt.

1 Circa illam quæſtionem diſputandam an pœnæ fœminis intra annum luctus ſtatutæ à iure ciuili, videantur omnes iure Pontificio abrogatæ? ſolent hæc iura multipliciter interpretari, & triplex referri Do-
2 ctorum ſententia. Prima tenet ſolam infamiæ pœnam ſublatam videri, cùm de ea illi textus expreſsè decernant, vt *in d. c. pen.* ibi, *poſſit ſine infamia nubere*, & ibi, *eius infamia aboletur*, & *in d. c. vlt.* ibi, *non debet legalis infamiam ſuſtinere iacturam*, &c. reliquas verò pœnas ſtare adhuc, & obſtare mulieri, ne intra annum conuolet ad nuptias; quæ videtur verior: nam & ex verbis Canonum prædictorum, quibus infamia nominatim abraditur, & ex ſententia Pontificum, ni fallor, volunt enim ſartam tectam Apoſtoli Pauli conceſſionem, quæ in hoc tota eſt vt mulier mortuo viro ſit ab eius lege ſoluta, & nubendi cui vult, habeat poteſtatem *tantùm in Domino.* Quod ait Apoſtolus, & cum eo Romani Pontifices, *tantùm in Domino*, eum ſenſum habet ex Tertulliano, vt nullam aliam formam repetundarum nuptiarum niſi à Domino præſcriptam habeat. *Cui ergo voluerit*, Chriſtiano ſcilicet, non Pagano, quia *tantùm in Domino.*

Secunda tenet iure Pontificio omnes 3
pœnas legales è medio ſublatas, vtcumque in vtroque capite fiat mentio de ſola pœna infamiæ. Ratio autem præcipua huius ſententiæ eſt, quia ſcopus ille fuit vtriuſque Pontificis tam Vrbani III. *in d c pen.* quam Innocentij III. *in d. c. vlt.* ne mulier rem licitam faciens cum permiſſu Apoſtoli, atque iure ſuo vtens pœnam ſuſtineret, & quia libera oportet eſſe matrimonia. Atqui ſi pœna aliqua deberetur, non eſſet voluntas libera, *l. Titia, in princ. ff. de verb. oblig cap. gemma, de ſponſalib.* & qui licentia vtitur conceſſa ab Apoſtolo, non poteſt videri delinquere, *l. Decuriones, C. ex quibus cauſis inf. irrog.*

Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam 4
abrogatam videri, licèt duo illi Pontifices de ignominiæ pœna nominatim loquantur. Atque huius opinionis ſectatores ſupplent verba vtriuſque cap. *quod non debent:* deinde conſiderant diligentiùs non puniiſſe ius ciuile ſecundas nuptias, ſed volatum, ſeu nimiam feſtinationem: & quidem optima ratione, ne ex turbatione, ſeu commixtione ſanguinis incerta proles efficiatur, dum ambigi poteſt cuiuſnam filius ille ſit, qui editus poſtea fuit. Cùm itaque, inquiunt, iuſtiſſima hæc ratio ſit, non potuit lex Pontificis rem tam iuſtam tamque honeſtam, & quæ litibus finẽ imponat, emendare, eoque potiſſimum quòd lex infamiæ relata in Decretum fuit, *cap. infames, in fine 3. q 7.* & vbi cauſa non vertitur peccati, ius Canonicum nihil poteſt ſuper leges: atque hi quidem huius opinionis Auctores, licèt nimis audacter, nec tam emendatione digni quàm cenſura.

Quare primam opinionem ex tribus re- 5
latis veriorem duco, quam etiam nouiſſimè tenet Læli. Mancin. *diſquiſition. genial & anniuerſar. iuris diſputat. cent. 2. cap. 140. pag. 331. cum ſeqq.* & ſubdit ſi interpretari libeat cum vtroque Pontifice, vt plenam mulier habere debeat nubendi licentiam, quaſi ſoluta à lege viri, nec debeat intra annum luctus

luctus coërceri, videndum cur de ſola infamiæ pœna loquatur vterque, reliquis omnibus omnino poſthabitis, quæ multæ ſunt.

6 Putat autem quia ſola illa pœna corrigenda fuit, quæ vim faceret quaſi præciſam, & metum induceret, quo bene conſtans mulier poſſet à contrahendis nuptiis dimoueri. Hæc autem eſt infamiæ pœna; nam reliquæ familiaris rei iacturam aliquã faciunt, quam negligere mulier poteſt, aut cùm ſecundarum nuptiarum vtilitate compenſare: ſola infamia libertatem aufert contrahendi; licèt enim infamiæ metus non ſit talis vt reſtitutionem promeruerit ex edicto Prætoris, *l. nec timorẽ C. quod metus cauſa*, ſi tamen habeat effectum iuris, reſtitui poteſt, *l. iſti quidem, §. quod ſi, ff. eod. tit.*

7 Non obſtat tex. *in cap. gemma, de ſponſalib.* vbi Gregorius inter ſponſos irritat promiſſionem pœnæ, licèt pecuniaria illa ſit, *cùm*, inquit, *libera matrimonia eſſe debeant*, nam reſpondetur pœnam inter ſponſos ſtipulatione promiſſam ipſo iure Ciuili non deberi, *d. l. Titia*, cùm tamen in ſpecie noſtra lex ipſa Ciuilis mulierem comprimat, & quidem iuſta cauſa ſuadente: & cùm matrimonia libera eſſe debeant, videmus tamen Canones inducere eos interdum qui ſponſalia iurauerint ad contrahendum matrimonium per comminationem cenſuræ, quæ inducere metum poteſt cadentem in conſtantem virum, per ea quæ tradit Læli. Mancin. *fac. iur. controuerſ. diſſert. 10. cap. 2.*

Vtrùm autem relictum pro viduitate 8 poſſit hodie intra annum peti, vide Læli. Mancin. *diſquiſit. genial. cent. 2. c. 141. ad Auth. cui relictum C. de indicta vid. tollen.*

LIBER QVINTVS,

DE ACCVSATIONIBVS.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Famulos improbos, & mala vita qui retinuerint, poſſunt pro eorum delictis puniri.*

2 *Domus ſi comburatur facto famulorum malæ opinionis, dominus non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolum ad intereſſe tenetur.*

3 *De culpa lata ſolum quis tenetur ad intereſſe ſiue in committendo, ſiue in omittendo culpa ſit.*

CAP. Nulli. V.

1 AD *num.* 4. Domini retinentes famulos improbos, & malæ vitæ, pro eorum delictis poſſunt puniri, *l. fin. ff. de abigeis*, Felin. *in cap. Petrus n. 7. de homicid.* Duen *reg.* 303. Farinac. *in praxi crimin p. 3. q. 110. à num. 120. & p. 1. q. 24. num* 41. & tenetur ex illorum facto *l. fin. §. de cuſtodia, ff. de cuſtod reorum, l. videamus, ff. locati, l. ſi vendita ff. de periculo, & commodo rei vendit.* Cæpol. *conſ.* 79. *num.* 5. Gozadin. *conſ* 63. *n.* 14. Menoch. *conſ.* 55. *n.* 8. *lib.* 1. Ioſeph Ludou. *Peruſ. decif.* 25. *num.* 18. *p.* 1. D. Barb. *in l. ſi mora num.* 38. *ff. ſoluto matr.* Rot. *deciſ.* 6. *de officio vicar.* aliàs 431. *num.* 2. ibi, *imputandum eſt ei, qui opera malorum hominum vtitur*, &c.

Quando verò facto famulorum malæ 2 opinionis domus comburitur, dominus non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolùm ad intereſſe tenetur, quia in electione famuli non adeſt dolus, ſed culpa lata domini, & vbi abeſt dolus, pœna ordinaria delicti ceſſat, *l. 1. § diuus ff ad leg. Cornel. de ſicar. l. abſentem, § fin l. reſpiciendum, §. delinquunt. ff. de pœn.* Socin. *in cap. ſi quis domum, num. 19. de iniur.* vbi tenet quòd de culpa 3 lata ſolum quis tenetur ad intereſſe, ſiue in committendo, ſiue in omittendo culpa ſit. Menoch. *de arbitr. caſu* 390. *num.* 24. Ioſeph. Ludou. *deciſ.* 15. *num.* 10 *part.* 1. Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 24. n. 2. & q. 110. n.* 18.

SVMMARIVM.

1 *Monachus litigans cum Abbate, vel eum accuſans à monaſterio ad viuendum, & ad litigandum ſumptus conſequi debet.*

2 *Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi monaſterio iniuſte expellatur, ſumptus conſequi debet.*

3 *Alimenta*

3 *Alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrum paſſo ſubminiſtrandi ſunt.*
4 *Etiamſi bona ſint ob delictum ſequeſtrata.*

Cap. Ex parte. XI.

1 AD *n.* 2. Quòd Monachus litigans cum Abbate, vel cum accuſans à monaſterio, & ad viuendum, & ad litigandum ſumptus conſequi debet, vltra citatos *in collect.* docent Ioan. Bapt. Pontan. *de aliment. c.* 13. *n.* 3. Caſtill. *controu. lib.* 3. *c.* 27. *num* 48. & 49. Aloyſ. Ricc. *deciſ.* 35. *num.* 7. & 8 *p.* 4. Marc. Anton. Genuenſ. *in practica b. eccleſ. q.* 575. *n.* 4. Ceuall. *commun contra commun. q.* 780. *num.* 36. Sigiſm. Scacc. *de appellat q.* 17. *limit.* 7. *n.* 4. *verſ. ſecundus caſus*, Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 1. *tit. de aliment. reſol.* 1. *n.* 36.

2 Quos etiã ſumptus conſequi debet Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi à monaſterio expellatur, ipſeque quaſi iniuſtè expulſus, monaſterium conueniat, vt per Cornel Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 2. *in iudic. n.* 4. Pontan. *d. c.* 13. *n.* 3. Valaſc *conſ.* 1. *num.* 3. Caſtill. *d. c.* 27. *n.* 45. Et etiam Monachus ad aliquod officium diſcorditer electus, ad quod iudicialiter ſe admitti petit, Creſcent. *deciſ.* 7. *aliàs* 175. *de iudic* Pontan. *d. num.* 3. Aloyſ. Ricc. *deciſ.* 56. *n.* 19. *p.* 1.

3 Ad *n.* 9. Quòd ſequeſtratis bonis ſemper dominus rerum poſitarum ſub ſequeſtro ali debet de bonis ſequeſtratis, & ſic alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrum paſſo ſubminiſtrandi ſunt, præter in collect. citatos tenent Franc. Curt. *in tract. de ſequeſtro n.* 10. Cou *pract. c.* 6. *n.* 5. Ioan. Bapt. Pontan. *d. c.* 13. *n.* 4. Caualcan. *deciſ.* 3. *num.* 41. *p.* 1. Card. Tuſch. *practic. concl. tom.* 1. *lit* A, *concl.* 309. *num.* 16. Aloyſ. Ricc. *deciſ.* 251. *n.* 10. *p.* 2. Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 17. *limit.* 7 *num.* 4. *verſ. ſextus caſus eſt*, Caſtill. *d. c.* 27. *num.* 33, Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p.* 2. *tit.* 37. *n.* 160. *cum ſeqq.* Quod & in bonis ob delictum ſequeſtratis procedit, vt per Carpan. *ſuper nouis Conſtit. Mediol. in* §. *omnium n.* 696. *cum ſeqq.* Corduba de Lara *in l. ſi quis à liberis*, §. *ſi vel parens n.* 62. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 72. & *q.* 129. *n.* 1. Valaſc. *d. conſ.* 1. *n.* 2. Aloyſ. Ricc. *d. deciſ.* 251. *num.* 7. Sebaſt. Guazzin. *de defenſ. reorum defenſ.* 6. *circa priuil. carcerator. c.* 1. *n.* 2. vbi quoque etiam poſt ſententiam huiuſmodi alimenta litiſque ſumptus ſequeſtrum, vel confiſcationem paſſo adminiſtrãda donec Curia ſententiã exequatur.

SVMMARIVM.

1 *Inimicitia oritur ex teſtimonio prolato in cauſa criminali intra teſtem, & eum contra quem depoſuit.*
2 Cap. cum P. hoc tit. *intelligitur.*
3 Text. in præſenti *interpretatur.*

Cap. Meminimus. XIII.

POſt. *n.* 1. Affirmant communiter ſcribentes *in c.* 1. *de iudic.* eum, qui mihi aduerſatus fuerit, aut aduerſetur, in cauſa criminis repelli à me poſſe, ne in alia cauſa Iudex ſit Et *in c. cùm P. hoc tit.* probatur quòd ex teſtimonio prolato in cauſa criminali oritur inimicitia inter teſtẽ, & eum contra quem teſtis depoſuit. Et *in hoc tex.* dicitur manifeſtum inimicum præſumi illum, qui in eadem cauſa criminali, vel in alia fuit teſtis alio accuſante. Sed nondum ſe intelligere ait Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariorum iuris diſputationum cent.* 1. *c.* 42. *pag.* 107. cur is, qui de crimine accuſat plus ex inimicitia agere credendus ſit, quàm pietate erga Principem, erga patriã, vel publica aliqua neceſſitate, aut cauſa, cui maximè conſultum velit, & concludit, qui dicit eo ipſo quòd accuſet aliquem quis videri inimicum malè dicere, & qui dicit abſolutè poſſe eum quaſi ſuſpectum remoueri, redarguendum quoque eſſe, putatque audiendos eos eſſe qui mandatum hoc velint Religioni iudicantis, vt ipſe æſtimet quæ cauſa fuerit accuſandi, & nunquid inimico animo actum videri poſſit, an etiam capitale certamen fuerit, aut ſaltim eo modo, quo ſuſpicionem facere poſſet. 1

Nec contradicit Alexander Pont. *in d. c. cùm P.* nam neque id exprimit quod volunt, videlicet eum, qui teſtimonium dixerit in cauſa criminis præſumi inimicum, ſed dumtaxat fieri ſuſpectum; quin nec ob id ſolum reiicit eum Pontifex ne accuſare poſſit quaſi ſuſpectus, ſed ex aliis, quæ ſimul iuncta ſuſpicionem augebant, vtpote ex reciproca accuſatione, & conſpiratione duorum fratrum, qui inſtanti viciſſitudine, ait Pontifex, vnus poſt alium accuſabant. Ita Læl. Mancin. *d. c.* 42. *n.* 2. 2

Minus vrget idem Pontifex in præſenti ſi ſpecies huius tex. attendatur. Fuit Monialis in Abbatiſſam electa, & cùm orta de electione quæſtio erat, electionem Papa confirmauit, mandauitque Epiſcopo, vt benedictionis munus electæ conferret, id cùm exequi Epiſcopus vellet, is qui contra Abbatiſſam teſtis antea fuerat, obiecit de ſimonia, appellauitque Pontificem, qua recepta appellatione diſtulit Epiſcopus mandatum exequi benedictionis, cui ideo ſic à Pontifice receptum fuit. Quia verò te non decet in hac parte appellationi eiuſdem H. deferre, cùm idem illius manifeſtus 3

fuerit inimicus,& contra eam teſtimonium tulerit, mandamus quatenus cùm inde fueris requiſitus præfatæ Abbatiſſæ munus benedictionis non deſinas impertiri:ex quibus verbis vulgo colligitur quod qui crimē obiecerat ſimoniæ, non ſimul potuerat eſſe aduerſarius,& teſtis,ergo teſtis duntaxat, & quia teſtis propterea inimicus, quanto magis ſi accuſaſſet. Sed perperam (inquit Læl.Mancin.*d.c.*42.*n.* 3.) nam qui teſtis aduersùs aliquem eſt in cauſa criminis, is ſi fortè leuiter ſuſpectus, inimicus certè neque eſt, neque eſſe creditur, & tamen in præſenti inimicus dicitur manifeſtus, ergo aliunde quàm ex teſtimonio lato inimicitia procedit; nam & duo iſta quaſi diuerſa legimus hic, videlicet vt manifeſtus fuiſſet inimicus, vtque contra mulierem teſtimonium tuliſſet ſuum,ergo manifeſta inimicitia aliunde affl xerat; & fortè eo modo teſtificatus iſte fuerat, vt ſe inimicum præberet & ideo,vt loquuntur,repulſatus, quare nec obeſſe potuit Abbatiſſæ.

Cap. Super his. XVI.

AD *numer.* 6. Quòd vbi aliqua ſuccedunt negotia, quæ legibus certa & determinata non ſunt, arbitrio ipſorum Iudicum relinquuntur, vltra Menoch. *in collect.* citatum vide Matth.de Afflict *in cap. 1. ex quibus cauſ.feud.amit.* Pinel. *in l.2.Cod. de bonis mat.part.2.numer.*72.*col.*2. Tiraq. *in l.ſi vnquam, verb.omnia, num.*13. Anguian. *de legib lib.2.contr.9.num.*9. vbi *numer.* 3. ſubdit non adeò latè patere hanc arbitrandi facultatem, quin attendere debeant Iudices plures diuerſaſque circunſtantias delicta aggrauantes, vel minuentes, ſcilicet perſonas,tempora, delictorum grauitatem, quibuſque in locis, & circunſtantiis fuerint perpetrata.

De Simonia.

Tit. III.

Cap. Et ſi quæſtiones. XVIII.

AD *n.*2. Quòd donatio facta à diuite pauperi in moderata quantitate præſumitur facta ratione paupertatis, vt vltra citatum Anton. Gom. docent Benincaſ. *de paupert.ſpec.1.n.*26. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3.*præſ.*24.*n.*4 Sebaſt.Medices *de caſibus fortuit.p.2.q.4.n.*16. Vincent.Carot. *de depoſito p.2.q* 25.*verſ.primus eſt ſi quantitas ſit parua*, quos & alios refert Aluarez *de priuilegiis pauperum & miſerabil.perſonar.p.1.q.*21.*numer.*8.

SVMMARIVM.

1 *Prouiſus de beneficio per ſimoniam ignoranter, etiam probabiliter, tenetur tali beneficio renuntiare.*

2 *Defectus ſubſtantialis per ignorantiam quātuncunque probabilē non ſuppletur.*

3 *Beneficium recipiens quando aliquid dat ipſi conferenti, ſeu alicui tertio qui eſt cauſa immediata vt beneficium conferatur, prouiſio non valet.*

4 Cap. de ſimoniacè 22. hoc tit. de ſimon. *declaratur.*

5 Cap. ex inſinuatione, hoc eod. tit. *explicatur.*

Cap. Nobis. XXVII.

AD *n.1.in fine.* Probat hic tex. illum, qui 1
prouiſus eſt de beneficio per ſimoniā
ignoranter, etiam probabiliter, teneri tali
beneficio renuntiare, in idem eſt tex. *in cap.
ex inſinuatione ſup. hoc eod. tit & in c præſentiam
1.q.*5. notant *gloſ. in cap. de ſimoniacè* 22.
hoc eod. tit. dum docet de iure renuntiare
debere beneficio illum, qui ignoranter per
ſimoniam acquiſiti, ſcribentes per text. *ibi
in c pen. de elect.* S. Thom. 2.2.*q.* 100.*art.6.ad*
3. Silueſt. *verb ſimonia q.* 20. Ioan. de Medina
*de reſtitut.q.*27. Sot. *de Iuſtit lib* 9 *q.*8.*art.*1.
ad 3. Cou. *in reg. peccatum p.2.§.3.* Nau. *in
man.c.*23.*n.*121. Ratio eſt, quia cùm in prouiſione
ſimoniaca deficiat aliquid ſubſtantiale,
nempe quòd gratis concedatur beneficium,
neceſſe eſt vt neceſſariò illi renuntiādum
ſit, non obſtante ignorantia prouiſi, 2
quoniā ſi benè cōſideres, præfatus defectus
ſubſtantialis per ignorantiam quantuncunque
probabilē non ſuppletur: ideoque meritò
Romanus Pontifex Clemens III. in effectu
decreuit in citato *c. ex inſinuatione*, beneficium
eſſe dimittendum nec, poſſe licitè
teneri. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib* 4.
*contron 6.n.*7. vbi à *n.*13. pro veriori prædictorū,
& ſimilium iurium intelligētiam triplicem
modum dādi temporalia diſtinguit.

Primum quādo recipiens aliquid dat ipſi 3
conferenti, ſeu alicui tertio, putà conſanguineo, vel alteri, qui eſt cauſa immediata vt beneficium conferatur, quo caſu expeditum eſt nullo modo prouiſionem valere,& ad obtinendum idem beneficium neceſſariam eſſe Pontificis Max. diſpenſationem, propter manifeſtam ſimoniam ex parte recipientis commiſſam, vt aduertit gloſ. *verb. remanere in dict. cap. de ſimoniacè*, & in his

terminis

terminis intelligendus tex., *in præſenti*, *ad fin.* dum ait conſultationi reſpondens quòd ſi aliquis in Eccleſiæ Prælatum fuiſſet electus per prauitatem ſimoniacam ab Epiſcopo ſuo, diſpenſationem aliquam de iure obtinere non poſſet, ſicut intellexit, & explicauit gloſ. *ibi verb. ab Epiſcopo ſuo*, quando electus ſimoniam committit, vel alius, inquit gloſ. eo ſciente & ratum habente.

4 Secundum quando temporale datur ab aliquo tertiò, eidem tamen conferenti, quo caſu licet prouiſio non valeat, iuxta text. ſic intelligendum in præſenti, ibi penitus reprobanda, eo quòd talis datio tollit poteſtatem conferendi in recipiente ſpirituale; ſi tamen per ignorantiam probabilem prouiſi ſpirituale datum fuit, ex diſpenſatione tamen Epiſcopi poterit iterum prædictum beneficium ab eodem prouiſo obtineri: qua ratione explicari debet text., *in d. cap. de ſimoniacè*, vbi cum ordinato ſimoniacè, qui ſimoniacus non eſt, diſpenſar poſſe rectè docuit Lucius III. ibi, & admonuit gloſ. ſuper illo tex. *verb. remanere*, dicens etiam poſt liberam reſignationem poſſe Epiſcopum
5 cum talibus diſpenſare, vt in eiſdem Eccleſiis recipiantur. Et ſimiliter interpretandus eſt tex. *in d. c. ex inſinuatione, poſt princ.* ibi, *tibi compatientes de nouo te in ſuum Canonicum elegerunt*, &c. quippe ignoranter per ſimoniam aſſumptus fuerat, ideoque rectè tuit aſſumi poſtea de nouo. Et in hoc tex. *in princ.* vbi electio ſimoniaca caſſanda eſt ſi propter hoc electoribus promiſſa fuit pecunia, quamuis electus ignoret, non alia ratione quàm quòd talis datio poteſtatem abſtulerat conferẽdi in recipiẽte ſpiritoale.

Tertium quando contingit dari tẽporale pro ſpirituali ab eodem tertio, alteri, quo caſu prouiſio à principio ſuam retinet firmitatem, & ad beneficium obtinendum nulla diſpenſatio neceſſaria eſt, iuxta tex. quæ ſic etiã intelligi poteſt *in d. c. de ſimoniacè*, quia, vt dixi, talis datio nec aufert poteſtatem conferendi beneficium, neque inducit inhabilitatem in illo, cui beneficium confertur, & ideo minimè dubitandum eſt, quin valida & firma fuerit talis prouiſio.

Cap. Per tuas. XXXII.

AD *n.* 4. Vide Læl. Mancin. *diſquiſit. gentalium, & anniuerſar. iuris diſput. cent.* 1. *c.* 39. *pag.* 101. vbi poſtqoam retulit obſcura huius tex. verba, *cum ageretur nõ criminaliter, vt deponeretur ab ordine, ſed ciuiliter vt ab adminiſtratione amoueretur tanquã immeritus, ac damnoſus*, dicit quòd ſi amoueatur Prælatus à ſua adminiſtratione, nec fiſco pœnam, nec parti exſolui, & concludit ſi criminale iudicium non eſt, nec ciuile quidem eſſe. Reſpondet amotionis pœnam parti, hoc eſt, monaſterio, dari debuiſſe, actum enim fuiſſe inibi, vt ſolummodò ab adminiſtratione pro vtilitate monaſterij priuatim publicè Prælatus amoueretur, perindeque quaſi agentibus Monachis luendam pœnam fuiſſe, & ſe remittit *ad ſuum tract. de ſacr. iuris contron. differt.* 3. *c.* 10. Vide addita *ad cap. tua, de procurator.* quod cum hoc textu concordatur.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas vera excuſat ſimoniacos à pœnis contra eos ſtatutis.*
2 *Monaſterium ſi paupertate prematur, abſque ſimoniæ labe poterit cum ingredientibus de ſuſtentatione paciſci.*
3 Text. in præſenti *declaratur.*

Cap. Quoniam. XL.

AD *n.* 3. Ex hoc tex. colligunt Vital. de Cambanis *in tract. clauſul. tit. de matrimon.* n. 15. & Guillelm. Rodoan. *de ſimon. mentali p.* 2. *c.* 29. *n.* 16. *cum ſeqq.* quòd paupertas non excuſat ſimoniacos à pœnis contra eos ſtatutis; dum in eo probari videtur, nec paupertatis prætextu licere monaſterio de aliquo pretio abſque ſimoniæ labe cum ingrediente paciſci. Sed verius eſt textum in præſenti talem non prohibere monaſterio pauperi pactionem, aut receptionem pro Monachi ingreſſu, ſed ei quod pauper non eſt, paupertatiſque prætextu ſimoniæ vitium palliare intendit, vt ex eo conſtat in illis verbis, *Paupertatis prætextu volentes huiuſmodi vitium palliare*, &c. quinimò à contrario ſenſu deducitur veram, nõ palliatam paupertatem in ſimoniæ labe hoc in caſu excuſare: ita hunc tex. intelligũt 1
Suar. *tom.* 1. *de relig. lib* 4. *de ſimon. c.* 17. *n.* 14. Leſſi. *de Iuſtit. l.* 2. *c.* 35. *dub.* 22. *n.* 72. *in fine.*

Et ideo ſi paupertate monaſteriũ prematur, itaut plures ſuſtentare commodè nequeat, abſque ſimoniæ labe poterit cum ingredientibus de ſuſtentatione paciſci. Ita Leſſi. *d. n.* 71. *in fine, & dub.* 23. *n.* 131. *verſ. aduerte tamen*, non diſſentit Rodoan. *d. p.* 2. *c.* 29. *n.* 11. *cum ſeqq.* vbi *n.* 13. reſpondet obiectioni, quæ poterat ex hoc tex. deſumi, illũ ſcilicet loqui, vt nihil pro religionis ingreſſu recipiatur, non verò pro releuatione ſumptus, ſi monaſterium pauper eſt, Suar. *d. lib.* 4. *cap.* 17. *n.* 9. qui *ibidẽ n.* 8. probat, docetque eleganter in hoc caſu nullum eſſe decretum, quod talem prohibitionem ſufficienter oſtendat, vel ſi eſt, contraria conſue-

tudine derogatum exiſtere, qua humana prohibitio potuit derogari.

De Magiſtris.

Tit. V.

Cap. Quoniam. I.

AD *num.* 3. Quòd magiſtri diſcipulos ſuos pauperes gratis docere teneantur, vltra Tiraq. *in collect.* citatum, adde Petr. Rebuff. *de priuileg. ſchol.priuil.*90.*numer.*6. Hurat. Luc. *eod. tract. priuil.*88. Roland. à Valle *conſ.* 87 in 41.*l.*1. Petr. Ruiz. *Lituan deciſ.* 4.*n.*304 *cum dubius ſeqq.* Vincent. Carot. *de locato p.*2. *tit. de Ambaſciatore infirmo q* 8. *in quaſt. de magiſtris.*

Cap. Super ſpecula. V. & vlt.

POſt *num.*5. In tex. ibi, *per annos quinque.* Licet olim quadriennij tempus fuiſſet legalibus ſtudiis præſtitutum, ſed ordine vſque adeò præpoſtero, vt vix poſſent eo elapſo ſtudioſi diuorum Principum conſtitutiones intelligere; deinceps tamen Iuſtiniano auctore noua diſcendi methodus inſtituta, prætixa tuque fuit abſoluendo iuris Ciuilis ſtudio quinquennale tempus, & primo quidem anno iuſſum audiri inſtitutiones, aliis verò ſequentibus aliæ iuris partes, vt *in proœmio Inſtitutionū & Digeſtorum*, vbi Profeſſoribus quid quoque anno legere debeant, elegāter diſtributum, ſtudiorumque te iborz Auditoribus definita. Ita docent Balduin. & Myſingter. *in proœm. Inſtit.* Leſl. Mimeiu *diſquiſit genialium & anniuerſ. iuris diſſut cent.* 2.*c.*150 *pag.*364 *& ſeqq.* vbi *num.*6 quinquennale ſaltim ſpatium iuris ſtudioſo tranſigendum, vel ab incepto deſiſtendū ait, hoc prudentes veteres, hoc Iuſtinianum ſuaſiſſe, hoc Romanum Pontin hoc tex. approbaſſe, hoc denique ſcholas omnes, & legibus, & moribus retinuiſſe affirmat. Sed noſtra hac tempeſtate deplorat Cuiac. *l.*2. *obſeruat. c.*40. Nam ſi quinquennium, inquit, vel quadriennium illa ætate, qua mores, & iura, & verba ciuilia ſanè erant notiora, aut faciliora perceptu, quid non erubeſcimus iſta, quæ horrere ſpinis omnibus videntur, omnia quæcunque, de iure ab antiquis prodita ſunt, vix tamen in eis non tranſi er triennium, plurimum vitio parentum, qui, vt Petronius Arbiter ait, cùm ad vota properant, cruda adhuc ſtudia in forum impellunt.

De Hæreticis.

Tit. VII.

SVMMARIVM.

1 *Dubius in fide qualiter habeatur pro hæretico, oſtenditur.*

2 *Dubitans circa interpretationem alicuius loci ſacræ Scripturæ, vel circa ea, in quibus variæ ſunt Doctorum opiniones, eligens vnam non dicitur hæreticus.*

3 *Ignorantia in iis, quæ fidei ſunt, non excuſat, niſi in ruſtico & omninò ignaro.*

Cap. Dubius. I.

AD *n.*2. & 3. Adde dubium in Fide haberi pro hæretico quando in dubitatione haberet pertinaciā, & non ſit paratus corrigi, imò haberet complacentiam dubitando, vt tenent ferè omnes in præſenti, Ioan. Andr. Anchar. Panor. Zabarel. Felin. & alij, Albertin. *de agnoſcen. aſſert. q.* 33 *num.*4. Clar. § *hæreſis n.*2. Decian. *in tract. crimin. l.* 5.*c.*17. *& ſeq.* Bañes *in* 2.2.*q.*11. *art.*1. cum aliis per Torreblanc. *de iure ſpirit l* 13.*c.*1. *n.*33. vbi *n.*34. ſecus dicendum aſſerit ſi talis dubitatio procedat ex ſcrupuloſa conſcientia & ex primis motiuis, quia ſi poſt dubitationē ſe firmat in Fide, meretur, ſicut qui reſiſtit contra carnis ſtimulū, *& n.*35. It m ſecus aſſerendum ait de dubitante circa interpretationem alicuius loci S. Scripturæ, vel ſi dubius eſſet in iis, in quibus variæ ſunt Doctorum opiniones, vel nondum ſunt determinatæ ab Eccleſia, quia tunc non ſolùm dubitans, ſed eligens vnam, non eſt hæreticus, Nouiſſimè Thom. del Bene *de immunit. eccleſ. l.*4 *ſubſect.* 31.*n.*2. *pag.* 87. ſic hac de re ait: *Non obſtat, quòd Stephanus Papa in c.a. de hæret. dicit dubium in Fide eſſe hæreticum, ſeu infidelem, nam reſpondetur id eſſe verum priuatiuè, & impropriè, non autem poſitiuè & propriè: vel ſecundò id eſſe verum præſumptiuè, & quoad forum exterium, non autem verè, & quoad forum internum: vel tertiò id eſſe verum de eo, qui eſt dubius conſcientia obiectiuè dubia; non autem de eo, qui eſt dubius conſcientia formaliter dubia.*

Poſt. *numer.* 5. Nota ignorantiam in iis, quæ Fidei ſunt, non excuſare, vt per Squillacen. *de Fide Cathol. cap.* 22. *numer.* 1. Peña *in direct. Inquiſit. part.* 1. *qu.* 1ſt. 7. *commentar.* 22., Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 37. *numer.* 24.

Param.

Param. *de origine S. Inquiſit. lib. 3. q. 3. ex n. 43. & q 9. ex n. 142.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 6. q. 7.* niſi ignorans ſit ruſticus, & omnino ignarus, itavt eius ignorantia ſit inuincibilis Simanch. *de Cathol. inſtit. tit. 26. n. 3 & tit. 15. n. 2 & tit. 55. n. 8. & in enchirid. tit. 48. n. 4. & tit. 49. n. 5.* Farin. *in praxi crimin. q. 179. §. 3. n. 26.* quos refert Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 13. c. 2. n. 33. & 34.*

De Infantibus expoſitis, & languidis.

Tit. II.

SVMMARIVM.

1 *Infantia tam in viris quàm in fœminis terminatur ſeptimo anno expleto.*

2 *Filij expoſiti, de quorum parentibus non conſtat, legitimi ſunt cenſendi.*

3 *Expoſiti an admittantur in collegiis, vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri?*

4 *Expoſiti dicuntur ciues, & naturales illius loci, in quo fuerunt expoſiti.*

Ad Rubricam.

1 AD *num. 2.* Quòd infantia tam in viris, quàm in fœminis terminatur ſeptimo anno completo probant, *l. ſi infanti 18. in princ. & in § ſi autem ſeptem annos, C. de iure deliber. l. 1. § ſufficit, ff. de admin. tutor. l. Caſtella 4. tit. 11. part. 5.* vltra citatos Cou. *de ſponſal. p. 1. cap. 2. n. 2.* Bertazol. *de clauſ. inſtrum. clauſ. 8. gloſ. 2. num. 1.* Montan. *de tutel. cap. 5. n. 25* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris, lib. 15. cap. 28. n. 5.* Felician. *de cenſib. lib. 1. c. 2.* Ioan. Sorapan. *de medicina Hiſpana, aphor. 1. p. 2. n. 17.* Melch. de Valentia *tract. illuſtr. 2. cap. 7. n. 14.* Caluin. *in Lexic. verb. ætas, verſ. ætatum gradus,* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 78. n. 3.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, cap. 14. n. 6.* D. Acuña ad *cap. in ſingulis 2. n. 2. diſt. 77.* Alphonſ. Carranza *de partu c. 10. n. 9. verſ. ab hiſque,* Aluarez *de priuileg. paup. p. 2. q. 65. à n. 180. cum ſeqq.*

2 *Ibidem ad finem.* Ad illam comprobandam concluſionem, quæ habet filios expoſitos, de quorum parentibus non conſtat, legitimos eſſe cenſendos, præter citatos in collect. adde Greg. Lop. *l. 4 gloſ 6. verb. en ſe toma libre, tit. 20 part. 4.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom. 1. q. 13. art. 1.* Philip. Paſchal. *de viribus patriæ poteſtatis, p. 1. c. 6. n. 10.* Campan. *in diuerſ. Iuris Canon. rubr. 11. cap. 13. n. 157.* Baſil. Pont. *de matrim. lib. 11 cap. 9. n. 4.* Carranza *d. tract. de partu, cap. 4 à n. 49.* Aluarez *de priuileg. pauperum, p. 2. q. 65. §. 2. num. 198.* Quamuis cum Garc. & aliis nouiſſimè contrarium teneat Alphonſ. de Eſcobar y Loayſa *de Pontificia & Regia iuriſdict. cap. 2. num. 24.* Et ad aliud dubium an admittantur expoſiti in collegiis vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri? Addo Carranza *d. cap. 4. n. 54.* & Alphonſ. de Eſcobar *d. 8. c. 2. à n. 29.* 3

Dicuntur expoſiti ciues & naturales illius loci, in quo fuerunt expoſiti, de quo vide Greg. Lop. *l. 4. gloſ 1. ad fin. tit. 20. part 4.* Carranza *d. c. 4. n 53.* Alphonſ. de Eſcobar *d. tract. cap. 1. n. 79. & d. cap. 2. n. 23. in princip.* 4

SVMMARIVM.

1 *Paupertas eſt iuſta cauſa ad excuſandum parentes, & dominos, qui filios, ſeruóſque exponunt.*

2 *Filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam licet parenti.*

3 *Exponens ſeptennio minorem filium, vel ſeruum puniendus.*

4 *Abiecti à patre vel domino poſt ſeptennium non expoſiti, ſed pro derelicto habiti dicantur.*

5 *Patriam poteſtatem amittunt parentes filios exponentes exponique conſentientes.*

Cap. Si à patre. Vnic.

AD *num. 2. in fine.* Iuſta autem cauſa paupertas, inopiáque eſt, quæ etiam ſcienter filios, aut ſeruos exponentes parentes, vel dominos excuſat, ſi in aliquo Xenoduchio non omnino eos deferendo quoquo potuerint adiuuent modo, filios exponant, vel ſeruos. Ita gloſ. *hic verb. liberatus,* Montalu. *in l. 1. tit. 23. lib. 4. fori leg. gloſ. 1.* Greg. Lop. *l. 4. gloſ. 1. tit. 20. p. 4.* Ioan. Vela *de delict. cap. 9. propè fin. verſ. has autem pœnas,* Petr. Fernand. de Ottero *diuerſ q p. 3 q. 11. n. 6.* quos refert & ſequitur Aluarez *de priuileg. pauper. p. 2. q 65. §. 2. n. 207.* vbi *numeris ſeqq. per gloſ. 1. in c. fin. 87. diſt.* tenet excuſari patrem, qui filium egeſtate cogente expoſuit, ſi Xenodochium, in quo expoſitio fiat, præſtò non ſit, ſaltem quoad pœnæ excuſationem in foro exteriori, in interiori verò non vtique intelligit, quia potiùs pro ſe filióque alendo mendicare debuiſſet, niſi fortè expoſitio eo modo fieret quòd nullum inde periculum immineret; dominum tamen excuſari negat, quia potiùs ſeruum vendere, aut donare debuerat, ex *l. vnica, § ſed ſcimus, C. de latina libert. tollen.* 1

2 Deinde idem Aluarez poſt Menoch. Greg. Lop. Velam, & Orterum ſubdit licere parenti filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam, cum non impietas tunc parentes mouerit; ſed qui non modo filiis, ſed vitæ propriæ antefertur honor.

3 Nota parentem vel dominum poſſe tantum puniri, qui ſeptennio minorem filium, vel ſeruum expoſuerit, vt per Quintil. Mandoſ. *de minori ætate, cap.4.num.* 31. Petr. Greg. *ſyntagm.iuris,lib.*15.*cap.*28.*num.*5. Ferdinan. de Arrojo *in comment. ad hunc text. n.* 31. Sanch. *in conſil.moralib.lib.*1.*c.*4 *dub.*4. *num.*2. Alphonſ. Carranza *de partu, cap.*4. *ſect.*1.*num.*127.

4 Et ideo qui poſt ſeptennium abiiciuntur non expoſiti, ſed pio derelicto habiti dicuntur, ex Rodulph. Fornel *lib.*1.*rerum quotidian.c.*20.*ad finem*, Carranza *d.c.*4.*in princ. num.*6.*& d.ſect.*1.*num.*127. vbi etiam ſubdit hos adultos pro derelicto habentes nullum crimen committere, quo puniri debeant, quamuis ciuiliter compelli poſſint filios alere ex propria ſubſtantia.

5 Ad *num.*3. Quòd parentes filios exponentes, exponiuè conſentientes, dominiúmque in ſeruis domini habentes, exponentes ſeruos, ab aliiſve exponi permittentes, patriam poteſtatem amittunt, vt præter in collect. citatos, docent Montalu. per text. *ibi in l.*1.*gloſ.*1.*circa fin.tit.*23.*lib.*4.*fori legum*, Ioan. Vela *d.c.*9. *§ puniuntur autem, verſ. & ſciente patre*, Tiber. Decian *tract.crim.lib.*9. *c.*8.*n.*9. Campan *in diuerſ.iuris Canon.rub.*11. *c.*13.*n.*158. Petr. Fernand. de Otero *d.q.*11. *num.*3. Aluarez *d.p.*2.*q.*65.*§.*2.*num.*192. vbi *num.*196. per text. *in præſenti, & in c fin.*87. *diſt.& in l.*2.*&* 3.*C.eod tit.* tenet non ex eo, quòd patriam poteſtatem in filios à ſe, vel de conſenſu & patientia ſua expoſitos parentes amittant, dominiúmve in ſeruos domini, ius aliquod in eis, hos, qui eos alendos ſuſceperunt, acquirere, quinimò ſui iuris manere, libertatémque omnimodam, ſerui licet alias naſcerentur, obtinere.

De Homicidio.

Tit. XII.

Cap. Suſcepimus. X.

POſt *num.*1. Vulgò ex hoc textu, & ex *c. Ioannes* 23 *& cap fin. hoc tit.* colligitur danti operam rei illicitæ propter annexam culpam, quæ in actu illicito & reprobato reperitur, imputanda omnia, quæ ſequuntur ex tali actu, ac proinde non videri venia dignum, quamuis probabilem habuerit ignorantiam, cum in radice, id eſt in actu illicito culpabilis exiſtat, quam reſolutionem, & horum iurium deciſionem non procedere ait Anguian. *de legib. lib.*4. *contron.* 4. *num.* 36. quando ex ignorantia etiam probabili reſultat defectus voluntatis, quæ voluntas requiritur ad culpam, & malitiam conſtituendam, vt reſpectu illius pœna imponatur vel ſubdit intelligendam, quoad pœnam irregularitatis, quæ ſæpè ſæpiùs à iure imponitur abſque culpa, quatenus culpam, dolum, & malitiam formaliter ſignificat.

Cap. Significaſti. XVIII.

IN text. ibi, *Cùm de cæteris credendum ſit ipſi, qui non accuſatur, vel denuntiatur ab aliquo, ſed per ſe ipſum conſilium appetit ſalutare*, &c. Notatur ad hoc quòd credendum eſt relationi petentis conſilium, & interpretandum ab eo, qui illud petiuit, vel dedit, vt per gloſ. magnam *circa fin.in cap.ad audientiam, de reſcript.* Felin. *in tract.de conatu, n.*7. Foller. *in pract.crimin.verbo item quod comm. crim.læſæ Majeſt.num.*25. Beroi *q.*10 *à num.*3. *vſque ad fin.* Bald. *conſ.*98.*n.*5.*vol.*1. Gerard. Mazol. *conſ.*101.*à n.*38.*vſque ad* 41. Marſil. *conſ.*132.*n.*17. Hippol. Rimin. *conſ.*88.*n.*26. Magon. *deciſ.*150.*n.*4. Tiber. Decian. *in tract. crimin. tom.*2. *lib* 4.*c.*34.*n.*6. *& conſ.*8.*n.*125. *&* 126 *vol.*1. Crauet. *conſ.*9.*n.*34. Honded. *conſ.*96.*n.*17.*lib.*1 *& conſ.*87.*à n.*32. *& n.*158. *vol.*2. Menoch. *conſ.*82 *n.*9. *& conſ.*776.*n.*9. *cum ſeqq.*

De Furtis.

Tit. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Furtum committens paupertatis, miſeriæque leuandæ cauſa, excuſatur.*

2 *Neceſſitate in extrema exiſtens aliena furari, vel contrectari non dicitur.*

3 *Commune quod eſt, meum eſt.*

4 *Furti crimen excuſat neceſſitas famis.*

Cap. Si quis propter. III.

AD *n.*5. Excuſat furti crimen neceſſi- 1
tas famis, vt probat text. *in præſenti*, rationem

tionem reddit gloſ. *verb. pœniteat*, quia talis neceſſitas communem rem facit; & commune quod eſt, meum eſt. *l. ſerui electione* 5. §. 1. *ff. de legat.* 1. *l. in re communi* 26. *ff. de ſeruit urban. præd.* Franc. Milan. *deciſ.* 19. *num.* 5. *lib.* 2. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. different.* 100. *num.* 24. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſ.* 9. *n.* 5. *p.* 2. Giurba *in conſuet. Meſſan. p.* 1. *c.* 1. *gloſ.* 5. *n.* 32. Neceſſitas legem non habet, nec neſcit diſtinctionem dominiorum, vt & aliam quamlibet. Vel ea ratione (inquit gloſ.) quia credere fur mendicus debuit permiſſurum dominum, §. *placuit*, debuit, inquam, nam & potuit, & debuit ſcire agere ſe ex conſenſu domini omnino præſumpto, quia debito, cùm teneretur dominus neceſſitate & fame laboranti inopi eodem modo ſubuenire. Et ideo certum eſt eum, qui paupertatis, miſeriæque ſuæ leuandæ cauſa furtum committit, excuſari tam à peccato, quam ab infamia, aliiſque pœnis immunem eſſe, vt per hunc text. reſoluunt Cou. *in reg. peccatum. p.* 2. §. 1. *n.* 3. Cornel. Benincal. *de paupert. ſpec* 9. *in iudic. num* 20. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 100. *n.* 23. Trullench. *in expoſ. Decalogi, lib.* 7. *cap* 4. *dub.* 6. *à n.* 2. Et nec modò in extrema, ſed in graui neceſſitate conſtitutum poſſe rem alienam abſque mort. peccato accipere, ſi aliter graue illud malum auertere nequeat. Nau. *in man. cap.* 17. *num.* 15. Ioan. à Medina *in Cod. de eleemoſyna, q.* 7. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 12. *dub.* 12. *n* 17. *verſ. reſpondetur, & n.* 70. Petr. Nauarr. *de reſtit. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 373. Diana *moral. reſol p.* 1. *tract.* 3 *miſcel. reſol.* 29. Trullench. *d. dub.* 6. *n.* 6.

2 Nunc ad quæſtionem huius gloſ. deuenio. Eſt qui mortem omnino ſubiturus ſit, niſi fornicetur, eſt, inquam, qui fame laboret, nec impetrare panem à muliere poſſit ni coëat cum illa, licet ne fornicari? Neceſſitas frænum non habebit legis, & tamen conſentiunt omnes non licere. Cur enim Chriſtianis permitti debuerit, quod vel Ethnicis vituperandum viſum ſit? Ecce enim Vlpian. *in l palam, ff. de ritu nupt.* Non eſt ignoſcendum ei, inquit, quæ obtentu paupertatis turpiſſimam vitam egit; nulla enim ratione, nec etiam vitæ conſeruandæ fas eſt peccare, potiúſque famem, mortem, ac mala omnia debet quis pati quàm peccato conſentire, *cap. ſicut ſanctius* 32. *q.* 2. *cap. Lotharius* 31. *q* 3. *cap. ſacris* 5. *de his, quæ vi*, Senec. *declam. lib.* 6 *declam.* 7. pro filio contra patrem inquit: Mori potius debuit frater quàm ſanari turpiter: multa in id Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 2. *ampl.* 19. *n.* 67. *verſ. ſecunda ſpecies, cum ſeqq.*

Sed angit ratio diſcriminis, cur liceat 3
quidem furari metu mortis, nec fornicari tamen? Quare ex Cou. *in reg. peccatum, p.* 2. §. 1. *num.* 5. & Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum iuris diſputat. cent.* 2. *cap.* 109. *à n.* 3. dicendum puto duo eſſe præcepta à Deo, non furtum facies, non mœchaberis, quorum vt auctor Deus, ita & diſpenſator ſolus. Diſpenſationem verò exequitur recta ratio hominis, quæ vicem in hac re ſubit Dei. Videamus an æqualis in vtroque præcepto cauſa ſit. Furtum inde malitiam habet ſuam, quia contrectatio eſt alienæ rei cum iniuria Domini, ergo ſi iniuria procul abſit, iam nulla furti malitia eſt; & ideo qui neceſſitate famis aliquid ſubtraxerit, non peccauit, nam vel re vſus quaſi communi eſt, vel domini conſenſum habuit præſumptum, aut debitum, quem credere valuit omnino permiſſurum. Præceptum quoque illud, *Non occides*, inde cauſam ſuam habet quòd innocens per iniuriam morti datur: tolle iniuriam præceptum ſimul tollas neceſſe eſt. Sic aggreſſor iuſtè perimitur, ſic Princeps, & iudex publica auctoritate gladium iuſtè perſtringit ad puniendus facinoroſos.

Non idem in fornicatione eſt; nam hæc 4
inde malitiam capit ſuam, quod ex inordinato quodam appetitu carnale commercium cum ea fœmina habeatur, quæ vxor non eſt, cum niſi coniugalem coitum recta ratio non recipiat, vt probatur *in l.* 1. §. *ius naturale. ff. de Iuſtit & iure, & cap. ius naturale* 1. *diſt.* Pone periculum mortis vnde euadere non poſſit quis, niſi fornicetur, non hercle tollitur malitia: nam non inde euenit vt vxor fiat, quæ vxor non eſt, aut vt inordinatus ille coïtus ſpeciem ſumat coniugalis coniunctionis, & matrimonij; in hoc itaque recta hominis ratio non diſpenſat, cùm nec Deus ipſe diſpenſare poſſit, vt ecluſa ratione coniugij fornicari poſſit quis.

De Vſuris.

Tit. XIX.

Cap. Super eo. IV.

AD *num.* 7. *in fine.* Notatur hic textus ad hoc quòd nec pro redemptione captiuorum vſurarum exactio permittitur, vt per Ioan. Capiſtr. *de vſuris*, *p.* 1. *ſecunda part. princip. n.* 2. Oſaſch. *Pedem. deciſ.* 137. *num.* 19. *verſ. præterea ſi pro vita*

captiui, Petr. de Biaſio *in direct. elect. cap.* 33. *num.* 6. vbi etiam quòd nec procultu diuino vſura committenda eſt, Fabian. Genuenſ. *de camb. num.* 33. vbi *n.* 32. *verſ. & ſi quiſpiam diceret*, ſubdit nec pro alendis pauperibus pupillis, viduis, vel quibuſuis aliis miſerabilibus perſonis, quauiſve cauſa pia, refert Aluarez *de priuileg. pauperum, p.* 2. *quaſt.* 65. *à num.* 6.

Cap. Cùm tu. V.

AD *num.* 3. Licèt vſurarius propter paupertatem à reſtitutione excuſetur, vt probat hic text. quia vſurarius in foro animæ vltra id, quod facere poteſt, non tenetur, Petr. Fernandez de Ottero *diuerſ quaſt. part.* 1. *quaſt.* 27. *num.* 7. & 8 Ioan Maria Nouar: *in collect. ſuper pragm. Regni Neap. collect.* 230. *num.* 11. id tamen locum non habet quando ex culpa ſua ad eam deuenit. Maurit Apicella *alleg.* 6. *num.* 4. Si ad caſum fuerit ordinata; non aliter, ad not. per Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 2163. *verſ. ſed tūc prodeſt*, Aluarez *de priuileg pauperum q.* 54. *num.* 36. vbi *num.* 38. ſubdit illum, qui dicit quem ſua culpa ad caſum prærordinata in paupertatem incidiſſe, probare debere.

SVMMARIVM.

1 *Pactum an valeat ſi mutuum tibi triticum dedit quando ſtabat decem denariis, vt ſoluas menſe Auguſti, quando veriſimile eſſet quòd ſtaret quinque denariis? oſtenditur.*

2 *Quid quando timetur triticum, vel oleum minus valiturum?*

3 *Pactum valet quod mutuatarius interim quod non reſtituit mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accipit in cenſum.*

4 *Quid in pacto mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus?*

5 *Pactum valet in quo debitor promiſit à principio ſoluere nuntio, qui ad exigendum debitum ierit, certam quantitatem, valet.*

6 *Non poteſt aliquid pretio æſtimabile extra mutuum exigi.*

7 *Mutuans propter onus, quod ſuſtinet in numeranda pecunia, vel in metiendo triticum, non poteſt vltra ſortem quicquam recipere.*

8 *Mercatori mutuanti ſolito negotiari debetur intereſſe ratione ſolius moræ.*

9 *Intereſſe quādo debeatur nō ſolito negotiari?*

Cap. In ciuitate. VI.

AD *num.* 2. Ex deciſione huius text. diſ- 1
ſolui poſſunt nonnulla dubia facillimè occurrentia. Primum dubium petit, verùm ſi in menſe Maij tibi mutuem triticum quando ſtabat decem denariis vt ſoluas menſe Auguſti quando veriſimile eſſet quod ſtaret quinque denariis, valeat pactum quod ratione damni intrinſeci, hoc eſt diminutionis pretij mihi aliquid tribuas? Reſp. licitè poſſe exigi tale damnum ſi vſque ad illud tempus non eſſem ſeruaturus frumentum. ſicut è contrariò ſi veriſimile ſit augmentum, ſi triticum non eram ſeruaturus, non poſſum, vt in eadem menſura, ſeu æſtimatione tempore ſolutionis ſoluas, mutuare ſine labe vſurarum: ergo ſi mutuatarius propter exceſſum valoris rei reddendæ compenſationem exigit, ſimiliter vt me conſeruem indemnem iuſtè exigere poſſum compenſationem propter diminutionem tritici, cùm vtrimque ſeruanda ſit æqualitas. Ita Nau. *in man. c.* 17. *num.* 219. & 226. Rebello *de oblig. Inſtit. p.* 2. *lib.* 8 *de vſur. q.* 8. *n.* 4.

Secundum dubium. An quando timetur 2
triticum ſeu oleum minus valiturum, poſſit quis licitè mutuare petenti, vt poſtea reddat iuxta pretium, quod tempore mutui dationis ſtabat? Reſp. poſſe, quia in effectu hoc pactū eſt contractus emptionis. Sot *de Iuſtit lib.* 6. *q.* 1. *art.* 2. *in* 2. *condit. vſurarij contractus*, Nau *in man. c.* 17. *num.* 115. Tolet. *in inſtruct. Sacerd. lib.* 5 *cap.* 34. *n.* 1. Azor. *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 5. *c.* 4. *q.* 6. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 36. Si verò non ſit venditum ſed mutuatum, tunc eadem quantitas ſpeciei mutuatæ reddenda eſt, & pretium, quod res mutuata valet tempore reſtitutionis, vt ſi ſtabat decem tempore traditionis, & quinque tempore reſtitutionis, erunt ſolum reſtituenda quinque. Ita P. Azor. *vbi ſuprà q* 7. Sigiſm. Scacc. *d* §. 1. *q.* 1. *n.* 418.

Tertium dubium, verùm valeat pactum 3
quod mutuatarius interim quod non reſtituat mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accepit in cenſum? Reſp. valere, quia per hanc conuentionem mutuans nihil lucratur, ſed ſolùm ſe conſeruat indemnem. Ita Boccac. *de cenſib. p.* 2. *num.* 28, & 29. Felician. *eod. tract. tom.* 2. *lib.* 1. *c.* 7. *n.* 5. Auendan. *in ſimili tract. c.* 101. *num.* 9. Cenc. etiam *de cenſib. p.* 1 *c.* 3. *q.* 1. *art.* 6. *n.* 44. & 45. Azor. *inſtit moral p.* 3. *lib.* 5. *tit. de vſur. c.* 4. *q.* 1. vbi tradit licitè me centum mutuantem poſſe exigere vſuras à te mutuum petente, quas ego dabam alij tertio, qui antea centū mihi mutuauit ſub vſuris; idem in redditi-

bus

bus cenſus. Mollin. *de Iuſtit. tom. 2. diſp. 394. numer. 2.* Quamuis contrarium defendant Nau. *in commento de vſur. num. 1 [illegible]. verſ. 14.* Gaſp. Rodriq. *de annuis redditib. lib. 2. q. 1. n. 28. in fine*, Rebell. *de obligat. iuſtit. lib. 10. q. [illegible] n. 12. verſ. ſexta difficultas.*

4 Quartum dubium petit, an valeat pactum mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus impoſiti ſuper re ſua, obligando ſe interim quòd non redemerit, ſoluere redditus decurrendos? Reſp. affirmatiuè cum Sylueſt. *in ſum. verbo vſura 1. num. 12. & 13.* Lopez *in inſtruct. Conſcient. p. 1. cap. 213. col. 2. in 4. concluſ.* Azeued. *l. 9. num 14. tit. 5. lib. 7. Recop.*

5 Quintum dubium quærit, an valeat pactum, in quo debitor quantitatis promiſit à principio vltra ſortem principalem [illegible] nuntio, qui ad exigendum debitum ierit pro vnaquaque die certam quantitatem ſi tempore ſtatuto non ſoluerit? Reſp. affirmatiuè cum Rebuff. *tom. 3. tit. de expenſ. art. 1. n. 41.* G[illegible] *de iuram. confirmat. p. [illegible] 36. n. 10. verſ. [illegible]*, Gaſp Roderic. *de annuis reddit. lib. [illegible] c. 20. n. 9. & 10.* Azeued. *l. 1. n. 19. & 30. tit. 12. lib. 5. Recop.* Sigiſm. Scacc *de commerc. §. 1. q. 7. ampl. 8. n. 293* Felician *de cenſib. lib. 1. cap. 9. num. 15. & 16* A[illegible] *eod. tract. c. 9. n. 17. & 6. 92.* Cenc. *in ſimili tract part. 2. cap. 1. q. 3. art. 5.* Quamuis in contractu cenſuali hoc non procedit propter naturam & rigorem præiudicante Bulla Pij V. ſuper cenſibus expreſsè prohibente tale pactum.

6 Sextum dubium, vtrùm aliquid pretio æſtimabile [illegible] liberaliter mutuatarij procedens quaſi de iuſtitia pro mutui recompenſatione debitum exigi poſſit ſine labe vſurarum? Reſp. non poſſe, per *cap. putant 14. cum ſeq. 14. q. 3.* Bald. *in auth. ad hæc, C. de vſur.* vbi tradit vſuram eſſe aliquid vltra ſortem exigere. Roch. de Curt. *in c. vlt. verſ. ſeptimò amplia, de conſuet.* Tiraq. *de iudicio in rebus exig. num 128. verſ. 24.* Rebell. *de obligat. iuſtit. part. 2. lib. 8. de vſur. quæſt. 3. num. 4.* Alphonſ. de Narbona *l. 30. gloſſ. vnic. num. 18. tit. [illegible] lib. 1. & l. 15. gloſſ. 2. n. 20. tit. 18. lib. 5. Recop.*

7 Septimum dubium, Vtrùm mutuans propter onus quod ſuſtinet in numerando pecuniam, ſeu in metiendo triticum, vltra ſortem poſſit aliquid recipere? Reſp. non poſſe quia prædictum onus, ſeu labor intrinſecè hæret ipſi mutuo, vt poſt Mar. reſoluit Az[illegible] *inſtit. moral. part. 3. lib. 7. verſ. decimò quæritur* vbi limitat quando alius numerat pecunias, nam ille poterit pretium ſui laboris locare.

Octauum dubium, Vtrùm & quando mercatoribus mutuanti ſolito negotiari vigore [illegible] moræ ſiue alio pacto debeatur intereſſe extra rem lucri ceſſantis? Reſp. deberi non ſolum in mutuo, ſed etiam in alijs contractibus, vt per Hieron. Magon. *Florent. deciſ. 31. num 6.* Anton. Gabr. *commun. lib. 3. tit. de empt. & vendit. concl. 4. num. 20.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. §. 1. quæſt. 7. part. 2. ampl. 8. num 98.* Caſtil. *controuerſ. lib. 2. cap. 1. num. 4[illegible].* Niſi debitor ſit in penuria, ſeu egeſtate conſtitutus, Sebaſt. Medices. *de caſibus fortuit. part. 2. quæſt. 4. num 27.* Rot. Genuenſ. *deciſ. 99. n. 3.* Puec. *deciſ. 173. lib. 1.* Scacc. *de commerc §. 1 quæſt. 7. part. 2. ampl. 8. num. 81, & 180.* [illegible] Carot. *de locato, tit. de lucro ceſſante moroſo. quæſt. 1. num. 19.* Guzman. *de euict. q. 58. num. 7.* Leſſi. *de Iuſtit. lib. 2. cap. 16. num. 17. & lib. 2. cap. 2[illegible] dub. 10. num. 70.* Rebell. *d. lib. 8. quæſt. 7. num. 4.* Aluarez *de priuileg. paup. part. 1. quæſt. 26. num 43.* vbi addit non requiri extremam neceſſitatem, ſed ſufficere debitorem abſque magno detrimento præſtare debitum non poſſe. & *n. 47.* id ampliat etiamſi à principio adeſſet paupertas, dummodo creditoris, & debitoris non ſit par conditio neceſſitatis, ex Vincent. Carbo & Aluarez *citatis locis*.

Nonum dubium. Quæritur, quando intereſſe debeatur non ſolito negotiari? Reſp. [illegible] deberi ſi pecuniam deſtinatam ad emptionem prædij [illegible], vel cenſuum habeat, & certum ſit empturum fuiſſe fundum, ſeu annuos redditus, ſeu cambium pecunias daturum, vel aliud lucrum ſperatum omiſiſſe ex eo, ita vt non ſufficiat probare quod ſi pecuniam habuiſſet, poſſet fundum, vel annuos redditus emere, ſed oportere probare quod ille fundus erat venalis, vel etiam annui redditus, & illos non emiſſe ob defectum pecuniæ. Ita Cou. *[illegible] 4. v. ar. cap. 1. n. 2. illat. 6.* Gutierr. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 2. num. 4.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 45. n. 40. verſ. ſed quòd attinet*, D. Barboſ. *in l. 2. in princip. n. 50. & 51. ff. ſoluto matr.* Gaſp. Roder. *de annuis reddit lib. 1. quæſt. 16. n. 23. in fine, & num. 24.* Hect. Felic. *de ſociet. cap. 24. num. 47.* Felician, *de cenſib. tom. 1. lib. 2. cap. 5. n. 14. verſ. nec obſtat*, Cardin. Tuſch. *verb. intereſſe, concluſ. 308. n. 15. cum ſeqq.* Scacc. *d. ampl. 8. num. 4. & 23.* Ioan. Criuel. *Dolana deciſ. 92. num. 5.* Caſtill. *d. cap 1. num. 25. cum ſeqq.* Aluarez *d. quæſt. 26. n. 36.* Sed magna differentia verſatur in taxatione intereſſe homini ſolitò negotiare, & non ſolitò negotiare, ita vt homini non mercatori taxatio fiat ad rationem quinque pro centenario, & mercatori ſeptem, octo, vel nouem pro centenario. Ita Flor. de Mena, *ad Gam. deciſ.*

deciſ. 110. *num. 3. in fine*, Fontanel. *de pactis nupt. clauſ. 6. gloſ. 2. p. 6. n. 69.*

SVMMARIVM.

1 *Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis quando abſque vſurarum labe vltra ſortem exigi poſſit?*

Cap. Conqueſtus. VIII.

1 AD n 6. Quòd intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis, ritè & abſque vſurarum labe, & periculo vltra ſortem exigi poteſt à non ſoluente mutuum tempore præfixo, tam de iure Ciuili, quàm Canonico, & regio, vltra citatos *in collect.* tel luunt Abb, *hic num.* 6. Tiraq. *de retractu lign. gloſ.* 18. §. 1. *num.* 71. Roland. *conſ.* 35. *n.* 1. 3. *&* 4. *lib.* 1. Gratian. Falcon. *reg.* 243. Mohedan. *deciſ.* 5. *num.* 1. *de vſur.* Mynſing. *cent.* 4. *obſeruat.* 56. Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 5. *n.* 15. Olaſch. *Pedem deciſ.* 142. *num.* 3 *&* 5. Gam. *deciſ.* 110. *n.* 3. Ioan. Bapt. Lup. *de vſuris comm.* 1. §. 6. *n.* 193. *cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu* 119. *num.* 1. *&* 2. Petr. Nauarr. *de reſtitut. lib.* 3. *c.* 2 *n.* 278. 284. *&* 28 . Marc. Anton. Bellon. *Rotæ G nuenſ. deciſ.* 1. *num.* 43. *& deciſ.* 42. *n.* 6 *& deciſ.* 78. *n.* 12. *& deciſ.* 81. *n.* 8. *& deci* 6. *n.* 2. *& deciſ.* 134. *num.* 3. Gutier. *de iuramento confirm. p.* 1. *c.* 3. *num.* 4. Surd. *de aliment. tit.* 1 *q.* 45. *n.* 28. *& deciſ.* 345. *num.* 10. Hieron. Magon. *Florent. deciſ.* 3. *num.* 5. Marc. Anton. de Amatis *deciſ.* 124. *num.* 2. Card. Tuſch. *verb. lucrum, concluſ.* 454. *num.* 1 Alex. Trentac. *var. reſol. lib.* 1. *tit. de intereſſe reſol.* 1. *num.* 18. *&* 25 Vincent. Carot. *de locato. p.* 1. *tit. de lucro ceſſante moreſo, num.* 4. *&* 72. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 20. *dub.* 10. *num.* 68. *&* 69. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 2. *ampl.* 8. *num* 96. Aluarez *de priuil pauperum, p.* 1. *q* 26. *n.* 7. Caſtill. *controuerſ. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 14. *cum ſeqq.*

Cap. Salubriter. XVI.

AD *num.* 8. *in fine.* Dubitari ſolet in hac materia, an ceſſionarius mariti poſſit conſequi intereſſe dotale? Affirmatiuam tuentur Palat. Rub. *in repet. cap. per veſtr. n. de donat. inter. notab.* 6. §. 8. *n.* 3. Ceſ. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 284. *num.* 5. Nau. *in man. cap.* 17. *num.* 274. Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 3. *q.* 7 *n.* 59. *& q.* 8. *num.* 19. Feſician *de cenſib. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 23. *verſ. Inter ergo*, Ioſeph. Seſſe *Arag. deciſ.* 68. *num* 24. qui mouentur ex ea ratione, quia ille tertius in locum mariti ſubrogatur, vnde et iure frui debet.

Negatiuam verò partem magis communiter ſequuntur Bart. *in rub. C. de vſur. n.* 5. Anan. *in præſenti, n.* 2. Laurent. *de Rodulph. in tract. de vſur. q.* 54 *num* 78. Neguzant. *de pignoribus in* 5. *membro*, 5. *partis princ. n.* 16 *verſ. ſecundo reſtringitur*, Valaſc. *conſ.* 8. *n.* 2. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 42. *n.* 22. *& conſ.* 269. *n.* 2. Seraph. *deciſ.* 517. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 87. *n.* 4. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 240 *n.* 7. *& cap.* 427. *n.* 14. *& cap.* 543. *n.* 39. *cum ſeqq.* Caſtill. *controu. lib.* 3 *cap.* 23. *n.* 64. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 5. *gloſ.* 8. *p.* 15 *n.* 34. *&* 35. qui mouentur ex eo quòd mutata perſona mutatur priuilegium quoties perſona eſt immediata cauſa priuilegij.

Sed hæ contrariæ opiniones ad concordiam reduci poſſunt cum Surd. *d. conſ.* 269. *num.* 26. vt ſcilicet prima opinio affirmatiua procedat & locum habeat quando ſimpliciter ceſſio facta eſt à marito, vt ſi mutuanti ſibi centum ceſſerit, nomen ſui ſoceri, vt centum promiſſa in dotem ab eo exigat, & interim pignore fruatur, ſeu cenſu dotali, ſi ceſſionarius agit nomine cedentis, non computatur in ſortem, ſi verò nomine ſuo petit, vſuræ erunt in ſortem computandæ. Secunda verò opinio negatiua procedit quando interſuit venditio nominis ſoceri, ſeu delegatio, ſeu datio in ſolutum, vt quando poſuit in locum ſuum cedendo ſortem principalem, & ius quod ipſi competebat percipiendi intereſſe, ſeu fructus pignoris fruendi, interim quod principale ſoluetur, quoniam quotieſcumque interuenit delegatio, ſeu datio in ſolutum, periculum nominis ſpectat ad recipientem, & cedens debitorem conuenire non poteſt, quia in recipientem, ſeu in ceſſionarium tranſlatum eſt omne ius, ſcilicet tam actiones directæ, quàm vtiles; quare cum in accipientem ſit omne ius tranſlatum per venditionem, ſeu delegationem, aut dationem in ſolutum, & mutata ſit perſona, mutatum fuit priuilegium.

Reſoluit Caualcan. *deciſ.* 22. *n.* 41. *lib.* 4. donationem, aut legatum relictum per ſocerum genero, aut nepotibus ex filia, non cenſeri relictum animo compenſandi cum dote & ipſius intereſſe, quod etiam aſſerit dicendum eſſe in marito vxori leganti, & in vxore marito, quia non cenſetur legatum animo compenſandi cum dote ſoluenda à marito, vel reſtituenda vxori, aut cum lucro dotis, vel antifatis, aut donatione propter nuptias.

Quando maritus erat debitor ſoceri, ſeu promittentis dotem, de iure compenſatio facienda eſt pro rata debiti vſque ad debiti ſummam ad reſtringendas vſuras, intereſſe, ſeu pœnam, *l. ſi conſtat, C. ſi tutores*, vltra

vltra debitum tamen creditor eſt maritus
cum vſuris, Sebaſt. Medic. *de compenſat. p. 2. quæſt. 31. num. 15. cum ſeqq.* Caualcan. *d. deciſ. 22. num. 42.* Surd. *deciſ. 117. num. 6. & deciſ. 191.*

De Delictis puerorum.

Tit. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Infans doli capax poteſt ex delicto puniri ſi proximus ſit pubertati.*
2 *Minoris de punitione quando agitur, hæc duo ſimul requiruntur, quod doli capax, & proximus pubertati ſit.*
3 *Carnis in delictu nemo ante 14. annum punitur:*
4 *Adulterium ante 14. annum non punitur.*
5 *Sodomiæ in delicto nullus ante 14. annum punitur.*
6 *Peccata impuberum 14. annorum, qui muliebria patiuntur, reſeruationibus Epiſcoporum non ſubduntur.*

Cap. Pueris. I.

1 AD *n. 2. in fine.* Adde quòd licèt
per gloſ. in præſenti plures te-
nuerint infantem, doli capa-
cem, poſſe etiam ex delicto pu-
niri, vt vltra citatos comprobant Hippol.
de Marſil. *in l. infans n. 5. de ſicar.* Montalu *in
l. 8 tit. 31. part. 7.* Cardoſ. *in praxi Iudicum,
verb. minor, n. 19.* Perez de Lara *in compend.
vitæ hominis, cap. 16. num. 88.* Nihilominus
verius eſt textum in præſenti intelligen-
dum de eo, qui iam eſt proximus puberta-
ti, vt oſtendunt eius verba, ibi, *pueris gran-
diuſculis*, &c. & ſentire videntur Quintil.
Mandoſ. *de minori ætate, cap. 4. num. 29. 30.
& 43.* Ludouic. Molin. *de Iuſtitia, tom. 4.
tract. 3. diſput. 36. num. 3.* Hieron. Buccaron.
de different. inter iudicia ciuil. & crimin. dif-
2 *ferent. 79. num. 5.* Nam vbicunque de mi-
noris agitur punitione, hæc duo ſimul,
& copulatiuè requiruntur, ſcilicet quòd
doli capax, & proximus pubertati ſit, vt
patet ex *l. impuberes, ff. de furt. & ex l. ex-
cipiuntur, ff. ad S C. Syllan.* ibi, *nec multum à
pubertate aberat*, &c. *& ex §. in ſumma, Inſtit.
de obligat. quæ ex delicto.* ibi, *ſi proximus pu-
bertati ſit, & ob id intelligat ſe delinque-
re*, &c.
3 In delictis verò carnis nemo ante 14.
annum punitur, cùm ad huiuſmodi de-
licta perpetranda maior ætas deſideretur,
necnon præſumatur quis ea conſummaſſe
niſi poſt illum annum, vt per Hoſtienſ.
num. 2. Anton. de Butrio *num. 1. & 3.* Abb.
num. 1. & 2. in 2. notab. omnes *in hoc text.*
Clar. §. *fin. quæſt. 60. num. 3.* Anton. Gom.
var. tom. 3. cap. 1. n. 59. verſ. ſimiliter, Plaç *in
epit. delict. cap. 32. num. 8.* Cald. Pereira *in
l. ſi curatorem, verb. vel aduerſarij dolo, n. 55.*
Molin. *de Iuſtit. tom. 4. tract. 3. diſp. 36. num. 5.
verſ. ſecundò excipitur.* Farin. *in praxi crimin.
p. 3. quæſt. 92. num. 79.* Quod non ſolùm in 4
ſimplici carnis delicto procedit, verum
etiam in adulterio, *l. Caſtel. 9. tit. 1. part. 7.
l. 3. tit. 21. lib. 8. Recop.* Quintil. Mandoſ.
in tract. de minori ætate, cap. 5. num. 45. Anton.
Gom. *d. tom. 3. cap. 1. num. 59.* Cardoſ. *in
praxi Iudicum, verb. minor. 18.* Farin. *d. q. 92.
num 77.* Et in ſodomiæ præpoſtera libidi- 5
ne id quoque locum habere, reſoluunt
Anton. Gom. *d. cap. 1. num. 6.* vbi ſe libe-
raſſe dicit, licèt cum difficultate, puerum
vndecim annorum, qui contra naturam
ad canem accedens, ſemen emiſit, Clar.
d. §. fin. q. 60. in princ. Plaça *in epit. delict. cap.
33. num. 8. in fine,* Farinac. *d. q. 92. num 84.
cum ſeqq.* Facit quod poſt Iacob. de Graff.
tom. 1. conſil. 3. de adulter. numero 13. & Bel-
lochi. *de caſib. reſeruat. part. 2. quæſt. 1. nu-
mero 103. & quæſt. 17. num. 66.* reſoluit An-
tonin. Diana *moral. reſol. tom. 2. tract. 1. miſcel.
reſol. 1.* quòd ſcilicet peccata impuberum 6
quatuordecim annos non habentium, qui
muliebria patiuntur, reſeruationibus Epi-
ſcoporum non ſubdi.

SVMMARIVM.

1 *Impubes puer præcipuè ſi non ſit doli capax occidens non contrahit irregularitatem.*
2 *Irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa.*
3 *Culpa non cadit in infantem.*
4 *Infantes excommunicari non poſſunt.*

Cap. Referentes. II.

AD *num. 10.* Eandem opinionem, quòd 1
ſcilicet puer impubes doli capax oc-
cidens contrahit irregularitatem, tenent
Henriq. *in ſum. lib. 13. cap. 3. num. 4. in gloſſ.
lit. Z,* Auila *de cenſur. part. 7. diſp. 6. ſect. 1. dub.
13.* Layman *in Theolog. morali, lib. 1. tract. 4.
cap 10. num 6.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſput.
26. num. 18. in fine.* Contrarium verò, im-
mo quod impubes, v. g. decem annorum
cum dimidio non incurrat irregularita-
tem, præcipuè ſi non ſit doli capax, re-
ſoluere

ſoluere videntur Abb. *in cap.1. n.6. ſup. hoc tit.* Mandoſ. *de minori ætate, cap.3. num.9.* Sà *in ſum. verb. irregularitas, num.6.* Cened. *ad Clem. ſi furioſus, num.3. in fine*, Hieron. Perez *in ſum. Theolog. in 9. præcepto, tract. de las cenſuras Eccleſiaſticas, verbo irregularidad, fol.*200. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, cap.16. num.*111. Ratio eſt, quia irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa, vt colligitur ex *cap. placuit, & cap. qui apud* 1. *q.*4. & culpa non poteſt cadere in infantem, cum innocentia conſilij cum excuſet, & tueatur, *l. infans, ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l. ſed etſi* 5. *verſ. ſed ſi infans, ff. ad leg. Aquil. d. Clem. ſi furioſus*, cum multis congeſtis ab Anton. Gom. *tom.3. var. c.1. num.*47. Ioſeph. Ludouic. *deciſ.17. num.*65. Greg. Lop. per text. *ibi in l.9. tit.1. part.7.* Vnde excommunicari non poſſe infantes, cum non habeant vſum rationis, nec peccare poſſint, reſoluunt Suar. *de cenſur. diſp.5. ſect.1. num.*17. Sayr. *eod. tract. lib.1. cap.16. num.*3. Perez de Lara *d. cap.16. num.*113; quorum opinio neceſſariò intelligenda erit de infantibus doli non capacibus, qui peccare non poſſent, iuxta addita *ad cap. vlt. de ſentent. excomm.*

De Clerico venatore.

TIT. XXIV.

CAP. Epiſcopum. I.

AD *num.*2. Quòd clericis, & perſonis Eccleſiaſticis non eſſe licitam venationem omnes communiter reſoluunt, intelligendo de venatione frequenti, & quotidiana ob quæſtum, qua neceſſaria ſuæ vocationis negotia omittant, *cap. an putatis* 86. *diſt. lib. venatoribus* 6. *C. excuſat. numer. lib.*10. & de venatione ferarum cum canibus, & clamore, *cap. qui venatoribus* 86. *diſt.* At ſemel, aut iterum recreationis, aut ſanitatis gratia eis licere quaſi omnes conueniunt *in hòc text.* & præter citatos in collect. reſoluunt Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.*44. Leſſi. *eod. tract. lib.2. cap.5. dubit.9. num.*42. Carol. de Graſſ. *de effectib. clerical. effectu* 1. *n.*14. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo peccatum, differ.*10 Rebell. *de obligat. Iuſtit. lib.1. quæſt.14. ſect.2. num.*9. Luyſ. Turrian. *de iuſtit. diſp.96. dub.1. num.*1. Filliuc. *in quæſt. moralib. tract.29. cap.1. quæſt.3. num.*3. Bonacin. *de reſtit. diſp.1. q.3. puncto 7. num.16. & diſp.2. q. vlt. ſect.1. puncto 1. num.*3. Trullench. *in expoſit. Decalogi, lib.7. cap.3. dub.5. n.*1. Antonin. Diana *moral. reſol. part.3. tract.6. miſcel. reſol.*20. Amaya *in l. vnic. ex n.65. cum ſeqq. C. de venat. fer. lib.*10.

Illud tamen hac de re notandum erit quòd licèt clerici nimium venationibus dediti excedendo peccent aut mortaliter, aut venialiter pro modo exceſſus & ſcandali, vt animaduertit cum pluribus Bonacin. *d. ſect.1. puncto 1. n.*3. nullo tamen caſu tenentur ad reſtitutionem ferarum captarum, quæ communes ſunt ei, ſicut & laicis, licèt poſſint teneri ad reſtitutionem aliorum damnorum illatorum priuatis ex Cou. Azeued. Gutier. & Cened. apud Amayam *d. loco, num.*71. adde Molin. *d. tract.2. diſp.46. ad fin.* Vaſq. *de reſtit. cap.5. dub.*6. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.10. cap.24. n.*360. Leſſi. *d. lib.2. cap.5. dub.9. n.*43. Filliuc. *tract.31. c.6. q.5. n.*141. Bonacin. *d. diſp.1. de reſtit. quæſt.3. puncto 7. num.*19.

De Exceſſibus Prælatorum.

TIT. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Quæſita ex ludo non tenetur qui lucratus, reſtituere, niſi compellatur à Iudice.*
2 *Alearum luſus contractus quidam conditionalis eſt in eam cauſam factus, vt cui ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ menſæ eſt, quæri debeat.*
3 *Leges non reddunt irritum ludi contractum, nec efficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum.*
4 *Alearum ludo ſoluere promittens, interim debet, & deinde repetere ſi velit coram Iudice ſolutam poteſt.*
5 *Retentio fortius illi competit, cui actio datur.*
6 *Vſuras qui promiſit & iurauit, tenetur ſoluere, & ſolutas poſtea repetere poterit.*
7 *Ludo ſe potiores partes habere certò ſciens, ſponſionem auget, an teneatur reſtituere? oſtenditur.*
8 *Luſor bene cautus peritúſque an poſſit ab imperitiore lucrari? oſtenditur.*
9 *Pecunia lucrata in ludo ſub fide præſtita de lucro ſoluendo, non poteſt peti.*

CAP. Inter dilectos. XI.

AD *num.*5. Circa hanc materiam ludi tres quæſtiones ingenioſè diſputat

Lxl.

Læl. Mancin. diſquiſit. genial. & nnniuerſa-
rtarum Iuris diſputationum. cent. 2. c. 117. cum
ſeqq. Primo loco d. cap. 117. ab ſcribenti-
bos, & in praxi receptum aſſerit eum, qui
ex ludo quæſierit ſuum facere, nec teneri
reſtituere, niſi compellatur à Iudice, licèt
enim lex humana præcipiat ſic quæſitum
reddi pœnaſque luſoribus adiiciat, vti be-
nè conſtitutæ Reip. ſummè pernicioſis,
non tamen acquiſitionem prohibet domi-
nij. l. 1. ff. de alea vſu, auth. alcatorum, C. de re-
lig. & ſumpt. funer. denique reſtitutio non
2 debetur, niſi petatur coram Magiſtratu; eſt
enim alearum luſus contractus quidam
conditionalis in eam cauſam factus, vt cui
ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ
menſæ eſt, quæri debeat, vnde & citra reſti-
tutionis aleam illud eſt, quod ita acquiritur
in alea. Ita contra S. Thom. Richard. Palud.
Syluest & alios reſoluunt Couarr. in reg. pec-
catum, part. 2. §. 4. num. 8. Alcoçer de ludo
cap. 22. Salas eodem tract. dub. 5. num. 2. Fil-
liuc. tract. 37. cap. 4. num. 66. cum ſeqq. Morla
in empor. Iuris part. 1. tit. 7. quæſt. 2. num. 1. &
4. Ioan. Sanci. in ſelect. diſp. 48. num. 61. Eſ-
cob. de vtroque foro, art. 4. num. 103. verſ. 13.
Molin. de iuſtit. tractat. 2. diſp. 513. Leſſi. eod.
tract. lib. 2. cap. 26. dub. 17. num. 3. Hurtad. de
Iuſtit. tract. de contractib. diffic. 4. Baſſeus
verb. ludus 3. num. 1. Machado en ſu perfecto.
Confeſſor. lib. 3. part. 5. tract. 7. docum. 7. Villa-
lob. in ſum part. 2. tractat. 28. diffic. 2. num. 2.
Bonacin. diſp. 2. de contract. quæſt. 3. punct. 3.
n. 8. Sanch. in conſil part. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 1. à
n. 1. Trullench. in præcepta Decalogi, tom. 2.
lib. 7. cap. 27. dub. 3. n. 3. loquentes de eo, qui
3 ludo prohibito alearum, vel taxillorum lu-
cratur. Ratio eſt, quia hæ leges, & ſimiles
non reddunt irritum ludi contractum, nec
efficiunt ludentes inhabiles ad dominium
transferendum, ſed ſolum concedunt per-
denti repetitionem, id eſt, quod poteſt apud
Iudicem petere ſi velit id, quod perdidit.
4 Æſtimat verò Couarr. citato loco, quem
ſequuntur plures, vt per Sanch. de matrim.
lib. 6. diſp. 33. n. 13. & 34. & in præcepta De-
calogi lib. 2. cap. 23. num. 144. Leſſ. d. lib. 2. cap.
26. dub. 4. Villalob. part. 1. ſum. tract. 28. dif-
fic. 3. num. 2. Diana reſol. moral. part. 1. tract. 3.
miſcel. reſol. 8. & part. 2. tract. 5. miſcel. reſol. 94.
Bonacin. d. diſp. 1. de reſtit. q. 3. punct. 3. num. 2.
Hurrado vbi ſuprà diffic. 5. Machado d. tr. 7.
docum. 7. num. 5. Trullench d. cap. 27. dub. 4.
num. 2. poſſe deinceps, ſi ſolueret, repetere
coram Iudicante, etenim competit reten-
tio magis, cui actio datur, l. inuito, §. cui
demus, ff. de regul. iuris. Contrarium verò
defendunt Salon, Bañes, Sayr. Valent. Re-
bell. & alij apud Bonacin. & Trullench. ci-
tatis locis, & neruosè Læl. Mancin. d. c. 117. à
num. 4. cum ſcilicet qui promiſit ſoluere, in-
terim debere, & deinceps repetere, ſi velit,
coram Iudice ſolutum poſſe. Ratio eſt, quia
in d. auth. vt alearum, ſancitur vt victus non
cogatur ſoluere, atqui parum eſt non cogi
in foro externo, ſi cogatur in foro interno:
tum quia luſor iuſtè acquirit obligationem
promiſſionis priuſquam aditus Iudex ſit,
cùm & iuſtè dominium acquirat quæſtus
è ludo facti, ergo interim petendi ius habet
ab eo, qui promiſit: quo fit vt excuſare ſe
promiſſor non poſſit, aut non iure faciat ſi ſe
excuſet: vtrumque probabile, & ſtandum
receptæ conſuetudini admonet Trullench.
d. dub. 4. num. 1. Et qui hanc ſecundam ſuſti-
nent ſententiam, & præcipuè Læl. Mancin.
ad alia fundamenta, quæ pro priori adduci
ſolent, non abs re reſpondent.

Et in primis quòd nihil valent regulæ 5
illæ Iuris, competere ei retentionem, cui
actio datur, imò fruſtrà petere eum; qui
ſtatim reſtituturus eſt; l. dolo, ff. de doli ex-
cept. cum ſimilibus, ſiquidem in foro con-
tentioſo ſeruari debeat, non in foro poli.

Obiiciunt deinde circuitum iſtum quaſi 6
Reip. inutilem obtruncari oportere; ſed re-
ſpondetur non eſſe inutilem circuitum,
quo luſores ſic vexentur, vt à crimine quã-
tum fieri poſſit arceantur, cap. debitores, de
iureiur. in quod fruſtrà nituntur primæ ſen-
tentiæ auctores, nam dum probat eum, qui
vſuras promiſit, & iurauit, teneri ſoluere, &
ſolutas poſtea repetere, colligitur conſe-
quentia, ergo & qui pecuniam promiſit in
alea, interim ſoluere obligatur, ſed repetere
exinde poteſt: nec dicant illud ita eſſe ne
periurus ſit qui promiſit; nam & hic pro-
miſſum dare debet ne ſit infidelis. At (in-
quiunt rurſus) qui promiſit ſimpliciter vſu-
ras, ſed non iurauit, non tenetur in foro ani-
mæ, ergo ſingulare illud in iureiurando eſt:
negari non poteſt eum, qui vſuras promiſit,
ſoluere non teneri, quia creditor petendi
ius habet, ſi iuratum nõ eſt. At hic ludi cre-
ditor & petit, & iuſtè petit, itaque ſoluere
promiſſor debet ne infidelis ſit, qui parum
diſtaret à periuro, c. iuramenti 22. quæſt. 5.

Secunda quæſtio eſt, an certò ſciens po- 7
tiores partes ſe in ludo habere, ſponſionem
auget, teneatur reſtituere? Hanc quæſtionẽ
excitat, & reſoluit Læl. Mancin. diſquiſit. ge-
nial. cent. 2. cap. 118. & dicit ex Cou. rece-
ptam ſententiam eſſe reſtitui quicquid lu-
cro obuenerit, oportere, qui vt contrarium

verius putet ,& luſori faueat, eo ducitur fudamento, quia naturalis ludi lex eam conditionem habet à conſenſu vtriuſque ludentis, vt qui meliorem, ac potiorem ludi partem habuerit , poſſit licèt certus de lucro,alterum ad augendam ſponſionem inuitare appoſitamque pecuniam augere, modò aliunde abſit dolus, vel fraus. Ioan. de Salas *de ludo dub.25.num.2.* His præhabitis Læl. Mancin. *citato loco num.5.* ſic hac de re loquirur:*Sed vereor ne lex quadã noua, quæ pro luſoribus valde faciat , ſtatuatur Æſtimo rationem eſſe alea, vt appoſitam pecuniam tradere ſecum debeat , cui potior pars obtigerit , vtque ſpondere is poßit , qui pecuniam habet in diſcrimine, non qui certus victoriæ eſt : ſic enim & ille, qui peiorem ludi euentum timet.caute,& ſimulate augere ſponſionem poteſt,vt recedat is,qui meliori potitur: nam periculum aliquod ſubit : qui ſic ſponſionem auget, vnde quaſi venator per iocum dicitur, qui laceros artus, laceraſque veſtes referre ſoleat.Caterùm , vt deponat,vt inuitet, vt reſpondeat ii,qui nullum fortunæ diſcrimẽ ſentire poßit , ex legè ludi eſſe, mihi certè non probabitur; eſt enim inuitatio quaſi adæquabile fortunæ certamen prouocatio, & qui ſupra aleam fortunæ eſt, non ad pugnam vocat,ſed ad exitium. Dicam potius neque aleam eſſe, neque ludum certa victoria potiri poſſe, cumque ſuſtineri vix queat ne luſor quaſi ex non iuſta cauſa acquirens generaliter reſtitutione grauetur , hanc ludentium legem vſque eo protrahere,vt ſuper certo augere ſponſionem liceat , ſuſpectum credo , atque interim communi ſententiæ hæredum ſentio.*

8 Tertia quæſtio eſt, an poſſit bene cautus , peritúſque luſor ab imperitiore lucrari? Negat communis ſchola ſi talis peritia ſit vt certum quem victoriæ faciat;idque argumento illo, quia par eſſe conditio debet vtriuſque ludentis. Ita Sayr. *in claui Regia,lib.11.cap.12.num.18.* Valer.Reginald.*in praxi fori pœnit. lib.1. numer.387.* Molin. *de Iuſtit.tract.2.diſp.517.* Filliuc. *in quæſt. moral. tom.2. tract.37. cap.8.* Ioan. de Salas *de ludo dub.25. num.1.* Machado *dict. lib.3.part.3.tract.7.docum.6. numer.3.* Trullench.*d.cap.27.dub.2.num.3.* Sed Læl. Mancin.*d.cent.2.cap.19.*in hac quæſt.ſic ait: *Sed vereor ne ratio iſta vera non ſit; paritaſ enim requiritur circa leges , quæ ludi illius ſunt,non circa modum peritiæ , vel induſtriæ. Cumque nulla melior ratio communem ſententiam iuuet , contrarium verius nonnulli æſtimant , eo firmati, quod reiecimus paulò antè certum de victoria augere ſponſionẽ poſſe. Addunt ſi duo certent de ingenio, lucrari eum poſſe , qui certus vincendi eſt.Ergo , &c. Veriſsime quidem, ſi duo ludentes id omnino velint , & quaſi paciſcantur inuicem, vt plus induſtria vincat quàm fortuna; quid enim prohibet duos, aut corporis , aut animi viribus certare velle, cumque qui ſuperiorem ſe eſſe agnouerit , ad pugnam egredi,vincere , & lucrari? ſibi enim imputare alter debet , qui ſuperioris vires maluerit experiri , quàm credere. At etiam ſi imperitior prudens ac ſciens ſeſe periculo exponat,nil vetat,perdere eum poſſe , quod & donare ſi ita velit, poteſt; noſtra diſputatio alia, atque alia eſt , nam peritum ſupponimus qui imperiti , nihil tale cogitantis illudere ineptiam velit , & ab inconſulta quadam facilitate lucrum captare. Hanc itaque aleæ vix putimur velle accedere, qui talis ingenio eſt,vt ſuprà aleam ſit. Cumque ludum dixerimus in fortunæ variatione totum eſſe , abſque vlla etiam variatione communem ſententiam ſequimur , & firmamus.*

Quarta quæſtio , vtrùm debeatur pecunia lucrata ſub fide præſtita de lucro ſoluendo? & placuit hoc caſu ceſſare petitionem ex his quæ Benedict Ægid. *in l.hoc iure part.1.c.7. numer.33. & 35.ff. de Iuſtit. & iure*,poſt Cou. & Gutier.Gabr.Pereira *deciſ. 88. num.3.* vbi refert latam fuiſſe legem ab Imper. Carolo V. qua cauetur ne pecunia etiam in ludo licito amiſſa ſub fide de lucro præſtita exigatur. Et ſic dum luditur credita pecunia victus in conſcientia ſoluere non tenetur , cùm id iure ſit prohibitum tam communi *in Auth. vt ulearum vſus C.de religioſis,& ſumpt.funer.* quàm Regio, vt *in l.2. tit.7.lib.8.Recop.* Ioan.Sanci. *in ſelectis diſp.48. num. 60.* & plures apud Bonacin.*diſp.2.de reſtit.q.3.puncto 3.num.2. cum ſeqq.*& apud Antonin. Diana *moral.reſolut.p.2.tract. 17.reſol.8. & p.3 tract.5. miſcel.reſol.94.* 9

SVMMARIVM.

1 *Campana vna tantùm conceditur Fratribus Prædicatoribus.*

2 Extrauag. vnic. de officio Cuſtod. *refertur.*

3 *Campanarum numerus in vnaquaque Eccleſia qualiter addicendus?*

Cap. Nimis iniqua. XVI.

POſt *numer.1.*In tex. ibi,*Nec ſuſtinentes eos habere campanam* , &c. Vide plura circa

circa intellectum huius tex. *in collect. ad c. patentibus, de priuileg.* Et nunc addo ex relatis verbis huius tex. & ex *d. cap. patentibus,*
2 colligi, Fratribus Prædicatoribus non concedi niſi voam tantum campanam. Deinde Ioannes XXII. *in Extrauag. vnic. de officcio cuſtodis*, ad omnium Eccleſiarum quietẽ conſeruandam ſtatuit & ordinauit quòd Religioſi ordinum Mendicantium in nullo conuentu ſuo, vel loco plures campanas habeant quàm vnam ſine Sedis Apoſt. licentia: at ſi præter vnam aliam habeant eorum ſpecialiter vſibus deputatam, eam etiã pulſare valeant: ſed ſi plures ſine lite in vſus dumtaxat propios habuerint, illis etiam deinceps libere vti poſſint. Ex quibus etiam ante dictam Extrauag. licitum fuiſſe Religioſis plures habere campanas, reſoluunt Oldrad. *conſ.* 228. & Alberic. *in ſuo dictionario verb. Campana*, reſpondentes *d. c. patentibus*, loqui de oratoriis conſtitutis in priuatis domibus, de quibus notabiliter in Auth. vt in priuatis domibus ſacra myſteria non fiant: & dicunt hunc tex. in præſenti referre grauamen, quod inferebatur Prædicatoribus, & Minoribus quia prælati non permittebant eos habere campanas, & illud grauamen ibi tolli, non tamen exinde induci prohibitionem circa plures campanas. Sed iam hodie totum ad conſuetudinem referendum eſt, itaut liceat ex vi huius conſuetudinis tam in Conuentualibus Religioſorum Eccleſiis, quàm in Parochialibus plures pulſare campanas, ex Angel. Rocha *in tract. de campanis c.* 16. *in princ.* & Vincent. de Caſtro nouo *in comment. ad reg. B. P. Auguſtini diſt.* 1. *c.* 1. §. 4. *pag.* 18. de conſuetudine in ſua Religione agens ſic loquitur: *Declaramus, quòd in principio Ordinis in domibus noſtris non habeamus niſi vnam campanam, vt notatur in cap. nimis, ext. de exceſſ. Prælat. & in c. patentibus, de priuileg. ſecundum Hoſtien. & Panor. Sed huic Conſtitutioni derogatum eſt per contrariã conſuetudinẽ quaſi generalem, nõ quidem temere inductam, ſed ad excitandum Chriſtiani populi deuotionem, quæ cũ iam præſcripſerit, vim ſine dubio legis obtinuit. Seruatur tamen hæc Cõſtitutio quoad hoc quod in diebus non ſolemnibus vnam tantum campanam pulſamus ad omnes horas, in feſtis autem duplicibus, vt ſupra, ad excitandum populi deuotionem pulſamus plures campanas in Matutinis, & in Veſperis & ad Miſſam Conuẽ-*
3 *tualem.* De numero campanarum in vnaquaque Eccleſia addicendo S. Carolus Borromæ. *inter acta Eccleſiæ Mediolanen. lib.* 1. *cap.* 24. *pag.* 586. *col.* 2. ita conſtituit: *Si Eccleſia Cathedralis eſt, ſeptem, aut quinque ad minimum campanas ſi Collegiata tres grandiorem ſcilicet, mediam, & minimam, ſi Parochialis totidem, aut duas ſaltim habere debet, eaſque diſtincto quodam ſoni concentu inter ſe conſentientes, pro varia diuinorum Officiorum, quæ fiunt ratione, & ſignificatione.* refert. Angel. Rocha *d. tract. de campanis c.* 54. *in fine.* Ego *in votis deciſiuis Canon. lib.* 3. *voto* 102. *num.* 57.

De Pœnitentiis, & remiſſionibus.

Tit. XXXVIII.

Cap. Quod quidem. V.

POst. *n.* 4. in tex. ibi, *Si tamen aſſerunt abſtinere non poſſe*, &c. Hinc pœnitentem non eſſe abſoluendum ſi occaſionẽ proximam vitare neglexerit, ſæpè iam monitus vſque dum expulerit, v. g. concubinam dum poſſit abſque ſcandalo, ſeu aliis magni ponderis incommodis. Ita eleganter Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp.* 10. *à n.* 6. vbi *num.* 10. infert quòd ſi quis domi habeat fœminam, cui ſæpè copuletur, ſui tamen iuris non ſit, quia eſt filiusfam. non potens eiicere, abſoluendus eſt, ſi proponat firmiter ampliùs non labi, dum nec ipſe domum patris deſerere teneatur, neque per illum ſtet quin minus fœmina eiiciatur. Sufficit enim proponere nunquam ſe ſolum cum ſola conuerſaturum, & *num.* 16. Pariter infert filiumfam. non potentem eiicere è domo ancillam, cui ſæpè copulatur, fore abſoluendum toties quoties verè pœnituerit, etiam quando nullus apparet profectus, & *n.* 18. infert etiam non eiecta concubina poſſe abſolui pœnitentem cum reincidendi periculum ceſſat, v. g. quia deformis facta eſt, vel quia cognatio inter eos eſſet ſuborta quæ ab ipſis contemni non creditur, aut noua alia interſunt obſtacula; de his latè Trullench. *in præceptu Decalogi lib.* 6. *c.* 1. *dub.* 9. *n.* 15. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Adultera ſeipſam prodere non tenetur cum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ne iuſtæ proli officiat.*

2 *Filius non tenetur credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe.*

2 Deinde idem Aluarez poſt Menoch. Greg. Lop. Velam, & Otterum ſubdit licere parenti filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam, cum non impietas tunc parentes mouerit; ſed qui non modo filiis, ſed vitæ propriæ anteſertur honor.

3 Nota parentem vel dominum poſſe tantum puniri, qui ſeptennio minorem filium, vel ſeruum expoſuerit, vt per Quintil. Mandoſ. *de minori ætate, cap.4.num.* 31. Petr. Greg. *ſyntagm.iuris,lib.15.cap.28.num.5.* Ferdinan. de Arrojo *in comment. ad hanc text. n.31.* Sanch. *in conſil moralib.lib.1.c.4 dub.4. num.2.* Alphonſ. Carranza *de partu, cap.4. ſect.1. num.127.*

4 Et ideo qui poſt ſeptennium abiiciuntur non expoſiti, ſed pro derelicto habiti dicuntur, ex Rodulph. Fornel *lib.1.rerum quotidian.c.10 ad finem*, Carranza *d.c.4.in princ. num.6.& d.ſect.1.num.127.* vbi etiam ſubdit hos adultos pro derelicto habentes nullum crimen committere, quo puniri debeant, quamuis ciuiliter compelli poſſint filios alere ex propria ſubſtantia.

5 Ad *num.* 3. Quòd parentes filios exponentes, exponiue conſentientes, dominiúmque in ſeruis domini habentes, exponentes ſeruos, ab aliiſue exponi permittentes, patriam poteſtatem amittunt, vt præter in collect. citatos, docent Montalu. per text. *ibi in l.1.gloſ.1.circa fin.tit.23.lib.4.fori legum*, Ioan. Vela *d.c.9. § puniuntur autem, verſ. & ſciente patre*, Tiber. Decian *tract.crim.lib.9. c.8.n.9.* Campan *in diuerſ.taris Canon.rub.11. c.13.n.158.* Petr. Fernand. de Otero *d.q.11. num.3.* Aluarez *d.p.2.q.65.§.2.num.192.* vbi *num.196.* per text. *in præſenti, & in c fin.87. diſt.& in l.2.& 3.C.eod tit.* tenet non ex eo, quòd patriam poteſtatem in filios à ſe, vel de conſenſu & patientia ſua expoſitos parentes amittant, dominiúmve in ſeruos domini, ius aliquod in eis, hos, qui eos alendos ſuſceperunt, acquirere, quinimò ſui iuris manere, libertatémque omnimodam, ſerui licet alias naſcerentur, obtinere.

De Homicidio.

Tit. XII.

Cap. Suſcepimus. X.

POſt *num.* 1. Vulgò ex hoc textu, & ex *c. Ioannes 23 & cap fin. hoc tit.* colligitur danti operam rei illicitæ propter annexam culpam, quæ in actu illicito & reprobato reperitur, imputanda omnia, quæ ſequuntur ex tali actu, ac proinde non videri venia dignum, quamuis probabilem habuerit ignorantiam, cum in radice, id eſt in actu illicito culpabilis exiſtat, quam reſolutionem, & horum iurium deciſionem non procedere ait Anguian. *de legib. lib.4. contron. 4. num.36.* quando ex ignorantia etiam probabili reſultat defectus voluntatis, quæ voluntas requiritur ad culpam, & malitiam conſtituendam, vt reſpectu illius pœna imponatur: vel ſubdit intelligendam, quoad pœnam irregularitatis, quæ ſæpe ſæpiùs à iure imponitur abſque culpa, quatenus culpam, dolum, & malitiam formaliter ſignificat.

Cap. Significaſti. XVIII.

IN text. ibi, *Cum de cæteris credendum ſit ipſi, qui non accuſatur, vel denuntiatur ab aliquo, ſed per ſe ipſum conſilium appetit ſalutare*, &c. Notatur ad hoc quòd credendum eſt relationi petentis conſilium, & interpretandum ab eo, qui illud petiuit, vel dedit, vt per gloſ. magnam *circa fin.in cap.ad audientiam,de reſcript.* Felin. *in tract.de conata, n.7.* Foller. *in pract.crimin.verbo item quod comm. crim.læſæ Majeſt.num.25.* Beroi *q.10 à num.3. vſque ad fin.* Bald. *conſ.98.n.5.vol.1.* Gerard. Mazol. *conſ.101.à n.38.vſque ad 42.* Marſil. *conſ.132.n.17.* Hippol. Rimin. *conſ.88.n.28.* Magon. *deciſ.150.n.4.* Tiber. Decian. *in tract. crimin. tom.2. lib 4.c.34.n.6. & conſ.8.n.125. & 126.vol.1.* Crauet. *conſ.9.n.34.* Honded. *conſ.96.n.17.lib.1 & conſ.87.à n.32.& n.158. vol.2.* Menoch. *conſ.82 n.9.& conſ.776.n.9. cum ſeqq.*

De Furtis.

Tit. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Furtum committens paupertatis, miſeriaque leuandæ cauſa, excuſatur.*
2 *Neceſſitate in extrema exiſtens aliena furari, vel contrectari non dicitur.*
3 *Commune quod eſt, meum eſt.*
4 *Furti crimen excuſat neceſſitas famis.*

Cap. Si quis propter. III.

AD *n.5.* Excuſat furti crimen neceſſitas famis, vt probat text. *in præſenti*, rationem 1

tionem reddit gloſ. *verb. pæniteat*, quia talis neceſſitas communem rem facit; & commune quod eſt, meum eſt. *l. ſerui electione* 5. §. 1. *ff. de legat.* 1. *l. in re communi* 26. *ff. de ſeruit. vrban. præd.* Franc. Milan. *deciſ.* 19. *num.* 5. *lib.* 2. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. different.* 100. *num.* 24. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſ.* 9. *n.* 5. *p.* 2. Giurba *in conſuet. Meſſan. p.* 1. *c.* 1. *gloſ.* 5. *n.* 32. Neceſſitas legem non habet, nec neſcit diſtinctionem dominiorum, vt & aliam quamlibet. Vel ea ratione (inquit gloſ.) quia credere fur mendicus debuit permiſſurum dominum, §. *placuit*, debuit, inquam, nam & potuit, & debuit ſcire agere ſe ex conſenſu domini omnino præſumpto, quia debito, cùm teneretur dominus neceſſitate & fame laboranti inopi eodem modo ſubuenire. Et ideo certum eſt eum, qui paupertatis, miſeriæque ſuæ leuandæ cauſa furtum committit, excuſari tam à peccato, quam ab infamia, aliiſque pœnis immunem eſſe, vt per hunc text. reſoluunt Cou. *in reg. peccatum. p.* 2. §. 1. *n.* 3. Cornel. Benincal. *de paupert. ſpec.* 9. *in iudic. num.* 10. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 100. *n.* 23. Trullench. *in expoſ. Decalogi, lib.* 7. *cap.* 4. *dub.* 6. *à n.* 2. Et nec modò in extrema, ſed in graui neceſſitate conſtitutum poſſe rem alienam abſque mort. peccato accipere, ſi aliter graue illud malum auertere nequeat. Nau. *in man. cap.* 17. *num.* 15. Ioan. à Medina *in Cod. de eleemoſyna, q.* 7. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 12. *dub.* 12. *n.* 17. *verſ. reſpondetur, & n.* 70. Petr. Nauarr. *de reſtit. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 373. Diana *moral. reſol. p.* 1. *tract.* 3. *miſcel. reſol.* 29. Trullench. *d. dub.* 6. *n.* 6.

2 Nunc ad quæſtionem huius gloſ. deuenio. Eſt qui mortem omnino ſubiturus ſit, niſi fornicetur, eſt, inquam, qui fame laboret, nec impetrare panem à muliere poſſit ni coëat cum illa, licet ne fornicari? Neceſſitas frænum non habebit legis, & tamen conſentiunt omnes non licere. Cur enim Chriſtianis permitti debuerit, quod vel Ethnicis vituperandum viſum ſit? Ecce enim Vlpian. *in l. palam, ff. de ritu nupt.* Non eſt ignoſcendum ei, inquit, quæ obtentu paupertatis turpiſſimam vitam egit; nulla enim ratione, nec etiam vitæ conſeruandæ fas eſt peccare, potiúſque famem, mortem, ac mala omnia debet quis pati quàm peccato conſentire, *cap. ſicut ſanctius* 32. *q.* 2. *cap. Lotharius* 31. *q.* 3. *cap. ſacris* 5. *de his, quæ vi*, Senec. *declam. lib.* 6. *declam.* 7. pro filio contra patrem inquit: Mori potius debuit frater quàm ſanari turpiter: multa in id Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 2. *ampl.* 19. *n.* 67. *verſ. ſecunda ſpecies, cum ſeqq.*

Sed angit ratio diſcriminis, cur liceat 3
quidem furari metu mortis, nec fornicari tamen? Quare ex Cou. *in reg. peccatum, p.* 2. §. 1. *num.* 5. & Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum iuris diſputat. cent.* 2. *cap.* 109. *à n.* 3. dicendum puto duo eſſe præcepta à Deo, non furtum facies, non mœchaberis, quorum vt auctor Deus, ita & diſpenſator ſolus. Diſpenſationem verò exequitur recta ratio hominis, quæ vicem in hac re ſubit Dei. Videamus an æqualis in vtroque præcepto cauſa ſit. Furtum inde malitiam habet ſuam, quia contrectatio eſt alienæ rei cum iniuria Domini, ergo ſi iniuria procul abſit, iam nulla furti malitia eſt; & ideo qui neceſſitate famis aliquid ſubtraxerit, non peccauit, nam vel re vſus quaſi communi eſt, vel domini conſenſum habuit præſumptum, aut debitum, quem credere valuit omnino permiſſurum. Præceptum quoque illud, *Non occides*, inde cauſam ſuam habet quòd innocens per iniuriam morti datur: tolle iniuriam præceptum ſimul tollas neceſſe eſt. Sic aggreſſor iuſtè perimitur, ſic Princeps, & iudex publica auctoritate gladium iuſtè perſtringit ad puniendos facinoroſos.

Non idem in fornicatione eſt; nam hæc 4
inde malitiam capit ſuam, quod ex inordinato quodam appetitu carnale commercium cum ea fœmina habeatur, quæ vxor non eſt, cum niſi coniugalem coitum recta ratio non recipiat, vt probatur *in l.* 1. §. *ius naturale, ff. de Iuſtit. & iure, & cap. ius naturale* 1. *diſt.* Pone periculum mortis vnde euadere non poſſit quis, niſi fornicetur, non hercle tollitur malitia: nam non inde euenit vt vxor fiat, quæ vxor non eſt, aut vt inordinatus ille coïtus ſpeciem ſumat coniugalis coniunctionis, & matrimonij; in hoc itaque recta hominis ratio non diſpenſat, cùm nec Deus ipſe diſpenſare poſſit, vt ſecluſa ratione coniugij fornicari poſſit quis.

De Vſuris.

Tit. XIX.

Cap. Super eo. IV.

AD *num.* 7. *in fine.* Notatur hic textus ad hoc quòd nec pro redemptione captiuorum vſurarum exactio permittitur, vt per Ioan. Capiſtr. *de vſuris, p.* 1. *ſecunda part. princip. n.* 2. Oſaſch. *Pedem. deciſ.* 137. *num.* 19. *verſ. præterea ſi pro vita*

cuptini, Petr. de Biaſio *in direct. elect. cap.* 33. *num.* 6. vbi etiam quòd nec pro cultu diuino vſura committenda eſt, Fabian. Genuenſ. *de camb. num.* 33. vbi *n.* 32. *verſ. & ſi quiſpiam diceret*, ſubdit nec pro alendis pauperibus pupillis, viduis, vel quibuſuis aliis miſerabilibus perſonis, quauiſve cauſa pia, refert Aluarez *de priuileg. pauperum, p.* 2. *quæſt.* 65 *à num.* 6.

Cap. Cùm tu. V.

AD *num.* 3. Licèt vſurarius propter paupertatem à reſtitutione excuſetur, vt probat hic text. quia vſurarius in foro animæ vltra id, quod facere poteſt, non tenetur, Petr. Fernandez de Ottero *diuerſ. quæſt. part.* 1. *quæſt.* 27. *num.* 7. & 8 Ioan Maria Nouat. *in collect. ſuper pragm. Regni Neap. collect.* 230. *num.* 11. id tamen locum non habet quando ex culpa ſua ad eam deuenit. Maurit Apicella *alleg.* 6. *num.* 4. Si ad caſum fuerit ordinata; non aliter, ad not. per Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 2163. *verſ. ſed tūc prodeſt*, Aluarez *de priuileg pauperum q.* 54. *num.* 36. vbi *num.* 38. ſubdit illum, qui dicit quem ſua culpa ad caſum præordinata in paupertatem incidiſſe, probare debere.

SVMMARIVM.

1 *Pactum an valeat ſi mutuum tibi triticum dedit quando ſtabat decem denariis, vt ſoluas menſe Auguſti, quando veriſimile eſſet quòd ſtaret quinque denariis oſtenditur.*

2 *Quid quando timetur triticum, vel oleum minus valiturum?*

3 *Pactum valet quod mutuatarius interim quod non reſtituat mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accipit in cenſum.*

4 *Quid in pacto mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus?*

5 *Pactum valet in quo debitor promiſit à principio ſoluere nuntio, qui ad exigendum debitum ierit, certum quantitatem, valet.*

6 *Non poteſt aliquid pretio æſtimabile extra mutuum exigi.*

7 *Mutuans propter onus, quod ſuſtinet in numerandu pecunia, vel in metiendo triticum, non poteſt vltra ſortem quicquam recipere.*

8 *Mercatori mutuanti ſolito negotiari debetur intereſſe ratione ſolius moræ.*

9 *Intereſſe quādo debeatur nō ſolito negotiari?*

Cap. In ciuitate. VI.

AD *num.* 2. Ex deciſione huius text. diſſolui poſſunt nonnulla dubia facillimè occurrentia. Primum dubium petit, vtrùm ſi in menſe Maij tibi mutuem triticum quando ſtabat decem denariis vt ſoluas menſe Auguſti quando veriſimile eſſet quod ſtaret quinque denariis, valeat pactum quod ratione damni intrinſeci, hoc eſt diminutionis pretij mihi aliquid tribuas? Reſp. licitè poſſe exigi tale damnum ſi vſque ad illud tempus non eſſem ſeruaturus frumentum. ſicut è contrariò ſi veriſimile ſit augmentum, ſi triticum non eram ſeruaturus, non poſſum, vt in eadem menſura, ſeu æſtimatione tempore ſolutionis ſoluas, mutuare ſine labe vſurarum: ergo ſi mutuatarius propter exceſſum valoris rei reddendæ compenſationem exigit, ſimiliter vt me conſeruem indemnem iuſtè exigere poſſum compenſationem propter diminutionem tritici, cùm vtrimque ſeruanda ſit æqualitas. Ita Nau. *in man. c.* 17. *num.* 219. & 226. Rebellu *de oblig. Iuſtit. p.* 2. *lib.* 8 *de vſur. q.* 8. *n.* 4. 1

Secundum dubium. An quando timetur triticum ſeu oleum minus valiturum, poſſit quis licitè mutuare petenti, vt poſtea reddat iuxta pretium, quod tempore mutui dationis ſtabat? Reſp. poſſe, quia in effectu hoc pactū eſt contractus emptionis. Sot. *de Iuſtit. lib.* 6. *q.* 1. *art.* 2. *in* 2. *condit. vſurarij contractus*, Nau *in man. c.* 17. *num.* 115. Tolet. *in inſtruct. Sacerd. lib.* 5 *cap.* 34. *n.* 1. Azor. *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 5. *c.* 4. *q.* 6. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 3. *n.* 36. Si verò non ſit venditum ſed mutuatum, tunc eadem quantitas ſpeciei mutuatæ reddenda eſt, & pretium, quod res mutuata valet tempore reſtitutionis, vt ſi ſtabat decem tempore traditionis, & quinque tempore reſtitutionis, ei tunc ſolum reſtituenda quinque. Ita P. Azor. *vbi ſuprà q* 7. Sigiſm. Scacc. *d* §. 1. *q.* 1. *n.* 418. 2

Tertium dubium, vtrùm valeat pactum quod mutuatarius interim quod non reſtituat mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accepit in cenſum? Reſp. valere, quia per hanc conuentionem mutuans nihil lucratur; ſed ſolùm ſe conſeruat indemnem. Ita Boccac. *de cenſib. p.* 2. *num.* 28. & 29. Felician. *eod. tract. tom.* 2. *lib* 1. *c.* 7. *n.* 5. Auendan. *in ſimili tract. tit.* 01. *num.* 9. Cenc. etiam *de cenſib. p* 1 *c.* 3. *q.* 1. *art.* 6. *n.* 44. & 45. Azor. *inſtit moral p.* 3. *lib.* 5. *tit. de vſur. c.* 4. *q.* 1. vbi tradit licitè me centum mutuantem poſſe exigere vſuras à te mutuum petente, quas ego dabam alij tertio, qui antea centū mihi mutuauit ſub vſuris; idem in redditi- 3.

bus

Google

bus cenſus. Molin. *de iuſtit. tom. 2. diſp. 394. numer. 2.* Quam. is contrarium defendant Nat. *in commento de vſur. num. 1 ... verſ. 14.* Gaſp. Rodriq. *de annuu redditib. lib. 2. q. 1 ... n. 18. in fine,* Rebell. *de obligat. iuſtit. lib. 109. ſin. n. 12. verſ. ſexta difficultas.*

4 Quartum dubium petit, an valeat pactum mutuatarij perentis a mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus impoſiti ſuper re ſua, obligando ſe interim quod non redemerit, ſoluere redditus decurrendos? Reſp. affirmatiuè cum Syluest. *in ſum. verbo vſura 1 num. 12. & 13.* Lopez *in inſtruct. Conſcient. p. 1. cap. 213. col. 2. in 4. concluſ.* Azeued. *l. 9. num. 14. tit. 5. lib. 7. Recop.*

5 Quintum dubium quærit, an valeat pactum, in quo debitor quantitatis promiſſæ à principio vltra ſortem principalem ſoluere nuncio, qui ad exigendam debitum iuit pro vnaquaque die certam quantitatem ſi tempore ſtatuto non ſol... it; Reſp. affirmatiuè cum Reb. *iff. tom. 3. tit. de expenſ. art. 1. n. 42.* Gutierr. *de iuram. confirmatsp. ... c. 36. n. 10. verſ. rurſus,* Gaſp. Roderic. *de annuis reddit. lib. ... 10. n. 9. & 10.* Azeued. *l. 1. n. 19. & 30. tit. 12. lib. 5. Recop.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. §. 1. q. 7. ampl. 8. n. 29. ...* *de cenſib. lib. ... cap. 9. num. 15. & 16.* A... *trad. c. 9. n. 17. & n. 92.* Cenc. *in ſuis tract. part. ... cap. 1. q. 3. art. 5.* Quæ ... in ... tractu cenſuali h... c non procedat propter naturam & rigorem pr... ſtante Bulla Pij V. ſuper cenſibus expreſſè prohibente tale pactum.

6 Sextum dubium, vtrum aliquid pretio æſtimabile extra liberalitatem mutuatarij procedens ... de iuſtitia pro mutui recompenſatione debitum exigi poſſit ſine labe vſurarum? Reſp. non poſſe, per *cap. putaſt 14. cum ſeq. 14. q. 3.* Bald. *in auth. ad hæc, C. de vſur.* vbi tradit vſuram eſſe aliquid vltra ſortem exigere. Roch. de Curt. *in c. vlt. verſ. ſeptimò amplia, de conſuet.* Tiraq. *de iudicio in rebus exig. num 128. verſ. 24.* Rebell. *de obligat. iuſtit. part. 2. lib. 8. de vſur. quæſt. 3. num. 4.* Alphonſ. de Narbona *l. 30. gloſſ. vnic. num. 18. tit. 2. lib. 5. & l. 15. gloſſ. 2. n. 20. tit. 18. lib. 5. Recop.*

7 Septimum dubium, Vtrum mutuans propter onus quod ſuſtinet in numerando pecuniam, ſeu in metiendo triticum, vltra ſortem poſſit aliquid recipere? Reſp. non poſſe quia prædictum onus, ſeu labor intrinſecè hæret ipſi mutuo, vt poſt Mar. refert Az... *inſtit. moral. part. 3. lib. 7. verſ. decimò quæritur,* vbi limitat quando alius numerat pecunias, nam ille poterit pretium ſui laboris locare.

Octauum dubium, Vtrum & quando mercatoribus mutuanti ſolito negotiari vigore ſolius moræ ſine alio pacto debeatur intereſſe extra rem lucri ceſſantis? Reſp. deberi non ſolum in mutuo, ſed etiam in aliis contractibus, vt per Hieron. Magon. *Florent. deciſ. 31. num. 6.* Anton. Gabr. *commun. lib. ... tit. de empt. & vendit. concl. 4. num. 20.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. §. 1. quæſt. 7. part. 2. ampl. 8. num. 98.* Caſtill. *controuerſ. lib. 2. cap. 1. num. 4...* Niſi debitor ſit in penuria, ſeu egeſtate conſtitutus, Sebaſt. Medices *de caſibus fortuit. part. 1. quæſt. 4. num 27.* Rot. Genuenſ. *deciſ. 95. n. 3.* Putc. *deciſ. 173. lib. 1.* Scacc. *de commerc. §. 1. quæſt. 7. part. 2. ampl. 8. num. 81. & 180.* ... Carol. *de locato, tit. de lucro ceſſante ... quæſt. 1. num. 19.* Guzman *de euict. q. 58. num. ...* Le... *de Iuſtit. lib. 1. cap. 16. num. 17. & lib. 2. cap. 1... dub. 10. num. 70.* Rebell. *d. lib. 8. quæſt. 7. num. 4.* Aluarez *de priuileg. paup. part. 1. quæſt. 26. num 43.* vbi a ... non req... extremam neceſſitatem, ... ſufficere debitorem abſque magno detrimento præſtare debitum non poſſe, & *n. 47.* id ampliat etiamſi à principio adeſſet paupertas, dummodo creditoris, & debitoris non ... par conditio neceſſitatis, ex Vincent. Carot. & Aluarez *citatis locis.* 8

Nonum dubium. Quæritur, quando intereſſe debeatur non ſolum negotiari? Reſp. tunc deberi ſi pecuniam deſtinatam ad emptionem prædi... rum, vel cenſuum habeat, & certum ſit ... fundum, ſeu annuos redditus, ſeu in cambium pecunias da... ... um, vel aliud lucrum ſperatum omiſiſſe ex eo, ita vt non ſufficiat probare quod ſi pecuniam habuiſſet, poſſet fundum, vel annuos redditus emere, ſed oportere probare quod ille fundus erat venalis, vel etiam annui redditus, & ... omiſiſſe ob defectum pecuniæ. Ita Cou... *lib. 4. ... cap. 1. n. 2. illat. 6.* Gutierr. *de iuram. confirm. part. 1. cap. ... num. 4.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 45. n. 40. verſ. ſed quod attinet,* D. Bal. boſ. *in l. 2. in princip. n. 50. & 51. ff. ſoluto matr.* Gaſp. Roder. *de annuis reddit. lib. 1. quæſt. 6. n. 23. in fine, & num. 24.* Hect. Felic. *de ſociet. cap. 24. num. 47.* Felician. *de cenſib. tom. 1. lib. 2. cap. 5. n. 14. verſ. nec obſtat,* Cardin. Tuſch. *verb. intereſſe, concluſ. 308 n. 15. cum ſeqq.* Scacc. *d. ampl. 8. num. 4. & 23.* Ioan. Criuel. *Dolana deciſ. 92. num. 5.* Caſtill. *d. cap. 1. num. 25. cum ſeqq.* Aluarez *d. quæſt. 26. n. 16.* Sed magna difficultas verſatur in taxatione intereſſe homini ſolito negotiare, & non ſolito negotiare, itavt homini non mercatori taxatio fiat ad rationem quinque pro centenario, & mercatori ſeptem, octo, vel nouem pro centenario. Ita Flor. de Mena *ad Gam. deciſ.* 9

deciſ. 110. *num.* 3. *in fine*, Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 6. *gloſ.* 2. *p.* 6. *n.* 69.

SVMMARIVM.

1 *Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis quando abſque vſurarum labe vltra ſortem exigi poſſit?*

Cap. Conquæſtus. VIII.

1 AD *n* 6. Quòd intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis, ritè & abſque vſurarum labe, & periculo vltra ſortem exigi poteſt à non ſoluente mutuum tempore præfixo tam de iure Ciuili, quàm Canonico, & regio, vltra citatos *in collect.* reſoluit Abb, *hic num.* 6. Tiraq. *de retract. lign. gl.* 1, 18. §. 1. *num.* 71. Roland. *conſ.* 35. *n.* 2. 3. *&* 4. *lib.* 1. Gratian. Falcon. *reg.* 243. Mohedan. *deciſ.* 5. *num* 1. *de vſur.* Mynſing. *cent.* 4. *obſeruat.* 56. Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 5. *n.* 15. Olaſch. *Pedem deciſ.* 142. *num.* 3 *&* 5. Gam. *deciſ.* 110. *n.* 3. Ioan. Bapt. Lup. *de vſuris comm.* 1. §. 6. *n.* 193. *cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr caſu* 119. *num.* 1. *&* Petr. Nauarr. *de reſtitut. lib.* 3. *c.* 2 *n.* 278. 284. *&* 287 Marc. Anton. Bellon. *Rotæ Genuenſ. deciſ.* 1. *num.* 43. *&* *deciſ.* 42. *n.* 6 *& deciſ.* 78. *n.* 12. *& deciſ.* 1. *n.* 8. *& deci.* 86. *n.* 2. *& deciſ.* 134. *num.* 3. Gutier. *de iuramento confirm. p.* 1. *c.* 3. *num.* 4. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 45. *n.* 28. *& deciſ.* 145. *num.* 10. Hieron. Magon. *Florent. deciſ.* 3. *num.* 5. Marc. Anton. de Amatis *deciſ.* 124. *num.* 2. Card. Tuſch. *verb. lucrum, concluſ.* 454. *num.* 1 Alex. Trentac. *var. reſol lib.* 1. *tit. de intereſſe reſol.* 1. *num.* 18. *&* 25 Vincent. Carocc. *de locato, p* 1. *tit. de lucro ceſſante moroſo, num.* 4. *&* 72. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 20. *dub.* 10. *num.* 68. *&* 69. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 2. *ampl.* 8. *num.* 96. Aluarez *de priuil pauperum, p.* 1. *q* 26. *n.* 7. Caſtill. *controuerſ. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 14. *cum ſeqq.*

Cap. Salubriter. XVI.

AD *num.* 8. *in fine*. Dubitari ſolet in hac materia, an ceſſionarius mariti poſſit conſequi intereſſe dotale? Affirmatiuam tuentur Palat. Rub. *in repet. cap per veſtras, de donat. inter, notab.* 6. §. 8. *n.* 3. Cæſ. Vrſill. *ad Afflict. deciſ* 284. *num.* 5. Nau. *in man. cap.* 17. *num.* 274. Gaſp. Roderic. *de annuis reddit. lib.* 3. *q.* 7. *n.* 59 *& q.* 8. *num.* 19. Felician *de cenſib. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 23. *verſ. Inter erga*, Ioſeph. Seſſe *Arag deciſ* 68. *num.* 24. qui mouentur ex ea ratione, quia ille tertius in locum mariti ſubrogatur, vnde eius iure frui debet.

Negatiuam verò partem magis communiter ſequuntur Bart. *in rub. C. de vſur. n.* 5. Anan. *in præſenti, n.* 2. Laurent. *de Rodulph. in tract. de vſur. q.* 54 *num.* 78. Neguzant *de pignoribus in* 5. *membro*, 5. *partis princ. n.* 56 *verſ. ſecundo reſtringitur*, Valaſc. *conſ.* 8. *n.* 2. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 42. *n.* 22. *& conſ.* 269. *n.* 2. Seraph. *deciſ.* 517. Gutier. *pract. lib.* 1. *q* 87. *n.* 3. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 240 *n.* 7. *& cap.* 427. *n.* 14. *& cap.* 543. *n.* 39. *cum ſeqq.* Caſtill. *controu. lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 64. Fontanel. *de pactis nupt clauſ* 5. *gloſ.* 8. *p.* 15 *n.* 34. *&* 35. qui mouentur ex eo quòd mutata perſona mutatur priuilegium quoties perſona eſt immediata cauſa priuilegij.

Sed hæ contrariæ opiniones ad concordiam reduci poſſunt cum Surd. *d conſ.* 269. *num.* 26. vt ſcilicet prima opinio affirmatiua procedat & locum habeat quando ſimpliciter ceſſio facta eſt à marito, vt ſi mutuanti ſibi centum ceſſerit, nomen ſui ſoceri, vt centum promiſſa in dotem ab eo exigat, & interim pignore fruatur, ſeu cenſu dotali: ſi ceſſionarius agit nomine cedentis, non computatur in ſortem, ſi verò nomine ſuo petit, vſuræ erunt in ſortem computandæ. Secunda verò opinio negatiua procedit quando interfuit venditio nominis ſoceri, ſeu delegatio, ſeu datio in ſolutum, vt quando poſuit in locum ſuum cedendo ſortem principalem, & ius quod ipſi competebat percipiendi intereſſe, ſeu fructus pignoris fruendi, interim quod principale ſoluetur, quoniam quotieſcumque interuenit delegatio, ſeu datio in ſolutum, periculum nominis ſpectat ad recipientem, & cedens debitorem conuenire non poteſt, quia in recipientem, ſeu in ceſſionarium translatum eſt omne ius, ſcilicet tam actiones directæ, quàm vtiles; quare cùm in accipientem ſit omne ius tranſlatum per venditionem; ſeu delegationem, aut dationem in ſolutum, & mutata ſit perſona, mutatum fuit priuilegium.

Reſoluit Caualcan. *deciſ.* 22. *n.* 41. *lib.* 4 donationem, aut legatum relictum per ſocerum genero, aut nepotibus ex filia, non cenſeri relictum animo compenſandi cum dote & ipſius intereſſe, quod etiam dicendum eſſe in marito vxori legante, & in vxore marito, quia non cenſetur legare animo compenſandi cum dote ſoluenda marito, vel reſtituenda vxori aut cum lucro dotis, vel antifatis, aut donatione propter nuptias.

Quando maritus erat debitor ſoceri, ſeu promittentis dotem, de iure compenſatio facienda eſt pro rata debiti vſque ad debiti ſummam ad reſtringendas vſuras, intereſſe, ſeu pœnam, *l. ſi conſtat, C. ſi tutores*, vltra

vltra debitum tamen creditor eſt maritus cum vſuris, Sebaſt. Medic. *de compenſat. p. 2. quæſt. 31. num. 15. cum ſeqq.* Caualcan. *d. deciſ. 22. num. 42.* Sutd. *deciſ. 117. num. 6. & deciſ. 191.*

De Delictis puerorum.

Tit. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Infans doli capax poteſt ex delicto puniri ſi proximus ſit pubertati.*

2 *Minoris de punitione quando agitur, hæc duo ſimul requiruntur, quod doli capax, & proximus pubertati ſit.*

3 *Carnis in delicta nemo ante 14. annum punitur.*

4 *Adulterium ante 14. annum non punitur.*

5 *Sodomiæ in delicto nullus ante 14. annum punitur.*

6 *Peccata impuberum 14. annorum, qui muliebria patiuntur, reſeruationibus Epiſcoporum non ſubdantur.*

Cap. Pueris. I.

1 AD *n. 2. in fine.* Adde quòd licèt per gloſ. in præſenti plures tenuerint infantem, doli capacem, poſſe etiam ex delicto puniri, vt vltra citatos comprobant Hippol. de Marſil. *in l. infans n. 5. de ſicar.* Montalu. *in l. 8. tit. 31. part. 7.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. minor, n. 19.* Perez de Lara *in compend. vitæ hominis, cap. 16. num. 88.* Nihilominus verius eſt textum in præſenti intelligendum de eo, qui iam eſt proximus pubertati, vt oſtendunt eius verba, ibi, *pueris grandiuſculis*, &c. & ſentire videntur Quintil. Mandoſ. *de minori ætate, cap. 4. num. 29. 30. & 43.* Ludouic. Molin. *de Iuſtitia, tom. 4. tract. 3. diſput. 36. num. 3.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuil. & crimin. dif-*
2 *ferent. 79. num. 5.* Nam vbicunque de minoris agitur punitione, hæc duo ſimul, & copulatiuè requiruntur, ſcilicet quòd doli capax, & proximus pubertati ſit, vt patet ex *l. impuberes, ff. de furt. & ex l. excipiuntur, ff. ad S C. Syllan.* ibi, *nec multum à pubertate aberat,* &c. *& ex §. in ſumma, Inſtit. de obligat. quæ ex delicto.* ibi, *ſi proximus pubertati ſit, & ob id intelligat ſe delinquere*, &c.

3 In delictis verò carnis nemo ante 14. annum punitur, cùm ad huiuſmodi delicta perpetranda maior ætas deſideretur, necnon præſumatur quis ea conſummaſſe niſi poſt illum annum, vt per Hoſtienſ. *num. 2.* Anton. de Butrio *num. 1. & 3.* Abb. *num. 1. & 2. in 2. notab.* omnes *in hoc text.* Clar. *§. fin. quæſt. 60. num. 3.* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 1. n. 59. verſ. ſimiliter,* Plaç *in epit. delict. cap. 32. num. 8.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. vel aduerſarij dolo, n. 55.* Molin. *de Iuſtit. tom. 4. tract. 3. diſp. 36. num. 5. verſ. ſecundò excipitur.* Farin. *in praxi crimin.*
p. 3. quæſt. 92. num. 79. Quod non ſolùm in 4
ſimplici carnis delicto procedit, verùm etiam in adulterio, *l. Caſtel. 9. tit. 1. part. 7. l. 3. tit. 21. lib. 8. Recop.* Quintil. Mandoſ. *in tract. de minori ætate, cap. 5. num. 45.* Anton. Gom. *d. tom. 3. cap. 1. num. 59.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. minor 18.* Farin. *d. q. 92.*
num. 77. Et in ſodomiæ præpoſtera libidi- 5
ne id quoque locum habere, reſoluunt Anton. Gom. *d. cap. 1. num. 6.* vbi ſe liberaſſe dicit, licèt cum difficultate, puerum vndecim annorum, qui contra naturam ad eandem accedens, ſemen emiſit, Clar. *d. §. fin. q. 60. in princ.* Plaça *in epit. delict. cap. 33. num. 8. in fine,* Farinac. *d. q. 92. num. 84. cum ſeqq.* Facit quod poſt Iacob. de Graff. *tom. 1. conſil. 3. de adulter. numero 13.* & Bellochi. *de caſib. reſeruat. part. 2. quæſt. 1. numero 203. & quæſt. 17. num. 66.* reſoluit Antonin. Diana *moral. reſol. tom. 2. tract. 1. miſcel.*
reſol. 1. quòd ſcilicet peccata impuberum 6
quatuordecim annos non habentium, qui muliebria patiuntur, reſeruationibus Epiſcoporum non ſubdi.

SVMMARIVM.

1 *Impubes puer præcipuè ſi non ſit doli capax occidens non contrahit irregularitatem.*

2 *Irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa.*

3 *Culpa non cadit in infantem.*

4 *Infantes excommunicari non poſſunt.*

Cap. Referentes. II.

AD *num. 10.* Eandem opinionem, quòd 1
ſcilicet puer impubes doli capax occidens contrahit irregularitatem, tenent Henriq. *in ſum. lib. 13. cap. 3. num. 4. in gloſſ. lit. Z,* Auila *de cenſur. part. 7. diſp. 6. ſect. 1. dub. 13.* Layman *in Theolog. morali, lib. 1. tract. 4. cap. 10. num. 6.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſput. 26. num. 18. in fine.* Contrarium verò, immo quod impubes, v. g. decem annorum cum dimidio non incurrat irregularitatem, præcipuè ſi non ſit doli capax, reſoluere

Digitized by Google

ſoluere videntur Abb. *in cap.1. n.6. ſup. hoc tit.* Mandoſ. *de minori utate, cap.3. num.9.* Sà *in ſum. verb.irregularitas, num.6.* Cened. *ad Clem. ſi furioſus, num.3. in fine*, Hieron. Perez *in ſum.Theolog. in 9.praecepto, tract.de las cenſuras Eceleſiaſticas, verbo irregularidad, fol.200.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, cap.16.num.111.* Ratio eſt, quia irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa, vt colligitur ex *cap. placuit, & cap. qui apud 1. q. 4.* & culpa nun poteſt cadere in infantem, cum innocentia conſilij eum excuſet, & tueatur, *l infans, ff.ad leg.Cornel. de ſicar. l.ſed etſi 5. verſ. ſed ſi infans, ff ad leg.Aquil. d.Clem.ſi furioſus*, cum multis congeſtis ab Anton.Gom. *tom.3.var.c.1. num.47.* Ioſeph. Ludouic. *deciſ.17. num.65.* Greg. Lop. per text. *ibi in l.9. tit.1. part.7.* Vnde excommunicari non poſſe infantes, cum non habeant vſum rationis, nec peccare poſſint, reſoluunt Suar. *de cenſur.diſp.5. ſect.1. num.17.* Sayr. *eod. tract. lib.1. cap.16. num.3.* Percz de Lara *d. cap.16. num.113.* quorum opinio neceſſariò intelligenda erit de infantibus doli non capacibus, qui peccare non poſſent, iuxta addita *ad cap. vlt. de ſentent. excomm.*

De Clerico venatore.

Tit. XXIV.

Cap. Epiſcopum. I.

AD *num. 2.* Quòd clericis, & perſonis Eccleſiaſticis non eſſe licitam venationem omnes communiter reſoluunt, intelligendo de venatione frequenti, & quotidiana ob quæſtum, qua neceſſaria ſuæ vocationis negotia omittant, *cap. an putatis 86. diſt. lib. venatoribus 6. C. excuſat. numer. lib.10.* & de venatione ferarum cum canibus, & clamore, *cap. qui venatoribus 86. diſt.* At ſemel, aut iterum recreationis, aut ſanitatis gratia eis licere quaſi omnes conueniunt *in hoc text.* & præter citatos in collect. reſuluunt Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.44.* Leſſi. *eod. tract. lib.2. cap.5. dubit.9. num 42.* Carol. de Graſſ. *de effectib. clerical. effecta 1.n.14.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo peccatum, differ.20* Rebell. *de obligat.Iuſtit. lib.1. quæſt.14. ſect. 2. num.9.* Luyſ. Turrian. *de iuſtit. diſp.96. dub.1. num.1.* Filliuc. *in quæſt. moralib. tract.29. cap.1. quæſt.3. num.3.* Bonacin. *de reſtit. diſp.1. q.3. puncto 7. num.16. & diſp.2. q.vlt.ſect.1.puncto 1. num.3.* Trullench. *in expoſit. Decalogi, lib.7. cap.3. dub 5.n.1.* Antonin. Diana *moral.reſol. part.3 tract.6.miſcel. reſol. 120.* Amaya *in l.vnic. ex n.65. cum ſeqq. C.de venat. fer. lib.10.*

Illud tamen hac de re notandum erit quòd licèt clerici nimium venationibus dediti excedendo peccent aut mortaliter, aut venialiter pro modo exceſſus & ſcandali, vt animaduertit cum pluribus Bonacin. *d. ſect.1.puncto 1.n.3.* nullo tamen caſu teneantur ad reſtitutionem ferarum captarum, quæ communes ſunt ei, ſicut & laicis, licèt poſſint teneri ad reſtitutionem aliorum damnorum illatorum priuatis ex Cou. Azeued. Gutier. & Cened. apud Amayam *d. loco, num.71.* adde Molin. *d.tract.2. diſp.46. ad fin.* Vaſq. *de reſtit.cap.5.dub.6.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit.lib.10.cap.24.n.360.* Leſſi. *d.lib.2.cap.5 dub.9.n.43.* Filliuc. *tract.31.c.6. q.5.n.142.* Bonacin. *d.diſp.1.de reſtit.quæſt.3. puncto 7. num.19.*

De Exceſſibus Prælatorum.

Tit. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Quæſita ex ludo non tenetur qui lucratus, reſtituere, niſi compellatur à Iudice.*

2 *Alearum luſus contractus quidam conditionalis eſt in eam cauſam factus, vt cui ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ menſæ eſt, quæri debeat.*

3 *Leges non reddunt irritum ludi contractum, nec efficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum.*

4 *Alearum ludo ſoluere promittens, interim debet, & deinde repetere ſi velit coram Iudice ſolutum poteſt.*

5 *Retentio fortius illi competit, cui actio datur.*

6 *Vſuras qui promiſit & iurauit, tenetur ſoluere, & ſolutas poſtea repetere poterit.*

7 *Ludo ſe potiores partes habere certò ſciens, ſponſionem auget, an teneatur reſtituere? oſtenditur.*

8 *Luſor bene cautus peritáſque an poſſit ab imperitiore lucrari? oſtenditur.*

9 *Pecunia lucrata in ludo ſub fide præſtita de lucro ſoluendo, non poteſt peti.*

Cap. Inter dilectos. XI.

AD *num. 5.* Circa hanc materiam ludi tres quæſtiones ingeniosè diſputat Læl.

Læl. Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſa-
riarum Iuris diſputationum. cent. 2. c. 117. cum
ſeqq.* Primo loco *d. cap.* 117. ab ſcribenti-
bus, & in praxi receptum aſſerit eum, qui
ex ludo quæſierit ſuum facere, nec teneri
reſtituere, niſi compellatur à Iudice, licèt
enim lex humana præcipiat ſic quæſitum
reddi, pœnaſque luſoribus adiiciat, vti be-
nè conſtitutæ Reip. ſummè pernicioſis,
non tamen acquiſitionem prohibet domi-
nij, *l. 1. ff. de alea vſu, auth. aleatorum, C. de re-
lig. & ſumpt. funer.* denique reſtitutio non
2 debetur, niſi petatur coram Magiſtratu; eſt
enim alearum luſus contractus quidam
conditionalis in eam cauſam factus, vt cui
ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ
menſæ eſt, quæri debeat, vnde & citra reſti-
tutionis aleam illud eſt, quod ita acquiritur
in alea. Ita contra S. Thom. Richard. Palud.
Sylueſt. & alios reſoluunt Couarr. *in reg. pec-
catum, part. 2. §. 4. num. 8.* Alcoçer *de ludo
cap. 22.* Salas *eodem tract. dub. 5. num. 2.* Fil-
liuc. *tract. 37. cap. 4. num. 66. cum ſeqq.* Morla
in empor. Iuris part. 1. tit. 7. quæſt. 2. num. 1. &
4. Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp. 48. num. 61.* Eſ-
cob. *de vtroque foro, art. 4. num. 103. verſ. 13.*
Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſp. 513.* Leſſi. *eod.
tract. lib. 2. cap. 26. dub. 17. num. 3.* Hurtad. *de
Iuſtit. tract. de contractib. diffic.* 4. Baſſeus
verb. ludus 3. num. 1. Machado *en ſu perfetto
Confeſſor. lib. 3. part. 5. tract. 7. docum. 7.* Villa-
lob. *in ſum. part. 2. tractat. 28. diffic. 2. num. 2.*
Bonacin. *diſp. 2. de contract. quæſt. 3. punct. 3.
n. 8.* Sanch. *in conſil. part. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 1. à
n. 3.* Trullench *in præcepta Decalogi, tom. 2.
lib. 7. cap. 27. dub. 3. n. 3.* loquentes de eo, qui
3 ludo prohibito alearum, vel taxillorum lu-
cratur. Ratio eſt, quia hæ leges, & ſimiles
non reddunt irritum ludi contractum, nec
efficiunt ludeores inhabiles ad dominium
transferendum, ſed ſolum concedunt per-
denti repetitionem, id eſt, quod poteſt apud
Iudicem petere ſi velit id, quod perdidit.
4 Æſtimat verò Couarr. *citato loco*, quem
ſequuntur plures, vt per Sanch. *de matrim.
lib. 6. diſp. 33. n. 33. & 34. & in præcepta De-
calogi lib. 2. cap. 23. num. 144.* Leſſ. *d. lib. 2. cap.
26. dub. 4.* Villalob. *part. 1. ſum. tract. 28. dif-
fic. 3. num. 2.* Diana *reſol. moral. part. 1. tract. 3.
miſcel. reſol. 8. & part. 2. tract. 5. miſcel. reſol. 94.*
Bonacin. *d. diſp. 1. de reſtit. q. 3. punct. 3. num. 2.*
Hurtado *vbi ſuprà diffic. 5.* Machado *d. tr. 7.
docum. 7. num. 5.* Trullench *d. cap. 27. dub. 4.
num. 2.* poſſe deinceps, ſi ſolueret, repetere
coram Iudicante, ètenim competit reten-
tio magis, cui actio datur, *l. inuito, §. cui
demus, ff. de regul. iuris.* Contrarium verò
defendnot Salon, Bañes, Sayr. Valent. Re-
bell. & alij apud Bonacin. & Trullench. *ci-
tatis locis*, & neruosè Læl. Mancin. *d. c. 117. à
num. 4* eum ſcilicet qui promiſit ſoluere, in-
terim debere, & deinceps repetere, ſi velit,
coram Iudice ſolutum poſſe. Ratio eſt, quia
in d. auth. vt alearum, ſancitur vt victus non
cogatur ſoluere, atqui parum eſt non cogi
in foro externo, ſi cogatur in foro interno:
tum quia luſor iuſtè acquirit obligationem
promiſſionis priuſquam aditus Iudex ſit,
cùm & iuſtè dominium acquirat quæſtus
è ludo facti, ergo interim petendi ius habet
ab eo, qui promiſit: quo fit vt excuſare ſe
promiſſor non poſſit, aut non iure faciat ſi ſe
excuſet: vtrumque probabile, & ſtandum
receptæ conſuetudini admonet Trullench.
d. dub. 4. num. 1. Et qui hanc ſecundam ſuſti-
nent ſententiam, & præcipuè Læl Mancin.
ad alia fundamenta, quæ pro priori adduci
ſolent, non abs re reſpondent.
Et io primis quòd nihil valent regulæ 5
illæ Iuris, competere ei retentionem, cui
actio datur, imò fruſtrà petere eum; qui
ſtatim reſtituturus eſt; *l. dolo, ff. de doli ex-
cept.* cum ſimilibus, ſiquidem in foro con-
tentioſo ſeruari debeat, non in foro poli.
Obiiciunt deinde circuitum iſtum quaſi 6
Reip. inutilem obtruncari oportere; ſed re-
ſpondetur non eſſe inutilem circuitum,
quo luſores ſic vexentur, vt à crimine quã-
tum fieri poſſit arceantur, *cap. debitores, de
iureiur.* in quod fruſtrà nituntur primæ ſen-
tentiæ auctores, nam dum probat eum, qui
vſuras promiſit, & iurauit, teneri ſoluere, &
ſolutas poſtea repetere, colligitur conſe-
quentia, ergo & qui pecuniam promiſit in
alea, interim ſoluere obligatur, ſed repetere
exinde poteſt: nec dicant illud ita eſſe ne
periurus ſit qui promiſit; nam & hic pro-
miſſum dare debet ne ſit infidelis. At (in-
quiunt rurſus) qui promiſit ſimpliciter vſu-
ras, ſed non iurauit, non tenetur in foro ani-
mæ, ergo ſingulare illud in iureiurando eſt:
negari non poteſt eum, qui vſuras promiſit,
ſoluere non teneri, quia creditor petendi
ius habet, ſi iuratum nõ eſt. At hic ludi cre-
ditor & petit, & iuſtè petit, itaque ſoluere
promiſſor debet ne infidelis ſit, qui parum
diſtaret à periuro, *c. iuramenti 22. quæſt. 5.*
Secunda quæſtio eſt, an certò ſciens po- 7
tiores partes ſe in ludo habere, ſponſionem
auget, teneatur reſtituere? Hanc quæſtionẽ
excitat, & reſoluit Læl. Mancin. *diſquiſit. ge-
nial. cent. 2. cap. 118.* & dicit ex Cou. rece-
ptam ſententiam eſſe reſtitui quicquid lu-
cro obuenerit, oportere, qui vt contrarium

verius putet, & luſori faueat, eo ducitur fudamento, quia naturalis ludi lex eam conditionem habet à conſenſu vtriuſque ludentis, vt qui meliorem, ac potiorem ludi partem habuerit, poſſit licèt certus de lucro, alterum ad augendam ſponſionem inuitare appoſitamque pecuniam augere, modò aliunde abſit dolus, vel fraus. Ioan. de Salas *de ludo dub.* 25.*num.*2. His præhabitis Læl. Mancin. *citato loco num* 5. ſic hac de re loquitur: *Sed vereor ne lex quadã noua, qua pro luſoribus valde faciat, ſtatuatur Æſtimo rationem eſſe alea, vt appoſitam pecuniam tradere ſceam debeat, cui potior pars obtigerit, vtque ſpondere is poſſit, qui pecuniam habet in diſcrimine, non qui certus victoria eſt: ſic enim & ille, qui peiorem ludi cacatam timet caute, & ſimulate augere ſponſionem poteſt, vt recedat is, qui meliori potitur: nam periculum aliquod ſubit: qui ſic ſponſionem auget, vnde quaſi venator per iocum dicitur, qui laceros artus, laceraſque veſtes referre ſoleat. Caterùm, vt deponat, vt inuitet, vt reſpondeat is, qui nullum fortuna diſcrimẽ ſentire poſſit, ex legè ludi eſſe, mihi certè non probabitur; eſt enim inuitatio quaſi adequabile fortuna certamen prouocatio, & qui ſupra aleam fortune eſt, non ad pugnam vocat, ſed ad exitium. Dicam potius neque aleam eſſe, neque ludum certa victoria potiri poſſe, cumque ſuſtineri vix queat ne luſor quaſi ex non iuſta cauſa acquirens generaliter reſtitutione grauetur, hanc ludentium legem vſque eo protrahere, vt ſuper certo augere ſponſionem liceat, ſuſpectum credo, atque interim communi ſententiæ haredam ſentio.*

8 Tertia quæſtio eſt, an poſſit bene cautus, peritúſque luſor ab imperitiore lucrari? Negat communis ſchola ſi talis peritia ſit vt certum quem victoriæ faciat; idque argumento illo, quia par eſſe conditio debet vtriuſque ludentis. Ita Sayr. *in claui Regia, lib.* 11.*cap.*12.*num.*18. Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib.*1. *numer.* 387. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2.*diſp.* 517. Filliuc. *in quæſt. moral. tom.*2. *tract.* 37. *cap.* 8. Ioan. de Salas *de ludo dub.* 25. *num.* 1. Machado *dict. lib.* 3.*part.* 3.*tract.* 7.*docum.* 6. *numer.* 3. Trullench. *d. cap.* 27.*dub.* 2.*num.* 3. Sed Læl. Mancin. *d. cent.* 2.*cap.* 19. in hac quæſt. ſic ait: *Sed vereor ne ratio iſta vera non ſit; paritas enim requiritur circa leges, quæ ludi illius ſunt, non circa modum peritia, vel induſtriæ. Cumque nulla melior ratio communem ſententiam iuuet, contrarium verius nonnulli æſtimant, eo firmati, quod reiecimus paulò antè certum de victoria augere ſponſionẽ poſſe. Addunt ſi duo certent de ingenio, lucrari eum poſſe, qui certus vincendi eſt. Ergo, &c. Veriſſime quidem, ſi duo ludentes id omnino velint, & quaſi paciſcantur inuicem, vt plus induſtria vincat quàm fortuna; quid enim prohibet duos, aut corporis, aut animi viribus certare velle, cumque qui ſuperiorem ſe eſſe agnouerit, ad pugnam egredi, vincere, & lucrari? ſibi enim imputare alter debet, qui ſuperioris vires maluerit experiri, quàm credere. At etiam ſi imperitior prudens ac ſciens ſeſe periculo exponat, nil vetat, perdere eum poſſe, quod & donare ſi ita velit, poteſt; noſtra diſputatio alia, atque alia eſt, nam peritum ſupponimus qui imperiti, nihil tale cogitantis illudere ineptiam velit, & ab inconſulta quadam facilitate lucrum captare. Hanc itaque alea vix patimur velle accedere, qui talis ingenio eſt, vt ſuprà aleam ſit. Cumque ludum dixerimus in fortuna variatione totum eſſe, abſque vlla etiam variatione communem ſententiam ſequimur, & formamus.*

Quarta quæſtio, vtrùm debeatur pecu- 9
nia lucrata ſub fide præſtita de lucro ſoluendo? & placuit hoc caſu ceſſare petitionem ex his quæ Benedict. Ægid. *in l. hoc iure part.* 1.*c.* 7. *numer.* 33. & 35. *ff. de Iuſtit. & iure*, poſt Cou. & Gutier. Gabr. Pereira *deciſ.* 88. *num.* 3. vbi refert latam fuiſſe legem ab Imper. Carolo V. qua cauetur ne pecunia etiam in ludo licito amiſſa ſub fide de lucro præſtita exigatur. Et ſic dum luditur credita pecunia victus in conſcientia ſoluere non tenetur, cùm id iure ſit prohibitum tam communi *in Auth. vt alearum vſus C. de religioſis, & ſumpt. funer.* quàm Regio, vt *in l.* 2. *tit.* 7 *lib.* 8. *Recop.* Ioan. Sanci. *in ſelectis diſp.* 48. *num.* 60. & plures apud Bonacin. *diſp.* 2. *de reſtit. q.* 3. *puncto* 3. *num.* 2. *cum ſeqq.* & apud Antonin. Diana *moral. reſolut. p.* 2. *tract.* 17. *reſol.* 8. & *p.* 3. *tract.* 5. *miſcel. reſol.* 94.

SVMMARIVM.

1 *Campana vna tantùm conceditur Fratribus Prædicatoribus.*

2 Extrauag. vnic. de officio Cuſtod. *refertur.*

3 *Campanarum numerus in vnaquaque Eccleſia qualiter addiscendus?*

Cap. Nimis iniqua. XVI.

POſt *numer.* 1. In tex. ibi, *Nec ſuſtinentes eos habere campanam*, &c. Vide plura circa

circa intellectum huius tex. *in collect. ad c. patentibus, de priuileg.* Et nunc addo ex relatis verbis huius tex. & ex *d. cap. patentibus,*
2 colligi, Fratribus Prædicatoribus non concedi niſi vnam tantum campanam. Deinde Ioannes XXII. *in Extrauag. vnic. de officio cuſtodis,* ad omnium Eccleſiarum quietē conſeruandam ſtatuit & ordinauit quòd Religioſi ordinum Mendicantium in nullo conuentu ſuo, vel loco plures campanas habeant quàm vnam ſine Sedis Apoſt. licentia: at ſi præter vnam aliam habeant eorum ſpecialiter vſibus deputatam, eam etiā pulſare valeant: ſed ſi plures ſine lite in vſus dumtaxat propios habuerint, illis etiam deinceps libere vti poſſint. Ex quibus etiam ante dictam Extrauag. licitum fuiſſe Religioſis plures habere campanas, reſoluunt Oldrad. *conſ.* 228. & Alberic. *in ſuo dictionario verb. Campana,* reſpondentes *d. c. patentibus,* loqui de oratoriis conſtitutis in priuatis domibus, de quibus notabiliter in Auth. vt in priuatis domibus ſacra myſteria non fiant: & dicunt hunc tex. in præſenti referre grauamen, quod inferebatur Prædicatoribus, & Minoribus quia prælati non permittebant eos habere campanas, & illud grauamen ibi tolli, non tamen exinde induci prohibitionem circa plures campanas. Sed iam hodie totum ad conſuetudinem referendum eſt, ita ut liceat ex vi huius conſuetudinis tam in Conuentualibus Religioſorum Eccleſiis, quàm in Parochialibus plures pulſare campanas, ex Angel. Rocha *in tract. de campanis c.* 16. *in princ.* & Vincent. de Caſtro nouo *in comment. ad reg. B. P. Auguſtini diſt.* 1. *c.* 1. §. 4. *pag.* 18. de conſuetudine in ſua Religione agens ſic loquitur: *Declaramus, quòd in principio Ordinis in domibus noſtris non habeamus niſi vnam campanam, vt notatur in cap. nimis, ext. de exceſſ. Prælat. & in c. patentibus, de priuileg. ſecundum Hoſtien. & Panor. Sed huic Conſtitutioni derogatum eſt per contrariā conſuetudinē quaſi generalem, nō quidem temere inductam, ſed ad excitandum Chriſtiani populi deuotionem, quæ cū iam præſcripſerit, vim ſine dubio legis obtinuit. Seruatur tamen hæc Cōſtitutio quoad hoc quod in diebus non ſolemnibus vnam tantum campanam pulſamus ad omnes horas, in feſtis autem duplicibus, vt ſupra, ad excitandam populi deuotionem pulſamus plures campanas in Matutinis, & in Veſperis & ad Miſſam Conuentualem.* De numero campanarum in vnaquaque Eccleſia addicendo S. Carolus Borromæ. *inter acta Eccleſ. Mediolanen. lib.* 1.
3 *cap.* 24 *pag.* 586. *col.* 2. ita conſtituit: *Si Eccleſia Cathedralis eſt, ſeptem, aut quinque ad minimum campanas ſi Collegiata tres, grandiorem ſcilicet, mediam, & minimam, ſi Parochialis totidem, aut duas ſaltem habere debet, eaſque diſtincto quodam ſoni concentu inter ſe conſentientes, pro varia diuinorum Officiorum, quæ fiunt ratione, & ſignificatione.* refert. Angel. Rocha *d. tract. de campanis c.* 54. *in fine.* Ego *in votis deciſiuis Canon. lib.* 3. *voto* 102. *num.* 57.

De Pœnitentiis, & remiſſionibus.

Tit. XXXVIII.

Cap. Quod quidem. V.

Poſt. *n.* 4. in tex. ibi, *Se tamen aſſerunt abſtinere non poſſe,* &c. Hinc pœnitentem non eſſe abſoluendum ſi occaſionē proximam vitare neglexerit, ſæpè iam monitus vſque dum expulerit, v. g. concubinam dum poſſit abſque ſcandalo, ſeu aliis magni ponderis incommodis. Ita eleganter Ioan. Sanci *in ſelect. diſp.* 10. *ā n.* 6. vbi *num.* 10. infert quòd ſi quis domi habeat fœminam, cui ſæpè copuletur, ſui tamen iuris non ſit, quia eſt filiusfam. non potens eiicere, abſoluendus eſt, ſi proponat firmiter ampliùs non labi, dum nec ipſe domum patris deſerere teneatur, neque per illum ſtet quin minus fœmina eiiciatur. Sufficit enim proponere nunquam ſe ſolum cum ſola conuerſaturum, & *num.* 16. Pariter infert filiumfam. non potentem eiicere è domo ancillam, cui ſæpè copulatur, fore abſoluendum toties quoties verè pœnituerit, etiam quando nullus apparet profectus, & *n.* 18. infert etiam non eiecta concubina poſſe abſolui pœnitentem cum reincidendi periculum ceſſat, v. g. quia deformis facta eſt, vel quia cognatio inter eos eſſet ſuborta quæ ab ipſis contemni non creditur, aut noua alia interſunt obſtacula; de his latè Trullench. *in præcepta Decalogi lib.* 6. *c.* 1. *dub.* 9. *n.* 15. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Adultera ſeipſam prodere non tenetur cum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ne iuſtæ proli officiat.*

2 *Filius non tenetur credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe.*

3 *Mater ſi ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe: tenetur in foro conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia.*

Cap. Officij. IX.

1 AD *n.2. & 3.* Plures in his duobus numeris citati reſoluunt adulteram cum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ſe ipſam prodere non teneri, ne iuſtæ proli officiat, adhibitis quibuſdam temperamentis; quibus addo Trullench. *in expoſit. Decalogi l.7.c 9. dub.5.n.4.* vbi reddit rationē, quia vita nullo pretio eſt æſtimabilis, nec ſunt reſtituenda bona minoris ordinis cum detrimento boni ordinis ſuperioris, & nouiſſimè Læli. Mancin. *diſquiſition. genial. & anniuerſ. iuris, diſput. cent. 2 cap. 116. pag. 273.* adulteram ſe prodere non teneri, affirmat cum perdurum videatur, & moraliter impoſſibile vt prodere ſe mulier debeat cum tantæ rei diſcrimine, cui perinde nec poſitiua lex obligare poſſit. *cap. erit autem lex 4 diſt.* Nam quod ratio dictat vt domino reddatur ſuum, damnúmve illatum ſarciatur, intelligitur modo abſque læſione id fiat corporis, aut famæ, quandoquidem cùm læſio incidit eiuſmodi, nihil tunc inuito domino fit: adeſſe enim videtur voluntas domini, ſi non expreſſa, ſaltim præſumpta, aut debita: cum velle debeat dominus ex recta ratione ne ſibi ſua res cum tam graui mortis periculo, aut famæ diſpendio reſtituatur; reticere ergo mulier poterit citra damnum ſalutis: ſic alibi conſultius, ac ſalubrius, alienum retinetur quàm dimittatur, nempe gladius, ſi ſuſpicari poſſis cum eo dominum graue aliquod facinus admiſſurum, *cap. ne quis arbitretur, §. duo ſunt 22. q. 5.*

2 Ex quo infertur filium non teneri credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe, niſi id demonſtret modū, quo credere hoc filius debeat, nempè per aliquam certitudinem, vel demonſtrationem, vt eſt longa abſentia, infirmitáſve, aut per indicia, coniecturas, & præſumptiones veroſimiles, aliàs verò, nec in foro conſcientiæ ei credere tenetur, quia iure præſumitur legitimus, & ſic conceptus ex marito legitimo, *l. filium 6. ff. de his, qui ſunt ſui, l. ſi vicinus 9. C. de nupt. l. Caſtellæ 9. tit. 14. part. 3. l. 7. in fine, tit. 2. vbi gloſſ. fin. part. 4.* Quare id reſoluunt Marta *de iuriſdict. part. 2. cap. 8. n. 16.* Azor. *inſtit. moral. p. 3 lib. 5. cap 6. q. 8.* Bonacin. *de matrim. quæſt. 4. puncto 15 num. 7. verſ. dixi qui indubitanter*, Catranza *de partu leg. cap. 5. sect. 2. num. 58. cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl. 788. n 4.* Eſcobar *de puritate probanda q. 6. §. 2. n. 26.* Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 3. tract. 5. miſcel. reſol. 30. in fine*, Trullench. *in expoſit. Decalogi lib. 7. c. 9. dub. 5. n. 9. & dub. 6. n. 1.*

Deinde infertur quòd ſi mater certò ſi- 3
bi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe, tenetur in foro Conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia, quod peruenit ad adulterum filium ex illius bonis, aliàs peccabit mort. vt omnes communiter fatentur, non tamen tenetur hoc filio nuntiare, niſi aliquo certo ſigno aut probatione poſſit confirmare, ita vt ex eo filius credere cogatur, ſi modo hoc facere poſſit abſque ſui infamia, & periculo mortis, alteriuſve grauis damni, aliàs quidē verum eſt ad id non teneri, etiamſi præſumat illum ſibi crediturum, quia cum credere filius non teneatur, exponit ſe mater ad actum inutilem, Bonacin. *d. puncto 15. ex n. 17.* Diana *d. reſol. 30. in fine.*

Cap. Cùm infirmitas. XIII.

AD *n. 2.* Vnde à peccatis per confeſſionem liberati homines vt plurimum ſalutem corporalem conſequuntur, S. Ioan. Chryſoſt. *in Ioan. homil. 37.* Ioan. Selu. *de benefic. p. 1 q. 5. n. 112.* Paul. Fuſc. *de Viſitat. lib. 2. c. 30. num. 10.* Sebaſt. Medices *in tract. Mors omnia ſoluit p. 1. n. 138.* Azeued. *l. 5. ex n. 2. tit. 1. l. 1. Recop.* Et hac de cauſa Eccleſia diuinitus edocta decreuit vt medici ſtatim vt vocantur ad curandos infirmos, conentur eos ad ſalutem animæ procurandam, & niſi medico ſpirituali peccata ſua confiteantur, vltra tertium diem ægrorum non viſitent, vt piè decreuit Pius V. *conſtit. ſua incip. Super gregem Dominicum 8. Mart. 1566* apud Laërt. Cherub. *in Bullar. tom. 2. pag. 178. aliàs pag. 134. in nouiſſ. impreſſ.* de qua vltra citatos in collect. vide Scort. *in ſelectas ſummor. Pont. Conſtitutiones epit.* 88. Ioan. Anton. Nouar. *in ſum. Bullarum tit. de medicis*, Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 12. c. 26. n. 40.* metipſum *de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 3. alleg. 91. & in ſum. Apoſtolicar. deciſ. collect. 467. num. 1. cum duobus ſeqq.*

De Sententia Excōmunicationis.

Tit. XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis ſententia in ſcriptis proferenda.*

proferenda, non autem memoriter.

2 *Excommunicationis ſententia proferri debet à Iudice, vel ab alio ipſius nomine, ex ſcriptis.*

3 *Excommunicationis ſententia debet ſaltim eſſe ſubſcripta manu iudicis.*

Cap. Cùm medicinalis. I.

1 AD *n.* 3. Quòd ſententia excommu-
nicationis in ſcriptis ſit proferenda
vltra citatos in col. docent per hunc
text. Stephan. Coſta *hic n.* 68. Marc. Anton.
Genuenſ. *in pract. Archiep. Neapol c.* 30. *n.* 1.
Piaſec. *in praxi Epiſcop. p.* 2. *c.* 4. *n.* 77. Sayr. *de
cenſur. lib.* 1. *c.* 13. *à num.* 1. vbi quòd in ſcri-
ptis, & de ſcripto à iudice proferri debet,
non autem memoriter, latè D. Sperel. *in
deciſ. fori Eccleſ. deciſ.* 39. *num.* 1. *&* 2. vbi *n* 3.
poſt Mar. Alter. *de cenſur. tom.* 1. *diſp.* 4. *lib.* 3.
cap. 2. *circa princ.* ſubdit quòd non ſufficit
2 vt ea prius ſcribatur, & poſtea à iudice
ſine ſcriptis pronuntietur, ſed neceſſe eſt
iudicem, vel alium ipſius nomine ex ſcri-
ptis illam proferre. Et ſatis eſſe quòd ſcri-
bat illam coram iudice, & eius nomine le-
gat, Suar. *de cenſur. diſp.* 3. *ſect.* 13. *n.* 4. Alter.
citato loco. Marc. Anton. Genuenſ. *in practi-
cab. Eccleſ. q* 739. Sperel. *d. deciſ.* 39. *numer* 6.
vbi *num* 7. ait tenere aliquos neceſſe non
3 eſſe ſententiam conſcribi manu ipſius iu-
dicis, cùm id text. hic non dicat, ſed ipſe
concludit debere ſaltem eſſe ſubſcriptam
manu iudicis, vel talis vt poſſit per teſtes
probari ſentẽtiam latam eſſe ex illis ſcriptis.

Cap. Si vero. IV.

AD *n.* 2. *in fine.* Rationem præſtat Anguian. *de legib. lib.* 4. *controu* 4. *num.* 40. dicens quòd cùm clericatus qualitas mutet ſpeciem, & hæc ignorata fuerit, iuri & rationi conſonum erat ex probabili ignorantia delinquentem excuſari, & antea *num.* 28. ex communi interpretum traditione *in hoc text.* tenet dantem operam rei illicitæ, ſi Petrum, v.g. percuſſerit, quem ex ignorantia craſſa ignorauit eſſe ſacerdotem, peccare peccato ſacrilegij, & excommunicatum eſſe, quia malum quod quis dans operam illicitæ actioni ex craſſa, aut ſupina ignorantia facit, nullam excuſationem habet, quia is apertè voluit rem illam illicitam, cui operam dabat, & volens illam, cenſetur eo ipſo velle id, quod per ſe & neceſſariò ſequitur ex illa, ex qua ratione infert quod ſi quis acceſſerit ad meretricem, quam ex ignorantia craſſa, ignorat eſſe ſuam conſanguineam, aut affinem, peccabit, non tantum peccato fornicationis, ſed & peccato inceſtus, ſicut peccaret ſi ſciret illam eſſe conſanguineam, vel affinem, nec ſanè effugiet pœnas pro peccato inceſtus lege ſtatutas.

SVMMARIVM.

1 *Clerici exemptionem & immunitatem non amittunt etiamſi dimiſſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi incorrigibiles exiſtant.*

2 Text. in præſenti *intelligitur vno modo.*

3 *Secundo modo interpretatur.*

4 *Tertio modo declaratur.*

5 Cap. vnic. de cleric. coniug. lib. 6. *citatur.*

6 *Quarto modo explicatur.*

7 *Citatio, ſiue alia iudicij forma neceſſaria non eſt quando adeſt notorietas facti permanentis.*

Cap. Perpendimus. XXIII.

POſt *n.* 3. Cùm notiſſima ſit iuris Ponti- 1
ficij regula clericos exemptionem &
immunitatem non amittere, etiamſi dimiſ-
ſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi
incorrigibiles exiſtant, *cap. contingit* 45. ibi,
ſi tertiò à te commoniti, de ſentent. excommun.
& ſic regulariter non poſſe clericos vllo mo-
do committi iudicibus ſecularibus, niſi Ec-
cleſia prius illos admoneat, corrigat, &
emendet, vſque dum appareat minimè eos
velle corrigi, & tandem in ſubſidium ad
Curiam ſecularem recurrere neceſſe ſit, *c. ſi
quis laicus* 11 *q.* 5. *c. cùm non ab homine, de iu-
dic.* videtur difficile Pontificium reſponſum
in hoc textu, quo docemur Sacerdotem ita
ad audendum proiectum quod falsò ſe fi-
lium Regis nominare præſumpſerat, & in-
ſuper armis acceptis ſeditionem fecerat, &
guerram, potuiſſe fuſtigari, & tradi patibu-
lo vt mortem pateretur, nec ob id interfe-
ctores indigere Sedis Apoſt. abſolutione,
etſi Laïci, ſicuti erat ille Cumes interfector
clerici; ea ratione aſſignata à Pontifice in
præſenti, quia Sacerdos tali modo exceſſe-
rat, vt non propulſando, ſed inferendo in-
iuriam fuerit occiſus.

Quare ad hunc textum interpretes varios 2
exquiſierunt intellectus. Et in primis Abb.
in c. 1. *de foro comp.* & Alex. *conſ.* 8. *n.* 1 *lib.* 1.
exiſtimant in hoc textu non fuiſſe ſermo-
nem de priuilegio fori, ſed de priuilegio
Canonis quòd amiſerat clericus, de quo ibi,

quia habitu dimiſſo plurima, grauiſſimáque facinora perpetrauerat, excitabátque ſeditiones, fuuentes peculiare diſcrimen inter duo priuilegia Cononis & fori, quod prius abſque ſententia Iudicis, & quod magis eſt, abſque monitione aliqua amitti poteſt, ſecundum verò non ita niſi præcedente monitione debita, atque incorrigibilitate, iuxta terminos *d. cap. cùm non ab homine.* Sed licèt hic intellectus aliquando nobis arriſerit, nunc verò diſplicet, quia negari non poteſt in hoc texru ſecularem Poteſtatem clericum iudicaſſe, quicquid ergo fuerit actum de priuilegio Canonis, re vera ſecularis Iudex fuit aduersùs clericum, in quo conſiſtit tota difficultas.

3 Secundo loco Guid. Papæ *deciſ.* 401. & plures citari à Iulio Claro *§ fin. q.* 36. *n.* 27. arbitrantur ideò clericum, de quo hic, iudicari, puniríque potuiſſe per ſecularem poteſtatem, quia læſæ Maieſtatis crimen perpetrauerat, vt ex facti ſpecie conſtat, & eo ipſo clericale priuilegium amiſerat propter grauitatem, & atrocitatem tanti criminis. Sed nec is intellectus verus eſt, quia verior tenet ſententia clericum etiam læſæ maieſtatis reum puniri non poſſe à ſecularibus Iudicibus, vt dixi, & latè probaui *in collectan. ad cap. ſi quis laicus* 19. 22. *quæſt.* 5.

4 Tertio loco gloſſ. *in cap.* 2. *de foro compet.* Iul. Clar. *§. fin. quæſt.* 36. *num.* 25. Aufrer. *de poteſt. ſeculari reg.* 1. *num.* 27. Couarr. *practic. cap.* 32. *num.* 2. & Plaza *de delictis cap* 8 *num.* 26. in ea fuerunt ſententia vt exiſtimarent ideò in hoc textu clericum iudicari potuiſſe à poteſtate ſeculari, quia omne priuilegium amiſerat dimittens habitum clericalem, & tam grauibus criminibus, & enormitatibus ſe immiſcens, iuxta text *in d. cap. cùm non ab homine*, in ſecundo caſu; in-
5 quiunt præterea decreuiſſe Alexandrũ III. *in cap.* 1. *de apoſtat.* vt clerici, qui relicto ordine clericali, & habitu ſuo, in apoſtaſia tanquam laici conuerſantur, ſi in criminibus comprehenſi teneantur, per cenſuram eccleſiaſticam non liberentur, id eſt, non iuuentur beneficio Canonis excummunicationem ſtatuentis contra eos, qui violentas manus in clericos iniiciunt, & poſt eum Boniſacium VIII. *in cap. vnic. de cleric. coniug. in* 6. non aliter voluiſſe clericos priuilegio canonis gaudere, niſi veſtes deferant clericales, quaſi ſtatim dimiſſo habitu priuilegium amittant, quaſi in clerico in enormitatibus ſe immiſcentе aliqua non requiratur monitio ad amittendum priuilegiũ fori, quod expreſsè tenent Farinac. *in praxi criminquæſt.* 8. *num.* 56. Mar. Anton. *var. reſol. lib.* 3. *reſol.* 48. *num.* 6. *in fine*, Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 15. *cap.* 5. *num.* 33. Sed non immeritò reprehenduntur à Card. Imola, Butrio, & Abb. *num.* 4. *in d. cap.* 2. *de foro comp.* & ab Alexand. *conſ.* 8. *num.* 1. *lib.* 1. negantibus clericus ob delicta quantumuis enormia fori priuilegium amittere, idem tenent Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.* 139. *lit B.* Bellet. *diſquiſit. clerical. part.* 1. *de fauore clericor. perſonali*, §. 7. *num.* 3. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.* 2. *alleg.* 12. *num.* 22. *num.* 24. ex ea ratione, quia nullibi expreſſum reperitur quòd non præcedente trina monitione, & non data incorrigibilitate priuetur clericus priuilegio fori, vt à Iudice ſeculari valeat carcerari, imò videtur expreſſus in contrarium ordo ſcriptus à Pontifice *in dict. cap. cùm non ab homine*, ſaltim de Iure communi, licèt hodie attenta noua Concilij Trident. diſpoſitione *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 6. neceſſariam non eſſe trinam monitionem ad effectum, vt clericus non incedens in habitu, & cenſura amittat fori priuilegium, vt aduertunt plures per me citati *dict. alleg.* 12. *n.* 19. *&* 22. *in fin.*

Quarto loco Alexand. de Neuo *conſ.* 59. 6
num. 21. *&* 22. Farin. *dict. quæſt.* 8. *numer.* 55. Caball. *reſol. crimin. caſu* 60 *numer.* 17. Bellet. *dict.* §. 7. *num.* 3. *verſ. ſecundum*, diſtinguunt inter clericum deprehenſum in crimine non enormi ſine habitu & Tonſura, in quo caſu tenent trinam requiri monitionem, vt clericus qui monitus habitum & Tonſuram non reaſſumit, amittat priuilegium clericale, & ſic procedunt *cap. fin. de vita, & honeſt. cleric. & cap. in audientia, & cap contingit el* 2. *de ſentent. excom.* Et inter clericum enormia crimina perpetrantem, quem abſque vlla monitione amittere fori priuilegium reſoluunt citati, ex text. *in præſenti*, quem ſic interpretantur, & hanc ſecundam diſtinctionis partem intelligunt, vbi clericus non illum, ſed plura commiſit crimina, ita vt quaſi inueteratus in illis perſeueret, aduertentes ideò omnia iura in hac materia loqui in numero plurali. Addit eleganter Anguian *de legib. lib.* 2. *controu.* 5. *num.* 29. clericum, de quo in hoc textu, in manifeſtis facinoribus, & grauiſſimis ac atrociſſimis delictis quotidie deprehenſum cum maximo ſcandalo, & totius Reip. præiudicio, ac nouiſſimo detrimento, quibus periculis, & malis nullo pacto viſum fuit aliter ſuccurri poſſe, maximumq; eſſe periculum in mora, neq; ſubſidiũ afflictę Reip. vllatenus dilationẽ pateretur, incepit quidẽ

fori

fori priuilegium eſſe damnoſum, ob qoam iniquitatem fuit extinctum, & omnino ceſſauit, arg. *l ex facto, ff. ne vulgari, & c. ſugge-*
7 *ſtum, de decim.* abſque vlla iudicij forma, aut citatione aliqua: nec enim euidentia patrati ſceleris clamore aliquo indiguit: docemur enim neceſſariam non eſſe citationem ſiue aliam iudicij formam quando adeſt notorietas facti permanentis, *cap. bona, § porrò, de elect. c. euidentia, de accuſat. deciſ. Pedem. 68. n. 30.* Tiraq. *in tract. Res inter alios acta, lim 2.* idcóque rectè potuit clericus ille à ſeculari poteſtate damnari ſine timore excommunicationis; quem verum eſſe ac germanum huius text. intellectum prædicat Anguian. *citato loco.*

Cap. A nobis. XXVIII.

AD *n. 9. in princip.* Quamuis nonnulli vltra citatos doceant in defectum ſacerdotis etiam alium inferiorem clericum, imò & laicum, à cenſura excommunicationis in mortis articulo abſoluere poſſe, ſicut & Indulgentias applicare ad hoc vt defunctus poſſit ſepeliri in loco ſacro, & pro ipſo publicè Miſſa celebrari, ex quorum numero ſunt Syluestr. *in ſum. verb. Abſolutio 1. n. 8.* Ioan. de la Cruz *p. 2. de excom dub. 4. concl. 1.* Valer. *de differ. inter vtrumque forum, verb. abſolutio, differ. 13.* Raguc. *de abſolut. q. 124.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp. 44. num. 7.* At contraria ſententia videtur verior & receptior, quam vltra citatos ſuſtinent Cou. *in cap. alma mater, p. 1. §. 11. num. 9.* Nau. *in man. cap. 26. num. 26. & in c. 1. in princ. num. 86. de Pœnit. diſt. 6* Nicol. Garc. *de beneſ. p. 12. cap. 5. n. 353.* Coninch. *diſp. 14. dub. 16. num. 236.* Villalob. *in ſum. tom. 1 tract. 16. diffic. 20. n. 14.* Thom. del Bene *de immun. Eccleſ. dub 4. ſubſect. 32. à num. 1. pag. 127.* vbi *num. 4.* reſpondet ad text. *in cap. ſanctum, de conſecr. diſt. 4.*

Cap. Per tuas. XL.

AD *n. 3. lin. 2. pag. 322.* ibi, *poſt ſententiam,* lege, *poſt appellationem.*

Poſt *n. 3.* In text. *verſ. verùm in aliis*, iuncto *c. cùm contingat 36. verſ. verùm, de officio deleg.* Collige ex his iuribus excommunicatum appellantem non eſſe audiendum ſuper appellationis proſequutione, niſi poſtquam ab excommunicatione fuerit abſolutus. Sed obſtat *cap. cum inter 6. verſ. porrò, cap. ſignificauerunt 11. cap. vlt de except. cap. 1.* vbi notant omnes *de reſcript in 6.* in quibus probatur poſſe excommunicatum etiam non abſolutum in iudicio appellare, ſicut & appellationem proſequi, ex ea ratione, quia appellatio inuenta eſt, & ordinatur ad legitimam appellantis defenſionem contra iniquitatem, vel imperitiam iudicantis. *l. 1 ff. de appellat c. ſuggeſtum 15. in princ. & c. cum ſpeciali 61. verſ porrò, eod tit. de appellat.* Idque procedit non tantùm vbi is, qui in lite reus erat, excommunicatus appellat, verùm etiam vbi originarius actor, qui alium conuenerat ſuccumbens, & tempore latæ ſententiæ excommunicatus appellationem interponit; adhuc enim is admittitur, ex eadem ratione, & regula generali, quæ quibuſvis excommunicatis in iudicio omnem legitimam defenſionem, & conſequenter appellationem concedit, & ita in ſpecie probat, *d. c. ſignificauerunt*, vbi Capitulum originaliter agebat contra alios, & tamen non obſtante excommunicatione admittitur appellans, & appellationem proſequens, vt *ibi* explicant *gloſſ. pen.* Abb. & Doctores communiter ſecundùm Pariſ. *n. 31.* Roder. Xuar. *alleg. 13. n. 12.*

Pro concordia horum iurium Abb. *in præſenti, num. 7.* quem alij ſequuntur *hîc*, idem Abb. *in d. c. ſignificauerunt, n. 13. in fine eum ſeqq.* vbi Felin. *num. 7. verſ. circa*, & Pariſ. *num. 34.* idem Abb. *in d. c. vlt. de excep. n. 6.* & illic Pariſ. *num. 5. in fine*, Deci. *in cap. intelleximus, num. 7. & 11. de iudic. DD. in d. c. cùm contingat*, differentiam conſtituunt inter excommunicatum appellantem à ſententia excommunicationis, qua tenetur, & eum, qui non ab excommunicatione, ſed ab alia cauſa diuerſa, in qua litigans ſuccubuit, appellat, vt in priori procedat text. *in præſenti. & d. cap. cùm contingat*, cum ſimilibus; quicquid controuertat Alciat. *in d. cap intelleximus, n. 13. & 34.* In poſteriori verò procedat text. *in d. cap cùm inter, & in d. cap. ſignificauerunt*, cum ſimilib. Cuius differentiæ non ineptam rationem aſſignat Abb. dictis locis, quem ſequuntur præcitati, & ſatis illum probat *d. cap cùm contingat, verſ. verum*, ibi, *cùm etſi pro certo*, &c. iuncto *d. verſ. verum in aliis*, ibi, *ne videatur*, &c. licèt dubitet Alciat. *d. num. 34.* Sic planè dum text. hic *in princ.* dicit excommunicatum non habere vocem appellandi, eo quòd ab Eccleſia ſeparatus eſt, vel non decidit, ſed refert quorundam opinionem, quam non probat ſecundùm *gloſ. 1.* ibi, Abb. *n. 2* & alios. Vel cum *gloſſ. 2.* intelliguntur de voce appellandi ad hoc vt ſuſpendatur excommunicatio iam incurſa, quæ cùm ſuam ſecum trahat executionem, per appellationem non ſuſpenditur, *cap paſtoralis 53. §. caterùm, de appellat.* & huic intellectui conſonant verba ſequentia huius text. ibi, *vtpote ab Eccleſia ſeparatus*, id eſt, iam per excommunicatio-

nem ligatus,quaſi dicat Pontifex , non habeat excommunicatus vocem appellandi, vt per eam excommunicationem euitare, aut ſuſpendere poſſit , quippe cum iam ſeparatus ſit per ſententiam , quæ ſecum attulit executionem , ac ſubinde per appellationem non ſuſpenditur.

4 Aduerte tamen excommunicatum appellare poſſe, & appellationem proſequi in iudicio,& ſic à ſententia ſeu grauamine iudiciali,non verò extra iudicium , & ab extraiudiciali ; ex Abb. *numer.* 17. Imol *col. vlt.* Deci. *num.* 21. Felin. *num.* 18. & Pariſ. 31. *in d.c. cùm inter*, poſt alios,quos citant,quorum ſententia ſuadetur tum ex eodem *cap. cùm inter, verſ. porrò*, ibi, *ſi contra iuſtitiam condemnetur*, *d.c. ſignificauerunt*, ibi, *à qua ſententia*,&c. *& d.c. vlt* ibi, *à iudicibus*, &c. in quibus omnibus agitur de appellatione iudiciali ab excommunicato interpoſita , nec vlibi ſit mentio de extraiudiciali: tum etiam quia iura non dicunt abſolutè & indiſtinctè concedi excommunicato omnem legitimam defenſionem , ſed cautè adiiciunt in iudicio , & ad illud ſe reſtringunt , vt patet *ex d.c. cùm inter , verſ. inquiſitioni*, ibi, *in iudicio* , *& d.c. ſignificauerunt.* verſ. *cùm omnis*, ibi, *in iudicio*: & iuuat ratio , quia cùm lex Canonica dicat excommunicatum conueniri poſſe , & eundem cogat reſpondere in iudicio , debuit omnem legitimam defenſionem in eo concedere , vt ſeruetur æqualitas,& ne iudicium claudicare videatur, iuxta *d.c. cum inter* , ibi, *cùm non debeat*, &c. & ne aliter ſequatur abſurdum ſi actore impugnante excommunicato denegetur defenſio , ſic enim daretur illi contra hunc maxima fraudis , & malitiæ occaſio, & multoties condemnaretur is , qui ſecundum iuſtitiam fuerat abſoluendus,vt inquit tex. *in d. verſ. inquiſitioni*, ibi, *ac ſatis videatur abſurdum*. &c. quæ omnia ceſſant in appellatione & defenſione ab actu extraiudiciali,ad quem lex non cogit , quinimo nec admittit excommunicatum , præterea appellatio extraiudicialis, propriè & ſtrictè loquendo, non dicitur appellatio, de qua intelligi debent iura prædicta , *& cap. 1. de reſcript. lib. 6.* ſed lato modo & ſecundum quid , & magis dicitur prouocatio ad cauſam , per quam appellans alium vocat , & ſic agens citat ad cauſam peragendã apud ſuperiorem, ad quem appellatum eſt, *cap. cùm ſit Romanis* §. *ad fin. princ.* ibi , *nec ſolent*, &c. *de appellat.* vbi Deci. *num.* 9. ergo ſicut excommunicatus in iudicio agere,& alium vocare , aut conuenire nequit , iuxta *d. cap. intelleximus*, ita nec extraiudicialiter appellare , & ex his hæc pars videtur multo verior contra Anton. *in d. cap. cum inter* ; & licèt DD. paſſim diſtinguant inter appellationem omnino extraiudicialem, quæ non à ſuperiore,ſed à priuato , & eam quæ non eſt omnino extraiudicialis , & à ſuperiore, non tamen iudice , ſed abſque iudicio proponitur,vt ad illam nuſquam , ad hanc verò ſemper admittatur excommunicatus, vt per Abb & relatos per Deci. Felin. & Pariſ. *vbi ſuprà*, communem dicentes, probabilius tamen eſt cum eodem Deci & Pariſ. etiam in poſteriori membro excommunicatum appellantem non eſſe admittendum ex eiſdem fundamentis.

Cap. Nouerit. XLIX.

AD *num.* 3. Quòd nulla conſuetudo valet, & ſubſiſtit ſi tendat contra immunitatem eccleſiaſticam tam ex diſpoſitione iuris communis *in hoc text. in cap. clericis , de iudic.* quàm Bullæ in Cœna Domini , docent Philiarch. *de officio Sacerdotis tom. 1. p. 1. lib. 3. c. 9.* Surd. *conſ.* 301. *numer.* 52. *Colleg. Bononien. in reſp. contra Venetos n.* 59. Vigian. *in tract. de libert. eccleſ. diſp. 2. concl. 4. & diſp. 3. concl.* 1. Vgolin. *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini c.* 7. Ioan. Franc. Fagnan. *in tract. de iuſtit. cenſur. Pauli V. p. 4. fol. mihi* 116. Paul. Comitol. *in tract. apologet. contra Venetos c. 3. numer.* 8. Azor. *inſtit. moral p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1.* Peſant. *tract de immun. eccleſ diſp. 2. num.* 2. Acoſta *in Bul. Cruciata q.* 79. Mart. *de iuriſdict. p. 4. cent. 5. caſu. 7 n. 12. & caſu* 101. Souſa *contra Venetos fol mihi* 72. Tanner. 2. 2. *diſp. 5. q 5. dub. 10. n.* 132. Alter. *de cenſur. tom. 1. lib. 5. diſp. 16. cap.* 2. Bonacin. *etiam de cenſur. diſp. 2. q. 4 puncto.* 2. Layman. *in Theolog. morali lib. 4 tract. 9. c. 10 n.* 1. Filliuc. *in quæſt. moralib. tom. 1. tract. 16. c. 10. num.* 255. Duard. *in Bull Cœnæ Domini cap. 14. diſp. 75. num 2. & diſp. 76. n. 5. & lib. 2. can. 14. q. 9. n.* 8. Bellet. *diſquiſ. clerical. p. 1. tit. 3. §. 3. num.* 8. Ratio eſt , quia laici cùm ſint incapaces iuriſdictionis eccleſiaſticæ , nunquam poſſunt ſe tueri conſuetudine aliqua , etiam immemorabili , cum nunquam illa legitima eſſe poſſit ad præſcribendum , vt docent Card Bellarm. *in reſp. ad quandam epiſt. pro Venetis* , Suar. *pro defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 4. c. 32. n.* 23. ibi, *Ex dictis ſatis conſtat nullam conſuetudinem, etiamſi immemorabilis ſit , nullo modo contra immunitatem eccleſiaſticam præualere poſſ.*

SVM

Cap. Pueris. LX. & Vlt.

AD *n.2.* Quòd pueri doli capaces ſententiam excommunicationis propter clerici percuſſionem ipſo iure latam incurrunt, vltra citatos *in collect.* docent Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu 9 num. 13.* Quintil. Mandol. *de minori ætate, cap. 4. n. 36.* Franc. Marc. *p. 2. deciſ. 822.* Paul. Comit. *reſponſ. moral. lib 6. q. 18* Ioan. Enriq. *in compendio caſuum Conſcientiæ, cap. 4. num. 8.* Vnde infert Cardoſ. *in praxi iudicum & aduocat. verb minor, n. 17.* quòd minor impubes doli capax ſi clericum percutiat, incurrit excommunicationem maiorem ſicut adultus, attamen minùs punitur, quia non mittitur ad ſummum Pont. ſed abſoluitur ab Epiſcopo; & ideo text. *in c. 1. & 2. de delict. puer.* dum probant peccata in pueris, non ita vt in maioribus eſſe plectenda, de pœnis corporalibus loquuntur, quæ ratione ætatis minuuntur, *l. auxilium, §. etiam, l. ſi ex cauſa, cum ſimilibus, ff. de minor.*

De Verborum ſignificatione.

Tit. XL.

SVMMARIVM.

1 *Abſolutio cum clauſ. ſatisfacta prius parte, vel ſatisfactione præmiſſa, quomodo danda, oſtenditur.*
2 *Aduerſarius in hoc text. quis dicatur.*
3 *Abſoluendus, ſatisfacta parte, ſi non poteſt ſatisfactionem præſtare, quid faciendum?*
4 *Abſolutio data ab ordinario non ſatisfacta parte valida, ſed iniuſta.*

Cap. Ex parte. XXIII.

1 AD *num. 3. in fine.* Nota quòd vbi Pontifex committit, vel concedit alicui facultatem abſoluendi excommunicatum, *ſatisfacta prius parte,* ſeu *ſatisfactione præmiſſa,* vt *in cap. 1. de iudic.* ſi offenſa, debitum, aut contumacia manifeſta fuerit, non ſufficit cautio, vel ſatiſdatio, licèt idonea, ſeu realis ſatisfactio, aut ſolutio neceſſaria eſt, iuxta textum in præſenti, obſeruant plures, vt per Cou. *in cap. alma mater, p. 1. §. 11. n. 11.* & alij, vt per Henriq. *in ſum. p. 2. lib. 13. de excom. cap. 28. lit. B.* quamuis vbi offenſa, debitum, vel contumacia dubia exiſtit, ſufficiat cautio idonea, id eſt, pignoratitia, vel fideiuſſoria, quæ attento iure ſufficiens, & idonea dicitur, ad differentiam ſimplicis cautionis, iuxta *l. ſi mandato 59. § vlt. ff. mandati,* probat in ſpecie text. *in præſenti,* vbi gloſ. *verb. ſufficiens, cap. qua fronte 25.* vbi gloſ. *verb. cautè, de appellat. gloſ. 3. in c. ad noſtram el 2. de iureiur.* vbi DD. poſt alios Cou. *citato loco,* & Nau. *in man. cap. 26. n. 7.* declarando vt per Menoch. *de arbitr. caſu 142.* poſt *gloſ. 2. in cap. ex publico de conuerſ. coniug.* licèt Deci. *in d. c. 1. lect. 2. ſuper gloſ. pen. & in d. c. qua fronte, in fine,* poſt Hoſt. & Alex. & Sylueſt *in ſum. verbo abſolutio 3. num. 3.* reſoluant data offenſa, debito, vel contumacia dubiam non requiri cautionem pignoratitiam, vel fideiuſſoriam, vel iuratoriam ſufficere: pro quibus expendi poteſt *cap. Venerabilibus, § porrò, verſ. ſimiliter, & verſ. idem eſt, de ſentent. excom. in 6.*

Intellige primò hanc differentiam inter offenſam, vel contumaciam manifeſtam, & inter dubiam procedere in foro exteriori: nam in interiori, in quo ceſſat præſumptio, & præualet veritas, *c. veritati 8. diſt.* notatur *in c. tua, & in c. is qui fidem, de ſponſal.* attenditur an pœnitens excommunicatus ſciat, aut neſciat ſe debere, alium offendiſſe, aut quantum, & cui ſoluere teneatur, vt ſic realiter ſatisfacere, vel idoneam cautionem exhibere debeat, ex Nau. *d. n. 7. & c. 27. n. 278. verſ. quarto, & verſ. ſexto,* ſequitur poſt alios Henriq. *in ſum. p. 1. lib. de indulgent. c. 13. n. 2. lit. I.*

Intellige ſecundò per partem in hac materia, ſicut & in aliis ſimilibus, tantummodo intelligi aduerſarium, ſeu partem aduerſam ei, qui abſoluendus eſt, non verò iudicem, aut notarium, quibus vel aliquid ex condemnatione applicatur, vel ſalarium ſolui debet, ex Sot. *in 4 diſt. 22. q. 2. art. 3. col. 2.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 5. num. 30. cum ſeq.* Martin. Ledeſm. & alij, quos ſequitur Henriq. *d. cap. 28. num. 1. lit. L, cum ſeq. & d. cap. 13. num. 2. lit. M,* vbi communem dicit. Diana *reſolut. moral. p. 1. tract. 11. reſol. 22.* Trullench. *in expoſ. Bullæ S. Cruciatæ, lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 12. num. 1.* Vnde pari ratione ſub huiuſmodi ſatisfactione non includitur pœna, quæ pro excommunicatione, vel alia legis tranſgreſſione incurritur: ſiquidem ea non ſoluta poteſt à peccato & excommunicatione abſolutio concedi, ex gloſ. *verb. officij, in Clem. 2. de hæret.* quam ad hoc poſt Aretin. notat Nau. *in man. cap. 23. num. 66. & conſ. 75. num. 38. de regularib. in antiq.* Cou. *de ſponſal. p. 2. cap. 6. § 8. num. 17.* Quod eſt notandum ad varias Conſtitutiones ſynodales, quibus pecuniaria pœna impunitur 2

imponitur excommunicatis, vt non ſoluta pœna, de qua agunt, in Conſcientia poſſit quis à peccato & excommunicatione abſolui.

3 Intellige tertiò realem ſatisfactionem, vel cautionem idoneam iuxta ſuperiorem diſtinctionem neceſſariò eſſe exhibendam, vbi abſoluendus illam præſtare poteſt, alioquin ſatis erit, eam quam poteſt, & ſic iuratoriam, vbi aliam nequit, arg. *cap. Odoardus, in fine, de ſolut.* vbi DD. *auth. generaliter C. de Epiſcop.* reſoluit gloſ. *verbo pro contumacia, in præſenti*, communis, vt per Tiraq. *de retractu tit. 1. §. 1. gloſ. 18. num.* 49. Cou & Nauar. *citatis locis*, Henriq. *d. c. 28. num. 1. lit. F*, Diana *d. tract. 11. reſolut.* 24. Ludou. à Cruce *in expoſit. Bullæ Cruciatæ diſp. 1. cap. 4. dub. 2. num.* 15. Trullench. *d. dub. 12. numer.* 2. nam impotentia liberat ab obligatione dandi pignora, & fideiuſſores, & facit ſufficere cautionem iuratoriam, *Auth. generaliter. C. de Epiſcop. & cleric. §. ſed hodie, Inſtit. de ſatiſdat.* Auiles *ad c. 6. Prætor. verbo pobres n.* 11. Perez *l. 2. verb. confiadores tit. 11. lib. 4. Ordin.* Ceual. *commun q. 66. num.* 7. Farin. *in praxi crimin. q 23. num. 43. & q. 107. num.* 38. Sanch. *de matr. lib. 107. diſp. 18. num.* 8. quæ reſolutio rectè procedit vbi attento iure communi, & ex poteſtate ordinaria abſolutio concedenda eſt; vbi verò ex poteſtate delegata per litteras, Bullam, ſeu Iubilæum, ſub forma conſueta, ſcilicet *ſatisfacta parte*, ſi excommunicatus nullatenus præſtare poſſit realem ſatisfactionem, vel cautionem idoneam ad quam tenetur, non erit à delegato abſoluendus, quia ex verbis & forma conceſſionis, à quibus recedere non licet, *cap. cùm dilecta, de reſcrip.* cum ſimilibus, conſtat delegatum recipere poteſtatem abſoluendi ſub ea forma, & conditione ſi pars ſatisfacta ſit, non verò aliter; & inſuper, quia non committitur delegato arbitrium examinandi, aut iudicandi, an abſoluendus poſſit, vel non poſſit præſtare ſatisfactionem, vel cautionem, ad quam tenetur, & ita in ſpecie poſt Sot. obſeruat Nau. *d. conſ. 75. n. 36. cum ſeq.* Gutier. *d. c. 5. num.* 19. poſt alios Henriq. *d. cap. 28. num.* 2. licèt oppoſitum, ſcilicet excommunicatum in ea ſpecie abſoluendum fore, ſub ea cautione quam præſtare poteſt, intendant Valer. *de differ. inter vtrumque forum, verb. abſolutio differ. 15. num. 6. verſ. ſed certè*, Villal. *in ſum. tract. 27. clauſ 9. §. 2. n.* 22. Ludou. à Cruce *d. dub. 2. num* 7. Trullench. *d. dub. 12. num.* 8. idem Henriq. *d. cap. 13. de Indulgent. num.* 2. apud quem *ibi, & d. c. 28. num. 2. & 4.* videbis quòd tunc temporis fieri debeat, & ad quem recurrere oporteat, vbi excommunicatus volens ſatisfacere non habeat cui ſoluere, vel à quo abſolui poſſit, velut quia aduerſarius, vel iudex ſunt in locis remotiſſimis, quod etiam declarat Trullench. *d. dub. 12. num.* 10.

Vltimò intellige hanc abſolutionem ab 4
ordinario ad quem iure competit conceſſam excommunicato non præmiſſa debita partis ſatisfactione validam, ſed iniuſtam eſſe, quia non fertur contra leges, ſeu ius conſtitutionis, ſed contra iuſtitiam litigatoris, ſeu partis, cui ſatisfieri debuit, probat *d. cap. venerabilibus, §. ſane, in fine*, vbi notat gloſ. *verb. competit*, & DD. communiter poſt alios Cou. *d. §. 11. num.* 7. Nau. *d. c. 27. n.* 37. Henriq. *d. c. 28. n. 3. lit. V.* Trullench. *d. dub. 12. num.* 5. Sic ſimiliter licèt ad eandem excommunicati abſolutionem neceſſariò requiratur forma Eccleſiæ, de qua *in cap. cùm deſideres 15. & in cap à nobis 28. de ſentent. excom. & in d. §. ſane*, ibi, *iuxta formam Eccleſiæ, quæ forma conſiſtit in iuramento de parendo mandato Eccleſiæ cap. ex tenore 10. cum ſeq. illo tit.* & in nonnullis, aliis de quibus *in d. c. à nobis in fine*, tradit Nau. *in man. c. 26. num. 8. & in cap. 1. in princ. num. 54. de Pœnit. diſt.* 6. Henriq. *vbi proximè num.* 4. valebit tamen abſolutio abſque huiuſmodi forma; quippe quæ tantùm inducit ſolemnitatem accidentariam, & ordinem, nec habet clauſulam irritantem, nec directè prohibet abſolutionem aliter fieri, & ita obſeruat gloſ. *vlt. in cap. ne manifeſta 2. q. 1. & gloſ. vlt. in d. cap. cum deſideres*, recepta communiter ibi, & alibi, vt per Cou. & Henriq. *vbi ſuprà lit. X*, Nau. *d. c. 1. num. 56. & d. c. 26. num.* 9. Pro quibus facit *l. vlt.* ibi, *huic adiicimus*, iuncta *l. pen.* vbi Salic. *C. de ſentent. ex breuil.* & *cap. decet, §. ordinarij*, ibi, *& nihilominus*, vbi gloſ. *verb. proceſſum, de immun. Eccleſ. lib.* 6. licèt contradicere videantur Hoſt. *in ſum. de ſentent. excom. §. qualiter*, & Caiet. relatus à Cou. *vbi ſup.* Si tamen delegatus, vel Confeſſarius, cui per litteras ſpeciales, vel Cruciatam committitur abſolutio excommunicati ſatisfacta priùs parte, illum abſoluat non præmiſſa ſatisfactione, corruit abſolutio ex defectu poteſtatis, quæ Confeſſario, vel delegato huiuſmodi non aliter competit quàm per litteras, vel Bullam ſub ea expreſſa ſatisfactionis forma, vel conditione, quæ licèt aliàs inſit, à iure, ſi tamen expreſſa ſit, & committatur, abſolutionem vitiat, iuxta d. cap. *cum dilecta*, vbi gloſ. verbo iuris ordinem, aduertunt in ſpecie Nau. *d. n. 37.* Sot. *d. art. 3. col. 4.* & eſt de mente multorum, quos citat Henriq. *vbi ſuprà*. Et pro

illis

illis expendi poteſt. *d. §. ſanè, in fine*, per argumentum à contrario, vel ab ſpeciali, ibi *Superiori competit de excommunicatione cognoſcere*, quæ verba ſignificare videntur textum illum agere de ſuperiore, cui iure communi & propria competit poteſtas cognoſcendi, & abſoluendi, ad differentiam illius, cui non ſic, ſed ex delegatione & conmiſſione competit ſub forma ſatisfactionis præmittendæ. Iuuat doctrina gloſ. *verb. inhibentes, verſ. per hoc, in Clem. 1. de iurepatron.* quam vltra DD *ibi*, probat communis, vt per Felin. *in 4 col.* Deci. *num 6. in cap. ex parte, de conſtit.* Nau. *d. conſ.* 75. *n.* 36. dum docet quòd vbi alicui aliàs non habenti conceditur poteſtas faciendi aliquem actum ſub certa forma conditione, vel modo non valet actus aliter geſtus ex defectu poteſtatis, iuxta quæ intelligunt nonnulli *d. cap. cùm deſideres, in fine*, dum probare videtur abſolutionem excommunicatorum pro violenta manuum iniectione in clericos abſque forma Eccleſiæ non valere, contra communem *vbi ſup.* vt ſcilicet textus ille procedat in ea abſolutione reſeruata Sedi Apoſt. iuxta *c. ſi quis ſuadente* 17 *q.* 4. quæ abſolutio in eo caſu committitur ſub forma & conditione cautionis iuratoriæ, *d c. ex tenore*, ibi, *vice noſtra*, & ibi, *receptio ab eo iuramento*; vnde abſolutio abſque eiuſmodi cautione non valet *in d c. cùm deſideres*, & ea eſt forma, de qua agit ille text vt *vbi gloſ. vlt.* intendit; licèt Abb & alij intendant text. agere de forma *d. c. à nobis in fine*; ſic *in cap. ad hæc*, 1 2. *de ſenten. excom.* ſi omittatur cautio ſufficiens, de qua tex. agit, non valebit abſolutio, quia illic, vt habet littera, expreſſe committitur delegatis ſub ea clauſula, & conditione, ſcilicet quod ſufficiens cautio præſtari debeat ab iis, qui abſoluendi ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Tributi ad legitimationem & iuſtitiam requiritur & neceſſaria eſt imponentis authoritas.*

2 *Tributorum exactio iure Regaliæ pertinet ad Reges, & ad illos, qui ſummam poteſtatem habent.*

3 *Ius inducendi tributum aut vectigalia conſuetudine poteſt introduci, ſicut priuilegio. Sed alij contrarium ſuſtinent, vt num.* 4.

5 *Conſuetudo immemorialis vim habet priuilegij.*

6 *Regalia ſunt impræſcriptibilia.*

7 *Conſuetudo poteſt quantum Rex, aut Imperant aliut ſupremus Princeps cum cauſa.*

8 *Præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure.*

9 *Conſuetudo immemorialis habet vim tituli.*

10 *Conſuetudine immemoriali probata quis habere dicitur meliorem & efficaciorem titulum de mundo.*

11 *Titulum alium edere non tenetur qui immemorali præſcriptione, aut conſuetudine munitus fuerit.*

12 *Etiamſi titulum allegauerit, & de illo mentionem fecerit.*

CAP. Super quibuſdam. XXVI

AD *num.* 1. *in fine* Collige ex text. ad legitimationem & iuſtitiam tributi requiri & neceſſariam eſſe imponentis auctoritatem. Ex Theologis S Thom. *lib.* 3. *de regimine Principis cap.* 11. Sot. *de iuſtit. lib.* 3. *q.* 6. *art.* 7. Petr. Nau. *de reſtit lib.* 3. *cap* 1 *n.* 137. Petr. Ledeſma *in ſum. p.* 2. *tract.* 7. Molin *de Iuſtit. diſp* 666. *num.* 1. & 2. Ludou. de Torres *eod. tract. diſp.* 44. *dub.* 1 *num.* 1. *cum ſeqq.* Vaſq. *in opuſcul. de reſtit. c.* 5 §. 1. & 2. & *cap.* 6 §. 1. Marquez *de gubernat. Chriſtian. lib.* 1. *cap.* 16. Suar. *de legib. lib.* 5 *c.* 14. *num.* 1. & 2. Villalob. *in ſum tom.* 2. *tract* 8. *diffic.* 13. *ex n.* 3. Azor. *inſtit moral. p.* 2. *lib.* 11. *cap.* 4. *verſ. Vectigalia* Leſſi. *de Iuſtit. c.* 33. *de tribut. dub.* 1. Sanch. *in conſil. moral. lib.* 1. *c.* 4. *dub.* 2. Anton. Diana *moral. reſolut. p.* 1. *tract.* 3. *reſol.* 1. *cum ſeqq.* Ex noſtris Iureconſultis Beroi. *conſ.* 81. *num.* 7. *vol.* 1. & *conſ.* 150. *num.* 3. Natt. *conſ.* 447. & 515. Purpur. *conſ.* 495. *n.* 4. Hippol. Rimin. *conſ.* 21. Conrad. *in templo omnium iudic. c.* 1. §. 4. *verſ.* 11. Corſet. *de poteſt. Regiæ p.* 4. *q.* 48. Alciat. *in l. placet num.* 11. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Auend. *de exeq. mand p.* 2. *cap.* 14. *ex num* 1. Petr. Bellin. *de re milit. p.* 2. *q.* 7. Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *c.* 2. & *lib.* 2. *c.* 6. Roſenth. *de feudis c.* 5. *concl.* 31. & 43. *cum ſeqq.* Petra *de poteſtate Principis c.* 4. *in princ. num.* 30. Farin. *in praxi crimin. q.* 123. *n.* 90. Mancin. *de iure Principis lib.* 6. *cap.* 13, Valenzuel. *conſ.* 99. *per tot.* Bobadil *in ſua politica lib.* 5. *cap.* 5. *numer.* 2. Cabed. *Luſit. decis.* 49. *p.* 2. Ioan. Franc. à Ponte *conſ.* 131. *n.* 79. & 80. *tom.* 2. & *de poteſtate Proreg. tit. de Regalium impoſit.* Moles *deciſ. Neapol. de iure Dohanæ fol. mihi* 111. Alfaro *de officio fiſci gloſ.* 26. §. 7. Adam. Contz. *lib.* 8 *politicor. c.* 7. §. 2. & 18. Caſtill. *tom.* 7. *de tertiis c.* 41. *n.* 29 Paul. Chriſtian. *Belgic. deciſ.* 105. *vol.* 3. Franc. de Amaya *ad l* 3. *n.* 5. & 27. *B de annonis, & trib. lib.* 10 Ioan Baptiſta Larrea *alleg. fiſcal. tom.* 1. *alleg.* 59. *numer.* 1. *cum. cum ſeqq.*

Et

2 Et,ſic ad Reges,vel ad illos,qui ſummam poteſtatem habent, iure Regaliæ pertinet tributoruto exactio,aut impoſitio,Sixtin de Regal.l.2.c.6.num.2. Flor. de Mena var. lib. 2.q.21.n.11.Caſtill. d.tom.7.cap.41.num.78. Amaya ad d.l.3. n.6. Hieron. Leon d.deciſ. 82. ex num.11. Tapia deciſ.25.n.44. & 47. noo verò ioſetioribus domiois,vt notarunt per me citati ad l.1.C.noua vectigal. & adde Hieron. Leon. Valent. deciſ.82. lib.1. Paul. Chriſtian.d.deciſ.105 Ioan. Franc. à Ponte de poteſtate Proregis tit.4 §.8.num.42.Franc. de Amaya ad l.3.num.26.C de anno.& trib. lib.10. Tapia Sicil.deciſ.23.num.44. & 47. Nouar. de grauaminib. vaſal. grauam. 1. & ſeqq.Nec ciuitati particulari,Ioſeph.Ludou. Peruſ.deciſ.43.num.1.Roſenth.de feudis cap.5. concl.65. Flores de Mena var.lib.2.q. 21.ex num.12.cum ſeqq. Camill.Borrel. de præſtantia Regis Cathol.c.20.n.18. & in ſum. deciſ. p.3.tit.15. à n.44. Cancer. var.p.3.c.3.num. 130.Capibl.de Baronib.prag.14.n.19. Calixt. Ramirez de lege Regia,§.26.lit.B,Amaya ad d.l.3.n.11. Proſp. Randel. de Baron. paſcuis c.4.p.2.fol.70. oiſi in caſu neceſſitatis inter ipſos de ciuitate, aut de vniuerſitate, vel communitate,oon extenſa ad exteros contributione, Mandel. Alben.conſ.34.num.1. & conſ.407.per tot.Iacob. Omphal.de officio, & poteſtate Principis,c.22.Roſeoth de feudis c.5.concl.75.num. 2. lit.C, & D.Alex Trentacinq.var.reſolut.lib.1.reſol.5.ex n.6.

3 Ex hoc textu vulgò colligitur ius inducendi tributum, aut vectigalia conſuetudine poſſe iotroduci ſicut priuilegio, vt per Cephal. conſ. 341.n.56. cum ſeqq. Mandel. Alben conſ.16.num.9. & conſ.64.n.91.Fraoc. Marc.deciſ.234. Octau. Cacheran.conſ.31. num.20.Roland.à Valle conſ.3.num.82.vol. 1. Mynſing.cen. 5.obſeru.29.num.6. & obſeru. 30.Auiles ad c.24. Pretor.verb.præſcription ex n.1. Boſſi in tract.crimin tit. quis vectigal. imponere poſ n.3. Burg. de Paz conſ.15.num. 11. Sixtin de Regalib.lib.1.c.5. ex num.130. & lib.2.c.6.num.56 cum ſeqq. Martin. Lauden. de Principe q.171. Mieres ad conſtit. Cathalon.p.2.collat.6.c.28.fol.114.num. 22. Otalora de nobilit.p.3.c.7.n.9. & 10. Tiber. Deciao. conſ.41.numer. 101. cum ſeqq. vol.3. Hieron. Gabr.commun.tit. de præſcript.concl.1.num.3. & 4.Mozz.de contract.tit.de feudis rub. de natural. feudi num.46. Brunor. à Sole in locis communib.verb.Vectigal,Maſcard.de probat. concl. 835.n.4. & 5. & concl.836. Caballin. milleloq. 591. Marc. deciſ. 234. Roſenth. de feudis c.5.concl.16.num.3.lit.C,& concl.45. per tot. Pereg. de iure fiſc.l.3.tit.8.numer.13. Oliban.etiam de iure fiſci cap.6.num.13.cum ſeqq.Ioan.Garc. de nobilit gloſ.19.numer.1. & 2. Mieres de maior. p.4 q.21.num.79. & 82. Torres de Iuſtit. diſp.44.dub.1. n.5. D.Barb. in l.comparet n.3. 4. 20. & 21.C. de præſcr. Gonzal. ad reg.8.Cancel gloſ.33.n.4. Sanch. conſ.moral. l.2.c.4. dub.4.n.2. Valaſc. conſult. 141.n.8. cum ſeqq.Gutier. de gabell.q.5 n.2. cum tribus ſeqq. Valenz. conſ.93.num.41.& 42. Camp. ad ſtatuta Mediolan. c.114. vbi add.lit.D. Proſp.Randel.de Baron. paſcu p 1. c.6.& 7. citato per Caſtill. d.tom.7. cap.21. n.1.& 2. Franc.de Amaya in d.l.3.n 15.C.de annon. & tribut. lib.10.qui omnes mouentur, ea ratione quòd præſcriptio æquiparatur priuilegio, vicemque tituli, pacti, ac legis obtinet, & ſic quæſibilia titulo,præſcriptione quæri poſſunt.

Contrarium verò,imò impræſcriptibilia 4
eſſe hæc iura,neceſſariumque eſſe titulum Principis ad illorum acquiſitiooem, ſuſtioent Greg.Lop. l.6.gloſ.4.tit.29.part.3. Lazartez de gabell.c.19. à num.4. Gironda eod. tract.p.1. à num.43.& p.7.num.1.& de priuil. q.6.num 27. Azeued. l.2.tit.15.lib.4. & l.1. tit.18.lib.9.Recop.Auendan.de exequen.mãd. p.2. cap.4. num.20. & 27. Menchr. de ſucceſſ. creat.lib.1.§.10.num.22.& lib.3.§.26.n.140. Villalob. in antinom. verb. præſcriptio n.27. Parlad. lib.1.rerum quotid. cap.3.n.34. Carol. Tapia Siciliæ deciſ.23.num.43.& 44.Ludou. de Torres de Iuſtit.diſp.44. dub.1. n.9.P Molin.eod.tract. diſp.75. verſ. in Regno Caſtellæ, Sanch. in conſil. moralib. lib.2. cap.4. dub.4. num.1. Alfar.de officio fiſcal. gloſ.20. Caſtill. d.tom.7.cap.21.n. 21.cum ſeqq.Franc.Amaya d.l.3.n.18. Ioan. Bapt.de Larrea alleg.fiſcal. tom.1.alleg.15.n.7.

Ad num.4. Quòd immemorialis conſuetudo vim habeat priuilegij ex certa ſcientia & legitimè obtenti, vltra citatos in collect. docent l.Caſtel.5.tit.2.lib.7. Recopil.ibi, que tienen por priuilegio o por coſtumbre antigua que el derecho iguala à priuilegio,Mieres de maior.in 2.edit.p.4.q.20.num.25.& q.21. num.46. Molin. de primog. lib.1. cap.6. n.13. Ioan.Garc. de nobilit. gloſſ.12. num.62. Gutier. pract.lib.3.q.14 num.70. & q.17.n.141. Stephan.Gratiao.diſcept.forenſ. cap.800.numer.2.& 9.Caſtill.tom.7.de tert.c.22.me citato Pareja de vniuerſa inſtrument.edit.tit.5. reſol.9. num.126. vbi num.127. ſubdit cum multis hoc priuilegium per immemorialem obtentum illius eſſe qualitatis, vt in fauorem poſſeſſoris referatur ad tempus magis vtile, & quo conſtet interueniri potuiſſe.

Ibid. ibi, quod procedit etiam in reſeruatis Princip. Et ideo quamuis Regalia impræſcriptibilia ſint,nihilominus per conſuetudioem Regalia Principis acquiruntur, vt

per

per Couarr. *in reg.poſſeſſor.part.2.§.3.num.1. & 3.* Maſcard. *de probat. concl.* 1377 *n.* 23. Menoch. *conſ.*21. *num.*19. *&* 20. Reyner. Sixtin.*de Regalib. lib.*1. *cap.*5. *n.*136. *cum ſeqq.* Gutierrez *lib* 3. *pract. quæſt.*14. *n.*70. Caſtill. *d cap.*22.Pereja *d.tit.*5. *reſol.*9.*num.*
7 233. Quia ipſa poteſt quantum Rex, aut Imperator, aut alius Supremus Princèps cum cauſa, Ant. Gabr. *commun. tit. de præſcript. concl.*1.*num.*67. Burg.de Paz. *conſ.*15. *num.*13. Molin. *dict cap.*6. *num* 14. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.gloſſ.* 33. *num* 4. Steph. Gratian. *dict. cap.*800. *num.*2. Pareja *dict. tit* 5. *reſol.*9. *n.*132.

8 *Ibid.* ibi, quòd præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure, in fauorem, ſcilicet poſſidentis, adeò vt prolationem in contrarium non admittat, vt per Anton. Gabr. *dicta concl* 1. *num.*50. Burg.de Paz *dict. conſ.*15. *num.*18. Menoch. *conſ.*90. *num.*67. *& conſ.* 701. *num.*96.*& de præſumpt. lib.*3.*præſ.*131. *num.*50. Menoch. *controuerſ. illuſtr. lib.*2. *cap.*84. *num.*12. *verſic. denique cum præſumptio*, Micres *d.quæſt.*20. *num.*278. Pareja *d.tit.*5.*reſol* 9. *num.*134.

9 *Ibid.* ibi, *Conſuetudo immemorialis habet vim tituli.* Idem probant *l Caſtel.*8. *tit.*15. *lib.*4. *Recopilat.* ibi, *Sea auida en lugar de titulo baſtante, gloſſ. in præſenti,verb. non extat memoria*, Menchac *dict. cap.*81.*num.* 13 *& cap* 84.*num.*10.Menoch.*de præſ lib.* 3. *præſ.*131. *num.*38. *& conſ.* 701. *à n.*95. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1377. *num.*16. *& ſeqq.* Ioan Garc. *dict. gloſſ.*12. *num* 54. *cum ſeqq.* Molin. *d.lib.*2. *cap.*6. *num.* 13. Mieres *d quæſt.*20. *num.*248. *& quæſt.*21. *num.*49. Sixtin. *d lib.*1. *cap.*5. *num.*137. Steph. Gratian. *d.cap.*800. *num.*2.*&* 9. Caſtill. *d. c* 22. *num.* 3. Pareja *d.tit.*5. *reſol.*9.*num.*118.

10 Ad *num* 7. Quòd immemoriali probata meliorem, & efficaciorem titulum quàm excogitari poſſit, quis habere dicitur, & vltra citatos *in collect.* docent Ioan. Garc. *dict gloſſ.*12. *num.*58. Menchac. *d. cap.* 81. *num.*17. Steph. Gratian. *d. cap.*800. *num.*2. Pareja *d.reſol.* 9. *num.*124.

11 Ad *num.*9. Quòd immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus, & eam legitimè probans, neceſſe non habet alium titulum edere, ex adductis per Parejam *d. reſol.*9. *num.*119. Et quod plus eſt, nec vlla tituli allegatio neceſſaria eſt, vt vltra citatos docent Menchac. *d.cap* 81. *num.*15. *& d. cap.* 84 *num.*10. Maſcard. *d. concl.* 1377. *num.*28. Ioan Garc.*d gloſſ.*12. *n.*56.Gutierr. *dict. quæſt.* 17. *num* 142. Caſtill. *d tom.*7. *de tert. cap.* 22. *num.* 1. Pareja *dict. reſol.* 9. *num.* 120. vbi *numeris ſeqq.* reſoluit quòd quamvis titulum allegauerit: & de illo mentionem fecerit, adhuc ad editionem compelli non poteſt, quia non obſtante quòd vbicumque mentio fit in libello de aliquo inſtrumento, vel titulo, illud edendum ſit, nihilominus hoc fallere ait in illo, qui allegat, aut mentionem facit de titulo proueniente ex conſuetudine temporis cuius non extat memoria in contrarium, quia illum exhibere non tenetur, & citat Monald. *conſil.* 79. *num.* 11. *vol.*1. Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.*1. *q.* 76. *num.*4. Cancer. *var. lib.*1. *cap.*19. *num.*27. *& lib.*3. *cap.*13. *num.*48.

De Regulis iuris.

Tit. XLI. & vlt.

Cap. Qui ſcandalizauerit. III.

Vtilius, inquit Beda ille magnus, in præſenti ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. Sed quî fieri id poſſit, vt veritatem non deſerat is, qui ſcandalum faciat? nam facere is dicitur, qui ex inſtituto aberrat à via, vt alium trahat ad ruinam ſceleris, & peccati. Scandalum enim Græcè, offendiculum Latinè eſt, & quaſi quid obſtet eunti, & impactio pedis, actum denique deſignat mali, quo quaſi cadenti occaſio præbeatur. Igitur vitium eſt fraternæ correctionis virtuti ſuapte natura contrarium, vt Theologi docent cum D. Thoma 2. 2. *quæſtione quadrageſimatertia.* Vitium denique eiuſmodi, vt quaſi de abominabili re dixerat de illo Chriſtus, *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et rurſus, *Væ homini illi, per quem ſcandalum venit, væ mundo à ſcandalis*; & ideò videamus, an qui ſcandalum naſci permittit, retinere veritatis viam poſſit. Sed Læl. Mancinus, à quo hæc deſumpſi, *Diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſputationum cent. ſecund. capite decimotertio*, cauendum aſſerit: nam is permitti ſcandalum iubet, non committi, ſciebat enim veritatem non eſſe in eo, qui ſcandalum

operatur; ergo non de ſcandalo Beda loquitur, quod vulgò actiuum, ſed quod paſſiuum nuncupari ſolet, hoc eſt, non datum, ſed receptum, quia, videlicet prouenit ex bono opere, vel dicto alterius, aut ſaltim ex eo quòd nec malum per ſe eſt, nec imaginem habet mali. Sinendum itaque potiùs eſſe concludit, vt ſcandalum naſcatur, quàm vt veritas relinquatur: nam ſi veritatem facis, parum tibi eſſe debet, vt ex ea puſillus tuus ſcandalum capiat, præſtat enim vt ſcandalum naſci permittas, quàm vt veritatis deſeras viam, maximè cùm tibi ipſi carior, quàm puſillo tuo ſis.

PRÆTER

PRÆTERMISSA,
E T
ADDITAMENTA
J N
COLLECTANEA DOCTORVM
ad librum ſextum Decretalium.

SVMMARIVM.

1 *Pueritia incipit poſt ſeptimum annum.*

2 *Pueritia vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progreditur.*

3 *Pubertati proximus quis dicatur relinquitur arbitrio Iudicis.*

4 *Impuberes qui dicantur oſtenditur.*

5 *Pubertas plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto, exorditur.*

Ad Prœmium.

1 IBIDEM *n.13.* Ad hoc quòd pueritia incipit poſt ſeptimum annum, vltra citatos vide Quintil. Mandoſ. *de minore ætate cap.4. num.1.* Azor. *Inſtit. moral. pag.2. lib.6. cap.6. quæſt 6.* Ant. de Souſa *in aphor. Inquiſ. lib.3. cap.32 num.11.* D. Acuña *in cap. veteri 7. num.33. diſt.77.* Paul. Zach. *in quæſt. medico legal. lib.1. tit.1. quæſt.4 num.7.* Et quamuis circa terminationem pueritiæ aliqui crediderint eam decimoſeptimo anno terminari, ex quorum numero ſunt Bertachin. *verb. pueri, verſ.1. & verſ. pueritia durat*, Franc. Pollet. *in hiſtoria fori Romani, lib.2. cap.6. in fine*, Azin. *de execut cap.526. num.16.* Caluin. *in Lexic. verb ætatum gradus*, Oſuald. *ad Donell. comment lib.18 c.3. lit.S* Cardoſ. *in*
2 *praxi Iudicum, verb. Ætas, n.1.* Nihilominus certum eſt pueritiam vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progredi, vt per Strach. *de adiect. part.3. numer.19.* Quintil. Mandoſ. *d. cap.4. num.1.* Azor *d. q.6. in fine*, Petr. Garc *in Auicennam. fen 1. lib.1. doct.3. cap.3. diſp 16. cap.3.* Fr. Anton. de Souſa *d. lib.3. cap.32. num.11.*

Pubertati autem proximus quis dicatur, relinquitur iudicis arbitrio, Strach. *d. tract. de adiect p.3. n.17.* Cou. *de ſponſal. p.2. cap 5. n.5. & in Clem. ſi furioſus p.3. in init n.5.* Duen. *reg.159. limit. 3. verſ. & circa hanc limitationem* Quint. Mandoſ. *d. c.4. n 35. ad fin.* Sanch. *de matrim. lib.7. diſp. 104. à n.40.* Exorditur autem pubertas decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis, *l fin. C quando tutor. vel curat Princip. Inſtit. quibus mod tut. fin. l. Caſt. 1. tit.5. part 6. & l.12. & fin. tit.6. ead. part. & l 60. tit.18. part.3.* Clar. *§ feudum q 49. n.4.* Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris lib.9 cap.7. num.10. & lib.12. cap.15. num.2.* Gutierr. *in auth Sacramenta puberum num.1. C. ſi aduerſ. vendit.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, in princ. n.2.* Auend *de cenſib. c. 81. n.5.* Felician. *eod. tract. cap.2. num.2. verſ. alij puberes*, Card. Tuſch *lit. F. concl.224. n.64. & lit. P. concl. 458. num.1.* Farin. *in praxi crimin. tom.3. q.92. num.18.* Matth. Coler. *de aliment. lib.2. cap.12. num.127.* Didac. de Medrano *in libello de conſenſu connub. cap.7. n 1.* Sanch. *de matrim. lib. 6. diſp. 38. num.2.* Ludouic. Schrader. *in ſelectiſſ Iuris quæſt. tom.1. tit 22. num.2.* Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interp. lib. 2. cap.4. num. 17.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.78. num. 4.* Galganet. *de iure publico, lib. 3. titul 100. num.93* Carranza *de partu cap 10. numer.4.* Petr. Franc. Linglois. *deciſ. 34. quæſt. 2.*

num. 18. Zacbia *in quæſt medico-legal. lib.*1. *tit.*1. *q.*6. *n.*26.

4 Vnde impuberes eos meritò vocant, qui hac ætate minores exiſtunt, vt tam de fœminis, quàm de maſculis loquentes proferunt Nicol. de Paſſerib. *in conciliat. legum, fol.*86. *num.* 34. Sanch. *d. lib.*6. *diſp.* 38. *num.* 2. Theſaur. Iuris, *verb ætas*. Quæ quidem pubertas, quæ decimoquarto anno in maſculis, & dudecimo in fœminis exordiri ſcripſimus, ad vſque quintum & vigeſimum perdurat, *l. cùm filio* 50. *ff. de legat.* 3. Ioann. Breche. *in l. pueri* 204 *num.* 6. *ff. de verb. ſignif.* Cujac. *lib. obſeru.* 3. Auendan. *de cenſib. cap.*8 : *num* 5. Petr. Garc. *in Auicennam diſp.* 16. *c.* 3. *verſ ſecunda ætas*, Oſuald. *ad Donel. lib.*21. *cap.*7. *lit. A*, Zach. *dict. lib.*1. *tit.*1. *q.*6. *num.*68.

Pubertas autem plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto exorditur, vt *in l. abrogato* 40. § *non tantùm. ff. de adopt. & in l. Mela, art.*14. §. 1. *ff de aliment. & cib. leg. & in l. quidam conſulebant* 57. *ff. de re iudic.* Donell. *comment. Iuris Ciuilis lib.*3. *cap.* 14. vbi Oſuald. *lit. B.* Franciſc. Othom. *verb. pubertas plena*, Franc. Conſtant. *comment. lib.* 2. *cap.* 15. *ad med.* Quintil. Mandoſ *de minore ætate, cap.*5. Petr. Gregor. *ſyntagm. Iuris lib.*9. *cap.*7. *num.* 10 Farinac *in praxi criminal part.* 3. *quæſt.*92. *num.*20. Petr. Garc. *in Auicennam, fen.*1. *lib.*1. *doctr.*3. *cap.*3. *diſp.*16. *cap.*3. *verſic. ſecunda ætas*, Anton. Fab. *in iuriſprud. Papiniana, tit.*22. *princip.*2. *ad fin.* Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interpr. libr.*2. *cap.* 4. *num.*25. Franc. Linglois *d. deciſ.* 34. *quæſt.*2. *num.* 17.

LIBER PRIMVS.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS II.

CAP. Licèt. I.

AD *n.*2. Bonifacius VIII. vulgò non benè intellectus in præſenti indiſtinctè conſtituit Pontifices maximos habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſuis, id eſt, in ſua mente recondita, atque collocata in eum finem, & effectum, vt Iura omnia in promptu habere cenſeantur, itavt Iuris ignorantia eos non excuſet; & quod magis eſt, vt nouis ab ipſis Pontificibus Max. conditis conſtitutionibus, & ſtatutis non ſit neceſſaria anteriorum expreſſa reuocatio, quinimo eo ipſo, quòd nouam condiderint conſtitutionem, reuocata cenſeantur anteriora iura, etiamſi de illis mentionem non fecerint. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib.*1. *controu.*9. *num.*13. vbi *num.*14. opponit non videri credidile Pontifices habere, vel cenſeri babere in mente propemodum infinita iura, cùm omnium babere memoriam plus diuinitatis, quàm humanitatis habeat, & *n.*15. ad difficultatẽ reſpondẽs ait, quòd iura cõmunia nihil aliud ſunt, quàm regulæ quædam, quibus Principes, & Pontifices maximi inferiores ordinant in bonum commune, & publicam vtilitatem, quas regulas, ſiue ordinationes rationis indubitatum eſt ſuam ſedem habere in eorumdemmet Principum, ſiue legiſlatorum mente, in qua manet repoſita regula illa prudẽtiæ, quas legiſlator ſiue Princeps ſuos ſubditos ordinat in commune bonum: pari etiam ratione ait ſubſiſtere in Principe illam prudentiæ regulam ad ordinandos ſubditos in communem, & publicam vtilitatem, quam regulam, à qua iura demanant, impoſſibile eſt alibi ſubſiſtere, quam in mente legiſlatoris, ad quam ſe referens Bonifacius in præſenti, cum proſpiceret regulas omnes, quibus ſubditi ordinantur in bonum commune, id eſt, leges ſuam ſedem habere in mente Principis, & non alio in loco rectè dicit, & ſubtiliter conſiderat cenſeri Pontifices habere omnia iura, id eſt, omnium iurium regulam, & ideam in ſcrinio pectoris ſui. Et idem Anguian. *dict. controu.*9. *num.*17. quærit cur in hoc text. fuerit admiſſa conſuetudinis ignorantia?

Cap.

Digitized by Google

Cap. Vt animarum. II. & vlt.

1 AD *num.1. in fine.* Collige ex tex. poſſe Epiſcopum, & quemlibet Ordinarium facere ſtatuta etiam pœnalia, & ipſo iure pœnam infligentia, iuri tamen Canonico non aduerſantia, vt per Anchar. *hic n.9.* Carpan. *ad ſtatuta Mediolan. in prælud. n.39.* Paul. Fuſch. *de viſitat. l.1. cap. 33. n.3.* Card. Tuſch *pract. concl. lit. E, concl. 251. n.4.* Vgolin. *de poteſt. Epiſcopi, c. 47. n.1.* Piaſec. *in praxi Epiſcop. p.2. c.2. n.7.* Bonacin. *de legib. diſput. 1. q.1. punct. 3. num.21.* vbi *n.28.* ſubdit hoc procedere in prælatis inferioribus habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.

2 Et ad hoc quòd ſtatutum, ſeu edictum non ligat etiam ſubditos Epiſcopi extra eius territorium delinquentes, & quod ſi ipſi contrauenirent, non poſſunt puniri, per hunc tex. docent Vgolin. *d. c.47. §.1. num.2.* Bonac. *d. q.1. puncto 6. n.59.* Belloch. *de caſib. reſerua. p.2. q.10. num.11.* Etiamſi quis contraueniret ſtatuto in diœceſi, ſed in loco exempto, hic enim non poſſet puniri pœna ſtatuti, Bortæ *de ſynodo Epiſc. art.2. num.9.* Alderan. Maſcard. *de ſtatut. interp. concl.6. à n.33.*

3 Ad *n.5. in fine.* Et ad plura circa præcepta audiendi Miſſam & ieiunandi, vbi quis extra proprium territorium caſu reperitur, vide Suar. *tom.1. de relig. lib.1. cap.14. num.29. & de legib. l.3. c.32. n.3.* Salas *eod. tract. diſp.14. ſect.5. n.60.* Bonacin. *in ſimili tract. diſp.1. q.1. puncto 6. n.59.* Caſtr. Palao *in opere morali tom.1. tract.3. diſp.1. puncto 14. §.1. n.1.* Baſil. Pont. *de matr. l.5. c.8. n.1.* Thom. Sanch. *de matr. l.3. diſp.18. n.18.* Ioan. Sanci. *in diſput. ſelect. diſpat.44. n.27.* Layman. *in opere morali lib.1. tract.4. c.11. n.1.* Fagund. *in præcepta Decalogi præc.1. lib.1. c.7. n.3.* Greg. Martinez *tom.3. in 1.2. q.96. art.5. dub.6. in princ.* Trullench. *in præcepta Decalogi lib.3. c.2. dub.6. num.5.*

De Reſcriptis

Tit. III.

SVMMARIVM.

1 *Pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur.*

2 *Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent.*

3 *Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam curatæ vniri.*

Cap. Statutum. II. §. Inſuper.

AD. *num.75.* Quòd pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur, nec ab eis exigi poſſunt, vltra citatos in collect. tenent Ioan. à Capiſtrano *in ſpeculo conſcientiæ num.59.* Grauat. *ad Veſtriam in praxi lib.4 cap.4. verb. paupertas num.31.* Mynſing. *cent.4. obſerua.47. num.4.* vbi quòd pauperis cauſa de plano, & ſine expenſarum, vel ſportularum ſolutione expediri debet, Gerard. de Petra-ſancta *ſing.73.* Maran. *de ordine iudic. p.4. diſt.9. n.77.* Rebuff. *de priuileg. ſcholaſt. priuil.90. n.2. & 4.* Petr. Ruiz. *Lituan. deciſ.4. n.293.* Fului. Pacian. *de probat. lib.1. cap 54. n.61. verſ. ſed nec etiam*, Garc. Maſtrill. *de magiſtr. lib.1. cap.22. n.19. cum duobus ſeqq.* Etiamſi pauper aliquid ſponte pro ſalario, vel ſportulis offerat, text. *in præſenti*, & *gloſ. hic verb. recipere, cap. exigit 2. ibi, vel etiam à volente, de cenſib. hoc lib.* Petr. Ruiz. *dicto num.293.* Tiraq. *de nobilit. cap.29. num.40.* Gaſp. Baëc. *de decima tutor. cap.10. n.12.* 1

Ad *num.81. in princ.* Quòd Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent, reſoluunt Tiraq. *d. cap.29. num.39.* Pelag. *de planctu Eccleſiæ lib.2. cap.46. verſ. ſed & pauperi*, Ioan. Bapt. Caccialup. *in tract. de aduocat. quæſt.3. numero 10.* Iacob. Benni. *de priuileg. Iuriſconſult. part.3. priuileg. 71. numero 8.* Grauat. *ad Veſtr. in pract. lib.2. cap.7. num.2. & lib.4. cap.4. num.32.* Greg. Lop. *in l.6. verb. llanamente tit.22. parte 3. & l.16. tit.9. part.2.* Gaſp. Baëc. *de inope debit. cap.12. num.14. & de decima tutor. cap.10. num.12.* Iacob. Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.5. num.5.* Couarr. *pract. c.6. numero 4.* Thom. Acti. *in tract. de infirmit. parte 2. §. aduocati num.6. & 7.* Fului. Pacian. *dict. cap.54. num.61.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.111. num.8. cum ſeqq.* Auiles *ad cap.7. Prætor. in gloſ. an de lleuar numer.3.* Manchaq. *de ſucceſſ. creat. §.2. numero 128.* Anton. Scap. *de iure non ſcripto lib.3. c.105. ex num.8.* Azeued. *l.16. numero 1. cum ſeqq. tit.16. lib.2. Recopil.* Menoch. *de arbitr. lib.2. caſu 369. ex numero 3.* Sebaſt. Medices *de caſibus fortuitis part.2. quæſtione 4. num.11.* Cened. *ad Decretam collect.28. num.13.* Vincent. Carot. *in tract. de locato part.1. tit. de fructib. & litium expenſ. quæſt.8. num.12.* Flores de Mena *var. quæſt. lib.1. quæſt.8. §.1. num.52.* Sebaſt. Guazin. *in præfat. tract. ad defenſum numero 5.* Cabed. 2

Luſit. deciſ. 214. *n.*7. *p.*1. Camill. Boreell. *in ſum deciſ.p.*1. *tit.*65. *de aduocator. officio n.*37. Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. l.*1. *c.*22. *num.*19. *cum ſeqq.* Ioan. Malder. *de virtut. Theolog. & Iuſtit. tract.*6. *cap.*3. *de Iuſtit. rei, & aduocati, dub.*8. Parens meus Emman. Barboſa *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſit. lib.* 2. *tit.*90. §.11. Ita vt ei non liceat à paupere etiam ſponte offerente mercedem accipere, Gaſp. Baëe. *d.c.*11. *de inope debit. n.*15. Gerard. de Petra ſancta *ſing.*73. *num.*4. Benincaſ. *d. ſpec.*1. *in indic. n.*10. Rebuff. *d. priuil.*90. *n.*7. Flores de Mena *d.*§. 1. *n.*52.

3 Ad *n.*83. Quòd Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam Curatæ vniri, docent *l. Caſtella* 13. *tit.*5. *part.*1. ibi, *E puede fazer de dos Igleſias vna veyendo que es meneſter. porque ſon pobres.* Petr. de Perusio *in tract. de vnione Eccleſ. c.*3. *n.*1. *verſ. tertia cauſa eſt paupertas*, Mandoſ. *ad reg.*12. *de vnionib. q.*5. *num.* 3. *ad fin.* Card. Tuſch. *lit. V, concl.*231. *n.*1. *cum ſeqq.* Concil. Trid. *ſeſſ.*21. *de reform. c.*5.

Cap. Qui per ambitionem XV. & vlt.

AD *n.*7. Ratio eſt, quia hæ diſtributiones dantur ratione certi miniſterij perſonalis, & non reputantur pro parte beneficij, & fructuum eius, Rot. *deciſ.*330. *n.*1. *&* 2. *p.*2. *diuerſ.* Cou. *lib.*3. *var. c.*3. *n.*1. Hoied. *de incompatib. benefic. p.*1. *c.*12. *n.*8. Eſcob. *de ratiocin. c.*29. *n.*17. Monet. *de diſtribut. quotid. p.*1. *q.*6. *in princ.* vbi *n.*8. tenet quotidianas diſtributiones, quæ acquiruntur beneficiato pro exercitio non lucrari immediatè & per ſe ratione beneficij, ſed ratione laboris, & ſeruitij, Salgado *de Regia protect. p.*4. *c.*3. *n.*65. *cum ſeqq.* Carol. Marant. *tom.*1. *controu. q.*18. *n.*51. *pag.*127. Ex quo ſequitur quòd condemnatus ad reſtitutionem beneficij vnà cum fructibus, non teneri ad reſtitutionem diſtributionum quotidianarum, ex Verallo *deciſ.*29. *p.*2. Decian. *conſ.* 43. *ex n.*14. *vol.*1. Salgad. *d.c.*9. *n.*82. Aloyſ. Riec. *in deciſ. Curia Archiep. Neapol. dec.*112. *n.*3. *cum ſeqq.* Greg. XV. *deciſ.*74. *num.*8.

De Electione, & electi poteſtate.

Tit. VI.

Cap. In electionibus. II.

POST *n.*2. Dum textus hic probat in electionibus, & poſtulationibus, ac ſcrutiniis penitus reprobari eligendi vota conditionalia, alternatiua, vel incerta, intelligendus eſt de conditionibus propriis, quæ re vera ſuſpendunt, & puritatem actus impediunt; quæ verò tales non ſunt, quamvis quoad verba conditiones videantur, in hoc text. non prohibentur, ſicut manifeſtè indicant illa verba, oportere vt electio certa & pura ſit. Attamen *in c. ſignificatum, de prabend.* nulla fuit adiecta conditio ſuſpenſiua collationis, aut quæ redderet illam incertã, ſed modus quidam ſpiritualis dumtaxat adiectus, qui præſtaretur poſt adeptam beneficij poſſeſſionem; talem autem modum in ſpiritualibus perſpicuum etiam eſt minimè reprobari, niſi aliquid illicitum contineat, propter quod improbetur, paritérque per illius adiectionem non offendi regulam huius text. *& l. actus legitimi, ff. de regul. iuris.*

Cap. Generali. XIII.

IN gloſ. *Regalia.* Notatur ad hoc quòd beneficiorum fructus ex priuilegio Pontificis ad principes ſeculares pertinentes, efficiuntur de Regalibus, & inter temporalia, & patrimonialia ipſorum bona connumerantur, vt per Arnulph. Ruſæ *de Regalib. priuileg.*16. *n.*29. Sixtin. *eod. tract. c.*2. *n.*54. Bellug. *in ſpeculo Principum rub.*13. §. *tractemus num* 38. vbi Camill. Borrell. Auendañ. *de exequend. mand. p.*2. *c.*4. *n.*20. Petr. Greg. *ſyntag. iuris l.*17. *c.*7. *num.*19. D. Barboſ. *in l. Titia n.*41. *in princ. ff. ſoluto matr.* Cabed. *Luſit. deciſ.*63. *n.*3. *p.*2. Melch. Reinoſo *obſeruat. iuris obſeru.*50. *num.*15. Gutier. *pract. lib.*1. *q.*4. *num.*1. Salgad. *de protect. Regia p.*3. *c.*10. *num.*148. Hieron. de Leon *deciſ.*9. *num.*30. *lib.*1. Caſtill. *lib.*7. *de tert. c.*11. *num.*2.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium ſimplex obtinens, cui nullus Ordo Sacer annexus eſt, ſua conſcientia ſatisfacit, licèt intentionem non habeat ad ſacros Ordines ſe promoueri faciendi.*

2 *Fructus beneficij etiam non curati tenetur quis reſtituere ſi eos percipiat cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum tali beneficio annexum.*

3 *Auctoritas Dionyſij Carthuſiani, & alij S. Bernardi refertur.*

4 *Beneficium reſidentiam requirens acceptans tenetur habere propoſitum abſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi.*

5 *Beneficium eo animo acceptans vt illud teneat donec habuerit pinguius, non eſt iuſtè promotus.*

6 *In*

Digitized by Google

6 *Intentio debita deficit illi, qui Canonicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſeculariter viuendi.*

7 *Auctores referuntur qui tenent licitam eſſe beneficij acceptationem donec permutauerit, vel reſignauerit cum penſione.*

8 *Beneficium acceptare licitè quis poteſt cum animo dubio, & conditionali illud retinendi donec commodiorem vitæ rationem habuerit.*

9 Text. in præſenti, *loquitur de illo qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendum Sacerdotium, ſed fructibus fruendi.*

Cap. Commiſſa. XXXV. verſ. Cæterùm.

1 AD *n.* 16. In text. ibi, *Parochialem receperis Eccleſiam.* Ergo beneficium ſimplex obtinens, cui nullus Ordo ſacer annexus eſt, ſatisfacit ſuæ conſcientiæ, licèt nũquam ad ſacros Ordines promoueatur, nec intentionem, aut voluntatem habeat illos vnquam ſuſcipiendi, dummodo onera annexa beneficio adimpleat. Ita Nau. *in man. c.* 25. *n.* 18. *& conſ.* 1. *de præbend.* Et Emman. *in ſum. tom.* 1. *cap.* 30. *num.* 8. Pariſ. *de reſignat. benef. lib* 1. *q.* 10 *n.* 66. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 6. *num.* 80. Vaſq. *in opuſc. de benef. cap* 4 § 2 *n.* 175 Nicol. Garc. *in tract. de benef. part.* 3. *cap.* 4 *num* 42. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp* 45. *num.* 16. Azot. *inſtit. moral. p* 2. *lib.* 6. *cap.* 9. *quæſ.* 4. Filliuc. *in quæſt. moralib. part.* 3. *tract.* 41. *cap.* 6. *quæſ.* 6. Molfeſ. *in ſum. tract.* 6. *cap.* 10. *num.* 18. Layman. *in Theolog. morali, lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 14. Ratio eſt, quia cum iure nullus Ordo ſacer requiratur ad tale beneficium ſimplex obtinendum, illius habilis & capax reputandus eſt, qui nullum ſacrum Ordinem, ſeu nullam intentionem illam ſuſcipiendi habuerit.

2 Quæſtio eſt dubia, an diſpoſitio huius text. locum habeat in dignitatibus, & Canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, quibus aliquis Ordo ſacer annexus eſt? Vna opinio tenet huius text. deciſionem non eſſe intelligendam, nec extendi ad alia beneficia præter Curata, de quibus expreſsè loquitur, quia eſt lex pœnalis, & non poteſt comprehendere alios caſus præter in illa expreſſos. Ita Sot. *lib.* 10. *de Iuſtit. quæſt.* 5. *art.* 6. Nauarr. *in man. c.* 25. *num.* 128. *& in cap. quando, de conſecr. diſt.* 1. *num.* 21. Sanch. *de matr. lib.* 7. *diſput.* 45. *num.* 13. Azot. & Layman. *citatis locis.* Altera ſententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, affirmat teneri quem fructus reſtituere beneficij, etiam non Curati, quos percepit cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum eidem beneficio annexum; quam ſuſtinent Rebuff. *in praxi, tit. de non promouendo, num.* 83. *& ſeqq* Panorm. *in cap. relatum, num.* 5. *de clericis non reſid.* Gabr. *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 8. *art.* 3. Nicol. Garc. *de benef. p.* 3. *c.* 4. *num.* 37. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. cap.* 97. *num.* 55. & cenſet probabilem Azor. *d. lib.* 6. *cap.* 9. *quæſt.* 5. Quintanad. *Eccleſ. lib.* 4. *n.* 66. Et probatur ex ratione in qua fundatur deciſio huius text. quæ ſecundùm Suar. *de legib. lib.* 4. *cap.* 13. *à num.* 24. ea eſt, quia Eccleſia tacita conditione; vel pacto beneficium confert, vt ſcilicet præbendatus, cuius præbendæ annexus eſt Ordo ſacer, fructus ſuos non faciat, nec ad illos percipiendos, & expendendos ius habeat, niſi intentionem habuerit inſeruiendi præbendæ, & Ordinem illum ſuſcipiendi. Vaſquez verò 1. 2. *q.* 96. *diſp.* 160. *cap.* 5. *n.* 36. aliter id explicat, & quicquid ſit, ſolida ratio deſumitur ex verbis text. ibi, *cùm eos receperis fraudulenter*; vnde cùm iuſta fraus recipiendi beneficium abſque intentione ſuſcipiendi Ordinem illi annexum, æquè in Curatis, quàm in aliis conſiderari debeat, & condemnanda veniat, in omnibus eadem pœna, & fructuum priuatio procedere debere neceſſe eſt vt dicamus, ex adductis per Nicol. Garc. *d. part.* 3. *cap* 4. *num.* 38. & Sanch. *lib.* 3. *de matrim. diſp.* 42. *n.* 3.

Cùm *in cap. licèt canon. §. is etiam, hoc tit.* 3
& lib. 6. æquiparetur in Parocho obligatio reſidendi in ſua Eccleſia Parochiali, & ſe promoueri faciendi infra annum ad Sacerdotium, vt patet ibi, *vt gregis ſibi crediti diligentius curam gerere poſſit, in Eccleſia reſidere teneatur, & infra annum ſe faciat ad Sacerdotium promoueri*; videtur inferri quod debet habere intentionem hanc reſidentiam faciendi, cùm eam ſatis illis commendatam habeant ſacri Canones *in cap. quia nonnulli, & in cap. relatum. de cleric. non reſid.* Et contra illos, qui beneficia quærunt, & impetrant intuitu commodi temporalis, non cum intentione ea, inſeruiendi, & Deo vacandi, & ſic intuitu boni ſpiritualis, inſurgit Dionyſ. Carthuſ. *in tract. contra pluralitatem beneficiorum art.* 15. *ſuper illud Matth.* 6. *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis*, ita ait, *Quemadmodum corpus ordinatur ad animam, ſic corporalia ad ſpiritualia ſunt finaliter referenda. Qui ergo Eccleſiaſtica beneficia optant, quærunt, impetrant, ſuſpiciunt non intuitu ſpiritualis boni, puta diuini Officij, vt ſcilicet competentiam habentes, Deo deuotius,*

*qaietiuſque miniſtrent, ſed intaita commodi
temporalu, bonisqae corporalis:iſti ſant ſabaer-
ſores rectiſſimi ordinu reram, atque in tempo-
ralibus finem ſibi conſtitaant, ideirco mortali-
ter peccant, etiam vnum beneficiam compe-
tent taliter capiendo, obtinendo, habendo. Ta-
libus competit, quod ait S. Bernard. Alius vn-
dique circuit, ſedalas explorator blanditar, ob-
ſeqaitar, ſimalat, & diſſimalat, miſeraque ſuf-
fragia mendicare non erubeſcit, manibus, &
pedibas repens, ſi qao modo tandem aliquando
ſeſe ingerere qaatis patrimonium Crucifixi,
in bona Domiai, qua ſola ex omnibas hodie in-
neniantar expoſita,* &c Locus verò S. Bern.
à Dionyſio citatus, adeſt *in ſais declamat ſu-
per illud, Ecce nos reliqaimas,* &c. *Qai ea in-
tentione*, ait, *gradus Eccleſiaſticos, & miniſte-
ria Sanctaarij qnarit, imò quaritur (quari
namque quàm qaarere ipſe debuerat) vt ſine
caris ſaculi in ſanctimonia cordis, & corpo-
ris illamnandas accedat ad Dominam, &
ſaam pariter ac proximorum operetur ſalutẽ,
orationis ſtudio deditas, & verbo pradicatio-
nis. Nam ſi eos eo qaærit animo, eoqae intaita,
vt huias vita habeat neceſſaria, eaaageli-
zat, vt manducet, & peraerſo nimis ordine
cœleſtibas terrena mercatur. Qaàm certè di-
gnius, ampliuſq; conſentaneam rationi, vt pro
carnali victa, carnalia magis opera, & ne-
gotia exerceret, nec fieret inuerſor rerum.*

4 Vnde acceptans beneficium reſidentiam
requirẽs, tenetur habere propoſitum abſo-
lutum perpetuo Eccleſiæ inſeruiendi, ex
text. *in d. cap. relatam 4. de cleric. non reſid.*
vbi gloſ. *verb. eam effecta*, rationem aſſignat,
dicens, ex quo enim intitulati ſunt, debent
5 ibi perpetuò permanere, & *ibi* Panor. *n. 7.*
ſic ait. *Nota gloſſam, & facit ad qaaſtionem
dè eo, qui acceptauit beneficiam eo animo, vt
illud teneat, donec habueris pinguius, vel
non habaerit animum ibi reſidendi, nunqaid
iuſtè ibi ſit promotus?* Et Doctores conclu-
dunt *qaòd non, & bene, nam qaiſqais, vt
ait Apoſtolus, debet eſſe contentus ea voca-
tione qua vocatus eſt, vnde non debet in
animo aliad gerere; ſed quemadmodum
contrahens matrimoniam carnale debet habe-
re animum perpetuò reſidendi cam vxore, vt
in c. fin. de condit appoſ. & cap. ſicut 27. q. 1. ſic
& acceptans Eccleſiam: nam quodammodo con-
trahit Matrimoniam cum Eccleſia,* &c. Qua-
re hanc reſolutionem tenent Hoſt. *in d. c.
relatum nam. 2.* vbi Butr. *num. 4.* Abb. *nam. 5.*
Imol. *in c. conquerente num. 5. de cleric. non
reſident.* Sylu. *in ſam. verb. beneficium 3. in
fin.* Sot. *de Iaſtit. lib. 10. q. 5. art* 6. Nau. *cõſ. 16.
de præbend. in 1. edit.* Achil. *deciſ. 49. aliàs
1. de officio Ordin.* Card. Tolet *in ſum. lib. 5.
cap. 9. verſ. 4.* Marc. Ant. de Marſil. *de Ec-
cleſ. reſid. p. 3. c. 33. n. 3.* Bañes *2. 2. quaſt. 12.
art. 1.* Fr. Emman. *in ſam. tom. 1. c. 50. n. 15.*
Flamin. *de reſignat. benef. lib. 4. qaaſt. 11.
num. 42.* Gutier. *Canon. lib. 2. cap. 26.* Gon-
zal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 15. n. 89.* Azor.
d. p. 2. lib. 6. c. 9. q. 3. 5. & 7. Et ſecundùm
eam teuent Sot. *d. art. 6.* Tolet. *d. lib. 2.
cap. 34. dab. 26. num. 132.* & Gutier. *canon.
lib. 2. cap. 5. nam. 22. & 25.* debitam inten- 6
tionem deficere illi qui Canonicatum, aut
aliud hujuſmodi beneficium obſequio
Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad
matrimonium conuolandi, aut ſeculariter
viuendi.

Non defuerunt tamen non infimæ au- 7
ctoritatis ſcriptores, qui exiſtimant licitam
eſſe beneficij acceptationem firmo animo
illi inſeruiendi, durante tempore, quo il-
lud obtinuerit, donec non permutauerit,
vel reſignauerit eum penſione, ſeu donec
commodiorem vitæ rationem, aut aliud
vitæ genus aſſequutus fuerit, ex quorum
numero ſunt Nau. *in man. cap. 25. n. 119. &
conſ. 16. & 17. de cleric. non reſid. & conſ. 1. de
prabend. in nouis.* Fr. Ludou. Lopez *in inſtr.
Conſcient. cap. 105. concl. 2.* Vega *in ſam. to. 1.
cap. 36. caſu 23.* Leſſi. *d. cap. 34. nam. 136.*
Vaſq. *in opaſc. de benef. cap. 3. §. 3. dubit. 3.
n. 43.* Nicol. Garc. *d. p. 3. cap. 4. poſt num. 58.*
Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 45. aam. 12.*

In qua opinionum contrarietate non 8
diſplicet concordia, quam nonnulli præ-
ſtant, & in primis Nau. *miſcel. 44. de orat.
n. 2.* aliàs *miſcel 49. nam. 2.* ſuam cum Soti
opinione concilians, ita ſcribit: *Sed conci-
liari poſſumus intelligendo illam de illis, qui
animo abſolato matandi ſic ſtatum clericalem
accipiant beneficiam, noſtram verò de illis, qui
non certo, & abſoluto animo mutandi, ſed con-
ditionali, ſi aliquid conuenientius ſuo propoſito
ſuperaeniat, id faciant,* &c. *& conſ. 17. de cle-
ricu non reſid.* ibi, *Pradictus de qao quaritur,
peccat, ſi animo abſoluto, & reſoluto mutandi
ſtatam id faciat, non tamen ſi animo dubio, &
conditionali perſeuerandi in clericatu, niſi ali-
qaa conditio melior mutandi ſtatam ſe offerat,*
&c. Sanch. *d. diſp. 45. n. 10.* ibi, *Ducor, qaia* 9
*text. in d. cap. commiſſa, loquitur de illo, qui à
principio eum accipit Eccleſiam, habet animum
non aſſumendi Sacerdotium, ſed fructib. fruen-
di, atqae ita loqaitur de volenti fraadalenter
lucrari fractus anni dati ad aſſumendam Sa-
cerdotium, qaod in hoc non verificatur, nec
enim beneficium animo doloſo ſuſcepit, nec ca-
rait intentione aſſumendi Sacerdotium, ſed
illam formam habait, niſi felicius illo tempore
qaicquam contigerit,* &c. & infra. *Quando
aatem animus eſſet verè dabias, crederem eum
peccare mortaliter, & teneri fractus reſtituere,*
&c.

&c. Azor. *d. lib. 6. cap. 9. quaſ. 4.* ibi, *Aut Titius ſtatuit in ea Eccleſia Parochiali commorari, & inſeruire, donec commodiorem vitæ rationem aſſequatur, & ſic non videtur peccare, quia ſi aliam non fuerit adeptus, in ea Eccleſia perpetuò deſeruiet ſuo muneri. Aut ſtatuit Eccleſiam habere, in ea tamen non reſidere, nec inſeruire, ſed ex eius tantum fructibus viuere, donec aliud vitæ genus nactus fuerit, & ſic peccat Parochiale beneficium accipiens*, &c.

Ad *num.* 18. Quòd poſſeſſio incontinenti impugnata non eſt manutenibilis, nec talis poſſeſſor poteſt dici legitimus contradictor, vt per Mandoſ. *ad reg. 34. Cancell. q. 26.* Cancer. *var. reſ. lib. 3. cap. 4. n. 95. & 96.* Fontao. *de pactis nupt. tom. 1. clauſ. 7. gloſſ. 3. p. 10 n. 56 & 57.* Ramon. *conſ. 56. n. 5. cum ſeqq. & conſ. 68 num. 3.* Lud. Poſti. *de manut. obſeru. 17. n. 44. cum ſeqq.* Greg. XV. *deciſ. 4. n. 2. & deciſ. 569. n. 4.*

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

Tit. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Textus huius intellectus aliqui referuntur.*

2 *Portugalliæ Regnum an aliquando ſubſit Imperio? oſtenditur.*

3 *Tutela filiæ, cui regni ſucceſſio delata eſt, durat donec in quacunque adulta ætate matrimonium contraxerit.*

4 *Regni adminiſtrationem an retineat filia, cui regni ſucceſſio delata eſt, an verò eius maritus, oſtenditur.*

5 *Eliſabetha Hiſpaniæ Regina vnà cum Ferdinando eius marito Aragonum Rege ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac Regnum feliciter gubernarunt.*

6 *Filij Regnum regni ſucceſſores puberes relicti, curatores an accipere teneantur, oſtenditur.*

Cap. Grandi. II.

1 AD *num. 2. in fine.* De intellectu huius text. vltra citatos *in collect.* vide Ioan. Leuriel *de primogen. lib. 5. q. 7. à n. 10.* Tiraq. *de iure primogen. 23. num. 2. & à n. 4.* Caſtald. *de Imperat. q. 81. num. 13.* & omiſſo intellectu Anchar. *in præſenti verſ. decimo, in fine*, & Anton. *ibid. num. 10. in fine in lectura noua.* Ioan. à Terra Rubea *in tractat. de regno Galliæ tract. 2. concluſ. 9.* & aliorum, qui putant ſummum Pontif. dediſſe coadiutorem Sancto Regi Luſitaniæ, quia in eo Regno habebat iura temporalia, & ſuprema, quemadmodum in multis, quæ ſunt de patrimonio Eccleſiæ, & per Conſtantinum, & alios donata fuerunt: id enim nullo iure, aut fundamento ſuadetur, & contrarium apertè conſtat ex hiſtoriis, & aliis certiſſimis documentis, & ſatis ex hoc textu. Quare ex ſententia aliorum dicendum videtur Pontificem iuſtè coadiutorem illum dare potuiſſe Regi prædicto, quia ex maxima eiuſdem negligentia, incuria, & diſſipatione non tantùm viduæ, orphani, & cæteri laici; verùm etiam Eccleſiæ, monaſteria, & loca pia, ac Eccleſiaſticæ perſonæ maximum detrimentum patiebantur, quorum omnium defenſioni, & conſeruationi, quia Rex ille ineptus, & aduerſarius, coadiutor verò maximè neceſſarius erat, meritò Romanus Pontifex occurrens ad preces populi & Magnatum Luſitaniæ, Regem ab adminiſtratione remouit, & eidem fratrem Alphonſum coadiutorem, & Regni adminiſtratorem conceſſit in ordine ad finem ſupernaturalem, tranquillitatem & pacem Eccleſiæ, ac fidelium in his Regnis.

Non obſtat quòd Luſitania ſuberat Imperio, iuxta *l. in Luſitania ff. de cenſib.* ſicut & Hiſpania, iuxta *l. 2. §. & quia capta ff. de ordine iuris, cap. volumus 11. quæſt. 1.* ibi, *omnes*, &c. & ibi, *Hiſpani*, cum aliis, de quibus per Caſſad. *dict. tract. quæſt. 53.* ac ſubinde cum Rex Luſitaniæ Imperatorem recognoſceret, non à Pontifice, ſed ab eodem Imperatore tanquàm à ſuperiore competenti coadiutor dandus videbatur, iuxta text. *in l. diuus, & per tot. ff. de tutoribus, & curatoribus datis ab his*, cum vulgaribus. Nam omiſſis reſponſionibus Ancharrani, & Antonij *vbi ſuprà*, & licèt huic argumento ſuccumbant nonnulli, vt refert *Additio margin. ad gloſ. 2. in præſenti*; facilè occurritur ſi dicas quòd quamvis olim Hiſpania ſicut & Luſitania pro maiori parte, vel etiam tota ſubiecta fuerit Romano Imperio de facto, nam de iure dubitant multi, vt per Nauarr. *in cap. nouit, notab. 1. num. 167. de iudic.* & alios, nihilominus poſtquam Gothorum gens Hiſpaniam à Romanorum ſubiectione liberauit, & deinde alij eandem à faucibus hoſtium eruere, iuxta *gloſ. 3. in fine in cap. Adrianus el 2. 63. diſt.* receptam communiter, vt per Caſtald. *dict. loco*, Mench. *illuſtr. cap. 22. à n. 11.* 2

abſque

imponitur excommunicatis, vt non ſoluta pœna, de qua agunt, in Conſcientia poſſit quis à peccato & excommunicatione abſolui.

3 Intellige tertiò realem ſatisfactionem, vel cautionem idoneam iuxta ſuperiorem diſtinctionem neceſſariò eſſe exhibendam, vbi abſoluendus illam præſtare poteſt, alioquin ſatis erit, eam quam poteſt, & ſic iuratoriam, vbi aliam nequit, arg. *cap. Odoardus, in fine, de ſolut.* vbi DD. *auth. generaliter C. de Epiſcop.* reſoluit gloſ. *verbo pro contumacia, in præſenti*, communis, vt per Tiraq. *de retractu tit. 1. §. 1. gloſ. 18. num.* 49. Cou & Nauar. *citatis locis*, Henriq. *d. c. 28. num. 1. lit. F*, Diana *d. tract. 11. reſolut.* 24. Ludou. à Cruce *in expoſit. Bullæ Cruciatæ diſp. 1. cap. 4. dub. 2. num.* 15. Trullench. *d. dub. 12 numer.* 2. nam impotentia liberat ab obligatione dandi pignora, & fideiuſſores, & facit ſufficere cautionem iuratoriam, *Auth. generaliter. C. de Epiſcop. & cleric. §. ſed hodie, Inſtit. de ſatiſdat.* Auiles *ad c. 6. Prætor. verbo pobres n.* 11. Perez *l. 2. verb. confiadores tit. 11. lib. 4. Ordin.* Ceual. *commun q. 66. num.* 7. Farin. *in praxi crimin. q 23. num. 43. & q. 107. num.* 38. Sanch. *de matr. lib. 107. diſp. 18. num.* 8. quæ reſolutio rectè procedit vbi attento iure communi, & ex poteſtate ordinaria abſolutio concedenda eſt; vbi verò ex poteſtate delegata per litteras, Bullam, ſeu Iubilæum, ſub forma conſueta, ſcilicet *ſatisfacta parte*, ſi excommunicatus nullatenus præſtare poſſit realem ſatisfactionem, vel cautionem idoneam ad quam tenetur, non erit à delegato abſoluendos, quia ex verbis & forma conceſſionis, à quibus recedere non licet, *cap. cùm dilecta, de reſcrip.* cum ſimilibus, conſtat delegatum recipere poteſtatem abſoluendi ſub ea forma, & conditione ſi pars ſatisfacta ſit, non verò aliter; & inſuper, quia non committitur delegato arbitrium examinandi, aut iudicandi, an abſoluendus poſſit, vel non poſſit præſtare ſatisfactionem, vel cautionem, ad quam tenetur, & ita in ſpecie poſt Sot. obſeruat Nau. *d. conſ. 75. n. 36. cum ſeq.* Gutier. *d. c. 5. num.* 29. poſt alios Henriq. *d. cap. 28. num.* 2. licèt oppoſitum, ſcilicet excommunicatum in ea ſpecie abſoluendum fore, ſub ea cautione quam præſtare poteſt, intendant Valer. *de differ. inter vtrumque forum, verb. abſolutio differ. 15. num. 6. verſ. ſed certè*, Villal. *in ſum. tract. 27. clauſ 9. §. 2. n.* 22. Ludou. à Cruce *d. dub. 2. num.* 7. Trullench. *d. dub. 12. num.* 8. idem Henriq. *d. cap. 13. de Indulgent. num.* 2. apud quem *ibi, & d. c. 28. num. 2. &* 4. videbis quòd tunc temporis fieri debeat, & ad qoem recurrere oporteat, vbi excommunicatus volens ſatisfacere non habeat cui ſoluere, vel à quò abſolui poſſit, velut quia aduerſarius, vel iudex ſunt in locis remotiſſimis, quod etiam declarat Trullench. *d. dub. 12. num.* 10.

Vltimò intellige hanc abſolutionem ab 4
ordinario ad quem iure competit conceſſam excommunicato non præmiſſa debita partis ſatisfactione validam, ſed iniuſtam eſſe, quia non fertur contra leges, ſeu ius conſtitutionis, ſed contra iuſtitiam litigatoris, ſeu partis, cui ſatisfieri debuit, probat *d. cap. venerabilibus, § ſane, in fine*, vbi notat gloſ. *verb. competit*, & DD. communiter poſt alios Cou. *d. §. 11. num.* 7. Nau. *d. c. 27. n.* 37. Henriq. *d. c. 28. n. 3. lit. V.* Trullench. *d. dub. 12. num.* 5. Sic ſimiliter licèt ad eandem excommunicati abſolutionem neceſſariò requiratur forma Eccleſiæ, de qua *in cap. cùm deſideres 15. & in cap à nobis 28. de ſentent. excom. & in d §. ſane*, ibi, *iuxta formam Eccleſiæ, quæ forma conſiſtit in iuramento de parendo mandato Eccleſiæ cap. ex tenore 10. cum ſeq. illo tit.* & in nonnullis, aliis de quibus *in d. c. à nobis in fine*, tradit Nau. *in man. c. 26. num. 8. & in cap. 1. in princ. num. 54. de Pænit. diſt. 6.* Henriq. *vbi proximè num.* 4. valebit tamen abſolutio abſque huiuſmodi forma; quippe quæ tantùm inducit ſolemnitatem accidẽtariam, & ordinem, nec habet clauſulam irritantem, nec directè prohibet abſolutionem aliter fieri, & ita obſeruat gloſ. *vlt. in cap. ne manifeſta 2. q. 1. & gloſ. vlt. in d. cap. cum deſideres*, recepta communiter ibi, & alibi, vt per Cou. & Henriq. *vbi ſuprà lit. X*, Nau. *d. c. 1. num. 56. & d. c. 26. num.* 9. Pro quibus facit *l. vlt.* ibi, *huic adiicimus*, iuncta *l. pen.* vbi Salic. *C de ſentent. ex breuil.* & *cap. decet, §. ordinarij*, ibi, *& nihilominus*, vbi gloſ. *verb. proceſſum, de immun. Eccleſ. lib.* 6. licèt contradicere videantur Hoſt. *in ſum. de ſentent. excom. §. qualiter*, & Caiet. relatus à Cou. *vbi ſup.* Si tamen delegatus, vel Confeſſarius, cui per litteras ſpeciales, vel Cruciatam committitur abſolutio excommunicati ſatisfacta priùs parte, illum abſoluat non præmiſſa ſatisfactione, corruit abſolutio ex defectu poteſtatis, quæ Confeſſario, vel delegato huiuſmodi non aliter competit quàm per litteras, vel Bullam ſub ea expreſſa ſatisfactionis forma, vel conditione, quæ licèt aliàs inſit, à iure, ſi tamen expreſſa ſit, & committatur, abſolutionem vitiat, iuxta d. cap. *cum dilecta*, vbi gloſ. verbo iuris ordinem, aduertunt in ſpecie Nau. *d. n.* 37. Sot. *d. art. 3. col.* 4. & eſt de mente multorum, quos citat Henriq. *vbi ſuprà* Et pro

illis

illis expendi poteſt. *d. §. ſanè, in fine*, per argumentum à contrario, vel ab ſpeciali, ibi *Superiori competit de excommunicatione cognoſcere*, quæ verba ſignificare videntur textum illum agere de ſuperiore, cui iure communi & propria compètit poteſtas cognoſcendi, & abſoluendi, ad differentiam illius, cui non fie, ſed ex delegatione & commiſſione competit ſub forma ſatisfactionis præmittendæ. Iuuat doctrina gloſ. *verb. ſuhibentes, verſ. per hoc, in Clem. 1. de iurepatron.* quam vltra DD. *ibi*, probat communis, vt per Felin. *in 4 col.* Deci. *num 6. in cap. ex parte, de conſtit.* Nau. *d. conſ. 75. n. 36.* dum docet quòd vbi alicui aliàs non habenti conceditur poteſtas faciendi aliquem actum ſub certa forma conditione, vel modo, non valet actus aliter, geſtus ex defectu poteſtatis, iuxta quæ intelligunt nonnulli *d. cap. cùm deſideres, in fine*, dum probare videtur abſolutionem excommunicatorum pro violenta manuum iniectione in clericos abſque forma Eccleſiæ non valere, contra communem *vbi ſup.* vt ſcilicet textus ille procedat in ea abſolutione reſeruata Sedi Apoſt. iuxta *c. ſi quis ſuadente 17 q. 4.* quæ abſolutio in eo caſu committitur ſub forma & conditione cautionis iuratoriæ, *d. c. ex tenore*, ibi, *vice noſtra*, & ibi, *receptio ab eo iuramento*; vnde abſolutio abſque eiuſmodi cautione non valet *in d. c. cùm deſideret*, & ea eſt forma, de qua agit ille text. vt *vbi gloſ. vlt.* intendit; licèt Abb. & alij intendant text. agere de forma *d. c. à nobis in fine*; ſic *in cap. ad hæc, 12. de ſentent. excom.* ſi omittatur cautio ſufficiens, de qua tex. agit, non valebit abſolutio, quia illic, vt habet littera, expreſſè committitur delegatis ſub ea clauſula, & conditione, ſcilicet quod ſufficiens cautio præſtari debeat ab iis, qui abſoluendi ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Tributi ad legitimationem & iuſtitiam requiritur & neceſſaria eſt imponentis auctoritas.*

2 *Tributorum exactio iure Regalia pertinet ad Reges, & ad illos, qui ſummam poteſtatem habent.*

3 *Ius inducendi tributum aut vectigalia conſuetudine poteſt introduci, ſicut priuilegio. Sed alij contrarium ſuſtinent, vt num. 4.*

5 *Conſuetudo immemorialis vim habet priuilegij.*

6 *Regalia ſunt impræſcriptibilia.*

7 *Conſuetudo poteſt quantum Rex, aut Imper. aut alius ſupremus Princeps cum cauſa*

8 *Præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure.*

9 *Conſuetudo immemorialis habet vim tituli.*

10 *Conſuetudine immemoriali probata quis habere dicitur meliorem & efficaciorem titulum de mundo.*

11 *Titulum alium edere non tenetur qui immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus fuerit.*

12 *Etiamſi titulum allegauerit, & de illo mentionem fecerit.*

CAP. Super quibuſdam. XXVI

1 AD *num. 1. in fine* Collige ex text. ad legitimationem & iuſtitiam tributi requiri & neceſſariam eſſe imponentis auctoritatem. Ex Theologis S. Thom. *lib. 3. de regimine Principis cap. 11.* Sot. *de iuſt. & iur. lib. 3. q. 6. art. 7.* Petr. Nau. *de reſtit. lib. 3. cap. 1 n. 137.* Petr. Ledeſma *in ſum. p. 2. tract. 7.* Mulin *de Iuſtit. diſp 666. num. 1. & 2.* Ludou. de Torres *eod. tract. diſp. 44. dub. 1 num. 1. cum ſeqq.* Vaſq. *in opuſcul. de reſtit. c. 5 §. 1. & 2. & cap. 6 §. 1.* Marquez *de gubernat. Chriſtian. lib. 1. cap. 16.* Suar. *de legib. lib. 5 c. 14. num. 1. & 2.* Villalob. *in ſum tom. 2. tract* 8. *diffic. 13. ex n. 3.* Azor. *inſtit moral. p. 2. lib. 11. cap. 4. verſ. Vectigalia* Leſſi. *de Iuſtit. c. 33 de tribut. dub. 1.* Sanch. *in conſil moralib. lib. 2. c. 4. dub. 2.* Anton. Diana *moral. reſolut. p. 1. tract. 3. reſol. 1. cum ſeqq.* Ex noſtris Iureconſultis Beroi. *conſ. 81. num. 7. vol. 1. & conſ. 150. num. 3.* Natt. *conſ. 447. & 515.* Purpur. *conſ. 495. n. 4.* Hippol. Rimin. *conſ. 21.* Conrad. *in templo omnium iudic. c. 1. §. 4. verſ. 11.* Corſet. *de poteſt. Regia p. 4. q. 48.* Alciat. *in l. placet num. 11. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Auend. *de exeq. mand. p. 2. cap. 14. ex num 1.* Petr. Bellin. *de re milit. p. 2. q. 7.* Sixtin. *de regalib. lib. 1. c. 2. & lib. 2. c. 6.* Roſenth. *de feudis c. 5. concl. 31. & 43. cum ſeqq.* Petra *de poteſtate Principis c. 4. in princ. num.* 30. Farin. *in praxi crimin. q. 123. n. 90.* Mancin. *de iure Principis lib. 6. cap. 13.* Valenzuel. *conſ 99. per tot.* Bohadil *in ſua politica lib. 5. cap. 5. numer. 2.* Cabed. *Luſit. deciſ. 49. p. 2,* Ioan. Franc. à Ponte *conſ. 131. n. 79. & 80. tom. 2. & de poteſtate Proreg. tit. de Regalium impoſit.* Moles *deciſ. Neapol. de iure Dohanæ fol. mihi 112.* Alfaro *de officio fiſci gloſ. 26. §. 7.* Adam. Contz. *lib. 8. politicor. c. 7. §. 2. & 18.* Caſtill. *tom. 7. de tertiis c. 41. n. 29* Paul. Chriſtian. *Belgic. deciſ. 105. vol. 3.* Franc. de Amaya *ad l. 3. n. 5. & 27. B. de annonis, & trib. lib. 10* Ioan Baptiſta Larrea *alleg. fiſcal. tom. 1. alleg. 59. numer. 1. cum. cum ſeqq.*

Et

2 Et ſic ad Reges, vel ad illos, qui ſummam poteſtatem habent, iure Regaliæ pertinet tributorum exactio, aut impoſitio, Sixtin. *de Regal. l. 2. c. 6. num.* 2. Flor. de Mena *var. lib.* 2. *q.* 21. *n.* 11. Caſtill. *d. tom.* 7. *cap.* 41. *num.* 78. Amaya *ad d. l.* 3. *n.* 6. Hieron. Leon *d. deciſ.* 82. *ex num.* 11. Tapia *deciſ.* 25. *n.* 44. & 47. non verò inferioribus dominis, vt notarunt per me citati *ad l.* 1. *C. noua vectigal.* & adde Hieron. Leon. *Valent. deciſ.* 82. *lib.* 1. Paul. Chriſtian. *d. deciſ.* 105 Ioan. Franc. à Ponte *de poteſtate Proregis tit.* 4 §. 8. *num.* 42. Franc. de Amaya *ad l.* 3. *num.* 26. *C. de anno. & trib. lib.* 10. Tapia *Sicil. deciſ.* 23. *num.* 44. & 47. Nouar. *de grauaminib. vaſal. grauam.* 1. & *ſeqq.* Nec ciuitati particulari, Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 43. *num.* 1. Roſenth. *de feudis cap.* 5. *concl.* 65. Flores de Mena *var. lib.* 2. *q.* 21. *ex num.* 12. *cum ſeqq.* Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c.* 20. *n.* 18. & *in ſum. deciſ. p.* 3. *tit.* 15. *à n.* 44. Cancer. *var. p.* 3. *c.* 3. *num.* 130. Capibl. *de Baronib. prag.* 14. *n.* 19. Calixt. Ramirez *de lege Regia*, §. 26. *lit. B*, Amaya *ad d. l.* 3. *n.* 11. Proſp. Randel. *de Baron. paſcuit c.* 4. *p.* 2. *fol.* 70. niſi in caſu neceſſitatis inter ipſos de ciuitate, aut de vniuerſitate, vel communitate, non extenſa ad exteros contributione, Mandel. Alben. *conſ.* 34. *num.* 1. & *conſ.* 407. *per tot.* Iacob. Omphal. *de officio, & poteſtate Principis, c.* 22. Roſenth *de feudis c.* 5. *concl.* 75. *num.* 2. *lit. C*, & *D.* Alex Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 5. *ex n.* 6.

3 Ex hoc textu vulgò colligitur ius inducendi tributum, aut vectigalia conſuetudine poſſe introduci ſicut priuilegio, vt per Cephal. *conſ.* 342. *n.* 56. *cum ſeqq.* Mandel. Alben *conſ.* 16. *num.* 9. & *conſ.* 64. *n.* 91. Franc. Marc. *deciſ.* 234. Octau. Cacheran. *conſ.* 31. *num.* 20. Roland. à Valle *conſ.* 3. *num.* 82. *vol.* 1. Mynſing. *con.* 5. *obſeru.* 29. *num.* 6. & *obſeru.* 30. Auiles *ad c.* 24. *Prætor. verb. præſcription ex n.* 1. Boſſi *in tract. crimin. tit. qui vectigal. imponere poſ n.* 3. Burg. de Paz *conſ.* 15. *num.* 11. Sixtin *de Regalib. lib.* 1. *c.* 5. *ex num.* 130. & *lib.* 2. *c.* 6. *num.* 56 *cum ſeqq.* Martin. Lauden. *de Principe q.* 171. Mieres *ad conſtit. Cathalon. p.* 2. *collat.* 6. *c.* 28. *fol.* 114. *num.* 22. Otalora *de nobilit. p.* 3. *c.* 7. *n.* 9. & 10. Tiber. Decian. *conſ.* 41. *numer.* 101. *cum ſeqq. vol.* 3. Hieron. Gabr. *commun. tit. de præſcript. concl.* 1. *num.* 3. & 4. Mozz. *de contract. tit. de feudis rub. de natural. feudi num.* 46. Brunor. à Sole *in locis communib. verb. Vectigal*, Maſcard. *de probat. concl.* 835. *n.* 4. & 5. & *concl.* 836. Caballin. *milleloq.* 591. Marc. *deciſ.* 234. Roſenth. *de feudis c.* 5. *concl.* 16. *num.* 3. *lit. C*, & *concl.* 45. *per tot.* Pereg. *de iure fiſcal.* 3. *tit.* 8. *numer.* 13. Oliban. *etiam de iure fiſci cap.* 6. *num.* 13. *cum ſeqq.* Ioan. Garc. *de nobilit gloſ.* 19. *numer.* 1. & 2. Mieres *de maior. p.* 4. *q.* 21. *num.* 79. & 82. Torres *de Iuſtit. diſp.* 44. *dub.* 1. *n.* 5. D. Barb. *in l. comparet n.* 3. 4. 20. & 21. *C. de præſcr.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloſ.* 33. *n.* 4. Sanch. *conſ. moral. l.* 2. *c.* 4. *dub.* 4. *n.* 2. Valaſc. *conſult.* 141. *n.* 8. *cum ſeqq.* Gutier. *de gabell. q.* 5. *n.* 2. *cum tribus ſeqq.* Valenz. *conſ.* 93. *num.* 41. & 42. Camp. *ad ſtatuta Mediolan. c.* 114. vbi *add. lit. D.* Proſp. Randel. *de Baron. paſcu p.* 1. *c.* 6. & 7. citato per Caſtill. *d. tom.* 7. *cap.* 21. *n.* 1. & 2. Franc. de Amaya *in d. l.* 3. *n.* 15. *C. de annon. & tribut. lib.* 10. qui omnes mouentur ea ratione quòd præſcriptio æquiparatur priuilegio, vicemque tituli, pacti, ac legis obtinet, & ſic quæ ſibi lia titulo, præſcriptione quæri poſſunt.

Contrarium verò, imò impræſcriptibilia 4
eſſe hæc iura, neceſſariumque eſſe titulum Principis ad illorum acquiſitionem, ſuſtinent Greg. Lop. *l.* 6. *gloſ.* 4. *tit.* 29. *part.* 3. Lazartez *de gabell. c.* 19. *à num.* 4. Gironda *eod. tract. p.* 1. *à num.* 43. & *p.* 7. *num.* 1. & *de priuil. q.* 6. *num* 27. Azeued. *l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 4. & *l.* 1. *tit.* 18. *lib.* 9. *Recop.* Auendan. *de exequen. mãd. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 20. & 27. Mench. *de ſucceſſ. creat. lib.* 1. §. 10. *num.* 22. & *lib.* 3. §. 26. *n.* 140. Villalob. *in antinom. verb. præſcriptio n.* 27. Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 3. *n.* 34. Carol. Tapia *Sicilia deciſ.* 23. *num.* 43. & 44. Ludou. de Torres *de Inſtit. diſp.* 44. *dub.* 1. *n.* 9. P. Molin. *eod. tract. diſp.* 75. *verſ. in Regno Caſtella*, Sanch. *in conſil. moralib. lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 4. *num.* 1. Alfar. *de officio fiſcal. gloſ.* 20. Caſtill. *d. tom.* 7. *cap.* 21. *n.* 21. *cum ſeqq.* Franc. Amaya *d. l.* 3. *n.* 18. Ioan. Bapt. de Larrea *alleg. fiſcal. tom.* 1. *alleg.* 15. *n.* 7.

Ad *num.* 4. Quòd immemorialis conſuetudo vim habeat priuilegij ex certa ſcientia & legitimè obtenti, vltra citatos *in collect.* docent *l. Caſtel.* 5. *tit.* 2. *lib.* 7. *Recopil.* ibi, *que tienen por priuilegio o por coſtumbre antigua que el derecho iguala à priuilegio*, Mieres *de maior. in* 2. *edit. p.* 4. *q.* 20. *num.* 252. & *q.* 21. *num.* 46. Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 13. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 12. *num.* 62. Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 14 *num.* 70. & *q.* 17. *n.* 141. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 800. *numer.* 2. & 9. Caſtill. *tom.* 7. *de tert. c.* 22. me citato Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.* 5. *reſol.* 9. *num.* 126. vbi *num.* 127. ſubdit cum multis hoc priuilegium per immemorialem obtentum illius eſſe qualitatis, vt in fauorem poſſeſſoris referatur ad tempus magis vtile, & quo conſtet interueniri potuiſſe.

Ibid. ibi, *quod procedit etiam in reſeruatis Principi.* Et ideo quamuis Regalia impræſcriptibilia ſint, nihilominus per conſuetudinem Regalia Principis acquiruntur, vt per

per Cooarr. *in reg poſſeſſor part.* 2. §. 3. *num.* 1. 2. *&* 3. Maſcard. *de probat. concl.* 1377. *n.* 23. Menoch. *conſ.* 21. *num.* 19. *&* 20. Reyner. Sixtin. *de Regalib. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 136. *cum ſeqq.* Gutierrez *lib* 3. *pract. quaſt.* 14. *n.* 70. Caſtill. *d cap.* 22. Pereja *d. tit.* 5. *reſol* 9. *num.* 233.

7 Quia ipſa poteſt quaotum Rex, aut Imperator, aut alius Supremus Princeps cum cauſa, Ant. Gabr. *commun. tit. de praſcript. concl.* 1. *num.* 67. Burg. de Paz. *conſ.* 15. *num.* 13. Molin. *dict cap.* 6. *num* 14. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 33. *num* 4. Steph. Gratian. *dict. cap* 800. *num.* 2. Pareja *dict. tit* 5. *reſol.* 9. *n.* 132.

8 *Ibid.* ibi, quòd præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure, in fauorem, ſcilicet poſſidentis, adeò vt probationem in contrarium non admittat, vt per Anton. Gabr. *dicta concl* 1. *num.* 50. Burg. de Paz *dict. conſ.* 15. *num.* 18. Menoch. *conſ.* 90. *num.* 67. *& conſ.* 701. *num.* 96. *& de praſumpt. lib.* 3. *praſ.* 131. *num.* 50. Mench. *controuerſ. illuſtr. lib.* 2. *cap.* 84. *num.* 12. *verſic. denique cum praſumptio*, Mieres *d quaſt.* 20. *num.* 278. Pareja *d. tit.* 5. *reſol* 9. *num* 134.

9 *Ibid.* ibi, *Conſuetudo immemorialis habet vim tituli.* Idem probant *l. Caſtel.* 8. *tit.* 15. *lib.* 4. *Recopilat.* ibi, *Sea auida en lugar de titulo baſtante, gloſſ. in praſenti, verb. non extat memoria*, Menchac *dict. cap.* 81. *num.* 13 *& cap* 84. *num.* 10. Menoch. *de praſ lib.* 3. *praſ.* 131. *num.* 38. *& conſ.* 701. *à n* 95. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1377. *num.* 16. *& ſeqq.* Ioan Garc. *dict. gloſſ.* 12. *num.* 54. *cum ſeqq.* Molin *d. lib.* 2. *cap* 6 *num.* 13. Mieres *d quaſt.* 20. *num.* 248. *& quaſt.* 21. *num.* 49. Sixtin. *d. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 137. Steph. Gratian. *d. cap.* 800. *num.* 2. *&* 9. Caſtill. *d. c* 22. *num.* 3. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 9. *num.* 118.

10 Ad *num* 7. Quòd immemoriali probata meliorem, & efficaciorem titulum quàm excogitari poſſit, quis habere dicitur, & vltra citatos *in collect.* docent Ioan. Garc. *dict gloſſ.* 12. *num.* 58. Menchac. *d. cap.* 81. *num.* 17. Steph. Gratiàn. *d. cap.* 800. *num.* 2. Pareja *d. reſol.* 9. *num.* 124.

11 Ad *num.* 9. Quòd immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus, & eam legitimè probans, neceſſe non habet alium titulum edere, ex adductis per Parejam *d. reſol.* 9. *num.* 119. Et quod plus eſt, nec vlla tituli allegatio neceſſaria eſt, vt vltra citatos docent Menchac. *d cap* 81. *num.* 15. *& d. cap.* 84 *num.* 10. Maſcard. *d. concl.* 1377. *num.* 28. Ioan Garc. *d gloſſ.* 12. *n.* 56 Gutierr. *dict. quaſt.* 17. *num* 142. Caſtill. *d tom.* 7. *de tert. cap.* 22. *num.* 3. Pareja *dict. reſol.* 9. *num.* 120. vbi *numeris ſeqq.* reſoluit quòd quamvis titulum allegauerit: & de illo mentionem fecerit, adhuc ad editionem compelli non poteſt, quia non obſtante quòd vbicumque mentio fit in libello de aliquo inſtrumento, vel titulo, illud edendum ſit, nihilominus hoc fallere ait in illo, qui allegat, aut mentionem facit de titulo proueniente ex conſuetudine temporis cuius non extat memoria in contrarium, quia illum exhibere non tenetur, & citat Monald. *conſil.* 79. *num.* 11. *vol.* 1. Gaſp. Anton. Theſaur. *quaſt. forenſ. lib.* 1. *q.* 76. *num.* 4. Cancer. *var. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 27. *& lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 48.

De Regulis iuris.

Tit. XLI. & vlt.

Cap. Qui ſcandalizauerit. III.

VTILIVS, inquit Beda ille magnus, in præſenti ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. Sed quî fieri id poſſit, vt veritatem non deſerat is, qui ſcandalum faciat? nam facere is dicitur, qui ex inſtituto aberrat à via, vt alium trahat ad ruinam ſceleris, & peccati. Scandalum enim Græcè, offendiculum Latinè eſt, & quaſi quid obſtet eunti, & impactio pedis, actum denique deſignat mali, quo quaſi cadenti occaſio præbeatur. Igitur vitium eſt fraternæ correctionis virtuti ſuapte natura contrarium, vt Theologi docent cum D. Thoma 2. 2. *quaſtione quadrageſimatertia.* Vitium denique eiuſmodi, vt quaſi de abominabili re dixerat de illo Chriſtus, *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et rurſus, *Va homini illi, per quem ſcandalum venit, va mundo à ſcandalis*; & ideò videamus, an qui ſcandalum naſci permittit, retinere veritatis viam poſſit. Sed Læl. Mancinus, à quo hæc deſumpſit, *Diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſputationum cent. ſecund. capite decimotertio,* cauendum aſſerit: nam is permitti ſcandalum iubet, non committi, ſciebat enim veritatem non eſſe in eo, qui ſcandalum opera

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA IN COLLECTANEA DOCTORVM

ad librum ſextum Decretalium.

SVMMARIVM.

1 *Pueritia incipit poſt ſeptimum annum.*

2 *Pueritia vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fæminis non progreditur.*

3 *Pubertati proximus quis dicatur relinquitur arbitrio Iudicis.*

4 *Impuberes qui dicantur? oſtenditur.*

5 *Pubertas plena in maſculo decimooctauo anno, & in fæminis decimoquarto, exorditur.*

Ad Prooemium.

1 IBIDEM *n.13.* Ad hoc quòd pueritia incipit poſt ſeptimum annum, vltra citatos vide Quintil. Mandoſ. *de minore ætate cap.4. num.1.* Azor. *Inſtit. moral. pag.2. lib.6. cap.6. quaſt 6.* Ant. de Souſa *in aphor. Inquiſ. lib.3. cap.32. num.11.* D. Acuña *in cap. veteri 7. num.33. diſt.77.* Paul. Zach. *in quaſt. medico legal. lib.1. tit.1. quaſt.4. num.7.* Et quamuis circa terminationem pueritiæ aliqui crediderint eam decimoſeptimo anno terminari, ex quorum numero ſunt Bertachin. *verb. pueri, verſ.1. & verſ. pueritia durat*, Franc. Pullet. *in hiſtoria fori Romani, lib.2. cap.6. in fine*, Azin. *de execut cap.526. num.16.* Caluin. *in Lexic. verb. ætatam gradus*, Oſuald. *ad Donell. comment. lib.18 c.3. lit.S* Cardoſ. *in*
2 *praxi Iudicum, verb. Ætas, n.1.* Nihilominus certum eſt pueritiam vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progredi, vt per Strach. *de adiect. part.3. numer.19.* Quintil. Mandoſ. *d. cap.4. num.1.* Azor. *d. q.6. in fine*, Petr. Garc. *in Auicennam. fen.1. lib.1. doct.3. cap.3. diſp.16. cap.3.* Fr. Anton. de Suuſa *d. lib.3. cap.32. num.11.*

Pubertati autem proximus quis dicatur, 3
relinquitur iudicis arbitrio, Strach. *d. tract. de adiect p.3. n.17.* Cou. *de ſponſal. p.2. cap.5. n.5. & in Clem. ſi furioſus p.3. in init n.5.* Duen. *reg.159. limit.3. verſ. & circa hanc limitationem* Quint. Mandoſ. *d. c.4. n.35. ad fin.* Sanch. *de matrim. lib.7. diſp. 104. à n.40.* Exorditur autem pubertas decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis, *l. fin. C. quando tutor. vel curat. Princip. Inſtit. quibus mod tut. fin. l. Caſt. 1. tit.5. part.6. & l.12. & fin. tit.6. ead. part. & l.60. tit.18. part.3.* Clar. *§. feudum q. 49. n.4.* Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris lib.9 cap.7. num.10. & lib.12. cap.15. num.2.* Gutierr. *in auth Sacramenta puberum num.1. C. ſi aduerſ. vendit.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, in princ. n.2.* Auend. *de cenſib. c. 81. n.5.* Felician. *eod. tract. cap.2. num.2. verſ. alij puberes*, Card. Tuſch *lit. F. concl.224. n.64. & lit. P, concl. 458. num.1.* Farin. *in praxi crimin. tom.3. q.92. num.18.* Matth. Coler. *de aliment. lib.2. cap.12. num.127.* Didac. de Medſano *in libello de conſenſu connub. cap.7. n.1.* Sanch. *de matrim. lib. 6. diſp. 38. num. n.* Ludouic. Schrader. *in ſelectiſſ. Iuris quaſt. tom.1. tit.22. num.2.* Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interp. lib.2. cap.4. num. 17.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.78. num. 4.* Galganet. *de Iure publico, lib.3. titul 100. num.93.* Carranza *de partu cap.10. numer.4.* Petr. Franc. Linglois. *deciſ. 34. quaſt. 2.*

num. 18. Zachia *in quaſt.medico-legal. lib.* 1. *tit.*1. *q.*6. *n.*26.

4 Vnde impuberes eos meritò vocant, qui hac ætate minores exiſtunt, vt tam de fœminis, quàm de maſculis loquentes proferunt Nicol. de Paſſerib. *in concilat. legum, fol.*86.*num.* 34. Sanch. *d. lib.*6.*diſp.* 38.*num.* 2. Theſaur. Iuris, *verb. atas.* Quæ quidem pubertas, quæ decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis exordiri ſcripſimus, ad vſque quintum & vigeſimum perdurat, *l. cùm filio* 50.*ff. de legat.* 3. Ioann. Breche. *in l. pueri* 204.*num.* 6.*ff. de verb. ſignif.* Cujac. *lib. obſeru.* 3. Auendan. *de cenſib. cap.*8.*num* 5. Petr. Garc. *in Auicennam diſp.* 16.*c.* 3.*verſ. ſecunda atas*, Oſuald. *ad Donel. lib.*21.*cap.*7.*lit. A*, Zach. *dict. lib.*1.*tit.*1.*q.*6. *num.*68.

Pubertas autem plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto exorditur, vt *in l. abrogato* 40.*§. non tantùm.ff. de adopt.* & *in l. Mela, art.* 14.*§.* 1. *ff. de aliment. & cib. leg.* & *in l. quidam conſulebant* 57.*ff. de re iudic.* Donell. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 3. *cap.* 14. vbi Oſuald. *lit. B.* Franciſc. Otthom. *verb. pubertas plena*, Franc. Conſtant. *comment. lib.* 2. *cap.* 15. *ad med.* Quintil. Mandoſ *de minore atate, cap.* 5. Petr. Gregor. *ſyntagm. Iuris lib.*9.*cap* 7.*num.* 10 Farinac *in praxi criminal part.* 3.*quaſt.*92. *num.* 20. Petr. Garc. *in Auicennam ſen.* 1 *lib.* 1. *doctr.* 3. *cap.* 3. *diſp.* 16. *cap.* 3. *verſic. ſecunda atas*, Anton. Fab. *in iuriſprud. Papiniana, tit.* 22.*princip.* 2.*ad fin.* Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interpr. libr.* 2.*cap* 4.*num.* 25. Franc. Linglois *d. deciſ.* 34.*quaſt.* 2.*num.* 17.

LIBER PRIMVS.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS II.

CAP. Licet. I.

AD *n.* 1. Bonifacius VIII. vulgò non benè intellectus in præſenti indiſtinctè conſtituit Pontifices maximos habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſuis, id eſt, in ſua mente recondita, atque collocata in eum finem, & effectum, vt Iura omnia in promptu habere cenſeantur, itavt Iuris ignorantia eos non excuſet; & quod magis eſt, vt nouis ab ipſis Pontificibus Max. conditis conſtitutionibus, & ſtatutis non ſit neceſſaria anteriorum expreſſa reuocatio, quinimo eo ipſo, quòd nouam condiderint conſtitutionem, reuocata cenſeantur anteriora iura, etiamſi de illis mentionem non fecerint. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib.* 1.*contreu.*9.*num.* 13. vbi *num.* 14. opponit non videri credidile Pontifices habere, vel cenſeri habere in mente propemodum infinita iura, cùm omnium habere memoriam plus diuinitatis, quàm humanitatis habeat, & *n.* 15. ad difficultatē reſpondēs ait, quòd iura cōmunia nihil aliud ſunt, quàm regulæ quædam, quibus Principes, & Pontifices maximi inferiores ordinant in bonum commune, & publicam vtilitatem, quas regulas, ſiue ordinationes rationis indubitatum eſt ſuam ſedem habere in eorumdem met Principum, ſiue legiſlatorum mente, in qua manet repoſita regula illa prudētiæ, quas legiſlator ſiue Princeps ſuos ſubditos ordinat in commune bonum: pari etiam ratione ait ſubſiſtere in Principe illam prudentiæ regulam ad ordinandos ſubditos in communem, & publicam vtilitatem, quam regulam, à qua iura demanant, impoſſibile eſt alibi ſubſiſtere, quam in mente legiſlatoris, ad quam ſe referens Bonifacius in præſenti, cum proſpiceret regulas omnes, quibus ſubditi ordinantur in bonum commune, id eſt, leges ſuam ſedem habere in mente Principis, & non alio in loco rectè dicit, & ſubtiliter conſiderat cenſeri Pontifices habere omnia iura, id eſt, omnium iurium regulam, & ideam in ſcrinio pectoris ſui. Et idem Anguian. *dict. contreu.*9. *num.* 17. quærit cur in hoc text. fuerit admiſſa conſuetudinis ignorantia?

Cap.

Cap. Vt animarum. II. & vlt.

1 AD *num.*1. *in fine.* Collige ex tex. poſſe Epiſcopum, & quemlibet Ordinarium facere ſtatuta etiam pœnalia, & ipſo iore pœnam infligentia, iuri tamen Canonico non aduerſantia, vt per Anchar. *hic n.*9. Carpan. *ad ſtatuta Mediolan. in prælud. n.*39. Paul. Fuſch. *de viſitat. l.*1. *cap.* 33. *n.* 3. Card. Tuſch *pract. concl. lit. E, concl.* 251. *n.*4. Vgolin. *de poteſt. Epiſcopi, c.* 47. *n.* 1. Piaſec. *in praxi Epiſcop. p.*2. *c.*2. *n.*7. Bonacin. *de legib. diſput.*1. *q.*1. *punct.* 3. *num.*21. vbi *n.*28. ſubdit hoc procedere in prælatis inferioribus habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.

2 Et ad hoc quòd ſtatutum, ſeu edictum non ligat etiam ſubditos Epiſcopi extra eius territorium delinquentes, & quod ſi ipſi contrauenirent, non poſſunt puniri, per hunc tex. docent Vgolin. *d. c.*47. §.1. *num.*2. Bonac. *d. q.* 1. *puncto* 6. *n.*59. Belloch. *de caſib. reſeru. p.* 2. *q.* 10. *num.*11. Etiamſi quis contraueniret ſtatuto in diœceſi, ſed in loco exempto, hic enim non poſſet puniri pœna ſtatuti, Bonæ *de ſynodo Epiſc. art.*2. *num.*9. Alderan. Maſcard. *de ſtatut. interp. concl.*6. *à n.*33.

3 Ad *n.*5. *in fine.* Et ad plura circa præcepta audiendi Miſſam & ieiunandi, vbi quis extra proprium territorium caſu reperitur, vide Suar. *tom.*1. *de relig. lib.*1. *cap.* 14. *num.*29. *& de legib. l.*3. *c.*32. *n.*3. Salas *eod. tract. diſp.* 14. *ſect.* 5. *n.*60. Bonacin. *in ſimili tract. diſp.*1. *q.*1. *puncto* 6. *n.*59. Caſtr. Palao *in opere morali tom.* 1. *tract.*3. *diſp.*1. *puncto* 14. §. 1. *n.* 1. Baſil. Pont. *de matr. l* 5. *c.*8. *n* 1. Thom. Sanch. *de matr. l.* 3. *diſp.* 18. *n.*18. Ioan. Sanci. *in diſput. ſelect. diſput.*44. *n.*27. Layman. *in opere morali lib.*1. *tract.*4. *c.*11. *n.*1. Fagund. *in præcepta Decalogi princ.* 1. *lib.*1. *c.*7. *n.* 3. Greg. Martinez *tom.* 3. *in* 1. 2. *q.*96. *art.*5. *dub.*6. *in princ.* Trullench. *in præcepta Decalogi lib.* 3. *c.* 2. *dub.*6. *num.*5.

De Reſcriptis

Tit. III.

SVMMARIVM.

1 *Pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur.*

2 *Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent.*

3 *Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt vniri Eccleſiæ etiam iurata vatri.*

Cap. Statutum. II. §. Inſuper.

AD *num.*75. Quòd pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur, nec ab eis exigi poſſunt, vltra citatos in collect. tenent Ioan. à Capiſtrano *in ſpeculo conſcientiæ num.*59. Grauat. *ad Veſtriam in praxi lib.*4 *cap* 4. *verb. paupertas num.*31. Mynſing. *cent.*4. *obſerua.*47. *num.*4. vbi quòd pauperis cauſa de plano, & ſine expenſarum, vel ſportularum ſolutione expediri debet, Gerard. de Petra-ſancta *ſing.*73. Maran. *de ordine iudic. p.*4. *diſt.*9. *n.*77. Rebuff. *de priuileg. ſcholaſt. priuil.*90. *n.*2. *&* 4 Petr. Ruiz. *Lituan. deciſ.*4. *n.*293. Fului. Pacian. *de probat. lib.*1. *cap* 54. *n.*61. *verſ. ſed nec etiam*, Garc. Maſtrill. *de magiſtr. lib.*1. *cap.*22. *n.*19. *cum duobus ſeqq.* Etiamſi pauper aliquid ſponte pro ſalario, vel ſportulis offerat, text. *in præſenti*, & *gloſ. hic verb. recipere, cap. exigit* 2. *ibi, vel etiam à volente, de cenſib. hoc lib.* Petr. Ruiz. *dicto num.*293. Tiraq. *de nobilit. cap.*29. *num.*40. Gaſp. Baëc. *de decima tutor. cap.*10. *n.*12. 1

Ad *num* 81. *in princ.* Quòd Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent, reſoluunt Tiraq. *d. cap.* 29. *num.* 39. Pelag. *de planctu Eccleſiæ lib.*2. *cap.*46. *verſ. ſed & pauperi*, Ioan. Bapt. Caccialup. *in tract. de aduocat. quæſt.*3. *numero* 10. Iacob. Benni. *de priuileg. Iuriſconſult. part.*3. *priuileg.* 71. *numero* 8. Grauat. *ad Veſtr. in pract. lib.* 2. *cap.*7. *num.*2. *& lib.*4. *cap.*4. *num.*32. Greg. Lop. *in l.*6. *verb. llanamente tit.*22. *parte* 3. *& l.*16. *tit.*9. *part.* 2. Gaſp. Baëc. *de inope debit. cap.*12. *num.*14. *& de decima tutor. cap.*10. *num.*12. Iacob. Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.*5. *num.*5. Couarr. *pract. c.*6. *numero* 4. Thom. Acti. *in tract. de infirma. parte* 2. §. *aduocati num* 6. *&* 7. Fului. Pacian. *dict. cap.*54. *num.*61. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 111. *num* 8. *cum ſeqq.* Auiles *ad cap.*7. *Prætor. in gloſ. an de llenar numer.*3. Manchaq. *de ſucceſſ. creat.* §.2. *numero* 128. Anton. Scap. *de iure non ſcripto lib.* 3. *c.*105. *ex num.*8. Azeued. *l.*16. *numero* 1. *cum ſeqq. tit.*16. *lib.*2. *Recopil.* Menoch. *de arbitr. lib.*2. *caſu* 369. *ex numero* 3. Sebaſt. Medices *de caſibus fortuitis part.*2. *quæſtione* 4. *num.*11. Cened. *ad Decretum collect.* 28. *num.*13. Vincent. Carot. *in tract. de locato part.*1. *tit. de fructib. & litium expenſ. quæſt* 8. *num* 12. Flores de Mena *var. quæſt. lib.*1. *quæſt.*8. §.1. *num.*52. Sebaſt. Guazin. *in præfat. tract. ad defenſam numero* 5. Cabed. 2

Luſit. decif. 214. *n.* 7. *p.* 1. Camill. Borrell. *in ſum. decif. p.* 1. *tit.* 65. *de aduocator. officio n.* 37. Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. l.* 1. *c.* 22. *num.* 19. *cum ſeqq.* Ioan. Malder. *de virtut. Theolog. & Iuſtit. tract.* 6. *cap.* 3. *de Iuſtit. rei, & aduocati, dub.* 8. Parens meus Emman. Barboſa *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſit. lib.* 2. *tit.* 90. §. 11. Itavt ei non liceat à paupere etiam ſponte offerente mercedem accipere, Gaſp. Baëc. *d. c.* 11. *de inope debit. n.* 15. Gerard. de Petra ſancta *ſing.* 73. *num.* 4. Benincaſ. *d. ſpec.* 1. *in iudic. n.* 10. Rebuff. *d. priuil.* 90. *n.* 7. Flores de Mena *d.* §. 1. *n.* 52.

3 Ad *n.* 83. Quòd Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam Curatæ vniri, docent *l. Caſtella* t 3. *tit.* 5. *part.* 1. ibi, *E puede fazer de dos Igleſias vna veyendo que es meneſter, porque ſon pobres.* Petr. de Peruſio *in tract. de vnione Eccleſ. c.* 3. *n.* 1. *verſ. tertia cauſa eſt paupertas,* Mandoſ. *ad reg.* 12. *de vnionib. q.* 5. *num.* 3. *ad fin.* Card. Tuſch. *lit. V, concl.* 231. *n.* 1. *cum ſeqq.* Concil. Trid. *ſeſſ.* 21. *de reform. c.* 5.

Cap. Qui per ambitionem XV. & vlt.

AD *n.* 7. Ratio eſt, quia hæ diſtributiones dantur ratione certi miniſterij perſonalis, & non reputantur pro parte beneficij, & fructuum eius, Rot. *decif.* 330. *n.* 1. *&* 2. *p.* 2. *diuerſ.* Cou. *lib.* 3. *var. c.* 3. *n.* 1. Hoied. *de incompatib. benefic. p.* 1. *c.* 12. *n.* 8. Eſcob. *de ratiocin. c.* 29. *n.* 17. Moner. *de diſtribut. quotid. p.* 1. *q.* 6. *in princ.* vbi *n.* 8. tenet quotidianas diſtributiones, quæ acquiruntur beneficiato pro exercitio non lucrari immediatè & per ſe ratione beneficij, ſed ratione laboris, & ſeruitij, Salgado *de Regia protect. p.* 4. *c.* 3. *n.* 65. *cum ſeqq.* Carol. Marant. *tom.* 1. *controu. q.* 18. *n.* 51. *pag.* 127. Ex quo ſequitur quòd condemnatos ad reſtitutionem beneficij vnà cum fructibus, non teneri ad reſtitutionem diſtributionum quotidianarum, ex Verallo *decif.* 29. *p.* 2. Decian. *conſ.* 43. *ex n.* 14. *vol.* 1. Salgad. *d. c.* 9. *n.* 82. Aloyſ. Ricc. *in decif. Curia Archiep. Neapol. dec.* 112. *n.* 3. *cum ſeqq.* Greg. XV. *decif.* 74. *num.* 8.

De Electione, & electi poteſtate.

Tit. VI.

Cap. In electionibus. II.

POST *n.* 2. Dum textus hic probat in electionibus, & poſtulationibus, ac ſcrutiniis penitus reprobari eligendi vota conditionalia, alternatiua, vel incerta, intelligendus eſt de conditionibus propriis, quæ re vera ſuſpendunt, & puritatem actus impediunt; quæ verò tales non ſunt, quamvis quoad verba conditiones videantur, in hoc text. non prohibentur, ſicut manifeſtè indicant illa verba, oportere vt electio certa & pura ſit. Attamen *in c. ſignificatum, de præbend.* nulla fuit adiecta conditio ſuſpenſiua collationis, aut quæ redderet illam incertã, ſed modus quidam ſpiritualis dumtaxat adiectus, qui præſtaretur poſt adeptam beneficij poſſeſſionem; talem autem modum in ſpiritualibus perſpicuum etiam eſt minimè reprobari, niſi aliquid illicitum contineat, propter quod improbetur, pariterque per illius adiectionem non offendi regulam huius text. *& l. actus legitimi, ff. de regul. iuris.*

Cap. Generali. XIII.

IN gloſ. *Regalia.* Notatur ad hoc quòd beneficiorum fructus ex priuilegio Pontificis ad principes ſeculares pertinentes, efficiuntur de Regalibus, & inter temporalia, & patrimonialia ipſorum bona connumerantur, vt per Arnulph. Ruſæ *de Regalib. priuileg.* 16. *n.* 29. Sixtin. *eod. tract. c.* 2. *n.* 54. Bellug. *in ſpeculo Principum rub.* 13. §. *tractemus num.* 38. vbi Camill. Borrell. Auendañ. *de exequend. mand. p.* 2. *c.* 4. *n.* 20. Petr. Greg. *ſyntag. iuris l.* 17. *c.* 7. *num.* 19. D. Barboſ. *in l. Titia n.* 41. *in princ. ff. ſoluto matr.* Cabed. *Luſit. decif.* 63. *n.* 3. *p.* 2. Melch. Reinoſo *obſeruat. iuris obſeru.* 50. *num.* 15. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 4. *num.* 1. Salgad. *de protect. Regia p.* 3. *c.* 10. *num.* 148. Hieron. de Leon *decif.* 9. *num.* 30. *lib.* 1. Caſtill. *lib.* 7. *de tert. c.* 11. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium ſimplex obtinens, cui nullus Ordo Sacer annexus eſt, ſua conſcientiæ ſatisfacit, licèt intentionem non habeat ad ſacros Ordines ſe promoueri faciendi.*

2 *Fructus beneficij etiam non curati tenetur quis reſtituere ſi eos percipiat cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum tali beneficio annexum.*

3 *Auctoritas Dionyſij Carthuſiani, & alij S. Bernardi refertur.*

4 *Beneficium reſidentiam requirens acceptans tenetur habere propoſitum abſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi.*

5 *Beneficium eo animo acceptans vt illud teneat donec habuerit pinguius, non eſt iuſtè promotus.*

6 *In*

6 *Intentio debita deficit illi, qui Canonicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſeculariter viuendi.*

7 *Auctores referuntur qui tenent licitam eſſe beneficij acceptationem donec permutauerit, vel reſignauerit cum penſione.*

8 *Beneficium acceptare licitè quis poteſt cum animo dubio, & conditionali illud retinendi donec commodiorem vitæ rationem habuerit.*

9 Text. in præſenti, *loquitur de illo qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendum Sacerdotium, ſed fructibus fruendi.*

Cap. Commiſſa. XXXV. verſ. Cæterùm.

1 AD *n.*16. In text. ibi. *Parochialem receperu Eccleſiam.* Ergo beneficium ſimplex obtinens, cui nullus Ordo ſacer annexus eſt, ſatisfacit ſuæ conſcientiæ, licèt nũquam ad ſacros Ordines promoueatur, nec intentionem, aut voluntatem habeat illos vnquam ſuſcipiendi, dummodo onera annexa beneficio adimpleat. Ita Nau. *in man. c.*25.*n.*18.*& conſ.*1. *de præbend.* Fr Emman. *in ſum.tom.*1.*cap.*30.*num.*8.Pariſ. *de reſignat. benef lib* 1.*q.*10.*n.*66.Gonzal. *ad reg.*8.*Cancel.gloſſ.*6. *num.*80. Vaſq. *in opuſc.de benef. cap* 4 § 2 *n.*175 Nicol.Garc.*in tract. de benef part.*3.*cap.*4 *num* 42. Sanch. *de matrim. lib* 7. *diſp* 45. *num.*16. Azor.*inſtit. moral.p.*2. *lib* 6. *cap.*9.*quæſ.*4. Filliuc. *in quæſt. moralib. part.*3. *tract.*41. *cap.*6. *quæſ.*6. Molfeſ. *in ſum.tract.*6.*cap.*10.*num.*18.Layman. *in Theolog.morali, lib.*4. *tract.* 2. *cap.*14. Ratio eſt, quia cum iure nullus Ordo ſacer requiratur ad tale beneficium ſimplex obtinendum, illius habilis & capax reputandus eſt, qui nullum ſacrum Ordinem, ſeu nullam intentionem illam ſuſcipiendi habuerit.

2 Quæſtio eſt dubia, an diſpoſitio huius text. locum habeat in dignitatibus, & Canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, quibus aliquis Ordo ſacer annexus eſt? Vna opinio tenet huius text. deciſionem non eſſe intelligendam, nec extendi ad alia beneficia præter Curata, de quibus expreſsè loquitur, quia eſt lex pœnalis, & non poteſt comprehendere alios caſus præter in illa expreſſos. Ita Sot. *lib.*10. *de Iuſtit. quæſt.*5. *art.*6. Nauarr. *in man.c.*25. *num.*128. *& in cap. quando, de conſecr. diſt.*1. *num.*21. Sanch. *de matr lib.*7.*diſput.*45.*num.*33. Azor. & Layman. *citatis locis.* Altera ſententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, affirmat teneri quem fructus reſtituere beneficij, etiam non Curati, quos percepit cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum eidem beneficio annexum; quam ſuſtinent Rebuff. *in praxi, tit. de non promouendo, num.*83. *& ſeqq* Panorm. *in cap. relatum, num.*5.*de clericis non reſid.* Gabr. *in* 4.*diſt.*15. *q.*8.*art.* 3.Nicol.Garc. *de benef. p.*3. *c.*4. *num.*37. Iacub. de Graff. *in aureis deciſ. cap.*97. *num.*55.& cenſet probabilem Azor. *d.lib.*6. *cap.*9. *quæſt.*5. Quintanad. *Eccleſ. lib.*4. *n.* 66. Et probatur ex ratione in qua fundatur deciſio huius text. quæ ſecundùm Suar. *de legib.lib.*4.*cap.*13. *à num.* 24. ea eſt, quia Eccleſia tacita conditione; vel pacto beneficium confert, vt ſcilicet præbendatus, cuius præbendæ annexus eſt Ordo ſacer, fructus ſuos non faciat, nec ad illos percipiendos, & expendendos ius habeat, niſi intentionem habuerit inſeruiendi præbendæ, & Ordinem illum ſuſcipiendi. Vaſquez verò 1.2. *q.*96.*diſp.*160. *cap.*5.*n.*36 aliter id explicat; & quicquid ſit, ſolida ratio deſumitur ex verbis text. ibi, *cùm eos receperis fraudulenter*; vnde cùm iuſta fraus recipiendi beneficium abſque intentione ſuſcipiendi Ordinem illi annexum, æquè in Curatis, quàm in aliis conſiderari debeat, & condemnanda veniat, in omnibus eadem pœna, & fructuum priuatio procedere debere neceſſe eſt vt dicamus, ex adductis per Nicol. Garc. *d. part.*3. *cap* 4. *num.*38. & Sanch. *lib.*3. *de matrim. diſp.*42. *n.*3.

Cùm *in cap. licèt canon.* §. *is etiam, hoc tit. & lib.*6. æquiparetur in Parocho obligatio reſidendi in ſua Eccleſia Parochiali, & ſe promoueri faciendi infra annum ad Sacerdotium, vt patet ibi, *vt gregis ſibi crediti diligentius curam gerere poſſit, in Eccleſia reſidere teneatur, & infra annum ſe faciat ad Sacerdotium promoueri*; videtur inferri quod debet habere intentionem hanc reſidentiam faciendi, cùm eam ſatis illis commendatam habeant ſacri Canones *in cap. quia nonnulli, & in cap. relatum. de cleric. non reſid.* Et contra illos, qui beneficia quærunt, & impetrant intuitu commodi temporalis, non cum intentione ea, inſeruiendi, & Deo vacandi, & ſic intuitu boni ſpiritualis, inſurgit Dionyſ. Carthuſ. *in tract. contra pluralitatem beneficiorum art.*15, *ſuper illud Matth.*6. *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis*, ita ait, *Quemadmodum corpus ordinatur ad animam, ſic corporalia ad ſpiritualia ſunt finaliter referenda. Qui ergo Eccleſiaſtica beneficia optant, quærunt, impetrant, ſuſcipiunt non intuitu ſpiritualis boni, puta diuini Officij, vt ſcilicet competentiam habentes, Deo deuotius,* 3

quietiuſque miniſtrent, ſed intuitu commodi
temporalis,bonique corporalis:iſti ſunt ſubuer-
ſores rectiſſimi ordinis rerum,atque in tempo-
ralibus finem ſibi conſtituunt, idcirco mortali-
ter peccant, etiam vnum beneficium compe-
tens taliter cupiendo, obtinendo, habendo. Ta-
libus competit,quod ait S.Bernard. Alius vn-
dique circuit,ſedulus explorator blanditur,ob-
ſequitur,ſimulat,& diſſimulat,miſeraque ſuf-
fragia mendicare non erubeſcit, manibus, &
pedibus repens,ſi quo modo tandem aliquando
ſeſe ingerere queat in patrimonium Crucifixi,
in bona Domini,quæ ſola ex omnibus hodie in-
ueniuntur expoſita, &c. Locus verò S.Bern.
à Dionyſio citatus,adeſt in ſuis declamat ſu-
per illud, Ecce nos reliquimus,&c. Qui ea in-
tentione,ait, gradus Eccleſiaſticos, & miniſte-
ria Sanctuarij quærit, imò quæritur (quæri
namque quàm quærere ipſe debuerat) vt ſine
curis ſæculi in ſanctimonia cordis, & corpo-
ris illuminandus accedat ad Dominum, &
ſuam pariter ac proximorum operetur ſalutẽ,
orationis ſtudio deditus, & verbo prædicatio-
nis. Nam ſi eos eo quærit animo,eoque intuitu,
vt huius vitæ habeat neceſſaria, euangeli-
zat, vt manducet, & peruerſo nimis ordine
cæleſtibus terrena mercatur. Quàm certè di-
gnius,ampliuſq; conſentaneum rationi, vt pro
carnali victu, carnalia magis opera, & ne-
gotia exerceret, nec fieret inuerſor rerum.

4 Vnde acceptans beneficium reſidentiam
requirẽs, tenetur habere propoſitum abſo-
lutum perpetuo Eccleſiæ inſeruiendi, ex
text. in d.cap. relatum 4. de cleric. non reſid.
vbi gloſ.verb.cum effectu, rationem aſſignat,
dicens, ex quo enim intitulati ſunt,debent
5 ibi perpetuò permanere, & ibi Panor. n.7.
ſic ait. Nota gloſſam, & facit ad quæſtionem
de eo, qui acceptauit beneficium eo animo, vt
illud teneat, donec habuerit pinguius, vel
non habuerit animum ibi reſidendi, nunquid
iuſtè ibi ſit promotus? Et Doctores conclu-
dunt quòd non, & bene, nam quiſquis, vt
ait Apoſtolus, debet eſſe contentus ea voca-
tione qua vocatus eſt, vnde non debet in
animo aliud gerere; ſed quemadmodum
contrahens matrimonium carnale debet habe-
re animum perpetuò reſidendi cum vxore, vt
in c.fin.de condit appoſ.& cap.ſicut 27.q.1.ſic
& acceptans Eccleſiam:nam quodammodo con-
trahit Matrimonium cum Eccleſia,&c. Qua-
re hanc reſolutionem tenent Hoſt. in d. c.
relatum num.2.vbi Butr. num.4 Abb. num.5.
Imol.in c. conquerente num.5. de cleric. non
reſident. Sylu. in ſum. verb. beneficium 3. in
fin.Sot. de Iuſtit.lib.10.q.5.art 6.Nau cõſ.16.
de præbend. in 1. edit. Achil. deciſ.49. aliàs
1. de officio Ordin Card.Tolet in ſum .lib.5.
cap.9. verſ.4. Marc. Ant. de Marſil. de Ec-
cleſ.reſid.p.3.c.33.n.3. Bañes 2.2. quæſt.12.
art.1. Fr.Emman. in ſum. tom.1. c.50. n.15.
Flamin. de reſignat. benef. lib 4. quæſt. 11.
num.42. Gutier. Canon. lib.2.cap.26. Gon-
zal. ad reg.8. Cancel. gloſſ.15. n.89. Azor.
d.p.2. lib.6.c.9. q.3.5.& 7. Et ſecundùm
eam tenent Sot. d. art 6. Tolet. d. lib.2.
cap.34. dub.26. num.132. & Gutier. canon.
lib.2. cap.5. num.22.& 25. debitam inten- 6
tionem deficere illi qui Canonicatum, aut
aliud huiuſmodi beneficium obſequio
Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad
matrimonium conuolandi, aut ſæculariter
viuendi.

Non defuerunt tamen non infimæ au- 7
ctoritatis ſcriptores, qui exiſtimant licitam
eſſe beneficij acceptationem firmo animo
illi inſeruiendi, durante tempore, quo il-
lud obtinuerit, donec non permutauerit,
vel reſignauerit cum penſione, ſeu donec
commodiorem vitæ rationem, aut aliud
vitæ genus aſſequutus fuerit, ex quorum
numero ſunt Nau. in man. cap.25.n.119 &
conſ.16.& 17.de cleric. non reſid.& conſ.1. de
præbend. in nouis. Fr.Ludou. Lopez in inſtr.
Conſcient.cap.105. concl.2. Vega in ſum to.1.
cap.36. caſu 23. Leſſi. d. cap.34. num. 136.
Vaſq. in opuſc. de benef.cap.3.§.3.dubit.3.
n 43.Nicol. Garc.d.p.3. cap.4. poſt num.58.
Sanch. de matrim. lib.7.diſp.45. num.12.

In qua opinionum contrarietate non 8
diſplicet concordia, quam nonnulli præ-
ſtant,& in primis Nau. miſcel. 44. de orat.
n.2. aliàs miſcel 49. num.2. ſuam cum Soti
opinione conciliians, ita ſcribit: Sed conci-
liari poſſumus intelligendo illum de illis, qui
animo abſoluto mutandi ſic ſtatum clericalem
accipiunt beneficium, noſtram verò de illis,qui
non certo,& abſoluto animo mutandi,ſed con-
ditionali,ſi aliquid conuenientius ſuo propoſito
ſuperaeniat,id faciunt,&c. & conſ.17.de cle-
ricis non reſid. ibi, Prædictus de quo quæritur,
peccat,ſi animo abſoluto, & reſoluto mutandi
ſtatum id faciat, non tamen ſi animo dubio,&
conditionali perſeuerandi in clericatu,niſi ali-
qua conditio melior mutandi ſtatum ſe offerat,
&c.Sanch. d.diſp.45. n.10. ibi, Ducor, quia 9
text.in d.cap.commiſſa, loquitur de illo,qui à
principio cum accipit Eccleſiam,habet animum
non aſſumendi Sacerdotium,ſed fructib. fruen-
di,atque ita loquitur de volenti fraudulenter
lucrari fructus anni dati ad aſſumendum Sa-
cerdotium, quod in hoc non verificatur, nec
enim beneficium animo doloſo ſuſcepit, nec ca-
ruit intentione aſſumendi Sacerdotium, ſed
illam formam habuit,niſi felicius illo tempore
quicquam contigerit, &c. & infra. Quando
autem animus eſſet verè dubius,crederem eum
peccare mortaliter,& teneri fructus reſtituere,
&c.

&c. Azor. *d. lib. 6. cap 9. quaeſ. 4.* ibi, *Aut Titius ſtatuit in ea Eccleſia Parochiali commorari, & inſeruire, donec commodiorem vitæ rationem aſſequatur, & ſic non videtur peccare, quia ſi aliam non fuerit adeptus, in ea Eccleſia perpetuò deſeruiet ſuo muneri. Aut ſtatuit Eccleſiam habere, in ea tamen non reſidere, nec inſeruire, ſed ex eius tantum fructibus viuere, donec aliud vitæ genus nactus fuerit, & ſic peccat [illegible]arochiale beneficium accipiens*, &c.

Ad *num.* 18. Quòd poſſeſſio incontinenti impugnata non eſt manutenibilis, nec talis poſſeſſor poteſt dici legitimus contradictor, vt per Mandoſ *ad reg. 34. Cancell. q. 26.* Cancer. *var. reſ. lib. 3. cap. 4. n 95. & 96.* Fontan. *de pactis nupt. tom. 1. clauſ. 7. gloſſ. 3. p. 10. n. 56 & 57.* Ranon. *conſ. 56. n. 5. cum ſeqq & conſ. 68 num. 3.* Lud. Poſti. *de manut. obſeru. 17. n 44. cum ſeqq.* Greg. XV. *deciſ. 4. n. 2. & deciſ. 569. n. 4.*

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

Tit. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Textus huius intellectus aliqui referuntur.*
2 *Portugalliæ Regnum an aliquando ſubſit Imperio? oſtenditur.*
3 *Tutela filiæ, cui regni ſucceſſio delata eſt, durat donec in quacunque adulta ætate matrimonium contraxerit.*
4 *Regni adminiſtrationem an retineat filia, cui regni ſucceſſio delata eſt, an verò eius maritus, oſtenditur.*
5 *Eliſabetha Hiſpaniæ Regina vnà cum Ferdinando eius marito Aragonum Rege ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac Regnum feliciter gubernarunt.*
6 *Filij Regum regni ſucceſſores haberet relicti, curatores an accipere teneantur, oſtenditur.*

Cap. Grandi. II.

1 AD *num. 2. in fine.* De intellectu huius text. vltra citatos *in collect.* vide Ioan. Leuriel *de primogen. lib. 5. q. 7. à n. 10.* Tiraq. *de iure primogen. 23. num. 2. & à n 4.* Caſtald. *de Imperat. q. 81. num. 13.* & omiſſo intellectu Anchar. *in præſenti verſ. decimo, in fine,* & Anton. *ibid. num. 10. in fine in lectura noua.* Ioan. à Terra Rubea *in tractat. de regno Galliæ tract. 2. concluſ. 9.* & aliorum, qui putant ſummum Pontif. dediſſe coadiutorem Sancto Regi Luſitaniæ, quia in eo Regno habebat iura temporalia, & ſuprema, quemadmodum in multis, quæ ſunt de patrimonio Eccleſiæ, & per Conſtantinum, & alios donata fuerunt: id enim nullo iure, aut fundamento ſuadetur, & contrarium apertè conſtat ex hiſtoriis, & aliis certiſſimis documentis, & ſatis ex hoc textu. Quare ex ſententia aliorum dicendum videtur Pontificem iuſtè coadiutorem illum dare potuiſſe Regi prædicto, quia ex maxima eiuſdem negligentia, incuria, & diſſipatione non tantùm viduæ, orphani, & cæteri laici; verùm etiam Eccleſiæ, monaſteria, & loca pia, ac Eccleſiaſticæ perſonæ maximum detrimentum patiebantur, quorum omnium defenſioni, & conſeruationi, quia Rex ille ineptus, & aduerſarius, coadiutor verò maximè neceſſarius erat, meritò Romanus Pontifex occurrens ad preces populi & Magnatum Luſitaniæ, Regem ab adminiſtratione remouit, & eidem fratrem Alphonſum coadiutorem, & Regni adminiſtratorem conceſſit in ordine ad finem ſupernaturalem, tranquillitatem & pacem Eccleſiæ, ac fidelium in his Regnis.

Non obſtat quòd Luſitania ſuberat Imperio, iuxta *l. in Luſitania ff. de cenſib.* ſicut & Hiſpania, iuxta *l. 2. §. & quia capta ff. de ordine Iuris, cap. volumus 11. quaeſt. 1.* ibi, *omnes*, &c. & ibi, *Hiſpani*, cum aliis, de quibus per Caſſad. *dict. tract. quaeſt. 53.* ac ſubinde cum Rex Luſitaniæ Imperatorem recognoſceret, non à Pontifice, ſed ab eodem Imperatore tanquàm à ſuperiore competenti coadiutor dandus videbatur, iuxta text. *in l. diuus, & per tot. ff. de tutoribus, & curatoribus datis ab his*, cum vulgaribus. Nam omiſſis reſponſionibus Ancharrani, & Antonij *vbi ſuprà*, & licèt huic argumento ſuccumbant nonnulli, vt refert *Additio margin. ad gloſ. 2. in præſenti*; facilè occurritur ſi dicas quòd quamvis olim Hiſpania ſicut & Luſitania pro maiori parte, vel etiam tota ſubiecta fuerit Romano Imperio de facto, nam de iure dubitant multi, vt per Nauarr. *in cap. nouit, notab. 1. num. 167. de iudic.* & alios, nihilominus poſtquam Gothorum gens Hiſpaniam à Romanorum ſubiectione liberauit, & deinde alij eandem à faucibus hoſtium eruere, iuxta *gloſ 3. in fine in cap. Adrianus el 2. 63. diſt.* receptam communiter, vt per Caſtald. *dict. loco*, Mench. *illuſtr. cap. 22. à n. 11.* 2

abſque

abſque dubio nec Luſitania imperio, aut Imperatori ſubiacet, nec aliquem in temporalibus ſuperiorem recognoſcit. præter Regem eiuſdem, & intendunt *d. gloſſ. 2. in fin.* vbi Ioan. Andr. & alij.

3 Ad *n.* 18. Nota *l. Caſtelle 3. verſ. e ſi fuere fija. tit. 15. p. 2.* ſtatuere quòd ſi filia fuerit, cui Regni ſucceſſio delata eſt, eius tutela durat donec in quacumque adulta ætate matrimonium contraxerit, nempè (vt ſupplendum exiſtimo) cum viro alioqui capace Regnum per ſe adminiſtrandi, vel conſilium circa adminiſtrationem vxori præbendi, hoc eſt, viginti annis maiore, prout in maſculo Regni ſucceſſore lex illa deſiderat, atque ita in ea ſpeciale eſt, vt tunc finiatur tutela, quia de conſilio mariti Regnum ipſa adminiſtrabit, vt aduertit ibi Gregor. Lopez *gloſ. in fine.*

4 Quæ quidem Regni dominium, & adminiſtrationem retinebit, eiuſque maritus dumtaxat Rex erit cognomine, & dignitate, non verò adminiſtratione, niſi vt conſilium vxori præſtet, ſi ſcilicet ab ea legitimum non habeat mandatum ad Regnum per ſe adminiſtrandum, vt per Montalu. *in l. vnic. gloſſ. 2. poſt princ. verſ. ſed quid ſi primogenitus, tit. 3. lib. 2. fori*, Greg. Lop. *in l. 2. gloſſ. 15. & l. 3. gloſſ. 5. verſ quod autem, tit. 15. p. 2.* Tiraq. *de iure primogen. q. 21. num. 11. & q. 23. ex n. 1.* Ciſuentes *l. 40. Tauri q. 17.* & Ant. Gom. *n.* 69. Petr. Gregor. *de Republ. lib. 26. cap. 5. per tot.* Molin. *de primogen. 1. cap. 13 à n. 25.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. §. 21. n. 148.* Matienſ. *ad l. 1. gloſſ. 1. n. 14. tit. 7. lib. 5. Recop.* Gutierr. *de tutel. part. 1. c. 18. n. 35.*

5 Licèt Palat. Rub. *in tract. de iuſta obtentione, ac retentione Regni Nauarræ, part. 1. §. 5. verſ. in caſu autem*, voluerit Hiſpanam conſuetudinem eſſe in contrarium per duos actus valde notorios, nempè D. Ferdinandi Aragonum Regis, qui D. Eliſabetham Hiſpaniæ Reginam, D. Philippi I. Archiducis Auſtriæ Reginæ D. Ioannæ illorum filiæ matrimonio copulati, qui ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac regnum ipſum feliciter gubernauit, vt eorum chronicæ commemorant. quia verius eſt ex his actibus conſuetudinem minimè fuiſſe inductam, ſi quidem ex chronicis ipſis planè conſtat initio contracti matrimonij inter D. Ferdinandum, & D. Eliſabetham contentionem inter ipſos fuiſſe, ad quem eorum Regni adminiſtratio pertineret, & variis hinc inde rationibus allatis pro illa fuiſſe pronunciatum. & ipſam poſtea voluntariè marito ſuo Regni adminiſtrationem communicaſſe, ita vt ambo ſimul leges ferrent, cæteraque ad Regni gubernaculum pertinentia expedirent, vt videre eſt apud Ant. de Nebrixa *in illorum hiſtoria, cap. 23.* Gundiſ. Illeſcas *in hiſtoria Pontificiali, l. 6. c. 19. fol. mihi 96. col. 1. in fine cum ſeqq.* Steph. Garibai *in compendio hiſtor. lib. 18. cap. 2.* Mariana *in hiſtoria Hiſpan. lib. 24. cap. 5.* quod & obſeruant Greg. Lop. *lib. 9. gloſ. 4. circa fin. verſ. vnde tamen, tit. 1. p. 2.* cuius ad hoc meminit Gutierr. *de tutel. p. 1. cap. 18. num. 32. verſ. tandem Gregorius*, idque ipſum poſtea ſeruatum eſt inter D. Philippum I. & Reginam Dom. Ioannam.

6 Vtrùm filij Regum Regni ſucceſſores puberes relicti, curatores accipere neceſſe habeant? Affirmatiuam partem magis probare videntur Tiraquell. *de primogen. quaſt 40. num. 207.* Anton. Gom. *l. 40. Tauri, num. 9. & lib. 3. var. cap. 1. num. 56. verſ. ſed his non obſtantibus*, Sylueſt. Aldobrandin. *in §. item inuiti, num. 7.* vbi Ioan. Oinotom. *ad princ. tit. Inſtit. de curator.* Melch. Pelaëza Mieres *de maior. part. 2. quaſt. 6. num. 14. & 15. & cap. 4. q. 38. num. 2. & 4. in nouiſſ. impreſſ.* Cal. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. hunc contractum, numero 57. verſ. hac malu*, Parlad. *rerum quotid. lib. 1. cap. 12. num. 11.* Galgân. *de tutel. & curu lib. 1. tit. 12. num. 6.* Ioan. Gutier. *eod. tract. part. 1. cap. 18. num. 1. verſ. ſententiam igitur*, Marcel. Conuerſan. *ad tit. Inſtitut. de curatoribus, §. 1. num. 13.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 225. num. 5. cum ſeqq.* Perez de Lara *in compendio vita hominis, cap. 16. num. 9.* Valenzuel. *tom. 2. conſ. 198. num. 124.* Anton. Merenda *controu. Iuris, lib. 6. cap. 46.* apud quos aliquas diſtinctiones videbis.

De Officio, & poteſtate Iudicis delegati.

Tit. XIV.

Cap. Statuimus. I.

AD *n.* 7. Quòd conſeruatores ſunt Iudices delegati, vltra citatos in collect. ad hunc text. reſoluunt Nauarr. *conſ. 3. n. 1. ſub hoc tit.* Fuſc. *de viſitat. lib. 2. c. 2. n. 8.* Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſp. 29. num. 1.* Mar. Antonin. *var. reſolut. lib. 1. reſolut. 16. num. 4.* Alphonſ. Narbona *l. 60. gloſ. vnica; ex num. 71. tit. 4. lib. 2. Recopilat.* me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrument. edition. tit. 1. reſolut. 5. num. 15.* & ideò teneri litteras ſibi

iuriſdi

Google

iuriſdictionem tribueotes ad ipſam fundandam edere, reſoluunt Mar. Autonin. *d. reſol.* 16. *n.* 1. *cum ſeqq.* Natbooa *d gloſ. vnic. n.* 7 1. *cum ſeqq.* Rot. *deciſ.* 214. *n.* 1. *&* 2. *p.* 2. *recent.* Pareja *d. reſol.* 5. *n.* 17.

Cap. Cùm plures VIII.

AD *num.* 5. Quòd iuriſdictio ex die, vel ſub conditione data ante aduentum diei, vel implementum conditionis nõ exiſtit actu, quia ſolùm eſt ſpes illam habendi, allegata hac gloſſ. docent Sebaſt. Vanti. *de nullit. tit. de nullitate ex defectu iuriſdict. deleg. num.* 91. & 92. Putc. *deciſ.* 419. *lib.* 1. Campan. *in diuerſo. Iuris Canon. rub.* 11. *cap.* 13. *à num.* 258. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſ.* 9. *in annot. num.* 249. & 251. Salgad. *de Regia protect. part.* 3. *cap.* 13. *num.* 19. *cum ſeqq.* Thom. Carleual. *de iudic. diſp.* 2. *num.* 1107. Rot. *deciſ.* 142. *num.* 1. *part.* 2. *recent.* Itavt conditio ſuper qua data fuit iuriſdictio ante omnia adimpletam fuiſſe probandum ſit, ad nut. per Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. part.* 2. *cap.* 27. *num.* 27. & 28. Rot. *deciſ.* 68. *num.* 1. & *deciſ.* 701. *n.* 4. *part.* 1. *recent.* & *deciſ.* 639. *num.* 1. *p.* 2. *etiam. recent.*

De Officio Iudicis Ordinar.

Tit. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Beneficij poſſeſſor tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionẽ Ordinary edere.*
2 *Beneficiarius non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quod illud per triennium poſſederit.*
3 *Tituli beneficiales impraeſcriptibiles ſunt.*
4 *Beneficiatus etiam ad inſtantiam patroni tenetur titulum ſui beneficij edere.*
5 *Beneficiarius quibus caſibus non tenetur ad petitionem Ordinarij, vel patroni titulum ſui beneficij edere.*
6 *Titulum diſpenſationis ſuper incompatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionem Ordinarij.*
7 *Superior ad quem pertinet ius inſtituendi, & deſtituendi, poteſt compellere beneficiatum vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet.*
8 *Epiſcopus poteſt compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficialium cùm ad diæceſim de nouo venit.*
9 *Beneficiarius à titulo ſui exhibitione excuſetur, quando ab ipſomet Ordinario inſtitutionem, ſine præſentationem à patrono obtinuit.*
10 *Vel quando ſciente & patiente Ordinario, vel patrono diu ſletit in beneficio.*

Cap. Ordinarij. III.

AD *num.* 3. Quòd clericus poſſeſſor beneficij tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere, vltra citatos in collect. docent gloſſ. commuoiter recepta, *verb. obtineri in reg.* 1. *de regul. iur. hoc lib* Marane *de ordine iudic. part.* 4. *diſt.* 13. *n.* 4. Tuſch. *lit. C. ſing.* 88. Caputaq. *deciſ.* 116. *part.* 3. Perez *l.* 3. *tit.* 16. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 327. Fulu. Pacian *de probat lib.* 1. *cap.* 61. *num.* 16. Azeued. *l.* 1. *num* 5. & 6. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* Melch. Lotter. *de re benef lib.* 2. *quæſt.* 46. *n.* 37. *cum ſeqq.* & *lib.* 3. *q.* 24. *num.* 10. Coccio. *deciſ.* 101. *num.* 1. me citato in hoc loco nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 9. 1

Ad *num* 4. Quòd beneficiatus non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quòd illud per triennium poſſederit, nam adhuc ad editionem poterit compelli, vt vltra Flores de Mena *in collect. citatum*, docent Caſſad. *deciſ.* 8. *n.* 4. *ſuper regul. Cancel.* Lud. Gomeſ. *in reg. de triennali q.* 58. Cou. *in reg poſſeſſor. p.* 2. §. 10. *n.* 10. *verſ. octaua concluſio*, Salzed. *ad Bernard. reg.* 236. *verſ. tertio vltra auctorem*, Perez *l.* 3. *tit.* 16. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 327. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1378. *num.* 13. me citato *in hoc loco* Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 11. 2

Ad *num.* 5. Quòd tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt, vltra Cald. Pereira laudatum in collect. docent, Ludou. Gom *in d. reg. de triennali poſſeſ. q* 13. *verſ præterea*, Cou. *d.* §. 10. *num.* 9. me citato. Pereja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *num.* 7. 3

Ad *num.* 6. ibi, *ac etiam per patronum.* Quòd etiam ad inſtantiam patroni tenetur beneficiatus titulum ſui beneficij edere poſt Abb. Ioan. de Anaoia, & Franc. firmat Rota coram *Coccino d. deciſ.* 191. *num.* 1. Lotter. *d. lib.* 2. *q.* 46. *num.* 38. me citato Pareja *d. reſol.* 7. *n.* 9. 4

Ad *num.* 8. me citato in hoc loco idem tenet Pareja *d. reſol.* 7. *num.* 14. *cum ſeqq.* reſoluens cum aliis quos citat, tunc & eo caſu beneficiatum non teneri poſſeſſionis ſuæ titulum edere, quando ordinarius, patronus, aut alij faciunt ſe partes, & ordine iudiciario petunt beneficiatum compellendum ad exhibitionem tituli. 5

Vltra caſus à me relatos, in quibus Ordina- 6

De Procuratoribus.

Tit. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ſubſtitutus non eſt ſubſtituentis procurator, ſed primi mandantis.*
2 *Mandatum ſubſtituti etiam re integra non expirat mortuo ſubſtituente.*
3 *Subſtitutus poteſt poſt mortem ſubſtituentis mandatum exercere, quia ſuum mandatum non dependet à ſubſtituente, ſed à primo mandante.*
4 *Procurator ſubſtituens non poteſt ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto.*
5 *Procurator facta ſubſtitutione abſque vllo mandato remanet.*
6 *Procurator ad lites, & procurator ad negotia gerenda, in quo differant? remiſſiuè.*

Cap. Non indiſcretè. I.

1 POst *n.12.* in gloſ. *verb. Subſtituendi*, Collige ex gloſ. procuratorem ſubſtitutum non eſſe ſubſtituentis procuratorem, ſed primi mandantis, vt per Anchar. *hic n.5.* Bart. *in l. ſi procuratorem* 8. *§ ſi quis mandauerit, in princ. ff. mandati, & in l. quod quis, in lect. antiq. C. hoc tit.* Rot.*deciſ.* 4. *n.8.de offic. Vicar. In nouis*, Vincent. de Franch. *deciſ.* 212. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.2. tit. de procurator. reſ.3. n.5. verſ.& talis ſubſtitutus*, Caſtill. *Sicil. deciſ.*
2 119. *n.*23. Vnde prouenit quòd mortuo ſubſtituente non expirat mandatum ſubſtituti etiam re integra, ex Francho *hic in §. licèt n.6. verſ. quarto aduerte*, vbi citat
3 Rot. *deciſ.* 414. quæ incip. *Item ſi aliquis*, dicentem ex ratione huius gloſ. ſubſtitutum poſſe poſt mortem ſubſtituentis mandatum exercere, quia ſuum mandatum non dependet à ſubſtituente, ſed à primo mandante, eadem Rot. *deciſ.* 33. *n.1. & deciſ.*38. *n.2. hoc tit. in nouis*, &
4 apud Farin. *deciſ.*521. *n.*8. *p.1.recent.* Conducit quod reſoluit Ioan.Vincent.de Anna *alleg.*89. *n.*10. *cum ſeqq.* videlicet procuratorem ſubſtituentem non poſſe ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto, idem tenet Alex.Trentacinq. *d.reſ.3. n.5. in princ. & in*
5 *verſ.& iſte procurator.* Et facit quod tradit Biſignet. *deciſ.* 13. *ſub hoc tit.* quem refert Borell. *in ſum. deciſ. p.1. tit.66. de procurat. n.*231. quod facta ſubſtitutione Procurator abſque vllo mandato remanet.

Ad *n.*13. In quibus differat procurator ad lites, & procurator ad negotia gerenda, 6
vide tex. *in præſenti in §. licèt*, vbi gloſ. *verb. deputare, & c.fin hoc tit. & lib.l.Caſtel.*19. *tit.* 5.*p.*3.Pin.*in l.2.C.de reſcind.vendit.p.2.cap.1. n.7.* Vant.*de nullit. tit. ex defectu mandati n.*109. Suar.de Paz. *in pract. tom.1. in initio annot.4. n.5.cum ſeqq.* Marant.*de ordine iud. p.4.diſt.16.n.21.&* 28. Card. Tuſcb. *pract. concluſ lit.P,concl.*846. C.Barb. *in l. cùm prætor. §.1. n.*104. *cum ſeqq.ff. de iudic* quos refert, me citato, in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.5. reſ.*10. *n.*1.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ex ſui natura ſtricti iuris eſt, & eius fines excedi non poſſunt.*
2 *Negotia mandatum ſpeciale depoſcentia quæ ſint?*
3 *Mandatum in quo adeſt clauſ.* Et ad omnia ea negotia & lites quas habeo, & habere ſpero, *non extenditur ad lites, ſeu cauſas futuras, niſi cauſæ futuræ ortum habeant ex negotiis de præſenti.*
4 *Mandatum procura conceſſum alicui ad exigendum pecunias extantes penes inquilinos, non extenditur ad pecunias exactas per alios.*
3 *Mandatum conceſſum contra Titium, aut aliam perſonam non comprehendit vniuerſitatem, vel collegium.*

Cap. Qui ad agendum. IV.

AD *n.*1. Collige ex text. mandatum ex 1
ſua natura ſtricti iuris eſſe, & eius fines excedi non poſſe, vt per Surd.*dec.*209. *n.6. cum ſeqq.*Card.Mantic.*de tac. & ambig. conuent tom.1.lib.7.tit.*15.*n.*3. Chriſtoph. de Paz *de tenuta c.*34. *n.*117.Noguerol.*allegat. Iuris tom.1.alleg.9.n.16.*Et ideo vbi ſpeciale mandatum requiritur, generale non ſufficit, vt per hunc text.tenent Suar.de Paz *in pract.tom.1.in init.annot.4.n.15*.Fragoſ.*de regimine Reip.Chriſtianæ p.1. lib.5. diſp.12. §.8. n.*258. Pareja *de vniuerſa inſtrum edit.tit.5. reſ.10.n.65.*Quæ autem ſint negotia mandatum ſpeciale depoſcentia, tradunt gloſ.*verb. vel paciſci,in præſenti.* Philip. Franch. *hic q.38. l.Caſtel.* 19.*tit.5.part.3.*Firmian. *in ſuo repertor.verb. mandatum*, vbi 73. congerit caſus, in quibus ſpeciale mandatum requiritur, Fragoſo *d.§.8.n.*257. remiſſiuè Pareja *d. tit.5. reſol.*10. *n.*65.

3 Hinc mandatum in quo adeſt clauſ. *& ad omnia ea negotia, & lites quas habeo, & habere ſpero.* non extendi ad lites, ſeu cauſas futuras, vel negotia, quæ ex iure de futuro poſt mandatum procuratorium conceſſum obuenerint, reſoluunt gloſ. *in l. damni infecti, §. ſi is qui vicinas ædes ff. de damno inf.* vbi Bart. *num. 2. verſ. ſed credo contra,* Suar. de Paz. *d. annot. 4. n. 23.* Steph Gratian. *diſcept forenſ. c. 145. n. 13. cum ſeqq.* Fragoſo *d. §. 8. n. 267. cum ſeqq.* vbi intelligit cum Ioan. Andr. & Greg. Lop. niſi negotia futura, & lites poſtea ſuperuenientes ortum habeant ex negotiis de præſenti, non verò de futuris & inſperatis, ad quæ de præſenti nullum ius habetur: aut etiamſi conſtituens procuratorem nullas lites, nullaque negotia tempore conceſſionis habebat, tunc enim ne conſtitutio procuratoris reddatur illuſoria, lites etiam, & negotia futura comprehendi teſtatur, cuius dictum ſequuntur Stephan. Gratian. *d. c. 145. n. 22. 28. 29. & 3.* Pareja *d. tit 5. reſol. 10. n. 77.*

4 Hinc etiam procedit quòd nec etiam mandatum conceſſum contra Titium, aut aliam quamcumque perſonam poteſt comprehendere vniuerſitatem, ciuitatem, aut collegiū, niſi in illo nominatim adiiciantur, vt per Achil. de Graſſ. *deciſ. 15. de procurat.* Suar. de Paz. *d. annot. 4. num. 25.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 37. per tot.* & præcipuè *n. 9.* Amat. Roder. *de forma examinandi proceſſum c. 3. n. 33.* Pareja *d. reſol. 10. num. 78.*

Quint. Mandoſ. *de minore ætate c. 5. n. 65.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris, lib. 49. cap 4. cum ſeqq.* Modit. *dub. iuris lib. 2. §. prudentum reſponſa dub. 11. n. 17.* V. Veſomb. *in paralit. tit. de procurat. n. 4* Franc. Pollet. *hiſtor. fori Rom. lib. 2. c. 7.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 3. cap. 11. num. 1.* Anton. Gom. *l. 33. Tauri, in fine,* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem. verb. hunc contractum, num. 36. & 39. C. de in integ. reſtit. min.* Card. Tuſch. *pract concluſ. lit. P. concl. 810. num. 2.* Ant. Fab. *in iuriſprud. Papiniana, tit. 6. princ. 7. illat. 14.* Lucarin. *de fiduciaria tutela, cap. 6. num. 21.* Didac. de Cuellar. *in tract. de manumiſſ. part. 2. n. 72.* Camill. Borrell. *in ſum. deciſ. part. 1. tit 66. de procur n 39.* Amat. Roder. *de modo & forma examinandi proceſſum, c. 3 num. 2.* Rebell. *de oblig. Iuſtit. lib. 17. quæſt. vnic. num. 11* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 142. n. 28. cum ſeqq.* Ludouic. Schrader. *in ſelectiſſ. Iuris quæſt. tom. 1. tit. 6. num. 6.* Ioan. Maria Nouar. *collect. 116. num. 10.* Ludou. Poſt. *in tract. mandati de manuten. obſeru. 67. num. 3.*

Ad *n. 10.* Quòd minores in cauſis beneficialibus, & momentaneæ poſſeſſionis in procuratores eligi, & iudicio comparere poſſint vltra citatos adde Nicol. Boër. *deciſ. 350. num. 4.* Cæſ. Contard. *in l. vnic. limit. 8. num. 21. C. ſi de mom. poſſeſſ.* Camill. Borrell. *d. tit. 66. num. 46.* Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. tit. de procuratorib. reſolut. 3. n. 40.* Ludouic. Poſt. *d. obſer. 67. n. 1. cum ſeqq.* 2

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad negotia poteſt quis eſſe poſt 16. annum, ad iudicia verò, & lites non poteſt niſi poſt 25.*

2 *Minores in cauſis beneficialibus, & momentaneæ poſſeſſionis in procuratores eligi, & iudicio comparere poſſunt.*

Cap. Qui generaliter, V. §. Licet.

1 AD *n. 9.* Quòd procurator ad negotia poteſt quis eſſe poſt 16. annum, ad iudicia verò & lites non poteſt niſi poſt 25. vltra citatos vide *l. Caſtel. 19. tit. 5. part. 3.* ibi, *E aun dezimos que los perſoneros que ſon dados para recaudar coſas fuera de juizio que cumple que ſean de edad de dies y ſiete años. Como quierque los otros que ſon pueſtos para demandar, o reſponder en juizio deven de ſer alomenos de edad de veinte y cinco años,* &c. Montalu. *l. 9. tit. 10. l. 1. fori.* Lancell. *in inſtit. Canon. lib. 4. tit. de procurat. §. poteſt autem.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati, n. 133.*

SVMMARIVM.

1 *Procuratores conſtituti cum libera poteſtate abſque expreſſione quod vnicuique illorum delegatur in ſolidum, quiſque eorum comparere, aut contrahere minimè poterit.*

2 *Procuratores plures conſtituti cum libera poteſtate non cenſentur conſtituti in ſolidum.*

3 *Procuratores, an, & quando cenſeantur conſtituti ſimpliciter, vel in ſolidum.*

Cap. Si dico. VI.

AD *n. 2.* Quòd ſi procuratores cōſtituti ſint cum libera poteſtate, non tamen addatur, nec exprimatur in mandato quòd poteſtas contrahendi, aut ligandi vnicuique illorum delegatur in ſolidum, tunc vnuſquiſque eorum comparere, aut contrahere minimè poterit, vltra Maſcard. Ricc. & Gratian. *in collect.* citatos docent Flamin. Pariſ. *de reſignat. lib. 9. q. 2. num. 24.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. l. 7. tit. 10.* 1

2 *tit.*10.*num.*1.*& tit.*17.*n.*8.*&* 9. vbi ampliat etiamſi plures procuratores conſtituantur cum libera, quia nihilominus non cenſentur conſtituti inſolidum, & probat Bald. contrarium tenentem, Greg. XV. *dec.*180. *num.*3.vbi Beltramin.*in annot.n.*9. Rot.*deciſ.* 860. *lib.*3. *p.*3. *diuer.* quos refero *de clauſ. vſufreq. clauſ.*35.*n.*4. Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtianæ. p.*1. *lib.*5.*diſp.*12. §.8. *num.* 265.vbi addit Baldi opinionem poſſe practicari,vbi mandato adiecta eſſet dictio,*in ſolidum*, aut *cuilibet ipſorum*,me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. titul.*5.
5 *reſol.* 10. *n* 70. An & quando procuratores in ſolidum, vel ſimpliciter cenſeantur conſtituti,& ex quibus verbis, aut clauſulis hoc deprehendatur, vide Maſc. *de probat. concl.* 1308.*n.*4.*ſeqq.*Steph.Gratian.*diſcept.forenſ. c.*101.*n.*2. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad matrimonium contrahendum debet eſſe ſpeciale.*

2 *Matrimonium virtute generalis mandati celebratum ſi adſit aliud mandatum ſpeciale ad contrahendum cum eadem, quæ illius ignara fuit, an conualidetur?*

3 *Matrimonium ex defectu legitimi conſenſus in vtroque coniuge, an poſſit ex poſt facto conualidari ob legitimum vnius conſenſum.*

4 *Actum ab initio nullum non poteſt tractu temporis conualeſcere.*

5 *Retrotractio non poteſt fieri in præiudicium tertij.*

6 *Matrimonium per procuratorem contractum validum eſt non tantùm in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti.*

7 *Procurator ad matrimonium contrahendum non eſt miniſter Sacramenti.*

8 *Gratia cauſatur in perſona contrahentis matrimonium, non in procuratore.*

9 *Matrimonium contrahens per procuratorem peccabit mort. ſi eo tempore, quo per procuratorem ipſius nomine matrimonium contrahitur, non ſit in gratia.*

10 *Matrimonium per procuratorem contractum Sacramentum eſt.*

11 *Actum per procuratorem faciens, ipſe verè facere dicitur.*

12 *Procurator ad matrimonium contrahendum datus per ſeipſum hoc mandatum exequi tenetur.*

13 *Procuratoris ad matrimonium contrahendum induſtria in dubio cenſetur electa propter magnum quod ex facto tam ar-*

duo poſſet periculum imminere.

14 *Matrimoniũ per procuratorem contractum eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoraret.*

15 *Etiam in foro exteriori.*

16 *Voluntas magis facto quàm verbis declaratur.*

27 *Mandata duo ſi dentur ad contrahendum cum diuerſis,ſi contrahatur cum ſecunda, an matrimonium ſit validum? oſtenditur.*

18 *Procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt.*

19 *Teſtes ſufficiunt ad probandam reuocationem procurationis conſtituti ad contrahendum matrimonium.*

20 *Reuocatio merè interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conſcientia.*

21 *Matrimoniũ à procuratore contractum erit validum etiamſi ſuperueniat furor in cõſtituente mandatum ad contrahendum.*

22 *Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licèt præmiſſum ſit,nihilominus reuocatio valet.*

23 *Mandatum procura licèt ſit iuramentu vallatum, reuocari poteſt.*

24 *Procuratorem conſtituens ad renunciandum, licèt iuret non reuocare, valebit reuocatio, etſi reuocans ſit periurus.*

CAP. Procurator. IX. & fin.

PRo exornatione principalis concluſionis, quòd ſcilicet mandatum ad matri- 1
monium contrahendum debeat eſſe ſpeciale vltra citatos, vide Lancel. *inſtit. Iuris Canon.lib.*2.*tit* 10.*de ſponſalib.*§.*procurator.* Medrand.*de conſenſu connub c.*12. *n.*1. Ad contrahendum autem matrimonium mandatum ſpeciale, non dicitur, niſi nominatim detur ad contrahendum cum certa ac determinata perſona, gloſ. *hic verb. ſpeciale, in med. & in fine*, Anch. *num* 1. *in* 2. *notab.* Dominic. *num.*2. *in fin.* & Philip.Franc. *num* 4.Abb. *in cap. coram, num.* 5. *verſ. & ob iſtam cauſam, de in integ. reſtit.* Reb. *in concord. tit. de electionis derogat. in gloſ.verb. ſpeciale, verſ.quintus*, Tiraq. *ad leges connub. gloſſ.*7. *num.*111. *verſ. ſimiliter.* Roland. à Valle *conſ.* 16. *num.*4. *&* 21. *lib.*2. Cou. *de ſponſal. p.*2. *cap.*4.*in init. num.*8.*ad* 11.Gom. Leon.*in cent. deciſ. deciſ.*84.Cald.Pereira *in l ſi curatorem, verb. implorandum, n* 6. *verſ. non obſtat*, Card.Mantic.*de tacitis & ambig. conuent.l.*7.*tit.*2.*num.*25. Card.Tuſch. *pract. concl. lit.M. concl.*52. *num.* 20. *& concluſ.*124. *n.*1. Alex.Trentac. *var.reſol. l.* 2. *tit.de procur.reſol.*3.*n.*33.*verſ.in hac materia,in princip.* Rebell. *de obligat. Inſtit. l.*2.*q.*1.*num.*5. *poſt princip.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & ad-*

Digitized by Google

nocat verb.procurator, n.34. Camill.Borrell.
in ſum.deciſ.p.1.tit.66.n.262.Franc.Molin.de
ritu nupt. lib.1, comp.25.ex num.5. & 7. Gu-
tierr. de matrim.cap.43. n. 3. Bonacin. eod.
tract. quæſt.2. punct.5. n.8. Fr.Baſil. in ſimili
tract.lib.2.cap.15. num.3. & 4. Vincent.Fil-
liuc. quæſt. moral. tom.1. tract.10. de Sacra-
ment. Matrim. part.1. c.1. nu. 1. & 2. condit.
Machado en ſu perfetto Confeſſor, libro 3.
part. 1. tract. 8. docum.5. n.1.

2 Quæſtio eſt non inelegans in hac mate-
ria, vtrùm ſi poſt mandatũ in genere præſti-
tum ad matrimonium cum qualibet con-
trahendum, cuius virtute cum certa mulie-
re cõtractum eſt, ſpeciale ſubſequatur mã-
datum, ſiue potiùs ſingulare ad contrahen-
dum cum eadem muliere, dum ipſa huiuſ-
modi ſecundi mandati ignara in conſenſu
à ſe virtute primi generalis præſtito perſe-
uerat, matrimonium antea contractum cõ-
ualidari poſſit, quaſi ex ratificatione man-
dati minus legitimi? In qua quæſt. licèt affir-
matiuam partem defendat Alex. conſ.345.
verſ.5. cui accedit Card.Tuſch. pract.concl.
lit. M, concl.52. n.20. verſ. ſi tamen, & concl.
124. num.2. cum duobus ſeqq. negatiuam ta-
men meritò ſuſtinent Ant.de Butr. conſ.64.
3 & Anchar. qui ipſum tranſcribit conſ.228.
229. & 230. Ex eo potiſſimum quòd matri-
monium ab initio nullum ex defectu legiti-
mi conſenſus in vtroque coniuge vtpote
præſtiti virtute generalis mandati contra
hunc text. non poteſt ex poſtfacto conua-
leſcere ob legitimum vnius dumtaxat con-
iugis conſenſum: quia nec vires capere
valet, quaſi ex tunc cum minus legitimus
acceſſit conſenſus, nec quaſi ex tunc.

4 Tunc quia licèt id, quod dicitur actum ab
initio nullum, non poſſe tractu temporis
conualeſcere, l. quod initio 29. ff. de reg. iuris,
cum habeat ſenſum, vt non poſſit ab initio
vires capere, ſed eas capiat, quaſi ex nunc,
vt docuit gloſſ.magna, verſ. vel dic generali-
ter, in cap. non firmatur, de reg. iur. in 6. Id ta-
men procedit quando tempore præſenti
datur omnimoda perfectio, qua actus ex
tunc cõualidari poſſit, vt in ſpecie tex. in c.1.
in fine. de deſponſ. impub. & in cap.1. §. fin. eod.
tit. in 6. quòd in ſpecie noſtra non contin-
git, quia tempore, quo ratificatio matrimo-
nij ab initio nulli, fieri prætenditur, vnius
tantum contrahentis legitimus conſenſus
interuenit cum alterius conſenſu non con-
5 currens. Tum etiam, quia licèt retractio
fieret ad priorem conſenſum virtute gene-
ralis mandati præſtitum, non tamen fieri
poſſet in præiudicium alterius contrahẽtis
ignari, & errantis, arg. text. in c. ſi pro te 13. de
reſcript. in 6. c. ſi Apoſtolica 22. de præbend. eod.
lib. cũ ſimilibus in propoſito retrotractionis
adductis à Tiraq. de retract. lign. §.1. gloſ.10.
n.71. de iur. conſtituti p.1. ampl.27. n.4. cum
ſeqq. Fachin. controu. lib.1. c.94. verſ. ſecun-
dò reſpond. in fine, Vela in diſſert.19. n.53. &
diſſert.21. n.62. cum ſeqq. & diſſert. 26. n.29.

Ibid. ad n.4. Ad hoc quòd matrimonium 6
per procuratorẽ contractum iuxta ſpeciem
huius text. validum ſit non tantùm in ratio-
ne contractus, ſed etiam in ratione Sacra-
menti, vltra citatos adde Domin. Sot. in 4.
diſt.27. q.1. art.3. verſ. at verò, Petr. Sot. de
matr. lect.3. verſ. requiritur, Villalob. in ſum.
tom.1. tract.13. diffic.1. n.3. Gutier. de matrim.
c.43. ex n.10. Bonacin. eod. tract. q.2. punct.5.
n.3. Vincent Filliuc. quæſt. moral. tom.1. tr.10.
de Sacram. Matrim. p.1. c.1. n.22. & 26. Ochag.
de Sacram. tract.2. de Sacr. Matrim. q.3. n.7.
Baſil.Põt. de impedim. matrim. c.29. §.3. verſ.
ex quo inferes, & de matr. l.1. c.10. n.3. Diana
p.4. tract.4. reſol.250. Machado d. docum.4.
n.3. Quicquid contrarium, imò matrimo-
nium per procuratorem, iuxta huius text.
ſpeciem contractũ Sacramentum non eſſe
exiſtimauerint minùs benè Durand. in 4.
diſt.26. q.3. n.11. Melch. Cano. l.8. de locis
Theolog. c.5. ad 3. & in relect. de Pœnit. p.5. &
alij citati à Sanch. & Rebell. in locis in opere
citatis. Aduertere oportet per procuratorem 7
non eſſe miniſtrũ Sacramẽti, nec in ſe illud
recipere, ſed potiùs principales contrahẽtes
eſſe miniſtros, eoſque recipere gratiam, at-
que ipſorum conſenſus per procuratorem
declaratos eſſe materiam & formam huius
Sacramenti, vt latè cum pluribus tradunt
Sanch. d. diſput.11. n.28. Gutier. de matr. c.43.
n.23. nec diſſentit Baſil.Pont. de matr. lib.1.
c.10. n.6. atq; ita verum eſt gratiæ receptio- 8
nem perſonalem eſſe, cauſarique in perſona
contrahentis, non in procuratore, ita vt non
obſtet ambos vtriuſque contrahentis pro-
curatores viros eſſe, vel fœminas, vt ex Led.
tradunt Sanch. d. diſp.11. n.15. Gut. d. cap.43.
n.17. Baſil. d. c.10. n.6. verſ. fit denique, nec
etiam obſtet conſenſum tempore conſtitu-
ti procuratoris præſtitum fictum eſſe, ſi quo
tempore ille, nomine conſtituentis contra-
hit, verus intercedat. Sanch. d. diſp.11. n.13.
Gut. d. c.43. n.15. Rebell. de oblig. Inſtit. l.2.
q.5. n.1. verſ. obſeruat. etiam, Bonac. in d. q.2.
punct.5. n.6. Filliuc. d. n.25. verſ.2. & cap.3. 9
num.84. Rurſus vt minimè delinquat pro-
curator, qui dum contrahit, mortali pec-
cato præpeditur, quia non ille gratiam,
aut Sacramentum recipit, nec miniſtrat,
ſed contrahens illum conſtituens, qui
porrò mortaliter peccabit, ſi eo tempo-
re, quo per procuratorem ipſius nomi-
ne matrimonium contrahitur in gratia
non

non ſit propter defectum diſpoſitionis ad Sacramentum, quemadmodum poſt alins obſeruant Sanch. *d diſp.* 11. *n.* 29. *&* 39 Rebell. *d. q.* 5 *n.* 11. Gut. *d n.* 23. *verſ. vnde infertur*, Ochagania *d tit de Sacram. Matr. tr.* 2. *q.* 3. *n* 8 *ad* 3. Baſil. *d. c.* 10. *n. vlt. verſ. ſit etiam* Bonac. *d. q.* 2. *punct.* 5. *n* 12. *&* 13.

10 Vnde iam hodie matrimonium per procuratorem contractum validum, & Sacramentum eſt, nonobſtante nouiſſimo Trid. Conc. decreto *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. c.* 1. *verſ. qui aliter*, vbi Parochi & teſtium præſentia ad contrahendum matrimoniū pro forma deſideratur, ita vt aliter cōtrahentes inhabiles reddantur, & contractus irritus declaretur, quia illud decretum dictā præſentiam non requirit ex parte contrahentium, ſed ex parte Parochi & teſtium, vt coram eis conſenſus matrimonialis adhibeatur, quod & per Procuratorem fit, quia verus ibi, & realis contrahentium conſenſus ex mutua ſui ipſius alteri conceſſione, quā exigit text. *in c.* 1. *in fine de ſponſa duorū*, ex teriori ſigno declaratus interuenit, ab vno merè perſonaliter, ab altero verò per mediam Procuratoris perſonam, quod non 11 tollit, quia dominus cum conſtituens propriè matrimoniū contrahere dicatur, quoniam actum per Procuratorem fauens ipſe verè facere dicitur, *l.* 1. *§. vlt. ff ſi menſ. falſ. mod. l. pater* 22. *in fine ff de manū. vind. l certè* 6. *§.* 1. *ff. de precario* & in terminis notauit Marin. Frecc. *de ſubfeud. l.* 1. *q.* 47. *n.* 2. quod enim dicitur eum, qui per alium facit, propriè per ſe non facere, ſed impropriè, & interpretatiuè procedit vtique quoad actum ipſum materialem, aut miniſterialem, ſecus quoad formalem, & commodum, vel damnum, quod ex actu reſultat, vt rectè explicat Petr. Pecchi *in reg. qui facit* 72. *n.* 5. *&* 6. *de reg. iur. lib* 6. Ex quibus & aliis contra Barth. de Ledeſma *in ſum. tit. de matrim. diffic. ſeu dub.* 18 reſoluunt Card. Bellarm. *de matrim. l.* 1. *c.* 5 Henriq. *in ſum. lib.* 11. *cap.* 2. *n.* 2. *& in commento lit. R.* Anton. Cutch. *l.* 5. *maiorum inſtit. tit.* 11. *num.* 35. Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 42. *art.* 1. *dub.* 2. Ceuall. *commun. contra communes q.* 750. *ex n.* 63. Vincent. Filliuc. *quæſt. moral. tom.* 1. *tr.* 11. *de Sacram. Matrim p.* 1. *c.* 1. *n.* 23. Sanch. *d diſp.* 11. *n* 20. *in fine*, Gutier. *de matrimon. c.* 43. *n.* 10. *verſ his tamen non obſtantibus, & n.* 11. me citato in hoc loco Machado *d lib.* 4. *p.* 1. *tract.* 8. *docum* 4. *n.* 2.

12 *Ibidem n* 6. Pro exornatione huius concluſionis, quòd ſcilicet procurator ad matrimonium contrahendum datus, per ſeipſum hoc mandatum exequi tenetur, neque alium ſubſtituere poteſt, niſi ſpecialiter ſibi huiuſmodi facultas in ipſo mandato conceſſa ſit, præter citatos vide Gutier. *de matrim. c.* 13. *n.* 4 Baſil. *eod. tr. lib.* 2. *c.* 15 *n.* 5. *&* 6. Bonac. *etiam eo tract. q.* 2. *punct.* 5. *n.* 8. Nam cùm matrimonij contractus res ſit 13 magni ponderis, & momenti, & quæ non niſi intimo amico, familiari, vel propinquo committi ſolet, ad quam mandans talem forſan de alio fiduciam non haberet, proinde ad rem huiuſmodi datus procurator, etſi certam cum tali perſona contrahendi formam habeat præfixam, non tamen aliū ſuo nomine ſubſtituere poterit, niſi talis ſibi facultas ſpecialiter fuerit conceſſa quia nempè illius induſtria in dubio electa cenſetur propter magnum quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere, vt his ipſis verbis hic textus ſignificat, ac docent in præſenti Ioan. Andr. *in verſ. fortè quia in talibus*, & Domin. *n.* 2. *verſ. quare quòd periculum*, Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 25. *n.* 60. Alex. Trentacinq. *var. reſol. tit. de procurator. reſol.* 3. *n.* 33. Baſil. Pont. *d l.* 2. *c.* 15. *n.* 5. *ad fin.* idemque in effectu tradiderunt tametſi ſic non explicent Cujac. *lib.* 3. *Pauli ad edictum ad l.* 11. *ff. de pact. ſub fin. verſ. & ſi ſiat procurator*, Sanch. *d. diſp.* 11. *n* 5 Rebell. *d. lib.* 2. *q* 5. *n* 1. *verſ. ſecundum*, Vincent. Filliuc. *d tract.* 10. *de Sacram. matrim. p* 1. *c.* 1. *n.* 24. *verſ. tertia.*

14 *Ibid. n.* 7. Ad ornatum concluſionis, & notabilis huius text. quòd matrimonium per procuratorem contractum, eo ante celebrationem reuocato, non valet, quamvis procurator, aut alter coniux reuocationem ignoret, vide vltra citatos gloſſ. *verb. teneat, verſ. ſed illud ſpecialiſſimum, in Clem. vnic. de renunc.* vbi Zabar. Franc. & Anchar. *l.* *Hiſp.* 1. *verſ. E tal prometimiento, t.* 1. *p.* 4. Ildephonſ. à Veracruce *in ſpec. coniug. part.* 1. *art.* 16. *dub* 5. *cum ſeqq.* Ant. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 4. *n.* 3. *verſ. ſecundò intellige*, Lancel *inſtit. Iuris Canon. lib.* 3. *tit.* 2. *§. non ſic tamen*, Medran. *de conſenſu connub. c.* 12. *num.* 3. *verſ. necnon requiritur*, Rebell. *d. l.* 2. *q* 5. *n.* 1. *verſ. tertium, & latiùs ex n.* 14. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 58. *n.* 18. *& de matrim. c.* 43. *ex n.* 5. *& c.* 44. *per tot.* & præcipuè *num.* 51. 100. *&* 101. Franc. Molin. *d. lib.* 1. *comp.* 25. *ex n.* 10 Baſil. *d. lib.* 2. *cap.* 15. *ex num.* 7. Bonacina *d. quæſt.* 2. *punct.* 5.

15 Et ad hoc vt matrimonium quod per procuratorem reuocatum huiuſmodi reuocationis ignarum contractum eſt, in foro etiam exteriori nullum ſit, iuxta huius tex. regulam, ſufficit tacita mandati reuocatio, hoc eſt, pœnitentia ſignis, ſeu facti; aliquibus declarata argum. *l. ſi pœnituit* 2. *iuncta lib. fin. verſ. illud rectiſſimè, ff. de diuort.*

neque euim minus, imò plerumque magis factis, quàm verbis voluntas declaratur, *l.Paulus* 5. *ff. rem ratam haberi*, *l.ſi tamen* 48.*§.ei qui ſeruum, ff. de adilit. edicto*, cum aliis per Couarr.*de ſponſalib. part.*2. *cap.*4. *in initio n.*11. *aliàs* 14. Sanch. *d.lib.*2. *diſp.* 11. *n.*10. Alex.Trentacinq. *d. tit. de procurat. reſol.*3. *n.*33. *§. in hac materia, verſ.ter-*
17 *tio nota*, veluti ſi is, qui mandatum ad contrahendum dederat, ſecundum ad contrahendum cum alia iterum dederit, nam cùm ad contrahendum cum ſecunda neceſſe ſit à voluntate contrahendi cum prima recedere, quia cum vna tantùm conſiſtere matrimonium poteſt, inde neceſſariò conſequitur vt dato mandato ad contrahendum cum ſecunda prioris voluntatis reuocatio, ſeu pœnitentia, velut præambulum neceſſarium præceſſiſſe cenſeatur, vt in terminis docuit Æmil. Ferret. *conſ.* 281.*num.*12. proſequitur optimè Ioan Gutier. *de matrim. cap.*43.*art.*2.*ex num.* 24. *&* *cap.*44 *per totum*, maximè *num.* 51. Franc. Molin. *d.l.*1.*comp.*25. *à n.*23. *&* 56.qui duo litem referunt de hac re inter duos Hiſpaniæ magnates quondam agitatam, nempè Ducem de Alba,& de Alcala, quorum primus poſtquam ſpeciale mandatum dederat ad matrimonium cum alterius Ducis filia contrahendum, antequam mandatum illud executioni traderetur, vxorem duxit aliam, cum qua tantùm matrimonium validum contractum fuit.

18 Ad probandam huiuſmodi reuocationem ſiue tacitam, ſiue expreſſam, non eſt neceſſaria ſcriptura, ſed ſufficiunt teſtes; ſicut enim procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura coſtitui poteſt,& teſtes ad id ſufficiunt, vt per Angel. *conſ.* 122. Alex. *conſ.* 149. *num.*16. *vol.*5. Card. Tuſch. *pract. concl.tom.*5. *lit.M,concl.* 124.*n.vlt.* Sanch. *d. lib.* 2. *diſp.*11. *num.*14. Rebell. *d. q.* 3. *n.*1. *verſ.item non opus*, Gutierr. *de matrim.cap.*43. *n.*16.ita ad eiuſdem
19 procuratoris reuocationem ſufficere illi debent,ex reg.text. *in c.*1.*de regul. iuris in antiq.& l. nihil tam naturale* 36.*ff.eod.tit.* quales autem teſtes ad prædictam procuratoris reuocationem requirantur, latiſſimè explicat Gutierr. *de matrim. d.c.*44.*n.*9.*cum ſeqq vſque ad n.*30.*& à n.*68. *vſque ad* 97.

20 Reuocatio merè interna valet quoad forum conſcientiæ, in quo ſola veritas attenditur, *cap. veritate* 8. *diſt.* licet quoad externum Eccleſiæ,quæ de occultis non iudicat, *c.erubeſcant* 11.*in fine* 32. *diſt.* incumbat reuocanti onus eam teſtibus, vel aliàs legitimè probandi,aliàs pro matrimonio iudicetur, quòd nihilominus apud Deũ nullum erit, ea nimirum ratione, quia quantumcunque ſint verba externa, deficiente interno conſenſu,ex quo mutua corporum traditio, & ſubiectio procedere debet,quẽadmodum deficit re vera, ex quo conſtituens procuratorem cum intus, ſiue apud ſe reuocauit, non poteſt quoad Deum,qui intima cordis nouit, *cap. nouit.* 13. *de iudic.* cum ſimilibus, matrimonium à tali procuratore contractum valere verificata ratione, quæ in hoc textu aſſignatur, ibi, *cùm illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere nequierit*, &c. atque ita ex S.Thom. *in* 4. *diſt.* 29. *in fine*, reſoluunt Sanch. *d.lib.*2. *diſp.*11. *num.*9.Gutierr. *de matrim.d. cap.*43. *n.*9. *ad fin.* Vincent.Filliuc. *dict. tract.*10. *de Sacram. Matrim p.*1. *c.*1. *n.*24. *verſ.*4.*ad fin.* & induci poteſt text. *in cap. tua nos* 26. *de ſponſal.* iunctis quæ circa eum ſcribunt poſt Abb. & alios communiter Cou. *de ſponſal. p.*2. *c.*2. *n.*2.*&* 3. Gutierr. *d. c.*43. *num.* 34. 35. 38. *&* 39. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.*31. *cap.*3. *num.* 13. *&* 14.

Quid erit ſi ſuperueniat furor conſti-
tuentis procuratorem ad matrimonium 21
contrahendum? Dico quòd nihilominus matrimonium erit validum, nam conſtituentis voluntas non magis, quàm ſuperueniente ſomno ceſſat, quin potiùs duret ſaltem in virtute, adeóque non impediat quominus matrimonium eo tempore per procuratorem contractum validum ſit, ac teneat; provt in terminis notarunt Sylueſt. *in ſum.verb, Matrimonium.* 5. *q.*10. Ildeph.à Veracruce *in ſpeculo coniug. part.*1. *art.*16, *dub.*6. *ſub verſ. ſed quid ſi primò conſenſit.* Henriq: *in ſum. lib.*11. *c.*4. *n.*4. Sanch *d.lib.* 2.*diſp.*11. *n.*11.*&* 12.*& n.*32.*ad* 3.Gutierr. *de matrim.c.*43.*n.*14. Bonac.etiam *de matr. q.*2. *punct.*5.*n.*13.*&* 14. Vincent. Filliuc: *d. tr.*10.*de Sacram. matr. p.*1. *c.*1. *n.*25. *in princ.* Quicquid contrarium, imò matrimonium per procuratorem,eo tempore contractum, quo dominus ipſe conſtituens demens factus eſt,quaſi ex eius diſſenſu nullum eſſe exiſtimauerint, Burg. Marc. Salon à Pace *conſ.*6. *n.*6. *verſ.vlt. cùm quinque numeris ſeqq* Baſil.Pont. *de matr. l.*2. *c.*15. *n.*14.

Ibid. n. 9. Ex reſolutis per gloſ *hic verb.*
reuocatus, colligitur procuratoris ad matri- 22
monium dati reuocationem effectum ſuũ plenè ſortiri, ſiue matrimonij contractum poſteà celebratum irritum reddere, quamvis iuramentum de non reuocando præmiſſum ſit; hoc enim in his, quæ ſui natura à mera alicuius voluntate pendent,quale eſt procuratorem reuocare, vel non ſolum efficit vt reuocans periurij reus ſit, cæterùm adhuc reuocatio valet, & conſequẽ-

ter

ter matrimonium poſt huiuſmodi reuocationem vtpote validam, tametſi ignoratam, contractum nullum quidem erit, ſequuntur Domin. *hic n.* 5. & Franch. *n.* 5. *&* 6. Cai. *d. p.* 2. *c.* 4. *in initio n.* 10. *aliàs* 13. *& cap.* 6. *n.* 2. *& in c. quamvis pactum p.* 2. *§.* 2. *n.* 3 & latius *ex n.* 9. Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis §. parens à n.* 90. *&* 99. *ff de liber. agnoſc.* Gutierr. *de iuram. conf. p.* 1 *cap.* 1. *num.* 80. *&* 81. *& cap.* 58. *num.* 17. *&* 18. *& cap. vlt. num.* 3. *circa finem, verſ. item & tertiò, & de Matr. c.* 43. *n.* 9. Sanch. *d. lib.* 2. *diſp.* 11. *num.* 8. Surd. *conſ.* 264 *num* 41. *vol.* 1. Burſat *conſ.* 379. *n.* 13. *vol.* 4. Alex. Trentac *d. tit. de procurat. reſ.* 3. *n.* 33. *verſ in hac, & verſ. procedunt*, Rebell. *d. lib.* 2. *quæſt* 5. *num vlt.* Filliuc. *d. c.* 1. *n.* 24. *in* 4. *condit. verſ quod etiam eſt verum, circa fin.* Franc. Molin. *d. lib.* 1. *compar.* 25. *à numer.* 52. Capit. Gallcot. *lib.* 1. *contr.* 6. *num.* 1. 3. *&* 11. Baſil. *d. cap.* 15. *n.* 12. nam ex eo quòd quis dederit mandatum ad contrahendum matrimonium, non perficitur contractus, neque ex eo quòd iuretur eius ſubſtantia aliàs reuocabilis mutatur, ita vt efficiatur irreuocabilis, vt in terminis adnotauit Cou. *in rub. de teſtam p.* 2. *n.* 45 Ceuall. *commun. contra commun. q* 168. *n.* 7. *&* 8. Guticrr *d. cap.* 1. *num* 2. *in* 1. *opin. verſ. pro hac opinione*, Cordub de Lara *in d. §. parens num.* 45.

23 Quod autem mandatum licèt ſit in perpetuum conſtitutum, iuramentoque vallatum & firmatum reuocari poſſit, plures ex citatis docent, quorum tamen reſolutio intelligenda eſt de ſimplici iuramento, ſecus ſi eſſet aliquid permiſſum parti cum iuramento, quia tunc non datur reuocatio, ita limitando hanc gloſ. dixit Bald. *in rub. de procurator. col.* 2. *in Decretalib.* vbi inquit quòd ideo ſtante iuramento de non reuocando procuratorem admittitur reuocatio, per text. *in præſenti*, quia ex tali iuramento nulla inſurgit obligatio, ſecus ſi eſſet promiſſum aduerſario de non reuocando, quia ex tali pacto licito & honeſto, ne aduerſarius illudatur, bene oritur obligatio & ideo reuocari tunc non poteſt. Ita Natt. *conſ.* 426. *num.* 11. *lib.* 2. Palat Rub. *de donat. inter virum & vxor. §* 45. *n.* 6. optimè Roland. à Valle omnino videndus *conſ* 6. *n.* 50. *vol.* 1. & tandem ſic concludit. Hinc voluit Rota *in deciſ.* 104. *in antiq in tit. de procurat.* quòd ſi aliquis facit procuratorem ad permutandum, vel reſignandum ex cauſa permutationis, & iurat non reuocare, ratione Iuramenti non poteſt venire contra, & ſi reuocat, non valet reuocatio, quia altera parte inuita non poteſt fieri: & ideo dicit Felin. *in cap. ex parte Decani col.* 6 *verſ. conſidera primò, de reſcript.* quod licèt Domin. *in d. cap fin. col.* 2. poſt Feder. de 24
Senis voluerit quòd conſtituens procuratorem ad renunciandum, licèt iuret non reuocare, valeat tamen reuocatio, etſi reuocans ſit periurus, tamen quod illud dictum procedit in procuratore conſtituto ad renunciandum ex cauſa permutationis, quia ſecus eſt in ſecundo caſu, in quo proceſſit quodammodo contractus innominatus inter partes, in quo etiam re integra locus non eſt pœnitentiæ, &c.

LIBER SECVNDVS,

DE DOLO, ET CONTVMACIA.

TITVLVS VI.

ſVMMARIVM.

1 *Contumax non auditur niſi aduerſario reſtitutis, refectiſque expenſis.*

2 *Contumax audiri non debet ſi denarius deficiat vnus ante realem, integramque ſolutionem.*

3 *Expenſas ob contumaciam ſolutas non recuperat qui eas ſoluit.*

CAP. Actor. I.

AD *n.* 4. Quòd contumax non 1
auditur niſi aduerſario reſtitutis, refectiſque expenſis, docent Guid. Papæ *q.* 99. Feder. Schenc. *in tract. de in ius vocando num.* 39. *& de expenſ. in iudicio factis num.* 12. *&* 13. Quintil. Mandoſ. *de monitor. q.* 32. *num* 2. Suar. de Paz. *in praxi p.* 1. *tom.* 2. *c.* 3. *num.* 5. *propè fin.* Octau. Veſtri. *in praxi lib.* 4. *cap.* 4. *de dolo & contum. num.* 9. Ioan de Graffis *in tract. de ſubſtantial. procurat. § ad exigendũ num.* 2.

*num.*2. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. part.*1. *tit.*46. *num.*54. Menoch. *de arbitr. lib.*1. *q.*36.*num.*1. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. concl.*60.*conſid.* 1. *cum ſeqq. lib.*1.
2 Quod adeò verum eſt, vt ſi denarius deficiat vnus ante realem, integramque ſolutionem audiri contumax non debeat, Cornel. Benincaſ. *de Pauper. ſpec.* 20. *in iudic. num.*2. Franc. Viui. *deciſ.*11. *num.* 2. Bernard. Græuæ. *d. concl.*60. *conſid.*1. *num.* 2. vbi *num.*8. poſt Alex. Raudenſ. *cap.*25. *num.*529. *vol.* 1. & Viui. *d. deciſ.*11. *num.*5. reſoluit, non ſolùm in illamet cauſa, in qua commiſſa contumacia eſt, denegari ante expenſarum reparationem audientiam debere, ſed & in alia, quoque ſeparata coram eodem Iudice, inter eaſdemque perſonas venti-
3 lata. Solutaſque ob contumaciam expenſas non recuperaturum, qui eas præſtitit, etſi victor poſtmodum in cauſa exiſtat, notant Nicol. Boër. *deciſ.*27. *num.* 12. Camil. Borrell. *d. tit.*46. *n.*57.

Vt lite pendente nihil innouetur.

TIT. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Litigantibus duobus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, ad electionem aliam non eſt procedendum.*
2 Textus in præſenti *declaratur.*
3 *Lis ſuper titulo & quidem principaliter exigitur vt locus fiat deciſioni huius text.*
4 *Collitigans ſuperſtes poteſt vti remedio huius textus.*
5 *Collitiganti ſuperſtiti collatio & inſtitutio facienda.*
6 *Auctor collitigans quando viuit, & reus deceſſit non militat eadem ratio.*
7 *Collitigans ſuperſtes eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit ſtatim in iure defuncti ſuccedit.*
8 *Litem fuiſſe iuſtam ſaltim coloratæ ſufficit ad effectum regulæ.*
9 *Præſentationes ad beneficia iuriſpatronatus ſunt ſub diſpoſitione huius tex.*
10 *Intellige ſi lis ſit inter ipſoſmet præſentatos.*

CAP. Diſpendiis. I.

POST *num.*1. Adde. Probat hic 1
textus, duobus litigantibus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, vel ſuo iuri renunciare, aut à proſecutione illius quoquomodo excludi, ad electionem aliam (lite ſuper electione ſuperſtitis pendente) nullatenus procedendum, aliàs attentata foret, nec viribus ſubſiſteret electio, idque vt diſpendiis occurreret quæ Eccleſiæ patiuntur interdum propter diuerſas electiones, vt per Viuian. *in praxi iuriſpatron. lib.* 5. *cap.* 5. *num.*146. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.*20. *à num.* 1. vbi *num.* 14. poſt Rot. *in Ferrarien. Canonicatus* 7. *Nouembris* 1625. *coram bonæ mem. Remboldo* reſoluit quòd lis inter prouiſos à diuerſis collatoribus ſuper certo beneficio, qua dependeat ab ipſo iure conferendi, impedit conferri beneficium illud, quod eſt in lite inter illos prouiſos, ſed non impediet quominus in vocationibus aliorum beneficiorum collator, qui eſt in quaſi poſſeſſione conferendi, eam continuando, conferat, quia iſtud non eſſet includere casum ſub ratione huius text. ſed ipſum textum ad caſum diuerſæ rationis proferre, *& n.*15. addit 2
textum in præſenti non poſſe applicari niſi in beneficio in indiuiduo, ſuper quo inter ſe principaliter diſceptant prouiſi, *& n.*20. limitat deciſionem huius textus in lite, quæ cadit inter prouiſum & alium, qui ſimpliciter pro iure, & intereſſe ſuo opponit ſe prouiſioni, aut illius executioni, abſque eo quod prætendat ſe prouideri, putà ſi ſit patronus, vel collator, quia hoc caſu non dicitur lis ſuper titulo; ſed ſuper proprietate ipſius beneficij; ſeu, verius ſuper ſtatu.

Verùm Romani Pontifices ad remouẽdas 3
lites, earumque materiam ſuccidendam, & vt melius collitigantibus ſuperſtitibus conſulerent, condiderunt regulam de ſubrogandis collitigantibus, cuius ratio fundatur *in hoc text. & in ca.* 2. *infrà eodem*; cui regulæ, & huic textui, ac ſequenti, vt locus fiat non omnis lis ſufficit, ſed exigitur lis ſuper titulo, & quidem principaliter, non incidenter, vide Gamb. *de officio legati à latere lib.* 3. *n.*475. Greg. XV. *deciſ.*335. *ex n.*2. Lotter. *d. q.* 20. *à.*21.

Superſtes ergo collitigans poteſt vti re- 4
medio huius textus, vel regulæ de ſubrogandis, cui, ait Lotter. *d. q.* 20. *num.* 54. duæ ſunt apertæ viæ litem ipſam expendendi. Prior eſt vt ſiue petitor, ſiue poſſeſſor ſit,

quate

quatenus de ſuo bono iure non deſperet illud proſequatur citatis generaliter per edictum, ſiue per contradictas omnibus ſua intereſſe putantibus, nam neque ad id tenetur citare procuratorem defuncti, niſi velit ad cautelam. Altera eſt obtinere ſubrogationem vt in dicta regula de ſubrogandis diſponitur.

Sed ego verius exiſtimo cauſam ad fauorem collitigantis ſuperſtitis abſque alia citatione, vel excuſſione cauſæ eſſe expediendam, & moueor ſequentibus fundamentis.

5 Primò, quia cum in hoc caſu prohibeatur alterum prouideri, vel præſentari in locum collitigantis deficientis, vt *in hoc text.* vt per Gom. *ad d. reg de ſubrogandis collitig. q.* 13. neceſſariò tenendum, ne beneficia ſint in ſuſpenſo, quod collitiganti, ſuperſtiti inſtitutio & collatio facienda ſit. nec releuat quod ait Lotter. *d. quæſt.* 10. *n.* 35. quod licèt reſpectu rei, & poſſeſſoris lis remaneat extincta, nihilominus reſpectu actoris ſuperſtitis ſecus eſt, eum poſſit eam proſequi, & obtinere abſolutionem: nam fallitur, quia lis quoad omnes partes tam actoris quàm rei per obitum vnius remanſit extincta, nam aliàs ſequeretur quod in locum demortui collitigantis alius ſubrogari poſſet ſit ſuperſtes in cauſa deficeret, quod omnino prohibet textus in præſenti.

6 Secundò, quia licèt hoc poſſet aliquam habere conuenientiam ſi actor moriatur, & reus ſuperſtes, qui eſt in poſſeſſione, velit cauſam proſequi, & obtinere abſolutionem, ne in poſterum alius eum vexet, vel inquietet, in quibus terminis loquitur Lotterius *citato num.* 55. nihilominus quando actor collitigans viuit, & reus deceſſit, tunc eadem ratio non militat, vt per ſe patet.

7 Tertiò, quia ſuperſtes collitigans eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit, ſtatim in iure defuncti ſuccedit, & illi innititur ex diſpoſitione huius text. vt dicit Lotter. *d. q.* 20. *n.* 2. vnde ſequeretur quòd proſequutio litis non eſſet alicuius effectus, cùm in omni caſu ſi reus vinceret, ac pro iuſtitia demortui collitigantis ſententia eſſet ferenda, vtique redundaret ad fauorem actoris, qui in eius ius ſucceſſit.

8 Quartò, quia parum aut nihil refert quòd actor ſuperſtes malam cauſam foueret, nam cum hoc caſu innitatur iuri ſuo, & demortui collitigantis, verum eſt dicere penes aliquem illorum remanere ius ſaltim reſultans ex clauſulis generalibus. Ita Ludouic. Gom. *d. q.* 13. Lotter. *d. q.* 20. *n.* 2. Rot. *deciſ.* 336. *n.* 3. *p.* 3. *recent.* vbi ſubdit ad effectum regulæ ſufficere litem fuiſſe iuſtam ſaltim coloratè.

Ad *n.* 2. Pro exornatione reſolutionis in 9
hoc numero factæ aduerto cū Lott. *d. q.* 20. *n.* 2. rationem huius textus militare etiam in præſentationibus ad beneficia iuriſpatronatus, ſiue tractetur de iurepatronatus Eccleſiaſticorum, ſiue etiam laicorum, & ſiue contingat mors poſt tempus datum ad præſentandum, & *num.* 3. addit quòd diſpoſitio huius textus procedit æquè in iurepatronatus non per modum extenſionis, ſed per modum concluſionis ſub ratione expreſſæ. Idem ſentit Viuian. *iuriſpatron. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 28. *& c.* 5. *num.* 146. & Rota *deciſ.* 306. *num.* 1. *&* 2. *& deciſ.* 427. *num.* 2. *part.* 1. *recent. & deciſ.* 336. *num.* 3. *part.* 3. *recent.* Nicol. Garc. *de benefic. part* 5. *cap.* 9. *num.* 217. *cum ſeqq.* Aloyſ. Rice, *tom.* 3. *reſol.* 461. me citato Noguerol. *allegationum Iuris tom.* 1. *allegat.* 28. *cum.* 76.

Intellige ſi lis ſit inter ipſos præſentatos 10
principaliter, ſecus verò ſi vel inter patronos iuriſpatronatus vindicantes, & Ordinarium aſſerentem beneficium eſſe liberæ collationis, ex Lambert. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 1. *art.* 9. *num.* 14. Rot. *d. deciſ.* 427. *num.* 3. *p.* 1. *recent.* Vel inter ipſos patronos ſuper pertinentia, provt ibidem deducitur *num.* 4. *&* 5. refert Lotter. *d. q.* 10. *num.* 5. *&* 6. vbi *n.* 7. poſt Rot. *deciſ.* 426. *n.* 5. *p.* 1. *recent.* ſubdit nec textum procedere non ſolùm ſi lis ſit inter ipſos præſentatos, ſed etiam acceſſoriè ad litem principaliter motam inter patronos præſentantes.

Cap. Si hi contra. II.

AD *num.* 5. Nota ex duobus præſentatis collitigantibus vno mortuo patronos in præiudicium ſuperſtitis alium præſentantes nulliter, & de facto præſentare propter decretum irritans *in hoc text.* appoſitum, vt per Lap. *alleg.* 22. *num* 3. Ludouic. Gom. *ad reg. de ſubrogand. collitig. q.* 13. *per tot.* Mandoſ. *ſuper ead. reg. quæſt.* 12. *à num.* 1.

Poſt *num.* 8. Hæc gloſ. *ad fin.* ait ſi quis agat. ad remotionem beneficij, vt ſibi illud aſſignetur, locum eſſe huic textui, de quo vide latè Beltramin. *in annot. ad Greg. XV. dec.* 355. Lotter. *de re benefic. lib.* 2. *q.* 20. *n.* 29. *cum ſeqq.*

abſque dubio nec Luſitania imperio, aut Imperatori ſubiacet, nec aliquem in temporalibus ſuperiorem recognoſcit. præter Regem eiuſdem, & intendunt d. gloſſ. 2. in fin. vbi Ioan. Andr. & alij.

3 Ad n.18. Nota l. Caſtellæ 3. verſ. e ſi fuere fija. tit. 15. p.2. ſtatuere quòd ſi filia fuerit, cui Regni ſucceſſio delata eſt, eius tutela durat donec in quacumque adulta ætate matrimonium contraxerit, nempè (vt ſupplendum exiſtimo) cum viro alioqui capace Regnum per ſe adminiſtrandi, vel conſilium circa adminiſtrationem vxori præbendi, hoc eſt, viginti annis maiore, prout in maſculo Regni ſucceſſore lex illa deſiderat, atque ita in ea ſpeciale eſt, vt tunc finiatur tutela, quia de conſilio mariti Regnum ipſa adminiſtrabit, vt aduertit ibi Gregor. Lopez gloſ. in fine.

4 Quæ quidem Regni dominium, & adminiſtrationem retinebit, eiuſque maritus dumtaxat Rex erit cognomine, & dignitate, non verò adminiſtratione, niſi vt conſilium vxori præſtet, ſi ſcilicet ab ea legitimum non habeat mandatum ad Regnum per ſe adminiſtrandum, vt per Montalu. in l. vnic. gloſſ. 2. poſt princ. verſ. ſed quid ſi primogenitas, tit. 3. lib. 2. fori, Greg. Lop. in l. 2. gloſſ. 15. & l. 3. gloſſ. 5. verſ quod autem, tit. 15. p. 2. Tiraq. de iure primogen. q. 21. num. 11. & q. 23. ex n. 1. Ciſuentes l. 40. Tauri q. 17. & Ant. Gom. n. 69. Petr. Gregor. de Republ. lib. 26. cap. 5 per tot. Molin. de primogen. 1. cap. 13 à n. 25. Menchac. de ſucceſſ. creat. §. 21. n. 148. Marienſ. ad l. 1. gloſſ. 1. n. 14. tit. 7. lib. 5. Recop. Gutierr. de tutel. part. 1. c. 18. n. 35.

5 Licèt Palat. Rub. in tract. de iuſta obtentione, ac retentione Regni Nauarræ, part. 1. §. 5. verſ. in caſu autem, voluerit Hiſpanam conſuetudinem eſſe in contrarium per duos actus valde notorios, nempè D. Ferdinandi Aragonum Regis, qui D. Eliſabetham Hiſpaniæ Reginam, D. Philippi I. Archiducis Auſtriæ Reginæ D. Ioannæ illorum filiæ matrimonio copulati, qui ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac regnum ipſum feliciter gubernauit, vt eorum chronicæ commemorant. quia verius eſt ex his actibus conſuetudinem minimè fuiſſe inductam, ſiquidem ex chronicis ipſis planè conſtat initio contracti matrimonij inter D. Ferdinandum, & D. Eliſabetham contentionem inter ipſos fuiſſe, ad quem eorum Regni adminiſtratio pertineret, & variis hinc inde rationibus allatis pro illa fuiſſe pronunciatum. & ipſam poſtea voluntariè marito ſuo Regni adminiſtrationem communicaſſe, ita vt ambo ſimul leges ferrent, cæteraque ad Regni gubernaculum pertinentia expedirent, vt videre eſt apud Ant. de Nebrixa in illorum hiſtoria, cap. 23. Gundiſ. Illeſcas in hiſtoria Pontificiali, l. 6. c. 19. fol. mihi 96. col. 1. in fine cum ſeqq. Steph. Garibai in compendio hiſtor. lib. 18. cap. 2. Mariana in hiſtoria Hiſpan. lib. 24. cap. 5. quod & obſeruant Greg. Lop. lib. 9. gloſ. 4. circa fin. verſ. vnde tamen, tit. 1. p. 2. cuius ad hoc meminit Gutierr. de tutel. p. 1. cap. 18. num. 32. verſ. tandem Gregorius, idque ipſum poſtea ſeruatum eſt inter D. Philippum I. & Reginam Dom. Ioannam.

6 Verùm filij Regum Regni ſucceſſores puberes relicti, curatores accipere neceſſe habeant? Affirmatiuam partem magis probare videntur Tiraquell. de primogen. quæſt 40. num. 207. Anton. Gom. l. 40. Tauri, num. 9. & lib. 3. var. cap. 1. num. 56. verſ. ſed his non obſtantibus, Syueſt. Aldobrandin. in §. item inuiti, num. 7. vbi Ioan. Oinotom. ad princ. tit. Inſtit. de curator. Melch. Pelaëza Mieres de maior. part. 2. quæſt. 6. num. 14. & 15. & cap. 4 q. 38. num. 2. & 4. in nouiſſ. impreſſ. Cal. Pereira in l. ſi curatorem, verb. hanc contractam, numero 57. verſ. hæc mala, Parlad. rerum quotid. lib. 1. cap. 12. num. 11. Galgan. de tutel. & cura lib. 1. tit. 12. num. 6. Ioan. Gutier. eod. tract. part. 1. cap. 18. num. 1. verſ. ſententiam igitur, Marcel. Conuerſan. ad tit. Inſtitut. de curatoribus, §. 1. num. 13. Steph. Gratian. diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 225. num. 5. cum ſeqq. Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap. 16. num. 9. Valenzuel. tom. 2. conſ. 198. num. 124. Anton. Merenda controu. Iuris, lib. 6. cap. 46. apud quos aliquas diſtinctiones videbis.

De Officio, & poteſtate Iudicis delegati.

Tit. XIV.

Cap. Statuimus. I.

AD n. 7. Quòd conſeruatores ſunt Iudices delegati, vltra citatos in collect. ad hunc text. reſoluunt Nauarr. conſ. 3. n. 1. ſub hoc tit. Fuſc. de viſitat. lib. 2. c. 2. n. 8. Molin. de Iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſp. 29. num. 1. Mar. Antonin. var. reſolut. lib. 1. reſolut. 16. num. 4. Alphonſ. Narbona l. 60. gloſ. vnica; ex num. 71. tit. 4. lib. 2. Recopilat. me citato in hoc loco Pareja de vniuerſa inſtrument. edition. tit. 1. reſolut. 5. num. 15. & ideò teneri litteras ſibi

iuriſdi

iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundandam edere, reſoluunt Mar.Antonin. *d. reſol.16. n 1. cum ſeqq.* Narbona *d gloſ. vnic. n.71.cum ſeqq.* Rot.*deciſ.214.n.1.& 2.p.2.recent.* Pareja *d.reſol.5.n.17.*

Cap. Cùm plures VIII.

AD *num.5.* Quòd iuriſdictio ex die, vel ſub conditione data ante aduentum diei, vel implementum conditionis nō exiſtit actu, quia ſolùm eſt ſpes illam habendi, allegata hac gloſſ.docent Sebaſt. Vanti. *de nullit.tit.de nullitate ex defectu iuriſdict.deleg.num.91.&92.* Pute.*deciſ.429.lib.1.* Campan. *in diuerſo. Iuris Canon. rub.11.cap.13.à num.258.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel.gloſ.9.in annot.num.249.& 251.* Salgad. *de Regia protect.part.3. cap.13.num.19.cum ſeqq.* Thom. Carleual. *de iudic.diſp.2.num.1107.* Rot. *deciſ.141.num.1.part.2.recent.* Itavt conditio ſuper qua data fuit iuriſdictio ante omnia adimpletam fuiſſe probandum ſit, ad not. per Salgad. *de ſupplicat.ad Sanctiſſ. part.2. cap.27.num.27. & 28.* Rot.*deciſ.68.num.1. & deciſ.701.n.4.part.1.recent. & deciſ.639. num.1.p.1.etiam.recent.*

De Officio Iudicis Ordinar.

Tit. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Beneficij poſſeſſor tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionē Ordinarij edere.*

2 *Beneficiarius non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quòd illud per triennium poſſederit.*

3 *Tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt.*

4 *Beneficiatus etiam ad inſtantiam patroni tenetur titulum ſui beneficij edere.*

5 *Beneficiarius quibus caſibus non tenetur ad petitionem Ordinarij, vel patroni titulum ſui beneficij edere.*

6 *Titulum diſpenſationis ſuper incompatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionem Ordinarij.*

7 *Superior ad quem pertinet ius inſtituendi, & deſtituendi, poteſt compellere beneficiarium vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet.*

8 *Epiſcopus poteſt compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficialium cùm ad diœceſim de nouo venit.*

9 *Beneficiarius à tituli ſui exhibitione excuſetur, quando ab ipſomet Ordinario inſtitutionem, ſiue præſentationem à patrono obtinuit.*

10 *Vel quando ſciente & patiente Ordinario, vel patrono diu ſtetit in beneficio.*

Cap. Ordinarij. III.

AD *num.3.* Quòd clericus poſſeſſor be- 1
neficij tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere, vltra citatos in collect. docent gloſſ.communiter recepta, *verb.obtineri in reg.1. de regul. iur.hoc lib* Marane *de ordine iudic.part.4.diſt. 13.n 4.* Tuſch.*lit.C.ſing.88.* Capuraq. *deciſ. 116.part.3.* Perez *l.3.tit.16.lib.8 Ordin. pag. 327.* Folu.Pacian *de probat.lib.1.cap.61.num. 16.* Azeued.*l.1.num 5.& 6.tit.1. lib.4.Recop.* Melch. Lotter. *de re benef lib.2.quæſt.46.n. 37.cum ſeqq. & lib.3.q.24. num.10.* Coccin. *deciſ.101.num.1.* me citato in hoc loco nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.5.reſol.7.n.9.*

Ad *num 4.* Quòd beneficiatus non ex- 2
cuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quòd illud per triennium poſſederit, nam adhuc ad editionem poterit compelli, vt vltra Flores de Mena *in collect.citatum,* docent Caſſad.*deciſ.8.n.4. ſuper regul. Cancel.* Lud. Gomeſ. *in reg. de triennali q.58.* Cou. *in reg poſſeſſor.p 2.§.10. n.10. verſ. octaua concluſio*, Salzed. *ad Bernard. reg.236.verſ.tertio vltra auctorem,* Perez *l.3.tit.16.lib.8.Ordin.pag.327.* Maſcard. *de probat.concluſ.1378.num.13.* me citato *in hoc loco* Pareja *d.tit.5.reſol.7.n.11.*

Ad *num.5.* Quòd tituli beneficiales im- 3
præſcriptibiles ſunt, vltra Cald.Pereira laudatum in collect.docent, Ludou.Gom *in d. reg.de triennali poſſeſ.q 13.verſ præterea,* Cou. *d.§.10.num.9.* me citato.Pereja *d.tit.5. reſol.7. num.7.*

Ad *num.6.* ibi, *ac etiam per patronum.* 4
Quòd etiam ad inſtantiam patroni tenetur beneficiatus titulum ſui beneficij edere poſt Abb. Ioan. de Anania, & Franc. firmat Rota coram *Coccino d. deciſ.191.num.1.* Lotter.*d.lib.2.q.46.num.38.* me citato Pareja *d.reſol.7.n.9.*

Ad *num.8.* me citato in hoc loco idem 5
tenet Pareja *d. reſol.7.num.24. cum ſeqq.* reſoluens cum aliis quos citat, tunc & eo caſu beneficiatum non teneri poſſeſſionis ſuæ titulum edere, quando ordinarius, patronus, aut alij faciunt ſe partes, & ordine iudiciario petunt beneficiatum compellendum ad exhibitionem tituli.

Vltra caſus à me relatos, in quibus Or- 6

dina

De Procuratoribus.

Tit. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ſubſtitutus non eſt ſubſtituentis procurator, ſed praxi mandantis.*

2 *Mandatum ſubſtituti etiam re integra non expirat mortuo ſubſtituente.*

3 *Subſtitutus poteſt poſt mortem ſubſtituentis mandatum exercere, quia ſuum mandatum non dependet à ſubſtituente, ſed à primo mandante.*

4 *Procurator ſubſtituens non poteſt ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto.*

5 *Procurator facta ſubſtitutione abſque vllo mandato remanet.*

6 *Procurator ad lites, & procurator ad negotia gerenda, in quo differant? remiſſiue.*

Cap. Non indiſcretè. I.

1 POST *n.*12. in gloſ. *verb. Subſtituendi*, Collige ex gloſ. procuratorem ſubſtitutum non eſſe ſubſtituentis procuratorem, ſed primi mandantis, vt per Anchar. *hic n.*5. Bart. *in l. ſi procuratorem* 8. § *ſi quis mandauerit, in princ. ff. mandati, & in l. quod quis, in lect. antiq. C. hoc tit.* Rot. *deciſ.* 4. *n.*8. *de offic. Vicar. In nouis*, Vincent. de Franch. *deciſ.* 212. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib* 2. *tit. de procurator. reſ.* 3. *n.*5. *verſ. & talis ſubſtitutus*, Caſtill. *Sicil. deciſ.*
2 119. *n.*23. Vnde prouenit quòd mortuo ſubſtituente non expirat mandatum ſubſtituti etiam re integra, ex Francho *hic in* §. *licèt n.*6. *verſ. quarto aduerte*, vbi citat
3 Rot. *deciſ.* 414. quæ incip. *Item ſi aliquis*, dicentem ex ratione huius gloſ. ſubſtitutum poſſe poſt mortem ſubſtituentis mandatum exercere, quia ſuum mandatum non dependet à ſubſtituente, ſed à primo mandante, eadem Rot. *deciſ.* 33. *n.*1. *& deciſ.* 38. *n.*2. *hoc tit. in nouis*, &
4 apud Farin. *deciſ.* 521. *n.*8. *p.*1. *recent.* Conducit quod reſoluit Ioan. Vincent. de Anoa *alleg.* 89. *n.*10. *cum ſeqq.* videlicet procuratorem ſubſtituentem non poſſe ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto, idem tenet Alex. Trentacinq. *d. reſ.* 3. *n.*5. *in princ. & in*
5 *verſ. & iſte procurator.* Et facit quod tradit Biſignet. *deciſ.* 13. *ſub hoc tit.* quem refert Borell. *in ſum. deciſ. p.*1. *tit.*66. *de procurat. n.*231. quod facta ſubſtitutione Procurator abſque vllo mandato remanet.

Ad *n.*13. In quibus differat procurator 6
ad lites, & procurator ad negotia gerenda, vide tex. *in præſenti in* §. *licèt*, vbi gloſ. *verb. deputare, & c. fin hoc tit. & lib. l. Caſtel.* 19. *tit.* 5. *p.* 3. Pin. *in l.* 2. *C. de reſcind. vendit. p.*2. *cap.*1. *n.*7. Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati n.*109. Suar. de Paz. *in pract. tom.*1. *in initio annot.* 4. *n.*5. *cum ſeqq.* Marant. *de ordine iud. p.*4. *diſt.*16. *n.*21. *&* 28. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. P, concl.* 846. C. Barb. *in l. cùm prætor.* §.1. *n.*104. *cum ſeqq. ff. de iudic* quos refert, me citato, in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.* 5. *reſ.*10. *n.*1.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ex ſui natura ſtricti iuris eſt, & eius fines excedi non poſſunt.*

2 *Negotia mandatum ſpeciale depoſcentia quæ ſint?*

3 *Mandatum in quo adeſt clauſ.* Et ad omnia ea negotia & lites quas habeo, & habere ſpero, *non extenditur ad lites, ſeu cauſas futuras, niſi cauſa futura ortum habeant ex negotiis de præſenti.*

4 *Mandatum procura conceſſum alicui ad exigendam pecunias extantes penes inquilinos, non extenditur ad pecunias exactas per alios.*

3 *Mandatum conceſſum contra Titium, aut aliam perſonam non comprehendit vniuerſitatem, vel collegium.*

Cap. Qui ad agendum. IV.

AD *n.*2. Collige ex text. mandatum ex 1
ſua natura ſtricti iuris eſſe, & eius fines excedi non poſſe, vt per Surd. *dec.* 209. *n.*6. *cum ſeqq.* Card. Mantic. *de tac & ambig. conuent tom.*1. *lib.*7. *tit.*15. *n.*3. Chriſtoph. de Paz *de tenuta c.* 34. *n.*117. Noguerol. *allegat. Iuris tom.*1. *alleg.*9. *n.*16. Et ideo vbi ſpeciale mandatum requiritur, generale non ſufficit, vt per hunc text. tenent Suar. de Paz *in pract. tom.*1. *in init. annot.* 4. *n.*15. Fragoſ. *de regimine Reip. Chriſtianæ p.*1. *lib.*5. *diſp.*12. §.8. *n.*258. Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 5. *reſ.*10. *n.*65. Quæ autem ſint negotia mandatum ſpeciale depoſcentia, tradunt gloſ. *verb. vel paciſci, in præſenti.* Philip. Franch. *hic q.* 38. *l. Caſtel.* 19. *tit.* 5. *part.* 3. Firmian. *in ſuo repertor. verb. mandatum*, vbi 73. congerit caſus, in quibus ſpeciale mandatum requiritur, Fragoſo *d.* §. 8. *n.* 257. remiſſiuè Pareja *d. tit.* 5. *reſol.*10. *n.*65.

2 *tit.*10.*nam.*1.*&* *tit.*17.*n.*8. *&* 9. vbi ampliat etiamſi plures procuratores conſtituantur cum libera, quia nihilominus non cenſentur conſtituti inſolidum, & probat Bald. contrarium tenentem, Greg. XV. *dec.*280. *nam.*3.vbi Beltramin.*in annot.n.*9. Rot.*deciſ.* 860. *lib.*3. *p.*3. *diuer.* quos refero *de clauſ. vſufreq. clauſ.*35. *n.*4. Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtiana. p.*1. *lib.*5.*diſp.*12. §.8. *num.* 65.vbi addit Baldi opinionem poſſe practicari,vbi mandato adiecta eſſet dictio,*in ſolidum*, aut *cuilibet ipſorum*,me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. titul.*5.
5 *reſol.*10. *n* 70. An & quando procuratores in ſolidum, vel ſimpliciter cenſeantur conſtituti,& ex quibus verbis, aut clauſulis hoc deprehendatur, vide Maſc. *de probat. concl.* 1308 *n.*4 *ſeqq.* Steph.Gratian.*diſcept.forenſ. c.*201. *n.*2. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad matrimonium contrahendum debet eſſe ſpeciale.*

2 *Matrimonium virtute generalis mandati celebratum ſi adſit aliud mandatum ſpeciale ad contrahendum cum eadem, qua illius ignara fuit, an conualidetur?*

3 *Matrimonium ex defectu legitimi conſenſus in vtroque coniuge, an poſſit ex poſt facto conualidari ob legitimum vnius conſenſum.*

4 *Actum ab initio nullum non poteſt tractu temporis conualeſcere.*

5 *Retrotractio non poteſt fieri in praiudicium tertij.*

6 *Matrimonium per procuratorem contractum validum eſt non tantùm in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti.*

7 *Procurator ad matrimonium contrahendum non eſt miniſter Sacramenti.*

8 *Gratia cauſatur in perſona contrahentis matrimonium, non in procuratore.*

9 *Matrimonium contrahens per procuratorem peccabit mort. ſi eo tempore, quo per procuratorem ipſius nomine matrimonium contrahitur, non ſit in gratia.*

10 *Matrimonium per procuratorem contractum Sacramentum eſt.*

11 *Actum per procuratorem faciens, ipſe verè facere dicitur.*

12 *Procurator ad matrimonium contrahendum datus per ſeipſum hoc mandatum exequi tenetur.*

13 *Procuratoris ad matrimonium contrahendum induſtria in dubio cenſetur electa propter magnum quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere.*

14 *Matrimoniũ per procuratorem contractum eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoret.*

15 *Etiam in foro exteriori.*

16 *Voluntas magis factis quàm verbis declaratur.*

17 *Mandata duo ſi dentur ad contrahendum cum diuerſis, ſi contrahatur cum ſecunda, an matrimonium ſit validum? oſtenditur.*

18 *Procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt.*

19 *Teſtes ſufficiunt ad probandam reuocationem procurationis conſtituti ad contrahendum matrimonium.*

20 *Reuocatio merè interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conſcientiæ.*

21 *Matrimoniũ à procuratore contractum erit validum etiamſi ſuperueniat furor in cõſtituente mandatum ad contrahendum.*

22 *Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licèt præmiſſum ſit, nihilominus reuocatio valet.*

23 *Mandatum procura licèt ſit iuramento vallatum, reuocari poteſt.*

24 *Procuratorem conſtituens ad renunciandum, licèt iuret non reuocare, valebit reuocatio, etſi reuocans ſit periurus.*

CAP. Procurator. IX. & fin.

PRo exoroatione principalis concluſionis, quòd ſcilicet mandatum ad matrimonium contrahendum debeat eſſe ſpeciale vltra citatos, vide Lancel. *inſtit. iuris Canon.lib.*2.*tit* 10.*de ſponſalib.*§.*procurator.* Medrand.*de conſenſu connub.c.*12. *n.*1. Ad contrahendum autem matrimonium mandatum ſpeciale, non dicitur, niſi nominatim detur ad contrahendum cum certa ac determinata perſona, gloſ. *hic verb. ſpeciale, in med. & in fine*, Anch. *num* 1. *in* 2. *notab.* Dominic. *num.*2. *in fin.* & Philip.Franc. *num.*4. Abb. *in cap. coram, num.*5. *verſ. & ob iſtam cauſam, de in integ. reſtit.* Reb. *in concord. tit. de electionis derogat. in gloſ.verb. ſpeciale, verſ.quintus*, Tiraq. *ad leges connub. gloſſ.*7. *num.*111. *verſ. ſimiliter.* Roland. à Valle *conſ.* 26. *num.*4. *&* 21. *lib.*2. Cou. *de ſponſal. p.*2. *cap.*4.*in init. num.*8.*ad* 11.Gom. Leon.*in cent. deciſ. deciſ.*84.Cald.Pereira *in l ſi curatorem, verb. implorandam, n* 6. *verſ. non obſtat*, Card.Mantic.*de tacitis & ambig. conuent.l.*7.*tit.*2.*num.*25. Card.Tuſch. *pract. concl. lit.M. concl.*52. *num.*20. *& concluſ.*124. *n.*1. Alex.Trentac. *var.reſol. l.* 2. *tit.de procur.reſol.*3.*n.*33.*verſ.in hac materia,in princip.* Rebell. *de obligat. Inſtit. l.*2.*q.*1.*num.*5. *poſt princip.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & ad-* 1

uocat verb.procurator, n.34. Camill.Borrell.
in ſum.deciſ.p.1.tit.66.n.262.Franc.Molin.de
ritu nupt. lib.1. comp.25.ex num.5. & 7. Gu-
tierr. de matrim.cap.43. n. 3. Bonacin. eod.
tract. quæſt.2. punct.5. n.8. Fr.Baſil. in ſimili
tract.lib.2.cap.15. num.3. & 4. Vincent.Fil-
liuc. quæſt. moral. tom.1. tract.10. de Sacra-
ment. Matrim.part.1. c.1. nu. 1. & 2. condit.
Machado en ſu perfetto Confeſſor, libro 3.
part. 1. tract. 8. docum.5. n.1.
2 Quæſtio eſt non inelegans in hac mate-
ria,verùm ſi poſt mandatū in genere præſti-
tum ad matrimonium cum qualibet con-
trahendum,cuius virtute cum certa mulie-
re cōtractum eſt, ſpeciale ſubſequatur mā-
datum, ſiue potiùs ſingulare ad contrahen-
dum cum eadem muliere, dum ipſa huiuſ-
modi ſecundi mandati ignara in conſenſu
à ſe virtute primi generalis præſtito perſe-
uerat, matrimonium antea contractum cō-
ualidari poſſit, quaſi ex ratificatione man-
dati minus legitimi? In qua quæſt.licèt affir-
matiuam partem defendat Alex. conſ.345.
verſ.5. cui accedit Card.Tuſch. pract. concl.
lit. M, concl.52. n.20. verſ.ſi tamen, & concl.
124. num.2. cum duobus ſeqq. negatiuam ta-
men meritò ſuſtinent Ant.de Butr.conſ.64.
3 & Anchar. qui ipſum tranſcribit conſ.228.
229.& 230. Ex eo potiſſimum quòd matri-
monium ab initio nullum ex defectu legiti-
mi conſenſus in vtroque coniuge vtpote
præſtiti virtute generalis mandati contra
hunc text. non poteſt ex poſtfacto conua-
leſcere ob legitimum vnius dumtaxat con-
iugis conſenſum: quia nec vires capere
valet, quaſi ex tunc cum minus legitimus
acceſſit conſenſus, nec quaſi ex tunc.
4 Tunc quia licèt id,quod dicitur actum ab
initio nullum, non poſſe tractu temporis
conualeſcere, l quod initio 29.ff. de reg. iuris,
cum habeat ſenſum, vt non poſſit ab initio
vires capere,ſed eas capiat, quaſi ex nunc,
vt docuit gloſſ.magna, verſ.vel dic generali-
ter, in cap.non firmatur,de reg.iur.in 6. Id ta-
men procedit quando tempore præſenti
datur omnimoda perfectio, qua actus ex
tunc cōualidari poſſit,vt in ſpecie tex.in c.1.
in fine.de deſponſ.impub. & in cap.1. §.fin. eod.
tit.in 6. quòd in ſpecie noſtra non contin-
git,quia tempore, quo ratificatio matrimo-
nij ab initio nulli, fieri prætenditur, vnius
tantum contrahentis legitimus conſenſus
interuenit cum alterius conſenſu non con-
5 currens. Tum etiam, quia licèt retractio
fieret ad priorem conſenſum virtute gene-
ralis mandati præſtitum, non tamen fieri
poſſet in præiudicium alterius contrahētis
ignari,& errantis, arg.text.in c.ſi pro te 13. de
reſcript.in 6.c.ſi Apoſtolica 22.de prabend.eod.
lib.cū ſimilibus in propoſito retrotractionis
adductis à Tiraq. de retract.lign. §.1.gloſ.10.
n.71. de iur conſtituti p.1.ampl. 27. n.4.cum
ſeqq. Fachin. contrmisc.lib.1.c.94.verſ.ſecun-
dò reſpond.in fine, Vela in diſſert.19.n.53.&
diſſert.21.n.62.cum ſeqq.& diſſert. 26. n.29.
Ibid. ad n.4. Ad hoc quòd matrimonium 6
per procuratorē contractum iuxta ſpeciem
huius text.validum ſit non tantùm in ratio-
ne contractus, ſed etiam in ratione Sacra-
menti,vltra citatos adde Domin. Sot. in 4.
diſt.27. q.1. art. 3. verſ. at verò, Petr. Sot.de
matr.lect. 3. verſ. requiritur, Villalob.in ſum.
tom. 1.tract.13.diffic.1.n.3. Gutier.de matrim.
c.43.ex n.10.Bonacin. eod.tract. q.2.punct.5.
n.3.Vincent Filliuc.quæſt.moral. tom.1.tr.10.
de Sacram Matrim.p.1.c.1.n.22.&26.Ochag.
de Sacram.tract.2.de Sacr. Matrim. q.3. n.7.
Baſil.Pōt de impedim. matrim.c.29. §.3.verſ.
ex quo inferes,& de matr l.1.c.10.n.3.Diana
p.4. tract.4. reſol.250, Machado d. docum.4.
n.3. Quicquid contrarium, imò matrimo-
nium per procuratorem, iuxta huius text.
ſpeciem contractū Sacramentum non eſſe
exiſtimauerint minùs benè Durand. in 4.
diſt.26. q.3.n.11. Melch. Cano. l.8. de locis
Theolog.c.5.ad 3.& in relect. de Pœnit. p.5. &
alij citati à Sanch.& Rebell.in locis in opere
citatis.Aduertere oportet per procuratorem 7
non eſſe miniſtrū Sacramēti, nec in ſe illud
recipere,ſed potiùs principales contrahētes
eſſe miniſtros,eoſque recipere gratiam, at-
que ipſorum conſenſus per procuratorem
declaratos eſſe materiam & formam huius
Sacramenti, vt latè cum pluribus tradunt
Sanch.d.diſput.11 n 28.Gutier.de matr.c.43.
n.23.nec diſſentit Baſil.Pont. de matr. lib.1,
c.10.n.6. atq; ita verum eſt gratiæ receptio- 8
nem perſonalem eſſe,cauſarique in perſona
contrahentis,non in procuratore, itavt non
obſtet ambos vtriuſque contrahentis pro-
curatores viros eſſe,vel fœminas, vt ex Led.
tradunt Sanch.d.diſp.11.n.15.Gut.d.cap.43.
n.17. Baſil. d.c.10. n.6. verſ.ſit denique, nec
etiam obſtet conſenſum tempore conſtitu-
ti procuratoris præſtitum fictum eſſe,ſi quo
tempore ille, nomine conſtituentis contra-
hit,verus intercedat.Sanch.d. diſp.11.n.13.
Gut.d.c.43.n.15. Rebell. de oblig. Inſtit. l.2.
q.5.n.1.verſ.obſeruat.etiam, Bonac.in d.q.2.
punct.5.n.6.Filliuc. d.n.25. verſ.2. & cap.3. 9
num.84. Rurſus vt minimè delinquat pro-
curator, qui dum contrahit, mortali pec-
cato præpeditur, quia non ille gratiam,
aut Sacramentum recipit, neè miniſtrat,
ſed contrahens illum conſtituens, qui
porrò mortaliter peccabit, ſi eo tempo-
re, quo per procuratorem ipſius nomi-
ne matrimonium contrahitur in gratia
non

non ſit propter defectum diſpoſitionis ad Sacramentum, quemadmodum poſt alios obſeruant Sanch. *d. diſp.* 11. *n.* 29. *&* 39 Rebell. *d. q.* 5 *n.* 11. Gut. *d n.* 23. *verſ. unde infertur*, Ochagauia *d. tit de Sacram. Matr. tr.* 2. *q.* 3. *n* 8. *ad* 3. Baſil. *d. c.* 10. *n. vlt. verſ. fit etiam* Bonac. *d. q.* 2. *punct.* 5. *n* 12. *&* 13.

10 Vnde iam hodie matrimonium per procuratorem contractum validum, & Sacramentum eſt, nonobſtante nouiſſimo Trid. Conc. decreto *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. c.* 1. *verſ. qui aliter*, vbi Parochi & teſtium præſentia ad contrahendum matrimoniũ pro forma deſideratur, ita vt aliter cõtrahentes inhabiles reddantur, & contractus irritus declaretur, quia illud decretum dictã præſentiam non requirit ex parte contrahentium, ſed ex parte Parochi & teſtium, vt coram eis conſenſus matrimonialis adhibeatur, quod & per Procuratorem fit, quia verus ibi, & realis contrahentium conſenſus ex mutua ſui ipſius alteri conceſſione, quã exigit text. *in c.* 1. *in fine de ſponſa duorũ*, exteriori ſigno declaratus intercedit, ab vno merè perſonaliter, ab altero verò per mediam Procuratoris perſonam, quod non

11 tollit, quia dominus cum conſtituens propriè matrimoniũ contrahere dicatur, quoniam actum per Procuratorem faciens ipſe verè facere dicitur, *l.* 1. *§ vlt. ff. ſi menſ. falſ. mod. l. patr* 22. *in fine ff. de manũ. vind. l. certè* 6. *§.* 1. *ff. de precario* & in terminis notauit Marin. Freccè *de ſubfeud. l.* 2. *q.* 47. *n.* 2. quod enim dicitur cum, qui per alium facit, propriè per ſe non facere, ſed impropriè, & interpretatiuè procedit vtique quoad actum ipſum materialem, aut miniſterialem, ſecus quoad formalem, & commodum, vel damnum, quod ex actu reſultat, vt rectè explicat Petr. Pecchi *in reg. qui facit* 72. *n.* 5. *&* 6. *de reg. iur. lib.* 6. Ex quibus & aliis contra Barth. de Ledeſma *in ſum. tit. de matrim. diffic. ſeu dub.* 18 reſoluunt Card. Bellarm. *de matrim. l.* 1. *c.* 5 Henriq. *in ſum. lib.* 11. *cap.* 2. *n.* 2. *& in commento lit. B.* Anton. Cucch. *l.* 5. *maiorum inſtit. tit.* 11. *num.* 35. Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 42. *art.* 1. *dub.* 2. Ceuall. *commun. contra communes q.* 750. *ex n.* 63. Vincent. Filliuc. *quaſt. moral. tom.* 1. *tr.* 11. *de Sacram. Matrim. p.* 1. *c.* 1. *n.* 2. 3. Sanch. *d. diſp.* 11. *n* 10 *in fine*, Gutiér. *de matrimon. c.* 43. *n.* 10. *verſ his tamen non obſtantibus*, *& n.* 11. me citato in hoc loco Machado *d. lib.* 2. *p.* 1. *tract.* 8. *docum* 4. *n.* 2.

12 *Ibidem n* 6. Pro exornatione huius concluſionis, quòd ſcilicet procurator ad matrimonium contrahendum datus per ſeipſum hoc mandatum exequi tenetur, neque alium ſubſtituere poteſt, niſi ſpecialiter ſibi huiuſmodi facultas in ipſo mandato conceſſa ſit, præter citatos vide Gutier. *de matrim. c.* 13. *n.* 4. Baſil. *eod. tr. lib.* 2. *c.* 15. *n.* 5. *&* 6. Bonac. *etiam eo tract. q.* 2. *punct.* 5. *n.* 8.

13 Nam cùm matrimonij contractus res ſit magni ponderis, & momenti, & quæ non niſi intimo amico, familiari, vel propinquo committi ſolet, ad quam mandans talem forſan de alio fiduciam non haberet, proinde ad rem huiuſmodi datus procurator, etſi certam cum tali perſona contrahendi formam habeat præfixam, non tamen aliũ ſuo nomine ſubſtituere poterit, niſi talis ſibi facultas ſpecialiter fuerit conceſſa, quia nempè illius induſtria in dubio electa cenſetur propter magnum quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere, vt his ipſis verbis hic textus ſignificat, ac docent in præſenti Ioan. Andr. *in verſ. fortè quia in talibus*, & Domin. *n.* 2. *verſ. quæro quòd periculum*, Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 25. *n.* 60. Alex. Trentacinq. *var. reſol. tit. de procurator. reſol.* 3. *n.* 35. Baſil. Pont. *d. l.* 2. *c.* 15. *n.* 5. *ad fin.* idemque in effectu tradiderunt tametſi ſic non explicent Cujac. *lib.* 3. *Pauli ad edictum ad l.* 11. *ff. de pact. ſub fin. verſ. & ſi fiat procurator*, Sanch. *d. diſp.* 11. *n.* 5. Rebell. *d lib.* 2. *q* 5. *n* 1. *verſ. ſecundum*, Vincent. Filliuc. *d tract.* 10. *de Sacram. matrim. p.* 1. *c.* 1. *n.* 24. *verſ. tertia.*

14 *Ibid. n.* 7. Ad ornatum concluſionis, & notabilis huius text. quòd matrimonium per procuratorem contractum, eo ante celebrationem reuocato, non valet, quamvis procurator, aut alter coniux reuocationem ignoret, vide vltra citatos gloſſ. *verb. teneat*, *verſ. ſed illud ſpecialiſſimum, in Clem. vnic. de renunc.* vbi Zabar. Franc. & Anchar. *l.* 1. *Hiſp.* 1. *verſ. E tal prometimiento, t.* 1. *p.* 4. Ildephonſ. à Veracruce *in ſpec. coniug part.* 1. *art.* 16. *dub.* 5. *cum ſeqq.* Ant. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 4. *n.* 3. *verſ. ſecundò intellige*, Lancel. *inſtit. Iuris Canon. lib.* 3. *tit.* 2. *§. non ſic tamen*, Medran. *de conſenſu connub. c.* 14. *num.* 3. *verſ. necnon requiritur*, Rebell. *d. l.* 2. *q.* 5. *n.* 1. *verſ. tertium, & latiùs ex n.* 14. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 58. *n.* 18. *& de matrim. c.* 43. *ex n.* 5. *& c.* 44. *per tot.* & præcipuè *num.* 51. 100. *&* 101. Franc. Molin. *d. lib.* 1. *comp.* 25. *ex n.* 10 Baſil. *d. lib.* 2. *cap.* 15. *ex num.* 7. Bonacina *d. quaſt.* 2. *punct.* 5.

15 Et ad hoc vt matrimonium quod per procuratorum reuocatum huiuſmodi reuocationis ignarum contractum eſt, in foro etiam exteriori nullum ſit, iuxta huius tex. regulam, ſufficit tacita mandati reuocatio, hoc eſt, pœnitentia ſignis, ſeu facti ; aliquibus declarata argum. *l. ſi pœnituit* 2. *iuncta lib. fin. verſ. illud rectiſſimè, ff. de diuort.*

neque enim minus, imò plerumque magis factis, quàm verbis voluntas declaratur, *l. Paulus* 5. *ff. rem ratam haberi, l. ſi tamen* 48. *§. ei qui ſeruum, ff. de adilit. edicto*, cum aliis per Couarr. *de ſponſalib. part.* 2. *cap.* 4. *in initio n.* 11. *aliàs* 14. Sanch. *d. lib.* 2. *diſp.* 11. *n.* 10. Alex. Trentacinq. *d. tit. de procurat. reſol.* 3. *n.* 33. *§. in hac materia, verſ. ter-*
17 *tio nota*, veluti ſi is, qui mandatum ad contrahendum dederat, ſecundum ad contrahendum eum alia iterum dederit, nam cùm ad contrahendum cum ſecunda neceſſe ſit à voluntate contrahendi cum prima recedere, quia cum vna tantùm conſiſtere matrimonium poteſt, inde neceſſariò conſequitur vt dato mandato ad contrahendum cum ſecunda prioris voluntatis reuocatio, ſeu pœnitentia, velut præambulum neceſſarium præceſſiſſe cenſeatur, vt in terminis docuit Æmil. Ferret. *conſ.* 281. *num.* 12. proſequitur optimè Ioan Gutierr. *de matrim. cap.* 43. *art.* 2. *ex num.* 24. *&* *cap.* 44 *per totum*, maximè *num.* 51. Franc. Molin. *d. l.* 1. *comp.* 25. *à n.* 23. *&* 56. qui duo litem referunt de hac re inter duos Hiſpaniæ magnates quondam agitatam, nempè Ducem de Alba, & de Alcala, quorum primùs poſtquam ſpeciale mandatum dederat ad matrimonium cum alterius Ducis filia contrahendum, antequam mandatum illud executioni traderetur, vxorem duxit aliam, cum qua tantùm matrimonium validum contractum fuit.

18 Ad probandam huiuſmodi reuocationem ſiue tacitam, ſiue expreſſam, non eſt neceſſaria ſcriptura, ſed ſufficiunt teſtes; ſicut enim procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt, & teſtes ad id ſufficiunt, vt per Angel. *conſ.* 122. Alex. *conſ.* 149. *num.* 16. *vol.* 5. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 5. *lit. M, concl.* 124. *n. vlt.* Sanch. *d. lib.* 2. *diſp.* 11. *num.* 14. Rebell. *d. q.* 3. *n.* 1. *verſ. item non opus*, Gutierr. *de matrim. cap.* 43. *n.* 16. ita ad eiuſdem
19 procuratoris reuocationem ſufficere illi debent, ex reg. text. *in c.* 2. *de regul. iuris in antiq. & l. nihil tam naturale* 36. *ff eod. tit.* quales autem teſtes ad prædictam procuratoris reuocationem requirantur, latiſſimè explicat Gutierr. *de matrim. d. c.* 44. *n.* 9. *cum ſeqq. vſque ad n.* 30. *& à n.* 68. *vſque ad* 97.

20 Reuocatio merè interna valet quoad forum conſcientiæ, in quo ſola veritas attenditur, *cap. veritate* 8. *diſt.* licet quoad externum Eccleſiæ, quæ de occultis non iudicat, *c. erubeſcant* 11. *in fine* 32. *diſt.* incumbat reuocanti onus eam teſtibus, vel aliàs legitimè probandi, aliàs pro matrimonio iudicetur, quòd nihilominus apud Deũ nullum erit, ea nimirum ratione, quia quantumcunque ſint verba externa, deficiente interno conſenſu, ex quo mutua corporum traditio, & ſubiectio procedere debet, quẽadmodum deficit re vera, ex quo conſtituens procuratorem eum intus, ſiue apud ſe reuocauit, non poteſt quoad Deum, qui intima cordis nouit, *cap. nouit.* 13. *de iudic.* cum ſimilibus, matrimonium à tali procuratore contractum valere verificata ratione, quæ in hoc textu aſſignatur, ibi, *cùm illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere nequierit*, &c. atque ita ex S. Thom. *in* 4. *diſt.* 29. *in fine*, reſoluunt Sanch *d. lib.* 2. *diſp.* 11. *num.* 9. Gutierr. *de matrim. d. cap.* 43. *n.* 9. *ad fin.* Vincent. Filliuc. *dict. tract.* 10. *de Sacram. Matrim p.* 1. *c.* 1. *n.* 24. *verſ.* 4. *ad fin.* & induci poteſt text. *in cap. tua nos* 16. *de ſponſal.* iunctis quæ circa eum ſcribunt poſt Abb. & alios communiter Cou. *de ſponſal. p.* 2. *c.* 2. *n.* 2. *&* 3. Gutierr. *d. c.* 43. *num.* 34. 35. 38. *&* 39. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *cap.* 3. *num.* 13. *&* 14.

Quid erit ſi ſuperueniat furor conſtituentis procuratorem ad matrimonium 21
contrahendum? Dico quòd nihilominus matrimonium erit validum, nam conſtituentis voluntas non magis, quàm superueniente ſomno ceſſat, quin potiùs duret ſaltem in virtute, adeóque non impediat quominus matrimonium eo tempore per procuratorem contractum validum ſit, ac teneat; prout in terminis notarunt Syluest. *in ſum. verb. Matrimonium.* 5. *q.* 10. Ildeph. à Veracruce *in ſpeculo coniug. part.* 1. *art.* 16. *dub.* 6. *ſub verſ. ſed quid ſi primò conſenſit.* Henriq. *in ſum. lib.* 11. *c.* 4. *n.* 4. Sanch *d. lib.* 2. *diſp.* 11. *n.* 11. *&* 12. *& n.* 32. *ad* 3. Gutierr. *de matrim. c.* 43. *n.* 14. Bonac. etiam *de matr. q.* 2. *punct.* 5. *n.* 13. *&* 14. Vincent. Filliuc. *d. tr.* 10. *de Sacram. matr. p.* 1. *c.* 2. *n.* 25. *in princ.* Quicquid contrarium, imò matrimonium per procuratorem eo tempore contractum, quo dominus ipſe conſtituens demens factus eſt, quaſi ex eius diſſenſu nullum eſſe exiſtimauerint, Burg. Marc. Salon à Pace *conſ.* 6. *n.* 6. *verſ. vlt. cum quinque numeris ſeqq.* Baſil. Pont. *de matr. l.* 2. *c.* 15. *n.* 14.

Ibid. n. 9. Ex reſolutis per gloſ. *hic verb. reuocatus*, colligitur procuratoris ad matri- 22
monium dati reuocationem effectum ſuũ plenè ſortiri, ſiue matrimonij contractum poſtea celebratum irritum reddere, quamuis iuramentum de non reuocando præmiſſum ſit; hoc enim in his, quæ ſui natura à mera alicuius voluntate pendent, quale eſt procuratorem reuocare, vel non ſolum efficit vt reuocans periurij reus ſit, cæterùm adhuc reuocatio valet, & conſequẽ-

ter

ter matrimonium poſt huiuſmodi reuocationem vtpote validam, tametſi ignoratam, contractum nullum quidem erit, ſequuntur Domin. *hic n* 5. & Franch. *n.* 5. *&* 6. Cai. *d. p.* 2. *c* 4. *in initio n.* 10. *vltàs* 13. *& cap.* 6. *n.* 2. *& in c quamvis pactam p.* 2. *§.* 2. *n.* 3 & latius *ex n.* 9. Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis §. parens à n.* 90. *&* 99. *ff. de liber. agnoſc.* Gutierr. *de iuram. conſ. p.* 1 *cap.* 1. *num.* 89. *&* 81. *& cap.* 38. *num.* 17. *&* 18. *& cap. vlt. num.* 3. *circa finem, verſ. item & tertiò, & de Matr. c.* 43. *n.* 9. Sanch. *d. lib.* 2. *diſp.* 11. *num.* 8. Surd. *conſ.* 264 *num* 41. *vol.* 1. Burſat *conſ.* 379. *n.* 13. *vol* 4. Alex. Trentac *d. tit. de procurat. reſ* 3. *n.* 33. *verſ in hac, & verſ. procedant*, Rebell. *d. lib.* 2. *quæſt* 5. *num vlt.* Filliuc. *d. c.* 1. *n.* 24. *in* 4. *condit. verſ quod etiam eſt verum, circa fin.* Franc. Molin. *d. lib.* 1. *compar.* 25. *à numer.* 52. Capit. Gallcot. *lib.* 1. *contr.* 6. *num.* 1, 3. *&* 11. Baſil. *d. cap.* 15. *n.* 12. nam ex eo quòd quis dederit mandatum ad contrahendum matrimonium, non perficitur contractus, neque ex eo quòd iuretur eius ſubſtantia aliàs reuocabilis mutatur, ita vt efficiatur irreuocabilis, vt in terminis adnotauit Cou. *in rub de teſtam p.* 2. *n.* 45 Ceuall. *commun. contra commun. q* 168. *n.* 7. *&* 8. Gutierr *d. cap.* 1. *num* 2. *in* 2. *opin. verſ. pro hac opinione*, Cordub. de Lara *in d §. parens num.* 45.

23 Quod autem mandatum licèt ſit in perpetuum conſtitutum, iuramentoque vallatum & firmatum reuocari poſſit, plures ex citatis docent, quorum tamen reſolutio intelligenda eſt de ſimplici iuramento, ſecus ſi eſſet aliquid permiſſum parti cum iuramento, quia tunc non datur reuocatio, ita limitando hanc gloſ. dixit Bald. *in rub. de procurator. col.* 2. *in Decretalib.* vbi inquit quòd ideo ſtante iuramento de non reuocando procuratorem admittitur reuocatio, per text. *in præſenti*, quia ex tali iuramento nulla inſurgit obligatio, ſecus ſi eſſet promiſſum aduerſario de non reuocando, quia ex tali pacto licito & honeſto, ne aduerſarius illudatur, bene oritur obligatio & ideo reuocari tunc non poteſt. Ita Natt. *conſ.* 426. *num.* 11. *lib.* 2. Palat Rub. *de donat. inter virum & vxor.* § 45. *n.* 6. optimè Roland. à Valle omnino videndus *conſ.* 6. *n.* 50. *vol.* 1. & tandem ſic concludit. Hinc voluit Rota *in deciſ.* 104. *in antiq in tit. de procurat.* quòd ſi aliquis facit procuratorem ad permutandum, vel reſignandum ex cauſa permutationis, & iurat non reuocare, ratione Iuramenti non poteſt venire contra, & ſi reuocat, non valet reuocatio, quia altera parte inuita non poteſt fieri: & ideo dicit Felin. *in cap. ex parte Decani col.* 6 *verſ. conſidera primò, de reſcript.* quod licèt Domin. *in d. cap fin. col.* 2. poſt Feder. de 24
Senis voluerit quòd conſtituens procuratorem ad renunciandum, licèt iuret non reuocare, valeat tamen reuocatio, etſi reuocans ſit periurus, tamen quod illud dictum procedit in procuratore conſtituto ad renunciandum ex cauſa permutationis, quia ſecus eſt in ſecundo caſu, in quo proceſſit quodammodo contractus innominatus inter partes, in quo etiam re integra locus non eſt pœnitentiæ, &c.

LIBER SECVNDVS,

DE DOLO, ET CONTVMACIA.

TITVLVS VI.

ŠVMMARIVM.

1 *Contumax non auditur niſi aduerſario restitutis, refectiſque expenſis.*

2 *Contumax audiri non debet ſi denarius deficiat vnus ante realem, integramque ſolutionem.*

3 *Expenſas ob contumaciam ſolutas non recuperat qui eas ſoluit.*

CAP. Actor. I.

AD *n.* 4. Quòd contumax non 1
auditur niſi aduerſario reſtitutis, refectiſque expenſis, docent Guid. Papæ *q.* 99. Feder. Schem. *in tract. de in ius vocando num.* 39. *& de expenſ. in iudicio factis num.* 12. *&* 13. Quintil. Mandoſ. *de monitor. q.* 32. *num* 2. Suar. de Paz. *in praxi p.* 1. *tom.* 2. *c.* 3. *num.* 5. *propè fin.* Octau. Veſtri. *in praxi lib* 4. *cap.* 4. *de dolo & contum. num.* 9. Ioan de Graſſis *in tract. de ſubſtantial. procurat. §. ad exigendũ*

num. 2. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. part.* 1. *tit.* 46. *num.* 54. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 36. *num.* 1. Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. concl.* 60. *conſid.* 1. *cum ſeqq. lib.* 1.

2 Quod adeò verum eſt, vt ſi denarius deficiat vnus ante realem, integramque ſolutionem audiri contumax non debeat, Cornel. Benincaſ. *de Pauper. ſpec.* 20. *in iudic. num.* 2. Franc. Viui. *deciſ.* 11. *num.* 2. Bernard. Græuæ. *d. concl.* 60. *conſid.* 1. *num.* 2. vbi *num.* 8. poſt Alex. Raudenſ. *cap.* 25. *num.* 529. *vol.* 1. & Viui. *d. deciſ.* 11. *num.* 5. reſoluit, non ſolùm in illamet cauſa, in qua commiſſa contumacia eſt, denegari ante expenſarum reparationem audientiam debere, ſed & in alia, quoque ſeparata coram eodem Iudice, inter eaſdemque perſonas ventilata.

3 Solutaſque ob contumaciam expenſas non recuperaturum, qui eas præſtitit, etſi victor poſtmodum in cauſa exiſtat, notant Nicol. Boër. *deciſ.* 27. *num.* 12. Camil. Borrell. *d. tit.* 46. *n.* 57.

Vt lite pendente nihil innouetur.

Tit. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Litigantibus duobus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, ad electionem aliam non eſt procedendum.*

2 Textus in præſenti *declaratur.*

3 *Lis ſuper titulo & quidem principaliter exigitur vt locus fiat deciſioni huius text.*

4 *Collitigans ſuperſtes poteſt vti remedio huius textus.*

5 *Collitiganti ſuperſtiti collatio & inſtitutio facienda.*

6 *Auctor collitigans quando viuit, & reus deceſſit non militat eadem ratio.*

7 *Collitigans ſuperſtes eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit ſtatim in iure defuncti ſuccedit.*

8 *Litem fuiſſe iuſtam ſaltim coloratæ ſufficit ad effectum regulæ.*

9 *Præſentationes ad beneficia iuriſpatronatus ſunt ſub diſpoſitione huius tex.*

10 *Intellige ſi lis ſit inter ipſoſmet præſentatos.*

Cap. Diſpendiis. I.

Post *num.* 1. Adde. Probat hic textus, duobus litigaotibus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, vel ſuo iuri renunciare, aut à proſecutione illius quoquomodo excludi, ad electionem aliam (lite ſuper electione ſuperſtitis pendente) nullatenus procedendum, aliàs attentata foret, nec viribus ſubſiſteret electio, idque vt diſpendiis occurreret quæ Eccleſiæ patiuntur interdum propter diuerſas electiones, vt per Viuian. *in praxi iuriſpatron. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 146. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 20. *à num.* 1. vbi *num.* 14. poſt Rot. *in Ferrarien. Canonicatus* 7. *Nouembris* 1625. *coram bonæ mem. Remboldo* reſoluit quòd lis inter prouiſos à diuerſis collatoribus ſuper certo beneficio, qua dependeat ab ipſo iure conferendi, impedit conferri beneficium illud, quod eſt in lite inter illos prouiſos, ſed non impediet quominus in vocationibus aliorum beneficiorum collator, qui eſt in quaſi poſſeſſione conferendi, eam continuando, conferat, quia iſtud non eſſet includere caſum ſub ratione huius text. ſed ipſum textum ad caſum diuerſæ rationis proferre, *& n.* 15. addit 2 textum in præſenti non poſſe applicari niſi in beneficio in indiuiduo, ſuper quo inter ſe principaliter diſceptant prouiſi, *& n.* 20. limitat deciſionem huius textus in lite, quæ cadit inter prouiſum & alium, qui ſimpliciter pro iure, & intereſſe ſuo opponit ſe prouiſioni, aut illius executioni, abſque eo quod prætendat ſe prouideri, putà ſi ſit patronus, vel collator, quia hoc caſu non dicitur lis ſuper titulo, ſed ſuper proprietate ipſius beneficij; ſeu, verius ſuper ſtatu.

Verùm Romani Pontifices ad remouẽdas 3 lites, earumque materiam ſuccidendam, & vt melius collitigantibus ſuperſtitibus conſulerent, condiderunt regulam de ſubrogandis collitigantibus, cuius ratio fundatur *in hoc text. & in ca.* 2. *infrà eodem*; cui regulæ, & huic textui, ac ſequenti, vt locus fiat non omnis lis ſufficit, ſed exigitur lis ſuper titulo, & quidem principaliter, non incidenter, vide Gamb. *de officio legati à latere lib.* 3. *n.* 475. Greg. XV. *deciſ.* 335. *ex n.* 2. Lotter. *d. q.* 20. *à.* 21.

Superſtes ergo collitigans poteſt vti re- 4 medio huius textus, vel regulæ de ſubrogandis, cui, ait Lotter. *d. q.* 20. *num.* 54. duæ ſunt apertæ viæ litem ipſam expendendi. Primo eſt vt ſiue petitor, ſiue poſſeſſor ſit,

quate

Digitized by Google

quatenus de ſuo bono iure non deſperet illud proſequatur citatis generaliter per edictum, ſiue per contradictas omnibus ſua intereſſe putantibus, nam neque ad id tenetur citare procuratorem defuncti, niſi velit ad cautelam. Altera eſt obtinere ſubrogationem vt in dicta regula de ſubrogandis diſponitur.

Sed ego verius exiſtimo cauſam ad fauorem collitigantis ſuperſtitis abſque alia citatione, vel excuſſione cauſæ eſſe expediendam, & moueor ſequentibus fundamentis.

5 Primò, quia cum in hoc caſu prohibeatur alterum prouideri, vel præſentari in locum collitigantis deficientis, vt *in hoc text.* vt per Gom. *ad d. reg. de ſubrogandis collitig.* q. 13. neceſſariò tenendum, ne beneficia ſint in ſuſpenſo, quod collitiganti, ſuperſtiti inſtitutio & collatio facienda ſit. nec releuat quod ait Lotter. *d. quæſt.* 10. *n.* 35. quod licèt reſpectu rei, & poſſeſſoris lis remaneat extincta, nihilominus reſpectu actoris ſuperſtitis ſecus eſt, cum poſſit eam proſequi, & obtinere abſolutionem: nam fallitur, quia lis quoad omnes partes tam actoris quàm rei per obitum vnius remanſit extincta, nam aliàs ſequeretur quod in locum demortui collitigantis alius ſubrogari poſſet ſit ſuperſtes in cauſa deficeret, quod omnino prohibet textus in præſenti.

6 Secundò, quia licèt hoc poſſet aliquam habere conuenientiam ſi actor moriatur, & reus ſuperſtes, qui eſt in poſſeſſione, velit cauſam proſequi, & obtinere abſolutionem, ne in poſterum alius eum vexet, vel inquietet, in quibus terminis loquitur Lotterius *citato num.* 55. nihilominus quando actor collitigans viuit, & reus deceſſit, tunc eadem ratio non militat, vt per ſe patet.

7 Tertiò, quia ſuperſtes collitigans eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit, ſtatim in iure defuncti ſuccedit, & illi innititur ex diſpoſitione huius text. vt dicit Lotter. *d. q.* 20. *n.* 2. vnde ſequeretur quòd proſequutio litis non eſſet alicuius effectus, cùm in omni caſu ſi reus vinceret, ac pro iuſtitia demortui collitigantis ſententia eſſet ferenda, vtique redundaret ad fauorem actoris, qui in eius ius ſucceſſit.

8 Quartò, quia parum aut nihil refert quòd actor ſuperſtes malam cauſam foueret, nam cum hoc caſu innitatur iuri ſuo, & demortui collitigantis, verum eſt dicere penes aliquem illorum remanere ius ſaltim reſultans ex clauſulis generalibus. Ita Ludouic. Gom. *d. q.* 13. Lotter. *d. q.* 20. *n.* 2. Rot. *deciſ.* 336. *n.* 3. *p.* 3. *recent.* vbi ſubdit ad effectum regulæ ſufficere litem fuiſſe iuſtam ſaltim coloratè.

Ad *n.* 2. Pro exornatione reſolutionis in 9
hoc numero factæ aduerto cũ Lott. *d. q.* 20. *n.* 2. rationem huius textus militare etiam in præſentationibus ad beneficia iuriſpatronatus, ſiue tractetur de iurepatronatus Eccleſiaſticorum, ſiue etiam laicorum, & ſiue contingat mors poſt tempus datum ad præſentandum, & *num.* 3. addit quòd diſpoſitio huius textus procedit æquè in iurepatronatus non per modum extenſionis, ſed per modum concluſionis ſub ratione expreſſæ. Idem ſentit Viuian. *iuriſpatron. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 28. *& c.* 5. *num.* 146. & Rota *deciſ.* 306. *num.* 1. *&* 2. *& deciſ.* 427. *num.* 2. *part.* 1. *recent. & deciſ.* 336. *num.* 3. *part.* 3. *recent.* Nicol. Garc. *de benefic. part* 5. *cap.* 9. *num.* 217. *cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *tom.* 3. *reſol.* 461. me citato Noguerol. *allegationum Iuris tom.* 1. *allegat.* 28. *num.* 76.

Intellige ſi lis ſit inter ipſos præſentatos 10
principaliter, ſecus verò ſi vel inter patronos iuriſpatronatus vindicantes, & Ordinarium aſſerentem beneficium eſſe liberæ collationis, ex Lambert. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 1. *art.* 9. *num.* 14. Rot. *d. deciſ.* 427. *num.* 3. *p.* 1. *recent.* Vel inter ipſos patronos ſuper pertinentia, provt ibidem deducitur *num.* 4. *&* 5. refert Lotter. *d. q.* 10. *num.* 5. *&* 6. vbi *n.* 7. poſt Rot. *deciſ.* 426. *n.* 5. *p.* 1. *recent.* ſubdit nec textum procedere non ſolùm ſi lis ſit inter ipſos præſentatos, ſed etiam acceſſoriè ad litem principaliter motam inter patronos præſentantes.

Cap. Si hi contra. II.

AD *num.* 5. Nota ex duobus præſentatis collitigantibus vno mortuo patronos in præiudicium ſuperſtitis alium præſentantes nulliter, & de facto præſentare propter decretum irritans *in hoc text.* appoſitum, vt per Lap. *alleg.* 22. *num* 3. Ludouic. Gom. *ad reg. de ſubrogand. collitig. q.* 13. *per tot.* Mandoſ. *ſuper ead. reg. quæſt.* 11. *à num.* 1.

Poſt *num.* 8. Hæc gloſ. *ad fin.* ait ſi quis agat. ad remotionem beneficij, vt ſibi illud aſſignetur, locum eſſe huic textui, de quo vide latè Beltramin. *in annot. ad Greg. XV. dec.* 355. Lotter. *de re benefic. lib.* 2. *q.* 20. *n.* 29. *cum ſeqq.*

De

De Exceptionibus.

Tit. XII.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationem non ſufficit excipienti exprimere; ſed oportet vt ſpecies illius èxprimatur.*

2 *Proceſſus cum excommunicato habitus in iudicio de Iure nouo huius libri Sexti valet quamdiu ille per exceptionem legitimè non repellitur.*

3 Cap. exceptionem, de except. *declaratur.*

4 *Iudex ex officio publicum excommunicatum repellere debet.*

5 *Exceptio excommunicationis in foro ſecularis admittenda.*

Cap. Pia. I.

1 AD *num.* 7. Textus iſte dum probat
non ſufficere excipienti exprime-
re excommunicationem; ſed oportere vt
ſpecies illius exprimatur, non videtur ab-
ſolutè intelligendus de ſpecie, prout acci-
pitur apud Dialecticos, id eſt, an ſit maior,
vel minor excommunicatio, vt exiſtimauit
gloſſ. & putarunt Doctores *in præſenti, & in
cap. pen. de ſentent. excommun.* & fuit de men-
te Cou. *in cap. alma mater, part.* 1. §. 8. *num.* 5.
quem refert & ſequitur Suar. de Paz *in
pract. tom.* 1. *part.* 1. *num.* 63. Sed de ſpecie, id
eſt, de cauſa ob quam excommunicatio
incurſa eſt, vt tenet Anguian. *de legib. lib.* 1.
controu. 6. *num.* 85. ſubdens dubium non eſſe
hanc facti ſiue cauſæ expreſſionem magno-
pere conducere ad fraudes & malitias vi-
tandas, & ad breuiorem & faciliorem pro-
bationem exceptionis oppoſitæ, quamuis
aliàs ad ſubſtantiam veritatem, & effectum
repellendi à iudicio excommunicatum ma-
iori excommunicatione nihil referat an ex
hac, vel illa cauſa, ab hoc, vel illo excom-
municatore fuerit excommunicatus.

2 Ad *num.* 10. Licèt proceſſus cum excom-
municato maiori excommunicatione in
iudicio habitus iure Decretalium etiam nō
oppoſita exceptione corruat, gloſſ. 3. &
DD. communiter *in cap. exceptionem, de ex-
cept. & verb. proceſſus, verſ. ſi agit, de reſcript.
hoc lib. & verb. duraturis, in hoc text.* nihilo-
minus attento iure nouo Sixti iam valet
proceſſus cum excommunicato habitus in
iudicio quamdiu ille per exceptionem le-
gitimè non repellitur, vt probat text. *hic
verſ. ſi quis*, ibi, *in cauſa procedat, & in verſ.
ſeq.* ibi, *his qua præceſſerunt nihilominus in
ſuo robore duraturis*, &c. & *in verſ. ſed ſi*, ibi,
ſententia qua præceſſit, &c. nam verba illa, *in
ſuo robore*, &c. non intelliguntur de robore
illo quod proceſſus cum excommunicato
geſtus ante illum text. habebat ſtante Iure
Canonico, de quo *in cap. intelleximus, de
iudic.* cum ſimilibus *in libris Decretal.* in qui-
bus agendi in iudicio potentia denegatur
excommunicato: ſic enim text. *in præſenti*,
ineptè loqueretur, & concluderet oppoſi-
tum eius, quod intendit, ſcilicet proceſſum
nullum omnino habere robur ſed intelli-
guntur de robore, quod proceſſus ex ſe, &
natura rei habebat, vel habere debuerat,
remoto eiuſmodi iure anteriore; id enim,
propriè loquendo, dicitur ſuum robur, vel
ſibi debitum, de quo agit hic text. ibi, *in ſuo
robore*, &c. & *in verſ. vlt.* ibi, *robur debitum*,
&c. iuncta aduerſatiua, *nihilominus.*

Sic etiam licèt hodie valeat proceſſus in 3
iudicio habitus cum excommunicato, ad-
huc tamen exceptio ad illum repellendum
in quacumque parte litis opponi poteſt,
iuxta *d. c. exceptionem*, ſeruata forma huius
text. Et meritò quidem: nam text. *in d. cap.
exceptionem*, non fundatur in eo quòd hu-
iuſmodi exceptio concludit nullitatem
proceſſus, vt olim concludebat, nec id at-
tendit, ſed illud tantummodo ne quiſquam
cum animæ periculo excommunicato com-
municare cogatur, quæ ratio, & periculum
adhuc hodie viget, iuxta text. *in præſenti*, &
propterea poteſt adhuc ea exceptio in
quauis litis parte proponi, & per eam ex-
communicatus maiori excommunicatione
repelli, etiamſi reus non opponat, vel non le-
gitimè; & quod magis, licèt conſentiat acto-
ri, & contradicat ne eis repellatur, adhuc
Iudex ex officio publicum excommunica-
tum repellere debet, text. *hic in fine, & in d.* 4
cap. exceptionem, in fine, & vtrobique DD.
communis ex Dec. *in d. c. intelleximus n.* 13.
Pereg. *de iure fiſci, lib.* 3. *tit.* 11. *num.* 16.

Hæc omnia procedunt etiam in foro ſe- 5
culari, in quo & eiuſmodi exceptio admit-
ti, & Iudex excommunicatum repellere
debet, iuxta hunc text. *& d. cap. exceptionem.*
& probat text. *in d. c. decernimus, de ſentent.
excomm. lib.* 6. vbi DD. gloſſ. *verb. eccleſiaſticis,
& verb. opponi in præſenti*, latè Tiraq. *de re-
tractu lign.* §. 1. *gloſſ.* 9. *num.* 281. Couar. *lib.* 1.
variar. c. 18. *num.* 5. Padil. *in l.* 1. *num.* 56. *C. de
iuris & facti ignor.*

De

De Præſcriptionibus.

Tit. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes de immemoriali deponentes quinquaginta quatuor annorum ſaltim eſſe debent.*

2 *Teſtes de immemoriali deponentes neceſſariò de viſu quadraginta annorum debent teſtari.*

3 *Teſtes debent eſſe ætatis quinquaginta & quatuor annorum completa, omni eo tempore ſubducto, quo lis cœpta fuit.*

Cap. Epiſcopum. I.

1 AD *n.*19. Quòd teſtes de immemoriali deponentes quinquaginta quatuor annorum eſſe debent, vltra citatos *in collect.* tenent Crauet. *de antiquit. tempor. part.*4 §. *abſolutis, num.* 3. Sixtin. *de Regalib. lib.*1 *cap* 5. *n.*153. Feder.Scot. *tom.*3. *reſp.*13. *num.* 37. *lib.*6. Camill. de Medices *conſ.*152. *num.*62 Hortenſ.Caualcan. *in praxi teſtium part.*1. *n.*28. Greg.XV. *deciſ.*298. *num* 1. vbi Beltramin. *num.*12. Ioan. Baptiſt. Coccin. *deciſ.*:45. *n.*4. Caputaq. *deciſ.*290. *part* 3. Rot. *deciſ.*76 *num.* 3 & *deciſ.*254 *n.*2. & *deciſ.*445. *num.*1. *recent.* & *deciſ.* 248. *ſub n.*3 *p.*2. *etiam recent.* & *deciſ* 254. *num.*1. & *deciſ* 481. *n.*4. *part.*3. *recent.* & *dec.*283. *num.* 10. *p.*4 *recent.*

2 Et meritò, nam cùm teſtes de immemoriali deponentes neceſſariò de viſu quadraginta annorum debeant teſtari, vt ſuprà dixi *in collect.* & ibi citatis modò addo Coccin. *d.deciſ.*245 *num.* 3. Rota *d.deciſ.*254. *n.*1. & 2. & *d deciſ.*244 *num.* 10. Oportet vt tempore, quo videre cœperint, doli ſint capaces, & illius intellectus, qui regulariter in teſtibus, vt fidem ſaltim in ciuilibus faciant, deſideratur. Quamvis hanc ætatem quatuor & quinquaginta annorum non eſſe præciſè neceſſariam in teſte de immemoriali deponente, ſed quinquageſimum tantùm annum ad hoc ſufficiens tempus eſſe, exiſtimauerint Molin. *de primog. lib.* 2. *cap* 6. *num* 40. *cum duobus ſeqq* Ioan. Matienſ. *in l.*1. *gloſſ.*9. *tit.*7. *lib.*5. *Recop.* Ioan Garc. *de expenſ. cap.*9. *n.*9. Velaſq. de Auendaño *l.* 41. *Tauri gloſſ.*12 Valenzuel. *conſ.*92. *n.*33. Caſtill. *de tert. c.* 27. *n.*7. & 8.

3 Cuius ætatis completæ quinquaginta & quatuor annorum teſtes eſſe debebunt omni eo tempore ſubducto, quo lis cœpta fuit, ex doctrina Bart. *in l. Celſus num.* 26. *cum ſeqq ff. de vſucap.* quam ſequitur Rota *deciſ.* 248 *num.*4. *p.*2. *recent.* & *d.deciſ.*244. *n.*10. & ideò Beltram. *ad d.deciſ.* 298. *Gregorij XV. num.*12. infert ſi quamplures anni ſint quibus lis cœpta ſit, adeò quòd veriſimiliter non poſſint reperiri teſtes, qui deducto de medio tempore litis habeant huiuſmodi ætatem, tunc immemorabilis dicetur improbabilis, ex Seraph. *deciſ.*1450.

De Sententia, & re iudicata.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Papa per ſe ſolus iuſtè, & validè Reges, & Imperatorem priuare poteſt.*

2 *Papa Principibus Catholicis titulum, & Regia inſignia concedere valet.*

3 *Sicilia Regnum olim tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus ad Eccleſia Romana patrimonium pertinebat.*

4 *Monarchia Regni Siciliæ ius.*

Cap. Ad Apoſtolicæ II.

POST *n.*4. Ad text. *in verſ. Nos itaque.* Licèt ex hoc textu colligi videatur priuationem Regis, & Imperatoris 1
in Concilio fieri ſolere, quia ſic vtilius, & maturius, ac maiori cum deliberatione fit, nihilominus Summus Pont. per ſe ſolus iuſtè & validè id efficere poteſt, vt conſtat ex *c. alius* 15. *q* 6. & fatentur Clar. § *fin. quæſt.* 35. *num.*6. Gambar. *de officio Legati à latere, lib.*2. *tit. de variis ordinar. nomin. num.* 220. Caſtald. *de Imperat. quæſt.* 81. *num.*2. quos refert & ſequitur Seraphin. de Freitas *de iuſto imperio Luſitano Aſiatico, c.*6. *n.*49. vbi poſt Bellarm. *aduersùs Barclaiam c.*12. §.4. *ad fin.* addit Pontifices ordinariè in Conſiſtoriis Cardinalium cauſas huiuſmodi priuationis proponere & examinare ſolere, cùm res ſit grauiſſima, & neceſſitas manifeſta, & explorata eſſe debeat. Nil 2
mirum ſi Pontifex Reges deponere & priuare valeat, cum Principibus Catholicis, & benemeritis titulos, & Regia inſignia concedere valeat, vt contra ex multis exemplis, quibus pleni ſunt hiſtoriarum libri. Gottifredus Buglio *anno Domini* 1099. titulum Regis Hieruſalem, quam glorioſè ab infidelium dominatu, & tyrannide vendicauerat, impetrauit. Ex D. Ant. *de excommunicat. cap.*72. Marta *de iuriſdict. lib.* 1. *cap.*26.

Google

*cap.*26. *num.*38. Alphonſ. VII. ex gratia Innocentij II. anno 1135. vocatur Hiſpaniarum Imperator ex Mariana *Hiſtor. Hiſpan. lib.*10. *cap.*16. Rogerius Siciliæ Rex ab Vrbano II. quem defenderat, creatur ex eodem Mariana *d.lib.*10. *c.*5. Marta *d.c.à n.*6. Henricus I. Luſitaniæ Rex ab Alexand. III. Regiam Luſitaniæ dignitatem ſibi & ſucceſſoribus impetrauit, ex Eduard. Nonio, & aliis *in eius vita*, Garibai *part.*4. *lib.* 34. *cap.*16. Card. Baron. *tom.*12. Azor. *inſtit. moral. tom.*2. *lib.*4. *cap.*34. D. Acuña *in Catalogo Epiſcoporum Portugalenſium p.*2. *c.*6. *ad fin.* Ant. de Valconcellos *in deſcriptione Luſitania, in princ. num.*4. vbi refert Alexandri Bullam, Angliæ Rex Henricus II. ab Adriano IV. vel, vt alij malunt, ab Alexandro III. Hiberniæ dominium & Regnum adeptus eſt, Polydor. Virgil. *in hiſtoria Anglia, lib.* 13. Ribadeneira *lib.*1. *de la hiſtoria Eccleſiaſtica de Inglaterra, c.*44. Aubert. Miræ. *in politica Eccleſiaſtica, lib.*1. *c.*52. *& in Geographia Eccleſiaſtica, verb. Hibernia,* vbi id Ioanni II. tribuit. Et Reges Angliæ tribus titulis à Sed. Apoſt. inſigniti gloriantur, ſcilicet Angliæ, Hieruſalem, & Hiberniæ. Coſmo de Medices Etruriæ Principi Pius V. coronam, ſceptrum, magnique Ducis inſignia, & nomen donauit, ex Anton. de Fuenmaior *in eius vita lib.*5. Denique ipſi Summi Pontifices erga alios Principes eadem liberalitate & dignitate vſi ſunt, vt latè proſequitur Marta *de iuriſdict. lib.*1. *cap.*26. *à num.* 5. Burſat. *conſil.* 124. *num.*76. *vol.*1. Ioſeph. Valentin. *de oſculat. pedum Romani Pontificis, cap.* 17.

3 Nota ex hoc textu, quòd Siciliæ Regnum olim tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus ad Eccleſiæ Romanæ patrimonium pertinebat ex antiqua illa Conſtantini donatione, & ab ea in feudum conceſſum fuit diuerſis Comitibus, ac Regibus ſub variis pactionibus, & vectigalibus, vt referunt Bernard. Cotius, & Ioſeph. Carneual. *in hiſt. Regni Sicil.* Forcatul. *de Gallorum imperio, lib.*2. *pag.*118. Raph. Volaterran. *lib.*5. *comment. cap. Sicilia, pag.* 2. Carol. Sigon. *de Regno Ital. lib.*5. 6. *&* 7. Camil. Borrel. *de præſt. Regis Cathol. cap.*46. *&* 47. Mart. *de iuriſd. part.*1. *cap.*5. *num.*8. *& cap.*26. *ex num.*6. Scacc. *de appellat. q.*7. *num.*76. *cum ſeqq. & quaſt.*8. *n.*110. Thom. Bozz. *de ſignis Eccleſ. Dei, lib.*17. *c.*4. Martin. Freccia *in tract. de ſubfeudis, rub. de antiquit. ſtat. Regn. num.* 51. *& rub. de officio magni Cancel. num.* 25.

4 Ex conceſſione Vrb. II. Rogerio Normanno tunc Comiti Siciliæ & Calabriæ, eiuſque filiis hæredibus; & ſucceſſoribus in perpetuum facta anno Domini 1099. 3. Non. Iulij Reges Catholici quoad illud Regnum Monarchæ appellari poſſunt: quia in eo Legati de latere Sedis Apoſtol. cum pleniſſima ſuper omnes Prælatos Eccleſiaſticos eiuſdem Regni poteſtate ac iuriſdictione conſtituti ſunt, & ex eo tempore ibi Tribunal tenent, quod Monarchiæ appellatur, in quo introducuntur appellationes ab eius Regni Prælatis, vt referunt Thom. Facellum *rerum Sicil. decad.*2. *lib.* 7. *c.*1. Gaufred. Monach. *de rebus à Normannis in Italia geſtis lib.*4. *cap.*29. Hier. Zurita *lib.*3. *Annal. Aragon. cap.*68. Mariana *de rebus Hiſpan. lib.*10. *cap.*5. *num.*5. Mari Muta *ad c.*3. *Regis Ferdin. n.*24. *fol.* 378. P. Henriq. *in tract. de Pontificis claue, c.*26. Camill. Borrel. *d. tract. c.*71. latè Modern. *de ſupplicat. ad Sanctiſſimum, p.*1. *cap.*2. *num.*42. *cum ſeqq.* Quamvis dictam Vrbani II. Bullam commentitiam, vel nimis adulteratam eſſe, ac proinde Monarchiam illam corruere aſſerat, & multis probare intendat Cardin. Baron. *annalium Eccleſ. tom.* 11. *anno Chriſti* 1097. *n.* 18. *cum ſeqq.*

LIBER TERTIVS,

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBVS.

TITVLVS VI.

SVMMARIVM.

1 *Pollicitanti ſimilem non ſe facit Epiſcopus, qui beneficium confert abſenti.*

2 *Beneficij collatio non eſt donatio, ſed actus iudicialis, dicitur autem donatio impropriè.*

Cap.

Cap. Si tibi abſenti. XVII.

1 AD *n.* 1. Non defuerunt exiſtimantes pollicitanti ſimilem ſe facere Epiſcopum qui beneficium confert abſenti quod cùm facit, variare interim non poteſt, licèt per acceptationem quæſitum ius nedum fuerit collatario clerico, vt habetur *in hoc cap.* Verùm Lælì. Mancin. *diſquiſit. gentalium ac anniuerſ. Iuris. diſput. cent.* 1. *c.* 59. *pag.* 145. cum Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 16. *n.* 1. negat pollicitanti ſimilem videri Epiſcopum, qui nec rurſus donatori ſimilem credit; nam ſi donaſſe cenſeretur poſſet re integra, hoc eſt, priuſquam collatarius acceptaſſet, pœnitere. *l.* 2. §. *ſed ſi quis donata-*
2 *rius l. abſentis ff. de donat.* Collationem itaque beneficij, non donationem vult eſſe, ſed actum iudicialem, & Epiſcopum non quaſi donatorem agere videri, ſed quaſi Iudicem, & diſpenſatorem, qui facta collatione functus officio ſuo ſit, & propterea repetere collationem non poſſit, arg. *l. Iudex ff. de re iudic.* Nec ideò quaſi donatio videri poteſt quòd abſentem prætulerit Epiſcopus, cui præcisè conferre non tenebatur: nam inquit Cou. non niſi impropriè donatio eſt. Mihi actus Epiſcopi, concludit Mancin. *d. loco n.* 6. nullo modo donationem ſapit; nam conferendo abſenti præſumptione Iuris digniorem elegit, vti tenebatur quaſi miniſter iuſtitiæ diſtributiuæ, ergo non liberalitate prætuliſſe, ſed muneris neceſſitate cenſendus eſt.

De Clerico ægrotante.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Senectus ipſa eſt morbus.*

2 *Senes omnes propriè infirmi non ſunt, nec ægrotantium numero comprehenduntur.*

3 *Senes qui ſeptuageſimum annum excedunt, debilem, morboſamq; ætatem ſuſtinent.*

4 *Coadiutus, vt ei detur coadiutor, ad quam ſenectutem peruenire debeat oſtenditur.*

5 *Diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debentur, licèt Choro non interſint.*

6 *Clerici Octuagenarij qui antea Choro intereſſe conſueuerint, excuſantur ab obligatione intereſſendi Choro.*

7 *Clerici octuagenarij de iure infirmi ſunt debiles.*

Cap. Paſtoralis Vnic.

AD *num.* 5. Quia ſenectus ipſa eſt morbus, vt *in l. in ciuitatibus* 122. *in fine princ ff. de legat.* 1
1. *& in c. magnæ* 7. *de voto*, Eraſm. *adag. chil.* 2. *cent.* 6. *adag.* 37. Neuiz. *lib.* 2. *ſyluæ nupt. num.* 4. Baëc. *de inope debit. cap.* 7. *num.* 11. Lazar. Phanut. *de momento tempor. c.* 5. *n.* 11. Hieron. Laurent. *Auen. deciſ.* 20. *n.* 7. Camill. Borrell. *in ſum. deciſ p.* 1. *tit.* 56. *n.* 26 Moneta *de commut. vltim. volunt. cap.* 5. *quæſt.* 11. *num.* 327. Giurb. *in conſuetud. Meſſanen. cap.* 2. *gloſ.* 14. *n.* 2. *p.* 1. Ioan. Maria Nouar. *in praxi election. fori q.* 18. *n.* 2. Aluarez *de priuileg. miſerab. perſ. q.* 18. *n.* 6. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 31. *num.* 34.

Sed non omnes ſenes propriè infirmos 2
eſſe, nec ægrotantium numero comprehendi meritò aduertunt Ludou. Gom. *in reg. de infirmis reſign. q.* 7. vbi Mandoſ. *q.* 4. *n.* 5. Rebuff. *in praxi benef. tit. de infirmis reſignant. gloſ.* 2. *n.* 13. Menoch. *de arbitr. caſu* 60. *num.* 9. *& de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 46. *n.* 22. Thom. Acti. *in tract. de infirmit. legali p.* 1. *c.* 9. *n.* 3. Ant de Amatis *Ferrarien. deciſ.* 25. *n.* 18. Monet. *de diſtribut. quotid. p.* 2. *quæſt.* 7. *num.* 3. Steph. Gratian. *Marcb. de-*
ciſ. 189. *num.* 4. niſi illos, qui ſeptuageſi- 3
mum annum explenerint; nam ſi illum exceſſerint, ita debilem, morboſamque ætatem ſuſtinent, vt eos propè interitum ac valde morti propinquos eſſe quotidie experiantur: quapropter huius ætatis homines Iuris præſumptione infirmos æſtimandos eſſe docent Abb. *in cap. quoniam frequenter* 5. *num.* 13. *vt lite non conteſt.* Menoch. *d. lib.* 6. *præſ.* 46. *n.* 21. Card. Tuſch. *pract. concl. lit. R, concl.* 103. *num.* 4. Hoied. *de incompatib. benef. part.* 1. *c.* 17. *n.* 17. Pariſ. *de reſign. benef. lib.* 5. *q.* 3. *num* 54. Thom. Acti. *d. cap.* 19. *num* 6. Steph. Gratian. *de deciſ.* 805. *num.* 13. Aluarez *d q.* 18. *num.* 55. Perez de Lara *d. c.* 31. *num* 69.

Ad *num.* 6. Approbatur diſtinctio facta, 4
an coadiutor petatur propter titulati, ſeu coadiuti ingraueſcentem ætatem, an verò propter ſenectutem, itavt priori caſu ſexagenarium, & poſteriori ſeptuagenarium coadiutum exiſtere neceſſarium eſſe reſoluunt per me citati in præſenti. Vnde audiendi non ſunt qui abſolutè, & nulla adhibita diſtinctione conſtituunt non niſi ſeptuagenario coadiutorem aſſignari debere, ex quorũ numero ſunt Quint Mãdoſ. *de ſignatura gratiæ verb. coadiutoriæ. verſ. licet ſufficiant*, Camill. Borr. *in ſum. dec. p.* 1. *tit.* 9. *num.* 1. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib.* 5.

 q. 3.

q 3. num.55. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. C; concl.402. num.1.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom 5. cap.805. num. 30.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.31. n.55.* Aluarez *de priuileg. miſerabil. perſon. q.18. num.56.*

5 Ad *n.18.* Quòd diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debentur, licèt choro non interſint, vltra citatos reſoluit Hojeda *de incompat. benef. part.1. c.17. num.17.* Perez de Lara *d. cap.31. num.33.* Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita anno 80. q 8. num. 1.* Et quamvis Mari. Antonin. *var. reſol. lib.1. reſol.85. n.12.* ac Aluarez *de priuileg. miſerabil. perſonar.*
6 *q.18. n.87.* probabiliter crediderint clericos excuſari ſexageſimo anno ab obligatione intereſſendi choro ac diuinis officiis tanquam à perſonali munere, nihilominus verius exiſtimo id ſolum concedi octuagenariis, qui antea choro intereſſe conſueuerint, vt concludunt Monet. *de diſtribut.*
7 *quot. part.2. q.7. num.16.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.5. cap.805. n.41.* Perez de Lara *d. cap. 31. num.54.* Ratio eſt, quia eiuſmodi ætatis non tam Iuris præſumptione, ſed etiam de Iure infirmi ſunt, & debiles. Vnde Propheta *Pſalm 89. Dies annorum noſtrorum* inquit, *in ipſis, ſeptuaginta anni; ſi autem in potentatibus* (id eſt, in potentioribus corpore, & valetudine, veluti ex Titelmano, Genebr. & aliis exponunt Moneta, & Gratia. *citatis locis,*) *octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor;* refert Didac. de Narbona *d q 8. n.4.*

De Teſtamentis, & vltimis volunt.

Tit. XI.

Cap. Religioſus. II.

AD *n.12.* Nota ex gloſ. non ſolùm pupillum, imò, & decimoſeptimo anno minorem ab executoris munere arceri, vt per Greg. Lop. *in l. 2. gloſſ. pen. tit.10. part.6.* add. ad *Capel. l. Tholoſ. quæſt.154.* Cou. *in cap. tuæ, num.4. de teſtament.* Quintil. Mandoſ. *de minori ætate cap 5. num 66.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. hunc contractum num.41.* Matiẽſ. *l. 14. gloſſ.1. num.61. titul.4. lib.5. Recop.* Sanch. *in conſil. moralib. lib.4. cap.1. dub.40. num.10.* Et maiorem 25. annorum debere executorem in teſtamento deſignari de Iure certum exiſtimant Iacob. de Canib. *in tract. de execut. vltim. volunt. p.1. n.26, verſ. nemo impubes,* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſ.28. n.36. in fine,* Alcib. Lucario. *in lib. ſingular ad tit. Inſtit. de fiduciar. tutela c.6. n.21.* ex ea ratione, quia indecens, & indecorum videtur vt alterius res gubernet, & adminiſtret, qui pro ſuis gubernandis, & adminiſtrandis alieno auxilio eget *l. fin. C. de legit. tutela, cap. indecorum, de ætate & qual.*

De Statu Regularium.

Tit. XVI.

Cap. Periculoſo Vnic.

AD *finem princ.* ibi, *Vt ſit à publicis, & mundanis conſpectibus ſeparata,* &c. Notatur ad hoc quòd ſi in ædificio aliquo feneſtræ, ſiue pauimenta facta ſint vnde pateat proſpectus ad aliquod Monialium monaſterium, debent claudi, vt per Vincent. de Franchis *deciſ.233.* Marin. Muta *Sicul. deciſ.8. n.6.* Scip. Rouita *dec.92. num.1. cum ſeqq.* Cabed. *Luſit. deciſ.152. num.1. p.1.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verb Venditio differ.7. num.2.* Horat. Viſconti *in concl. Iuris, verb. ædificare vnicuique fol.64.* Franc. Anton. Coſta *Sicul. deciſ.28. num 4. & ſeq. vol.1.* Vbi enim ædificium nocet monaſterio, compellitur dominus ædificij ad vendendam ſeruitutem altius non tollendi, Cabed. *d. deciſ.305. n.4. & d deciſ.152. n.2. in fine,* Franc. Anton. Coſta *d. deciſ.28. n.12.* quos refert & ſequitur Ioan. Maria Novar. *quæſt. forenſ. lib.2. q.1. n.4.* & illo citato Ego ipſe *in votis deciſ. Canon. lib.3. voto 102. n.50. & 51.*

De Immunitate Eccleſiarum.

Tit. XXIII.

SVMMARIVM.

1. *Statuta ne laici vendant, molant, coquant panem, aut alia ſeruitia Eccleſiaſticis præſtent, ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam.*
2. *Statutum, quo clerici efficiuntur deterioris conditionis quàm laici, eſt contra immunitatem Eccleſiaſticam.*

3 *Lex*

Digitized by Google

3 *Lex, ſiue ſtatutam ſi tollat Eccleſiaſticis id, quod de Iure communi illis competit, eſt contra eccleſiaſticam immunitatem.*

4 *Priuilegium, quod de Iure communi Eccleſiaſticis cõpetit, non poteſt illis coarctari.*

5 *Statutam prohibeas extrahi vinum ad vendendum extra ciuitatem non comprehendit eccleſiaſticos.*

6 *Prohibitio ne quid vendatur niſi in taberna Baronis, non comprehendit Eccleſiaſticos.*

7 *Barones prohibentes ne quid vendatur niſi in ſua taberna, inferunt iniuriam vaſallis, & incidunt in cenſuram Canonis S. Bullæ in Cœna Domini.*

8 *Statutum laicale etiam Eccleſiaſticis fauorabile, non poteſt valere reſpectu clericorum.*

9 *Neceſſitas publica non tribuit iuriſdictionem laico vt ſtatuat contra non ſubditos.*

10 *Clerici quando non eximantur à legibus ciuilibus, oſtenditur.*

11 *Libertas eccleſiaſtica in quibus caſibus offendatur, in quoue conſiſtat, remiſſiuè.*

12 *Tributum quod imponi non poteſt Eccleſiaſticis, an imponi valeat laicis cum illis contrahentibus, oſtenditur.*

Cap. Quia nonnulli. I.

1 AD *n 4. in fine.* Quòd eſt contra immunitatem, & libertatem eccleſiaſticam ſtatuere ne laici vendant, molant, coquant panem, aut alia ſeruitia & obſequia Eccleſiaſticis præſtent, eſt text. *in cap. fin. hoc tit. & lib.* & docent citati per Thom. del Bene *de comit. & parlament. dubit. 30. ſect. 20. pag. 357. & ſeqq.*

2 Hinc ſtatutum, quo Eccleſiaſtici efficiuntur deterioris conditionis, quàm ſunt laici, eſt per omnes contra immunitatem eccleſiaſticam, quia cùm ſeruiant laicis in ſpiritualibus, & in iis, quæ ſpectant ad animam debent amplioribus gaudere fauoribus, vt per Felin. *in c. Eccleſia S. Mariæ, n. 3. de conſtit.* Pechi. *de amortizat. c. 6* Megal. *in 3 p. lib. 3. c. 10 q. 1. n. 51.* Aloyſ. Ricc. *in praxi tom. 3. reſol. 207. n. 7.* Gueuara *in propugn. libert eccleſ. aſſert. 1. §. 5. n. 42.* Valenzuel. *in defenſ cenſur. Pauli V. p. 3. n. 168.* Thom. del Bene *d. dub. 30. ſect. 16. n. 2.*

3 Hinc etiam ſtatutum, ſeu lex ſi tollat Eccleſiaſticis id, quod de iure communi illis competit, eſt contra immunitatem eccleſiaſticam, vt per Felin. *in d. c. Eccleſia S. Mariæ, n. 69.* Maynard. *de priuil. eccleſ. p. 1. a. 1. n. 24.* Gueuara *in propugn. libert. eccleſ. aſſert. 1. §. 5. n. 25.* Aponte *in reſp. pro cenſur. Pauli V. fol. 71.* Valenzuel. *in defenſ. cenſur. Pauli V. p. 1. n. 55.* quos refert Thom. del Bene *d. dubit. 30. ſect. 24. n. 2. pag. 361.* Quia non poteſt Ec- 4
cleſiaſticis coarctari priuilegium quod de
iure illi habent, abſque eo quòd incurratur
in cenſuram Bullæ Cœnæ, Proſp. de Aug.
ad Quaran. verb. Vectigal, Marc. Anton. Ge-
nuenſ. *in pract. Archiep. Neapol. c. 62. num. 7.*
Squillan. *de priuileg. cleric. c. 8. n. 32.* Beller.
diſquiſit. cleric. tit. 1. §. 21. n. 15. Thom. del Be-
ne *d. dubit. 30. ſect. 22. n. 2. pag. 359.*

Hinc etiam ſtatutum prohibens extra- 5
hi vinum ad vendendum extra ciuitatem
vel introduci ad vendendùm in illa, non
comprehendit eccleſiaſticos, idque ex eo,
quia poſſunt de Iure res ſuas vendere vbi-
cumque voluerint, vt reſoluunt Ioan. de
Amic. *conſ. 18. n. 17.* Burſat. *conſ. 42. n. 28. lib. 1.*
Roland. *conſ. 61 n. 21. lib 4* Grammat. *deciſ.*
100. n. 15. Bajard. *ad Clar. §. fin q. 82. num. 87.*
Mart. *de iuriſdict. p. 4. caſu 83 n. 1.* Azor. *in-*
ſtit. moral. p. 3. lib. 5. c. 19. q. 13. Gueuara *in pro-*
pugnat. eccleſ. libert §. 3. aſſert. 1. n. 41. Beller.
diſquiſ. cleric. p. 1. tit. 6. §. 3. n. 1. à S. Fauſto *in*
ſpeculo Confeſſ. diſp. 33. n. 20. Thom. del Be-
ne *d. dub. 30. ſect. 22. n. 3.*

Hinc quoque prohibitio ne quid ven- 6
datur niſi in taberna Baronis, ſeu in Zaga-
to, clericos non comprehendit, quia non
tendit ad vtilitatem publicam, & æquè con-
cernentem clericos & laicos, ex Couar. *in*
reg. poſſeſſor. p. 2. §. 4. n. 8. Rip. *in tract. de peſte,*
tit de remed ad cõſeru. vbert. n. 122. Menoch.
lib. 8. conſ. 800. n. 30. Nam Barones id facien- 7
do inferunt iniuriam vaſallis, niſi id fortè
faciant ex iure acquiſitò per diuturnam
conſuetudinem, ſecundùm Maſtrill. *de Ma-*
giſtrat. lib. 4. c. 18. n. 55. & Nouar. *de grauam.*
vaſallor. tom. 1. grauam. 74. Et incidunt in
cenſuram Canonis quinti Bullæ in Cœnæ
Domini: quia hæc eſt ſpecies cuiuſdã vecti-
galis. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. tom. 1.*
lib. 4. c. 18. n. 79. Coriolan. *in explicat. Bullæ*
Cœnæ, excomm. 5. Gambarupta *de caſib. reſeru.*
c. 5. in Bulla Cœnæ, n. 7. Duar. *in Bull. Cœnæ,*
lib. 2. can. 5. q. 4. concl. 3. n. 6. Thom. del Bene
d. dubit. 30 ſect. 22. n. 4 & 5.

Hinc pariter valere non poteſt ſtatutum 8
laicale reſpectu clericorum, quamuis ſit Ec-
cleſiaſticis fauorabile, ob defectum poteſta-
tis, & iuriſdictionis laicorum in Eccleſiaſti-
cos, vt per Beroi. *conſ. 31. n. 22. cum ſeqq.* Abb.
in c. Eccleſia S. Mariæ de Conſtit. n. 10. & Fel.
n. 80. Odd. *conſ. 44. n. 13.* Menoch. *conſ. 291.*
n. 25. vol. 3. Nauar. *conſ. 3. n. 4. verſ. tertio, de*
conſtit. Thom. del Bene *d. dub. 30. ſect. 24. n. 4.*
pag. 361. vbi excipit niſi ſtatutum Principis
ſit merè priuilegiatiuum non habens ſe per

modum præcepti & neceſſitatis, quia priuilegium etiam non ſubdito concedi poteſt, & num. 5. extendit quod defectu eiuſdem poteſtatis, & Iuriſdictionis laicorum in Eccleſiaſticos non valet, nec ligat Eccleſiaſticos ſtatutum, quamvis licitum, honeſtum, & propter publicam vtilitatem promulgatum, & priuilegia Eccleſiaſticorum non lædens. Vnde licèt huiuſmodi laicalibus ſtatutis clerici non ligentur illis tamen vti poſſunt, ſi velint, non tanquam lege, ſed vt priuilegio, vt per Berthacin. de Epiſcopo part. 1. lib. 4. num. 97. inter tract. diuerſ. tom. 13. part. 2. Roch. in cap. fin. lect. 8. num 71. de conſuet. Marant. diſp. 8. num. 14. Lamberteng. de contractib. mulier. gloſſ. 2. num. 58. Honded. conſ. 78. num. 110. & ſeq. lib. 2. Burſat. conſ. 93. vol. 1. Surd. conſ. 2. n. 35. & ſeq. & num. 47. & conſ. 259. num. 10. & conſ. 301. num. 14. & conſ 560. num. 13. vol. 4. & deciſ. 20. num. 9. & de aliment tit. 2. q. 15. num 62. Fenzon. ad ſtatuta Vrbis in proœm. num. 103. Beltramin. ad Greg. XV. deciſ. 179. num. 24. Sperell. in deciſ. fori Eccleſ. dec. 11 num. 7. per gloſſ. verb. quecumque, ad fin. in cap. nouit, de iudic. quæ ait Eccleſiam poſſe acceptare legem in ſui fauorem inductam, ſed contrâ ſe eam recipere non teneri. Non obſtat quòd ſtatutum laicorum ſit honeſtum, rationabile, & fundatum in ratione naturali, ac proinde videatur illos obligari ad obſeruantiam illius, quia reſpondetur honeſtatem conſtitutionis non ſufficere, vbi deficit poteſtas Legiſlatoris, quam laici non habent in clericos, Marc. Anton. Genuenſ. in praxi Archiep. Neapol. cap. 92. num. 1. verſ. his, & aliis, Mart. de iuriſd. p. 4. caſu 5. num. 26. Bellet. diſquiſit. cleric. tit. de exempt. cleric. à ſtatut. ſecular. §. 2. n. 3. & 4. 5. & 34. Alderan. Maſcard. de interpret. ſtatut. concl. 1. num. 7. & 8.

9 Ex eadem ratione ſequitur quòd à fortiori non valebit laicale ſtatutum, in quo nominantur Eccleſiſtici, etiamſi in publica vtilitate fundetur, ſitque fauorabile Eccleſiaſticis: quia publica neceſſitas non tribuit iuriſdictionem laico, vt ſtatuat contra non ſubditos, ex Dec. in d. cap. Eccleſ. ſanctæ Mariæ, num. 7. & Felin. num. 18. tùm quia alioquin abſque dubio omnes leges in corpore Iuris contentæ ligarent clericos; quia omnes reſpiciunt publicam vtilitatem, quod non eſt dicendum, Collegium Bononien. in reſp. pro libert. Eccleſ. n. 20. Anaſtaſ. Germon. in aſſert. libert. Eccleſ. c. 7. Gueuara in propugn. libert. Eccleſ. aſſert. 1. §. 6. num. 55. & 58 Fagnan in reſp pro cenſuris Paul. V. fol. 65 Batiol. conſ. 38. Thom. del Bene d. dub. 30. ſect. 24. num. 7. & 8. vbi n. 6. aduertit quod quando Eccleſiaſtici non nominantur in ſtatuto, ſtatuentes cogi poſſunt, vt declarent quod Eccleſiaſtici, & Eccleſia in illo non comprehenduntur ad finem, vt vitetur omne periculum præiudicij. Quare hanc ſequelam tenent Ciott. conſ. 81. n. 84. lib. 1. Maynard. de priuileg. Eccleſ. part. 2. art. 22. num 46. Aponte in reſp. pro cenſur. Venet. fol 71. cum ſeqq. Gueuara loco proximo citato, Suar. de legib. lib. 3. cap. 34. & contra Regem Angliæ, lib. 4. cap. 16.

10 Denique illo tantùm caſu clerici non eximuntur à legibus ciuilibus, quatenus cum libertate Eccleſiaſtica non pugnant, id eſt, quatenus nec cum ſacris Canonibus, neque cum clericorum ſtatu repugnantiam habent, ſed ſolùm ad Reip. bonam gubernationem, ac quietem pertinent, & ita communes ſint, id eſt, ad totam communitatem ferantur, boni publici causâ, eiuſmodi ſunt leges, quibus taxantur pretia rerum, ſeu prohibetur aliquod genus armorum, vel præſcribitur modus ædificandi, teſtandi, contrahendi, &c. quia in communi viræ ſocietate viuentes ſunt etiam ciues, & membra Reip. & ideò tenentur præſtare, quę ad communem Reipubl. gubernationem neceſſaria ſunt, turpis enim omnis pars eſt ſuo vniuerſo non congruens, S. Auguſt. lib. 3. Confeſſ. c. 8. Ita Sot. de iuſtit. lib. 1. q. 6. art. 7. Nauarr. in man. c. 23. num. 88. Barthol. Medina 1. 2. q. 96. art. 5. dub. vlt. & ibi Vaſq. diſputat. 166. c. 4. & Ioan. Salas diſp. 14. ſect. 8. Monteſin. diſp. 23. q. 11. diffic. 3. Araujo diſputat. 3. ſect. 5. diffic. 4. q. 97. p. 682. Salon. 2. 2. tom. 2. q. 77. art. 1. controu 10. Petr. Ledeſma in ſum. tom. 2. tract. 8. c. 32. diffic. 4. Victor. de poteſt. Eccleſ. relect. 1. q. vlt. prop. 4. Salgad. de protect. Regia, to. 1. p. 1. c. 1. num. 64. prel. 2. Laur. de Peirinis de priuil ſui Ord. Minim. to. 1. cõſtit. Iulij 11. §. 33. n. 151. Surd. cõſ. 301. n. 31. dum ait quòd tenentur non vi legis ciuilis, ſed vi æquitatis naturalis, ſicut Princeps tenetur non vi humanæ legis, Cenall. de cognit. per viam violent in proœm. c. 4. cum dubbus ſeqq. Et eleganter ſubiungit Araujo citato loco ſub n. 9. teneri quidē Eccleſiaſticos huiuſmodi legibus communibus, non quidem in quantùm ciuiles ſunt, & à poteſtate ciuili dimanantes, vtpote à qua Eccleſiaſticæ perſonæ omnino ſunt liberæ: ſed quatenus continent aliquid Iuris diuini, aut naturalis, aut Canonici, quia his ſolis Iuribus ſubiiciuntur: vnde ſi clericus tenetur pretia iuſta ſeruare, hoc non prouenit ex eo quòd obligentur Legibus ciuilibus ea taxantibus, ſed quia coguntur

à Iure

à Iure naturali quod præcipit, & dictat iuſta pretia in contractibus ſeruari.

11 Quando & quibus in caſibus offendatur libertas eccleſiaſtica, in quove conſiſtat, hoc quod eſt Eccleſiæ libertatem minui, & offendi, vide latè Anguian. *de legib. lib.2. controu. 15. numero 34. cum ſeqq.*

12 Sed an onus, ſeu tributum, quod non poteſt imponi eccleſiaſticis, poſſit imponi laicis cum illis contrahentibus: quæſtio dubia. Quidam affirmatiuè reſpondent, maximè ſi id non fiat animo extorquendi pecunias ab eccleſiaſticis, quas alio modo extorquere non poſſunt. Ita Syluest. *in ſum. verb. pedagium 1.q. 6.num.22.* Fr. Emman. *q. Regul tom. 3 q 74.art.7. 10. & 13.* Mexia *tract. taſſæ panis concl.5.num.39.* Henriq. *in ſum.lib 10 cap.15.num.5. & in gloſ.lit O.* Molin. *de Iuſtit. tom.3. tract.2. diſp.66 n.6.* Malder. *in 22. tract.5.c.6. dub.11.* Layman. *in opere morali lib.3.tract.3.cap.3.n.4* Sanch. *in opuſc. tom.1.lib.2. cap.4. dub.55. num.40.* Verùm quamuis horum ſententia non omnino improbabilis ſit, contraria tamen verior eſt, ac in conſulendo & iudicando ſequenda; quia ſcilicet indirectè iſtud onus, ſeu tributum cadit ſuper perſonas eccleſiaſticas, nam hoc ipſo propter illud ſoluendum laici vilius emunt, & eccleſiaſtici viliori pretio vendunt, quàm venderent ſi tale onus non fuiſſet. Ita Felin. *in cap. Eccleſia num.69. de conſtitut.* Mandel. *conſ.8. num.16.cum.ſeqq* Fr. Emman. *in ſum. tom 2. cap.75. num.14.* Laderch. *conſ.103.à num 8.* Menoch. *conſ.136.* Surd *conſ.305.n. 80.* Zerol. *in praxi Epiſcop p.1.verb. gabella q.4.* Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.390.* Aloyſ Ricc. *in praxi tom.2.reſol.187 n.2. & reſol 283.* Aponte *in reſponſ pro cenſura Pauli V. fol.mihi 82.* Homobon *in examine eccleſ. p.2.tract.9.c.1.q.1.*

LIBER QVINTVS.

DE HÆRETICIS.

TITVLVS II.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticalia ſunt magica omnia in quibus dæmonibus funeſta offeruntur ſacrificia.*

2 *Dæmones quando ad aliquod opus inuocantur, hæreticale facinus eſt.*

3 *Hæreticale eſt ſi Hoſtiæ conſecratæ, vel aliarum rerum ſacrarum interueniat abuſus.*

4 *Euchariſtia ſacroſancta olim in primitiua Eccleſia mortuis ori includebatur, ſed poſtea variis de cauſis ſublatum.*

5 *Hæreticalia ſunt omnia illa, quæ fiunt ab hæretico, vel mago.*

6 *Sortilegia, in quibus aliquis rebaptizatur, ſunt hæreticalia.*

7 *Rebaptizantes pueros vel hæretici ſunt, vel credentes formam, & materiam Baptiſmi aliam eſſe quàm Chriſtus inſtituit.*

8 *Sortilegia hæreticalia ſunt ſi baptizentur imagines, vel caput aſini.*

9 *Inquiſitores contra hæreticam prauitatem procedant contra Magos Sacramentis abutentes.*

10 *Sortilegia ad tentandam alicuius pudicitiam non ſunt hæreticalia.*

11 *Hæreticus eſt, qui ſanctiſſimam Hoſtiam maleficiis præſertim amatoriis immiſcet.*

CAP. Accuſatus VIII. §. ſanè;

IN gloſ. *ſuperent.* Nota ex gloſ. primò magica omnia in quibus dæmonibus funeſta offeruntur ſacrificia, & nefariæ preces emittuntur, aut celebrantes dæmonis reſponſa poſcunt hæreticalia eſſe, vt per Simanch. *de Cathol. inſtit.tit.21.n.11. & in enchirid. tit.8 n.9.* Eymeric. *in direct.Inquiſ p.2.q 43. ex n.5.* & ibi Peña *commento 68. & q.10.commento 35.* Vgol *de cenſur p 2.§.2.ex n.4.* quos refert & ſequitur Torrebl. *de iure ſpirit. lib.13.c.3.n.2.* 1

Secundò collige idem dicendum eſſe quando dæmones ad aliquod opus inuocantur quamuis adoratio, latria, vel ſacrificium non intercedat, ſi auxilium petitur ad ea, quæ ex ſua natura facere nequeunt, vt per Zanchin. *de hæret.c.22.n 3.* & ibi Campeg. *lit.C.* Simanch *de Cathol.inſt.tit.6.§.num.12.* Squillacen *in tr.de fide Cathol.c 10 n.1. & c.13.num.2.* Eymer. Valent. & Martin. Delri. quos refert & ſequitur Torrebl. *d.c.3.n.3.* vbi *n 6. & 7.* aſſerit quòd licèt nonnulli id accipiant, vt locum habeat quando dæmones inuocantur ad id, quod ex ſua natura nec ſcire, nec facere poſſunt, nihilominus 2

ipſe cum aliis verius exiſtimat omnia ſortilegia, & magica opera quamuis fiant extra Fedei errorem, & circa dæmonum poteſtatem, ſi dæmonis interuenit inuocatio, ſiue expreſſa, ſiue tacita, hæreticalia ſunt, quia in eis dæmonis cultus exhibetur, ſine quo ipſe non concurrit. Et eodem *lib.* 13.*cap.*2.*num.*28. tenet opera magica per quæ dæmoni tribuitur aliquid excellentiæ vltra ſuam naturam, vt reuelare futura, ſuſcitare mortuos, & ſimilia hæreticalia eſſe.

3 Tertiò collige hæreticale eſſe ſi Hoſtiæ conſecratæ, vel aliarum rerum ſacrarum interueniat abuſus, vt per Eymer. *d.p.*2. *quaſt.* 42. *num.*5. Simanch. *d.tit.* 21. *num.*11. Petr.Greg. *ſyntagm.Iuris lib.*34.*cap.*15.*num.* 8.*&* 9. Farin. *in praxi crimin. quaſt.*20. *num.* 83. *& de hæreſi quaſt.* 181. *num.*19. plures per me citatos *de officio, & poteſt. Epiſcopi part.*3.*alleg.*51.*num.*135. & per Torrebl. *d.*
4 *lib.*13.*cap.*2.*num.*30. Nam olim in primitiua Eccleſia mos fuit Sacroſanctam Euchariſtiam mortuis ori includere antequam ſepelirentur, vel ſupra pectus ligata terræ mandabantur propter dæmonum infeſtationes, qui mortuorum corpora furabantur ad magicas ſpurcitias, vt ex Conc. Eliberitano tradunt Ferdinand. de Mendoça *lib.*2. *de confirm. Concilij Eliber. cap.*58. Baſil. Pont. de Leon. *parte.* 1. *var. diſputat. diſp.*1.*cap.* 4. *cum duobus ſeqq.* Sed poſtea variis de cauſis ſublatum fuit, & interdictum ne Euchariſtia mortuis detur, vel ſepeliendis apponeretur, in Conciliis citatis per Ferdin. de Mendoça, & Baſil. Pont. *citatis locis*, & per Claud. Spencæ. *lib.*2.*de Euchar.adorat.c.*7.

5 Quartò collige omnia, illa, quæ fiunt ab hæretico, vel mago, qui eſt de expreſſa dæmonis profeſſione, hæreticalia eſſe, & quamuis non reſpectu operis, ſaltim reſpectu operantis, vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 388.*num.*4. Squillacen. *de Fide Cathol.cap.*8.*num.*2. *& cap.*15.*num.*1. Farin. *de hæreſ.q.* 181. §.1.*num.* 35. plures, quos refert & ſequitur Torreblanca *d. lib.*13.*c.* 4.*num.*2.

6 Quintò collige hæreticalia eſſe ſortilegia, in quibus aliquis rebaptizatur, vt per Simanch.*de Cathol. inſtit.tit.* 30.*num.*15. *& in enchirid. tit.*8. *numer.* 12. Squillacen. *de Fide Cathol.cap.*8.*num.*2. Torreblanca *d.lib.*
7 13.*cap.*6.*num.*11. vbi *num.*12. ait quòd pue-
8 ros rebaptizantes, vel hæretici ſunt, vel credentes formam & materiam Baptiſmi aliam eſſe quàm Chriſtus inſtituit, vel ſunt vehementer ſuſpecti, etiamſi negent ſe hoc non credere, *& num.* 13. quòd ſunt hæreticalia ſortilegia ſi baptizentur imagines, vel caput aſini, niſi fiant extra mentis errorem.

Sextò collige Inquiſitores contra hære- 9
ticam prauitatem procedere contra magos Sacramentis abutentes, vt per Simanch.*d.tit.*21.*num.*11. Squillac.*d.cap.*8. *num.*2. Petr. Greg. *ſyntagm.Iuris lib.*34. *cap.*15.*n.*8 *&* 9. & alios citatos per Torrebl. *d.lib.*13. *cap.*6. *num.*2. vbi *num.* 3. aduertit huiuſmodi ſacrilegos diligenter interrogandos eſſe quid ſentiant de Sacramentis in ſortilegio immixtis, & ſi dicant ſe credere ex eis voluntatem poſſe cogi, vel maiorem efficaciam habere ad effectum conſequendum, vt hæretici puniendi ſunt.

Septimò collige ſortilegia ad tentan- 10
dam alicuius pudicitiam non eſſe hæreticalia, quamuis regulariter fiant cum dæmonis inuocatione, dum non interueniat error in Fide, nec ſacrarum rerum abuſus, vt per Simanch. *de Cathol.inſtit.tit.* 30.*n.*13. Squillacen. *de Fide cap.*7.*numer.*4. *& cap.*8. *num.*8. *& cap.*10.*n.*2. *& cap.*51.*num.*2. Petr. Greg *ſyntagm.Iuris lib* 34.*cap.*15.*num.*7. *& cap.*16.*ex num.*1. Torreblanca *d.lib.*13.*c.*7. *num.*25.

Octauò collige hæreticum eſſe, qui ſa- 11
croſanctam Euchariſtiæ Hoſtiam maleficiis, præſertim amatoriis immiſcet, vel in eis conterit, deturbat, vel pedibus conculcat, vt per Simanch. *d.tit.*21. *num.* 11. Petr. Gregor. *d.cap.*34.*c.*15.*num.*8. Torreblanca *d.lib.*13.*cap.*7.*num.*28.

Cap. Vt inquiſitionis. XVIII.

AD *num.* 4. Quòd Iudex ſecularis ab 1
Inquiſitoribus hereticæ prauitatis requiſitus vt brachium ſecularis poteſtatis præbeat tam pro capiendis, quàm pro puniendis hæreticis, Iudæis, & aliis, illud impartiri debet abſque examinatione proceſſus ab ipſis fabricati, nec apud illum edere tenentur; ſed clauſis oculis, vt aiunt, præceptis Inquiſitorum in cauſis Fidei & hæreticorum debet obedire, vltra citatos in collect. tenent *l. Caſtel.*2.*tit.*26 *p.* 7. Gratian.*reg.*422. *num.*8. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.*1. *cap.*63.*num.*7. *verſ.ſi verò ſit lata*, Cened.*in quaſt. Canon.quaſt.*36.*num.*12. Farin. *de hæreſi q.*186.*n.* 162. Fragoſo *de regimine Reip.Chriſtiana p.*1.*lib.*4.*diſp.*10.§. 1. *ex num.*148. me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit.tit.* 2.*reſol.*8.*n.* 20. vbi *num.* 22. affirmat ſic apud nos inconcuſſè obſeruari quòd hæreticus Iudici ſeculari dimiſſus, ſtatim abſque vlla examinatione proceſſus, lata aduerſus eum ſenten-

tia

tia condemnatoria igni concremandus traditur, cùm Inquiſitores hæreticæ prauitatis in his Regnis præcipuè, grauiſſimi & integerrimi viri creentur, & qui cauſas Fidei nimium accuratè diſcutiunt, ſummaque veritate, integritate, & plena admodum cognitione pertractant.

De Priuilegiis.

Tit. VII.

Cap. Cùm perſonæ. VII.

Post *n.* 17. In text. ibi, *Cùm de iure communi Ordinariorum intentio ſit fundata*, &c. Notatur ad hoc quòd ordinaria iuriſdictio fundatam habet intentionem iure communi attento ad procedendum contra omnes, & quoſcumque in territorio ſuo habitantes, vt per *l. Caſtel. fin. tit.* 4. *lib.* 1. *Recop.* ibi, *pues eſt afundada ſu intencion*, Cou. *pract. c.* 1. *n.* 9. D. Mari. Cutelli. *in Cod. leg. Sicil. ad leg. Martini controu.* 11. *n.* 2. Valenzuel. *conſ.* 57. *n.* 1. *cum ſeqq.* Franc. de Amaya *in l. fin. C. de incolis, ex n.* 12. *vſque ad lib.* 10. Et ideò contrarium aſſerenti incumbit onus probandi, *l.* 2. §. *ſed ſi dubitetur. l. ſi quis ex aliena* 5. *ff. de iudic.* Param. *in defenſ. ſancti Officij, c.* 2. *per tot.* Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 8. *n.* 81. Valenzuel. *conſ.* 57. *num.* 8. vide alia *in collect. ad c. omnes Baſilica* 15. *q.* 7.

De Sententia Excommunicationis, &c.

Tit. XI.

SVMMARIVM.

1 *Competentia ſuper iuriſdictione pendente, Iudices contendentes non poſſunt iudicare, & ſi ad vlteriora procedant, omnia attentatorum remedio poterunt reuocari.*

2 Text. in præſenti *intelligitur.*

Cap. Si Iudex laicus. XII.

1 Ad *n* 8. Collige ex text. iuncta gloſſ. *verb. proceſſus*, quòd pendente competentia ſuper iuriſdictione Iudices contendentes non poſſunt iudicare, & omnes proceſſus, ac cauſæ coram eorum aliquo introductæ, ſuſpendi, detineri, & ſilere debent, vt per Couarr. *pract. c.* 37. *num.* 3. *&* 4. Salzed. *ad Bernard. in pract. c.* 62. *n.* 21. Mart. *de Iuriſdict. part.* 2. *c.* 32. *n.* 52. Alphonſ. Narbona *in l.* 20. *gloſſ.* 22. *n.* 10. *tit.* 4. *Recop.* Auiles *ad c.* 3. *Prætor. verb. abogados, n.* 6. Cancer. *var. reſ. to.* 2. *c.* 10. *n.* 59. *&* 65. *cum ſeqq.* Valenzuel. *cōſ.* 42. *num.* 14. Ioſeph. Seſſe *de inhibit. c.* 5. §. 8. *num.* 13. In tantum quòd ſi de facto ad vlteriora procedant, hæc omnia attentatorum remedio reuocari poterunt, vt tenent Maur. Burg. *de modo procedendi ex abrupto in proœmio num.* 6. *&* *q.* 77. *num.* 11. Verall. *deciſ.* 114. *num.* 1. *lib.* 2. Nicol. Reuſner. *German. deciſ.* 14. *n.* 42. *cum ſeqq. lib.* 3. Menoch. *conſ.* 1000. *n.* 111. Thom. Treuiſan. *deciſ.* 11. *num.* 1. *&* 2. *lib.* 2.

Principalis huius text. concluſio quòd ſcilicet cognitio, an quis incedat, vel non, in habitu clericali, vel vtrùm ſit clericus, ſpectat ad Iudicem Eccleſiaſticum, procedit, quia hic non ſolùm agebatur ſuper eo, an ſcilicet clericus repertus fuerat necne in habitu clericali, vel an ille habitus eſſet, qui ſolitus erat aliis clericis, ſed etiam hic erat dubium iuris an ſcilicet priuilegio clericali clericus ille gaudere debet, & ita iam factum habebat admixtionem cum iure ipſo ſpirituali: ad hoc enim vt fiat prædicta remiſſio, non ſufficit probare quaſi poſſeſſionem clericatus, niſi ſimul probetur ordinatio ritè, & rectè facta per oſtenſionem legitimi tituli, vel per aliam legitimam probationem. Ita Decian. *tr. crimin. lib.* 4. *cap.* 9. *à n.* 110. D. Barboſ. *in l. Titia, n.* 35. *ff. ſoluto matrim.* Fontanell. *de Pactis nuptial. clauſ.* 4. *gloſſ.* 14. *p.* 2. *num.* 38. Ioſeph. Seſſe *deciſ.* 162. *n.* 43. *&* 53. Felician de Vega *in relect. cap. quanto* 3. *de iudic. n.* 83. *cum ſeqq.* 2

Cap. Alma mater. XXIV.

Ad *n.* 9. *in fine.* Hanc noſtram ſententiam, priuilegium ſcilicet, aut Bullam Cruciatæ habentes tempore interdicti, teneri, & obligatos eſſe eo vti audiendo Miſſam, ſuſtinent Sot. Nau. Medin. Viuald. Ludou. Lop. Emman. Rodrig. Azor. Cened. & alij, quos referunt, & ſequuntur Villalob. *in ſum tract.* 9. *diffic.* 5. *num.* 14. *& tract.* 8. *diffic.* 36. *n.* 2. Nuño *part.* 3. *q.* 83. *art.* 6. Filliuc. *in opere morali tractat.* 5. *c.* 7. *q.* 11. *num.* 225. Bonac. *de cenſur. diſp.* 5. *de interdict punct.* 3. *num.* 19. Trullench. *in expoſit. Bullæ Cruciatæ, lib.* 2. §. 3. *dub* 6. *n.* 2. *& in Decalog. lib.* 3. *cap.* 1. *dub.* 5. *num.* 14. Ludou. à Cruce *in Bullam Cruciatæ diſp.* 1. *cap.* 5. *dub.* 4. Tanner. *in* 2. 2. *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *dub.* 2. *n.* 25. Ioan. Sanc. *in diſput. ſelect. diſp.* 15. Marchin. *de Sa-*

Digitized by Google

eram. Ordinis, part. 3. cap. 17. num. 4. nouiſſimè Hieron. Garc. *in ſum. morali. tract. 4. diffic. vlt. duda 2. n. 5. pag.* 706. Et poſſe hoc caſu ſecum ad Eccleſiam deferre familiares & conſanguineos, vſque ad ſecundum gradum, reſoluunt per gloſſ. communiter receptam *ad cap. licet, de priuil. in 6.* Villalob. *in Bullam. Cruciatæ clauſ. 4. num.* 15. Ludou. à Cruce *d. c. 5. dub. 3. num.* 2. Hieron. Garcia *citato loco num.* 7.

De Regulis Iuris.

TIT. III.

SVMMARIVM.

1 *Regalia Principis poſſidentes titulum ſuæ poſſeſſionis edere tenentur.*

2 *Prælati, & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ compelli poſſunt edere titulum poſſeſſionis Regalium coram Principe laico, à quo Regalia acceperunt.*

3 *Clericus poſſeſſor beneficij tenetur ad requiſitionem Ordinarij titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendere.*

Reg. Beneficium. I.

1 AD *num.* 12. Quòd poſſidentes Regalia Principis titulum ſuæ poſſeſſionis edere tenentur, vltra citatum Valaſcum, docent Perr. Bellug. *in ſpeculo Principum, rub. 28. de præcon. factis de docendo titulos poſſeſſionis, n.* 15. Padilla *in l. altius, n. 6. & 7. C. de ſeruit.* Auiles *ad cap. 1. Prætor. in princ. n.* 18. Pereg. *de iure fiſci lib. 7. tit. 3. num.* 21. Palat. Rub. *in repet. c. per veſtras, de donat. inter virum, §. 48. ex n.* 47. Henric. Roſent. *de feudis c. 8. concl. 33. n.* 9. Marta *de iuriſd. part. 2. cap. 15. n.* 15. Vrſill. *ad Afflict. deciſ. 267. n. 2. & 3.* Cabed. *Luſit. deciſ. 10. num. 8. & deciſ. 15. n. 3. p. 2.* Reyn. Sixtin. *de Regalib. 1. cap. 6. n.* 63. Caſtill. *tom. 7. de tert. cap. 16. ex num.* 10. vbi ait, quòd quando quis Regalia poſſidet, vt ſuper Regalibus agitur, tunc poſſeſſor tenetur oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, alioqui ad fiſci Regij inſtantiam, & eius procuratoris fiſcalis rectè priuari poterit, Solorzan. *de Indiarum gubernat. tom. 2. lib. 1. cap. 28. num. 36. cum ſeqq.* Ioan. Bapt. Larrea *alleg. fiſcal. part. 1. alleg. 5. per tot.* & maximè *num.* 2. quos allegat nouiſſimè me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum edit. tit. 5. reſol. 9. num.* 59.

2 Ad tituli huiuſmodi editionem præſtandam coram Principe laico, à quo Regalia acceperunt non ſolùm poſſeſſores laici, ſed etiam Prælati, & aliæ perſonæ, ac Communitates Eccleſiaſticæ quacumque dignitate fulgentes compelli poſſunt, aliàs eorum poſſeſſione priuari poterunt. Ita ſancitū extat, *l. Caſtel. 2. & 12. tit. 1. p. 2. & l. 2. tit. 4. l. 7. tit. 19 p. 3. & l. 3. tit. 19. p. 7.* vbi Greg. Lop. *& l. 2. & 3. tit. 1. lib. 4. Recop.* vbi Azeu. Palat. Rub. *in repet. d. c. per veſtras, notab. 2. § ſed eſt pulchra dubitatio. n. 43. cum ſeqq.* Padil. *in d. l. altius, n. 6. & 7.* Roderic. Suar. *alleg. 77. num.* 7. Couarr. *pract. cap. 1. n.* 1. Valaſc. *de iure emphyt. quæſt. 8. num. 22. cum ſeqq.* Auiles *ad d. cap. 1. ex num.* 18. Auendan. *de cenſib. cap. 68. ex n.* 8. Matienſ. *l. 1. gloſ. 21. ex num. 5. tit. 10. lib. 5. Recop.* Bobadill. *in politica, lib. 2. c. 16. n.* 92. Molin. *de Inſtit. tr. 2. diſp. 75. num.* 10. Caſtill. *d. tom. 7. de tert. c. 18. num. 160. & cap. 41. num. 16. verſ. eſt etiam* Cabed. *dict. part. 2. deciſ. 10. num. 8. & deciſ. 15. num. 3. & part. 1. deciſ. 120. numero* 3. Pareja *dict. tit. 5. reſolut. 9. num.* 60. vbi *num.* 106. ampliat etiamſi Regalium poſſeſſores præſcriptionem longiſſimi temporis opponant: adhuc enim titulum edere tenentur, & ipſo non producto, à poſſeſſione veniunt depellendi; & *num.* 110. ampliat in vectigalibus horum Regnorum, vulgò *las alcaualas* & *num.* 111. id intelligit, dummodo prius & ante omnia conſtet bona, aut iura, ſuper quibus titulorum editio à poſſeſſore poſtulatur, de Regalibus eſſe; & *num.* 115. etiam dummodo ex parte Regis, aut domini, aut eius procuratoris fiſcalis ex officio hæc titulorum editio poſtuletur.

Ad *num.* 10. Quòd clericus poſſeſſor beneficij tenetur ad requiſitionem Ordinarij titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendere, multis exornaui *in addit. ad c. Ordinarij 3. de officio ordin. hoc lib.* 3

SVMMARIVM.

1 *Æqualitas omnimoda in iudiciis ſeruanda.*

2 *Iudiciorum nomine in hac regula quæ veniant.*

3 *Acceptio perſonarum in omnibus materiis, cauſis, & negotiis exterminanda.*

4 *Dolet Auctor de mala officiorum, beneficiorum, & præmiorum diſtributione.*

Reg. In iudiciis. XII.

POſt *num.* 1. Diuina lege, humaniſque conſtitutionibus ita comparatum eſt, vt in iudiciis omnimoda æqualitas ſeruan- 1

da

da ſit, ſimiliterque indicandus maior, ſeu dignior, ac minor, ſeu vilior ad vitandam, ac fugiendam perſonarum acceptionem. *Prouer.* enim *capite* 18. habetur: *Accipere perſonam in iudicio non eſt bonum.* Et *Deuteron. capite* 1. *Ita magnum ſicut paruum iudicabis, nec erit apud te acceptio perſonarum*; explicuit rectè S. Thom. *in quodlib.* 4. *art.* 15. *&* *quodlib.* 10. *art.* 12. *&* 2.2. *q* 63. *art. cum ſeqq.* Caiet. Syluest. & alij Summiſtæ *in verb. acceptio perſonarum.*

2 Quamuis hæc regula videatur id ſpeciatim in iudiciis ſtatuere, & non in aliis, quæ iudicia non ſunt, nihilominus dicendum eſt, hoc vel procedere quaſi perſonæ accipiantur in iudiciis grauius peccatur, quàm in aliis generibus cauſarum vel quia nomine iudiciorum in hac regula illa omnia veniunt, in quibus qualitercumque, & quomodocumque occaſio ſeſe offerat de meritis iudicandi, itavt verbum illud, *in iudiciis*, ex materia ſubiecta accipiendum ſit non ſolùm de iudiciis inter reos, & actores agitatis, ſed etiam de quibuſcumque diſtributionibus quarumcumque rerum, bonorum munerum, ſeu magiſtratuum diſtribuendorum per modum iudicij, ſeu definitionis; itavt regula ſit in omnibus materiis, & in omnibus cauſis, & negotiis exterminandam eſſe omnino à liminibus iuſtitiæ diſtributiuæ periculoſam acceptionem perſonarum. Et ideò hanc regulam dum

3 habet non eſſe habendam acceptionem perſonarum in iudiciis, ita interpretandam eſſe arbitror, vt non doceat extra cauſam iudiciorum in aliis actibus permiſſam eſſe perſonarum acceptionem, ducto argumento à contrario ſenſu, quod nequaquam admittendum eſt vbi tam graue inconueniens, & abſurdum ſequitur, ſi affirmaremus in aliis, quæ iudicia non ſunt, perſonarum acceptionem haberi poſſe, ex eoque peculiariter ibidem reprobari dictam perſonarum acceptionem, quia ſermo erat de iudicibus, in quibus crimen hoc ſine dubio maius, & grauius eſt propter ſummam æqualitatem, quam ipſimet Iudices ſeruare debent, quibus hoc munus impoſitum eſt, vt non ſolùm ipſi iuſti ſint, ſed vniuerſam Remp. iuſtitiæ ornamentis afficiant.

4 Caueant igitur (exclamat modernus quidam) ſupremi Principes, Conſiliarij, & Magiſtratus, ſiue alij, quorum muneris erit iuſtitiam diſtributiuam exercere, ne in his quæ ex debito iuſtitiæ diſtribuenda ſunt, munera concedant ob qualitates, ſeu rationes diuerſas, néve crimen acceptionis perſonarum contra iuſtitiam diſtributiuam committant. Etenim cùm debeant in diſtributionem attendere ſolum ad qualitates, & proportiones meritorum, non ad amicitiam, conſanguinitatem, & ſimiles qualitates, ac ſubinde ad perſonam, vel faciem perſonæ reſpiciant, periculum magnum eſt ne incidant in peccatum acceptionis, ipſi videant, & proh dolor vidi, referre erubeſco, & magno cum dolore animi mei ſilere compellor, cùm ſciam omnibus notum eſſe Epiſcopatus, dignitates beneficia, officia, & magiſtratus illis conferri, vel quia ſunt Præſidis, ſeu Conſiliarij filij, conſanguinei, concollegæ, vel amici, ſeu quia ex tali promotione pinguia reſultant officia, vel beneficia à prouidendo obtenta, de quibus ipſi diſponere ſimiliter poterunt. Optarem ſanè vt tanto malo opportunum aliquod adhiberetur remedium, ne deinceps cum tanto propriæ conſcientiæ detrimento ipſe Princeps tam captioſè à ſuis decipiatur, & iram Dei deceptus propter ſuam negligentiam prouocet.

Nec dicas licere Principi ſupremo, vel ei, ad quem ſpectat munera, & Magiſtratus ſecundum iuſtitiam diſtribuere, ſiue prouidere de officiis, beneficiis, dignitatibus, aut ſimilibus ex duobus, vel pluribus idem munus petentibus gratificari licitè, cui voluerit, præeligendo amicum, vel conſanguineum, ſeu aliquo vinculo ſibi coniunctum, vt voluerunt, & late proſequuntur citati à Tiraquell. *de primogen. quæſt.* 17. *oppoſ.* 2. per text. *in cap. cum autem*, vbi gloſſ. *de iurepatr. & in cap. per venerabilem* 34. vbi gloſſ. *verb. fauere, de elect.* cum ſimilibus: quia ſolùm procedunt quando merita & qualitates petentium, & ambientium munera ſic omninò æquales ſunt, vt attentis iuſtitiæ præceptis non magis dari debeat munus illud vni quàm alteri, quo caſu vbi debitum iuſtitiæ diſtributiuæ ceſſauerit, mirum non eſt ſi deficiat quoque acceptio perſonarum, poſſintque Principes, & cæteri diſtribuentes exercere liberalitatem, gratiámque conferre, memores conſanguineorum, amicorum, aliorúmve ſibi aliqua ratione coniunctorum. Gratias Deo ſemper, & maximæ hac tempeſtate referre debemus, qui nobis Regem verè Catholicum dedit ſancto & recto zelo non perſonas de Eccleſiis, ſed Eccleſias de perſonis prouidentem; & licèt ego inſufficientiam meam recognoſcens inter benemeritos tanti Principis gratiæ connumerari non poſſim, gratus quidem

ſemper

ſemper ero vbi deſiderium confereodi in me beneficia, qui motu proprio, & non ad alicuius inſtantiam ſequens decretum Regia manu firmatum ad ſupremum Italiæ Conſilium tranſmiſit: *El Dotor Aguſtino Barboſa ſe halla en Madrid ſin empleo ni comodidad de hazienda para poder viuir, reſpeto de auerle faltado con la rebelion de Portugal quatro mil ducados de renta eccleſiaſtica que alli gozaua, quando ſus prendas, virtudes, y letras le hacen muy digno de ambas coſas. Y por eſto y hauer entendido que en Italia ay Igleſias vacas, cuya prouiſion ſe emplearia dignamente en eſte ſugeto, he reſuelto recomendarle al Conſejo de Italia para que me le proponga en las vacantes de Obiſpados que al prezente huviere, o en las que adelante ſe offrecieren. De Zaragoça à 4. de Settiembre de 1646.*

PRÆTER

PRÆTERMISSA,

ET

ADDITAMENTA

AD

COLLECTANEA

in Clementinarum libros.

IN LIBRVM PRIMVM.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticorum pœnas non incurrit ille, qui errorem contra Fidem etiam poſitiuum dummodo ex ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo.*

2 *Pertinacia conſiſtit in hoc vt quis ſciens & aduertens teſtimonio, & auctoritati Eccleſiæ proponentis reſiſtere velit.*

3 *Pertinacia ad hæreſim requiſita ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit ſuam opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Catholicæ contrariam, nec requiritur vt quis de ſuo errore ſcienter admiſſo moneatur, vt num. 4.*

CLEM. Fidei. Cap. vnic. §. Porrò.

1 IN rext. ibi, *Quiſquis defendere ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit*, &c. Collige ex text. non incidere in pœnas hæreticorum illum, qui errorem contra Fidem etiam poſitiuum, dommodo ex ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo, quia cùm abſit pertinacia, non eſt propriè, ſeu ex omni parte perfectè conſummata hæreſis. Ita contra. Palat. & alios docent Alphonſ. de Caſtro *de iuſta hæret. punit. libr. 1. cap. 9. & lib. 2. cap. 8.* Can. *de locis Theolog. lib. 12. c. 9.* Nau. *in man. prælud. 1. n. 17.* Curiel. *in 1. 2. q. 76. art. 4. dub. 2. §. 3* Zumel. *ibid. dim. 1.* Bañes 2. 2 *quæſt. 11. art. 2. corol. 2. & ibi* Aragon. *a. 2. &* Vaſq. *diſp 126. cap. 2.* Corduba *in quæſt. lib. 1. quæſt.* 17. Fr. Emman. *in ſum. p. 1. c. 130. n. 2* Petr. Nauarra *de reſtit. lib. 1. cap. 4 dub. 8. n. 197. & 208.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 2. c. 14 qu. 9.* Paſqualig. *deciſ. 162.* Torres *de Trinit qu. 31. art. 4.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib. 2. c. 7. n. 20.* Suar. *in tract. de Fide diſp. 19. ſect. 3. n. 8.* Th. del Bene *de immunit. eccleſ. dubit. 4. ſubſect. 31. ſubcorol. 4. n. 1. pag. 90.* vbi *num.* 2. ait quòd hæc pertinacia conſi- 2
ſtit in hoc vt quis ſciens & aduertens teſtimonio, & anctoritati Eccleſiæ proponentis reſiſtere velit, quæ reſiſtentia fit per voluntatem non ſubdendi iudicium ſuum iudicio Eccleſiæ, *& num. 4.* ſubdit quòd per- 3
tinacia, quæ ad hæreſim propriam requiritur, ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Ca- 4
tholicæ contrariam: vnde infert non requiri ad pertinaciam vt quis de ſuo errore ſcienter

ſcienter admiſſo moneatur, & ipſe adhuc in ipſo velit perſiſtere, ſed ſufficere ſi ſcienter erat contra id quod ab Eccleſia definitum eſſe arbitratur.

De Renunciatione.

Tit. IV.

Clem. Cùm illuſio. Cap. vnic.

AD *num.* 9. Per gloſ. *verb. procuratorem*, in præſenti vulgo reſoluunt Doctores poſſe laicos extra iudicium procuratorio nomine ſpiritualia tractare, v.g. ſi mandata recipiant ad permutanda, acceptanda, vel reſignanda eccleſiaſtica beneficia, vt voluere Felin. *in cap. Apoſtolicæ num.* 5. *&* 6. *de except.* Tiraq. *de iure mariti gloſ.* 5. *num.* 178. Rot. *deciſ.* 8. *numer.* 5. *de procurat.* aliàs 104. *in antiq. & deciſ.* 2. *de rerum permut.* aliàs 418. *in eiſdem*, refert & ſequitur Anguian. *de legib lib.* 2. *controu* 23. *num.* 46 vbi *num* 47. reiicit reſolutionem gloſ & aliorum *in cap.* 1. *de procurat. in* 6. & Abb. *in cap.* 2. *num.* 9. *de iudic.* exiſtimantium prohibitionem laicis factam tractandi res ſpirituales, intelligendum de tractatu nomine proprio ipſius laici, & meliùs tenet dictam prohibitionem accipiendam eſſe de tractatu per viam iuriſdictionis, auctoritatis, & imperij, non tamen de tractatu miniſteriali, qualis eſt laici procuratoris, quod nullo pacto Canonibus contradicit.

De Procuratoribus.

Tit. X.

Clem. Non poteſt. Cap. II.

AD *num.* 3. Quòd generalis facultas cum expreſſione aliquorum caſuum non comprehendit cauſas, ſeu lites maiores, vel grauiora negotia quàm ſint ea, quæ in ipſo mandato continentur, quia clauſula generalis, *& ad omnia mea negotia, ſeu lites*, in mandato contenta, non extenditur ad ſpeciales cauſas maiores expreſſis, ſed potiùs reſtringuntur ad ea, quæ ſpeciatim præceſſerunt, vt vltra citatos in collect. docent Suar. de Paz. *in pract. tom.* 1. *in initio annot.* 4. *num.* 19. *& ſeqq.* Perez *in l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 556. Ceuall. *commun. q* 808. *num.* 47. Fragoſo *in regimine Chriſtiana Reip. p.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 2. § 8. *n.* 266. Pareja *de vniuerſa inſtrum edit. tit.* 5 *reſ.* 10. *n.* 75.

LIBER SECVNDVS,

DE SENTENTIA ET RE IVDIC.

Titvlvs XI.

SVMMARIVM.

1 *Iudex vnius territorij an & quando poſſit citare in territorio alterius, quæſtio propoſita.*

2 *Citatio realis vt extra territorium fiat legitimè deſiderantur litteræ ſubſidiariæ in legitima formâ expeditæ.*

3 *Reus ante omnia eſt relaxandus ſi de facto Iudex ad illius capturam in alieno territorio procedat.*

4 *Iudex in alieno territorio ſubditum ſuum per ſe, aut per nuntium poteſt citare abſque eo quod litteræ ſubſidiales Iudici alterius territorij dentur.*

5 *Contrarium verius.*

6 Text. in præſenti *pro hac opinione ponderatur.*

7 *Iudices ſimilis fori, diuerſo tamen territorio degentes litteris requiſitoriis vtuntur ad executionem ſuarum ſententiarũ.*

8 *Iudex requiſitus pro Rei remiſſione non præmiſſa cauſæ cognitione, vel ſaltim ſummaria informatione illum remittere non tenetur.*

9 *Reus ſi remitteretur præuiâ cauſæ cognitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem.*

10 *Iudex requiſitus debet inſpicere delictum, proceſſum, & acta, & non debet credere ſimplici ſententiæ in criminalibus.*

11 *Iuſpatronatus qui non perdit per confiſcationem Iudicis ſecularis.*

12 *Per*

12 *Per ſententiam Iudicis ſecularis tranſeunt in fiſcum ea omnia, quæ ad hæredes extraneos transferri poſſunt.*

13 *Iuſpatronatus annexum villa, vniuerſitati, &c. per ſententiam Iudicis ſecularis tranſit in fiſcum, in quem tranſit villa, vniuerſitas, &c.*

14 *Iuſpatronatus quod de per ſe, & principaliter ſubſiſtit, & non eſt vnitum, ſeu annexum, non tranſit in fiſcum per ſententiam Iudicis ſecularis confiſcantem.*

15 Text. hic in verſ. cùm etſi *intelligitur.*

16 Cap. cùm Bertoldus, de re iudicata *declaratur.*

17 *Confiſcata vniuerſitate, villa, vel caſtro cui iuſpatronatus accedit præſentandi facultas non tranſit in fiſcum, ſed Eccleſiæ libera manet, vel probabilius ex iuriſpatronatus clauſula ad hæredes venire poteſt.*

Clem. Paſtoralis Cap. II. & vlt.

1 AD *a.*6. An & quando Iudex vnius
territorij poſſit citare in territorio
2 alterius, quæſtiõ dubia. In quaquo-
ad citationẽ realem certum eſt vt
ad hoc vt extra territorium fiat legitimè ne-
ceſſariò deſiderari litteras ſubſidiarias in le-
gitima forma expeditas; iuxta doctrinam
Baldi *in l. omnes* 31. *§. verum ſi apparitor n.* 1.
C. de Epiſcop. & cleric. quem ſequuntur An-
ton. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 9. *num.* 4. *&* 5. Caball.
reſolut. crimin, caſu 291. *per tot.* Thom. Carla-
3 ual *de indic. diſp.* 2. *q.* 1. *ex n.* 15. *vſque ad n.* 25.
vbi hoc adeò verum eſſe exiſtimat, vt ſi de
facto Iudex in alieno territorio ad Rei captu-
ram procederet, & illum caperet, ante om-
nia eſſet relaxandus; & tanquam non iure
libertate ſua naturali ſpoliatus in priſtinam
libertatem reſtituendus.

4 In citatione verò reali magna verſatur
difficultas, nam in ea duæ adinuicem con-
trariæ reperiuntur opiniones; quarum pri-
ma tenet iudicem in alieno territorio ſub-
ditum ſuum per ſe, aut per nuncium poſſe
citare abſque eo quòd litteræ ſubſidiales
Iudici alterius territorij dentur. Ita Ioan.
Andr. *in c. Romana §. contrahentes num.* 2. *cum*
ſeqq. de foro comp. in 6. vbi Gemin. *n.* 12. *cum*
ſeqq. Panor. *in c. licet ratione vlt. n.* 41. *de foro*
comp. Man. Socin. *in c. dilecti n.* 23. *cum ſeqq.*
& in c. ſanè ſi Epiſcopi n. 13. *eod. tit.* Montalu.
in l. 4. *in gloſ. magna verb. fagan del iuſticia*
col. 4. *verſ. quid ergo dicendum, tit.* 3. *lib.* 2. *fori,*
Perez *l.* 1. *gloſ.* 1. *q.* 3. *tit.* 2. *lib.* 3. *Ordin. col.* 816.
Thom. Carleual. *de indic. diſp.* 2. *q.* 1. *n.* 20. &
videtur *expreſſum. in l.* 7. *tit.* 3. *lib.* 4. *re-*
copil.

Altera ſententia, cui tanquam probabi- 5
liori adhæreo, primæ ex aduerſo contraria,
ſuſtinet, quando territoria ſunt diſtincta ra-
tione iuriſdictionis; etiamſi vni ſuperiori
ſint ſubdita, iudicem vnius territorij non
poſſe citare in territorio alterius, ſed hoc
exequi debere per litteras ſubſidiales ad iu-
dicem alterius territorij datas, quibus ab eo
petat vt reum ibi exiſtentem citet: & hanc
partem probat text. *in præſenti in verſ. deſi-* 6
deret, dum Romanus Pontifex aſſerit cita-
tionem verbalem per Henricum Impera-
tor. ad Robertum Regem Siciliæ miſſam
nullam, & inualidam eſſe, ex eo quòd lit-
teris ſubſidialibus Pontifex requiſitus non
fuit ad hoc vt Robertum citari faceret, qui
in Regno Siciliæ domicilium ſuum habe-
bat, & ſic eius ratione Imperatori non-
ſubiiciebatur; & de iure Regni ſancitum
eſt *in l.* 20. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* & ita reſoluunt
Felin. *in d. c. licet vlt. numer.* 1. *cum ſeq. de foro*
compet. Iacob. de Bellouiſo *in cap. Romana*
§. contrahentes ex numero 131. *de foro comp.*
lib. 6. Cou. *pract. cap.* 10. *num.* 7. Rebuff. *ad leg.*
Galli. tom. 2. *tit. de litteris requiſit. art. vnic.*
gloſ. 3. *numer.* 11. *cum ſeqq.* Clar. *§. fin. quæſt.*
31. *num.* 20. Marant. *de ordine iudic. part.* 6.
tit. de citat. num. 40. *&* 41. Gracian. *reg.* 491.
Suar. de Paz *in pract. tom* 1. *p.* 4. *c.* 2. *n.* 9. Franc.
Molin. *de brachio ſeculari lib.* 2. *cap.* 23. *à n.* 1.
cum ſeqq. D. Barboſ. *in l. hæres abſens §. fin. n.*
84. *cum ſeqq. ff. de indic.* Thom. Carleual. *d.*
diſp. 2. *num.* 21. *cum ſeqq.* qui licèt vnam &
alteram retulit opinionem, nihil certi fir-
mare videtur Gratioſ. Vbert. *de citat c.* 6. *ex*
num. 48.

Ad *num.* 16. *&* 17. Nota quòd Iudices ſi- 7
milis fori, diuerſo tamen territorio degen-
tes, litteris requiſitoriis vtuntur ad execu-
tionem ſuarum ſententiarum; deprecantes
auxilium alterius per litteras quas practici
requiſitorias, deprecatorias; aut rogato-
rias appellant, *l. cum quadam puella ff. de iu-*
riſd. omn. iudic. l. diuo Pio §. ſententia Romæ
ff. de re iudic. l. ſolent. 7. *ff. de cuſtodia reorum.*
l. properandum 11. *§. ſin autem reus*, iuncta
gloſ. *verb. ad maiorem C. de iudic. capite po-*
ſtulaſti 14. *in fine*, vbi *gloſ. vlt. de foro comp. c.* 1.
§. contrahentes, in fine eod. tit. lib. 6. *l. Ca-*
ſtell. 1. *circa med. tit.* 27. *part.* 3. *l.* 18. *tit.* 27.
part. 3. vbi gregor. Lop. *gloſ.* 5. Cou. *practic.*
capite 20. *numero* 2. *&* 3. *& cap.* 11. Petr. Ca-
ball. *reſolut. crimin. reſol.* 161. *ex numero* 9.
Ioan. Vela *de delict. cap.* 6. *ex numero* 10. Bo-
badil. *in ſua politica lib.* 5. *cap.* 2. *ex num.* 36.
Ceuall. *de cognit. per viam violent. p.* 1. *c.* 1. *n.*
53. *cum ſeqq.* Iacob. Cancer. *var. reſolut. lib.* 2.
c. 15. *per tot.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.*
tom. 2. *c.* 389. *per tot.* maximè *num.* 1. 3. *&* 19.

Anton Piohard. *in manuduct. ad praxim p. 2. prac. 4. num.* 30. *cum ſeqq.* Carleual. *de iudic. lib. 1 diſp. 2. q. 1. n. 13. cum ſeqq. & q. 7. ex n. 757.* Larrea *Granat. deciſ. 82. per tot. part. 2.* Fragoſo *de regimine Reip. Christianæ part. 1. lib. 4. diſp.* 10. §. 1. *ex n.* 142.

8 In cauſis criminalibus animaduertendum eſt, vtrùm in litteris deprecatoriis, quæ per Iudicem requirentem expediuntur, inſerta ſit quædam cauſæ cognitio, & ſaltim ſummaria informatio, ex qua non ſolùm conſtet de corpore delicti reo imputati, verùm etiam quòd ille eius macula ſit aſperſus, & quod ad requirentem de patrati criminis punitione pertineat cognitio: aliter enim Iudex requiſitus pro Rei remiſſione, illum remittere non tenetur, nec litteris requiſitoriis obtemperare. Ita gloſ. *verb. de more in præſenti*, Cou. *practic. cap. 11. n.* 8. Decian. *in tract. crimin. lib. 4. c. 19. n.* 15. Aueued *l. 1. n. 40. & 59. tit.* 16. *lib.* 8. *Recop.* Carleual. *d. diſp. 2. q. 1. n.* 26 D. Barboſ. *in l. hæres abſens §. proinde in art. de foro delicti num.* 74.
9 *ff. de iudic.* vbi optimam rationem adiecit, videlicet quòd reus remitteretur præuia cauſæ cognitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem. Farin. *in praxi crimin. q. 11. num. 61. verſ. limita rurſus*, vbi quòd Iudex debet inſpicere delictum, proceſſum, & acta, & non debet credere ſimplici ſententiæ, Guazin. *de defenſ. reorum defenſ. 1. cap. 16. num. 8. & 9. pag.*
10 76. vbi quòd ſententiæ latæ in latæ in alio territorio non exequuntur ad petitionem Iudicum, qui illas tulerunt, niſi cum cognitione cauſæ, & viſo quòd ſint ritè latæ, & à Iudicibus competentibus, & præcedentibus legitimis probationibus, & quòd ad id videndi ſunt proceſſus, vt cognoſci poſſit de validitate, & iuſtitia condemnationis, Noguerol. *alleg. Iuris tom. 1. alleg. 12. n.* 43.

11 Ad *n.* 20. Pro exornatione concluſionis ex hac gloſſa deſumptæ quòd per confiſcationem Iudicis ſecularis non perdit quis iuſpatronatus, aduerto eam ſuaderi *ex cap. quanto, de iudic.* dum generaliter, & indiſtinctè dicit cauſam iuſpatronatus non poſſe tractari in ſeculari iudicio; ergo nec per ſe, nec inſimul cum bonis omnibus, vel illorum vniuerſitate: & videtur probari ex hoc text. *in verſ. cùm etſi, in fine*, dum probat generalam Imperatoris ſententiam non comprehendere ea iura, quæ delinquens ab Eccleſia obtinebat: ergo ſimiliter nec iuſpatronatus ſub generali confiſcatione ſententia per ſecularem prolata comprehendetur, & hanc opinionem, quæ eſt *gloſſa in præſenti*, ſequuntur DD. & plures ab eis relati ſub *d. num.* 20. quibus addo Emman. Coſta *in c. ſi pater p. 2. verbo Trebellianica n. 7. verſ. 4. de teſtament. in* 6. Contrarium verò, imò ſecularem Iudicem inſimul cum vniuerſitate bonorum priuare poſſe delinquentem iurepatronatus ad eum ſpectantem, vt *gloſ. 1. in c. filiis 16. q. 7.* Abb. *n.* 8. *&* Deci. *n. 6. in d. c. quanto*, Tiraq. *in tr. Res inter alios acta, pag. 6. verſ. ex hoc*, Molin. *de primog. lib. 1. c. 24. num.* 29. Pereg. *de iure fiſci lib. 5 tit. 1. num.* 72. 12
ex ea ratione inter alias quod per ſententiam Iudicis ſecularis tranſeunt in fiſcum ea omnia quæ ad hæredes extraneos transferri poſſunt, *gloſ. vlt. ad fin.* vbi communis *in l. 1 C. de bonis libert. l. 1. cum ſeqq. ff. de bonis damnat.* Sed iuſpatronatus transferri poteſt in hæredes extraneos, *c. 1.* vbi communis, *de Iurepatron.* igitur & in fiſcum. Facit text. *c. ex litteris 7. & in cap. cum ſaculum* 13. ibi, *ratione fundorum*, &c. *de iurepatron.* cum ſimilibus, qui docent vendita, donata, locata, ſeu per alium titulum conceſſa bonorum vniuerſitate comprehendi, etiam iuſpatronatus, quod ſub illa continetur; ergo eadem confiſcata per Iudicem ſecularem id omnino dicendum videtur, quia de contractibus ad iudicia valet argumentum, ex citatis per me in locis communibus loco.

Verùm vt in hac controuerſia veritas ap- 13
pareat, cum præſuppoſito quòd ſermo eſt de iurepatronatus, quod attenta ſua inſtitutione, & ſecundùm clauſulas in ea appoſitas, in extraneos hæredes tranſire poteſt, & conſequenter in fiſcum, diſtinguendum videtur ex mente Abb. *in d. cap. quanto n.* 6. & Lambert *de iurepatron. lib. 3. art. 8. q. 8. à num.* 20. Dec. *in cap. ſedes num. 3. de reſcript.* Roch. *eod. tract. de iurepatr. verb. ipſe vel in q. 29. à princip.* Emman. Coſta *d. num. 7. in fine*, & aliorum inter iuſpatronatus quod eſt vnitum, ſeu annexum, & cohæret alicui vniuerſitati, villæ, caſtro, vel etiam fundo tanquam acceſſorium ſuo principali, vel pars ſuo vniuerſali, & inter illud quod nullatenus vnitum, annexum, vel acceſſorium eſt, ſed per ſe principaliter ſubſiſtit, & inter bona, ſeu iura delinquentis diſtinctum inuenitur: ita vt priùs illud per ſententiam iudicis ſecularis tranſeat in fiſcum, in quem tranſit vniuerſitas, villa, caſtrum, vel etiam fundus, cui annexum, & acceſſorium proponitur, & in hoc ſenſu procedit vltima opinio, quæ ſic intellecta ſatis probatur *in d. cap. ex litteris, & in d. cap. cum ſaculum, &* ex regul. *l. quadam 62. ff. de acquir. rerum dom. & l. in modicis 14. ff. de contrah. empt. & l. via 23. §. ſi fundus, ff. de ſeruit. ruſtic.*
poſterius verò per eiuſmodi ſententiam 14
confiſcantem non tranſeat, & in eo verior ſit & iure procedat prior opinio,

quæ

Digitized by Google

quæ diſtinctio (licèt multi contradicant) admittenda videtur etiam vbi agitur de tranſlatione iuriſpatronatus per venditionem hæreditatis, ſeu omnium bonorum, aut quemcumque alium ſimilem contractum ſuper eiſdem celebratum, cuius diſtinctionis & diſcriminis ratio in promptu eſt, ſiquidem in priori membro iuſpatronatus non tranſit ex vi, ſeu virtute ſententiæ confiſcantis, ſicut nec ex titulo emptionis, aut ſimili, ſed ex vi vnionis, & per viam acceſſionis, ſeu acceſſorij, iuxta reg. *d. l. quadam, & reg. acceſſorium, de regul. Iuris lib 6.* cum ſimilibus: contra verò in poſteriori iuſpatronatus non poteſt tranſire ex vi vnioois, ſeu acceſſionis, quæ non proponitur, ſed neceſſariò attendi debet ius, & virtus ſententiæ confiſcantis, quæ licèt generaliter proſcratur in omnes ret delinquentis, ſingulas tamen per ſe & diſtinctè exiſtentes ſpecie afficit, & confiſcat, arg. *l. ſi chorus 77. in princ. ff. de legat. 3.* cum his, quæ tradit Tiraq. *in l. ſi vnquam, in præfat. numero* 118. Quemadmodum pari ratione id ipſum dicendum eſt in venditione omnium bonorum, aut contractu ſimili vbi iuſpatronatus per ſe principaliter exiſtit, ac ſubinde ſicut tale ius per ſe ſolùm à iure ſeculari confiſcari non poteſt, aut vendi, vel per ſimilem contractum trantferri, ita nec generaliter, & inſimul eum omnibus bonis: ſic planè componuntur opiniones, & ceſſant vtriuſque partis fundamenta.

15 Non obſtat text. *in præſenti, in verſ. cùm eſſi*, quia inter alios intellectus, de quibus per DD. *hic*, & per Dec. *in d. c. quanto num. 6. verſ. non obſtat*, Aufter. *de poteſt ſecul. reg. 4. limit. 21.* Lambert. & Roch. *citatis locis*, & per Salzed. ad Bernard. *reg. 40 t. limit. 2.* communiter reſponderi ſolet textum illum procedere ex eo quòd in ſententia Iudicis ſecularis facta fuit ſpecialis mentio illarum rerum quas delinquens habebat ab Eccleſia, vnde inferunt. DD. id omnino dicendum fore in propoſito ſi ſententia ſæcularis Iudicis bona omnia confiſcantis mentionem faciat iuriſpatronatus, ex Abb. *num. 9.* Dec. *d. verſ. non obſtat*, Felin. *n. 3.* & aliis *in d. c. quanto*, Aufrer. Roch. & Salzed. *vbi ſupra*: ſecundùm quos ſic limitatur doctrina gloſ. *in d. cap. filiis*. Sed is Intellectut diuinat, nec colligitut ex littera noſtri text. & confundi videtur ex traditis per Deci. *conſ. 127. num. 3.* vbi impius auctor Molin. *lit. C* & in loco ad quem ſe remittit, & per Felin. *d. n. 3. verſ. ſed poſito*; tum ex *reg. vtile lib. 6.* tum etiam, quia ſi iuſpatronatus, de quo agimut trãſit in fiſcum, vbi eiuſdem mentio in ſententia facta non eſt, non debet eiuſmodi tranſitus impediri propter inutilem, aut vitioſam expreſſionem habitam in ſententia, ex reg. *l. 1. in princ. verſ. eodemq; modo C. de rei vxor. act. & c. ex p. 14. ibi quamvis falſa*, &c. *de conuerſ. coniug.* Vnde plenius dici poteſt eum Roch. *vbi ſuprà*, & mente aliorum *in d. verſ. cùm eſſi*, huius noſtri text. non proponi quòd res quas delinquens ille ab Eccleſia obtinebat, eſſent anoexæ & acceſſoriæ vniuerſitati, villæ, caſtro, ſeu fundo, de quibus in ſententia agebatur, imò per ſe principaliter diſtinctæ exiſtebant, provt in dubio præſumitur, vnde vnio aut annexio non probatur, arg. *l. altius C. de ſeruit.* cum aliis & propterea nihil mitum ſi ſententia non comprebendat eiuſmodi res, provt nec comprehenderet iuſpatronatus per ſe principaliter exiſtens inter cætera delinquentis, bona, iuxta ſupta reſoluta.

Nee ſimiliter obſtat *c. cùm Bertoldus, de re iudic.* ibi iuſpatronatus etiã vnitum & acceſſoriũ villæ quoad facultatẽ præſentandi nõ tranſit in creditorem; cui villa in pignus data eſt, ſed remanet apud debitorem, qui vacante Eccleſia præſentare potuit, vt tenent plures citati in collect. ad hunc text. quia reſpondetur in ea ſpecie præſentandi facultatẽ nõ tranſire in creditorem, quia in dubio ex veriſimili mente debitoris, dũ contrariũ non appatet, cenſetur excepta, & in generali obligatione non comprehenſa, iuxta reg. *l. obligatione 6. ff. de pignor. & reg. in generali l. 6.* ſecundùm quam debitor per generalem obligationem ea tantùm videtur transferre in creditorem, quorum fructus ſi ab eodem percipiantur, vel reſtitui, vel in ſortem computari poſſunt, cuiuſmodi non erat facultas Præſentandi, de qua *in d. cùm Bertoldus*. Vnde quamvis Illic in creditorem tranſeat facultas percipiendi ſolidos illos, qui patrono præſentanti ſoluebantur, qua reſtitui, vel in ſortem cum putari poterant; facultas tamen præſentandi in dubio nõ tranſit, ſed excepta cenſetur vt apud d bitorem maneat. Quæ ratio & mens veroſimilis deficit omoino vbi venditur, donatur, locatur, vel per ſimilem contractum transfertur villa, ſeu fundus, cui iuſpatronatus annexum eſt, & acceſſorium, vt *in d. c. ex litteris, & in d. cum ſeculum*. 16

His adde confiſcata vniuerſitate, villa, vel fundo, cui iuſpatronatus accedit, & annectitur, præſentandi facultatem non tranſire in fiſcum, ſed magis extingui, itavt Eccleſia, ad quam competebat, libera maneat, & abſque præſentationis onere ad liberam Epiſcopi præſentationem pertineat, ex Card. *in Clem. 2. q. 8. in fine, de iurepatron.* Sicul. & Felin. *in d. cap. quanto, numer. 3. in princ. de iudic.* & poſt Lambert. & alios 17

velut receptum probat Molin. *d. c. 24. n. 27.* per text. *in e.pen.verſ.ſacri*, vbi gloſſ. *de pœnis, cap.felicis, verſ. ſi qua verò, eod.tit. in 6. & per text.* iuncta communi explicatione contra gloſſ. *ibi, in e.quia clerici 6. de iurepatron.* gloſſ. *verb. eidem in c.1. eod.tit in 6.* vbi communis, quam agnoſcit Roch. *vbi ſupra n. 54. & 69.* Sed probabilius eſt iuſpatronatus, ac ſubinde præſentandi facultatem, quæ ad hæredes extraneos venire poteſt, etiam in fiſcum in prædicta ſpecie tranſire, niſi clauſula aliqua in iuriſpatronatus inſtitutione adiecta, vel aliquid aliud refragetur idque in propoſito agnoſcere videntur DD. præcitati, qui ſimpliciter docent iuſpatronatus in fiſcum tranſire confiſcata vniuerſitate, vel fundo, cui adhæret, & in ſpecie obſeruant Deci. *in d.capite quanto, numero 7.* & Roch. *vbi ſuprà num.67.* Nec aduerſantur præcitati textus, quia, vt ex eiſdem conſtat, & aduertit idem Roch. & eſt de mente aliorum, procedunt in certis quibuſdam caſibus, in quibus patroni delinquunt in eandem Eccleſiam, in qua iuſpatronatus obtinent, tunc enim abſque alia confiſcatione abſolutè amittunt ius illud etiamſi principaliter & per ſe exiſtat in fauorem eiuſdem Eccleſiæ, cui iniuria irrogata eſt, itavt in poſterum libera maneat à præſentationis onere; id quod ſecus eſt, & longè aliter ſe habet in noſtra ſpecie, & in illis caſibus, in quibus delictum non ſic committitur in Eccleſiam, in qua iuſpatronatus obtinetur, & confiſcatur vniuerſitas, villa, ſeu fundus, cui iuſpatronatus annexum proponitur.

LIBER TERTIVS.

DE DECIMIS.

TITVLVS VIII.

CLEM. Religioſi. Cap.I.

POST *n.11.* Ex hoc text. *in verſ. quid ſi* ibi, *ante ſatisfactionem condignam nullatenus abſoluendi*: iuncta gloſſ. *verb. donec, in verſ. in cap. excommunicatis*, colligitur excommunicatum donec ſatisfecerit, per ſatisfactionem non abſolui, aut liberari ad excommunicatione, ſed adhuc indigere noua abſolutione, idem ſignificant text. *in capite 1. de iudic.* ibi, *donec ſatisfactione præmiſſa fuerit abſolutus.* vbi notant Abb. & DD. communiter, vt per Deci. *libr.2. not.6.* & Alciat. *numero* 10. text. etiam *in capite quamvis* 58. vbi gloſſ. *de ſentent. excommunic.* text. ſic intelligendus, *in capite ex litteris, de conſtit.* ibi, *cùm ſatisfactionem, congruam exhibuerint, reſtitutionem obtineant* ſcilicet mediante abſolutione, *& in Clem. 2. de hæret.* poſt princ. ibi, *à qua non poſſint abſolui*, &c. *donec illis à quibus extorſerint, plenè ſatisfecerint*, &c. Iuuat ratio, quia excommunicatio ſub ea forma, *donec ſatisfeceris*, exprimit id quod tacitè ineſt à Iure ſcilicet excommunicatum fore abſoluendum, & reſtituendum communioni Eccleſiæ, cùm primum ſatisfecerit his, pro quibus excommunicationem incurrit, iuxta *d. c. ex litteris*, cum ſimilib. ſed excommunicatus purè, & ſimpliciter, licèt plenè ſatisfaciat, adhuc indiget abſolutione, quam ſatisfactio non præſtat; *c. cùm deſideres, verſ. cui, & verſ. tertio, c. à nobis* 28. *verſ. vnde cum ſeq. de ſentent excom. d. c. quamvis*, ergo idem dicendum eſt vbi excommunicatio fertur donec ſatisfecerit, & exprimi id quod ineſt ex reg. *l.2. ff. de legat.1.* cum vulgarib. Ita tenet communis ſecundùm Cou. *de ſponſal. par. 2. c.6. n.16. & in c. alma mater p.1. §.10 n.15. verſ.12. & §. 11. n.7.* Nau. *in man. c.27. n.16.* Gutier. *canon. lib. 1. c.5. n.7.* Henriq. *in ſum. p 2. lib.13. de excommũ c.29. n.2.* Quidquid contrariam ſententiã probat Paul. & Imol. quos ſequitur Cou. *d. n. 7.* Dec. *d. notab.6.* & in Papa ſub ea forma excommunicate, Alciat. *d. n.* 7. & ante omnes *gloſ.2. in c. vlt. de matrim. contract.* Pro quibus non facit quòd ſuſpenſio, & interdictum ſub ea forma donec ſatisfeceris per ſatisfactionẽ tollitur, & relaxatur, nec requiritur noua aliqua abſolutio, aut relaxatio, vt in ſuſpẽſione probat tex. *in præſenti*, iuncta gl. *d. verb. donec, & in c. presbyter. 2. in fin. 2. q. 5.* text. vbi gloſ. *verb. emendet, in c. ſi qui* 81 *diſt.* & in interdicto *c. non eſt vobis* 11. *de ſponſal.* iuncta *gl.3.* quia hac in re, ſicut & in aliis quibuſdã, differt excõmunicatio maior, à ſuſpenſionis

&

& interdicti cenſura, nam ad tollendam ſuſpenſionem, vel interdictum, nullibi iure præſcribitur forma certa, nec requiritur expreſſa abſolutio, vel relaxatio, ac ſubinde ſufficit tacita, ex reg. *l.* 3. *ff. ſi cert. pet.* quæ tacita reſultat ex illis verbis, ſuſpendo, vel interdico donec ſatisfeceris; contrà verò in excommunicatione maiori præſcribitur iure certa forma, iuxta quam excommunicatus poſt ſatisfactionem adhibita cauſæ cognitione expreſsè abſoluendus eſt, text. ſic intelligendus *in cap. ſeruetur* 11. *quæſt.* 3. ibi, *quouſque Epiſcopo ſuo viſum fuerit humaniorem circa eos ferre ſententiam*, &c. *d. cap. à nobis*, ibi, *abſolutionis autem forma*, &c. Et propterea ſicut tacita abſolutio non ſufficit, ita nec illa, quæ reſultare videtur, ex eo quòd aliquis donec ſatisfecerit, excommunicatus eſt. Iuuat ratio diſcriminis, quæ præſentit Abb. *in d. cap.* 1. *de iudic. num.* 6. & eſt de mente aliorum, quia ſcilicet excommunicatio maior multo magis nocet quàm ſuſpenſio, & Interdictum, ac cæteræ omnes pœnæ Eccleſiaſticæ, *cap. corripiantur* 24. *q.* 3: & ex communi ſententia poſt alios contra Medin. tradit Henriq. *d. lib.* 13. *c.* 1. *num.* 3. *in princ.* & excommunicatus omnino excluditur & præſcinditur ab Eccleſiæ communione, efficitúrque membrum Satanæ, cui olim viſibiliter tradebatur, *cap. omnu. cap. nihil* 11. *quæſt.* 3. Vnde Inconueniens, & abſurdum viſum eſt Eccleſiæ, excommunicatum ſic ligatum per pœnitentiam, & ſatisfactionem tacitè reconciliari, & abſque noua abſolutione reſtitui, & redire ad Eccleſiæ communionem, à qua erat omnino præciſus, id quod non ita contingit in ſuſpenſo, vel interdicto, qui cùm non ita ſiot præciſi ab Eccleſiæ communione, ſed adhuc intra illam exiſtant, minor, & ſic tacita reconciliatio ſufficit in eiſdem.

LIBER QVARTVS.

DE CONSANGVINIT. ET AFFINIT.

TITVLVS I.

CLEM. Eos qui. Cap. vnic.

AD *num.* 12. Quòd ſi excommunicatio, vel quæcumque alia cenſura, aut pœna feratur contra ſcienter fauentes, illam contrahit is, qui contra facit etiam ex ignorantia affectata talis pœnæ. Ita per hanc gloſſ. tenent Syluest. *in ſum. verb. excommunicatio* 9. *caſu* 41. *num.* 79. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. part.* 1. *lib.* 4. *c.* 9. *num.* 38. Henriq. *in ſum. lib.* 13. *de excomman. c.* 23. *num.* 3. Suar. *de cenſur. tom.* 5. *diſp.* 4. *ſect.* 10. *n.* 1. Molin. *de Inſtit. tract.* 5. *diſp.* 72. *n.* 13. Laymann. *in Theolog. morali, lib.* 1. *tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 8. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 32. *num.* 40. Sed contrarium ſuſtinent contra hanc gloſſ. idem Sanch. viſus ſe tacitè retractare, *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *n.* 38. Anguian. *de legib. lib.* 4. *controu.* 4. *n.* 18. Filliuc. *in quæſt. moral. lib. tom.* 2. *tract.* 22. *c.* 7. *num.* 205. Paſqualig. *deciſ.* 276. *num.* 4. Bonacin. *de cenſur. diſput.* 2. *quæſt.* 5. *puncto* 4. *numero* 9. *& in Bullam Cenæ tom.* 3. *diſput.* 1. *quæſt.* 2. *punct.* 4. *numer.* 9. quia verba legis pœnalis non ſunt extendenda vltrà proprium ſignificatum, ſed potiùs ſunt reſtringenda, *c. odia, de reg. iur. in* 6. qui ex ignorantia affectata aliquid facit contra legem, verè non facit ſcienter contra legem: ergo non incurrit in pœnam contra facientes ſcienter latam à lege.

LIBER QVINTVS.

DE HÆRETICIS.

TITVLVS III.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitionis Officium committi non debet niſi attingenti quadrageſimum annum.*

2 *Ex moderniori Pontificio Decreto hodiè ſufficit attigiſſe trigeſimum annum.*

3 *Ætas triginta annorum ad Inquiſitores neceſſario pro Commiſſeriis requiritur.*

4 *Excommunicatus ob non ſolutum debitum, ſi propter paupertatem ſoluere non poſſe oſtendat, abſolui debet.*

5 *Excommunicationis ſententia ob non ſolutum debitum lata, ſi de paupertate impotentiáque debitoris notoriè.*

CLEM. Nolentes. Cap. II.

AD *n.* 2. Quòd Inquiſitionis officium comitti non debet, niſi attingenti quadrageſimum annum, vltra citatos in collect. docent Ioan. Rojas *in ſingularibus Fidei, ſing.*
1 106. *num.*7. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 540. *n.*8. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. hæreſis, n.*49. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 2. *c.*5. *n.*48. Et ſi minori ætate quis ad hoc officium eligatur, electionem eſſe nullam reſoluit gloſſ. *in præſenti verb. committi*, vbi Anchar. *num.* 2. & Zabatel. *num.* 3. Moſcon. *de maieſt. milit. Eccleſ. lib.* 1. *p.* 1. *c.* 11. Homobon. de bonis *de ſtatib. p.* 1. *cap.* 8.

2 Verùm licèt hoc de Iure communi huius text. parùm difficultatis habeat, nihilominus ex alio Pontificio Decreto prædictum tempus coarctatum, & coanguſtatum extat, itavt iam hodiè annum trigeſimum attigiſſe ſufficiat, vt cauſis Fidei proponi quis, & ipſarum cognitionem ſuſcipere valeat, vt per Rojas *citato loco*. Zanard. *in direct. Theolog. p.* 1. *c.* 6. *q.* 12. Sanctatel. *de hæreſi c.* 40. *dub.* 1. Antonin. Diana *mor. reſ. p.* 4. *tr.* 8.
3 *reſ.* 54. Quam quidem triginta annorum ætatem ad inquiſitores neceſſariam pro Commiſſariis eiuſdem S. Inquiſitionis requiri meritò notant Peña *in direct. Inquiſit. p.* 3. *commento* 61. Azori. *inſtit. mor. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 18. *quæſ.* 8. Molin. *de iuſtit. tom.* 5. *tr.* 5. *diſp.* 28. *num.* 23.

Ad *num.* 20. Quòd excommunicatus ob 4
non ſolutum debitum, ſi propter paupertatem ſe ſoluere non poſſe oſtendat relaxari, ac retractari excommunicationis ſententia, abſolutioniſque proferri debet, vt per Paul. Caſtrenſ. *in l. ſi reus* 73. *num.* 9. *ff. de procurat.* vbi vnum ſingulariſſimum addit excommunicatum niſi ſoluerit vltra menſem, licèt aliquando intra menſem ſoluere, non tamen circa finem potuerit, ſi in malitia non fuit, paupertate excuſari. Mil. *in repert. verb. excommunicati non poteſt*, Azini. *in praxi iudic.* §. 3. *c.* 37. *num.* 11. Galleſſ. *ad formam obligat. Cameral. de præamb. ipſius proceſſus, verſ. reliqua de proceſſu ipſo quæſt* 36. *n.* 24 *in noua edit.* Sebaſt. Medices *de caſib. fortuit. part.* 2. *quæſt.* 4. *num.* 20. *& in tract. Mors omnia ſoluit. part.* 2. *num.* 103. *pag.* 4. *poſt med. verſ. nono excuſatur*, Franc. Viui. *deciſ.* 268 *num.* 6. *lib.* 2. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 54. *num.* 71. Pyrrh. Maur. *de ſolut. & oblat. cap.* 88. *per tot.* & præcipuè *n.* 3. Stephan. Gratian. *diſcept.*
forenſ. tom. 4. *cap.* 660. *num.* 9. *&* 10. Imò ex- 5
communicationis ſententiam in hoc caſu latam, ſi de paupertate, impotentiaque debitoris notoriè conſtet, nullam ipſo iure eſſe, informandam verò ſi notoria mendicitatis non ſit, reſoluunt Quint. Mandoſ. *in tract. de monitor. quæſt.* 37. *num.* 8. *&* 10. Theſaur. *deciſ.* 10. *num.* 5. *poſt med.* Fulu. Pacian. *loco citato.*

de Vſuris.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Fœneratores ad exhibendum ſuarum Codices rationum cenſura eccleſiaſtica ſunt compellendi.*

2 *Eccleſia in Iudæos circa quæ poteſtatem habeat, oſtenditur.*

3 *Auctoritas illa*, qui ad nos, de his qui foris ſunt, *quomodo intelligenda.*

4 *Iudæus an ſub hac Clementina contineatur? oſtenditur.*

Clem. Ex graui. Cap. I. §. Cæterùm

1 FOENERATORES ad exhibendum ſuarum codices rationum cenſura Eccleſiaſtica ſunt compellendi, vt probat text. in preſenti. Sed an ſub illius diſpoſitione, verbi, rationéve; Iudæus contineatur, multum diſceptatum. In quo dubio Læl.Mancin. *diſquiſit.genialium, & anniuerſar. Iuris diſput.cent. 2. cap.* 158. non dubitare affirmat Iudæos quoque conſtringi ad editionem poſſe, qui ſi fortè (quod alibî negatum) inter alienigenas fœnus permittuntur accipere, ex *Deuteron. lege cap.* 15. *&* 23. Canonica tamen cenſura, aliiſque pœnis per ſæculi Principes infligendis cohibentur, ne faciant, *cap. poſt miſerabilem, cap. quanto, de vſur.* eò autem pertinet cenſura canonis non vt Iudæi ipſi communicentur (hi enim communionem vix habent, quam amittant,) ſed vt Chriſtiani ipſi, qui cum Iudæis participant atque ita Chriſtianorum excommunicatio in Iudæos reſultet.

2 Sed obſtat quòd Canonicæ leges ad animarum ſalutem mores efformant ſubditorum, quæ res conuenire Iudæis, aliiſque infidelibus non poteſt; quid enim ad nos de his, qui foris ſunt, *cap. gaudemus, de diuort.* At Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 9. docet Eccleſiam non habere Iudæos poteſtatem quoad illa, quæ aut ſpiritualia ſunt, aut ad ea, quæ ſpiritualia non ſunt, pertinet; habere tamen quoad ea, quæ politica aliqua ratione conſtituuntur vt naturæ lex conſeruetur. Cùm itaque fœnus naturali rationi contrarium ſit, Iudæis potuiſſe ab Eccleſia prohiberi. At hercle ſi cogere Eccleſia pro imperio poteſt laicos Principes vt Iudæos coërceant ſibi ſubditos, *d. c. poſt miſerabilem, d. c. quanto,* cur Iudæos ipſos ne fœnus exerceant, cohibere non poterit? Hinc forté dictum, vſuram crimen eſſe eccleſiaſticum, ac proinde etiam infideles eccleſiaſticæ legi manere obnoxios.

Non obſtat auctoritatis illa, *Quid ad nos* 3
de his, qui foris ſunt reſpondetur enim valere hoc in his, quæ pontificis lege ſtatuuntur ad perfectum fidelium, vt intra domum, hoc eſt, Eccleſiam eorundem ſeruentur. Hinc dictum benè; *Quid ad nos de his, qui foris ſunt?* Vſura autem quia naturali iure damnatur, propterea Eccleſiæ forum ſortitur & pœnam, vt dicebatur. Et nimis durum videri poſſet melioris eſſe conditionis Iudæos, quam Chriſtianos, arg. *l. non ſolùm ff. de noxalib. actionib. l.* 3, §. 1. *ff. de donat. inter vir. & vxor.*

Quare idem Læli, Mancin. *d. cent.* 2. *cap.* 4
159. aſſerit Iudæum ſub hac Clementina lege contineri, quidquid contrarium eredebatur ab aliquibus, eo maximè argumento, quia pœna legis, hoc eſt excommunicatio ad eum non pertinet. Sed perperam, cùm ſi directò excommunicari non poteſt, poſſit certè per indirectum, vt loquuntur, ſi ſcilicet Chriſtianus excommunicetur, qui cum Iudæo participet; & hac occaſione quærit an vera illa poſitio ſit, non teneri eum lege, qui non teneatur pœna legis: & tandem in fine concludit, abſurdum itaque eſſe non teneri Iudæum lege ob id ſolum quòd non ei conueniat ſententia excommunicationis, teneri tamen, & ad præſcriptum legis edere compellitur, addita extra ordinem pœna & quidem (ſi me andiat Iudex) grauiori, *l. hos accuſare* §. *omnibus, ff. de accuſat.*

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA AD COLLECTANEA IN Extrauagantes communes.

IN LIBRVM PRIMVM.

DE ELECTIONE

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Pralati vt iuriſdictionis exercitium acquirere poſsint, non ſolùm requiritur promiſſio, ſed etiam expeditio, & tranſportatio litterurum, & eurnm oſtenſio, & praſentatio coram Capitulo.*

2 *EpiſcopalisSedes vacare dicitur donec oſtenſio litterurum noui prouiſi fiat.*

3 *Pralatus adminiſtrare non debet Eccleſiã, de qua nouè prouiſus fuit ad nominutionem Regis, donec ei faciut reuerentiam.*

4 *Pralati electi, & confirmati ad editionem litterurnm Capitulo praſtandam tenentur antequam Pralutura poſſeſsionem adipiſcantur.*

5 *Cardinales S. Rom. Eccleſ. in Epiſcopos, vel Archiepiſcopos electi ante oſtenſionem litterarum Capitulo praſtandam, & ante captam poſſeſsionem iuriſdictionem exercere, & beneficia conferre poſſant.*

Extrauag. Iniunctæ. I. Cap. vnic.

1 AD *n.*2. Quòd Prælati iuriſdictionis exercitium acquirere poſſint, non ſolùm requiritur promiſſio, ſed etiam expeditio & tranſportatio litterarum, & earum oſtenſio, & præſentatio coram Capitulo, vltra citatos *in collect.* docent Nauar. *cap. accepta oppoſ.*8. *n.*13. *de reſtit. ſpoliat.* Reb. *in praxi beneſ. lib.*3. *tit. de ſimonia in reſignat. n.*31. & 40. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloſſ.* 15. §. 2. *ex num.*83. Nicol. Garc. *de beneſ. p.*5. *c.*4. §. 3. *num.*251. *cum ſeqq.* Lotter. *de re beneſ. lib.*1. *quaſt.*27. *num.*30. *cum ſeqq.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.*127. *ex num.*47. Fragoſo *de regimine Reip. pur.*1. *lib.*4. *diſp.*10. §. 2. *num.*154. *verſ & probatur, de eccleſiaſticis*, me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrameutorum edit. tit.*2. *reſ.*
3. *n.*7. vbi *num.*8. cum Didaco Perez tenet 2
quòd donec oſtenſio litterarum fiat, adhuc Epiſcopalis Sedes vacare dicitur, itavt de illa prouiſus iuriſdictionales actus interim exercere nequeat, nec illi tanquam Prælato obediendum ſit, & *à n.*9. *cum ſeqq.* multis auctoritatibus probat nòn debere Prælatum adminiſtare donec Regi faciat reuerentiam, & refert practicam & ſtylum editionis litterarum, quam faciunt Prælati in Regio Conſilio Cameræ, & executorialium, quæ conceduntur pro executione litterarum Apoſtolicarum.

Ad *num.*5. Quòd hic text. quatenus arctat Prælatos electos, & confirmatos ad

edtio

editionem litterarum Capitulo præſtandam antequam Prælaturæ poſſeſſionem
5 adipiſcantur, non comprehendat S. R. E. Cardinales in Archiepiſcopos, vel Epiſcopos electos, itavt illius diſpoſitione non obſtante poſſint conferre beneficia & iuriſdictionem exercere, ante captam poſſeſſionem, & oſtenſionem litterarum, & vltrà per me citatos, idem tenent Bellencin. *in tract. de charitatiuo ſubſidio q.*66. Selu. *de benef part.*2. *q.*3. *num.*46. *verſ. octauum priuilegium*, Melch. Lorther. *de re benef. lib.*1. *q.*27. *n.*32. Antonin. Diana *moral. reſolut. p.*5. *tract.*2. *de dignit. & priuileg. Cardinal. reſol.*47. quos refert me citato in hoc loco Pareja *d. tit.*2. *reſol.*3. *num.*25. licèt ipſe *à num* 27. *cum multis ſeqq.* contrarium de Iure verius eſſe oſtendere nitatur.

De Maioritate, & obedientia.

TIT. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Auctoritas Euangelij circa duos gladios quomodo intelligenda, oſtenditur.*
2 *Gladius temporalis vltra ſpiritualem an ſit in Eccleſia.*

Extrauag. Vnam ſanctam. Cap. I.

POST *num.*2. in text. Ibi, *Ecce gladij duo hic in Eccleſia*, &c. de auctoritate Euangelij circa duos gladios, quam Pontifex hic expendit inter alia, vide Abb. *à n.*11. Dec. *n.*7. Sicul. Felin. & Aleiat. *n.*30. Quintin. *in repet. à n.*63. Nau. *in c. nouit, de iudic. notab.*3. *numer.*139. Caſtald. *de Imper. quaſt.*50 *num.*22. *cum ſeqq.* Cou. *in reg. peccatum p.*2. *§.*9. *num.*7. *verſ. tertio*, Duaren. *lib.*1. *de ſacris Eccleſiæ miniſt. cap.*4. Igne. *in tract. An Rex Franciæ recognoſcat Imperatorem n.*125. Card. Bellarmin. *in controuerſ. Catholicis controu.*3. *lib.*5. *de poteſtate Pontificis temporali cap.*5. *in princ. verſ. ſecundo, & in cap.*7. *verſ. item poteſt*, Peña *in direct. Inquiſit. p.*1. *ſuper hanc Extrauag. comment.*8. Antonin. Diana *moral. reſolut. p.*1. *tractat.*1. *reſol.*122. Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſp.*29. *col.*3. *verſ.*4. *& col. pen.* mihi videtur ex mente communi, præſertim nouiorum Pontificem hic ex ſententia S. Bernardi, à quo accepit, *lib.*4. *de conſid. ad Eugenium*, totum eſſe in oſtendendo quòd vltra gladium ſpiritualem temporalis etiam eſt in Eccleſia, non quòd ſit eo modo, quo ſpiritualis exiſtit, ſed indirectè, & minus principaliter, quatenas id exigit finis ſupernaturalis, & in ordine ad bonum ſpirituale, vt tenet communis, quam multis latè probaui *de officio, & poteſt. Epiſcopi part.*1. *tit.*3. *cap.*2. *à num.*29. in quem ſenſum docet Pontifex ſpiritualem eſſe ſuperiorem, temporalem verò inferiorem, & illi ſubiectum, inſuper illum ab Eccleſia, hunc verò pro ea, ideſt, pro conſeruatione eiuſdem, & in ordine ad finem ſupernaturalem fore exercendum, vt ſatis explicant verba text. vt aduertunt præcitati, & colligitur ex *Extrauag. meruit, de priuil. inter commun.* Quidquid aliter hanc noſtram Extrauag. intelligant alij *in d. cap. nouit*, & nonnulli citati per relatos ſuprà dum exiſtimant Pontificem in præſenti tanquam veritatem Catholicam declaraſſe, vtrumque gladium eſſe apud Romanum Pont. & Imperium ab eodem haberi, contra quam declarationem Ludouicus Imp. conſtitutionem promulgauit, qua maieſtatis reos facit, & condemnat eos, qui dixerint Imperium à Pontifice haberi, vt per Alber. & alios relatos à Deci. *d. num.*7. *verſ. ſed*, Duaren. *vbi ſupra*, & Caſtald. *d. loco à num.*3. & forraſsè, quia multi olim ſic putabant diffinitum eſſe à Bonifacio *in hac Extrauag.* ſuppoſita eorum opinione emanauit *dict. Extrauag. meruit*, quæ velut priuilegium, ſeu beneficium conſtituit Regem Galliæ, poſt hanc Extrauag. non magis ſubiici Pontifici, quàm ante illam ſubiiceretur. Auctoritas verò Euangelij *Luca* 22. *Ecce duo gladij*, &c. & ibi: *ſatis eſt*, &c. in ſenſu litterali explicatur à Theophylacto & Patribus, vt per Card. Bellarm. *d. verſ.*2. Caietan. *in ientaculo* 1. *quaſt.*2. *verſ. ad hanc, & verſ. ad obiecta*, Ianſen. *in concord. c.*133. *ad fin.* Ioan. Suarez *Epiſcop. Conimbricen. in Lucam tractat.*254. quamvis Pontifex in hac Extrauag. in ſenſu myſtico eandem auctoritatem adducat.

LIBER

LIBER TERTIVS.

DE REBVS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITVLVS VI.

SVMMARIVM.

1 *Arbores fructiferas cadere non licet conductori, emphyteutæ, vel vſufructuario.*

2 *Arbores infructiferas cadere non licet conductori, vel emphyteutæ, ſi tales ſint quæ excisa non renaſcuntur.*

3 *Pinetum non licet conductori, vel emphyteutæ cadere, quia ſemel cæſum nunquam renaſcitur, niſi eſſet deſtinatum ad cædendum.*

4 *Conductor ad longum tempus, & emphyteuta arbores ſcindendo, quæ non renaſcuntur, poſſunt expelli, & iure ſuo priuari.*

5 *Emphyteuta conductor, fructuarius, & ſimiles ex radice ſcindere non poſſunt arbores fructiferas.*

6 *Conductor ſcindere poteſt ramos, frondes, pallos, pedamenta, & arbores ſiccas, vel tempeſtate, aut vi ventorum auulſas, dũmodo iſta faciant proprij tantum vſus gratia.*

7 *Arbores ex ſylua, vel nemore cadi poſſunt à conductore pro refectione fundi, vel etiam domus ad culturam deſtinata.*

8 *Conductor arbores in caſibus permiſſis cædere poterit proprij tantum vſus gratia, & in caſu neceſſitatis.*

9 *Conductores, & emphyteutæ, ſeu vſufructuarij ſyluam extirpare, & ad culturam reducere non poſſunt.*

10 *Colono, emphyteutæ, vel fructuario non licet ſyluæ formam mutare, etiamſi ex mutatione res efficeretur melior.*

11 *Sylua cædua illa dicitur quæ cadi ſolita eſt, & ſucciſa rurſus ex radicibus, vel ſtirpibus renaſcitur.*

12 *Rector qui alienat res Eccleſiæ abſque ſolẽnitatibus hîc ſignatis manet ipſo iure beneficio priuatus.*

13 *Sententia requiritur ad hanc priuationem inducendum.*

14 *Alienatio ſi ſit vtilis Eccleſiæ, Rector Eccleſiæ, qui eam fecit, immunis manet à pœna priuationis beneficij.*

Extrauag. Ambitioſæ. Cap. vnic.

AD *n.*27. Certiſſima regula eſt 1
conductori, emphiteutæ, vel
fructuario, non ſolùm arbores
fructiferas cædere non licere,
l. in fraudem, §. *conductor ff. de iure fiſci*, iuncta
doctrina Iaſon. *in l. diuortio*, §. *ſi fundum*, *n.*2.
ff. ſoluto matr. & quæ reſolnunt Ioſeph. Ludou.
*Peruſ. deciſ.*94. *part.*2. Menoch. *conſ.*130.
*num.*4. Anguiſola *conſ.*99. Caualcan. *deciſ.*44.
*num.*72. *in princ part.*1. Cephal. *conſ.*139. *num.*
15. *lib.*1. Burſat. *conſ.*91. *numero* 3. *lib.*1. Mich.
Graſſ. §. *legatum q.*33. *in princ.* Ioan. Garc. *de
expenſ. cap.* 11. *numero* 31. & 32. Mieres *de
maior. par.*4. *quæſt.*39. *num.*5. Vincent. Carot.
de locato & conducto gradu 4. *accidentium q.*7.
numero 6. & 12. *fol.*191. D. Barboſ. *in l. diuotio*,
§. *ſi fundum*, *num.*17. & 18. *ff. ſoluto matrim.*
Caſtill. *de vſufructu cap.* 25. *num.*1. *cum ſeqq.* 2
Ciarlin. *controuerſ. forenſ. cap.*2. *per tot.* & *cap.*
51. *à princ.* Sed nec etiam infructiferas, ſi tales
ſint quæ exciſæ non renaſcuntur. DD.
in d. §. *ſi fundum*, Bald. *conſil.*290. *dub.*2. *lib.*2.
Vt in pineto, quia ſemel cæſum nunquam
renaſcitur, Mieres *d. tract. de maior. in initio* 3
*p.*2. *num.*30. Gama *deciſ.*104. D. Barboſ. *in d.*
§ *ſi fundum num.*3. Gutier. *de tutel. p.*3. *cap.*27.
*num.*6. Caſtill. *d. c.*25. *num.*52. niſi eſſet deſtinatnm
ad cædendum, Paul. de Montepico
in l. Titia cum teſt. §. *Titia cùm nuberet q.*
36. *num.*128. *ff. de legat.*2. Curt. ſen. *conſ.*71. *col.
pen.* Natt. *conſ.*601. *num.*6. *lib.*3. Gama *d. dec.*
104. Caualcan. *de vſufructu mulieri relicto n.*
146. & *d. deciſ.*44. *num.*52. *p.*1. Vincent. Carot.
*de locato & conducto q.*7. *numer.*20. & 21. *fol.*
191. Caſtill. *d. cap.*25. *n.*6. idque ex conſuetudine,
& vſu probandum *l. item ſi fundi* 10.
§. *fin. ff. de vſufructu.* Paul. de Montepico *d.
quæſt.*36. *num.*130. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.*
22. *num.*2. Graſſ. §. *legatam quæſt.*33. *in fine verſ.
vnum tamen nota*, Caſtill. *d. cap.*25. *num.*29. 30.
& 31.

Vnde

4 Vnde conductor ad longum tempus, &
emphyteuta, & alij ius vtile in re habentes,
poſſunr expelli, & iure ſuo priuari, quia di-
cunrur proprietatem deteriotare tales ar-
bores ſcindendo, quæ non renaſcuntur. *l. in
fraudem. §. conductor*, vbi Dyn. & Barr. *ff. de
iure fiſci*, Alex. *conſ.* 118. *n.* 7. *lib.* 5. Barbat. *conſ.*
36. *dub.* 2. *n.* 13. *lib.* 2. Cæpol. *de ſeruit. ruſt cap.*
23. *n.* 14. & eſt communis opinio, vt dicit
Iaſ. *in d. §. ſi fundum, n.* 2. Roland. *conſ.* 49. *n.* 14.
lib. 2. Natt. *conſ.* 477. *num.* 7. D. Barboſ. *in d. §.
ſi fundum, n.* 3. *&* 10. Ex radice tamen ſcin-
dere non poſſunt arbores fructiferas em-
phyteuta, conductor, fructuarius, & ſimiles;
etiamſi cæſæ renaſcantur, Barr. Bard. Alex.
Iaſ. *n.* 2. D. Barboſ *num.* 10. 14. *&* 18. *in d. §. ſi*
5 *fundum*, Bald *conſ.* 290. *dub.* 2. Cæpol. *de ſer-
uit. reſtit. c.* 22. *q.* 8. Clar. *§. emphyteuſis q.* 26. Ti-
raq. *de retractu conuent. §.* 3. *gloſſ.* 1. *numero* 24.
Corbul. *de cauſis priuationis ob deteriorntio-
nem*, *n.* 2. Redoan. *de alienat. rerum Eccleſiæ*,
q. 79. *c.* 7. *n.* 3. Gutier. *de tutel. p.* 5. *c.* 27. *n.* 15. Ca-
ſtill. *d. cap.* 25. *num.* 28.

6 In vim conductionis poteſt conductor
ſcindere ramos, frondes, pallos, pedamen-
ta, & arbores (quas vulgò vocant germina-
les iuxta radices naſcentes) item arbores
ſiccas, vel tempeſtate, vel vi ventorum euul-
ſas; & ad comburendum, & ad carbonem fa-
ciendum dummodo ita faciant proprij tan-
tum vſus gratia, *l. item ſi fundi, §. fin. l. ex ſylua,
in fine, cùm l. ſeq. ff. de vſufr.* Paul de Monte-
pico *d. loco n.* 128. Maluaſ. *conſ.* 38. *n.* 6. *&* 17.
lib. 1. Corbul. *d. tit. de cauſa priuationis ob de-
teriorat. n* 29. Redoan. *d. q.* 79. *cap.* 7. *n.* 7. 16. *&*
21. D. Barboſ. *in l. ſi fundum, n.* 6. 12. *&* 13.
7 Caſtil. *d. c.* 25. *n.* 22. Sic etiam pro refectione
fundi, vel etiam domus ad culturam deſti-
natæ poſſunt aliquando arbores ex ſylua, vel
nemore cædi, non tamen ad refectionem
domus ad culturam non deſtinatæ, & multò
minus ad ædificandum de nouo, vt ex Pau-
lo de Montepico *d. §. fin. num.* 118. & Molin.
de primog. lib. 1. *c.* 22. *n.* 6. tradit D. Barboſ. *in d.
§. ſi fundum, num.* 14.

8 Quinimò nec ad prædictos fines vti pote-
rit conductor, niſi proprij tantùm vſus gra-
tia, & in caſu neceſſitatis, quando ſcilicet
aliunde non habeat, & non aliàs, *l. Proculus.
§. ſi arbores, l. arboribus, ff. de vſufructu*, Paul.
de Montepico *vbi ſuprà n.* 128. *verſ tertiò li-
mitu*, Alban. *conſ.* 55. *n.* 7. Maluaſ. *conſ.* 38. *num.* 5.
& 24. *lib.* 1. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 6.
Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 5. *num.* 6. *in princ.*
Caualcan. *de vſufr. mulieri relicto n.* 157. *in fi-
ne*; Gutier, *de tutel p.* 3. *c.* 27. *n.* 21. D. Barboſ. *in
d. §. ſi feudum, n.* 13. *verſ. neque obſtant, & n.* 14.
21. *&* 25. Caſtill. *d. c.* 25. *n.* 8. *&* 23.

Non poſſunt conductores huiuſmodi, 9
nec emphyteutæ, ſeu vſufructuarij ſyluã ex-
tirpare, & ad culturam reducere, aut ei for-
mam mutare, nec de nemore in pratum, nec
de prato in agrum, vel in culturam conuer-
tere. Ita Bald. *in l.* 1. *n.* 11. *C. de iure emphyt.* &
ibi Iaſ. *num.* 99. Beroi. *conſ.* 124. *n.* 2. *&* 4. *lib.* 1.
Beltram. *conſ.* 73. *lib.* 10. Rimin. ſen. *conſ.* 94. *n.*
51. *& conſ.* 430. *n.* 29. Rebuff. *in l. ſylua cædua*
30. *verſ.* 10 *non poteſt. ff. de verbor. ſignific.* Mo-
lin *de primog. lib.* 1. *c.* 22. *n.* 7. Redoan. *de alie-
nat. rerum Eccleſ. q.* 79. *c.* 7. *n.* 4. Corbul. *de iure
emphyt. cauſa* 13. *de priuat. ob mutatum rei for-
mam, num.* 1. D. Barboſ. *in d. §. ſi feudum, n.* 20.
& nuncupatim in colono tradunt Vincent.
Carot. *de locato & conducto. in* 4. *gradu accidẽ-
tium q.* 7. *n.* 26. *&* 27. *fol.* 121. Caſtill. *d. cap.* 25.
n. 14. *&* 15. Quod adeò verum eſt, vt nec li- 10
ceat colono, emphyteutæ; vel fructuario
ſyluæ formam mutare, etiamſi ex mutatione
res efficeretur melior, pretioſior, vtilior, vel
maioris redditus, *l. hactenus* 8. *§. fin. cum l. ſeq. l.
vſufructuarius nouum* 51. *l. æquiſſimum* 17. *§.
fructuarius, ff. de vſufr. l. fin. ff. de vſu, & habit.*
Corbul. *de iure emphyt. cauſa* 16. *num.* 2. *&* 3.
Vincent. Carot. *de locato & conducto in* 4. *gra-
du accidentium q.* 7. *n.* 26. *fol.* 191. D. Barboſ. *in
d. §. ſi fundum, num.* 20. Caſtill. *d. c.* 25. *num.* 14.
& 15.

Quæ limitantur in ſylua cædua; hæc enim 11
vt talis dicatur non ſufficit quod cædi con-
ſueuerint, & quod in hoc habeatur vt cæda-
tur, nec ſufficit quòd ſucciſa renaſcatur; ſed
vtrumque copulatiuè requiritur; nempe
quod ad hoc habeatur vt cædatur, & cædi
conſueuerit, & illius vtilitas in hoc conſi-
ſtat quod cædatur, & quod ſucciſa rurſus ex
radicibus, vel ſtirpibus renaſcatur, vt præ-
ſupponitur *in d. l. ſylua cædua* 30. *ff. de verbor.
ſignif.* Pinel. *in l. C. de bonis mat. parte* 3. *num.* 59.
Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 2. Ioan. Gar-
cia *d. expenſ. c.* 11. *num.* 31. Gutier. *de tutel. p.* 3.
n. 27. *n.* 2. *&* 5. Caſtill. *d. c.* 25. *n.* 25. *&* 42.

In text. ibi, *Ipſo facto priuati exiſtant*, &c. 12
Probat hic text. Rectorem, qui alienat res
Eccleſiæ abſque ſolemnitatibus hic ſigna-
tis manere ipſo iure beneficio priuatum, ad
quod ſententiam requiri, quia actione ex-
terna indiget hæc pœna, volunt communi-
ter DD. inter quos Nau *in man. c.* 27. *num.* 150. 13
Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. lib.* 2. *cap.* 11.
num. 41. Suar. *de legib. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 10. *&*
14. Salas *eodem tract. diſp.* 15. *ſect.* 2. *num.* 26.
& 46. Bonacin. *in ſimili tract. diſp.* 1. *quæſt.* 1.
puncto 7. *§.* 2. *n.* 16. Sanch. *in præcepta Decalo-
gi lib.* 2. *cap.* 22. *numer.* 10. à qua pœna eſſe 14
immunem, dum alienatio eſt vtilis Eccle-
ſiæ, reſoluunt Filliuc. *in quæſt. moralib. tom.* 1.
tract. 14.

Digitized by Google

tract.14.c.7.q.6.n.119.& tract.16.c.9.num.126. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.30.tr.3.* *c.6.ſect.2.n.69.& 70.* prout cum refert Diana *moral.reſol.p.1.tr.8.reſol.77.verſ.ſed hac dicta.*

LIBER QVINTVS.

DE CRIMINE FALSI.

TITVLVS VI.

Extrauag. Spondent. Cap. vnic.

POST *num.1.* Adde Chymica ars licèt phyſicè defendi poſſit, moraliter tamen improbatur, nam licèt aurum verum ex ea produci poſſit quoad externas qualitates, vt ſuſtinet Albert. Magnus, Anton. Mirandul. Bened. Pereira, Martin. Delrius, Franc. Suarez, & Raph. de la Torre, quos refert Torreblanca *de iure ſpir. lib.11.c.4.n.11.* contra Toſtat. Palat. Caſſan. Peñam, Binsfil. & alios citatos ab ipſo Torreblanca *d. loco n.10.* Nihilominus quoad intrinſecam auri perfectionem ferè vnquam pertingit, & ita contingit vt licèt hac in re multum chymici elaborauerint, & in veri auri productione acerrimis ſtudiis, ac incredibili diligentia, & cupiditate incubuerint, nemo tamen adhuc fuit præter vnum, aut alterum, quem liquidò conſtet verum aurum produxiſſe, cæteri autem decepti ſunt, & cum magna ſui iactura ſe, & artem diffamarunt; quare eos vt mendaces, fallaces, & vanitatis amatores, ac Reip. noxios damnauit Ioannes XXII. *in præſenti.* Ita Torreblanca *d. lib.11. cap.4. num.47. cum ſeqq.* hac de re nouiſſimè Machado *en ſu perfetto Confeſſor y cura de Almas, lib.2.p.3. tract.7. docum.2. n.4.* Hiſpano idiomate ſic loquitur. *Acerca del arte alquimica con laqual ſe enſeña modo de conuertir qualquiera metal en oro o plata. Algunos Autores ſon de parecer, que es arte vana y ſuperſticioſa porque iuzgan por impoßible que naturalmente ſi pueda hacer ſemejante tranſmutacion. Taßi aunque el arte alquimica ſea buena y prouechoza, para las diſtilaciones y otras coſas en quanto a conuertir los metales en oro, es muy perniecioſa a la Reipublica, porque eſſo es tã difficil que aũque ſea poßible ſe deue iuzgar con razon por impoſsible moral, y que excede las fuerças humanas, y tambien es ocaſion de muchos engaños, y de que el demonio ſe entremeta en ella. Por loqual con grauiſsimas palabras y penas la proibe Iuan XXII. Pero no obſtante lo dicho la mas probable opiniones que de ſuyo no viene a ſer ſuperſticioſa la arte alquimica ſino natural y poſſible, y que el vſo della es licito, loqual con fortiſsimos argumentos, y Doctores graues prueeia el Padre Delrio,* &c.

PRÆTER

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA AD COLLECTANEA IN Decretum Gratiani.

SVMMARIVM.

1 *Canones in volumine Decreti inſerti vim obligandi non habent.*
2 *Dicta Sanctorum Patrum, an & quando habitura ſint in Eccleſia vniuerſali vim legis? oſtenditur.*
3 *Sanctorum dicta quando praualeant ſcriptis Pontificum?*
4 *Opinio quæ praualere debet quando SS. Patres inter ſe contrary ſunt?*
5 *De Palea agit Boet. Epo.*

In Prooemium.

1 AD *n.*4. quòd Canones
in hoc volomine in-
ſerti vim obligandi non
habeant, vltra relatos
in collect. docent Franc.
Emman. *q. Regul. tom.*
2. q.6. art.2. Suar. *de le-*
gib. lib.4. c.5. n.5. Granados *in 2. part. S. Thomæ*
cõtrou.3. p.1. diſp.3. ſect.7. n.17. P. Anton. Dian.
mei amiciſſimus, cui plurimum debent
omnes moralis Theologiæ ſtudioſi, *in ſuis*
reſolut. moralib. part. 3. tract.6. reſolut. 26.
Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de*
Almas tom.1. lib.3. p.4. tract.2. docum. 3. num.1.
latè Anguian. *de legib. lib.2. controu.29. à n.4.*
vbi refert hunc librum nullibi reperiri per
Eccleſiam approbatum, & ideò vel nullam,
vel paruam auctoritatem habere.

2 Ad *n.*7. An & quando dicta Sanctorum
Patrum habitura ſint in Eccleſia vniuer-
ſali vim legis? vide latiſſimè diſputantem
Anguian. *d. lib.2. controu.29. num.18. cum ſeqq.*
vbi *n.*19. reſoluit dicta Sanctorum, quæ rece-
pit, & approbauit Gelaſius, cuius teſtimo-
nium refertur *in c. Sancta Romana 15. diſt.* in
Eccleſia vniuerſali auctoritatem habere
tam in rebus pertinentibus ad Fidem, quàm
in ſpectantibus ad mores; idque non aliter
quàm deficientibus Canonibus, limitat ta-
men ibidem *n.*22. dummodo dicta Sanctorũ 3
non fuerint retractata, *& n.*23. dummodo
etiam deciſionibus Summorum Pont. con-
traria non ſint, *& n.*31. declarat Sanctorum
dicta præualere adhuc poſſe ſcriptis Ponti-
ficum, vbi Sanctorum dictum fundatum fue-
rit aliqua auctoritate, aut teſtimonio noui,
ſiue veteris Teſtamenti, quo caſu auctori-
tas Pontificia exiſtens in contrarium non
ſolùm recipienda non erit, reſpuenda om-
nino, *& n.*35. oſtendit quænam præualere 4
debeat ſententia inter ipſos SS. Patres ſe-
cum diſſidentes, diuerſaſque immò contra-
rias fouentes opiniones.

Ad *n.9. in fine.* Adde Boër. Epon. *de Iuriſ-* 5
dict. eccleſ. tempor. q.3. a.31. pag. mihi 101. hac
de re ſic dicentem. *Quamquam ego ſubinde*
loco quidem, ſed fortaſsis vere ſolebam dicere
paleas apud Gratianum noſtrum ſic à leguleiis
quibuſdam gloſſulariis fuiſſe vocitatas, atque
prænotatas, non quòd à Gratiano capitula illa
per ſe praeclariſsima fuiſſent prætermiſſa, ſed
quòd ad loculos, & farinas, vel panem lucran-
dum, quem vocant, non multum facerent, at
liberalem dumtaxat antiquitatis eccleſiaſticæ
ſcientiam continerent à practicis iſtis parum
curatam, ideóque nec gloſſulis per illos veſtitam
quibus iſtud eſt in ore ſemper.

Ex iſtis paleas, ex illis collige grana.

Distinctio I.

Cap. Ius generale. II.

AD *fin.text.* Aduerte quòd licèt per gloſſ. *in præſenti, verb.ius generale,* aliqui teneant dari poſſe legem aliquam, cuius rario ſit ſola voluntas Principis, ex quotum numero ſunt Deci. *in rub.de Conſtit.lect.1.n.11.* Felin. *in cap. ſi quando, n.11. de reſcript.* Tiraq. *in præfat. retract. n.75.* Nihilominus contrarium verius eſt, & dicendum inſigni errote lapſam eſſe hanc gloſſam, vt præter Alphonſ. de Caſtro *in collect.* ciratum, tenent poſt S.Thom. *1.2.q.90.art.1.ad 3.*Sot. *de Iuſtit.lib.1. quæſt.1. art.1. col.pen.* Menchaq. *lib.1. controu. illuſtr. cap.40.*latè Anguian. *de legib. lib.1. controu.4. per totam,* & præcipuè *à num.6.* vbi euidenti ratione id ſuaderi ſic probar. Etenim ſi lex eſt ordinatio rationis, nullo pacto dici poſſe videtur ſolam voluntarem legiſlatoris pro ratione ſufficere: aliàs enim ſequererur quòd ceſſaret, atque deficere omnino prædicta ordinatio, ac per conſequens non eſſet lex, igitur niſi non poteſt ſola Principis voluntare, imò vlterius ratio deſiderarur, quæ legem ipſam foueat, atque iuſtificet.

SVMMARIVM.

1 *Mos eſt longa conſuetudo de moribus tantummodo tracta.*

2 *Conſuetudo accepta non differt à more.*

3 *Mos frequentiam ſignificat, & multiplicationem in actibus.*

4 *Conſuetudo eſt ius, quod moribus inſtitutum eſt.*

5 *Mores aliquando diſtributiuè, aliquando collectiuè ſumuntur.*

Cap. Mos eſt. IV.

1 MOs, inquit, Iſidor. *in præſenti, eſt longa conſuetudo de moribus tantummodo tracta.* ex qua definitione moris videtur deduci conſuetudinis definitio, nam idem per idem definitur, mos videlicet per conſuetudinem illam, quæ de moribus trahirur. Conſuetudo rurſus per morem, *in c. conſuetudine hac diſt.* Vnde oritur diſſenſio inter ſcribentes, an ex more conſuetudo fiat, an ex conſuetudine mos? ad cnius reſolntionem aduerto cùm Læl. Manc. *diſquiſit. genial.& anniuerſar.iuris diſput.cent.2.cap.107.* Conſuetudinem & iuris, & facti nomen eſſe, iuris: quo ligamur volente lege, ſi requiſita accedant legis; eſſe & facti nomen, & quidem ptimam eam ſignificationem eius nominationis eſſe, vt factum ſignificet, ſic enim ſcribit Iſidor. *in d. c. conſuetudo;* vocatur autem conſuetudo, vt facti eſt, nihil aliud denotat, quàm ſimilium actuum frequentiam, ſeu actionem, pluries à populo repetitam: nec tnnc diſtinguere oporter, an vitioſa iſta conſuetudo ſit, vel non, an rationabilis, vel irrationabilis; hæ enim diſtinctiones conſuetudini conueniunt, pro-
vt ius eſt, non provt factum ſic autem ac- 2
cepta conſuetudo non differt à more, nam
& mos frequentiam ſignificat, & multipli- 3
carionem in actibus, ſicut & vſus, eo tamen diſcrimine, quòd vſus de ſingulis actibus etiam dicitur; mos antem de ſola actuum frequentia.

Quibus præhabitis, definitiones ab Iſi- 4
doro traditæ, & facillimè explicantur, definitionis conſuetudinem ius eſſe, quod moribus inſtitutum eſt, moribus, hoc eſt, actuum frequentia & multiplicatione, vt ſic conſuctudo differat à moribus, quaſi ius à facto. Morem quoque definit vt ſit conſuetudo, hoc eſt actuum frequentia nam conſuetudinis nomine niſi factum intelligete non potuit, cùm mos etiam in facto conſiſtat; denique nomen moris explicat non per genus aliquod, ſed per aliud nomen conſuerudinis, ſed cur addit deinceps, *de moribus tantummodo tracta?* Quid, eſt, quod ait *moribus?* quid rurſus, quod ait *tantummodo?* Explicat ſic Mancinus *citato, loco.* Mores aliquando diſtributiuè ſumuntur, aliquando collectiuè, provt conſtituunt morem illum, quem conſuctudinem dicimus in facto conſiſtentem, eſt itaque mos conſuetudo *tracta de moribus*, hoc eſt, de ſingulis actibus liberis, & moralibus. Additur *tantummodo*, vt excludantur actus, qui ex legibus ſcriptis exercentur, licèt & ipſi mores appellari poſſint, cùm interdum lex appellatione moris nuncupetur, vt *in princ.& c.1.hac eadem diſt.*

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſeruatur.*

2 *Conſuetudo alia contra legem, alia ſecundum legem.*

3 *Conſuetudinis munus eſt vt legem interpretetur.*

Cap.

Digitized by Google

Cap. Conſuetudo. V.

1 AD *num.*1. Conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtirutum (ait Iſidorus) quod pro lege ſematur, cùm deficit lex; ex quibus verbis videtur ſequi oullam aliam conſuetudinem eſſe, quàm prærer legem, cùm & ſic conſuetudo contra legem, & ſecuodùm legem, licèt nonnul-
2 li, quos approbat Cooan. *comment. lib.*1. *capit.* 10. *numer.*9. exiſtimauerunt ooo eſſe conſuetudioem contra legem, ſed deſuetudioem. At verius Lælius Mancinus *diſquiſ. genialium, & vniuerſ. iuris diſput. cent.*2. *cap.*118. ait deſuerudine abrogari legem, & cootraria conſuetudine, quæ tunc haud malè defeciſſe dici poteſt. Conſuetudo verò, quæ ſecuodùm legem eſt, plus videtur confirmatio, & obedicotia iuris, quàm ius, & ſic veram conſuetudioem oon eſſe, ſunt qui teocot. Mancinus verò *citato loco*, hanc quoque conſuetudinem verè eſſe, & ab Iſidoro definitam fuiſſe affirmar. Conſuerudiois iſtius muous eſt, vt legem
3 ioterpreterur, *l. ſi de interpretatione, ff. de legib.* eam tamen, in quam dubitario incidat talis; vt eam non poſſit Iuriſcooſ. æquirate explicare, tunc enim ſola conſuetudo, aut Principis auctoritas auferre dubirationē poteſt. *l. penult. C. de legib.* Vlteriùs quærit idē Mancinus, an idem, quod ſeruatur vigore legis ambiguæ, videatur ſeruati in vim legis, ao in vim conſuetudinis? Et ſe credere ait vim cooſuetudinis, vt apertè loquirur Caliſt. *in leg. nam Imperator, Digeſt. de legibus*; ergo quaſi conſuetudo ſeruatur, non quaſi ex.

Distinctio II.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutionis nomen ſtrictè pro Principis lege deſignatur.*

2 *Conſtitutionis appellatio ad omne ius ſcriptum facilè recurrit, vel Supremi Principis illud ſit, vel inferioris.*

3 *Conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus vtentium reſeruata.*

4 *Conſuetudo redacta in ſcriptis, conſtitutio, ſiue ius vocatur.*

5 *Conſtitutionis nomen generalius eſt quàm lex.*

Cap. Conſtitutio. IV.

ISIDORVS preſſiùs acceptum Conſtirutionis nomen pro Principis lege deſignat in præſenti, 1
his verbis. *Conſtitutio, vel edictum eſt, quòd Rex, vel Imperator conſtituit, vel edicit.* Quidam legunt cum taxatiua, quòd Rex, vel Imperator tantummodo conſtituit, vel edicit: ex quo colligirur propriè, & ſtrictè Imperaroris legem Conſtitutionis nomioe appellari, Regis autem propriè edicti. Habuit verò Iſidorus, vnde eo modo definiret, & Iuſtinian. *in §. ſed & quod Principi, Inſt. de iure naturali*, de Principum placitis. Hæ ſunt, ait, quæ Conſtitutiooes appellantur, & Vlpian. de eiuſdem *in l. ff. de Conſtitut. Principum*, hæ ſunt quas vulgò Conſtitutiooes appellamus.

Largiùs verò dicta conſtitutionis ap- 2
pellatio ad omoe ius ſcriprum facilè recurrit, vel Supremi Principis illud ſit, vel ioferioris, *leg. Conſuetudo, §. cum itaque* 1. *diſtinct.* vbi Gratianus poſt Iſido-
rum, Apparet, inquit, quòd conſuetu- 3
do eſt partim redacta io ſcriptis, partim moribus taotùm vteotium reſeruata, quæ in ſcriptis redacta eſt, conſtitutio, ſiue
ius vocatur, & ſic omne ſcriptum ius 4
Conſtitutionis nomine appellarunt: quin & Iſidorus *in cap. lex, diſtinctione* 1. definiens legem quamlibet: *Lex*, inquit, *eſt conſtitutio ſcripta*, quaſi verò Conſtitu-
tionis nomen generalius ſit, quàm ipſiuſ- 5
met legis, nec dubium couſque diffundi ac dilatari, vt & inferiorum quorumcumque ordinationes ſuo ambitu contineat, veluti Legatorum, Canonicorum, Doctorum, Ciuium, &c. *cap. vlt. de officio legati, cap. cùm M. cap. cùm omnes, cap. quæ in Eccleſiarum, cap. ex litteris, de Conſtit.* Et hæc quidem reſolutio frequens, vt Cooſtitutio propriè legem ſignificet ſupremi Principis, hoc eſt, Imperatoris, impropriè verò leges alias quaſlibet, ſeu decreta. Vide Lælium Mancinum *diſquiſit. genialium & vniuerſ. iuris diſputat. cent.* 2. *cap.*148. *pag.*370. *& ſequenti.*

SVMMARIVM.

1 *Sexagenarij homines, & quinquagenariæ fæminæ lege Regia à matrimonijs retrahebantur.*

Cap. Quædam etiam leges. VI.

1 AD *numer.3.* Quòd ſexagenarij homines quinquagenariæ fœminæ lege Papia, ſiue Papea, vt alij legunt teſte Tiraquell. *in leg. connubiali, gloſſ.1. part.6. numer.20.* à matrimonio retrahebantur, teſte Vlpiano *in fragmentis tit.17. de ſolidi capacitate inter virum & vxorem*, cuius meminere Lactantius Firmianus *libro 1. de falſa relig. cap. 16.* Alexand. ab Alexandro *dierum genialium, libro 4. capite 22.* Briſſon. *lib. de iure connub. fol. mihi 32.* Tiraquell. *in dict. l. 6. numer. 20.* Paul. Pariſ. *conſ. 29. num. 1. volum. 2.* Lælii Biſciola *horarum ſucceſiuarum, lib.10. cap. 15.* Didac. Medrano *de conſenſu connubiali, capite 5. num 1. ad fin.* Stephanus Forcatulus *in cap.5. Iuriſperito, cap. 15. numer. 5* Petrus Gregorius *ſyntagm. iuris, lib.9. cap.6. numer.3.* Matth. Coler. *de alimentis, lib. 1. cap. 15. numer. 24.* Anton. Faber *in Iuriſprudentia Papin. tit.9. principij cap. 3. illat.3.* Ioan. de Pareja *in otio quadrimeſtri, part. 2. numer.25.* Sed quid hodie tenendum vide *in collect. ad c.2. de frigidis, & malef. n.6. in collect. & in addition.*

DISTINCTIO III.

Cap. Regula. II.

1 AD *numer.7. & 8.* Quòd Ius Pontificum, quaſi Ius diuinum dicatur, præter adductos *in collect.* docent Couuarru. *pract. quæſt. 31. num.2. ſub verſ. tertia verò probatio*, Menoch. *de præſumpt. lib.1. præſ.80. num. 40.* Guttierrez *canon. lib.1. c.32. numer.5. & 6.* Parlador. *lib.3. quotid. different. 12. §.2. ſub num. 13.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, in præl. num.6. & verb. ignorantia differ. 2. in fine, & verb. lex differ. 11.* Et qui ſecundùm Canones operatur, peccare non poteſt, *cap. qui peccat 23. quæſt. 4.* Abbas *in cap. filius, de Teſtament. & in cap. quia plerique, num. 17. de immun. Eccleſ.* Couarr. *citato loco*, cùm principaliter tendant ad vitanda peccata, *cap. fin. de conſuet. cap.1. de pact. cap. ſi vero 8. de iureiur.* cum pluribus adductis à Garc. Fortun. *de vltimo fine ex numer.18.* Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib.2. capit.18. numero 3.* Trullench. *in expoſit. Decalogi, lib.7. cap.6. dub.2. ſub num. 3.* Et ideò dum agitur de conſcientia, de periculo animæ, & de peccato, recurrendum eſt oculis, vt aiunt clauſis ad Ius Canonicum, Felinus *in capit. Eccleſia ſancta Maria, num.5. de conſtit.* cum aliis per me citatis *in collect. ad cap. clerici 8. n.3. de iudic.*

DISTINCTIO IV.

SVMMARIVM.

1 *Prouinciis omnibus non conuenit ipſiſmet legibus conformiter vti.*
2 *Regimen, & dominium ordinari debet ſecundum diſpoſitionem gentis.*
3 *Athenienſis populus facilè concitatur ad iram.*
4 *Leges aptari debent iuxta regionem, quibus ſcribuntur, temperiem.*
5 *Regnorum pax & tranquillitas ex iuſtitia oritur.*
6 *Propter iniuſtitias, & peccata transfert Regna de gente in gentem.*
7 *Regna, & imperia aliquando ſeneſcit.*

Cap. Erit autem lex. II.

AD *num.6.* Quia in omnibus prouinciis non poteſt nec conuenit 1
ipſiſmet legibus conformiter vti, homines, naturæque hominum diuerſorũ regnorũ ab ipſius cæli naturali procliuitate & propenſione ſunt diuerſæ, imò contrariæ pœnitus, & repugnantes. S. Thom. *lib. 4. de regimine Principum cap. 8.*
ibi, *hoc ergo ſuppoſito dicendum eſt, quod regi-* 2
men, & dominium ordinari debet, ſecundùm diſpoſitionem gentis, ſicut ipſe Philoſophus in politicis tradit. Quædam autem prouinciæ ſunt ſeruilis naturæ, & tales gubernari debent principatu etiam regali, qui autem virilis animi eſt, in audacia cordis, & in confidentia ſua intelligentia ſunt, tales regi non poſſunt, niſi principatu politico, communi nomine extendendo ipſum ad Ariſtocraticum, tale autem dominium maximè in Italia viget, vnde minus ſubiectibiles fuerunt

fuerunt ſemper propter dictam cauſam, &c.
Plutarch. *in politica*, ibi, *varij enim ſunt populo-*
3 *rum mores, varia ciuitatum ingenia, Athenien-*
ſis populus facile concitatur ad iram, at idem fa-
cile ad miſericordiam flectitur, &c. Plat. *de le-*
gibus lib. 5. Officina textor. §. 1. *in tit. populo-*
rum diuerſi mores, Alex. ab Alexandro *lib.* 4.
dierum genialium cap. 13. vbi Tiraq. Foler. *de*
cenſual. verb. ſurit moderando rigorem n. 134.
Gaſpar. Caballin. *de eo quod intereſt*, *num.* 50.
Menoch. *de arbitrariis caſu* 77. *n.* 46. *cum ſe-*
quentibus. Petrus Crinit. *de honor. diſcipl.* Bo-
lognin. *de iure & lege cap.* 10. *num.* 15. Gal-
4 liaula *de ſtatut. q.* 4. *num.* 75. Capil. *deciſ.* 130.
num. 35. *cum ſequentibus*, quia prudens legi-
ſlator, qui meritò viuendi artifex appella-
tur ab Adam. Contm. *lib.* 15. *politicorum c.* 6.
§. 2. leges aptare debet iuxta regionum,
quibus ſcribuntur, temperiem, diſpoſitio-
nem, conditionem, & capacitatem, tam
gentium, quàm locorum; nam vnaquæque,
vt ſuo ſenſu, ita & propriis ſuis conſuetudi-
nibus, legibus, & moribus abundat, vt latè,
& in propoſito Solorzan. *de iure Indiarum*
tom 1. *lib.* 2. *c.* 25. *à num.* 54. *& tom.* 2. *lib.* 1. *c.* 42.
num. 91. *cum ſequentibus*, *& cap.* 24. *à num.* 14.
Didac. de Narbona *de ætate ad omnes huma-*
nos actus requiſita, *anno decimo cum dimidio*
q. 2. *n.* 9. *cum duobus ſequentibus.*
5 Ad *num.* 25. ibi, *& ius dicitur iuſtum. quia*
ſemper iuſtum eſt, *& æquum.* Ex iuſtitia pax,
& tranquillitas regnorum oritur, Iſa. 37.
15. *Opus iuſtitia pax*, *& cultus iuſtitia ſilen-*
tium, *& ſecuritas vſque in ſempiternum.* Pro-
uerb. 25. *verſ.* 4. *&* 5. *Aufer caliginem de argen-*
to, *& egredietur vas puriſſimum*, *aufer impie-*
tatē de vultu regis, *& firmabitur iuſtitia thro-*
6 *nus eius*: alia adducit Velaſq. *in Pſal.* 100. *lib.*
3. *annot.* 3. Et propter iniuſtitias, & peccata
transfert Deus regna de gente in gentem;
& ex quinque Scripturæ locis, & multorum
teſtimonio eruditè probat Solorzan. *de iu-*
re Indiarum lib. 2. *cap.* 13. *à n.* 52. Petrus Gre-
gor *de rep. lib.* 13. *c.* 10. P. Franc. Scriba *en el*
diſcurſo 8. *de los eſtados* §. 1. non tam debel-
lantium, quam debellatorum, vt notauit
Sanctus Auguſt. *lib.* 16. *de Ciuitate Dei cap.*
43. ibi, *Ab eis duobus mirabilibus Ducibus*
(Moyſe & Ioſue) *bella etiam proſperrimè &*
mirabiliter geſta ſunt, *Deo conteſtante*, *non tam*
propter merita Hebrei, *quàm propter peccata*
earum, *quæ debellantur*, *gentium*, *illas eis pro-*
ueniſſe victorias, vt aduertit frater Ioan.
Marquez *en el gobernador Chriſtiano lib.* 2. *c.*
7 12. *in fine.* Aliquando tamen ſeneſcunt re-
gna, & imperia, & ſicut olim proſpera ex-
titerunt, nunc retroeunt, & ruunt. Seneca
epiſt. 92. Fortuna aduerſus imperia idem

habet ius, quod aduersùs impetrantes Iu-
ſtit. Lipſ. *in centur.* 3. *ad Belgas epiſtol.* 31.
magna Imperia limites ſuos habent,
ſiſtunt, retro ſunt, ruunt, *& libro* 1. *de Con-*
ſtant. capite 13. Petrus Faber *libro* 1. *ſeme-*
ſtr. capit. 8. *&* 9. Iacob. Vald. *de dignitate Re-*
gum, *Regnorumque Hiſpaniæ capit.* 12. *numer.* 9.
Solorzan. *d. lib.* 2. *cap* 2. *numero* 13. Mager. *de*
aduocatia armata cap. 1. *numero* 358. Vnde
proprium Regum officium eſt iuſtitiam
æqua lance omnibus adminiſtrare, ſi reg-
na ſua proſpera videre deſiderant, vt colli-
gitur ex ſacra Scriptura *lib.* 3. *Regum. capite*
10. *verſ.* 9. ibi, *& conſtituit te regem*, *vt faceres*
iudicium, *& iuſtitiam.* Cicer. *lib.* 2. *offic. mihi*
quidem non apud Medos ſolum, *vt ait Herodot.*
ſed apud maiores noſtros iuſtitiæ fruendæ cau-
ſa videntur olim bene morati Reges conſtituti.
Petr. Gregor. *de rep. cap* 6. *numero* 4. Valen-
zuel. *en el diſcurſo de eſtado*, *y guerra part.* 2.
conſ. 22. *num.* 51. Patrit. *de Regno lib.* 2. *c.* 1. Mo-
lin. *de Iuſt. tom.* 2. *diſput.* 66. *n.* 4. Ioan. Salgado
de Araujo *de lege Regia Portugal. diſcurſ.* 1.
n. 21. Petrus Barb. *en ſu politica tractat.* 1. *de la*
iuridica, *y verdadera razon de eſtado fol. mi-*
hi 248.

Distinctio V.

SVMMARIVM.

1 *Maſculus quadrageſimo die*, *&* 90. *fæmina animam rationalem ſuſcipit.*
2 *Corpus viri & fæminæ quo tempore formetur in vtero?*
3 *Peccatum originale contrahitur in ipſo inſtanti animationis*
4 *Peccatum originale quid ſit.*
5 Cap. firmiſſimè 2. de conſec. diſt. 4. *declaratur.*
6 *Verba Pſalmiſtæ*, & in peccato concepit me mater mea, *interpretantur.*
7 *Angeli tutela noſtræ præficiuntur in ipſo animationis inſtanti.*
8 *Angelum vnum bonum*, *& alterum malum quis à natiuitate habet*, *ſecundùm aliquorum ſententiam.*

Ad princip.

AD *numer.* 2. Quòd maſculus quadrageſimo die, & nonageſimo fœmina animam rationalem ſuſcipit, vltra citatos docent Anton. Gomez *tom.* 3. *var. capit.* 3. *num.* 32. Nauar. *in man. cap.* 15. *num.* 14. *& cap.* 27. *num.* 222. Philip.

Matth. *in l.* 187. *n.* 19. *ff. de reg. iuris* Piac. *de de-
lictu, lib.* 1. *c.* 9. *n.* 7. Barthol. Sibylla *in ſpeculo
peregrin. quaſt. cap.* 1. *q.* 5. Martin. Sanch. *in
arbore diuidui & indiuidui, cellula* 5. *verſ.
item quaro*, 1. & 2. Torrebl. *de iure ſpiritus
lib.* 5. *cap* 4 *ſect.* 1. *n.* 25. ad cuius probabilita-
tem allegari ſolet *cap.* 12. *Leuitici*, dum ibi,
quadraginta dies purificationis à maſculi-
no partu, octuaginta verò fœminino ſta-
tuuntur. De eo Abulenſ. *ibi q.* 1. *verſ. iuſsit.*
2 *autem*, ſic ſcribit. *Habent tamen (ha dies)
quandam imitationem ad ea, qua fiunt ſecun-
dùm naturam, ſcilicet, quia formatur perfe-
ctum corpus viri in vtero per quadraginta
dies; de fæmina autem iuſsit quòd maneret
mater octuaginta diebus in purificatione ſan-
guinis quia fæmina perfectè organizatur in
vtero per octuaginta dies*, &c. Etſi aliam hu-
ius præcepti non inelegantem rationem
adducat Petr. Bung. *de myſteriis numeror. n.*
3 40. *pag. mihi* 506. Cùm igitur quadrageſi-
mum conceptionis diem in maſculis, &
octuageſimum in fœminis certum anima-
4 tionis tempus indicauerit, in ipſo inſtanti
animationis eiuſmodi contrahitur origi-
nale peccatum Ratio eſt, quia peccatum
originale nihil aliud eſt, quàm quædam
culpa, vt cum S. Thom. ſentit Sebaſt Me-
dices *in ſumma peccati tit.* 1. *q.* 6. ſed nulla
culpa poteſt eſſe, niſi in anima, vt bene
probat Card. Bellarm. *tom.* 3. *contron. lib.* 4.
5 *c.* 12. Ergo neceſſariò animationis tempore,
& non antea, conceptus ea infici poterit.
Nec obſtat auctoritas Auguſt. *in c. firmiſsi-
mè* 2 *de conſecr. diſt.* 4. cuius poſteriora verba
ſuadere videntur huiuſmodi culpæ dam-
nationem homines ipſa conceptione con-
trahere, quia intelligitur non de conce-
ptione ſimplici embrionis, ſed hominis, quæ
eſt in animatione rationali, vt diuerſa ſpe-
cie, inquit Quintil. Mandoſ. *de atate minore
c.* 2. *n.* 21. & in propoſito ſentit Petr. de
Vega *in expoſitione Pſalm* 4. *pænitentialis*,
6 *verſ.* 5. *diſt.* 1. vbi illa verba, *& in peccato con-
cèpit me mater mea*, de ſecunda conceptione,
ſiue de animatione rationali accipit, quo
tempore peccati originalis, cuius Prophetæ
ſermo eſt, reatus contrahitur, antea enim
partus non eſt homo, & niſi homo, ſit ca-
pax peccati non eſt, ſicut nec virtutis, &
gratiæ.

7 Hanc tamen ſucceſſiuam formationem,
& animationum legem ſacroſanctum Chri-
ſti Domini Corpus in vtero matris non ſer-
uauit; nam quod naturæ in quadraginta
dierum ſpatio paulatim effingendum erat,
diuina virtute, & Spiritus ſancti opera mo-
mento perfectum, abſolutumque fuit: ita
Caniſ. *lib.* 3. *cap.* 22. S. Thom. 3. *p. q.* 30. *art.* 2.
Paul. Fuſc. *de Viſitatione lib.* 2. *cap.* 18. *numero* 9.
Fab. Incarnat. *in ſcrutinio ſacerd. part.* 1. *cap.* 18.
num. 9. Carranza *de partu cap* 12. *numero* 18.
idemque probabile eſſe de Virgine ſanctiſ-
ſima ex multis docet Io. Bapt. Paca *in Elu-
cidario tit.* 3. *tract.* 2. *c.* 4.

Ex eadem ratione, qua tempore anima- 8
tionis fœtus contrahitur peccatum origi-
nale, ſequitur ipſo animationis inſtanti An-
gelos tutelæ noſtræ præfici, quia ex tunc in-
cipit homo eſſe viator, & capax peccati
ſaltem originalis, ac proinde ex tunc indi-
get proprio cuſtode, qui corpus eius tuea-
tur à periculis, vt poſſit peccato originali
mundari; tum quia credibile eſt ſtatim illi
adiungi dæmonem, qui ſpecialiter nocere,
& damnum inferre procurat, & ſic ab eo tē-
pore illi Angelus deputari debet, qui peſſi-
mi ſpiritus nociua opera auertat. Ita ex aliis
P. Suar. *de Angelis c.* 17. *numero* 18. Vincent.
Belluacen. *in ſpeculo naturali lib.* 1. *cap.* 72. di-
cens probabile eſſe quòd detur ab infuſio-
ne animæ Angelus cuſtos, licèt alij non
improbabiliter aſſerant quemlibet à nati-
uitate vnum Angelum bonum, alterum
malum habere, ex Magiſt. *lib.* 2. *diſt.* 11. *cap.* 1.
S. Thom. *part.* 1. *q.* 113. *art.* 5. Vaſq. *diſput.* 245.
cap. 1. Becan. *tom.* 1. *opuſcul. opuſc.* 19. *cap.* 11.
Quintil. Mandoſ. *de minori atate capite* 1.
num. 2. Perez de Lara *in compendio vita ho-
minis cap.* 7. *num.* 67. & 68. vbi ex doctrina S.
Thom. *part.* 1. *quaſt.* 133. *art.* 5. ſubdit quòd
cùm in natiuitate fœtus ſeparetur à matre,
Angelus ei ad cuſtodiam deputatur, &
quòd puer quandiu eſt in materno vtero,
non totaliter eſt à matre ſeparatus, ſed per
quandam colligationem eſt quodammo-
do aliquid eius, ſicut & fructus pendens in
arbore eſt aliquid arboris, tamen probabili-
ter, vt idem S. Thom. inquit, probabiliter di-
ci poteſt quòd Angelus, qui eſt in cuſtodia
matris, cuſtodiat prolem in matris vtero
exiſtentem.

SVMMARIVM.

1 *Filium lactare nulli mulieri nec heroina
dedecori eſſe poteſt.*

2 *Vxorum congreſſu ab vti prohibeantur viri
à conceptionis initio vſque ad ipſius con-
cepti finitum oblationem.*

Cap. Ad eius. IV.

AD *num.* 2. Adde nulli mulieri nec he- 1
roinæ dedecori eſſe poſſe lactare fi-
lium, quem nouem menſibus in penitiſſi-
mis vteri receſſibus aluit, & quem ex pro-
priis

priis viſceribus eduxit, vt per Alber. *ſing.* 159. Tiraq. *de nobilitate cap. 20. num.* 78. Cou. *de ſponſ. p. 2. c. 8. §. 6. n.* 13. Ioan. Garc. *de expenſ. & meliorat. cap. 3. num. 29. cum ſequentibus*, Carranza *de vera humani partus deſin. cap. 3.* Mechado *en ſu perfetto Confeſſor. lib. 9. part. 5. tract. 6. docum. 6. numero* 3. Quidquid dicant Corduba de Lara *in l. ſi quis à liberis §. ſi mater num. 7. cap. 8. ff. de liber agnoſc.* Rol. *conſ. 14. num. 52. lib. 3.* Surd. *de alimentis tit. 7. q. 9. num. 26.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap. 13. num.* 60. niſi adeò pauper, & inops exiſteret, vt propria induſtria, an obſequio victum quæreret, & ſi lactation[e] vacaret, inedia periret: Benicaſ. *de privileg. paupert. q. 7. ſpec. 2. num.* 31. Ioan. Garc. *d. cap. 3. num.* 31. Coler. *de aliment. lib. 1. cap. 2. ampl. 9.*

2 Ex hoc textu notat Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita, anno 11. q. 2. n. 26.* D. Auguſtinum prohibuiſſe viros vti vxorum congreſſu à conceptionis initio vſque ad ipſius concepti finitam ablactationem, quaſi adhuc cum maternis vberibus nutritur partus, velut in vtero exiſtens credatur: nam toto eo tempore conceptus & ablactationis menſtruæ purgationes mulieribus ceſſant, certiſſimo argumento inquit Alex. Maſcar. *in pract. medic. lib. 4. c. 5. fol.* 540. fœtum & in vtero, & extra vterum illis nutriri, cui conſentit, Valleſ. *de ſacra Philoſophia c. 83. circa fin.* & Carranza *de partu c. 13. num. 15.*

Distinctio VI.

Svmmarivm.

1 *Pollutionis præviſa cauſam quando teneatur quis evitare?*

2 *Chirurgo an liceat contrectare verenda infirmi ſi eveniat ſeminis emiſſio?*

3 *Pollutio, ſive ſeminis emiſſio intrinſecè mala non eſt.*

Cap. Teſtamentum. I.

1 AD *num. 2. in fine.* Adde Araujo *in 1. 2. D. Thom. quæſt. 74. art. 10. dub. 2. corol. 3. pag.* 378. qui cum Aluarez *ibidem diſp. 146. & ſeq.* reſoluit tunc teneri hunc evitare cauſam pollutionis præviſæ, quando ſcilicet talis cauſa per ſe eſt illatiua illius, itavt non habeat per ſe alium effectum bonum, ſeu licitum, eo quòd tunc eſſet pollutio volita in cauſa libera, aut libere applicata, vt talis eſt, ac proinde ex nullo capite excuſaretur à culpa cuius ſignum eſſe ait, quod neque medicus poteſt applicare infirmo medicinam per ſe illatiuam pollutione tanquam medij ad ſanitatem ordinati, neque infirmus licitè poteſt illam ſumere, benè tamen quando talis medicina ordinatur per ſe ad alios effectus vtiles corporis, licèt ex conſequenti, & concomitanter præuideatur futura pollutio: vide Trullench. *in expoſit. Decalogi lib. 6. cap. 1. dub. 9. à num. 2.*

Poſt *num.* 4. Similiter, & ex eadem ratione licebit chirurgo contrectare verenda infirmi curationis cauſa, quantumcumque eueniat ſeminis emiſſio, quia illa manuum contrectatio applicatur ad effectum ſanitatis, quamvis alius effectus ſequatur præter intentionem, ex Llam. *in ſumm. part. 3. cap. 7. fol.* 633. Ioan de la cruz *in direct. conſcient. prac. 6. dub 9.* Azor. *inſt. moral. par. 3. lib. 3. c. 23. quæſ. 5.* Leſſ *de Iuſt. lib. 4. c. 3. dub. 14. numero* 38. quos refert, & ſequitur Ioan. 2

Sanch. *d. diſp. 21. num.* 31. Pollutio enim, ſiue emiſſio ſeminis intriſecè mala non eſt; eſt enim ex ſe & ſuaptè natura illa effuſio, ſicut excrementorum euacuatio, vt ſudor, vrina, ſanguinis fluxus, & ſimilia, abſtrahens, ab eo, quod ſit voluntaria, vel inuoluntaria, hoc eſt, quod homo actiuè, vel paſſiuè ſe gerat. Ita Ludou. Lopez *in inſtructor. part. 1. cap. 74.* Syluester *in ſumma, verb. pollutio*, Petr. de Ledeſm. *in ſumma p. 2. tract. 27. cap* 16. Nauarr. *in man. c. 16 num.* 7. Cou. *in Clem. ſi furioſus, part. 3. num. 6. verſ. igitur.* Valent. 2. 2. *diſp. 9. q. 3. punct. 3.* Vaſq. 1. 2. *tom. 1. diſp. 115. num. 7. & quæſt. 18. in opuſc. de reſtitut. cap. 3. §. 2. num. 24.* Salas 1. 2. *tom. 1. tract. 7. diſp. 6. ſect. 8. n.* 59. Filliuc. *tom 2. tract. 30. num.* 151. Sanch. *de matrim. lib. 9. diſp. 45. numer. 5. & in præcept. Decalogi lib. 1. cap. 2. num. 19. cum ſeqq.* Leſſ. *d. lib. 4. cap. 3. dub. 14. num.* 94. 101. 105. 106. Mourc *in ſumma part 4. cap. 2. §. 4. num.* 5. Ioan de la Cruz *d. de præcepto 9. dub.* 10. Coriolon. *de caſibus reſeruatis part. 2. caſu* 9. Villalob. *in ſumma tom. 2. tract. 40. diffic. 16. num.* 144. Diana *mor. reſ. p. 3. tr. 5. reſ.* 88. Machado *en ſu perfetto Confeſſor. lib. 2. p. 3. tr. 19. docum.* 10. Ioan. Sanc. *in ſelectis diſp. 21. n.* 35. Trullench. *in præcepta Decalogi, lib. 6. c. 1. dub. 8. num. 4. cum ſeqq.* 3

Distinctio IX.

Svmmarivm.

1 *Princeps legibus ſolutus eſt.*

2 *Princeps an aliquo modo ſua lege obligetur*

3 *Leges qui facit, pari maieſtate legibus obtempore debet.*
4 *Legum ſolemnibus ſolutum Principem aliqui credunt.*
5 *Principem eſſe legibus ſolutum nihil aliud videri poſſe exiſtimarunt alij, quàm penes Principem eſſe omnem poteſtatem ferendarum, abrogandarum, aut derogandarum legum.*
6 *Princeps quare dicatur ſolutus legibus vera reſponſio.*
7 *Diſtinctio de vi coactiua, & directiua.*
8 *Princeps æqualitatem ſeruare debet.*
9 *Quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe ſeruare debet.*
10 *Princeps cur dicatur in aliquibus iuribus ſolutus legibus?*

Cap. Iuſtum. II.

1 PRincipem legibus ſolutum eſſe,
probat text. *in l. Princeps, ff. de le-
gib. & in l. ex imperfecto, ff. de leg.*
3. & exornant plures *in collect.* ci-
tati, quibus addo Coch. *lib. 2. theſaur. polit.*
cap. 2. Ioan. Pareja *in otio quadrimeſtri de lege*
Iulia, numero 3. Madera *animadu. capite* 35.
Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap.* 5. O
ſuald. *ad Done. comment. lib. 1. c. 17. lit. A.* Mart.
2 Delr. *in Senec. in Hercule fur. act. 2. verſ. 399.*
latè Franc. de Amaya *obſeruat. Iuris lib. 1.*
c. 1. n. 19. cum ſeqq. quia non illum non eſt lex,
cùm ſit ipſe lex, Ariſt. 3. *polit. c. 9.* Lex, in-
quam, animata, *auth. de Conſul. in fine*: ſol-
ui itaque ſua lege debet, qui ſe ipſo ſuperior
eſſe non poteſt. Solui (inquam) ſua lege de-
bet, qui alios ſoluere ſua lege poteſt: At il-
lud conſtat, ſua lege Principem aliquo mo-
do obligari, ad not. per Sot. *de iuſt. lib. 1. q. 6. a.*
7. Cuiac. *ad l. ex hoc iure, verſ. ex hac inter-*
pretatione, ff. de iuſt. & iure, & lib. 15. obſeru.
30. Cou. *in cap. alma mater, 1. p. §. 1. num.* 14.
3 Suar. *de legib. lib. 4. cap. 35. decet enim*, ait Pau-
lus, *eum, qui leges facit, pari maieſtate legibus*
obtemperare, pari, inquit, maieſtate: nam à
ſupremo eſt dominandi iure id ipſum velle
quod non poſſis, hoc eſt, legibus ſubiici vel-
le, quibus vt princeps nequaquam ſubiici
queas. Hinc Theodoſ. *in l. digna vox, C. de*
legibus. Ea re vera, ait, *maius imperio eſt, ſub-*
4 *mittere legibus principatum.* Vnde molti plu-
res excogitarunt hac de reſolutiones: qui-
dam enim, vt ſunt Zaſ. *in d. l. Princeps num.* 3.
& ibi Corraſ. etiam *num* 3. ac Minel. *c. vlt. n.*
4. necnon Cuiac. *lib. 15. obſeru.* 30. docent le-
gibus Principem ſolutum, hoc eſt, legum
ſolemnibus, eſſe enim ſolemnia, quœ lex
in his exigat, qui infra Principem ſunt non
in Principe, qualia teſtamentorum, *l. 3. C.*
de teſtam. Alij ſolutum Principem eſſe legi- 5
bus, nihil aliud videri poſſe exiſtimant,
quàm penes Principem eſſe omnem pote-
ſtatem ferendarum, abrogandarum, aut
derogandarum legum. Sic principem legi-
mus adoptionem non iure factam confir-
mare, *l. adoptio ff. de adopt.* & matrimonium
ſtatumque liberorum non iure quæſitorum,
l. qui in prouincia ff. de ritu nupt. Et hoc qui-
dem eſt, inquit Cuiac. *d. obſeru.* 30. Princi-
pem ſupra leges eſſe. Alij, vt ſunt Græci in-
terpretes, teſte Cuiac. *d. loco*, interpretantur
de legibus pœnariis. Alij, de legibus cadu-
cariis, Iulia & Papia intelligunt, quæ erant
per ſeipſas odioſæ, ob idque facile Princeps
ab eiſdem eximebatur, per *l. quod Principi,*
ff. de leg. 2. Sed Læl. Manc. *diſquiſ. genial. &* 6
anniuerſariarum iuris diſſ. cent. 3. capite 233.
num. 5. non ſolis, inquit, legum ſolemnibus,
non Solis pœnariis, non ſolis caducariis le-
gibus ſolutus eſt Princeps, ſed legibus ge-
neraliter; indecens enim viſum eſt ac pro-
pe iniurioſum (ait ille) vt princeps, qui ſu-
premam habet regiminis poteſtatem, pari
cum cæteris conditione teneatur, & con-
trahendo, teſtando, iudicandove, aut aliud
quodlibet faciendo iuris ſui formulis allige-
tur, propriiſque obſtringatur legibus, ſeu
conſtitutionibus.
Vulgaris eſt diſtinctio S. Thom. *in 4. ſent.* 7
tit. 5. & 1. 2. q. 96. art. 5. ad 3. & recepta om-
nibus de vi directiua, vel coactiua. *Lex*, in-
quit, *eſt regula humanarum actionum*, regu-
læ autem eſt indigere, ſed habet quoque lex
cogendi vim. Ergo Princeps dicitur ſolutus
legibus, quantum ad vim coactiuam, nullus
enim propriè cogitur à ſeipſo, ſed quantum
ad vim directiuam, ſua lege Princeps obli-
gatur, *c. cum omnes, de conſtit.* Scriptum enim
eſt quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, eo-
dem vti debet: & Sapientis dicit auctoritas
Patere legem, quam ipſe tuleris. Hæc S. Thom.
quem ſequuntur, præter citatos *in Collect.*
Ferdin. de Mendoça *de pactis lib. 1. capite* 5.
n. 33. Anton. Merenda *contr. iuris lib. 2. c.* 14.
pag. 195. Simanch. *de republ. lib. 4. cap.* 15. Se-
baſt. Medic. *in cap. erit autem lex, diſt. 4. ex*
n. 34. & de legib. p. 4. q. 3. Ignat. de Villar. *in*
ſylua reſponſ. reſp. 8. n. 15. & 23. Franc. de Al-
pharo *de offic. fiſcalis gloſſ. 34. num. 10. & 11.*
Maſtrill. *de Magiſtrat. tom. 1. lib. 3. cap. 3. à*
n. 70. D. Acuña *in comment. ad hunc text.* Ma-
ri. Cutell. *de donat. tract. 1. diſſ. 2. p. 6. num.* 13.
Ioan. de Balboa *in cap. 1. de probat. c. 19. cum*
ſeqq. Anaſt. Germon. *lib. 1. animaduerſ. cap.* 1.
Paul. Chriſtian. *deciſ. 9. per tot. lib.* 1. Ioſeph.
Gonzal. *var. cap. 41. num. 11. & 12.* Ceuall.
en el arte real. c. 13. Ex Theologis Malder. *in*
1. 2. S. Thoma quæſt. 96. art. 5. col. 1. pag. 405. vbi
Granad.

Granad. *contr. 7. tr. 3. p. 1. diſp. 6. ſect. 1.* Monteſ. *diſp. 23. q. 11. diffic. 2.* Salas *diſp. 14. ſect. 2.* & Araujo *q. 97. diſp. 3. ſect. 5. diffic. 1. pag. mihi 675. cum ſeqq.* in Salmantina Imp. Lorca *ibid. to. 2. tr. de legib. diſp. 16 memb. 3.* Nicol. Serar. *to. 2. opuſc. Theolog. diſp. de legib. art. 52. pag. 40.* Layman *in Theolog. morali tr. 4. c. 9.* Becan. *in ſum. Theolog. p. 2. tr. 3. c. 6. q. 12.*

8 Inæqualitas enim eſt contra æqualitatem, quam Principes debent ſeruare non implere quod aliis præcipiunt, quod in Scribis, & Phariſæis reprehendens Chriſtus *Matth 23.* ait *Aliis grauia onera imponere, digito autem ſuo nolunt ea mouere, dicunt enim & non faciunt, &c.* Eo quòd eſſent legum interpretes, licèt non legiſlatores. Eadem quoque reprehenſio innuitur à Paulo *ad Rom. 2. Qui alios doces, teipſum non doces, qui predicas non mœchandum, mœcharis, &c.* quapropter inexcuſabilis eſt homo omnis, qui iudicat, in quo enim alium iudicas, teipſum condemnas.

9 Hoc ipſum rectè probatur Iure Canonico, & præcipuè ex hoc text. deſumpto ex Iſidoro *lib. 3. de ſummo bono c. 52.* vbi ſic dicitur. *Iuſtum eſt Principem teneri ſuis legibus,* & ex *c. cum omnes, de conſtit.* vbi ait Innoc. III. *quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe debeat vti eo,* & ex *c. pro illorum, de prabend.* vbi idem Innoc. III. *cum nobis legem imponere non debeant, quam ipſi negligunt obſeruare:* & denique ex *cap. non liceat 12. q. 2.* vbi ſtatuit Pontifex legem, qua ſeipſum comprehendi vult, nempe prædia Eccleſiæ non alienandi.

10 Non obſtat, quòd in aliquibus locis Iuris Ciuilis dicatur Principem ſolutum legibus, vt in *l. ex imperf. ff. de legat. 3.* & in *d. l. Princeps*, & aliis ſimilibus, quia in illis Imperatores, aut iuxta ſuorum Iuriſconſultorum opinionem, exemptionem à legibus, quam re vera non habent, ſibi confidenter arrogarunt, aut dumtaxat ſibi tribuerunt exemptionem, non à directione, ſed à coactione legum, quia nullus Iudex poteſt, aut debet in eos quantumvis ſuarum legum transgreſſores, condemnationis ferre ſententiam, aut pœnis à lege taxatis eos multare.

SVMMARIVM.

1 *Doctori, aut Sancto in quibus materiis magis ſtandum ſit quàm alteri.*
Hieronymo magis quàm Auguſtino creditur in interpretatione SS. Scripturarum.
2 *Auguſtino magis creditur quàm Hieronymo & Gregorio in Theologia ſcholaſtica.*
2 *Hieronymo in hiſtoriis & tranſlationibus magis creditur quàm aliis.*
4 *Omnes in omnibus præfulgere non poſſunt.*
5 *Doctori vnius profeſſionis in ea magis credendum quàm alteri, qui plures profitetur.*

Cap. Vt veterum. VI.

GLoſ. *verbo, Græci in hoc textu,* magiſtraliter voluit, vni Doctori, aut Sancto magis ſtandum eſſe, quàm alteri, attenta cuiuſque profeſſione exempli gratia, circa ſenſum, & interpretationem ſanctarum Scripturarum maior fides adhibenda eſt Hieronymo, quàm Auguſtino: & inter Auguſtinum, Hieronymum & Gregorium, 1
Auguſtino magis creditur in diſputationibus, Theologiáque concertatrice, vulgò ſcholaſtica nuncupata, Hieronymo in hiſtoriis, & translationibus ad platinam Theologiam, quam poſitiuam appellamus, ſpectantibus, Gregor. *in moralibus*, vide Machado *en ſu perfetto Confeſſor tom. 1. lib. 3. par. 4. tract. 2. documento 3. numero 2.* Cùm certum ſit non omnes in omnibus præfulgere, ſed certi in certis profeſſionibus, ex deciſ. textus in *l. 1.* ibi, *quia non omnes C. de veteri iure enucleando*, ipſaque ratio, & experientia ſic docent, quia regulariter, & vt plurimum magis in vna quàm in altera profeſſione homines inſiſtere ſolent, & ideo hanc gloſſam probarunt Lud. Roman. *in l. ſi verò §. de viro ſallene. 15. ff. ſol. matr.* & in *l. 1. § fin. ff. de verb. oblig.* Anguian. *de legibus lib. 2. controu. 29. numer. 35.* vbi *numer. 36.* ſubdit quod ſi inter Doctores eiuſdem profeſſionis alter duas partes profiteretur, duóve munera obiret, & alius alteram partem profeſſionis, ſiue artis dumtaxat exerceret, vnicam partem profeſſio tanquam magis eidem inſiſtenti maior habenda eſſet fides, & *numero 37.* ex dictis infert in praxi, quod ſi inter Doctores vtriuſque iuris circa examen alterius, negotiúmve decidendum orta fuiſſet controuerſia, ſeu excitata varietas, prævalere debeant eorum voces, qui magis verſantur in ea facultate, eſto docti, eruditíque ſint cæteri eandem facultatem profeſſi, & ſi non ita verſati.

DIST. X.

DISTINCTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Leges Ciuiles quando obtineant in foro Eccleſiaſtico.*

2 *Leges Ciuiles in ſpiritualibus parum, aut nihil poſſunt.*

3 *Pontifices non videntur approbare leges Ciuiles quantum ad cauſas matrimoniales, ſeu beneficiales.*

4 Cap. litteras, de Iuram. calumniæ *intelligitur.*

Cap. Lege. I.

1 AD *fin. text.* adde leges Ciuiles, quas Imperiales appellamus clauſæ, & contentæ in voluminibus Iuris communis, ſi Canones in materia deficiant, obtinent, & vim habent, etiam in foro Eccleſiaſtico; nam cum Pontifices maximè appellare cenſeantur leges omnes Cæſareas, quatenus conducunt ad approbandos, & ſuſtinendos Canones, *c. de capitulis, certum, cum multis ibidem hac diſt.* Canones non exiſtant in propoſito, & leges adſint non contradicentes, ſed adiuuantes ipſos Canones, videtur eum ratione coniunctum, & copulatum, vt obſeruari debeant, Canonibus deficientibus ex præſumpta Romanorum Pontificum voluntate & approbatione, qui non dedignantur vti legibus Imperialibus iuſtis, & adiuuantibus Iura Pontificia, præſertim, vbi non adſunt conſtitutiones Ecclesiaſticæ quibus oblata negotia definiri valeant. Ita Abbas *in cap. 1. n. 8. de noui operis nunc* & in *cap. Eccleſia S. Maria num. 17. de conſtit.* vbi Felix *num.* 37. Dec *num.* 27. Garc. Fortun. *de vltimo fine, illat.* 13. citati à Tiraq. *de primog. quaſt.* 44. *numero* 3.
2 Dummodo negotia huiuſmodi, in quibus leges Ciuiles, deficientibus Canonibus, obſeruari debent, temporalitatem concernant in criminalibus, ſiue ciuilibus clericorum cauſis, non ita ſi negotia ſint ſpiritualia, veluti quæ ſpectant ad matrimonia, & beneficia, circa quæ parum aut nihil poſſunt leges Ciuiles.
3 Ratio eſt, quia Pontifices Max. non videntur approbaſſe leges, quantum ad cauſas matrimoniales, ſeu beneficiales, *cap. quoniam*, ibi, *pro curſu temporalium*, &c. *hac diſt.* 10. nec affirmari poſſe videtur, quod leges laicorum Principum obtineant in foro Eccleſiæ, niſi per Canones approbata ſint, à quorum approbatione circa cauſas Eccleſiaſticas totam ſuam vim, poteſtatémque recipiunt, ex text. *in cap. litteras, de iuram. calumnia*, ibi *non ex legum diſtrictione*, &c. quamvis ibi Abbas, & communis ſchola contrarium ſentiant, illius textus literam violantes. 4

DISTINCTIO XVIII.

Cap. Placuit. X.

AD *num.* 1. Adde quinquaginta annorum ætatem ſufficere ad excuſationem publicorum munerum perſonalium, vt per Azeuedo *l.* 1. *n.* 97. *tit.* 1. *lib.* 6. *recopul.* Thom. Act *in tract. de infirmit. c.* 19. *n.* 21. Garc. Tolet *in lucerna rubricarum tit.* 49. *n.* 4. *lib.* 10. *Cod.* Domin. Taſſon. *ſuper pragm. de antefacto verſ.* 12. *obſeru.* 1. *n.* 336. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 328. *num.* 5. Peres de Lara *in compendio vita hominis cap.* 31. *n* 32. Aluarez *de priuileg. miſerabilium perſonarum q.* 18. *n.* 18. Quamvis ſeptuaginta annorum ætatem ad perſonalium munerum excuſationem neceſſariam eſſe crediderint Azeued. ſibi contrarius *in rub. n.* 10. *tit.* 14. *eod. lib.* 6. Sanc. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 37. *num.* 17. Monet. *de diſtr. quotid. p.* 2. *q.* 7. *n.* 10. *&* 11. 1

DISTINCTIO XIX.

Cap. Cleros. I.

POST *n.* 26. in textu ibi, *ſicut enim Rex à regendo.* Refert noſter Aluarez Pelag. *de planctu Eccleſia lib.* 1. *art.* 57. *in princ.* non regere, qui non corrigit ſe, & alios; & quod rectè faciendo Regis nomen tenetur peccando autem amittitur: vnde & apud antiquos tale erat prouerbium *Rex eris, ſi rectè facias, ſi non facias, non eris.* Sic etiam B. Catharina dixit Maxençio, *Si animo te rexeris, Rex eris.*

Cap. Nunc autem. VII.

AD *num.* 1. *in fine.* Vnde vulgò colligitur ipſum Chriſti Vicarium à nullo prorſus mortalium poſſe remoueri, vel condemnari, propter quod nemo ſit in terris ipſo maior, vel qui poſſit ipſius eſſe iudex, præter ſolum vel Deum, vel ſemetipſum: quo factum fuit, vt & Marcellinus

Pontifex

Pontifex in perſecutione Diocletiani metu mortis, & ex infirmitate lapſus in idolatriam facti, deinde pœnitens, ac cœtu cleri plenóque Concilio anno 300. Epiſcoporum ſordidatus comparens, ac pœnas expoſcens, nec tamen ab eodem Concilio, nec ab vllo mortalium iudicatus, ipſemet ſemetipſum iudicauerit, atque martyrio ſemet vltrò mox conſtanter obtulerit, increpato viriliter, ac animosè crudeliſſimo tyranno Diocletiano, cuius rei teſtis eſt locupletiſſimus, & antiquiſſimus præter innumerabiles alios temporum poſteriorum ſcriptores, Damaſus *in Pontificali*, coniunctis actis eiuſdem Concilij Sinueſſani *tom. 1. Concil. pag. 283. cum ſequentibus vſque ad 292.* Platina quoque videndus in eiuſdem Marcellini vita, & Sabellic. *lib. 8. Æneid. 7.* quos refert Boër. Epo *de regalibus, vel iure Principum lib. 1. n. 215.* Vide dicta *ad c. ſi Papa 40. diſt.*

Distinctio XXV.

Cap. Vnum Oratorium. III.

AD *num. 4.* quòd venialiter peccat delicioſa cibaria pauperibus præparans, vltra citatos in *collect.* docent Ioann. Bapt. Pentán. *in tract. de alimentis c. 7. n. 3. in fine*, Matth. Coller. *eod. tr. lib. 2. c. 2. n. 5*8. Surd. etiam *eod. tr. tit. 4. q. 18. n. 13.* Gaſp. Boec. *de inope debitore c. 17. n. 74.* vide quæ dixi *ad c. non cogantur 3. diſt. 41. in addit.*

Cap. Primum. VI. & vlt.

SAnctus Gregor. *homil. 17 in Euangel.* relatus *in hoc textu* vult ſine crimine debere eſſe Prælatum, qui ſubditum de crimine corripit. *Quomodo*, inquit, *Præſes Eccleſiæ poteſt auferre malum de medio eius, qui in delicto ſimili corruerit aut qua libertate corripere peccantem poteſt, cùm tacitus ſibi ipſi reſpondeat, eadem admiſiſſe, quæ corripit*; refero ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 1. tit. 2. gloſ. 3. n. 23.* vbi plura habes ad idem propoſitum conducentia; vide infrà *ad cap. precipuè 3. 11. q. 3.*

Distinctio XXVIII.

Summarium.

1 *Epiſcopus tempore, quo Epiſcopatum conſequitur, tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio, vel aliunde comparauit.*

2 *Epiſcopus compellendus eſt facere inuentarium de patrimonialibus.*

3 *Epiſcopi Regulares an de bonis patrimonialibus, & aliunde quæſitis diſponere poſſint.*

Cap. De Syracuſana. XIII.

AD *num. 2.* Quòd Epiſcopus, tempore, quo Epiſcopatum conſequitur, 1
tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio, vel alio titulo comparauit, vltra citatos *in collect. ad hunc textum*, & ad *c. 3. n. 2. de pecul. clerie.* & *de officio & poteſt. Epiſcopi p. §. 3. alleg.*
114. n. 15. docet Roland. à Valle *de inuentario* 2
q. 28. per totam, vbi tenet Epiſcopum compellendum omnino ad inuentarium, de patrimonialibus conficiendum, ne ſub vmbra patrimonij audeat vſurpare bona Eccleſiæ, aut prælaturæ ſuo tempore acquiſita, Carol. Tuſch. *practic. concluſ. lit. I. concluſ. 347. n. 37.* Maurit. de Alzedo *de præcellent. Epiſcop. dignitatis p. 1. c. 14. num. 15.* Ioan. de Solorzano *de Indiar. gubernat. tom. 2. lib. 3. c. 10. n. 3.* me citato Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum edit.*
tit. 5. reſol. 5. n. 6. vbi *n. 7. cum ſeqq.* latè diſpu- 3
tat an ad inuentarium huiuſmodi conficiendum teneantur etiam Epiſcopi Regulares, & eſto, quòd facere debeant, vt illis, ſiue monaſterio ſuo proficere poſſit hæc inuentarij confectio, quæ pendeà deciſione alterius quæſtionis, an ſcilicet Epiſcopi regulares de bonis patrimonialibus, & aliunde quæſitis diſponere poſſint, de qua vide dicta in *addit. ad collect. ſuper c. 2. de teſtam. in eiſdem collect. n. 7.* Sed quidquid ſit de hac quæſt. tenet idem Pareja *citato loco n. 13.* Prælatos, & Epiſcopos Regulares, hanc patrimonij, aut rei familiaris aliunde quæſitæ additionem facere, & inuentarium legitimè conſtructum, ſicut alios Prælatos ſeculares producere teneri, idem reſoluit Alzed. *c. 14. n. 14.* in illis verbis ab eod. Pareja relatis. *Quod etiam* (de inuentario loquitur) *Epiſcopi Regulares facere tenentur, ne monaſterium defraudetur in libris, & in aliis rebus, quas habent, tempore, quo creantur Epiſcopi, nam ſi hoc non faciunt, ſemper præſumitur omnia, quæ habent tempore mortis eſſe intuita Eccleſiæ quæſita, gloſſ. in c. ſint manifeſta 12. quæſt. 1. niſi probetur aliunde acquiſiuiſſe, vel coniectura concurrerent, ex quibus conſtaret, non ex Eccleſiæ redditibus, ſed aliunde, vel ex patrimonio habuiſſe, & quod ſemper in dubio requiritur plena probatio, quia præſumptio in fauorem Cameræ Apoſt. extat*, &c.

Distinctio XXX.

Cap. quæcunque. II.

IN text. ibi, *Quæcunque mulier Religioni iudicans, conuenire, ſibi comam amputauerit, quam Deus ad memoriam ſubiectionis illi dedit, tanquam reſoluens ius ſubiectionis, anathema ſit*: argumento horum verborum nota & tractat ſic quæſtionem Ludou. Roman. *ſing.* 600. *n.* 1. *fol.* 142. *Eſto nunc Florentia vna formoſiſſima iuuencula, quæ habet formoſiſſimum virum, quæque audita prædicatione incidit ſibi comam, vel capillos cauſa deuotionis, quæritur an per hoc ſit excommunicata ipſo iure? Dic quod hic textus eſt ſingularis 30. diſt. c. quæcunque Brixiana in ſuo diction. verbo mulier, aſſlict. in c.* 1. *§. rurſus prope finem quæ ſit prima cauſa benef. amit. Iacob. Niger in l. ſi ad inſtar. n.* 17. *C. de liber. exhib. ibi, nec licet vxori abſque conſenſu mariti ſibi capillos amputare, nam comam prolixam, ſeu copioſum habens obedientiæ ſignum retinere cenſetur*, *Guillelm. de Monte Laud. in Clem. cum ex eo verbo continentia, de ſent. excom. Tiraq. l.* 1. *connub. n.* 21. *fol.* 6.

Distinctio XXXI.

Svmmarivm.

1 *Coniugia permiſſa ſunt in Orientalibus clericis in ſacris ante ordinationem contracta, non poſt.*

2 *Clericis in ſacris conſtitutis in Eccleſia Latina ſemper fuit prohibitum contrahere matrimonium tàm poſt ordinem ſuſceptum, quàm vxores contractas retinere.*

3 *Petrus, Paulus, & cæteri Apoſtoli præter Ioannem vxores habuerunt.*

Cap. Aliter. XIV.

1 AD *num.* 2. *in fin.* Licèt in Orientalibus clericis in ſacris permiſſa ſint coniugia ante ordinationem contracta, *capite cum olim* 16. *de cler. coniug.* non tamen poſtea vxores ducere valebant, vt patet ex *ſexta Synodo in d. c. ſi quis eorum*; & ideo Græcis poſt ſuſceptum Ordinem ſacrum non licuit matrimonium contrahere S. Epiphan. *lib.* 2. *hæreſ.* 59. Sozomen. *lib.* 1. *capite* 22. Nicephor. *lib.* 8. *capite* 19. Mich. Medin. *lib.* 2. *de continentia c.* 20.
& 21. Cou. *de ſponſal. p.* 2. *c.* 6. *§.* 3. *n.* 2. Card.
Ballarm. *de clericis cap.* 21. *& lib.* 2. *de Concil.*
cap. 18. In Eccleſia autem Latina ſemper 2
fuit prohibitum Clericis non ſolum matrimonia contrahere poſt ſuſceptum Ordinem verum ante ordines contractas vxores retinere, niſi Lectoribus & Cantoribus, ex Apoſtolicis Conſtit. *can.* 27. *qui ad Clerum prouecti ſunt præcipimus, vt ſi voluerint vxores accipiant, ſed Lectores & Cantores tantummodo*: quia lex cælibatus diuina eſt ab Apoſtolorum tempore per eas promulgata. S. Dionyſ. Areopag. *de Eccleſ. Hierarch. c.* 5. S. Iſidor. *lib.* 1. *offic. c.* 2. S. Ambroſ. *lib.* 1. *c. fin.* S. Auguſt. *lib.* 2. *de adult. coniug. c.* 20. Niger. *in Numer. homil.* 23. Sot. *de iuſtit. lib.* 7. *q.* 6. *a.* 2. Non ob-
ſtat quòd Petrus Paulum, & Andream, ac 3
alios Apoſtolos præter Ioannem vxors habuiſſe, probant Tertull. *lib. de Mognogamia.* S. Ignat. *Epiſt. ad Philadeph.* Clem. Alexandrinus *Mat. lib.* 3. *& in Canone Apoſtol.* 6. ita legitur: *Epiſcopus, aut Presbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat.* S. Paulum, & alios Apoſtolos, præter S. Petrum vxores non habuiſſe aſſerunt. S. Hieron. *lib.* 1. *contra Iouin. & Pſalm.* 57. *& Epiſt. ad Euſtoch. de virginit.* S. Auguſt. *lib. de gratia, & liber. arbitrio, c.* 4. S. Epiphan. *hæreſi* 58. S. Ambroſ. *lib. de exhortatione ad Virginem.* Non obſtat auctoritas ipſius Pauli Apoſt. *ad Timoth.* 1. *c.* 3. *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum*; quia hæc verba negatiuè intelligenda ſunt, ſcilicet oporteátne Epiſcopos habeat vxores plures, vt ibi interpretantur S. Chryſoſt. & alij. Valent. *to.* 4. *diſp.* 9. *q.* 5. *punct.* 5. *§.* 2. Henriq. *in ſum. lib.* 10. *cap.* 14. Vel allegoricè, ne pluribus Eccleſiis præponantur, nam continentiam Epiſcopo ſatis commendat idem Apoſtolus *ad Tit. cap.* 1. *Oportet Epiſcopum eſſe ſobrium, iuſtum ſanctum, continentem*, &c. Minus obſtat *Can. ille Apoſtolorum* 6. quia iuſtum eſt, ne prætextu religionis, ſeu cautelæ Epiſcopus aut Presbyter, qui ante ordinationem vxorem habebat, poſtea curam vxoris abiiciat, quin debet illam alere, & prouidere, aut cautum eſt *in Conc. Turon.* 10. *can.* 8. & exponunt Vmbertus Legatus Leonis IX. *in apolog. contra Nicet.* Soto *lib.* 7. *de vnct.* 6. *quæſt.* 6. *art.* 2.

Distinctio XXXII.

Cap. Præter hoc. VI.

AD *num.* 4. Hæc gloſſ. quæ communiter recipitur per Doctores infrà citandos, probat,

probat, quod quamvis Sedes Apoſtol. non poſſit generaliter laïcis in Eccleſiaſticos iuriſdictionem concedere, & his in totum ſuam exemptionẽ adimere poteſt tamen ex iuſtis cauſis dignas cauſas etiam criminales Eccleſiaſticorum laïcis iudicibus delegare, vt per Abb. *in cap. Eccleſia S. Maria, n. 6. de conſtit.* Ozaſc. *in l. de quibus, n. 144. ff. de legib.* Segura *in direct. Iudicum Eccleſiaſt. par. 1. c. 11. n. 1.* Bobad. *in ſua polit. lib. 2. cap. 18. n. 43. cum ſeq.* Menchaq. *de ſucceſſ. creat. §. 22. n. 58. & 59.* Marta *de iuriſdict. p. 4. caſu 64. n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Mulierum tactus impudicus condemnatur.*
2 *Manus deoſculandas tradere mulieribus Religioſis non licet, maximè iuuenibus.*

Cap. Hoſpitiolum. XVII.

1 D. Hieronymus in hoc textu relatus tactum impudicum mulierum condemnat, idque eas pluribus ſacræ ſcripturæ locis. *Eccleſiaſtici 9. cum aliena muliere non ſedeas, omnino, nec accubas cum ea ſuper cubitum: ibidem 21. Qui tenet illam quaſi qui apprehendit ſcorpionem & ibidem 7. Vincula ſunt manus eius prouerb. 6. Nunquid poteſt homo ignem abſcondere;* & alio loco S. Hieron. ait, *Qui tangit carnem mulieris, non euadet ſine periculo anima ſua.* Vnde noſter Aluar. Pelag. *de planctu Eccleſia, lib. 2. art. 73. fol. 244.* dicit non eſſe tutum, maximè iuuenibus religioſis, tradere manus deoſculandas mulieribus, maximè iuuenibus, vel adoleſcentiulis, nec tenere manus complicatas cum manibus earum; quia totum corpus illorum, & illarum ignis eſt, cui debet dici à ſapiente caſtiſſimo, *Noli me tangere.*

DISTINCTIO XXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Iuuentus propria venatorum ætas.*
2 *Otium vitiis, turpitudinibuſque occaſionem præbet.*
3 *Venationibus adoleſcentes ad militiam, & res bellicas exercentur.*

Cap. Quorundam. I.

1 IN text. ibi, *Qui & iuuenis dicitur*; ergo iuuentus propria venatorum ætas eſt, vt per Cabreros *in tract. de metu lib. 2. cap.* 37. *n. 9.* Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus neceſſaria anno 18. q. 3.* vbi de hoc text. meminerunt eleganter Conrad. *poſt tr. de re ruſtica, vbi de venatione, ſol. mihi* 349. ibi, *Horum exemplo cenſent venationis diſciplinam nobilibus, & heroici generis iuuenibus haudnequaquam negligendam, quibus id per corporis robur, atatem liceret, ſiquidem hoc exercitio rebus gerendis ſtrenuos euadere, docerique ſimul, vt Xenophontis ſententia, & verbis vtar; atque hoc nocumento, primum à crapula, deſidia, ignauoque otio, quod vitiis, turpitudinibuſque ſæpè occaſionem præbet, abduci.* 2 *Deinde corpus exercitio ſalubrius, & ſartum tectum præſtare. Poſtremò heroici adoleſcentes ad militiam & res bellicas, velut tyrocinio exercentur: quandoquidem non deſunt, qui bellicæ artis partem eſſe venationem contendant, nam ſicut militem oportet ſæpè humi quieſcere, frigus, æſtum, ſitim, atque inediam perpeti, idem huic exercitio vacanti vſu venit, cumque oportet per montes aſperos, per ſyluas & dumeta feras fugientes perſequi, neque imbribus, neque viribus, aut ſomno vinci, ſubdio ſæpè noctem agere teneræ coniugis immemorem, vt Poëta canit. Adde quod conſuetudo venandi locorum reddit peritos, & ad tranſmittendum itinerum difficultates audaciores, tolerantiores,* &c. 3

DISTINCTIO XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Illiteratura totalis, & omnimoda requiritur ad inducendam inhabilitatem ad Ordines, & beneficia.*
2 *Iuuenis ſi ſciat legere, & ſpes ſit quid diſcat, non dicitur illiteratus omnino.*

Cap. Illiteratos. I.

1 POſt *n. 6.* Ad inducendam igitur inhabilitatem ad Ordines, & beneficia Eccleſiaſtica obtinẽda requiritur totalis, & omnimoda illiteratura, ſecus in eo, qui habet aliquã literaturã, quamvis modicam. Ita declarant Archid. Præpoſ. & Gemin. *in præſenti.* Lambert. *de iurepatr. l. 2. p. 1. q. 9. a. 24. n. 2. verſ. quod debet intelligi,* vbi poſt Domin *in c. præcipimus 34. diſt. & in c. fin. de tẽp. ordin. l. 6.* dicit hoc eſſe intelligendũ de omnino illiteratis, id eſt, penitus inſcio litterarum. Reb. *in prax. benef. p. 1. tit. de clericis, & à quibus & quomodo creentur, n. 27. fol. mihi* 7. dicẽs eſſe verũ ſi ſit omnino illiteratus, ſecus ſi ſciat legere, & ſit iuuenis, de quo ſpes ſit, quod ſciat, & Doctor fiat. Vnde Præp. *hic col. 1. verſ. & propterea ita declaratur,* dicit ita declarari vulgare dictum, quod

illiteratus eſt inhabilis ad beneficia, vt procedat impenitus illitetatis, & non illis, qui habent aliqua principia, & de quibus ſit ſpes proficiendi, ita etiam declarat poſt Alex. Card. & Felin. Rebuf. *in tract. de pacif. poſſeſſ. numero 215.* & clariùs cæteris Rota *deciſione 16. numero 2. & 3. libro 3. diuerſ.*

DISTINCTIO XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de Sibyllis agentes.*
2 *Sibyllæ Gentiles fuerunt.*
3 *Sibyllæ cultrices dæmonum.*
4 *Sibyllæ oracula conficta.*

Cap. Si quid veri. XIII.

1 DE Sibyllis, & earum numero, nominibus, patria, & parentibus agunt laté Lactantius, Suidas, & Ludou. Viues in S. Auguſt. *lib. de ciuitate Dei c. 23.* Conrad. Geſner. *in Onomaſt. verb. Sibylla*, Mayol. *dierum canicul. tom. 2. coll. 3.* latè Torreblanc. *de iure ſpirituali* 8. *capite 2. à princip.*
2 Sibyllæ huiuſmodi Gentiles fuerunt, & cultrices idolorum, vtpotè filiæ infidelium, quæ dæmonum ſacrificia, & ritus colebant, Plin. *lib. 1. cap. 9.* Liu. *lib. 1. decad. 5.* Lactant. *lib. 1. cap. 16.* & alij, & ſic Pythoniſſas eſſe & cultrices dæmonum tradunt ſanctus
3 Ambroſ. *ad Corinth. cap. 2.* ſanctus Thom. 2. 2. *quaſt. 172. a. 6.* Raph. de la Torre *tom. 2. de vitiis oppoſ. relig q. 5. art. 3. diſput. 3.* Vnde oracula, quæ de Chriſto Domino, & redemptionis noſtræ myſteriis earum nomine euulgantur, à poſterioribus ſcriptoribus conficta vi-
4 dentur: nam carmina, ſub quibus dicta oracula continentur, multo recentiora ſunt, & à nullo illius ſæculi auctore recenſentur; quanquam haud negem aliquid eis ſimile adumbratum fuiſſe à Sibyllis, non tamen carminibus, vt hodie apparet, exaratum, quod poſt promulgatum Euangelium, carminibus commendari potuit, vt veritas manifeſtior fieret, cum ex aduerſariis magis confirmetur, vt tradunt Franc. Picus Mirandulan. *lib 4. pranot. c. 6* Hinc. Sibyllas huiuſmodi, licet Gentiles fuiſſent, Chriſti natiuitatem, mortem, & reſurrectionem, ac alia huiuſmodi vaticinari potuerunt, S. Thom. 2 2. *q. 172. a. 6.* Martin. Delt. *diſquiſ. Magicarum lib. 4. c. 1. q. 1. & cap. 2. q. 6. ſect. 1.* Torreblanc. *d. c. 2. n. 35.*

DISTINCTIO XL.

Cap. Nos qui. II.

POſt *numero 1.* Argumento huius cap. colligit noſter Aluar. Pelag. *de planctu Eccleſiæ lib. 1. a. 42. col. 3.* quòd primatus non ſanguini debetur, ſed vitæ, & fidei claritati, & quod inutiliter regnat, qui Rex naſcitur, & non meretur, & proculdubio parentis affectum exuit, qui paruulos ſuos importabili mole ſuper terram exclnxerit, hoc enim eſt ſuffocare filios, non promouere, alendi potius ſunt, & virtutibus exercendi.

Cap. Si Papa. VI.

AD *n 45. in fin.* Aduerſus Imperarores, 1
Reges, & Principes ſeculares Sancta Romana Eccleſia, & Pontifices Maximi, qui illam pro tempore gubernarunt, non ſolùm cenſuras Eccleſiaſticas, ſed materialem etiam gladium euaginarunt, illóſque ſuis Regnis, & imperiis priuarunt, vel eorum adminiſtratione, & iuriſdictione, donec reſpicerent, prohibuerunt, vt ex multis exemplis conſtat, quæ deduci Poſſunt ex *c. Valentinianus, & ex c Hadrianus 63. diſt.* & ex *capite Conſtantinus 9. diſt. & ex 5. Sacerdotibus 11. q. 1. & ex cap. nos ſi incompetenter. 2. q. 1. & ex c. venerabilem, de elect. & ex c. nouit, de iudic. & ex c. ad Apoſtolica, de re iud. & ex c. per venerabilem, & c. cauſam qua el 2 qui filij ſint legit.* & *ex c. vnic. de ſchiſmaticis lib. 6.* & ex innumeris relatis per Palat. Rub. *de obtent. Regni Nauarræ p. 2. §. 6. & 7.* Turrec. *in ſum. de Eccleſia lib. 2. c. 114.* Albert. Pigh. *de Eccleſ. Hierarch. lib. 5. c. 14. & 15.* Bermond. *de publicis concub. verb. & ſi Regali à n. 4. cum ſeqq.* Petr. Greg. *ſynta. iuris lib. 15. c. 1. ex num. 11. & de republ. lib. 62. c. 4. & 5.* Peteg. *de iure fiſci lib. 1. titul. 2. ex num. 5.* Bobad. *in politica lib. 2. c. 17. n. 5.* Angel. Matheac. *de via & ratione iuris lib. 1. c. 34 num. 28.* Card. Bellarm. *lib. 2. de Romano Pont. c. 19. & lib. 3. c. 3. verſ. hac opinio, & lib. 4. c. 13. verſ. deinde*, vbi laté agit de depoſitione Hentic. IV. Imper. per Gregorium VII. facta, & latiùs *lib. 5. cap. 8. per tot.* vbi duodecim inſignia exempla adducit, latiſſimè Para. *libro 3. de origine inquiſi. quaſt. 1. opinion. 3.* vbi plurima congeſſit exempla, Ayala *de iure & officio belli libro 1. capite 2. numero 27.* Thom. Boz *de ſignis Eccleſia Dei. lib. 17. c. 3. & de iure Eccleſ. libert. & poteſt c. 12.*

Digitized by Google

c.12. n.2 & de Italia ſtatu contra Machiauellum. lib. 3. c.5. & 6. Anaſtaſ. Germon. *de ſacror. immunit. lib. 3. c.13. ex n.27.* Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c. 46. ex n.110. & c.47. ex n.46.* Bobad. *in politica lib.2. c.17. n.5.* Ioan. Boter. *in relat. vniuerſ. p.2. lib.4.* vbi agit de Romano Pont. *pag.234. cum ſeqq.* Rutil. Benzon. *de anno Iubilei lib.1. c.10. pag.57. & 58.* Salas *in tract. de legibus qu. 95. diſt.7. ſect.4.* Valenz. *contra Venetos p.5. ex num.236.* vſque ad *n.258.* Anguian. *de legib. lib.2. contr. 17. n.43.* Matt. *de iuriſdict. p.1. c.5. ex n.15. & c.18. ex n.5. & c.22. ex num.11. & c.23. per tot.* Calixt. Ramires *de lege Regia §.2. ex n.44.* Seraph. de Freitas *de Aſiatico Luſitanorum imperio c.6. ex num.45.* Suar. *de defenſione fidei contra Anglicana ſecta errores lib.3. cap.23. ex n.1. & lib.6. c.4. à n.17. & in tract. de Fide diſp. 20. ſect.3. à n.21. & diſp.22. ſect.8. num.2. & 7.* Duo ſunt omnium nouiſſima, primum de
2 Iulio II. Pont. Max. qui Ioannem Nauarræ Regem, & ipſius vxorem ſchiſmaticos declarauit, & Regno priuauit, vt referunt Platina, Illeſcas, & alij *in vita eiuſdem Pont.* Palat. Rub. *de obtentione Regni Nauarræ.* Ant. Nebriſſen. *de bello Nauar. lib.1. cap. 1. 2. & 3.* Garibar. *in compendio hiſtor. p.2. lib.20. c.15. & p.3. lib.29. c.4. cum ſeqq.* Hieron. Zurita, *in ſuis annal. lib.10. c.9. & 10. anno 1512.* Camil. Borrel. *de præſtantia Regis Catholici cap.46. ex n.102. & cap.47. ex n.69.* Franc. Guicciard. *lib.11. ſua hiſtoria fol. 307. col.2.* Marq. *in gubern. Chriſt. lib.1. c.27. ex pag.160.* Pineda *in monarch. lib.27. cap.8. §.3.* Valenz. *d. p.5. num. 255.* Ludou. Cabrera *in hiſtor. Philip. II. lib.5. cap.16.* Gregor. Lop. de Madera *de monarch. Hiſpan. cap.5. pag.66.* Aliud Pij V. qui Angliæ Regnum ob Iſabellæ Reginæ deteſtabiles hæreſes, & errores ab ea ademit, & Chriſtianis Principibus illud debellandi, & occupandi poteſtatem fecit, vt tradunt Sander. *de origine & progreſſu ſchiſmatic. Anglic. lib.1.* Bobadil. *d. c.17. num.5. verſ.7. en eſtos tiempos,* Camill. Borrel. *d. c.46. num.189. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Nobilitati multum deferendum.*
2 *Fidelitas nobilitatis eſt proprium attributum.*
3 *Nobilitatis proprium eſt fidem conſeruare.*
4 *delictum committere nunquam ſuſpicari poteſt de nobili.*

Cap. Illud. IX.

HÆc gloſ. huius text. allegari ſolet ad hoc, quòd nobilitati multum deferendum. Ioan. And. *in cap. conſtitutis col.2. de appell. lib.6.* Rom. *ſing.726.* And. Sicul. *conſ.92. col.4. vol.1.* vbi quòd nullus nobilis præſumitur prodere ſuum Principem, ſed potiùs præſumitur illi fidelis, Iaſon. *in l. pecunia §. fin. ff. de condict. cauſa data,* Oldrad. *conſ.92.* 1
vbi quòd fidelitas nobilitatis eſt proprium 2
attributum, & proprium eſt nobilitatis fidem non frangere, ſed conſeruare, Iaſon 3
in l. admonendi num.174. ff. de iureiur. Dec. *conſ.66. num.29.* Caſſan. *in catal. gloriæ mundi p.8. conſid.32.* Otalora *de nobilit. cap. fin. num. 20.* Menoch. *de præſumption. lib.5. præſumpt.4. num.6.* Valenzuel. *conſ.166. num.21.* Alciat. *conſ.46. num.8. lib.5.* vbi aſſerit hoc procedere in perſona egregia, ſummæque dignitatis, & nobilitatis, Honded. *conſ.33. num. 48. vol.2.* Et quòd de nobili nunquam ſuſpi- 4
cari poteſt delictum committere, Roland. *conſ.40. in fine lib.1.* Anguiz. *conſ.52. à num. 19. vol.1.* Sim. de Pretis *conſ.34. num.15. vol. 2.* Ioan. de Amicis *conſ.86. num.13. & conſ. 134. num.10.* Mar. Antonin. *var. reſol. libr.1. reſol.88. num.11.* Farin. *in praxi crimin. quæſt. 47. num.277.* Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcient. & ignor. in reſp. poſt diſt.9. n.5.* Eliſæ. Danza *in pugna Doctorum tom.1. tit. de carcerib. c.1. à numero 40.* Larrea *deciſ. 41. numero 8. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Primatum in terris qui deſiderauerit, inueniet confuſionem in Cœlis.*
2 *Princeps, officia Reip. ſolicitantibus denegare debet.*
3 *Officia Reip. nimium indebitè inhiantes peccant mort.*

Cap. Multi. XII. & vlt.

SAnctus Chryſoſtomus ſiue Auctor operis imperfecti *homil.43. in Matt. ad cap. 23.* relatus *in hoc textu* dicit, quòd quicunque deſiderauerit Primatum in terris, inueniet confuſionem in cœlo, nec inter ſeruos Chriſti computabitur, qui de primatu tractauerit: ex quo concludunt omnes Princi- 1
pem debere Reip. officia non petentibus 2
concedere, & ſollicitantibus denegare, vt per Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo duas habens filias num. 60. de teſtament.* Simaneh. *libr.6. de Republ. c.13.* Petrus Gregorius etiam *de Republ. lib.4. c.5. n.4.* Azeu.

l.1.tit.5.lib.3.Recopil. Matienſ. in dial. Prælatoris, lib.4.c.10. n.12. Bobadil. in ſua politica, lib.1.cap.3.num.65. Maſtr.de Magiſtrat.tom.1. lib.1.cap. 30. num.2. & 3. Vnde talia officia
3 prædicta nimium indebitè inhiantes,& illicitis mediis ſollicitantes peccare mort.docent S.Thom.2.2.q.131.art.1. Nauar. in man. cap.23.num.15. Syluest. in ſumma,verb.ſuperbia q.7. Menoch. de arbitr. caſu 40. Iacob. de Graff. in aureis deciſ.part.1.lib.1.cap.15. n.10. & conducit illud Tertullian. lib. de pænit. cap.11. *Illos,qui ambitu obeunt capeſſendi Magiſtratus,neque pudet, neque piget incommodis animæ, & corporis, neque incommodis tantum, verùm & contumeliis omnibus eniti in cauſa votorum ſuorum,quas non ignobilitates veſtium affectant, quæ non atra nocturnis & erudis ſalutationibus occupant.*

XIII. QVÆSTIO. XLI.

Cap. Non cogantur. III.

IN text. ibi, *Non cogantur diuites pauperum cibis veſci*, &c. Notatur ad hoc quòd diuites, nobiles, & honeſtæ cõditionis perſonæ groſſis, aut vilibus cibis vti non coguntur, ſed delicatis & ſumptuoſis vti debent, vt per Lambert. de iurepatr.lib.3.in princ.quæſt.art. 12.num.1. Lara in l.ſi quis à liberis,§. ſed ſi filius,n.46. ff. de liber. agnoſc. Ceuall. commun. quæſt.780.num 23. cum ſeqq. Surd. de aliment. tit.4. quæſt.18. num.8. Giurba ad conſuetud. Meſſanenſes cap.7.gloſſ.14.num.2.part.1.Pauperes verò, & humilis conditionis perſonæ vilibus & ruſticis vti debent cibis, l. ſeruis vrbanis 97.ff. de leg.3. l.iudices 9.C. de Epiſcop. aud. Tiraquell. de nobilit. cap.20. numero 142. & 143. cum ſeqq. Menoch. conſ.144.num.76. Surd. d.quæſt.18. num.12. Aſcan. Clemens de patria poteſt. effectu 17.num.35 & 36 Collu. de re frumentaria,lib.1.q.6.n.7.Ceual.d.q.780. num.25. Franc. à Ponte de poteſt Proreg. tit.
2 de abundantia ciuitatis, §.5.num 6. Ioan. Maria Nouar. in prax. elect. & variat. fori q.17. n.2. Giurba d.c.7 gloſſ. 14.n.2. Et quod pauperibus dare cibos delicioſos peccatum veniale eſt, dixi in collect. & in addit. ad cap. vnum orarium,n.4.diſt.25.

DISTINCTIO XLV.

SVMMARIVM.

1 *Blandimentis, non aſperitatibus ad Fidem rectam extranei ab ea producendi ſunt.*
2 *Fidelis fœmina cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire poteſt ea conditione,ſi fiat Chriſtianus.*

Cap. Qui ſyncera. III.

GRegorius Magnus lib.11.Epiſt.15. ad Paſchaſium,relatus in hoc textu, ait cupientes ſyncera intentione 1
perducere extraneos à Chriſtiana religione ad Fidem rectam,id ſtudere debere blandimentis, non aſperitatibus, refert Fr.Baſil.Pont. var.diſput.part.1.q.2.Scholaſt. cap 5 pag 138.

In gloſſ. blandimentis. Collige ex gloſſa 2
poſſe fidelem fœminam remoto quolibet iure humano cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire, ea conditione, ſi fiat Chriſtianus, vt per Syluest. verb. Iudæus q.6. Azor. inſtit mor. p.1. lib 8. c.24.verſ quæres, col 2274. Fr. Thom. à Ieſu de procuranda omnium gentium ſalute. part.1. dub 2.pag.205. Sanch. de matrim.lib.1.diſp.36. quos refert,& ſequitur Ioan. de Solorzano de Indiarum iure,tom.1.lib.2.c.18.n.45.

SVMMARIVM.

1 *Beneuolentia erga corrigendos plus agit quàm ſeueritas.*
2 *Affabilitas regimina perpetuat.*
3 *Beneuolentia habet vim conciliandi amicos ex inimicis.*
4 *Regnanti cuique quatuor conueniunt.*

Cap. Licet. IV.

GReg.IV. in Epiſtola ad Epiſcopos per Galliam,& Germaniam conſtitutos,relatus in 1
hoc text. eleganter nos admonet, quòd *plus erga corrigendos agit beneuolentia, quàm ſeueritas, plus cohortatio, quàm commінatio, plus charitas, quàm poteſtas*, &c. refero ego ipſe de officio,& poteſtate Epiſcopi.p.1.tit.2.gloſ.12. num.17. vbi à principio illius gloſſæ plura in hoc propoſito non contemnenda addu- 2
xi. Affabilitas regimina perpetuat,& maiora tribuit. Prouerb.36. *Qui dulcis eſt eloquio,maiora percipiet.* Habet hæc virtus vim conciliandi amicos etiam, & inimicis, Eccleſ.6. ibi, *Verbum dulce multiplicat amicos, & miti- 3
gat inimicos, & lingua eucharis* (gratioſa) *in bono homine abundat*, Ambroſ.2. offic.c.7. ibi, *Incredibile eſt, quantum profuerit etiam ipſis Regibus facilitas blãda affabilitatis*,& Tull.2. de offic. *Difficile dictu eſt, quantopere conciliet animos hominũ comitas, affabilitaſq; ſermonis.*

S.Thom.

S. Thom. *in opaſcul. 71. de vitiis & virt.* ibi, *Quataor ſant, qua ritè caiqae regnanti conueniunt, ſcilicet paterao regimiae ſabditos regere, meritis amicos acqairere, placabilem, atqae affabilem ſe prabere qaibaſcaaque orantibus, & cum clementia iuſtitiam miniſtrare deliaqueatibus.*

Cap. De Iudæis. V.

IN text. ibi, *qui ante iam pridem*, &c. Aduerte, quòd licèt in indirecta, & cauſatiua fidei introductione, & receptione aliquis fortè exceſſus interuenerit, cuius prætextu infidelis ipſi magis coacti, quàm ſuaſi, aut verius compulſi, quàm impulſi videri poſſint, adhuc tamen illis permitti non debet à fide ſemel ita recepta deſciſcere, quia quamvis diſciplina Chriſtiana hunc modum conuertionis grauiter prohibeat, & deteſtetur, eadem tamen religionem ipſam ſemel ſiue iure, ſiue iniuria ſuſceptam nullo modo deferendam eſſe decernit: ita Stephan. Gaet. *in repet. cap. ad limina* 30. *quaeſ.* 1. *n.* 15. Lofred. *conſ.* 48. *ſub n.* 3. *verſ. alia verò*, Philip. Paſcal. *de virib. patria poteſt. p.* 1. *c.* 7. *n.* 20. Ricciul. *de iure perſonarum extra gremium Eccleſia exiſt. lib.* 2. *c.* 35. *per tot.*

Cap. Omnis. X.

GRegorius in hoc text. elegantibus verbis nos docet, qualiter in omnibus cauſis humanitatem, & clementiam cum legis rigore miſcendam, *omnis enim*, inquit, *qui iuſtè iudicat, ſtateram in manu geſtat, in vtroque penſo iuſtitiam, & miſericordiam portat, ſed per iuſtitiam reddit peccati ſententiam, per miſericordiam peccati temperat pœnam, vt iuſto libramine quadam per aquitatem corrigat, quadam verò per miſerationem indulgeat.* Cui conſonat Iureconſult. *in l. reſpiciendam ff. de pœnis*, ibi, *reſpiciendam eſt iudicanti, ne quid aut durius, aut remiſſius conſtituatur, quàm cauſa depoſcit: neque enim aut ſeueritates, aut clementia gloria affectanda eſt, ſed perpetuo iudicio, provt quaque res expoſtulat, ſtatuendum eſt, planè in leuioribus cauſis pronniores ad lenitatem iudices eſſe debent; in grauioribus pœnis ſeueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi.* referunt Marienz. *in dialogo Relatoris p.* 3. *cap.* 66. *num.* 22. *cum ſeqq.* Didac. de Narbona *de atate ad omnes humanos actus requiſita annot.* 25. *quaſt.* 43. *num.* 16.

Distinctio XLVII.

Cap. Sicut ij. VIII.

AD *n.* 2. Quòd paupertatis fauore 1
conceſſum ſit iudicis officio compelli poſſe diuites, vt pauperibus ſubueniant, vltra citatos docet Cornel. Benincaſ. *de priuileg. paupert. ſpec.* 5. *in iudic. n.* 17. *cum ſeqq.* Petrus Rebuf. *de priuileg. ſcholaſt priu.* 90 *n.* 10. Tiraq. *de nobil. c.* 29. *n.* 46.

Ad *num.* 5. *in fin.* Adde quòd exiſtenti in 2
extrema neceſſitate, quilibet tenetur opem ferre, vt per Cord. de Lara *in l. ſi quis à liberis §. etſi impuberes n* 37. *ff. de lib. agnoſcen.* Petr. Roiz. *Lituan. deciſ.* 3. *n.* 296. Calixt. Ramires *de lege Regia* §. 30. *n.* 23.

Distinctio LXI.

Svmmarivm.

1 *Indigena forenſibus praferendi in prouiſionibus Parochiarum Eccleſiarum.*
2 *Probatur ex Iure Pontificio.*
3 *Oriundus non oriundo, & diœceſanus non diœceſano cateris paribus praferendus.*
4 *Probatur ex Iure ciuili, & paritatum, vt num.* 5. *& per Doctores ferè omnes n.* 6. *ac Theologos, n.* 7.
8 *Clerici potius ſunt prouidendi de beneficiis, de quorum bonis fundata fuit Eccleſia.*
9 *Indigena inducuntur facilius ad reſidentiã quàm extranei.*
10 *Originarius præſumitur ſcire mores, & conſuetudines patria ſua.*
11 *Indigena magis quàm extraneus præſumitur diligere patriam, & Eccleſiam in qua eſt enutritus.*
12 *Indigena magis quàm extranei amantur, & coluntur à populo.*
13 *Nicol. Garcia explicatur.*
14 *Indigena idoneus aptior, & melior eſt ad beneficium Curatum ſua patria.*
15 *Dignior non ſemper requiritur ille, ad beneficium Curatum qui eſt doctior, vel ſanctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior.*
16 *Dignior ad Parochialem dicitur qui rei gerenda aptior eſt.*

Cap. Nullus inuitis. XIII.

AD *numer.* 7. *in fine, noſtra ſententia*, quòd ſcilicet cùm in alia Eccleſia, vel ciuitate inuenitur aliquis dignus, præfici non debeat qui de aliena pro-

 uincia

uincia eſt, proindeque in prouiſionibus Parrochialium Eecleſiarum indigenæ forenſibus præferendi, probatur ex Iure diuino Deuteron. c. 17. Non poteris alterius gentis hominem facere Regem, qui non ſit frater tuus. quæ verba referentes idipſum tradunt S. Thom. 2 2. q. 63. a. 2. ad 4. in fine, & Sot. de iuſtit. lib. 3. q. 6. art. 2. in reſp. ad 4 pag. mihi 239. Probatur etiam ex cap. 18. Deuteron. ibi, Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies. quem textum ad hoc adducit Salzed ad Bernard c. 54. noua edit. n. 4. & Azeued. l. 14. n. 1. tit. 3. lib. 1. recopil.

2 Ex iure Pontificio, Canonicis, & Eccleſiaſticis decretis, primum à Cæleſtino Papa in præſenti. Tunc autem alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de ciuitatis ipſiùs clero, nullus (quod euenire non credimus) dignus poterit reperiri. Et hunc textum ad hoc notabilem dicit Abbas in cap. ad decorem n. 4. de inſtit. animaduertens eius rationem communem eſſe ad alia beneficia, & ſi litera de Epiſcopis tantummodo loquatur, ipſum appellat pulcherrimum ad illud Gregor. Lop. lib. 13. verbo de otio Obiſpado tit. 15. p. 1. Probat etiam text. in cap. obitum, hac eadem diſt. 61. ibi, commonemus fraternitatem
3 tuam vt nullum de alia eligi permittas Eccleſia, niſi forte inter clericos ipſius ciuitatis nullus dignus (quod euenire non credimus) poterit euenire. egregius textus in c. ne pro defectu 41. de elect. ibi, de perſona idonea ipſius quidem Eccleſia, vel alterius, ſi digna non reperiatur in illa, Canonici prouidere, quem textum notabilem etiam ad idem dicit Greg. Lop. citato loco. Ad idem eſt text. in cap. bona memoria, el 2. §. intelleximus, de poſtul. prælat. ibi, nec vellemus ei præficere alienum, &c. Optimus text. in c. fin. de cleric. pereg. Cum quibus adduci ſolet text. in c. hortamur. 71. diſt. cuius hæc ſunt verba. Hortamur Chriſtianitatem veſtram iuxta ſanctorum Canonum inſtituta, vt in Eccleſiis à vobis fundatis aliunde veniens clericus non ſuſcipiatur. Item probatur ex reg. cancel. Apoſt. 16. de concurrentibus in data. ibi, & ſimiliter cæteris paribus, oriundus non oriundo, & diœceſanus non diœceſano præferantur, quam ad hoc adducunt Salzed. in d. c. 54. n. 11. Azor. inſtit. moral. p. 1. lib. 6. cap. 4. q. 25. verſ. cæterum, in fine, quo loci oriundus accipitur pro orto, vt per text. in l. aſſumptio, iuncta gloſ. ibidem verbo oriundus ff. ad municip. reſoluunt Mandoſ. ad d. reg. q. 40. num. 3. Nicol. Garc. dicens id ex ſtylo apparere de benef. p. 7. cap. 9. num. 25.

4 Ex Iure ciuili, in l. in Eccleſiis C. Epiſcopis & clericis, ibi, clerici non ex alia poſſeſſione, vel vico, ſed ex ea, vbi Eccleſiam eſſe conſtiterit, ordinentur, quem textum loqui de prouiſionibus, & collationibus beneficiorum, tenent Odofred. ibidem num. 2. Bald. numer. 1. Cou. pract. cap. 35. num. 5. Salzed. d. cap. 54. n. 4. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloſ. 9. §. 1. num. 37. Nicol. Garc. d. p. 7. cap. 9. num. 5. & fauent alia Iura in l. fin. C. de offic. Prætor. ibi, ſed hi tantummodo admittendi ſunt, vt dictum eſt, qui hic domicilium fouent, quam ad hoc ponderauit Cauall. commun. quæſt. 693. num. 36. & in l. vnic. C. non licere habit. Metrocomiæ l. 11. ibi, vt nulli extraneo illic quoquomodo poſſidendi licentia tribuatur, & in l. 2. C. de annon. ciuil. lib. eod. lib. ibi, Quam modicitionem iugiter & in perpetuum ciuibus noſtris debere conferri ſancimus, &c.

Ex ſeptem partito Iure Regio in l. 13. tit. 25. part. 1. ibi, deuen primeiramente preſentar los patronos de los hijos de la Igleſia, ſi las ourere, a tales que ſean para ello, y ſino de los otros, que ſean de aquel Obiſpado, iuncta gloſ. Greg. Lop. ibidem verb. hijos de la Igleſia, dicentis, de filiis parochianorum loquitur. 5

Ex communi ferè omnium Iuris vtriuſque interpretum reſolutione, præſertim gloſ. verb. de hoc mentionem, in cap. ſi proponente, de reſcript. ibi, idem ſi de terra illa eſt oriundus, ſimilis gloſ. in d. cap. bona el 2. verb. alienum, de poſtul. prælat. Inn. in cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. præb. ibi, iuſtum eſt, vt Epiſcopus prouideat clericis in terra propria, Odofred. in l. in Eccleſiis 11. C. de Epiſcopis & clericis num. 2. dicens, omnes Epiſcopi, & alij Prælati Eccleſiarum, qui habent beneficia conferre, debent præferre clericos, qui habent originem de illo loco, Abb. in cap. ad decorem. num. 4. de inſtit. ibi, credo tamen vbi inde geniti eſſent idonei, quod non debent poſtponi propter extraneos, & quanquam loquatur in Epiſcopis, ratio tamen textus eſt communis ad alia beneficia, & eſſet valde honeſtum & fructuoſum, vt quiſque in patria ſua beneficiaretur, vt ſic vnus non occuparet beneficia, vel ſtipendia alterius, nec daretur materia depauperandi beneficia, & inducerentur facilius ad reſidẽtiam tales indigenæ, quàm extranei, &c. idem Abbas in d. c. bona, el 2. de poſtul. prælat. not. 3. numero 16. ibi, vbi in loco reperiuntur idonei, non debet præfici extraneus, eſt enim quis honorandus, & promouendus, vbi ſuam peregit ætatem, neque debet alius obripere ſtipendia aliis debita, Bald. in l. Diuus Marcus ff. de tutor. & curat. Coſm. in proœm. pragm. ſanct. ver. exterorum, Gregor. Lopez l. 13. verbo de aquel Opiſpado tit. 15. part. 1. Paul. Pariſ. conſ. 38. num. 11. vol. 4. Roland. à Valle conſ. 47. num. 67. vol. 1. Den. reg. 202. Corraſ. de benef. part. 3. c. 15. numer. 9. Roch. de Curte de iure patron. verbo honorificum num. 47. & 48. Cæſ. 6

Lambert.

Lambert. *eodem tract. l. 2. part. 3. quaſt. 15. art. 4. & 5.* Didac. ab Aluar. Epiſcopus Abulenſ. *de Concil. p. 2.* §. 36. *fol. 92.* Mendoſ. *in reg. 16. Cancel. quaſt. 41. & 43.* Rebuf. *de nomin. q. 9. numer. 48. & 57.* Selu. *de benefic. p 3. quaſt. 26. num. 2.* Fuſc. *de viſitat. l. 2. cap. 5. num. 14.* Cou. *pract. c. 35. num. 5. in fine* Anton. Cuch. *inſtit. Canon. lib 4. tit. de elect. c. 1. num. 88.* Salzed. *d. c. 54. num. 7. 9. & 11. in fine.* Azeu. *l. 14. num. 9. tit. 13. libr. 1. recopil.* Flamin. Pariſ. *de reſign. benef. l. 5. quaſt. 7. num. 3.* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ. 3. princ. n. 72.* Mieres *de maior. p. 1. quaſt. 11. num. 89. cum ſeqq. & quaſt. 57. n 100.* Zerola *in praxi Epiſcop. p. 1. verb. beneficia* §. 8. Sahagun. *in cap. eam te num. 30. de reſcript.* Hojeda *de incompatibil. benef. c. 23. num. 83.* Villar. *del patronaſgo de Calataiud. p. 3. in princ. n. 7 & 8. coſtumbre 4.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 93. à n. 9.* Guttier. *conſ. 2. num. 23. & 24.* Ceuall. *commun. contra communes quaſt. 683. num. 35. & 36.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p. 1. tit. 20. num. 163.* Nicol. Garc. *d. p. 7. c. 9. ferè per tot.* Gonzal. *ad reg. 8. cancel. gloſ. 9.* §. 1. *num. 37.* ibi, *nihilo rectius eſt iure communi conſonans quod potius conferuntur beneficia clericis naturalibus, incolis, & indigenis loci, vbi beneficia conſiſtunt, ſecundum cuiuſque eruditionem, mores, & doctrinam, quàm forenſibus, peregrinis, & extraneis.*

7 Ex Theologis S Thom. 2 2. *quaſt. 63. art. 2. ad 4.* Sot. *de iuſtit. lib. 3. quaſt. 6. art. 2. ante decimam concluſionem verſ. cuuſcitur autem,* Azor. *inſtit. moral. p. 2. lib. 6. cap. 4. quaſ. 25. verſ. & certè multis,* circa finem, ibi, *denique conſtans eſt omnium opinio beneficia Eccleſiaſtica eſſe oriundis, non exteris clericis conferenda,* Leſſ. *de iuſtit. lib 2. cap 34. dub. 13. num. 59.* nouiſſimè Fr. Anton. Ximenes *in peritia curationis ſtatus languentis religioſi tract. 10. art. 12. n. 5.*

8 Quorum ſententia multis, ſed his potiſſimum probatur rationibus. Prima, quia in prouiſionibus beneficiorum, illi omnibus præferendi, de quorum bonis, Eccleſiæ, & beneficia fundata, gloſ. *verb. ſine poſſeſſione in c. neminem 70. diſt.* ibi, *quia potius ſunt illi clerici inſtituendi, de quorum bonis fundata eſt Eccleſia,* &c. quam gloſſam extollunt atque auream appellant, & contradicentem non habere affirmant Lambert. *de iurepatron. part. 3 lib. 2. art. 4. quaſt. 5. numero 9.* Roch. *eod. tract. verbo honorificum quaſt. 18. numero 46.* Barbat. *conſ. 23. libro 1.* Gregorius Lopez *l. 13. verb. hijos de la Igleſia tit. 15. p. 1.* Azeued. *d. l. 14. numero 12. titul. 3. libro 1, recept.* Azor. *d. libr. 6. cap 4. quaſ. 25. verſ. & certè multis,* Salzed. *d. cap. 54. num. 4. verſ. tum fulcitur.*

Secunda ratio eſt, quia tales indigenæ inducuntur facilius ad reſidentiam, quam extranei, vt per Abb. *in d. c. ad decorem numero 4.* Sot. *d. lib. 3. quaſt. 6. ar. 2. circa decimam concluſ. & in reſponſ. ad 4. argument.* Azeued. *d. l. 14. num. 17.* Salzed. *d. cap. 54. numer. 4.* ibi, *tum quia hac potiſsima erit cauſa, propter quam homines facilius inuitentur ad reſidendum, non enim paruo aſtimandus eſt ingenitus amor, quem quiſque ad natiuum ſolum habet,* &c. Nicol. Garc. *d. p. 7. cap. 9. num. 7.* ibi, *quia facilius inducuntur ad reſidentiam indigena dulcedine patria allecti, quam extranei,* &c. Ceuall. *communium quaſt. 693. n. 35.* ibi, *quia praſumptio eſt, quod naturales, originarij melius reſident in beneficiis, quàm extranei, qui cum magna difficultate relinquunt dulcenos, & amabilem patriam, & ſic iſta ratione naturales & originarij praferri debent,* &c. 9

Tertia ratio eſt, quia originarius præſumitur melius ſcire mores, & conſuetudines patriæ ſuæ, quam forenſis, vt per Azeued. *d. l. 14. num. 26.* Ludou. Gom. *in reg. de idiom. quaſt. 1. col. 4* Salz. *d. cap. 54. num. 4. in fine,* ibi, *tum quia is diligentiſsimè, qua ad munus ſuum ſpectant, praſtabit, cùm melius patria mores, quàm exterus cognoſcat, iudicat quidem facilius de his, qua nouit, vt habetur 1. Ethicorum,* &c. 10

Quarta ratio, quia indigena magis præſumitur diligere patriam ſuam, & Eccleſiam, in qua eſt enutritus, vt docet Sanctus Thom. 2. 2. *q. 63. artic. 2. ad 4.* ibi, *ille, qui de gremio Eccleſia aſſumitur, vt in pluribus cõſueuit, eſt vtilior, quantum ad bonum commune, quia magis diligit Eccleſiam, in qua eſt nutritus,* &c. quem ſequitur Sot. *de iuſtit. & iure lib. 3. quaſt. 6. art. 20. d. 4.* ibi *cui & alteram S. Thomas cauſam ſubnectit, qua mihi eſt probatiſsima, videlicet quod plurimum vnuſquiſque propenſiorem habet animum ad ſuam propriam ciuitatem, & Eccleſiam, in qua nutritus eſt, quantique ratione vtilior eſſe poterit,* &c. Azor. *d. lib. 6. cap. 4. quaſ. 25. verſ. & certè,* ibi, *quia indigena & qui ſunt ex loco oriundi magis ipſi diligunt Chriſti gregem ſibi commiſſum,* &c. nam quilibet præſumitur diligere patriam ſuam, ex qua eſt oriundus, Alciar. *per text. ibi in l. veluti ff. de iuſt. & iure, & in tract. de praſumpt. reg. 1. praſ. 37. n. 1.* Ignat. del Villar. *in ſylua reſponſ. lib. 1. reſp. 7. p. 4. n. 20.* Mier. *de maior. p. 1. q. 51. n. 291.* 11

Quinta ratio eſt, quia indigenæ, & qui ſunt ex loco oriundi, magis amantur, & coluntur à populo, quàm exteri, & eorum virtus & doctrina eſt magis perſpecta, vt tenet Azor. *dicto libro cap. 4. quaſt. 25. verſ. & certè.* 12

Non refragatur doctrina Nicolai Garciæ 13

in d.7.p.c.9.num. 7. vbi declarat ſuam & noſtram ſententiam his verbis. *Sed hoc intelligo de honeſtate, quia valde honeſtum eſt, & fructuoſum vt quiſque in patria ſua beneficietur,* &c. quia non tantum de honeſtate, ſed etiam de iure prælatio hæc naturalium procedit, vt ex hoc cap. colligitur, & probat gloſ. celebris *verb. alia, circa finem, in cap. cum inter el 3. de elect.* ibi, *Dicat, quòd verũ eſt, quòd ita debet fieri, & honeſtum eſt, & de iure eſt,* &c. Abb. *in d. c. pro defectu, de elect. n.* 7. vbi quòd hæc prælatio procedit mero Iure inſpecto, & agnoſcit idem Nicol. Garc. *d. c.* 9. *n.* 16. ibi, *honeſtumque ſit, ac rationi, & Iuri conforme, quemquam in patria ſua beneficiari,* &c. Nec pro Nicol. Garcia facit text. *in d. c. ad decorem, de inſtit.* quia ille reſpondere videtur gloſ. *verb. alienum in d. c. bona el 2 de poſtulat. prælat.* ibi, *nec obſtat infra de inſtit ad decorem, quia illi erant omnes extranei, & qua ratione illi Veneto inſtituebantur, eadem ratione & alij, dummodo aliud impedimentum non obſtet.* Cui optimè etiam reſpondet Azor. *d. p. 2. lib 6. c. 4. quæſ. 25. verſ. ad obiecta,* his verbis, *Reſpondeo meritò ab Innoc. III. Patriarcham Conſtantinopolitanum reprehendi, non quia ad beneficia eligebat indigenas, ſed quia cùm multos ex exteris ad ſcripſiſſet, ex vna tamen Venetorum gente aſſumebat, & quia Venetos tantummodo promonebat, quaſi eis connentione, & pacto, & iure beneficia deberentur,* &c.

14 Ex quibus ſequitur naturalem idoneum ad beneficium curatum ſuæ patriæ eſſe aptiorem rei gerendæ, & meliorem, atque præſtantiorem ad illum ſtatum, vtilioremque, quantum ad bonum commune, v. ſentit S. Tho. 2. 2. q. 63. ar. 2. ad 4. ibi, *ille, de gremio Eccleſia aſſumitur, vt in pluribus conſueuit, eſſe vtilior quantum ad bonum commune, quia magis diligit Eccleſiam, in qua eſt neutritus,* ſequuntur Sot. *de iuſtit. libro* 3. *q.* 6. *art.* 2. *ad* 4. Azor. *dicto libro* 6. *cap.* 4 *q.* 25. *verſ. & certè, & verſ. ad obiecta.* ad miniſterium enim Paro-

15 chi non ſemper dicitur quis dignior ex eo quod ſit doctior, vel ſanctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior. S. Thomas 2. 2. q. 63. *artic.* 2. ibi, *contingit enim quandoque quod ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſapiens, poteſt magis conferre ad bonum cõmune,* &c. iunctis verbis, quæ paulo inferius ſequentur, ibi, *& diſpenſationes ſpiritualium principalius ordinantur ad vtilitatem communem.* &c. Cou. *in reg. peccatum part.* 2. §. 7. *numero* 4. *verſ. dignior,* ibi, *dignior verò in hac quidem diſputatione non ſimpliciter dicitur ille, qui doctior ſit, vel qui ſanctior, ſed it, qui iuxta munus, & rem, cui præferendus eſt, aptior eius miniſterio apparet,* &c. Azor. *d. lib.* 6. *c.* 15. *quæſ.* 1. *verſic. veram,* ibi, *doctior, & ſanctior habetur, qui ratione habita præfectura, ad quam aſſumitur, vtilior, & aptior eſt, quamvis abſolutè alius eo peritior, & melior inuenitur,* &c. Perez de Lara *de anniuerſ. & Cappell. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 36. ibi, *Dignior dicitur, rei gerendæ aptior eſt, licèt alter ſit doctior, vel ſanctior.* &c. Rebuf. *in concord. tit. de elect. derog. verb. idoneiorem pag.* 95. ibi, *Quod intellige meliorem ſecundùm quid, videlicet, quòd ſit melior ad illum ſtatum, ad quem eligitur, non autem tenetur eligere meliorem ſimpliciter, qui eſt ille, qui eſt ſanctior, & in charitate perfectior,* &c. Didac. Perez *l.* 2. *tit.* 6. *lib.* 1. *ordin. verb. quaro quis dicatur dignior.* Quando & quibus caſibus dignior debet eligi omiſſo digno, ſub reatu peccati mort. per concluſiones reſoluit Eſcobar. *de vtroque foro articulo* 5. *numero* 58. *cum ſeq. pagin.* 176.

DISTINCTIO LXIII.

SVMMARIVM.

1 *Hiſpania Reges nullum ſuperiorem neque etiam Imperatorem in temporalibus recognoſcunt.*

2 *Imperatores Romani poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe nunquam habuerunt.*

3 L. deprecatio ff. ad leg. Rhodiam, *intellectus remiſſiuè.*

Cap. Adrianus. II.

AD *numer.* 8. Pro exornatione reſolutionis, de qua hic, quòd ſcilicet Catholici Hiſpaniarum Reges, non ſolum poſtquam Hiſpaniam Maurorum inuaſione penè vaſtatam, propria, virtute, & labore recuperarunt, verum etiam ab ipſis Gothici regni primordiis, nullum alium Principem, atque adeo nec ipſum quidem Imperatorem In temporalibus ſuperiorem agnoſcuſſe, vltra citatos vide Palac. Rub. *& eius addit. Barnon. introduct. ad rub. de donation. inter vir. & vxor. numero* 18. Segura, & Didac. Perez *in lege Imperator. numero* 5. *ff. ad Trebell.* & eundem Didac. Perez. *in proæmio ad leg.* 9. *ordin. quæſt.* 3. Plan. *in præfatione anton. numer.* 2. *&* 12. Burg. de Paz. *in proæm. legum Tauri, numero* 31. *cum ſequentibus,* Auendan. *ad capite* 1. *Prætor. capite* 4. *num.* 5. Rendin. *de maieſtat. Principum, verb. Imperatoriam ex a.* 35. Ioan. Garc. *de expenſ. c.* 9. *num.* 68. 1

68. & 69. & de nobilit. in inſcript. n.25. Humada ad Greg. Lopez 2. l.49. tit.6.p.1. Camil. Borrell. de præſtantia Regis Cathol. c.47.48.& 53. Angel. Matheac. de via & ratione iuris, lib.1. cap.30. n.13. Ioſeph. de Ruſticis ad l. cum auus ff. de cond. & demonſtr. lib.5. cap.10. num.33. & 34. Garc. Maſtrill. de Magiſtrat. lib.1. cap.4. num.15. & lib.6. cap.12. numer.5. Ceuall. de cognit. per viam violent. gloſſ.18. ex num.3. 21. 31. & 80. Franch. Molin. de pactis nupt. lib.1. cap.2. num.8. Zamollea lib.11. hiſt. Hiſpan. c.8. Zurita lib.12. annal. in Rege Ferdinando, anno 1455. c.37. 48. & 51. Mariana de rebus Hiſpan. lib.3. cap.5. Valdeſ. de dignitate regum Hiſpaniæ, cap.18. Greg. Lopez Madera in excellent. Monarch. Hiſpaniæ c.2. per totum.

2 Ibidem num.11. cum ſeqq. Addo neque olim cum Roma florebat, neque poſtea Germano Imperio ad Græcos, Gallos, & Germanos tranſlato, Romanis Imperatoribus poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe fuiſſe, quin potiùs illam intra ſubiectos ſibi populos contineri, qui licèt plures fuerint, plurimi tamen adhuc ſtabant, ad quos Romanæ Aquilæ nullatenus peruenerunt, ſacra etiam Scriptura, ſæpè ſæpiùs his vulgaribus, ſeu communibus verbis vtitur, & dum omnem terram dicit, illam tantùm prouinciam, de qua eſt ſermo, ſignificat, vt ad explicationem c.2. Daniel. vbi Nabuchodonoſor Rex totius mundi, appellatur rectè aduertit gloſ. interlinearis ibidem, & P. Maldonatus, & Franciſcus Lucas ſuper illud Lucæ 2. Exiit edictum à Cæſare vt deſcriberetur vniuerſus orbis, vltra citatos, vide Victor. in relect. de Indis Inſulanis, p.1. ex num.24. Bañes in 2.2. q.10. art.10. verſ. arguitur quarto, col.531. Petr. Gregor. ſyntag. Iuris, lib.12. cap.2. num.6. cum ſeqq. Gabr. Vaſquez diſp.153. cap.2. num.12. Salas de legibus quæſt.95. tract.14. diſp.7. ſect.7. num.42. Suar. in defenſione fidei contra Anglicanæ ſectæ errores, lib.3. cap.5. n.7. & in tract. de charit. diſp.13. ſect.5. n.4. Ioan. à Ponte in conuen. vtriuſque Monarchiæ, lib.2. c.2. §.3. pag.92. & c.17. §.1. pag.189. Calixt. Ramires de lege Regia, §.3. n.2. bene Trullench. in expoſit. Decalogi, lib.7. cap.3. dub.2. n.3. eleganter Franc. de Amaya obſeruat. lib.1. cap. num.82. cum ſeqq. vbi præter Spartianum, Lampridium, & alios, tenet ſub orbis appellatione intelligi Romanum Imperium auctoritate Caſſiodori lib.10 epiſt.8. decet enim vt orbis iſte Romanus iuuante veſtro reſplendeat, & lib.3. epiſt.52. Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuſque deſcriptus eſt; quo loco eleganter explicat illud Lucæ, Exiit edictum, &c. quod non de toto terrarum orbe debet accipi, ſed de Romano orbe: quo ſenſu procedunt l.1. C. de eunuch. l. vnic. in princ, ibi, ab orbe Romano, C. de cadu. tollen. l. in orbe Romano 17. ff. de ſtatu homin. quam ſic legendam eſſe teſtantur Alciat. l.2. diſpunct. c.21. Pinel. in rub. C. de bonis matern. part.2. n.11. Donel. comment. Iuris Ciuilis, lib.2. cap.16. Iuſt. Liſp. lib.1. de magnitudine Romana, cap.7. Anton. Fab. in Iuriſprudent. tit.5. princ.3. & tit.9. princ.2. illat.1. Bernard. Alderete lib.1. del origuen de la lengua Caſtellana, c.3. & 4.

Ibidem num.14. in fine: Ad explicationem d.l. deprecatio, ff. ad legem Rhodiam, vltra citatos, vide Lancellot. in templo omnium iudic. lib.1. cap.1. Mantua in Enchiridion. rerum, lib.9. cap.220. Anton. Roſel. lib.1. memorab. c.3. num.5. Sarmient. lib.1. ſelect. cap.8. num.20. Petr. Gregor. de republic. lib.6. cap.13. num.14. cum ſeqq. Vacon. lib.2. declarat. cap.106. Cuiac. lib.25. obſeru.30. & lib.2. ſcut. ad Paul. Gail. lib.2. obſeru. 55. & 56. Mendoça de pactis, lib.1. cap.15. num.25. Greg. Lop. Madera de excellent. Hiſpan. Monarch. cap.2. fol.10. latè Franc. de Amaya obſeru. lib.1. cap.2. num.74. cum ſeqq. 3

SVMMARIVM.

1 *Pontifices an aliquando iudicio Imperatorum ſe ſubiecerint, oſtenditur.*

2 *Iura quæ de ſubiectione facta per Pontifices Imperatoribus loquuntur, non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntate pendentem referenda ſunt.*

Cap. in ſynodo. XXIII.

AD num.2. in fine. Optimè Seraph. de Freitas de iuſto imperio Luſit. Aſiatico c.6. num.51. his verbis: Minus etiam obſtabit, quod Pontifices aliquando iudicio Imperatorum ſe ſubiecerunt, c. nos ſi incompetenter 41. c. ſi quis ſuper 42. 2. q.7. c. mandaſti, c. auditum 2. q.5. Nam d. c. ſi quis, aliud longè diuerſum docet, vt conſtat ex originali, quod refert Suar. de defenſione fidei Catholic. lib.4. cap.7. n.10. Cætera verò Iura non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntate pendentem referenda ſunt. D. Thom. 2.2. q.67. articulo 1. ad 2. vbi Caiet. Card. Bellarm. lib.2. de Romano Pont. c.29. arg 6. & lib.2. de Concil. cap.18. Turrecr. lib 2. ſumma c.104. & 105. Suar. d. c.7. à num.3. Cùm etſi velit, non poſſit Chriſti Vicarius ſe alteri ſubiicere, ſiue quoad iuriſdictionem temporalem, Abb. num.7. Felin. 2 in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitut. Bald. in 1

l.eſt

eſt receptum C.de iuriſd. D. Thom. & omnes *in 4.diſt.18.& 19.* Caiet. *d.art.1.* & alij, *quos re-*
4 *fert, & ſequitur latè probans* Suarez *d.c.7.n.2. ſiue, quoad vim coërcitiuam reſpectu ſpiritualis poteſtatis.* Bellarm. Turrec. & alij citati à Suar. *numero 3.* vbi proximè, & conſtat *ex cap patet 9. quæſt.3. cum aliis ibidem. Imò Pontificem recognoſcere Imperatores,* & ſeipſis lon-
5 gè ſuperiorem proſequuntur ex Rebuff. & aliis latè Bellarm. *lib. de Eccleſia cap.18.* Suar. *lib.3.contra Angliæ errores cap. 31. n. 9. Quod ſi legatur Imperator interdum iudicaſſe de cauſa Pontificis, & ibi depoſuiſſe, certè id iure factum non eſt, & ex hiſtoriis, Patribus, & aliis bene probant* Bellarm. *l. 2. de Romano Pontif. cap.29.arg.5. & l.2.de tranſlat. imperij cap.4. col.5. in apologia ad Iacobum Magnæ Britanniæ Regem cap.17.reſp.1.* Suar. *contra Angliæ errores l.3. cap.29. num.9. cum ſeq.*

Cap. Cùm longè. XXV.

AD *num.2. in fin.* De iure patronatus, & iure nominandi ad Eccleſias Hiſpaniæ Regibus Catholicis competente, vltra citatos vide *l. 1. tit. 6. l. 1. recopilat.* Gregor. Lop. *verb. antigua coſtumbre tit.5.p.1.* Mariana *de rebus Hiſpaniæ l.24. cap.16. & lib.25. cap. 5.* Balboa *ad c.cum Eccleſia Sutrina, n.50. de cauſa poſſeſ.* Garcia de Loayſa *in notis ad cap. 6 Concilij Tolet. XII. verbo libera principis electio,* Vincent. Turturet. *de ſacello regio fol.107. & ſeq.* Camill. Borrell. *de præſtantia Regis Cathol. c.50. & 51.* Modern. *de protectione regia p.3.c.10. n.9. & n.235. cum ſeqq.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. lib.3. cap.12. n. 39. cum ſeqq.* Humad. *l.18.gloſ.1.tit.5.part.1.* Ioan. Fileſac. *de ſacra Epiſcop. autorit. cap.7.* Salag. de Mendoça *de origin. dignit. Hiſp. l.1. cap.6. fol.8.* Martin. Mages *de aduocat. armata c.9. ex n.11. & c.11. ex num.21.*

Cap. Tibi Domino. XXXIII.

EX hoc text. iuncta *gloſ. verb. iurare,* colligitur quòd non ſolùm in contractibus, verum etiam in multis vtriuſque Iuris caſibus, qui iuriſiurandi ſpecialem religionem, & exhibitionem deſiderant, permiſſum, & receptum eſt, vt quis illud tam per procuratorem, quàm per ſeipſum facere poſſit, ſimilis *textus in c. metuentes 17.q.4.* vbi gloſſ. *verb. de præſenti, c. vnic. §. verùm, de ſtatu regul. in 6. c. vlt. de iuram. cal. cod. lib.* cum aliis, quæ ad hoc ipſum comprobandum adducit Cou. *in c. quamvis pactum p.1.§.5. n.8.* Nauar. *conſ.4.n.2. de ſumma Trinit. & conſ. 11. num.2. de iureiur.* Soto *de iuſtit. l.8. quæſt. 2. art.2. ad 4.§.per hæc.* Caiet. *2.2. quæſt.98. art.2. in arg. 4.* Cardin. Tuſch. *lit.L. concl. 530.* vbi allegat. *l. iuſiurandum §. fin. de iur. iur. & concluſ. 537.* Pet. Ledeſma *in ſumma p.2. tract. 1. c.4. concl. 10. Sexta diffic.* Felician. Vega *ad c. Paſtoralis, de iudic. num.7.* Vtrùm autem profeſſio fidei poſſit fieri per procuratorem, latè egi *de offic. & poteſt. Epiſcopi p.3. alleg.61. numer. 20. & 21. & in tract. de Can. cap.17. num. 5. & in collect. ad Concil. Trid. ſeſſ.24. de ref. c. 12. numero 39. & 40.*

Distinctio LXIV.

Cap. Epiſcopi. I.

AD *n. 1. in fin.* Quòd Epiſcopi conſecratio poſſit ex diſpenſatione Papæ ab vno tantum Epiſcopo fieri, qui in defectum aliorum duas dignitates, vel Canonicos mytratos ſibi in ſacros aſſumat, prout quotidie fieri videmus, quia Papa poteſt mutare hanc formam, quamvis fuerit ab Apoſtolis Inſtituta. Ita Hugo & Præpoſ. *in c. porro 67 diſt.* quos ſequitur Greg. Lop. *l.28. gloſ.2. tit.5. p.1.* D. à Cuna *ad c. de obiectione 3. diſt.64.* & extat de hoc expreſſa declaratio ſacræ Congr. Cardinalium, de qua teſtatur Farin. *in not. ad Concil. Trid. ſeſſ.23. de reform. cap.1.* vbi ait ſic declaratum fuiſſe à maiori parte Theologorum, qui conſulti fuerant, & ita Pium V. diſpenſaſſe.

Distinctio LXX.

SVMMARIVM.

1 *Vocum in paritate ille debet præferri, qui fuerit de familia fundatoris.*
2 *Vocum in paritate prælatio competit habenti maiores, & plures qualitates.*
3 *Merita quando ſunt æqualia, Epiſcopus ex duobus æqualiter præſentatis illum inſtituet quem voluerit.*

Cap. Neminem. I.

IN gloſſ. *ſine poſſeſſionis.* Collige ex 1
gloſſa, quod ſtante paritate vocum patronorum ille debet præferri, qui fuerit de familia fundatoris, vt per Roch. *de iure patron. verb honorificum quæſt.18.n.46. verſ. prima opinio,* Lambert. *eodem tract.4. art. quinta quæſt. princ. 3.p. 2. lib. n.3. in fine, verſ. ſucceſſiuè,* Ferret. *conſ.*

131.

131. *n.*4. Viuian. *in praxi iuriſpatron. lib* 14. *poſt* 62. 3. *pagina numero* 67. Perez de Lara *de capellan. libro* 2. *capite* 3. *numero* 31. *verſ. & conſanguineus præfertur*. Burat, *deciſione* 316. *numero* 12. *& deciſione* 633. *in fine, & deciſione*
2 647. *numero* 17. In hac enim paritate vocum prælatio competit habenti maiores, & plures qualitates, Lambert. *de tract. de iurepatron. pagina* 2. *libro* 2. *quæſtio* 7. *princ. articulo* 26. *numero* 2. Maſtrill. *deciſione* 2. *numero* 8.
3 *libro* 1. Rota *in Lunen. Sarzanen. iuriſpatronatus* 9. *Februay* 1616. coram bonæ memoriæ *Pirouano*, & magis idoneus debet in hoc caſu ſemper inſtitui, Azori. *inſtitut. moral. pagina* 2. *libro* 6. *capite* 22. *quæſtio* 14. Aloyſ. Ricc. *in praxi reſ.* 106. Caſtr. Palao *in opere morali tomus* 2. *tractatu* 13. *diſput.* 2. *puncto* 9. *numero* 3 Ego *de officio & poteſt. Epiſcop. pagina* 3. *allegatione* 72. *numero* 200. niſi æqualia ſint amborum merita, quia tunc Epiſcopus ex duobus æqualiter præſentatis illum inſtituet, quem voluerit, ex Lambert. *dicto libro* 2. *pagina* 3. *quæſtio* 5. *principio articulo* 1. *numero* 2. Cæſ. de Graſſis *deciſione* 1. *numero* 9. *de iurepatron* Mari. Antoninus *var. reſolut. libro* 1. *reſolutione* 104. *numero* 2. *verſiculo tunc demum*, Caſtro Palao *dicto puncto* 9. *numero* 1.

Distinctio LXXVII.

Cap. Quicumque. III.

GLoſ. *in hoc text.* dicit *ibidem* grandæuum illum vocari, qui vltra trigeſimum annum exiſtit, vt per Turrec. *in præſenti*, Alex Scot. *in vocabul. vtriuſque Iuris verb. grandæuus*. Sed mihi videtur grandæuum prouectionis ſenectæ hominem dici, vt ex Virgilio, & aliis notat Theſaurus Linguæ Latinæ *verb. grandæuus*, & colligitur *ex textu in capite illud* 13 *quæſtio* 2. vbi accipitur grandæuus pro ſane, & facilè moriturо, ibi, *ſi ei quicquam humanitus contigerit, quia grandæuus eſt*, & confirmatur auctoritate S. Auguſtini *libro* 5. *de ciuitate Dei*, vbi de Conſtantino loquens ſic ait, *grãdæuus ægritudine & ſenectute defunctus eſt*. Probatur 1. *Regum c.* 4. ibi *ſenex erat grandæuus*, nam de Heli loquitur, qui nonagenarius erat, vt notat Alberic. *in dictionar. verb. grandæuus*, cum aliis adductis per Maiol. *de irreg. lib.* 1. *cap.* 30. *n.* 14. Grauem verò ſiue ingrauеſcentem ætatem à quinquageſimo ad ſexageſimum quintum annum protrahi probat Paul. Zach. in quæſt. Medicoleg.

Distinctio LXXX.

Cap. In illis. II.

AD *n.* 4. Quod ciuitas appellari non poteſt, quæ Epiſcopum nõ habeat, vltra citatos addo Hieron. de Monte *in tract. fin. regund. c.* 5. Bobad. *in ſua politica lib.* 2. *c.* 17. *n.* 15. Cencd. *ad Decret. collect.* 101. *n.* 1. Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c* 76. *n* 22. *& conſ.* 2. latè diſputat, an ciuitas ad Epiſcopalem ſedem erecta debeat facere palatium pro Epiſcopo, ſed verius eſt non omnes ciuitates Epiſcopos habere, nec illis indigere, & ius creandarum ciuitatum apud Imperatorem & Regem in ſuis prouinciis independenter à ſummo Pontifice, aut Epiſcopi deſignatione reſidere, vt per Gaſpard. Velaſc. *in l. imperium, ff. de iuriſd. omn. iud. n.* 73. Raynald. Corſ. *lib.* 3. *indag. c.* 3. Vrbis tamen decus augetur per Epiſcopi ſedem, & in eadem ſede de neruo augenda, conſiderãdum eſt, quòd habeat progreſſum nobilem, diuitem, numeroſum, & ſufficientem Sacerdotum copiam, ne aliàs ſedes Epiſcopalis vileſcat, vt benè obſeruat Iſidor. Moſcon. *de Maieſt. milit. Eccleſ. p.* 1. *c.* 15.

Distinctio LXXXIII.

Svmmarivm.

1 *Medici gratis pauperes curare debent.*
2 *Concurrente opportunitate locorum, temporum, & rerum.*
3 *Medicus recuſans pauperes curare à Iudice, poterit officio priuari.*

AD *num.* 1. Pro exornatione concluſionis, quod medici gratis pauperes 1
curare debent, vltra citatos, vide Gregor. Lop. *verb. llanamente tit.* 22. *part.* 3. Mandoſ. *in praxi tit. de ingratitud. cap.* 101.
verſ. pauperes, Fuſc. *de viſit. lib.* 2. *c.* 3. *num.* 6. 2
Franc. Ripa *in tract. de peſte in remed. ad curand. peſtem* §. *medicorum n.* 101. Gaſp. Baëc. *de decima tutorum c.* 10. *num.* 15. Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 43. *num.* 13. Roland. à Valle *conſ.* 87. *n.* 38. *cum duobus ſeqq. libro* 2. Sebaſt. Medices *de caſibus fortuit. p* 2. *quæſt.* 4. *n.* 11. Petr. Roiz. *Lituan. dec.* 4. *num.* 300. *& ſeq.* Fulu Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 54. *num.* 63. B. Ioan. à Capiſtrano *in ſpeculo conſcient. num.* 266. Vrſill.

ad

*ad Afflict. deciſ.*123. Flores de Mena *var.* *q.*8. §.1. *num.*52 Cornel. Benin. *de paupert.*
2 *ſpec.*1 *de iudic.n.*17. Vincent. Carot. *de locato p.*2. *gradu* 4. *de medico.q* 3. *ex n.*2. vbi *n.*8. *fol. mihi* 121. id verum dicit tribus concurrẽtibus requiſitis, ſiue in foro exteriori, ſiue interiori, ſcilicet opportunitate locorũ, quia non per mundum quærere indigentes infirmos tenetur Medicus, ſed ſi illis occurrat, ſufficit temporum, quia non futuræ neceſſitati occurrere, aut prouidere, ſed præſenti homo tenetur. Rerum, quia conſulere, coniunctiſque ſanguine curam impendere debet homo, & *num.*9. poſt Bart. ſubdit, quod Medicus gratis infirmos pauperes medicari recuſans, poteri à iudice officio priuari.

Distinctio LXXXVI.

Cap. Non ſatis. XVI.

POſt *num.*1. Collige ex textu ſubueniendum eſſe exiſtenti in extrema neceſſitate etiam ex bonis, quibus quis ad ſtatum ſuum indiget, modò non ad naturalem neceſſitatem ſubleuandam, vt per S. Thom. 2. 2. *quæſt.*33. *art.*5. *& quodlib.*8. *art.*12. Cou. *lib.*3. *var.c.*14. *num.*5. Palat. Rub *in c. per veſtras* §. 12. *num.*3. Corn. Benincaſ. *de priuileg. paupert. ſpec.*5. *in indic. num.*18. *cum ſeqq.* Gaſp. Baëc. *de inope debit.c.*12. *n.*16. Ludou. Mex. *in tract. taſſa panis concluſ.*1. *numer.*6. Surd. *de aliment. tit.*1. *q.*90. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Senes iunioribus in eleemoſynis ſunt preferendi.*
2 *Paupertas ſenis ſemper maior & vrgentior reputatur.*

Cap. conſideranda .XVII.

2 DIuus Ambroſius, ex q̃uo deſumitur text. in præſenti, ſẽtit ſenes iunioribus in eleemoſynis eſſe preferendos, ibi, *conſideranda eſt etiã in largiẽdo ætas, atque debilitas,* &c. *v. ſenibus plus largiaris, qui ſibi labore tamen queunt victum quærere.* Concordat. *l. Caſtel.*7. *tit.*23. *part.*1. ibi, *la ſetana coſa es, que deue parar mientes, de que edad ei el que pide la limoſna, que ante deue dar a los viejos que no lè puedẽ ganar, que a los mancebos.* Didac. Per. *in l.*4. *gloſ.*2. *col.*2. *in fine lib.*4. *ordin.* Tiraq. *de nobilit. c.* 20. *n.* 145. *& de primog. in præfat. n.* 147. Mar. Giurba. *in conſuet. Meſſan. gloſ.*14. *c.*2. *n.*5. *verſ. quare eleemoſyna,* Aluar. *de priuileg. miſerab. perſonarum q.*18. *n.*52 & ratio eſt, 2
quia licèt reſpectu facultatum æqualis iuuenis & ſenis indigentia poſſit conſiderari, tamen ex eo maior ſemper, & vrgentior paupertas ſenis reputatur, quia ob ætatis in graueſcentiam & defectum, nullo ipſius labore artificio, & induſtria poteſt ſubleuari. Vnde non omnem quemcunque ſenem in eleemoſynis iuueni eſſe præferendum rectè infertur, ſed illum duntaxat, qui adeò, annorum pondere infirmatur, vt vix proprium quærendi victum labori, & miniſterio ſufficiat, veluti ſeptuagenarium, quem Iuris cenſura debilem, & infirmum eſſe citra controuerſiam teſtantur Abb. *c. quoniam frequenter.*5. *num.*18. *vt lit. non conteſt.* Alciat. *de præſump. reg.*1. *præſ. vlt.* Menoch. *eod. tr. lib.*6. *præſ.*46. *n.*21.

Distinctio LXXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Societas humana in pace conſeruatur.*
1 *Diſtributio graduum vnitatem & concordiam ſeruat.*
3 *Ordo concordiam alit & fouet.*
4 *Homo qui non vult eſſe in ciuili ſocietate aut Deus, aut beſtia.*
5 *Homo animal ſociabile.*
6 *Ordo eſt de conſeruatione vniuerſi.*
7 *Eccleſiaſtica Hierarchia inſtar cæleſtis ordinatur.*

Cap. Ad hoc. VII. & vlt.

ELeganter hic dicitur *quòd dum quilibet ſeruat, ſuum gradũ ſocietas hac humana in pace conſeruatur,* vt per Menoch. *conſ.*902. *n.*1. ibi *quemadmodum, qui ambitu, faſtu, & cupiditate gloriæ de ordinis prælatione contendunt, iure damnandi ſunt, quippe qui comparandi videantur Phariſæis illis, qui (ſic Matth. c.*5. *ſcriptum reliquit) glorioſè amãt primos accubitus in cœnis primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro. Ita iure laudandi sũt illi, qui non alia ratione de prælatione hac experiuntur, quã vt pulcherrimus ille ordo qui & in patria illa cæleſti mirificè eſt conſtabilitus obſeruatur, cũ ordo, & concordia parare ſoleat, c. vlt.*89. *diſt.* & Tiber. Decian. *conſ.*7. *n.*1. *vol.* 3. ibi, *& quamquam quoad Deum illaudabilis videatur iſta quæſtio, quia mundi gloria eſt vanitas vanitatum, & omnia vanitas, Eccleſ.*1.
&

Digitized by Google

*& Pſalm.*38. *Dicit enim Dominus,qui ſe humi-
liat exaltabitur, & qui ſe exaltat, humiliabi-*
2 *tur Matth.20.& 23. Attamen quoad hanc hu-
manam ſocietatem & ciuilem politiam conſer-
uandam neceſſaria,& laudabilis eſt, nam gra-
duum diſtributio unitatem,& concordiam ſer-
uat, c. ad hac 89.diſt. & ideo in dignitatibus
ſeruandus eſt ordo graduum,l.honor.§. gerendo-
rum ff. de muner.& honorib.l fin.vbi Luc.de Pe-
ña.c. de his,qui ſponte munera ſub.lib.10. & no-
tatur in rub & in nigro,C.vt dignit. ordo ſer-
uetur, l.12. ordines enim dignitatum Deus con-
ſtituit non modò in hoc mundo ſed in hierarchiis
caleſtibus Angelorum,vt notatur in rub.de ma-
iorit. & obed. & in cap. eſt ordo 33. q. 5. & in
auth.quomodo oporteat Epiſcopos*, &c. Franc.
Burſat. *conſil.*343. *in princip. vol.*4. ibi, *dum
ordo concordiam alat, & foueat, ſecundum
Diuum Gregorium relatum in cap.fin.*89. *diſt.*
3 *Archidiac.in cap.decernimus* 10. *quaſt.in prin-
cip.& qui gratia ordinis ſeruandi tantum con-
tendunt,nil aliud agunt, quàm vt à Deo Opti-
mo,Maxim.conſtabilita tueantur, Cantic. cap.
2. Rex ordinauit in me charitatem, Apoſtol. 1.
ad Corinth. cap.9. ibi,Dominus ordinauit,& ad
Hebra.c.5. & Pſalm.* 109. *Sacerdos in aternum
ſecundùm ordinem Melchiſedech. Naturam
humanam defendunt,qua ex ordine non omnes
inter ſummos, neque rurſus omnes inter nouiſ-
ſimos conſtituit, ex Iuſtin.in §.ordinat.auth.de
Monachis, iura & leges conſonant,quibus ma-
gna cura fuit,vt alter alteri praſit,& alter al-
teri,c.1.c.per tuas,c.ſolita, de maiorit. & obed.
toto tit.cap.vt dignitatum ordo ſeruetur*, &c.
Petrus Gregor.*de Republ.libro* 1. *cap.*1.*num.*8.
ibi, *vtique in vno corpore phyſico, membrorum
concordia, & colligatione, actiones ſuas mens
exerit,& perficit,& vno eoſpiritu eadem mem-
bra colligat, ita vnum imperium cum poteſtate
unius, vel plurium vnitorum in republ. regit,
imperat,cuique vt membris conuenientia & le-
ges dicit,concordiam format,& humana ſocieta-
ti neceſſaria exequitur,communicat commercia,
actiones,& amicitias conuenientibus praceptis,
qua vel natura,vel neceßitas ſuadet, per ſe in-
uiolata ſeruare.Nam homo, qui non eſt, aut non
poteſt, aut non vult eſſe in ciuili ſocietate, vel*
4 *Deus eſt,qui nullius indiget,& ſibi ſufficiens eſt,
vel beſtia, qui non amat ſocietatem hominum,
homo quippe animal ſociabile, vt ait Ariſtotel.*
5 *1. polit. c.2. Quia verò ea ſocietas humana eſt
hominis viventis ratione, neceſſarium eſt illam
quoque eſſe ordinatum cum diſtinctione eius,
quod rationi conſentit,vel aduerſatur,vt ius ſit
ordinatio ciuilis ſocietatis,&c.* Iur.Lauor.*var.
lucubrat.titul.*4. *de election. c.*1. *n.*36. ibi, *his
adde,quia ordo eſt de cõſeruatione vniuerſi,*&c.

In text. ibi, *caleſtium militiarum exemplar* 6
*nos inſtituit, quia dum ſunt Angeli, ſunt Ar-
changeli*, &c. conſonat Sanctus Bernardus,
libro 3. *de conſiderat.ad Eugen. cap.*4. *ſub fine*,
ibi:*ſicuti illic Seraphim, & Cherubim,ac cateri
quique vſque ad Angelos, & Archangelos or-
dinantur ſub vno capite Deo, ita hic quoque
ſub vno ſummo Pontifice,Primates,vel Patriar-
cha, Archiepiſcopi,Epiſcopi,Presbyteri,vel Ab-
bates,& reliqui,in hunc modum,*&c Bobadil.
in ſua politica libro 3.*c.*2. *numero* 19. ibi: *Ve-
niendo pues al diſcurſo de las precedencias, y
aßientos de los corregidores, digo que aßi co-
mo el immenſo Dios muy ſabio, y muy iuſto man-
da a los Angeles, aßi los Angeles mandan a los
hombres, los hombres a los animales,el alma al
cuerpo,el Cielo a la tierra,y la razon a los ape-
titos:aſſi como ſegun San Gregorio en las Hierar-
chias de los Cielos y Angeles,y Archangeles, y
otros eſpiritos, que no ſon yguales, ſino diferen-
tes en grados,y dignidad: y ſegun Tito Liuio la
firmeza de la fè, es ſogetarſe à los mayores,
y Dionyſio dize,que es ley eterna de la naturale-
za, que el inferior obedeſca al ſuperior y aſſi pa-
ra mayor concordia de los miniſtros de Dios en
la tierra, y mayor adminiſtracion de los officios
humanos fue,y es neceſſaria la diuerſidad,y ma-
yoria,y que los ſuperiores precedan a los meno-
res,y ſean dellos reuerenciados y ellos ſean ama-
dos de los mayores*, &c.Franciſc. de Mendoça
*in viridario lib.*8.*c.*8.*n.*195.Marder.*de Monar-
chia lib.*1. *p.*1. *cap.*5.

Distinctio XCVI.

Summarium.

1 *Poteſtas Eccleſiaſtica ſuperior eſt, & ſecula-
ris inferior.*
2 Concilium Trid.ſeſſ.25. de reform. c.20.
refertur.
3 *Commendatur immunitatis Eccleſiaſtica de-
fenſio.*

Cap. Quis dubitet. IX.

GREGORIVS VII.*l.*8.*epiſtol.*21. *ad* 1
Hermanum Metenſem Epiſcopum,
elegantibus verbis ſic alloqui-
tur. *Quis dubitet ſacerdotes Chriſti
Regum, & Principum,omniumq; fi-
delium Patres, & magiſtros cenſeri.* Ex quibus
verbis vulgo colligitur, quòd Eccleſia, ſiue

Eccleſiaſtica poteſtas principalis, & ſuperior eſt, ſecularis verò inferior, & ab ea dependens, idem probant *textus in c. ab Imperatoribus 23. q. 3. & in c. Principes 23. q. 5.* reſoluuntur Sot. *de iuſtit. lib. 4. q. 4. art. 1.* Cou. *in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 9. n. 7.* Cordub. *in ſuo quæſtionario lib. 1. q 57. dub. 3.* Sander. *de viſibili Monachar. lib. 1. c. 4.* Card. Bellarm. *tom. 1. lib. 5. de poteſt. Papæ c. 1. cum ſequentibus*, Salon. *de iuſtit q 4. de dominio a. 5.* Aragon. *eod. tract. q. 67. a. 1. §. cæterùm*, Molin. *de iuſt. tr. 2. diſp 28.*
2 *& 29.* Sanctè quidem & grauibus verbis declarat ſancta *Synodus Tridentina ſeſſione 25. de reform. c. 20.* Officium, quod Principibus in rebus Eccleſiaſticis agere incumbit, ibi, *Proptereaque admonet Imperatorem, Reges, Respublicas, Principes, & omnes, & ſingulos cuiuſcumque ſtatus, & dignitatis extiterint, vt quo largius bonis temporalibus, atque in alios poteſtate ſunt ornati, eo ſanctius, quæ Eccleſiaſtici iuris ſunt, tanquam Dei præcipua, eiuſque patrocinio acta venerentur, neque ab vllis Baronibus, Domicellis, Rectoribus, aliiſque dominis temporalibus, ſeu Magiſtratibus, maximeque miniſtris ipſorum Principum lædi patiantur, ſed ſeuerè in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque iuriſdictionem impediunt, animaduertant. Quibus etiam ipſimet exemplo ad pietatem, religionem, Eccleſiarum protectionem exiſtant, imitantes anteriores, optimos, religioſiſſimoſque Principes qui ius Eccleſiæ, ſua in primis auctoritate auxerunt, ne dum ab aliorum iniuria vendicarunt.* Hactenus
3 Cōc. Trident. Hæc eſt vera veſtra regia epiſtola & Principes Catholici, quam verè veſtra vobis Sancta Mater miſit Eccleſia in Spiritu ſancto legitimè congregata, in cuius obedientiam iuraſtis in ſacro fonte Baptiſmatis: & hæc eſt vera & ſecura ſcribendi norma, conſulentes optimi, aqua quoque Baptiſmatis renouati parique fœdere deuincti, parcite iam quæſo ſanctiſſimis Epiſcopis, parcite religioſiſſimis clericis, ſacratis presbyteris, deuotiſſimis Monachis, quorū exilia, manuumque iniectiones aliquando commemoratis probatis, proponitis, ſatiſque ſit, ſi hæc fiant.

Cap. Conſtantinus. XIII.

AD *num. 3.* De donatione Conſtantini Magni Sancto Syluestro Pontifici facta, deque donationibus, quas poſtea fecerunt aliis Pontificibus Imperatores, atque Principes alij, latè Boët. Epo *de iuriſdiction. Eccleſiaſt. tempor. quæſt. 3. à num. 1. pagina 58. cum ſequentibus, & num. 10.* refert ex Iuone Carnote niſi in Regiam donationem, *& n. 14.* aliam formulam donationis eiuſmodi ab Alberico Iureconſulto relictam *in l. 1. §. initio num. 5. & 6 ff. de officio præfecti Vrbis*, per extenſum tranſcribit, *& à numero 16.* aliam Iſidori formulam pleniſſimam adducit, & deinde *à pagin. 239. cum ſequentibus*, gloſſemata in hunc textum breuiſſima facit, illúmque multis in locis corrigit. Vnde colligitur, quàm antiqua fuerit à Regibus liberalitas in Eccleſiam, de quo Rangol. *in cap. 4. lib. 1. Regum c. 19.* Cuius verba refert Fr. Placidus Reinoſo *en la defença del eſtado Eccleſiaſtiquo §. 4.* & de noſtris Hiſpaniarum Regibus Vaſq. *in opuſc. de redditibus Eccleſ. c. 1. §. 3.* Vald. *de dignitate Regum, Regnorúmque Hiſpaniæ c. 19. & cap. 21. numero 6.* Anaſtaſ. Germon. *in aſſert. libertatis immunitatiſque Eccleſ. c. 9.* Valenz. *contra Venetos part. 2. num. 12.*

Distinctio XCVII.

Cap. Nabiliſſimus. III.

AD *num. 1.* Quòd ſimplici Cardi- 1
nalium, ſeu alterius nobiliſſimi, ſeu excelſi viri verbo credendum eſt delegationem ſibi fuiſſe factam, aut aliquid viuæ vocis oraculo commiſſum licèt delegationis litteras, aut ſcripturam non oſtendat, vltra citatos adde Panorm. *in cap. ſuper his numero 5. verſ. vnde vt Cardinalis*, & ibidem Felin. *n. 8. de fide inſtrument.* Vant. *de nullis. tit. quibus modis ſententiæ nullitas repar.* Seraphin. *deciſ. 133. numero 1.* Alphonſ. Narbona *l. 60. gloſ. vnic. num. 66. cum ſequentibus tit. 4. libro 2. recopil.* me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 2. reſ. 5. n. 55.*
Ibidem, in verſ. *Intellige procedere, quando* 2
nulli infertur præiudicium, &c. Hæc eſt limitatio ſuperioris doctrinæ, vt ſcilicet illa intelligenda veniat, quando litteræ perſonis enarratis conceſſæ non tendunt in præiudicium alterius, ſed concernunt tantum rem propriam Pontificis, aut Principis, ſeu aliorum, vt vltra citatos tenent Angel. *conſ. 82.* Gregor. Lopez *l. 23. in verb. viuen con el tit 9. par. 1.* Alphonſ. de Narbona *dict. gloſ. vnic. numer. 68. cum ſequentibus*, Genua *in tract. de ſcriptura libro 3. quæſt. 5. num. 43.* me citato in hoc loco Pareja *d. reſolut. 5. n. 56.*

I. QVÆSTIO

I. Qvæstio I.

Cap. Prophetauit. LXXVIII.

Per malos & deperditos homines, Gentiles, Iudæos, vel infideles, miracula fieri poſſe virtute diuina expreſsè tenent, & aliqua referunt S. Auguſt. *lib.2.de ſerm. Domini, tom 4.c.39. & tom.6.contra aduerſ.leg. lib.2. c.4. & lib.4. Confeſſ.cap.5.* S.Greg. *lib.2.moral.cap.*8. Bed. Maldon. Barradas, & alij *ad c.7. Matth.* Medin. *lib.2.de recta in Deum fide.* Ænæ. Robert. *lib.1.rerum iudicat. c.5. fol.*18. Petr. Greg. *de Republ. lib.*13. *c.24. & 25.* Baptiſt. Fulgoſ. *lib.1. memorabil. c. 6. de miracul.* Mart. Del. *diſquiſit. magic.lib.. q.7.pag.*63. Sim. Mayol. *dierum canicul. tom.2. colloq.2. pag.*112. *& ſeq.* Acoſta *l.2. de procuranda Indorum ſalute, c.*10. *in princ.* Rutil. Bēzon. *de anno Iubilei, l.6.c.24.* Camill. Borrell. *de præſtantia Regis Catholici, c.*55. Raph. de la Torre *in 2.2.q.9.art.2.diſp.4.pag.*751. *& tom. 2.de vit. & oppoſitis Relig.q.95.in prælud. diſp.* 2. Torrebl. *de Magia, lib.2. c.11. & 26. & de iure ſpirit.lib.1.c.11. & lib.4. c.1.* Suar. *de fide diſp.4 ſect.3.n.8. & ſect.4.* Maluenda *de Antichriſto lib.6.c.1. & lib.7.c.15.* Perez *in Laurea Sermantina, cert.1.de Deo trino, & vno dub.1. c.1.ex n.32. & cert.4.dub.1.cap.3.* Boz. *de ſignis Eccleſ.lib.2.c.8.*

I. Qvæstio II.

Cap. Quàm pio. II.

Ad *n.2.* quatenus hic dicitur, quod licitum eſt Chriſtiano promittere pecuniam Iudæo cupienti venire ad Baptiſmum, ſed timenti paupertatem inter Chriſtianos, adde Aloyſ. Leon. *l.1.n.57.C.de Iudæ.* Ioan. Solorzan. *de Indiarũ iure, tom.1.lib.2.c.*18.*n.*40. vbi *n.*41. rectè monet, quòd licèt omnes pactiones, & nundinationes, quæ in rebus ſpiritualibus fiunt, prohibitæ ſint, & ſimoniæ labem videantur habere, vt probatur in hoc textu, nihilominus, vbi pecunia non datur ſub tali pacto, neque in vim pretij, & emptionis rei ſpiritualis, ſed in modum conditionis, ſi infidelis voluerit ad Fidem conuerti, nulla ſimonia committitur, quoniam temporale commodum, pro re ſpirituali non datur, ſed muneribus, blandimentis, & officiis pagani voluntatem, & animum conciliamus, vt conſulat ſuæ ſaluti, & ad id, quod iure diuino præſtare deberet, nobis deuincimus, quod nullam in ſe turpitudinem habet, ſed potius magnum charitatis, & pietatis officium, cum Deus ipſe ſæpe promittat bona temporalia, ſub conditione, ſi benè operentur illi, quibus fit promiſſio, vt videre eſt *Geneſ.*17.

SVMMARIVM.

1 *Clerici diuites ex patrimonio proprio an debeant habere mercedem clericalis ſeruitij.*

2 *Clericus beneficiarios redditus ſibi percipere poteſt, patrimonialeſque ex integro conſeruare.*

3 *Clericus omnia bona ſua conſanguineis donare poteſt, & ex redditibus beneficiorum ſuorum velle viuere.*

4 *Vnuſquiſque licitè percipit, & expendit illud quod ſuis laboribus, velut iuſta merces deputatur.*

5 *Epiſcopales redditus debentur Epiſcopis veluti merces ſuis laboribus deputata.*

6 *Canones, qui aſſerunt clericos diuites ex patrimonio proprio nullam habere mercedem clericalis officij, intelliguntur & explicantur diuerſimodè, & numeris ſeqq.*

Cap. Cleros. VI.

1 Plures Canones in hoc Decreti volumine reperiuntur, quibus probare videtur clericos, ſi locupletes ſunt, ſi patrimonio pingues, quaſi clericalis ſeruitij mercedem nullam habere, ex quorum numero præter text. in præſenti ſunt *cap.paſtor, hac eadem cauſa, & q. c.Epiſcopus* 10.*q.2. c. Epiſcopus, c. illi autem* 12.*q* 1.*cap.fin.§.vlt.*16.*q.1.fortè, quia bona Eccleſiæ ad pauperum vſus deſtinantur, c.videntes* 12.*q.*1. iunctis traditis per Læl. Mancin. *ſac. iur.contr.diſſert.5.c.vlt.à n.1.*

2 Sed contraria ſententia crebriùs accepta, & generali totius Eccleſiæ vſu conſtabilita eſt, vt poſſit ſcilicet clericus beneficiarios redditus ſibi percipere, quibus viuat, patrimonialéſque ex integro conſeruare, vt bene reſoluunt Suar. *recept.cent.verb. clericus,* Viu. *commun. opinionum lib.2.opin.*44. Couar. *ad c.1. num 2. de teſtam.* Sot. *de iuſt. lib.10.q.4. art.3.* Nauarr. *de reddit. Eccl.q.1.num.* 78. Hojeda *de incompatibil.benef.cap.19. num.45.* Sarmient. *eodem tractat.p.1. c.1. n.*18. Menchaq. *illuſtr. c.105.num.9.* Menoch. *de arbitr. caſu* 145.*n.5.*

Molin. *de iuſtit. tract. 2. diſput.* 145. plures per
Cened. *ad Decretal. collect.* 33. *num.* 4. Fr. Em-
man. *in ſumma tom.* 4. *cap* 68. *numero* 5. Bellet.
diſquiſit. clerical. p. 1. *titul. de bonis cleric.* §. 1. *n.*
11. *&* §. 6. *n.* 7. *verſ. nam clericus.* Rodoan. *de*
ſpol. Clericor. q 9. §. *fin. num.* 37. *&* 39. Marcel.
de Mauro *alleg* 36. *num.* 10. Ego ipſe *de poteſt.*
& offic. Epiſcop. part. 3. *alleg.* 114. *num.* 36. *cum*
ſeqq. me citato Alzed. *de præcellent. Epiſcop.*
dignit. part. 1. *cap.* 14. *num.* 43. nouiſſimè Læl.
Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſar. Iuris*
diſpat. cent. 2. *cap.* 181. Idque vel ratione ope-
3 ris, & mercedis, *c. clerici* 1. *quæſt.* 2. vel diui-
ſione illa bonorum, quæ facta legitur in
Eccleſia *cap. conceſſo, cap. quatuor*, & paſſim
12. *quæſt.* 2. vel ratione euidenti, nam poteſt
clericus omnia bona ſua conſanguineis ſuis
velle dare, & ex redditibus beneficiorum
ſuorum velle viuere, vt in confeſſo eſt. Cur
igitur, quod antè licuit, id deinceps licere
non videatur? poteſt meherclè clericus bo-
norum ſuorum prouentus conſanguineis
conſeruare, qui potuit initio donare. Facit
quod vnuſquiſque licitè percipit, & expen-
4 dit illud, quod ſuis laboribus, velut iuſta
merces, deputatur, iuxta illud Paul. 1. *ad*
Timoth. 5. *Dignus eſt operarius mercede ſua*, & c.
Matth. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, *&* 20.
Voca operarios, & redde, *c. cum ſecundùm* 16.
in princip. de præben. ne aliàs ſequatur ab-
ſurdum, quod vel cogatur quis propriis ſti-
pendiis militare, contra *c. charitatem in fine*
12. *q.* 2. refert *gloſ. pen. in cap. vnic. de clerico*
5 *ægrot. l.* 6. Sane redditus Epiſcopales deben-
tur Epiſcopis veluti merces ſuis laboribus
deputata, bonus text. *in cap. pen.* ibi, *clerici*
omnes, & ibi, *ſtipendia ſanctis laboribus debita*,
1. *quæſt.* 2. *d. c. cùm ſecundum*, cum ſimilibus,
igitur ſi Prælatus habeat patrimonium, lici-
te poterit, illo conſeruato, redditus Epiſco-
pales expendere.

6 Quare ad dictos Canones plures diuer-
ſæque referuntur ſolutiones. Quidam te-
nent eos in clericis valere, qui clerici ſunt
purè, & ſimpliciter, neque Eccleſiæ deſer-
uiunt, quaſi dixerint, clericum, vt clericum,
qui patrimonij diues eſt, nihil petere
ab Eccleſia poſſe, quo ſuſtentetur, ſed
vt Eccleſiæ ſeruientem ſtipendium me-
reri.

7 Alij referunt memoratos Canones præ-
ceptum quidem ſapere ob maximam
ſanctiſſimorum illorum Patrum in redar-
guendis moribus libertatem, & quaſi in di-
cendo hyperbolem, veruntamen reip-
ſa non præceptum continere, ſed conſi-
lium.

8 Alij nihil præſcriptis Canonem de-
cretis cautum videri affirmāt, quam de bo-
nis ſimpliciter, quæ propria ſunt pauperum.
Illud itaque dumtaxat prohiberi, ne bona
illa, quæ alendis pauperibus veteri inſtituto
addicta eſſent, diſtribuerentur clericis, qui
ex parentum, propinquorúmve bonis ne-
ceſſaria commodè conſequi poſſent. Pro-
inde eorum bonorum nullam prorſus ra-
tionem haberi, quæ ſoluendis clericorum
mercedibus deſtinarentur.

Alij aſſerunt ſtare poſſe, quæ ex prædi- 9
ctorum Canonum deciſionibus ſuprà com-
memoraui, ſi extrema aliqua pauperum ne-
ceſſitas vrgeat: non enim tunc licere cleri-
cis, relicto patrimonio, ex fructibus bene-
ficiorum, quos pauperibus debent, alimenta
percipere, cum his caſibus laici quoque pau-
peribus teneantur, imò bona ipſa Eccleſia-
rum, iuxta illud Chriſti Domini, *Miſericor-*
diam volo, non ſacrificium.

Denique planius, & melius reſponden- 10
dum mihi videtur cum *gloſ.* 2. *in præſenti*, &
Cou. *d. numero* 2. *verſ. prima*, textum hunc
procedere attento tempore antiquo, quo 11
bona Eccleſiæ erant ſolummodo deſtinata
ad alendos pauperes Chriſtianos, & cleri-
cos egenos, vt ſatis inſinuat *c. certè* 12. *quæſt.*
1. aduertunt poſt alios Sot. *dict. art* 3. Sarm.
d. part. 1. *capit.* 5. *numero* 17. Eodem modo
reſpondetur *ad cap. illi autem in fine* 12. *q.* 1.
procedere eodem, tempore antiquo quo
Eccleſia Catholica velut nouum germen
floreſcere incipiebat & Apoſtolicis conſi-
liis ita addicta, vt multitudinis Chriſtiano-
rum eſſet cor vnum, & anima vna, omnia
namque erant communia, nemo ſibi ali-
quid proprium vindicabat, *dicto capit illi, ad*
finem, refert plures quos ſequitur Cou. *d.*
num. 2. *prope finem*, Ego *d. alleg.* 114. *numero* 38.
& 39.

II. QVÆSTIO. I.

SVMMARIVM.

1 *Clerici an puniri poſſint in Eccleſiaſtico fo-ro ex confeſſione facta in ſeculari.*
2 Text. in præſenti *intelligitur.*
3 *Confeſſio, probatio, & acta contra Clericum apud Iudicem ſæcularem competentem facta vbi ad eum cognitio ſpectabat, fidem faciunt.*
4 *Secus in illis caſibus, in quibus ſæculares Iudices omnino incompetentes ſunt.*

Cap.

Cap. Multi. XVIII.

1 AVguſtin. *in homil.58. de pænit. c.12.* relatus *in hoc textu* in illis verbis; ibi: *Nos verò à communione prohibere quēquā non poſſumus, quāvis hæc prohibitio nōdum ſit mortalis, ſed medicinalis, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo, ſiue ſæculari, ſiue Eccleſiaſtico iudicio nominatum, atque conuictum,* &c. videtur probare in Eccleſiaſtico foro puniri poſſe Eccleſiaſticos, qui in ſæculari, vel Eccleſiaſtico iudicio confeſſi, vel conuicti fuerint, contra textū *in c. at ſi clerici 4. de iudic.* probantem clericum, qui apud ſæcularem iudicem crimen confeſſus eſt, vel de eo conuictus, non eſſe propterea vllatenus puniendum, vel condemnandum per ſuum Epiſcopum, vt notant *gloſ.2. in cap.1. 23.q.5.* Innoc.& communis *in cap. per inquiſitionem 26. de elect.* Batt.& Iaſon. *à num.3.* vbi Dec.& nouiores *in l. Magiſtratus ff. de iuriſdict. omnium iudicū* Rip. *n.16 in c.2. hoc tit.* Roder. Suar. *in l. poſt rem notab.3. num.10.* & paſſim alij, ſed omiſſis pluribus, quæ ad illius materiam tradunt gloſ. *verb. ſeculari* & DD.
2 illic Abb. *à num.11. in fin. & additio ad eundem num.13. lit.C.* & poſt multos Dec. *à num.14.* & Bero. *in d.c. ut ſi clerici,* ex mente dictæ gloſ. in ſecundo intellectu, quem magis probant Abbas *d.n.13. in fine,* & alij, reſpondetur textum hunc agere & loqui de confeſſo, vel conuicto in iudicio ſæculari compe-ti & legitimo reſpectu confitentis, vel conuicti in eodem, & ita generalitas illa prohibitionis reducenda ad terminos habiles, ſingula ſingulis referendo, iuxta vulgarem doctrinam gloſ. receptæ *in l.1. C. de ſacroſ. Eccleſ. & in cap.1. de conſtit.* Ita Anguian. *de legib. lib.3. contron. 26.n.43. & 45.* & in hac ſpecie ſicut ſententia prolata à iudice ſæculari, vbi ad eum ſpectat cognitio, & ita competens eſt, parit exceptionem rei iudicatæ, ſi opponatur apud Eccleſiaſticum, *c. vlt. de except. in 6.* ita etiam confeſſio, probatio, & acta apud ſæcularem competentem, vbi ad eum cognitio pertinet, fidem faciunt apud
3 Eccleſiaſticum, ita vt ex eiſdem, ſi oportuerit, poſſit confeſſus, vel conuictus à communione repelli per eundē Eccleſiaſticum, iuxta text. *in præſenti,* & ſic explicatur, & ampliatur text. *in d.c. vlt. verſ. ſimiliter,* vt procedat etiam in confeſſione, & actis apud ſæcularem competentem habitis, ex Abb. *n.12.*
4 Dec. *n.14. cum ſeq.* Beroi *à n.121. in d.c. ut ſi Clerici,* & aliis, per Maſc. *de probat. concl.33. n.24.* quāuis referat ex multis ſecundum communem ſententiam acta apud ſæcularem Iudicem non facere fidem Eccleſiaſticorum, quæ ſententia procedit tantum in illis caſibus, in quibus ſæcularis omnino incompetens, & prohibitus, non verò vbi competens, vt in ſpecie *d.c. vlt. & huius text.* ſi aduertas ad ea, quæ ſupra reſolui *in addit. ad d.c. ut ſi clerici*

II. QVÆSTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Senior valde ſenem ſignificat.*
2 *Seniores dicuntur ætate prouecti.*
3 *Annus centeſimus eſt terminus vitæ humanæ.*
4 *Vita illius, qui intra centeſimum annum exiſtit præſumitur.*
5 *Mortuus ille præſumitur qui iam natus eſt centum retro annis.*
6 *Vita & mors in manu Domini.*
7 *Centum annorum terminum excedentes vixerunt nonnulli.*
8 Geneſ. c.6, *locus explicatur.*
9 Numer. c.31. *locus interpretatur.*

Cap. Paulus. XXVIII.

IN texcu ibi, *Seniorem increpaueris,* verbum ſenior comparatiuum, 1
valde ſenem ſignificat ex Theſauro linguæ Latinæ. *verb. ſenior,* & Petr. 2
Garc. *in Auicenna, fen.1. lib.1. doct.3.43. diſp.16.* Ioan. Buſſæ. *tract. de ſtatibus homin. tit. de ſtatu ſenectutis cap.1.* Et hinc ætate prouecti, ſeniores dicuntur, P. Mariana *in notis ad c.16. Matthæi verſ.21.* Sebaſtian. Conar. *in Theſauro linguæ Hiſp. verb. ſeñor.* Bobad. *in ſua polit. lib.2. c.16. n.23.* Aluares *de priuileg. miſerabilium perſon. c.18. n.23.*

Ibi, *Maledictus puer centum annorum.* San- 5
ctus Gregorius volens hominem adoleſcentiæ illecebris ad finem vitæ deditum graphicè deſcribere, puerum centum annorū eum vocat, quaſi inſinuans centeſimum annum eſſe terminum vitæ humanæ, de quo Forcatul. *in ſcripta iuriſperit c.21. n.5. & in necromātia Dial.25. n.4.* Donel. *cōment. iuris Ciuilis lib.16. c.17.* vbi Vſuald. *lit.B.* Curat. *lib.5. obſeru.22.* Ioan. Corraſ. *Miſcel. lib.5. c.18.* Franc. Monald. *conſ.43. n.9.* Hieron. Portoles *in ſchol. ad Molinā §. præſumpt. n.5.* Philip. Paſch. *de viribus patriæ poteſt. p.1. c.6. num.12.* Modeſtin. Piſtor. *illuſt. quæſt. p.2. q.82. numer.3.* Moller. *lib.2. ſemeſtr. cap.7. numero 22.* Nicol. Loſſæ *tractat. de iure vniuerſal. parte 5. numero 9.* Anton. Bellon. *conſid.2. num.67.* Petr. Gilchen *in l. fin. numer.8. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Polyd. Rip. *in tract. de actis in articulo mortis c.18. per tot.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit.L.*

concluſ. 8 6. *numero* 3. Petr. Ponſ. *ſelectar. legum lit. V. verb. vita*, *pag. mihi* 574. Claud. Rangol. *in libros Rgum lib.*1. *cap.*4. *verſ.*18. Morla *in emporio iuris p.*1 *tit.*12. *qu.*8. *num.*4. Farin. *fragm. crimin. p.*2. *lit. M. num.*312. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.*2 *cap.*8. *diffic.*8. *n.*24. Paul. Durand. olim Rotæ Auditor, nunc Archiepiſcopus Tarracon. *de condit. & mod. impoſsib. p.*2. *c.*2. *n.*20. Iacob. Cancer. *var. p.* 3. *cap.*1. *num.*220. Ripol. etiam *var. reſol. c. vlt. num.*7. Sanch. *in præcepta Decalogi to.*1. *lib.*4. *cap.*40. *num.*49. Ægid. Trullench. *in expoſit. Bullæ Cruciatæ cap.* 3. *dub.* 15. *num.*7. Franc. Amaya *obſeru. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 19. Coccin. *deciſ.* 345. *num.* 5. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 31. *num.* 86. *& ſeqq.* Et hinc
4 ideo vehementer præſumi vitam eius, qui intra centeſimum annum exiſtit, ita vt à probationis onere releuetur, qui eam velut intentionis ſuæ baſim, & fundamentum proponit, reſoluunt Gregor. Lop. *l.*14. *verb. abõdaque prueue*, *tit.*14. *part.*3. Hercul. *tract. de negatiua*, *n.*290. *verſ. mors quoque præſumitur.* Anton. Gabr. *commun. lib.*1. *tit. de præſumpt. concl.* 16. *num.* 3. Ripol. *d. cap. vlt. à n.*7. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis*, *cap.*31. *num.* 87. Et è contra motuum eum præſumi, qui iam natus eſt centum tetro annis,
5 probant Capel. Tholoſana *deciſ.* 313. *num.*3. *ver. probatur etiam.* Cou. *var. lib.*2. *cap.*7. *n.*6. Anton. Gabr. *d. concluſ.* 16. *n.*4. Farin. *d. littera M n.* 316. Cardin. Tuſch. *d. lit. M. concluſ.* 400. *num.* 25.

6 Nihilominus cùm vita & mors ſit in manu Domini, non poteſt dari aliquis certus annus, qui ſit terminus humanæ vitæ; conſtat enim ex diuino oraculo, *Ego ſum vita tua, & profectio dierum tuorum*; plures cen-
7 tum annorum terminum exceſſiſſe, ac B. Romualdum 130. annos vixiſſe, de quibus Io. Buſſæ. *de ſtatibus hominum tit. de ſtatu ſenect. cap.*7. Claud. Deodat. *libro* 1. *Panthei Higiaſtici cap.*6. *pag.* 56. Serar. *tom* 2. *in Ioſue cap.* 13. *qu.* 3. *num.* 3. Franc. Florid. Sabin. *lib.*2. *horar. ſucceſsiu. cap.*3. Ægid. Camart. *de rebus geſtis Eliæ Prophetæ cap.* 3. *ſect.* 4. *pag. mihi* 78. Doctiſſimus P. Franc. de Mend. *in viridario ſacræ, & profanæ eruditionis lib.* 4. *probl.* 17. *n.* 100. Thom. Maluend. *in paradiſo voluptatis c.*52. Solorzan. *de iure Indiarum to.*1. *lib.*1. *c.*2. *n.*10. Ego *in collect. ad l.*19. *n.*16. *C. de Epiſc & cleric.* nouiſſimè Torrebl. *de iure ſpirit. lib.*3. *c.*12. *à n.*13. *& c.*13. *à n.*22. vbi multos ad longiſſimam vſque ætatem peruenientes refert. Sed obſtat, quod vitæ humanæ terminus conſtitutus eſt Geneſ. *c.*6. *eruntque dies illius centum & viginti annorum*, *quem præterire non poſſumus.* Iob. *c.*14. *verſ.*15. *conſtituiſti terminum eis, quem præterire non poſſunt*; quia locus ille *Geneſ.* loquitur de illis, qui tunc perituri erant diluuio, contra quod non vr-
get, quod de ſe teſtatur Moyſes *Numer. c.*31. 8
*verſ.*2. *centum viginti annorum ſum hodie*, *non poſſum vltra ingredi, & egredi*, quia ibi Moyſes non aſſerit vltra ſe viuere non poſſe, ſed tantùm adeò magnæ multitudinis gubernatione ſenio fieri imparem ſeſe, ac minus idoneum, vt docent Franc. Valeſ. *de ſacra Philoſophia*, *c.*7. Delr. *diſquiſit. Magic. lib.*2. *q.* 23. quos refert. Torrebl. *d. c.* 12. *à n.*26.

SVMMARIVM.

1 *Papam ſubmittere ſe poſſe alterius imperio, & iuriſdictioni, non fuerunt qui tenerent.*
2 *Contrarium verius.*
3 *Poteſtas duplex in iudicio perfecto reperitur.*
4 Text. in præſenti, *declaratur.*

Cap. Nos ſi incompetenter XLI.

QVia Leo Pontifex ſe Ludouico Impe- 1
ratori ſubmiſit vt refertur in hoc textu, affirmant gloſſatores, teſte Decio *in c. Eccleſia S. Mariæ n.*17. *de conſtit.* Romanũ Pontificem ſubmittere ſeipſum alterius imperio, vel iuriſdictioni poſſe: tũ quia generale eſt cuique vt ſubiicere ſe ſe ſua voluntate poſſit etiã minori *l. eſt receptum ff. de iuriſd. omn. iud.*
Sed verius eſt non poſſe Papam ſe alterius 2
iuriſdictioni ſubdere, quia exemptio Papæ eſt priuilegiata, non intuitu perſonæ, ſed in honorem Chriſti datum, cui non poteſt Papa renunciare, ſicut nemo poteſt renunciare priuilegio in fauorem communitatis cõceſſo: tunc etiam, quia Pontifex non poteſt humanæ poteſtati quoad vim coactiuam ſe ſubmittere, vt per Turrecr. *in ſumm. lib.*2. *c.* 104 Azor. *inſtit. moral. p.*1. *lib.*4. *c.*7. *q.*6. Suar. *de defenſ. fidei*, *lib.*4. *c.*7. *n.*3. Duar. *ad Bull. in Cœna Domini*, *lib.*1. *c.*1. *q.*2. *n.*38. Lotter. *de re benef. lib.*1. *q.*46. *n.*52. *&* 53. Ego *de iure Eccl. vniu. lib.*1. *cap.*2. *numero* 186. Lælius Mancin. *diſquiſ. genial. cent.*2. *c.*177. *per tot.* vbi *num.*4. *cum ſeqq.* ex Cardin. Bellarmin. *de Concil. libro* 2. *cap.*18. aduertit in iudicio perfecto
duplicem poteſtatem reperiri, primam, quæ 3
diſcutiendi eſt, diſcernendique, ac iudicandi, quid agendum videatur. Altera quæ eſt cogendi eum, qui cauſa ceciderit, vt ſententiæ pareat aduerſus ſe latæ. Vtramque verò iudici propriè dicto traditam videre, qualis eſt Princeps, aut Prætor à Principe conſtitutus; ſed primam, non tam iudicum eſſe, quàm arbitrorum, quorum ſententiis, etſi tenentur ſtare homines, id tamẽ non vi ſententiæ faciũt, cum arbitri cogere nequaquã poſſint, ſed iure naturæ quo promiſſa ſer-

uare

uare debent. Iam itaque Romanus Pont.
non poterit iudicem propriè dictum ſuprà
ſe conſtituere, ſed veluti arbitrum, cuius
ſententiæ ſi non obtemperauerit, faciet,
quod non debet, non autem quod non po-
4 reſt. Ex quibus patet reſponſio ad text, in
præſenti, quia cum in illius ſpecie ſe ſubie-
cerit, proculdubio Pontifex Imperatori,
miſsíſve ab eo, vt terminarent, diſcuterent,
definiréntque, quaſi arbitri, non quaſi veri
iudices, qui cogere poſſent.

IV. Qvæstio. II. & III.

SVMMARIVM.

1 *Puberes neceſſariò ſaltim eſſe debent, qui in ciuilibus cauſis teſtes ſunt adhibendi.*
2 *In criminalibus cauſis in teſtes non admittuntur, niſi qui vigeſimum annum peregerint,*
3 *Licèt quinto & vigeſimo anno minores repellendos eſſe exiſtimauerint alij.*
4 *Quid de Iure Caſtellæ.*
5 *Sodomia in crimine minores anno 16. in teſtes admittuntur ex Iure Regio Caſtellæ.*
6 *Impuberum teſtimonia fidem faciunt, veritas aliter haberi non poteſt.*

Cap. Teſtes. I.

1 IN text. ibi, *Ad teſtimonium autem
intra annum 14 ſuæ ætatis conſtitu-
ti non admittantur.* Ex quibus ver-
bis vulgò colligitur, puberes ſal-
tem neceſſariò eſſe debere, qui in ciuili-
bus cauſis teſtes adhibendi ſunt, ſcilicet
quatuordecim annorum maſculi, & fœmi-
næ duodecim, vt per Clarum §. *fin. quæſt.* 24.
verſ. vidi quandoque. Donel. *commentar. iuris
Ciuilis, lib.*25.*c.*8. Maſcard. *de probat. concluſ.*
1246. Didac. Quantera *in quæſt. criminal. de
plena probat. n.*40.*ad fin. pag. mihi* 308. Card.
Tuſch *pract. concluſ. lit. T. concl.* 185. *num.* 2.
Farinac. *in praxi crim. part.*2. *quæſt.*58. *num.*1.
*& tom.*1. *conſ.*22. *num.* 26. *& conſ.* 29. *num.* 1.
Villadieg. *in ſua polit. cap.*1. *num.* 30. vbi ait
hanc ætatem expletam eſſe debere. Curia
Philipp. *part.*1. §.17. *num.*12. Par. meus Em-
man. Barboſ. *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Portug.
lib.*3. *tit.*86. Sanch. *lib.*6. *conſil. cap.* 5. *dub.* 14.
*num.*4. Narbona *ad lib.*8. *Recopil. tit.*21. *l.* 2.
*gloſſ.*5. *n.* 22. Hieron. Buccaron *de different.
inter iudicia ciuil. & crimin. differ.* 78. *num.* 1.
2 *cum ſeqq.* At in criminalibus cauſis non ad-
mittuntur, niſi, qui vigeſimum annum pere-
gerint, *l. in teſtimonium* 10. *ff. de teſtib. c. ſi te-
ſtes*, §. *item in teſtimonium* 4. *q.*3. *l. Hiſpan.* 9.
*tit.*16. *part.*3. Anton. Gom. *var. tom.*3. *cap.*12.
*num.*13. Hortenſ. Caualcan. *in pract. de teſtib.
par.*1. *num.*20. Feder. Scot. *tom.* 1. *reſp. lib.* 3.
*reſp.*3. *num.*10. Rebell. *de obligat. iuſtit. part.*2.
*lib.*2. *quæſt.* 8. *n.* 7. Alphonſ. de Narbona *ad
l.*2. *gloſſ.*5 *num.*18. *tit.*25 *lib.*7. *Recop.* Hieron.
Buccaron. *d. differ.* 78. *num.*5. Farin. *in praxi* 3
crimin. q. 58. *n.* 9. *cum ſeqq.* Licèt quinto &
vigeſimo anno minores, etſi vigeſimo ma-
iores exiſtant, in criminalibus à dicendo te-
ſtimonio repellendos exiſtimauerint Gram-
mat. *conſ.* 45. *n.* 19. *in fine*, Roland. *conſ.* 3.
*num.*26. *lib.*3. *& conſ.* 73. *num.* 27 *lib.* 1. Ber-
nard. *reg.*465. Oſalc. *conſ.*65. *num.*11. *& conſ.*
66. *n.* 17. *in fine.* Maſcard. *de probat. concluſ.*
1246. *num.*14. Alex. Trentac. *var. reſol. lib.* 2.
*tit. de teſtibus, reſol.*11. *num.* 2. expreſsè enim
contrariantur deciſioni *dict. l. in teſtimo-
nium.* de Iure Regni Caſtellæ per *l.*1. *verſ.* 5. 4
*preſentados, tit.*4. *l.* 3. *Ordin.* poſt decimum
ſextum annum quilibet teſtis legitimus ha-
betur in criminalibus, vt per Auendan. *reſp.*
31. *à n* 8. *verſ. ex ſupradictis.* Narbona *d. gloſſ.*5. 5
n. 19. vbi *à num.* 21. illius legis deciſionem
temperat in crimine Sodomiæ, ad cuius
probationem etiam minores anno decimo
ſexto iure regio admittendos eſſe reſoluit
contra diſpoſitionem Iuris communis quo
cauetur etiam ad probationem nefandi cri-
minis minores anno vigeſimo nequaquam
in teſtes fore admittendos, ex adductis per
Hippol. de Marſil. *conſ.*28. *num.* 13. Gramm.
*deciſ.*40. *num.*14. Auendan. *d. reſp.*31. *num.* 8.
Marcard. *de probat. concl.*1313. *num.* 9. Andr.
Fachin. *conſ.*63. *num.*1. *cap.* 2. *lib.* 2. quamvis
deponant à reo de iſto crimine fuiſſe atten-
tatos, Triuiſan. Venet. *deciſ.*14. *part.*2. Marta
Piſon. deciſ. 138. plures à Parente meo citati
in remiſſ. ad Ordin. Luſitan. lib. 5. *tit.* 13. *in
princip.*

Limitatur tamen principalis concluſio, 6
vbi veritas aliter haberi non poteſt, ſiqui-
dem ne delicta maneant impunita, impu-
berum teſtimonia fidem faciunt, ſecundùm
plures, quos refert, & ſequitur Farin. *d. q.*58.
*num.*29. *cum ſeqq.* quibus addo Alex. Tren-
tacinq. *d. reſol.*11. *num.* 2. Narbona *d. gloſſ.* 5.
*num.*25. Mar. Giurba *conſ. crimin.* 43. *num.* 28.
vbi ex Marſil. *in l. infans, num.* 37. *ff. de ſicar.*
& Decian. *in tract. crimin. lib.*9. *c.* 14. *num.* 7.
refert duos pueros ad vxoricidij probatio-
nem fuiſſe ſatis.

SVMMARIVM.

1 *Stnes ad teſtificandum cogi non debent.*

Digitized by Google

2 *Intellige vt compelli non poßint forum, vel domum Iudicis adire.*

3 *Senes tenentur teſtimonium dicere, vbi alij non reperiuntur teſtes.*

4 *Senes quamvis maiores ætate fuerint cogi poſſunt ad teſtimonium ferendum vbi de peccato agitur.*

5 *Senes vt extra propriam domum teſtimonium dicere non compellantur, debent eſſe ætatis ſeptuaginta annorum.*

Cap. Si Teſtes. III.

1 AD *num.* 12. Quòd ſenes ad teſtifican-
dum cogi non debent, vltra citatos
adde Marcel. Fortun. *de veritate & errore p.*
*2.num.*104 Ioan Garc. *de nobilit.gloſ.*48. *n.* 3.
Doncl. *comment. Iuris ciuilis l.*24. *cap.* 22. vbi
2 Oſuald. *littera H.* Cened. *ad Decretal. collect.*
133.*num.*1. Quod ita intelligendum eſt, vt
compelli non poſſent pro teſtimonio fe-
rendo, forum, vel iudicis domum adire,
non verò vt omnino à teſtificando excu-
ſentur: nam in ſuis habitationibus, miſſo ad
id notario, vel tabellione à Iudicibus teſtifi-
cari conſtringendi ſunt, ex Petr. Foller. *in*
pract.crimin. verb. demum repetantur 2. Flor.
Mauzon *de cauſis executiu.tit.* 1. *limit.*13. *n.*
18. Tiraq. *de iur. primog. in præfat. num.* 212.
vbi, *num ſeq.* prædictam concluſionem eo
caſu limitat, quo alij reperiuntur teſtes, per
quos fides haberi poſſit, cui accedit Ioan,
3 Garcia *d.gloſ.*48.*num.*5. *ad finem.* Si verò non
adſint, tenebitur teſtimonium dicere ma-
ximè ſi ad id excommunicatione alicuius
monitorij conſtringatur, ſiquidem hoc caſu
etiam teſtes priuilegiati, vt ſunt ſenes, te-
nentur crimen occultum, aut factum aliud
detegere adeundo iudicem, vt docet Diana
*moral.reſolut.p.*1 *tract.*5. Miſcell. *reſolut.*3. Et
regulariter de Iure Canonico, vbi agitur
4 de peccato, cogi poterunt, quamuis maio-
res ætate fuerint, teſtimonim dicere, vt
tenent Bertachin. *in repert. verbo ſenes verſ.*
ſenes 70. *annorum* Bertaz. *conſ. crimin.*163. *n.*
3. Proſper. Carau. *ritu.*155. *n* 2. Farin. *in pra-*
*xi crimin. qu.*77. *num.*101. *& qu.*68. *num.*93.
Camill. Bortel. *in ſum. deciſ. p.*1. *tit.*44. *num.*
466. Parens meus Emman. Barboſ. *in remiſſ.*
*ad Ordin. Luſit. lib.*3. *tit.*55. §. 11. *n.*2. Caball.
*reſol.crimin.cent.*1. *caſu* 79. *n.*7. Ioan. Garc. *d.*
gloſ 48. § 1. Alovſ. Rice. *in collect deciſ. collect.*
1862. Stephan. Gratian. *diſcep. forenſ. tom* 5.
cap 805. *n.*26. Perez de Lara *in compendio vi-*
*tæ hominis cap.*31. *num* 31. Hieron. Buccaron.
de different. inter iudicia ciuilia & crimin.
differ. 83.

5 Ibidem *in fine. In gloſ. verb. ſenes.* Nota ſe-
ptuaginta annorum ætatem in ſenibus ne-
ceſſariam requiri, vt hac immunitate teſti-
ficandi in propriis domibus fruantur, vt per
Campeg. *de teſtib. reg.*156. *in princ.* Maſcard.
*de probat. lib.*1. *qu.*5. *num.* 65. Farin. *in praxi*
crimin. quæſt. 78. *n.* 60. Ioan. Garc. *de nobilit.*
*gloſ.*48. §.3. *num.*6. Stephan. Gratian. *diſcept.*
*forenſ. tom.*5. *c.*805. *n.*26. *&* 27. Flor. Mauzon
*de cauſis executiu. lib.*1. *limit.* 17. *num.*18.

VII. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Apum Rex licet habeat aculeum, eo tamen non vtitur ad vindictam.*

2 *Apes quæ non obtemperant Regi propria condemnatione ſe mulctant.*

3 *Apum in examine nulla eſt otioſa.*

4 *Grues concordiam exercent inter quas nullus eſt primatus.*

5 *Rex vnus, Princeps, ſeu Rector in qualibet Rep. conſtituendus.*

6 *Rex vnus, ſeu Princeps debet eſſe.*

7 *Principes ſi plures eſſent, ſeruari non poſſet rerum ordo, ſed forent confuſa omnia.*

8 *Principatum pluralitas regimen perturbat.*

Cap. In apibus. XLI.

IN text. ibi, *in apibus vnus eſt* 1
Eleganter Barthol. Angelic. *de*
genuina rerum cæleſtium, & ter-
reſtrium proprietate lib. 12. *cap.* 4.
*num.*5. Iſidoro, & Ambroſio, ita ait, *eligunt*
autem apes ſibi in regem in magnitudine, &
ſpecie magis inſignem, & quod in rege praci-
puum eſt, manſuetudine clariorem, nam etſi ha-
beat aculeum, eo tamen non vtitur ad vendi-
candum. naturaliter autem apes tanto ſunt le-
niores, quanto cæteris ſunt maiores. ſed & apes, 2
quæ non obtemperant Regi, propria condemna-
tione ſe multant, vt aculei ſui vulnere morian-
tur; in apum verò examine nulla eſt otioſa, qua-
dam enim certant quaſi in bello campeſtri contra 3
alias apes, alia vigilant circa victum, alia fu-
turas explicant imbres, & ſpeculantur concur-
ſus, alia ceras de floribus fingunt, alia cellulas
nunc rotundas, nunc quadratas mira connexio-
ne, & æqualitate componunt, & tamen inter
tam diuerſa opera, nulla alienis laboribus inſi-
diatur, &c. R.P. Ioan. Euſeb. in hiſtor. naturali
*lib.*1. *cap.*11.

In text. ibi, *grues*, vide Caſſador. *lib.*9. *var.* 4
*c.*2. *epiſt.*2. ibi grues morales nouerunt exer-
cere concordiam, inter quas nullus prima-
tus quæretur; quia iniquitatis ambitus non
habetur, vigilant viciſſim, communi ſe cau-
tela

Digitized by Google

tela cuſtodiunt, ipſe paſtus alternus eſt, ſic honor nullis adimitur, dum omnia ſub communione ſeruantur. His etiã volatus vicaria æqualitate diſponitur, vltima fit prima, & quæ primatum tenuit, eſſe poſterior non recuſat; ſic quadam communione ſacratæ ſibi ſine Regibus obſequuntur, ſine dominatis parent, ſine terrore famulantur. Voluntariæ ſeruiendo, liberæ ſunt, & inuicem ſe diligendo muniuntur; quatum morem ſcriptores rerum naturalium concernentes politiam quodammodo inter ipſas eſſe commemorant, quas ciuico affectu viuere cognouerunt.

5 Vnde apum, & gruum exemplo quo vtitur S. Hieron. *in præſenti*, apertè ſignificatur, quod quemadmodum in quolibet apum examine vnus eſt Rex, & agmina gruũ dum volant, vnum rectorem ordine litterato ſequuntur, ita conuenit in qualibet bene conſtituta Republica, Regno, vel prouincia aliquem Imperatorem, Principem, vel Rectorem conſtitui, qui æqua lance inter ſubiectos ſibi populos iura reddere poſſit, & imbecilles à potentiorum iniuriis defendere vt per Cou. *in regul. peccatum p. 2. §. 9. numero 5. verſ. ad idem facit*, Nauar. *in capite nouit. notab. 3. num. 151. cum ſeqq.* Gregor. Lopez Madera *in tract de las excellencias de los Regnos de Hiſpaña cap. 2. fol.* 10. ibi, *el otro argumento que hazea de vna autoridad de San Heronymo pueſta en el decreto de Graciano, es de menos fuerça por que ſolamente quiere prouar alli el Santo Doctor, que el ſenerio de vno, que es el Monarchio, et el mejor de todos, y aſsi dize que las Abejas tienen vn Rei, las grullas iguen vna guia, que es vno el Emperador, que Roma en ſus principias no puede ſufrir dos Reyes, a vnque hermanos, que va Obiſpado no haze tener mas, que vn Obiſpo*, &c. Quam fuiſſe præcipuam Regum creandorum cauſam optimè ſcribit Iuſtin. *Hiſtor. lib. 1. in prin.* Ariſtot. *l. 3. politicor. c. 11. & l. 5. c.* 10: S. Auguſt. *lib. 4. de ciuit. Dei cap.* 6. S. Thom. *de regimine Princip. lib. 1. cap.* 14. Guillelm. Bened. *in cap. Rainutius, verbo cond. el 1. num. 34. in fine verſ. propter quos, & num. 35. cum ſeq.* Iuſt. Liſp. *lib 2. ciui. doctrin. cap.* 11. poſt Alphonſ. Guerreto, Nicol. Boër. & alios Menchaq. *in præfat. ad controuerſ. Illuſtr. num.* 102. *cum ſeqq. & num. 120. & lib. 1. cap. 1. num. 16. & 24.* Matth. Lopez Brauo *de Reg. & regendi ratione lib. 1. fol.* 8. Melch. de Valencia *Illuſt. tract. iuris tract. 2. cap. 5. num. 5. cum ſeqq.* Benedict. Ægid *in l. ex hoc iure ff. de iuſtit. & iure tom. 1. cap. 3. num. 7. &* 8. Feder. Scot. *reſp. 1. num. 231. lib.* 1. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 18. cap. 2. num. 6. & lib. 47. cap. 15. ex numero 24. & de arte mirabili tract. de iure politico. lib. 2. c.* 4. plures referunt Ioſeph. Vela *diſſert. 4. ex n.* 18. Pateja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 5. reſol. 9. a. n.* 54.

Deinde ex eodem apum & gruum exem- 6
plo colligitur vnum debere eſſe Regem,
ſeu Principem, vt probat textus noſter, ibi,
Princeps vnus eſt, &c. & ibi, *Roma, vt condita*
eſt duos fratres ſimul habere Reges non potuit,
&c. *l. Hiſp.* 1. ibi, *e concino que vn home fueſſe*
Imperador l. 5. ibi, *por que el Rey es, y deue ſer*
vno, &c. *tit. 1. part.* 2. idque grauiter oſtendit
D. Athanaſ *in lib. contra gentiles*, relatus à Ia-
cob. Simanch. *de Republ. lib. 3. cap. 3. numer.* 6.
ibi, *ſi plures eſſent Principes, ſeruari non poſſet* 7
rerum ordo ſed forent confuſa omnia, dum quiſ-
que arbitrio ſuo traheret omnia, & aduer-
ſus alium diſſideret. Itaque fateri cogimur
multorum principatum verum auferre do-
minium, cùm enim illud ſibi viciſſim tol-
lant, nullus iam erit Princeps, ſed principa-
tus deſideratio apud omnes præualebit.
Quod & Homerus confirmat 2. *Iliados*, dum
ait, *multos imperare malum eſt, Rex vnicus eſt.*
Atque Ariſtot. qui inde videtur ſumpſiſſe
Metap. lib. 12 cap. vlt. in fine, his verbis: *Non* 8
eſt bonum pluralitas principatum, Rex vnicus
eſto. Et breuiter expreſſit Seneca tragicus *in*
Agammcnone actu 2. Nec Regna ſocium ferre,
nec Tædæ ſciunt, & *in Thieſte actu 3. Non*
capit. Regnum duos, & Lucan. *bellorum ciuil.*
lib. 1.

Nulla fides Regni ſociis, omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit.

VIII. QVÆSTIO I.

Cap. Si Petrus. I.

AD *num.* 2. Pro opinione, quòd Papa in vita non poteſt ſibi eligere ſucceſſorem, vltra citatos *in collect.* ſtant etiam gloſ *verb. beatus in c. Apoſtolica, §. his omnibus, eadem cauſa, & quæſt. & in cap. ſi tranſitus 79. diſt.* Iacobat. *lib. 5. de Concil. lib. 5. art. 22. num. 2. & lib. 6 a.* 8. Villadiego *de Cardinal. quæſt. 5. num.* 19. Torres *de fide diſp. 15. dub. 3. §. ſed difficultas*, nouiſſimè Mart. Gironde de Palazeda, vel quiſque ille ſit latè in diſcurſu hac de re Madriti in lucem edito, Ego ipſe *de iure Eccleſ. vniuerſ. lib. 1. cap. 1. num. 40. cum ſeqq.* vbi latiſſimè hanc partem defendi, & contrariis ſatisfeci, late etiam Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſp. cent. cap. 177. pag. 430 cum duabus ſeqq* vbi *numer.* 7. addit rem Chriſtiano populo inutilem aut maximè pernicioſam, nam cum ſentiret Pontifex ſibi obitum inſtare

ſtare

ſtare poſſe, ſeu ad illuſtrandum genus ſuum, ſeu ad familiæ commoda augenda nepoti, ſeu alteri cuilibet traderet, aut verius proderet Pontificatum, vt Comit. *reſp. Moral.lib.*1.*q* 98. loquitur, quin & malis actibus & ſimoniaco crimini latiſſimus aperiretur campus, neque interdum, tam optimus, quàm peſſimus in Apoſtolica ſede locaretur.

X. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Rex vel Imperator quando Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immenſitas.*

2 *Eccleſiæ quod datur Chriſto donatur pro anima donantis.*

3 *Bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Chriſti efficiuntur.*

4 *Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam eorum bona defendere tenentur, non minori cura quàm ſi ſua propria bona defenderint.*

Cap. Ea enim. II.

1 ECCLESIÆ donata intacta conuenit venerabiliter cuſtodiri, vt probat text. *in præſenti* quia quãdo Rex, vel Imperator Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immenſitas, Hugo *in tractat. de officio quatuor Patriarch.* §. *ſed ſunt aliqui, n.*3. Rim. *in* §. 1. *Inſt. de donat. n.*416. probat Imperator Iuſtin. *nouel.*7. *de non alien. aut permut. c.*2. ibi, Quid enim cauſetur Imperator, ne meliora det? cui plurima dedit Deus habere, & multorum dominum eſſe, & facilè dare & maximè ſanctiſſimis Eccleſiis, in quibus optima menſura eſt donatorum eis immenſitas, faciunt alia non minus pia eiuſdem Imperatoris verba *in l.*1. *C. de officio Præfecti Prætor. Africæ*, ibi, *quas gratias, aut quas laudes Domino Deo noſtro Ieſu Chriſto exhibere debemus, nec mens noſtra poteſt concipere, nec lingua proferre, multas & antea à Deo habuimus largitates & innumerabilia circa nos beneficia confitemur, pro quibus nihil dignũ nos egiſſe cognoſcimus.* Conſonat piiſſima lex Caſtellæ 1 *tit.*5. *l.*1. *del fuero*, nunc *l.* 5. *tit.*2. *lib.*1. *recop.* ibi, *Si nos ſomos tenudos de galar donar de los bienes deſte mundo a los que noy ſiruen, maiormente deuems dar an noſtro ſaluador, Señor Ieſu Chriſto de los bienes temporales per la ſalud de nueſtras almas, de quien auemos la vida en eſte mundo, y todos los otros bienes, que en el tenemos, eſperamos auer galardon, y vida perdurable en el otro*, &c. 2
Quod enim Eccleſiæ datur, Chriſto donatur pro anima donantis. Abb. *in cap. in noſtra, de rerum permut. & in cap conqueſtus, de foro comp.* facit *l.* 20. §. *fin. ff. de annuis l.* ibi, *miniſterium nominatorum deſignatum, cæterum data templo, l.*2. *ff. de rebus dub.* ibi, *ciuibus ciuitatis legatum vel fideicommiſſum datum ciuitati relictum videtur, l. non diſtinguemus* 32. §. *ſacerdotio obueniente ff. de receps. arbit.* ibi, *id enim non tantùm honori perſonarum, ſed & maieſtati Dei indulgetur, cuius ſacris vacare ſacerdotes oportet*, &c. quæ verba magis à Chriſtiano principe, quàm à gentili homine prolata videntur.

Vnde bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Chriſti efficiuntur, *c. cùm ex eo* 34. *de elect. lib.*6. *c. cùm ſecundùm Apoſtolum* 16. *de præbend. cap.*3. *&* 5.12. *quæſt.* 2. Concil. Trid. *ſeſſ.*25. *de reform. c.*1. ibi, *qui Dei ſunt, & ſancta Sanctorum*, & per Innoc. *in cap. verùm, de foro comp.* ſequitur. Afflict. *deciſ.*3. *l. ex num.*22. 3 4
Et ideo Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam bona defendere tenentur, *cap. Principes* 28. *quæſt.*5. *c. grandi, de ſuppl. neglig. Prælat. l.*6. non minori cura, quàm ſi ſua propria bona defenderent, *Nouella* 3. §. *fin. in fine*, ibi, *quia non minor nobis cura eſt horum, quæ ſanctiſſimis Eccleſiis proſunt, quàm noſtræ ipſius animæ*, & *c. l. iubemus* 14. *c. de ſacroſ. Eccleſ.* ibi, *ea enim, quæ ad Beatiſſimæ Eccleſiæ iura pertinent, vel poſthac peruenerint, tanquam ipſam ſacroſanctam, & religioſam Eccleſiam intacta conuenit venerabiliter cuſtodiri, vt ſicut ipſa religionis & fidei mater eſt perpetua, ita eius patrimonium iugiter ſeruetur illæſum*, &c. *l. Caſtellæ in proœm. tit.*14. *p.*1. ibi, *E ſe eſto deuen fazer en los bienes de cada vno, quanto mas lo deuen fazer en los de las Igleſias, que ſon caſas de oracion, y lugares donde Dios deue ſer ſeruido, y loado*, &c.

XI. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de poſſeſſione rei ſpiritualis.*

2 *Text. in præſenti declaratur, & n.*3.

Cap. Petimus. XIX.

EX hoc textu deſumpto ex *Conc. Carthaginenſi III. capite* 38. claſſici decretorum interpretes communiter deducunt Principalem cogendum eſſe auctoritate, qui plebem inuaſam renuerit deſerere, cùm nullam iniuriam

Digitized by Google

riam inferri Eccleſiæ ſtatui reſponderit Aurelius Epiſcopus in præſenti, ſi per ſæcularem poteſtatem Prælatus expelleretur, qui admonitus non deſtitit, noluitque deſerere plebem, quam inuaſerat. In quo reſponſo videtur contrariari communi illi, & receptæ ſententiæ, quæ dictat, de poſſeſſione rei ſpiritualis nequaquam poſſe iudicem ſæcularem cognoſcere, vt latè probaui *in collect.*
2 *ad c. fin. de indic. hoc lib.* Sed retenta dicta communi, & recepta ſententia non obſtat text. *in præſenti*, nam reiecto Auguſtino Beraio *in rub. de indic. numer.* 39. qui in ea fuit opinione vt exiſtimaret in hoc c. non fuiſſe habitum recurſum ad Rectorem prouinciæ, per viam iuriſdictionis quaſi crederent illius Patres ipſum iudicare potuiſſe, ſeu cognoſcere de meritis illius cauſæ, ſed inuocaſſe Prouinciæ Rectorem in patrocinium dumtaxat iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, ſpiritualiſque poteſtatis. Idque ſuadetur ex verbis eiuſdem Concilij, *protinus excludatur*, quæ denotant erectionem Epiſcopi quaſi per vim, & impetum, & non per viam iuriſdictionis, neque per ordinem iudicij abſque alia cognitione, ita vt nihil aliud agendum eſt, & per ſæcularem Poteſtatem, quam Epiſcopum prædictum vim vi repellendo, ſtatim excludere à loco, quem inuaſerat, vt innuunt, atque ſignificant illæ particulæ, *protinus excludatur*, quæ repulſam celerem important, & cauſæ cognitionem non ad-
3 mittunt. Neque contradicunt alia verba eiuſdem textus, ibi, *iudiciaria auctoritate*; nō enim eum habent ſenſum, vt admittendum ſit Rectorem Prouinciæ iudicare potuiſſe circa prædicti negotij ſubſtantiam, qui neque potuit, neque debuit adire, vt iudicaret, ſed tantum vt exequeretur, in quem vſum recurſum ad illum approbarunt Patres Concilij, minimè tamen gentium, vt cognoſceret, ſiue iudicaret. Dicitur autem *iudiciaria authoritate*, eo reſpectu, & cōſideratione, quod ille Rector prouinciæ pro ſua poteſtate, & iuriſdictione in ſuo foro ius dicebat, cuius autoritate iudiciaria præſuppoſita credit Concilium vires habiturū Prouinciæ Rectorem ad repellendum & propulsāndum Epiſcopum inuaſorem, impertito brachij ſæcularis auxilio, cuius mentionem habemus *in capite* 1. *in fine, de officio ordin. & in capite vt officij, verſ. compeſcendi, de hæret. in* 6. ita Anguian. *de legib. libro* 2. *contron.* 19. *numero* 23. *cum ſequentibus*, Felician. de Vega *in c. quanta* 31. *de iud. num.* 68.

SVMMARIVM.

1 *Pænitentes, qui ob aliquod crimen damnati ſunt ad agendam pænitentiam, non ſunt exempti à iuriſdictione ſæculari.*

2 Cap. aliud, de Pœnit. diſt. 1. & text. in præſenti *declarantur, & n.* 4.

3 Concil. Toletanum IV. *de pænitentibus agens quid decreuerit.*

Cap. Aliud quidem. XXXIV.

EX hoc textu iuncto *cap. aliud, de Pænit. diſt.* 1. quæ iura adducit Gratian. ex 1
epiſtolis Leonis Magni Papæ in illa epiſtola, quam *ad Ruſticum* ſcripſit *cap.* 8. probari videtur pœnitentes, qui à iudice Eccleſiaſtico, ob aliquod crimen damnati ſunt ad agendam pœnitentiam, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus cauſis exemptos eſſe à iuriſdictione ſæculari, & ſubditos Eccleſiæ. Sed contrarium verius eſt, quia aliàs poſſet Epiſcopus omni ſumpta occaſione eximere laicos à iuriſdictione ſæculari, & pœnitentes hi ex proprio crimine commodum, & vtilitatem reportarent. Ita cum Aretin. Abb. Mar. Socin. Cou. & Simanch. reſoluit Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 2. *in prælud. n.*
143. ibique reſpondet vno modo iura prædicta non loqui de his pœnitentibus, qui 2
hodie tales dicūtur, ſed de religioſis hominibus, qui antiquitus ſtatum pœnitentiæ in aliqua religione profitebantur, quia erant Religioſi, & per manuum impoſitionem, çilicium recipiebant, vt *in Conc. Agathenſi c.* 1. *& in Conc. Aurelianen. can.* 16. *& in Conc. IV. Toletano*, vbi decretum fuit à Patribus,
quòd quicunque ad prædictam Religio- 3
nem fuerit admiſſus, ſi præuaricauerit, ab Epiſcopo ſuo compellendus ſit, vt ad pœnitentiam reuertatur. Ita intellexit Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.* 47. ſed hoc exploſo intel-
lectu, vtpote, quia hæc Leonis Magni cōſti- 4
tutio non poteſt reſtringi ad pœnitentes, qui ex ſuæ regulæ inſtituto pœnitentiam profitentur, cùm loquatur euidenter de pœnitentibus laïcis, quibus liberum erat negotia ſæcularia tractare; ideò idem Morla *citato loco in verſ. ſed nam ſententia*, ſibi videri ait, quòd ſummus Pontifex Leo loquitur in actore, non verò in reo, quo præmiſſo ſubdi hanc conſtitutionem in hunc modum eſſe interpretandam: *Conſtituamus enim*, ait ille, *quòd is, qui actu pænitētiam agit, vult ab ea recedere, quod patrimonium ſuum diminutionem patitur, licèt enim hoc ei liceat, perfectus tamen erit* conſilio Leonis Pontificis, non

deſerere

deferere iudicium Eccleſiæ, nempe pœnitentiæ, quàm forenſe iudicium deſiderare, non tamen ibi aliquid definitur de ſubeundo iudicio exteriori contentioſo Eccleſiaſtico, vel ſeculari, nec poterat definiri, cum hoc dependeat à qualitate Rei conueniendi: nam ſi is clericus eſt, coram Eccleſiaſtico, ſi verò laicus, coram ſeculari debet conueniri.

XI. Qvæstio III.

Svmmarivm.

1 *Prælatus peccans tot mortibus dignus eſt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittit.*

2 *Peccatum illius, qui aliorum curæ præfectus eſt peſtilentiſſimum.*

3 *Paſtorum bonorum exempla nos potenter ad virtutem alliciunt.*

4 *Æquitas prima eſt à ſe Prælatos inchoare.*

5 *Diſciplina à domeſticis inchoanda, vt reliquos pudeat errare.*

Cap. Præcipuè. III.

1 AD *num.2.* Prælatus peccans, & peruerſa perpetrans, tot mortibus dignus eſt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittit, vt inquit Nicolaus Pont. *in hoc textu*, refero ego ipſe *de officio & poteſt. Epiſcopi part.1.tit.2.gloſſ.3.n.24.* aduertens, quòd tanto cautius debet ſe à peccato cuſtodire, quanto peccando non ſolum tantum moritur, ſed omnium animarum quas prauis ex-
2 emplis deſtruit, reus eſt, & ſubdēs ex S. Chryſoſtomo *de ſacerd.lib.6.poſt med.* peccatum illius, qui aliorum curæ præfectus eſt, peſtilētiſſimum eſſe, & non ita atramento inficī pānum, aut lanam ait, ſicuti illius culpa in alios
3 peruadit, qui illius fidei crediti ſunt, Quemadmodum bonorum nos Paſtorum exempla tam potenter ad virtutem alliciunt, & contra malorum longè potentius ad malum trahunt, facit illud Claudiani de quattu Honorij conſulatu.

Totus componitur Orbis
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Et paulo inferiùs:

In commune iubes ſiquid, cenſeſve tenendum.
Primus iuſſa ſubi, tunc obſeruantior æqui
Eſt populus, nec ferre negat, cum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi.

Et Ouid. *faſtor.6.*

Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cùm index alios, quod monet, ipſe facit.

Quibus ſimilis Tertul. *l.1.de patientia*, ibi, 4
oportet commendationem, &c. Quintilian. *declam.3.* Miles Marian. *pag. mihi 37.* ibi, Hæc enim conditio ſuperiorum eſt, vt quidquid faciunt, præcipere videantur, & pernicioſiſſimum eſt malæ rei maximus quiſque auctor. Caſſiodor. *lib.9.var.epiſt.21.pag.154.* ibi, *Eſto vita continent, vt poſſis in alios eſſe iudex, prima æquitas eſt à ſe Prælatos inchoare, vt debeant criminoſi metuere, quem nequeant ſimile reperire; & libro 10. epiſtol.5.* ſuper perſona Theodori Regis, ibi, *à domeſticis inchoare volumus diſciplinam, vt reliquos pudeat errare, quando noſtris cognoſcimur excedendi licentiam non præbere*, & plurima alia, quæ in eandem ſententiam congeſſit Ioan. Britan. omnino videndus *in notis ſiue commentar, ad Sueton. Tranquil. in Neron. c. 19. pag. 223.* Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 31. n. 38. & 39.* Macrob. *l. 6. cap.4.* Ioan Baſſæ. *de ſtatib. hominum p.2. cap.3. de laicorum ſtatu n. 6.* Claud. de Prato *in gnoſib gener. Iuris l.1.de æquitate tit.1.c.4.* Ludou. Creſol. *in Myſtagogo l.3.p.3. cap.43.* egregiè Iuſtus Lipſ. *politicor. l. 2. cap. 9. & in monit. & exempl. politicis l. 2.c.8.* Timp. *in ſpeculo Princip ſigno 62.per tot.* præcipuè *fol.* 409. Petr. Gregor. *de Republ. l.6. cap.4. numero 17.* Marc. Anton. Petil. *in exarchia, ſiue de exteriori Principum munere; l.8. cap.3. cum tribus ſeqq.* Adam Contzen *l.10. polit. cap.41.* Solorzan. *de iure Indiarum tom. 2. l. 1. cap... numero 11. & cap.2.36. numer.39.*

Cap. Certum. XLIII.

NOta ex text. quòd quemadmodum vocati, & non venientes ad Synodum, etiam Prouincialem, aut Epiſcopalem, excommunicari poſſunt, *c. vltim. 18. diſt. c. quod ſuper his*, ibi, *per cenſuram, de maiorit. & obed.* ita poſſunt ij, qui licet venerint, abſque licentia diſcedunt. *c. ſi quis autem 18. diſtinct. text. in præſenti*, Duen. *reg.271.* citans in idem *text. in cap.1. de iudic.* qui id non ſatis probat: tum ex his, quæ notat Ant. Auguſt. *in notis ad collect.1. Decret. ſub illo text. in verſ. hoc ſibi non placere;* tum etiam, quia Epiſcopus illic non excommunicatur, quia à Concilio receſſit, ſed quia aduerſario illic reſpondere noluit, cum antea contrarium promiſiſſet.

Cap.

Cap. Non ſunt audiendi. LIV.

De bona fama non contemnenda, & de bono nomine procurando, docemur *Eccleſiaſt. cap.* 20. *Curam habe de bono nomine Prouerb. c.* 22. *Melius eſt bonum nomen, quàm diuitiæ multæ*, & *Apoſt.* 1. *Corinth.* 6. *Bonum eſt enim mihi magis mori quàm gloriam meam quis exacuet*; ſimilis text. *in c. nolo* 12. *quæſt.* 1. *& in c. quatuor autem* 12. *q.* 2. *& in c. iubemus* 60. *de conſecrat. diſt.* 1. DD. *in l. interpoſitas, C. de tranſact.* ibi Barr. & Bald. vterque *num.* 5. Ang. *num.* 9. Curt. iun. *num.* 17. idem Bald. *conſ.* 312. *num.* 3. *l.* 4. vbi quòd diuitibus eligibilius magis eſt mori, quàm vilipendi Sebaſt. Medices *de caſib. fortuit par.* 1. *q.* 7. *n.* 7. Mogoll. *de his quæ vi. c.* 2. §. 6. *n.* 26. Corduba de Lara *in l. ſi quis à liberis, in princ. num* 33. *ff. de liber. agnoſc.* Seraph. *de priu. iuram. priuil.* 29. *n.* 2. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1055. *n.* 53. Teſtay *alleg.* 7. *n.* 2. Card. Tuſch. *pract. concluſ. verb. metus, concluſ.* 215. *n.* 13. *& concl.* 316. *n.* 19. Ameſc. *de poteſt. in ſe ipſum, lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 11. *cum ſeqq.* Scip. Theodor. *alleg.* 19. *n.* 2. Sanch. *de matrim. lib.* 4. *diſp.* 5. *n.* 11. Cabreros *de metu lib.* 2. 47. *à n.* 20.

Cap. Cùm apud Theſſalonicam. LXIX.

Ad *finem*. Simile eſt, quod narrat noſter Aluar. Pelag. *de planctu Eccleſiæ, lib.* 1. *art.* 15. de Magno Alexandro Monarcha Orientis, quòd ſemel condemnauit ad mortem ſuum quendam militem furore repletus, à qua ſententia appellauit miles ad Imperatorem, cui Alexander, *Numquid ego Imperator non ſum?* cui miles, non, quia Imperator non fuit; propter quod Alexander Imperator ſententiam reuocauit contra eum latam, dicens, *Verum dicis*.

Cap. Non licet. LXXI.

Ad *num.* 4. *&* 5. Nota quòd Aduocato licet patrocinium vendere, vt vltra citatos tenent Franc. Marc. *deciſ.* 1059. Carraſco *ad leges Recopil. c.* 10. *n.* 26. Oſuald. *ad Donel. lib.* 18. *comment. cap.* 3. *lit. H h h.* Rouit. *pragm. c. de poſtulan. n.* 6. *fol.* 431. quia ſalarium, ſeu laboris ſui ſtipendium illi debetur etiam non promiſſum, Petr. Greg. *lib.* 2. *de Republ. c.* 7. *num.* 19. Caualcan. *deciſ.* 41. *p.* 1. Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 8. *n.* 46. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.* 1. *c.* 21. *ex n.* 1. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 257. *n.* 6. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 288. *n.* 9. Solorzan. *de iure Indiarum, tom.* 2. *c.* 24. *n.* 16. Paul. Xamar. *de officio Iudic. & aduoc. par.* 2. *q.* 7. *num.* 7. & etiam non conuentum, Tiraq. *de nobilit. c.* 29. *n.* 28. *&* 29. Magon. *Florent. deciſ.* 12. *n.* 4. Steph. Gratian. *dec.* 257. *n.* 6. *cum ſeqq.* Ioan. Bapt. Larrea *Granat. dec.* 85. *n.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Difficile aliquem ſuſpicatur malum qui bonus eſt.*
2 *Fornicarius neminem putat caſtum.*
3 *Proximus magis excuſandus, quàm accuſandus.*
4 *Vir bonus difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur.*

Cap. Non ſolùm. LXXVII.

Isidorus *de ſummo bono*, relatus in hoc tex- 1
tu, ait quòd non ſolùm ille reus eſt, qui
falſa de alio profert, ſed & qui aurem citò
criminibus præbet; conſonat Chryſoſt. *ſuper
Matth.* ibi, ſicut difficile aliquem ſuſpicatur
malum, qui bonus eſt; ſic difficile aliquem
ſuſpicatur bonum, ipſe malus, fornicarius,
neminem putat caſtum, caſtus de fornica- 2
rio non facilè ſuſpicatur, ſuperbus nemi-
nem putat humilem, humilis neminem pu-
tat eſſe ſuperbum, ſic qui non eſt ex Deo Sa-
cerdos, neminem putat Sacerdotē ex Deo,
Bernard. *ſerm.* 40. *in fine in Cantic. Etiamſi* 3
*perperam quid factum deprehendas, nec ſic iu-
dices proximum, magis autem excuſa; excuſa in-
tentionem ſi opus non potes, putà ignorantiam,
putà obreptionem, putà caſum*, &c. Cicer. *ad
Quintum fratrem*, ibi, *Vt quiſque eſt vir opti-* 4
mus, ita difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur.
Nilus apud Anton. & Max. *ſerm. de Innocent.* ibi, *Qui ad malum ſuſcipiendum paratus non eſt, is nec ad malam quidem ſuſpicionem eſt facilis*, Menoch. *de præſumpt libro* 1. *præſumpt.* 100. *num.* 2. Martin Breſſar. *de conſcient. cap.* 19. *numero* 209. Euerard. VVeſton. *de moribus Reipub. lib.* 3. *capite* 27. *numero* 8.

XII. Qvæstio I.

Cap. Omnis ætas. I.

De vitio naturæ noſtræ quod nos vt plurimum in peiorem adducit partem, vide *capite Deut.* 2. *quæſtio.* 1. *Clement. alma mater, de ſentent. excomm. gloſſ. verb. prodiga in proœmio Decretal.* Marques *lib.* 2. *del Gouernador Chriſtiano. cap.* 35. §. 1. Fr. Iuan de S. Maria *de Repu. Chriſtiana, cap.* 27. §. 3.

Eſcob. *de paritate probanda part. 1. quæſt. 9. §.4.n.* 82. Oduard. Vueſton. *de moribus Reip. lib.3.c.27.num* 8. ibi, *Cum vitio natura prompti, in peiorem partem omnia iudicia interpretemur,* &c. Et ideò neceſſe fuit nobis imponere modum ſtrictum adimplendi obligationem cum foro conſcientiæ, ad quod ius poſitiuum deſeruit, cuius munus eſt arcere à malo, inuitareque ad bonum, *l.iuſtitia* 10. *§.1.ff. de iuſtit.& iure* Eſcobar *de vtroque foro in initio num.7.*

XII. QVÆSTIO II.

Cap. Prædia. V.

1 OCCVPANTES, & vſurpantes bona Eccleſiæ à Deo acerrimè punitos fuiſſe exemplis edocemur, vnum refert Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis *lib. 2. de miracul.* his verbis, *Comitem Matiſconenſem, qui occupabat tyrannice res Eccleſiarum, fuiſſe raptum die ſolemni à Dæmone, qui in forma equitis, cum equo nigro aduenit, ingreſſus eius domum, oſtio eum eduxit inuitum, iuſſit equum conſcendere, inque aera ſublimauit, nec vnquam poſtea comparuit In cuius rei memoriam, oſtium, quo eductus erat, fuit obturatum. Quod cum Ogerius Guillelmi Comitis pronepos ob aliquam Reipub. neceſſitatem vellet reſerare, qui operas locauit eius rei cauſa, dum cœpit demoliri, raptus à Dæmone iterum eſt, & in aerem eleuatus, poſtmodum lapſus colliſuſque eſt, manu, qua id tentauerat, fracta: ob quod miraculum rurſus ciues in perpetuam rei memoriam iuſſerunt obturari, atque eius Comitis filius cum triginta militibus venit Cluniacum, & cum illis illius religionis habitum ſuſcepit,* &c. ex Trithemio *lib.1. annal. Francorum.* Non diſſimilem caſum Dagoberti Galliarum Regis referunt Petr. Gregor. *de Republ. libro 13. cap. 17. n.* 18. Martin. Mager. *de aduocatia armata, c.5. n.125.* & ex noſtris Bobadill. *in ſua politica lib.2.c.18.numer.* 325.

SVMMARIVM.

1 *Ædificium in alieno ſolo Eccleſia pecuniis conſtructum ſolo non cedit, ſed ædificium ſolo.*

2 *Solum ædificio cedit ſi ædes ſacra inædificata ſit.*

3 *Purpura cur veſtimento cedat.*

Cap. Apoſtolicos. XIII.

IN gloſſ. *Conſtruxiſſe.* Nota ex gloſſ. ædificium in alieno ſolo Eccleſiæ pecuniis conſtructum, ſolo non cedere, ſed ædificio ſolum, & ſic vtrumque apud Eccleſiam remanere, vt per Tiraq. *de priuileg. piæ cauſæ, priuileg.* 121. Surd. *conſ.333.n.46.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. Eccleſ. q.31. n.6.* & latiùs *q.246.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. M. concl.175.num.7.* Giurba *in conſuet. Meſſanen. par.1.c.15. gloſſ.13.n.2.* ſequuntur citatà Ludouico Romano *in auth. ſimiliter, n.27. C. ad legem Falcid.* Tiraq. *de priuil. piæ.* Marc. Anton. Genuenſis *vbi proximè, & q.249.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.5. c.955. n.18. & 19.* & ſolum ædificio cedere, ſi ædes ſacra inædificata ſit, ex text. *in c. queſti nobis ſunt 17. q.4.* tenet Petr. Pech. *in c. ſemel, n.5. de regul. iuris, l.5.* Borgn. Caualcan. *deciſ.28. n.71.* Reuſner. *deciſ.1. n.7. p.1.* Mar. Giurba *d. gloſſ.13. n.10.* nouiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſit. genalium, & anniuerſariorũ Iuris diſp. tract. 2. c.124. in fine*, vbi hunc textum citat. 1

Quæ cauſa ſit vt purpura licèt pretioſior, veſtimento cedat, *§ ſi tamen, Inſtit. de rerum diuiſ.* & pictura, quæ itidem pretioſior, tabulæ non cedit, *l. qua ratione, §. litteræ & ſeq. ff. de acquirendo rerum dom. §. ſi quis, Inſtit. eodem*, vide Emund. Merill. *obſeru. lib.2. cap.28.* Læl. Mancin. *cit. loco, cent. 2. c. 212. pag.* 265. 3

SVMMARIVM.

1 *Res ſacratæ, & cultui diuino dicatæ alienari poſſunt ad ſubueniendum pauperis neceſſitati, & ad captiuorum redemptionem.*

2 *Executor ad diſtribuenda bona in cauſam piam, poteſt ea diſtribuere in liberandis carceratis ad pœnam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis.*

3 *Diſpoſitio pro redimendis captiuis, captiuos etiam ex delicto comprehendit.*

Cap. Sacrorum. XV.

AD *n.3.* Nota, quòd vt pauperum neceſſitati ſubueniatur, vel vt à carceribus liberentur, ſeu ad captiuorum redẽptionẽ, alienari poterunt res ſacratæ, ad cultumque diuinum dicatæ, etiam ſi pauper captiuus, vel incarceratus culpa ſua, non tamen ad caſum præordinata ad paupertatem, captiuitatem, vel carcerem deuenerit, vt per Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p.1 lib. 2. cap.96.* Ludou. Mex. *in tr. taxa panis, concl.1. num.* 8. 1

Surd

Surd. *conſ.*367. *num.*42. *&* 43. Couar. *var. lib.* 2. *cap.* 16. *num.*9. *verſ. contrariam ſententiam*, Franc. Viu. *deciſ.*268. *num.*8, Thom. Acti. *in tract. de infirmit. part.*1. *cap.* 36. *num.* 5. *&* 6.

2 Hinc per hanc gloſſam deducunt executorem ad diſtribuendum bona in cauſam piam, vel pro redimendis captiuis datum, pro liberandis carceratis ad pœnam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis diſtribuere ea poſſe, Cephal. *conſ.*624. *num.* 60. Menoch. *de arbitrar. caſu* 182. *num.* 42. Brunor. à Sole *quaſt.* 47. *num.* 7. *& in compend. reſolut. littera Q, verbo executores grauati*, Seraphin. *de priuileg. iurament. priuil.* 32. *num.* 21.
3 Diſpoſitionem enim pro redimendis captiuis etiam captiuos ex delicto comprehendere, ex Ioan. Lupo, Seraphin. & aliis, tradit Mar. Giurbà *ad conſuet. Meſſanen. capite* 2. *gloſſ.*12. *numer.*21. *part.* 1.

Cap. Eccleſiarum ſeruos. LXIX.

INtelligitur de ſeruis Eccleſiarum perpetuis, & adſcriptitiis, qui ad prædia elaboranda deputati, eorum pars eſſe dicuntur, *l. cum ſatis* 23. *C. de agricol. & cenſitis, lib.* 22. ibi, *Satis inhumanum eſt, terram, quæ ab initio adſcriptitios habebat, ſuis quodammodo membris defraudari*, &c. & ibi Lucas de Peña, Ioan. de Platea, & Valenzuela Peſcador, Anton. Fab. *in Iuriſprudentia tit.* 5. *princ.* 2. *illat.* 7. Schiphordeg. *tom.* 3. *tract.* 26. *quaſt.* 60. Sanchez *de matrim. lib.*7. *diſp.* 19. *numero* 1. Et inter immobilia computantur, Gregor. Lopez *in l.* 1. *verbo las ralyes, tit.* 17. *parte* 2. Andr. Knichen. *tract. de reſtitutarum pact. capite* 3. *numer.*17. de inſeruientibus Eccleſiis, an & quando gaudeant priuilegio fori, egi *de iure Eccleſiaſt. vniuerſ. lib.*1. *cap.*39. §.2. *n.*52. *& ſeqq.*

XIII. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Animæ tam beatæ, quàm purgandæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeunt.*
2 *Beatorum animæ ad viuos redeunt.*
3 *Samuelis vera anima fuit, quæ apparuit Saulo.*
4 *Samuelis anima non magico carmine, ſed iuſſu ac imperio Dei Saulo apparuit.*
5 *Onias ſummus Sacerdos, & Hieremias Propheta poſtquam mortui ſunt Iudæ apparuerunt.*
6 *Moyſes poſtquam mortuus eſſet apparuit cum Chriſto & Elia colloquens in Thabore.*
7 *Apparitio Ioannis Præcurſoris.*
8 *Apparitio Agnetis virginis.*
9 *Apparitio Eulaliæ virginis.*
10 *Leocadiæ ſanctiſſimæ apparitio poſt mortem S. Ildephonſo Toletano Antiſtiti.*
11 *Animæ quæ in Purgatorio ſunt frequentius ad viuos redeunt, vt eleemoſynas expoſcunt, & viuentium operis iuuentur.*
12 *Animæ quæ in Inferno ſunt, rariſſimè ad nos redeunt.*
13 *Animæ in Inferno exiſtentes aliquando ex ſpeciali Dei priuilegio ad nos redeunt, & quare?*

Cap. Fatendum. XXIX.

AD *num.*2. *in fin.* adde. Nam tam beatæ, quàm purgandæ, & damnatæ animæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeunt, vt tradunt Petrus Thiræus *lib. de apparit. ſpirit. p.* 1. *c.*9. Simon. Maiolus *in diebus canicul. tom.*2. *colloq.*2. *&* 3.

Ad *n.*3. *in fin.* Quòd Beatorum animæ ad viuos redeant, ſatis probat ſacra Samuelis hiſtoria, in qua docemur animam Samuelis Prophetæ, ad mulieris deprecationem Saulo Regi apparuiſſe *Reg.*1. *cap.*28. quòd etſi controuerſum ſit, an vera anima, an ſpectrum fuiſſet, hodie poſtquam liber Eccleſiaſticus Canonicus eſt, omnem dubitationem tollit, dum ſic teſtatur, *c.*46. *verſ.* ibi, *Dilectus à Domino Deo ſuo Samuel Propheta Domini renouauit imperium*, & paulò pòſt, *v.* 23. *Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit Regi*, &c. Quare veram animam Samuëlis fuiſſe quæ Saulo apparuit exercente quidem Pythonica artē ſuam magicam, ſed non eius artis vi & potentia, ſed Dei imperio ab Inferis exutam, vt diuinam ſententiam Sauli proferret hoc fundamento expreſsè, tenent Card. Bellarm. *in contr. lib.*4. *de Anima Chriſti, c.*11. *& de Purg. lib.*2. *c.*6. *& lib.*1. *c.* 11. Martin. Delr. *diſquiſ. Magic. lib.*2. *q.*26. *ſect.*4. Mald. *de virt. Theolog. tr.* 10. *cap.*8. *dub.* 3. Raph. de la Torre *tom.*2. *de vitiis oppoſ. relig. quaſt.* 95. *a.* 3. *diſp.* 3. Valent. *part.*3. *diſp.*11. *quaſt.* 1. *puncto* 1. *& tom.*4. *diſp.* 10. *quaſt.* 1. *punct.*2. §. 9. Peltran. *de Purgator. cap.*5. *&* 6. Alphonſ. de Mendoça *in quodlibeto quaſt.*5. §.8. Fabian. *in annalib. ſacris, anno* 2979. Suarez *part.* 3. *tom.* 2. *quaſt.* 52. *diſp.* 42. *ſect.* 2. Torreblanc. *de*

*Magia lib.*1.*c.*16.*ex num.*13. *& lib.* 2. *c.* 27. *ex*
*num.*28. Leo Alatius *in comment. ad S. Euſta-*
*chium Epiſcop. & Mart. c.*22.*fol.*506. Et ſic non
4 magico carmine, ſed iuſſu ac imperio Dei
contigit, vt Sauli curioſitatem reprehende-
ret, & finem ſuum annuntiaret, Petr. Le-
loyher *lib.*4. *ſelectior. c.*1. Perera *aduerſ. falla-*
*ciam artis, lib.*1.*c.*11. quos refert, & ſequitur
Torrebl. *de iure ſpirit. lib.*8.*c.*8. *n.*16.
5 Onias ſummus Sacerdos, & Hierem. Pro-
pheta poſtquam mortui fuiſſent, Iudæ ap-
paruerunt in locis Samariæ, & gladium au-
reum dederunt ei, in quo vinceret inimicos,
excitantes eum ad prælium cum Nicanore,
qui die Sabbati volebat eos opprimere, in
quo ex religione arma non licebat capeſſe-
re, *Machab* 2.*c.*15. *verſ.*12. *&* 13. Et vt alia
6 interim taceam, certum eſt Moyſem, qui
cum eſſet verè mortuus, *Deuteron. c.* 34. *Io-*
*ſue c.*1. apparuiſſe cum Chriſto Domino, &
Elia colloquentem in Thabore, & certa fide
tenendum eſt ex Euang. *Luca c.*9. *verſ.* 30. *Et*
ecce duo viri loquebantur cum illo, erant autem
Moyſes, & Elias, Moyſes ſcilicet in vero ſpi-
ritu, corpore tamen aëreo, vt docet S. Au-
guſt. *lib. de cura pro mort. c.* 15. Elias autem in
ſpiritu, & corpore viuo, vt tradit Suar. *to.* 2.
de Verb. incarnat. quæſt. 55. *art.*4. *diſp.* 49. De
Ioannis Præcurſoris apparitione agit Greg.
7 Turon. *lib. de miracul.* De Agnetis virginis
alia apparitione S. Ambroſ. *ſerm.*40. De Eu-
lalia virgine Iſidor. *in Chronica Gothor.* De
8 Leocadia ſanctiſſima poſt mortem S. Ilde-
phonſo Toletano Antiſtiti Surius, *tom.*1. De
9 matre S. Eliſabethæ filiæ Regis Hungariæ,
quæ ei apparuit, & preces petiit, Iacob Mon-
10 tan. *in eius vita cap.*23.
11 Ad *n.*9. *in fine.* Et patet innumeris exem-
plis relatis à Cæſar. *ingenti libro miraculorum*,
Vincent. Belluacen. *in ſpeculo hiſtor.* Ægid.
Carthuſ. *in magno ſpeculo exemplor.* Dionyſ.
Carthuſ. *in dialogo de Iudith, & quatuor no-*
uis. S. Greg. *lib* 4. *Dialogor.* Ioan. Nider. *in for-*
*micar. c.*1. *&* 2. Ex quibus conſtat, animas,
quæ in Purgatorio ſunt, frequentius ad vi-
uos redire, vt eleemoſynas expoſtulent, vt
viuentium operis iuuentur.

Ad *num.*5. Rariſſimè tamen animæ, quæ in inferno ſunt, ad nos redeunt: nam cum à viuis bonum nullum ſperent, quia non poſſunt vllis viuentium ſuffragiis iuuari, non deſiderant redire, imò abhorrent cum tanta ſui honoris iactura pœnas ſuas fateri, vt Petr. Thyræus ait, *de apparit. ſpirit. p.*1. *cap.* 5. *num.* 20. Nihilominus aliquando ex ſpeciali Dei priuilegio poſſunt redire, vt viuentes ex eorum viſione, & pœnarum relatione reſipiſcant, nec per hos diuinæ legis ſanctio derogatur, cum priuilegia ſingulorum communem legem facere non poſſint. *l.* 2. *C. de legibus, cap fin. de reg. iur. in* 6.

XV. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia craſſa circa mala prouenientia ex actione illicita minuere voluntarium.*

2 *Loth an neſciens cum filiabus coierit?*

3 Text. in præſenti *plures interpretationes.*

Cap. Inebriauerunt. IX.

MAGNVS P. Auguſtinus *lib.* 22. 1
contra Fauſtum cap. 44. tranſum-
ptiuè in hoc text. relatus, ſic ait:
Inebriauerunt Loth filiæ eius, &
ſe neſcienti miſcuerunt, quapropter culpan-
dus eſt quidem, non tamen quantum ille in-
ceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas. Ex
quibus verbis conſtat ignorantiam craſſam
circa mala prouenientia ex actione illici-
ta minuere voluntarium, ac ſubinde ma-
litiam, quam eadem mala habent, ſecun-
dùm ſuas ſpecies, vt reſoluit Sot. *de iu-*
ſtit. lib. 5. *quæſt.* 1. *art.* 9. Etenim, quid- 2
quid D. Auguſtin. eo loci neſcientem ap-
pellauerit ipſum Loth, reuera non fuit ſim-
pliciter neſciens, natura namque non pa-
titur, quòd aliquis neſciens coeat, ſed di-
citur neſciens, quia neſciebat eſſe filias
ſuas, credebat enim eſſe ſuam vxorem,
& ideo gloſſ. *in præſenti*, tres ad hunc text.
refert expoſitiones, prima quod punitus
fuerit pro inceſtu, & pro ebrietate. Se- 3
cunda, quòd non fuerit punitus, quantum
inceſtus meretur, ſcilicet, ſi eſſet comiſ-
ſus ex deliberatione. Tertia quòd nullo mo-
do puniendus erat pro inceſtu, ſed tantum
pro ebrietate, quæ ebrietas, veniale dum-
taxat peccatum eſt, vt 25. *diſtinct.* §. *cri-*
minis. Ita Anguian. *de legibus libro quarto*
controuerſiar. num. 12.

QVÆSTIO

XV. QVÆSTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Papa poteſt Regem Regno, & Imperatorem Imperio priuare.*

2 *Intellige quando ſic opus erat in finem ſupernaturalem, & in bonum ſpirituale, ac Eccleſiæ defenſionem.*

3 *Papa ex eiſdem cauſis, quibus poteſt Regem regno priuare, poterit in eiſdem terminis impedire ne Rex inſtituatur.*

4 *Papa quatenus talis non priuat Imperatorem imperio, aut Regem regno tanquam Iudex ordinarius, ſed tanquam ſummus, & vniuerſalis Paſtor.*

5 *Papa abſque Concilio, & per ſe ſolum iuſtè, & validè Regem Regno ex iuſtis cauſis priuare poteſt.*

Cap. Alius. III.

1 EX hoc text. iuncto *c. ad Apoſtolica, de re iudic. in 6.* collige ſummum Pontificem potuiſſe Regem regno, & Imperatorem imperio priuare, id quod multoties feciſſe aliàs Pontifices Romanos ex hiſtoriis, referunt Caſtald. *in tract. de Imper. quæſt.* 81. & poſt Guetter. Menchaq.
2 *illuſtr. c. 8. à num.* 20. Card. Bellarm. *controu. 3. lib. 5. de Romano Pont.* potuerunt enim Pontifices in ea priuatione, & depoſitione exercere poteſtatem in temporalibus, dum Imperatorem, & Reges poſt legitimam admonitionem poteſtate abutentes, & ex malitia, aut ſumma negligentia ſpirituali bono, Fidei Catholicæ, ſeu Eccleſiæ regimini, trãquilitati, & paci Fidelium maximè nocentes grauiſſimis, & iuſtiſſimis de cauſis regno, aut imperio priuarunt, quia ſic opus erat in finem ſupernaturalem, bonum ſpirituale, & Eccleſiæ defenſionem, vt explicant Caſtald. *d. loco*, Clar. *in pract. §. fin. q. 35. à num. 6.* Card. Bellarm. *d. lib. 5. cap. 7. & 8. & d. lib. 1. de tranſlatione imperij. c. 12. verſ. quæ cùm ita ſint*, Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 29. verſ. ex dictis Sotus, & col. pen. verſ. ad ſecundũ.* & ſatis cõſonat illud Ioiadæ Pontificis, qui Reginam iuſtis de cauſis non tantùm Regno, verùm etiam vita priuauit, vt refertur *lib. 2. Paralip. c. 23.*
3 *& 4. Regum* 11. Planè, quia iuxta illud vulgare, de quo *in c. quemadmodũ, verſ. nam ſi poſt, de iureiur.* faciliùs impeditur aliquid ne fiat, quàm tollatur poſtquam factum eſt, ſicut Summus Põt. Imperatorem, aut Regem iam conſtitutum, vbi opus fuerit, priuare, & deponere poteſt, ita & multò magis ex eiſdem cauſis, & in eiſdem terminis poterit impedire ne Rex, aut Imperator inſtituatur, ex Molin. *d. verſ. ex dictis*, poſt Victor. Pygium, Turrecr. & alios, ſecundùm quos licèt Pontifices Romani aliquando id non faciant, non deſuit poteſtas, ſed abſtinent, quia hæreſes, rebelliones, ſchiſmata, aut alia ſimilia mala pertimeſcunt.

His conſequẽs eſt, vt benè aduertit Card. 4
Bellarm. *d. lib. 1. c. 6. verſ. quantum ad perſonas*, & Molin. *d. loco verſ. ex indictis infero, quòd ſummus Põt. quatenus talis, non priuat Imperatorẽ imperio, aut Regem Regno tanquam Iudex ordinarius, eo modo, quo deponit, aut priuat Epiſcopos, ſed tanquam ſummus, & vniuerſalis Paſtor, vbi ſic oportet in finem ſupernaturalem, & ita ex vi poteſtatis ſpiritualis, vt ſatis ſignificat d. c. ad Apoſtolicæ, verſ. nos itaque, vbi Pontifex ad ſententiam priuationis contra Imperatorem expendit ſe in terris Vicarium Dei, & poteſtatem habere, per illa verba, Quodcumque ligaueris*, &c. Conſequens item eſt quòd licèt
in d. verſ. nos itaque, priuatio Imperatoris, & 5
ſententia in Concilio habita fuerit, quia ſic vtiliùs, maturiùs, & maiori cum deliberatione fiebat. Pontifex tamen per ſe ſolus iuſtè, & validè id ipſum efficere potuiſſet, vt fatentur omnes ibi, & poſt Alexand. agnoſcit communem Clar. *vbi ſuprà*, & eſt de mente aliorum, & ſatis deducetur ex hoc textu.

XVI. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Contrahentes ſe inuicem decipere in foro conſcientia non licet, & n. 2.*

3 *Dolo aliquem inducẽs ad contrahendum cũque decipiens in vtroque foro tutus nõ eſt.*

4 *Deceptio quando reipſa interuenit abſque dolo contrahentium, vterque contrahens eſt tutus in conſcientia.*

5 *Contrahentes non ſunt tuti in conſcientia quando ſciunt iuſtam rei æſtimationem & emptor plus iuſto offert, vel venditor viliori pretio offert.*

6 *Deceptio toleratur in foro contentioſo, ſed non in foro conſcientiæ quando interuenit ex reipſa & ex propoſito, quamuis non interuenerit dolus partis.*

7 *Scientia veri valoris in contrahente læſo non operatur.*

8 *Affectio tollit præſumptionem donationis.*

9 *Sciens verum valorem quando læditur ex leuitate mentis aperta ſeu præſumpta ad vilius vendendum, aut carius emendum, lædens non excuſatur à reſtitutione in foro conſcientiæ.*

Cap. Si cupis. V.

1 GLol.1.in præſenti, verb.non multum, tenet in contractibus decipere nõ eſſe peccatum mortale, ſequitur Padil.in l.2.C.de reſcind.vend.n.73. vbi affirmat deceptionem intra dimidium iuſti pretij licitam eſſe in foro conſcientiæ, & rationes, ex quibus ad ſic ſentiendum mouetur, tradit, & ad rationem de permiſſione lupanaris, quæ in exemplum adducitur, reſpondet Perez l.1.gloſ.vnic. col.17. ad finem verſ. ex quo inferri poſſet, tit.7.lib.5.ordin. Menchaq. controuerſ. vſufreq. lib.3. c. 48. vbi omnium latiſſimè vtriuſque partis fundamentis, & auctoritatibus relatis hanc tuetur.

2 Contrarium verò, imò non licere in foro conſcientiæ contrahentes ſe inuicem decipere intra dimidium iuſti pretij, tenent alij plures numero, & auctoritate non inferiores. Ex noſtris hanc partem ſuſtinent Innoc.Butr.Panor.& Felin. in c. in ciuitate, de vſur. Card.& Abbas in cap.1. de empt. Feder. de Senis conſ.21. Burg.de Paz in cap. cum dilecti.n.17.& à num.23. de empt. Tiraq. ad legem 9. connub. n.3. cum ſeqq. Crem. ad l. 2.C. de reſcind.vend. n.144. & 158. 169. & Pinel. p.1.cap.1.num.35. Cou. lib.2. var. cap.3. n.11. verſ. ego.Nauar. in c. qualitas numero 45. cum ſeqq.de Pœnitent.diſt.3.Plac. in epitome delict. lib.1. cap. 36. num. 14. Mexia ad leg. Toleti, in reſp ad 6. & 8.p.1. fundament. n.61. Marienſ. l.1.gloſ.1.num.9. tit.11. lib.5.recop. Auendan. de cenſ.cap.27. num.10.& 12.in fine,Felician. eod.tract.lib 2. t.1, à num 7. Farin. p.1.fragm. crimin. verb. deceptio num. 44. Gaſp. Rodrig. de annuis reddit.lib. 1. quæſt. 11. num 8. Card. Mant.de tacit. & ambig. conuention. lib.4. tit. 20.n.54.Ceuall.commun. quæſt.508.num. 1. Sigiſm.Scac. de commerc. §.1. q.7. p. 2. ampl. 10. num. 14. vbi rationibus confirmat, & in n. 42. & 43.contrarium proponit, & à num.44. illis omnibus ſatisfacit. Ex Theologis Sanctus Thom. 2.2. quæſt.77. art. 1.vbi Caiet.& quodlib.2.art.10. S.Antonin. 2.p tit.1. cap. 16. verſ. quantum ad tertium col.3.& 5. Alphonſ. de Caſtro de poteſt.leg.pœnal.lib.2. cap.10.fallent.3.Silu. in ſumma verb.emptio q.8. Medin. de reſtit.q.11.Alrin.Medin. in ſumm. cap. 12. n.25. Sot.de iuſt. lib. 6. q.3. art. 1. Pedraza in ſum. prac. 7. §. 13. Mich. de Palatio in praxi Theolog.lib.2.c.2.Marcado de contract.opuſc.1. c.10. Sarauia de inſtruct.mercat.cap.4.Anton. del Rio in l. contractus §.4. ff. de reg. iuris Perr.Nauar.de reſtit.lib.3. cap.2. num. 14. cum ſeqq. Leſſius de iuſtit. lib.2. c.21. dub. 4. n. 20. & 21.

Quæ vltima opinio veriſſima eſt, præcipuè ſequentibus caſibus. Primo quando dolus dedit cauſam contractui, nam ille, qui dolo alium induxit ad contrahendum, eumque decepit, in vtroque foro, interiori, & exteriori tutus non eſt. Padil. in d. l.2.n.73. col.2. verſ.ego verò. Mench. d.c.4.n.3. Cardin. Mantic. d.tit.20.num.61. Ceuall dicta q.508. n.2.& 8. Scacc. d.ampl.10. Anton. Faber de error. pragm. de ead. 8.errore 7.n.7. Quando enim deceptio reipſa interuenit abſque dolo contrahentium, vt ſi venditor credit ſe emere iuſto pretio, tunc vterque eſt tutus in foro conſcientiæ, licèt alter eorum ſit læſus ſeu deceptus reipſa, vel poſtmodum læſus cognouerit reipſa proximè læſiſſe, Bonin.de vendit.ad tempus cap. 5. ſub num.11. Burg. in cap. cum dilecti n.22. de emp. Ludou. Gom.in cap.2.num.7. de conſtitut.in 6. Ceuall. d. q. 508. n. 3. Non ſic quando contrahentes ſciunt iuſtam rei æſtimationem, & emptor plus iuſti offert, vel venditor viliori pretio vendit, quia non ſunt tuti in foro conſcientiæ vendentes ei qui plus offert, vel ementes ab eo, qui viliori pretio, quàm res valet, vendit, & tenentur reſtituere omne id, in quo contrahentem læſerunt, etiamſi ſit intra dimidium iuſti pretij. Ita Medin. de reſtit. tom.2. tit. de rebus reſtit. q.2. verſ. è contra, & q.32. verſ.quamquam, & q. 33. verſ. tertia propoſitio Nauar. in cap.qualitas n.31.& 42. de Pœnit. diſt.5.& in cap.nouit.not.6.n.66.de iudic. Cou.lib.2.var. c.4. n 11. Plac. in epit. delictor. cap.36.poſt.num.17. Salon. in 2.2. q.77. art. 1. controu.18. ſub.num.1.verſ.1. Mexi.ad l.Toleti in reſ. ad 6.& 8.p.1.fund. num. 60. col 5. verſ. quibus ſanè, & in tract.taxa panis concluſ. 1. n.156.Marienſ. l.1.gloſ.1.n.10.tit.11. lib.5. Recop.Felician.dicto lib.2.c.1.num.8.cum ſeqq.Farin. fragm.crimin. p.1. verbo decipere num.46. Sigiſm.Scacc. de commerc.§. 1. q.7. p. 2. ampl. 10. num. 53. verſ. contra hanc. Quidquid dicant Boër. deciſ.142.num.2.Tiraq.l.9. connub. num.13. in fine. Ripa in l. ſi vnquam, C. de reuoc.donat.n.18.Crem.in l.2. C.de reſcind. vend. ſub n.159.verſ.dicens.Cardin.Mant. d.l.4. tit. 20.n.59.Mench.vſufreq.lib.3. c. 48. n. 2. verſ. ergo.

(The numbers 3, 4 and 5 stand in the right margin beside the lines beginning "Quæ vltima", "error. pragm.… Quando" and "d. q. 508. n. 3. Non ſic".)

Secundò quando interuenit deceptio ex reipſa, & ex propoſito, quamvis non interuenerit dolus partis, quo caſu deceptio toleratur in foro contentioſo, ſed non in foro conſcientiæ, vt ex Abb. in cap.cum cauſa ſub numero 4. de teſt. tradit Sigiſm. Scacc. d. ampl.10. 6

Tertiò vrgente neceſſitate aut egeſtate, vel venditor ductus fuit ad carius emendum, vel vendendum; nam tunc etſi ſciat rei valorem, ab eo emens non excuſatur, 7

quia

quia ſcientia veti valoris in contrahente læſo non operatur; cùm lædens in foro conſcientiæ læſionem refiecte teneatur, Cremen. *in l.2. n.159. verſ. ſed poſtea.* Burgos de Paz *d.c.cum dilectit, n.19.* Cæpol. *de ſimulat. contract.n.24.e.27.* Strach. *de mercat. p.2.rub. de ſtat.mercat.n.7.* Farin.*d.verb.decipere, n.50. & ſeq.*

8 Quartò quando quis ducitur ad emendum carius propter aliquam particularem affectionem, vel commoditatem; tunc enim etiamſi ſciat verum rei valorem, contrahens cum eo non excuſatur in foro conſcientiæ, ſi eum læſerit, quia illa affectio tollit præſumptionem donationis, vt per Cæpol.*d.loco num.26.verſ. ego poſtea. & num.162,* Cremen. *in d.l.2.num.159. verſ. ſed poſtea, & num.162.* Farin.*d.verb.decipere, n.53.* qui ponunt exemplum in eo, qui habet affectionem in libris, in re Maiorum ſuorum, ſeu in ligno viridario, in poſſeſſione contigua ſuæ poſſeſſioni.

9 Quintò, quando ſciens verum rei valorem læditur ex leuitate mentis aperta, ſeu præſumpta ad vilius vendendum, aut carins emendum, prout contingit ſæpiſſimè in iuuenibus, quorum lenitas ſapit quandam ignorantiam, & quodammodo neceſſitatem inducit, arg. *cap. quorundam 34. diſt. & l. fin. §.filij autem, C.de bonis quæ lib.* nam iſto caſu lædens non excuſatur à reſtitutione in foro conſcientiæ. Cæpol. *de ſimal. contract. num. 25. & 26.* Cremen.*in d.l.2. num.159.verſic. ſed poſtea.*

SVMMARIVM.

1 *Prædicator quam ætatem habere debeat, oſtenditur.*

2 *Text.*in præſenti,*non de quibuſcumque Sacerdotibus, ſed de illis quibus matura triginta annorum ætas acceſsit, intelligitur.*

3 *Diaconus an ex officio teneatur ſanctum Euangelium decantare.*

4 *Epiſcopo licet prædicandi licentiam concedere illi, qui adhuc non eſt in ſacris Ordinibus conſtitutus.*

Cap. Adiicimus. XIX.

1 DVm in hoc textu præcipitur, vt præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, ſatis colligitur ætatem ad Preſbyterum requiſitam pro Prædicatoris officio neceſſariam eſſe. Sed non niſi triginta annis natum ad prædicationis officium admittendum eſſe, exemplo Chriſti Domini probate nititur Pet. Burg. *de myſteriis numerorum n.30.paulo poſt princ.* ibi, *Chriſtus enim Deus & homo, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientia abſconditi, & qui ab initio, quo hominem induit, magno omnium hominum ſtupore ſumma quaque miracula edere potuiſſet, deſtitit tamen, donec trigeſimum appeteret annum, &
tunc incepit ſigna facere, & docere, &c. Et qua- 2
tenus hic text.de ſacerdotibus meminit,
non de quibuſcumque ſacerdotibus ſubaudiri debet, ſed de illis dumtaxat, quibus matura triginta annorum ætas acceſſit, vt ſic in
omnibus illius veſtigiis inhæreat. Nec aliud 3
volunt *text. in cap.perlectis 1.verſ. Diaconum. 25. diſt.& in cap. Sancta 2.92. diſt.* in quibus cauetur Diaconum, ac proinde in Diaconali ætate conſtitutum, ex officio teneri ſanctum Euangelium prædicare, quia hæc loca intelligenda ſunt, non de prædicatione, hoc eſt, de explicatione Euangelij, cuius eſt noſter ſermo, ſed de eius lectione à Diacono decantanda, quæ & prædicatio dicitur, vt poſt *gloſſam verbo Sacerdotes in præſenti,* rectè interpretantur Durant. *in ration. diuinorum offic.lib.2. cap.9.n.10.* Nauar. *conſ.7. numer.3. de offic. deleg.* Ego *de iure Eccleſiaſt.*
vniuerſ. l. 1. cap. 25. num.27. Nihilominus 4
eum prædicare nõ ſit actus alicuius Ordinis ſacri, Epiſcopo licet licentiam prædicandi concedere clerico nondum ſacris Ordinibus inſignito, ex multis, quos refero dicto *lib.1.c.13.n.19.& in collect.ad Conc. Trid.ſeſſ.5. de reform.c.2.n.4.*

SVMMARIVM.

1 *Vnio Eccleſiarum facienda propter vicinitatem & populi raritatem.*

2 *Epiſcopatuum diuiſio ex quibus cauſis facienda, oſtenditur, & n.3,*

Cap. Poſtquam. XLIX.

EX hoc textu colligitur propter vicini- 1
tatem, & populi raritatem, vnionẽ Eccleſiarum faciendam, vt per Menoch. *de
arbitr. l.5. caſu 477.* Vnde à contrario ſenſu 2
infertur diuiſionem Epiſcopatuum faciendam ex longa locorum diſtantia, vel ex oppidorum, & hominum in eis habitantium, tali, ac tanta multiplicatione, vt commodè per vnum paſtorem gubernari non poſſint, *c.1.de Eccleſ.ædifican. vbi gloſ.verb. exigit, de ſepulturis,* vbi quod numerus Prælatorum debet eſſe æqualis diſtantiæ locorum, & numero ſubditorum, gloſ. *in c.cum inferior, verb.Cathedrali, de maior.& obed.* vbi, ait pro-

pter longam & latam prouinciam debere
erigi nouam Eccleſiam Cathedralem, Ro-
man. *conſ.275. & conſ.345. num.* 16. Mandoſ.
de ſignatura gratiæ. verb. erectiones § amplius
Rod. Suar. *alleg.*7. Franc. Marc. *deciſ.* 1120. *p.*
1. Caualcan *deciſ.*40. *num.*17. *p.*2. Rebuff. *in*
praxi de erect. Cathedr. Petr. Gregor *de be-*
2 *nefic.c.*12. *num.*3. *&* 4. Zipæ. *de iure Pontif. lib.*
3. *tit. de Eccleſ. ædific. num.*14. Cancer. *libr.*3.
3 *var. cap.*3. *num.*420. *cum ſeqq.* Aliquando ex
iuſta cauſa diuidendi Epiſcopatus, quòd
multos redditus habeat, vt notanter de Ec-
cleſia Tholoſana loquẽs inquit Ioan. XXII.
in extrauag. Saluator, verſ. attendentes, de præ-
bend. inter communes, cuius verba ſemper
meminiſſe iuuabit, quia valde cõducunt ad
notandos, & depingendos mores aliquo-
rum Epiſcoporum, qui exceſſiuis huiuſmo-
di opibus abutentes, eas non in diuini cul-
tus augmentum, ſed in ſumptus enormes,
& vſus extraordinarios conuertunt, contra
quos inuehit Rebuff. *in praxi benef. titul. de*
*erect. num.*4. tradens, quod multi Prælati ex
redditūum luxuria pereunt.

Cap. Præcipimus. LIII.

PRo exornatione vnicæ concluſionis,
quòd ſcilicet Eccleſiarum Cathedra-
lium erectio ad ſolum Romanum Pont. per-
tineat, inde vltra citatos ſimiles textus *in c.*
1. *ne ſede vac. & in cap. quod translationem*, vbi
gloſ. de offic. deleg. & in cap. licet, de præbend.
in 6. *gloſ. in c. ſicut. venire de exceſ. Prælat. l. Ca-*
*ſtel.*2. *tit.*10. *p.*1. vbi Greg. Lop. Iſidor. Mo-
ſcou. *de Maieſt. milit. Eccleſ. l.*1. *p.*1. *c.*15. Petr.
Gregor. *de benefic. c.*13. *num.*4. Fabric. *eodem*
*tract. lib.*3. *cap.*3. *num.*26. Bzoui. *de Pontifice*
*Romano cap.*34. Valenzuel. *conſ.*4. *num.*161.
*& conſ.*63. *num.*94. Filliuc. *de ſtatu clericorum*
*tract.*41. *cap.*2. *à num.*2. *& tract.*45. *cap.*5. *à n.*
14. Sanch. *in conſil. moralib. lib.*2. *c.*2. *dub.*37.
num 7. Ego *de iure Eccleſ. vniuerſo lib.*2. *cap.*2.
num 97.

XVI. QVÆSTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Papa ex iuſtis cauſis decimas laicis conce-dit.*

2 *Papa poteſt laicos immunes facere à ſolutio-ne decimarum.*

3 *Decima multis Regibus à ſummis Pontifi-cibus conceſſa.*

4 *Fructus decimarum ex cõceſſione Pontificis bene poſſunt cadere in laicos.*

Cap. Decimas. I.

AD *finem text.* adde. Niſi ſum- 1
mus Pontifex ex iuſtis cauſis
decimas laicis in particulari
indulgeat, vt probat *in c. cùm in*
Apoſtolica, in fine, de his quæ fiunt à Prælatis
gloſ. verbo detinere, in c. cauſam. quæ, de præ-
ſcript. & verbo exemptus in medio in cap. à
nobis, de decimis, l. Hiſpan. 23. *tit.* 20. *part.* 1. vbi
Gregor. Lopez, Cou. *lib.*1. *var. cap.*17. *numer.*
10. vbi quod poteſt Papa non ſolùm laicos
immunes facere à ſolutione decimarum, 2
verùm & capaces recipiendi decimas ab
aliis laicis, Rebuff. *de decim. q.*13. *numer.*110.
Nauar. *de reddit. Eccleſ. q.*1. *numer.*54. 57. *&*
58. & latius *num.*64. vbi inquit, quod deci-
mæ ex iuſta cauſa poſſunt concedi laicis in
feudum à Rom. Pontifice. Verall. *deciſ.*241.
*p.*1. Rimin. iun. *conſ.*41. *num.*25. *vol.*1. Lazar-
te *de decima vendit. c.* 19. Enriq *in ſumma l.*
7. *c.*26. Ioan. Garc. *de expenſ. c.* 9. *ex n.* 90. D.
Barboſ. *in l. Titia n.*40. *ff. ſolut matr.* Gut. *pract.*
*l.*3. *q.*14. *n.* 30. *& l.*1. *q.*15. *n.* 30. Roſenth. *de-*
*fend. cap.*14. *concluſ.*27. Mart. *de iuriſdict. p.*2.
c 43. *n.*46. *cum ſeqq.* Bobad. *in politica l.* 2. *c.*18.
*n.*146. *& ſeqq.* Camill. Borrel. *in addit. ad Bel-*
lug. §. tractemus, & §. reſtat, & de præſtantia
*Regis Cathol. c.*59. Fr. Emman. *q. Regul. to.* 2. *q.*
44. *art.*3. Leſſ. *de iuſtit. l.*2. *c.*39. *dub.*41. Gabr.
Vaſq. *in opuſc. moral. tit. de benefic. cap. vnic. §.*
1. *dub.*4. Suar. *de relig. l.*1. *c.* 14. *n.*1. Cardoſ. *in*
*praxi iudicum, verbo Papa n.*18. Calixt. Ra-
mires *de lege Regia Arag. §.*31. *ex n.*3. Seraph.
dec. 1387. *num.*2. Cabed. *Luſit. dec.*63. *ex n.*1.
*p.*2. Gilchen. *de præſcript. p.*3. *cap.*8. *num.* 18.
Ioſeph. Seſſe *dec.*162. *n.*8. Martin. Maguer. *de*
*aduocat. armata c.*9. *n.*797. *pag.* 414. *cum ſeqq.*
Petr. Petra *de poteſt. Princip. cap.*24. *num.*159.
Melch. Rainoſo *obſeru.*50. *n.*5. *cum ſeqq.* Mo-
neta *de decim. c.*5. *n.*83. Franc. de Leon *Valent.*
*dec.*3. *n.*11. *p.*1. Caſtill. *controu. to.* 7. *de tertiis*
*cap.*10. *per totum.* Exempla plurimorum Re-
gum, quibus decimæ à ſummis Pontific. con- 3
ceſſæ ſunt ex noſtris hiſtoricis proſequun-
tur Bouter. *l.*2. *c.* 8. Zurita *in annalib. l.*1. *c.*25.
*& l.*2. *c.*50. Mariana *de rebus Hiſp. l.*13. *cap.* 22.
Valdeſ. *de dignitate Regum Regnorumque Hiſ-*
*pan. c.*20. *n.*25. Intellige de fructibus decima- 4
rum, qui bene poſſunt cadere in laicum,
quia non eſt ius ſpirituale, ſed temporale,
vt poſt Cou. Lazarte, Ioan. Garcia D. Bar-
boſ. & alios citatis locis aduertit Franc. de
Leon. *d. dec.*3. *n.* 13. *&* 14.

XVII. Qæstio IV.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia matrix ſeu Metropolis per circuitũ 40. paſſuum, & minor per trigintn gaudet immunitate.*

2 *Intellige de Eccleſiis extra muros ciuitatis inſtructis*

3 *Immunitas 40. vel 30. paſſuum non ſeraatur de conſuetudine.*

4 *Immuaitnti vltra cæmeterium iam hodie nullum ſpntium cedit.*

5 *Domus adificata iatrn 40. vel 30. paſſus reſpectiuè ab Eccleſia matrice, ſeu minore, ettamſi forent habitata per lnicos olim, ſecundum aliquos, gaudebant immunitate; ſecus hodie.*

6 *Domus Parochorum, Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſtinorum Eccleſiæ cohareates gaudent immunitate.*

7 *Domus Eccleſia ipſi coharens gaudet immunitate.*

Cap. Sicut antiquitus. VI.

1 AD *num.* 1. Quòd Eccleſia Matrix, ſeu Metropolis per circuitum quadraginta paſſuum, & minor per triginta gaudeat immunitate, vltra citatos in *Collect.* docent. Clar. *in pract* §. *fin. q.* 30. *num.* 2. Decian. *in tract. crimin. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 24. *num.* 29. Pereg. *de immun. Ecclеſ. c.* 4. *num.* 28. Trullench. *in praecptn Decalogi lib.* 1. *cap.* 11. *dub.* 1. *n.* 5. nouiſſimè Mexia de Cabrera *in formulnrio immunitatis Eccleſiarũ, lib.* 1. *c.* 4. *n.* 5. vbi etiam quod iſti paſſus incipiũt à muris Eccleſiæ, & quod quilibet paſſus habet quinque pedes, & pes quindecim digitos. Sed hoc vel intelligitur de Eccleſiis extra muros ciuitatis conſtructis, quaſi quod iſti paſſus denrur Eccleſiis pro cœmeterio, ſecus in Eccleſiis, quæ ſunt intra illius muros, vt per Vulpel. *conſ.* 130. *num.* 10. Ambroſin. *de immunit. cap.* 10. *n.* 4. Decian. *d. lib.* 6. *cap.* 21. *num* 9. Vel dicere debemus immunitatem hanc 40. ſeu 30. paſſuum de conſuetudine non ſeruari, ſecundùm Suar. de Paz *in prnct. tom.* 1. *p.* 5. *cap.* 3. §. 3. *num.* 34. Sanch. *in conſil. moralib. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 7. *num.* 2. *verſ. item qnadraginta* Mari. Italia *de immnnit. lib.* 1. *cnp.* 4. §. 2 Trullench. *d. n.* 5. Vel deniqne quia vltra cœmeterium iam hodie nnllum ſpatiũ loci cedit huic immunitati, quia confinia illius ſunt poſita ad excludendum, idem Decian. *d lib.* 6. *c.* 25. *n.* 11.

(In the margin beside the paragraph above: 2 at "logi lib. 1. cap. 11", 3 at "ſin. de immunit.", 4 at "mnnit. lib. 1. cnp. 4".)

Vnde ex his infertur quòd licèt domus ædificatæ intra dictos 40. vel 30. paſſus reſpectiuè, etiamſi forent habitatæ ger laicos, ſecundum aliquos gaudeant Eccleſiaſtica immunitate, ex Deciano *d. cap.* 25. *nam.* 16. ex ratione, quia hæc immunitas datur loco, non perſonæ, Pereg. *d. cap.* 4. *aam.* 6. vbi refert in facti contingentia declaraſſe Senatum Mediolanen. reſtituendum Eccleſiæ quendam Petrum imputatum de vxoricidio, captum in cubiculo cuiuſdam domus ſitæ intra 16. paſſus ab Eccleſia maiori, & *num.* 27. *in fine* dicit ita eſſe vſu receptum. Nihilominus id hodie vel non procedit de generali conſuetudine, iuxta ſupradicta. Vel intelligitur de domibus Parochorum, Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſticorum, etiam laicis locatæ ſiot, vt contra Oldrad. *conſ* 55. reſoluunt Catharin. *crimin. decis.* 46. *n.* 10. Sanch. *d. dnb.* 7. *num.* 2. *in fine, verſ. item hac immunitnte gaudent domus Eccleſia.* Summa Dianæ *p.* 1. *verbo immunitas quoad locn n.* 9. Vel denique accipiendum dummodo ipſa domus cohæreat Eccleſiæ, & ſit ipſius Eccleſiæ, & non alicuius particularis, Pereg. *d. cap.* 4. *n.* 26. & poſt Caſtr. Palaum, Trullench. *d. lib.* 1. *cap.* 11. *dub.* 1. *n.* 5. *in fine,* Mari. Antonin. *var. lib.* 1. *reſolut.* 18. *num.* 4. *verſ. quod.*

(In the margin beside the paragraph above: 5 at "Vnde ex his", 6 at "generali conſuetudine", 7 at "locn n. 9".)

Cap. Si quis contumax. XX.

POſt *num.* 1. In texr. ibi, *vel de porticibus quolibet modo Eccleſia ndharentibus,* &c. Notatnr ad hoc quòd mann tenens portam, ſeu annulum portæ Eccleſiæ, gaudet illius immunitate, vt per Cou. *var. lib.* 2. *cnp. vlt. n.* 18 *verſ.* 32. *dubitatur,* Decian. *in tr. crimin. lib.* 6. *c.* 25. *n.* 17. Gambac. *de immunit. lib.* 4. *c.* 1. *n.* 9. Villalob. *in ſum. p.* 2. *tract.* 39. *diffic.* 5. *n.* 4. ibi, *Imas ſi el delinqaente ſac huyendo a la Igleſia o lugar ſacrado, y ſe nſio n los herrojos, aldnbas, poſtigos, puertas, o portales de elln no puede ſer ſacado de nlli,* &c. Correa *in relect. c. iater alia hoc tit. p.* 2. *n* 16. *in fine fol.* 70. nouiſſimè Mexia de Cabrera *in formulario immunitntis Eccleſinr. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 16. ibi, *Aſti el que huyẽdo de los Iuezes ſeglares, o de ſus miniſtros de juſticin por hallnr las puertas cerradas de la Igleſin ſe ampare della nſiendo de ſus aldabas, o eſtando el nmpnro de ſa immunidad fuere hallado en las miſmas pnertas goze del miſmo prinilegio, vt eſt text. in l. putcant, C. de his, qui ad Eccleſias confugiunt.* Intellige ergo in non valente intrare Eccleſiam eo quòd clauſa ſit, ſecundùm Suar. de Paz *in pract. tom* 1. *p.* 5. *c.* 3. *n.* 46. Pereg. *de immun. Eccleſ. p.* 4. *num.* 18. Faſin. *de immun. n.* 279. Cardoſ. *in praxi Iudiciam, & aduocat. verbo Eccleſia n.* 76. Sum. 2

Digitized by Google

Dianæ *verb. immunitas quoad loca numer.*11.
Sanch.*in conſil moralib.tom.*2.*lib.*6.*cap.*1.*dub.*
3.*n.*2. *verſ. item hac immunitate*, plures per
me citati *de Iure Eccleſ. vniuerſ. libro* 2. *cap.*3.
*num.*65.

XVIII. Qvæstio I.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus Regularis omne quod habuerit, & lucratus fuerit intuitu Epiſcopatus, Eccleſiæ, in qua eſt Epiſcopus, acquirit.*
2 *Epiſcopus Regularis, quod ſibi legato, donatione, aliòve quoquam modo debitum eſt, qualiter recipere, retinere, & expendere valeat, optimè declaratur numeris ſequentib.*
3 *Lalij Mancini verba referuntur.*

Cap. Statutum Vnic.

1 AD *n.*13. Quòd Regularis ad Epi-
ſcopatum promotus ad votorum
obſeruantiã, vt antea, remanet obli-
gatus, cũ non ſit eorum obſeruantia
incompatibilis cum Epiſcopali dignitate, &
ideo cum ſecundum illum debeat decen-
ter ſuſtentari, poterit ex fructibus Epiſco-
patus neceſſaria ad alimẽtà expẽdere, quod
quando in monaſterio erat, facere non po-
terat, ſed omne quod habuerit & lucratus
fuerit intuitu Epiſcopatus, Eccleſiæ, in qua
eſt Epiſcopus, acquirit, docent poſt citatos
in collect. Molin. *de primog. lib.*2.*cap.*10. *num.*
28. alter Molin. Theolog. *de Iuſtit. tractat.*2.
diſput. 140. Caſtr. Palao *in opere morali tom.*
1.*tract.*6. *diſp.*2. *punct.*9.*n.*2. *cum ſeq. pag.*603.
Thom. Doci. *conſil.*53. *in princ.* Cruz *de ſtatu*
*Relig. lib.*1.*c.*2. *dubit.*4.*concluſ.*2. *fol.*5. Aloyſ.
Ricc. *in deciſ. Curiæ. Archiep. Neapol. dec.*340.
*n.*10. *p.*4. Marta *de ſucceſſ. legali p.*4. *q.*1. *art.*
4. *num.*13. *pag.*20. Tamburin. *de iure Abba-*
*tum tom.*2. *diſp.*21. *q.*17. Suar. *de Relig. tom.*4.
*lib.*3. *c.*16. *num.*29. *pag. mihi* 281. vbi reſoluit
quòd acquirens bona ab Epiſcopo Regu-
lari, tenetur ea Eccleſiæ reſtituere, quia
Epiſcopus alienando peccauit contra iuſti-
tiam, Rot. *deciſ.*705.*n.*3.*p.*1.*diuerſor.*

2 Ad *finem text.* Vulgò ex hoc text. colli-
gitur Regularem Epiſcopum poſſe & reci-
pere, & retinere, quod ei legato, donatione
aliòve quopiam modo debitum ſit, recipe-
re, inquam, & retinere quaſi Regularis non
eſſet, ſed acceptum acquirere ſibi ipſi ne-
quaquam poſſe, aut in dominium transfer-
re ſuum, aliam denique recipiendi, re-
tinendique cauſam eſſe, aliam acqui-
rendi.

In hoc multiplicem adeſſe confuſionem 3
refert Læl. Mancin. *diſquiſit genialium & an-*
*niuerſariarum Iuris diſputat. cent.*2.*cap.*128.
& rem componit his verbis: *Sed hîc confuſio*
multiplex: nam ſi puteruam hæreditatem vẽdi-
cat ſibi inſtar legitimi hæredis, vẽdicat, inquam,
ſibi, quomodo ſibi, & non ſibi? Nam ſi Eccleſiæ,
vel Altari, ergo nõ ſibi; & præterea cur Eccleſiæ,
vel Altari, & non monaſterio? Namque aut ſuc-
cedere monaſterium per Religioſum poteſt, quale
illud Benedictinæ familiæ, aut non poteſt, quale
illud Minorum? Si poteſt illicò profeſſione fa-
cta à Monacho, ſuccedendi ius monaſterio ac-
quiritur, ergo ſemel quæſitum auferri nec poteſt,
nec debet, quantumuis ad Epiſcopatus culmen
Religioſus aſcenderit; ſi non poteſt ſtatim profeſ-
ſione emiſſa, ius ſuccedendi in proximiores tran-
ſit abinteſtato venientes quaſi mortuus ille eſſet,
qui profeſſus eſt; inciuile igitur eſſet quæſitũ ſemel
iis legitimis hæredibus inuideri. Hæc non facilè
conciliantur Nam quod ſibi Epiſcopus vendicare
dicitur, multas habet interpretationes, ſed nul-
lum interpretem. Quæ verò deinceps opponũtur,
*bene æſtimat Suar. de Relig. tom.*4. *lib.*3.*c.*16.*n.*4.
componi eo modo poſſe, vt dicamus ex profeſſione
Monachi non abſolutè ius quæri, vel monaſterio,
vel proximioribus hæredibus, ſed ſtare in ſuſ-
penſo, & per varios caſus, ſiue euentus quaſi
deambulatorium eſſe; nam ſi Monachus in eodẽ
cauſa manet, monaſterio, vbi profitetur, acqui-
rit, ſi in nouum monaſterium migrat, ibique de-
nuo profitetur, nouo monaſterio acquiſitionem
nouam facit. Si in Epiſcopũ promouetur, Eccleſiæ
ſuæ deinceps quærit, vel Altari, quaſi non iam
mẽbrũ monaſterij, ſed ſpõſus Eccleſiæ Epiſcopalis
à qua etiam cupit alimenta. Si ex indulgentia
Pontificis migrat ad ſeculũ, ſibi ipſi repetit quod
monaſterio attulerat. Ergo totum hoc ius in ſu-
ſpenſo eſt, aut (quod dicere noſtri ſolent) acquiri
ius quidem poteſt, ſed reuocabiliter.

*Sententiam quam Sot. lib.*10.*de Iuſtit. q. vlt.* 4
art. vlt. primò habuit, ſed argumentis non valde
*bonis, innouat Vaſq. in opuſcul. de reddit. cap.*3.
*dub.*7. *aliis quibuſdam rationibus, quæ plus ſe-*
ipſas fallere, quam alios poſſint: credit enim Re-
gularem Epiſcopũ ſibi ipſi acquirere, quaſi legi-
bus ſolutum votiuu paupertatis, & quod Conci-
liũ præcipit Regulari Epiſcopo, vt ad Altare, ad
quod ſanctificatur, & titulatur ſecundum ſacros
Canones, quod acquirere poterat, reſtituat: ita
commodè poſſe intelligi vt factus hæres ſibi ipſi
acquirat, ſed moriens Eccleſiam ſuã facere hæ-
redem teneatur. Sed à communi placito receden-
dum eatenus fuit, quatenus id verba permitte-
rent. Reſtituat, inquit Conciliũ: at quod Eccleſiæ
reſtituitur, id palam eſt in dominio illius eſſe;
fortè receptiorem ſententiam plus probat Inno-
centius

centius III. in c. cum olim 14. § præterea, de priuileg. vbi gloſ. Denique (quod magis puto) bona ſua patrimonialia detinet Regularis Epiſcopus eodem titulo, quo & beneficiaria. Et quia prouentus adminiſtrat pleno iure, proinde non mirum ſi ſibi paternam hæreditatem dicitur vendicare, vt & clericus beneficij ſui bona. Vendicat ergo ſibi, quia diſpenſator bonorum eſt, & prouentuum dominus; vendicat tamen Eccleſiæ nomine, quia Eccleſiæ acquirit, non ſibi, acquirit tamen Eccleſiæ, ſi acquirere vult, & ſibi, nam repudiare etiam poteſt, & nolle acquirere. Sique tam quæſierit Eccleſia, & ad nouam Epiſcopatum demigret, ad nouam quoque Eccleſiam bona transfert, quia ius primæ Eccleſiæ in ſuſpenſo fuit. Hactenus Læl. Mancinus.

XXII. Quæstio I.

Summarium.

1 *Iuramentum eſt Dei in teſtem aſſumptio.*

2 *Iuramentum poteſt ſolo intellectu ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari.*

3 *Tactus Scripturæ videtur eſſe iurijurando eſſentialis*

4 *Tactus Scripturæ requiritur quaſi quædam extrinſeca ſolemnitas.*

5 *Votum in ſolemne & ſimplex diſtribui ſolet, cum tamen nullum inter hæc ſit eſſentiale diſcrimen.*

6 *Iuramentū ſi præſcribatur fieri tactis Euāgelijs & Cruce, ſi hæc non tangantur, nullam habebit vim in foro externo.*

Cap. Si aliqua. XI.

1 S. Chryſoſtomus relatus in hoc tex. ridet eos pleno ore, qui cōtractus fortè cauſam in iuramento ſequentes plus eſſe dicunt per Euangelia, quàm per Deum ipſum iurare: nam aliud non eſt iuramentum quàm Dei in teſtem aſſumptio, ex Alciato *ad rub. de iureiur. num. 29.* Couar. *in c. quamuis pactum p. 1. § 1. numer. 1.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 407.* Suar. *de Relig. tom. 2. lib. 1 de Iuram. cap. 12. num. 4.* Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 108. num. 14. & in Decalog. l. 3. cap. 1. num. 3.* Totumque in intellectu, ſeu intellectuali loquutione conſiſtit, ſic cùm dicimus, *Volo Deum mihi Iudicem, vindicem, patronum*, &c. exprimimus affectum illum,
2 quo Deum ad hæc quantum in nobis eſt mouemus abſque vlla deprecatione. Cùm itaque iuramentum poſſit ſolo intellectu, ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari, neque vt in actum exteriorem prodeat, neceſſe ſit (prout de voto dicere etiam ſolemus,) non eſt cur verba eſſentialem partem facere in iuramento debeant. Facit etiam, quia ſi Deo licet interius promittere, vt certè licet, licebit etiam factam Deo promiſſionem interiori iuramento firmari, vt ſic maiorem firmitatem ſuæ promiſſioni adhibeat is, qui iurat; probat latè Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariarum iuris diſp. cent. 3. c. 204.* vnde videtur ſequi tactum ſcripturæ non eſſe iuriiurande eſſentialem.

Obſtant tamen omnium gentium mores, 3
atque exempla, quin & Iura, vt *in l. generaliter §. vlt. C. de iure deliber.* ibi, *ſiue ſacris Scripturis tactis*, &c. *l. 1. C ſi aduerſus vendit.* ibi, *corporaliter*, &c. *c. quoties §. porrò, de purgat. conon. c. venerabili, de ſent. excom. c. vt circa, de elect. libr. 6. Clem. 1. §. porrò, de hæret. c. quoties 1. q. 7. cap. hortamur. 3. q. 9.* Reſpondet. 4
Læl. Mancin. *d. cent. 2. caſu 210.* à ſeipſo iuramentum nullo egere contactu ſcripturæ, aut rei, verumtamen eſſe caſus in iure, quibus requiratur tactus, quaſi extrinſeca ſolemnitas quædam. Sic votum in ſolemne, & 5
ſimplex diſtribui ſolet, cùm tamen ex communi ſcribentium placito nullum inter hæc ſit eſſentiale diſcrimen. Ergo & iuſiurandum ſi contactus acceſſerit rei ſacræ, ſolemne erit, nec tamen à ſimplici differet per eſſentiam. Omiſſio tamen huius ſolem- 6
nitatis, vt ſi præſcribatur fieri iuramentum tactis Euangelijs, & Cruce, ſi hæc non tangantur, nullam habebit vim in foro externo, *cap. hortamur 3. q. 9. cap. teſtimonium 11. q. 1.* Sayr. *in clau. Regia lib. 5. c. 1. num. 12.* Trullench. *in expoſit. Decal. libro 2. cap. 1. dub. 3. num. 5.*

Summarium.

1 *Malefico petere vt per alterum maleficium tollat maleficium, licitum non eſt.*

2 *Curati per alterum maleficium poſtea in dolores grauiſſimos, & ſæpe in morbos maiores incidant.*

5 *Maleficio vti non licet etiam ad bonum finem.*

4 *Amicitia cum dæmone etiam ad bonum finem non poteſt eſſe licita.*

Cap. Mouet. XVI.

AD *num. 16. in princ.* Quòd nullo modo licitum eſt malefico petere, vt per alterum maleficium tollat maleficium, vltra

Digitized by Google

tra citatos in collect. Toler. *in ſum.lib.4. cap. 16. numer.9.* Bañes 2.2. *q.78. art.4. dub.4.* Fr. Emman. *in ſum.tom.1. cap.7.concl.11. num.11. & cap.235. num.3. concluſ.3. in 2. edit.* Sayr. *in*
2 *claui Regia lib.4.c.6. num.26.* Nam curati per alterum maleficium poſtea in dolores grauiſſimos, & ſæpe in morbos maiores incidunt, ac vt plurimum vitæ exitum peſſimũ ſortiuntur, vt tradunt Martin. Delri. *diſquiſ. magie. lib.1. c.3. q.4.* Leſſ. *de iuſtit. lib.2. c.44. dub.3. num. 20.* Emman. Valle de Moura *de incantat. opuſc.1. ſect. 2. cap.5. num. 24.* quos refert & ſequitur Torrebl. *de iure ſpirit. libr.*
3 *12. cap.25. numer.44. & 45.* Quod in tantum verum eſt, vt nec ad bonum finem liceat maleficio vti, cùm arte ſua magus licitè vti non poſſit ad maleficium tollendum, quin dæmon inuocetur, expreſsè, vel tacitè, ſecundùm Nauar. *in Man. cap.11. n.19.* Marta *de iuriſd. p.2. c.12. ex num.14.* Sanch. *de matrim. lib.8. diſp.65. numer.7. & praecepta Decalogi lib.2. cap.41. num.5.* Leſſ. *de iuſtit. lib.2. cap.44. dub 6. n.25.* Bonacio. *in praecepta Decal. diſp.3.*
4 *q.5 punct.5.* Et nullo caſu etiam ad bonum finem poteſt eſſe licita cum dæmone amicitia aut eius opem expoſcere, vel imperare vt faciat, vel facere adiuuet, Sim. Maiol. *dier. canicul. tom.2. colloq.3.* Mart. *d. cap.12. ex num.14.* Petr. Gregor. *ſyntag. lib.34. cap 18. à n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Iurameatum valet quod per lapidem praſtitum fuerit.*
2 *Textus huius littera apud aliquos mendosè legitur.*
3 *Couarra. textum intelligit de Ioue lapide.*
4 *Lapis ſi ſumatur pro creatura, ſuper qua iuratur, tunc periurij nomen duo indicat.*
5 *Iurare per lapidem vt ſic idololatria eſt.*
6 *Iurare licet per creaturas non abſolutè ſpectatas, & à ſeipſis, ſed vt ad Deum relatas.*
7 *Iuramentum eſt teſtimonium fidei, quo Deum Opt. Max. veritatis fontem profitemur.*

Cap. Ecce dico. X.

1 VAlere iuramentum quod per lapidem præſtitum fuerit non obſcurè docet Auguſtinus *in præſenti.* Sed obſtat quòd iurare per creaturas cum exhibitione reuerentiæ, & latriæ, quæ vni debetur Deo, non ſolum licitum non eſſe, ſed blaſphemum, quia quod eſt proprium Dei, tribuitur creaturæ, & creatura pro vero Deo quodammodo colitur, & veneratur, ob idque Chriſtus *Matth.5.* prohibuit Iudæos iurare per Cœlum, ſiue per terram; ſicque intelligendi ſunt text. *in cap. clericum 22. q.1. & in cap. etſi Chriſtus, de iureiur.* vbi propter periculum blaſphemiæ, & idololatriæ prohibetur iurare per creaturas. Vide Leſſ. *de iuſtit. lib.2. cap. 42. dub.2. n.10. & dub.3. numer. 56.* Sayr. *in claui Regia lib. 5. cap.3. n. 14.* Læl. Mancin. *de relaxat. iuram. cap.2. numer.18.* Trullench. *in praecepta Decalogi libro 2. cap.1. dubio 2. numer.4.*

Verùm ſi huius text. littera mendosè le- 2
gatur, vt exiſtimat Cou. *in c. quamuis pactum p.1. §.1. n.8.* cum quo & Suar. *de Relig. tom.2. lib.2. de iuramento cap. 5. num.4.* fruſtrà eſt labor omnis. Sin interpretatione dignus eſt, ſi pudica littera eſt, procurare oportet ne prauo aliquo ſenſu corrumpatur.

Quare Couar. *citato loco* eruditè ſatis ex- 3
plicat Auguſtini ſenſum de Ioue lapide, ſed Iouis lapidis commentum non probat Suar. *vbi ſup.* quaſi Auguſtini verbis obluctantem, & lapidem pro idolo reponit quod claudebatur in Templo, concludens, iurantes per lapidem non reprehendi à Sanctiſſimo Epiſcopo quaſi periurij, ſed quaſi iniuſtæ deceptionis reos: ſic enim loquitur, *Non te audit lapis loquentem, ſed punit te Deus fallentem;* non ergo peieraorem, ſed fallentem, vel ad ſummum vocari reos, non verè, ſed per ſpeciem, & ſcandalum, quaſi doloſo iuramento vtentes, quod alij vti verum recepiſſent, iuxta ea, quæ ex Iſidoro dixi *in addit. ad c. humana aures, hac ead. cauſa & quaſt.*

Si lapis ſumatur, vt par eſt, pro creatura 4
ſuper qua iuratur, tunc periurij nomen duo indicat. Vnum eſt abuſus iuramenti, quia per creaturam exhibetur idololatrarum more, quo ſenſu non ſemel acceptum periurij nomen; vide eundem Auguſt. *in cap. mouet te 22. quaſt.1.* ibi, *verumtamen,* &c. Alterum eſt dolus in iurando, & cum eo ſcandalum ex infidelitate iuramenti reſultans, ſeu acceptio iuramenti ex intentione illius, cui iuratur; is enim fractionem iuramenti ſibi dolo exhibiti periurium vocat. Hæc Auguſtinus manifeſtè; nam vbi primum de eo, qui ſuper lapidem falſum iurat, ſic dixit: *Prorſus periurus es, quia per id quod ſanctum non putas, falſum iuras.* Statim ſubiungit: *Si tu illud ſanctum non putas, Sanctum puta, cui iuras, non enim quando iuras tibi iuras, ſed proximo iuras,* &c. En periurium dicitur dolus ille, qui erga proximum iurando committitur, ſequitur deinceps, *Homini iuras ante lapidem, ſed*

nunquid

nunquid non ante Deum; ante Deum quomodo; nunquid iuratum eſt Deo? non hercle; nam concludit ſtatim. *Non te audit lapis loquentem, ſed punit te Deus fallentem*; fallentē itaque, non peierantem, quaſi dixerit: non valuit iuramentun per lapidem, quia lapis non audit, nec valuit per Deum, quia inuocatus non fuit Deus, ſed Deus pro iuramento haberi, quod ita iuratum eſt, iubet & quaſi periurum eum habet, qui proximum interceperit ſpecie iuramenti, punitque eum ſi minus peierantem, ſaltim iuriſiurandi
5 ſpecie decipientem. Noueris iurare per lapidem, vt ſic, idololatriam eſſe. At ſi cōſideretur lapis prout diuina virtus, quantum capere res poteſt in eo nitet, ſi inquam, in lapide honoretur Deus, tunc per lapidem, & per aliam quamlibet creaturam rectè iura-
6 ri tenet Læl. Mancin. *de relaxat. iuramenti cap. 2. n. 25.* Iurari itaque per creaturas non abſolutè ſpectatas, & à ſe ipſis, ſed vt ad Deū relatas, & quatenus Deus in ipſis continetur, & relucet diuinitas, & bonitas Dei, licet ſi ſuis ornetur circunſtantiis, Sayr. *in claui Regia lib. 1. c. 1. num. 14.* Suar. *vbi ſuprà c. 13. num. 23.* Bonacin. *tom. 2. diſp. 4. q. 1. puncto 1, n. 3.* Trullench. *d. dub. 2. n. 3.* Iuramentum,
7 inquit Sot. *de Iuſtit. lib. 8. q. 1. num. 6.* teſtimonium eſt fidei, qua Deum Opt. Max. veritatis fontem profitemur. Licèt autem fides primò, & principaliter de Deo ſit, qui prima veritas, porrigitur tamen ad creaturas, quas agnoſcimus opera eſſe Dei, & in quibus per eſſentiam, potentiam, præſentiamque eſt Deus. Eodemque itaque modo & Iuramentum quamuis in Deum primò, præcipuéque quaſi in primam veritatem referatur, protenditur tamen ad creaturas, vti in ipſis tanquam operis Dei, diuina etiam veritas exiſtit, lucétque.

XXII. Qvæstio V.

Svmmarivm.

1 *Iuramentum ex intentione eius, qui iurat, non eius cui iuratur, accipi oportet.*

2 Cap. quacunque q. 22. q. 5. *intelligitur.*

Cap. Humanæ aures. XI.

1 GRegorius relatus in hoc text. ait, Iuramentum ex intentione eius, qui iurat, non eius, cui iuratur accipi oportere, S. Thom. *2. 2. q. 89. art. 7. ad 4.* Cou. *in cap. quamuis pactum p. 1. §. 5. n. 2. & 3.* Suar. *de Relig. tom. 2. lib. 2. de Iuramento cap. 7. n. 2.* Trullench. *in præcepta Decal. l. 2. cap. 1. dub. 10. n. 3.*

Contrarium verò, hoc eſt, à Deo ſic ac- 2
cipi Iuramentum, ſicut ille, cui iuratur, intelligit, docet Iſidor. *in cap. quacunque 9. hac eadem cauſa, & quæſt.* ibi, *Quacunque arte verborum quiſque iuret, & eius tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit: duplicitur autem reus fit, quia & Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit.* Hæc ille, à quo tamen nihil eſt quòd veritati repugnet, non enim periurum eum facit, qui artificiosè iurat ad deceptionem proximi ſui, ſed duplicis peccati reum; peccat, ait ferè Iſidor. quia Dei nomen in vanum aſſumit, dum ſcilicet per fictionem, teſtimonium perhibet diuini nominis, quod non licet: peccatque etiam, quia proximum dolo capit, & ideo ne Dei nomine abutatur, néve proximum fraudet ſuum pro iurante gerere ſe debet coram Deo. Non itaque iurat, qui artificiosè iurat, nec periuratus eſt, ſi nō ſeruat, ſed promiſſum inſtar ſacramenti cuſtodire iubetur, ne Deo aliter iniurioſus ſit, cuius ſcilicet nomine per mendacium abutitur, néve proximo captioſus. Denique quod ait Iſidor. Deum accipere iuramentum eo modo, quo is, cui iuratur, intelligit, bifariam accipi poteſt. Vel vt Deus verba capiat iuramenti, quaſi ex vero, ſicut ille capit, & hoc quidem impoſſibile; nam nec decipi Deus poteſt, nec velle creditur ex ficto verum. Vel vt Deus verba iurantis capiat quaſi ex ficto, ſed doloſum iurantem ſatisfactioni obliget, & hoc veriſſimum: nam duplicem reatum incurrit, qui fictè, dolosè, artificiosève iurat coram Deo, inquit Iſidor. quòd Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit. Itaque ex artificioſo hoc iuramento, & Deus offenditur, & homo, vtrique autem fit ſatis, ſi ſeruetur id, quod artificiosè iuratum eſt, quaſi factum ex animo eſſet. Si aliter Iſidorum intelligas, obſtabit ei, quod magiſtraliter docuit Paul. *in l. 3. ff. de reb. dub.* Ita Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſp. cent. 3. c. 205.*

Cap. Pueri. XV.

PRobat hic text. pueros ante quatuordecim annos iurare cogendos non eſſe, id eſt, teſtimonium dicere non compellendos, quaſi teſtes impuberes ad iurādum, ideſt, ad teſtimoniū proferendū ante pubertatis ætatē cōpelli non poſſe, & hoc eſt vera interpretatio, quicquid dicat Seraph. *de priuileg. Iuram. priuil. 83. n. 15.* Sed an iurare poſſint, & iuramento teneantur? vide Viui. *commun. l. 2. opin. 508.* Azin. *de execut. c. 325. n. 6. & cap. 327. num. 9.* Bertazol. *de clauſ. inſtrum. clauſ. 8. gloſ. 2. numero 8. inſp. 18. n. 139.* Petr. Greg.

*ſyntagm. Iuris lib.5.c.7.à num.*4. Hartmen. Piſtor.*lib.3.q.3. num.*8. Stephan. Lamberteng. *de contractib. qui certam ſolemnitatem deſiderunt, in fine numero* 39. Quincil. Mandoſ. *de minore ætate cap.4. num.44.* Simoncel. *de decretis lib.3. titul.8. inſp. 18. numer.* 139. Cald. Peceira *in l.ſi curatorem, verbo minor num.9. C. de in integ. reſtit.* Parlador. *rerum quotid. l.2. c.4. num.4.* Suar. *de Relig. tom.2. l.1. de Iuram. c.14. n.5.* Sanch. *de matrim. l.6. diſp.38. num.15.*

Cap. Si quis laicus. XIX.

AD *num.2. in princ.* Quòd Clericus læſæ maieſtatis reus puniri non poſſit à ſecularibus Iudicibus, tenuit Bart. omnium Iuris Interpretum Anteſignanus in *Extrauag. ad reprimendum, verb. contradictionibus*, & communiter receptum eſſe, & practicari vt coram Eccleſiaſticis de tam atroci clericorum crimine tractetur, teſtis locupletiſſimus eſt Ægid. Boſſi. *in pract. tit. de foro comp. num.*337. Gig. *in tract. de læſa maieſt. tit. quis de crimine læſa maieſt. poſſit cognoſcere cap.11. nu.12. cum ſeqq.* quos refert & ſequitur Anguian. *de legib. lib.2. controu. 15. numer. 23.* plures refert Antonin. Diana *moral. reſolut. part.1. tract.2. reſol.19 & 129. & part.3. tract. 1. reſol.* 16. Marc. Antonin. Genuenſ. *in praxi Archiep. cap 72. me citato*, in hoc loco R. Fr. Hieron. Garcia *in ſua ſum. morali tr.1. diffic.3. duda 2. punct.2. n 21.*

XXIII. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Verba huius textus referuntur.*
2 *Bellum vt iuſtum ſit neceſſe eſt vt publica auctoritate decernatur.*
3 *Auctoritas publica ad bellum iuſtè decernendum in quibus reſideat.*
4 *Priuatus bellum aggreſſiuum decernere non poteſt, ſecus dicendum in defenſiuo.*
5 *Priuatus habet ius ſe defendendi in bello, interueniente neceſſitate, & recta intentione.*
6 *Maieſtatis læſæ crimine tenebitur qui iniuſſu Principis bellum geſſerit, delectumve habuerit, & exercitum comparauerit.*
7 *Milites qui priuata auctoritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt, tenentur ad reſtitutionem.*
8 *Principi Chriſtiano an liceat iuſtum bellum gerenti aduerſus alterum Principem Chriſtianum vocare in auxilium milites infideles remiſſiuè*
9 *Bellum iuſtum eſſe non poteſt niſi denuntiatum indictumve ſit.*
10 *Belli iuſti cauſa.*
11 *Bellum iuſtum ex vtraque parte an poſſit dari oſtenditur.*
12 *Bella quando ſint iniuſtiſſima.*

Cap. Iuſtum. I.

ISIDORVS modum exprimit, 1
ſimulque cauſã dum bellũ, quod
legitimũ eſt, definit his verbis: *Iu-*
ſtũ eſt bellũ, quòd ex edicto geritur de
rebus repetẽdis, aut propulsãdorũ hoſtiũ cauſa.
Legũt alij, *ex prædicto*, nec malè vtrũlibet.
Ex edicto itaque fieri bellum debet; vt 2
enim iuſtum ſit, neceſſe eſt vt publico con-
ſenſu decernatur: hinc Vlpianus *in l. hoſtes*
ff. de captiu. Hoſtes ſunt, ait, quibus bellum pu-
blicè Populus Romanus decreuit, vel ipſi Populo
Romano; cæteri latrunculi, vel prædones appel-
lantur; qui quidem publicus conſenſus, ſeu 3
publica auctoritas reſidet in Pontifice, Im-
peratore, Rege, Principe, & Republica 4
perfecta, in nullo autem priuato ea poteſt 5
reſidere quoad bellum offenſiuum, ſeu ag-
greſiuum, ſecus autem ſi bellum fuerit de-
fenſiuum, quia quilibet priuatus habet ius
ſe defendendi in eo bello, interueniente
neceſſitate, & recta intentione. Ita Azori.
inſtit. moral. tom.3. l.2. c.7 q.2. Bonacin. *de re-*
ſtit. diſp.2. q.vl. ſect.1. punct. vlt. §.2. n.4. Vil-
lalob. *in ſum. tom.2. tract.5. diffic.2. numero 1.*
Machado *en ſu perfetto Confeſſor, lib 2 par.3.*
tract.18. docum.1. num.5. Lælius Mancin. *diſqui-*
ſition. genialium cent.2. cap.190. à n.2. vbi ad- 6
dit teneri illum maieſtatis, qui iniuſſu Prin-
cipis bellum geſſerit, delectumve habuerit,
exercitum comparauerit, *l 3. ff ad leg. Iul. ma-*
ieſt. quod culpatur 23. quæſt. 1. Solorz. *de iure*
Indiar. tom.1. lib.3. cap.7. n.79. Trullench.
in præcepta Decalog. l.5. c.2. dub.2. num.1. vbi 7
n.2. inde infert milites, qui priuata aucto-
ritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt,
teneri ad omnia damna, niſi excuſarentur 8
ex voluntate Principis interpretatiua, nẽ-
pe quando eſt maxima opportunitas, & non
poteſt Princeps conueniri, *& n.3.* quærit, an
liceat Principi Chriſtiano iuſtum bellum
gerenti aduersùs alterum Principem Chri-
ſtianum vocare in auxilium milites infide-
les, aut ferre eis auxilium?
Ex prædicto etiam bellum fit, vt alij le- 9
gunt ex Codicibus Iſidori manuſcriptis, vi-
delicet vt niſi denunciatum ſit, indictúm-
ve, aut de repetitis rebus iuſtum quo-
que eſſe non poſſit. Machado *d. docum. 2.*
num.10.

Bell

Digitized by Google

10 Belli iuſti cauſæ ſunt, videlicet ſi repetendum aliquid eſt, ſi propulſandus hoſtis, ſi vindicāda iniuria, ſic namque Auguſtinus poſt Iſidor. in præſenti, iuſta bella, inquit, definiri ſolent, quæ vleiſcuntur iniurias, ſi qua gens, vel ciuitas, quæ bello petenda eſt, vel vendicare neglexerit, quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per iniurias ablatum eſt. De his iuſtis belli cauſis, & de
11 aliis, vide S.Thom. 2.2.*q*.40.*art*.1. Trullēch. *d. cap.2. dub.3. num.*1. Sed an poſſit dari bellū iuſtum ex vtraque parte, ſolet in dubium ſæpè ſæpiùs reuocari? qui communiter reſoluunt ex natura rei, & per ſe loquendo non poſſe dari, quia actus contrarij circa idē non poſſunt per ſe pertinere ad eandem virtutem per accidens tamen propter inuincibilem ignorantiam alterius partis, aut propter opinionem probabilem, quam quiſq; ſequi poteſt etiam in bello indicendo, poteſt vtrinque dari bellum iuſtum: fieri enim poteſt, vt vna pars pugnet pro recuperanda re, quæ verè ſit ſua, & altera pro retinenda quam inuincibiliter ignorat eſſe alienam, ſed bona fide putet eſſe ſuam. Vide Cou. *in reg. peccatum*, *p*.2. §.6. *n*.16. Caſtro Palao *in opere morali. tract.6. de charitate, diſp.5. punct.3. n.9.* Trulleoch. *d. dub.3. n.*10. Baſſeu. *in ſum. verb. bellum*, *n.9.* Marquez *en ſu gouernador Chriſtiano*, *pag.* 313. Azori. *inſtit. moral. par. 3. lib.2. cap.7. quaſ.* 20. Solorzan. *de iure Indiarum*, *tom.* 1. *l.3. cap.7. num.* 76. Machado *d. l.2. part.3. tract.*18. *docum.1. ſub. num.9.*

12 Reſtat ſuſcepta bella ea mala voluntate, hoc eſt, ex mera nocendi cupiditate, aut ex dominandi libidine, aut ex repellendi feritate iniuſtiſſima ſemper eſſe, *c. noli*, *c. quod culpatur* 23.*q*.1. Læl. Mancin. *d. cent.2. c.*190. *n*7. vbi, *n*.8. Velim ego hodie, ait, cùm nulla in Orbe terrarū pars relicta videtur, quæ non fuerit armis, & bello laceſſita, fieri Chriſtianos Principes quaſi Gamphaſantes (Æthiopiæ populus eſt) quos præliorum ſuorum expertes ſemper fuiſſe ſcribit Plin. *lib.5. hiſtor. cap.*8.

XXIII. QVÆSTIO IV.

SVMMARIVM.

1 *Fidei receptio violenta appellari non poteſt ad quam bella, & armorum ſtrepitus directò ordinata non ſunt.*

2 *Coactio ad fidem indirecta non eſt per ſe & intrinſecè mala, ſi debitis circumſtantiis fiat, & finis conuerſionis prudenter intendatur.*

3 *Bellum, & armorum fauor Chriſtianam Religionem inter Indos Occidentales introduxit.*

4 *Principes Chriſtiani poſſunt Iudæos, & alios Infideles ſibi ſubditos ad Fidem inducere, illos à tributis, & oneribus aliquatenus releuando.*

5 *Fidelis fœmina cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire poteſt ea conditione, ſi fiat Chriſtianus.*

Cap. Debet. LIII.

AD *num.*1. *in fine.* Adde ex hac gloſ. quòd non poteſt Fidei receptio violenta appellari, ad quam bella, & armorum ſtrepitus directò ordinata non ſunt, licèt per indirectum videri poſſit ipſis bellis mediantibus prædicationi, & receptioni eiuſdem Fidei faciliorem viam, atque aditum præparatum fuiſſe: nam 2 coactio indirecta non eſt per ſe & intrinſecè mala, ſi debitis circumſtantiis fiat, & finis conuerſionis prudenter, & cum ſpe perſeuerantiæ intendatur, vt per Decian. *in tractat. crimin. l.5. cap.*14. *num.* 1. Greg. de Valentia *tom.* 3. *diſp.* 1. *puncto* 6. Valdeſ. *de dignitate Regum*, *Regnorumque Hiſpaniæ c.*19. *n.* 6. Azori. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 8. *cap.*24. Sanch. *de matrim. l.*1. *diſp.* 56. Suar. *de Fide diſp.*18. *ſect.*3. *n.*8. *cum ſeqq.* Fr. Thom. à Ieſu *de procur. omn. gent. ſalute*, *part.*1. *lib.5. dub.*2. *pag.*204. Et de hac vi indirecta & cauſatiua intelligendi ſunt loqui Thom. Bozz. *de ſignis Eccleſiæ lib.4. cap.9. in fine*, Ioan. Boter. *in relat. vniuerſal. p.4. l.3. cap.*55. *&* 56. Anton. Herrera *in hiſtoria generali Indiarum decad.* 3 2. *l.5. c.4. pag.*167. & F. Ioan. à Ponte *de conuen. vtriuſque Monarchiæ lib.3. cap.3.* §.3. *pag.*19. *in margine*, dum dicere videntur bellum ſcilicet, & armorum fauorem Chriſtianam Religionem inter Indos occidentales introduxiſſe.

4 Vnde ex dictis benè infertur poſſe Chriſtianos Principes Iudæos, & alios infideles ſibi ſubditos ad Fidem inducere, illos à tributis, & oneribus aliquatenus releuando, ſi conuerti voluerint, vel maiora eis tributa & ſeruitia imperando, ac iniūgendo, ſi in ſua perfidia pertinaciter maneant, vt per Marquard. *in tract. de Iudæa p.3. c.2. n.*8. Greg. de Valent. *p.3. diſ.1. q.10. art.6. col.*410. Acoſta *de procuranda Indorum ſalute lib.* 3. *cap.*13. Suar. *de Fide diſput.* 18. *ſect.3. numer.* 8. *&* 9. Anton. Ricciul. *de iure perſonarum extra gremium Eccleſ. exiſtent. lib.2. cap.36. num.7. &* 8.

Infertur etiam ex dictis poſſe fidelem fœminam, remoto quolibet iure humano, cum infideli de matrimonio contrahendo, conuenire, ea conditione ſi fiat Chriſtianus, vt per Syluestr. *in ſum. verb. Iudaus quaeſt. 6.* Fratr. Thom. à Ieſu *de procuranda Indorum gent. ſaluse l. 5. part. 1. dub. 2. pag. 205.* Sanch. *d. libr. 1. diſp. 36.*

XXIII. QVÆSTIO V.

Cap. Circuncelliones I.

AD *n*... Hinc eũdẽ intellectũ ſequi videtur Angui. *de legib. l. 3. controuerſ. 26. à n. 27.* dum tenet text. in præſenti procedere iure antiquiſſimo inſpecto, quatenus admittit ac ſupponit clericos circumcelliones, de quibus hic, potuiſſe puniri à iudicibus ſecularibus, ſecundùm quod ius antiquiſſimum clerici etiam in criminalibus ſubiiciebantur iuriſdictioni, & poteſtati ſeculari, antequam per Imperatorum priuilegia, & Pontificum, ac Conciliorum conſtitutiones ab eiuſmodi poteſtate abſolutè eximerentur: & ſoli Eccleſiaſticæ ſubiicerentur. Quæ priuilegia & conſtitutiones eiuſmodi, quibus clerici cum effectu à ſeculari iuriſdictione ſunt exempti, cœperunt tempore Iuſtiniani Imper. *in authent. vt clerici apud proprios, & in auth. de Sãctiſſ. Episcop. §. ſi quis contra, & in auth. clericus, C. de Episcop. & cleric. & in cap. ſi quis cam clerico 2. quaeſt. 1* vbi in ciuilibus tantùm clerici fuerunt exempti à iuriſdictione ſæculari, in criminalibus verò eidẽ ſæculari iuriſdictioni adhuc ſubditi remanebant, niſi crimina eſſent Eccleſiaſtica. Poſtea emanarunt Pontificiæ conſtitutiones *in cap. 2. de foro comp.* & alia Federici *in auth ſtatuimus, C. de Episcop. & cler.* per quas indiſtinctè & penitus clerici fuerunt exempti; itaque Iuſtinianus, & alij Imperatores poſt illum, ſicut & Pontifices nouè conceſſerunt, & ſtatuerunt clericorum omnimodam exemptionem.

SVMMARIVM.

1 *Suſpectus an ſit auctor alicuius libri, qui vt Iudex cognoſcere debet de cauſa in qua diſputatur dubium in eo diuiſum.*

2 *Iudici, qui compoſuit librum, impedimento eſſe non poteſt ad iudicandum ſuper articulis, quos in eodem reſoluit.*

Cap. De occidendis. VIII.

AD *num. 2. in fin.* Componens librum, an remoueatur vt ſuſpectus ſi in eo aliquam opinionem habeat, & poſtea vt Iudex eam decidere curet? vide à Ponte *deciſ. 32. in princ.* vbi affirmatiuè conſuluit, & ſe ob id remotum fuiſſe atteſtatur. Contrarium verò eſt tenendum, & in praxi ſequendum, vt per Vincent. de Franchis *deciſ. 87.* Nicol. Anton. Guizarel. *deciſ. 66. in addit. num. 7.* latè Ioann. Baptiſta de Larrea *in ſuis allegat fiſcal. tom. 2. alleg. 118.* qui dum viueret in hac Madritenſi Curia, hac de re ſermonem mecum habuit, dolens quod aliqui prætenderent illum è iudicandi munere excuſare in cauſis iuxta aliquam ſuam opinionem decidendis, Rouit. *in pragm. 1. de ſuſpicione officialium num. 59.* in poſtrema 1
edit. dum tenet non obſtare, nec impedimento eſſe iudici ad iudicandum, qui compoſuit librum, & in aliquibus articulis eam opinionem de qua controuertitur, iuris auctoritatibus corroborando firmauerit, latè Theodor. *alleg 87. per tot.* vbi quod non procedit recuſatio ex eo quod quis ſcripſit & typis mandauit in cauſa ſimili: & rationem reddit, quia ſi hoc admitteretur, non poſſet nunc iudex eſſe Bartolus, qui omnem legalem ſcientiam explanauit, neque Baldus, qui nihil intactum reliquit. 2

XXIII. QVÆSTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi, vel infideles, an & quando poſsint à Chriſtianis Principibus expelli & bonis priuari, oſtenditur.*

2 *Iudæorum & Maurorum expulſio ab Hiſpania à Ferdinando & Eliſabetha Hiſpaniarum Regibus quare facta.*

3 *Iudæi an, & quibus caſibus per Inquiſitores puniri valeant?*

4 *Mauros & Iudæos baptizatos in quibus caſibus expellere liceat, oſtenditur.*

Cap. Diſpar. XI.

AD *fin. text.* adde. Iudæi, vel infideles Chriſtianis Principibus ſubiecti, ſi 1
quietè, & pacificè inter Chriſtianos degunt, nullùmque ab eis incommodum

dum Religioni,& ſaluti publicæ timeatur, licèt tolerari debeant, nihilominus ſi propteruia & ingratitudine ſua Chriſtianorum gratiã,& charitatẽ demeruerint, vel aliquid in eos demoliti ſint,aut prauo ſuo exemplo, & ſuperſtitioſis ritibus Chriſtianum populũ turbare,aut fœdare potuerint, aut aliæ ſimiles cauſæ interuenerint, quæ iuſtum Religioſi Principis animum moueant,tunc rectè expelli,& bonis priuari poſſunt. Ita Oldrad. conſ.87. & 264. Alex conſ.71. vol.2. & conſ.99. vol.6.Socin.conſ 86 l.4.Corſet. de poteſt.Regia quæſt 81.Albertin.de hæret lib.6.q.7.Conrad. in templo omnium Iudicum, lib.1 c 1.§.3 verbo vſurus, ex num.12 Simanch. de Cathol inſtit.tit 35 num.5 cum ſeqq Hermes Lethamitius de inſtaurata Relig.l.2 c.12. Roland. conſ. 25.vol 3 Roias de hæret part.1.ex num.565.& ſinà.37 ver & tit, Perez l 4.tit.3. lib.8. Ordin.Decian.in tract. crimin. lib.5. c.11.num.1. cum ſeqq.& c.13.num.2.Sim.Maiol.in dieb canicularib. tract. de perfidia Iudæorum, ex pag. 48.188. & 203. vbi agit de Iudæis iuſtè ſpoliandis, Camill. Borrell. de præſtantia Regis Cathol. c.69. Carol. Tapia in lib.1. iur. Regni Neapol ſuper pragm.2. de Iuda. n.1. & ſeq. Philip. Paſcard de viribus patriæ poteſt. p.1. c.7. n.14.& 15. Fr. Thom.à Ieſu lib.5. de procuranda omn. gentium ſalute, dub.5. pag.209. Anton.Ricciul de iure perſonarum extra gremium Eccle. exiſtent. lib.2. c.51. num.11. cum ſeqq. Fr. Iacob. Bleda in defenſione Fidei pro expulſione Moriſcorum tract.2. c.1. §.2. & in hiſtoria Maurorum, lib.1. c.12.pag.37. Greg. Lopez Madera in Monarchia Hiſpania, c.6. fol.45.

2 Vnde expulſio Iudæorum & Maurorum à Ferdinando & Eliſabetha Catholicis Hiſpaniarum Regibus riè & rectè facta fuit, ne ex fæce & ſentina eorum aliqua labe Chriſtiani macularentur, vel ex eorum ritibus ſcandalum gigneretur, qui piiſſimi Reges pluſquam octoginta Iudæorum, & Maurorũ millia è toto ſuo Regno intraquadrimeſtre exulare iuſſerunt,quia Baptiſmi optionem ſibi oblatam recipere recuſarunt, & vt Emmanuel Luſitaniæ Rex eorum gener idem faceret,obtinuerunt, quod factum referunt, & tanquam piiſſimum laudant Picus Mirandul.lib.5 aduerſùs Aſtron.Valera,Nebrixa, Taraſa,Mariana,& alij in vita Regum Catholicorum,Zurita ibid.lib.1.c.6 idem Zurit lib 2. annal c.2. anno 1492. Oſori. de rebus Emmanuelis, Illeſcas in hiſtor. Pontif part.2.lib.6.c. 20. §.2. Albert. in rub. de hæret. in 6. quæſt. 3. n.6. & ſeq. Simanch. de Cathol inſtit. tit 35. num.9. Cened. ad Decretal. collect. 15. num.2 P.Gordon. in chronograph. anno 1492. pag. 441.Sim.Maiol. in d.colloq. de perfidia Iudæor. pag. mihi 188. Bernard. de Aldrete de antiq. Hiſpan.lib 3. cap.28. pag.464. Camill. Borrel. d.cap.69.per tot. & præcipuè num.94 Fr. Ioan. à Ponte in conuen. vtriuſque monarch.libro 1. c.8.pag.57. & 50. & lib.3. cap.3. pagin 21. & 22. Gregorius Lopez Madera d. c.6. fol 41. Frat.Iacob.Bleda in dicta hiſtor. Mauror.libro 5.cap.27. Petrus Aznar. in hiſtor. expulſionis Moriſcor. part.2. c.5. & 6. Petrus Fernandez Nauarrete in diſcurſu politic. cap.7. diſcurſu 2.

Quapropter ſanctæ mem. Gregorius XIII. in conſtit.ſua, incip. Antiqua Iudæorum improbitas. quam præter alios refert Anton.Nald. in pract.quæſt verb.Iudæus pag.306. Fr.Thom. à Ieſu de procuranda omnium gentium ſalute lib.9. part.2. cap 4. vbi per Inquiſitores hæreticæ prauitatis aduerſùs Iudæos procedi poſſe conſtituit, ſi vnum & verum Deum eſſe negauerint, ſi dæmones inuocauerint, vel quæuis impietatis obſequia eis præſtiterint;ſi Chriſtianos ad hæc perducere attentauerint, vel à Fide ſemel recepta, aut recipienda retrahere,ſi in Chriſtum,& eius matrem, vel in Chriſtianæ Fidei ignominiam redemptioniſque noſtræ hoſtiam ſalutarem in ara Crucis immolatam aut Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum aliquas blaſphemias verbo, vel facto protulerint; quæ omnia meritò Gregoriana ſanctione animaduerſa reperiuntur, quoniam grauiſſima, & impiiſſima crimina, & ſagrilegia quotidie circa hæc à Iudæis committebantur. Quorum deteſtanda exempla reperies in Fortalitio Fidei p.1.& in ſpeculo exemplorum verbo, Iudæi, & verbo, Euchariſtia, & apud Decian. in tractat. crimin. libro 5.cap.10. num.30. & 31. Camill. Borrel. d. cap.69. ex num. 32. latè Iacob. Gretſer. in libris de Cruce tomo 2. libro 1.cap 98.& in horto S.Crucis part.1.pagin. 92. & ſequentib. vbi inter alia referunt propter ſacrilegia in Crucem à Iudæis illata, & infantes in ludibrium paſſionis Chriſti Domini in illa mactatos grauiſſimas pœnas de eis ſumpſiſſe Philipum Auguſtum Regem Galliæ,& Benedictum Papam. De quo in Caſtellæ Regno habemus etiam memorabilem hiſtoriam Sancti Innocentis oppidi de la Guarda, cuius ſeriem integro volumine proſequutus eſt Frat. Didacus de Yepes. Et in Regno Aragoniæ in vrbe Ceſarauguſtana Sancti Dominguiti, de qua plenè etiam ſcripſit Frat. Didacus Murillo in hiſtoria Virginis del Pilar, & excellentis vrbis Cæſarauguſtæ tractatu ſecundo, cap.27. pagina 231.

Ob quam rationem non ſolùm Iudæos, 4
& infideles ſubditos non baptizatos expellere licet, verùm etiam baptizatos, ſi de

illorum moribus, perfidia, aut proditione aliqua incommoda, vel pericola Chriſtianis immineant, vt admirando exemplo Philippus III. nobis oſtendit dum re maturè conſulta ac perpenſa, vt tunc viſum fuit, anno 1610. ex tota Hiſpania, quamuis ſumma hominum inopia laborante exire & in perpetuum exulare iuſſit ſpurias, & nunquam ſatis quietas, vel à ſuis erroribus defæcatas Maurorum reliquias, licèt omnes iam baptiſmali inundatione luſtratas, quarum numerus ad quingenta, vel ſexcenta, ſiue, vt alij tradunt, & nouies centena millia perueniſſe narratur, vt conſtat ex peculiaribus commentariis, quos de hiſtoria, iuſtitia, & laudibus huius expulſionis ſcripſerunt, Fr. Iacobus Bleda, Marcus Guadalaiara, Petrus Aznarius, & Fr. Damianus Dafonſeca, & de ea meminerunt Philipp. Paſchal. *de viribus patria poteſt p.1. c.7. num.25.* Iacob Gordin. *in ſua chronolog. anno* 1610. *pag* 494. M. Marquez *in gubernat. Chriſtiano lib.1. c 3. pag.16.* Fr. Thom. à Ieſu *de procuranda omnium gentium ſalute lib.10. in præfat. pag,643.* vbi diſcrimen in quo Hiſpania verſabatur ob has reliquias Arabum narrat. Calixt. Ramirez *de lege Regia §. 32. num. 12. & 13.* Bernard. Aldreſe *de antiquit. Hiſpan. lib. 4. vlt. §.6. fol.* 183. D. Didac. de Guzman *de vita & exitu Margar. Regina Cathol. p.2. cap.20.* Fr. Ioan. de Salazar *in politica Hiſpan. 2. §.2. pag.23.* Martin. Carril. *in annalib chronolog. anno* 1610. *fol.* 419. Petr. Fernand. Nauarraſe *in politicis diſcurſib. de conſecut. Monarch. c.7.*

XXIV. QVÆSTIO I.

Cap. A recta. IX.

IN gloſ. ibi: *ipſa cõgregatio fidelium,* &c. Quicquid non ſatis rem explicent, & multo peius reſoluant Abb *in c. ſignificaſti numer.3. ante fin. de elect.* vbi Dec. *num.*8 idem Deci. *in c* 1. *de iudic. lect.1. numer.16.* vbi Rip. *num.45.* & peſſimè contradicant hæretici, veriſſima & receptiſſima eſt ſententia Catholica, ſecundùm quã Concilium Oecumenicum legitimum, quo vniuerſalis Eccleſia, & Fidelium congregatio virtute & auctoritate repræſentatur, concurrente ſuo capite, ideſt, Romano Pont. aut eiuſdem approbatione & confirmatione, errare non poteſt in decretis ſeu definitionibus Fidei & morum, in quibus iudicium Concilij vti certiſſimum & infallibile propter Spiritus ſancti aſſiſtentiam, iuxta illud *Actor.15. Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, collectis in vnum*, ab omnibus Fidelibus abſque dubio obſeruandum eſt ex S. Thom. 2.2. *qu.1. art.20. & q.11. art 2. ad 3. & quodlib.9. art.8.* Roffenſ *contra Luther. art.* 29. Alphonſ. de Caſtro *in ſum. verbo Concilium, & verbo Eccleſia*, M. Can. *de locis Theolog. lib.5. cap.4. verſ. tertia concluſio*, Cou. *lib.1. var. c.10 num.12.* Albertin *de agnoſcend. aſſert. Cathol. q.9. n.13. & qu.30. n.18.* Menoch. *de arbitr. caſu* 458. *num.30. cum ſeqq.* latè Card. Bellarm. *tom.1. controu.4. lib.2. c.2.* viſita poſita *in collect. ad cap.1. num 13. cum ſequentib. diſt.15.*

XXIV. QVÆSTIO II.

Cap. Dixit Apoſtolus: XXIX.

AD *num.* 1. Adde quòd hæreticum ſola mens facit, dum in ea, quæ ſunt Fidei, errat per intellectum, & pertinaciter adhæret errori, per voluntatem approbans falſa pro veris, & vera pro falſis, taliter quòd in hæretico requiratur falſa credulitas ex parte rationis, & peruerſa voluntas ex parte concupiſcibili, vt per Ioan. Rojas *de hæret. p. 1. cap.1. ex num.34.* Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.13. c 7. à n.38.* hinc inferens *num.41.* excuſari S. Marcellinum Pontif. qui tempore Domitiani & Maxilliani à Paganis compulſus idolis thurificauit, vt habetur *in cap. nunc autem diſt.21.* Et *num* 42. ex Athanaſ. Cyrillo, Baronio, & alijs, quos refert Bern. Aldrete *lib.1. de las antegaadades de España cap.4. cum ſeq.* ex eadem ratione excuſari ait S. Oſium Epiſcopum Cordubenſem, qui ab hæreticis compulſis indigna protulit, mente tamen intacta, & *num* 43. ſimiliter excuſari profitetur Sanctum Cyprianum in errore quem profitebatur de Baptiſmo, vt habetur *in cap. ſi quis inquit, 1 q.1. & in cap. quando exaudit, de conſec. diſt.4.* Et *n.44.* ea de cauſa tradit excuſandum S. Petrum Apoſtolorum Principem in doctrina, qua ſentiebat cum Iudæis legalia eſſe obſeruanda, qua de cauſa à Sancto Paulo reprehenditur ad *Galat. cap.2.*

XXV. QVÆSTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Inſtituta antiqua rationabiliter ordinata impoſterum obſeruanda.*

2 *Nouitas*

2 *Nouitas vitanda.*
3 *Nouum, omne, & incognitum quod eſt, vitandum eſt.*

Cap. Priuilegia. II.

1 IN text. ibi, *nulla natiuitate mutari*, &c. De antiquis inſtitutis rationabiliter ordinatis impoſterum obſeruandis, vide Prouerb. *cap.*22. ibi, *ne transgrediariis terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui*, &c. Cornel. Tacit. *lib.* 14. *annal. Super omnibus negotiis meliùs, ac rectiùs olim prouiſum, & quæ conuertuntur in deterius mutari.* Simach. *lib.*10 *epiſt.*54. ibi, *Seruanda eſt tot ſeculis fides, & ſequendi ſunt nobis parentes, qui ſequuti feliciter ſuos.* Video quale ſit quod inſtituendũ putetur, ſera tamen, & contumelioſa eſt emendatio ſenectutis. Caſſiodor. *l.*2. *var. epiſt.*4. ibi, *Delectamur vetuſtatis inuento, & ſequi regulas conſtitutus libenter amplectimur*, &c. *c. ſi ea destruerem* 25 *quaſt.*2. *c. Eccleſiaſtica, c. an puto, ead. cauſa & q.* Patrit. *de Republic. lib.*3. *tit.*1. *n.*44. Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſimum p.*1. *c.*6. Ioan. de Solorzan. *de iure Indiarum l.*1. *c.*4. *à n.*69. *& lib.*2. *c.*30. *à n.*101.

2 Et de omni nouitate vitanda, vide S. Aug. *epiſt.*128. *Ipſa mutatio conſuetudinis etiã quæ adiuuat, vtilitate; nouitate perturbat.* Sanctus Chryſoſtom. *homil.*7. *Nihil adeò animos perturbare, etiãſi vtilitas ſequutura ſpectetur, quàm innouare aliquid, & à conſuetudine alienum facere.* Cæſ. *lib.*6. *de bello Gallico. Nemo eſt tam fortis, qui non rei nouitate perturbetur.* Tertull. *Nouum omne, & incognitum quod eſt, ſuſpectum eſt. l. minimè ff. de legib. l. teſtamenta C. de teſtament. l. Imperatores, in fin. ff. de polli-*
3 *citat. c. quis neſciat* 11. *diſt. c. fin. vbi gloſ. de relig. domib. c. vnic. eod. tit. lib.*6. Bald. *in l.*2. *de conſtit. Princip.* Neuiz. *conſ.*67. *num* 9. Duaren. *in tit de conſtit. Princip. c.*1. Albert. Gentil. *lib.*1. *de iure belli c.*1. *fol.*16. *& cap.*9. *fol.*60. Mench. *de ſucceſſ. creat.* §. 3. *n.*312. Simanch. *de Republ. lib* 4. *cap.*10 *& ſeq.* Ioan. Boter. *en ſu razon de Eſtado*, Læl. Zechi. *de Principe l.*1. *c.*6. *num* 10. Alciat. *de præſumpt. reg* 2. *præſ.* 80. Ioan. Pichard. *inter conſilia Menochij l.*1. *conſ.*154. idem Menoch. *conſ.*302. *num.*16. *& conſ.*748. *num.*47. *& de præſumpt. lib* 5. *præſ.*44. Capiblanc *de Baronib. lib.*2. *in præf n.*13. Bobad. *in politica lib.*1. *c.*5. *à num.*9. Ribadenera *in vita S. Ignatij lib.*2. *c.*17. Pineda *in comment. ſuper Eccleſiaſt. pag.*985. Valenz. *conſ.*24. *à n.*2. *& conſil.*114 *n.*28. *& conſ.*149. *n* 47. *& conſ.*184. *n.*6. *& in diſcurſu ſtatus, & belli p.*2. *conſid.*12. *à num.*1. Solorzan. *de iure Indiarum tom.*1. *lib.*2. *c.*24. *n.*88 *& tom* 2. *l.*1. *c.*4. *à n.*67.

XXVI. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Sortes conſultoriæ quæ ſint.*
2 *Sortes conſultoriæ quot exigant conditiones.*
3 *Sortes diuiſoriæ quæ ſint, & quando illis vtendum?*
4 *Ad ſortis iudicium recurrendum quando res adeo dubia eſt vt nullatenus veritas haberi poſſit.*

Cap. Non ſtatim. II.

AGitur in hoc text. de ſortibus conſultoriis, quibus diuina voluntas exquiritur, vt ſciant quid ſit faciendum, quid agere oporteat, qui cauere debeãt, apud Hebræos valde in vſu ante Chriſti aduentũ, Saul ſorte deprehendit Ionatham filium præceptum violaſſe, *Reg.*1. *c.*14. Ionas fugiens à facie Domini ſorte deprehenſus eſt, *Ionæ cap.*1. Quod etiã poſt Chriſti aduentum in vſu fuit, vt de Zacharia legitur *Lucæ* 1. ſorte exiit, vt incenſum poneret. Et Apoſtoli inter Ioſephum, qui dicebatur Barſabas, & Matthiam de Apoſtolatu contendentes miſerunt ſortes, *Actor. c.*1. & cecidit ſors ſuper Matthiam. Vnde conuincitur quod tradunt S. Thom. 2. 2. *q* 95. *ar.*8. *&* Ioan. Malder. *de virtut. Theolog. tract.*10. *c* 7. *dub* 9. Apoſtolos ſortes admiſiſſe, quia ante acceptum Spiritum Sanctum adhuc cæremoniali lege vtebantur, quæ ſortes inter alia admiſit, quia verba text. *in c.*1 *hac ead. cauſa & quæſt.* quæ id ſuadere videbantur, hodie ab illo textu ſeparata ſunt in correctione Decreti facta actoritate ſummi Pont. Gregorij XIII. ideo poſt Euangelium etiam ſortes huiuſmodi admittendas videri refert, ſed non approbat Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.*8. *c* 7. *à n.*50. in quibus conſultoriis ſortibus tot exigit cõditiones, vt nonniſi inter
Apoſtolos, & viros Dei rarò licitus ſit ea- 2
rum vſus. Primò attendi debere ait quòd euentus expectandus eſt non à fortuna, nec à fato, nec ab aſtris, aut Angelis, neque à dæmone, neque ab induſtria, vel arte, neque ab alia cauſa, ſed à ſolo Deo, iuxta illud *Pſalmi* 30. *verſ.*16. *In manibus tuis ſortes meæ.* Secundò quòd adhibeatur ſimplex ſorx ſine vlla ſuperſtitione, vel abuſu rerum ſacrarum, aut ſacræ Scripturæ. Tertiò quòd illi, qui ſortiuntur, æquali iuri nitantur, aliàs enim eſſet iniuſta ſortitio, & quidem gra-

uoir ſi de bono publico ageretur. Quartò quòd non proteruè aut ſuperſtitiosè ſortes iactentur, vt voluntas diuina dignoſcatur ſed iuſto pietatis zelo, vt diſcordia ceſſet, Idque precibus ad Deum fuſis, vt Apoſtolos feciſſe comperitur in electione Matth. *Act.* 1. *Et orantes dixerunt, Tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris.* Vide Laymann. *in Theologia moral. lib.4. tract.*10. *c.*3. *num* 8 *in fine, & num* 9 *in princip.* Fagundez *in* 1. *præceptum Decalogi lib.*1. *cap* 40. *num* 16. Machado *en ſu perfetto Confeſſor, lib.*2. *par.*3. *tract.*6. *docum* 3 *n.*4. Trullench. *in expoſ. Decalogi l.*1.*c.*10. *dub.*9 *n.*12

3 De ſortibus diuiſoriis agit text. *in c. ſors*
1. *hac ead. cauſa & quæſt.* ſunt quibus vtuntur
homines in controuerſiis, & in litibus dirimendis, hæreditatibus, & bonis diuidendis,
officiis, & dignitatibus optandis, Magiſtratibus publicis, & priuatis obtinendis, & aliis
huiuſmodi, de quibus *Numer. cap.*33. *verſ.*
34. *quam diuidetis vobis ſorte, & cap* 34. *verſ.*
13. *Terram quam poſſidebitis ſorte, Deuter. c.*1.
verſ. 38. *ipſe ſorte terram diuidet: & cap.*31.
*verſ.*7. *Tu eam ſorte diuides: Ioſue cap.*13. *verſ.*
13 *Quæ nec ſorte diuiſa eſt, & cap.*14. *verſ.*2.
ſorte omnia diuidentes, cum ſimilibus. Nam
4 quando res adeò dubia eſt, vt nullatenus
veritas haberi poſſit, ad ſortis iudicium recurrendum eſt, Petr. Gregor. *ſyntag. iuris p.*
3. *lib.* 34. *c.*5. *ex num.*1. Peralta *in l. ſi quis ſeruum §. inter duos num* 12 *ff de legat.*2. Aſcon.
Sigon. *de iudic. lib* 2. *cap.*12. Troil. Maluet. *in tract. de ſortib p* 3 *num.*13. Azeued. *l* 12. *n.*3.
*tit.*4. *l* 5. *Recop.* Laymann. Facundez, & Machado *citatis locis*, latè Trullench. *d. l.*1 *c.*10.
*dub.*9. *n* 2 *cum ſeqq.*

Cap. Illos planetarios. VIII.

ADde illis, quæ circa ſtellam Magorum dixi, quòd non fuit in firmamento cum aliis ſtellis à principio creatis, ex quibus Aſtrologia comparatur, ſed nouum ſidus de nouo creatum in ipſo Natali Domini ex cæleſti materia, vel ex nihilo, & ſic non fuit ex fixis ſtellis firmamenti, ſed inſolitum quoddam meteorum in aëre prope nos viciniori de nouo creatum, vt Magos poſſet ducere. Ita Torreblanc. *de iure ſpirit. libro* 10 *cap.*3. *numer.*37. *cum ſequentibus*, vbi *n.* 41. ſubdit. quòd aliorum ſiderum curſum non habebat, nec vi ſua deferebatur, ſed alicuius Angeli miniſterio, vt per Magos poſſet ducere, & reducere, & oſtendere Chriſtum Dominum.

XXVI. QVÆSTIO III. & IV.

SVMMARIVM.

1 *Diuinationis neceſſitas in rebus agendis, & litibus dirimendis quæ?*
2 *Arioli qui ſunt, & quod vt veri idololatræ debent ab Inquiſitoribus puniri.*
3 *Aruſpices qui? remiſſiuè.*
4 *Auguria dicuntur quaſi auium garria, & dicuntur diuinationes, quæ ſumuntur ex auium garritu.*
5 *Auguria vaniſſima ſunt præter illa, quæ pendent inſtinctu naturali.*
6 *Augurandi vox generalis eſt, & extenditur ad omnem diuinationem.*
7 *Auſpicia & auguria in quibus differant, oſtenditur.*
8 *Auſpicium confunditur aliquando cum augurio ex ſimilitudine religionis.*
9 *Signa diuina, quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent, Deo ita diſponente prohibita non ſunt.*
10 *Aues & alia huiuſmodi, quæ in ſignum voluntatis diuinæ apparent, non ſunt naturalia*
11 *Columba quæ viſa eſt ipſo Angelico Doctori alloquenti naturalis non fuit.*
12 *Geomantia prohibetur vt hæretica, ſalſa, & ſcandaloſa.*
13 *Hydromantia, quæ ex aqua captabatur, prohibetur vt hæretica.*
14 *Aerimantia ex aëre incantato perſpectrorum repræſentationes fiebat.*
15 *Pyromantia ex igne priuato, vel publico captabatur.*
16 *Rabdomanteia diuinatio erat duorum lignium æqualium, &c.*
17 *Arithmanteia ab ſcrupuloſa Arithmeticorum ſupputatione originem habuit.*
18 *Dactylomanteia quæ?*
16 *Onomanteia quæ?*
20 *Cephalomanteia quomodo fiebat? oſtenditur.*
21 *Storcheromanteia ex quibus operabatur, oſtenditur.*
22 *Coſcinomanteia quomodo peragebatur.*
23 *Cleidomanteia vnde & qualiter fiebat?*
24 *Cratomanteia ad ſurta domeſtica comperienda.*
25 *Omphalomanteia quæ?*
26 *Amniomanteia quæ diuinatio fuerit.*
27 *Catopromanteia, Cryſtallomanteia, Gaſtrolomanteia quæ? & num.*28. *&* 29.

Cap. Igitur genus. I.

1 AD *n.1. ad fin.* Latiſſimè Torrebl. *de
iure ſpirit. lib.9.c.1.* vbi de diuinatio-
nis neceſſitate in rebus agendis, li-
tibus dirimendis, belli, pacisque vi-
ciſſitudinibus, & *c.5.* de ſignis, quibus Pro-
phetia à diuinatione dignoſcatur; & *c.7.* de
diuinat. artificioſa hominis iuris, & de iure.
Plura de peccato diuinationis, quæ eſt prædi-
ctio ſeu prænunciatio rerum occultarũ, quæ
humano modo cognoſci non poſſunt, facta
opera dæmonis, vide Bonacin. *tom.2. diſp.3.
q.5. puncto* 3. Sanch. *in præcepta Decalog. lib.2.
cap.38. num.7.* Valer. Reginal. *in praxi fori pæ-
nit. lib.17. n.163.* Baſſæ. *verb. diuinatio*, Ma-
chado *en ſu perfetto Confeſſor, lib.2. p.3. tract.
6. docum.2.* Trullench. *in præcepta Decalogi l.1.
c.10. dub.3.*

2 Et ibi, *Arioli.* Qui per locutionem Dæ-
monis, aut per manifeſtationem ſui conce-
ptus, ſignis, portentis, motibus, aliiſve rebus
manifeſtatam diuinabant, & ideo ſunt ido-
lolatræ, hæretici, apoſtatæ, & pagano dete-
riores, quia derelicto proprio Creatore Deo,
cui ſe in Baptiſmo addixerant, ad Dæmo-
nem eius hoſtem confugiunt, Torreblanc.
de iure ſpirit. lib.8. c.9. n.41. & ſic tales Arioli
vt veri idololatræ debent ab Inquiſitoribus
puniri, Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.32. ex n.1.*
Lxl. Zechi. *in ſum. par.1. tit. de Fide cap.14.*
Leſſ. *de iuſtit. lib.2. c.43. dub.2. cum ſequentib.*
quos & alios refert Torreblanc. *d. c.9. num.
50. & 51.*

Et ibi, *Aruſpices.* De arupiſcina latè Tor-
3 rebl. *de iure ſpirit. lib.8. c.10. per tot. & c.11. de
diuerſis arupiſcinæ partibus.*

Et ibi, *Augures ſunt*, &c. Auguria dice-
4 bantur quaſi auium guarria, & augurium
inualuit pro diuinatione, quæ ſumebatur ex
auium garritu; credebant enim augures per
auium garritus, volatus, & motus euentura
mala, vel bona hominibus, Trullench. *d. cap.
10. dub.6.* Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.8. cap.
12. à n.2.* Et vtplurimum auguria ex pecca-
to fœderato cum dæmone originem habue-
runt, ideo vt hæretica impugnarunt, Squil-
lacen. *de Fide Cathol. cap.8. num.2.* Petr. Gre-
gor. *ſyntag. iuris lib.34. c.3. num.7.* Lxl. Zech.
in ſum. p.1. tit. de Fide cap.15. num.8. Leſſ. *de
iuſtit. libr.2. cap.43. dub.7.* Sanch. *in præcepta
Decalogi. tom.1. lib.2. cap.38. ex num.38.* Nam
5 præter illa quæ pendent ex inſtinctu natu-
rali auiũ, cætera vaniſſima ſunt, Turrecr. *in
c. ſed in illud 26. quæſt.2.* Martin. Delri. *diſ-
quiſit. magic. libr.4. cap.2. qu.7. ſect.2.* Torrebl.
d. cap.12. numer.65. Non obſtat, inquit idem
Torreblanc. *ibidem num.69. cum ſeqq.* quòd
Ioſeph. de ſeipſo profitetur *Geneſ. c.44. ver.
15. An ignoratis quòd non ſit ſimilis mei in au-
gurandi ſcientia?* quia ibi nihil ſanè affirmat,
ſed vt terrere fratres finxit ſe Ægyptiaca
ſuperſtitione immunem non eſſe, vt ſciret
quem furatus eſſet ſcyphum, vt tradit Valeſ.
de ſacra Philoſophia c.30. Vel ex vulgi opi-
nione loquutus eſt, eo quòd ex familiarita-
te cum Rege Ægyptiorum, qui magus, &
augur erat, pro mago, & augure habeba-
tur, vt tradunt S. Auguſt. *ad Geneſ. c.145.* S.
Thom. 2.2. *quæſt.95. art.7. ad* 1. Vel dic quòd 6
non de augurio profano, ſed de diuino
loquitur, hoc eſt prænoſcendi futura, & oc-
culta, quia augurandi vox generalis eſt, &
extenditur ad omnem diuinationem etiam
ex ſignis à Deo directis, Leſſ. *d. c.43. dub.7.*
Ioan. Malder. *de virtut. Theolog. tract.10. c.7.
dub.5.*

IN text. ibi, *Nam auſpicia ſunt*, &c. Inter 7
auguria, & auſpicia verſatur differentia,
quia illa auium garritus, voceſque obſeruãt,
hæc verò auium motum, numerum, con-
greſſum captãt, vnde auſpicia dicuntur quaſi
auium inſpicia, vt refertur in hoc text. cu-
ius meminit Torrebl. *de Iure ſpirit. lib.8. c.
13. n.2.* vbi, *n.16.* ſubdit quòd auſpicium con-
funditur aliquando cum augurio ex ſimili- 8
tudine religionis: quæ quidem auſpicia, quia
ex vanitate, vel pacto cum dæmone pende-
bant, prohibita fuerunt, vt per Azor. *inſtit.
moral. p.1. lib.9. c.14.* Martin. Delri. *diſquiſit.
magic. lib.4. c.3. q.2.* Simon. Malol. *dierum ca-
nicul. tom.2. colloq.1.* non tamen diuina ſigna
quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent,
Deo ita diſponente, nam Noë ex columba
agnouit ceſſaſſe diluuium *Geneſ. cap.8.* Vac- 9
carum mugitus in ſignum ſupplicij Iſraëli-
tarum 1. *Reg.6.* & manus Regi Balthaſari ap-
parens *Daniel. c.5.* Quandoque etiam aues,
& alia huiuſmodi, quæ in ſignum volunta- 10
tis diuinæ apparent, non ſunt naturalia, ſed
vel ex elementis producta, vel ex nihilo
creata, vt columba, quæ ſuper Chriſtum
Dominum deſcendit in Iordane in ſignum
aduentus Spiritus ſancti *Matth. cap.3.* Nam
licèt naturalem fuiſſe teneat S. Thom. *p.3.
qu.39. ar.7.* nuſquam viſus eſt Spiritus ſan-
ctus ſub vero animanti, ſed ad eius ſimili-
tudinem ex nihilo, vt probat Stephan. Bu-
bal. *tr. de Angelis in S. Thom. p.1. q.51. art.2. q.2.
differ.1. §.1.* Altera columba, quæ viſa eſt ipſo 11
Angelico Doctori, ac verè Theologiæ ante-
ſignano alloquenti, vt teſtatur Surius *tom.2.
die 7. Martij.*

Ibi, *Geomantia.* Hæc ex terra captabatur, 12
vt dicitur in hoc textu, prohibetur vt hære-
tica

tica, falſa, ſcandaloſa, ac pacto ſuſpecta à Sixt. V. *in ſua conſtitutione incip. Cœli & terra*, contra Aſtrologos Nonis Ianuar. 1586. de qua Quaran. *in ſum. Bullarij verb. Aſtrologia*, Scort. *in ſelectus Bullas epiſt.* 140. Ioan Anton. Nuuar. *in ſum. Bullarum. tit. de Aſtrologia iudiciali*. Ego *in ſumma Apoſtol. deciſ. collect.* 48. nam hæc ars ex idololatria incepit, qua elementis ſua numina eſſe arbitrabatur, vel ex laborioſa induſtria, qua ars mentita eſt, vel ex ſuperſtitione, vel ex dæmonis pacto, quoties enim nec miraculi nec naturæ vis, nec artificij ſolertia intercedit, pactum interuenit, vt probant Victor. *in relect. de magia n.* 16. Valent. *in 2.2. D. Thom. q. 12. diſp. 6.* Torrebl *de iure ſpirit. lib.* 8. *c.* 18.

13 Ibi, *Hydromantia*. Ex aqua captabatur, vt refertur in hoc textu, prohibita vt hæretica, & pacto ſuſpecta per dictam Sixti V. conſtitutionem, Trullench. *in præcepta Decal. to. 1. lib. 1. cap. 10. dub. 5. in princip.* Torreblanc. *de iure ſpirit. libr. 8. c. 17.* vbi dicit quòd hydromantiæ ſuperſtitio nata eſt ex pagana idolorum religione, quæ aquam in Deum accepit, ex qua aquæ inſpectione futuri caſus, & occulti diuinabantur, ex figuris in aqua à dæmone oſtenſis, vt docet text. *in cap. nec mirum 26 q. 5.*

14 Ibi, *Aerimantia*. Quæ ex aëre incantato per ſpectatorum repræſentationes fiebat, ſiue viſibiles apparentes, ſiue voce audita, vel ſigno aliquo, vt tradunt Petrus Pictori. *in epiſt. de magia c.* 10. Bulenger. *lib. 3. de diuinat. cap.* 12. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 8. *cap.* 16. *per tot.* Trullench. *dicto cap. 10. dub. 5. verſ. tertium.*

15 De *Pyromantia*, ex igne priuato, vel publico captabatur, de qua Bulenger. *lib. 3. diuinat. cap.* 11. Mart. Delri. *d. lib. 4. c. 2. quæſt. 7. ſect.* 1. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 8. *cap.* 15. *per tot.* vbi; *n.* 3. aduertit quòd ſi flamma in vnum coibat, proſperum, ſi lambens, & diuiſa comparebat, infelicem; ſi tricuſpis inſurgebat, glorioſum euentum; ſi variè diſperſa, in ægro mortem, in ſano morbum; ſi crepitans, infortunium, ſi ſubitò extincta, ingens periculum ominabantur. Trullench. *vbi proximè verſ. quartum.*

16 De *Rabdomãtein*, quæ diuinatio fuit duorum lignorum æqualium, quos certo ritu incantabant, & in aërem iactabant, & à parte, qua cadebant, diuinabant. *Oſeas c. 4. Populus meus de ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit*; de qua diuinatione agunt Mendoça *lib. 2. hiſtor. Chinenſ. c.* 4. Riber. *in Oſeam num.* 22. Nicol. Remig. *lib. 1. dæmonolat. cap.* 15. Petr. Binsfel. *in confeſſ. malef. præl.* 6. Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 8. cap.* 19.

17 De *Arithmantein*, quæ ab ſcrupuloſa arithmeticorum ſupputatione habuit originem, agunt Bulenger. *lib. 3. diuinat. cap.* 21. Ribera *in Apoc. c.* 13. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8 c. 20. à princ.*

18 De *Dactylomantein*, quæ ex annulis ad certam poſituram fabricatis, vel certis characteribus & ritibus excantatis, & ſuper tripodem ad certa verba motis fiebat, agunt Martin. Delri. *magic. diſquiſit. lib. 4. cap. 2. q. 6. ſect 4. & q 7. ſect.* 3. Bulenger. *lib. 3. de diuinat. c.* 35. Sim. Maiol. *dierum canicul. tom 2. colloq.* 3. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. cap. 21. per tot.* vbi addit quod his annulis dæmones alligabantur, & venales habebantur, & tanquam pacti ſignum cuſtodiebantur.

19 De *Onomantein*, quæ ex ipſa nominis ſignificatione ſumebatur ad aliquid vel lætum, vel triſte prænunciandum, agunt eamque multis rationibus impugnant Azor. *inſtit. moral p. 1. lib. 9. c. 22. q. fin.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib. 2. c. 38. ex n.* 38. Simon Maiol. *dierum canical. tom. 2. colloq.* 2. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. c.* 22.

20 De *Cephalomantein* quæ ex capite hominis, vel apri, vel aſini, vel alterius animalis ſuper prunas aſini, & certis ritibus incantato fiebat, ex quo dæmon reſponſa interrogantibus dabat, agunt Petr. Gregor. *ſyntag. iuris p. 3. lib. 34. cap.* 3. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. c.* 23. & prohibetur *l. Caſtellis* 1. *titul.* 23. *p.* 7.

21 De *Stoicheromantein*, quæ fiebat ex iis, quę primò ſe occurrebant in libris Homeri, Virgilij, vel alterius poëtæ, ſeu auctoris, agunt Iuſt. Liſp. *lib. 1. elect. c.* 12. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 8. *c.* 23. vbi quod ea vſi ſunt imperatores, & Hebręi, & quod apud Chriſtianos hæc conſuetudo inualuit per apertionem, nempe noui, vel veteris Teſtamenti.

22 De *Coſcinomantein*, quæ peragebatur per cribrum incantatum forcipi impoſitum, & funibus alligatum, quod binis digitis comprehendebatur, & eleuabatur dum ſuſpecta nomina recitabantur, & in cuius nominis probatione cribrum nutabatur, pro conuicto habebatur, agunt Cou. *de falſa prophetia c.* 6. Bulenger. *lib. 3. diuinat. cap.* 31. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. c. 25. n.* 1.

23 De *Cleidomantein*, ad quam clauus æneus cypreſſino malleo infigitur in circulo barbaris litteris inſculpto, & neſcio quibus admurmuratis verbis cum Litania & Pſalmis formidabilem ad Deum orationem mittentes, quo peracto fur oculum amittebat agunt Martin. Delri. *diſquiſ. magic. lib. 3. p. 2. qu. 4. ſect.* 9. Simon Maiol. *dierum Canicular. tomo 2. colloq.* 3. Torreblanc. *dicto capite* 25. *num.* 3.

De

24 De *Cratomanteia* ad furta domeſtica cõperienda, in qua ſerui ad Sacerdotem ducebantur, qui cruſtam panis præbebat ſuſpectis, & cui adhærebat gutturi pro reo habebatur, agunt Emman. de Valle de Moura *de incanta. opuſc.*1. *ſect.*2. *cap.*6. *num.*14. Sanch. *in praecepta Decalogi tom.* 1. *l.*4. *c.*30. *num.*13. Torrebl. *d.c.*25.*n.*4.

25 De *Omphalomanteia*, quæ captabatur ab obſtetricibus per nodulos vmbilico & ſecundis adhærentibus quotos puerpera ſit poſtmodum paritura, agit Torreblanca *de iure ſpirit. lib.*8. *c.*26. *num.*1. vbi teſtatur aliquos cõtendiſſe hac arte in partu Rabeccæ obſtetricem cognouiſſe poſt Eſau naſciturum Iacob, & ob id alligaſſe ei filum coccineum *Geneſ.c.*25.

26 De *Amniomanteia*, quæ erat quædam diuinatiu per quam obſtetrices aniculæ fortunam infantis ariolabantur, ex colore rubicũdo, vel liuido membranulæ, qua caput naſcentis iouolutum erat, agunt Leuin. Leminus *lib.*2. *de occultis naturæ c.*8. Bulenger. *lib.*3.*diuinat. c.*30.

27 De *Catopromanteia*, quę rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibebat politis, dæmonique conſecratis, ſeu potiùs execratis, agũt Ioannes XXII. *in Extrau. ſuper ſpecula, l Caſtellæ* 1.*tit.*23.*part.*7. *& l.*6.*tit.*3.*lib.*8. *Recopilat.* Torreblanca *de iure ſpirit. libro* 8. *c.*27.

28 De *Cryſtallomanteia*, quæ fiebat ex cryſtalli fruſtis annulo incluſis, vel etiam nudis in Cylindrum aur obulum cõformatis, quibus etiam ſe fingit dęmon inhabitare, agunt Ioan. XXII. *in Extrauag. ſuper ſpecula*, Sixtus V. *in ſua conſtitut.* incip. *Cæli & terra, de anno* 1586. quibus quidem vt in hydromantia diabolus figuras exhibebat, & futura repræſentabat, Martin. Delri. *diſqui. magic. libr.*4 *c.* 2.*q.*6.*ſect.*4. Torreblanca *de iure ſpirit. libr.*8. *c.*28.

29 De *Caſtrolomanteia*, quæ captabatur in phiala aquæ plena, & ante eam ponebatur puer, vel virgo cum candela, ſeu cereo accenſo, recipiens aquam, & dicens, *Angelus albus, Angelus ſanctus, per tuam ſanctitatem, & per meam virginitatem*, &c. agit Torrebl. *d.lib.*8.*cap.*29.*ex num.*1. vbi *num.*13. ait figuras & imagines, quibus euenta in phiala oſtẽtantur à dæmone exhiberi, *& num.*7. ſubdit *in d.conſtit. Sixti V. & l* 1.*tit.*23.*part.*7. *& l.*6. *tit.*3. *lib.*8. *Recop.* Caſtrolamanteiam vt pacto ſuſpectam prohiberi. Ex corporis humani membris, & partibus diuinatio ſumitur, & variis nominibus denominatur; videlicet chiromantia, qua inſpectis manuum lineis, futura prædicantur Pedomantia, qua quis obſeruatis pedum ſignis diuinat; metopoſcopia, quâ quis notatis frontis, vel totius vultus lineamentis, & ſignis futuros caſus prædicit: phyſiognomia, qua quis totius corporis partibus, lineis, vel ſignis futuros euentus prænuntiat. Ita Trullench. *d.cap.*10.*dub.*7. *num.*1.

SVMMARIVM.

1 *Dæmon ratione ſcientiæ multa cognoſcit, quæ iacent rebus naturalibus.*

2 *Dæmon diuturna experientia ſibi non modica comparauit melius quàm homines.*

3 *Dæmones ante orbem creati ſunt, & non ſeneſcunt.*

4 *Dæmon noſcit ex ſubtilitate intellectus rerum naturalium facultates, & hominum inclinationes.*

5 *Futurorum cognitio duplex eſt.*

6 *Dæmones multa prædicere poſſunt, quæ nouerunt.*

7 *Deus propter ſuam benignitatem pleriſque reuelat futuras Regni mutationes, peſtes, & alia ventura mala.*

8 *Dæmones poſſunt renuntiare cogitationes cordis ſignis manifeſtatas exterioribus.*

9 *Futura contingentia Dæmones non cognoſcunt ex ſua natura, ſed caſu.*

10 *Morbi qualiter à dæmone inferri poſſint.*

11 *Prouidentia eſt in homine & cogitare futura, & quid accidere poteſt.*

12 *Futura ex præteritis conücientes indicamus.*

Cap. Sciendum. II.

AD *num.*1. ibi, *prædicere valet.* Nam ra- 1
tione ſcienriæ, quæ iacent rebus naturalibus, quia eſt optimus Theologus, Iuriſta, Medicus, Mathematicus, Aſtrologus, Dialecticus, & cæterarum ſcientiarum peritiſſimus, Griland. *de ſortileg. qu.*6.*num.*11. Petrus Binsfel. *ad tit. C. de malef. & mathem. in rub. not.*10. Læl. Zechi. *in ſum. c.*21. *ex n.*2. quos refert Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.*9.*cap.*14.*n.*9. Item diuturna experientia ſibi non modica comparauit melius quàm homines, quorum vita breuis eſt; nam dæmones ante orbem creati ſunt, & non ſeneſcunt, & ſic eos quotidie multa experientia addiſcere tradũt
Binsfel. *d.not.*10. Sanch. *in præcepta Decalogi* 5
*tom.*1. *lib.*2. *cap.*38. *num.*7. & 8. cognoſcunt namque ex ſubtilitate intellectus rerum naturalium facultates, & hominum inclinationes mediante appetitu ſenſitiuo, Spreng. *in malleo p.*2.*q.*1.*cap.*2. Binsfel. *vbi ſupra q.*6.

Pete,

Petr. Gregor *ſyntagm. iuris lib.34. cap.7. num.*
5. & cap.8. num.7. Sanch. *d. cap.38. ex num 7.*
5 Baſſæ. *verb. diuinatio n.1.* Valer. Reginald.
in praxi fori pœnit. lib.17. num.136. Macha-
do ſu perfetto Confeſſor lib.2. part.3. tract.6. do-
cum.2. n.2. Torreblanc. *d.c.14. num.20. cum*
6 *ſeqq.* vbi *num.31.* docet quòd futurorum co-
gnitio duplex eſt. Vna quantum in ſe ipſis,
& natura ſui, quæ ſoli Deo reſeruatur, alia
in ſuis cauſis, vel ſecundùm potentiam cau-
7 ſarum, quæ dicitur cognitio coniecturalis, &
demonſtratiua, quæ dæmoni non denega-
tur, *& num.33. & 34.* quòd dæmones multa
8 prædicere poſſunt, quæ nouerunt ex ſcriptis
Prophetarum, vel reuelatione ſuperiorum
Spirituum hoc eſt, bonorum Angelorum,
9 *& n.38. & 39.* tradit quòd multa futura dæ-
mones cognoſcere poſſunt ex concurſu cæ-
leſtium corporum, impreſſionum meteoro-
licarum, aeris intemperie, vel ſimilibus, qui-
bus prædici poſſunt probabiliter annonæ
pretium, peſtes, ægritudines, vel ſanitates
venturæ, aut ex ſignis à Deo miſſis illa co-
gnoſcere poſſunt: nam Deus propter ſuam
benignitatem pleriſque reuelat futuras Re-
gni mutationes, peſtes, & alia ventura ma-
la vel ſignis, vel portentis, vel prodigiis, pro-
vt ſuæ ſapientiæ incomprehenſibili viſum
fuit, & *n.41.* tenet poſſe dæmonem quæ-
cunque actu exteriori prodita ſunt, reuela-
re, tam quæ aliena relatione accepit, vel
coram ipſo geſta ſunt, vt ſecreta furta, res
perditas, metalla ſubterranea, theſauros olim
effoſſos, & alia huiuſmodi quæ hominum
cognitionem effugiunt, quia dæmonibus
nota ſunt *& num.43. & 44.* tandem conclu-
dit poſſe dæmones renunciare cogitatio-
nes cordis ſignis manifeſtatas exterioribus,
non tamen in animo retentas, *& lib.13. c.5. n.*
2. tradit futura contingentia dæmones non
cognoſcere ex ſua natura, ſed caſu, vel ex
reuelatione bonorum Angelorum, vel aſſi-
dua Scripturæ lectione, vel rerum natura-
lium experientia, vel ingenij acumine, *& n.*
3. quod ſapit hæreſim ſi inuocetur dæmon
ad reuelanda prorſus occulta, vel ſi perqui-
rantur ſecreta cordis humani.

10 Ad *finem text.* Vide Torreblanc. *de iure*
ſpirit. in prolog. tom.2. n.44. vbi probat mul-
tis ſacræ Scripturæ locis morbos à dæmone
inferri nō ſolùm ex cauſis naturalibus, qui-
bus ipſe peritiſſimus eſt, ſed per ſe immedia-
tè ex ſua malitia & potentia humores con-
turbando, quibus ægritudo cauſatur. Et de
infirmitatibus à dæmone illatis vide eun-
dem Torreblanc. *d. tract. de iure ſpirit. lib.12.*
c.1. n.12. cum ſeqq.

11 Noſſe & cogitare futura, & quid accide-
re poteſt prouidētia eſt in homine, *Sapient.*
cap.8. Scit præterita, & de futuris æſtimat, ſcit
verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumen-
torum, iſtud eſt ſapere, non quod ante pedes modò
eſt videre, ſed etiam illa, quæ futura sūt, proſpi-
cere, Prouerb. c.5. ibi, *Oculi tui recta videant,*
& palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos; explicat
Sanctus Bonauentur. *tom.2. tractat. de quarta*
virtute Cardinali, Cōſilia tua facta præueniant.
Ariſtotel. *lib.1. politicor. cap.8.* ibi, *neque enim*
cuiuſuis hominis eſt, ſed ciuili intelligētia præ-
diti, malum quod deficitur, in principium cogno-
ſcere, & lib.6. de regimine, ibi, *Conſilium ocu-*
lus futurorum, & libr.1. Rhetoricor. c.9. ibi, *Ex*
præteritis enim futura coniicientes iudicamus.
Laurent. Iuſtin. *de caſto connub.* ibi. *Ante om-* 12
nem euentum quæ futura ſunt aduerſa, cogitan-
da proponantur, & futura tanquam præteri-
ta examinanda ſunt, vt nihil noui contingere
videatur. Caſſiodor. *libro 3. epiſtol.48.* ibi, *ta-*
men prudētia nihilominus eſt cauere etiam quæ
non putantur emergere. Sanctus Auguſtinus
de ſpiritu, & anima: Prouidētia eſt notio futuro-
rum pertractans euentum, cuius officium eſt ex
præſentibus futura perpendere aduerſus adue-
niētem calamitatem ſe conſilio præmonere. Tul-
lius *lib.1. officiorum,* ibi, *Magni ingenij eſſe præ-*
cipuè cogitatione futura, & aliquanto antea cō-
ſtituere quid accidere poßit, & quid agendum
ſit, cum quid euenerit, nec committere, vt ali-
quando dicendum ſit, non putabam. Sanctus
Ambroſius *1. officior. cap.38.* ibi, *Ingenij eſſe ſi*
qui poteſt vigore mentis præuidere, quæ futura
ſunt, & tanquam ante oculos locare quid poßit
accidere, & quid agere debeat, ſi ita acciderit
definire: interdum duo & tria ſimul voluerunt
animo quæ coniiciat, aut ſingula, aut coniuncta
accidere poſſe, & aut ſingulis, aut coniunctis
diſponere actus, quos intelligat profuturos. For-
tis ergo eſt viri non diſſimulare cū aliquid im-
mineat, ſed prætendere, & tanquam explorare
de ſpecula quadam mentis, & obuiare cogitatio-
ne prouida rebus futuris, ne fortè dicat poſtea,
ideo in iſta incidi, quia non arbitrabar poſſe eue-
nire. Denique niſi explorentur, aduerſa, citò
occupant, vt in bello improuiſus hoſtis vix ſu-
ſtinetur, & ſi imparatos inueniat facilè oppri-
mit, ita animum mala inexplorata plus fran-
gunt. Idem epiſt. 32. ibi, *Id agere debemus ne*
nos arbitrij noſtri pœniteat, aut facti; pru-
dentis eſt enim proſpicere ne frequenter eum
pœniteat ſui.

QVÆSTIO

XXVI. QVÆSTIO V.

CAP. Epiſcopi. XII

AD *n.4 in fine.* hinc nouiſſimè Torrebl. *de iure ſpirit. in prolog. tom.2. num.53.& 54.* aduertit quòd licèt plures ex noſtris exiſtimauerint tranſlationes corporales, de quibus in hoc text. & omnia magica crimina in phantaſmata, & illuſiones, & præſtigias conuerti, nihilominus ex SS. Auguſtino, & Thoma tenet magos, & lamias ad ſua crimina à dæmone per aëra corporaliter deuehi, non tam in ſpiritu, quàm in vero corpore.

CAP. Quicumque. XIII.

GRatianus minus bene ariolationem, id eſt, ariolorum diuinationem ad Sacerdotes nouæ legis tranſtulit in præſenti, qui cuiuſlibet doloris cauſa permoti Altaria veſtibus ſacris exuere, & alia qualibet veſte lugubri accingi præſumunt, quapropter in correctione Decreti per ſummum Pont. Greg. XIII. à textu ſeparata ſunt illa verba, quæ poſt Concil. Toletani textum à Gratiano fuerunt inſerta, per quam prædictam Sacerdotum ſuperſtitionem ad ariolationem retulerat, nam re vera talis ritus ad aliam diuinationis partem pertinet, vt tenent Ioan. Fileſac. *lib. de magia idol. §.6.& 7.* Torrebl. *de iure ſpirit. lib.8. c.9. n.3. & 4.*

XXVI. QVÆSTIO VII.

CAP. Sacerdos. VI.

IN text. ibi, *abſque perſonarum acceptione*, &c. Collige ex text. Sacerdotem pœnitentiam imploranti abſque perſonarum acceptione pœnitentiam ſecundùm leges iniũgere debere, vt per Anguian. *de legib. lib.2. controu.8. n.27.* vbi aduertit quandoque etiam, vt ſtatuit Leo Papa relatus *in cap. temporu, huc ead. cauſa & quæſt.* pœnitentias habita moderatione conſtituendas eſſe iudicio Sacerdotum prout perſpexerint conuerſorum animos deuotos eſſe, habita ratione ſenilis ætatis, periculorum, ægritudinum, & neceſſitatum, additque in eodem Sacramento Pœnitentiæ perſonæ rationem habendam eſſe, quoniam conducere poterit ad imponendam, & peragendam pœnitentiam.

SVMMARIVM.

1 *Kalendis Ianuarij comeſſationes, cantus, & bona verba fieri prohibentur.*

2 *Ianuarij primus dies auſpicialis dictus eſt.*

3 *Kalendarum, præcipuè Ianuarij feſtiuitates apud Gentes maximè celebres.*

4 *Februationes apud Gentes quæ.*

5 *Maij menſis lætitia Maiumæ Deæ celebrabantur.*

6 *Sanctorum noſtrorum lætitia & ſolemnitas ex his Deorum ſuperſtitioſis ſolemnitatibus ſumpta.*

7 *Ianuarij Kalendarum lætitia hodie quare?*

8 *Februationes antiquæ Carnaualibus dederunt originem.*

9 *Maiuma feſta S. Crucis Inuentionis feſtiuitate purgata ſunt.*

10 *Saturnalia feſta noctu bona in natali Domini feſtiuitate purgata.*

11 *Martyrum natalitia vnde originem ſumpſerunt.*

CAP. Si quis Kalendas. XVI.

SVB anathematis interdicto in 1
hoc text. prohibentur comeſſationes, cantus, bona verba, & alia, quæ in principio anni, hoc
eſt, Kalendis Ianuarij fiebant. Nam dies ille 2
auſpicialis dictus eſt ex Aulo Gellio *lib.3. noctium Attic. c.14.* refert Torrebl *de iure ſpirit. lib.8. cap.13. à n.19. & lib.9. cap.8. n.24.*

Kalendarum enim feſtiuitates apud Gẽ- 3
tes maximè celebres præſertim Ianuarij, eo quòd annus ab eo inciperet, S. Chryſoſt. *tom.3. homil. de Kalend.* Seneca *epiſt.83.* Martin. de Roa *lib.4. ſingul. cap.11.*

Fiebant etiam apud Gentes februatio- 4
nes ad luſtrandum populum menſe Februario, in quibus per agros mos fuit percurrere cum faſcibus accenſis, & coronatis floribus, & arborum ramos virides manibus tenentes pſallere, & eis domum cingere.

Lætitiæ quoque menſis Maij fiebant, 5
quæ Maiumæ Deæ celebrabantur, & dicebantur ſacra Maiuma, de quibus fit mentio in Iure noſtro, quorum omnium meminit Torrebl. *d. lib.9. c.8. n.18. cum ſeqq.*

Ex his demum ſuperſtitioſis ſolemnitati- 6
bus ſumpta fuit Sanctorum noſtrorum lætitia & ſolemnitas: nam Ianuarij Kalen- 7
darum lætitia quaſi in principio anni boni fati augurio per omnia immunes non ſumus cum illa, & maiori de cauſa in Circumciſionis Domini die pro bono fauſto-

que omine obſeruemus, à quo nobis om-
8 nia proſpera renaſcuntur. Februationes
Carnaualibus etiam dederunt originem,
quia frequenter eo menſe fieri ſolebant.
9 Maiuma feſta, in quibus floribus, & ramis
cingere poſtes,& faſcibus accenſis diſcurre-
re,pſallere, & canere ſolebant, ex latè ad-
ductis per Franc. de Amaya *obſeruat. Iuris
lib.* 3. *cap.*5. Sanctæ Crucis Inuentionis fe-
ſtiuitate pietate purgata ſunt. Saturnalia
10 feſta, quæ menſe Decembri celebraban-
tur, in quibus de nocte ſerui catenas per-
ſoluebant, & vt domini epulabantur, mul-
tum redolent noctis bonæ in natali Domi-
ni celebrationi, in qua à ſeruitutis iugo li-
berati alacres epulamur, vt tradit Ioan. Be-
let *de diuinis officiis, cap.* 170.

Demum Martyrum natalia, hoc eſt, vi-
11 ctoriæ, quibus de tyrannis triumphantes
æternæ vitæ renaſcuntur, & Eccleſiarum
anniuerſatia, & id generis alia multum re-
dolent Gentilium natalitiis, Deorum, Re-
gum, regnorum, vrbium,& Magiſtratuum,
quibus Templa redimita coronis, floribus
ſtipata, odoribus fragrantia, lucernis, ce-
reiſque ornabantur, vt per Martin. de Roa
in tract. de die natali cap. 5. *vſque ad* 22. *&
lib.* 4. *ſingul. cap* 11. refert Torrebl. *d. lib.* 9.
cap. 11. *à num.* 28.

SVMMARIVM.

1 *Somnia tribus auctoribus adſcribantur Deo, naturæ, & Dæmoni.*
2 *Somnia diuina ſunt, quæ à Deo, vel Angelis bonis mittantur.*
3 *Somniis diuinis fides adhibenda ſub peccati reatu.*
4 *Somnia naturalia proficiſcantur vel à cauſa intrinſeca, vel extrinſeca ſomniantis.*
5 *Somnia naturalia licitum eſt obſeruare.*
6 *Somnia diabolica ſunt illa, quæ mali ſpiritus inſidioſè immittunt.*
7 *Somniis diabolicis fidem adhibere omni iure prohibitum.*
8 *Hiſpani dicunt* dias aziagos *quaſi Ægyptiacos.*

CAP. Non obſeruetis. XVII.

1 AD *n.* 3. *in fine.* Turrecrem. *in præſenti,*
rectiſſimè ſomnia tribus auctoribus
adſcribit, Deo, naturæ, & dæmoni, ſequun-
tur Medina *lib.* 2. *paræneſ. Chriſtianæ cap.* 2.
Franc. Valles *de ſacra Philoſophia cap.* 32.
Sim. Maiol. *dierum canicul. tom.* 2. *colloq.* 4.
Binsfel. Martin. Delr. & Raph. de la Torre
in collect. citati Fagundez *in præcepta Deca-
logi lib.* 1. *c.* 39. *n.* 20. Machado *en ſu perfe-
to Confeſſor. lib.* 2. *p.* 3. *tract.* 6. *docum.* 4. Vil-
lalob. *in ſum. p.* 2. *tract.* 28. *diffi.* 5. *n.* 1. *&* 2.
Trullenc. *in expoſ. Decalogi lib.* 1. *c.* 10. *dub.* 8.

Somnia diuina ſunt quæ à Deo, vel An- 2
gelis bonis mittuntur, quæ diuerſimodè eſſe
ſolent; nam interdum fiunt per modum ex-
preſſæ locutionis, per conceptus aliquarum
vocum, quæ ita formãtur in phantaſia dor-
mientis, ac ſi ea per auditum corporis au-
diret: nonnunquam etiam immittuntur ſi-
gnificantia per apprehenſiones viſionum,
quæ ſunt veluti imagines rerum quarun-
dam ſignificandarum, vt in exemplis, de
quibus Torrebl. *de iure ſpirit. lib.* 8. *c.* 6. *n.* 24.
cum ſeqq. Quæ diuina ſomnia non ſolùm 3
debemus obſeruare, ſed eis fidem adhibe-
re ſub peccati reatu, Grillãd. *de ſortileg. q.* 11.
ex num. 31. plures, quos refert Torreblanc.
d. c. 6. *à n.* 68. Fagund. *d. c.* 39. *n.* 12. Ma-
chado *d. docum* 4. *num.* 3.

Somnia naturalia proficiſcuntur vel à 4
cauſa intrinſeca, vel extrinſeca ſomniantis,
Hippoc. *lib.* 6. *epidem. & lib. de inſomniis,*
Argenter. *de ſomno & vigilia lib.* 2. Petr.
Garcia *ad Galenum de locis affect. diſp.* 3. *c.* 2.
cum duobus ſeqq. quæ quidem ſomnia, 5
quamvis naturalia ſint, licitum eſt obſer-
uare. S. Thom. 2. 2. *q.* 95. *art.* 6. R. P. Ioan.
Euſeb. *p.* 2. *curioſa Philoſophia lib.* 2. *c.* 87.
Petr. Binsfeld. *in l.* 3. *C. de malef. & ma-
them. quaſt.* 2. *concl.* 1. Quibus ſi maior fides
quàm par eſt, detur, potius temeritas, &
vanitas, quàm peccatum erit, Layman.
in Theolog. moral. lib. 4. *tract.* 10. *c.* 3. *num.* 6.
Machado *d. docum.* 4. *n.* 2. *in fine.*

Somnia diabolica ſunt illa, quæ mali ſpi- 6
ritus inſidioſè immittunt, vel ad perturba-
tiones animi incitandas, vel libidinẽ, iram,
odium, ſeu deſperationem, vel ad occulto-
rum, aut futurorum ſignificationem, de qui-
bus loquitur Sacra Pagina *Leuit. c.* 19. *verſ.*
26. *nec obſeruabis ſomnia. Deut. c.* 18. *verſ.* 10.
*Ne inueniatur in te qui obſeruet ſomnia. Hie-
rem. cap.* 29. *verſ.* 8. *Ne attendatis ad ſomnia
veſtra, quæ vos ſomniatis.* Ideo his ſomniis 7
fidem adhibere omni Iure prohibitum ex-
tat, vt probant per me in collectar. citati,
quibus addendi ſunt Læli. Zech. *in ſum. p.* 1.
tit. de Fide cap. 15. *num.* 7. Bonacina *in præ-
cepta Decalogi diſput.* 3. *quæſt.* 5. *puncto* 3.
num. 19. Torreblanc. *d. c.* 6. *numero* 56. Ego
ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi part.* 3. *alleg.*
51. *caſu* 8. *numero* 132. Machado *d. docum.* 4.
n. 4. Qua autem ratione cognoſcere poſſu-
mus an ſomnia ſint à Deo, ab Angelo lu-
cis, aut à dæmone? vide Leſſi *de Iuſtit. lib.* 2.
cap. 43. *dub.* 8. *num.* 52. Suar. *lib.* 2. *de ſuper-
ſtit. cap.* 23. Sanch. *in Decalog. lib.* 2. *c.* 38. *n.* 52.

Bona.

Digitized by Google

Bonacina *tom. 2. diſp. 3. q. 5. puncto 3. n.7.* Anron. de Souſa *in aphoriſm. Inquiſit. lib.1. cap. 50. num.12.* Trullench. *dict. cap 10. dub.8. n.4.*

In text. ibi, *qui dicuntur Ægyptiaci.* Hinc Hiſpani dicunt, dias aziagos, quaſi Ægyptiacos, quos obſeruant rebus agendis infeſtos, vt ait Torrebl. *d. tract. de Iure ſpirit. lib.9. cap.8. num.14.*

XXVII. Quæstio I.

Cap. Si qua Virgo XXII.

CHALCEDONENSE Concilium prope annum Domini 451. ſub Sancto Leone I. *act.15. can.16.* relatum *in hoc text.* hæc habet verba, *Virginem qua ſe Deo Domino conſecrauit, ſimiliter Monachum non licere nuptialia iura contrahere, quòd ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes excommunicentur. Confitentibus autem decernimus, vt habeat auctoritatem eiuſdem loci Epiſcopus humanitatem, miſericordiamque largiri*, quæ verba contra hæreticos probare peccare ſic contrahentes, non verò inualidè contraxiſſe dicit doctiſſimus M. F. Baſil. Pont. *var. diſp. p.1. q.3. ſcholaſt. c.8 pag.161.* additque illis verbis, *miſericordiam, humanitatemque largiri*, fortè ſignificari, vt cum illis ſi expedire iudicaret, in voto diſpenſaret; nec enim votorum diſpenſatio à principio ſummis ſolum Pontificibus reſeruata fuit, ſubdit deinde: nec vero moueant illa, *decernimus vt habeat auctoritatem eiuſdem loci Epiſcopus*, quaſi his indicetur, auctoritatem, quam non habebant, Epiſcopis concedi? hæc enim verba quiſquis humanitatis & miſericordiæ nomine in hoc Canone vel pœnitentiam, vel abſolutionem ab excommunicatione intelligit, multo magis interpretari tenetur, cùm non fuerit ab eiuſdem crimine abſolutio Apoſt. Sedi ante Concilium illud reſeruata, vt ex allatis Canonibus Chalcedonenſi anterioribus conſtat. Non itaque conceditur noua facultas, ſed probatur, & confirmatur, quã de Iure habebat Epiſcopus nullo præfinito tempore quo humanitatem, & miſericordiam differre deberet. Adde etiam cum Epiſcopo iniungatur vt ab excommunicationis vinculo abſoluat, non tamen vel inſinuetur, vt nulliter contraxiſſe declaret, ſatis inſinuari validè eiuſdem matrimonia contracta. Et idem Fr. Baſil. *in princ. d. c. 8.* probare intendit quod prioris ſeculi tempore vſque ad Concilium generale Romæ celebratum anno 1139. *c.7. §. vt lex Religioſorum*, matrimonia quamvis non ſine peccati labe celebrarentur, valida tamen fuerunt, & non irrita, & citat Mich. de Medina *lib. 4. de continent. ſacrorum homin. controuer. 7. à c.29. vſque ad 34.* Azor. *inſtit. moral. quaſt. 1. lib. 12. cap.6. quaſt.3.* Hieron. Plat. *de bono ſtatu Relig. lib.2. c.21.*

Cap. Diaconiſſam. XIII.

AD *num.* 1. De Diaconiſſarum ætate diuerſimodè Iura loquuntur, nam *in c. quando 31. quaſt. 1.* ſtatuitur ne Diaconiſſæ niſi ſexaginta annorum elapſa ætate ordinari poſſint. Poſtea Valens & Theodoſius nullam niſi quinquaginta annorum ad Diaconiſſarum conſortium transferri ſtatuerunt. Poſtremò Chalcedonenſe Concilium relatum à Gratiano *in hoc text.* & confirmatum à Concilio Carthaginen. III. *in cap. Sanctimoniales 20. quaſt.1.* eas antè quadrageſimum annum ordinari vetuit: Sed concordantur, vt tempus quadraginta, vel quinquaginta annorum virginibus, ſexaginta verò viduis deligendis fuerit ſtatutum, vtpotè quæ propter experientiã voluptatis maiori indigerent examine, & approbatione. Vide Vaſq. *in 3. p. t. 3. diſp. 245. c. 3. n.* Iul. Lauor. *variar. lucubrat. tom.1. tit.4. c.34. n.31. verſ. atque hinc*, Sebaſt. Cæſ. *de Eccleſiaſt. hierarchia par.2. diſp.9. §.3. num.4. & 5.* Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſ. anno 40. q.3.* metipſum *de Iure Eccleſ. vniu. l.1. cap.36. n.3.*

Cap. Vt Lex. XL.

AD *num.* 1. *in fine.* Aduertit M. Baſil. Pont. *variar. diſput. p.1. q.3. Scholaſt. cap.8. pag.58.* à tempore huius Concilij generalis Romæ celebrati anno 1139. ex quo deſumptus fuit text. *in præſenti*, Religioſorum coniugia irritari incepiſſe, nam ante hoc Concilium, & prioris ſeculi temporibus Religioſorum matrimonia, quamvis non ſine peccati labe celebrarentur, valida tamen fuiſſe, & non irrita: ſed hac de re ſic loquitur: *Nec verò quia Concilium dixit huiuſmodi copulationem contra Eccleſiaſticas regulas eſſe contractam, ideò exiſtimet aliquis iam ante concilium iſtud præceſſiſſe Eccleſiaſticas regulas huiuſmodi matrimonia irrita cenſentes. Eccleſiaſticas enim regulas, quas dicit, eas intelligo, quas mox ſubiiciam, quibus tantùm huiuſmodi matrimonia prohibita ſunt, non vero irrita iudicata, niſi fortè dicamus alludere ad Conſtitutionem Calixti II. quæ habetur in cap. Presbyteris ſup. diſtinct. 27. vbi matrimonia ipſa diſiungi iubentur, & perſonas ad pœni-*

tentiam redigi debere iuxta ſacrorum Canonum definitiones, quæ ſcilicet pænitentiam, & modum pænitentiæ præſcripſerunt: ſedit autē Calixtus anno Chriſti 1119. hoc eſt viginti annos ante Concil. Romanum ſub Innoc. II. quod ſi Can. Presbyteris tribuatur Vrbano II. ſederitque Vrb. II. anno 1098. adhuc planum eſt primis vndecim annorum centuriis non fuiſſe huiuſmodi coniugia in Eccleſia irrita.

Cap. Iudæorum. XI.

AD *num.* 2. Quòd filij infantes Iudæorum ſicut adulti non ſunt per vim ad Fidem trahendi, præter citatos *in collect.* reſoluunt Cœuall. *commun. tom. 2. q. 753. num. 1. & 7. & tom. 4. q. fin. num.* 188. Ant. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. Sacramentum. num. 22.* Ant. Poſſeuin. *in Bibliotheca tom. 1. lib. 9. c. 7. pag.* 392. Suar. *de Fide diſp. 18. ſect. 5. num. 11. & 15.* Ludou. de Torres *eod. tract. art. 12. diſp. 53. dub. 1. col.* 648. Lorca *in 22. ſect. 1. diſp.* 37. Marquez *in gubernat. Chriſtian. lib. 1. c. 2. pag.* 8. Fr. Thom. à Ieſu *de procuranda omnium gent. ſalute lib. 5. p. 1. dub. 6. pag.* 210. plures refert Ioan. de Solorzano *de Indiarum iure tom. 1. lib. 2. cap. 17. per tot.* vbi *n.* 39. limitat, vbi paruuli in extremo vitæ periculo reperiuntur, & *n.* 40. ait quòd licèt Baptiſmum paruulis infidelium, parentibus inuitis, conferendum non ſit, valet tamen, & tenet ſi de facto collatus fuerit, neque amplius ſuis parentibus tradendi ſunt, & *n.* 42. cum Ferdinando Zurita *in ſuis quæſt. Theolog. q* 17. reſoluit quòd etiamſi infidelis malè agat, & grauiter peccet tradendo filium legi, cui non adhæreat, bene tamen exhortari poteſt vt filium ſuum baptizari permittat, & cum Chriſtianis educari in hoc etenim illi non tam peccatum ſuadetur, quàm pium opus erga infantem ſuadetur, nouiſſimè Trullench. *in praxi Sacramentor. lib. 2. c. 1. dub. 6. n. 7. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij iugum fidelis cum infideli ducere non poteſt, ſi tamen contrahatur nullo iure ſtare prohibetur.*

2 *Intellige dum non timeatur de alterius coniugis peruerſione.*

Cap. Non oportet. XVI.

1 LIcèt variis Conciliis prohibitum exiſtat ne fidelis iugum matrimonij duceret cum infideli, vt in Chalcedonen. *can.* 18. Eliberit. *cap.* 16. Laodiceno *cap.* 10. & 31. Agathen. *cap.* 67. Carthagin. *III. cap.* 14. Aurelian. *II. cap.* 18. & *IV. cap.* 13. & Nicæo *ex Arabico cap.* 53. 67. & 68. Nihilominus ſi contrahatur, nullo iure ſtare prohibetur, vt præter Azor. *in collect.* citatum, ante illum tenuerunt Turre. *in c. ſi quis Gentilis* 28. *quæſt. 1. art. 1. num. 2.* Simanch. *de Cathol. inſtit. cap. 40. num.* 17. Couarr. *de ſponſal. p. 2. cap. 6. §. 11. n.* 4. Gaëta *in cap. ad limina* 30. *quæſt. 1. §. 4. quæſt. 169. num.* 423. Quia diſparitas religionis non eſt cauſa irritandi matrimonium, S. Thom. *in 4. diſt. 39. quæſt. 1. art. 1. ad* 5. S. Antonin. *par. 3. tit. 1. c. 6. not.* 2. Martin. Ledeſma *tom. 2. p. 4. q. 61. art.* 2. Barthol. Ledeſma *dub. 54. concl.* 4. Petr. Ledeſma *de matrim. quæſt. 59. art. 2. dub.* 4. Tollet. *in ſum. lib. 7. cap. 7. num.* 1. Valent. *tom. 4. diſp. 10. quæſt. 5. puncto* 3. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p. 1. lib. 2. cap. 85. num.* 14. Dum tamen non timeatur de alterius coniugis peruerſione, nam tunc matrimonium fidelis cum infideli interdicitur ne fides alterius periclitetur, DD. *in præſenti, & in cap. caueat.* 28. *quæſt.* 1. Nauarr. *in man. cap. 22. num. 49. & conſ. 1. num. 6. de hæret.* Greg. Lopez *l. 15. tit. 2. part.* 4. Anton. Cuch. *inſtitut. maior. lib. 5. tit. 12. num.* 90. & in hunc ſenſum omnes ferè DD. admittunt hoc impedimentum diſparitatis cultus reſoluentes non ſolùm prohibitum, ſed etiam nullum eſſe Matrimonium contractum inter Chriſtianum, & infidelem. Ita Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 71. num.* 8. Villal. *in ſum. tom. 1. tract. 14. diffic. 1. 2. n.* 2. Baſſe. *verb. matrimonium 7. num. quæſt.* 2. Candid. *diſquiſ. 24. art. 7. dub. 1. dicto* 1. Machado *en ſu perfetto Confeſſ. lib. 3. p. 1. tract. 13. docum. 12. num.* 1. 2

XXXII. Qvæstio I.

SVMMARIVM.

1 *Fornicationis ob cauſam vir ab vxore diuertens, aliam vxorem ſuperſtite adultera accipere non poteſt.*

2 Cap. vxor à viro 32. q. 7. *intelligitur & concordatur cum hoc textu.*

3. Cap. ſi qua mulier 31. q. 1. *declaratur.*

Cap. Dixit Dominus. II.

CVM Dominus in Euangelio expreſsè prohibuerit ne vir extra fornicationis cauſam ab vxore diuertens aliam vxorem ſuperſtite adultera accipiat, teſte Sancto Hieronymo huius text. auctore, quia ſola mors vinculum matrimonialis Sacramenti ſoluit, *l. 1. ff. de diuort. cap. Dominus, de* 1

de ſecund. nupt. vetante Domino ſemel à ſe coniunctos nunquam diſiungi, *c. quos Deus* 33. *q.* 2. *c. ex litteris, cap. gaudemus, de diuort.* Multum difficilis videtur text. *in cap vxor à viro* 32. *q.* 7. vbi B. Ambroſius permiſit viro diuertenti ab vxore adultera aliam ducere quę Iura ad cõcordiam ſic reducere conatur Morla *in emporio Iuris p.* 1. *tit.* 1. *q.* 11. *n.* 15. vt ſcilicet verbis S. Ambroſij adiungãtur vt ſuppleantur ſequẽtia, videlicet, *mortua vxore adultera*, ex hoc text. vt vtriuſq; vna eademq; ſententia ſit neutri coniugũ licere matrimonium contrahere, donec alter coniugum vixerit, quod probat Gratian.
5 *in cap. quod propoſuiſti* 32. *q.* 7. Parique ratione idem Morla *citato loco*, interpretatur text. *in q ſi qua mulier.* 31. *q.* 1. dum probat quòd marito licet diuertere ab vxore, quæ machinata eſt in mortem ipſius, & ſi voluerit, inquit, aliam ducere, mortua nempè inſidiatrice, illa autem etiam mortuo marito abſque ſpe coniugij manet.

XXXII. QVÆSTIO IV.

CAP. Origo. V.

AD *num.* 5. Ex relatis verbis gloſ. *in præſenti, verb. non perdant,* colligitur partũ perire ex frequenti concuſſione nam terra quæ ſæpiùs aratro ſcinditur, vix aut rarò herbas generat, aut fructũ afferttita mulieres, quæ ſæpius coeũt, non concipiunt. Ita Petr. de Peramato *lib. de homin. procreat. c.* 9. quem refert Torreblanca *de iure ſpirit. lib.* 12. *c.* 13. *n.* 22. *&* 23. vbi *n.* 24. ex Raſi & Tiraq. probat hinc procedere vt meretrices non pariant, quia licèt concipiant, ſæpiùs fœtum penè deſtruunt.

XXXII. QVÆSTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Virginitas ſemel amiſſa irreparabilis eſt.*
2 *Virginitas reſtitui non poteſt, ſophiſticari tamen poterit.*
3. *Virginitas in quo conſiſtat? oſtenditur.*

CAP. Si Paulus. II.

1 AD *n.* 2. Quod virginitas ſemel amiſſa irreparabilis ſit, oſtendunt Sim. Ma-
2 iol. *in dieb. canicular. tom.* 1. *colloq.* 3. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 3. *c.* 15 *fol.* 92. vbi ſubdit quòd licèt virginitas reſtitui non poſſit, poterit tamen ſophiſticari, vt corrupta pro Virgine habeatur, ad quod plura ſunt remedia, quæ obſeruant Petr. Garcia *de locis affect. diſp.* 63. *c.* 1. *& diſp.* 97. *c.* 2. Ioan. Alphonſ. de Fonſeca *in ſpec. medic. lum.* 3. *fol.*
611. *&* 617. Virginitas autem non conſiſtit 3
in alicuius membranulæ corruptione, ſed ſolùm in labiorum compreſſione & ſymphyſi, ſeu coaleſcentium partium anguſtia, quæ cum ſine dilatatione membrum virile admittere nequeãt, ex inſoluto vſu virginibus dolor ineſt. & ſanguis ex venarum coaleſcentium ſciſſione, vt tradunt Franc. Valles *de ſacra Philoſophia c.* 25. Fonſeca *d. lum.* 3. Petr. Garcia *d. diſp.* 97. *c.* 1. Ego *in votis deciſ. Canon. l.* 2. *voto* 17. *num.* 45. *&* 46. vbi citaui Sanch. *de matrim. l.* 7. *diſp.* 14. *n.* 1. *& diſp.* 13. *num.* 10. *& alios.*

XXXIII. QVÆSTIO I.

CAP. Quod autem. I.

EX hoc text. colligitur quòd ſi impotentia ſe habeat non ad actum generationis, ſed ad generationis effectum, & vt proles ſubſequi poſſit putà quia vel modicum ſeminis vir emittit, vel adeo ſterile, & non proficuum, vt minimè generationi deſeruiat; aut mulier natura ita ſterilis ſit, vt deficiat ſpes concipiendi; hæc inhabilitas nec impediet matrimonium contrahendũ, nec dirimet contractum, quia ad hoc vt validè coniugium iniri poſſit, aptitudo tantum & potentia ad copulam deſideratur, non verò poſſibilitas generandi, ſecundùm S. Thom. *in* 4. *diſt.* 34. *quæſt. vnic. art.* 2. *ad* 3. quem ſequuntur poſt Nauar. Gutier. *canon l.* 1. *cap.* 16. *num.* 4. *&* 12. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſput.* 92. *num.* 26. licèt contrarium niſus fuerit defendere Couarr. *in peculiari tractat. de frigidis & maleſic. quæſt.* 6.

XXXIII. QVÆSTIO V.

CAP. Eſt ordo. XII.

AD *n.* 1. *in fine.* Intellige de præcedentia danda à filio patri, ſeu à iuniore ſeniori, quando iunior non habet maiorem iuriſdictionem, quia ſi eam habeat, tunc illi in actu eam exercendi præcedentia debetur, ad not. per Fab. de Anna *conſ.* 40. *numero* 14. Marta *voto* 101. Maſtrill. *deciſ.* 103. *numero* 13. *& de magiſtrat. lib.* 5. *capite* 4. *numero* 68. Ponte *deciſione* 8. *num.* 1. Marcel. de Mauro *alleg.* 50. *per tot.*

Hinc nota eſt hiſtoria, & verum factum, quod inter Ioannem II. Aragoniæ Regem, & eius filium D. Ferdinandum Catholicum Caſtellæ Regem interuenit, quando pater in ciuitate Victoriæ filio occurrit, quam referunt Ant. de Nebriſſa *in chronica Regis Cathol. Hiſpano idiomate ſcripta p. 3. c. 93. fol. 110. col. 1. & 2.* Stephan. de Garibai *in compendio hiſtor. Hiſpan. lib. 18. cap. 12.* Ioan. Bapt. de Larrea *in deciſ. Granatenſ. tom. 1. diſp. 1. num.* 40. Doctiſſimus, & eruditiſſimus in omnium ſcientiarum genere dominus meus D. Laurentius Ramirez de Prado in ſupremo Caſtellæ ſenatu
2 Conſiliarius meritiſſimus *in ſua de præcedentia allegatione n. 29.*

XXXIV. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Caſus & reſolutio huius text. proponitur.*
2 *Ratio dubitandi de deciſione huius text. proponitur.*
3 *Intellectus vnus ad hunc tex. proponitur, & refutatur.*
4 *Intellectum alium ad hunc text. præſtat Couar. ſed ille ſimiliter reprobatur.*
5 *Maritus propter ignorantiam excuſatur ab inceſtu.*
6 *Cognoſcens aliquam conſanguineam, aut affinem ignorans probabiliter illam eſſe talem, quamvis peccet peccato fornicationis, non tamen peccare peccato inceſtus.*

CAP. In lectum VI.

1 PRopoſito dubio ſub eleganti ſpecie cuiuſdam ſororis vxoris propriæ, qua abſente in lectum iuit mariti, & ille vxorem putans eſſe, dormiuit cum ea, & cùm valde controuerſum fuiſſet; vtrum marito indicenda foret pœnitentia ob perpetratum crimen, & an legitimum ſuum coniugium habiturus eſſet deinceps, reſpondit Conſilium Triburienſe relatum *in hoc textu* quòd ſi maritus per ſecuritatem veram probaſſet quod inſcius commiſerit tale ſcelus, pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat, & legitimum ſuum coniu-
2 gium habere permittatur: in quo difficilis profectò reputatur locus ille Concilij Triburienſis, quia dum pœnitentiam maritum agere compellit, ſatis oſtendit ignorantiam facti illum non excuſaſſe contra *reg. ignorantia, de regul. Iuris in 6.* quæ quidem ignorantia voluntatem tollit, ſine qua culpa non committitur, ex reg. *c. cum voluntate, in princ. de ſent. excom.* tum etiam, quia cognoſcens coniugatam ignoranter, nullatenus adulterium committit, arg. *ſi verò aliquis, de ſent. excom.* Sicut enim dicit Iureconſ. *in l. ſi ignorans ff. locati, non contemnit diſciplinam, qui militem ignorauit,* etiamſi locaui militi tanquam pagano, ignorans abſque dubio poſſum mercedem recipere.

Quare *gloſ. verb. pœnitentiam, in hoc text.* 3
in effectu fatetur ignorantiam facti vti probabilem de qua hic, in totum excuſaſſe maritum, pœnitentiamque impoſitam illi fuiſſe ad maiorem cautelam, non quod ſimpliciter neceſſaria fuerit: quam gloſſæ ſententiam ſequuti ſunt Philip. Decian. *in c. 2. de conſtit. n. 3. in 2. lect.* Duen. *reg.* 139. *limit.* 6. fatentes etiam ex ignorantia probabili maritum re vera in totum excuſari ſicut ab omni culpa, ita etiam ab omni pœna, & ſupplicio. Sed hic intelligendi modus manifeſtam continet diuinationem, cum in toto tenore verborum huius Concilij verbum aliquod non inueniatur, ex quo deduci poſſit, pœnitentiam, de qua hic, ad cautelam impoſitam fuiſſe. Obſtat deinde eidem interpretationi ſi attendas Concilium Triburienſe egiſſe de foro interiori, & non exteriori, vt ex contextu illius plusquam liquidò conſtat ibi, *pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat, & legitimũ ſuum coniugium habere permittatur*, &c. In interiori autem foro manifeſtum eſt non agi de pœnitentia ad cautelam, quo attẽto tantũmodo conſiderare debemus illud quod in rei veritate exiſtit, iuxta *text. in c. à nobis el 2. de ſentent. excom.* ibi, *Nos igitur conſultationi tuæ breuiter reſpondemus quod iudicium Dei veritati quæ non fallit, nec fallitur, ſemper innititur, iudicium autem Eccleſiæ, nonnunquam opinionem ſequitur*, &c.

Secundo loco Cou. *in c. alma mater p. 1. §.* 4
10. *n. 17. in verſ. hinc infertur,* aperte docuit excuſari quidem maritum à peccato inceſtus, in cuius ſoror iuit vxoris, quam quidẽ putans ſuam eſſe vxorem cognouit, tamen pœnitentiam illi fuiſſe iniunctam ex eo quia mariti ignorantia craſſa fuit & culpabilis; nec id ex alio deducit Iuris fundamento niſi quòd in hoc text. dum pœnitentia marito iniungitur, inducitur ignorantiam illam aliquam culpam habuiſſe, ac per conſequens fuiſſe craſſam, aut culpabilem. Sed hæc tanti viri explicatio, quidquid ſimiliter ſenſerit Alphonſ. de Caſtro. *lib. 2. de lege pœnali cap. 14. fol. mihi* 305. nullo modo ſtare poteſt, quia licèt in ſpecie huius text. non præſumeretur probabilis ignorantia ex ſola allegatione partis, eo quod ignorans in effectu

effectu dabat operam rei illicitæ, nihilominus tamen ſtante iuramento per quod conſtitit de ignorantia probabili, vt patet ex illis verbis, *per ſecuritatē veram hoc probauerit*, &c. neceſſariò præſumenda eſt probabilis ignorantia, vt in ſimili ſpecie faſſus eſt Alphōſ. de Caſtro *vbi ſuprà fol.* 286. & probat *text.* elegans *in cap. ſi verò, el 2. de ſent. excom.* vbi Alex. III. Pōt. Max. pro eodem reputauit quem ignoraſſe alterum fuiſſe clericum, vel propria dumtaxat præſtitiſſe iuramentum; quod eum eſſe clericum ignoraſſet; igitur poſtquam maritus medio iuramēto affirmauerit quod inſcius feciſſet illud ſcelus, nullo pacto dici poteſt illius ignorantia culpabilis, imò probabilis, & legitima: idque ſatis colligitur ex verbis *huius c.* ibi, *probauerit quod in ſcius fecerit*, &c. quæ verba perſpicuè denotant commixtionem illam cum ſorore vxoris habitam fuiſſe per ignorantiā probabilem, quandoquidē proprio mariti iuramēto relinquitur an inſciùs fecerit necne, nullatenuſque relinqueretur iuramento viri niſi ſtante ignorantia probabili circa rem meri facti, & non iuris, quæ regulariter dum aliud contrarium non oſtenditur, probabilis præſumenda eſt.

3 Tertio loco, & probabilius mihi dicendum videtur textum *in præſenti*, nullatenus probare in ſpecie de qua loquitur, pœnitentiam imponendam eſſe, ſed ſolummodo maritum excuſari ab inceſtu propter ignorantiam, qua crimen perpetratum eſt, ex quo magis ac magis Couarr. intellectus conuincitur. Etenim ſi actus geſtus nō fuiſſet cum ignorantia probabili, & non craſſa, proculdubio Concilium nō aſſeruiſſet maritum excuſari ab inceſtu propter ignorantiam; id autém expreſsè docuit, quatenus dixit quòd marito permitteretur legitimū ſuum habere coniugium, vnde manifeſtè deducitur voluiſſe Concilium relatum *in hoc textu* maritum, de quo ibi, excuſari à crimine inceſtus, propter quod aliàs in pœnam ſeparatio facienda erat, iuxta text. *in cap.* 1. & quæ ibi notāt DD. *de eo qui cognou. conſang. vxoris ſuæ.* At verò, inquit Conciliū, ſi pœnitentia fuerit impoſita illam eſſe peragendam, vt exprimunt illa verba, *pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat*: nullo modo aſſerens quòd eſſet imponenda, nec de ea differens quæſtione, vt Interpretes crediderunt. Ex qua vera interpretatione infertur quòd ſi quis cognouiſſet aliquā conſanguineam aut affinem, ignorans probabiliter illam eſſe talem, quamvis peccet peccato fornicationis, non tamen peccare peccato inceſtus; vnde ſubinfertur aliàs ſine vlla diſpenſatione poſſe, ſi voluerit, matrimonium contrahere, non tamen cum eadem, ſed cum alia.

SVMMARIVM.

1 *Fornicanti ex ignorantia cum duabus ſororibus, poſt annos ſeptem coniugiu non negari ait text. in præſenti.*

2 *Intellectus Couarr. ad hunc text. & ſimilia iura proponitur.*

3 *Furari credens modicum, ſi furatus fuerit multum, tenebitur non habito reſpectu ad intentionem, & ignorantiam ſuam.*

Cap. Si quis cum duabus VIII.

TExt. iſte ex Conc. Tibur. deſumptus 1
probat quod ſi quis fornicatus fuerit cum duabus ſororibus, & ſororem ſoror ab eodē antea ſtupratā neſcierit, vel ſi ipſe ſororem eius, quam antea ſtuprauerat, nō intellexerit, ſi dignè pœnituerit, & ſe cōtinere non valuerint, poſt annos ſeptem coniugia illis non eſſe negaoda: ſi autē non ignorauerint vſque ad mortem, à coniugio abſtinere debere reſpondet Concilium multum profecto in tam immani crimine deferens ignorantiæ, cum voluerit, quod ſi ignorauerint, coniugia illis non negentur qui tam graue ſcelus admiſerint: cuius deciſio procedit quando in actu illicito additur qualitas mutans ſpeciem, vel ſaltem notabiliter augens malitiam ipſius actus, puta inceſtus vltra fornicationem quæ cōmittitur. Quod quidem delictum admodū graue, magnique ponderis reputauit Tribuvienſe Concilium, vnde cum illa qualitas duarū ſororum non ſolum notabiliter augeat, ſed mutet ſpeciem peccati, multum interfuit à delinquentibus ignoratā fuiſſe per ignorantiam probabilem, quia cùm, vt dixi, præter ſubſtantialem malitiam additur actui illicito qualitas aliqua mutans ſpeciem, ſeu notabiliter augens, ignorantia probabilis reſpectu illius qualitatis ignoratæ ſine dubio delinquentem excuſabit.

Vnde Couarr. *in cap. alma mater p.* 1. 2
§. 10. *num.* 17. elegantem præſtat ad hunc text. intellectum, & ad *cap. ſi quis cum matre, & ad cap. vlt. hac ead. cauſa & quæſt.* in quibus iuribus quis non punitur pœna inceſtus ſi operam fornicationi exhibens cognouerit conſanguineam, aut affinem ex ignorantia, quia, vt ipſe ait, ea ignorantia, de qua ibi mentio fit, probabilis, & inuincibilis fuit, alioqui ſi foret craſſa & ſupina, puniendus eſſet vt reus inceſtus, licèt id non ſit ex omni parte certum, ſi inhæreamus

mus doctrinæ Angelici Doctoris 1. 2. *q.* 6. *art.* 8. docentis in his, quæ cauſantur ab actione illicita, non dari ignorantiam probabilem; vnde ſequitur manifeſtè *in d. c. ſi quis cum matre*, immane crimen illud non proceciſſe ex ignorantia probabili, cùm illę fœminæ, & vir ille illicitæ actioni operam dederint. Iuuat text. *in l. vulgaris* 21. §. *ſi is qui, verſ. ſi quis as ſurripuerit, ff. de furtis*, quo in loco Vlpianus mirificè confirmat Doctoris Angelici ſententiam, aſſerentis in his, quæ proueniunt ab actione illicita, non dari ignorantiam probabilem, quatenus docet Iureconſultus quòd ſi quis æs ſubripuerit dum aurum ſe ſurripere putat, vel è contra, ant minus eſſe putat cum plus eſſet, eius quod ſurripuit, furtum committit, quod & Iuliano & Pomponio Iureconſultis placuiſſe apparet ex illo loco quem ad id optimè expendit Panor. *in c. à nobis* 21. *num.* 9. *de ſent. excomm.* dicens & rectè deduci ex præfata Iuriſconſultorum doctrina quod ſi quis credens furari modicum, furatus fuerit multum, tenebitur non habito reſpectu ad intentionem, & ignorantiam ſuam.

De Pœnitentia.

Distinctio I.

Cap. Serpens. XLVII.

Eleganter noſter Aluarez Pelagius Syluenſis Epiſcopus ia Algarbiorum Regno, in ſuo doctiſſimo, *tr. de planctu Eccleſiæ lib.* 2. *art.* 2. *col. antepen.* conſulit vt in certis adhibenda iuſtitia, in dubiis vtendum prudentia, in proſperis habenda temperantia, & in aduerſis fortitudo neceſſaria, aliàs enim facientes nec iudicis recti nec hominis Chriſtiani nomen meremur. Quid nobis prodeſt Chriſtianos dici, & eſſe potiùs Antichriſtos? Quid prodeſt homines ab hominibus appellari, & iudicio veritatis canes malitia, ſues immunditia, vulpes aſtutia, vana gloria volucres reputari. Aliquando ſpe emendationis differtur pœna, vel diſſimulatur delictum, & dicit Auguſtinus. Ipſa res eſt, quæ multos occidit cùm dicunt, cras cras, & ſubitò clauditur oſtium, & remanſit foris cum voce coruina, quia non habuit gemitum columbinum: cras enim cras vox cornina eſt. Et hinc infert Pelag *vbi ſuprà*, quòd conſuetudinarij peccatores difficillimè conuertuntur, *Amos* 1. ſuper tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non conuertam. Hieron. Primum peccatum eſt cogitare quæ mala ſunt. Secundum cogitationibus acquieuiſſe peruerſis. Tertium quòd mente decreueris opere complere. Quartum poſt peccatum non agere pœnitentiam, & ſuo ſibi complacere delicto, *cap ſuper tribus, hac ead. diſt.*

Distinctio III.

Summarium.

1 *Infantes vnius diei an & quomodo peccandi ſint capaces.*

2 *Pueri, vel puellæ ſeptem annorum doli capaces, culpæ & peccati ſunt compotes, ſecundum vnam opinionem.*

3 *Pueri doli capaces exiſtimantur ab aliis cum pubertati ſunt proximi.*

4 Cap. ſi enim, verſ. nos autem de pœnit. diſtinctio 2. & text. in præſenti *declarantur.*

Cap. Adhuc inſtant. XXXIII.

In text. ibi, *nec infans vnius diei abſque peccato ſuper terram eſſe poteſt*, conſonat cum hac S. Aug. ſententia, alia D. Hieron *in c. ſi* 1
enim 40. *verſ. nos autem, de pœnit. diſt.* 2. ibi. *& nemo mundus à peccatis, nec infans, ſi vnius quidem diei fuerit vita eius*, &c. Ex quibus videtur probari vnius diei infantes peccandi eſſe capaces. Quæ quidem Auguſtini & Hieron. reſponſa difficilia reputantur, ſiue ſequamur illorum ſententiam aſſerentium doli capaces, & proinde culpæ, & peccati compotes eſſe puerum, vel puellam ſeptē annorum, ex quorum numero ſunt gloſ. *in c.* 1. *de delict. pueror.* & Montalu. *l.* 8. *tit.* 31. *p.* 7. Stephan. de Gaëta *in repet. c. ad limina, n.* 200. 30. *q.* 1. & non diſſentiunt Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 16. *n.* 15. *&* 16. *& in præcepta Decalogi tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 18. *n* 4. Gutier. *in eod. tract. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 11. Baſil. Pont. *in ſimili tract. lib.* 4. *cap.* 1. ſiue admittamus aliorum opinionem, qui verius ſibi videri aſſerunt tunc doli capaces pueros exiſtimari, cum pubertati ſint proximi hoc eſt, cum decimum annum cum dimidio haber maſculus, & nonum cum altero dimidio fœmina, ex quibus ſunt Cou. *de ſponſ. p.* 2. *c.* 5. *n.* 5. *in fin. & in c. alma mater p.* 2. §. 4. *n.* 5. Clar. §. *fin. quæſt.* 60. *n.* 2. Quintil. Mandoſ. *de minore ætate, c.* 4. *n.* 36. Flamin. Pariſ. *de confident. quæſtio.* 20. *numero* 24. Farinacius *in praxi crimin.*

criminali tomo tertio, *quæſt.* 92. *num.* 67.

3 Quare gloſ. in præſenti, & Turrec. *in d. c. ſi enim*, intelligunt Hieronymum, & Aug. de peccato originali fuiſſe loquutos, ſine quo nemo ſuper terram exiſtit, ideſt exiſtere incipit, nam poſt Baptiſmum illo mundantur, *c. à paruulo* 34. *de conſec. diſt.* 4. Sed cum vtroque loco de peccato actuali ſit ſermo, vt bene agnoſcit gloſ. *verb. eſſe non poteſt*, *in præſenti*, & inde probatur quòd ſi de originali loqueretur, non ſolùm vnius diei infantes, ſuper terram exiſtentes, ſed etiam in vtero poſt animationem viuentes peccatum habere profiterentur. Ideo mihi potius dicere libet per exaggerationem magis, quàm vt res ſe habeat, hoc à præfatis Sanctis Doctoribus prolatum videri, vt neminem ſine peccato eſſe edocentes omnes ad neceſſariam pœnitentiam faciliùs allicerent.

Distinctio IV.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum originale à primo parente in omnes & ſingulos fuit transfuſum.*

2 *Mors propter peccatum hominibus contingit.*

3 *Inſontes punire à diuina miſericordia alienum eſt.*

4 *Peccatum originale traducitur per originem, non quidem directè, ſed indirectè.*

5 *Pueri decedentes ſine Baptiſmo quam pœnam pati debeant?*

Cap. Quid eſt. XIII.

1 GREGORIVS *in moral. lib.* 14. *cap.* 22. relatus in hoc text. ita ait: Peccatum originale à patribus trahimus, & niſi per gratiam Baptiſmi ſaluemus, etiam parentum culpã portamus. Vnde colligitur peccatum originale à primo parente in omnes, & ſingulos fuiſſe transfuſum, ita S. Auguſt. *in lib. de gratia Chriſti*, *& in* 3. *lib. de peccatorũ meritu*, Magiſt. *in* 2. *diſt.* 30. *&* 31. S. Thom. *in* 4. *contra gentes c.* 50. Driedon *l.* 1. *de gratia & libero arbitrio tr.* 3. latè Araujo *in* 1. 2. *S. Thoma*

2 *q.* 81. *ar.* 4. *dub.* 1. *pag.* 427. Ratio inter alias deſumitur ex ærumnis, & malis pœnæ, quæ humana natura cõtraxit per primi parentis peccatũ, quorum præcipuum eſt mors, quæ propter peccatũ hominib. contingit, iuxta illud ad Rom. 5. per peccatum mors, *& c.* 6. *Stipendia peccati mors*, & Sapient. 1. *Deus mortem non fecit, ſed impij manibus, & pedibus accerſierant illam.* Nec in eiuſmodi negotio Deus punit inſontes, quod à diuina 3
miſericordia alienum eſſet, ſed tantũ punit nocentes, & peccatores, hoc eſt, poſteros Adæ, participes culpæ illius, quam Deo permittente iuſtis de cauſis per originem traduci contraxerunt; inter quas hæc ſola ſufficeret vt inde decretum mittendi Chriſtũ in Mundum occaſionem acciperet, vtque meritò poſſet Eccleſia cum Greg. Magno canere, *O felix culpa*, *quæ talem*, *ac tantum meruit habere Redemptorem.*

Hinc P. Araujo *d. ar.* 4. *dub.* 2. *n.* 31. *pag.* 4
433. cum D. Tho. & communi, ac Catholica Theologorum ſententia docet peccatũ originale traduci per originem, non quidem directè, quaſi aliqua efficaci cauſalitate producatur, virtute ſeminis & generationis, ſed indirectè per quandam reſultantiam; quatenus naturali generatione producitur homo qui ſit filius Adæ & membrum illius, ex quo habet vt naſcatur priuatus iuſtitia originali, quia dum primus parens pro ſe & pro poſteris iuſtitiam originalem amiſit, eo ipſo & in primo inſtanti, quo quis generatur & efficitur filius Adæ, atque membrum illius, & de eius ſtirpe contrahit huiuſmodi iuſtitiæ priuationem, ac proinde peccatum originale. Deinde *q.* 83. *art.* 1. *cum ſeqq pag* 454 *& ſeqq.* latè diſputat vtrùm peccatum originale ſit magis in carne, quàm in anima?

De pœna autẽ, quam debent pati pueri 5
decedentes ſine Baptiſmo, agunt Catherin. *in opuſc. de ſtatu puerorum decedentium ſine Baptiſmo*, Albert. Pygh. *in controu.* 1. Card. Bellarm. *tom.* 3. *lib.* 6. *de ſtatu peccati*, Azo. *inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 33. Lorca *in* 1. 2. *S. Th. q.* 83. *art.* 4. *diſp.* 58. & Monteſin. *diſp.* 14. & Araujo *eod. ar.* 4. *pag.* 456. Ex quorum illa videtur magis vera aſſertio quòd pueri huiuſmodi nullatenus in ignem ęternum ſunt detrudendi, quia non pœnam æternam ſenſus, ſed ſolius damni, quæ in carentia diuinæ viſionis conſiſtit, patientur; & ſunt in perpetuum ad imum ſub terra locum condemnandi, vt ibi in tenebris, & loco abjecto vicinoque ei, in quo dæmones cum reprobis cruciantur, ſunt manſuri.

Cap. Nocte ſancta. XLVIII.

AD *n.* 1. *poſt med.* Quòd ante auroram nobis ſanctæ poſſint omnes tres Miſſæ celebrari, vltra citatos *in collect.* reſoluunt Fr. Marc. de los Huertos *de ſacrif. Miſſæ q.* 13. Granad. *controu.* 6. *tract.* 13. *diſp.* 10. *n.* 5. *in fine*, Tambur. *de iure Abbatum to.* 2. *diſp.* 5. *quæſt.* 7. *num.* 3. Antonin. Diana *moral. reſ.*

p. t.

p. 1.tr.14.de celebrat. Miſſar. reſ.35. nouiſſimè doctiſſimus & Religioſiſſimus Fr. Hieron. Garcia mei amiciſſimus *in ſum. moral. tract. 3.diffic.2.duda 5.n.4.* Et *intr.4.diff.3. dub. 1.n.1. pag.* 683. me citato reſoluit præcepto audiendi Miſſam ſatisfacere, qui in die Natiuitatis Domini vnam ex tribus illius diei audierit, poſt Bonacinam, & Filliuc. conſuetudini in hoc ſtandum eſſe aſſerit nouiſſimè Trullench. *in praxi reſ. Sacrament. lib. 3. cap. 8. dub. 13. n. 2.*

Distinctio I.

SVMMARIVM.

1 *Miſſam audiendi præcepto quis ſatisfacit illam audiendo ab Euangelio vſque ad finem.*

2 *Miſſæ præcepto ſatisfacit qui poſt Epiſtolam, aut Euangelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit.*

3 *Miſſarum duarum duas dimedietates audiens an præcepto audiendi Miſſam ſatisfaciat?*

Cap. Miſſas. LXIV.

1 AD finem text. Quòd præcepto audiendi Miſſam quis ſatisfaciat illam audiendo ab Euangelio vſque ad finem, docent Valer. Reginald. *in praxi fori pænitent. lib. 29 quæſt. 3. num.* 29. Fagundez *in præcepta Decalogi lib. 2. capite 6. numero 2.* Marchin. *de Ordine tract. 2. de ſacrif. Miſſæ p. 3.cap. 17.num.5. & 6.* licèt data aliqua iuſta cauſa aduenientе etiam poſt Euangelium non peccare
2 mort. non improbabiliter exiſtimauerint Suar. *de Sacram. diſp. 88. ſect. 2. §. addit etiam,* P. Emman. Sà *in ſum. verb. Miſſæ auditio num.2.* vbi ait quòd ſatisfaciet Eccleſiæ præcepto qui poſt Epiſtolam, aut Euãgelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit, Bonacin. *de Sacram. diſp. 4. de Euchariſtia quæſt. vltim. puncto 11. num.* 17. Layman. *in Theolog. moral. lib.4. tract. 7. cap. 3. num.* 3. vbi tenet defendi poſſe à peccato eum, qui Euangelium neglexit ſi reliquam Miſſam audiat vſque ad Euangelium Sancti Ioannis incluſiuè Ludou. de Torres *in ſelect. p. 2. diſp. 31. dub.* 28. vbi videtur admittere quando alia non ſupereſt Miſſa, licèt indiſtinctè acceptam vocet improbabilem & temerariam, Card. Lugo *diſp. 22. ſect. 1. num. 3.* Antonin. Diana *var. reſ. p. 4. tract. 4. reſ. 196. & p. 5. tr.14. reſolut.* 70. Gaſp. Hurtado *de ſacrific. Miſſæ diſp. 5. diffic. 1.* Machado *en ſu perfetto Confeſſor. l. 1. tract. 1. docum. 1. num. 6.* nouiſſimè Hieron. Garcia *in ſum. moral. tract. 4. diffic. 3. duda 2. pag.* 684.

In text. ibi, *Speciali ordine præcipimus,* 3
&c. Quid ſi præter ordinem ſubſequutiuum quis non audiat vnum integrum ſacrum ab vno Sacerdote, ſed duas dimedietates duarum Miſſarum; vna ſententia tenet hunc præcepto audiendi Miſſam non ſatisfacere, vt per Card. Tolet. *in ſum. lib. 6. cap. 7. §. dico tertiò* Azor. *inſtit. mor. p. 1. lib. 7. cap. 3. quæſt.* 3. Fagundez *d. cap. 6. num.* 12. Card. Lugo *citato loco num.* 8. Sed contrarium, immo audientem duas Miſſas modo explicato abſque neceſſitate ſatisfacere præcepto, & non peccare mortaliter, meritò ſuſtinent Fr. Emman. *in ſum. verb. Fieſta, cap.* 204. Nuño *p. 3. quæſt. 83. art. 6. dub. 2.* Valer. Reginald. *d. lib. 19. cap. 2. q. 3. num.* 26. Villalob. *in ſum. tract. 8. de Euch. diffic. 35. num.* 4. Bonacin. *d. punct. 11. n. 13.* Marchin. *de Ordine p. 3. cap. 17. num.* 6. Ludouic. Torres *in ſelect. p. 2. diſp. 16. dub.* 7. Antonin. Diana *p. 2. tract. 17. reſol. 19. & p. 5. tract. 14. reſol.* 5. Bauny *tract. 6. de ſacrific. Miſſæ quæſt.* 9. nouiſſimè Trullench. *in præcepta Decalogi lib. 3. cap. 1. dub. 5. num.* 9. Hieron. Garcia *in ſum. morali tract. 4. diffic. 4. in princip. à num. 2. pag. 686. & ſeq.* Ratio eſt, quia audiens vnam partem Miſſæ ab vno Sacerdote, & aliam ab alio, moraliter cenſetur vnam integram Miſſam audire, non enim præcipit Eccleſia vt vna Miſſa audiatur ab vno Sacerdote, ſed ſimpliciter præcipit Miſſam audire, nam ex duabus illis partibus fit vna Miſſa, ſicut vnum dicitur ſacrificium quando poſt aliquam partem Miſſæ, deficiente Sacerdote, alter perficit, quod ab altero fuit inchoatum. Quid ſi quis duas dimedietates Miſſarum ſimul audit? Reſp. Debere illum, vt præceptum Eccleſiæ de audienda Miſſa adimpleat, ſucceſſiuè, & non ſimul has partes Miſſæ audire, quia ſimul debitè attendere non poteſt. Azor. *d. lib. 7. cap. 3. quæſt.* 3. Coninch. *de Sacrament. quæſt. 86. art. 6. num.* 288. Villalob. *d. diffic. 35. num.* 4. Trullench. *d. dub. 5. num. 9. in fine* quamvis contrarium non ſit improbabile, illudque defendant Bonacina *d. punct. 11. num. 13. verſ. addo,* Barthol. à S. Fauſto *de Euchariſt. lib. 2. q.* 389. Bauny *d. tract. 6. q. 9. in fine,* Gaſp. Hurtado *de Sacrif. Miſſæ diſp. 5. diff.* 4. Antonin. Diana *moral. reſol. p. 1. tra. 3. miſcel. reſol. 18. & p. 3. tract. 17. reſol. 18. & p. 5. tract. 14 reſol.* 52. Hier. Garc. *vbi ſuprà num.* 7.

Cap.

Digitized by Google

Cap. Concedimus. XXX.

GLOSSA hic Capellam dictam putat quòd caprarum pellibus tabernacula tegerentur; pro quo videtur facere locus *Exod. cap. 36.* vbi de Moyſe loquens ait, *Fecit & ſaga vndecim de pilis caprarum ad operiendū tectum tabernaculi.* Sed Ioan. Fileſac. Theologus Surbonicus *in querela Eccleſiæ Gallicanæ* credit Capellam eſſe vocem Græcam. Sed alia etymologia communiter traditur & recipitur: nam in expeditionibus bellicis, & in ipſo cum hoſtibus conflictu Francorum Reges S. Martini cappam circunferebant tanquam Palladium imperij, & auxilio futuram aduerſus hoſtes cum ſpe certiſſimæ victoriæ. Eam verò commēdabant fidei Sacerdotum aulicorum, qui Regem quocunque iret comitantes caſtra ſequebantur, ſacra myſteria facturi: vnde tanquam cuſtodes cappæ capellani ſunt vocati: ſacrarium etiam ipſum ſiue tabernaculum in quo ſeruabatur, capella inde etiam eſt dicta, extrita altera p, vt ſcribit bona pars eruditorū. Et hinc VValaf. Strabo Abbas Augienſis *l. de exordio & increm. rerum Eccleſ. c. vlt.* tenet quòd dicti ſunt primitus capellani à cappa S. Martini, quam Reges Francorum ob adiutorium victoriæ in præliis ſolebant ſecum habere, quam ferentes, & cuſtodientes eum cæteris Sanctorum Reliquiis capellam cœperunt vocare. Ita D. Vincen. Turturet. quondam mei amiciſſimus *in tract. de ſacello Regio cap. 1.*

Distinctio II.

Cap. Comperimus. XII.

1 IN text. ibi, *aut integra Sacramenta percipiant*, &c. his verbis Zanard. *de cauſibus reſeruatis c. 3 dub. 6. n. 7. & in direct. Confeſſor. p. de Sacram. Euchar. c. 7. q. 15.* colligit non poſſe Sacerdotem nulla exiſtente vrgente neceſſitate communicare perſonam Miſſam ſuam audientem diuidendo particulam ex Hoſtia conſecrata, quia ſecundū S. Thom. per eum citatū, neceſſe eſt quòd Sacerdos quotieſcunque conſecrat, ſumat integrè hoc Sacramentum. Sed magis communiter DD. cum aliqua cauſa id licitè fieri poſſe tenent, Suar. *de Sacrament. diſp. 85. ſect. 2. §. ſecundò in ſumptione*, Caceres *relect. 4. de Sacrament. Euchariſt. quæſtione 4. num. 12.* Sco. *de Sacrif. Miſſæ l. 4. cap. 29. num. 19.* Homobon. *de examine Eccleſ. part. 1. tract. 4. cap. 11. quæſt. 110.* Fagund. *in præcepta Decalogi præc. 1. l. 3. c. 20. n. 8.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp. 22. num. 21.* Antonin. Diana *moral. reſolut. part. 1. tract. 14. reſolut. 37. & part. 3. tract. 4. reſolut. 34. & part. 3. tractat. 3. reſolut. 54.* R. Fr. Hieron. Garcia *in ſum. morali tract. 3. diffic. 1. dub. 2. punct. 5. num. 23.*

Cap. Scenicis. XCVI. & vlt.

AD *num. 1. in fine.* Intellige ſi ſigna pœnitentiæ demonſtrauerit etiam coram vno teſte, miniſtranda erit illi Euchariſtia, vt per Zambran. *de caſibus occurrent. in articulo mortis, cap 4. dub. 2. num. 34.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp. 34. num 8.* Extra verò mortis articulum peccatori publico miniſtrandam neutiquam eſſe in publico Euchariſtiam niſi ſigna pœnitentiæ publicè ediderit, itavt conſtet de eius conuerſione, reſoluunt Nauarr. *in man. cap. 22. num. 13. & cap. 26. num. 27.* Henriq. *in ſum. l. 3. cap. 10 num. 1. & c. 13. num. 1.* Alcozer. *in ſum cap. 11. caſu. 1.* Heredia *de Sacrament. tract. de Euchariſt. titul. de adminiſtranda peccatori publico*, Vega *en eſpejo de Curas, tom. 1. cap. 10. num. 134.* Cantarell. *de præcept. Decalogi, l. 1. cap. 5. num. 336.* Anton. Raguc. *in lucerna Paroch. tract. de Euchar. quæſtione 13. fol. 151.* Coriolan. *de caſibus reſeru. part. 1. ſect. 2. num. 6. fol. 179.* Ioan. Sanch. *d. diſp. 34 à num. 2.*

Distinctio III.

Summarium.

1 *Miſſæ priuatæ in Sabbato ſancto celebrari poſſunt, maximè legitima exiſtente cauſa, vel vbi conſuetudo circa hoc extiterit.*

2 *Miſſæ priuatæ celebrari poſſunt in feria quinta in Cœna Domini.*

Cap. Sabbato. XIII.

AD *num 3. in fine.* Quòd Sabbato 1
ſancto priuatæ Miſſæ celebrari poſſunt, maximè legitima exiſtente cauſa, vel vbi conſuetudo circa hoc extiterit, docent præter citatos *in collect.* Sco. *de ſacrific. Miſſæ l. 2. cap. 6.* Fagund. *in quinque Eccleſiæ præcepta l. 3. cap. 16. num. 16. præc. 2.* Ægid. de Coninch. *quæſt. 83. articul. 2. dub. 2.* Layman. *in Theolog. morali*

*morali tract.*5. *cap.*4. *num.*8. Alphonſ. de Leone *de officio Capellani cap.*8. *ſect.*17. *n.*171. Antonio. Diana *moral.reſol.p.*1. *tr.de celebrat. Miſſar.reſol.*21.*&* *p.*4.*tr.*4. *reſolut.* 257. nouiſſimè Hieron. Garcia *in ſum. moralt tract.*3.*diffic.*2.*duda* 4. *n.*14. nouiſſimè etiam Trullench.*in praxi reſolut. Sacram. l.*3. *c.*8. *dub.*9. *num.*20. Ego *de officio , & poteſt. Parochi c.*11. *n.*50 Si feſtum Annunc. B.Virginis veniat in Sabbato ſancto , plures Miſſæ io qualibet Eccleſia celebrari poterunt, vt per Ioan. de la Cruz *in direct. conſcient. p.*2. *de ſacrific. Miſſa q.*2.vbi refere tunc in Sabbato ſancto anni 1617. plures Miſſas celebratas fuiſſe in Diœceſi Toletana, Trullench *in prac.Decalogi l.*2. *c.*1.*dub.*6. *n.*13.vbi quod in hoc die in quem iocidit dictũ feſtum Aonunciat. poterit celebrari vel Miſſa B. Virginis, vel Miſſa ordinaria illius diei cum introitu tamen Miſſæ Reſurrectionis ſequeotis diei , modo tameo Miſſa Coouentualis ſit de Sabbato ſancto,

2 Ad *num.*4. *in fine.* Quòd in Feria quinta in Cœna Domini priuatæ Miſſæ celebrari valeant, præter citatos *in collect.* teſoluuot Bauny *tract.*10. *de Presbyt.q.*5. Alphonſ. de Leone *de officio Capellani quæſt* 8. *ſect.*17. *n.*168 Ant Diana *moral. reſolut.part.*6. *tr.*6. *reſol.*19.Machado *en ſu perfeto Confeſſor, y Cura de Almas, l.*4. *part.*1. *tract.*11. *docum.* 11. nouiſſimè Hieron. Garcia *d duda* 4. *punct* 1. Ego ipſe *d.c.*11. *num.*49. Filliuc.*in quæſt.moralib. tom.*1. *tract.*5. *cap.*4. *n.*105. Villalob. *in ſum.tom.*1. *tract.*8. *different.*20. *num.*1. nouiſſimè Trullench. *in praxi reſolut. Sacramentor. l.*3. *cap.*8. *dub.* 9. *num.*18. & ſubdit quòd vbi eſt conſuetudo, vt primarius Sacerdos tantùm celebret , cæteri commuoiceot, ſeruanda eſt publicè, priuatim verò, ſecretè & abſque concurſu ſecularium, quiſque celebrare poſſet ſaltem antequam ligentur campanæ.

Distinctio IV.

Cap. Illud. VII.

AD *n.* 1. Apud noſtros communi totius Catholicæ Eccleſiæ aſſenſu receptum eſt, vt elapſo octauo natiuitatis die pueri & Baptiſmum & nomen accipiant; ita Tiraq. *ad l. ſi vnquam, verbo ſuſceperis liberos n.*167. Petr.Greg. *ſyntag. Iuris l.*9.*cap* 9.*num.*16. Quintil Mandoſ. *de minore ætate c.*1. *n.*16.*&* 17. Caſſao. *conſ.* 19.*n.*9. Lazar. Phanuc. *de momento temporis cap.*11. *n.*7. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c.*13. *num.* 6. vbi aduertit quod inter Catholicos magoopere curaodum eſt vt quamprimum natus ſacro Baptiſmate liberetur à ſeruitute peccati originalis, & à lamiarum incurſibus , quæ quærunt trucidare infantes nondum ſacro Baptiſmate initiatos , ex Turreblanc. *de magia cap.*38. *num.*19, Antonin. Diaoa *mor. reſol. p.*3. *tract.*4. *reſol.*8.

Cap. Conſtat. XIX.

QVòd ceſſaote neceſſitate oullus alius præter proprium Sacerdotem idoneus mioiſter ſit Sacramenti Baptiſmi, vltra *in collect.* citatos docent Filliuc. *in quæſt. moral.tr.*2. *c.*4. *num.*69. Torrebl.*de iure ſpirit. l.*2. *cap.*5. *n.*3. Trullench. *in praxi Sacram. l.*2. *c.*1. *dub.*5. *n.*2. Diaconus tamen ex vi ſuæ ordinationis, ooo eſt ordinarius Baptiſmi mioiſter, eſt tamen capax huius miniſterij ex conceſſione, vel iuſſu Epiſcopi, aut Parochi, *cap. Baptiſma ſub hac eadem diſt.* Torrebl. *d.c.*5. *n* 4. Trullenc. *d.dub.*5. *num.*2.

Summarium.

1 *Baptizare quilibet è populo poteſt cogente neceſſitate ſine cæremoniis ſiue maſculus , ſiue fœmina ſit.*

2 *Miniſter Baptiſmi in neceſſitate poteſt eſſe omnis homo habens vſum rationis , potenſque & ſciens debitam formam proferre, & materiam applicare.*

3 *Obſtetrices obligantur , non tamen ſub mortali , ad ediſcendam formam Baptiſmi ſaltim lingua vulgari.*

4 *Ordo aliquis, ſi poſſibile ſit, ſeruandus eſt in Baptiſmo in neceſſitate faciendo.*

Cap. In neceſſitate. XXI.

QVòd quilibet è populo ſiue maſculus 1
ſiue fœmina cogente oeceſſitate ſine
cæremoniis , id eſt , non ſolemni ritu , poſ-
ſit baptizare , vltra citatos tradit Torre-
blanca *de iare ſpirit. l.*2. *cap.*5. *n.*8. Et ſic 2
in neceſſitate miniſter Baptiſmi poteſt eſſe
omois homo habens vſum rationis , po-
tenſque & ſciens debitam formam profer-
re, & materiam applicare, nouiſſime Trul- 3
leoch. *in opere poſthumo praxis Sacramentor.*
*l.*2. *cap.*1. *dub.*5. *num.*5. vbi *num.*6. ſubdit
obſtetrices obligandas eſſe, non tamen ſub
mortali , ad ediſcendam formam Baptiſ-
mi ſaltim lingua vulgari , vt in oeceſſi-
tate ſubueniant iofanti periclitanti, ad
quod ex charitate tenentur , oon exi-
ſtente ibi tunc miniſtro magis idoneo , *&*
num. 9. aduertit ſeruandum eſſe ordinem 4
aliquem

aliquem ſi poſſibilis ſit hoc modo, vt fœmina non baptizet præſente viro ſciente baptizare, nec laicus præſente clerico, nec clericus etiam Diaconus præſente Sacerdote, nec Sacerdos præſente proprio Parocho, & *n.*10. aſſerit laicum baptizantem præſente Diacono in caſu neceſſitatis non peccare mort. & citat Villal. *in ſum. p.*1 *tract.*5. *diffic.* 8. *n.*10. Dianam *reſol.moral.p.*3. *tr.*4. *reſol.*4.

Cap. Placuit. CXI.

INtellige vnicum teſtem de viſu probare Baptiſmum quando agitur extraiudicialiter, ex adductis per Torrebl. *de iure ſpirit. lib.*1.*c.*4.*n.*40. non verò quando principaliter dubitetur de Baptiſmo expoſiti infantis, quia tunc non eſt adhibenda fides ſimplici ſchedulæ etiam ſubſcriptæ, aut aſſertioni vnius vetulæ, ſed debet adhiberi ſufficiens probatio vel ipſius baptizari, ſi maior ſit aſſertio, quando ſolum agitur de Baptiſmo iterando, vt deciſum eſt in Concil. Carthagin. V. *cap.*6. relato *in hoc textu*, dum ait pueros eſſe baptizandos, niſi ipſi aut certiſſimi teſtes eſſe eos baptizatos ſine dubitatione teſtentur. Ita Torrebl. *d. c.*4. *n.*36. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Matris in vtero qui eſt quaſi vnum quid cum illa per colligationem ſit.*

2 *Partus extra vterum viſus debet baptizari.*

3 *Prægnantes fœminæ quando moriuntur, debet fieri ſectio ventris, vt in eo exiſtens poſſit baptizari.*

4 *Proles occiſa per martyrium matris ſaluatur illo martyrio.*

5 *Fœtus quandiu in vtero eſt, baptizari non poteſt.*

Cap. Placuit. CXV.

1 AD *n.*1. Quapropter matre baptizata, qui in vtero geſtabatur, debet ſacra ablutione tingi; nam licèt qui in vtero matris eſt quaſi vnum quid cum illa per colligationem ſit, vt ex Iurecconſ. probari poteſt *in l.*1. §.*ex hoc reſcripto ff. de ventre inſpic. & in l. curator, vbi gloſ. ff. de ventre in poſſeſſ. mittem.* Otthom. *lib.*7. *obſeru. c.* 18. Oſyuald. *ad Donel. comment. lib.*5. *c.*15. *lit. B*, Sibulla *in ſpeculo peregrinarum q decad.*2. *c.*4. *q.*4. Martin. de Roa *de die natali ſacro, & profano c.*9. nihilominus cum duæ ſint nihil commune habentes animæ, duæque volunta-

2 tes, vt probatur in *c. ſi ad matris* 114. *hac ead. diſt* Ideo partus extra vterũ viſus, debet baptizari, vt vltra citatos docent Ant. Diana *moral. reſol. p.*1. *tr.*1. *miſcel. reſ.*43. *& p.*5. *tr.*3. *reſ.*12. Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſ. anno* 1. *q.*5. *n* 11. Trull. *in praxi Sacram. lib.*2. *c.*1. *dub.*6. *n* 5. *pag.*34. etiamſi infantis membrum extra vterum viſum non ſit caput, Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos n.*156. *& ſeq. C. de reuocandis donat.* Campan. *in diuerſ. iuris Canon. rub.*1. *n.*98. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.*7. *n.*58. vbi quod hoc procedit tam in maſculis, quam in fœminis, & *n.*60. poſt Boër. *deciſ.*952. *n* 4. ſubdit quod 3
quando prægnantes fœminæ moriuntur, debet fieri ſectio ventris, vt in eo exiſtens poſſit baptizari; aduertit tamen quod cauti ſint ne circa hoc feſtinent, niſi teſtimonio medicorum conſtiterit fœminam prægnãtem eſſe mortuam, & veriſimile ſit fœtum viuere in vtero vi poſſit conſequi ſalutem ſpiritualem per Baptiſmum, nam matris viuentis viſcera non ſunt ſcindenda.

Bene tamen verum eſt, addit Perez de 4
Lara *d. c.*7. *n.*61. quòd ſi martyrio matris proles occiſa ſit in vtero, ſaluatur illo martyrio, vt tradit Emman. Sà *in aphor verbo matrimoniũ n.*3. ſequitur Campan. *d. rub.*1. *n.*97. *in fine.* Nã aliàs quandiu fœtus in vtero eſt, 5
baptizari non poteſt, vt habetur in hoc tex. quia cum Baptiſmus ſit lotio, omnino requiritur quòd corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, ex S. Th. *p.*3. *q.*68. *art* 11. *in corpore*, at cum exiſtens in vtero non poſſit aqua tangi, ita nec baptizari, vt tenẽt Guillelm. Benedict. *in c. Raynutius, verbo & ſoboles n.*21. *de teſtam.* Campan. *d. rub.*1. *n.*97. & 98. quos refert Perez de La *d. c.*7. *n.*58.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia etiam probabilis nihil prodeſt ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis.*

2 *Regula ſine culpa, de regul. Iuris in* 6. declaratur.

3 *Text. in præſenti* declaratur.

Cap. Qui bis. CXVII.

AD *finem text.* Nihilominus tamen ſequendo priore ſententiam ex hoc tex. 1
deſumptam dicendũ mihi videtur ignorantiam etiam probabilem nihil prodeſſe ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis, vt nouè tradit Anguian. *de legib. lib.*4. *contrau.*6. *n.*31. vbi *n.*32 ait non obſtare quòd potius excuſandus veniret ignorãter rebaptizatus à pœna irregularitatis, ne enim

ſine culpa puniri dicamus; quia tali obie-
ctioni reſpondet regulam illam locum non
habere vbi adeſt cauſa propter quam lex
poſſit pœnam imponere, ſicut præſentit
Bonifac. *in reg. ſine culpa, de regul. iuris in 6.*
2 ibi, *niſi ſubſit cauſa*, ſignificans ad pœnam
iniungendam non ſemper culpam requiri,
ſed ſufficere cauſam aptam, & ſufficientem
ad inducendum legiſlatoris animum. In
rebaptizatis autem etſi non repetiamus
culpam, proculdubio Canones cauſam ad-
inuenerunt, indecentiam ſcilicet ex qua
impedimentum contrahitur, vt bene do-
cuit gloſ. *in d. reg. ignorantia.* Et *n.* 33. ſub-
3 iungit idem Anguian. rectè procedere de-
ciſionem huius text. etiam in rebaptizatis
per iuris ignorantiam probabilem, & ita
culpabilem, nec refert, ait, quod hic text.
Theodori ſit non habentis poteſtatem con-
dendi leges: quia ille non tantum Theo-
doti auctoritate; ſed ſacris Canonibus in-
nititur, vt conſtat ibi, ſecundùm Canones,
quorum auctoritate Concil. Carthaginen-
ſe relatum *in cap. confirmandum 50. diſtinct.*
omnes in vniuerſum rebaptizati prohibiti
fuerunt à ſacris Ordinibus.

Cap. A paruulo. CXXXIV.

1 IN text. ibi, *vſque ad decrepitum ſenem.*
Qui dicitur ille, cuius annorum numerus
ſeptuageſimum exceſſit, ex Paul. Pariſ.
conſ. 29. vol. 2. Grammat. *deciſ. 34. n. 4.* Guil.
Rouill. *in deſcript. iuſtit. & iniuſt. lib. 2. c. 13.*
Genebr. *Pſ. 89. n. 12.* Hortenſ. Caualcan. *in
pract. de teſtib. p. 1. n. 15.* Farin. *in praxi cri-
min. p. 2. q. 41. n. 25. & 26.* Steph. Grat *diſcept.
forenſ. tom. 5. c. 805. n. 43.* Vel quod ſecurius,
octuageſimum, vt in propoſito ſcripſerunt
Ioan. Oinotom. *in §. minorem n. 4. inſtit. de
adopt.* Balzaran. *de feud. lib. 2. tit. 14. n. 2.*
Andr. Laurent. *in tr. de ſenect. c. 2. pag. mihi*
126. Quamvis decrepitam ætatem poſt ſe-
xageſimum annum habere principium
exiſtimauerint Abb. *in c. quoniam frequen-
ter n. 18. vt lite non conteſt.* Fernel. *phyſio-
log. lib. 3. cap. 10.* Cardan. *contradict. med.
lib. 2. contrad. 10. tract. 5.*
2 Etymologiam decrepiti ex Feſto refert
Theſaurus *linguæ Latinæ verbo decrepitus*, &
ſic dictum vult ab eo quod propter ſene-
ctutem nec mouere ſe, nec crepitum vllum
facere poteſt, quæ omnia octuagenario ſeni
tantundem conuenire videntur, cùm in ea
nihil aliud ſit præter dolores, infirmitates, &
cõtinuæ moriendi impoſſibilitates, iuxta il-
lud *Pſal. 89. verſ. 10. Si autem in potentatib.
octoginta anni: & amplius eorũ, labor, & dolor.*
De qua ſenectute decrepita intelligen- 3
dus eſt Vlpian. *in l. arborib. 12. §. de illis ff.
de vſuf.* vbi defectæ ſenectutis hominem
ſeruum appellat, cuius non aliter atque
infantis, ob ſenij imbecillitatem operæ
nullæ ſunt; & *in l. 2. §. ignoſcitur ff. ad Syl-
lan.* quam vtique ſenectutem meritò de-
fectam cognominat, quaſi in ea homines
ab omnibus neceſſariis operationibus de-
ficiant, & vix aliqua ſine alterius admini-
culo exequi valeant, eleganter Andr. Lau-
rent. *loco ſupra citato*, ibi: *Tandem poſtre-
ma illa ſuperuenit ſenectus, quam decrepitam
vocat, in qua, vt ait Propheta Regius, nihil
niſi dolor & languor ſingula corporis & ani-
ma functiones debilitantur, hebeſcunt ſenſus,* 4
*deperditur memoria, deficit iudicium, & tunc
temporis in infantiam incidunt, iuxta ſen-
tentiam Iacobi Simanch. de Repub. lib. 7. c. 7.
n. 781. aſſerentis ſenes decrepitos bis pueros
eſſe*, quod etiam aduertunt Velaſq. de Aze- 5
uedo *in arte memoria lect. 4. §. 5.* & Ioan.
Alphonſ. à Ruiz *in medicina Medicorum in-
ſip. lum. 2. fol. 56.* Aluarez *de priuileg. miſe-
rabil. perſonar. q. 18. n. 11.*

Distinctio V.

Cap. Nunquam. XXXIII.

AD *n. 1. miſeram conqueror* (ait Petr. de Boſſo *in œconomia Canonica c. 4. §. 3. in princip. pag. 119.*) *eorum ſortem qui animos etiam illuſtres pudendo otio conſu-munt, & fœda rubigine inficiunt, vt eo ce-lerius ad illecebras ferantur, cùm nihil aliud cogitare norint, quàm de eſcis, atque de ventre.* Optimè Caſſiodor. *lib. 1. epiſt. 39. Natura humana ſicut daris laboribus inſtruitur, ita per otia torpentia ſatuatur.* In otij deteſtationem plura præter *in collect.* citatos, congerunt Cæl. Rhodigin. *lib. 11. lection. antiq. c. 1. & 3.* Alciat. & Brocenſ. ac Minoës eius commentatores *emblem.* 81. Petrus Gregorius *de Republ. lib. 23. cap. 7.* Matienſ. *in dial. Relatoris part. 1. capite 1. num. 5.* Rutil. Benzon. *de anno Iubilei pag. mihi 242.* Martin. Delr. *tom. 2. adag. ſacr. adag. 221. & 297.* Camil. Borrel. in tract. Hiſpano ſermone ſcripto, *del honeſto trabajo, y daños de la ocioſidad*, Calixt. Ramirez *de lege Regia in initio n. 75.*

OMISSA

Ad lib. 3. Decretalium pag. 146.

De Clericis coniugatis.

TITVLVS III.

SVMMARIVM.

1 *Salarium duplex debetur perſonæ, in qua duplex concurrit officium ratione vtriuſque.*

2 *Officialium duorum loco ſi poſitus ſit vnus officialis, habebit vtriuſque ſalarium.*

3 *Canonicus obtinens duo officia in Capitulo, debet habere duas voces.*

4 *Canonicus habens duo officia, duplices diſtributiones lucrari debet.*

3 *Archidiaconus ſi efficiatur Vicarius Epiſcopi dum viſitat, duas procurationes lucrari debet.*

6 *Eccleſiæ Caneparia ſi debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio alij decem, ſi vnus efficiatur Caneparius & Falconerius habebit viginti panes.*

7 *Cera ſi in funeralibus debeatur clericis, duplicabitur pro qualibet qualitatum exiſtentium in vna perſona.*

8 *Doctor graduatus in vtroque Iure debet duplicem propinam habere.*

9 *Cathedras duas legens in vniuerſitate, vtriuſque Cathedræ ſalarium habere debet.*

10 *Garzonus apothecæ cum certo ſalario ſi poſtea effectus tabellio plura inſtrumenta confecit pro apotheca, garzoni, & notarij ſalarium habere debet.*

11 *Capitanei & Poteſtatis officia ſi vni dentur, vtriuſque ſalarium habere poteſt.*

12 *Officia duo habens, quorũ cuilibet competit ſubaltum licentiandi vnum ſuper delatione armorum, poterit licentiare duos.*

13 *Officialis ſalariatus per ciuitatem ſi pro ſeruitio ciuitatis mittitur ad Regem extra prouinciam, debet habere aliud ſalarium pro illo acceſſu.*

14 *Sportulæ quando debeantur Iudici ordinario, cui cauſa delegata fuit?*

15 *Officium quod habet certum ſalarium ſi inter duos diuidatur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium.*

16 *Ambaſciatores duo ſi ſint miſſi ad defendendam cauſam Principis, & vnus decedat, an totum ſalarium accreſcat alteri? oſtenditur.*

17 *Officia diſtincta qui habuerit cum diſtincto ſalario, vicem duorum ſuſtinet.*

CAP. Diuerſis. V.

AD *n.* 1. Quandocumque in perſo 1
na vnius duplex concurrit officium
debetur illi duplex ſalariũ ratione
vtriuſque officij, vel ſolicitudinis debitum,
auth vt Iudices ſine quoquo ſuffragio §. illud l. in ſcholaribus C. de dignitat. lib. 12. *l. binos C. de aduoc. diuerſ. Iudic.* vbi Bald. ſubiicit quod
qui gerit vtrumq; officium, cui ſalarium eſt
annexum, debet habere vtrumque ſalariũ; 2
ex quo generaliter infert quod ſi loco duorum officialium poſitus eſt vnus officialis
cum ſalario conſueto, vel ſimpliciter abſque mentione ſalarij, habebit vtrumque
ſalarium, & Baldum ibi ſequuntur omnes,
Felin. *in c. cum olim de re iudic. n.* 1. Bart. *in l.* 1. *ff. de legationibus* Cagnol. *in l. diem functo n.* 159. *&* 161. *ff. de aſſeſſorib.* Afflict. *in conſtit. rub.* 55. *n.* 7. *lib.* 1. Paril. de Puteo. *de ſyndicatu §. ſalariam. & § Rex, & §. an ſi officiales*, Corſet. *de verbis geminatis, n.* 26. Brun. *in tr. de augmento concl.* 12. *limit.* 2. Auiles *ad c.* 1. *Prætor. verb. officio n.* 9. *& verb. ſalario n.* 3. Becc. *conſ.* 27. *n.* 2. Menoch. *de arbit. caſu* 223.

Ex quo primò infertur in Capitulo ha- 3
bere duas voces Canonicum obtinentem
duo officia, Ioan. And. *in c. cum olim, de re iudic.* quem ſequuntur Bald. *in l. ſi ad ſcribarum C. de appellat.* Nicol. de Mil. *in repert. verbo voces*, Corſet. *d. n.* 26. Auil. *vbi ſuprà verbo officio n.* 1. quod abſque dubitatione
procedere vbi aliquando ita ſeruatum fuit,
tradit Bald. *conſ.* 344. *lib.* 1.

Secundò infertur Canonicum habentẽ 4
duo officia, duas diſtributiones lucrari in
choro, vt rectè docuit Cardon. *conſ.* 53. loquens in eo, qui ſimul erat Archidiacon. &
Canonicus: ſimiliter ſi Archidiacono viſitã- 5
ti debeatur procuratio, & efficiatur Vicarius
Epiſcopi duplicem habebit procurationem
dum viſitat, & tanquam Archidiaconus, &
tanquam Vicarius, vt docuit Ant. de Butrio
in c. nuper, de cenſib. & tradit Bald. *in l. ſi conſul. ff. de adopt.* Nec abſimile eſt quod tradit Bald *in c.* 1. §. 1. *de feudo guardiæ*, quod ſi 6
Caneparia Eccleſiæ debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio alij decem,
& idem efficiatur Caneparius, & Falconerius

rius pro vtroque officio habebit ſingulos
decem panes. Inde infert Felin. *in d. c. cum*
7 *olim n. 2. in fine, de re iudic.* quòd ſi in fu-
neralibus debetur cera, vel quid ſimile
clericis concurrentibus; duplicabitur cera
pro qualibet qualitatum exiſtentium in
vna perſona.

8 Tertiò infertur ſecundum Bald. *in d. l. ſi*
ad ſcribarum C. de appellat. quod Doctor
graduatus in vtroqne iure debet duplicem
propinam habere, quē ſequuntur Corſet.
de verbis geminatis, *n.* 26. Pariſ. de Puteo *de*
ſyndicatu verbo ſalarium n. 1. Auiles *ad c.* 1.
Prator verbo officio n. 10. dicēs ita vidiſſe pra-
cticari in Doctore Tapia. Ideo docuit idem
9 Bald. *in l. qui duobus ff. de condit. & demon.*
qnod ſi duas legam in Vniuerſitate Cathe-
dras, habebo ſalarium vtriuſque Cathedræ.

10 Quartò infertur ſecundum Roman. *conſ.*
25. quem ſequuntur Cagnol. *in l. diem fun-*
cto num. 159. *&* 161. Menoch. *de arbitr.*
caſu 223. quod qui fuit guarzonus apothe-
cæ cum certo ſalario, ſi effectus tabellio
plura inſtrumenta confecit pro apotheca,
habebit ſalarium vtriuſque officij, guarzo-
ni ſcilicet, & notarij.

11 Quintò infertur ſi capitaneo ciuitatis
debetur ſalarium certum, & Poteſtati cer-
tum quoque, & poſtea dicta officia dentur
vni, illum debere habere vtrumque ſala-
rium, vt notat Angel. *in auth. vt Iudices ſine*
quo ſuffrag. §. illud, & in Auth. vt determina-
tus ſit numerus cleric. collat. 1. vbi ſubdit
quod ſi quilibet illorum tenebatur certos
familiares habere, poterit is, cui vtrum-
que officium datum fuit, habere vtramque
familiam, ſequuntur Auiles *d. verbo officio,*
n. 10. Pariſ. de Puteo *de ſyndicatu §. Rex*
conceſſit, vbi etiam dicit quod erit ſubie-
ctus ratione vtriuſque officij duplici ſyn-
12 dicatui. Qua etiam ratione conſuluit Lap.
alleg. 99. quod habens duo officia quorum
cuilibet competit indultum licentiandi
vnum ſuper delatione armorum, poterit
licentiare duos.

13 Sextò infertur quod ſi officialis eligatur
per ciuitatem, vel dominum ciuitatis ad
aliquod officium cum gagiis ſolitis & con-
ſuetis, ſi deinde pro ſeruitio ciuitatis mitta-
tur ad Regem extra Prouinciam, debet ha-
bere aliud ſalarium pro illo acceſſu, vt vo-
luit Pariſ. de Puteo *de ſyndicatu*, *verbo ſa-*
larium, dicens ita fuiſſe de facto in Apulia
obſeruatum, ibique liberaſſe quendam of-
ficialem à ſyndicatu, quia debebatur illi
aliud ſalarium, cum geſſiſſet vltra admini-
ſtrationem officij aliud officium, ſcilicet le-
gationem pro ciuitate non cohærentem
officio ſuo. Ita in ſimili, traditur de Iudice
ordinario, cui cauſa aliqua delegatur: nam
cum ordinarij non poſſint ſportulas habe-
re, delegati vero poſſint, ideo ſi cauſa, quæ
aliàs ad ordinarium ſpectabat, eidem ordi-
nario delegetur, & ſolum excitetur ordina-
ria iuriſdictio, non poterit ſportulas habere,
quia non cognoſcit tanquā Ordinarius, ſed
in vim ſuæ antiquæ iuriſdictionis ordina-
riæ, quæ non alteratur, ſed potius excitatur;
& ſic habebit ſuum ſalarium tanquam or-
dinarius, non ſportulas tanquam delega-
tus. Si tamen ita Iudici Ordinario delege- 14
tur cauſa quæ aliàs ad eundem Iudicem
ordinarium ſpectabat, vt ordinaria altere-
tur, & in delegatam conuertatur, poterit
ſportulas habere, quia non cognoſcit in vim
ſuæ antiquæ iuriſdictionis ordinariæ, ſed
nouæ delegatæ ſuperuenientis & ſic habe-
bit ſuum ſalarium tanquam ordinarius, &
ſportulas tanquam delegatus. Ita Anchar.
conſ. 201. *per tot.* quem ſequuntur Felin. *in*
c. de hoc n. 7. *de ſimon.* Neuizan. *in ſylua nupt.*
c. 5. *n.* 97. Auiles *ad c.* 9. *Prat. verb. cōmun. n.* 7.

Septimò infertur ex hucuſque dictis, & 15
ratione in qua fundantur, quod ſi pro vno
officio conſueuit dari ſalarium centum flo-
renorum pro quolibet anno, & poſtea illud
officiū inter duos diuiditur, & ad illud duo
officiales eliguntur, debebitur vtrique ſala-
rium pro ſua parte, quia cum officium diui-
datur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium.
Ita Bald. in vtramq; partem diſputans *in l.*
bonos C. de aduoc. diuerſ. Iudicum, quē ſequū-
tur Rom. *cōſ.* 25. Capic. *dec.* 27. *n.* 20. Cagnol.
in l. 1. *n.* 159. *&* 161. *ff. de aſſeſſorib.* Brun. *de au-*
gmento concl. 12. *limit.* 2. Becc. *conſ.* 27. *n.* 1. Me-
noch. *de arbitr. caſu* 223. Auiles *ad cap.* 1.
Prator. verbo officio n. 10. *& verb. ſalaria, n.* 3.

Octauò infertur reſolutio ad pulchram 16
quæſtionem per Bart. excitatam *in l.* 1. *C. de*
legationib. qua quærit, an ſi duo Ambaſcia-
tores ſint miſſi ad defendendam cauſam
Principis vel fiſci, & vnus decedat, vel aliàs
officium non impleat, ſalarium decedentis,
vel non adimplentis non accreſcit ei, qui
ſolus impleuit, quod dicit eſſe notandum,
& putat verum ſi duo eſſent deputati ad
idem officium, ſecus ſi ad diuerſa, & vno
decedente alter gereret vtrumque officium
de mandato ſuperioris; quia tunc cum of-
ficia ſint diſtincta, & diſtincta habeant ſala-
ria, iſte dicitur ſuſtinere vicem duorum, &
ideo duplex ſalariū habere poterit, allegat.
d. l. bonos C. de aduocat. diuerſ. Iudicum, ſequi-
tur Afflict. *rubr.* 55. *Iuſticiarios n.* 7. *lib.* 1.

ERRATVM. pag. 353 *col.* 2. *ſubiice*, De Conſecratione Diſtinctio 1. *& pag ſeq.* 354. *dele*, Diſtinctio 1.
& pone huc totum Cap. Concedimus 30. *pag.* 355.

INDEX

INDEX VII.

Rerum, & Verborum notabilium.

Prior numerus paginam notat, poſterior eſt marginalis.

A

Abiuratio.

ABIVRARE in delictis Iure Canonico nihil aliud eſt quàm deteſtari, & execrari crimen. 146.1
Abiuratio eſt erroris, vel ſuſpicionis contra Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio, & deteſtatio. ibid. 2
Hæreticus, vel de hæreſi vehementer, aut leuiter ſuſpectus ante reconciliationem cogi debet abiurare hæreſim, vel ſuſpicionem. ibid. 3

Abſolutio.

Abſolutio cum clauſ. ſatisfacta prius parte, vel ſatisfactione præmiſſa, quomodo danda, oſtenditur. 235.1
Abſoluendus, ſatisfacta parte, ſi non poteſt ſatisfactionem præſtare, quid faciendum? 234.3
Abſolutio data ob ordinario non ſatisfacta parte valida, ſed iniuſta. ibid. 4

Acceptio perſonarum.

Acceptio perſonarum in omnibus materiis, cauſis, & negotiis exterminanda. 269.3

Accuſatio.

Accuſatio quaſi mixtæ, quæ dicatur? 35.3

Acta.

Acta abſque editione mandati à Procuratore fabricata erunt nulla. 33.5

Actio.

Actionum vſus an ſublatus de iure Canonico? 56.1
Actionis nomen & qualitatem, quam intentat, nemo tenetur in iudicio exprimere, etiam de iure ciuili. 57.3
Actionis nomen agens in iudicio exprimere non debet. 75.1
Actio inepta ex cauſa vera, & probata non ſufficit, vt per eam ſententia proferatur. ibid. 2
Actionis confeſſoriæ, & negatoriæ effectus quis? remiſſiuè. 76.8
Actiones confeſſoriæ, & negatoriæ non tantùm pro ſeruitutibus, ſed etiam pro aliis iuribus incorporalibus competunt. ibid. 9
Actum ab initio nullum, non poteſt tractu temporis conualeſcere. 233.2

Actor.

Actor inuitus, quamuis excommunicatus, in iudicio admittendus. 58.4
Actor in iudicio tenetur libellum in ſcriptis porrigere. 91.1
Actor & reus, vterque ſcilicet in iudiciis duplicibus cenſetur. 109.1

Actus.

Actus inualidus quomodo iuramento confirmetur? 131.2
Actus iureiurando firmari quo ſenſu dicatur? ibid. 4
Admonitio, vide *Procuratio.*

Aduerſarius.

Aduerſarius hic quis. 233.2

Adulterium.

Adultera ſeipſam prodere non tenetur cum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ne iuſtæ proli officiat. 228.1
Adulterij crimen à laico commiſſum eſt mixti fori. 84.10
Separatio conceditur tam ob adulterium vxoris, quàm viri. 91.1
Adulterij probationes præſumptiuæ ſufficiunt ad illud probandum, quando agitur de ſeparatione thori, & de reſtitutione dotis. ibid. 2
Adulterium probatur ſi vir fuerit inuentus in domo, & camera alicuius pulchræ mulieris. 92.3
Probatio ſufficiens adulterij ex quibus deprehendatur? ibid. 4
Adulterium ante 14. annum non punitur. 223.4

Ædificium.

Ædificium in alieno ſolo Eccleſiæ pecunia constructum ſolo non cedit, ſed ædificium ſolo. 322.1

Æqualitas.

Æqualitas omnimoda in iudiciis ſeruanda. 268.1

Aeromantia.

Aëromantia ex aëre incantato per ſpectrorum repræſentationes fiebat. 342.14

Æſtimatio.

Æſtimatio rerum dotalium quando facit emptionem, tunc locum habet remedium *l. 2. C. de reſcind. vend.* 161.11

Ætas.

Ætas quæ requiratur ſecundùm leges Caſtellæ ad iudiciale munus? 25.4
Ætas quinquaginta annorum in fœminis, & ſexaginta in viris eſt legitimum tempus, quo non eget Religionis ingreſſu coniux ſi alter velit de ipſius conſenſu Religionem ingredi. 193.2

Affabilitas.

Affabilitas regimina perpetuat. 310.2

Affectio.

Affectio tollit præſumptionem donationis. 326.8

Alearum ludus.

Alearum ludus contractus quidam conditionalis eſt in eã cauſam factus, vt cui ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ menſæ eſt, quæri debeat. 225.2
Alearum ludo ſoluere promittens, interim debet, & deinde repetere, ſi velit, coram Iudice ſolutum poteſt. ibid. 4

Alienatio.

Alienatio à Rege facta ex qua notabilis Regiæ Coronæ diminutio reſultaret, etiam iuramento firmata non tenet, & poteſt ipſemet concedens reuocare. 132.2
Alienatio ſi ſit vtilis Eccleſiæ, Rector Eccleſiæ, qui

eam fecit, immunis manet à pœna priuationis beneficij. 283.14

Alimenta.

Alimenta præterita quando petuntur, appellatio non negatur. 141.3
Alimenta præterita dicuntur, quæ vſque ad diem litis motæ, futura verò quæ a die litis motæ in futurum debentur. 142.4
Alimentorum in præſtatione attendenda eſt conditio, & qualitas eius, cui alimenta præſtanda ſunt. 195.3
Et pro conditione familiæ miniſtrorumque ratio habenda. ibid.4

Ambaſciatores

Ambaſciatores duo ſi ſint miſſi ad defendendam cauſam Principis, & vnus decedat, an totum ſalarium accreſcat alteri. 360.16

Amicitia.

Amicitia cum dæmone etiam ad bonum finem non poteſt eſſe licita. 332.4

Amniomanteia.

Amniomanteia, quæ diuinatio fuerit? 343.26

Anathema.

Anathema ſaltim ex vſu Eccleſiæ importat excommunicationem maiorem. 61.5
Anathema paſſim excommunicationem ſolemnem cum quibuſdam maledictis, & imprecationibus, ſeu execrationibus, quæ publicè & ſolemniter fiunt, importat. ibid.6

Angelus.

Angeli tutelæ noſtræ præficiuntur in ipſo animationis inſtanti. 290.7
Angelum vnum bonum, & alterum malum quis à natiuitate habet, ſecundùm aliquorum ſententiam. ibid.8

Anima.

Animæ tam beatæ, quàm purgandæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeunt. 323.1
Animæ Beatorum ad viuos redeunt. ibid.2
Animæ quæ in Purgatorio ſunt frequentius ad viuos redeunt, vt eleemoſynas expoſcant, & viuentium opem inuenrur. 324.11
Animæ quæ in Inferno ſunt, rariſſimè ad nos redeunt. ibid.12
Animæ in Inferno exiſtentes aliquando ex ſpeciali Dei priuilegio ad nos redeunt, & quare? ibid.13
Vide *Apparitio.*

Annexa.

Annexa ſpiritualibus in iure exæquantur eiſdem ſpiritualibus in pleriſque articulis. 50.4
Annexa ſpiritualibus ſpiritualia dicuntur, & ſub ſpiritualium nomine continentur. ibid.5
Annexorum natura regulatur ſecundùm ea, quibus annectuntur, & coniunguntur. 142.2
Annexa ſpiritualibus in Iure ſub ſpiritualium nomine continentur. ibid.3

Annus.

Annos nubiles exceſſiſſe dicitur de conſuetudine, quæ 22. annorum ætatem habet. 128.4
Annus ſexageſimus generandi finem in hominibus facit. 206.2

Apes.

Apum Rex licet habeat aculeum, eo tamen non vtitur ad vindictam. 316.1
Apes quæ non obtemperant Regi, propria condemnatione ſe moleſtant. ibid.2
Apum in examine nulla eſt otioſa. ibid.3

Apparitio.

Samuelis vera anima fuit, quæ apparuit Saulo. 323.3
Samuelis anima non magico carmine, ſed iuſſu ac imperio Dei Saulo apparuit. 324.4
Onias Summus Sacerdos, & Hieremias Propheta poſtquam mortui ſunt Iudæ apparuerunt. ibidem 5
Moyſes poſtquam mortuus eſſet apparuit cum Chriſto & Elia colloquens in Thabore. ibid.6
Apparitio Ioannis Præcurſoris. ibid.7
Apparitio Agnetis virginis. ibid.8
Apparitio Eulaliæ virginis. ibid.9
Leocadiæ ſanctiſſimæ apparitio poſt mortem S. Ildephonſo Toletano Antiſtiti. ibid.10

Appellatio.

Appellari non poteſt à lege. 33
Appellandi facultas iure communi conceſſa eſt vnicuique dum offenditur. 9.5
Appellari poteſt à Concilio Prouinciali, quemadmodum à Collegio. 46.20
Appellare non valens propter paupertatem iutra legitima tempora fataliorum currunt, nec in rem iudicatam ſententia tranſit. 139.2
Appellatio ſuſpendit pronuntiatum. ibid.3
Appellatio non ſuſpendit ſententiam excommunicationis, & quare. 140.1
Appellatio regulariter omni caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſsè. 141.1
Appellationi locum eſſe in dubio pronuntiandum. ibid.2
Appellatio an valeat per ſaltum. 149.5

Arbiter, & Arbitrium.

Arbitri dum in cauſis ſpiritualibus litem decidunt, non faciunt actum aliquem ſpiritualem, ſed temporalem. 38.4
Arbitramentum, & amicabilis compoſitio magis importat tranſactionem, quàm Iudicis, aut iudicij ſimilitudinem. 40.14
Arbitrator ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac clericus eſſe poteſt. ibid.13

Arbor.

Arbores fructiferas cædere non licet conductori, emphyteutæ, vel vſufructuario. 282.1
Arbores infructiferas cædere non licet conductori, vel emphyteutæ, ſi tales ſint quæ exciſæ non renaſcuntur. ibid.2
Arbores ex ſylua, vel nemore cædi poſſunt à conductore pro refectione feudi, vel etiam domus ad culturam deſtinatæ. 283.7

Archidiaconus.

in Archidiacono duplex poteſtas. 149.10
Archidiaconus ſi efficiatur Vicarius Epiſcopi, dum viſitat duas procurationes lucrari debet. 360.5

Architectus.

Architecti & fabri lignarij non poſſunt vti remedio *l.2.C.de reſcind.vend.* quando erant experti in ſuo officio. 162.17

Archiuum.

Archiuum debet eſſe publicum, & publica auctoritate confirmatum. 138.1
Archiuum debet habere officialem publicum, & deputatum ad cuſtodienda inſtrumenta in eo recondita. ibid.2
Archiui cuſtos qualiter de fide inſtrumentorum atteſtari debeat? ibid.3

Ariolus.

Arioli qui ſint, & quod vt veri idololatræ debent ab inquiſitoribus puniri. 341.2

Arithmanteia.

Arithmanteia ab ſcrupuloſa Arithmanticorum ſupputatione originem habuit. 342.17

Ars magica.

Arte

Arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt. 207.1

Aruſpex.

Aruſpices qui? remiſſiuè. 341.3

Aſſeſſor.

Aſſeſſores, & conſiliarij etiam Iudicum Eccleſiaſticorum ſuper ſpiritualia laici eſſe poſſunt. 39.10
Vide *Conſiliarius.*

Athenienſis.

Athenienſis populus facilè concitatur ad iram. 288.3

Auctoritas.

Auctoritas illa, *Quid ad nos, de his qui foris ſunt*, quomodo intelligenda. 279.3

Augurium.

Auguria dicuntur quaſi auium garria, & dicuntur diuinationes, quæ ſumũtur ex auiũ garritu. 341.4
Auguria vaniſſima ſunt præter illa quæ pendent ex inſtinctu naturali. ibid.5
Augurandi vox generalis eſt, & extenditur ad omnem diuinationem. ibid.6
Vide *Auſpicium.*

S. Auguſtinus.

Auguſtino magis creditur quàm Hieronymo & Gregorio in Theologia ſcholaſtica. 293.2

Auis.

Aues & alia huiuſmodi, quæ in ſignum voluntatis diuinæ apparent, non ſunt naturalia. 341.10

Auſpicium.

Auſpicia & auguria in quibus differant, oſtenditur. 341.7
Auſpicium confunditur aliquando cum augurio ex ſimilitudine religionis. ibid.8

Auxilium.

Auxilium brachij ſecularis conceditur etiam delegatis. 27.7
Auxilium brachij ſecularis quamuis implorandum non ſit niſi pro vltimo remedio; ſecundùm aliquos, verius tamen eſt implorari poſſe quotieſcumque opportunum Eccleſiaſtico Iudici videbitur. ibid.8.9
Auxilium brachij ſecularis Eccleſiaſtico Iudici tenenetur impartiri ſecularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti. 28.10
Intellige in omnibus Eccleſiaſticis criminibus, in his ſcilicet, quæ ratione materiæ prohibitæ talia ſunt ibid.11
Auxilium brachij ſecularis concedendum in ciuilibus cauſis, quæ ad Eccleſiaſticorum Iudicum cognitionem quomodocunque pertinent. ibid.12

B

Baptiſmus.

Baptizare quilibet è populo poteſt cogente neceſſitate ſine cæremoniis ſiue maſculus, ſiue fœmina ſit. 356.1
Miniſter Baptiſmi in neceſſitate poteſt eſſe omnis homo habens vſum rationis, potenſque & ſciens debitam formam proferre, & materiam applicare. ibid.2
Obſtetrices obligantur, non tamen ſub mortali, ad ediſcendam formam Baptiſmi ſaltim lingua vulgari. ibid.3
Ordo aliquis ſi poſſibile ſit, ſeruandus eſt in Baptiſmo in neceſſitate faciendo. ibid.4

Baro.

Barones prohibentes ne quid vendatur niſi in ſua taberna, inferunt iniuriam vaſallis, & incidunt in cenſuram Canonis S. Bullæ in Cœna Domini. 263.7

Bellum.

Bellum vt iuſtum ſit neceſſe eſt vt publica auctoritate decernatur. 334.2
Auctoritas publica ad bellum iuſtè decernendum in quibus reſideat. ibid.3
Priuatus bellum aggreſſiuum decernere non poteſt, ſecus dicendum in defenſiuo. ibid.4
Priuatus habet ius ſe defendendi in bello, interueniente neceſſitate, & recta intentione. ibid.5
Maieſtatis læſæ crimine tenebitur qui iniuſſu Principis bellum geſſerit, delectumve habuerit, & exercitum comparauerit. ibid.6
Principi Chriſtiano an liceat iuſtum bellum gerenti aduerſus alterum Principem Chriſtianum vocare in auxilium milites infideles, remiſſiuè. ibid.8
Bellum iuſtum eſſe non poteſt niſi denuntiatum, indictumve ſit. ibid.9
Belli iuſti cauſæ. 335.10
Bellum iuſtum ex vtraque parte an poſſit dari oſtenditur. ibid.11
Bella quando ſunt iniuſtiſſima. ibid.12

Beneficium.

Beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem non vacant 17.4
Beneficij reſtitutionem petenti referri non poteſt quæſtio non canonicæ inſtitutionis. 47.1
Beneficia plura habens contra alium de pluralitate non excipit. 135.1
Beneficium ne quis conueniatur vltra quàm facere poteſt, non conceditur contra exiſtentem in pari, vel maiori egeſtate. 103.9
Beneficium recipiens quando aliquid dat ipſi conferenti, ſed alicui tertio, qui eſt cauſa immediata vt beneficium conferatur, prouiſio non valet. 214.3
Beneficiorum fructus efficiuntur de Regalibus. 242
Beneficium ſimplex obtinens, cui nullus Ordo ſacer annexus eſt, ſuæ conſcientiæ ſatisfacit, licèt intentionem non habeat ad ſacros Ordines ſe promoueri faciendi. 243.1
Beneficij fructus etiam non curati tenetur quis reſtituere ſi eos percipiat cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum tali beneficio annexum. ibid.2
Beneficium reſidentiam requirens acceptans tenetur habere propoſitum abſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi. 243.4
Beneficium eo animo acceptans vt illud teneat, donec habuerit pinguius, non eſt iuſtè promotus. ibid.5
Intentio debita deficit illi, qui Canonicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſeculariter viuendi. ibid.6
Auctores referuntur qui tenent licitam eſſe beneficij acceptationem donec permutauerit, vel reſignauerit cum penſione. ibid.7
Beneficium acceptare licitè quis poteſt cum animo dubio, & conditionali illud retinendi donec commodiorem vitæ rationem habuerit. ibid.8
Beneficij poſſeſſor tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere. 247.1
Beneficiatus non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quod illud per triennium poſſederit. ibid.2
Beneficiatus etiam ad inſtantiam patroni tenetur titulum ſui beneficij edere. ibid.4
Beneficiatus quibus caſibus non teneatur ad petitionem Ordinarij, vel patroni titulum ſui beneficij edere. ibid.5
Pollicitanti ſimilem non ſe facit Epiſcopus, qui

beneficium confert abſenti. 261.1
Beneficij collatio non eſt donatio, ſed actus iudicialis, dicitur autem donatio impropriè. ibid.2
Vide *Fructus*.

Beneficiarius.

Beneficiario an debeat fieri penſionis, quam ſoluit, remiſſio pro rata damni, ſeu ſterilitatis fructuum Beneficij contingentis remiſſiuè. 174.7
Beneficiarius à tituli ſui exhibitione excuſatur, quando ab ipſomet Ordinario inſtitutionem, ſiue præſentationem à patrono obtinuit. 248.9
vel quando ſciente & patiente Ordinario, vel patrono diu ſtetit in beneficio. ibid.10

Beneficiatus.

Beneficiatus ſi ingratus fuerit illi, qui contulit gratiam, amittit beneficium, niſi neceſſitate officij ſcribat, aut agat pro valde coniunctis. 185.5

Beneuolentia.

Beneuolentia erga corrigendos plus agit quàm ſeueritas. 30.1
Beneuolentia habet vim conciliandi amicos ex inimicis. ibid.3

Blandimenta.

Blandimentis, non aſperitatibus ad Fidem rectam extranei ab ea perducendi ſunt. ibid.1

Boni, Bona.

Bona patrimonialia clericorum an gaudeant eodem priuilegio, quibus gaudent bona Eccleſiarum, oſtenditur. 7.17.18
Bona de demanio quando non poſſunt per Principem concedi. 132.6
Bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Criſti efficiuntur. 318.3
Boni qui antea fuerunt, nunc quoque tales eſſe ac in futurum fore videri debent. 122.3

C

Caducitas.

CAducitatem inducit nummi vnius defectus, etiamſi penſio magna ſit. 175.2

Calumniator.

Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intendit. 98.2

Cambium.

Cambium quando conſtituitur contra formam Iuris, & Motus Pij V. intereſſe ex eo perceptum reſtitui, & ſorti imputari debet. 181.3

Campana.

Campana vna tantùm conceditur Fratribus Prædicatoribus. 226.1
Campanarum numeros in vnaquaque Eccleſia qualiter addicendus. 227.3

Canon.

Canones in volumine Decreti inſerti vim obligandi non habent. 285.1
Canones, qui aſſerunt clericos diuites ex patrimonio proprio nullam habere mercedem clericalis officij, intelliguntur, & explicantur diuerſimodè. 315.6. & ſeqq.

Canonicus.

Canonicus obtinens duo officia in Capitulo, debet habere duas voces. 359.3
Canonicus habens duo officia, duplices diſtributiones lucrari debet. ibid.4

Capella.

Capella quid. 355

Capitaneus.

Capitanei, & Poteſtatis officia ſi vni dentur, vtriuſque ſalarium habere poteſt. 159.11

Captiuus.

Diſpoſitio pro redimendis captiuis, captiuos etiam ex delicto comprehendit. 322.5

Cardinalis.

Cardinalis debet eſſe annorum triginta, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe poteſt qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus. 17.3
Cardinales S.Rom. Eccleſ. in Epiſcopos, vel Archiepiſcopos electi ante oſtenſionem litterarum Capitulo præſtandam, & ante captam poſſeſſionem iuriſdictionem exercere, & beneficia conferre poſſunt. 280.5

Caro.

Carnis in delictis nemo ante 54. annum punitur 223.3

Carolus Brabantiæ Dux.

Carolus Brabantiæ Dux poſtquam Clerum exactionibus onerauit, omnia ei infeliciter ſucceſſerunt. 199 8

Caſus mirabilis.

Caſus mirabilis, qui obuenit annis tranſactis, narratur. 121.4

Caſus fortuitus.

Caſus fortuitus quis dicatur? oſtenditur. 155.11
Maris tempeſtas, & naufragium dicitur caſus fortuitus. ibid.12
Fluminis impetus dicitur caſus fortuitus. ibid.13
Grandinatio, & ſterilitas dicitur caſus fortuitus. ibid.14
Caſus fortuitus dicitur latronum inſidiæ, incendium, furtum, vis priuata, falſa teſtium depoſitio, iniqua ſententia, & alia ſimilia. ibid.16
ex Caſu fortuito nemo tenetur. ibid.17
Caſum fortuitum allegans tenetur illud probare. ibid.18
Caſus fortuiti probatio cum propriis famulis, domeſticis, & etiam filiis, & vxore fieri poteſt. ibid.19
Incendium dicitur caſus fortuitus, quando ſine culpa habitantium ortum habuit. ibid.20
Ignis quando accenditur ex ſubita vi ventorum, aut tempeſtate exorta eſt, & dicitur caſus fortuitus. ibid.21
Incendium quando oritur, ex eo quod quis comburit ſpiculas vt facilius ſerere poſſit, dicitur caſus fortuitus. ibid.22
Ignis quando immittitur à publicis hoſtibus, vel quando ſcintilla de vno loco in alium euolauit, & domum deſcendit, dicitur caſus fortuitus ibid.23
Commodata res quando fuit ablata, ex facto Principis dicitur caſus fortuitus. 156.24
Iudicis facto iuſto vel iniuſto res ablata, dicitur euenire ex caſu fortuito. ibid.25
Furtum quando inter caſus fortuitos connumeretur. ibid.26
Caſus fortuitus propriè dicitur qui communiter ſolet euenire, inſolitus verò qui rariſſimè contingit. 173.4

Cathedra.

Cathedras duas legens in Vniuerſitate, vtriuſque Cathedræ ſalarium habere debet. 360.9

Catopromanteia, &c.

Catapromanteia, Chryſtallomanteia, Gaſtrolomanteia quæ. 345.27.28.29

Cauſa.

Cauſæ aliæ merè ſpirituales, aliæ quæ ſpirituales non ſunt. 38.6
Cauſæ eccleſiaſticæ ad Iudicium tantummodo eccleſiaſticum ſpectant, nec in ſeculari tractantur. 50.2

Cauſæ

Cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminari debent. 85.1
Cauſæ clericorum contra laicos in terris Eccleſiæ ſecundùm Ius Canonicum ſunt decidendæ. ibid. 2
Iudex poterit priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietatis cauſam ſuſpendere, ſi de poſſeſſione, & de proprietate ſimul actum fuerit. 97.1
Cauſæ criminales non continent ius per partes remiſſibile. 104.5
Cauſa & iuriſdictio per apellationem deuoluitur ad Iudicem ad quem. 139.2
Super Cauſis iuſpatronatus non poteſt in laicis compromitti. 142.1

Cautio.

Cautio qualis dicatur ſufficiens, remiſſioè. 98.2
Cautio de non offendendo quando ſufficiens ſit, arbitrio Iudicis relinquitur. ibid. 3
Cautio non ſufficiens dicitur iuratoria. 140.1
Cautio iuratoria non amittitur vbi ſatiſdatio de neceſſitate, & ſubſtantia actus requiritur. ibid. 2
Cautio ab vſufructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri eſt de ſubſtantia. ibid. 3
Cautio ab vſufructuario præſtanda, de vtendo arbitrio boni viri, requiritur pro forma, & non ſufficit iuratoria. 182.1
Cautio iuratoria ſufficit quoties ob paupertatem ſatiſdatio cum fideiuſſoribus, vel pignoribus præſtari non poteſt. ibid. 2
Cautionis fideiuſſoriæ præſtandæ impotentia probatur partis iuramento, quo ſe credere aſſeueret de facili fideiuſſorem inuenire non poſſe. 183.6

Cephalomanteia.

Cephalomanteia quomodo fiebat? oſtenditur. 542.20

Cera.

Cera ſi in funeralibus debeatur Clericis, duplicabitur pro qualibet qualitatum exiſtentium in vna perſona. 360.7

Chirurgus.

Chirurgo an liceat contrectare vereuda infirmi ſi eueniat ſeminis emiſſio? 291.1

Chronica.

Chronicorum libris fides adhibenda. 112.4

Citatio.

Citatio partis in exemplatione requiritur. 120.3
Citatio generalis quando debeat fieri per edictum in exemplatione inſtrumenti. ibid. 3
Citatio non requiritur quando exemplatio fit per eundem Notarium, qui de originali fuit rogatus. ibid. 4
Citatio partis non requiritur in exemplatione facta de eius conſenſu, & approbatione. ibid. 5
Citatio, ſine alia iudicij forma neceſſaria non eſt quando adeſt notorietas facti permanentis. 230.7
Citatio realis vt extra territorium fiat legitimè deſiderantur litteræ ſubſidiariæ in legitima forma expeditæ. 273.2

Ciuitas.

Ciuitas non appellanda, quæ non habet Epiſcopum. 307

Clauſula.

Per clauſ. *Appellatione remota*, non omnino ad ſuperiorem aditus intercluditur, cùm poſſit ad eum recurri per viam querelæ, aut reſtitutionis. 9.2
Non obſtante clauſ. *Appellatione remota*, poterit victus vti remedio appellationis quoad effectum dumtaxat deuolutiuum. ibid. 3
Clauſ. *Quandocumque*, vel toties, vel ſemper, in pacto de retrouendendo non facit vt illud deſinat præſcribi ſpatio triginta annorum. 165.4
Niſi partes aſſignaſſent maius tempus quàm triginta annorum, vel ſi promiſſum ſit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præſcriptum, vel quando interuenit iuramentum. ibid.
Clauſ. *Renuntians omnibus, & ſingulis caſibus fortuitis etiam*, &c. poſt expreſſionem aliquorum caſuum ſpecialium, an comprehendat maiores, & grauiores expreſſis. 173.5

Cleidomanteia.

Cleidomanteia vnde & qualiter fiebat? 342.23

Clericus.

Clerici ciuilibus Principum legibus non obligantur directè, ſed indirectè, quatenus naturalis æquitas poſtulat. 4.5
Clerici Procuratoris aduocatiue officium exercere prohibentur. 31.1
Clerici pauperes in vtroque foro pro qualibet cauſa in ciuilibus poſtulare poſſunt. 32.2
Clericus reum criminaliter accuſatum defendere poteſt, ſed tutius erit ſe à rei defenſione abſtinere. ibid. 3
Clericus apud ſecularem Iudicem crimen confeſſus, non eſt ob talem confeſſionem ab Eccleſiaſtico puniendus. 51.1
Clericus apud ſecularem iudicem confeſſus delictum, an ex tali confeſſione poſſit torqueri apud Eccleſiaſticum Iudicem. 53.13
Clericus ab Eccleſiaſtico Iudice interrogatus non poteſt negare illud, quod apud ſecularem confeſſus eſt. ibid. 14
Clerici de omni crimine apud ſuum Eccleſiaſticum Iudicem conueniendi. 60.7
Clericus ab Eccleſiaſtico Iudice iuxta formam huius text. *in cap. cùm non ab homine*, primò depoſitus deinde excommunicatus, & denique anathematizatus dicitur incorrigibilis. 63.8
Clericus incorrigibilis quomodo dicatur tradi Curiæ ſeculari? 64.10
Clericus delinquens an poſſit à laicis abſque mandato Eccleſiaſtici ſuperioris comprehendi, capi, ſeu detineri ſaltim per ſpatium viginti horarum. ibid. 12
Clericus debitor fugiens poteſt capi à laico creditore vt ad Eccleſiaſticum Iudicem trahatur. 65.13
Clericus ex defectu iuſtitiæ in Eccleſiaſtico foro non poteſt trahi ad ſeculare iudicium. 77.1
Clericus per ſuum expreſſum conſenſum non poteſt efficere vt ſecularis Iudex contra ſe etiam conſentientem cognoſcere poſſit. ibid. 3
Clericus coram proprio Epiſcopo, & non coram alio niſi de eius licentia, & vtriuſque partis conſenſu conueniri poteſt. 81.1
Clericus non poteſt ſibi conſtituere Iudicem laicum etiam cum iuramento, & de conſenſu alterius partis. 87.1
Clerici non poſſunt prorogare iuriſdictionem Iudicis Eccleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu. 89.1
Clericus delinquendo, vel contrahendo poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis illius loci, in quo contraxit abſque vlla ſui Epiſcopi licentia. ibidem 4
Clerici olim iurare prohibebantur. 93.1
Clerici arma portantes non poſſunt illis ſpoliari per Iudices ſeculares. 143.2
Clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita poſſunt eis ſpoliari per miniſtros ſeculares in Hiſpania, & in Gallia. ibid. 2
Clericus prohibitam venationem, aut piſcationem exercens, non poteſt à ſeculari Iudice auibus, canibus, & aliis venationis inſtrumentis ſpoliari. 144.3
Clericus debitor ſi aufugiat, vel fugam meditetur, an & quando à Iudice ſeculari detineri poſſit? ibid. 4

Digitized by Google

Clericus deprehenſus à ſeculari Iudice ſtatim recto tramite ad Iudicem Eccleſiaſticum deducendus eſt. ibid.5

Clerici à negotiationibus ſecularibus ſe abſtineant. 145

Clericus non debet in domo ſua tenere fœminas. 145.1

Clericus graueſcentis ætatis poterit ad ſeruitium mulieres domi retinere. ibid.2

Clericus ſenex vt mulierem in ſuo ſeruitio habere poſſit, debet eſſe ætatis 70. annorum. ibid.4

Clericus poteſt nominari depoſitarius à Iudice ſæculari. 156.5

Clericus poteſt compelli ad depoſiti reſtitutionem, per ipſum Iudicem ſecularem, qui eum nominauit. ibid.2

Clericus venditor tenetur emptorem laicum defendere coram ſuo iudice. 171.25

Clerici omnes Epiſcopis inferiores teſtari poſſunt in Hiſpania. 187.1

Clerici non poſſunt per iudicem laicum compelli ad ſeparandas vias. 198.3

Clerici non poſſunt compelli ad ſoluendam pœnam impoſitam iis, qui effuderint amurcam, vel his ſimilia vetita effundi per vias publicas. ibid.4

Clericis in ſacris tabellionatus officium interdicitur. 200

Clerici exemptionem & immunitatem non amittunt etiamſi dimiſſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi incorrigibiles exiſtant. 219.1

Clericis, & perſonis eccleſiaſticis, non eſt licita venatio. 214.1

Clerici octuagenarij qui antea choro intereſſe conſueuerint, excuſantur ab obligatione intereſſendi choro. 262.6

Clerici octuagenarij de iure infirmi ſunt & debiles. ibid.7

Clerici quando non eximantur à legibus ciuilibus, oſtenditur. 264.10

Clericus poſſeſſor beneficij tenetur ad requiſitionem Ordinarij titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendere. 268.3

Clericis in ſacris conſtitutis in Eccleſia Latina ſemper fuit prohibitum contrahere matrimonium tam poſt ordinem ſuſceptum, quàm vxores contractas retinere. 296.2

Clerici potius ſunt prouidendi de beneficiis, de quorum bonis fundata fuit Eccleſia. 303.8

Clerici diuites ex patrimonio proprio an debeant habere mercedem clericalis ſeruitij. 311.1

Clericus beneficiarius redditus ſibi percipere poteſt, patrimonialeſque ex integro conſeruare. ibid.2

Clericus omnia bona ſua conſanguineis donare poteſt, & ex redditibus beneficiorum ſuorum velle viuere. 312.3

Clerici an puniri poſſint in Eccleſiaſtico foro ex confeſſione facta in ſeculari. 313.1

Coadiutus.

Coadiutus, vt ei detur coadiutor, ad quam ſenectutem peruenire debeat oſtenditur. 261.4

Coïtio.

Coëundi impoſſibilitas ex quibus poſſit procedere 207.2

Collitigans.

Collitigans ſuperſtes poteſt vti remedio huius textus. 256.4

Collitiganti ſuperſtiti collatio & inſtitutio facienda 257.5

Auctor collitigans quando viuit, & reus deceſſit, non militat eadem ratio. ibid.6

Collitigans ſuperſtas eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit ſtatim in iure defuncti ſuccedit. ibid.7

Ex duobus præſentatis collitigantibus vno mortuo, patroni in præiudicium ſuperſtitis alium præſentantes nulliter, & de facto præſentant. 257

Colonus.

Colono, emphyteutæ, vel fructuario non licet ſyluæ formam mutare, etiamſi ex mutatione res efficeretur melior. 283.10

Columba.

Columba quæ viſa eſt ipſi Angelico Doctori alloquenti, naturalis non fuit. 341.51

Commodatarius.

Commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, niſi commodatum fiat gratia vtriuſque. 554.1

Commodatarius ſolùm tenetur de dolo ſi commodatum fiat tantum gratia commodantis. ibidem.2

Commodatarius de interitu rei commodatæ tenetur ſi culpa præceſſit caſum. ibid.8

Commune.

Commune quod eſt meum eſt. 259.3

Communionis priuatio ex vi ſolius cenſuræ contrahitur ſine ope Iudicis. 141.6

Compenſatio.

Compenſationem iurans non apponere, ſi paupertate prematur, iuramento non obſtante, poterit compenſare. 127.3

Competentia.

Competentia ſuper iuriſdictione pendente, Iudices contendentes non poſſunt iudicare, & ſi ad vlteriora procedant, omnia attentatorum remedio poterunt reuocari. 267.1

Concilium.

Concilium Africanum Prouinciale, non vniuerſale fuit. 426.7

Concilium Africanum cur vocetur vniuerſale, cùm fuerit Prouinciale. 43.8

Concilium OEcumenicum recuſari non poteſt. 45.18

Concilia Prouincialia licèt non omninò certam, & infallibilem, probabilem tamen & magnam in materia Fidei auctoritatem faciunt. ibid.10

Concilium Prouinciale, ſeu Nationale poteſt tanquam ſuſpectum recuſari. 45.15

Concilium Prouinciale conniuente Pontifice & ſilente, ac conſentiente Epiſcopo, poteſt eum depoſitionis pœna corrigere. 46.25

Concluſio.

Concluſio principalis à quibus DD. probetur, remiſſiuè. 42.2

Conductor.

Conductori, & locatori læſis vltra dimidiam iuſtæ mercedis, conceditur beneficium, *l.2.C.de reſcind. vendit.* & multipliciter declaratur. 162.15

Conductor ceſſans in ſolutione per biennium, an & quando expelli poſſit à locatore declaratur. 175.14

Conductos ad longum tempus, & emphyteuta arbores ſcindendo, quæ non renaſcuntur, poſſunt expelli & iure ſuo priuari. 283.4

Conductor ſcindere poteſt ramos, frondes, pallos pedamenta, & arbores ſiccas, vel tempeſtate, aut vi ventorum auulſas, dummodo ita faciant proprij tantùm vſus gratia. ibid 6

Conductor arbores in caſibus permiſſis cædere poterit proprij tantùm vſus gratia, & in caſu neceſſitatis. ibid.8

Conductores, & emphyteutæ, ſeu vſufructuarij ſyluam extirpare, & ad culturam reducere non poſſunt. ibid.9

Confeſſio.

Confeſſio delicti coram incompetenti Iudice facta

non

non valet. 55.2
Confeſſiones iudiciales factæ coram indice quando valeant? 52.7
Confeſſio in proceſſu, & iudicio ionalido quando valeat? ibid.9
Confeſſio facta ab eo, qoi legitimam perſonam ſtandi in indicio non habet, inualida eſt. 53.10
Confeſſionis extraiodicialis effectum, an & quando habeat confeſſio coram incompeteoti iudice facta. ibid.12
Confeſſio vt paratam habeat executionem neceſſe eſt, vt fiat in iudicio coram competenti Iudice. 54.15
Confeſſo dandus eſt locus, & tempos vt ſe defendat. 104.4
Confeſſio, probatio, & acta contra Clericum apud Iudicem ſecularem competentem facta vbi ad eum cognitio ſpectabat, fidem faciont. 313.3
Secus in illis caſibus, in quibus ſeculares Iudices omnino incompetentes ſunt. 314.4
Confeſſus crimen ſponte in indicio punitur eadem pœna, qua is, qui de eodem ex probationibus conoictus condemnatur. 54.17
Confeſſus ſponte mitius ponitur, quàm ſi negans conuinceretur, niſi certa pœna in iure præſcripta ſit. ibid.18
Confeſſio in iudicio legitimè facta ſufficit, vt quis de crimine, qood conſtat eſſe commiſſum, à Iudice competenti condemnari valeat, niſi ſit confeſſio ſpontanea, quæ fit abſque tormentis. ibid.19
Confitens incidenter crimen, quamuis directe contra illum agatur, puniri poteſt, & debet pœna ordinaria. 103.3

Confiſcatio.

Confiſcata vniuerſitate, villa vel caſtro, cui iuſpatronatus accedit, præſentandi facultas non tranſit in fiſcum, ſed Eccleſia libera manet, vel probabilius ex iuriſpatronatus clauſula ad hæredes venire poteſt. 375.17

Coniugium.

Coniugia permiſſa ſunt in Orientalibus clericis in ſacris ante ordinationem contracta, non pòſt. 296.1
Coniux an & quando de conſenſu alterius in ſeculo manentis, Religionem ingredi valeat, oſtenditur. 593.1

Coniunctus.

Coniunctus pro coniuncto vſque ad quartum gradum in profanis pro coniuncto admittitur cum cautione de rato. 34.15
Coniunctus pro coniuncto in beneficialibus non admittitur, ſecus paopertatis fauore. ibid.6

Conſanguinitas.

Conſanguinitatis exceptio ſi opponatur mulieri petenti aliquem in virom, prius de illa cognoſcendum eſt, qoàm matrimonij qoæſtio terminatur. 33.1

Conſenſus.

Conſenſum præſtare prorogationi à clerico factæ ſpectat ad habentem iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & non ad Epiſcopum. 89.2
Conſenſus in hoc text. requiſitus ſufficit tacitus. ibid.5

Conſeruator.

Conſeruatores ſunt iudices delegati. 246

Conſiliarius.

Conſiliarij & Aſſeſſores Iudicum Eccleſiaſticorum an & quandò poſſunt eſſe laici, oſtenditur. 47.6

Conſtitutio.

Conſtitotionis nomen latiùs diffuſum. 2.5
Conſtitutio hoius text. eſt localis ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens. 85.4
Conſtitutionis nomen ſtrictè pro Principis lege deſignatur. 287.1
Conſtitutionis appellatio ad omne ius ſcriptum facilè recurrit, vel Supremi Principis illud ſit, vel inferioris. ibid.2
Conſtitutionis nomen generalios eſt, quàm lex. 287.5

Conſuetudo.

Conſuetudo quamuis immemorialis, ſi ſola ſit, & nullo titulo Pontificio iuuetur, non poteſt Eccleſiaſticæ iuriſdictioni quicquam derogare. 6.14
Papa quatenus toleret conſuetudinem recurrendi ad Iudices laicos. ibid.15
Conſuetudo vincere legem non poteſt. 14
Conſuetudo aſſignat locum ſedendi & ſtandi. ibid.1
Conſuetudo attenditur in materia præcedeotiarum, etiamſi Iuri repugnet. ibid.2
Conſuetudo ſiue ſit contra Ius, ſiue præter Ius, decennio inducitur. ibid.3
Conſuetudo irrationabilis quæ dicatur? 15.3
Ratio an ſit de eſſentia conſuetudinis, aut legis? ibid.4
Conſuetudo præſcripta quæ dicatur? ibid.6
Conſuetudo an propriè præſcribi dicatur? ibid.6
Conſuetudo conſideratur, vel vt præſcribit ipſa aliquid, vel vt præſcribitur ab aliquo. ibid.7
Conſoetudo dicitur ius non ſcriptom. ibid.8
Conſuetudinis tempus qui dixerint eſſe arbitrarium Iudici. 16.9
Tempos certum conſuetudini præfiniri qui teneant. ibid.10.
Conſuetudo longa, longæua, inueterata, diuturna, vetus, vetuſtiſſima. ibid.11
Decenniom ſufficit ad inducendam conſuetudinem longam, vel diuturnam. ibid.12
Conſuetudo per quam clerici, maximè in criminalibus cauſis, trahuntur ad Iudicem ſecularem, non tenet. 59.1
Conſuetudinis inutilitas, qua præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeo Eccleſiaſticis perſonis irrogatur, ponderatur. ibid.2
Conſuetudo, quæ Eccleſiis manifeſtum onus, & grauamen infert, reprobatur. ibid.3
Conſuetudo rationabilis, & irrationabilis qoomodo dignoſcatur. ibid.4
Conſuetudo contra libertatem Eccleſiæ non valet. 60.5
Conſuetudo tollens clericis priuilegium competens, eſt contra libertatem Eccleſiæ. ibid.6
Conſoetudo an & quando valeat vbi non valet lex? ibid.8.
Conſuetudo non tenet, qua circa cauſas ciuiles Iudices ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionem contra clericos. ibid.9
Conſuetudo etiam immemorialis non poteſt aliquid operari contra libertatem Eccleſiæ? ibid.10
Conſuetudine introduci poteſt, vt plena fides adhibeatur ſcripturæ priuatæ. 118.1
Conſuetodo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter nobiles, & plebeios ſuper præcedentiam. 251.8
Conſuetudo præualet nobilitati, & vincit ordinem gradoalem ſtatuum, & qualitatum. ibid.9
Conſuetodo non valet, ſi tendat contra immunitatem eccleſiaſticam. 252
Conſuetudo immemorialis vim habet priuilegij. 256.5
Conſuetudo poteſt quantum Rex, aut Imper. aut alios ſupremos Princeps cum cauſa. 257.7
Conſuetudo immemorialis habet vim tituli. ibid.9
Conſuetudine immemoriali probata quis habere dicitus

citur meliorem, & efficaciorem titulum de mundo. idid.10

Conſuetudo accepta non differt à more. 286.2

Conſuetudo eſt ius, quod moribus inſtitutum eſt. ibid.4

Conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſeruatur. 287

Conſuetudo alia contra legem, alia ſecundum legem. ibid.2

Conſuetudinis munus eſt, vt legem interpretetur. ibid.3

Conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus vtentium reſeruata. ibid.

Conſuetudo redacta in ſcriptis, conſtitutio, ſiue ius vocatur. ibid.4

Conſultores S.Officij.

Conſultores S.Officij laici eſſe poſſunt. 40.12

Contentio.

Vide *Rixa.*

Contractus.

Contractus irritus in foro externo ex defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro conſcientiæ. 25.3

Contractus meticuloſus meo iure tenet. 35.5

Contractus meticuloſus non eſt reſcindendus, ſi per aliquem actum voluntarium ceſſauerit cauſa illationis metus. ibid.4

Contractus Principis, per quem Regnum ſeruituti ſubiicitur, non tenet. 532.5

Contrahentibus qualiter liceat in pretio ſe decipere. 160.5

Contractus vbi eſt validus, ſed tamen reſcinditur, gabella non poteſt repeti, nec laudemium, nec releuium, ſecus ſi annulletur. 163.10

Contractum reſcindens ex quacumque cauſa, ſiue læſionis, ſiue pacti, ſoluere debet alteri quicquid vel fiſco, vel domino ab altero ſolutum fuerit. ibid.21

Contractum vſurarium an efficiat modicitas pretij cum pacto de retrouendendo. 264.1.2.3

Contractu reſoluto ex pacto legis commiſſoriæ, tenetur emptor fructus ex re empta perceptos venditori reſtituere. 179.6

Contrahentes ſe inuicem decipere in foro conſcientiæ non licet. 326.5

Dolo aliquem inducens ad contrahendum, eumque decipiens in vtroque foro tutus non eſt. ibid.2

Deceptio quando reipſa interuenit abſque dolo contrahentium, vterque contrahens eſt tutus in conſcientia. ibid.4

Contrahentes non ſunt tuti in conſcientia quando ſciunt iuſtam rei æſtimationem, & emptor plus iuſto offert, vel venditor viliori pretio offert. ibid.5

Scientia veri valoris in contrahente læſo non operatur. ibid.7

Contumacia.

Excommunicationis ſententia ferenda ob contumaciam. 8.1

Contumaciæ pœnam euitat qui ob paupertatem comparere abſque dedecore in iudicio nequit. ibid.2

Contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur. ibid.3

Contumacia latu modo per ſe delictum dicitur. ibid.4

Contumacia in excommunicatione quatenus contrahatur. 45.19

Contumacia, proprie loquendo, importat vitium virtuti obedientiæ contrarium. 100.1

Contumacia multipliciter diuiditur. ibid.2

Contumax in non comparendo verè & propriè dicitur, & eſt contumax. ibid.3

Contumacia in non parendo, vel in non comparendo, in quo differat? 101.4

Contumacia, ſeu in obedientia pro qua ſola excommunicatio ferri poteſt, ſemper eſt peccatum mort. ibid.5

Pœnæ contra contumaces à Iure latæ. ibid.6

Contumax qui non volt comparere apud Iudicem, vel ſuperiorem à quo vocatus eſt poteſt excommunicari. 144.25

Contumax in dubio malam cauſam habere præſumitur. 222.1

Contumax non debet audiri niſi aduerſario reſtitutis, refectiſque expenſis. 255.x

Contumax audiri non debet ſi denarius deficiat vnus ante realem, integramque ſolutionem. 256.2

Corpus.

Corpus viri & fœminæ quo tempore formetur in vtero? 290.2

Correctio.

Correctionis fraternæ fundamentum quod? 69.4

Correctio fraterna an locum habeat in Prælatis, & ſuperioribus? 70.6

Correctionis fraternæ correctio comprehendit bonos & malos. ibid.8

Correctionis fraternæ præceptum non ſolùm fraternam correctionem abſolutè, & in ſe, verum etiam ordinem in Euangelio præſcriptum reſpicit. ibid.10

Correctionis fraternæ præceptum an locum habeat vbi illa profutura ſperatur? ibib.15

Correctionis fraternæ præceptum & ordo obligat pro loco, & tempore. 71.12

Corripere fratrem peccantem, an teneatur priuatus cum detrimentu ſalutis, famæ, & bonorum. ibid.13

Correctionis præceptum, & ordo obligat in peccatis occultis. ibid.14

Corripiens vbi in prima correctione aſſequitur emendationem fratris, ſtatim ſiſtere debet. 71.26

Correctionem fraternam debet præcedere primò ſecreta, deinde cum duobus, vel tribus teſtibus facta monitio. ibid.18

Corripiens etiam in cauſa denunciationis Euangelicæ poteſt exiſtere teſtis. 133.1

In correctionibus & denonciationibus Euangelicis, quæ ſolùm ad peccantis emendationem diriguntur, non videtur agi de graui, ſeu notabili eiuſdem præiudicio. 514.8

Coſcinomanteia.

Coſcinomanteia quomodo peragebatur. 342.2

Cratonomanteia.

Cratonomanteia ad furta domeſtica comperienda. 342.24

Creditor.

Creditorem adſtringere ad relaxandum iuramentum, aliud profectò non eſt, quàm eundem compellere vt dimittat quod eo dimittente ſimul dimiſſorus Deus ſit. 223.7

Creditor ex re ſibi pignorata fructus percipiens, eos in ſortem principalem imputare debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius erit. 125.5

Crimen.

Deprehenſus in crimine quando abſque vlla conuictione condemnari, & puniri valeat? 64.5

Crimen occultum fratris ſecluſa extrema neceſſitate non licet ante ſecretam monitionem detegere. 72.15

Crimina teſtibus obiecta ante ſententiam probanda ſunt. 134.3

Culpa

Culpa.

Culpa * quæ ad cauſam pæoidinata non eſt, nocere non ſoler. 43

Culpa alia lata, alia leuis, & alia leuiſſima. 154.3

Culpa leoiſſima eſt non præſtare eam diligentiam, qoam diligentiſſimus paterſam. præſtaret ibidem.7

Culpa ad cauſam ordinata tribus modis dicitur, ibid.9

Culpa omnis in depoſitario excluditor ſi res ſoæ, & depoſitæ ſimul perierunt. 157.2

de Culpa lata ſolum quis tenetor ad intereſſe ſiue in committendo, ſiue in omittendo colpa ſit. 212.3

Culpa non cadit in infantem. 224.4

D

Dactylomanteia.

DActylomanteia quæ? 342.18

Dæmon.

Dæmones quando ad aliquod opus inuocantur, hæreticale facinus eſt. 265.2

Dæmon ratione ſcientiæ multa cognoſcit, quæ iacent rebus natoralibus. 345.1

Dæmon diuturna experientia ſibi non modica comparauit melius quam homines. ibid.2

Dæmones ante orbem creati ſunt, & non ſeneſcunt. ibidem.

Dæmon noſcit ex ſubtilitate intellectus rerum naturalium facultates, & hominum inclinationes. ibid.4

Dæmones multa prædicere poſſunt, quæ nouerunt 344.9

Dæmones poſſunt renuntiare cogitationes cordis ſignis manifeſtatas exterioribus. ibid.8

Futta contingentia Dæmones non cognoſcunt ex ſua natura, ſe caſu. ibid.9

Debitor.

Debitor ob ſuam paupertatem reſtituere noo potens moderatè & parcè viuere debet. 128.2

Debitor vt dilatione conceſſa gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire non potuit præſtando iuratoriam cautionem, dilatione remiſſa ſatisdatione fruetur. 183.3

Debitor non admittitur ad beneficium ceſſionis bonorum contra creditorem in pari, ſeo maiori egeſtate exiſtentem. ibid.8

Deceptio.

Deceptio toleratur in foro contentioſo, ſed non in foro conſcientiæ quando interuenit ex reipſa & ex propoſito, quamuis oon interuenerit dolos partis. 326.6

Decima.

Decima debetur ex arboribus de nouo plantatis in ſolo vbi nuces, vel vites erant. 289.2

Decimam præſcribens in certa terra videtur quoad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe. ibid.3

Exiſtens in quaſi poſſeſſione decimandi fructos vnius fundi, ex quo ſolum frumentum antea colligebatur, dicitur etiam in quaſi poſſeſſione decimandi milium & alios fructus, qoi poſtea loco frumenti ſati fuerunt. ibid.4

Quaſi poſſeſſionem percipiendi decimas io aliena Parochia habens de vna ſpecie fructuom, non ei datur manutentio reſpectu alterios ſpeciei. ibid.5

Papa eximere poteſt laicos à ſolutione decimarum. 190.1

Papa poteſt concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum infidelium, vel hæreticorum, quos poterit ſubiugàre. ibid.2

Hiſpaniarum Regibus conceſſit Alexander VI. vt Indiarum decimas & primitias haberent, cum certo onere, de qoo hîc. ibid.3

Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt de litibus, & quæſtionibos exortis ſuper decimis, quæ ſemel Regibus conceſſæ ſunt. ibid.4

Decimandi ius ſpirituale ſicut & decimæ, à laicis poſſideri, ſeu præſcribi non poſſunt. 137.1

Pauper à decimarum præſtatione excoſatur. 191.1

Decimarum exemptio nunquam cenſetur conceſſa per extenſionem, aot communicationem priuilegiorum aliarum Religionum. ibid.

Exemptio à decimis non ſuffragatot niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni *cap. nuper, de decim* ibid.2

Decimæ multis Regibus à ſommis Pontificibus conceſſæ. 328.3

Decretum.

Decretum ex falſa cauſa interpoſitum nullius eſt roboris. 151.1

Defectus.

Defectus ſubſtantialis per ignorantiam quantumcunque probabilem, non ſupplerot. 214.2

Delegatus.

Delegatus debet dari maior viginti annorum. 24.1

Ætas minor 20. annorum ſufficit in delegato Pontificis, ſi Pontifex habuerit de ea notitiam. ibid.2

Delictum.

Delicta per edicta generalia ab Epiſcopo denuntiari iuſſa intelliguntur præcedente monitione, ſeu correctione fraterna. 73.19

Correctio fraterna vbi locum non habet, an denunciatio ſit facienda Prælato? ibid.20

Peccatot qoando non audit fraternam correctionem, ex præcepto tenetur corripiens denuntiare illum Eccleſiæ? ibid 21

Intellige vbi denuntians in foro Eccleſiæ probare poteſt quod deoontiat. ibid.22

Delictis mixti fori ſaltim atrocioribus laicus punitus à Iudice eccleſiaſtico poteſt condignis pœnis iterum puniri à Iudice ſeculari. 84.11

Delicta non præſumuntur io homine ſene qui in iuuentute maturum, & honeſtum ſe exhibuit. 121.1

Denuntiatio.

Denuntiare vel reuelare iuſſus crimen ſub excommunicatione non aliter tenetur, quàm ſi apud ſuperiorem probare valeat id ipſom. 74.23

Denuntiatus & per Eccleſiam monitus ſi audiat, & emendetur, nullatenus contra illum ad pœnam aliquam procedi poteſt. ibid.

Denuntiatus & monitus, de cuius crimine conſtat, ſi non emendetur, poteſt Eccleſia contra illum procedere. ibid.23

Deonntians, teſtis, & Iudex exiſtere poſſunt in hac cauſa. 515.1

Denontians eſt principalis perſona in cauſa denuntiationis. ibid.3

Denuntiatio multoties ſit de peccatis commiſſis contra ipſum corripientem. ibid 4

Denontiationis Euangelicæ in cauſa primò & principaliter agitur de locro fratris peccantis. 214.7

Denuntiatio qoaliter facienda venditori vt de euictione teneator, oſtenditur. 168.7

Denuntiatio etiam venditori ſcienti litem motam eſſe, facienda ad hoc vt de euictione teneatur 169.10

Denunciatio neceſſaria non erit quando nulla venditori competeret defenſio, & res omnino erat euincenda. ibid.12
Denunciatio ad effectum euictionis neceſſaria non eſt quando emptor eſt minor, ſi aliàs venditor ſciat litem eſſe motam. 170.5
Vide *Correctio.*

Depoſitarius, & Depoſitus.

Depoſitarius præſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſaluis exiſtentibus dicit depoſitas perdidiſſe. 156.1
Depoſitæ res quando ſunt æqualiter pretioſæ cum ſuis, non tenetur depoſitarius ſi prætulit ſuas. 157.3
Compenſationis exceptio in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem non dimittitur. ibid.5.
Depoſitum committitur fidei depoſitarij, ea tacita cōditione vt illud reſtituat deponenti quando ipſe voluerit. ibid.6

Deus.

Deus eſt mentis inſpector. 132.2
Reus ſi remitteretur præuia cauſæ cognitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem. 274.9

Diaconus.

Diaconus an ex officio teneatur ſanctum Euangelium decantare. 327.3
Dias aziagos, Hiſpanè quid. 347.8

Difficultas.

Difficultas excuſat à periurio. 128.4

Dignus.

Dignior non ſemper requiritur ille ad beneficium Curatum, qui eſt doctior, vel ſanctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior. 304.15
Dignior ad Parochialem dicitur qui rei gerendæ aptior eſt. ibid.16

Diligentia.

Diligentia media, eſt quam diligens paterfam. adhibere ſolet in rebus ſuis. 154.5
Diligentia maxima ea eſt quam diligentiſſimus, & induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet. ibid.6

Diſciplina.

Diſciplina à domeſticis inchoanda, vt reliquos pudeat errare. 320.5

Diſparitas.

Diſparitas qualitatum inter contrahentes non attenditur ad hoc vt filij naturales per matrimonium ſubſequens legitimentur. 209.2

Diſpenſatio.

Epiſcopi circa poteſtatem diſpenſandi an affirmatiua, vel negatiua regula conſtituenda ſit? oſtenditur. 54.21.22
Diſpenſandi poteſtas aliquando conceditur Epiſcopis expreſsè, aliquando tacitè, & implicitè. ibid.23

Diſpoſitio.

Diſpoſitiones oppoſitæ & repugnantes per modum poſſibilem ad concordiam ſunt reducendæ. 10.10.

Diſſipatio.

Diſſipationis timor ſequeſtro cauſam dat. 103.3

Diſtributio.

Diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debentur, licèt choro non interſint. 262.5
Diſtributio graduum vnitatem & concordiam ſeruat. 309.2

Diuinatio.

Diuinationis neceſſitas in rebus agendis, & litibus dirimendis quæ 341.1

Diuiſio.

Diuiſione bonorum ex iudicio familiæ herciſcundæ habet locum remedium *l.2. C. de reſcind. vend.* 16.19
Diuiſio quando ſit per ſortes, an locum habeat d. remedium *l.2. C. de reſcind. vend.* latè oſtenditur ibid.10.

Doctor.

Doctori, aut Sancto in quibus materiis magis ſtandum ſit quàm alteri. 293.1
Doctori vnius profeſſionis in ea magis credendum quàm alteri, qui plures profitetur. ibid.5
Doctor graduatus in vtroque Iure debet duplicem propinam habere. ibid.

Dolus.

Aduerſus leges de dolo excipi non poteſt. 3.4
Dolus ex actu clandeſtinè facto præſumitur. 22.1

Dominus.

Dominus qui feudum conceſſit inter vaſſallos de feudo contendentes iuriſdictionem habet. 56.3

Dominium.

Vide *Regimen.*

Domus.

Domus reddenda eſt conductori poſt refectionem donec conductionis tempus finem accipiat. 174.11
Domus ſi comburatur facto famulorum malæ opinionis, dominus non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolùm ad intereſſe tenetur. 212.2
Domus ædificatæ intra 40. vel 30. paſſus reſpectiuè ab Eccleſia matrice, ſeu minore, etiamſi forent habitæ per laicos olim, ſecundum aliquos, gaudebant immunitate, ſecus hodie. 329.5
Domus Parochorum, Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſticorum Eccleſiæ cohærentes gaudent immunitate. ibid.6
Domus Eccleſiæ ipſi cohærens gaudet immunitate. ibid.7

Donatarius, & Donatio.

Donatarius ſi ob ſuimet paupertatem donatori egenti ſubuenire non poteſt, ob id donatione priuari non poteſt. 185.6
Donatio rei dotalis cum iuramento valida. 531.5
Donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari poteſt. 185.1
Donatio facta pauperi in moderata quantitate præſumitur facta ratione paupertatis. 214
Donatio reuocatur ex graui iniuria verbali facta donatori. 186.12
Ius reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis non tranſit ad hæredes. ibid.13
Donator ſi ignorauerit cauſam ingratitudinis, ad eius hæredes tranſit ius reuocandi donationem. ibid.14
Donator contra hæredes donatarij agere non poteſt propter ingratitudinem à donatario commiſſam, ſi eo viuente de ea non fuit conqueſtus. ibid.15
Donator ſi euictionem promittat, tenebitur de euictione, idem ſi promittat donationem bonam. 168.4

Dos.

Dotis nimia conſtitutio facit locum eſſe remedio *l.2. C. de reſcind. vend.* 162.12
Dos à patre data propter ingratitudinem non poteſt reuocari. 185.7
Dos filiæ ſpuriis à patre danda ad menſuram debitorum alimentorum taxanda. 206.7

Dubius.

Dubius in fide qualiter habeatur pro hæretico, oſtenditur. 206.5
Dubitans circa interpretationem alicuius loci ſacræ Scripturæ, vel circa ea, in quibus variæ ſunt Doctorum opiniones, eligens vnam non dicitur hæreticus. ibid.2

Eccleſia

E

Eccleſia.

Eccleſia nullum habet priuilegium, quòd abſque apprehenſione actuali illi adquiratur dominium rerum emptarum, aut donatarum. 13.1

Eccleſia pauper alteri Eccleſiæ non Curatæ, vel Curatæ per Epiſcopum poterit vniri. 19.2

Eccleſia iure imperij gaudet. 37.1

Eccleſia etiam data ſententia enormiter læſa poſt quadriennium reſtitutionem conſequitur. ibid.2

Eccleſia quando dicatur non habere vltrà quid faciat? 63.7

Eccleſia quando non habet ſupremam poteſtatem temporalem tunc inter laicos & contra illos ſeruatur Ius Ciuile. 85.3

Eccleſia quando eſt emptrix, non tenetur denunciare ad effectum euictionis. 180.6

Eccleſia non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia cauſa adminiſtrationis. 181.3

Eccleſia non tenetur ex mutuo niſi ex parte mutuantis probetur verſum fuiſſe in eius vtilitatem. 148.5

Procedit quamuis Prælatus & Capitulum reciperent mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum vel immobilium Eccleſiæ. ibid.2

Eccleſia excuſabitur a præſtatione alimentis patrono pauperi, ſi nihil illi ſuperſit præter neceſſaria Rectoris alimenta, & neceſſarios ſumptus in ea faciendos. 196.2

Eccleſiæ nomen ſtrictè, quandoque large ſumitur. 200.5

Eccleſia largè ſumitur quando tractatur de priuilegio immunitatis, ſtrictè verò ad effectum inducendum ſacrilegium. ibid.6

Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam curatæ vniri. 242.3

Eccleſiæ quod datur Chriſto donatur pro anima donantis. 318.2

Eccleſiarum vnio facienda propter vicinitatem & populi raritatem. 327.1

Eccleſia matrix ſiue Metropolis per circuitum. 40 paſſuum, & minor per triginta gaudet immunitate. 327.1

Intellige de Eccleſiis extra muros ciuitatis inſtructis. ibid.2

Eccleſiæ Canepario ſi debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio alij decem, ſi vnus efficiatur Caneparius & Falconerius, habebit viginti panes. 381.6

Electio.

Electio danda decipienti, illi non datur quando eſt doloſus, & dolus dedit cauſam contractui, vel interuenit læſio enormiſſima. 166.4

Eliſabetha Regina Hiſpan.

Eliſabetha Hiſpaniæ Regina vnà cum Ferdinando eius marito Aragonum Rege ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac Regnum feliciter gubernarunt. 246.5

Emphyteuſis.

Emphyteuſis conceſſio poteſt reſcindi remedio *l. 2. C. de reſcind. vend.* quando penſio præſtatur in recompenſationem fructuum. 162.16

Emphyteuſis penſionem ſoluere ceſſat per biennium in eccleſiaſticis à iure ſuo, in commiſſumque cadit. 175.1

Emphyteuta.

Emphyteutæ, qui moderatam ſoluit penſionem ratione dominij vtilis non eſt facienda illius remiſſio. 173.6

Emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit, excuſatur. 175.3

Emphyteuta qui cum iuramento ſoluere penſionem quolibet anno promiſit, ſi primo anno deficit ab emphyteuſi, cadit ſtatim à iure ſuo. 176.4

Emphyteuta conductor, fructuarius, & ſimiles ex dictæ ſcindere non poſſunt arbores fructiferas. 283.5

Vide *Colonus.*

Emphyteuticario datur electio ſupplendi penſionem, vel reſtituendi rem in emphyteuſim acceptam, ſi eſt læſio, & de ea agatur. 166.3

Emphyteuticari, vel infeudari ſolitas res quando & ex quibus actibus dicatur oſtenditur. 177.3

Emptio, & Emptor.

Emptio definitur vt ſit contractus iuriſgentium bonæ fidei vltro, citroque obligatorius, qui conſenſu, re & pretio perficitur. 157.2

Emptor conuentus remedio *l. 2. C. de reſcind. vend.* ſi eligeret rem reſtituere, & non ſupplere iuſtum pretium, non tenetur rem cum fructibus reſtituere. 164. 25

Emptor debet litem ſuper re empta motum venditori nuntiare, aliàs de euictione venditor non tenetur. 167. 1

Emptor & venditor quando ſimul in eodem iudicio conueniuntur, denonciatio non requiritur ad effectum euictionis. 170. 18

Emptor ſi fuit contumax tempore ſententiæ non poteſt agere de euictione. ibid.19

Emptor de euictione agere non poteſt ſi victus à ſententia contra eum lata non appellauit. ibid.20

Emptori non datur actio euictionis contra venditorem quando per imperitiam, errorem, vel iniquitatem Iudicis, res fuit euicta. 171.27

Vel quando facto Principis res ab emptore fuerunt ſublatæ, aut fuit compulſus eas alteri vendere. ibid.28

Epiſcopatus.

Epiſcopatuum diuiſio ex quibus cauſis facienda 327. 23

Epiſcopus.

Epiſcopus creari nemo poteſt, niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum. 17.1

Epiſcopo non titulari facta collatio beneficij, vel dignitatis non valet, niſi præcedente Apoſt. diſpenſatione. ibid.5

Epiſcopus ob redditum tenuitatem, paupertatemque beneficiorum vniones facere tenetur. 19.3

Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere & punire. 25.1

Crimina de quibus Epiſcopi in ſuis diœceſibus cognoſcere poſſunt, quæ ſint. 26. 2

Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt, cùm opus fuerit, brachium ſæculare inuocare. ibid.5

Epiſcopi auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali Iudex exiſtat. 38.3

Epiſcopus an & quando accuſari poſſit in Concilio Prouinciali. 46.22

Epiſcoporum minores cauſæ poſſunt in Conciliis Prouincialibus agitari. ibid.23

Epiſcopi quas cauſas laicis delegare valent. 48.10

Epiſcopus in cauſa ſuæ Eccleſiæ iudicare poteſt. 67.7

Epiſcopus quando poſſit creditorem compellere ad iuramenti remiſſionem. 123.4

Index Rerum,

Epiſcopus poteſt habere in ſui ſeruitium duos Canonicos ſuæ Eccleſiæ, licèt Canonici huiuſmodi nunquam acceſſerint ad ſuas Eccleſias. 147.6.7

Epiſcopus de bonis patrimonialibus & aliunde, non autem intuitu Eccleſiæ quæſitis liberè diſponere poteſt. 186.1

Epiſcopo regulari de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde acquiſitis teſtari non licet. ibid. 2

Epiſcopus, vel alius Prælatus Eccleſiam ſuam viſitans, non poteſt exigere procurationem a pauperibus clericis. 197.1

Epiſcopus, & quilibet ordinarius poteſt facere ſtatuta etiam pœnalia, & ipſo iure pœnam infligentia, iuri tamen Canonico non aduerſantia. 241.1

Epiſcopus poteſt compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficialium cùm ad diœceſim de nouo venit. 248.8

Epiſcopus tempore quo Epiſcopatum conſequitur, tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio, vel aliunde conparauit. 295.1

Epiſcopus compellendus eſt facere inuentarium de patrimonialibus. ibid. 2

Epiſcopi Regulares an de bonis patrimonialibus, & aliunde quæſitis diſponere poſſint. ibid. 3

Epiſcopi conſecratio poteſt ex diſpoſitione Papæ vno tantùm Epiſcopo fieri. 306

Epiſcopo licet prædicandi licentiam concedere illi qui adhuc non eſt in ſacris Ordininibus conſtitutus. 317.4

Epiſcopus Regularis omne quod habuerit, & lucratus fuerit intuim Epiſcopatus, Eccleſiæ, in qua eſt Epiſcopus, acquirit. 330.1

Epiſcopus Regularis, quod ſibi legato, donatione, alióve quoquam modo debitum eſt, qualiter recipere, retinere, & expendere valeat, optime declaratur. ibid. 2 & ſeqq.

Ethnicus.

Ethnici infideles an teneantur præcepto fraternæ correctionis. 69.5

Tà, *& in peccato concepit me mater mea*, interpretantur. 260.6

Euangelium.

Euangelij auctoritas circa duos gladios quómodo intelligenda, oſtenditur. 281.1

Euchariſtia.

Euchariſtia ſacroſancta olim in primitiua Eccleſia mortuis ori includebatur, ſed poſtea variis de cauſis ſublatam. 266.4

Euictio.

Euictio non competit aduerſos donantem, ſi donatio incipiat à traditione etiamſi ſit filia. 168.3

Euictio ſi intercedat donatoris dolo, aut culpa, ipſe de euictione tenebitur. 168.5

Euictionis actio donatario contra donatorem datur, quando donatio eſt temmeratoria, vel ob cauſam facta. ibid. 6

Euictio vt competat debet libelli copia aduerſus emptorem produci, ad venditorem tranſmitti, vt omnino de litis motæ qualitate ſit certus. 169.9

Exceptio.

Exceptiones dilatorias præcipuè incompetentiæ Iudicis, qui opponere omittit, ſatis in Iudicem conſenſiſſe videtur. 136.2

Exceptio excommunicationis in foro ſæculari admittenda. 258.5

Exceſſus.

Exceſſus in pretio ſi non eſt materia parua, inducit culpam lethalem, & ad reſtitutionem obligat, & ſi eſt materia parua, inducit peccatum veniale. ibid. 1

Excommunicatio.

Excommunicatio vbi dicta eſt, illico ſtatum mutat condemnati, & eum præſcindit à communione Fidelium, & perceptione Sacramentorum. 140.2

Excommunicatus poteſt denuntiari ſine metu attentatorum, poſt appellationem. ibid. 3

Excommunicationis ſententia in ſcriptis proferenda, non autem memoriter. 219.1

Excommunicationis ſententia proferri debet à Iudice, vel ab alio ipſius nomine, ex ſcriptis. ibid. 2

Excommunicationis ſententia debet ſaltem eſſe ſubſcripta manu iudicis. ibid. 3

Excommunicationem non ſufficit excipienti exprimere, ſed oportet vt ſpecies illius exprimatur. 258.1

Proceſſus cum excommunicato habitus in iudicio de Iure nouo huius libri Sexti valet quamdiu ille per exceptionem legitimè non repellitur. ibid.

Excommunicatio, vel quæcumque alia cenſura, aut pœna, ſi feratur contra ſcientiæ fauentes, illum contrahit is qui contra facit, etiam ex ignorantia affectus talis pœnæ. 277

Excommunicandi forma quæ antiquitus fuerit, declaratur. 44.12

Excommunicatio non habet certa & determinata aliqua verba quibus proferri debeat. ibid. 13

Excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem non abſoluitur. ibid. 14

Excommunicatio ferri non poteſt pro peccato præterito etiam graui abſque contumacia. 45.16

Excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio, niſi tanquam reus. 57.1

Excommunicatus actor admittitur in omnibus illis caſibus, in quibus limitatur tit. ille *C. vt nemo inuitus agere.* 58.6

Excommunicatus niſi ſit nominatim denuntiatus, à iudicij limine non expellitur. ibid. 7

Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt procurator conſtitui etiam pro reo. 111.3

Excommunicatus an poſſit agere aduerſùs alium ſimiliter excommunicatum oſtenditur. 135.1

Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt in criminali cauſa aliquem accuſare. ibid. 3

Communicans cum excommunicato incurrit minorem excommunicationem. ibid. 4

Excommunicatus appellans non eſt audiendus ſuper appellationis proſequutione, niſi poſtquam ab excommunicatione fuerit abſolutus. 231.1

Excommunicatus appellare poteſt à ſententia, ſeu grauamine iudiciali, ſecus ab extraiudiciali. 232.4

Excommunicato beneficiorum fructus ſubtrahendi ſunt non Iudice intercedente, ſed ipſo iure. 141.5

Excommunicatus ob non ſolutum debitum, ſi propter paupertatem ſoluere non poſſe oſtendat, abſolui debet. 278.4

Excommunicationis ſententia ob non ſolutum debitum lata, ſi de paupertate impotentiaque debitoris notoriè. ibid. 5

Executio.

Executio in bonis clerici ad depoſitum reſtituendum debet fieri per Iudicem eccleſiaſticum 156.3

Executores meri nullam habere poſſunt cauſæ cognitionem. 23.1

Exceptionem aliquam admittere non debent meri executores. ibid. 2

Executor merus quando ſuperſedere debeat in executione ſententiæ nullæ. & iniuſtæ. ibid. 3

Executor ad diſtribuenda bona in cauſam piam, poteſt ea diſtribuere in liberandis carceratis ad pœnam

Digitized by Google

nam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis. 322.2

Exemplum.

Exemplum ſcripturæ ex temporis antiquitate non ſit ſolemne, niſi illa exceſſerit centum annos. 116.2

Exemptus.

Exemptus non poteſt ſine licentia Papæ, cui ſubditur, prorogare aliorum Iudicum iuriſdictioem. 39.3

Expenſas.

Expenſas ob contumaciam ſolutas non recuperat qui eas ſoluit. 256.3

Expoſitio.

Filij expoſiti, de quorum parentibus non conſtat, legitimi ſunt cenſendi. 217.2

Expoſiti an admittantur in collegiis, vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri. ibid.3

Expoſiti dicuntur ciues, & naturales illius loci in quo fuerunt expoſiti. ibid.4

Filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam licet parenti. 218.2

Exponens ſeptennio minorem filium, vel ſeruum, puniendus. ibid.3

Abiecti à patre vel domino poſt ſeptennium non expoſiti, ſed pro derelictis habiti dicuntur. ibid.4

Patriam poteſtatem amittunt parentes filios exponentes exponique conſentientes. ibid.5

Expreſſio.

Expreſſio facta ſub inuolucro verborum reſcriptum vitiat. 519.3

F

Factum.

FActum, & ea, quæ in facto conſiſtunt, litigantes per ſe & nomine ſuo, non verò per Aduocatos proponi debent. 74.1

Facultas.

Facultas generalis cum expreſſione aliquorum caſuum, non comprehendit maiora quàm in ipſo mandato continentur. 292.

Famulus.

Famulos improbos, & malæ vitæ qui retinuerint, poſſunt pro eorum delicti puniri. 212.1

Fatale.

Fatale primum & ſecundum ſi eſſet lapſum, tertium competit per reſtitutionem in integrum paupertatis intuitu. 139.1

Febrùatio.

Febrùationes apud Gentes quæ. 345.4

Febrùationes antiquæ cardinalibus dederunt originem. 346.8

Feudum.

Feudi dominus eſt Iudex competens vbi ſuper illud vertitur lis inter vaſſallos, nec alius Iudex adiri poteſt. 56.5

Feudo euicto contra dominum, feudatarius de euictione agere poteſt. 170.13

Feudum domino irrequiſito alienatum amittitur. 178.4

Feudum vacans ob culpam cum omnibus melioramentis liberè ad dominum remittitur, vt de eo pro libito diſponat. ibid.6

Feudum ob alienationem irrequiſito domino factum amittitur, & ad dominum liberè redit. ibidem.7

Intellige in feudo nouo, ſiue denuo acquiſitu ab alienante ibid.8

Feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factam. ibid.9

Fides.

Fides eſt dictorum, & conuentorum conſtantia. 126.5

Fides dicitur à fiendo, vt videlicet fiat quod fieri dictum eſt. 527.6

Differentia an ſit aliqua ſi dicatur in fide, aut per fidem. ibid.7

Fidem frangenti non debet fides obſeruari. 524.2

Fideiuſſor.

Fideiuſſorem inuenire difficile in quolibet reputatur, in paupere verò impoſſibile. 185.5

Fideiuſſorem quod debitor non inueniat, ſufficit probare per ipſius debitoris iuramentum, niſi creditor in eadem, vel maiori egeſtate ſit. ibid.7

Filia, Filiatio, & filius.

Filia vt exhæredari valeat, non ſufficit inuitis parentibus, aut indigno nubere, ſed requiritur vt turpiter viuat. 528.5

Filia maior 25. annis non poteſt à patre exhæredari ſi publica meretrix ſit. ibid.3

Filia gratis nihil accepto ſola dote contenta ſi renunciauit hæreditatibus parentum, an poſſit vti remedio *l.2. C. de reſcind. vendit.* ſi læſa ſit? oſtenditur. 562.13

Filia ſi modica contenta dote Religionem ingreditur, & renunciauit opulentiſſimæ hæreditati, an illa vel monaſterium poſſit intentare remedium *d.l.2.C.de reſcind. vendit.* oſtenditur. ibid.14

Filiam ſpuriam tenetur pater dotare. 205.4

Filiatio probatur ex confeſſione parentis ſeriosè facta. 551.1

Filiationis coniectura reſultabit ex nominatione, & tractatione fratrum, & conſanguineorum. ibid.2

Filius pauper patrem alere non tenetur. 585.9

Filius non tenetur credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe. 228.2

Filij Regum regni ſucceſſores puberes relicti, curatores an accipere teneantur, oſtenditur. 206.6

Filius ſpurius nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, aut alio contractu inter viuos quicquam præter alimenta à patre obtinere poteſt. ibid.

Filius naturalis in bonis parentum, an & quando ſuccedere poſſit, oſtenditur etiam de iure Regni Caſtellæ. ibid.7

Filij naturales, ſi præteriti ſint in teſtamento patris, qui filios legitimos non habet, an poſſint aliquid prætendere præter alimenta. ibid.8.9

Fiſcus.

Fiſcus quando eſt emptor, venditor litem contra eum eſſe motam ſcit, non tenetur eam denuntiare. 570.15.

Fiſcus poteſt ad ſuum Iudicem trahere actorem agentem contra emptorem ſuper re ab ipſo vendita. 575.26

Fœmina.

Fœmina fidelis cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire poteſt ea conditione, ſi fiat Chriſtianus. 300.2

Fœnerator.

Fœneratores ad exhibendum ſuarum Codices rationum cenſura Eccleſiaſtica ſunt compellendi. 279.1.

Fœtus.

Fœtus quandiu in vtero eſt baptizari non poteſt. 4.5.

Fornicarius.

Fornicarius neminem putat caſtum. 321.2

Fornicatio.

Fornicationis ob cauſam vir ab vxore diuertens,

aliam vxorem ſuperſtite adultera accipere non poteſt. 348.1
Fornicanti ex ignorantia cum duabus ſororibus, poſt annos ſeptem coniugia non negari eſt teat.in præſenti. 351.1

Francia.

Francorum Rex oleo miraculoſo inungitur. 20.2
Francorum Rex eſt Canonicus Eccleſiæ S. Hilarij Pictauienſis, & Eccleſiæ Cenomanenſis,& Andegauenſis. ibid.5

Fructuarius.

Vide *Colonus.*

Fructus.

Fructus pignoris lucro debitoris cedunt. 125.2
Fructus & redditus beneficiorum tantum æſtimari debent, quantum valent deductis oneribus. 248.2
Fructus beneficiorum ſunt qui ſuperſunt deductis oneribus, & impenſis. ibid.3
Fructus integri intelliguntur deductis oneribus ibidem.4
Fructus decimarum ex conceſſione Pontificis bene poſſunt cadere in laicos. 318.4

Furtum.

Furti tenetur vtens re ad alium vſum,quàm ad quem ſibi, commodata fuit. 155.10
Furtum committens paupertatis, miſetiæque ſuæ leuandæ cauſa, ea cuſatur. 218.1
Neceſſitate in eatrema exiſtens aliena furari,vel contrectari non dicitur. 219.2
Furti crimen ea cuſat neceſſitas famis. ibid.4
Furari credens modicum, ſi furatus fuerit multum, tenebitur non habito reſpectu ad intentionem,& igorantiam ſuam. 351.3

Futurum.

Futurorum cognitio duplex eſt. 344.5
Futura ea præteritis coniicientes iudicamus. ibid.12
Vide *Dæmon.*

G.

Gabella.

GAbellarum & regiorum redditnum Regi pertinentium in conductione, locum non habet remedium *l.2.C.de reſcind.vend.* 163.19
Garzonus apothecæ cum certo ſalario; ſi poſt ea effectus tabellio plura inſtrumenta confecit pro apotheca, garzoni & Notarij ſalarium habere debet. 160.10

Generalitas

Generalitas obſcuritatem parit. 119.4

Geomantia.

Geomantia prohibetur vt hæretica, falſa, & ſcandaloſa. 341.12

Gladius.

Gladius temporalis vltra ſpiritualem an ſit in Eccleſia. 281.2

Gratia.

Gratia cauſatur in perſona contrahentis matrimonium, non in procuratore. 252.8

Grus.

Grues concordiam exercent inter quas nullus eſt primatus. 216.4

H.

Hæreditas.

HÆreditatis in diuiſione facta inter cohæredes ei,qui lædit, datur electio, vel ſupplendi id, quod deeſt cohæredi, & in quo læſus reperitur, vel quod iterum diuiſio fiat, niſi interueniat læſio enormiſſima. 166.2

Hæreticale.

Hæreticalia ſunt magica omnia in quibus dæmonibus funeſta offeruntur ſacrificia. 265.2
Hæreticale & ſi Hoſtiæ conſecratæ, vel aliarum rerum ſacrarum interueniat abuſus. 266.3
Hæreticalia ſunt omnia illa, quæ fiunt ab hæretico, vel mago. ibid.5

Hæreticus.

Hæreticorum pœnas non incurrit ille, qui errorem contra fidem etiam poſitiuum dummodo ea ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo. 27.1
Hæreticus eſt, qui ſanctiſſimam Hoſtiam maleficiis præſertim amatoriis immiſcet. 266.11
Vide *Abiuratio.*

Hierarchia.

Hierarchia Eccleſiaſtica inſtar cœleſtis ordinatur. 309.7

Heremias.

Heremias Propheta poſtquam mortuus fuit, Iudæ apparuit. 324.5

S. Hieronymus.

Hieronymo magis quàm Auguſtino creditur in interpretatione SS.Scripturarum. 293.2
Hieronymo in hiſtoriis & tranſlatoribus magis creditur quàm aliis. ibid.3

Hiſtorici libri.

Hiſtoricis libris fides omnino adhibenda, & quando 212.3

Hiſpania.

Hiſpaniæ Reges nullum ſuperiorem neque etiam Imperatorem in temporalibus recognoſcunt. 304.1
Hiſpaniæ Reges Gothorum temporibus innungebantur. 20.3
Hiſpaniarum Reges habent Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Ligionenſi. 20.6
Hiſpani dicunt *dias Aziages* quaſi Ægyptiacos. 347.8

Homo.

Homines in quibus caſibus ligati poſſint vt mulieribus reddantur inutiles. 208.3
Homo qui non vult eſſe in ciuili ſocietate aut Deus, aut beſtia. 309.4
Homo animal ſociabile. ibid.5

Hydromantia.

Hydromantia, quæ ex aqua captabatur, prohibetur vt hæretica. 342.13

Hypotheca.

Hypotheca competit in bonis Prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſiæ. 181.1

I.

Ianuarius.

IAnuarij Kalendis comeſſationes, cantus, & bona verba fieri prohibentur. 345.1
Ianuarij prima dies auſpicialis dictus eſt. ibid.2
Ianuarij Kalendarum lætitia hodie quare? 345.7
Vide *Kalendæ.*

Ignorantia.

Ignorantia in iis, qui fidei ſunt,non excuſat, niſi in ruſtico, & omnino ignaro. 216.3
Ignorantia craſſa circa mala prouenientia ex actione illicita minuere voluntarium. 314.2
Ignorantia etiam probabilis nihil prodeſt ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis. 359.1

Illite

Illiteratura.

Illiteratura totalis, & omnimoda requiritur ad inducendam inhabilitatem ad Ordines & beneficia. 297.1

Immunitas.

Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio clericorum à ſæcularium Principum Iuriſdictione tam quoad perſonas, quàm quoad bona eſt de iure diuino. 6.12

Eccleſiæ tectum gaudet immunitatis priuilegio. 199.1

Immunitatis priuilegio gaudet qui pedem, vel manum in Eccleſia, vel cœmeterio habet. ibid.2

Immunitate Eccleſiæ gaudet ille qui parietem ipſius Eccleſiæ partis exterioris tetigerit. 200.3

Aër ipſi cœmeterio reſpondens gaudet priuilegio immunitatis. ibid.4

Immunitatis Eccleſiaſticæ defenſio commendatur. 310.3

Immunitas 40. vel 30. paſſuum non ſeruatur de conſuetudine. 329.3

Immunitati vltra cœmeterium iam hodie nullum ſpatium cedit. ibid.4

Impeditus.

Impedito non currit tempus. 151.1

Imperator.

Imperatores Romani poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe nunquam habuerunt. 305.2

Imperium.

Imperium attenta ſua origine non à Sede Apoſt. ſed à Deo eſt. 18.3

Imperium eſt indiuiſiblo, & monſtruoſum eſſet ſi Regnum habere duo capita. 132.3

Vide *Regnum.*

Impotentia.

Impotentia correſpectiua ſimul & perpetua poteſt eſſe. 208.2

Impotentiam correſpectiuam quando dicatur habere vir, oſtenditur. ibid.2

Impotentia reſpectiua quando datur? ibid.2

Impotentia quomodo ſe habeat. 349.

Impubes.

Impubes puer præcipuè ſi non ſit doli capax occidens non contrahit irregularitatem. 223.1

Impuberum 14. annorum peccata, qui muliebria patiuntur, reſeruationibus Epiſcoporum non ſubduntur. ibid.6

Impuberes qui dicantur, oſtenditur. 240.4

Impuberum teſtimonia fidem faciunt vbi veritas aliter, haberi non poteſt. 315.6

Impunitus.

Sanctius & ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis quàm innocentem damnare. 121.3

Tà, *in ore duorum,* &c. non conſtituunt nouum aliquod, ſeu Euangelicùm præceptum, ſed tantummodo referuntur tanquam iudiciale illud ſcriptum in lege veteri iuxta vim, quam tunc temporis habebat. 114.10

Tà *in ore duorum vel trium ſtat omne verbum*, declarantur. 115.11

Incontinentia.

Incontinentia in ſexagenario non præſumitur. 194.3

Incorrigibilis.

Incorrigibilis quis dicatur? 61.1

Incorrectus, & incorrigibilis an differant? 61.2

Incorrigibilis verè & propriè quis dicatur. ibid.3

Conſtitutio agens de incorrigibili, intelligenda de illo, qui abſolutè, ſimpliciter, & iuxta proprietatem verbi talis dicitur, ibid.6

Incorrigibilis delinquens abſque vlla traditione, vel degradatione, dimittitur vt ſeculari poteſtate comprimatur. 63....

Indecentia.

Indecentia an ſit vt laici poſſint eſſe arbitri in cauſis ſpiritualibus. 38.5

Indicus.

Indicus homo trecentos & triginta quinque vixit annos. 194.4

Indigena.

Indigenæ forenſibus præferendi in prouiſionibus Parochiarum Eccleſiarum. 301.1

Indigenæ inducuntur facilius ad reſidentiam quàm extranei. 303.9

Indigena magis quàm extraneus præſumitur diligere patriam, & Eccleſiam in qua eſt enutritus. ibidem. 11

Indigenæ magis quàm extranei amantur, & coluntur à populo. idid.12

Indigena idoneus aptior, & melior eſt ad beneficium Curatum ſuæ patriæ. 304.14

Indultum

Vide *Lex.*

Infamia.

Infamia incurritur ipſo iure propter periurium. 127.4

Infames infamia canonica notati, quæ ex lethali culpa contrahitur, à teſtimonio repelluntur. 134.1

Infans.

Infans, vel pupillus ſi ſcienter à Principe delegatus nominetur, tunc habitu iuriſdictionem illi delegaſſe videtur. 25.3

Infans doli capax poteſt ex delicto puniri ſi proximus ſit pubertati. 223.1

Infantes excommunicari non poſſunt. 224.4

Infantes Iudæorum, ſicut adulti, non ſunt per vim ad fidem trahendi. 348

Infantes vnius diei an & quomodo peccandi ſint capaces. 352.1

Infantia tam in viris quàm in fœminis terminatur ſeptimo anno expleto. 217.1

Infidelis.

Vide *Iudaus.*

Ingratitudo.

Ingratitudinis in deteſtationem qui ſcripſerint referuntur. 185.2

Ingratitudo diſplicet Deo, & dicitur hoſtis gratiæ, & inimica ſalutis. ibid.3

Inhabilitas.

Inhabilitas non tollitur, nec ſuppletur ex mixtura alterius habilis & capacis. 41.2

Inimicus.

Inimicus offenſus, qui fideiuſſorem non inuenit, poteſt relaxari cum cautione iuratoria de non offendendo. 99.2

Maximè cùm pauper bonæ conditionis, ac famæ ſit. ibid.3

Iniuria.

Iniuriatus & malo, aut damno aliquo affectus, tenetur ſic peccantem contra ſe corripere. 69.3

Iniuſtitia.

Iniuſtitias propter, & peccata transfert Regna de gente in gentem. 289.6

Inops.

Inops quis. 194.2

Inquilinus.

Inquilino qui domum propter peſtem, aut bellum deſiit habitare, facienda eſt remiſſio mercedis pro rata temporis. 173.2

Index Rerum,

Inquiſitio, & Inquiſitor.

Inquiſitionis Officium committi non debet niſi attingenti quadrageſimum annum. 278.1

Ex moderniori Pontificio Decreto hodie ſufficit attigiſſe trigeſimum annum. ibid.2

Ætas triginta annorum ad Inquiſitores neceſſaria pro Commiſſariis requiritur. ibid.3

Inquiſitores contra hæreticam prauitatem hodie magis pro ordinariis, quàm pro delegatis ſunt exiſtimandi. 24.3

Inquiſitores litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes edere tenentur. ibid.4

Inquiſitores Apoſt. in Regnis Portugalliæ, Aragoniæ, & Valentiæ ſimoniæ crimen punire poſſunt 84.8

Inquiſitores contra hæreticam prauitatem procedunt contra Magos Sacramentis abutentes. 266.9

Inſons.

Inſontes punire à diuina miſericordia alienum eſt. 353.3

Inſtitutum.

Inſtituta antiqua rationabiliter ordinata impoſterum obſeruanda. 339.1

Inſtrumentum.

Inſtrumentum procuratorium ex longinqua regione allatum quando præſumatur à Notario confectum. 33.9

Comprobatio & recognitio inſtrumenti ex longinqua regione allati an ſit neceſſaria. ibidem.9

Inſtrumentum quando ſit legale vt illi fides adhiberi poſſit? 34.11

Inſtrumentum præſumitur & habetur pro legali quando pars aduerſa tempore citationis non opponit contra illud. ibid.13

Inſtrumentum mandati procuratorij non probatur ex eo quòd tabellio atteſtetur coram ipſo fuiſſe confectum. 61.4

Inſtrumenta, qui ratione officij conficiunt, ea edere tenentur. 108.9

Inſtrumenta quoad proprietatem communia reus edere compellitur. 109.15

Inſtrumenta communia ratione vtilitatis edere reus actori non tenetur. ibid.17

Inſtrumentorum appellatione contineri teſtes. 116.1

Inſtrumenti exemplum non ſolemniter ſumptum fidem non facit abſque originali. ibid.1

Inſtrumenta ſi exemplentur in partibus virtute litterarum compulſoriarum, an ſufficiat citati procuratorem in Curia. 119.6

Intereſſe.

Intereſſe quando debeatur non ſolito negotiati. 221.6

Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis quando abſque vſurarum labe vltra ſortem exigi poſſit? 222.1

Interpretatio.

Interpretatio vbi ſimpliciter prohibetur, prohibita cenſetur generalis extrinſeca, vel quæ hominis interpretatio non dicitur, non verò magiſtralis, ſeu legalis. 66.3

Irregularitas.

Irregularitas omnis an tollatur per profeſſionem in Religione approbata? 77.5

Irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa. 224.2

Iudæus.

Eccleſia in Iudæos circa quæ poteſtatem habeat 279.2

Iudæus an ſub hac Clementina contineatur? oſtenditur. ibid.4

Iudæi, vel infideles, an & quando poſſint à Chriſtianis principibus expelli & bonis priuari oſtenditur. 336.1

Iudæorum & Maurorum expulſio ab Hiſpania à Ferdinando & Eliſabetha Hiſpaniarum Regibus quare facta. 337.2

Iudæi an, & quibus caſibus per Inquiſitores puniri valeant? ibid.3

Vide *Maurus.*

Iudex.

Iudices delegati litteras ſuæ commiſſionis quando edere teneantur, oſtenditur. 23.5

Iudices Conſeruatores litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundandam edere tenentur. 24.2

Iudices Eccleſiaſtici poſſunt cenſuris, & aliis pœnis arbitrariis ſeculares compellere ad auxilij brachij ſecularis exhibitionem. 26.6

Iudex laicus quando poſſit cogi auxilium brachij ſecularis impartiri in delictis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis. 29.13

Iudex ſecularis non tenetur impartiri Eccleſiaſtico auxilium ſuum vbi aliàs conſtaret de iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ. ibid.14

Vel vbi fuerit à ſententia Iudicis Eccleſiaſtici auxilium requirentis appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum. ibid.15

Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata. ibid.16

Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debent. ibid.17

Iudex eccleſiaſticus vtpote excellentiore vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, non ita ſecularis eccleſiaſticum. 30.18

Iudicum diſtinctio refertur. 51.3

Iudices omnino competentes ſunt illi, qui attento iure abſque vlla prorogatione, vel conſenſu litigantium adiri poſſunt. 52.4

Iudices omnino incompetentes ſunt illi, qui attento iure, nec etiam de conſenſu litigantium competentes ſunt, aut prorogari poſſunt. ibid 5

Iudices incompetentes, ſed non ſimpliciter, ſunt omnes illi, qui ex partium conſenſu competentes effici poſſunt. ibid.6

Quid ſi Iudices eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur. 40.15

Iudex aliàs incompetens quando fiat competens per confeſſionem partis. 53.11

Iudex ex officio poteſt & debet prouidere vt in iudicio interueniant omnes ſolemnitates, & requiſita neceſſaria. 61.1

Iudex ex officio poteſt videre de viribus mandati, & Procuratorem ſine illo agentem repellere. ibidem 3

Iudex ſententiam pro actore ferre poteſt ex cauſa ab eo probata, licèt alia in libello deducta fuerit, ſi procedat ſolâ facti veritate inſpecta. 75.3

Iudex alias competens poteſt vt ſuſpectus recuſari ex eo quòd habeat cauſam ſimilem. 78.5

Iudex nimis fauorabilis vni parti, ſuſpectus eſt alteri. ibid.2

Iudex in cauſa quam vt priuatus habet, æquum putat id, quod in ea petit aut prætendit litigans. ibid 4

Iudices ſi de cauſa principali, & de exceptionibus ſimul cognoſcunt, vel aliàs ſi ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata teſtes recipiunt, licitè ab eis appellatur. 79.5

Iudices pronuntiare debent ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt

pediunt litis ingreſſum. ibid.2

Iudex quoties non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotiô ſprincipali,licitè ad eo appellatur. ibid.3

Iudex eccleſiaſticus adiri poteſt ob negligentiam Iudicis ſecularis in adminiſtranda Iuſtitia. 86.1

In Iudicem conſentire, & poſtea eum ſuſpectum allegare non licet. 136.3

Iudex delegatus non aliter acquirit iuriſdictionis exercitium, niſi priùs oſtenſis ſuæ delegationis litteris. 139.1

Iudex ex officio publicum excommunicatum repellere debet. 258.4

Iudex vnius territorij, an & quando poſſit citare in territorio alterius, quæſtio propoſita. 273.1

Iudex in alieno territorio ſubditum ſuum per ſe, aut per nuntium poteſt citare abſque eo quod litteræ ſubſidiales Iudici alterius territorij dentur. ibidem 4

Contrarium verius. ibid.5

Iudices ſimilis fori, diuerſo tamen territorio degentes, litteris requiſitoriis vtuntur ad executionem ſuarum ſententiarum. 273.7

Iudex requiſitus pro rei remiſſione non præmiſſa cauſæ cognitione, vel ſaltim ſummaria informatione illum remittere non tenetur. 374.8

Iudex requiſitus debet inſpicere delictum, proceſſum, & acta, & non debet credere ſimplici ſententiæ in criminalibus. 274.10

Iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de poſſeſſione rei ſpiritualis. 318.1

Suſpectus an ſit auctor alicuius libri, qui vt Iudex cognoſcere debet de cauſa in qua diſputatur dubium in eo diuiſum. 336.1

Iudici, qui compoſuit librum, impedimento eſſe non poteſt ad iudicandum ſuper articulis, quos in eodem reſoluit. ibid.2

Iudicium.

Iudicium à citatione incipit. 22.2

Iudicium mixtum quod dicatur? 34.2

Iudiciorũ nomine in hac regula quæ veniant. 269.2

Iuramentum.

Iuramenti vinculo non tenetur qui promiſit ſi alter ex parte ſua non adimpleuit. 124.1

Iuramentum de Iure Digeſtorum & Codicis olim acceſſionis vice fungebatur. ibid.2

Iuramentum quando cœpit obligare, licèt actus non valeret. ibid.3

Iuramento promiſſorio ineſt aſſertorium. ibid.4

Iuramentum nihil aliud eſt quàm probatio. 125.5

Iuramentum de ſoluendis vſuris cur valeat, cùm tamen vſurarum promiſſio non valeat. ibid.6

Iuramentum de ſoluendis vſuris quomodo valeat ſi peccati nutritiuum eſt. ibid.7

Iuramentum non eſt dicere, per fidem meam, abſolutè loquendo. 126.3

Iuramentum eſt ſi dicatur in fide Dei, vel Chriſti, vel Chriſtiana. 127.9

Iuramentum de genere eſt probationis. 131.5

Iuramentum promiſſorium non eſt ſine aſſertorio. ibid.6

Iuramentum facit valere actum eo modo, quo poteſt, remiſſiuè. ibid.7

Iuramentum ſuper actu à lege prohibito principaliter in fauorem priuatum, ſecundario in fauorem publicum præſtitum obſeruari debet, abſque vi, dolo aut tertij preiudicio fiat. ibid.8

Iuramentum litis deciſorium nec recuſari, nec referri poteſt ſi à Iudice ſit delatum, ſecus ſi à parte. 133.1

Iuramentum ſuppletorium à Iudice delatum ad conficiendam integram probationem, non poteſt à parte recuſari. ibid.2

Iuramentum ſubire recuſans an pro confeſſo habeatur. ibid.3

Iuramentum obligationem parit, quæ verborum non tam ſolemnitate, quam Religione contrahitur. ibid.4

Iuramentum ſemel præſtitum non augetur, vel minuitur vltra effectum naturalem, quem habet. ibid.6

Iuramentum nihil aliud quàm probatio eſt. ibid.9

Iuramentum in ſupplementum probationis ſemiplenè probanti in cauſa matrimoniali non deferendum, ſecundùm vnam ſententiam. 193.1

Iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferendum, ſecundùm aliorum ſententiam. ibidem.3

Tertia opinio diſtinguit an petens iuramentum ſuppletorium nitatur pro matrimonio, aut contra matrimonium. ibid.4

Aliter diſtinguunt alij inter caſum, in quo ſolum adeſt ſemiplena probatio, & inter illum, in quo aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum eſt. 193.5

Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licet præmiſſum ſit, nihilominus reuocatio valet. 254.22

Iuramentum eſt Dei in teſtem aſſumptio. 331.1

Iuramentum poteſt ſolo intellectu ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari. ibid.2

Iuramentum ſi præſcribatur fieri tactis Euangeliis & Cruce, ſi hæc non tangantur, nullam habebit vim in foro externo. ibid.6

Iuramentum valet quod per lapidem præſtitum fuerit. 332.1

Iuramentum ex intentione eius, qui iurat, non eius cui iuratur, accipi oportet. 333.1

Iurare per lapidem vt ſic idololatria eſt. ibid.5

Iurare licet per creaturas non abſolutè ſpectatas, & à ſeipſis, ſed vt ad Deum relatas. ibid.6

Iuramentum eſt teſtimonium fidei, qua Deum Opt. Max. veritatis fontem profitemur. ibid.7

Iuriſdictio.

Iuriſdictio delegata odioſa eſt, ac proinde reſtringenda. 24.1

Iuriſdictio ordinariorum vt naturalis & fauorabilis amplianda. ibid.2

Iuriſdictio eccleſiaſtica inſtituta ad gubernandos Fideles ſecundùm legem Euangelicam. 26.4

Iuriſdictio in feudali cauſa domino feudi relinquenda, etiamſi contra perſonas eccleſiaſticas agatur. 56.2

Iuriſdictio Iudicis à quo ſuſpenditur per appellationem tàm quoad executionem ſententiæ, quàm quoad officium illius. 119.1

Iuriſdictio ex die, vel ſub conditione data ante aduentum diei, vel implementum conditionis non exiſtit actu. 247

Vide *Cauſa.*

Ius.

Ius municipale, ius peculiare. 1.3

Ius commune, & municipale, an, & in quo differant. ibid.4

In Iure nouum non eſt, vt in corpore Iuris inſerantur leges & priuilegia. 85.5

Iura quæ de ſigillo nullam faciunt mentionem quomodo intelligenda. 110.2

Ius relaxandi habens is & retinendi ius habere non ambigitur. 123.5

Iura,

Iura, quæ Regibus competunt in ſignum ſuperioritatis, impræſcriptibilia ſunt. 137.1
Ius Pontificium. quaſi quid diuinum dicitur. 288
Iura quæ de ſubiectione facta per Pontifices Imperatoribus loquuntur non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntate pendentem referenda ſunt, 305.2

Iuſpatronatus.

Iuriſpatronatus cauſa coram Iudice eccleſiaſtico agitanda. 49.1
Iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præparatorium, & antecedens ordinatur ad ſpiritualia. 50.3
Iuſpatronatus ex natura ſua & per ſe temporale. ibidem 6
Iuſpatronatus annexum, & coniunctum ſpiritualibus cur dicatur, oſtenditur. ibid.7
Iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum, ſed apud hæredem remanet. 195.2
Iupatronatus qui non perdit per confiſcationem Iudicis ſecularis. 274.11
Iuſpatronatus annexum villæ vniuerſitati, &c per ſententiam Iudicis ſecularis tranſit in fiſcum, in quem tranſit villa, vniuerſitas, &c. 274.13
Iuſpatronatus quod de per ſe, & principaliter ſubſiſtit, & non eſt vnitum, ſeu annexum, non tranſit in fiſcum per ſententiam Iudicis ſecularis confiſcantem. ibid.14

Iuſtitia.

Iuſtitiæ defectus in eccleſiaſtico Iudice ſufficit vt ad eccleſiaſticum competentem ſuperiorem recurratur. 77.2

Iuuenis, & Iuuentus.

Iuuenis ſi ſciat legere, & ſpes ſit quòd diſcat, non dicitur illiteratus omninò. 297.2
Iuuentus propria venatorum ætas. ibid.1

K

Kalendæ.

KAlendarum, præcipuè Ianuarij feſtiuitate apud Gentes maximè celebres. 345.3

L

Lactatio.

LActare filium nulli mulieri nec heroinæ dedecori eſſe poteſt. 290.1

Læſio.

Remedium ſubueniendi læſo procedit in omnibus bonæ fidei contractibus. 160.2
Contractibus reciprocis ratio læſionis congruere non poteſt. ibid.3
Feudi in conceſſione locus eſt remedio læſionis vltra dimidiam quando conceditur ob pecuniam domino præſtandam. ibid.4
Læſionis remedio vltra dimidiam locus eſt in datione in ſolutum extraiudiciali. 161.5
In locatione etiam decimarum, aut vectigalium locum habet remedium læſionis vltra dimidiam. ibid.6

Laicus.

Laicus titulo locationis poteſt decimas exigere. 137.2
Laici ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitrij eſſe non poſſunt. 38.1
Laici per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publicæ Eccleſiaſtica negotia tractare non poſſunt. ibid. 2
Laici circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia poſſunt conſilium ſuum præſtare. 39.9
Laicus inſimul cum clerico poteſt eſſe arbiter in cauſa ſpirituali. 40.1
Laici non poſſunt Eccleſiaſtica negotia tractare, ſed ſolùm Prælatorum iudicio diſponi debent. 47.1
Laicus tractare eccleſiaſtica negotia prohibetur, quando velut Iudex & ſuperior in vim iuriſdictionis ea tractat, ſecus ſi miniſterialiter. ibid.2
Laicus etiam in ſpiritualibus Procurator conſtituitur ad vnum, vel etiam ad plura negotia ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium. ibid.3
Laicus iure & auctoritate legitimi ſuperioris eccleſiaſtici poteſt eccleſiaſtica negotia tractare. 48.9

Legatus.

Legatorum poteſtas reſtringenda. 24.3

Legitimatio.

Legitimatio perſonarum neceſſaria eſt etiam in cauſis ſummariis. & executiuis. 33.3
Legitimatio, quam ſubſequens matrimonium operatur, operatur veram & non fictam legitimationem. 209.4
Filij legitimi vbi vocantur ad maioratum abſque dubio ſuccedunt legitimati per ſubſequens matrimonium. ibid.5
Tà legitimi, & de legitimo matrimonio nati, ſunt ſy-[redacted]non yma. 210.6
Legitimati quando excluduntur, cenſentur excluſi legitimati per reſcriptum, & non per ſubſequens matrimonium. ibid.7

Lex.

Lex quomodo dicatur reſpicere futura, & non præterita. 2.1
Lex, aut indultum Principis an ſtare poſſit ſi tertio præiudicet. 3.7
Leges laicorum Eccleſias, & earum bona nullatenus ligant. 4.1
Nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem. ibid.2
Lex Ciuilis prohibens alienari bona immobilia in eccleſias, an ſit valida? 6.16
Lex nulla naturalis, aut diuina hodie obligans reperitur, quæ neceſſariò concludat non ſufficere vnicum teſtem, & ideo poteſt lex humana ex cauſa ſtatuere quòd vnus ſufficiat. 115.12
Legem Ciuilem quando irritare Pontifex poſſit? 131.3
Lex commiſſoria non eſt improbata generaliter, aut in venditione ſpecialiter, ſed tantum in pignoribus præcipuè ceſſante fraude. 108.8
Vide *Pactum.*

Liber.

Libri rationum à perſonis particularibus fabricati pro conſeruatione rei familiaris non ſunt ex obligatione edendi. 108.13
Libellus in actione reſciſſionis contractus ob læſionem vltra dimidiam quomodo formandus. 167.5

Libertas.

Libertas eccleſiaſtica in quibus caſibus offendatur, in quove conſiſtat, remiſſiuè. 265.11

Lis, & Lex.

Litigans cum alio cenſetur eius aduerſarius. 42.4
Litigans cum alio veluti inimicus recuſari poteſt. ibid.5
Litigans mecum recuſari à me poteſt ne in alia cauſa Iudex ſit. 97.1
Lite pendente ſuper ſeparatione thori, an potiùs vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud

Digitized by Google

apud honeſtas matronas, oſtenditur. 98.1
Legis præſumentis in foro poli nulla eſt poteſtas, ſi veritas pateat. 202.1
Lex an ſtatuta ſuper præſumpto quaſi comperto. 203.2
Lea ob duas cauſas præſnmere ſolet. ibid.3
Litigantibus duobus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, ad electionem aliam non eſt procedendum. 256.1
Lis ſuper titulo & quidem principaliter exigitur vt locus fiat deciſioni huius text. ibid.3
Litem fuiſſe iuſtam ſaltim coloratè ſufficit ad effectum regulæ. 257.8
Leges aptari debent iuxta regionum, quibus ſcribuntur, temperiem. 289.4
Leges qui facit, pari maieſtate legibus obtemperare decet. 292.3
Legum ſolemnibus ſolutum Principem aliqui creduot. ibid.4
Leges Ciuiles quando obtineant in foro Eccleſiaſtico. 294.1
Leges Ciuiles in ſpiritualibus parum, aut nihil poſſunt. ibid.2
Litteræ ſigillo Epiſcopi munitæ plenam faciunt probationem in iis, quæ ad eius officium ſpectant. 110.1

Loth.

Loth an neſciens cum filiabus coiërit? 324.2

Ludu.

Quæſita ea ludo non tenetur qui lucratus, reſtituere, niſi compellatur à Iudice. 224.1
Leges non reddunt irritum ludi contractum, nec efficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum. 225.3
Ludo ſe potiores partes habere certò ſciens, ſponſionem auget, an teneatur reſtituere? oſtenditur. 2.6.7
Luſor benè cautus perituſque an poſſit ab imperitiore lucrari? oſtenditur. ibid.8

M

Magiſtratus.

MAgiſtratus laicos poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, qui teneant, referuntur: ſed contrarium verius. 79.1

Maioratus.

Maioratus poſſeſſor ſcripturam fundationis edere ad petitionem alterius compellitur. 109.16
Maioratus per viam donationis facti inſtitutio poteſt reuocari ſi ingratitudo aduersùs inſtituentem ſit commiſſa. 185.4

Maiuma.

Maiuma feſta S. Crucis inuentionis feſtiua pietate purgata ſunt. 346.9

Maius menſis.

Maij menſis lætitiæ Maiumæ Deæ celebrantur. 345.5

Malefactor, & Maleficium.

Malefactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſunt. 82.1
Maleficium vt tollat non poteſt quis petere à malefico etiam parato. 207.3
Maleficium reſpectiuum ea quibus inducatur, remiſſiuè. 208.1
Malefico petere vt per alterum maleficium tollat maleficium, licitum non eſt. 331.1
Curati per alterum maleficium poſteà in dolores grauiſſimos, & ſæpè in morbos maiores incidunt. 332.2
Maleficio vti non licet etiam ad bonum finem. ibid.3
Malum non eſt præſumendum de illo qui benè viuit. 122.2

Mandatum.

Mandatum ſpeciale poſterius derogat priori reſcriptó generali ſecundum Ius commune obtento. 108.
Mandatum procuratorium non præſumitur. 33 6
Mandatum per Procuratorem debet præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione poſſit excuſari. ibid.7
Mandatum procuratorium probari poteſt per teſtes ſicut per inſtrumentum. 34.14
Mandatum ex ſui natura ſtricti iuris eſt, & eius finea excedi non poſſunt. 249.1
Mandatum in quo adeſt clauſ. *Et ad omnia ea negotia & lites quas habeo, & habere ſpero*, non extenditur ad lites, ſeu cauſas futuras, niſi cauſæ futuræ ortum habeant ea negotiis de præſenti. 250.3
Mandatum procuræ conceſſum alicui ad exigendum pecunias extantes penes inquilinos, non extenditur ad pecunias exactas per alios. ibid.4
Mandatum conceſſum contrà Titium, aut aliam perſonam, non comprehendit vniuerſitatem, vel collegium. ibid.5
Maudatum ad matrimonium contrahendum debet eſſe ſpeciale. 251.1
Mandata duo ſi dentur ad contrahendum cum diuerſis, ſi contrahatur cum ſecunda, an matrimonium ſit validum? oſtenditur. 254.17.
Mandatum procuræ licet ſit iuramento vallatum reuocari poteſt. 255.23

Manutentio.

Manutentio an & quando detur ex poſſeſſione habita in re, quæ mutauit formam? 189 7

Manus.

Manus deoſculandas tradere mulieribus Religioſis non licet, maximè iuuenibus. 279.2

Maritus.

Maritus præſtando cautionem iuratoriam ſatisfacit ſi ob paupertatem ſuam cauere non poteſt, de non offendendo vxorem. 99.1
Marito cum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, credendum non eſt, ſi vxor contrarium probauerit. 110.1
Maritus quamuis ex vi iuramenti non poſſit vxorem adulteram ciuiliter accuſare, ad ſuam priuatam vtilitatem; poterit tamen criminalem accuſationem contra eam inſtituere ad publicam vindictam. 129.4
Maritus ſi noluerit accuſare vxorem adulteram, vel ab accuſatione criminali deſiſteret, nullum peccatum incurrit. ibid.5
Maritus propter ignorantiam excuſatur ab inceſtu. 331.5
Cognoſcens aliquam conſanguineam, aut affinem ignorans probabiliter illam eſſe talem, quamuis peccet peccato fornicationis, non tamen peccat peccato inceſtus. ibid.6

Martyr.

Martyrum natalia vnde originem ſumpſerint. 346.11

Maſculus.

Maſculus quadrageſimo die, & 90. fœmina animam rationalem ſuſcipit. 289.6

Mater.

Mater ſiue legitima ſiue alia, tenetur partum lactare,

& nutrire quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis qua ablactari poſſit. 205.1
Mater licet teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros tamen ſumptus etiam intra id tempus pater facere tenetur. ibid.2
Mater à lactationis onere excuſatur vbi ipſa adeò pauper exiſteret, vt propria induſtria victum quæreret, vel ſi vberum ſiccitate laboraret. ibidem 3
Mater ſi ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe, tenetur in foro conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia. 228.5
Matris in vtero qui eſt, quaſi vnum quid cum illa per colligationem fit. 357.1

Matrimonium.

Matrimonialis cauſa eſt grauis,& ardua. 192.2
Matrimonium lite pendente valet. 201
Matrimonium articulo mortis contractum validum eſt. 209.2
Matrimonium operatur retrotractionem legitimitatis ad diem natiuitatis. ibid.5
Matrimonium virtute generalis mandati celebratum, ſi adſit aliud mandatum ſpeciale ad contrahendum cum eadem, quæ illius ignara fuit, an conualidetur? 252.2
Matrimonium ex defectu legitimi conſenſus in vtroque coniuge, an poſſit ex poſtfacto conualidari ob legitimum vnius conſenſum. ibid.3
Matrimonium per procuratorem contractum validum eſt non tantùm in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti. ibid.6
Matrimonium contrahens per procuratorem peccabit mort. ſi eo tempore, quo per procuratorem ipſius nomine matrimonium contrahitur, non ſit in gratia. ibid.9
Matrimonium per procuratorem contractum Sacramentum eſt. 252.20
Matrimonium per procuratorem contractum eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoret. ibid.14
Etiam in foro exteriori. ibid 15
Matrimonium à procuratore contractum erit validum etiamſi ſuperueniat furor in conſtituente mandatum ad contrahendum. 254.21
Matrimonij iugum fidelis cum infideli ducere non poteſt, ſi tamen contrahatur, nullo iure ſtare prohibetur. 348.1
Intellige dum non timeatur de alterius coniugis peruerſione. ibid.2

Mauri.

Mauros & Iudæos baptizatos in quibus caſibus expellere liceat, oſtenditur. 337.4
Vide *Iudæus.*

Medicus.

Medici gratis pauperes curare debent. 307.2
Concurrente opportunitate locorum, temporum, & rerum. 308.2
Medicus recuſans pauperes curare, à Iudice poterit officio priuari. ibid.3

Medium.

Medium deflorandi fœminam artificio aliquo an ſit licitum? 208.3

Melioramenta.

Meliotamenta in re vendita penes emptorem facta ſoluere tenetur venditor. 163.22
Meliotamenta in re emphyteutica facta non recuperat ab emphyteuſi cadens ob non ſolutum canonem, ſed ad dominum pertinent, ſecus ſi abſque culpa cadat. 176.5
Meliotamenta in re emphyteutica de mandato, vel conſenſu domini facta tenetur ipſe dominus ſoluere, quamuis pauper ſit. ibid.7
Meliotamenta quando dominus ob paupertatem ſoluere nequit, qualiter illa tollere debet, qui fecit, oſtenditur. ibid.8

Mercator.

Mercatores huius temporis ſuorum librorum rationes edere tenentur. 198.10
Mercatori mutuanti ſolito negotiari debetur intereſſe rationis ſolius moræ. 221.8

Merces.

Mercedis, ſeu penſionis remiſſio ceſſat quoties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem acciderit. 374.8

Meritum.

Merita quando ſunt æqualia, Epiſcopus ex duobus æqualiter præſentatis illum inſtituet quem voluerit. 307.3

Merx.

Mercium in aſſecurationibus habet locum remedium *l.2. C.de reſcind.vend.* 161.8

Metus.

Proteſtatio multum adiuuat ad probationem metus. 35.1
Metum non probat proteſtatio, niſi & alia concurrant. ibid.2
Metum allegans neceſſariò illum probare tenetur. ibid.3
Metus reuerentialis per ſe ſolum non eſt ſufficiens ad reſcindendos contractus ſimili metu initos. 36
Metus qualis iuſtus, & ſufficiens ad reſciſſionem actuum, ſeu contractuum, relinquitur iudicis arbitrio. ibid.1
Iudex vt poſſit arbitrari qualis ſit ſufficiens metus, debet conſiderare perſonæ metum paſſæ qualitatem. ibid.2
Perſonam incutientis metum debet Iudex proſpicere, vt iudicare poſſit, an ſit ſufficiens. 37.3

Miles.

Milites qui priuata auctoritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt, tenentur ad reſtitutionem. 334.7

Minor.

Minoris de punitione quando agitur, hæc duo ſimul requiruntur, quod doli capax, & proximus pubertati ſit. 223.2
Minores in cauſis beneficialibus, & momentaneæ poſſeſſionis in procuratores eligi,& iudicio comparere poſſunt. 250.2

Miſſa.

Miſſæ celebratio ante auroram. 353
Miſſam audiendi præcepto quis ſatisfacit illam audiendo ab Euangelio vſque ad finem. 354.1
Miſſæ præcepto ſatisfacit qui poſt Epiſtolam, aut Euangelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit. ibid.2
Miſſarum duarum duas dimidietatea audiens an præcepto audiendi Miſſam ſatisfaciat? ibid.3
Miſſæ priuatæ in Sabbato ſancto celebrari poſſunt, maximè legitima exiſtente cauſa, vel vbi conſuetudo circa hoc extiterit. 355.1
Miſſæ priuatæ celebrari poſſunt in feria quinta in Cœna Domini. 356.2

Monachus.

Monachus etiam coram iudice laico pro monaſterij ſui neceſſitate poſtulare poteſt. 52.1
Monachi comparere non valent in iudicio abſque ſui Prælati licentia, vel mandato. 61.2
Monachus teſtari non poteſt. 186.1
Monachus litigans cum Abbate, vel eum accuſans à

mona

monaſterio ad viuendum, & ad litigandum ſumptus conſequi debet. 213.1

Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi monaſterio iniuſtè expellatur, ſumptus conſequi debet. ibidem.

Alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrum paſſo ſubminiſtrandi ſunt. ibid.3

Etiamſi bona ſint ob delictum ſequeſtrata. ibid.4

Monaſterium.

Monaſterium ſi paupertate prematur, abſque ſimoniæ labe poterit cum ingredientibus de ſubſtentatione paciſci. 215.2

Morbus.

Morbi qualiter à dæmone inferri poſſint. 344.10

Mors.

Mors propter peccatum hominibus contingit. 353.2

Mortuus ille præſumitur qui iam natus eſt centum retro annis. 314.5

Mos.

Mos eſt longa conſuetudo de motibus tantummodo tracta. 286.1

Mos frequentiam ſignificat, & multiplicationem in actibus. ibid.3

Mores aliquando diſtributiuè, aliquando collectiuè ſumuntur. ibid.4

Mulier.

Mulier nupta, quæ virum inutilem habet, priuilegiis viduarum gaudet. 18.1

Luxurioſè viuere quando dicatur mulier. 128.2

Mulierum tactus impudicus condemnatur. 299.1

Mutuum.

Mutui verſio in vtilitatem Eccleſiæ quibus modis, & coniecturis probetur, remiſſiuè. 184.3

Non poteſt aliquid pretio æſtimabile extra mutuum exigi. 221.6

Mutuans propter onus, quod ſuſtinet in numeranda pecunia, vel in metiendo triticum, non poteſt vltra ſortem quicquam recipere. ibid.7

N

Narratio.

NArratio debet fieri in ſpecie, & non in genere vbi requiritur notabilis expreſſio, quæ retardare poſſet Principem a concedendo. 119.2

Neceſſitas.

Neceſſitas & paupertas laborantem in diebus Dominicis excuſat. 93.1

Neceſſitas à periurio excuſat. 128.6

Niſi difficult..s, ſeu impotentia ſeruandi iuramentum iurantis culpa fuerit cauſata. ibid.7

Neceſſitas propria propter quam poteſt conductor è domo ſua inquilinum expellere, quæ dicatur, oſtenditur. 174.9

Neceſſitas publica non tribuit iuriſdictionem laico vt ſtatuat contra non ſubditos. 264.9

Negligentia.

Negligentia minima eſt quando quis adeò eſt negligens, aut ingenij, vel negotiorum expers, vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat, quam communiter ſolent adhibere homines illius artis & profeſſionis. 154 5

Negotium.

Negotia, quæ legibus certa & determinata non ſunt, vbi ſuccedunt, arbitrio ipſorum iudicum relinquuntur. 214

Negotia mandatum ſpeciale depoſcentia quæ ſint? 250.2

Nobilitas.

Nobilitatis priuilegio an poſſint nobiles renunciare. 87.4

Nobilitati multum deferendum. 150.2

Nobilis nullus præſumitur prodeſſe ſuum Principem. ibid.3

Nobilitatis proprium eſt fidem non frangere, ſed conſeruare. ibid 4

Delictum committere poſſe nunquam ſuſpicatur de nobili. ibid 5

Nobiles ſunt præferendi plebeis in quibuſcumque actibus. 171.7

Nobilitati multum deferendum. 299 1

Nobilitatis fidelitas eſt proprium attributum. ibid.2

Nobilitatis proprium eſt fidem conſeruare. ibid.3

Delictum committere nunquam ſuſpicari poteſt de nobili. ibid.4

Nominatio.

Vide *Tractatus.*

Notarius.

Notarij & tabelliones eſſe poſſunt laici apud eccleſiaſticum forum in ſpiritualibus, & eccleſiaſticis cauſis. 47.6

Notorium.

Notorium indiget declaratione Iudicis. 11.3

Nouitas.

Nouitas vitanda. 339.2

Nouum omne, & incognitum quod eſt, vitandum eſt. ibid.3

O

Obligatio.

OBligatio ex iuramento ſoli Deo adquiritur 123.6

Obreptio.

Obreptionis doloſæ cognitio penes quem. 12

Obreptio nocet ipſo iure in ſcriptis ad beneficia, & in reſcriptis ad lites ope exceptionis. ibid.3

Obreptio an differat à ſubreptione. 13.10

Obſtetrix.

Vide *Baptiſmus.*

Officialis.

Officialium duorum loco ſi poſitus ſit vnus officialis, habebit vtriuſque ſalarium. 359.2

Officialis ſalariatus per ciuitatem, ſi pro ſeruitio ciuitatis mittatur ad Regem extra prouinciam, debet habere aliud ſalarium pro illo acceſſu. 360.13

Officium.

Officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur, quamvis in titulo non exprimantur. 30.1

Officia Reipub. nimium indebitè inhiantes peccant mort. 360.3

Officia duo habens, quorum cuilibet competit indultum licentiandi vnum ſuper delatione armorum, poterit licentiare duos. 360.12

Officium quod habet certum ſalarium, ſi inter [illegible] diuidatur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium, ibid.13

Officia diſtincta qui habuerit cum diſtincto [illegible] vicem duorum ſuſtinet. ibid.[illegible]

Omphalomanteia.

Omphalomanteia quæ? 343 25

Onomanteia.

Onomanteia quæ? 342.19

Onus.

Onera deduci debent in computando valore beneficij. 248.1

Index Rerum,

Opinio.

Opinio quæ præualere debet quando SS. Patres inter ſe contrarij ſunt. 285. 4.

Optio.

Eccleſias duas habens non poteſt vtraque, vel altera præciſè eiici, ſed in òptione eius eſt, vnam quam valit retinere. 148 2

Optionem retinendi vnam ex duabus Eccleſiis per anteriores Canones permiſſam, & ab vtroque Concilio Lateranenſ. ſublatam qui teneant. ibidem 2

Ordo.

Ordo concordiam alit & fouet. 309.3

Ordo eſt de conſeruatione vniuerſi. ibid.6

Originarius.

Originarius præſumitur ſcire mores, & conſuetudines patriæ ſuæ. 303.10

Oriundus.

Oriundus non oriundo, & diœceſanus non diœceſano cæteris paribus præferendus. 302.3

Otium.

Otium vitiis, turpitudinibuſque occaſionem præbet. 297.2

P

Pactum.

PActum nudum quale ſit,& cur ita dicatur. 30.1

Pactum aliquod an ſit veſtiium quod nudo reſpondeat. 31.2

Pactum nudum à Iure Ciuli nullam producit obligationem,& quare. ibid.3

Pactum nudum cur obliget de Iure Canonico. ibidem.4

Pactum de retrouendendo redditur vſuratium quando conueniunt non niſi poſt certum tempus rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus. 165.5

Pactum de retrouendendo facit rem eſſe minoris valoris. 166.6

Pactum de non expellendo cum hypotheca non operatur quando ex noua cauſa debet fieri expulſio. 174.11

Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus reprobatur non ſolùm quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed ex aliis cauſis,& debitis. 179.1

Pactum vt ſi debitum non ſoluatur ſtatuto tempore pignus pro eo obligatum creditori pro ipſo debito cadat in ſolutum, non valet. ibid.2

Pactum inter emptorem, & venditorem, vt ſi intra duos menſes pretium rei venditæ ſolutum non ſit, res ſit inempta,non valet. ibid.3

Pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus, ipſo iure, & tranſlationem dominij in venditorem abſque noua tranſlatione. ibid.4

Pactum legis commiſſoriæ obliquis verbis conceptum non transferi dominium ipſo iure. ibid.5

Pactum inter debitorem & creditorem mutantem, vt ſi non ſoluerit intra menſem quòd talis res, vel domus debitoris ſit empta creditori pro debito ſi nullum erat pignus conſtitutum,valet. 180.7

Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus ex interuallo appoſitum non valet. ibid.9

Pactum legis commiſſoriæ in pignore dato ſi dos non ſoluatur viro,fauore dotis valet. ibid.10

Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus,vt ſi debitor infra diem certum pecuniam mutuatam non ſoluerit, res pignorata ſit empta creditori iuſto pretio arbitrio boni viri, valet. ibid.13

Intellige quando pactum ſit ad tutiorem cautionem debitæ pecuniæ, non verò quando venditor cogitur hoc modo vendere propriam rem, quam alioquin non eſſet venditurus. ibidem 4

Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus non firmatur iuramento, eo quod vſuræ vitium habet. ibid.15

Pactum de fructibus ex pignore perceptis non computandis in ſortem non valet. 181.1

Pactum an valeat ſi mutuum tibi triticum dedit quando ſtabat decem denariis,vt ſoluas menſe Augusto,quando veriſimile eſſet quòd ſtaret quinque denariis oſtenditur. 220.1

Quid quando timetur triticum, vel oleum minùs valiturum. ibid.2

Pactum valet quod mutuatarius interim quod non reſtituit mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accepit in cenſum. ibid.3

Quid in pacto mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus. 221.4

Pactum in quo debitor promiſit à principio ſoluere nuntio, qui ad exigendum debitum iecit, certam quantitatem,valet. ibid.5

Palea.

de Palea agit Boët. Epo. 285.5

Papa.

Papa ſuper tranſlatione Imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris,poteſtatem exercet. 17.1

Papa in temporalibus exercendis procedit indirectè, & minus principaliter. 18.2

Papa in tranſlatione,electione,& confirmatione Imperij non politicam,aut ſæcularem,ſed Eccleſiaſticam poteſtatem exercet. ibid.4

Papa poteſt laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem. 49 12

Papa ſolus poteſt cognoſcere de priuilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis. 66.1

Papa poteſt eſſe iudex in ſua cauſa. 67.5

Papa, Rex, ſeu Princeps regulariter in ſuis cauſis iudicare poſſunt quoad ſubditos & ſubiectos, ſolùm de honeſtate debent cauſas alteri delegare ibid.6

Papa non gladium temporale, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habet, ſed indirectè 106.1

Papa per ſe ſolus iuſtè & validè Reges, & Imperatorem priuare poteſt. 259.1

Papa Principibus Catholicis titulum, & Regia inſignia concedere valet. ibid.2

Papam ſubmittere ſe poſſe alterius imperio, & iuriſdictioni,non fuerunt qui tenerent. 314 5

Contrarium verius. ibid.2

Papa poteſt Regem Regno,& Imperatorem Imperio priuare. 325.1

Intellige quando ſic opus erat in finem ſupernaturalem, & in bonum ſpirituale, ac Eccleſiæ defenſionem. ibid.2

Papa ex eiſdem cauſis, quibus poteſt Regem regno priuare, poterit in eiſdem terminis impedire ne Rex inſtituatur. ibid.3

Papa quatenus talis non priuat Imperatorem imperio, aut Regem regno tanquam Iudex ordinarius ſed tanquam ſummus,& vniuerſalis Paſtor.ibid.4

Papa abſque Concilio,& per ſe ſolum iuſtè, & validè Regem Regno ex iuſtis cauſis priuare poteſt. ibid.4

Papa

Papa ex iuſtis cauſis decimas laicis concedit. 318.1
Papa poteſt laicos immunes facere à ſolutione decimarum. ibid.2
Vide *Pontifex.*

Partus.

Partus extra vterum viſus baptizari debet. 357.2

Paſtor.

Paſtorum bonorum exempla nos potenter ad virtutem alliciunt. 310.3

Patres.

Patrum Sanctorum dicta an & quando habitura ſint in Eccleſia vniuerſali vim legis? oſtenditur. 285.2
Vide *Sancti.*

Patronus.

Patronus pauper vnà cùm familia, filiíſque ab Eccleſia pro dignitate eſt alendus. 196.1

Patronatus.

Patronatus ad quoſcumque hæredes de ſui natura transitorius eſt. 195.1

Pauper.

Pauper à ſolutione meliorame ntorum excuſatur, ſi aliunde abſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt niſi quando dominus pauper eadem ſimiliáve eſſet factus. 176.6
Pauper alium pauperem alere non tenetur. 185.10
Eccleſia, & eius miniſtri debent cum paupere miſericorditer ſe agere. 191.2
Pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur. 241.1
Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent. ibid.2

Paupertas

Paupertas non prodeſt ei qui propria culpa in illam ſe coniecit. 4.1
Intellige vbi culpa ad caſum præordinata non eſt. ibid.2
Paupertas impetrantis iuſta ad beneficia plura obtinenda diſpenſationis cauſa eſt. 19.1
Paupertas excuſat a mora, a periurio, à pœna. 127.1
Paupertas non excuſat a reſtitutione quando magnum detrimentum ſequeretur creditori, vel ille eſſet in ſimili indigentia. 128.3
Paupertas ſuperueniens an dirimat ſponſalia; & quid ſi nulla præhabita dotis promiſſione, aut mentione facta contracta fuerunt? 129.2
Quid ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiamſi tunc pauper eſſet, cum ea matrimonium contraheret? ibid.3
Paupertas excuſat à collectis, & tributis. 196.1
intellige de extraordinariis, & perſonalibus, non verò de realibus, & ordinariis. ibid.
Paupertas vera excuſat ſimoniacos à pœnis contra eos ſtatutis. 25.1
Paupertas eſt iuſta cauſa ad excuſandum parentes, & dominos, qui filios, ſeruoſque exponunt. 17.1
Paupertatis fauore conceſſum iudicis officio compelli poſſe diuites, vt pauperibus ſubueniant. 30.1
Paupertas ſenis ſemper maior & vrgentior reputatur. 38.1
Vide *Neceſſitas.*

Peccator.

Peccatores multi à iudiciali correctione repelluntur. 70.9

Peccatum.

Peccatum originale à primo parente in omnes & ſingulos fuit transfuſum. 353.1
Peccatum originale contrahitur in ipſo inſtanti animationis. 290.3
Peccatum originale quid ſit. ibid.4
Peccatum illius, qui aliorum curæ præfectus, eſt peſtilentiſſimum. 320.2
Peccatum originale traducitur per originem, non quidem directè, ſed indirectè. 353.4

Pecunia.

Pecunia lucrata in ludo ſub fide præſtita de lucro ſoluendo, non poteſt peti. 226.9

Penſio.

Vide *Merces,*

Peritus.

Periti de quorum conſilio Inquiſitores in cauſa Fidei ſententiam proferre debent, an poſſint eſſe laici, oſtenditur. 48.8

Periurium.

Periurij crimen à laico commiſſum mixti fori eſt. 84.9

Periurus.

Periurus non eſt ille, qui futura difficultate, vel impotentia promiſſum adimplendi præuiſa, iuramento ſe ad implementum adſtrinxit. 128.5

Perſona.

Perſona miſerabilis poteſt laicum conuenire interdicto *Vnde vi*, coram iudice Eccleſiaſtico. 87.1
Perſona principalis *in hoc text & in c. nouit. de iudic.* non dicitur quaſi ſuam propriam cauſam agat, ſed quia principaliter mouet cauſam. 113.5
Corripiens in cauſa denunciationis Euangelicæ an & quando reddatur ſuſpectus, vt in ea cauſa teſtimonium dicere valeat. 114.6

Pertinacia.

Pertinacia conſiſtit in hoc vt quis ſciens, & aduertens teſtimonio, & auctoritati Eccleſiæ proponentis reſiſtere velit. 271.2
Pertinacia ad hæreſim requiſita ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit ſuam opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Catholicæ contrariam, nec requiritur vt quis de ſuo errore ſcienter admiſſo moneatur. ibid.3 4
Petro Caſtellæ Regi omnia infeliciter euenerunt eo quòd Eccleſiæ bona diripuiſſet. 199.9
Petrus Paulus, & cæteri Apoſtolici præter Ioannem vxores habuerunt. 296.3

Petitorium.

Vide *Poſſeſſorium.*

Pinetum.

Pinetum non licet conductori, vel emphyteutæ cædere, quia ſemel cæſum nunquam renaſcitur, niſi eſſet deſtinatum ad cædendum. 282.3

Pœna.

In iniungendis, ſeu imponendis pœnis diuerſimodè iudicandi homines maioris notæ, quàm minoris. 21.1
Leges Regiæ minores pœnas pro delictis imponunt Nobilibus, quàm plebeis. ibid.2
Pœna remittenda, vel mitiganda ob artificij, vel magni roboris qualitatem, & excellentiam. ibid.3
Pœna duplici non debet quis puniri pro eodem delicto. 54.14
Pœna minor in iudicio extraordinario Inquiſitionis arbitrio Iudicis imponenda. 103.2
Pœna ordinaria delicti nunquam puniri poteſt is, cuius delictum probatur violentiſſimis iudiciis. 125.1
Pœnæ fœminis intra annum luctus ſtatutæ à iure ciuili, an videantur omnes iure Canonico abrogatæ, plures ſententiæ 211.2
Prima tenet ſolum infamiæ pœnam ſublatam videri. ibid.2
Secunda habet iure Pontificio omnes pœnas legales è medio ſublatas. ibid.3

Index Rerum,

Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam abrogatam videri. ibid.4

Pœnitens.

Pœnitentes, qui ob aliquod crimen damnari ſunt ad agendam pœnitentiam, non ſunt exempti à iuriſdictione ſeculari. 319.1

Pollutio.

Pollutionis præuiſæ cauſam quando teneatur quis euitare? 291.1

Pollutio, ſiue ſeminis emiſſio intrinſecè mala non eſt. ibid.3.

Pontifex.

Pontifex in terris Principum Chriſtianorum ſi non habet directè, habet tamen indirectè ex vi Pontificalis officij ſufficientem poteſtatem ſuper omnia negotia ſecularia quando id Eccleſiæ expedierit. 110

Pontifices non videntur approbare leges Ciuiles quantum ad cauſas matrimoniales, ſeu beneficiales. 294.3

Pontifices an aliquando iudicio Imperatorum ſe ſubiecerint, oſtenditur. 305.1

Vide *Papa*.

Portugallia.

Portugalliæ Regnum an aliquando ſubſit Imperio? oſtenditur. 245.2

Poſſeſſio.

Poſſeſſio in iure ſedendi quæritur per ſeptennium. 84.4

Cauſa poſſeſſionis & proprietatis apud eundem Iudicem eſt diſcutienda. 96.1

Miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ ſi fructus diſſipat, diſſipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur. 102.1

Poſſeſſione abutens fructus diſſipando, eoſque conſumendo, facit vt ad ſequeſtrum deueniatur. 103.1

Poſſeſſione non continuatur, nec extenditur ad alios actus quamuis ſint eiuſdem ſpeciei vbi manifeſtè ius reſiſti. 189.6

Poſſeſſor.

Poſſeſſor malæ fidei rem retinere poterit propter expenſas factas cauſa fructuum percipiendorum. 95.3

Poſſeſſorium, & Petitorium.

Sententia vnica terminari debet poſſeſſorium, & petitorium ſi de vtroque ſimul actum fuerit 97.2

Tò poſſint, eſt futuri temporis. 152.2

Potentia.

Potentia concipiendi in fœminis poſt quinquageſimum annum abſumitur. 207.3

Poteſtas.

Poteſtas Eccleſiaſtica ſuperior eſt, & ſecularis inferior. 309.1

Poteſtas duplex in iudicio perfecto reperitur. 314.3

Vide *Capitaneus*.

Præceptor.

Præceptores Templi pro Dominis ſuis agere, & illos defendere poſſunt, non obſtante quòd ſint Religioſi. 76.1

Præceptum.

Præceptum, obligatio, & ordo fraternæ correctionis vnde ſumitur. 68.1

Prædicator.

Prædicator quam ætatem habere debeat, oſtenditur. 317.1

Prædium.

Prædium vinearum, ex quo tributum vni ſoluebatur, ſi reducatur ad aliam ſpeciem, tritici ſcilicet, dominus prædij tenetur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere. 189.1

Partem fructuum alicuius prædij habens dicitur habere partem prædij. 191.5

Præfulgere.

Omnes in omnibus præfulgere non poſſunt. 293.4

Prægnantes.

Prægnantes fœminæ quando moriuntur debet fieri ſectio ventris, vt in eo exiſtens poſſit baptizari. 357.3

Prælatus.

Prælatus poteſt dare in emphyteuſim terras incultas, parumque fructuoſas Eccleſiæ. 152.1

Prælatus non tenetur præponere vtilitatem ſuam vtilitati Eccleſiæ. 157.4

Prælatus obligans ſe cum iuramento ad non alienandum, eo non adſtringitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita. 177.1

Prælatus eſt tutor Eccleſiæ, & facit in eius bonis quod tutor in bonis minoris. 181.2

Prælatus, vel clericus debet vtiles expenſas & meliorамenta in rebus Eccleſiæ de bonis ipſius clerici, vel Prælati facta deducere. 186.1

Prælatus in infirmitate comparatur vſuario. 248.5

Prælati, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ compelli poſſunt edere titulum poſſeſſionis Regalium coram Principe laico, à quo Regalia acceperunt. 268.2

Prælati vt iuriſdictionis exercitium acquirere poſſint, non ſolùm requiritur prouiſio, ſed etiam expeditio, & tranſportatio litterarum, & earum oſtenſio, & præſentatio coram Capitulo. 280.1

Prælatus adminiſtrare non debet Eccleſiam, de qua nouè prouiſus fuit ad nominationem Regis, donec ei faciat reuerentiam. ibid.3

Prælati electi, & confirmati ad editionem litterarum Capitulo præſtandam tenentur antequam Prælaturæ poſſeſſionem adipiſcantur. ibid.4

Prælatus peccans tot mortibus dignus eſt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittit. 320.1

Æquitas prima eſt à ſe Prælatos inchoare. ibid.4

Præſentatio.

Præſentationes ad beneficia iuriſpatronatus ſunt ſub diſpoſitione huius text. 157.9

Intellige ſi lis ſit inter ipſoſmet præſentatos. ibidem.

Præſumptio.

Iudex procedens ex præſumptionibus debet multum ſententiam ſuam attemperare. 111.2

Præſumptio, quæ præſuppoſitiua dicitur, aut facti, conſcientiam non obligat. 203.4

Præſumptio, quæ definitiua appellatur, vel moralis periculi, conſcientiam ſemper ligat. ibid.5

Præſumptio moralis periculi quando adeſt, cauſa legis ſemper manet, licèt nullus inde pendeat effectus. ibid.6

Præſumptio vbi præſuppoſitiua, vel facti eſt, tunc non tam periculum quàm factum creditur fundamentum eſſe legis. ibid.7

Præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure. 237.8

Precarium.

Precarium licèt non finiatur morte concedentis, finitur tamen morte eius, cui conceditur. 153.1

Pretium.

Pretium iuſtum, & legitimum dicitur à lege, Republica, vel Iudice taxatum, & non licet recipere aliquid vltra in quacunque etiam minima quantitate. 158.2

Iudex

Iudex in taxatione facienda iuſti & legitimi pretij attendere debet neceſſitatem rei, copiam, inopiam, laborem, curam, induſtriam, &c. 159.3
Pretium legitimum diſtinguitur à naturali. ibid.4
Pretium naturale eſt arbitrarium, & nulla lege tractatum. ibid.5
Pretium naturale triplex eſt, ſupremum, infimum, & medium. ibid.6
Iniquitas in triplici pretij ſpecie conſiſtere nequit. ibid.7
Pretium non ex affectione cuiuſlibet conſtituitur. ibid.8.

Primatus.

Primatum in terris qui deſiderauerit, inueniet confuſionem in cælis. 299.1

Primitia.

Vide *Decima.*

Princeps.

Princeps iudicans ex cauſa probata licèt in libello non deducta ſententiam pro actore pronunciat. 75.4
Princeps ſemper cenſetur procedere ſola facti veritate inſpecta. ibid.5
Princeps ſupremus non poteſt efficere vt exemplo fides adhibeatur, 116.3
Princeps debet habere integram omnium notitiam, & ſpecificè illa ſcire, & de ſingulis bene eſſe inſtructum. 119.5
Princeps tenetur ſucceſſori indiuiduitatem ſeruare. 132.4
Princeps poteſt obligare poſſidentes iura illi competentia vt titulum ſuæ poſſeſſionis exhibeant, ſub pœna priuationis. 138.2
Princeps exigente bono communi conſtringere poteſt vaſallos ad refectionem pontium, & murorum ciuitatis, & ad conſtructionem murium. 198.2
Principes ſeculares, ſiue eorum miniſtri in nullo caſu poſſunt eccleſiaſticos coërcere. ibid.5
Principes ſeculares attentè conſiderare debent, ne tributis, & exactionibus Eccleſias grauent. ibidem.6
Princeps officia Reip. ſolicitantibus denegare debet. 190.2
Princeps legibus ſolutus eſt. 292.1
Princeps an aliquo modo ſua lege obligetur. ibid.2
Principem eſſe legibus ſolutum nihil aliud videri poſſe exiſtimarunt alij, quàm penes Principem eſſe omnem poteſtatem ferendarum, abrogandarum, aut derogandarum legum. ibid.5
Princeps quare dicatur ſolutus legibus vera reſponſio. ibid 6
Princeps æqualitatem ſeruare debet. 293.8
Princeps cur dicatur in aliquibus Iuribus ſolutus legibus? ibid.10
Principes ſi plures eſſent, ſeruari non poſſet rerum ordo, ſed forent confuſa omnia. 317.7
Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam eorum bona defendere tenentur, non minori cura quàm ſi ſua propria defenderint. 318.4

Principatus.

Principatuum pluralitas regimen perturbat. 317.8

Priuilegiatus.

Priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri. 88.1

Priuilegium.

Priuilegia conceſſa ob benemerita tranſeunt in contractum oneroſum, & ideo ſucceſſor tenetur illa ſeruare. 88.4
Priuilegium excludens exceptionem compenſationis locum tantum habet in depoſito vero, & non in confeſſato quando ex iſto ius tertij læderetur. 157.7
Priuilegium quod de Iure communi Eccleſiaſticis competit, non poteſt illis coarctari. 163.4

Probatio.

Probationes plures imperfectæ admittuntur ad conſtituendam vnam perfectam. 112.1

Procurator.

Procurator comparens in iudicio, aut extra illud ad agendum, ſiue ad defendendum, aut ad contrahendum, tenetur oſtendere mandatum. 33.1
Procurator etiam poſt litem conteſtatam mandatum edere tenetur, ſecundùm aliquos, ſed contrarium verius. ibid.2
Tanquam Procurator alterius nemo audiri debet, niſi mandatum oſtendat. ibid.4
Procurator adeò mandatum edere tenetur, vt nec ſufficiat tabellionem in proceſſu fidem facere, qua aſſerat Procuratorem mandatum habere. ibid.8
Procurator ſubſtitutus non eſt ſubſtituentis procurator, ſed primi mandantis. 149.1
Procurator ſubſtituens non poteſt ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto. ibid.4
Procurator facta ſubſtitutione abſque vllo mandato remanet. ibid.5
Procurator ad lites, & procurator ad negotia gerenda, in quo differant? remiſſiuè. ibid.6
Procuratores conſtituti cum libera poteſtate abſque expreſſione quod vnicuique illorum delegatur in ſolidum, quiſque eorum comparere, aut contrahere minimè poterit. 250.1
Procuratores plures conſtituti cum libera poteſtate non cenſentur conſtituti in ſolidum. 251.2
Procuratores, an, & quando cenſeantur conſtituti ſimpliciter, vel in ſolidum, ibid.3
Procurator ad negotia poteſt quis eſſe poſt 16. annum, ad iudicia verò, & lites non poteſt niſi poſt 25. 252.1
Procurator ad matrimonium contrahendum non eſt miniſter Sacramenti. ibid 7
Actum per procuratorem faciens, ipſe verè facere dicitur. 253.11
Procurator ad matrimonium contrahendum datus, per ſeipſum hoc mandatum exequi tenetur. ibid. 12
Procuratoris ad matrimonium contrahendum induſtria in dubio cenſetur electa propter magnū quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere. ibid.13.
Procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt. 254.18
Procuratorem conſtituens ad renuntiandum, licet iuret non reuocare, valebit reuocatio, etſi reuocans ſit periurus. 255.24

Prohibitio.

Prohibitio ne quid vendatur niſi in taberna Baronis, non comprehendit Eccleſiaſticos. 265.6

Proles.

Proles occiſa per martyrium matris, ſaluatur illo martyrio. 45

Promittere.

Promittens in fide ſua, an iurare videtur. 16.12

Proprietas.

Vide *Poſſeſſio.*

Proteſtatio.

Proteſtatio & admonitio facienda eſt venditori vt

liti aſſiſtat cauſamque defendat, vt teneatur de euictione? 169.8

Prouidentia.

Prouidentia eſt in homine & cogitare futura, & quid accidere poteſt. 344.12

Prouincia.

Prouinciis omnibus non conuenit ipſiſmet legibus conformiter vti. 288.2

Prouiſus

Prouiſus de beneficio per ſimoniam ignoranter, etiam probabiliter tenetur tali beneficio renuntiare. 214.1

Proximus

Proximus magis excuſandus, quàm accuſandus. 322.3

Puberes.

Puberes neceſſariò ſaltem eſſe debent, qui in ciuilibus cauſis teſtes ſunt adhibendi. 315.1

Pubertas.

Pubertati proximus quis dicatur relinquitur arbitrio Iudicis. 239.3

Pubertas plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto exorditur. 240.5

Puer.

Pueri doli capaces excommunicationem incurrunt propter clerici perceptionem. 233

Pueri, vel puellæ ſeptem annorum doli capaces, culpæ peccati ſunt compotes, ſecundùm vnam opinionem. 353.2

Pueri doli capaces exiſtimantur ab aliis cum pubertati ſunt proximi. ibid.3

Pueri decedentes ſine Baptiſmo quam pœnam pati debeant? 353.5

Pueritia.

Pueritia incipit poſt ſeptimum annum. 239.1

Pueritia vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progreditur. ibidem.2

Pupillus.

Pupillus & minor 17. anno ab executoris munere arcetur. 262

Purpura.

Purpura cur veſtimento cedat. 311.3

Pyromantia.

Pyromantia ex igne priuato, vel publico captabatur. 342.15

Q

QVod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe ſeruare debet 293.9

Quodvultdeus.

Quodvultdeus eſt nomen proprium Epiſcopi. 42.1

R.

Rabdomanteia

RAbdomanteia diuinatio erat duorum lignorum æqualium, &c. 342.16

Rebaptizatio.

Rebaptizantes pueros vel hæretici ſunt, vel credentes formam, & materiam Baptiſmi aliam eſſe quàm Chriſtus inſtituit. 266.7

Rector.

Rector qui alienat res Eccleſiæ abſque ſolemnitatibus hic ſignatis manet ipſo iure beneficio priuatus. 283.12

Recurſus.

Praxim recurrendi ad Iudices ſæculares, qui defendant. 5.5

Recurſus ad Regia Tribunalia in Eccleſiaſticis cauſis qui deteſtentur. ibid.6

Recuſatio.

Recuſationis exceptio ante litis conteſtationem proponenda. 136.1

Recuſationis exceptio etiam poſt litem conteſtatam admittenda, ſi poſt eam orta ſit, aut de nouo ad notitiam partis perueniat. ibid.4

Redditus.

Redditus quando virtute contractus illiciti percipiuntur, ipſo iure ſorti imputantur, & eam extinguunt. 181.2

Redditus Epiſcopales debentur Epiſcopis veluti merces ſuis laboribus deputata. 312.5

Regalia.

Regalia ſunt impræſcriptibilia. 236.6

Regalia Principis poſſidentes titulum ſuæ poſſeſſionis edere tenentur. 268.2

Regimen.

Regimen, & dominium ordinari debet ſecundùm diſpoſitionem gentis. 288.2

Regnum.

Regni adminiſtrationem an retineat filia, cui regni ſucceſſio delata eſt, an verò eius maritus? 246.4

Regnorum pax & tranquillitas ex iuſtitia oritur. 289.5

Regna, & imperia aliquando ſeneſcunt. ibid.7

Regnanti cuique quatuor conueniunt. 300.4

Regula.

Reg. *Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine, aut præſcriptione*, quomodo intelligenda? 6.13

Reg. *Qui certus eſt, ampliùs certiorari non debet* intellectus. 169.11

Relatio.

Relatio Principi facienda debet eſſe vera, clara & ſpecificè facta. 219.1

Relictum.

Relictum pro viduitate an poſſit hodie intra annum peti? remiſſiuè. 212.8

Religioſus.

Religioſus inferior vbi præficitur alicui adminiſtrationi ſub alio maiori Prælato, poteſt abſque iſtius licentia in iudicio litigare ſuper iuribus ad eandem adminiſtrationem pertinentibus. 76.2

Religioſis iure nouo Concilij Trid. non licet habere annuos redditus, neque de Superiorum licentia. 204.2

Redditus annuos quo caſu licet hodie Religioſis habere, oſtenditur. ibid.3

Depoſita pecuniarum Religioſorum quo iure hodie permittantur. ibid.4

Vtenſilia ſuperflua Religioſorum quæ dicantur, & intra quem terminum permittenda? ibid.5

Relocatio.

Relocans non dominus non poteſt è domo expellere illũ, cui relocauit, propter propiã neceſſitatẽ. 174.10

Renouatio.

Renouationem petendi ius competit deſcendentibus, vel proximioribus vltimi feudatarij eo caſu, quo per illius mortem feudum vacauit. 178.5

Renunciatio.

Renuntiari à contrahente valet beneficium *l.2. C. de reſcind. vend.* 163.23

Renunciatio tacita beneficij *l.2. C. de reſcind vend.* ſufficit niſi adſit læſio enormiſſima. ibid.24

Renunciatio caſuum fortuitorum an comprehendat caſus

caſus inſolitos, & rariſſimè contingentes. 173.3

Res.

Res aliſ eo retineri non poteſt, ad quem cum vitio peruenit. 95.1

Res meliorata pro melioramentis retineri non poteſt, quando cum vitio ad meliorantem peruenit. ibid.2

Res tantum valet, quantum abſque fraude, & iniuria homini ſcienti eius conditionem, & in egeſtate non conſtituto communiter vendi poteſt. 159.9

Res conſueta emphyteuticari, ſeu infeudari poteſt iterum in emphyteuſim, ſeu feudum concedi abſque noua ſolemnitate. 177.2

Res ſacratæ, & cultui diuino dicatæ alienari poſſunt ad ſubueniendum pauperis neceſſitati, & ad captiuorum redemptionem. 322.1

Reſcriptum.

Reſcriptum commiſſionis, in quo iuſta de cauſa appellatio remouetur, per illam clauſ. *Appellatione remota*, validum eſt. 9.1

Reſcriptum ſpeciale derogat generali, quando ſpeciale non fecit mentionem de generali antecedente. 10.11

Reſcriptum præſumitur verum donec falſitas oſtendatur. 11.2

Reſcriptum integrum vitiatur, ex fraudulenta ſubreptione ſiue obreptione. 12.4

Reſcriptum impetratum contra violentum poſſeſſorem comprehendit illum, qui ſcienter ſuccedit in vitium, ad hoc vt per illud conueniri valeat. 65.1

Reſcripta alia realia quæ in rem, & alia perſonalia, quæ in perſonam diriguntur. 65.3

Reſtitutio.

Reſtituere habens ſi pauper ſit, quomodo illi ſuccurrendum. 99.2

Reſtitutio differri poteſt ob grauiſſimam, vel extremam neceſſitatem. 127.1

Retentio.

Retentio fortius illi competit, cui actio datur. 225.5

Retrotractio.

Retrotractio non poteſt fieri in præiudiciũ tertij. 152

Reuelatio.

Deus propter ſuam benignitatem plerumque reuelat futuras Regni mutationes, peſtes, & alia ventura mala. 344.7

Reuocatio.

Reuocatio merè interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conſcientiæ. 254.20

Reus.

Reus confitens non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem. 54.20

Reus qui confitetur delictum, non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem. 104.5

Reus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur ad fundandam actoris intentionem. 106.4

Idque probatur, reſpondetur contrariis. ibid. 5.6

Reus vbi inſtrumentis ipſis vtitur, ea tunc actori edere tenetur. 108.8

Reus, qui litigat cum fiſco actore, tenetur edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facientia. 108.11

Reus cum Eccleſia litigans tenetur edere inſtrumenta ad Eccleſiæ fauorem facientia. ibid.12

Reus ante omnia eſt relaxandus ſi de facto Iudex ad illius capturam in alieno territorio procedat. 273.3

Rex.

Reges non omnes, ſed aliqui quodam ſingulari priuilegio dumtaxat inungi poſſunt. 20.1

Reges an & quando poſſint vendere, aut alienare loca, & ciuitates Regni. 131.1

Rex vnus, Princeps, ſeu Rector in qualibet Rep. conſtituendus. 317.5

Rex vnus ſeu Princeps debet eſſe. ibid 6

Rex vel Imperator quando Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immenſitas. 318.2

Rixa.

Rixæ & contentiones quando timeri poſſunt, an ſequeſtratio neceſſaria locum habeat, remiſſiue. 103.3

S

Sacrilegium.

Sacrilegium à laico commiſſum ad mixtum forum pertinet. 81.2

Iudex eccleſiaſticus aduersùs ſacrilegum Canonicis ſpiritualibus pœnis procedere poterit, licèt Iudex ſecularis præueniat. 83.3. Intellige eo caſu, quo contingat dubitari de facto. ibid.

Salarium.

Salarium famulo ſoluere non tenetur dominus pro tempore, quo infirmus fuit. 147.1

Salarium integrum ſeruo infirmo ſoluendum eſt ſi alium in ſui defectum poſuit. ibid.5

Salarium duplex debetur perſonæ in qua duplex concurrit officium ratione vtriuſque. 359.1

Sancti.

Sanctorum dicta quando præualeant ſcriptis Pontificum 285.3

Sanctorum noſtrorum lætitia & ſolemnitas ex his Deorum ſuperſtitioſis ſolemnitatibus ſumpta. 345.6

Satiſdatio.

Satiſdatio omnino requiritur vbi moratoria ob aliquam aliam quàm paupertatis cauſa conceſſa eſt. 183.4

Saturnalia.

Saturnalia feſta noctis bonæ in natali Domini feſtiuitate purgata. 345.10

Scandalum.

Scandalum & malum quod timetur euenturum, ſi exequatur Superioris mandatum, debet eſſe probabile & notabile. 11.2

Scholaris.

Scholaris poteſt expelli à domo conducta ex cauſa malæ conuerſationis, niſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum eſſe meretricari. 175.13

Scholaſtici expelli non poſſunt etiam à domino domus, ea indigente. 172.1

Scientia.

Scire in genere rem geſtam non ſufficit, niſi qui ſciat rem ſic geſtam cum integra notitia omnium qualitatum. 119.6

Scire propriè ille cenſetur, qui ita inſtructus eſt vt falli non poſſit. ibid.7

Sciens rem, vel actum, & ignorans eius cauſam, & circunſtantias rei, vel actui conuenientes, non habetur pro conſentiente, vel ignorante. ibid.8

Sciens verum valorem quando læditur ex lenitate mentis aperta, ſeu præſumpta ad vilius vendendum, aut carius emendum, lædens non excuſatur à reſtitutione in foro conſcientiæ. 326.9

Scriptura.

Scriptura priuata plenam probationem conſtituit quando ex ea probatione modicum præiudicium generatur. 112.2

Scriptura priuata ſculpta in monumentis, ſiue in lapidibus aut columnis, quando probet, oſtenditur. ibid.5

Scripturæ priuatæ fides adhibenda non eſt. 117.1

Scriptura priuata etiam manu Iudicis ſcripta nullam fidem facit. ibid. 2
Scriptura omnis regulariter præſumitur priuata, & non publica. ibid. 3
Scriptura priuata plenè probat aduerſus illum, qui eam ſcripſiſſe fatetur. ibid. 4
Scriptura priuata recognita mandatur executioni ibid. 5
Scriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probat. ibid. 6
Scripturæ priuatæ ex partium conuentione fides adhibenda. 118. 7
Scriptura priuata in iudicio producta probat, ſi contra eam nihil à parte oppoſitum ſit. ibid. 8
Scriptura priuata in actis iudicij reperta plene probat. ibid. 9
Scripturæ priuatæ ſiue ſchedulæ relictæ apud aliquem fides adhibetur ex relinquentis conſenſu. ibid. 10
Scriptura priuata trino teſte munita plenè probat. ibid. 11

Sedes Epiſcopalis.

Sedes Epiſcopalis vacare dicitur donec oſtenſio litterarum noui prouiſi fiat. 280. 2

Senectus.

Senes qui dicantur, Iudicis arbitrio relinquitur. 92. 2
Senes ad hoc propoſitum illi dicuntur, qui vergunt ad annum ſeptuageſimum. ibid. 3
Senectus facit recedere à communibus Iuris regulis. ibid. 4
Senectus qualem libidinis ſuſpicionem tollit. 45. 3
Senis valetudo infirmitas eſt. 194. 2
Senes aliqui licet ſint annoſi, bona gaudent valetudine. ibid. 3
Senes etiam decrepitæ ætatis validè matrimonium contrahunt. 206. 1
Senectus ipſa eſt morbus. 261
Senes omnes proprie infirmi non ſunt, nec ægrotantium numero comprehenduntur. ibid. 2
Senes qui ſeptuageſimum annum excedunt, debilem, morboſamque ætatem ſuſtinent. ibid. 3
Senes iunioribus in eleemoſynis ſunt præferendi. 308. 1
Senior valde ſenem ſignificat. 313. 1
Seniores dicuntur ætate prouecti. ibid. 2
Senes ad teſtificandum cogi non debent. 316. 1
intellige vt compelli non poſſint forum, vel domum Iudicis adire. ibid. 2
Senes tenentur teſtimonium dicere, vbi alij non repeⁿriuntur teſtes. ibid. 3
Senes quamuis maiores ætate fuerint cogi poſſunt ad teſtimonium ferendum, vbi de peccato agitur. ibid. 4
Senes vt extra propriam domum teſtimonium dicere non compellantur, debent eſſe ætatis ſeptuaginta annorum. ibid. 5
Senex decrepitus ille dicitur, cuius annorum numerus ſeptuageſimum exceſſit, vel quod ſecurius, octuageſimum. 348. 1
Decrepitus cur dictus. ibid. 2
Senectus defecta quæ. ibid. 3
Senectus decrepita eſt poſtrema. ibid. 4
Senibus ſingulæ corporis, & animæ functiones debilitantur, hebeſcunt ſenſus, deperditur memoria, deficit iudicium. ibid. 5
Senes decrepiti bis pueri. ibid. 6

Sententia.

Sententiâ latâ omnia præſumuntur, ritè & rectè facta circa ea, quæ neceſſario deſiderantur, vt ſententia proferri poſſit. 19. 1
Sententia ex ſola exhibitione non poteſt affirmari, an Iure, vel iniuria lata ſit. ibid. 2
Sententia per ſe ſolam ſufficit, nec eſt neceſſarius proceſſus, ſi in ea de proceſſu fiat mentio. ibid. 3
Sententiæ executio fieri poteſt aduerſùs tertium, qui poſſidet rem obtentam durante litigio. 65. 2
Sententia, per quam principalis cauſa non dirimitur, interlocutoria eſt. 74. 6
Sententia mercedis, eiuſque taxationis inappellabilis eſt. 142. 5
Per Sententiam Iudicis ſecularis tranſeunt in fiſcum ea omnia quæ ad hæredes extraneos transferri poſſunt. 274. 12
Sententia requiritur ad hanc priuationem inducendam. 28. 13

Sequeſtratio.

Sequeſtratio fructuum etiam loco miſſionis in poſſeſſionem & euitandum ſcandalum oblata cautione cùm expenſis reuocatur. 102. 1
Sequeſter an poſſideat. ibid. 2
Sequeſtrum eſt prohibitum tam de Iure Ciuili, quam Canonico. ibid. 2
Sequeſtratio quamuis non fiat cum appellatur à ſententia, fieri tamen poteſt appellatione pendente quando timetur diſſipatio. 103. 2

Seruitus.

Seruitus ſuper terris vineatis impoſita, vt ex fructibus perſolueretur, realis eſt. 191. 4
Seruum abſque iuſta cauſa expellens dominus antequàm adimpleat tempus, debet illi ſoluere integrum ſalarium. 547. 4

Sexagenarius.

Sexagenarij homines, & quinquagenariæ fœminæ lege Regia à matrimoniis retrahebantur. 188. 1

Sibylla.

Sibyllæ Gentiles fuerunt. 298. 2
Sibyllæ cultrices dæmonum. ibid. 3
Sibyllæ oracula conficta. ibid. 4

Sicilia.

Siciliæ Regnum olim tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus ad Eccleſiæ Romanæ patrimonium pertinebat. 280. 3
Monarchiæ Regni Siciliæ ius. ibid. 4

Sigillum.

Sigillum quod dicatur authenticum ? remiſſiuè. 311. 4

Signum.

Signa diuina, quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent, Deo ita diſponente, prohibita non ſunt. 341. 9

Simonia.

Simoniæ crimen merè eccleſiaſticum eſt ſoluſque eccleſiaſticus Iudex de eo cognoſcere poteſt. 84. 6

Sodomia.

Sodomiæ crimen à laico commiſſum mixti fori eſt. 84. 7
Sodomiæ in crimine minores anno 16. in teſtes admittuntur, ex Iure Regio Caſtellæ. 315. 5
Sodomiæ in delicto nullus ante 14. annum punitur. 223. 5

Solemnitas.

Solemnitas alia ſubſtantialis, alia accidentalis. 21. 1
Solemnitatis ſubſtantialis omiſſio vitiat actum, non ſic accidentalis. ibid. 2

Solum.

Solum ædificio cedit ſi ædes ſacta inædificata ſit. 322. 2

Solutio.

Soluere ceſſans ob paupertatem etiam vbi iuramentum de ſoluendo oppoſitum, excuſatur. 27. 1

Somnium.

Somnia tribus auctoribus adſcribuntur, Deo, naturæ, & Dæmoni. 346. 1

Somnia

Somnia diuina ſunt, quæ à Deo, vel Angelis & bonis mittuntur. ibid.2
Somnus diuinis fides adhibenda ſub peccati reatu. ibid.3
Somnia naturalia proficiſcuntur vel à cauſa intrinſeca, vel extrinſeca ſomniantis. ibid.4
Somnia naturalia licitum eſt obſeruare. ibid.5
Somnia diabolica ſunt illa, quæ malıſpiritus inſidioſè immittunt. ibid.6
Somnus diabolicis fidem adhibere omni iure prohibitum. ibid.7

Sors.

Sortes conſultoriæ quæ ſint. 339.1
Sortes conſultoriæ quot exigant conditiones. ibid.2
Sortes diuiſoriæ quæ ſint, & quando illis vtendum? 340.3
Ad ſortis iudicium recurrendum quando res adeo dubia eſt vt nullatenus veritas haberi poſſit. ibid.4

Sortilegium.

Sortilegia ad tentandum alicuius pudicitiam non ſunt hæreticalia. 266.10
Sortilegia in quibus aliquis rebaptizatur, ſunt hæreticalis. ibid.6
Sortilegia hæreticalia ſunt ſi baptizentur imagines, vel caput aſini. ibid.8

Spoliatio.

Spoliatus agens poſſeſſorio & petitorio, ſi probat ſpoliationem, & non proprietatem, obtinebit in poſſeſſorio, & ſuccumbet in petitorio. 97.1
Spolians audiendus non eſt prinſquam rem ipſam, fructuſque, & expenſas reſtituat. 99.1

Sponſalia.

Sponſalia propter ſuperuenientiam alicuius ex morbis, de quibus in hoc text. diſſoluuntur. 129.1

Sportula.

Sportulæ quando debeantur Iudici ordinario, cui cauſa delegata fuit. 14

Statutum.

Statuti nomen Iure Ciuili non vſitatum. 1.1
Statuti nomen in Iure Pontificio generale. ibid.2
Statuta & leges laicorum Eccleſias, & earum bona nullatenus ligant. 4.1
Statuta laicorum pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia non ligant Eccleſiaſticas perſonas. 5.4
Statuta ne laici vendant, molant, coquant panem, aut alia ſeruitia eccleſiaſticis præſtent, ſunt contra libertatem eccleſiaſticam. 269.
Statutum, quo clerici efficiuntur deterioris conditionis quam laici, eſt contra immunitatem eccleſiaſticam. ibid.2
Statutum ſi tollat eccleſiaſticis id, quod de iure communi illis competit, eſt contra eccleſiaſticam immunitatem. ibid.3
Statutum prohibens extrahi vinum ad vendendum extra ciuitatem non comprehendit eccleſiaſticos. 263.5
Statutum laicale etiam eccleſiaſticis fauorabile, non poteſt valere reſpectu clericorum. ibid.8

Sterilitas.

Sterilitas dicitur quando, vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tam panci vt deducto ſemine, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit. 171.1

Storcheromanteia.

Storcheromanteia ex quibus operabatur, uſten litur. 341.21.

Subditus.

Subditi in executione mandatorum poſſunt ex cauſa ſuperſedere ſi dubitent de voluntate Principis. 21.1
Subditos à peccatis arcere, peccatoreſque punire & corrigere ad iuriſdictionem eccleſiaſticam ſpectat. 26.3

Subreptio

Subreptio eſt opponenda, probandaque coram illo, qui litteris datus eſt Iudex. 12.2
Subreptio ex ſimplicitate, vel ignorantia, an totum irritet reſcriptum? 13 6
Subreptio in cauſis beneficialibus quæ partem aliquam gratiæ tenuit, an poſſit vitiare totum, ſiquè ab ignorantia proceſſerit, aut ſimplicitate ſupplicantis remiſſiuè ibid. 8. An ſi impetrauerit quis theſaurariam, &c. remiſſiuè. ibid.9

Subſtitutus.

Subſtitutus & ſubrogatus in locum proprietarij abſentis, vel ſuſpenſi ab officio, debet habere illius emolumenta. 30.2. Quamuis abſentia proprietarij de licentia Regis, & ex iuſta cauſa facta fuiſſet. ibid.3

Succeſſor.

Succeſſor per electionem tenetur ſeruare facta ſui prædeceſſoris ſub nomine dignitatis. 45.5
Succeſſor Principis contrauenien̄s factis anteceſſoris, dicitur contrauenire ſibi ipſi. ibid.6
Succeſſor in officio tenetur adimplere contractum ſui prædeceſſoris, & ſoluere debitum ab illo promiſſum. 88.2
Succeſſor ligatur ad obſeruantiam eorum, quæ à prædeceſſore ſunt conceſſa. ibid.3

Superior.

Superior ad quem pertinet ius inſtituendi & deſtituendi, poteſt compellere beneficiatum, vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet. 248.7

Suſpenſus.

Suſpenſus qui fuit & poſtea reſtitutus, non recuperat officij emolumenta à ſubſtituto habita. 30.4

Suſpicio.

Difficile aliquem ſuſpicatur malum qui bonus eſt. 321.1
Vir bonus difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur 5.4

Subſtitutus.

Subſtituti mandatum etiam re integra non expirat mortuo ſubſtituente. 149.2
Subſtitutus poteſt poſt mortem ſubſtituentis mandatum exercere, quia ſuum mandatum non dependet à ſubſtituente, ſed à primo mandante. ibid.3

Subtilitas.

Subtilitas neceſſaria, vel vtilis ad veritatem indagandam, non reprobatur in hoc textu, ſed vana, & inutilis. 56.2

Sylua.

Sylua cædua illa dicitur quæ cædi ſolita eſt, & ſucciſa rurſus ex radicibus, vel ſtirpibus renaſcitur. 283.11

T

Tabellio.

Tabellionis perſona quando eſt nota, alia comprobatione, ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab eo leuatum. 34.12
Tabellio ſi morte præuentus non potuit conficere inſtrumenta, qualiter alius ea traducere debeat? oſtenditur. 119.1
Vide *Notarius*.

Tactus.

Tactus Scripturæ videtur eſſe iuriiurando eſſentialis 431.3

Tactus,

Digitized by Google

Tactus Scripturæ requiritur quaſi quædam extrinſeca ſolemnitas. ibid 4

Teſtamentum.

Teſtamentum in alterius voluntatem collatum quomodo valeat? 187.5

Teſtis.

Teſtes quot adhibendi in correctione fraterna? 72.17.

Teſtes ſenes, & valetudinarij ante litis conteſtationem poſſunt recipi ad perpetuam rei memoriam. 92.1

Teſtibus non eſt credendum qui contrarium illius deponunt quod depoſuerunt antea. 115.5

Teſtes ſufficiunt ad probandam reuocationem procuratinnis conſtituti ad contrahendum matrimonium. 254.19

Teſtes de immemoriali deponẽtes quinquaginta quatuor annorum ſaltem eſſe debent. 259.5

Teſtes de immemoriali deponentes neceſſariò de viſu quadraginta annorum debent teſtari. ibidem 2

Teſtes debent eſſe ætatis quinquaginta & quatuor annorum completæ, omni eo tempore ſubducto, quo lis cœpta fuit. idid. 3

In criminalibus cauſis in teſtes non admittuntur, niſi qui vigeſimum annum peregerint. 315.2

Licèt quinto & vigeſimo anno minores repellendos eſſe exiſtimauerint alij. ibid. 3

Quid de Iure Caſtellæ? ibid. 4

Titulus.

Titulum diſpenſationis ſuper incompatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionem Ordinarij. 247.6

Tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt. 247.3

Titulum alium edere non tenetur qui immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus fuerit. 237.11

Etiamſi titulum allegauerit, & de illo mentionem fecerit. ibid. 12

Tractatus.

Tractatus ſolus, & nominatio conſanguineorum, conſanguinitatis leue adminiculum eſt. 112.3

Tributum.

Tributum dicitur reale, & prædio inhærere, ea eo autem quod debeatur de fructibus alicuius prædij, & ſoli. 191.3

Tributi ad legitimationem & iuſtitiam requiritur, & neceſſaria eſt imponentis auctoritas. 235.1

Tributorum exactio iure Regaliæ pertinet ad Reges, & ad illos, qui ſummam poteſtatem habent. 236.2

Ius inducendi tributum, aut vectigalia conſuetudine poteſt introduci, ſicut priuilegio. ibid. 3

Sed alij contrarium ſuſtinent. ibid. 4

Tributum quod imponi non poteſt Eccleſiaſticis an imponi valeat laicis cum illis contrahentibus, oſtenditur. 265.12

Tutela.

Tutela filiæ, cui regni ſucceſſio delata eſt, durat donec in quacunque adulta ætate matrimonium contraxerit. 246.3

V

Vaſallus.

Vaſallus etiam clericus in his quæ pertinent ad feudum, ſubiicitur domino feudi. 82.1

Vaſallus ingratus feudo priuatur. 183.6

Venatio.

Venationibus adoleſcentes ad militiam, & res bellicas exercentur. 297.3

Venditio.

Venditionis ſubſtantialia tria ſunt, conſenſus ſcilicet contrahentium, res certa ex parte venditoris, & pretium ex parte emptoris. 158.3

Venditioni exponens res proprias ad victum, & veſtitum hominum pertinentes poteſt cogi ad iuſtam earum venditionem, ſecus ſi de his non eſſet. 159.10.12

Venditor publicus ex æquitate cogi debet vendere res iuſto pretio à Iudice taxato. ibid. 12

Venditioni exponens res proprias, poteſt retrahere ſe à venditione ſi iuſta adſit cauſa mutandi propoſitum. ibid. 13

Cauſa iuſta adſit cauſa nolendi vendere rem iam venditioni expoſitam ſi velit eam pro ſuo vſu retinere. ibid. 14

Venditio iactus retis valet quando retis eo loco eſt iacienda, quo ſpes aliqua ſit probabilis piſcandi. 161.7

Venditio facta ſub publica ſubhaſtatione poteſt reſcindi remedio, *l. 2. C. de reſcind. vendit.* 162.18

Venditor ſi fuerit enormiſſimè læſus, tunc emptor ad fructuum reſtitutionem condemnandus eſt. 514.26

Vendens rem ſuam in ludo colluſori, vel eam ludens, ſi poſtea euincatur, non tenetur de euictione. 545.1

Venditori vltra dimidiam iuſti pretij læſo ſubuenitur, eique ad reſciſſionem contractus actio datur, niſi emptor velit iuſtum pretium ſupplere. 166.1

Vendens ius, quod habet ad rem, non tenetur de euictione. 168.1

Venditor quando comparet poſtquam iudicium cum emptore inchoatum fuit, inuito actore mutationem obtinere non poterit. 171.25

Venditor ad cauſam admittitur in ſtatu & terminis, in quibus illa reperitur. ibid. 22

Venditor veniens ad cauſam poſt finitam dilationem, non poteſt nouas probationes facere, niſi ſit minor. ibid.

Venditor ſi compareat non animo nouandi actionem, ſed ea ſalua manente, & actor petat mutari iudicium futurum, venditor audiendus eſt. ibid. 23

Niſi ex hac iudicij mutatione actor prætenderit aliquod præiudicium ſibi inferri. ibid. 24

Verbum.

Verba imperatiui modi important præceptum. 70.7

Verba non ſunt de eſſentia iuramenti. 132.5

Verba neceſſaria ſunt cùm ſolemnitatem habent requiſitam expreſsè à lege. ibid. 3

Verba ad fauorem promittentis, ac proferentis interpretationem capiunt. 533.8

Victus.

Victum ſuum arctare quis non debet vt alium alat. 185.11

Vir.

Viris illuſtribus eccleſiaſticum ſtatum ſuſcipientibus